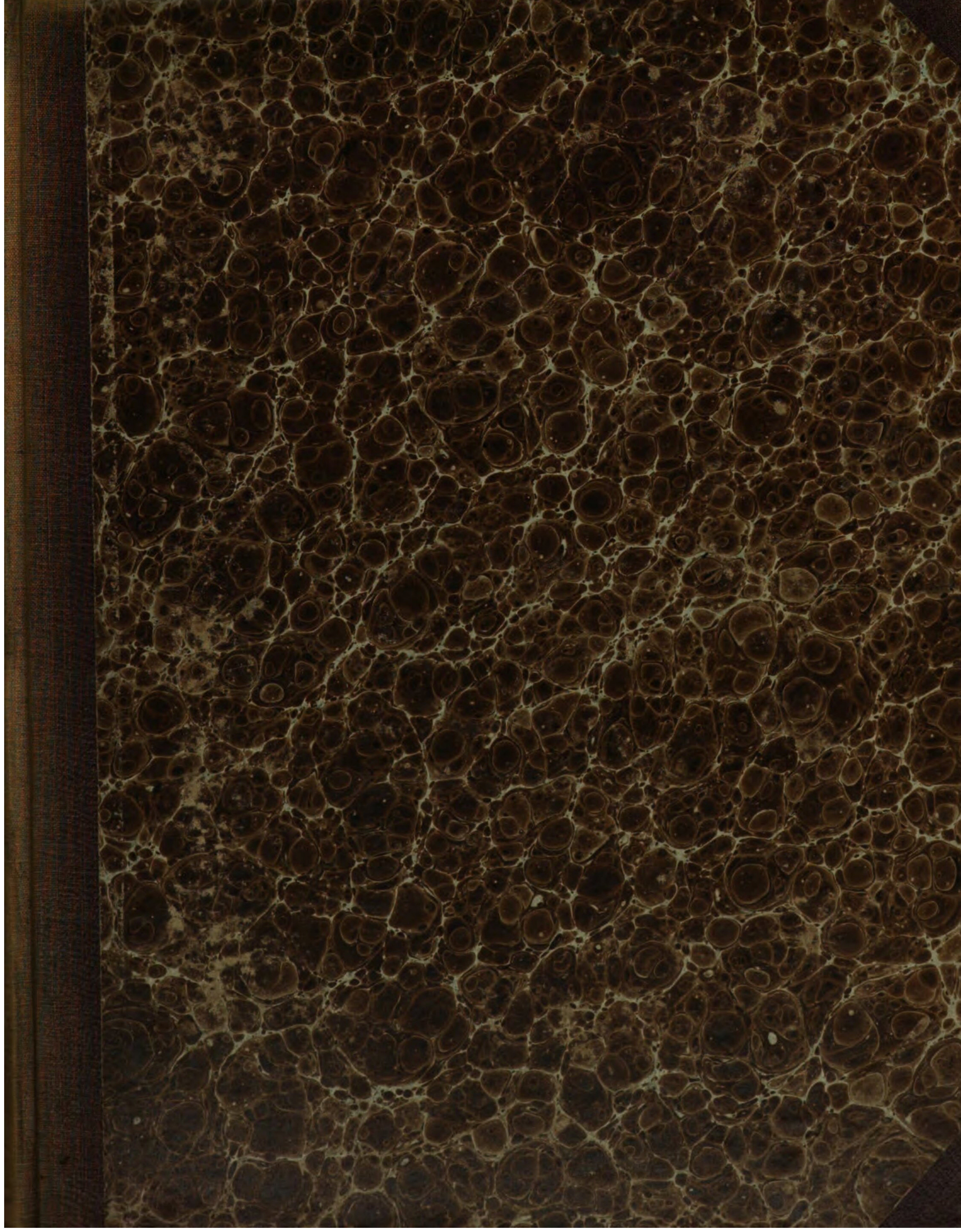

Logm. 1236^c (6

Logm. 1236^c (6

80

JO: LAURENTII
BERTI
FLORENTINI
FRATRIS EREMITÆ AUGUSTINIANI
OPUS
DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

*Nunc primum novem voluminibus comprehensum, & præter uberrimum,
generalemque rerum indicem in calcem appositum, nec non
Melchioris Cani volumen unum De Locis Theologicis.*

INTEGRA ETIAM ADVERSARIORUM IN AUCTOREM OPUSCULA;
QUÆ HACTENUS PRODIERUNT:

Tum Apologeticas omnes ejusdem Dissertationes complectens.

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso aucta, & ad usum quoque Scholæ Ægidianæ accommodata, cui
accedit etiam ejusdem Auctoris DISSERTATIO in Defensionem Encyclicæ
BENEDICTI XIV. adversus quatuor dubiorum consarcinatorem.

TOMUS SEXTUS.

In quo absolvuntur de VERBO FACTO HOMINE atque de SACRA-
MENTIS IN GENERE & BAPTISMO pertractatur.

NEAPOLI MDCCLXXVII.

EX TYPOGRAPHIA RAYMUNDIANA.
SUPERIORUM PERMISSU.

Ta 70/510

JO: LAURENTII
B E R T
F L O R E N T I N I
FRATRI EREMITE AUGUSTINIANI
O P U S
DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

Meum scriptum nunc volumibus comprehensum, & pariter abreviatum,
quod antea in volumine tantum in colunt appositum, nec non
Miletius Cui volumine nunc De Locis Theologicis.

INTEGRA ETIAM ADVERSARIORUM IN AUCTOREM OPUSCULA,
QUE HAC TERTIO ADDITIONE ADJUNCTA SUNT.
Tum Apologicas omnes & Disputationes complectens.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso aucta, & ad usum pariter Scholæ & Ecclesiæ accommodata, cui
Accessit etiam ejusdem Auctoris DISSERTATIO in Dictionarium Etycologicum
Benedicti XIV. adhibita pariter debitorum consuetudinum.

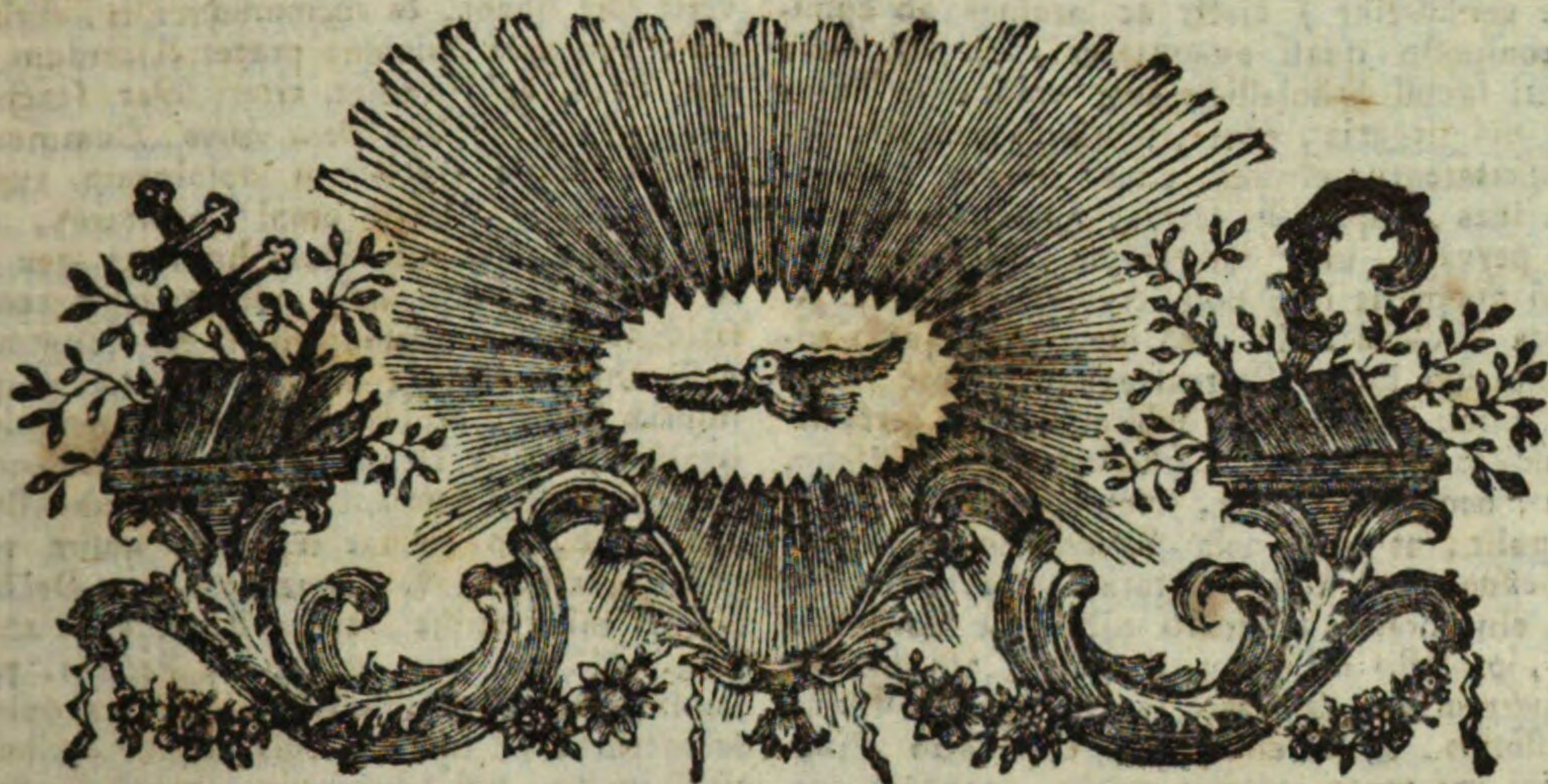
TOMUS SEXTUS.

In quo absolvuntur de VERBO FACTO HOMINE, & de SACRA
MENTIS IN GENERE & BAPTISMO pertractata.

NEAPOLI MDCCCLXXVII.

Ex Typographia Raymundiana.
SUPERIORUM PERMISSU.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS OCTAVUS.

*De satisfactione Christi, ejusque merito dissertationem
comprehendens.*

PRÆ ceteris titulis, quibus verum Deum, & verum hominem CHRISTUM JESUM maximis fulgentem insignibus, honore atque admiratione prosequitur, censendus est præclarum caritatis ejus monumentum, necnon perfectio, & finis rerum omnium quæ spectant ad hujus Mysteriorum dispensationem, eximius ille, de quo pertrahendum est modo, titulus scilicet REDEMPTORIS. Cur enim sempiternus mortalitatem, & incircumscriptus formam nostram assumpsit, cur humiliavit semetipsum usque ad mortem, cur factus est peccatum & maledictum, cur denique e Cruce pependit, nisi ut profuso pretiosi sanguinis lytro nos a captivitate reduceret, ejiceret principem tenebrarum, diriperet inferni spolia, & destrueret regnantis mortis imperium? Ast incredibile dictum, verissimum tamen, omnibusque com-

pertum! ingentem hanc Redemptoris beneficentiam, hanc soluti pretii dignitatem atque oblationem temere, audacter, sacrilege parvipendunt hæreticorum complures: quorum aliqui ad solos prædestinatos, aliqui vero ad neminem prorsus veram redemptionem extendi impiissime dogmatizant. Et illos quidem cum Jansenianis, ac magno aliorum Novatorum numero infectati sumus libro XVII. & si negotium adhuc facebant, haud erit arduum fractos devictosque contere: at quinam sunt audaciores isti, qui nos repente, & ex insidiis adorjuntur, nondum hac in parte opera nostra vexati, atque universalis reparationis mysterium funditus evertere cogitantes? Sunt hi Poloni, ut dicuntur, Fratres, Faustus Socinus, Joannes Francus, Smalcus, Wolkelius, alique perditissimi Ebionitæ; qui non tantum anathematizata Catholicorum, verum etiam Calvinistarum, atque Lutheranorum execrationem experti (tam

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

perniciosa dogmata spargere tentaverunt, ut ea nefarii quaque homines dispendenda, & eliminanda esse crediderint) eiectioni ac profugi ab hominum conspectu quasi evanuerant, & vix fama præteriti sæculi Scholasticis noti erant. In hujus tamen ævi licentia, cum eruditionis prætextu ventosi suscitarentur errores, erupit iterum pestilentissima lues, atque, ut fertur, fines hæreticorum omnes pervasit, incolumi tantum, quæ nunquam perversi dogmatis labe polluitur, Romana & Apostolica Ecclesia. Id vero me, quamquam vitium mearum imbecillitatem agnosco, nec soleo absque animi trepidatione subire literaria certamina, sulcitus sum tamen Catholicæ Fidei præsidio, ac tua, benevole Lector, humanitate, vehementer impulit, ut communis Redemptionis beneficium pessundantes acri dissertatione compescerem: in qua elucubrandam si dixerò nihil me contulisse laboris, profecto mentiar; si autem affirmavero hanc spartam pro dignitate exornasse, ero atque superbissimus. Quid enim pro Unigenito Filio Dei, qui me tanto redemit pretio, præstare ego poteram homuncio, & vermiculus? quid etiam ingenio rudis in medium proferre, adeo elaboratum, atque expolitum, ut susceptio mûneri conveniret? Verum quod possum, illud persolvo; & facienti quod potest, frustra obloquuntur malevoli, & æquo animo boni omnes indulgent.

CAPUT I.

*Exponitur Catholicorum Theologorum de
Christi satisfactione sententia, &
Falsi Socini placitum nefarium
atque iniquissimum.*

CATHOLICORUM sententia est, definitam æterni Verbi Incarnationem, mortemque Christi teterrimam, ut pro universo humano genere peccati labe contaminato, dæmonisque captivo, piissimus Jesus in se iniquitatum nostrarum prænam transferens, & affigens cruci damnationis nostræ chirographum, divinæ justitiæ condignam exhiberet satisfactionem, & redemptionis nostræ pretium persolveret. Quamvis enim senserint aliqui fore ut divinum Verbum fieret caro, etiamsi nulla culpa fuisset expianda, supposito tamen Adæ lapsu, etiam nos reparandi Deum-hominem iniisse consilium illi quoque fatentur, qui aliam adventus Christi causam constituerunt. Verbum ergo carnem factum soluto proprii sanguinis pretio homines reparasse, concordii firmissimoque consensu tradidere Theologi.

Arbitrari sunt quidam fuisse Christi satisfactionem necessario summæ Dei justitiæ exhibendam, supposita Adami prævaricatione, alioqui nullum aliud salutis nostræ potuisse excogitari remedium; cum nulla pura creatura potuisset ad juris apices

pro suo, vel pro alieno peccato satisfacere, quam tamen rigorosam satisfactionem exposculetur Dei honor, & incommutabilis justitiæ æquitas. Pro qua opinione præter Ricardum Victor. cap. viii. de Incarnat. citari solet sanctus Anselmus in libris *Cur Deus homo*. Communior tamen sententia prædictam opinionem expungit, propugnatque, salva omni æquitate, potuisse Deum optimum maximum homines non redimere, aut pro redimendis non exigere condignam satisfactionem, quamquam magis congruum honestumque videatur, si culpæ respondeat punitio, injuriæ honor, & læsæ justitiæ reintegratio. Et quidem potuisse Deum in massa perditionis deferere universum humanum genus, demonstrant sacræ literæ, in quibus reparatio nostra tribuitur gratiæ, caritati, & magnæ erga nos Dei benignitati ac misericordiæ, ut ad Rom. v. 8. ad Ephes. i. 5. ad Tit. ii. 21. prima Petri i. 3. & i. Joannis iv. 10. comprobant argumenta omnia prædestinationis ac reprobationis divinæ, quibus evincitur in his, qui liberantur, gratiam esse agnoscendam, in his vero qui damnantur justitiam, debitumque supplicium: confirmat denique idea libertatis; quia Deus plenissima pollens auctoritate, ac bonorum nostrorum non indigens, quicquid ad creaturas attinet, liberrima voluntate decernit, & pro suo beneplacito moderatur.

Poterat etiam Deus perditum hominem reparare absque Christi morte, & liberali condonatione: quod etsi negant nonnulli, quo facilius revincant Socinianos, tradunt tamen Patres omnes, Doctores Scholastici, & ipsorum hæreticorum permulti. Sane id asserunt Athanasius serm. 3. contra Arianos, Gregorius Nazianz. orat. 9. S. Pater Augustinus lib. xiii. de Trinit. cap. 10. & 16. necnon de Agone Christiano cap. 11. Magnus Leo serm. 2. & 8. de Nativit. Gregorius Magnus lib. xx. Moral. cap. 26. Bern. epist. cxc. contra Petrum Abaelardum; alique innumeri. Horum testimonia profert Carolus Wirasse q. 2. sect. 4. afficiens sententiam oppositam, quod homo sine Incarnatione beneficio non potuisset reparari, omnibus Calvinianis. Ast, licet nil nostra Sectariorum referat, profecto Calvinus in Joan. cap. xv. 13. inquit, *Poterat nos Deus verbo, aut natu redimere, nisi aliter nostra causa visum esset, ut proprio & unigenito filio non parcens testatum faceret in ejus persona, quantam habeat salutis nostræ curam.* Similia scribit lib. ii. Institut. cap. 12. Vossius autem contra Hermannum Ravenspergerum cap. 28. collectis sententiis Wolfgangi Musculi, Hieronymi Zanchii, Danielis Tileni, Wolfgangi Franzii, Antonii Thyssi, aliorumque multorum, manifesto evincit, etiam Reformatæ, ut inquiunt, Ecclesiæ Theologos concedere Deum absque Christi passione, & citra satisfactionem potuisse condonare peccata. Quare

imme-

Immerito Calvinianis, saltem omnibus, adscribitur contraria opinio: quod tamen, ut dixi, parum, aut nil nostra refert. Porro cum Deus sit omnipotens, misericors, ac independens, cur non potuit solo nutu hominem reparare, sine satisfactione condonare debitum, & quemadmodum in Christum transtulit peccatorum nostrorum poenas, ita illas nobis misericorditer relaxare?

Moverunt adversa opinantes, quod justitia exigat punitionem culpæ, nec Deus injustus esse queat: atque ideo Anselmus libro 1. *Cur Deus homo*, cap. 12. ait: *Non decet peccatum impunitum dimittere*: quod probat proximo capite, quoniam *nihil servat Deus justius, quam suæ dignitatis honorem*; unde infert necessum esse, sive ut reddatur ablati honor, sive ut poena sequatur. Capite autem 19. concludit: *Tene igitur certissime, quia sine satisfactione, id est, sine debiti solutione spontanea, nec Deus potest peccatum impunitum dimittere, nec peccator ad beatitudinem, vel saltem, qualem habebat antequam peccaret, pervenire.*

Verum optime observatum a Joanne Driedone Tract. 111. de Captivitate, & Redemptione generis humani, Deum esse ipsam justitiam, imo omnis justitiæ fontem ac plenitudinem, & consequenter non esse in aliam justitiam ordinabilem, sed ad ipsum tanquam ad finem & consummationem omnis justitiæ quamlibet aliam justitiam dirigendam esse; omnia vero, quæ ad finem ultimum referuntur, pro voluntate liberrima primæ causæ fuisse constituta ac disposita. Quæ cum rectæ rationi, ac Theologiæ nostræ principiis sint apprimè convenientia, omissis aliorum responsis, dicimus, quod non repugnasset justitiæ Dei absque ulla satisfactione hominem reparare; quoniam si id statuisset ac voluisset, talis hominum reparatio juxta divinæ voluntatis prædefinitionem referretur ad finem ultimum, quemadmodum refertur modo exhibita satisfactio, ideoque nihil in hypothese contingeret inordinatum. Neque enim inordinatum dici potest, quod juxta ordinem a Deo constitutum peragitur. Cumque Deus sit suamet justitia, si remittat absque satisfactione illatam sibi injuriam, non sit debitor ullius justitiæ; quoniam summa justitia non est alteri subjecta, neque in alteram ordinabilis. Aliter contingere in creaturis, quæ si dimittant scelus impunitum, subjiuntur justitiæ Dei, res per se loquitur. Ab hac doctrina non recedit S. Thomas 3. p. q. 46. art. 2. ubi demonstrat omnem Dei justitiam ex ejus voluntate pendere. Eandem esse beati Anselmi sententiam liquet ex eodem Opere, *Cur Deus homo*. Libro enim II. cap. 5. solvens objectionem, quod si Deus ex necessitate vitandi indecentiam non dimisit impunita scelera, & per Filii redemptionem salutem procuravit humanam, aufertur, aut minuitur beneficientis gratia: respondet majorem beneficio gratiam deberi, cum aliquis sponte ne-

cessitati benefaciendi se subdit, allato exemplo necessitatis donandi ortæ ex promissione, & ejus, qui sanctæ cogitationis vovet propositum. Atque hinc infert totum gratiæ imputandum, licet non deceat Deum a bono incæpto deficere, quia nihil Deus facit necessitate; & bonitate sua hominem creando sponte, se ut perficeret incæptum bonum quasi obligavit. Capite etiam 17. demonstrat omnem necessitatem, de qua locutus est, divinæ subjacere voluntati: nihil necessarium esse, nisi quia Deus ita decernit; & licet statuat aliquid immutabiliter se facturum, nullam tamen esse in eo faciendi necessitatem, quia sola operatur in eo voluntas. Ex quibus apparet Anselmum loqui de justitia spectato hoc ordine rerum, & divinæ voluntatis proposito circa hominis creationem atque reparationem, ideoque de illa necessitate, quam Scholastici appellant ex suppositione, & consequentem. Quare judicio nostro errat Vasquez, qui in 3. p. disput. 1. cap. 2. & 3. scribit juxta Anselmum Deum ex necessitate ad injustitiam vitandam voluisse Filii satisfactionem: erratque etiam Carolus Witasse, qui disp. 2. sect. 3. ait durius Anselmum locutum, quam ut in bonam partem possit facile inflecti; atque videtur is legisse tantum quæ ex Anselmo Vasquesius exscripsit, aliis neglectis. Inconcussum est ergo, & fere omnium consensione firmatum potuisse omnipotentem uti innumerabilibus modis ad nos liberandos etiam non exhibita per Christum satisfactione.

Verum facta statuti ordinis hypothese, in qua Deus decrevit complendam hominum redemptionem reparata injuria sibi per culpam illata, pretioque captivitatis soluto, quam hypothese congruam, ac supremo Numine dignissimam esse defendimus; firmissima fide tenemus hanc satisfactionem exhibendam, hoc pretium persolvendum a Deo-homine, ipsaque re illam exhibitam, illud persolutum a Christo: qui peccatorum nostrorum poenas luens, & super lignum perferens omnium nostrum iniquitates, seipsum Deo patri pro nobis obtulit hostiam ac sacrificium expiationis. Id congruum aptissimumque fuisse demonstrant Theologi ac Patres, ex quo sanandæ nostræ miseriæ convenientior modus non fuerit, quam iste, in quo nobis Deus contulit remedium, præbuitque humilitatis, patientiæ, & dilectionis exemplum. Addunt hac ratione Deum misericordiam & justitiam suam nobis declarasse, decernendo ad ostensionem justitiæ mortem Unigeniti; quem tamen sponte dedit, & misit in mundum, ad caritatem suam commonstrandam. Ad dispellendam quoque cæcitatem, & animi languorem sanandum, quæ duo per Adæ prævaricationem contraximus, nihil videbatur magis idoneum, quam ab illo naturam nostram assumi, qui est veritas, & lux vera, ac poterat exemplo, doctrina, & Spiritus sancti communicatione abundantius præstare Adæ posteris,

steris, quam illis paterna transgressio attulerit nocuementi. Sed ceteris causis prætermiſſis, sat est modo priorem repetere, idest, congruum fuisse, ne peccatum dimitteretur inultum, & satisfaceret Deo irato; quamvis ad hunc redemptionis modum absoluta divina iustitia coarctata non esset, atque in alia rerum hypothesi, si voluisset Deus absque satisfactione homines reparare, id etiam salva æquitate decenterque fecisset. Atque hæc est de Christi satisfactione Catholicorum sententia.

Huic opponitur portentosus error Socinianorum, non a Fausto, vel Lellio primum excogitatus, sed conflatus ex Paganorum, Ebionitarum, Pelagianorumque blasphemis, impie recusus, non, ut inquit Crellius, repositus postliminio. Quod ut exponam; Pagani haud percipientes peccati miserrimam conditionem, ac multo minus Trinitatis arcanum, & Verbi facti hominis sacramentum, difficulter assequuntur dari secundam e sancta Trinitate personam, & hanc ad expianda mundi delicta naturam assumpsisse nostram, præsertim cum superis nil afferant detrimenti mortalium scelera, eaque deleantur superni Judicis condonatione. Hanc esse paganorum sententiam neminem latet, demonstratque in Præf. laudati operis Joannes Driedo. Sociniani itaque cum Paganis denegantes Catholicæ Fidei mysteria, & Christum Dominum purum, putumque hominem autumantes, atque gloriantes sectari se, (tanta est perditissimorum hominum audacia) Theodotum Byzantinum, Artemonem, Paulum Samosatenum, Beryllum Bostrensem, & Photinum Sirmiensem Episcopum, quos majores suos agnoscit Joannes Crellius in Præfationcula ad opera didactica & Polemica; consequenter asseruerunt non esse Dominum Jesum tantæ dignitatis personam, ut posset Deo pro alienis peccatis exhibere satisfactionem, neque hanc exigere a divina iustitia, quæ beneficentissima condonatione peccata quæque remittit. Hinc recentiores quidam Theologi Socinianos oppugnaturi plurimis Scripturarum sanctarum testimoniis probant esse in Deo constantem voluntatem puniendi peccata, iustitiamque immutabilem, quæ tamen omnia non videntur ad rem: hæretici enim illi fatentur esse in Deo iustitiam oppositam misericordiæ, quæ non absolvit, sed punit nocentes, qui pergunt esse rebelles, nec resipiscunt, atque asserunt peccata dimitti per iustitiam, quæ est idem ac misericordia, & distinguitur ab indignatione & vindicta; sive per iustitiam, quæ nihil est aliud, quam reſtitutio & æquitas, quam Deus exercet condonando peccata, dum agitur pœnitentia, & ingemiscit iniquus: quæ ideo iustitia appellatur, quia nihil est divinæ naturæ æquius ac iustius, quam beneficiis afficere humanum genus miserum atque despectum. Quamobrem ad revincendos Socinianos non suffi-

cit commonstrare Deum odio habere peccata, & punire scelestos, quod illi annuunt; sed opus est, ut demonstretur interfuisse in hominum redemptione iustitiam ipsam, quæ punit, & opponitur misericordiæ, non illam duntaxat æquitatem & reſtitutionem, quæ absque ulla satisfactione hominem, licet immeritum, cumulat beneficiis.

At quomodo negant perditissimi homines satisfactionem istiusmodi non fuisse exhibitam a Christo Domino, cum negare non audeant hunc pro nobis crucis patibulum subiisse? Facile id percipies, si animadvertas Socinianos ad Paganorum & Ebionitarum errores, arcessisse, sibi que ulterius adoptasse hæresim Pelagianam. Hujus assertores cum originalem labem, & gratiæ reparatrici necessitatem negarent, non salutis præsidium, sed exemplum solum solebant in Christo, ejus adventum ac mortem ad hoc tantum existimantes valere, ut per Evangelium discamus quomodo vivere debeamus, & negantes ipsum Christum esse Jesum, idest, Salvatorem parvulorum, qui sine culpa decedentes, quamvis a regno cœlorum extorres, nulla afficerentur peccati pœna. De quo errore legi potest Pelagianæ hæresis acerrimus debellator Augustinus lib. de Nat. & grat. cap. xl. num. 47. lib. v. contra Julianum num. 58. lib. ii. Operis Imperf. numer. 198. & lib. iii. numer. 150. Recoxit Pelagianum errorem Petrus Abaelardus quingentis ante Socinum annis, affirmans, ut scribit S. Bernardus Epist. 190. ad Innocentium, nec diabolum post Adæ lapsum jus aliquod in hominem habuisse, nec Filium Dei assumpsisse carnem, ut nos liberaret: sed hujus nativitatem, conversationem, ac mortem ad hoc solum redigens, ut Christus vivendo, & docendo, tradiderit hominibus formam vitæ, patiundo autem ac moriendo suam erga nos commendaverit caritatem. Atque hoc idem asseruit Socinus scribens initio disputationis de Christo Salvatore: *Ego cenſeo Jesum Christum ideo Servatorem nostrum esse, quia salutem eternam viam nobis annuntiaverit, confirmaverit, & in sua ipsius persona cum vitæ exemplo, tum ex mortuis resurgendo manifeste ostenderit, vitamque eternam nobis ei fidem habentibus ipse daturus sit; divinæ autem iustitiæ, per quam peccatores damnari meremur, neque illum satisfacisse, neque ut satisfaceret opus fuisse affirmo.* Tradit consimilia Prælectionum Theologicarum cap. 15. in responsionibus ad Volanum, & in Epistolis ad Joannem Neimojevium: idemque profitetur Valentinus Smalcus lib. de Divinit. Christi cap. 11. Joannes Crellius in Responsione ad H. Grotium, Catechesis Polonica cap. 8. omnesque Sociniani unanimi perversitate: dicam verbo; fatentur Sociniani Christum Dominum de ingenti Dei patris in nos caritate certos reddidisse, negant nobis morte sua meruisse salutem, contendunt peccata absque ulla compensatione deleri, asserunt satisfac-

factionem quam nos propugnamus obscurare Dei gloriam, & Christi potestatem labefactare.

Cum tam perniciosum dogma non solum Catholici, verum etiam hæretici execrarentur, & Faustum retrahere a sententia Joannes Baptista Rota, & Jacobus Coverus, alique frustra tentassent: edidit ille ejusdem Coveri causa memoratam disputationem *de Christo Salvatore*, quatuor in partes distributam. At de ultima parte, quæ agit de imputatione justitiæ Christi, exagitatque hæreticam doctrinam a nobis quoque lib. xix. refutatam, nihil in præsentia dissertandum. Prior itaque Socinianæ disputationis pars nititur ostendere nullam Dei justitiam postulare ut puniantur peccata, licet aliquando supplicio a Deo plectantur perveraces: Christum dici Servatorem nostrum ob id tantum, quod nobis salutis æternæ viam annuntiaverit, & confirmaverit vita, morte, promissione, ac resurrectione sua; nullam comprobari satisfactionem ex quo Christus dicatur Mediator, & nos per mortem ejus simus reconciliati. Pars altera demonstrare nititur redemptionem per Christum factam esse metaphoricam, nullamque in ea peragenda pretium fuisse solutum, neque oppositum evinci ex quo legatur in sacris literis Christum peccata nostra portasse, pro nobis passum & mortuum esse, & in ara crucis sacrificium obtulisse figuratum in victimarum legalium maturatione; negatque perveraciter Salvatorem nostrum, priusquam cælum ingrederetur, functum fuisse munere Sacerdotis. In tertia parte contendit Antichristi præcursor Faustus, Deum nobis absque ulla satisfactione condonare peccata, non potuisse divinæ justitiæ satisfieri nobis non pereuntibus, nec satisfactionem a Christo exhiberi, non potuisse ipsi peccata nostra imputari, maximamque fore injustitiam, si innocens supplicio afficiatur pro sceleratis. Nos ergo impium dogma breviter refutaturi eundem servabimus ordinem; incipiendo tamen a secunda parte; nam prima est nefariæ sententiæ expositio, & nihil continet quod in sequentibus non recudatur. Ersi enim Hugo Grotius in suo adversus Socinum Opere cap. 4. contendit argumenta, quibus is catholicum dogma ita labefactatum, non satis recto ordine fuisse posita; Joannes tamen Crellius Volum. iv. Bib. FF. Polon. pag. 99. ait ordinem illum satis videri commodum: nullamque nos de methodo Adversariis litem intendimus, sed venenata tela, undecunque ejaculentur, retundimus atque vitamus fidei lorica, clypeoque protekti.

Non hac profecto indutus armatura adversus Socinum pugnavit Grotius, sed post editum opus de Christi satisfactione, ut erat ingenio multivolutus, ex Calviniano Arminianus, ex Arminiano nullius fere fidei more Academicorum effectus oppugnatore suo Joanni Crellio literis datis Parisiis anno 1631. officiose gratias egit, & librorum

Crellii lectione non solum plurimum se delectari significavit, sed etiam inde interpretationes exhibuit perniciosas, passim in suis Bibliorum Commentariis dispersas. A quibus lectori accurate cavendum recte monet in Præfat. ad 3. sacrorum librorum volumen postremæ Venetæ editionis vir multi jugis litteraturæ, & si veterum officiorum memor est, sodalis noster ac necessarius; quod & præmonuerat Admonitione in Psalmos præclarissimus Meldensium Episcopus. Cumque Grotianum opus oppugnandum cœpisset Hermannus Ravenspergerus adjiciens illi depromptam ex Daniele inscriptionem *Tekel*, idest, *Appensus lancibus*, & *inventus minoris ponderis*; Ravenspergerum confutavit Jo. Gerardus Vossius erudita dissertatione, quæ Grotianæ solet adjungi. Grotius tamen adversariis suis noluit respondere, non quod prorsus in partes Crellianas concessisset, ut visum plerisque: sed quoniam arbitratus est questionem istiusmodi talis esse generis, ut in ea salva religione ac pietate possint homines dissilire, ut non obscure colligitur ex ipsa ad Crellium Epistola, nobisque, antequam hanc legeremus, in suspicionem venerat; prout innuimus lib. xxii. cap. 4. differentes de fide in Christi divinitatem. Atque ita Grotius in hæresi Sociniana, quam alibi appellavit ceteris nocentior, & venenum Ecclesiæ præsentissimum, non dissitetur plura doceri utilia, ac servari pietatem: ex quo diversa prodierunt de Grotio judicia, nec omnino iniqua; tametsi in sua quadam ad Vossium epistola data, Kal. Januarii an. 1638. retundens impactas sibi accusationes profiteatur de summa Trinitate Orthodoxam sententiam, erroresque Socini, Crellii Schokii de Christi satisfactione detestetur. Quos breviter refutaturis cum a falsa Grotii pietate sedulo cavendum erit, tum a Vossii aliorumque hæreticorum palmari, atque supino errore circa redemptionis Christi participationem per solam fidem, & imputationem justitiæ ejus; iisque prænotatis, ex Grotii quoque, & ex Vossii conatibus plura deliberare fas erit ad Socinum, ejusque amasios profligandos idonea. Sed erit primum, ac validissimum præsidium nostrum in sacris literis, & Catholicorum Patrum interpretamentis: quæ opponere studebimus pestilentissimis Fausti & Crellii commentationibus, veri hominum Redemptoris Christi Jesu, cujus causam agimus, implorato summo, divinoque auxilio.

CAPUT II.

Demonstratur adversus Socinianos Redemptionem nostram per Christum factam non esse metaphoricam, sed in ea paragenda verum pro nobis pretium, fuisse solutum, & Dominum Jesum esse vere, ac proprie hominum Redemptorem.

ITAQUE adversus Socinianos, ut illum servemus ordinem, quem in secunda ac tertia parte disputationis suæ Faustus tenuit, demonstrabimus decem propositionibus nos vere, atque interveniente pretio fuisse a Christo redemptos, idque nullatenus summi Dei repugnare æquitati. Erunt autem propositiones nostræ, quæ sequuntur: I. Revera Christus Jesus humanum genus redemit: II. Hanc redemptionem non solum exemplo, & commendatione caritatis peregit, sed etiam soluto pretio: III. Hujus rei causa mortem pertulit: IV. In morte perferenda peccatorum nostrorum poenas luit: V. Fuit affixus cruci salutaris victima, oblatumque pro nobis sacrificium: VI. Per hanc hostiam & sacrificium, cum essemus filii iræ & vindictæ, reconciliati sumus Deo: VII. Reconciliatio ista facta est per veram peccatorum expiationem: VIII. Noluit itaque Deus peccata nostra per solam condonationem dimittere: IX. Docebat enim quammaxime, ut divinæ justitiæ satisfactio exhiberetur condigna: X. Nec fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis supplicium, eique peccata nostra imputari. Postremæ tres theses, quoniam impetunt tertiam Socinianæ disputationis partem, erunt proximi capitis argumentum: in prioribus septem præsens disquisitio versabitur.

PROPOSITIO I. Revera Christus Jesus humanum genus redemit.

Hanc propositionem probant invictissime sequentia divinorum librorum testimonia: I. Mat. xx. 28. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.* In Græco: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἵνα δῷ τὴν ψυχὴν αὐτῆς λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Indubitatum est τὸ λύτρον esse pretium solutum ad redimendum captivum, derivatum a λύω, quod est solvo, ut animadvertit in hunc locum etiam Erasmus: II. Apostolus ad Galatas i. 4. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsentī sæculo nequam:* & iii. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum.* Ubi in Græco extat verbum ἐξηπάσεν, a propositione ἐξ, & ἀγοράζειν, quod est redimere, & emere magno soluto pretio: de hoc tamen loco infra prop. 4. iii. Idem Apostolus ad Ephes. i. 7. scribit: *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem pecca-*

torum. Græce: Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἀφεσιν τῶν παραπτωμάτων; quo in loco notandum vocabulum ἀπολύτρωσιν, quod valet idem, ac pretium, quod ad redimendum captivum persolvitur, denotatque redemptionem gravi peractam impendio. Occurrit idem vocabulum ad Rom. iii. 24. ubi loquitur Apostolus de justificatione, quæ ita beneficium est gratiæ, ut ipsam tamen gratiam Christus nobis promeruerit. IV. In priori ad Timotheum ii. 6. ait ipsemet Paulus: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et istuc habetur in Græco vocabulum αἰτίλυτρον, solutum pretium pro redemptione captivi. Ignatius in Epistola ad Trallianos legit λύτρον, pretium. Helychius ἀντίψυχον. Ἀντίψυχος est ille, qui pro altero se morti devover, ut apud Gallos Soldurii, de quibus Cæsar lib. iii. cap. 22. & apud Romanos Decii, de quibus Cicero in i. Tuscul. & S. P. Aug. lib. iv. de Civit. Dei cap. 20. Dio Cassius ait: ἀντίψυχοι αἱ ἀποθανεῖν ἐδεήσαντες: *Antipsychi ii sunt, qui pro altero se tradere morti percipiunt.* Vide etiam ad Coloss. i. 14. ad Hebræos ix. 15. & Apocalyp. i. 5. Ex quibus hæc ratiocinatio fabricatur. Ille revera humanum genus redemit, qui soluto proprii sanguinis pretio, & ad nos liberandos se diræ morti devovens, eripuit homines a peccatorum captivitate. Id præstitit Christus Jesus. Igitur Christus Jesus revera humanum genus redemit.

PROPOSITIO II. Cum hæc redemptio contigerit pretio oblato, non fuit peracta duntaxat Domini Jesu prædicatione & exemplo.

Sequitur ex dictis; ubi enim *lytrum* intervenit, ibi non est redemptio metaphorica, qualem adstruunt Sociniani. Confirmatur autem i. Apostolus in priori ad Corinth. vi. 20. inquit: *Empti enim estis pretio magno:* Græce, ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς. De Verbo ἀγοράζειν, quod est emere pretio soluto, dictum paullo supra. Magno non extat in Græco, neque in Syriaco, nec apud Terullianum de Puic. cap. 16. & lib. 2. ad Uxorem cap. 3. sed τιμῆς legendum esse cum emphasi ostendit Estius, quoniam alioqui redundaret; non enim proprie fit emptio sine pretii solutione. Recte itaque Vulgata lectio. Quod hinc notandum est; demonstrat Paulus nobis incontaminate corpore, animoque vivendum ducta ab emptitiis comparatione. Nam sicut qui pretio emuntur, non sunt juris sui, sed alieni; ita nos impensus Domino servire debemus, quoniam empti pretio sanguinis Jesu Christi effecti sumus Domini juris. Atque hæc interpretatio liquet ex scopo Apostoli hortantis eo loci ad vitandam fornicationem, atque ex Commentariis Patrum, præsertim Chrysostomi Hom. xvi. p. 476. scribentis: *In memoriam enim revocat magnitudinem beneficii modum salutis ostendens, quod cum essemus alienati, empti*

sumus, & non absolute, sed pretio. Idem tradit Theophylactus pag. 211. & Œcumen. pag. 474. qui etiam locum Apostoli reddunt, *Et non estis vestri ipsorum: siquidem empti estis pretio.* Similia habet auctor Comment. quæ tribuntur Ambrosio Tom. 2. pag. 132. Quænam vero esset Apostoli ratiocinatio, quænam ratio comparationis, quænam exhortationis vis, si redemptio nostra fuisset absque pretio peracta? II. Eundem sensum habent verba Apostolici proximo cap. vii. 23. *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum,* Græce: Τιμῆς ἡγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων, idest, Cum emptitii sitis, nec proinde vestri juris, non debetis aliquid ad hominum gratiam facitare, & illorum iussa, qui prava injunxerint, exequi. Videatur Œcumenius in hunc locum pag. 209. III. Petrus quoque in Epistola 1. cap. 1. 18. scribit nos redemptos a servitute legis, & a priscorum rituum observatione debere incolatus nostri tempore conversari cum summa Dei reverentia, eo quod magni æstimanda est collata nobis libertas, quam non pecuniarum impendio acquisivimus, sed supereminenti pretio, idest, effuso in ara Crucis sanguine immolati pro nobis Filii Dei. *Scientes,* inquit Apostolorum Princeps, *quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterne traditionis; sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Græce: Εἰδότες ὅτι ἡ φθαρτὴ ἀργύρῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀνασκευῆς πατροπαράδοτου, ἀλλὰ τιμῇ αἱματι ὡς ἀμνῆς καὶ ἀσπίλῃ Χριστῷ. Istic verbum ἐλυτρώθητε designat liberationem factam soluto a τῇ λυτρώσει, pretio redimo: idem pretium argento, auroque, quibus redimuntur captivi, præfertur, & quale sit, assignatur, nempe pretiosus Christi sanguis: cui redemptio nostra tribuitur ad Ephes. 1. 7. 11. 13. ad Coloss. 1. 14. ad Hebr. ix. 14. x. 19. prima Joannis 1. 7. Apocalypsi. 1. 5. &c. IV. Quidnam significat canticum illud novum Agno pro nobis occiso decantatum Apocalypsi. v. 9. nisi attributam Christo judicii potestatem, quoniam pro nobis immolatus iram placavit, & nova, ac mirabili expiatione peccati redemit nos proprio sanguine? *Dignus es Domine* (ajebant ante thronum decumbentes) *accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo:* Græce, Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἡγοράσας τὸ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἱματί σου. Ubi redemisti, est aoristus verbi ἀγοράζειν, pretio emere, de quo supra, ac pariter pretium sanguinis designatur propositione ἐν, in, quæ junctâ dativæ idem est, ac per, denotatque causam instrumentalem. Hinc Æthiopica legit, *Mercatus es cum sanguine tuo,* Arabica autem, Syriaca autem Syriaca, *Emisti nos Deo per sanguinem tuum,* Videtis N. Test.

Wal. pag. 944. & interpretationem Arethæ ad calcem Œcumenii. Lege etiam Augustinum serm. 329. num. 1. & 336. num. 4. egregie explican, tem quomodo Christus lancea transfixus in cruce quasi confisso sacco egerit grande commercium, atque totius orbis pretium fuderit. Quare ita Socinianos revincimus: Nisi Christus nos soluto pretio redemisset, nequaquam diceremur *Empti*, & ad jus Dominicum translati per Christi mortem; neque sanguis Christi analogiam haberet cum auro, & argento, quo redimuntur captivi. Atqui id repugnat productis modo, expositisque Scripturis. Christus ergo nos vere, proprie, ac soluto pretio redemit.

PROPOSITIO III. Christus eo fine, ut nos a peccato, dæmonisque captivitate redimeret, mortem pertulit.

Enimvero Joan. xi. 50. Pontifex Caiphas, non a semetipso, sed divino numine afflante inquit: *Expedi vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat:* Græce, συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἀνθρώπος ἀνὸ θανέ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπέλητε. Conantur Sociniani ea Scripturæ loca, in quibus Christus dicitur pro nobis, vel propter peccata nostra mortuus, ita interpretari, ut particula ὑπὲρ, nihil aliud significet, quam causam nostram, non causam antecedentem; & impulsivam, sed finali duntaxat, sive mera putâ occasione, scilicet, ideo Christum pro peccatis nostris passum fuisse, quia inde consecutus est effectus aliquis peccata respiciens nostra; non quatenus mortuus sit ad satisfaciendum pro eisdem peccatis, sed quia inde fides gignitur nobis peccatum divina benignitate remissum iri. Ita Socinus Præf. Th. cap. 20. & de Christ. Serv. p. 2. cap. 10. At facilius Herculi clavam, quam nobis produci testimonii firmissimum præsidium extorquebunt. Etenim prophetavit Caiphas perituram totam gentem nisi Christus moreretur pro populo: fuit ergo causa antecedens, & impulsiva mortis Christi imminens perditio populi. Præterea ubicunque particula illa ὑπὲρ mortis, aut perpeffionibus jungitur, semper antecedentem ac meritoriam causam significat: nec exemplam contrarium inveniri, aut in Scripturis, aut in idoneo quoquam Scriptore affirmat Vossius adversus Ravanisberg. cap. 17. Hoc autem loco particula illa ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, conjungitur morti Christi. Igitur vim habet causæ antecedentis & impulsivæ. Insuper eo loci Socinus, & Cressius c. 11. adversus Grotium contendunt a Caipha nullum alium interitum consideratum, nisi qui tum demum fuisset populo metuendus, si Christus mansisset superstes, idest, futuram Romanorum militum incursionem, de qua ipse Caiphas versu 48. cum suis ratiocinabatur, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* At ineptum supra quam dici possit, ac

temerarium figmentum ! Ineptum quidem , nam nec Sociniana interpretatione admissa , inde sequeretur Christum non fuisse occisum pro reparando imminente Judæorum interitu , temporali saltem , & qualis ob carnalium mentem obversabatur ; nec sequeretur Messiam præstolantes eidem non credituros , ut a servitute Romani Imperii eo duce liberarentur . Temerarium vero , quoniam citata verba vers. 48. sunt Concilii Phariseorum , non Caiphæ , qui eis contradicens inquit : *Vos nescitis quidquam , nec cogitatis , quia expedit , &c.* quæ verba a semetipso non dixit , commonstrans ab alia servitute , quam a Romanorum iugo , fore per Christi mortem liberandum populum , idest , a dæmonis captivitate . Ergo ut nos hinc erueret , piissimus Redemptor mortem oppetiit : II. Apostolus ad Romanos cap. v. 6. demonstrans nos iustificatos in sanguine Christi , & reconciliatos Deo salvos futuros ab ira per ipsum , utitur argumento a majori ad minus , quoniam scilicet pro impiis mortuus est , ac multo magis salvabit iustos , sibi que acceptos : *Ut quid enim Christus , inquit , cum adhuc infirmi essemus , secundum tempus pro impiis mortuus est ?* Græce : *Επὶ γὰρ Χριστός , ὅντων ἡμῶν ἀσθενῶν , κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε .* Et versu 8. *Christus pro nobis mortuus est .* Græce : *Χριστός ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε .* His in locis particulam ὑπὲρ significare substitutionem , idest , Christum mortuum loco nostri , atque ut nos ab ira Dei redderemur immunes , liquet primo , quoniam ostendit Apostolus commendari caritatem Dei in nobis ex quo , cum peccatores essemus , pro nobis mortuus sit Christus . Si enim vix reperitur inter mortales , qui pro iusto , aut amico se devoveat , ut fecerunt pro Reipublicæ incolumitate Curtius , Decius , Codrus , quam singularis erit amor sese devovere pro impiis ? *Vix enim pro iusto quis moritur ;* inquit Paulus . Ubi , etsi Erasmus , imo & Hieronymus ad Algasiam q. 7. *iustitiam* , non personam intelligit , quod nullo pacto vim argumentationis infringit ; personam accipiendam commonstrat antithesis , ut observant docti viri Estius , & Jo. Gagnæus : comprobantque Versiones Æthiopica , & Arabica in novo Testam. Walt. pag. 648. At dum quis pro amico , aut iusto se morti devovet , pro alterius incolumitate vitam surrogat suam . Id ergo , teste Apostolo , longe præstantiori caritate fecit Christus pro impiis , & inimicis . Accedit quod proximo versu 10. id expressius exponens ait Paulus : *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus , &c.* quibus in verbis effectus mortis Christi , de quo infra , idest , peccatorum reconciliatio apertissime declaratur : III. Idem Apostolus in prima ad Corinth. 1. 13. ne humanæ eloquentiæ , & eorum , qui sibi Evangelium annuntiaverant , merito se fidem crederent affecutos , *Nunquid , ait , Paulus crucifixus est pro vobis ?*

Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν ; Quo sane in loco particula ὑπὲρ , plus aliquid innuit , quam ubi ipse inquit percupere fieri anathema pro fratribus , aut nos jubemur pro fratribus animam ponere . Ibidem quippe significat Paulus neminem mortalium , nisi Christum , mortem nobis impetrasse quæ ad salutem perducunt , licet multi , & prædicatione , & exemplo , & etiam martyrio salutem nostram studuerint promovere , ideoque nos Christi esse , non Pauli , non Apollo , non Cephæ , ut ajebant Corinthii . Hujus autem rei optimam profert causam S. P. Augustinus Tract. lxxxiv. in Joan. num. 2. scribens : *Et si fratres pro fratribus moriantur , tamen in fratrum peccatorum remissionem nullus sanguis Martyrum funditur : quod fecit Christus pro nobis .* IV. In altera ad Corinth. v. 14. ostendit Paulus impelli nos caritate Christi , ut illi vivamus , quoniam unus pro omnibus mortuus est . Græce : *ὅτι ἅς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε .* Istic quoque ὑπὲρ πάντων subrogationem mortis Christi pro vera omnium redemptione commonstrat ; quoniam Sociniano sensu , ad promovendam scilicet fidem , & caritatem commendandam , non unus , sed complures mortem oppetere : & quoniam e vestigio Paulus denegatam a Socinianis antecedentem causam mortis Christi , transfusam scilicet in omnes originariam prævaricationem commemorat dicens : *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est , ergo omnes mortui sunt .* Quare hinc Augustinus sexcentis in locis , ut dictum alibi , probat contra Pelagianos originale peccatum : V. Non solum particula ὑπὲρ occurrit , ubi Christus dicitur mortuus pro nobis , sed etiam particula ἀντὶ , in textu Matt. citato Prop. 1. quæ particula commutationem , & substitutionem significat , ut demonstrat Grotius cap. 9. ex Matth. 11. 22. , & xviii. 27. ex Lucæ xi. 11. ex 1. ad Corinth. xi. 15. ad Hebr. xii. 16. ex 1. Petri 111. 9. quæ loca exscripsit etiam Tournely de Incarn. pag. 175. Imo Socinus , & Crellius ea particula ἀντὶ commutationem significari haud negant , comminiscens commutationem quamdam a subrogatione diversam , veluti dum captivi inter se permutantur , nec tamen alter vice alterius captivus evadit . Non enim Crellius locum invenire potuit , ubi ἀντὶ commutationem non denotet . Videatur Tom. iv. Operum Crellii pag. 190. At quis percipere potest duorum captivorum permutationem , nisi uterque captivus sit ? Quis nostrum redemptione peracta asserit quempiam remanere captivum ? Quis inficias eat ex duobus captivis unum tradi in pretium & redemptionem alterius , & ideo utrumque solvi a captivitate , quia soluto pretio uterque solvitur a jure , & potestate Tyranni ? Perperam ergo Faustus & Crellius tentant istinc evadere . Habet autem vim eandem vocabulum ἀντὶ τοῦ 1. ad Timoth. ii. 6. supra explicatum . Ex quibus omnibus ad thesim pro-

probendam hæc construitur argumentatio. Si in locis, ubi Christus dicitur pro nobis mortuus, non solum significet particula *pro* aliquam utilitatem nobis proveniente ex Christi passione, qualem percipimus ex Apostolica prædicatione & exemplo; verum etiam demonstret mortem illum oppetiisse, ut nos a sempiterna erueret perditione, ut se loco nostri substitueret ad placandam Dei indignationem, ut nobis impertiret gratiam, & peccatorum remissionem, ut nos denique a peccati captivitate redimeret; profecto Christus redemptionis nostræ causa mortem oppetiit. Atqui explicato nuper sensu dicitur *pro nobis mortuus*. Ergo Christus eo fine, ut nos redimeret a peccato, dæmonisque captivitate, mortem pertulit.

PROPOSITIO IV. Christus in mortem perferenda peccatorum nostrorum pœnas luit.

Christum in cruce peccatorum nostrorum pœnas pertulisse ex sequentibus locis evincitur, I. Esaias cap. lxxi. 4. de Christo, ut Socinus fatetur P. 2. cap. 4. pag. 149. vaticinatus, nec sermonem instituens de Jeremia, ut opinatur Grotius Tom. 1. pag. 323. (falso enim Fournely scribit pag. 177. Grotium ad ipsum Esaiam literæ sensum inflectere) etsi magis κατὰ λέξιν secunda verba, fateatur in Christum potius, sublimiusque vaticinium congruere: Esaias inquam, ait: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Hebraice: **אָמַן חֲלִינוּ חוּא**

נָשָׂא וּמָכִינוּ סָבַל quorum verborum sensus est, Vere debitas peccatis nostris pœnas tulit. Contendit Socinus verbum **נָשָׂא**, *Nasâ*, idem esse, atque auferre, non perferre, ac sustinere eo quod Matthæus cap. viii. 17. hunc locum interpretatur de languoribus, morbisque corporis, quos Christus sanavit, nec tamen traxit in semetipsum. Idem censet Forerius Tom. 111. Crit. Sac. pag. 601. At primum cum **נָשָׂא** significet pœnam luere Exodi xxviii. 43. Ezech. xxx. 19. aliisque in locis plurimis; quare sensum non præferret eundem? Certe Versio Syriaca habet: Vere passiones nostras ipse pertulit, & dolores nostros ipse passus est. Arabica, Ipse portat peccata nostra, & pro nobis dolore afficitur. Græca, ἵνα ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυράται. Ipse peccata nostra portat & pro nobis dolet. Deinde non solum verbum **נָשָׂא** occurrit hoc loco, sed etiam **סָבַל** *sabal*, quod nullibi aliud significat quam sustinere, ac bajulare. Vide hebraica Biblia Gen. xlix. 15. II. 46. 4. Thren. v. 7. &c. Præterea Christum peccata delere quis negat? pœnas vero peccatorum ipsum non pertulisse Socinus undenam probat? Sane quæ sequuntur, evincunt oppositum. Neque ad rem est præcitatus locus Matthæi. Etenim languores Esaias dixit, & qui animum

afficiunt, & qui in peccatorum pœnam torquent corpora: & Christus utrosque curavit; quoniam factus in similitudinem carnis peccati pertulit infirmitates nostras ut a nobis languores animi, corporisque morbos dispelleret. Quare recte Matthæus, etsi loquatur de ægotantibus corpore, utitur testimonio Esaiæ, ut per corporalium morborum curationes mentem erigamus ad percipienda spiritualia beneficia, ut curatio corporis esset veluti præambula redemptionis animarum, ut subaperiret plurimas ægotationem ab animi peccatis originem trahere. Videatur Joannes Chrysostomus hom. 28. in Matth. pag. 275. Estius, Arias Montanus, ac præ ceteris Taddæus noster Perusinus in Esaiam, Maldonatus, Jansenius, Nat. Alex. in cap. viii. Matthæi. Sanare itaque Christum animi, corporisque languores concedimus; de utriusque loquutum Esaiam quatenus mors, & infirmitates sunt pœna peccati, haud inficiamus: Christum vero utrisque languoribus attulisse medelam, quoniam ipse pertulit infirmitates nostras, & peccatorum nostrorum pœnas in se transtulit, firmissime profiteamur. Atque id Esaias sequentibus verbis confirmat. Versu enim proximo inquit: Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Hebraice: **וְהוּא מַחֲלָל מִבְּשָׁעֵינוּ מַרְכָּא**

כַּעֲנוּתֵינוּ Et ipse vulneratus a prævaricationibus nostris, attritus ab iniquitatibus nostris. Quo in loco iniquitates & scelera nostra fuisse mortis, ac suppliciorum Christi causam effectricem ac meritoriam satis ipsa verba declarant. Sequitur autem Propheta: Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Hebr. **מוֹסַר**

שְׁלוֹמֵנוּ עָלֵינוּ וּבְהִכָּרְתוֹ נִרְפָּא לָנוּ Castigatio

pacificationum nostrarum super eum, & in livore ejus medicatum est nobis. His apertissime significat Vates castigationem, quam divina iustitia pro offensis nostris postulabat, ex qua conciliatio & pax consequeretur, Christo fuisse impositam; ut ex proprietate linguæ sanctæ demonstrat Arias Montanus Tom. 2. in Esaiam p. 1160. Temere negat Socinus pag. 151. castigationem hoc loco significare punitionem, quoniam ei conjungitur pax; nam punitio peccati dicitur castigatio pacis, quoniam per mortem Christi reconciliati sumus Deo, ut infra ostendam, innuitque ibidem Propheta dicens, Et in livore ejus medicatum est nobis. Habet Syriacus: Castigatio pacis nostræ ipsi imponitur, & cicatricibus ejus curabimur, Et Arabicus, Castigatio pacis nostræ imposita est ei, per ejus vulnera nos sanati sumus. Tom. 3. Polygl. pag. 145. Expende totum illud caput lxxi. de quo hætenus, II. Apostolus in 2. ad Corinth. v. 21.

scribit: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Perspicuum est male a quibusdam legi, *Is*, idest Christus, *peccatum fecit*, quam lectionem rejicit Augustinus cap. xli. Ench. num. 13. sed legendum, *Dum, qui non noverat peccatum*, ut habet Vulgata, & Græcus codex, *ὅν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν*, ideoque sensus est, *Deus fecit Christum pro nobis peccatum*, scilicet, *sacrificium pro peccato*; ut ostendimus hujus Volum. pag. 51. Nam Levit. 1v. 29. ubi habet Vulgata, *Ponetque manum super caput hostiæ, quæ pro peccato est*, legunt Hebræi, *עַל רִאשׁוֹ תָּשֶׁטֶת* super caput peccati, & lxx. pariter *τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁμαρτήματος αὐτοῦ*. Recte itaque Augustinus citato loco, necnon Q. 12. super Num. & lib. 1. contra Maximinum cap. 2. ait *peccatum dici ab Apostolo sacrificium, quod pro peccato offertur*: quod & demonstrat scopus Apostoli ibidem loquentis de peccatorum reconciliatione. Possunt Apostolica verba & hunc habere sensum, *Fecit Deus Christum subjectum suppliciiis, & punitioni peccati*: quem sensum comprobatur citato loc. contra Max. S. Pater ex alio Pauli contextu, ad Rom. viii. 3. *De peccato damnavit peccatum in carne*: ubi in Græco est verbum *κατέκρινε*, idest, *condemnavit, judicavit, morti tradidit*. Sive autem dicas Christum fuisse pro peccatis nostris mactatum, sive in ipsius carne affixa cruci apparere peccati judicium, ac punitionem; quid aliud, te amabo, dices, nisi Christum scelerum nostrorum fuisse pœnas? III. Inviçissime Socinianos revincit quod scribit Paulus ad Galatas iii. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum, quia scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Hic maledictionem & execrationem dici pœnam inflictam in punitionem peccati pluribus ostendimus contra Phereponum Tom. 11. pag. 185. & seq. Omnia, quæ ibidem diximus, demonstrant verborum Apostoli sensum esse, Christum nos redemisse a peccatorum pœna & execratione, a qua liberare, non poterat lex scripta, ipsam execrationem ac pœnam in se suscipiendo. Confirmat hanc interpretationem primo lex ipsa Deuteronomii xxi. 22. quæ agit de suspensis in patibulo ob gravissimum scelus: idem commonstrant exempla suspensorum, quæ habentur Num. xxv. 4. ob idololatriam, & scortationem, Josue viii. 29. & x. 26. ob intentas clades Israelitis, cultumque Deorum, 2. Reg. xxi. 9. ob peccatum Saulis in Gabaonitas, & in divinæ vindictæ exemplar. Deinde etiam veteres Rabbinii suspensum esse maledictum observant, quia peccavit coram Domino, & suspensus est in pœnam scelerum, & conviciorum, quibus Deum proscidit. Ita Onkelos, Talmud lib. Sanedd. cap. 6. Abenezra, Kimki, alique collecti a Coccejo, Vitringa, & Seldeno. Catholicos Interpretes, lauda-

vi cit. Tom. pag. 186. Postremo maledictionis causa non a suspensio petenda est, sed a delicto, alioqui mortem Christi maledictam diceremus, quam phrasim in Catechesi Palatina etiam hæretici *indisciplinatam* appellaverunt. Non enim, inquit Hieronymus in hunc locum, *maledictus quia pendet, sed ideo pendet quia maledictus*. Igitur esse maledictum est esse suspensum in ligno in punitionem peccati. Cum itaque Christum ibidem appellet Apostolus *μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, innocentem, & nescientem labem*, & ad Hebr. vii. 26. *ὁσίοιον, ἀκακόν, ἁμάρτων κέχωρισμένον ἀπὸ πάντων ἁμαρτωλῶν, sanctum, innocentem, impolutum, segregatum a peccatoribus*, quomodo fecit illum Deus maledictum? Non alia ratione, nisi quia aliena peccata in se suscepit, ut pro iis pœnas lueret; quemadmodum debitor appellatur tam qui per se debitum contrahit, quam qui pro alio vadimonium promittit, præs, atque sponsor. IV. Petrus Epist. 1. cap. 11. 24. inquit: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Græce, *ὅς τις ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ*. Carolus Witsse pag. 374. de Incarn. inquit Socinianos respondere Petrum non usum verbo simplici *φέρειν*, quod est, *ferre* sed composito, quod est *auferre & delere*. Non ita ineptiunt Sociniani, ut fatuantur *φέρειν* esse *perferre*, aut diversam habere significationem ab *ἀναφέρειν*: sed Joan. Crel. pag. 20. ait, quamquam dixisset Petrus, *τις ἁμαρτίας ἡμῶν ἤνεγκεν*, quod est a verbo simplici *φέρειν*, non tamen verba illa protinus significarent pœnæ proprie dictæ perpeffionem; nec forte ignorant Isaia liii. v. 4., habere lxx. *ἔτος ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει*, ubi tamen *φέρει* interpretantur, *auferre, delet*. Reponunt itaque, uti eodem verbo *ἀναφέρειν* Paulum in Epistola ad Hebr. ix. versu ult. ubi tamen, veritate cogente, etiam nos legimus *ad multorum exhauriendâ peccata*: unde constat *ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας* non esse *perferre* peccata, sed *tollere & auferre*. Ita Faustus pag. 152. Addit Crellius pag. 21. verbum *ἀναφέρειν* poni a lxx. pro hebraico *Hælah*, ascendere fecit, ut adnotavit Tremellius in editione Syriaca. Ad-dat, si lubeat, Theodorum Beza, & Erasmus Schmidium. Est autem *adscendere facere*, idem ac *transportare*, & *auferre*, ut de ossibus Josephi ex Ægypto asportatis legitur Josue xxiv. 32. Hæc Sociniani. At primum, si grammaticis significationibus pugnandum est, *ἀναφέρειν τὴν ἁμαρτίαν*, est *scelus in aliud transferre*, ut exquisitis exemplis demonstrat Budæus Comment. ling. Græc. p. 401. Deinde non ait tantum Petrus, *ἀνήνεγκεν*, tulit, portavit, sed *ἀνήνεγκε ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ*; portavit in corpore suo super lignum. At corpus suum cruci affixit. Ergo etiam affixit cruci peccatum, ut ad Coloss. 11. 14. inquit Paulus, de quo loco infra. Præterea quis nostrum negat Christum obtulisse pec-

cata? Abstulit, deleuit; sed pro nobis luendo poenas: quod innuit eo loci Petrus, nos exhortans ut Christi exemplo feramus æquo animo maledicta, & convicia. De testimonio autem Pauli idem omnino dicimus. Optime Vulgata habet: *Ad multorum exhausti peccata*; at quo pacto peccata exhausti? Eorum supplicium in cruce perferens, & corpus suum vulneratum, clavisque transfixum exhibens Deo hostiam propitiationis. Inquit enim ibidem Paulus, *Ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. At quid est *per hostiam suam*, nisi forte *per corpus suum*, quod fecit hostiam pro peccato, ut observat in hunc locum Primasius? Ad hæc Paulus eo loci instituit antithesim inter adventum Christi primum, & secundum: & in hoc ait apparitum *χρῆς ἀμαρτίας*, sine peccato, idest, impassibilem atque immortalem. Igitur in primo adventu dicitur tulisse peccata, quatenus pro his passus ac mortuus est: alioqui inter adventum primum & secundum nulla ibidem exprimeretur *ἀντίθεσις*. Quod proinde ait Crellius *ἀντὶ τῶν* idem esse, ac *adscendere fecit*, producta Syriaca Versione, notisque Tremellii, excipimus gratanter. *Adscendere fecit*, sed super lignum, quemadmodum attollebatur in ara holocaustum pro peccato. Nam lxx. Interpretes verbum istud *אָנַח*, *Adscendere fecit*, vertunt *ἀνὰ πῦρ*, ac inter alia cum de sacrificiorum oblatione agitur, ubi utriusque verbi frequens est usus. Ita Crellius. Ex cuius confessione inferitur, quod Christus in corpore suo affixus cruci ideo peccata sustulit, quoniam corpus illud ligno suffixum erat pro peccatis sacrificium & hostia. Ita ex invitis pectoribus erumpit veritas. Atque hæc omnia syllogismum istum efficiunt: Luit peccati poenas quisquis pro iniquitatibus confoditur, & vulneratur; quisquis in execrationem culpæ suspenditur; quisquis pro peccatis tamquam hostia conteritur, & mactatur. Atqui hæc omnia Christus perpeffus est. Igitur Christus peccatorum nostrorum poenas luit.

PROPOSITIO V. Christus affixus cruci fuit pro peccatis nostris hostia, & sacrificium Deo sponte immolatum.

Hanc thesim confirmant verba Pauli in 2. ad Corinth. v. 21. & quæ nuper diximus de loco Petri Epist. prima 11. 24. ex confessione Joannis Crellii. Sed ulterius comprobatur. 1. Indubitatum est, neque id Sociniani audent negare, Christum præfiguratum fuisse in sacrificiis veteris Testamenti. Hoc nos demonstravimus libri xx. nono capite; hoc scribunt Patres, ut Hieronymus in caput 2. ad Ephes. & Augustinus lib. xx. contra Faustum cap. 18. & 2. de Civ. D. cap. 20. Hoc testatur Apostolus ad Hebr. x. 1. hoc denique Christus, in Cruce exclamans, *Consummatum est*. At sacrificia veteris legis, si non omnia, plura saltem pro peccatorum expiationem immo-

labantur: quod testatur Apostolus ad Hebræos v. 1. & viii. 3. Nolunt vim hujus argumentationis hostes veritatis percipere. Negant antiquas victimas aliquod præferre veræ expiationis vestigium: negant agnum, qui potissimum Christum præfigurabat, fuisse aliquando pro peccato immolatum: negant victimas illas aliquam per se habuisse vim divinæ iustitiæ satisfaciendi, atque ad id comprobandum appellant ad consensum doctorum virorum: addunt & rationem, quia nec inter homines & bestias est speciei communio, nec earum oblatione indiget Deus omnium universorum. Hæc Socinus P. 2. pag. 156. & seq. Ad quæ cum multa respondeat Grotius cap. 10. omnia nos facillime elidi arbitramur, si duo per se obvia prænotentur; unum, quod si totum præcedat in typo, jam non typus, sed historie veritas est appellanda: alterum, quod de umbra transeuntibus ad veritatem, & de lege ad Evangelium, pro brevibus & presentibus futura, & æterna succedunt: quorum primum tradit Hieronymus in cap. xi. Osee, alterum in cap. xiii. Zachariæ. Etsi ergo vetera sacrificia per se non debebant peccati maculam, typus tamen erant sacrificii Christi, per quod peccatum expiatur; atque ipsa peccati expiatio præsignabatur in oblatione immunditiæ legalis, & in relaxatione temporalis poenæ, quam lex transgressoribus minabatur. Etenim effusionem sanguinis pecudum fuisse homini pro animæ piaculo, legitur xvii. Levit. versu 11. Et quamvis Deus pecudum & arietum sit Dominus; ea libera mactatione, qua pro hominibus carne impundis mundæ pecudes necabantur, parcebat transgressoribus, ne iis mortem immitteret violentam. Sicut ergo per hostiarum sanguinem abstergebatur carnis inquinamentum, ita per sanguinem Christi detergitur labes peccati. Vide Augustinum lib. xviii. contra Faustum cap. 6. Apostolum ad Hebræos c. ix. 13. Itaque sive hostia pro peccato, quæ erat piaculum animæ, sensu explicato, sive mactatio agni, sive hirci emissarii, sive oblationes pro legali immunditia, præsignarunt effectum passionis Christi, qui unico sacrificio omnia consummavit: nec opus est, ut præmonui, in typis totum præcedere, & carnalibus tribuere spiritualia. De mactatione agni, liquet ex cap. xii. 13. Exodi ejus sanguinem liberasse a plaga disperdente; immolatos agnos pro delicto pater ex Levit. xiv. 13. & Num. vi. 14. quod & fatetur Crellius pag. 205. agre ferens a Grotio in hoc reprehendi Socinum: qua in re arbitror potius Crellium peccare; nam Socinus P. 2. cap. 1. pag. 156. negat Baptistam appellasse Christum Agnum, respiciendo, tamquam ad typum, ad agnos immolatos, & hanc rationem profert, Cum in veteri fœdere, ut jam dictum est, pro peccato nullus agnus immolaretur. Quæ ratio cum Crellii confessione falsa sit; Christus

dicitur *Agnus Dei*, quia in peccatorum expiationem tamquam agnus occisus est, ut prænuntiavit Esaias l. l. 7. & in illius passione completum testatur Philippus Act. viii. 32. Vide supra Prop. 2. num. 3. & 4. II. Apostolus ad Ephesios v. 2. nos hortatur, ut ambulemus in dilectione, *Sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Græce, *προσφοράν, & θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας*. Hostiam, *θυσίαν*, esse victimæ maclationem a *θύω*, *maclio*, *sacrifico*, negare non budent Sociniani, præsertim si adjungatur *προσφορά*, *oblatio*, quæ vox nunc ipsum offerendi actum, nunc rem oblatam significat, inquit Crellius pag. 223. oppugnaturus Grotium, qui inter *θυσίαν*, & *προσφοράν* haud male distinguit, cum non omnis oblatio sit maclatio hostiæ, ut res per se loquitur. At si discrimen illud approbes, aperte sequetur Christum non solum pro peccatis nostris oblarum caritate, & amore, verum etiam effuso sanguine maclatum atque immolatum: si oblationem accipias pro ipso actu maclationis; consequetur sacrificium quod pro nobis Christus obtulit, cruenta sanguinis effusione fuisse peractum. Quicquid ergo affirmes, negari nequit Christum esse pro peccatis nostris oblationem & hostiam, acceptis *προσφοράς*, & *θυσίας* vocabulis pro concreto, nam Christus tradidisse semetipsum, innuit ibidem Paulus. Quamobrem bene sapienterque Interpretes nostri observarunt Christum Dominum esse simul hostiam & Sacerdotem. At enim respondet Crellius, in maclatione nullam haberi rationem sacrificii, cum & Levitæ sacerdotio privati holocausta victimasque maclarent, Ezech. xlv. 10. 11. Verum ibidem versu 15. sacerdotes appellantur, qui offerunt Domino *adipem & sanguinem*: quibus verbis verum sacrificium designari pag. 224. fatetur Crellius. Cum itaque Christus obtulerit se Deo hostiam, & cruentatam victimam, ut inquit Apostolus; sacrificium pro nobis obtulisse negat frustra idem Ebionita. Subtilius aliquid videtur reponere, dum ait illorum verborum in odorem bonæ fragrantiae vix ullum esse usum, cum de expiatoriis sacrificiis est sermo. Sed de holocaustis ea verba usurpantur Gen. viii. 21. de maclatione arietis Exodi xxix. 16. de immolatione avium Levit. i. 17. de hostia boum, & ovium Num. xv. 3. Deinde etiam de hostia, quæ pro peccato est, ea phrasi fit sermo Levit. iv. 31. Verum tamen est ubique appellari sacrificium in odorem suavitatis non maclationem pecudis, aut effusionem sanguinis, sed adustionem holocausti, & cremationem adipis: ignis enim, intestina, incensum, & suffimenta caritatem, animique rectitudinem, ad quam Deus attendit, significant. Itaque Apostolus sacrificium Christi, tanta caritate ac dilectione peractum, rectissime appellat *hostiam in odorem bonæ fragran-*

tiae; gerebatque typum mortis Christi victimarum maclatio; dilectionis autem, & flagrantissimæ caritatis crematio adipis. III. In epistola ad Hebr. oblati pro nobis sacrificii pluribus mentio fit, inter Sacerdotium Leviticum, & Christi allato discrimine. Ac primum cap. vii. 27. Christi commendatur sanctitas ac perfectio, quod non haberet necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, quotidie offerre hostias pro suis delictis, deinde pro populi: *Hoc enim fecit semel seipsum offerendo, in ara Crucis, ut recte Tridentini Patres sess. 22. cap. 1. iubaui pro delictis populi*, nam versu præcedenti dicitur Christus *sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus*. Hanc oblationem in coelis fieri perperam autumant Poloni fratres, nam Apostolus loquitur de oblatione hostiæ, hanc semel peractam ait, statuitque discrimen inter cruentam maclationem victimarum sæpenumero repetitam, & immaculati Agni occisionem semel peractam. At in coelo *semper vivit ad interpellandum pro nobis*, ait eodem capite Paulus, nec maclatur denuo, sed incessanter effusi sanguinis pretium exhibet Patri. Deinde Apostolus c. ix. 11. inquit: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, &c.* quibus verbis sempiternum ejus Sacerdotium commendat, per quod coelestem nobis aditum reteravit, & *per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa*. Et hic ludunt operam Socinus, Crellius, Smalcus, Wolchellius, aliæque pestes, asserendo Christum nonnisi in coelo Sacerdotis munere fungi, ut summus Pontifex Aaronicus quotannis ingrediebatur sanctuarium cum sanguine hircinò, & vitulino, ut legitur ibid. versu 25., & Levit. xvi. 2. At revera mentita est iniquitas sibi; enimvero illa verba: *Christus assistens Pontifex*, Græce habentur, *Χρῖς ὁς δὲ παραγενόμενος ἀρχιεπὺς*, *Postquam advenisset Pontifex*, idest, postquam in sua Incarnatione factus esset Pontifex: & si in coelum ingressus dicitur *διὰ τοῦ ἰδίου ἁμαρτος*, *per proprium sanguinem*, sive ut legit Arabs, *cum sanguine*; profecto jam sanguinem effuderat, & obtulerat hostiam. Atque ita Aaron ingredi non poterat sanctuarium, nisi antea obtulisset *vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum*, citato cap. Levitici versu 3. Nec inferre poterat sanguinem intra coelum, nisi prius maclasset *hircum pro peccato populi*, ibid. vers. 15. Omnia ergo quadrant adamussim, si dicamus Christum effuso sanguine obtulisse sacrificium in cruce, cujus pretium indefinenter exhibet Patri. Eodem cap. ix. ad Hebr. versu 14. producto typo junicis rusæ, de qua Num. xix. 2. ait Apostolus: *Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram*, designans longe perfectius esse sacrificium sanguinis Christi immaculati, & absque omni prorsus labe, quo emundantur

dantur conscientiae sordes, quam fuerit sanguis & cinis vaccae rufae sanctificans inquinatos ad emundationem carnis. Dicent ne Socini gregarii factam hanc oblationem in coelo? At de vacca rufa legitur Num. xix. 3. immolatam extra castra: & de Christo ad Hebr. xiii. 12. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum extra portam passus est. Videlicet 11. volum. hujus op. pag. 194. In eadem ad Hebraeos Epist. cit. cap. v. 22. habetur: *Semel in consummatione saeculorum, ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. Dictum apparuit in primo adventu, nam sequitur, secundo sine peccato apparebit.* Dum ergo inquirunt hanc hostiam immolari in coelis, delirant FF. Poloni. Non debent permoveri illis verbis in consummatione saeculorum; nam & his designatur tempus Dominicæ Incarnationis, ad Galatas iv. 4. & ad Ephes. i. 10. Denique Apostolus laudata Epistola ad Hebr. cap. x. 12. ait: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextra Dei.* Audio cavillatores: *sedet offerens*, inquirunt, non obtulit in cruce pendulus. At quis non videt antithesim praecedentium verborum, *Omnis Sacerdos praesto est quotidie ministrans, & easdem semper offerens hostias, quae nunquam possunt auferre peccata?* Itaque sensus est: Christus una oblatione peracta in cruce consummavit in sempiternum sanctificatos; cum sacrificia Aaronica essent quotidie innovanda. Ita Apostolus proximo versu 14. cujus sensum optime assecutus est suis in Paulum Adnotationibus sodalis noster, Joannes Thomas de Bonis. Addo pro offerens extare in Graeco προσενέχας, participium praeteriti temporis, idem valens, ac cum obtulisset. Adeas Estium in Paulum. Offert itaque Christus in coelo illam eandem hostiam quam obtulit in cruce; eandemque nos in altari immolamus in commemorationem, & applicationem illius sacrificii, quod consummavit in sempiternum sanctificatos. Atque his abunde refutavimus haereticos, qui negant Christum in terris degentem functum munere sacerdotis, & seipsum in satisfactionem per peccatis nostris sacrificasse. Possunt autem dicta hac ratiocinatione concludi: Esse autitypum victimarum legalium, tradere semetipsum oblationem & hostiam Deo, ac semetipsum immolare pro delictis populi, idem est, ac pro peccatis offerre sacrificium. Atqui Christus in ara Crucis fuit antitypus victimarum legalium, tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo, atque pro delictis populi immolatus est. Ergo Christus in ara crucis semetipsum pro peccatis nostris obtulit sacrificium.

PROPOSITIO VI. Per hanc hostiam, & sacrificium reconciliati sumus Deo.

Reconciliationem hominum per Christum factam, quatenus nostram procuravit conversionem, & effecit ne poenam, quam promeriti fuimus,

sentiamus, fateretur Socinus P. 2. cap. 8. & Crellius in respons. ad cap. 7. dissert. Grotianæ. Negant tantum morte Christi iram Dei fuisse placatam, & Deum nobis reconciliatum intuitu passionis ejus; quam impiam tergiversationem superioribus, & sequentibus argumentis refutamus. I. Apostolus ad Rom. iii. 24. & seq. de nostra justificatione sermonem instituens, inquit: *Justificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* Clarissimus Pauli interpretes doctissimus Seripandus pag. 57. Apostoli verba hac perspicuitate declarat. *Justificati gratis absque ullo eorum promerito. Per gratiam ipsius: non per opera legis, sed per bonam, liberalem & benignam Dei erga nos voluntatem. Per redemptionem, quae est in Christo Jesu: In hoc Dei erga homines praeclara voluntas excelluit, quod pretium, quo redimeretur a servitute peccati, non in auro, non in argento, non in humanis quibuscumque, aut operibus, aut divitiis posuit, sed in carne unigeniti filii sui Jesu Christi.* Abeant nunc in malam crucem inimici Redemptoris. Inquirunt, Si reconciliati sumus gratis, quomodo per sanguinis Christi placamentum? At *gratis* ait Apostolus, excludens nostra promerita, & legis opera, de quibus paulo supra, *Ex operibus non justificabitur omnis caro, non excludens redemptionem, quae est in Christo Jesu; siue ἀπολύτρωσις, ut legunt Graeci, pretium, quo redimuntur captivi; quod sane pretium gratiam non tollit, quoniam libera Dei voluntas proposuit nobis Christum propitiationem, ἱλασθῆναι, irae placamen.* Reponunt nusquam extare scriptum, quod Deus reconciliatus sit nobis, sed quod nos reconciliati simus Deo. Quid vero inde? Reconciliatio percipi nequit, nisi intelligatur placari, qui averso erat animo. At non Deo nos, sed nobis Deus iratus erat, ipse poenalem legem statuerat, ipse erat offensus. Ita ergo Deo reconciliati sumus, ut ipse placatus sit, poenamque debitam relaxaverit. Dicitur autem in sacris literis propitiari Deo peccatorem, ut dicitur summus Sacerdos, ad Heb. ix. 17. *repropitiare delicta populi*, idest, placare Deum ob delicta populi iratum, consueta Scripturarum locutione, quam dicunt Grammatici *enallagen*, scilicet, permutationem. Ajunt non essetribuendam hanc placationem sanguini Redemptoris, quoniam si Deus proposuit Christum propitiationem, jam salutem nostram concupierat, & media, quae ad eam pertinebant, statuerat; ideoque nullam adversus nos fovebat indignationem. Sed ait Apostolus hanc propitiationem positam in sanguine ipsius, & proximo capite v. 10. affirmat nos, cum inimici essemus, reconciliatos Deo per mortem filii ejus, de quo loco etiam supra Prop. 3. itaque sanguis & mors Christi hanc propitiationem effecerunt.

runt: neque id gratiæ & misericordiæ repugnat, quia, ut diximus cum Seripando, reconciliationis pretium libera Dei voluntas proposuit. II. In 2. ad Corinth. v. 19. ait Paulus: *Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Ubi nota Christo tribui reconciliationem, Apostolis autem, qui pro Christo legatione funguntur, ministerium reconciliationis, quod exercent dispensatione verbi, & administratione sacramentorum. Christus ergo proprio sanguine non solum Dei reconciliationem annuntiavit, sed etiam promeruit. III. Et reconciliationem, & placamentum, & sanguinem, & crucem Christi complectitur Doctor gentium ad Colossens. 1. 20. scribens, *Per eum* (complacuit Deus) *reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus.* Legit *Æcum.* pag. 121. *Pace facta per sanguinem crucis sue.* Perperam itaque a reconciliatione placamen, a placamine sanguinis, & Crucis Christi efficientiam sejungunt Sociniani. IV. Joannes Epist. prima 11. 1. 2. scribit: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Quid ad hæc Socinus, quid Crellius? Ille lib. 1. cap. 7. contendit Christum dici advocatum nostrum, ac mediatorem, quia, ut Moyses, inter-nuncii munus gessit, non quod pacificatoris locum teneat; sed aliter suadet Paulus 1. ad Timot. 11. 5. scribens: *Unus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: de quo loco propos. 1. & ad Hebr. 1x. 15. Et ideo novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, &c.* Christus ergo est Mediator, & advocatus speciali titulo, quia tradens semetipsum ἀντίλυτρον, pretium liberationis, factus est propitiatio pro peccatis nostris: quod nec Mosi convenit, nec ulli mortalium. Crellius autem reponit pag. 147. a Joanne nullam mortis Christi mentionem fieri, & dici ipsum Christum advocatum apud Patrem, quia semper vivit ad interpellandum pro nobis, ut ad Hebr. vii. 24. Verum meminisse oportebat, paullo supra scripsisse Joannem, *Et sanguinis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Illud quoque observandum erat, Paulum ad Hebræos commonstrare eo loci sempiternum Christi Sacerdotium, redemptionem æternam, & assiduam pro nobis intercessionem, quia semel obtulit seipsum hostiam perfectam pro delictis populi. Quamobrem ubicunque Christi mediatio, officiumque advocacionis commendatur, sanguinis ejus placamentum non excluditur, sed supponitur. Immobilis stat ergo thesis nostra, quandoquidem reconciliati sumus Deo per Christum, tanquam per hostiam pro nobis mactatam; si in ejus sanguine habeamus propitiationem, & ob mortem crucis ipse fuerit pacis nostræ sequester ac mediator. Atqui in san-

guine Christi propitiationem habemus, & ipse per supplicium crucis sequester pacis, & Mediator noster effectus est. Ergo per ipsum, tanquam per hostiam, & sacrificium placaminis, reconciliati sumus Deo.

PROPOSITIO VII. In hac reconciliatione a peccatis expiati fuimus, deleta per passionem Christi delictorum nostrorum chirographo.

Adversus Socinum, qui lib. 2. pag. 173. cap. 20. ait expiasse quidem Christum peccata nostra, quatenus ea peregerit, quibus peractis veniam delictorum nostrorum jam nobis sponte decretam, & promissam, consecuti sumus, vel etiam eam veniam nos consecutos esse declaratum sit, non autem quatenus obtulerit pro nobis sacrificium expiatorium, pugnant quæ diximus quinta propositione. Ut appareat modo, Christum in cruce non declarasse peccata nostra expiata, nec tantum ingenerasse nobis fidem, qua e peccatis in posterum retrahamur, ut inquit Crellius cap. 10. contra Grotium pag. 210. dicimus nos per Christum a peccato expiatis, quatenus ipse per crucem & mortem suam vere divinæ justitiæ a nobis pœnam exigenti cruciatibus suis satisfecerit: quod non solum præcedentium conlectarium est, verum etiam apertissime traditur ab Apostolo. I. Is enim ait ad Galat. 3. aliisque in locis, Christum, ut nos solveret a maledicto legis, idest, a pœna nobis infligenda, factum pro nobis maledictum, hoc est, subjectum punitioni, ac supplicio. Vide supra iv. Prop. Quid est autem aliena expiare peccata, nisi delere reatum, & sacrificiis purgare noxium a scelere? Quod cum factum sit etiam substitutione Unigeniti, pro inimicis alias damnandis, nil restat ad veram satisfactionem constituendam. II. Idem Apostolus ad Coloss. 11. 14. ait: *Delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* In quem locum Chrysostomus hom. 6. p. 1357. Vides quantum posuerit studium, ut deleteretur chirographum. Utpote cramus omnes obnoxii peccato, & pœne. Ipse punitus solvit & peccatum & pœnam: punitus autem fuit in cruce. Illic ergo ipsum affixit, tanquam qui haberet potestatem, ipsum dirupit. Quodnam chirographum? Aut id, quod dicebant Mosi, *Quaecumque dixit Deus faciemus, & audiemus.* Aut si non hoc, quod Deo debemus obedientiam Aut si non hoc, quod id tenebat Diabolus chirographum, quod Deus fecit Adamo dicens, *Qua die e ligno comederis, morieris.* Hoc ergo chirographum tenebat diabolus: nec id nobis dedit Christus, sed ipse id scidit. Idem scribunt *Æcumenius* pag. 132. & *Theophylactus* pag. 651. Auctor etiam *Comment. quæ tribuuntur Ambrosio*, pag. 269. tom. 2. chirographum interpretatur peccatum, quod ex Ade erat prævaricatione, quod nos a mortuis resurgere non sinebat.

finibat. Socinus P. 2. cap. 24. pag. 181. respondet ex verbis Pauli non Christum sed Deum delevisse chirographum: nec in cruce deletum, sed postquam deletum erat, affixum cruci. Ingeniosa cavillatio, nisi in Græcis extaret, *προσῆλωσας αὐτὸν πρὸς τὸ αὐτὸν*, ubi *affigens* exprimitur participio præteriti temporis, quo significatur deletum chirographum, postquam fuerat affixum. Deinde ait Socinus, hujusmodi chirographum esse veterem legem, & cæremonialia præcepta, quoniam de iis loquitur Apostolus: unde concludit postmodum, *Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu.* Illud peterem a Socino; si cæremonialia præcepta non fuerunt abrogata, nisi in morte Christi; quomodo *chirographum*, quo hæc præcepta significantur, erat deletum antequam Christus esset affixus cruci? Sed me aliquantulum commovet, quod *chirographum* hoc loco legem Mosaicam interpretatur etiam Grotius Socini adversarius. Quid mihi cum Grotio? Sodalit quoque noster Joannes Thomas: imo & Estius, qui eandem ac Socinus rationem profert, quod Paulus loquatur adversus judaizantes, qui Colossenses abrogatæ legi subijcere conabantur: additque Estius hunc sensum præcipue a Græcis interpretibus probati, & eos, qui *chirographum* interpretantur aut legem datam in Paradiso, aut mortis æternæ obligationem, quam omnes incurrunt peccando, sensum hujus loci ultra Pauli mentem extendere. Qua in re Estium recedere ab interpretatione Græcorum, quos tamen pro se laudat, ex dictis est manifestum. Quamobrem Grotii, Estii, Sodalit nostri, aliorumque interpretatio, nisi accipiatur, ut inquit, cum grano salis, nihil est aliud, quam evasio Sociniana. Itaque verum est, agere Apostolum de abrogatione legis Mosaicæ, quod optime probat Estius, imo & Socinus: sed lex non dicitur *chirographum* eo sensu, quod ea premebantur; sed quia legem, quæ peccata arguit, profitentes fatebantur se reos legis, prævaricatores, & obnoxios pœnæ, a qua sola Christi mors potest nos liberare. Est enim *chirographum* propriæ manus syngrapha, qua aliquis se debitorem fatetur; unde Apostolus addit: *Et expoliatis principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, idest, vicit diabolum ac dæmones nobis peccatorum reatum objicientes, ut exponit lib. ix. Confess. cap. 13. num. 36. Augustinus: qui etiam disputans contra Pelagianos *chirographum* appellare solet culpæ debitum. Verum est ergo Apostolum loqui de abrogatione legis; sed nihilominus in abolitione legis deletum ait, quod adversum nos erat, *chirographum*, idest, peccatum, & pœnam, quam promerebamur *mortui in delictis*, quæ lex Moysi arguebat & increpabat. Et quoniam peccato, quod lex accusabat, non sanabat, obnoxii fuimus non solum transgressionem legis scriptæ, sed etiam prævaricationem

Adæ, præferendam puto interpretationem Chrysostomi, maxime quod *chirographum decreti* Græce dicitur *χειρόγραφον τοῦ δόγματι*, decretis, plurali numero; atque ita etiam legit S. Pater Epistola 59. ad Paulinum, nunc 149. num. 26. Quam facile hac præmissa explicatione dirumpatur rete, quod in araneolis texit Faustus Socinus, eliquatissimum censeo. III. Peccatorum expiatio speciali titulo morti, & sanguini Christi tribuitur. Adeas Matth. xxvi. 28. ad Rom. iii. 24. & v. 9. ad Ephes. i. 7. ad Colossens. i. 14. ad Hebr. ix. 20. 22. aliaque loca superius explicata. At mors, & effusio sanguinis iustitiam potius, quam misericordiam commonstrant, licet caritas fuerit maxima Unigenitum Filium Dei pro inimicis supplicio affici: quare ad Rom. iii. 25. 26. Christus dicitur mortuus *ad ostensionem iustitiæ*. Fidem quoque excitare potiori jure videtur prædicatio, patratio miraculorum, & præsertim resurrectio, quam mors in se duntaxat spectata; nam si dixeris resurrectionem ipsam, & fidem effectus esse mortis Christi, id etiam nos profiteamur. Cur ergo morti ac sanguini tribuitur expiatio culparum, non vero miraculis, quibus permulti crediderunt in Christum non terræ concussioni; aliisque signis, quibus visis Centurio, alique e Golgotha *revertebantur percutientes pectora sua*, non resurrectioni, qua comprobata Christo Judæorum quamplurimi nomen dederunt? Ipse Socinus veritate cogente lib. 2. cap. 3. p. 147. hanc assignat rationem: *Neque enim ea analogia, sive proportio est resurrectionis Christi ad pretium, quæ mortis. Christus siquidem resurgendo nihil de suo dat aut impendit; sed moriendo vitam suam & sanguinem perfundit.* Ergo non fidem ingenerando, sed sanguinem profundendo nos Christus a peccato expiavit: quæ expiatione facta, & reconciliati Deo per mortem filii ejus, ut inquit Apostolus ad Rom. v. 10. ad iustificationem disponimur, credentes vera esse quæ divinitus sunt revelata, atque illud in primis justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Vide lib. xix. cap. 4. Atque his prior absolvitur dissertatio. Enimvero reconciliati sumus per Christum Deo vera exhibita satisfactione; si hæc reconciliatio facta sit substitutione mortis, delatione chirographi, & sanguinis effusione. Liquer autem ex Apostolo factam hanc reconciliationem substitutione mortis Christi, abolitione chirographi, & sanguinis profusione. Ergo liquet nos Deo reconciliatos esse per Christum vera exhibita satisfactione.

CAPUT III.

*Sequitur perversi dogmatis FF. Polonorum
confutatio.*

VIDENDUM modo qualem in satisfactione Christi locum habeat divina justitia : qua in re, ut præmonui priori capite, solent quidam Theologi ad refellendos Socinianos demonstrare, quod sit in Deo justitia vindex peccatorum reposcens pœnas, & constans voluntas puniendi scelestos. Id vero accuratius præstant, qui studiosorum teruntur manibus, A. Boncat dissert. vii. sect. 1. art. 1. Honoratus Tournely Q. v. art. 1. Carolus Witasse Q. 11. sect. 5. cap. 1. & Nicol. L' Herm. pag. 399. volum. 3. Atque sunt argumenta illa deprompta ex pœnis, quibus Deus in impios animadvertit : sit in exemplo mors primo homini inflicta, universale diluvium, Sodomorum everio, immissio ignitorum serpentium, Assyriorum captivitas, ac Jerosolymorum vastatio. Accedunt prophetica, & Evangelica oracula, quibus in impios ira, maledictio, ultio, gehenna prænuntiantur : ut Deut. vii. 10. Ezech. v. 13. ad Rom. 1. 18. ad Galat. iii. 10. aliisque in locis sexcentis ; quæ sat erit in præsentia commemorasse. Enimvero Socinus de Christo Servat. pag. 122. illam in Deo agnoscit justitiam, qua Deus perdit contumaces, & qua etiam impios non perditæ spei punit ac deserit, iisdem testimoniis, quæ nunc in eum contorquentur, ad hanc justitiam comprobendam accitis, ac præsertim Exodi xxxiv. 7. num. xiv. 18. Luc. xiii. 2. ad Rom. 11. 4. 5. Crellius vero non solum vindicem justitiam fatetur, sed etiam in lib. de Attributis divinis pag. 69. ait hujus justitiæ effectus esse iis, qui non resipiscunt, semper negare veniam, nonnunquam illos, eorum resipiscencia non expectata, e medio tollere, & aliquando oculos sponte claudentibus lucem veritatis subtrahere. Etsi ergo laudatorum Theologorum probo conatus, miror eruditionem, & ipsorum quoque lectione me profecisse, si profeci tamen, confiteor ; opportunius arbitror non permiscere in gravi hac controversia quæ de justitia vindice peccatorum nobiscum hostes propugnant, sed illud inquirere, quod controversiæ caput est, an hæc justitia pœnam ab iniquis reposcens interfuerit in hominum redemptione. Atque hoc pacto non poterunt reponere adversarii, quod novimus Coveto respondisse Socinum citato Op. pag. 122. *Quod igitur ais Deum iniquitatem impunitam non relinquere, hoc quidem verum est, idque perpetuo, si obstinatum hominis malitiam, ejusque perseverantiam in malis perpetrandis intelligis : sed si de ea iniquitate, in qua quis non persistat verba facis, id a veritate quamlongissime abhorret, præsertim si de ea*

punitio loqueris, qua Deus summo jure agens in delicta hominum vindicare potest. Prosecuturus itaque nefariæ hæresis confutationem statuat proximas positiones.

PROPOSITIO VIII. Noluit Deus in hominum redemptione peccata dimittere non exhibita divinæ justitiæ satisfactione.

Ac primo fatetur Socinus in Deo esse justitiam, atque severitatem, qua animadvertit in homines perveraces, qui persistunt in perpetrando scelere, nec resipiscunt. At ubi de originali peccato & de gratia Christi disputatum est, vidimus filios Adæ nasci culpæ obnoxios, peccati captivos, concupiscentia, animique languore affectos, scribente Apostolo ad Rom. v. 18. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem.* Diximus quoque neminem absque gratia posse a peccatis resipiscere ; imo nec bonam concipere voluntatem. Hæc autem gratia si non ex Christi donaretur merito, & aliunde haberi posset justitia, gratis idem Christus mortuus esset : quare nil in Paulo expressius, quam nos habere per Christum accessum in gratiam istam, nec amplius peccatum dominari, quia sumus sub hac gratia. Quid ergo ? Nisi Christus solvisset maledictionem, & sicut per inobedientiam Adæ regnavit delictum, ita per Christi obedientiam ac meritum superabundaret gratia, dominaretur peccatum, nec quis nostrum de resipiscencia cogitaret. Atqui assentitur Socinus divinam justitiam punire & damnare perveraces, qui ad bonam frugem non redeunt. Igitur nisi Christi mors maledictionem solvisset antiquam, & obedientiæ merito per ipsum regnaret gratia, justitia puniret omnes ; quia omnes perveraces forent, in omnes esset judicium ex uno in condemnationem, in omnibus regnaret mors, dominaretur peccatum, persisteret vetusta captivitas. Intuitu ergo meritorum Christi, & satisfactionis ejus ab ira, & a punitioe salvi erimus. II. Revera redemptionem nostram, non condonatione tantum, sed judicio, ac justitia fuisse peractam literæ evincunt sacræ : quas priusquam profero, peto an condonatio sit, an justitia, si reus ad tribunal judicis ab adversario compulsus, cum miserrimus sit, & ad solvendum impar, nactus misericordem Advocatum, Vademque ditissimum, hujus opera ac solutione abeat immunis ? Gratis quidem reus absolvitur, si attendas ipsius miseriam ; at ex justitia, si consideres Advocati officium, & solutum a Vade pretium. Ad hunc plane modum Christum nos redemisse sacra testantur eloquia. Illustre est varicidium Michæ vii. 9. *Ego autem ad Dominum adspiciam, expectabo Deum Salvatorem meum, audiet me Deus meus. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum.* Et Dominus Jesus passioni proximus, Joau. xii. 31. ait : *Nunc judicium est mundi, nunc princeps*
hujus

hujus mundi ejicietur foras. In hoc judicio Pater non tantum personæ offensæ vices gerit, sed & judicis: quem proinde Advocatus noster Christus Jesus, clientulorum causam suam dicens, ad hunc modum alloquitur, Pl. vii. 9. Judica me Domine secundum justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me. Consumetur nequitia peccatorum. Et Jerem. Thr. iiii. 58. Judicasti Domine causam animæ meæ. Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: judica judicium meum. Recte in hunc locum Auctor Comment. inter Opera Hieron. Tom. v. pag. 829. Judicavit Dominus causam animæ Christi, quando innocentis mortem pervenire fecit ad salutem generis humani. Adversarium nostrum, & accusatorem fuisse diabolum, in Christi passione privatum principatu at domino, quo in pœnam peccati, & tanquam divinæ justitiæ minister captivum tenebat genus humanum, liquet ex verbis Christi Joan. xii. nuper citatis: nos reos esse, debitores, & impares ad solvendum, satis per se constat. Omnes ergo, qui ad constituendum judicii actum concurrunt, in redemptione nostra intersuere, Index, Reus Advocatus, Accusator. Index Deus, Reus homo, Advocatus Christus, Accusator diabolus. III Ne putes advocatum nullo soluto pretio reportasse de accusatore triumphum, tria animadvertite: Ac primum nullam in Christo sine labe concepto actionem habuisse adversarium, unde agebat Dominus Joan. xiv. 30. Venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam. Pilatus etiam Lucæ xxi. 14. Nullam, inquit, invenio causam in homine isto. Deinde observa, sponsoris, & præferti si idem sit sponsor & advocatus. eandem cum reo causam esse: quare causa Christi fuit cum ipsius morte finita, quia procurandam suscepit salutem nostram, & se pro nobis vadem fecerat ac sponso. Hinc causa supra ejus crucem posita fuit, Matth. xxvii. 37. & Marc. xv. 26. Hic est Jesus rex Judæorum. Et quamquam Pontifices dixerant præfili, ut non titulum hunc præfigeret cruci, sed, Quia ipse dicit, Rex sum Judæorum, nempe ut spectatores perciperent, Jesum damnari ob usurpatam regni auctoritatem; Pilatus tamen, qui illum invenerat innocentem, noluit causam illam mutare, responditque, Quod scripsi, scripsi. Recole Jesu nomen fuisse Salvatori nostro impositum, quia ipse debebat saluum facere populum suum a peccatis eorum, Mat. i. 21. Luc. i. 31. Hæc itaque, (non regni usurpatio) est causa mortis ejus inscripta Cruci. Nota postremo, non posse cogi advocatum ad satisfaciendum pro reo, nisi etiam sit vas, ejusque vadium Index acceptet. Acceptasse Patrem hanc Vadis nostri sponsonem liquet, quia irruere fecit Dominus in eum iniquitatem omnium nostrum, II. iiii. 6. id vero non quoad culpæ maculam, sed quoad debitum duntaxat, ac pœnæ repetitio-

Berti Theol. Tom. VI.

nem. Hoc debitum a Christo solutum, ipsemet testatur ore Psalmographi Pl. lxxviii. 5. Quæ non rapui, tunc exsolvebam. Psalmum hunc esse de Christi passione perspicuum est, atque hæc verba significant Christum, licet non rapuerit Deo honorem transgrediendo legem, reddidisse tamen quæ rapuerat homo transgressor, singulari obedientia ac passione. Præclare Augustinus in eundem Psalmum numer. 9. Non rapui, & exsolvebam: non peccavi, & pœnas dabam. Consimilia habet Tractatu lxxix. in Joan. num. 2. consentit Hilarius in hunc Pl. numer. 7. Hieronymus Brev. in Plalt. Tom. 2. pag. 295. alique nobiliores interpretes. In hac ergo redemptionis causa quis justitiæ satisfactum esse non videt? IV. Dum hac ratione refellitur Socini dogma, ei penis obsistitur os putidum. Obicienti quippe redemptionem esse opus misericordiæ, & gratis nos esse redemptos, annuimus toto capite: magna est enim misericordia & caritas Dei tradere Unigenitum pro inimicis, & justum pro injustis, ac summa Domini Jesu benignitas exsolvere quæ non rapuerat. Contigit etiam remissio debiti absque debitoris dispendio, dum solvit ex propriis sponsor. Opponenti Socino diabolum non esse creditorem, cui esset satisfaciendum; respondemus, non creditorem esse, sed accusatorem, utpote qui id supremo Judice in pœnam peccati permittente, factus princeps impiorum, ac tenens sub tyrannide humanum genus ægre ferebat ejici se foras, superboque dominatu exspoliari. Denique obicienti Deum esse partem offensam, quæ injuriam pro sua potestate, plenoque jure remittit; dicimus esse quoque Judicem, supremumque rectorem zelotem honoris sui, vindicemque improborum. Sed ne videamur scholasticam abjecisse methodum, ex dictis ita adversarios perstringimus. In humani generis redemptione locum habet justitia vindex, si Deus in illa se gesserit ut Judicem, & Dominus Jesus impleverit vices vadis atque sponsoris, ac debitum solverit pro clientibus. Atqui Deus in hac redemptione exercuit munus Judicis, & piissimus Jesus Advocatus noster & sponsor pro nobis clientulis suis solvit debitum. Ergo in humani generis redemptione locum habuit justitia vindex.

PROPOSITIO IX. Decebat quammaxime, ut divinæ justitiæ condigna exhiberetur satisfactio.

Non illo ergo utar argumento, quod Justitia vindex sit de conceptu essentiali divinitatis, nec fieri possit quin Deus retribuatur male agentibus debitam pœnam, ut contendunt Tournely loco supra citato, alique perpauci. Absolute enim potuisse Deum salvare humanum genus absque divini Verbi Incarnatione, & sola voluntate homini perditio afferre salutem, ut diximus cap. i. tradunt Patres, & consentiunt antiqui Theologi. Si autem poterat Deus solo nutu mortis domina-

C

tum

tum evertere; non video quomodo probetur necessitas satisfactionis Christi, ex quo Deus concipi nequeat sine iustitia vindice. Non desunt præterea, qui negant hanc iustitiam esse proprie in Deo, imo illam quamplurimi a numero divinorum attributorum sejungunt, ut Vasquez 1. p. disput. 85. cap. 4. & Suarez Opusc. de Iustit. sect. 5. Præterea sicut per injuriam constituitur debitor is, qui injuriam infert, non qui recipit; ita per culpam nulla Judici supremo accedit ratio debiti, per quam teneatur de culpa vindictam sumere, quemadmodum tenentur iudices alii, qui superiorum leges custodire debent. Accedit quod sententia nostra divina attributa distinguuntur comparate ad effectus productos; erga quos nulla est in Deo necessitas, nisi consequens liberam voluntatis ejus præfinitionem. Quod ergo in hoc rerum ordine, & facta hypothese, quod Deus talem legem statuerit, ut poena sit comes individua peccati, non possit Deus non animadvertere in impios, verissimum est, ac traditum ab Augustino lib. xxvi. contra Faustum cap. 3. aliisque in locis: quod vero Deus teneatur absolute punire iniquos, idque sit *de conceptu Dei essentiali*, ut tenet memoratus Theologus, id tarditas ingenii mei non assequitur. Quod ait Deum necessario habere odio peccatum, verum est: ac non est verum, ex odio consequi necessario vindictam, si id quod odio habetur, possit sine vindicta deleri. Nec putes ea sententia facilius revinci Socinianos: cum potius illius falsitas fecerit Crellium audaciorem, isque dogmari Sociniano aliquam peperit existimationem, ubi contra incautos adversarios demonstrasse visus est, Deum esse supremum Dominum sub nullo iudice constitutum, qui propterea habeat liberam poenas condonandi potestatem. Ita in respons. ad caput 2. Grotii a pag. 60. usq. ad 88. Non ergo nos hoc levi, incertoque prælio velitabimur. Deus est supremus Dominus, potuitque cedere juri suo, debitamque scelestis poenam gratis remittere. Quid ni? Cuinam, si id fecisset, irrogasset injuriam? At ex iis, quæ Socinianis concedimus, hanc adversus ipsos deducimus consecutionem: Supremus Dominus potest cedere juri suo, & gratis poenam remittere; ergo potuit jus suum reposcere, & debitam poenam infligere. Si remittat, exercebit misericordiam; si reposcat, iudicium. In satisfactione autem, quam nos propugnamus, relucet misericordia, & relaxatio debiti in redemptione miserrimi hominis; iustitia, & inflictio poenæ in passione Unigeniti. Ubi ergo Socinus misericordiam a iustitia disjungit, nos in ipsa misericordia iustitiam commendamus, repetentes cum Davide Ps. lxxxiv. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi, iustitia & pax osculate sunt*. Atque nihil hic adversari excogitare poterunt, quod non sit undequaque honestum, & supremo Domi-

no dignum. II. Si ipsum summum Judicem, Rectoremque spectemus, non solum in hoc liberationis modo ostendit, quantum sit *misericos*, & *iustus Dominus*, verum & ob oculos nostros statuit quanta sit peccati turpitudine, ut ex remedii qualitate pensamus morbi conditionem, & deinceps vitemus pericula: atque hinc Auctor de Cardinalibus Christi Operibus inter scripta Cypriani, serm. 14. ait: *Hoc vult intelligi, quæ sit causa mortis, quis questus; ut utraque re cognita peccatum appareat, & gratia; & quanti ponderis sit utrumque, verum probet effectus: cum originali morti nullum, nisi in Christi morte, potueris esse remedium; nec reconciliare Deo potueris exules, & damnatos quælibet oblatio, nisi sanguinis hujus singulare sacrificium. Et sine hoc holocausto poterat Deus tantum condonasse peccatum; sed facilitas veniæ laxaret habenas peccatis effrenibus, quæ etiam vix Christi cohibent passiones, &c.* Habet similia S. P. Augustinus lib. xiiii. de Trinit. cap. 17. numer. 22. & Bernardus Epist. 190. adversus P. Abaleardum, cujus impium dogma Socinus, ut prænotavimus, revocavit ab Orco. III. Magna exhibendæ Deo satisfactionis congruitas etiam ex ipso Redemptore nostro depromitur; erga quem, cum *iustus pro injustis* mortuus sit, & exhibuerit pretium, quod nemo nostrum potius erat persolvere, facilius excitatur compassionis affectus, gratique animi recordatio. Legantur quæ scribit Magnus Gregorius lib. xx. Moralium cap. 26. IV. Etiam utilitatem hominum peccantium promovet magna, quam Deus in redemptione exercuit, iustitiæ æquitas, tum quia, ut diximus, inflictio poenæ cohibet iniquorum licentiam; tum etiam quia ex pretio, quo redemptus est homo, imaginem Dei plurius æstimare didicit, gratiarum beneficia pensitare, & ne iterum incidat in laqueum diaboli præcavere: impensius quoque exhibet Christo servitutem, eumque *glorificans in corpore suo* abstinens ab omni immunditia, dum se emptitium considerat, & alieni juris, ut inquit Apostolus 1. ad Corinth. vi. 20. de quo loco præced. cap. prop. 2. Eapropter S. P. Augustinus cit. libro xiiii. de Trinit. cap. 10. docet non alium modum, nos liberandi, possibilem Deo defuisse, cujus potestati cuncta æqualiter subjacent, sed sanandæ nostræ miserie convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse. Similiter Athanasius ser. 3. contra Arianos ait; *Poterat sine ullo adventu Christi solummodo loqui Deus, & solvere maledictionem. Ceterum spectandum hic est quid hominibus sit utile, non quid situm sit in Dei omnipotentia*. V. Inspecta etiam dæmonis tyrannide, videtur magis congruum ex Dei iustitia, quam ex potentia repetere redemptionem. Etenim cum homo in peccatum non impellente necessitate, sed libera voluntate prolapsus sit, dæmon debito do-

minatu sibi tyrannicum jus in hominem vindicabat, quo jure merito privatus est, dum Christum nullius peccati conscius supplicio crucis affecit: debet enim jure expoliari, qui illo in perniciem innocentis abutitur. Hac ratione S. P. August. citato lib. xiiii. cap. 13. num. 17. & cap. 15. num. 19. demonstrat placuisse Deo ut propter emendandum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur; & motivis quibuldam aliis adductis, Ut, inquit, quia eos diabolus merito detinebat, quos peccati reos conditione mortis obstrinxit, hoc per eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito poena mortis affecit. Item S. Leo serm. 2. de Nativ. cap. 3. Verax misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppetere, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad adstruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiae, sed ratione justitiae. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suae voluntatis illexerat. Non itaque juste amitteret dedititii generis servitutem, nisi de eo quod subegerat vinceretur. Habet similia in celebri ad Flavianum. Epistola caput 2. & 3. Ex quibus apparet haec momenta, non ex necessitate vindictae, sed ex convenientia justitiae petita, esse consentanea tam rationi, quam Patrum auctoritati. Quamobrem hac valida ratiocinatione adversarios urgemus: Redemptio humani generis peracta cum satisfactione justitiae fuit convenientissima ad aequitatem Dei commonstrandam, ad Christi commendandam caritatem, ad infirmitatem sanandam nostram, & ad diaboli tyrannidem evertendam. Igitur decebat summopere, divinae justitiae in hominibus redimendis condignam exhiberi satisfactionem.

PROPOSITIO X. Non fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis patibulum, eique peccata nostra imputari.

Ac primo, cum id factum sit, & magnopere aequitati congruat, illud etiam justissimum fateantur adversarii, quod supremo universorum Domino visum fuerit; quidnam apparere potest in hoc, quod Deo decernente executioni mandatum est, justitiae repugnans? Arripiam confessionem Crellii scribentis pag. 60. col. 2. adversus Grotium: Quia Deus omnium hominum, ut aliarum quoque rerum universalium, Dominus est absolutus: ideo etiam in Christum, qui natura homo erat, (adde & Deus summus) inque ejus vitam ac corpus jus domini absoluti habebat. Itaque pro eo jure ipsum nostrae salutis causa poterat in mortem tradere, & corpus ipsius cruci affigendum dare. Ex qua ratione liquet, quam imperite objectent postmodum Sociniani, fas non esse cuique mortali intonem pro scelesto devovere suppliciis, quasi sit eadem auctoritas supremi Judicis, &

eorum, qui illius legi subjiciuntur. Adde posse Deum compensare necem illatam innocenti, immortali vita, resurrectione corporis, & nominis exaltatione; quemadmodum compensatum cum Christo testatur Apostolus ad Philip. 11. 9. Et Crellius ibidem, Quia Deus, inquit, omnes (Christi) cruciatus premio infinitis partibus majori compensaturus erat, jure tanquam Dominus absolutus de eo statuendi habuit arbitrium. Quod si Deus potuit decernere mortem Unigeniti, spectato duntaxat domini jure; cur non accedente etiam consilio populum suum redimendi? Sane id expedire, per os Pontificis asseruit Spiritus veritatis. Vide Propos. 3. Ex parte itaque Dei, siue attendas jus supremum, siue consilium reparandi perditum hominem, siue praedestinationem gloriae Unigeniti, nihil apparet in hoc negotio injustum. II. Dignoscitur ulterius justitiae aequitas spectata Redemptoris nostri persona. Is quippe non invitus ad necem perductus est, sed habens potestatem animae suae, oblatus quia voluit, ut legimus 11. 111. & Joan. x. 17. 18. Est autem juris proloquium etiam vulgi sermonetritum, Volenti nulla fit injuria. Debemus etiam illum considerare ut sponsoem, & vadem, cui volenti nostra imputarentur delicta, ob quam causam ibidem Propheta eum appellat percussam & humiliatum quoniam vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & disciplina pacis nostrae super eum. Nec inulitatum est, legique repugnans, sponsoem plecti & multari pro reo. Nam id in re pecuniaria evenire non diffitetur Socinus P. 111. cap. 3. & liquet ex L. Si quis reum D. de custod. & exhibit. reor. & L. Si a reo D. de fidejuss. Hac cum objecisset Grotius, respondit Crellius pag. 115. non esse eandem rationem de solutione pecuniae, & afflictione corporis, quoniam pecunia unius potest fieri alterius, non item afflictio: addidit nec fidejussorem liberare absentem reum ab obligatione pecuniae, quam potest repetere. Sed quid haec efficiant, non video. Primo enim pecunia a fidejussore soluta non fit debitoris, sed creditoris; atque ita pretium sanguinis Christi non peccatoribus, sed Deo creditori persolutum est: deinde cum possit fidejussor pecuniam donare, cur non potest Dominus Jesus habens potestatem animae suae illam pro nobis impendere? Insuper & ipse potest a nobis sanguinem proprium exquirere, nisi animam magno a se emptam pretio sine crimine exhibeamus: nam & ad hoc accepit potestatem judicium faciendi, quoniam occisus est & redemit nos Deo in sanguine suo. Vide Apoc. v. 9. Praeterea non tantum in re pecuniaria, verum etiam in capitalibus insontes pro reis plecti consueverunt, quod Grotius probat ex historia Damonis, & Pithiae. Eandem assertit Wittasse sect. 111. in resp. ad object. 2. in qua caput 14. dissertationis Grotianae expilavit. Huic tamen

responderat Joannes Francus pag. 116. adducendum non esse in exemplum, quod a Dionysio crudelissimo tyranno semel factum est. At stat in suo robore quod ait Grotius; jus enim in alienam vitam, si innocens sit occidendus, nulli mortalium conceditur: Deo tamen illud inesse fatentur Sociniani, comprobaturque exemplum Isaac, quem Dei jussu a patre immolandum sacra proponit historia. Id ergo, quod præter fas jusque homines præstiterunt, vindicat sibi Deus inviolata æquitate. Addit Grotius exempla obsidum, quos hostes etiam humanissimi trucidarunt, Thesali, Romani, Daci, alii: ideoque non confirmatur veritas uno Dionysii facto. Non solum Christus Sponsor noster est, sed etiam Rector, & Pastor, qui de semetipso inquit Joan. x. 11. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Et decebat quamaxime, ut oves propria morte redimeret, ut fures & latrones, qui mactabant illas & perdebant, non possent repetere, prout innuit ibidem Evangelista, & nos præced. propositione explicavimus. Ponendo etiam animam suam pro ovibus suis magnum sibi apud Patrem meritum comparavit; cujus intuitu diximus majori honore, & gloria fuisse honestatum. Propterea, ait ipsemet Salvator cit. cap. x. 17. *me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam:* & Apostolus ad Hebr. 11. 9. *Vidimus Jesum propter passionem morti gloria & honore coronatum.* Itaque nulla injustitia Christus pertulit mortem, quam sponte subiit, qua implevit Redemptoris officium, & quæ illi summam contulit dignitatem. III. Porremo nec contra naturam pœnæ est, si ea publicæ salutis causa afficiantur innoxii. In filiis enim, & posteris Deum visitare peccata parentum liquet ex cap. xx. 5. & xxiv. 7. Exodi, ex Jerem. Thr. 1. 5. & v. 7. &c. Ob delictum Chami punitum Chanaan, ob crimen Saulis crucifixos septem filios, ob peccatum Davidis periisse septuaginta hominum millia, constat ex Genes. ix. 25. 11. Regum xxi. 8. xxiv. 15. Hujusmodi pœnæ permutatio, cum fiat, ubi qui plectuntur nequeunt Deo satisfacere, vel ad incutiendum timorem posteris, vel ad augendam peccantium confusionem; fiatque iis invitis, qui loco aliorum puniuntur: quanto magis absque injustitia fieri potest, cum is, qui pro alienis peccatis afficitur supplicio, sponte morti subicitur, ac moriendo liberat reos, Deum placat, divinæque justitiæ satisfacit? Quare dum Crellius pag. 106. & seq. ad prædicta Scripturarum exempla reponit, innocentēs filios afflictos in pœnam & ignominiam parentum, & post punitionem aliorum in reos adhuc sævitum, non oppugnat pœnæ permutationem, sed illam argumento a fortiori confirmat. Quod enim licet ad malorum perniciem, id multo magis ob Dei gloriam,

hominumque reparationem potest salva æquitate permitti. Duo etiam sunt in causa, cur in punitione aliorum absoluti non fuerint Saul, Achan, & Jeroboam, quorum facta Crellius persequitur: scilicet, quod illatam Deo per peccatum injuriam nulla hominum puniatio expiaverit, nec potuerit fontibus veniam promereri, eisque gratiam ad resipiscendum conferre: quæ duo præstari a morte Christi agnovisset Crellius, si de ejus divinitate, ac gratia melius sensisset. At nos quemadmodum divinitatis naturam, ita redemptionis gratiam in Domino Jesu Christo pro viribus propugnamus; & quod attinet ad hanc thesim, dicta hoc ratiocinio colligimus: Non debet censi injustum, quod non repugnat supremi Judicis æquitati, quod non opponitur Christi innocentiae, quod non adversatur merito delictorum. Sed Christum subiisse crucis patibulum in punitionem peccatorum nostrorum non adversatur delictorum merito, non opponitur innocentiae Christi, non repugnat supremi Judicis æquitati. Ergo quod Christus crucifixus fuerit in peccatorum nostrorum pœnam, non debet censi injustum.

C A P U T IV.

Catholicum dogma perpetua Patrum traditione roborari.

QUAMQUAM nihil est apud hæresum propugnatores solemne magis, & usitatus, quam Patrum contemnere documenta, ac Sociniani præsertim fulgidissimis Ecclesiæ luminibus præferre audent nonnullos a fidelium cœtu dejectos, lucifugas, atque tenebriones: attamen cum veritatis argumentum sit invictissimum, universorum, præsertim doctrina, probitate, & ceterorum existimatione præstantium in eodem dogmate consensus & conspiratio, atque hinc percipiant orthodoxi teneri a se antiquam, & Apostolicam traditionem; hoc loci, brevi, quantum fieri potuerit, prædecessorum nostrorum sententia investigabimus. Ac primo S. Martyr Justinus in dialogo, quem habuit cum Tryphone, scribit Christum ex omni mortalium genere omnium maledictionem suscepisse: in Epist. ad Diognetum ait, Deum dedisse proprium filium pretium redemptionis pro nobis: & in respons. ad q. xcix. ad orthodox., si si tamen hoc opus Justino jure adscribitur, docet etiam victimas ratione carentium animalium ex divina benignitate ita acceptas, perinde atque animam suam hoc modo legis prævaricator offerret. ubi aperte traditur substitutio, quam in veteribus sacrificiis perperam negant Sociniani. Irenæus lib. iv. adversus hæres. cap. 18. sive ex distinct. Massuet. 8. scribit Christum summi Sacerdotis operam perfecisse, moriens ut exiliatus homo exiret de condemnatione: quo in loco adnotavit Fennard.

nard. ex Hebræorum lege mortuo Pontifice exules domum rediisse. Habes autem istuc paucis verbis expressam redemptionem, & peractum a Christo Sacerdotis munus in morte. Ait ibidem Irenæus Christum propitiasse pro hominibus Deum. Fugit tam insignis locus comprobans veram redemptionem, sacrificium Christi, & sanguinis ejus placamentum, tam Grotium, quam illius recentiores expilatores. Vide & lib. v. cap. 21. ubi multa de Satanæ, qui captivum duxerat hominem, facta per Christum alligatione. Tertulliani adversus Judæos cap. 13. est præclara sententia: *Hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & velut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum.* Origenis innumera extant loca: Hom. 3. in Levit. demonstrat quomodo sacrificium Pontificis fuerit mortis Christi figura. Hom. iv. in Num. scribit: *Si non fuisset peccatum, non necesse erat Filium Dei agnum fieri nec opus fuerat eum in carne positum jugulari, sed mansisset hoc quod in principio erat, Deus Verbum.* Verum quoniam introit peccatum in mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, & propitiatio non fit nisi per hostiam, necessarium fuit provideri hostiam pro peccato. In primo autem contra Cellum, Christum comparat iis; qui sponte se morti devoverunt ad averruncandam grassantem in sua patria pestilentiam, & qui ultronea morte obita pro republica totos populos, totasque gentes a calamitatibus liberarunt: additque traditum fuisse, utpote purum, pro omnibus, qui peccaverant. Cyprianus de Lapsis pag. 378. *Veni in peccatis, quæ in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri, qui peccata nostra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis nostris.* Idem in Epist. ad Fortunatum ait Christum passum pro alienis peccatis. Carmen de Passione Domini Lactantio attributum sic incipit:

*Quisquis ades, medi que subis in limina templi,
Siste parum, infansque tuo pro crimine
passum*

*Respice me, me conde animo, me in pectore
serva*

Idem Lactantius lib. iv. de vera Relig. & sap. sap. 25. scribit: *Discant igitur homines & intelligent quare Deus summus, cum legatum & nuncium suum mitteret; ad erudiendam præceptis justitiæ suæ mortalitatem, mortali voluerit eum carne indui, & cruciatu affici, & morte multari.* Eusebius Cæsar. lib. 1. demonstr. Evang. cap. 10. erudite de sacrificiorum origine pertractans ratione, & auctoritate divina demonstrat in sacrificiis brutorum animam pro anima hominum fuisse oblatam, & ideo unumquemque, dum sacrificabat, apiti victimæ manus habuisse injectas, quasi pro eo capite hostiam exhibuisset; sublatisque antiquis sacrificiis venisse Christum Dei instar pecudis pro

toto genere humano interficiendum. Hinc insert ideo dici Agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & esse magni æstimandum pro redimendis pretium, pro toto mundo piaculum, pro anima cunctorum hominum sacrificium, pro omni macula, & peccato purissimam hostiam. Et in præf. ad lib. x. ostendit Christum dici agnum de nostro grege assumptum, ductum ad eadem, oblatumque pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, Deo victimam. Proximo capite primo ad hunc modum loquitur: *Ceterum non modo rebus his gestis Dei Agnus, verum etiam pro nobis tormenta passus, supplicioque affectus, quo ipse quidem dignus minime erat, sed nos ipsi propter multitudinem peccatorum, ut peccata nobis dimitterentur auctor extitit: utpote qui pro nobis & mortem subiecit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in seipsum transtulerit: & ex eo ratio pro nobis factus, execrationem, quæ nobis debebatur, ad seipsum attraxerit.* Hæc aliaque plura ab Eusebio sacris literis confirmata suppeditabunt studioso lectori adversus hæreticorum tela clypeum munitissimum. Sequitur beatissimus Athanasius, qui de Incarnat. Verbi Dei, adventus Christi causis luculenter expositis, num. 9. inquit: *Hinc corpus, quod sibi accepit, velut hostiam, & victimam omni puram macula morti offerendo, id quod debebatur, in morte solvit: & num. 10. Mortem, in quam illi incurrerant, proprio oblato corpore delevit.* Et infra: *Idcirco ipsum Verbum sibi corpus accepit, ut victima pro similibus corporibus fieret.* Ac num. 21. *Mortuus est, ut pretium pro omnibus solveret.*

Hilarius Pictavotum Episcopus in Psalm. lxxiv. num. 4. ait: *Scientes tandem vetera delicta, & antiquæ impietatis crimina Deo propitianda esse per Christum.* Ipse enim secundum Apostolum nostra placatio est, &c. In cap. x. Matth. n. 18. Et quidem, quæ sub peccato vendita sunt, redemit ex lege Christus: ergo quod venditur, corpus & anima est; & cui venditur peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est redemptor. In Psalmum cxxxv. num. 15. *Redemit nos, cum se pro peccatis nostris dedit, redemit nos per sanguinem suum, per passionem suam, per mortem suam, per resurrectionem suam.* Hæc magna vitæ nostræ pretia sunt. Magna enim, ait Apostolus, pretio redempti estis: & redempti ab inimicis, a diabolo, ab angelis ejus, a filio perditionis, a principibus aeris, a mundi potentibus, ab inimica morte. Optatus Milev. lib. 111. de Schismate Donatist. num. xi. *Quis est ille nescio quis angelus, quis nundinas fecit animarum, quas ante ejus adventum diabolus possidebat? has sanguine suo Christus Salvator noster redemit, Apostolo dicente, Empti enim estis pretio magno.* S. Basilius in Psalm. xlviii. *Quid enim usquam tanti est momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ suæ? Inventum*

tamen unum est pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe sanctus, & omni pretio superior pretiosus sanguis Domini nostri Jesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit: quamobrem pretio sumus empti. Gregorius Nyssenus magni Basilii frater in libro de Christiana perfect. ad Olympium docet ad Apostolo appellari Christum ἀπολύτρωσιν, redemptionem, quia seipsum ut nos redimeret pretium dedit; probatque ex hac pretii solutione, illum nos e morte a se per vitam coemptos propriam sibi possessionem effecisse. Ambrosius de fuga sæculi cap. 7. num. 44. Ideo ergo suscepit Jesus carnem, ut maledictum carnis peccatricis adoleret; & factus est pro nobis maledictum, ut benedictio absorberet maledictionem, integritas peccatum, indulgentia sententiam, vita mortem. Suscepit enim & mortem, ut impleretur sententia, satisfaceret iudicio: Maledictum carnis peccatricis usque ad mortem. Idem de Joseph Patriarcha cap. 4. num. 19. Pretio igitur nostrum debitum, non sua æra contraxit, chirographum sustulit, fœnerationem removit, exuit debitorem: unus exsolvit, quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis exire servitio. Suscepit hoc ille pro nobis, ut servitutem mundi repelleret, libertatem paradisi restitueret, gratiam novam consortii sui honore donaret. Et lib. vii. in Lucam num. 117. Etenim adversarius tamquam captiva mancipia vilioris pretio æstimationis addidit: at vero Dominus tamquam speciosa servitia, quæ ad imaginem & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno pretio nos redemit, sicut sanctus Apostolus dixit: Empti enim estis pretio magno. Et bene Magno, qui non æstimatur ære, sed sanguine, quia pro nobis mortuus est Christus, qui pretioso nos sanguine liberavit, &c. Epiphanius lib. 11. h. iv. quæ est Melchisedechianorum, num. 4. de Christo inquit: Qui sacerdotale Patri suo munus offert, accepta ex natura hominum missa, ut pro nobis Sacerdos secundum ordinem Melchisedech successionem omni carentem constituatur. Manet enim, & assidue dona pro nobis offert. Imprimis quippe semetipsum obtulit, ut perfectiore, vivaque pro totius mundi salute mactata hostia, veteris Testamenti sacrificium aboleret. In quo quidem ipse victima fuit, ipse sacrificium, ipse Sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse Rex, ipse Pontifex, ipse ovis, ipse agnus, &c. Hieronymus in cap. lxxx. Isaïæ Tom. iii. pag. 384. Quod enim nos pro nostris debeamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, pacificans per sanguinem crucis sue, sive quæ in terra, sive quæ in cœlis sunt. Infra: Qui igitur oblatus est Pilato, quia ipse voluit, & non respondit, ut patibulum pro nobis damnatus adscenderet, ipse sicut ovis ad occisionem ductus est. Ac paucis interjectis: Hic agnus est, in cuius typo immolabatur agnus, cuius cruor linitus in postibus exterminatorem fugabat Ægypti, qui non solum sanguine suo

nos redemit, sed & lanis operuit, ut algentes infidelitate sua veste calefaceret. Et prope finem ejusdem capituli: Peccata enim nostra portavit in corpore suo, ligno crucis affigens ea, ut deleteret chirographum, quod diabolo & angelis illius feceramus, scriptum manibus animæ, idest, operibus ejus. Sanctus P. Augustinus in Psalmum xcv. numer. 5. Venit redemptor, & dedit pretium; fudit sanguinem suum, emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis, quid, nisi omnes gentes? In Psalmum cxxix. num. 7. Sacerdos noster a nobis accepit quod pro nobis offerret. Accepit enim a nobis carnem: in ipsa carne victima factus est, sacrificium factus est. In passione sacrificium factus est: in resurrectione innovavit illud, quod occisum est, & tanquam primitias tuas dedit Deo, &c. Vide lib. iv. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. numer. 8. & contra Faustum lib. xiv. cap. 4. Joannis Chrysostomi, Gregorii Magni, Leonis aliorumque sententiæ duobus præcedentibus sunt productæ. Cyrilli Alexandrini præclara testimonia, & ad revincendam quamdam cavillationem Fausi Socini satis idonea, proferam proximo capite ad 3. opposit. Dignissima lectu est S. Paulini Epist. iv. ad Severum pag. edit. Plantinianæ 52. & Bernardi cxc. ad Innocentium cap. 5. & 6. nunc inter Tractatus Tom. iv. pag. 114. Venantius Honorius Clementinianus Fortunatus secundum de Cruce Domini librum sic auspicatur:

*Cruce benedicta nitet, Dominus qua carne pependit,
Atque cruore suo vulnera nostra lavit.
Mitis amore pio pro nobis victima factus,
Traxit ab ore lupi, qua sacer Agnus oves:
Transfixis palmis ubi mundum a clade redemit,
Atque suo clausit funere mortis iter.
Hic manus illa fuit clavis confixa cruentis,
Quæ eripuit Paulum crimine, morte petrum*

Expressissimis hisce SS. Patrum testimoniis collustrantur quæ de sacris literis, earumque sensu diximus paullo supra, simulque nefastissima FF. Polonorum hæresis firmissimo Orthodoxorum consensu revincitur. Nam inepte redemptio adstruitur metaphorica, ubi intervenit magnum pretium, ubi solvitur debitum, ubi satisfit iudicatio: audacter denegatur sacrificium Crucis expiatorium, in qua incontaminatus agnus seipsum pro nobis obtulit, ductus tamquam ovis ad victimam, holocaustum factus, & pro totius mundi salute mactata hostia: impie ac temere substitutionem, ac surrogationem Christi pro iniquis inficiantur Sociniani, si ipse peccata nostra portaverit, execrationem ad seipsum attraxerit, supplicia, quibus nos eramus digni, in semetipsum transfulerit. At Patres Orthodoxi disertissime affirmant in humani generis redemptione magnum intercessisse sanguinis Christi pretium, eoque emptæ corpora

& animas peccato vendita: luculentissime tradunt Christum Dei Agnum factum in cruce hostiam, victimam, sacrificium, holocaustum, ac pro toto mundo piaculum: apertissime docent Unigenitum Dei Filium omnium maledictionem suscepisse, verbera, probra, & contumelias tolerasse, pro nobis affectum cruciatu, pro nobis interfectum, pro nobis morte multatum. Itaque Sociniani inepte adstruunt Redemptionem impropiam, & metaphoricam: audacter negant sacrificium Crucis expiatorium; & impie ac temere inficiantur mortis Christi pro nobis subrogationem, atque substitutionem.

CAPUT V.

Fausti Socini refutuntur, & refutantur sophismata.

AT obicit Faustus: Christus non ideo hominum Servator est, quia illos redemerit soluto pretio, sed ob alias causas a divina Scriptura aperte commemoratas. Prima est, quod nobis viam salutis annuntiaverit; ideo namque dicitur missus, ut testimonium redderet veritati, & predicaret Evangelium. Ita legitur Marci 1. 38. Lucæ 1v. 18. 19. 43. Ioan. xviii. 37. Atque hinc appellatur Apocal. 1. 5. *Testis fidelis*, & dicitur ab Apostolo in prima ad Tim. 11. 6. & vi. 13. *testimonium temporibus suis*. Id vero sublimiori titulo competit Christo, quam Apostolis; nam ille *testis* simpliciter dicitur, isti autem Aët. 1. 8. *testes* tantummodo *Jesu Christi*, propterea quod non propriam, sed Christi doctrinam prædicaverint: quare non elidunt Socini argumentum, qui Apostolorum exemplo nituntur ostendere redemptionem. Deinde appellatur Christus Salvator hominum, quia veritatem confirmavit sanguinis effusione; nam ob eam rem pretiosus ille sanguis dicitur sanguis *novi fœderis*, Mat. xxvi. 28. & ad Hebræos xiii. 20. nimirum quia meliora annuntiat, ac loquitur, quam sanguis Abel, ut Apostolus ibidem ait cap. xii. 24. Constat etiam ex cap. xxiv. Exodi vers. 8. in vetere fœdere sanciendo effusum sanguinem, quod & priscarum gentium servavit consuetudo. Erustra reponeres id in Martyres etiam quadrare; cum hi sancitum a Christo fœdus confirmarint, iccirco appellati Aët. xx. 1. 22. & Apoc. vii. 17. *Testes Jesu Christi*. Tertio sacræ literæ appellant Christum hominum Servatorem, quia mortuus est, ut ipsum imitantes consequamur æternam vitam: quod expresse docet Apostolus ad Rom. xiii. 13. ad Ephes. 1v. 20. & Petrus 1. Epist. 11. 21. Præterea dicitur Christus Redemptor noster, quoniam resurgens a mortuis nos in fide & justificatione firmavit. Videatur Apostolus ad Rom. vi.

5. ad Corinthios prima, vi. 14. ad Ephes. 11. 6. ad Philipp. 111. 12. Ratio manifesta depromitur ex quo per resurrectionem declaratus filius Dei firmiorem nobis fidem ingeneraverit. Videsis Ioan. xx. 31. Aët. xiii. 33. Apost. ad Rom. 1. 4. Tandem Christus Reparator est nostri, quia nobis æternam vitam daturus est, ut colligitur ex Matt. xxviii. 18. Ioan. xviii. 3. ad Hebræos 1v. 14. Cum tam apertas causas Scriptura proferat, cur Christus dicatur Reparator humani generis, quid necessum est recurrere ad exhibitam satisfactionem, ad solutionem pretii, ad poenarum subrogationem?

Respondetur nihil concludi pro Socino, etiam si omnia, quæ hæcenus objecta sunt, concedantur. Quæ enim inepta magis, & inutilis consecutio, quam hæc Sociniana, Servator noster vitam annuntiavit æternam, fœdus sancivit novum, resurrexit ne vana esset fides nostra, nobisque salutem impertitur; ergo nos soluto pretio non redemit? Imo si ob auctoritatem Scripturarum sanctarum, quæ in antecedenti præmittuntur, vera sunt; verissimum est etiam nos a Christo fuisse magno pretio coemptos, pretiosum ipsius sanguinem esse *lyrum*, ac satisfactionis medium; & pro nobis immaculatum Agnum fuisse in cruce maceratum, hostiam, sacrificium, placamen, id pariter sacris literis testantibus: in quibus si propria satisfactio erat nobis significanda, quæ verba magis idonea usurpare poterant divinitus afflati Scriptores? Poterant asserere Christum pro nobis dedisse animam suam, fudisse sanguinem, solvisse pretium? Affirmare factum pro nobis *maledictum*, portasse peccata nostra, fuisse prævaricationibus nostris percussum ac vulneratum? Demonstrare nos ejus morte a dæmonis potestate erutos, reconciliatos Deo, a peccatorum inquinamento expiatis? Afferuerunt, affirmarunt, demonstraverunt. Propriam ergo redemptionem frustra Sociniani Scripturis oppugnant. At cur nostra redemptio prædicatione etiam, miraculis, & resurrectione peracta est? Cum Deus hominem condiderit liberi arbitrii, is non a Deo humanum genus instituentem, neque impellente & cogente causa aliqua, sed propria voluntate suggerenti diabolo assensum præbens, vendatus est sub peccato. Ut ergo venditioni responderet redemptio, non tantum Christus pretium solvit, hostemque devicit: sed etiam voluit, ut homo erueretur a diaboli potestate non reluctans & invitus, sed Deo invitanti, ac trahenti libere obtemperans. Atque hinc est, quod licet omnes redempti simus persoluto pro singulis pretiosi sanguinis pretio; degunt tamen complures sub dæmonis captivitate, quia per liberum arbitrium nolunt respicere. Tantummodo parvulis absque motu voluntatis propriæ applicatur.

der Sacramentum regenerationis fructus passionis Christi, quoniam illi absque propriæ voluntatis actu peccaverunt in Adam: ab aliis jure voluntatis assensus requiritur, quoniam diaboli illecebris volentes, non inviti detinentur captivi. Mortuus est ergo Christus, ut effuso sanguine redemptionis nostræ pretium solveret: prædicavit, ut delitescerent in tenebris veritatem agnoscerent: patravit miracula, ut increduli præberent fidem: resurrexit, ut in fide complantati ad justificationem disponderentur: promisit vitam æternam, ut traherentur ad gratiam meliorum bonorum expectatione. Atque ita, licet ad redemptionem spectent omnia Christi opera, ratione tamen præcipua tribuitur ipsa redemptio sanguinis effusioni, ut vidimus cap. 2. prop. 2. quia sanguinis habet rationem pretii, cetera spectant ad alliciendam captivi hominis voluntatem: in quibus si præsertim sita esset redemptio, hæc non passioni, sed Christi miraculis, & resurrectioni speciali titulo conveniret. Hæc vero abunde convellunt Sociniana sophismata. Brevi ad primum reponimus Marcum cap. 1. asserere Christum venisse ad prædicandum, sed in hoc tantum sitam redemptionem divinam Faustus. Lucas cap. 14. non solum ait Christum evangelizasse, sed etiam prædicasse *captivis remissionem*: neque istuc habes hac prædicatione mundum fuisse redemptum. Joannes pariter cap. xviii. ait Christum in mundum venisse, ut testimonium perhiberet veritati: nil aliud hoc loci. Apostolus in prima ad Timoth. vi. præter testimonium commemorat etiam *redemptionem*, & quidem Græco vocabulo *ἀντίλυτρον*: de quo cap. 2. prop. 1. Apocalypsis addit, *Et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo*. Discrimen inter Christum, & Apostolos ac Martyres in eo situm, quod Christus solus crucifixus sit pro humani generis redemptione, ceteri habent reconciliationis ministerium, vidimus cit. cap. 2. prop. 111. num. 2. 3. 4. 5. & prop. vi. num. 2. Hoc tamen dy-
crimen tollitur, si redemptio in sola prædicatione constituitur. Ad secundum dicimus Christi sanguinem esse *sanguinem fœderis, ac testamenti*, quia cum factum sit peccatorum nostrorum placamen, pactum Dei cum iustis initum, & ob iniquorum culpas confractum firmiori nexu sancivit. *Fœderis* quoque vocabulum, factum Moysi Exodi xxiv. & gentium consuetudo ineundi fœdera effuso hostiarum sanguine catholicam sententiam confirmant; quia cum antiquitus fœderum transgressores capite plecterentur, facta per sanguinem expiatione hostes reconciliabantur, hostia loco fœdisfragorum mactata. Vide Lippomanum in Exodum pag. 234. Illa quoque cæremonia significatum veteribus, fractores fœderum more mactatarum pecudum discerptum iri, ut ostendit de Conviviis Vet. cap. viii. Jos. Laurentius Lucensis. Itaque Sanguis Christi appellatus est *sanguis fœderis*, quoniam

& pro transgressoribus effusus est, & novum Dei pactum firmavit. Et ideo melius loquitur, quam sanguis Abel, quia effusus in remissionem peccatorum loquitur veniam & gratiam, cum sanguis Abel loqueretur supplicium, atque vindictam, Gen. iv. 10. Ad tertium dico recte sanguinem Christi nos hortari, ut ejus vestigia sectemur, cum Christus *veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes injurias & contumelias passus quoque & crucifixus, ut nos pati & mori exemplo suo doceret, ut nulla sit homini excusatio pro se non pati, cum passus sit ille pro nobis, & cum ille passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquemque debere*. Ita Cyprianus Epist. ad Fortunatum, sive de Exhortat. Martyrii cap. 5. & auctor Carminis de Passione Domini inter Lactantii Opera sic Dominum Jesum nos alloquentem inducit:

*Sequare mee vestigia vite,
Ipsaque supplicia inspicies, mortemque severam,
Corporis innumeros memorans, animique dolores,
Disce adversa pati, & propriæ invigilare salutis.*

Quartum argumentum retorquetur adversus Socinum; nam si Christus declaratus est filius Dei per resurrectionem, in morte autem cum sceleratis reputatus est; aut redemptio potissimum non consistit in fidei confirmatione, aut per resurrectionem, non per mortem Christi principaliter redempti sumus. At Socinus redemptionem nostram tribuendam præsertim Domini Jesu passioni, non uno in loco fatetur, neque tam audax est, ut id queat denegare. Citatis autem locis resurrectioni potius fidei firmi udo & justificatio tribuitur, quam expiatio delictorum, & solutio captivitatis: nimirum Christus, ut inquit Augustinus citatus cap. præcedenti, *in passione sacrificium factus est, in resurrectione innovavit illud quod occisum est, & tanquam primitias dedit Deo*. Hinc Apostolus ad Rom. iv. 25 de Christo ait: *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*; non quod Christus resurgendo a mortuis iustitiam nostram promeruerit, sed quia traditus est, ut sua morte peccatorum nostrorum pœnam lueret; & resurrexit, ut iustitiæ & novitatis vitæ typum quemdam præferret, sive, ut loquitur Ecclesia in Præfat. Paschali, *Mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparavit*. In quinto necesse non est immorari: quippe Christum nobis æternam vitam dedisse, & omnem potestatem adeptum esse, ut legitur in locis postremo a Socino citatis, est prorsus indubitatum; sed æque indubitatum est hanc vitam nobis teterrimæ ejus mortis beneficio comparatam quia Christi sanguis sic in remissionem peccatorum fusus est, ut omne peccatum possit delere: quod do-

et S. P. Augustinus Tract. xcii. in Joan. num. 1. nec everti unquam poterit Socinianis machinationibus.

Pergit objectare Socinus: Redimere nihil aliud est, quam captivum liberare nullo soluto pretio. Primo namque populus Israel dicitur ex Ægypto redemptus, Exodi xv. 13. & Deut. vii. 8. nec ulla tamen in hac redemptione interfuit pretii solutio. Moses quoque Act. vii. 35. appellatur Redemptor, & quidem Græco vocabulo *λυτρωτής*, nec tamen pro reducendis suorum tribubus fudit sanguinem. Eo prorsus pacto se absque ullo pretio redemptum a Domino in Psal. xxx. 6. ait regius Vates. Præterea redimere ac vendere ad invicem opponuntur: at Scripturarum phrasi is dicitur sub peccato venundatus, qui nullo pretio in servitutem traditur, subicitur, mancipatur. Aperte id colligitur ex Deut. xxxii. 30. Judic. i. 8. & Isaïæ l. i. Idem dicendum de redemptione liquet ex eodem Propheta cap. l. 3. Ad hæc redemptionem nihil esse aliud, quam remissionem peccatorum, affirmat Apostolus ad Coloss. i. 14. Hanc autem remissionem nobis gratis impendi idem Apostolus docet in primo ad Eph. versu 7. Frustra itaque ex verbo *redimendi* infertur Christum pro nobis satisfecisse.

Resp. Redimere nihil aliud esse, quam captivum soluto pretio liberare, id fatente Socino cap. 1. secundi libri, nec aliam significationem habere hebraicum verbum *קָנָה*, & græcum *λυτρωσθαι*: & quamvis eadem verba aliquando accipiantur metaphorice pro liberatione a miseria, quemadmodum vendere interdum dicitur Deus quem a sua misericordia alienat, specie, ut Lorinus inquit in Psal. vii. 3. usurpata pro genere; non fit consequens quod ubi de humani generis reparatione occurrit sermo, verbum *redimere* sensum non præferat proprium. Non enim redempti tantum dicimur, sed redempti sanguine, empti pretio magno: & sanguis Christi huius redemptionis appellatur *λύτρον*, & auro, argentoque, per quod redimuntur captivi, præfertur. Atque illud mirandum est, Socinianos, qui acuti dialectici videri volunt, ex quo verbum *redimere* alicubi accipiat sensu ampliori, nullibi, nec ubi pretium innuitur, propriam illi tribuere significationem. Itaque ad primum concedimus populum Israel absque pretio redemptum ex tyrannide Pharaonis: sed dicimus hanc liberationem appellari Redemptionem ob typum, quia Paschalis Agnus tunc immolatus præfigurabat Christum, cujus morte redempti sumus; nec oportet, ut omnia prorsus conveniant in figura, & in veritate; ut vidimus cap. ii. prop. 5. quamquam populus Israel non dicitur de Ægypto redemptus pretio, ut nos dicimur empti a Christo, sed iisdem in locis, quæ Socinus objicit, dicitur Deus redemisse populum suum in

brachio excelso, in manu forti, in misericordia, in fortitudine; ita, ut Scriptura ipsa innuat hanc liberationem peractam fuisse divina virtute, ac potentia miraculorum. Quod additur de Mose eandem habet solutionem, siquidem in Actis dicitur *λυτρωτής*, quatenus gerebat Christi typum; ut etiam Cyrus appellatus est *Christus*, præsignans libertatem a captivitate peccati, alique permulti Messiam præfigurarunt. Ut ergo nomen *Christi* de Cyro propter typum, de Jesu Nazareno ob veritatem enuntiatur: ita nomen Redemptoris de Mose improprie, de Domino Jesu, qui non solum internuncii functus est munere, sed etiam tradidit semetipsum, sanguinique pretium effudit, asseritur proprio sensu. Hinc Basilus in Psalmum xlviii. pag. 280. & S. P. Augustinus lib. iv. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 4. num. 8. demonstrant Redemptoris ac Mediatoris nomen proprie Christo duntaxat competere. Vide supra cap. 2. prop. 6. Adde Syriace Mosen dici, non *Redemptorem*, sed *נִשְׁוֹת*, *divemptorem litium*, a radice *שׁוֹת*, *judicare*, in versione autem Arabica, & Æthiopica *liberatore*; quamvis liquet ex Græco, ex Hieronymo, & ex vetustissimo Codice Vaticano præferendam esse lectionem Vulgatæ, ac decipi Lutherum, Bezam, ac Schmidium abicientes vocabulum *Redemptoris*. Quod sequitur de venditione diluitur ex dictis; ut enim qui vendit, rem a suo dominio alienat, ita Deus iniquos abjicit, traditque ministris justitiæ suæ puniendos: ac dicitur gratis vendere, quasi vili æstimet, ac parvipendat. Ita redimere valet aliquando idem, ac liberare a vexatione & tyrannide; quod tamen in humani generis reparatione non gratis perfectum est, sed pretio perfoluto. Nec oppositum evincit Isaïas cap. l. ubi dicimur sine argento redempti, quoniam non captivorum promeritis, sed Christi passione contigit liberatio. Atque his refutatur postrema objectio, quod Apostolus docet nos gratis justificari: de qua recole quæ dixi Prop. iii. num. 2. & Prop. vi. ubi vitrea Socini tela fuerunt contrita. Adde nunc præclaram Augustini adnotationem q. xvii. in librum Jud. scriptum a propheta nos *gratis* esse venundatos, non autem redemptos gratis & sine pretio, sed redemptos *sine argento*, ut pretium redemptionis intelligamus, quale dicit Apostolus Petrus: *Non enim auro, vel argento redempti estis, sed pretio sanguinis Agni immaculati*. Itaque Isaïas ait, *sine argento redimemini*, quoniam pretio quidem sanguinis Christi, non tamen pretio pecuniario eramus redimendi. Hæc Augustinus. Addamus ulterius, etiam in venditione peccatorum pretium aliquod intercedere, licet non semper pecuniarium, scribente Polybio lib. 4. *ἐν πανταχῇ τὰ κατὰ γέγονε, mala qualibet esse venalia*, cum nemo sine maximo impendio se

tur crimina. Vide quæ de Jafone narrat Auctor 2. lib. Machab. cap. 4. 8. Quæ ab improbo amatore extorquet libido recenset lib. iv. Lucretius, & quæ ab avaro fames auri, Persius Satyra v. ab eo versu, *Mane piger stertis &c.*

Tertio loco opponit Faustus Socinus: *Portare peccata* nihil est aliud, quam illa auferre ac delere: frustra itaque hinc satisfactionem Christi nituntur comprobare Catholici. Ac primo sunt loca permulta, in quibus *ferre*, & *auferre* idem sonant, ut Exodi xxxiv. 7. & Joannis xx. 5. Deinde celebris Isaia textus cap. 53. *Vere languores nostros ipse tulit*, in Evangelio Matth. viii. 16. exponitur de corporis infirmitatibus, quas tamen Salvator in se non transtulit. Ad hæc Levit. xvi. 22. dicitur hircus emissarius portasse iniquitates in terram solitariam, cum tamen non mactaretur in expiationem peccati, sed vivus emitteretur in desertum. Præterea licet portare peccata sit scelerum pœnam subire, nulla inde consequitur satisfactio; nam & Judæi in captivitate dicuntur portasse patrum suorum iniquitatem, Jerem. Lam. cap. v. 7. nec tamen Deo nullam exhibuerunt satisfactionem.

Resp. Christum eo sensu portasse peccata omnium nostrum, quatenus propter scelera nostra attritus est; quatenus pro nobis factus est peccatum & maledictum, scilicet sacrificium & hostia; quatenus peccatorum nostrorum pœnas luit; ut ostendimus cap. 2. prop. 4. ideoque, etsi portare sit idem alicubi, atque auferre, dum agitur de Redemptione, importat quoque supplicium peccato debitum, præsertim cum Salvator non solum dicatur portasse peccata, verum etiam ea sustulisse in corpore suo super lignum, crucemque latronum. De cap. viii. Mat. plura nuper citata propositione. Quod vero attinet ad hircum emissarium, respondent quidam fuisse typum Christi, nec de typo ad antitypum valere comparisonem. At in primis eod. cap. xvi. Levit. asseritur alium hircum pro peccato populi fuisse mactatum: qui cum pariter fuerit Christi typus, commonstrat hunc proprio sanguine scelera nostra expiasse. Quomodo autem mactatione hostiarum peccata olim expiarentur, dictum cap. 11. prop. 5. Deinde hircus quoque deportatus in solitudinem, si Hebræis interpretibus habenda est fides, & sublimi loco præcipitatus dabatur neci, aut saltem illa in solitarium locum abactio ei mortem ex ferarum laniatibus minabatur. Sed detur hircum emissarium non fuisse in præcipitium actum, atque discerptum: cum omnia vetera sacrificia fuerint typus Christi, in re significata hircus mactatus non spectandus tamquam aliquid ab hircu ablegatio diversum. Alloquemur itaque Socinum verbis, quibus Cyrillus Alex. lib. ix. p. 301. urget Julianum: *Cerne ergo, cerne mysterium etiam in capris duobus recte adumbratum. Caper enim,*

*sive hircus pro peccatis sacerdotis & populi mactabatur ex præscripto legis. Ut enim ait Esaias propheta. Omnes sicut oves erravimus, & Dominus tradidit eum pro peccatis nostris. Duo siquidem hirci assumuntur, non tamquam duo Christi sint, aut duo juxta nonnullos filii, sed potius quod oportebat eundem immolari pro nobis, & mori quidem secundum carnem, vivere autem secundum spiritum. Facit etiam ad rem nostram, quod Sacerdos imprecabatur capiti hirci emissarii, ut quicquid maiorum venturum erat super filios Israel, caderet super hircum, cui etiam tradunt ligatas ad caput schedas peccatis inscriptas. Verum de his Joan. Lorinus in Levit. pag. 502. Tertullianus de hircu emissario lib. 3. adv. Marcionem inquit: *Circumdatus coccino, maledictus, & consputatus, & convulsus & compunctus a populo extra civitatem abiciebatur in perditionem, manifestis notatus insignibus Dominicae passionis. Depromptus ex Lament. Jeremiæ locus demonstrat quomodo portare peccata aliquando idem sit ac propter peccata puniri: atque hoc sensu Christum portasse peccata nostra, ut pro illis subiret mortem, nos affirmamus. Quare hinc revincitur Socinus contendens quod portare peccata sit illa auferre, non perferre; quod ipsemet in multis Scripturæ locis significari fatetur cap. 21. suarum Prælectionum. Christus vero non solum peccata pertulit, sed etiam pro nobis satisfaciens illa delavit, quia pro nobis vulneratus est, & nos ejus livore sanati sumus, atque factus pro nobis maledictum nos redemit de maledicto. Sed perlege laudatam iv. propositionem cap. 2.**

Rursus Sociniani obijciunt: Dum Christus dicitur pro nobis mortuus, sensus est morte sua nobis beneficium maximum contulisse contestans suam erga nos caritatem, ac Patris misericordiam promittens; nullo autem pacto insertur loco nostri fuisse mactatum. I. Quia particula *ὡπὲρ* pro, significat occasionem, causamque finalem, non autem personæ substitutionem. II. Joannis 1. cap. 11. 16. legitur nos debere pro fratribus animas ponere, exemplum sectantes Christi, qui pro nobis posuit animam suam. At nos fratribus utilitatem asserre possumus, non satisfacere pro iisdem. III. Dicitur Christus pro nobis mortuus, quatenus nos exemplo suo in sempiternam vitam transtulit, & in ejus nomine baptizamur; ut colligitur ex 1. ad Corinth. 1. 13. *Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* IV. Idem Apostolus ad Heb. 11. 9. inquit Christum gratia Dei pro omnibus gustasse mortem. Ideo dicitur ergo mortuus pro nobis, quia declaravit nos gratiam, maximumque beneficium fuisse assecutos. V. Joan. x. 11. se comparat Jesus Pastori, qui animam suam dat pro ovibus suis. Pastor autem se propter oves servandas periculo exponit, sed nullam illis moriens affert

affert libertatem : imo si moriatur, quomodo servantur oves? VI. Frangens apud Lucam panem Eucharisticum cap. xxii. 19. ait Christus : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*; nec tamen in Cœna pro homine redimendo fuit immolatus. VII. Dum quis pro redimendo captivo substituitur, loco illius captivus permanet. Si ergo Christus mortuus pro nobis esset, ut nos redimeret, loco nostri mansisset captivus. Itaque dum Christus dicitur *pro nobis mortuus*, particula *pro* finalem tantum causam importat, non personæ substitutionem.

Resp. refelli hæc inania sophismata prop. 3. capit. 2. ubi ostendimus quod licet particula *ὅπως* aliquando significet tantummodo utilitatem aliquam, in redemptionis negotio denotat substitutionem, cum Christus sit mortuus pro impiis, ut ipsi eriperentur a perditione. Ostendimus ibidem haberi etiam in Scripturis particulam aliam *ἐν τῷ*, quæ adversariorum confessione demonstrat permutationem. Ad primum ergo respondemus nusquam de fidelibus legi quod debeant pro fratribus animam ponere, ut eos solvant a maledicto, ut illi reconcilientur Deo, ut eruantur a damnatione Adæ; quemadmodum de Redemptore nostro id affirmatur. Joannes itaque exemplo Christi nos ad caritatem hortatur, ex quo simul empti simus, & unum sit pretium omnium nostrum, ut S. Pater demonstrat Tract. vi. in cit. Epistol. num. 12. At non possumus in ponendo animam pro fratribus Christo esse pares: ille enim potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam; nos autem nec quantum volumus vivimus, & morimur etiam si nolumus: ille moriens mox in se occidit mortem; nos in ejus morte liberamur a morte: illius caro non vidit corruptionem; nostra post corruptionem in fine sæculi per illum induet incorruptionem: ille nobis non indiguit ut nos salvos faceret; nos sine illo nihil possumus facere: ille se nobis palmitibus præbuit vitam; nos habere præter illum non possumus vitam. Postremo etsi fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullius sanguis Martyris funditur; quod fecit ille pro nobis. Hæc idem Aug. Tract. in Joan. lxxxiv. nu. 2. Ex quibus verbis apparet quantum in ponendo pro aliis animam Christus a nobis differat. At quod sequitur in Socinum retorquetur, nam Paulus Corinthios hortatur ad unitatem spiritus, & ad vitanda schismata ex quo solus Christus *pro nobis sit crucifixus*, ejusque virtute ac merito consecuti simus in baptismo remissionem peccatorum. Eo itaque pacto, quo Christus pro nobis est mortuus, nemo mori potest pro fratribus: sed ille fudit sanguinem ob redemptionem, alii ad exemplum, & communionem caritatis. Quod sequitur ex cap. 2. ad Hebræos demonstrat Christum gustasse mortem, non necessitate ductum, sed caritate, ac re-

demptionis nostræ causa; ut legitur quoque ad Rom. v. 8. ad Titum iii. 4. aliisque in locis. Est autem in Græco: *ὅπως χάρις θεῷ*, & vocula *ὅπως* modum, non finalem causam significat; unde legit Syrus, *Per gratiam suam*, & Arabs, *Ex Dei gratia*, idest, per humanitatem, beneficentiam, *φιλευδωπρίαν*. Vide Bibl. Reg. N. Test. pag. 442. & Walton. 853. Ad proximum æque facilis est responsio: quippe *Bonus Pastor* ut oves redimeret, dedit animam suam; & ne iterum lupi gregem discerperent, ne gloriarentur Judæi quasi prævaluerint, surrexit a mortuis; quamobrem e vestigio addit, *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*. Ex quo etiam Christus dicatur antonomastice *Bonus Pastor*, infertur neminem in ponendo pro ovibus animam suam esse illi simillimum. At legendus Augustinus Tract. xlvii. in Joan. num. 3. & 10. Quod additur ex Luc. xxii. de Pane Eucharistico, si ea verba, *Quod pro vobis datur*, conferantur cum Epist. 1. ad Corinth. xi. 24. ubi legitur, *Quod pro vobis tradetur*, & cum iis, quæ ibidem apud Lucam habentur versu 20. de sanguine, *Qui pro vobis fundetur*; liquet posse habere significationem futuri, ac idem esse, ac *pro vobis dabitur* in mortem: etsi nos profitentes in consecratione panis verum sacrificium haud negamus significationem præsentis temporis, ut idem sit *datur*, ac, *offeritur*. Quod si ad hujus loci versiones confugiamus, his Lucæ verbis refellitur omnis Socini tergiversatio: legitur quippe in Arabica: *Quod commutabitur pro vobis*: in Æthiopica, *quod datur propter vos in redemptionem*; in Syriaca, *quod pro vobis tradetur*. En commutatio victimæ loco nostri: en expressa redemptio: en futura in cruce immolatio. Adeas N. Test. Walt. p. 378. & Bibl. Max. Tom. xiv. pag. 254. Postremum nihil evincit; nam Christum pro captivis substitutum ultro fatemur, sed ei non erat in captivitate permanendum, quia Diabolus, qui captivum tenebat humanum genus, Redemptorem nostrum nullius peccati reum pœna mortis afficiens devictus & ejectus est; ideoque Christus abstulit ejus arma, & spolia distribuit, Luc. xi. 22. elevatus in cruce omnia ad seipsum traxit, & quos redemit, emptitios fecit, sui que juris, ac hujus mundi principem ejecit foras, Joan. xii. 32. & denique a mortuis resurgens atque in altitudinem cœlorum adscendens, ad fidem redigens qui erant sub tyrannide diaboli, captivam duxit captivitatem, Ps. lxxvii. 19. & ad Ephes. iv. 8. Collustrabunt hanc responsionem quæ diximus cap. iii. prop. 9. num. 5.

Præterea opponunt: Ita per Christi sanguinem reconciliati sumus, ut ille nullatenus fuerit redemptionis nostræ *lytrum*, ac pretium. Ac primo ad Rom. v. 10. legitur: *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem filii ejus*:

multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius; ubi magis vitæ, quam morti Salvatoris nostra tribuitur salus. Deinde idem Apostolus 12. ad Corinth. v. 19. inquit: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*. Vides quo pacto reconciliati sumus per Christum? sola non imputatione peccati. Addit Paulus: *Et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*. Itaque hortatione, ministerio verbi, & internuncii completo munere nos Christus reconciliavit Patri. Denique ex eodem Apostolo ad Ephes. iv. 32. ut ad Rom. iii. 24. *gratis*, ideoque absque pretio justificamur.

Resp. hæc omnia fuisse abunde refutata cap. 2. prop. 3. Brevi nunc ad primum dicimus ibidem Apostolum asserere nos esse reconciliatos *per mortem filii ejus, & in sanguine ipsius*. Sanguini itaque & morti reconciliatio nostra præcipue tribuitur, & ideo per vitam salutem consequimur, quia reconciliati sumus per mortem. Quod ut aperte percipias, animadvertite Apostolum instruere *antithesim* inter inimicos & reconciliatos, inter mortem & vitam Christi. Verborum itaque illorum sensus obvius, & apertissimus est: Si cum peccatores essemus, redempti sumus pretio sanguinis, & reconciliati per mortem: cur nam si iusti erimus, eo vivente, nunquam morituro, & interpellante pro nobis, reconciliati & amici salutem non assequemur? Præclare Chrysostomus hom. ix. in Paul. p. 93. *Vides quantum locus hic fundamentum habeat ad instruendam futurorum spem: ante hunc enim duo quidem erant ad salutem nostram difficultia; & quod peccatores essemus, & quod salus per Domini mortem necessaria: quod ipsum minus persuasibile erat, antequam fieret, ac magnam adeo caritatem requirebat, ut fieret; nunc autem posteaquam hæc evenere, reliqua faciliora sunt. Etenim amici facti sumus, nec morte amplius opus est, &c.* Et S. Pater Aug. lib. xiiii. de Trinit. cap. xvi. num. 21. *In vita salvi, quia per mortem reconciliati. Quis enim dubitet daturum amicis vitam suam, pro quibus inimicis dedit mortem suam?* Quod sequitur, inepte ad hanc rem detorquetur a Socino; etsi enim reconciliatio fieret per solam non imputationem peccati, ut tenent hæretici pluri mi, minime excluderetur Christi redemptio, quoniam ait ibidem Paulus nos reconciliatos esse in Christo, & ad Coloss. i. 20. *per sanguinem crucis ejus*. Ceterum non juvat hic locus nefarium aliud de justificatione placitum; quoniam Apostolus explicat reconciliationem ex parte, quæ continet abolitionem offensæ; non excludit gratiam habitalem, per quam reddimur sancti, & immaculati, ut demonstrat in h. l. illustris Estius, & nos vidimus lib. xix. cap. 2. Alterum in Socianos retorquetur: nam Paulus tribuit Apostolis

ministerium reconciliationis ob prædicationis officium, & munus legati atque oratoris: Christo autem tribuit ipsam reconciliationem, ideoque is non solum prædicatione & exemplo, verum etiam solutione pretii, sanguinisque effusione reconciliationis est auctor. Recte Chrysostomus hom. xi. in 2. ad Corinth. pag. 821. *Ob idque etiam dicebat Apostolus, Deus erat mundum sibi reconcilians in Christo, hoc est, per Christum. Quoniam enim dixerat, Qui dedit nobis ministerium reconciliationis, temperamento quodam utitur, perinde ac si diceret: Non est quod existimetis summam hujus rei auctoritatem penes nos esse, ministri tantum sumus. Deus est qui totum hoc efficit, qui per Unigenitum suum terrarum orbem in gratiam recepit*. Comprobat hanc expositionem S. P. Aug. serm. clii. de Verbis Apostoli num. 10. ex iis, quæ apud Paulum sequuntur, *Eum, qui non novimus peccatum, pro nobis peccatum fecit*: ubi peccatum significare hostiam pro peccato, etiam ibidem tradit S. Doctor: quod nos ostendimus prop. iv. num. 2. Scimus contendere Socinum pag. 137. de Christo Servatore, peccatum non hostiam significare, sed hominem habitum ut peccatorem. Sed præterquamquod refellitur ex dictis ibidem: quid inferitur ex interpretatione versutissimi hominis, nisi Christum, ut nos Deo reconciliaret, factum esse peccatum, id est, *tanquam peccatorem aliquem pœnis obnoxium*, ut exponit quoque pag. 639. *Æcumenius*? Stat ergo reconciliationem nostram ex morte Christi esse repetendam. Ad ult. dictum est cit. prop. 6. nos justificados esse gratis, & per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, ut gratis ad nostra promerita, non ad exhibitam a Christo satisfactionem debeat referri.

Ad hæc Sociniani objectant: Sacrificio Crucis nulla inerat vis expiandi; legales enim victimæ erant figura passionis Christi, ut serpens æneus, de quo Num. xi. 9. At quemadmodum: qui respiciebant serpentem illum, eripiebantur a morte; ita qui Christo credunt, non pereunt, sed habent vitam æternam, ut inquit Joann. iii. 14. Item arca Noe, mare rubrum, & aquæ, quæ fluxerunt de petra, præfigurabant baptismum ex Apost. i. ad Corinth. x. 6. ii. & i. Petri iii. 21. quamvis nullam haberent vim expiandi. Præterea victimæ nullam sanctificationem asferebant, & tamen omnia illarum sanguine secundum legem mundabantur, ut Apostolus docet ad Hebr. ix. 22. quia sacrificiis peractis Deus plenam remissionem credentibus conferebat. Præterea falsum est Christum Sacerdotis munere functum, priusquam cælum ingrederetur. I. Quia Apostolus ad Heb. ii. 17. ait debuisse Christum per omnia fratribus similari, ut Pontifex fieret: assimilatus est autem per mortem; ideoque nondum in cruce fuerat Pontifex constitutus II. Quia in eadem epist. cap. v. 5. legitur, *Christus non se-*

semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te: quæ verba de resurrectione esse accipienda liquet ex Act. xiii. 33. non ergo ante resurrectionem Christus Pontifex erat. III. Quia in eadem ad Hebræos Epist. vii. 26. habetur: Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus; innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus. Priusquam ergo Salvator ab impiis segregatus cælum conscenderet, nequaquam Sacerdotali functus est munere. IV. Quia in capite ejusdem epist. viii. 4. extat, Si ergo esset super terram, non esset Sacerdos. Quomodo ergo sacerdos erat e ligno pendens?

Resp. Aperte jam a nobis prop. 5. cap. 2. demonstratum cruentum, atque expiatorium crucis sacrificium, ostensumque qualem vim expiandi haberent olim mactatæ pecudes, & quo pacto præsignarent immaculati Agni immolationem. Ad illud ergo, quod priori loco objicitur, dicimus diversis typis, non uno dumtaxat, Christum præfiguratum, ut diversa ejus munera innuerentur; & consequenter necesse non esse in unoquoque typo sacrificii rationem adinveniri: quamquam & serpens æneus Christum exaltatum in cruce, & petra, unde fluxerunt aquæ, latus illius apertum lancea, & Arca Noe Christi incarnationem, mortem, resurrectionem & Ecclesiam præfigurant; ut accurate exponit S. P. Aug. serm. 6. ad populum, alias 17. de diversis num. 7. Tract. xii. in Joan. num. 11. q. 35. in Num. & libro xii. contra Faustum cap. 14. & seq. Quod additur de victimis, satis citata prop. 5. dilutum est, quippe, licet illæ non impertirentur vi sua animarum sanctitatem, eam præfigurabant, quatenus loco transgressorum mactatæ illos eruebant a pœna temporali, & mactationes animalium erant promissivæ figuræ illius sacrificii, per quod habemus remissionem peccatorum, pro ut explicat idem S. P. lib. xxii. contra Faustum cap. 17. Hinc S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 3. ad 5. ait: Per occisionem animalium significatur destructio peccatorum, & quod homines erant digni occisione pro peccatis suis, ac si illa animalia loco eorum occiderentur ad significandam expiationem peccatorum. Et quoniam Sociniani negant victimarum pro transgressoribus substitutionem, dicant, quæso, cur Levitæ super caput immolandi vituli manus imponent, Lev. i. 4. & iv. 4. cur super caput hirci posita utraque manu confitebatur sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & imprecans capiti ejus illum in solitudinem emittebat, Levit. xvi. 21. cur dicebatur hircus ille portare omnium iniquitates, ibidem versu 22. nisi ut eo ritu demonstraretur victimam illam hominum iniquorum esse, pro illis immolari, ejusque sanguinem esse pro animarum piaculo, ut habetur eodem libro Levit. xvii. 11. Si ad hæc

oculos aperire nolunt miserrimi Sociniani; videant saltem Genes. xxii. 13. pro Isaac in holocaustum offerendo immolatum arietem inter vepres hærentem cornibus: quo exemplo non tantum comprobatur victimæ pro homine substitutio, verum etiam præsignatur Christi immaculati agni pro nobis oblatio. Quare bene sapienterque Chrysostomus hom. xlvii. in Gen. pag. 665. Hæc autem omnia figura fuerunt crucis: propterea & Christus Judæis dicebat, Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, & vidit, & gavisus est. Quomodo vidit qui tot annis præcessit? Per figuram, per umbram. Sicut enim hic ovis oblata est pro Isaac, ita & rationalis agnus oblatus est pro mundo. Similia Ambrosius lib. i. de Abraham c. viii. num. 74. & S. P. August. lib. xvi. de Civit. Dei cap. 22. num. 1. & lib. ii. contra maxim. 2. 9. Quæ adduntur ad probandum, Christum priusquam cælum adscenderet, non obtulisse sacrificium, sunt prorsus futilia; quum introjerit per proprium sanguinem, & iam sacrificio peracto: unde sacrificium ab illius applicatione, & mactationem hostiæ ab ejus repræsentatione hæretici non distinguunt; nec animadvertunt, olim Pontificem victimam extra sanctuarium immolasse, postea intulisse sanguinem intra velum: ac pariter Jesum prius fuisse oblatum in cruce, postea ingressum cœlos, ut pretium sanguinis jam effusi Patri exhibens semper viveret ad interpellandum pro nobis. Facta hac semel peractæ mactationis, & repræsentationis, oblationisque perpetuæ distinctione, quam faciendam esse ostendimus laudata prop. v. numer. 3. corrumpit tota machina Sociniana perfidia. Ad quatuor autem loca paullo supra ex Epistola ad Hebr. petita laboriosum non est respondere. Nam priori loco docet Apostolus nos non habere Pontificem, qui non possit communi infirmitatibus nostris, cum fuerit tentatus per omnia pro similitudine absque peccato, ut infra cap. iv. 15. sed misericordem ac fidelem, qui vere illud efficit quod nomine, officioque suo pollicetur, idest, Deum placat, atque ad hoc efficiendum formam induit nostram, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, idest, diabolum. Ita nimirum sese explicat Apostolus præced. versu 14. Quamobrem non docet ibidem quando Christus constitutus sit Pontifex, sed quod factus sit particeps conditionis ac mortalitatis nostræ ut fieret Pontifex misericors, & iis, quos fratres appellare dignatus est, assimilatus laborem sustineret, anxio esset animo, mortem subiret, & dolores nostros expertus facilius nobis condoleret: quod cum præstiterit suffixus cruci, in cruce factus est Pontifex misericors & fidelis. Legi potest in hunc locum Ribera. At cap. v. ait Paulus Christum non se exulisse, ut fieret Pontifex; sed glorificatum a Patre, qui illum

Ium filium appellavit. Quamvis ergo Christus fuisset filius Dei tantum post resurrectionem; nihil afferret adjumenti hac in re locus iste Socinianis. Declaratus est tamen filius etiam ante mortem, dum baptizaretur in Jordane, Mat. iii. 17. dum gloriosus appareret in monte, Mat. xvii. 5. & 2. Petri i. 17. Imo cum sit filius generatione, ut etiam infertur ex cit. cap. xiii. Act., nunquam fuit non filius proprius, ac naturalis. Quo autem sensu ea verba, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quadrent resurrectioni, dixi libro vii. cap. 9. In tertio loco non immorabimur, cum ibi asserat tantum Apostolus assumptæ humanitatis Christi exaltationem in cœlis post peractum crucis sacrificium, sicut olim Pontifex ingrediebatur in sancta, mactato vitulo; ideoque sicut is erat Sacerdos, & sacrificium obzulerat antequam sanctuarium ingrederetur; ita Dominus Jesus, cum cœlos penetravit, erat Pontifex, & peregerat sacrificium. Postremi loci planissimus sensus est, quod si Christus esset ex genere sacerdotum illorum, qui super terram offerunt victimas, ut erant sacerdotes Levitici, ipse esset sacerdos, quia munera a sacerdotibus Leviticis oblata suos habebant ministros lege statutos, inter quos non poterat connumerari Christus ortus de tribu Juda: unde post ea verba, *Si esset super terram nec esset sacerdos*, addit Paulus, *Cum essent, qui offerrent secundum legem munera*. Potest & sic intelligi, si esset super terram, nec esset sacerdos: quam enim victimam, nisi moreretur, offerret? Pecudes? minime, quia non esset ex genere Levitarum. Seipsum? nequaquam, quia se cruentam hostiam obtulit moriendo; incruentam vero, ut mortem suam hominibus applicaret. Itaque si viveret super terram, sacerdos non esset. Œcumenius in Paulum Tom. ii. pag. 375. aliam responsionem suppeditat minime contemnendam scribens: *Si mortuus non fuisset, neque resuscitatus assumptus fuisset, ne sacerdos quidem esset. Essent enim alii, & jam seditio esset in hac re*: nimirum persisteret adhuc sacerdotium Leviticum; nam, ut sequenti cap. ix. 8. docet Apostolus, statum habuit prius tabernaculum, antequam Christus seipsum offerret hostiam placabilem, & per proprium sanguinem introiret semel in Sancta. Quod si distinguas duo illa munera sacerdotis paullo ante explicata, sacrificare, & inferre sanguinem intra velum; adhibere poteris aliam responsionem, quam præ ceteris arripuit Witassius de Incarnat. pag. 394. fuisse autem explicavit Cameron. volum. vii. Critic. Sac. pag. 1029. idest, si Christus permansisset in terra, defuturam sacerdotio Christi partem illam præsignatam in ingressu Pontificis intra velum, scilicet, oblationem, qua peracto sacrificio sistit se ante Deum pro nobis interpellando. De qua oblatione accipiendum quod legitur eodem cap.

viii. 3. *Neceesse est, & hunc habere aliquid quod offerat*; manifestius expressum proximo cap. iv. 24. *Non enim in manufacta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c.* Ex quibus verbis etiam liquet factam in cœlis oblationem nihil aliud esse, quam exhibitionem illius mortis, qua non frequenter mactatur, sed semel oblatus est ad multorum exhauriendo peccata, ibid. versu 28. Obstruamus igitur ora Socinianorum verbis Theophylacti p. 964. *Cum oblatione ingressus est, quæ posset placare Patrem, Pontifex quotannis ingreditur, Christus vero semel. Ille in sanguine alieno, taurorum & hircorum; Christus autem in proprio. Si sæpe oblatus erat seipsum, oportebat eum & sæpius mori, quandoquidem per proprium sanguinem oblationem facere debuisset.* Nil his proferri potest Paulinæ Epistolæ congruentius, nil simplicius, nil ad frangendam pervicaciam robustius.

Deinde nititur Socinus commonstrare repugnantiam satisfactionis ex parte Dei, ejusque misericordiæ. Ad hanc vero repugnantiam demonstrandam utitur primo veterum justorum exemplo, qui absque ulla Christi satisfactione salutem sunt assecuti, ut Abelis, de quo Mat. xxiii. 35. & ad Hebr. xi. 4. Noe, de quo 1. Petri iii. 20. aliorumque multorum. Affert 2. testimonia Scripturarum, quibus respicienti repromittitur venia, nulla alia apposita conditione, quam ut iniquus ingemiscat, & convertatur ad Dominum. Vide Deut. iv. 30. Psalm. xxxiii. 19. & Jeremiæ ix. 24. Idem confirmat ex quo, etiamsi sententiam Deus tulerit, si peccatorum pœniteat, omnium iniquitatum illius obliviscitur; ut idem Jeremias inquit xviii. 8. necnon Ezech. xxxiii. 14. hujusque rei profert experimentum in Ezechia, in Achab, in Ninivitis. Cum ex his appareat Deum nulla accepta satisfactione condonare peccata, nonne Dei misericordiam obscurat decantata a Catholicis satisfactio? An non pugnant invicem misericordia & punitio, liberalis condonatio & debiti repetitio, beneficentissima largitas magnique pretii solutio? Præterea qui in hoc putant Deum liberalissimum, quod pro nobis tradiderit Unigenitum, faciunt ipsum Deum injustum magis & iniquum. Quis enim regem tenacem & avarum non dixerit, qui cum possit debitas condonare pecunias, eas ab illo, qui nihil ipsi debebat, repetierit? Ad hæc ille dicendus est munificus & liberalis, non qui est causa ut alter beneficio afficiatur, sed qui de suo donat atque largitur: & ideo Dei misericordiam obscurat, quisquis opinatur dedisse filium ut nos redimeret, & benefactis cumulet, non vero gratis debita con-

condonasse. Quid? quod misericors Deus non misit Filium suum in mundum, ut dissolveret debitum, sed *ut omnis, qui credit in eum, non peccet*, teste Joanne 111. 16. Insuper Apostolus hortatur, ut *simus invicem benigni, misericordes, donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit nobis*, ad Ephes. iv. 32. Similia repetit proximo cap. v. 1. & ad Coloss. 111. 13. Si ergo nos debemus ita condonare injurias, ut non reposcamus satisfactionem; Deus quoque nihil a nobis repetens peccata donavit: quod verum non est, si aut nos, aut pro nobis quisquam alter persolvat. Insuper nec Deus ratione sui, nec ratione alterius potest exigere satisfactionem: non ratione sui, quid enim emolumenti ipsi afferre potest solutio debiti? quid ei oblatum fuit transgressione & peccato, nisi forte extrinsecus honor, qui sine punitione peccati ei redditur per resipiscentiam iniquorum? Nemo autem est alter, cujus intuitu debitum velit reposcere. Quis enim erit? Peccator? At is miser ac reus nullum jus habet reperundarum. Diabolus vero? Sed nihil debetur carnifici, atque tortori, nullaque est illi actio adversus supremum Dominum. Denique reposcit Deus ab iniquis poenitentiam, ac bona opera in scelerum satisfactionem; atque id quo jure, si pro nobis abunde satisfecit filius ejus Unigenitus? Num potest aliquis solutam pecuniam repetere? Repugnat ergo ex parte Dei illa redemptio, quæ non fiat per solam condonationem.

Resp. Christi satisfactionem Dei misericordiae, quæ nunquam a justitia divellitur, esse magno-pere congruentem, ut 111. cap. prop. 9. explanavimus; quæ vero ad hanc veritatem labefactandam Sociniani producunt, esse portenta vetustarum hæresum, gerrasque germanas. Ac primum Pelagius, ejusque discipuli a gratia Redemptoris excludere nitebantur veteres justos, ut Augustinus ait de peccat. origin. cap. 26. n. 30. & lib. 2. contra Julianum Operis Imp. n. 188. Refellitur autem aperte hæc hæresis ab eodem Augustino, ex quo solus Christus sit Dei hominumque Mediator juxta Apostolum 1. ad Timot. 11. 5. ex quo nullum aliud nomen sit sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, prout habetur Act. 1v. 12. & ex quo veteres justi eundem cum nobis habuerint spiritum fidei, ut legitur 2. ad Corint. 1v. 13. quorum argumentorum primum urgetur a strenuissimo Pelagianorum Debellatore lib. de Perfect. just. cap. 19. n. 42. & lib. 1. Operis Imp. num. 124. alterum De peccat. origin. cap. 24. num. 28. tertium Epist. 190. num. 6. & de Patientia cap. 21. num. 18. Huc spectant quæ scripsimus lib. xxiii. cap. 7. prop. 1. de necessitate fidei in mediatorem. Prima itaque objectio Socini nullius est ponderis, quoniam in antiquis Justis operabatur virtus futuræ passionis Christi, qua &

redempti fuerunt, & adepti sunt gratiam; veluti absolvitur debitor intuitu fidejussoris pollicentis definito tempore pretium persolvere. Quæ de misericordia Dei subjiciuntur, nihil pro Socino efficiunt; quippe non repugnat idem opus esse summæ misericordiae respectu hominis nullum habentis promeritum, & justitiæ respectu Christi solventis quæ non rapuerat; præsertim cum ipsa Dei caritas hunc Unigenitum salutis nostræ causa in mundum miserit; quæ cum dilucide explicata sint citata prop. 9. & 6. præced. necessum non est iterum inculcare. Nobis itaque poenitentiam agentibus misericordiam impendi, & si noverimus vitam renovare, mutari quoque divinas comminationes, verissimum est; sed cum reconciliati sumus per mortem Christi, divinæ liberalitatis exercitatio non excludit, sed supponit Redemptoris satisfactionem. Accedit quod absque Christi meritis expertes gratiæ, & facti servi peccati nec possemus agere poenitentiam, nec de resipiscentia cogitare; ut diximus prop. 8. cap. 3. ideoque ipsa Dei ad poenitentiam invitamenta ex beneficio peractæ redemptionis profiscuntur. Neque avaritia est, sed æquitas repetere pecuniam ab eo, qui nihil debebat, si fidejussor ac sponsor sit; hoc enim ipso, quod fidejuber, debitor constituitur. Ineptum vero est; & supra quam dici possit futile, ac ludicrum quod ajunt non esse in Catholica sententia summum Deum munificum & liberalem, quia de suo non donat: proprius enim Dei filius est, cui pro nobis non pepercit, eumque non coactus necessitate, sed caritate beneficentissima tradidit, id sacris eloquiis asserentibus, Joan. 111. 16. & ad Rom. viii. 32. At illic, inquit Socinus, dicitur Christus traditus ut credamus. Recte, quia fides necessaria est, ubi nobis meritum passionis Christi applicetur, ut paullo post explicabo, quum unus redemptionis defectus alterum non excludat, nec fides satisfactionem innumeris aliis testimoniis expressam. Proxima objectio petita ex cap. 1v. ad Ephesios diluitur a S. Anselmo lib. 1. Cur Deus homo cap. vii. pag. 57. his verbis: *Nulla in hoc est repugnantia, quia Deus hæc præcipit nobis, (ut condonemus invicem) ut non præsumamus quod solius Dei est. Ad nullum enim pertinet vindictam facere, nisi ad illum qui Dominus est omnium, &c.* Quod si reponas inutilem fore Pauli hortationem, si Deus in condonandis delictis respiciat ad Filii mortem; dico ex hoc etiam capite Apostolica verba nos vehementius ad condonandas injurias permovere: quod evidenter ostendit eloquentissimus Joannes Chrysostomus hom. xvii. in Ep. ad Ephes. Tom. 2. pag. 1139. ea verba, *Sicut Deus in Christo donavit nobis*, sic apte graviterque exponens: *Hoc quoque magnum habet ænigma. Non absolute, inquit, sed cum periculo filii. Ut tibi ignosceret,*

sacrificavit filium. Tu autem sepe videns condonationem & sine periculo, & sine sumptu, non facis. Ac pariter Theophylactus pag. 547. Deus donavit nobis. Quomodo? In Christo, hoc est, cum periculo filii sui, maculationeque ejus. Tu fortasse citra periculum donas; ille vero non sic: ac tu quidem fratri tuo; ille vero tibi, cum hostis esses, remisit ac donavit. Ad insequentem Socini objectionem dico nos redemptos a diabolo, non tanquam a Domino, sed tanquam a ministro divinæ justitiæ, & lictore, a quo congruum erat nos liberari, non sola Dei omnipotentia, sed justitia; quoniam ipse jure aliquo hominem tenebat captivum, prout explicavi citata prop. ix. nu. 5. Quoniam tamen pretium solvitur Domino & proprietario, non ministro aut custodi; summo Deo non diabolo, pretium redemptionis nostræ fuit persolutum. Quæris quid Deo accesserit emolumenti? Profecto nihil intrinsecum, sed gloria, & honor, quem ei abstulit primus homo: nam quemadmodum Deus puniendo pervicaces, licet in sui usum non convertat aut vitam quam aufert impio, aut beatitudinem quam ei denegat, sicut homo convertit pecuniam ablatam debitori in propriam utilitatem: *hoc tamen quod aufert* (inquit Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo* cap. 14. pag. 58.) *utitur ad sui honorem per hoc quia aufert: auferendo enim peccatorem, & quæ illius sunt, subjecta sibi esse probat.* Ita Dominus Jesus nulli obnoxius peccato, & factus obediens usque ad mortem crucis, atque hac obedientia naturam nostram tanquam victimam Deo subjiciens reddidit ei honorem, ac summi Domini cultum, quem inobedientia denegaverat Adam prævaricator. Ad ultimum omnes Theologi respondent, Christum quidem pretium præ nobis persolvisse, nec tamen inanes esse conatus nostros, ac bona opera supervacanea; quoniam mors Christi necessaria erat ad satisfaciendum divinæ justitiæ, & ad redimendum humanum genus, nostra autem opera requiruntur ad applicationem passionis Christi, ejusque fructus percipiendos: neque id ejusdem passionis merito quicquam detrahit, quia non tollit exquisiti medicamenti virtutem necessitas applicationis: atque *Christus sua passione nos a peccato liberavit casualiter, id est, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcumque peccata quæcumque remitti vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicumque morbi sanari etiam in futurum.* Ut vero passio Christi sortiatur effectum suum, debet applicari *per fidem, & caritatem, & per fidei sacramenta.* Ita & nos docuimus Volum. 11. pag. 98. magni Aquinatis verba adhibentes. Quod si petas, cur ad applicationem istam cooperatio requiratur nostra; responsionem exhibent quæ diximus ad primam objectionem Socini; nimirum homines libero arbitrio præditos, & nulla neces-

sitate cogente factos peccati, dæmonisque mancipia soluto quoque redemptionis lytro, violentes tantum, non invitos erui a captivitate; ideoque ad prædictam applicationem requiritur motus liberi arbitrii, & conatus eo major, quo majori voluntate adhærent peccato, ita, ut relapsis etiam pœnitentia ac tabula post naufragium sit necessaria, gravatis autem consuetudine vehementior nixus, & contumacis animi compressio. Adeat qui plura cupit Joannem Driedonem inter mediæ ævi Scholasticos de his accuratissime pertractantem in elaborato Opere de Captivitate & redemptione humani generis Tract. 111. pag. 66. editionis Lovaniensis.

Insuper Socinus demonstrare conatur fieri non potuisse, ut divinæ justitiæ satisfaceret, nobis non pereuntibus: quod ut evincat opponit. I. Pœna peccato constituta est mors æterna, & hæc a nemine ferri potest, nisi qui peccavit; unius quippe pecunia potest alterius effici, at non mors inflictæ, ac sempiternum supplicium. II. Quamvis homines libidine excæcati vindictæ aliquando in justum desæviant; nunquam tamen plectunt aliquem innocentem incolumi sponte dimisso qui intulit injurias. At si homines barbari nunquam de innocentibus pœnam sumunt, consulto dimissis nocentibus; quomodo id plusquam immane ac ferinum censeretur dignum Deo? III. Vituperationem promeretur exemplum Zaleuci Lorensis, qui cum deberet utrumque oculum erueri filio, sibi unum, filio alterum effodit; ac dum simul parcere nocenti filio, & legi satisfacere curat, neutrum facit. Ita in Catholicorum sententia nec filio unigenito pepercit Deus, nec punivit iniquos. IV. Omnium gentium exemplo comprobatur non debere, nec posse corporalem pœnam, quam unus debet, ab alio persolvi, quod & supremus legumlator Deus apertissime docuit. Dent. xxiv. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Habentur consimilia iv. Regum xiv. 6. & Ezechielis xviii. 20. Si autem pro patre satisfacere nequit filius conjunctissima patri persona; quomodo satisfacere potuit pro ceteris hominibus Christus? V. Si Deus erga homines voluit exercere misericordiam, cur filium affecit supplicio? Si justitiam, cur non potius animadvertit in eos, qui deliquerant? Num repones exercuisse utrumque? Non est perfecta misericordia, quæ cum peccatum condonare valeat, non condonat: nec perfecta justitia, quæ pœnam non exigit a delinquentibus. VI. Vera satisfactio est plena debiti persolutio. Unusquisque debebat divinæ justitiæ mortem æternam. Igitur nequit justitiæ satisfactum iri, nisi unusquisque mortem illam persolvat. VII. Quomodo potest quis eam corporalem pœnam pro aliis solvere, quam ipse debeat? VIII. Si dixeris Christum non fuisse ob-

noxium

noxium morti, utpote qui nihil deliquerit, unicam tamen habebat vitam, quæ substitui non poterat pro vita hominum singulorum, sicut qui habet tantum centum aureos nummos, satisfacere nequit pro innumeris debitoribus, quorum singuli debeant centum nummos aureos. IX. Non potest unius iustitia, alterius qui iniustus fuerit iustitia censeretur. Igitur nec poena unius poena alterius: ait enim Ezechiel citato cap. xviii. 20. *Iustitia iusti super eum erit, & impietas impii erit super eum.*

Resp. his quoque Socini argumentationibus a me satisfactum c. 3. prop. 10. Ad priorem ergo nego quod non possit pro vita nocentium subrogari vita Innocentis, si vas ille sit ac fidejussor, si potestatem habeat ponendi animam suam, si non invitatus, sed lubens ad supplicium trahatur, & si debitum persolvat supremo Domino, qui accepta exhibita satisfactione, oblatis innocentis satisfactionem ob meritum spontaneæ immolationis compenset vita meliori ac sempiterna. Et si innocens, qui mortem subit, sit Deus homo; nego etiam ejus cruciatus corporisque vitæ profusionem, quamvis factam exiguo tempore, non esse propter infinitam personæ dignitatem cum sempiterna universorum hominum punitione æquali ac majori pretio æstimandam. Verum id proximo Cap. est demonstrandum, Hæc divina persona plenissimo vitæ suæ dominio prædita, potest illam pro aliis profundere; non minus ac fidejussor propriam pro debitore pecuniam; nam ideo inter homines fit pecuniarum, non vitæ subrogatio, quoniam hanc supremus Dominus juri suo reservavit, præcipiens ne quis absque divina auctoritate funderet humanum sanguinem. Ad 2. dico homines vindictæ excæcatos libidine non spectare æquitatem, sed hostium suorum necem ac perditionem, ac propterea nunquam illos dimittere incolumes, si detur potestas ulciscendi. At Deus iustitiam suam spectans, hominumque incolumitati prospiciens, his ob Unigeniti mortem pepercit; maxime quod non oderat creaturam suam, cum scriptum sit, *Nihil odisti eorum quæ fecisti*, Sap. xi. 25. sed oderat iniquitatem quam incolumi opera manuum ejus punivit in Filio. Atque ita iustus exemplo Domini sui magis cupit inimicum suum corrigi, quam puniri, & cum in eum videt a Domino vindicari, non ejus deletatur poena, quia non eum odit, sed divina iustitia, quia Deum diligit. E contra malevolus animus contristatur, si ejus inimicus correctus evaserit poenam: & cum puniri eum videt, vindicari se ita gaudet, ut non iustitia Dei, quem non diligit, sed illius quem odit miseria deletatur. Hæc sapientissimus Augustinus Enarrat. in Ps. lxxviii. n. 14. Ex quibus apparet cur in hominibus vindictæ cupidus appareat ferinum odium & vesana libido; in Deo autem æquitas simul, & caritatis munificentia splendet. Perlegas & *Berti Theol. Tom. VI.*

S. Patris librum contra Adimantum cap. xlii. num. 3. Ad id quod sequitur, primum liquet imperite a Socino proferri exemplum Zaleuci, cum mortalium nemo queat manus in seipsum inferre; ac supremus Dominus, Socino non diffidente, addicere potuerit terribilæ morti Filium nullius criminis conscium, idque perditissimus hæreticus asserat, quamvis non credat Dei Unigenitum peccata nostra portasse, nostrumque fuisse vadem, atque fidejussorem, id quod difficilius esse intellectu, quam si affirmes oblatum, quia voluit, ut lytrum pro nobis solveret, & nos a captivitate reduceret, percipit quilibet homo cordatus. Vidit propterea hujus exempli incohærentiam idem Socinus, vir, si bene usus fuisset ingenio, nec rudis, nec incultus, scribens pag. 195. de Christo Salvatore, *Sed jam inepto hoc exemplo valere jussu.* Deinde Zaleucum commendant Heraclides de Politicis Græcorum, Aristoteles de Locrorum Republica, Diodorus lib. xii, Strabo lib. vi. Ælianus lib. iiii. Clemens quoque Alex. in 1. Stromatum: de exemplo, quod objicitur Socino, scriptum ab Emmio de Rep. Locrensi, Tom. iv. Antiq. Græc. pag. 595. *Sic & filio consultum, & legi satisfactum, & roboratur majus additum.* Quarto loco imperite Socinus opponit Gentium universarum consuetudinem; primum, quia citata prop. 10. demonstravimus exemplo Damonis, Pythiæ, obsidum, & eorum quos Græci appellant *ἀντολύχας*, idest, *animæ alterius vicarios*, sumptum apud Gentes etiam de infontibus supplicium, si devoti essent, aut vades ac fidejubentes; quod non solum testatur Ausonius, & Diodorus in Excerptis Paresianis, verum etiam S. Pater Augustinus Epist. 54. ad Macedonium, nunc 153. num. 17. De qua re legi potest Grotius de Jure belli & pacis lib. 2. cap. 21. num. 11. Nec repugnat iniquum & atrox visum fuisse Narseti, Scipioni, aliisque de innoxiiis obsidibus supplicium sumere: nam & nos id inhumanum existimamus, quia nihil juris est homini in vitam suam, vel alterius, sed tantum in alias res, quæ in proprietatem veniunt, & quarum transfertur dominium. Quamobrem Gentes ejusmodi jus usurpantes arbitrabantur fas esse scire in vitam innocentium; & quia hoc jure carebant, ab aliquo probo viro redarguebantur: cum Deus, qui pollet supremo jure, possit inviolata æquitate plectere innoxium, maxime non invitum, & se constituentem alterius vadem, ut inde Dei gloria, hominum salus, peccati abolitio, vitæque proveniat æterna. Atque hinc eruitur responsio altera, idest, quod si ab hominibus morte tantummodo afficiantur innoxii, dum pereunt iusti, scelesti autem evadunt incolumes, labefactatur respublica: quod sane incommodum non oritur ex Christi morte, cujus efficacia deleta est culpa, & instituta sunt peccatorum omnium remedia. Insuper non esse contra natu-

ram pœnæ si ea plectantur innoxii demonstratum est prop. 10. num. 3. pluribus Scripturarum testimoniis, eisque addi possunt, Hesiodi, & Virgilii carmina, & profanarum historiarum exempla partim collecta a Justo Lipsio lib. 2. de Constantia pag. 23. tom. 2. partim vero a Jo. Lorio in cap. 24. Deut. tom. 2. p. 213. Socinianis ergo mirantibus quod nos credamus irruisse in Christum debita peccatis nostris supplicia, æquum est cum eodem Lipsio respondere: *Hem! ita ne hoc novum, aut mirum? Imo miror ego mirari istos miriones.* Atque hinc habes objecta Scripturarum loca esse accipienda de lege ordinaria, quando filii ab originali noxa expiari legem custodiunt, quando ex illorum punitione nullum commodum capeffit respublica, quando iustis supplicio affectis improbi pervicaciores persistunt, & quando judicia exercentur ab homine nullam habente in vitam alterius potestatem. Quare his finibus non continetur altissimum homines reparandi consilium, executioni mandatum pro impiis scelere paterno inquinatis, mortem Christi decernente supremo Domino, eandem subeunte Unigenito summa prædito potestate, atque hinc commodis innumeris prodeuntibus. Ad 5. patet responsio ex 9. prop. ubi ostendimus quomodo in hominum redemptione *miseriordia & veritas obviaverunt sibi, iustitia & pax osculate sunt.* Quamvis vero sit imperfecta misericordia, quæ delectatur morte delinquentium; perfectissima est, quæ delectatur iustitia, non peccatorum miseria: ac talis fuit misericordia Dei, cui accepta fuit passio Christi non propter Filii cruciatus, sed propter hominum liberationem: nec deest huic misericordiæ liberalis condonatio, quia ipsa donavit proprium filium, qui satisfaceret; nec deest perfectio iustitiæ, quia cum satisfacere non posset debitor, condignum pretium exegit a Vade: ac si Deus vel peccata gratis condonasset, vel satisfactionem exegisset ab homine, (quamvis cum sit supremus Dominus facere potuisset utrumque) minus appareret misericordia, quia non donasset hominibus proprium Filium; & minus iustitia, quia non exegisset condignam satisfactionem. In hoc ergo apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, inquit Joannes Epist. 1. cap. iv. 9. Præclara sunt etiam S. P. Augustini verba serm. ccvii. alias 71. de diversis num. 1. *Quæ autem major esse misericordia super miseros potuit, quam illa, quæ cœli Creatorem de cœlo deposuit, vel terreno corpore terræ induit conditorem; eum qui in æternitate Patris manet æqualis mortali tate coæquavit & nobis, formam servi mundi Domino imposuit, ut ipse panis esuriret, satietas sciret, virtus infirmaretur, sanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem ut nostræ pasceretur fames, rigaretur ariditas, consolaretur infirmitas, extingueretur iniquitas, ardesceret*

caritas. Quæ major misericordia, quam creati creatorem, servire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi suscitorem? Ad 6. 7. & 8. dictum paullo supra, & proximo capite repetendum, vitam unius Domini Jesu Christi majoris esse pretii, quam sit vita hominum universorum, & illam voluntaria immolatione profusam satis esse ad totius mundi exhausti peccata. Ad ultimum dicimus posse iustitiam Christi esse iustitiam nostram *efficienter*, idest, nobis promerendo caritatem & gratiam, per quam *formaliter* iustificavit lavacro regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, hærentes Domino, per *occultam communicationem*, & *inspirationem gratiæ spiritualis*, salvi simus ab ira in vita ipsius; ut explicatum est libro xix. cap. 2. Quare si iustificemur in Christo, de nobis ob Christi merita recte enuntiabitur, *Iustitia iusti super eum erit*; sicut de iniquis, qui a gratia exciderunt, *Et impietas impij erit super eum.*

Conatur insuper Socinus evincere Christum neque satisfacisse pro nobis, nec satisfacere potuisse. Ac primum probare nititur ad hunc modum. Priusquam, inquit, Christus in mundum veniret, jam Deus erat placato erga nos animo: ait enim Joannes Epist. 1. cap. iv. 10. *Ipsè Deus dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Jam ergo nobis condonaverat illatas sibi injurias. Deinde non subiit Christus æternam mortem, alioquin non resurrexisset, & multo minus expertus est pœnas damnatorum; ac proinde non pertulit quicquid peccato deberetur. Præterea ad hoc ut superaret mortem, necessarium fuit, ut resurgeret: ergo satisfactio nostra vitam Christi potius requirit, quam mortem. Quid enim opus fuerat per resurrectionem mortem superari, si peccatis deletis eadem mors amplius non poterat dominari? *Aculeus mortis peccatum*, inquit Paulus 1. ad Corinth. xv. 56. Si igitur peccatum auferas, mors caret aculeo, & nocere non potest. Ineptum est quod respondere solent Catholici resurrectionem fuisse necessariam ad fidem. *Nunquid enim*, ait Socinus pag. 198. *si aliquis pro me creditori meo satisfecerit, & pecuniam reipsa meo nomine solverit, quam repetere jam non possit, neque solutum, neque satisfactum erit, nisi prius ego id verum esse credam?* Ad hæc ante resurrectionem nihil fuit in Christo, quod in nobis futurum non sit, nam & nos resurgemus in æternum regnaturi, Apoc. xxii. 5. Non ergo ante resurrectionem pro nobis satisfecerat, præsertim cum scribat Apostolus cit. Epist. 1. ad Corinth. xv. 15. nos in peccatis nostris futuros fuisse, nisi Christus resurrexisset. Accedit, quod in nos adhuc dominantur mors corporis, & calamitates quamplurimæ, quæ peccatum consequuntur; & innumeri homines plectuntur sempiternis quoque suppliciis; ac magnus nu-

merus parvulorum excluditur a cælesti regno : quod salva æquitate fieri non posset, si pro peccatis omnium Christus satisfecisset. His ergo momentis constat nullum redemptionis pretium fuisse ab eodem Christo solutum. Sed neque id fieri potuit; primo quia ipsemet factus erat *sub lege*, ad Galatas iv. 4. Legi itaque subjectus quomodo pro aliis satisfacere poterat? deinceps erat innocens, ac omnis poena peccatum supponit, ut non semel repetitum.

Resp. facillime superatis aliis eludi conatus istos Socinianorum infirmiores. Et priorem quidem difficultatem proponit majori etiam vi, quam Socinus faciat, S. Pater Augustinus lib. xiii. de Trinit. cap. xi. num. 15. eamque insequentibus luculentissime solvit. Quærit primum cur jam placatus Pater proprio Filio non parens pro nobis illum tradiderit, & nihilominus Filius pro nobis mortuus sit, & reconcilietur nobis Pater per mortem ejus: quorum unum docet Apostolus ad Rom. viii. 31. alterum ad Rom. v. 10. nec tamen una sententia alteri sit adversa? Deinde ait Patrem dilexisse nos, non solum antequam pro nobis Filius moreretur, sed etiam antequam conderet mundum, ipso teste Apostolo ad Ephes. i. 4. ipsumque Filium Patre sibi non parcente non invitum esse traditum, sed dilectione & caritate sua, ut scriptum est Galat. ii. 20. sanctum quoque Spiritum, quum pariter & concorditer cum Patre & Filio operetur, nostram reconciliationem decrevisse, & tamen nos justificatos esse in Christi sanguine, & reconciliatos Deo per mortem Filii ejus. Explicans deinde quomodo factum sit, narrat quadam justitia Dei in potestatem diaboli fuisse traditum genus humanum, & non potentia, sed justitia fuisse eruendum, quod factum est beneficio mortis Christi; quia cum in eo nihil morte dignum inveniretur, occidit eum tamen diabolus: atque ita justum erat, ut quos debitores tenebat, liberi dimitterentur, quia occisus liber a debito mortis solvit quæ non rapuerat, in remissionem peccatorum nostrorum innocente sanguine effuso. Hæc Augustinus demonstrat testimoniis Scripturarum invictissimis usque ad cap. xiv. n. 18. & omnia coherent cum his, quæ diximus c. 3. prop. 8. num. 3. & prop. 9. num. 5. hoc de Trinitate Opere laudato. Præcedit itaque misericordia tradens Filium, sequitur justitia vincens diabolum. Et quoniam Socinus objectat priorem Joannis Epistolam, adeat eundem Augustinum Tract. vii. num. 9. respondentem, ideo Deum prius dilexisse nos, quia *misit Filium suum litatorem pro peccatis nostris*, & ipse Filius non inveniens *hostiam*, quam puram volebat offerre, *seipsam obtulit*. Sed quid plura, cum idem eo loci affirmet Joannes verbis, ut inquit, quadratis? Ad illud, quod proxime sequitur, diximus Christi mortem æquivalere, imo

præponderare cuilibet alteri pretio. Ad alterum responsum est in i. harum objectionum classe numer. 4. ubi diximus resurrectionem fuisse necessariam ad fidei confirmationem; quia articulo resurrectionis sublato concidit spes nostra, inanis est fides, & Apostoli faciunt Deum mendacem, falsique sunt testes. Nam si mortuus non potuit resurgere, neque abolitum est peccatum, neque mors est perempta, nec ablatum est maledictum & execratio, & non solum nos inania prædicamus, sed vos quoque credidistis inania, inquit ibidem Apostolus versu 14. & 15. Chrysostomo interprete, Hom. xxxviii. Tom. i. in Paulum pag. 675. Petit Socinus, quid necessum erat resurgere, si mors carebat aculeo? Quid sit aculeus, sive stimulus mortis docet Apostolus scribens v. 56. *Stimulus autem mortis peccatum*. Mors ob Adæ culpam in omnes homines pertransiit, teste eodem Apostolo ad Rom. v. 12. nec pertransiit tantum, dominabatur quoque, & habebat imperium, ad Hebræos ii. 14. At post resurrectionem mors ultra non dominabatur, ad Rom. vi. 9. quia mortale hoc induet immortalitatem, ad Corinth. xv. 53. Necessum ergo erat, ut Christus a mortuis resurgeret, & resurrectionem prænuntiaret nostram; ut perciperemus cessasse mortis imperium, & fore ut aliquando diceremus: *Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? id est, ubi est mors victoria tua, qua omnes sic vicerat, ut etiam Dei Filius tecum confingeret, teque non vitando, sed suscipiendo superaret? Ubi est aculeus tuus, hoc est, peccatum, quo puncti & venenati sumus, ut te etiam in nostris corporibus figeres, & ea tam longo tempore possideret?* Audis, opinor, Socine, quis loquatur. Augustinus is est in iii. de remissione peccat. libro cap. xi. n. 20. Mortuus est ergo Christus, ut nullus esset mortis aculeus: resurrexit, ut nulla esset mortis victoria. Quod si reponas per nos contrahi a pueris originale peccatum, adeoque habere adhuc mortem aculeum; aperta est ex dictis responsio, necessarium esse, ut conscripti simus Christo in baptismo, & complantati similitudini mortis ejus, ad hoc ut redemptionis fructum percipiamus: quod ipse docet Apost. ad Rom. vi. 4. ad Colossen. ii. 12. & Petrus i. Epist. iii. 21. Aliud est enim de redemptione loqui, aliud de ejus applicatione. Ergo, ut ad Socini argumentationem revertar, surrexit Christus ne inanis esset fides nostra, id Apostolo absque ambage ulla asserente in i. ad Corinth. xv. 15. Nec requiritur fides nostra; ut pretium sit reipsa a Christo solutum, ut mussat tergiversator; sed ut pretium applicetur nobis, quemadmodum semel, iterumque explicatum est supra. Quod ait nos post resurrectionem in æternum regnatos, si se excipiat, aliosque ministros Satanz, nec non improbos omnes ingratos Redemptori, id credimus & spe-

ramus: sed ideo regnabimus, quia agnus occisus redemit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo nostro regnum, quod pariter legimus in Apocalypsi v. 10. aliisque in locis compluribus. Illud, quod proximo loco obijcitur de morte, ceterisque miseriis etiamnum debacchantibus, diluitur a magno Augustino lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 31. num. 50. & seqq. quia nisi homines a Christo redempti experirentur corporis mortem, *carni quedam felicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo*: deinde quia nemo ad illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnendam ipsius mortis festinaret: ulterius quia dum seminatur corpus animale, & resurgit spiritale, Redemptor plus fidelibus suis sine dubitatione donavit: insuper quia res, quarum reatum, ne post hanc vitam obsint, Deus solvit, tamen ad certamen fidei finit manere, ut per illas erudiantur, & exerceantur in agone justitiæ. Revera, ut S. Pater ait proximo cap. 32. num. 53. propter peccatum spinas & tribulos parit terra: propter peccatum dixit Deus homini, *In sudore vultus tui vesceris pane*. Gen. 111. 19. propter peccatum dictum est mulieri, *In dolore paries*, ib. vers. 16. & tamen nonne post remissionem peccatorum terra germinat aspera? nonne labor permanet? nonne foemina dolores parturiendo patiuntur? Negare itaque non potest Socinus, nisi alienus a fide catholica etiam sacris literis adversetur, mortem, & calamitates, quæ ante remissionem sunt supplicia peccatorum, post remissionem esse certamina exercitationesque justorum. Ita Pelagianorum argumentationes recoquenti Socino cum Pelagianorum oppugnatore respondemus. Legi item possunt quæ de hoc argumento scribit Athanasius de Incarnat. Verbi Dei num. 31. Tom. 1. pag. 65. Quod autem addebatur de iniquis pereuntibus, & de infantibus decedentibus sine regenerationis lavacro, cum dictum sit supra necessariam esse applicationem per fidem, per caritatem, & per Sacramenta, ut Christi passio effectum sortiatur suum, alia modo confutatione non eget. Ad rationem, quæ in postrema parte nobis opponitur, respondeo ad hunc modum. Tres causæ sunt, propter quas Christus, tametsi legi subiectus, potuit nihilominus pro nobis satisfacere. Prima est, quod huic subiectioni sponte sese addixit, ut haberet quod posset immolare pro nobis, accipiens *formam servi*, & in similitudinem hominum factus, ut docet Apostolus ad Philipp. 11. 7. imo & eodem loco, qui opponitur ad Galat. 1v. 4. assumendo autem formam servi, & factus sub lege, non amisit quod erat in principio, idest, formam Dei, per quam est æqualis Patri, ideoque potuit esse Redemptor, ac Mediator inter Deum & homines, inter justum & injustum, inter immortalem & mortales, quia *assumpsit aliquid ab inimicis & mortali-*

bus servans aliquid cum justo & immortali, inquit S. P. Augustinus serm. 361. alias 220. de diversis num. 16. Altera causa est, quia habebat potestatem ponendi animam suam, Joann. x. 10. & consequenter mortem carnis non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit, ait idem Augustinus in Psalm. lxxxvii. num. 3. Tertia causa est, quia mors homini inflicta est in poenam peccati, & cum Dominus Jesus aliquid non haberet quare juste moreretur, carnem assumens nostram de peccato damnavit peccatum in carne. ad Rom. viii. 3. Unde illa mors Domini dignationis fuit, non debiti, inquit prælaudatus Augustinus in Expositione prop. ex Ep. ad R. n. 48. Postremum abunde refutatum est supra.

Tandem Socinus contendit nos Christi satisfactionem defendere philosophicis inventis, dum ad probandum exhibiti pretii valorem confugimus ad personæ divinæ infinitam dignitatem. Quod ut probet decem urget argumenta, aut ineptias potius aniles. Principio, inquit, nulla est apud Deum personarum acceptio. Deinde istud urget: Nunquid si vir princeps unius horæ exilio mulsetur, idem erit, ac si homo plebejus perpetuo damnetur exilio? Tertio repetit Christum passum non fuisse damnatorum poenas, & quamvis non desuerint qui id senserint, explosam tamen esse communi suffragio sententiam istam. Præterea opponit: Christus ad gloriam ea quam antea habebat infinitis partibus majorem evectus est: quomodo ergo ejus passio tanti fuit pretii, ut promereretur pro aliis? Addit quinto loco: Finiti ad infinitum, ut dici solet, nulla est proportio: poenæ Christi exiguo tempore finitæ fuerunt; nullam ergo proportionem habent ad nostras perpetuo non finiendas. Argumentum sextum illud est: Creditur Christus a Catholicis verus Deus, sed falso, non enim opus fuisset, ut tot acerbos cruciatus, mortemque tam diram perferret. Insuper argutatur: Dato quod Christus Deus sit, ut Deus non poterat quidquam pati; passus itaque est ut homo. Nec sufficit unio, quam dicunt hypostaticam, ad conferendam passioni humanitatis majorem efficaciam: nam qua majori prædita est visumptio cibi vel porus in homine, quam in ceteris animantibus? Ergo plaga corpori hominis inflicta nullam aliam vim habet, quam si inflicta fuisset bestię, nec aliam mors illata homini Deo, quam si illata esset puro homini. Illud quoque obijcit: Divina natura non potuit affligi, sicut animantia, quæ dum corpus affligitur persæpe dolent; nullam igitur vim contulit afflictionibus naturæ humanæ. Octavo illud assert. Etiam si Deus sit infinitus, non tamen operationes Dei, quantumvis maximi, infinitum habent pretium; non enim tanti æstimatur mundus, homo, & quælibet res creata, quanti summus Deus Auctor, & conditor. Idem asserendum de Christi

sti operibus. Aliam quoque rationem adjicit, nimirum, quod ille, qui satisfacit, debet esse ejusdem generis & naturæ, cujus ille est, pro quo satisfacit; unde infert opus fuisse, ut Christus satisfaceret in quantum homo: quod ob finitam humanitatis conditionem fieri non potuit. Postremum argumentum hæc pacto intenditur: Ipsa divina natura ipse Deus erat, cui erat satisfaciendum; quomodo ergo Christus ut Deus poterat satisfacere? Si recurras ad divinarum personarum distinctionem; nonne ipsius Filii personæ, non minus, quam personæ Patris, satisfaciendum fuerat? Hæc Socinus: qui, ut ex dictis apparet, quicquid adversus Christi satisfactionem asserre poterat vel perfidia hæresis, vel fallax dialectica, vel dæmonis inspiratio, & quicquid ipsius gregarii ore pestifero evomuerunt, retexit & propinavit: & quem nos data opera oppugnare studuimus everso funditus universo ejus systemate: nam quæ objecta sunt nuper Scholastici omnes norunt, & contriverunt in quæstione proximo capite instituenda.

CAPUT VI.

An satisfactio Christi fuerit condigna, atque ad juris apices?

CONTRA postremas Socini argutationes ferunt nobis suppetias omnes e Schola Theologi in ea quæstione, utrum Christi satisfactio fuerit æquivalens, & ex stricta justitia. Omnes enim condignam & æquivalentem satentur propter personæ satisfaciendæ infinitam dignitatem; quamvis Scotus, Durandus, & Gabr. in distinct. xix. libri 3. ac nonnulli alii eorumdem sectatores negent fuisse ex rigorosa justitia, si omnes conditiones spectentur justitiæ hujus, quas singuli approbant. Sunt vero conditiones illæ quatuor: ac prima, ut satisfactio sit æquivalens, & creditori quantum ablatum est persolvatur: secunda, ut sit ad alterum: tertia, ut sit ex propriis bonis personæ, quæ satisfacit, eaque bona sint alias indubitata: ultima, ut non interveniat ex parte creditoris alicujus partis debiti gratiosa remissio. Addunt quidam conditiones alias, ut satisfactio sit libera, ut sit a persona offendente, ut denique creditor teneatur illam acceptare: quas tres conditiones arbitror non esse modo expendendas; nam quantum ad libertatem attinet, requiritur tantum ratione meriti, & Christum mortuum plenissima libertate consentiunt omnes; satisfactionem exhibendam ab ipsa persona offensa verum est, si nullus adsit fidejussor, qui solvat; ac demum nullam in Deo creditore reperiri necessitatem absolutam, sed hypotheticam tantum, ac supposita redimendi humanum genus gratuita prædefinitione, liquet ex priori capite hujus libri.

Occurrit ergo difficultas de quatuor illis conditionibus principio positis, præsertim cum illustris Scotista Mastrius fateatur disp. iv. q. 4. dub. 2. postremas ab omnibus non requiri.

His conditionibus non obstantibus, satisfactionem Christi fuisse ad juris apices tenet universa Schola Thomistarum, ac nostra, subscribentibus Salmant. disp. i. dub. 7. Sylvio quæst. i. art. 2. q. 3. Suarezio disp. 4. sect. 5. L' Hermierio Tom. 3. pag. 115. Du Hamel lib. iv. disert. i. cap. 2. Tournely quæst. v. art. 3. Wiffasse quæst. xi. art. 2. quos e magno numero sat est laudasse. Nec desunt, qui sententiam oppositam appellent sacrilegam, impiam, & Christo Domino indignam, ut Barth. Medina, Capreolus, Soto, Cabrera, apud præcitatos Salmant. 214. Sed cum illius auctores pretii valorem non minuant, ac tantum de his conditionibus dissentiant, temperandum est a censura, quam hac ratione propulsat Mastrius loco citato. Distinguenda itaque est illa quæstio, an Christi satisfactio fuerit æquivalens & condigna, ab altera, an fuerit ad strictos apices juris: quarum primam negative resolvere esset meritis Christi detrudere, & instaurare ad bellum contractas Socini vires; alteram affirmative propugnare, licet id catholica fides non exigit, est omnino extremos ejusdem Socini impetus confringere, cum & ipse, ut vidimus, iisdem justitiæ conditionibus objectis tela ejaculet: quod nonnulli ad concertationem domesticam, quam ad hostium conflictum, paratiores, minime præviderunt. Duabus ergo propositionibus id, quod quæritur, explanabimus.

PROPOSITIO I. Satisfactio Christi nedum æquivalens est, verum etiam superabundans.

Probatur i. ex Scripturis: nam Psalm. cxxix. 7. legimus: *Copiosa apud eum redemptio*; ubi non solum advertendum est redemptionem dici *copiosam, multam, eximiam*; verum etiam addi, *Ipse redimet Israel*, ad commonstrandum inquit August. Enarrat. in hunc Psalm. n. 12. *quia Israel vendere se potuit, & fieri venundatus sub peccato; redimere se ab iniquitatibus non potest: sed ille potuit redimere, qui se non potuit vendere.* At satisfactio imperfecta etiam ab homine, qui se vendidit, poterat exhiberi. II. Ad Rom. v. 20. inquit Apostolus: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*: quo in loco fieri ex contrariis collationem probat adversus Jul. S. P. Aug. lib. 2. Op. Imperf. n. 217. cum ex una parte generatio ponatur, & ex altera regeneratio; ex una regnum mortis, ex altera regnum vitæ; ex una abundantia, ex altera remissio peccatorum. Atqui, ait Sylvius, peccatum de rigore justitiæ intulit damna, quibus homo erat obnoxius. Ergo gratia Christi etiam de rigore justitiæ damna illa reparavit. Aperta est in eundem locum sententia

rentia Theophylacti pag. 54. Veluti igitur contrarie inter se se pugnantes acies constituuntur, peccatum quidem militem habuit mortem, gratia vero iustitiam. III. Idem Apostolus ad Hebr. x. 12. 14. instituens comparationem inter legales hostias, & Christi mortem, de illis inquit: Nunquam possunt auferre peccata; de hac autem: Consumavit in eternum sanctificatos: atque utitur hac ratione, ut ostendat cur olim Sacerdos quotidie præsto esset ministrans; eandem semper offerens hostias, Christus vero unam semel obtulerit: quod sane nihil evinceret, nisi Christi satisfactio omne debitum persolvisset æquivalenti pretio, nam & sacrificia legalia purgare poterant ex Dei liberalitate peccata; & iusta adesset causa aliam quotidie hostiam mactandi, nisi Christus semel oblatus sanguinis sui magno pretio peccata omnium exhaurisset. Audias in hunc locum Œcumenium Tom. 2. pag. 395. Unica enim oblatione, quam obtulit Christus, perfecte a peccatis liberavit. Et infra: Quæ necessitas est multarum oblationum, quum unica illa, quam exhibuit Christus, fuerit sufficiens ad auferenda peccata? IV. Huc spectant omnia fere argumenta, quibus cap. 2. & 3. ex sacris litteris probatum est nos emptos pretio magno, damnatum peccatum ex peccato, Christum peccata nostra portasse, & cetera, quæ repetere non est opus.

Deinde probatur ex Patribus: nam Chrysostomus hom. x. in Epist. ad Rom. pag. 100. Quemadmodum, inquit, si quis eum, qui obolos decem sibi debeat, in carcerem conjiciat, nec eum tamen solum, sed ejus causa tum uxorem, tum liberos, tum famulos, atque hinc superveniens unus aliquis decem quos dixi obolos non numeret modo, sed eum infinita item auri talenta largitur, tum vero in aulas regias vinetum illum introducat, cum eo summum honorem, reliquumque principalem splendorem communicet, non possint utique postea oboli illi decem illius memorie obversari, qui eos numeraverit mutuaveritque; sic & in nobis evenit: multo enim plura iis, quæ debebamus, dependit Christus, atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pusillam guttam collatum majus esse possit. Cyrillus Jerosolymit. Catech. xiiii. pag. edit. Morelli 316. Custodivit enim & decreti veritatem, & benignitatis virtutem. Assumpsit Christus peccata in corpore, in lignum, ut per mortem ipsius nos peccatis mortui iustitiæ viveremus. Non parvus erat, qui mortuus est pro nobis. Non erat ovis sensibilis. Non erat simplex homo: non erat angelus tantum, sed Deus incarnatus. Non tantum erat peccantium peccatum, quanta pro illis morientis iustitia; non tantum non peccavimus, quantum ille iuste egit, qui animam pro nobis posuit, qui posuit quando voluit, & rursus accepit quando voluit. S. P. Augustinus lib. xiiii. de Trinit. cap. 13. num. 17. ait: Diabolus non potentia Dei, sed iustitia supe-

randus fuit: quod postea pluribus probat, repetitque cap. 1. Ench. n. 14. Et in Ps. 95. n. 15. & 129. n. 3. docet quomodo Christus pro toto pretio dedit: delevit omnia peccata nocentium: redemit omnes captivos. Sed plura ex Augustino præcedenti cap. sunt producta. Magnus Leo serm. xii. de Passione Domini cap. 3. pag. 59. inquit: Effusio enim pro injustis sanguinis iusti tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universitas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent: quoniam, sicut Apostolus ait, Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia. Et cum sub peccati præjudicio nati potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius donum factum est libertatis, quam debitum servitutis. Divus Bernardus contra Petrum Abael. cap. 8. pag. 117. Fuit vero sanguis, qui effusus est, tam multus ad ignoscendum, ut ipsum quoque peccatum maximum, quo factum est ut effunderetur, deleveret, ac per hoc de antiqui illius utpote levioris deletionem nullam omnino dubietatem relinqueret. Ac ne repetamus quæ attulimus tertio capite, Clemens V. in Extrav. Unigenitus, de poenit. & remiss. cap. 2. hæc Teriacionensi Archiepiscopo scripsit: Non enim corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati, & immaculati pretioso sanguine nos redemit; quem in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse, ita a planta pedis usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso. Ubi animadvertit Sylvius, Pontificem pro causa, cur una gutta pretiosi sanguinis suffecisset, adferre humanæ naturæ unionem ad Verbum, & ideo ineptum esse quorundam responsum, Clementis verba exponentium, divina acceptatione supposita. Accedit Triburiense Concilium celebratum tempore Formosi Papæ anno 895. cap. 19. Tom. ix. Collect. Lab. pag. 451. causas afferens cur Sacra non conficiantur sine aquæ vinique mixtione, præter allatas a Florentino in decreto Eugenii ad Armenos Tom. xiiii. p. 536. & a Tridentino sess. 22. cap. 7. Tom. xiv. p. 854., de quibus alibi, præcipere, ut due partes sint vini, quia major est majestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humane nature.

Tertio comprobatur propositio ratione: Christus erat, quantum ad personam attinet, verus Deus, & licet passio, & quicquid ei convenit ratione assumptæ naturæ sit physica-entitate spectata finitum, quia tamen persona ad sua jura transfert naturæ utriusque actus, nam illa humanitatem regit, cum ea conjunctim operatur, & quicquid operis ab ea elicitur, tribuitur ipsi met personæ; nulla fuit Christi actio libera ac meriti

meriti laude condecorata, cui non inesset valor infinitus, summumque pretium. Eius itaque satisfactio non solum omnium hominum iniquitati diluendæ fuit æquivalens, verum etiam pluris æstimanda ac præponderans, cum nihil Verbo Deo excogitari possit præstantius. Nota hic obiter ab infinita dignitate personæ repetere satisfactionis æqualitatem cum Patres, tum Theologos præstantissimos: nam Cyrillus Jerosolymit. laudata Catech. 13. demonstrat Christum plene pro nobis satisfecisse; quia non erat *ὁ δὲ ἀνθρώπος*, parvus ac finitus homo, sed *ἰδιὸς τοῦ Θεοῦ* unigenitus, *ἀλλὰ υἱὸς Θεοῦ μονογενὴς ὁ ὑπεράνω πάντων*, qui pro nobis mortem subiit. Cyrillus alter Alex. in caput 1. Joann. Tom. iv. pag. 27. ostendit quomodo gratia, per quam filii Dei constituimur, nobis sit conferenda per Christum, quoniam ipse duntaxat proprie filius est, non spurius, neque falso nuncupatus: unus ex uno, semper coexistens, & patri insitus. Et in Epist. ad Monachos Ægypti Tom. v. 2. pag. 18. demonstrat contritam mortem; quia temere hostiliterque insultavit corpori, quod ipsius vitæ corpus erat, *τὸ τοῦ Θεοῦ σῶμα*. Damascenus lib. 111. de Fide Orthod. cap. 26. declarat quomodo ipsum Verbum omnia carne substinuerit, etiam si divina natura ab omni doloris sensu permaneret incolumis, quoniam unus ex divinitate & humanitate compositus vere patiebatur, atque hinc meriti illius seq. cap. repetit granditatem. Idem Latini docent. Ambrosius enim lib. v. in Lucam num. 102. probat ex divinæ personæ testimonio nihil posse majori pretio æstimari, quam Dei Unigenitum se obtulisse pro mundo. Augustinus lib. x. Confess. cap. 43. num. 68. ait Mediatorem debuisse utramque sibi copulare naturam, ut per justiciam conjunctam Deo evacuaret mortem: quod repetit serm. xxvi. num. 7. & cxi. num. 5. Anselmus lib. 2. Cur Deus homo cap. 6. demonstrat non potuisse Deo satisfacere nisi Deum, & cap. proximo satisfecisse Christum, quia est Deus homo, & quia duæ naturæ integræ in eo convenerunt in unam personam, quemadmodum corpus & anima rationalis conveniunt in unum hominem. Atque ex his infertur nullatenus posse repudiari rationem, quam pro hac assertionem proferunt Scholastici cum Sancto Thoma in 3. dist. xx. 3. & 3. p. q. 48. art. 2. & S. Bonav. in Breviloq. p. 4. cap. 7. petitam ex quo vita, quam pro nobis Salvator dependit, quamvis corporalis, fuerit tamen *vita Dei hominis*.

Ex his diluitur vulgaris objectio, quod omnis actio Christi fuerit finita, si loquamur de actionibus humanis ex natura assumpta prodeuntibus, quibus proculdubio peracta est generis humani redemptio. Missis enim responsis aliis, videtur nobis facile præfatam objectionem elidi, si reponamus actionem quoque finitam & humanam esse ummo pretio æstimandam, si efficiatur ab homi-

ne Deo, in hac enim hypothese divina persona, quæ agit in utraque natura, trahit ad jus suum quicquid in humana operatur, & revera dicitur: Hanc mortem pertulit ipse Deus: ad hanc humilitatem exinanivit semetipsum qui permanet in forma Dei, ac proinde hæc humilitas, hæc passio æstimanda non est tamquam *puri* hominis, sed tamquam Dei, licet nihil acciderit divinitati: quemadmodum mors inflictæ corpori hominis non est æque æstimanda, ac mors illata bestię, licet non interficiatur spiritualis anima; sed recte dicitur mors rationalis hominis, quia vita illa corporis, quamvis communis sit bestię, non erat vita cujuslibet animantis, sed hominis: ita nimirum a dignitate personæ, cujus vita est, mutatur ipsa vita rationem pretii. Quamobrem utroque pollice subscribendum censeo magno Aquinati cit. loc. scribenti: *Vita corporalis Christi habebat quendam infinitum valorem ex conjuncta divinitate, in quantum non erat vita puri hominis, sed Dei, & hominis.*

Dices: cum scribat Apostolus ad Coloss. 1. 24. *Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia*, dicendum est aliquid defuisse exhibitæ a Christo satisfactioni, ideoque non fuisse tanti, ut inquant, pretii. Resp. minime asserere Apostolum, quod aliquid desit Christi passionibus *in seipsis inspectis*, sed affirmare deesse tantum aliquid in carne nostra, & in corpore Ecclesiæ; quoniam, ut supra explicavimus, compati debemus, ut conglorificemur cum Christo: & licet ipsius Christi passio sufficiens sit ad universorum salutem; debet nihilominus adhaerentibus nobis, & opera bona exercentibus applicari, ut effectum suum sortiatur. Audias Augustinum summum Theologorum culmen in Psalm. 86. num. 5. *Videte quid dixit Apostolus, quia in ipso Christus patiebatur. Ut adimpleam, inquit, quæ desunt pressurarum Christi in carne mea. Ut adimpleam: quid? quæ desunt? Cui desunt? pressurarum Christi: Ubi desunt? in carne mea. Numquid aliquid pressurarum deerat in illo homine, quod factum est Verbum Dei, nato de Maria Virgine? Passus enim est quicquid pati deberet ex sua voluntate, non ex peccati necessitate: & videtur quia omnia. In cruce enim positus accepit acetum ultimum, & ait, Perfecit est. Potest etiam responderi, Apostolum pressuras, quas patiebatur, ut Christo reconciliaret Ecclesiam, non suas velle passiones esse, sed illius; quia ipse Christus per ministros suos curam gerit Ecclesiarum, & quicquid hi præstant,tribuendum est Redemptoris nostri sollicitudini ac merito. Atque hæc interpretatio cum ceteris, quæ ibidem tradit Paulus, mire coherens, est Chrysostomi Hom. 1v. in eandem ad Coloss. Epistolam pag. 1342. edit. Commel. necnon Theophyl. p. 642. Addit Beumenius pag. 125. *completere hoc in loco nihil esse aliud, quam iōns ἡ ὁρίσας**

παθεῖν, æque ac similiter pati; & omnes nos debitores constitutos, ut ipsi etiam toleremus, & vicissim sustineamus afflictiones pro Christi Ecclesia. S. Thomas in cap. 1. ad Coloss. lect. 6. *Hoc deerat, inquit, quod sicut Christus passus erat in corpore suo, ita pateretur in Paulo membro suo, & similiter in aliis; quia nimirum Deus in sua prædestinatione prævidit sanctorum suorum merita, inter quæ connumerantur passionum martyrum: & licet capitis merita sint infinita, quilibet sanctus exhibet aliqua merita, secundum mensuram suam: quæ juxta eundem Apostolum ad Ephes. iv. 7. est mensura donationis Christi, gratia scilicet meritis ejus collata. Id vero a præmissa Augustini interpretatione parum, vel nihil differt.*

PROPOSITIO II. In Christi satisfactione omnes conditiones interfuerunt, quæ requiruntur ad exactas justitiæ leges.

Ut hanc positionem firmemus momentis Patrum auctoritate munitis, aliqua præmittamus. Ac primum sit, nullam Redemptoris operationem, siue agat assumpta forma, siue divina, sejungendam esse a communione personæ, quoniam, ut diximus lib. xxvi. cap. 11. licet caro exequatur quod carnis est, & divinitas pariter quod proprium habet; utraque natura, divinitatis, & carnis assumptæ, operatur in una persona Unigeniti Dei Patris *inconfuse atque indivise*. Vid. supra pag. 47. Ratio hujus rei apertissima est, quia sicut nisi ageret utraque forma, Christus non esset Deus & homo; ita nisi operaretur eadem indivisa persona, Christus & Mediator non esset unus. Hinc sequitur, quod mors & passio, quæ, si spectetur tantummodo forma humanitatis assumptæ, nota est infirmitatis ac subjectionis, si attendatur persona, quæ sibi humanitatem hypostatice univit, est plenissimæ potestatis ac libertatis. Ac sic in Christi satisfactione gratior facta est in humilitate justitia, quia nisi Christus homo esset, non potuisset occidi; nisi Deus esset, non crederetur voluisse quod potuit, sed non potuisse quod voluit: nec ab eo justitiam prælatam fuisse, sed ei defuisse potentiam putaremus. Nunc vero humana pro nobis passus est, quia homo erat; sed si nolisset, etiam hoc non pati potuisset quia Deus erat. Hæc Augustinus de Trinit. lib. xiii. cap. 14. num. 18.

Animadvertendum deinde est, quod juxta plurimorum doctrinam, etiamsi quælibet rationalis creatura teneatur Deo omne obsequium & reverentiam præstare, supposita tamen rectissima justitiæ præscriptione, ut mors sit pœna peccati, si sponte creatura innocens mortem subeat, Deo exhibet quod pro se non debet. Quamquam enim vita creaturarum omnium sit Dei; posteaquam illam beneficentissima largitate impertitus est, libero subiciens arbitrio, ac scata lege, ut perpetuo creatura vivat, nisi concessa libertate abutatur, si quis habens vitæ suæ potestatem hanc

profundat, dat aliquid proprium, sui que juris, nec alio titulo debitum: quemadmodum etiam servus data sibi dono pecunia a Domino, facta ei facultate, ut illam industria sua det mutuum, aut pro libito impendat, non tenetur titula servitutis Domino suo reportatum inde lucrum rependere; & filius emancipatus, sui que juris, potest iis, quæ in dominium ipsius transferuntur, satisfacere patri; licet neque inter Dominum & servum, neque inter patrem & filium vera intercedat justitia in iis, quæ non transeunt in servorum, filiorumque dominium. Hoc pacto mundi Redemptor, quamvis deberet supremo Domino præstare obedientiam, & omnia mandata ejus implere; accepta tamen plenissima potestate ponendi animam suam, subeundo mortem debitam tantummodo filiis Adæ peccato obnoxiiis, ipse nulla culpa inquinatus, & persolvens quod non rapuerat, dependit pretium a se non debitum. Neque hujus pretii valorem imminuit mandatum Patris præcipientis ut subiret supplicium crucis, quia Pater non tantum potestatem in mundi redemptione, sed etiam judicium exercens, idest, justitia utens, non sola auctoritate dominii, ideo præcepit Christo ut moreretur, quia erat fidejussor in quem irruerant omnium hominum scelera; alias id non præcepturus, quia decreverat antea, mortem non esse infligendam nisi in pœnam peccati. Quare S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 11. Si dicimus (inquit) quia dabit se ipsum ad obediendum Deo, ut perseverando & servando justitiam subdat se ejus voluntati; non erit hoc dare, quod Deus ab illo non exigit ut debitor: omnis enim rationalis creatura debet hanc obedientiam Deo. Ac postea: Videamus si forte hoc sit vitam suam dare, siue ponere animam suam, siue tradere seipsum morti ad honorem Dei. Hoc ex debito Deus non exigit ab illo: quoniam namque non erat peccatum in illo, non debebat mori.

Præterea notandum est, esse quidem in Deo unam operationem, quia est una virtus effectrix, nec non unam summam maiestatem, quæ a peccatoribus afficitur injuria, quia est una divinitas, una potestas, unum bonum incommutabile: sed propter incomprehensibilem trium personarum in una divinitatis natura coexistentiam, ita quæ ejusdem naturæ propria sunt, æqualiter conveniunt tribus personis, ut quæ ad personarum proprietatem attinent, competant uni, non alteri. Singulis enim personis convenit ex æquo æternitas, immensitas, omnipotentia; at soli Patri esse expertem originis, soli Filio nativitas, atque soli Spiritui sancto ab utroque procedere. Atque id non nisi ab ineffabilis Trinitatis perfectione repetendum est. Itaque cum nihil in Trinitate sit ratione operationis divisum, Verbi Incarnatio E. G. a tota Trinitate peracta est, quatenus est opus aliquod, ut inquiunt, ad extra, & Filius non solum

solum dicitur missus a Patre, sed etiam a Spiritu sancto, imo & Filius ipse, in quantum existens in forma Dei, misit semetipsum ut existentem in forma servi: alioqui divideretur operatio, nec eadem essent opera patris & filii, contra testimonia scripturarum, ac primæ causæ propriam trium personarum rationem. Verum, ut dixi, cum hac indivisa operationis unitate, proveniente ex individua divinitatis natura, consistit discretio quædam orta ex distinctione personarum in iis, quæ ipsarum personarum sunt propria: per quam discretionem Pater dicitur mittens, Filius missus, Spiritus Sanctus illuminans: atque ita, ubi est in actione communio propter unitatem ejusdem substantiæ, adinvenitur singularis proprietas ob discretionem personarum. Hæc, quæ ad catholicam fidem spectant, gravi & eloquenti oratione declarantur a Leone Magno sermone 3. de Pentec. cap. 2. pag. 76. his verbis: *Una est ibi benignitas misericordiæ, una censura justitiæ: nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil est in voluntate diversum. Quæ ergo illuminat Pater, illuminat Filius, illuminat Spiritus sanctus. Cumque alia sit persona missi, alia mittentis, alia promittentis, simul nobis & unitas manifestatur & Trinitas: ut essentia h. b. n. s. æqualitatem, & non recipiens solitudinem, & ejusdem substantiæ, & non ejusdem intelligatur esse personæ. Quod ergo salva cooperatione inseparabilis Deitatis: quædam Pater, quædam Filius, quædam proprie Spiritus sanctus exequitur nostræ dispositionis redemptionis, nostræ salutis est ratio. Si enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset, nec diaboli fraude deceptus a lege sibi postea per concupiscentiam deviasset; Creator mundi creatura non fieret, neque aut sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo patri filius Deus formam servi, aut similitudinem carnis peccati assumeret. Sed quia invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, & aliter solvi captivitas humana non potuit, nisi causam nostram ipse susciperet, qui sine majestatis suæ damno & verus homo fieret, & solus peccati contagium non haberet: divisit sibi opus nostræ reparationis misericordia Trinitatis; ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Hætenus Magnus Leo.*

Ex his prænotationibus tanta auctoritate firmatis videtur mihi amplissimam quæstionem de Christi satisfactione perfecta, & ad strictos apices juris, finitam esse, & etiam quorundam Scholasticorum cavillationibus cumulatissime satisfactum. Verum enim vero ex priori notatione ex Augustino deprompta liquet in Christi satisfactione interfuisse pretii æqualitatem, non alicujus partis debiti liberalem condonationem; quoniam vita, quam pro reparatione nostra profudit, erat vita Dei, qui pati non poterat, si tantum in forma Dei

permanisset, atque ut pateretur assumeret formam servi, sine qua non potuisset occidi. Quare errant, me iudice, qui passionem Christi, & quælibet opera carnis propria spectant in seipsis, ut ex horum finitate inferant inæqualitatem satisfactionis, cum debeat attendi infinita personæ dignitas: cujus personæ erat caro quæ pependit in ligno, sanguis qui effusus est & spiritus morte divulsus a corpore. Neque in re tanti momenti obsequendum arbitror humani ingenii excursions; quibus in humanitatem, qua Christus est passus, non in Verbum divinum, cujus est humanitas ipsa, solent quidam dirigere mentis aciem: sed, ut appareat gratior in humilitate justitia, attendendum est Jesum pro nobis passum esse verum hominem & verum Deum, & tam humanitatis, quam divinitatis operationes ad eandem pertinere personam.

Infertur ex eadem prænotatione, & ex proxima collustrata verbis beati Anselmi, Redemptoris nostri satisfactionem fuisse ex propriis, & alias indebitis: quoniam assumpta a Verbo natura hominis translata est in jus divinæ personæ, quæ cum Deus sit, habet plenissimam potestatem ponendi animam suam, & hanc omni jure sibi vindicans, dum illam offert Patri hostiam placationis, dat quod sibi proprium est, ac magis proprium, quam sit solventis debitum pecunia, utpote unitam sibi hypostatice, & substantialiter; unde recte citato loco Augustinus, Si nolisset, inquit, hoc non pati potuisset, quia Deus erat. Et quamvis quidquid Christus habet, acceperit a Patre, ut merito ipsum his verbis alloqueretur, Joann. xvii. 10. *Omnia mea tua sunt*: in quantum tamen data sunt Filio coæterno & consubstantiali, ita sunt dona Patris, ut simul transeant in jus Filii, in cujus manu sunt omnia, Joann. iii. 35. & qui habet vitam in semetipsa, v. 26. liberam ponendi animam suam facultatem, x. 18. atque potestatem omnis carnis, xvii. 2. Ergo & assumpta forma hominis, & anima, & vita, & innumera beneficia gratiarum, quæ inveniuntur in Christo, propria ejus sunt, & ab omni prorsus soluta debito; quoniam omnia sibi in proprietatem vindicat persona Verbi, quæ est Deus summus. Atque hoc pacto, si hypostatica unio attendatur, quam diximus in hoc satisfactionis negotio accurate spectandam; pretium pro nobis solvit persona a quocunque debito immunis. Id vero aperte sequitur ex doctrina Augustini. Dato enim, quod in Christo Domino attendatur ratio creaturæ duntaxat, quæ est subiecta Deo, eique debet obtemperare (tametsi præmonui ab hac, ut inquam, præcisione cavendum Theologo castigate disputanti de Deo homine Christo Jesu) diripit subtiliter disputantium oppositiones Anselmus, demonstrans neque a creatura exigere debito mortem, quando nulli est obnoxia peccato;

to; cum divina iustitia ipsam mortem infligat hominibus, qui peccaverunt in Adam: quod supra ejusdem Anselmi verbis, & pervulgato exemplo fuit declaratum.

Præterea ex prænotatione tertio loco posita, & verbis Magni Leonis suffulta apparet nimium esse litigiosos, qui negant Christi satisfactionem fuisse *ad alterum*. Mirabilis quippe divinitatis unitas, & personarum discretio præstat, ut *Incarnatio* sit opus Trinitatis indivisum, & divinum Verbum existens *in forma Dei* miserit seipsum ut existens *in forma servi*. Pari ergo jure tribus personis infertur per peccatum injuria; & nihilominus Verbum divinum ut existens *in forma servi* potuit satisfacere sibi ipsi, quatenus est offensum ut existens *in forma Dei*. Ut ergo satisfactio Christi dicatur *ad alterum*, sufficit duplex in eo natura; per quam, licet sit una persona, esse potest satisfaciens & creditor; quemadmodum est Deus & homo, mittens & missus. Explanant id nonnulli Scholastici exemplo tutoris, qui pupilli nomine, si creditor etiam sit, potest satisfacere sibi ipsi. Verum ne aliunde petantur exempla; etiam mittere & mitti, præcipere & obtemperare dicunt ordinem *ad alterum*, non minus ac solvere debitum & satisfacere: & si assumpta *forma servi* sat est, ut Christus sit missus a tota Trinitate, ut toti Trinitati factus sit obediens usque ad mortem, ut a tota Trinitate sit exaltatus & clarificatus; non percipio mehercule, cur id non sufficiat, ut revera toti Trinitati plenam exhibuerit satisfactionem. Quare condiciones necessarias ad plenissimam satisfactionem facile inveniemus in Christo, si in Deo inseparabilem deitatem a proprietatibus personarum, & in ipso Christo unitatem personæ a duplici natura ratiocinando minime divellamus. Ita enim intelligemus quomodo hæc satisfactio sit debitis peccatorum æquivalens, ac proinde nulla pars debiti remissa sit gratis: quomodo sit ex propriis, & alias indebitis; quomodo etiam sit ad alterum: quod erat hac propositione inquirendum.

His nobis videtur posse Subtilis Scholæ Theologos acquiescere; neque aliud censens reponendum esse ad illorum argumentationes ab Auctoribus principio laudatis multifariam discussas. Duo tamen ex illa schola prodierunt percelebres viri, quorum placitum postulat animadversionem aliquam nostram. Est unus Claudius Frassen, qui disput. 1. de Incarnat. art. 7. sect. 3. q. 4. propugnat satisfactionem Christi *supposito divino pacto* habere omnes condiciones, quæ requiruntur ad satisfactionem ex rigorosa iustitia, atque id esse sententiæ Scoti magis conforme. Verum & nos divinum beneplacitum in humana redemptione interfuisse concedimus; quia nullo nostro præcedente promerito, cum posset supremus Dominus omnes homines perdere, nulla necessitate absolu-

ta ductus, dignatus est tradere pro nobis proprium Filium, ut pretium, cui solvendo non erant debitores, persolveret Fidejussor. At posteaquam id pro beneplacito voluntatis suæ definivit non potest datam a tanto Fidejussore satisfactionem respicere: & quod respectu nostri munificentia est, comparate ad Redemptorem nostrum habet veram rationem iustitiæ, ut non semel supra explicavimus. Si ergo Frassen Scoti mentem est assecutus; possumus etiam cum florentissima ipsius Schola facile convenire.

Theologus alter est Franciscus Macedo, qui Collat. v. differentia 4. demonstrat iustitiam Dei longe esse diversam ab ea, quam agnoverunt Philosophi: ab illa procul eliminandam omnem rationem debiti ac dependentiæ, quæ repugnant supremo dominio Dei, & nihilominus perfectissimam iustitiam esse: sicuti perfectissima est sapientia, quæ caret discursu, quamvis ad sapientiam homines discurrendo pertingant. Atque hæc Macedo ornate, & luculenter demonstrat. His autem positis miratur Theologos tanto studio contendere Deum esse justum eo modo, quo nos justii sumus, redarguit sodales quod formam iustitiæ nostræ in Deum transferant, ait controversiam hanc tantis animorum dissidiis exagitatam pendere a notione iustitiæ, concludit denique satisfactionem Christi non esse ex rigore illius iustitiæ, quam Aristoteles invexit, esse tamen ad apices iustitiæ illius sublimioris, quæ cum sit independens, nulli obligationi, nisi ex liberrima voluntate Dei, subicitur, atque id nihil detrahare dignitati Christi, quoniam rigorosa iustitia, quæ Deum debitorem constituat, est indigna ipso Deo, eique aufert rationem independentiæ. At non est, cur Macedo Theologos alios redarguat, ac multo minus cur animadversionem hanc suam, ut novam, lectori proponat. Nullus quippe Theologorum tam demisse sentit de divina iustitia, ut credat illam ab ea, quæ versatur inter homines, nulla ratione differre. Inter Scotistas Cardinalis de Laurea Tom. 2. in 3. p. disput. xx. art. 1. demonstrat in Deo esse quidem iustitiam erga homines, sed hanc esse ipsam Dei voluntatem, & iustitiam *non simpliciter* esse appellandam, sed tantum *secundum quid*; quoniam Deus nulli legi subicitur, coronat dona sua, & obligatur tantum ex sua liberalitate. Suarez disput. 1v. sect. v. & lib. 12. de Grat. cap. 7. demonstrat Deum non posse constitui debitorem, nisi ex sui promissione. Vasquez citatus cap. 3. prop. 9. negat iustitiam commutativam esse proprie in Deo, ac inter Thomistas Deum non posse constitui debitorem, *nisi ex sui promissione*, nec aliquid habere rationem meriti, *nisi ex suppositione ordinationis divine*, tenent cum Angelico Doctore 1. 2. q. 114. art. 1. & 3. p. q. 46. art. 2. Joannes a S. Thoma, Alvarez, alique complures apud Sal-

mant. disput. x. dub. 8. Quod ergo tamquam novum, & peracutum proponit Macedo, id in trivis, & frequenti loco persæpe audierat. Sed reposuerant etiam Theologi, non requiri, ut unus teneatur acceptare quod offertur ab altero, ad hoc ut inter ipsos vera iustitia intercedat: nam etsi (inquit Sylvius) Rex, aut mercator non teneatur acceptare iustum captivi, vel mercis pretium; si tamen acceptet, vera intercedet iustitia, modo sit æqualitas rei ad rem. Attramen si placeat huc revocare controversiam, ut in Deo præsupponatur ad constituendam iustitiam illius promissio; & liberalis voluntas; didimus distinguendam duplicem necessitatem: absolutam, quæ nunquam in Deum cadit in iis quæ pertinent ad creaturas, & hypotheticam, cui absque ullo independentiæ præiudicio Deus positis prædefinitionibus suis subijcitur, atque hac necessitate acceptasse Deum satisfactionem Christi Domini, posteaquam ob nimiam erga nos caritatem illum miserat in similitudinem carnis peccati, ita, ut in humani generis reparatione sibi iustitia & pax obviavetint, & quod est gratiarum maxima si attendatur Christi prædestinatio, sit summa æquitas si inspiciantur amplissima illius merita: quod non semel asserui in præcedenti Sociniani dogmatis refutatione.

CAPUT VII.

In quo refelluntur postrema argumenta capitis quinti.

REDEO nunc ad Socinum. qui non assereret defendi a nobis Christi satisfactionem philosophicis inventis, si in obsequium Fidei, qua nos profitemur Unigeniti divinitatem, captivasset angustum & sæpe numero aberrans ingenium. Quoniam ergo in sola humana ratione, & in dialectica arte censet locandum esse veritatis præsidium, abijcitque divinarum rerum agnoscendarum æquissimam rectissimamque normam, idest, Catholicæ Ecclesiæ doctrinam; satendum illi est, se potius, quam nos superno fidei lumine sultos, confugere ad inventa philosophorum. Illud ergo, quod in classe posteriorum argutationum obtinet primum locum, scilicet, apud Deum nullam esse acceptiōnem personarum, nescio quem ob finem Socinus proterat. Paulus in vi. ad Ephes. 9. utitur ea sententia, *Personarum acceptio non est apud eum*, eaque in sacris literis frequenter occurrit; ac semper hunc persequitur sensum, legem Domini nullam noscere differentiam, communiter Deum omnibus benefacere. & Judæo simul & Græco, dummodo bonum operentur, retribuere mercedem. *Vnusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber*, inquit ibidem Apostolus, ac similia 11. ad Romanos. 11. Optimam asserit rationem Chrysostomus Hom. 22. in

pag. 1181. quoniam apud Deum nulla est ratio vel servi, vel liberi; nam etiam inter homines non induxit servitutem ius primarium, sed illam peperit avaritia, sordidus & illiberalis questus, atque insatiabilitas. Verum ex hac communi suprema lege omnibus æquo animo benefaciendi, minime sequitur teneri Deum ad imperiendum beneficia iniquis hominibus, quoniam nulla est personarum acceptio, nisi ille qui iudicat relinquens causæ meritum, de qua iudicat, alteri contra a seipsum suffragatur; ut demonstrat Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. cap. vii. num. 13. Quis enim dixerit acceptatorem personarum creditorem, qui debitori uni dimittat debitum, ab altero exigat, aut vineæ dominum, qui operarios æquales facit in mercede, nulli denegando denarium, de quo pactus fuerat? Ex Apostolica ergo sententia, si Socinus inferat potuisse Deum Optimum Maximum sine acceptatione personarum dare Redemptorem hominibus & non demonibus, erigere Jacob ac reprobare Esau, & etiam redemptione pacta unum præveniente misericordia trahere ad fidem, alterum in pœnam perversitatis deferere, quia nulla est acceptio personarum in debitoribus æqualiter reis; diceret aliquid in confessionem gratiæ Redemptoris, quam ipse negat cum Pelagianis: sed cum ex eadem sententia impia consecutione deducit tam iniquum, quam iustum Deo acceptos esse, aut nullum dari discrepantiam meritorum, aut nullum versari discrimen inter personam Unigeniti, & hominum ceterorum; profecto ludit operam, & ex abyssu in abyssum prolabitur.

Quod addit Socinus de Viro principe ad unam horam pulso in exilium, nullius est momenti: nam si spectetur exilium in se, pluris quidem æstimandum est hominis alterius e plebe exilium diuturnum atque perpetuum; sed conditione personarum spectata, quis dixerit idem esse exulare regem, ac minimum ipsius famulum? At in satisfactione Christi considerandam esse mortem, non in se tantum, sed comparate ad personam, quæ illam subiit, capite præcedenti monuimus. Corruit hac responsione tertia argumentatio, nam mors hominis Dei majori pretio æstimanda est, quam sempiternum damnatorum supplicium. Quod si negat Socinus; istud ab eo petam cum Anselmo lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. xiv. pag. 72. *Si præsens esset homo ille, & quis esset scires, & diceretur tibi, Nisi occidas hominem illum, peribit mundus iste totus, & quicquid Deus non est, faceres hoc pro conservanda omni alia creatura?* Si respondeat Socinus, ut ibidem Boso, *Non facerem, etiamsi mihi infinitus numerus mundorum ostenderetur*; ex sui ipsius conscientia discet quanti vita Domini Jesu sit æstimanda: si respondeat autem, *Facerem*: habeat impiissimus cum manu in foro Præsidis conclamantium, *Tolle, tolle,*

crucifige eum. At Pater, inquit, illum absque immanitate tradidit crucifixoribus. Dixi cap. 111. prop. 10. tradidisse, quia ipse voluit, quia se exhibuit sponso rem nostrum ac vadem, quia nullum aliud inveniri poterat pretium condignæ satisfactionis: unde ipsa justitiæ æquitas commendat Patris caritatem, sicut mors tam dira commoñstrat quanti ponderis sit peccatum, quod non nisi morte unigeniti filii Dei poterat expiari. Solvitur eadem responsione quarta Socini argumentatio: quandoquidem cum satisfactio Christi sit infiniti valoris, poterat ob valorem pretii facere satis justitiæ, & ob meritum obedientiæ obtinere tantam Christi exaltationem; non enim oblatus est invitus, sed *quia voluit*: unde Apostolus, qui pretio sanguinis nostram tribuit redemptionem ad Ephes. 1. 7., ait quoque ad Philipp. 11. 8. exaltationem nominis Jesu esse præmium singularis obedientiæ, & maxima humilitatis.

Argumentatio quinta nullam aliam postulat responsionem: sed redarguenda est tamen Socini audacia, dum detrahit passioni Christi, ex quo peracta sit exiguo temporis intervallo. Plura enim sunt, quæ passionem ejus supra humanum captum adaugent. I. Quod in ejus mortem homines cujuscunque ordinis conspirarunt, Pontifices, Sacerdotes, Præsides, Ecclesiasticum, & Sæculare forum, Judæi, Ethnici, viri, ac mulieres. Accularunt eum falsi testes, abnegavit Petrus, vendidit Judas, damnarunt contribules, deriserunt milites, impropertavit latro, deseruerunt propinqui. II. A planta pedis ad verticem usque capitis dolores maximos pertulit: caput spinea corona circumdatum, facies colaphis palmisque contusa, cæsum diris flagellis dorsum, extensa brachia, manus pedesque transfixi. III. Quolibet exteriori, & interiori sensu eximiam pœnam expertus est, excipiens auribus improborum convicia, labiis amaritudinem fellis, oculis piissimæ Matris lacrymas, animo peccatorum nostrorum aculeos. IV. Perpeffus est famæ, rei, & vitæ jacturam, appellatus seductor, posthabitus homicidæ, inter latrones suffixus, venditus vilis pretio, exutus vestibus, nudus expositus, vitamque profundens ad ultimum usque spiritum. V. Ejus passio diuturnitate superavit ceteras, expectata a priori conceptionis momento, semper præsens menti, frequenter prænuntiata, prolixam habens agoniam, afflictiones innumeras, & mortem; cum qua diu luctatus est, non capite truncatus, non absumptus igne, non aqua demersus, sed in cruce ad horam usque nonam blasphemis, subsannationibus, ludibriis objectus. VI. His accedit corpus divina virtute formatum, ut esset hostia placaminis, sensus vegetior, mens perspicacior, vita innocentior, honoris sui major quam dici possit existimatio, cujusque consolationis vo-

luntaria abjectio, ut mors in illum vehementiori atrocitate læviret. Videat ergo Socinus, an Redemptoris nostri cruciatus leves sint, & exigui; an potius de his vaticinatus fuerit in Threnis 1. 12. Jeremias, dum ait: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus*. Adeas, Lector, Augustinum in Pl. lxxviii. Thomam Aquinatem 3. p. q. 46. art. 5. & 6. Joan. Driedonem de capt. & red. hum. gen. 3. p. 2. cap. 2. tract. art. 1. &c.

Ea, quibus Socinus impetit personæ Christi dignitatem, percurram breviter, ne hoc loco longior sim, quam necesse est. Fatemur itaque unam pretiosi sanguinis guttam fuisse redemptionis humanæ sufficiens lytrum: & nihilominus affirmamus Christum tot cruciatus mortemque acerbissimam haud inutiliter pertulisse; quandoquidem ostendit primum quid sit causa mortis, & quæstus peccati, quanta prævaricationem Adæ consecuta sint damna, quantum divinam justitiam pertimescere debeamus, quali studio cohibenda sit vitiorum licentia. Deinde nimiam erga nos caritatem testatam fecit, præbuit invictæ patientiæ exemplum, ostendit ingentem humanæ salutis ardorem, deprecatus est veniam intersectoribus; & quia venerat non solum redemptor, sed etiam novæ vitæ institutor, tanta passus est, ut sequamur vestigia ejus. Voluit præterea, ne qua justitiæ pars deesset, iisdem rationibus delere peccatum, quibus admissum fuerat, expiare obedientia culpam inobedientiæ, qua primus parens deliquerat, & per salutiferum Crucis lignum superare infensissimum hostem humani generis, qui per lethiferum interdictæ arboris lignum protoparentem deceperat; mortem denique *stipendium peccati*, ut dicitur ab Apostolo, ad Rom. vi. 23., moriendo destruere, æternamque vitam iis, qui morti ejus complantantur, conferre. Hæc perpolita oratione de Passione Domini, plurimum ab Alexandro VI. probata, & quam Aldus Manucius gestabat in sinu, & legendam tradebat omnibus, prosequitur noster Lippus: quibus addenda sunt momenta a nobis capite tertio præmissa.

Ad confutationem septimi faciunt quæ diximus postremo capite. Revera enim Christus satisfecit, ut homo; sed natura humana, in qua passus est, erat *hypostatice* unita divino Verbo: Et divinitas (inquit Damascenus lib. 3. de Fide orthodoxa cap. 15. pag. 245.) *miracula perpetrabat, sed non citra carnem; caro rursus humilia & abjecta efficiebat, sed non a divinitate sejuncta*. Nam & patienti carni connexa erat divinitas ab omni doloris sensu incolumis permanens, & salutares cruciatus efficiens; ac rursus operanti Verbi divinitati mens sancta conjuncta erat, cogitans & intelligens ea, quæ patrabantur. Imperite ergo, in satisfactionis negotio attenditur humanitatis natura, non Verbi persona, absque cujus regimine ac nutu illa

nec existeret, nec patiebatur. Eadem responsione eliditur insequens Socini obiectio; quippe & mundi productio, & quælibet alia operatio summi Dei, tametsi comparate ad *terminum*, sive ad rem creatam atque productam, finita sit, habet ex parte causæ effectricis infinitam virtutem. Ideo autem mundus in se finitum habet pretium, quia infinita illa virtus causæ efficientis est extrinseca rei creatæ: sed personæ dignitas est ratio intrinseca merito, quoniam ipse persona est, quæ pretium exhibet, quæ sacrificium offert, quæ oblatæ rei dominium habet ac potestatem. Et quoniam in iis, quæ absque deliberatione patrantur, nulla deprehenditur ratio meriti; satis apparet, quam inscite producat Socinus exemplum bestiarum, potumque sumentis, & naturalem facultatem confundat cum libera; bestia ipse, ac monstrum naturæ, si neget rationalem hominem promereri jejuniis, quo sine ullo merito belva fame laborans atteritur. His nona quoque obiectio refutata est.

Postremo eludi primum potest repetito discrimine duarum naturarum, quæ in Christo conveniunt in unitatem personæ; illo enim discrimine posito, potuit Verbum in humana natura subsistens sibi tanquam Deo satisfacere: de qua re plura prop. 2. præced. cap. Deinde, quoniam nobis concertatio est cum hæreticis omnium pervicacissimis, dicimus Christi personam, quamvis una est, moraliter censi unam, & alteram, quoniam constans naturis duabus, vindicat sibi met divinitatis, atque humanitatis iura; cumque habeat divinitatis plenitudinem, & *formæ*, quam assumpsit, potestatem; hanc ut homo in redemptionis pretium exhibet, quam ut Deus accipiat in satisfactionem iustitiæ. Idem quippe homo habens jus creditoris, & potestatem tutandi eum, qui nondum pervenit ad pubertatem, ob hæc duo iura in capite libero constituta potest satisfacere sibi ipsi, ac debitum pupilli persolvere, ut diximus eadem 2. propositione. At mittamus Socinum, qui nos coegit in hac controversia diutius commorari, & celerius reliqua percurramus.

CAPUT VIII.

An pura creatura possit Deo pro peccato proprio, vel alieno condignam exhibere satisfactionem?

EX his, quæ sæpe repetita sunt, *Incarnationem* divini Verbi necessariam fuisse facta hypothesi, quod Deus decreverit servato omni iure æquitatis redimere captivum hominem, manifesta illatione consequitur, nullam creaturam a divina persona *hypostatice* non assumptam, neque ad consortium, nexumque substantialem divinitatis effectam, posse munus mediatoris, ac redemptoris

implere tali soluto pretio, quod æquare valeat peccati magnitudinem, ac debitum prorsus deleere. Qua in re, etsi Scholastici, ut solent, vel in oppositas partes abeant, vel etiam uni adherentes producta ab aliis momenta studeant exagitate; geram me temperanter admodum, & pacate, certior factus Patrum documentis, & majori etiam Scholarum assensu, fieri non posse, ut exhibita ab homine, vel ab angelo satisfactio tantum honoris persolvat supremo Domino, quantum illi prævaricatoris iniquitas intulit injuriæ. Verum quia de hominibus originali peccato obnoxiiis, & de creatura quæ posset a Deo produci gratiæ decore exornata, proferenda non censeo omnia indiscriminatim argumenta, quæ inveniuntur apud divinarum rerum tractatores; consilium est eadem sejunctis thesibus ad hunc modum disponere.

PROPOSITIO I. Rationalis creatura obstricta peccato nequit vel pro se, vel pro aliis condigne Deo satisfacere.

Demonstratur primo ex Scripturis, quæ docent ideo Christum nos a maledicto solvisse, eo quod iniquitatem non fecerit, II. Cor. 5. 9. quia peccatum in eo non est, 1. Joan. 3. 5. quem in locum ait Augustinus Tract. iv. num. 8. In quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum. Nam si esset & in illi peccatum, auferendum esset illi, non ipse auferret. Quomodo ergo creatura aliqua inquinata peccato potest culpam abstergere, & solvere maledictionem? II. Confirmatur concordissima SS. Patrum traditione. Divus enim Irenæus lib. iii. adversus Hæc. cap. 20. & ex distinct. Massuet 18. n. 2. ait: Non erat possibile cum hominem qui semel victus fuerat & elusus per inobedientiam, replasmare, & obtinere brævium victorie, &c. S. P. August. in Ps. xxix. num. 12. Quia Israel vendere se potuit, & fieri venundatus sub peccato, redimere se ab iniquitatibus non potest. Eusebius Emisenus hom. 6. de Paschate ita loquitur: Non subvenire peccato poterat simili peccato obnoxius, nec intervenire pro servis adstrictis legibus servitutis. Vide ceteros similia tradentes apud Dionys. Petavium lib. 11. de Incarnat. cap. 12. III. Idem Theologica ratione firmatur; quoniam, ut diximus 11. Volumine pag. 237. mortale peccatum, in quantum est Dei offensa, infinitam habet malitiam, cui nullum bonum opus quantavis caritate ab homine puro peractum, potest æquivalere: quod repetam paullo infra. Deinde fieri nequit, ut homo æternam mortem, quæ peccato mortali debetur, usque ad ultimum quadrantem persolvat, quippe æterna punitio non habet fines, qui possint attingi: atque temporalis quælibet pœna, nisi sit personæ sempiterna, maximaque maiestate fulgentis, æquiparari non potest cum perpetuo gehennæ supplicio. Cum insuper anima, quam impius peccato

veudidit, sit Dei imago, tot, tantisque divinæ beneficentiæ muneribus decorata; (ut repetam verba divinæ Sapientię ore prolata, Matth. xvi. 26.) *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Ac tandem, cum omnia creaturarum bona sint a Deo, si quid ipsi exhibeat homo, vel angelus; id non ex propriis solvit, sed ex liberalitate Creatoris: neque enim quod habet a supremo Domino, potest creatura aliqua in jus suum vindicare: ut præcedenti capite vii. diximus de Unigenito Filio Dei, qui cum sit Deus summus, habuit a seipso quicquid dependit pro humani generis redemptione: mortem vero, quam juxta Anselmi doctrinam ex debito Deus ab innocente non exigit, qui semel legem transgressus esset, omni jure persolveret, nec in satisfactionem justitiæ posset impendere vitam, quæ post peccatum evasit indebitum beneficium, inter bona, quorum jus habeat iniquus, nullatenus recensendum.

PROPOSITIO II. Nulla creatura, quantumvis gratia, meritoque exornata, potest exhibere Deo pro mortali peccato cœqualem satisfactionem.

Id primo evincitur ex Scripturis, assensentibus tantummodo Domino Jesu Christo competere, ut sit *Mediator Dei, & hominum*, ad Tim. ii. 5. & ad Hæb. ix. 15. ut pacem conciliet nostram, quia *fecit utraque unum*, ad Ephes. ii. 14. ut nobis sit *Pontifex impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cœlis factus*, nec habens necessitatem pro suis delictis hostias offerre, ad Hæb. vii. 26. Hæc non solum in hac rerum constitutione valere existimanda sunt, ut quidam sentiunt, verum etiam in quocumque ordine, quoniam non potest esse mediator, nisi qui utriusque habeat naturam, nec sanguinem in redemptionem fundere, qui non habeat potestatem ponendi animam suam, quemadmodum diximus Patrum auctoritate suffulsi disputantes contra Socinum. Sed aperta sunt verba Psalmographi xlv. i. 8. *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ*: quæ sententiis omnibus de Christo sunt prænuntiata. Ita est, inquis, sed fieri tamen potuit, ut redimeret frater. Hæc quidem Scholasticorum nonnulli. Quid autem in hunc Psalmum Basilus? Is Tom. i. pag. edit. Morel. 280. *Neque enim, inquit, frater in redemptionem querit, sed unum aliquem, qui nostram exsuperet naturam: non item hominem nudum, sed hominem Deum Jesum Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo propitiacionem dare potest.* Similia Ambrosius Tom. i. pag. 949. Et Augustinus in eundem Ps. num. 8. serm. i. quasi eam prævidens responsionem, inquit mirabundus: *Aliquis homo redimet, si Filius hominis non redimit?* Audis ergo non tantum nos a

Filio hominis fuisse redemptos, verum & non posse hominem nudum, qui non excedit communem naturam, dare Deo placationem. II. Et quoniam ad Patres progressa est disputatio; Irenæus lib. iii. cap. xviii. num. 7. assertum nostrum extra omnem hæsitacionem his verbis confirmat: *Nisi homo conjunctus fuisset Deo, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis.* Addit quod supra diximus, non posse officium Mediatoris exerceri, nisi ab homine Deo. Addit etiam quod nulla ratione possemus fieri participes adoptionis filiorum, nisi per Filium eam, quæ est ad ipsum, recepissimus communionem. Athanasius lib. 2. contra Apollin. habet ea verba, quæ laudantur A. S. 8. Synodi vi. *Nisi in ea, quæ peccaverat, natura impeccabilitas visa esset, peccatum in carne damnari non potuisset.* S. P. Augustinus in Enchir. cap. cviii. num. 28. ait: *Neque per ipsum liberaremur unum Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum, nisi esset & Deus.* Fulgentius lib. ii. ad Trasim. cap. 2. pag. edit. Lugd. 457. demonstrat nec Angelum potuisse reparationis munus obire, quoniam est juvenis egenus, nec potest propriæ stabilitati sufficere: & de Incarnat. & Grat. cap. 4. pag. 636. docet nunquam naturam humanam idoneam futuram esse ad auferendum peccatum, nisi in unionem Verbi Dei, non naturali confusione, sed solum personali unitate transferret. Loca produciunt alia Petavius lib. ii. de Incarnat. cap. 12. & 14. L. Herminier pag. 105. Witalle q. 2. cap. 2. Tournely q. v. pag. 161. Verum a nobis selecta videntur insigniora, & ad aliam confugientium hypothesein diruunt persugium: quippe nulla simplex creatura est Deus & homo, nulla personali unitate conjuncta esset Deo, nulla per communicationem proprii spiritus impertiretur filiorum adoptionem; quod tam expresse tradunt Ecclesiæ Patres. III. Auctoritati accedit ratio, & ea primum, quam supra dixi petendam esse a pravitate peccati: de quo licet sit in Scholis servida partium contentio, verissima sententia est infinitam habere labem ac turpitudinem. A maiestate enim personæ offensæ æstimatur gravitas injuriæ, quamvis damnum illatum dignoscatur a pretio illius rei, quæ auferatur: quod puto etiam manifestum fieri ex ipsa hominum consuetudine. Nam si per vim regium diadema legitimo ablatum principi, imponas capiti alicujus tyranni, quamvis postea reddas quod rapuerat, non tamen illatum dedecus poteris facile compensare: & si aliquam inter homines etiam disparis ordinis compensationem inveneris, frustra illam nudus homo sataget ei dare, a cujus maiestate infinitis intervallis recedit. Quare videntur mihi qui mortale peccatum finitum faciunt, minus accurate distinguere inter peccati, et inquit, *entitatem*, atque malitiam. Sane hæc

hæc ratio inconcussa visa est S. Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 21. pag. 63. ubi demonstrat quanti ponderis sit peccatum, ex eo etiam, quod nemo illud perpetraret, divina maiestate perspecta, quamvis universi moles rueret, & redigere-
tur in nihilum. Neque arbitror diversa sentire mortalium aliquem, qui Deum timeat. Lique-
t ergo ex ipsa hominis recti conscientia plus hor-
roris incurrere peccatum, quam mundialis machi-
næ, & creaturarum universarum ruinam, profe-
cto propter divinæ Majestatis contemptum, cui
nihil possumus comparare. Hoc propterea mo-
mento deprompto ex infinitate divinæ maiestatis
utitur S. Thomas 3. p. q. 1. art. 2. *Æg. dist. 1.*
p. 2. q. 1. S. Bonav. *dist. xx. q. 4.* Suarez *disp.*
xv. q. 1. art. 2. sect. 7. Etrius *dist. 20. §. 3.*
Sylvius Q. 1. q. 4. art. 2. & ne alios comme-
morem, nostræ, ac Thomisticæ scholæ universi.
Spectata itaque gravitate peccati, ut in historia
Dominicæ Passionis carmine conscripta cecinit F.
Adam Januensis vir Instituti nostri pius, atque
eruditus:

Ista salus hominis sub opaca mole ferenda

Tanti erat, ut totum natura creata, vel omnis

Angelica humanum Genus instaurare nequies.

Atque id non solum de redemptione hominum
universorum, sed etiam de rigorosa satisfactione
pro uno duntaxat impio, propter peccati gran-
ditatem est asserendum.

Sunt præterea, qui idem non sentiunt de ma-
gnitudine peccati; & tamen negant posse puram
creaturam ad æqualitatem Deo satisfacere ea du-
cti ratione, quod Deus supremum ordinem te-
neat creatura autem medium, aut infimum, &
asserentes opus esse, ut injuria ac satisfactio or-
dinis sint ejusdem. Si enim plebejus colaphum
impingat regi, finitam quidem injuriam infert.
non tamen huic ullo actu obsequii satisfacit:
nec damnum illatum honori compensatur solu-
tione pecuniæ; propterea quod rex & Plebejus,
fama ac divitiæ teneant ordines discrepantes. Et
quamvis contingat aliquando, ut in hominum
æstimatione minimum damnum ordinis præstan-
tioris, sit in exemplo, famæ, censeatur ad æqua-
litatem compensatum per eximiam satisfactionem
inferioris ordinis, v. g. per ingentem solutionem
rei pecuniariæ; quam ob causam Vasquesius di-
sp. 1v. cap. 4. num. 36. Cardin. de Lugo
disput. v. sect. 4. alique rationem illam refel-
lunt: potest tamen hæc valide propugnari, quo-
niam inter unum, & alterum ordinem creatu-
rum rerum datur quædam propinquitas, per
quam inferiorum suprema possunt ad infera su-
periorum pertingere; sed hæc propinquitas inve-
niri nequaquam potest inter supremum Domi-
num & creaturam. Si cui autem placeat hac in-
cedere, faciem ei præferet L. Herminier pag.
106. Suarez quoque præcitata sect. 7. &

Augustinensis Gibbon disput. 11. dub. 6. quam-
vis hæc semita minus trita sit, & a via amplio-
ri, quam sequimur, parum distet.

Quæ adversus positionem hanc obijciuntur, sunt
istiusmodi. Primum *simplex* homo eliciens actum
contritionis perfectæ tantundem reddit Deo, quan-
tum ei abstulit gravitate delicti: & quemadmo-
dum se per noxiam cupiditatem converterat ad
bona commutabilia, & finem ultimum constitue-
rat in rebus creatis; ita per castam delectationem
retrahens animum a fluxis bonis, & ad incom-
mutabile vergens, locat finem suum in Deo,
compensatque merito sanctæ caritatis quicquid
prava dilectione contraxit. At si creditori resti-
tuas omne, quod abstulisti, satisfacis ad juris api-
ces. Per actum ergo perfectæ contritionis potes
exhibere Deo satisfactionem condignam. Præterea
contritione perfectæ promereri remissionem pec-
catorum, & si ornatus fueris sanctitatis decore,
erit tibi vita æternæ condignæ merces, & corona
justitiæ. Si tantum gratia condecoratus mereri po-
tes, cur non satisfacere pro peccati injuria? In-
super conferre tibi potest summi Dei liberalitas
adeo eximiam sanctitatem, ad quam nemo um-
quam pervenerit: ac talem saltem dignitatem na-
ctus, par eris solvendo peccati debito. Ad hæc,
si Deus rationalem creaturam constituat Caput
morale ceterarum, ut fuit Adam posterorum ho-
minum, poterit illa suam in alios justitiam trans-
fundere, quemadmodum Adam ipse communem
naturam viriando homines universos infecit. Po-
stremo ratio deprompta a gravitate peccati, est
admodum imbecillis; quoniam si a dignitate per-
sonæ offensæ desumenda foret turpitudine peccati,
neque esset discrimen inter veniale & lethiferum,
neque unum mortale excederet sceditatem alterius,
neque pro minima culpæ posset condigne satisfie-
ri: quarum assertionum duæ priores redolent impietatem,
& hæresim; tertia vero fere ab omni-
bus improbat.

Ad primum igitur sic respondeo. Duo in mor-
tali peccato attendi debent, quod aufertur, &
cui aufertur, sive, ut inquirunt cum Sylvio qui-
dam e Schola, injuria *realis*, ac *personalis*: quo-
rum illud æstimatur ex rei pretio, alterum pen-
satur ex personæ amplitudine ac dignitate. Ne-
que enim tantum refert expendere, an furatus sit
quispiam obulum, vel aureum, an inflixerit co-
laphum, aut vulnus; sed etiam an damnum il-
latum sit diviti vel pauperi, an plaga inflicta
plebicolæ vel principi; & quid discriminis inter-
sit inter eum qui ignominiam inurit, & qui eam-
dem perpetitur. Atque restituta re oblata, obu-
lo nimirum, vel aureo, & vulnere inflicto pro
vulnere, alapa impacta pro alapa, persolvendum
quoque est, ni locum habeat hostimentum & ta-
lio, debitum contumeliæ, aut loris, aut triremi,
aut suspendio, idque facta offendenti offensæque
con-

comparatione : nam si servus conservum percussit, eadem saltem poena multabitur ; si quemdam procerum, exilio ; si regem, furca. Injuriam vero interrogatam Auctori suo, maximo, atque beneficentissimo, quæ multa multabit ? Distinguo itaque maiorem propositionem : Contritione perfecta redditur Deo tantumdem, quantum peccato ablatum fuerat, spectata duntaxat rei magnitudine, & *reali injuria*, concedo : attento Deum inter, hominesque discrimine, atque *injuria personali*, nego. Deinde per actum contritionis cuinam peccato satisfacies ? Proprio ? Minime, quoniam caritatem gratis, & eo fine ut resipisceres, tibi Pater luminum inspiravit : nec est ex propriis, aut condigna ea satisfactio, in qua tibi remittitur debitum carendi gratia, ac novo obstringeris beneficio. Alieno ne ? Nequaquam : pro illa enim gratia, quæ te exornat, ne interim commemorem debita alia quamplurima debes Deo tuo, quicquid habes. Sed de primo quidem argumento satis. Ad alterum nego quod per contritionem mereatur quis remissionem peccati, merito *de condigno* : justificatio enim gratia est, non corona, vel merces. Vitam vero æternam homo iustus meretur quidem, etiam *condigne*, sed quia Christo tamquam palmiti inseritur, & Christi gratia fit in eo *fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam* ; & quia accepta adoptione filiorum habet quoque hæreditatis pignus & arrham : ideoque meritum a gratia *habituali*, non ab opere in se spectato, talem habet condignitatem. Accedit, quod non est eadem ratio merendi, atque satisfaciendi : quippe in merito intervenit divina promissio, cum nequeat Deus constitui debitor creaturarum suarum, nisi sua largitate ; in satisfactione autem attenditur personæ offensæ amplitudo, & pravitas injuriæ. Vide lib. xix. cap. 6. & 8. Illud, quod tertio loco objicitur, nullius est ponderis : nam sanctitas quælibet creaturarum, quantumvis eximia, finita est : & si etiam infinita fingatur, distat a Dei majestate infinito intervallo, ut infinitum accidens ab infinita substantia, & infinitum in quantitate ab infinito in omni genere ; & ideo nunquam erit inter meritum creaturæ, & injuriam Deo illatam proportio. In solutione argumenti quarti me vano labore non frangam, siquidem nudus homo potest esse morale caput in ordine ad transfusionem peccati, quia illius pravicatio habet infinitam turpitudinem, & peccatum originale transfunditur vitiosa generatione, cujus homo primus est auctor : at meritum cujuslibet simplicis creaturæ finitum est, nec ejus intuitu tenetur Deus gratiam posteris impertiri, nisi ex sua promissione ; & consequenter *purus* homo nequit constitui morale caput, ex quo non ex Dei munifica largitate, sed ex iustitia profluat gratia, & sanctitas ceterorum. In postremo pariter argumento haud multum operis & verborum

insumam. Dixi enim libro xxi. cap. 8. offensam, quæ commensuratur cum dignitate personæ, esse illam, quæ conjuncta est cum despicientia & contemptu ; & ideo veniale peccatum, licet sit Dei offensa, caret illa gravitate, quæ est in mortali, per quod constituitur finis ultimus in creatura. Affirmavi præterea adversus Jovinianum dari inter peccata mortalia discrimen, quia licet omnia afficiant injuria supremum Dominum, habeantque ex hoc capite maximam turpitudinem, ratione tamen violandi præcepta, & considerata cujuscunque peccati materia, unum est gravius altero, quia habet maiorem voluntatis perversitatem, magisque recedit a regula incommutabilis æquitatis. Sed necessum non est, ut eo loci exposita repetantur. At, inquis, pro veniali peccato potest ne *purus* homo satisfacere ad juris apices ? Attenta peccati turpitudine potest quidem ; idque tenent e schola permulti : nam cum veniale peccatum non habeat infinitam gravitatem, potest iustus boni aliquid præstare, quod illi æquivalet. Negant id tamen alii ; quia hæc satisfactio esset ex gratia, non vero ex propriis. Ceterum non videtur omnibus momentum istud invictum, quoniam peccato duntaxat veniali non contrahitur debitum carendi ipsa gratia : neque hæc collata esset post ejusdem venialis peccati perpetrationem, ut ratiocinatur Suarezius disp. iv. q. 1. art. 2. sect. 9. Potest autem, inquiunt, fieri satisfactio etiam ex bonis dono acceptis, dummodo non conterantur post contractum debitum, & eo fine, ut illud deleatur, sicuti pecunia dono collata persolvitur inter homines debitum aliunde proveniens. Viderum, si cui inhæreat opposita persuasio, reponat nunquam creaturam vindicare sibi jus donorum Domini sui ; licet id eveniat inter homines, quos inter transferri potest dominium. Adde gravitatem peccati, nisi infinita sit spectare nihilominus ordinis diversitatem : quæ omnia declarata sunt paullo supra. Ex quibus colliges, me in postremam sententiam propendere, altera tamen in tuo jure relicta.

CAPUT IX.

Ad universos homines, etiam feminei sexus, non vero ad demones, pertinere Christi Domini redemptionem.

CIRCA humani generis redemptionem tria adhuc remanent inquirenda : quorum primum est, an pro omnibus, ac singulis hominibus piissimus Jesus sanguinem fuderit, an duntaxat pro electis ante Mundi constitutionem : quod postremum commenti sunt Calvini asseclæ ; Janseniani, & quorundam opinione Prædestinatiani hæretici quinto Ecclesiæ sæculo, & vertente 9. Gothescalcus, damnatus in Carisiaca Synodo ab Hincmaro

maro Remensi coacta. De quibus postremis quid sentiamus, vide lib. vi. cap. 14. Immitem hanc, rigidamque sententiam, non solum a prælaudata Synodo, verum etiam a Tridentina sess. vi. cap. 2. ac postea in v. propositione Jansenii Romanorum Pontificum definitione damnatam, contumeliosam Christo, ejusque flagrantissimæ, maximæque caritati derogantem, 3. capite lib. xvii. refutavimus. Contraria est enim divinis Scripturis, asserentibus unum pro omnibus mortuum esse: dedisse semetipsum redemptionem pro multis; pro omnibus gustasse mortem: Salvatorem esse omnium; nec pro nostris tantum peccatis propitiationem esse, sed etiam pro totius mundi. Hæc enim leguntur 2. ad Corinth. v. 14. prima ad Tim. ii. 6. ad Hæb. ii. 9. ad Tim. iv. 10. ac 1. Joan. ii. 2. Quæ loca, quoniam producta sunt eodem libro xvii. & repetita hoc, in quo versamur, contra Socinum, necessum non arbitror prolixius, diuque inculcare. Repugnat quoque sententia illa impia, ac blasphemata traditioni Patrum universorum; Irenæi asserentis cap. 17. lib. v. Christum propitiassse pro omnibus Patrem; Clem. Alex. scribentis in vii. Strom. illum prorsus omnium, nullo excepto, Salvatorem esse: Origenis in iv. adversus Celsum conscribentis, non iis tantum mederi voluisse, qui in uno erant orbis angulo, sed, quantum in ipso fuit, iis qui ubique sunt: Nazianz. Orat. 42. universum orbem instaurasse: Ambrosii in 2. lib. de Abel & Cain, cap. 3. pro salute universorum advenisse: S. P. Augustini tract. xxxvi. in Joan. venisse ut salvaret eos etiam, qui salvari voluerunt: Prosperi ad object. ix. Gallorum, rectissime dici pro totius mundi redemptione crucifixum: Anselmi in primam ad Tim. cap. 2. mortem pro omnibus sustinuisse, ut omnes a morte redimeret. Atque hæc pariter, cum obvia sint iis omnibus, qui vel in nostras, vel in aliorum dissertationes oculos coniecerunt, satis est recapitulatione quadam recensuisse. Adversatur tandem placitum illud hæreticorum rationi, quæ petitur ex originali peccato, cui omnes filii Adam nascuntur obnoxii: ex oratione, quam pro omnibus tenemur effundere: ex Ecclesia, quæ in sui gremium quoscunque excipit: ex Evangelii prædicatione per universum terrarum orbem: ex Domini Jesu nomine: ex Mediatoris officio: ex Judicis potestate: ex sacrificii ejus valore: ex caritate, qua proditorem amplexus est, qua pro crucifixoribus exoravit, qua tota die ad populum non credentem, & contradicentem manus extendit; quæ item produximus Tom. ii. pag. 96. & sequentibus.

In hac tamen universali redemptione permultos esse, qui mortis ejus beneficium non recipiunt, expressa est definitio Tridentini sess. vi. cap. 3. ac tradita olim ab Augustino in Ps. 87. & Tract. in Joan. 45. a Prospero ad ob. Gallorum 9. necnon a Valentina Synodo cap. 4. & a

Berti Theol. Tom. VI.

Logdunensi Ecclesia in Epist. de tenenda Ecclesiæ veritate: & quam comprobant experientia reproborum multorum; quorum aliqui prædicat o Evangelio non credunt, aliqui suscepta fide transgrediuntur mandata, aliqui a justificatione statim decidunt, aliqui demum justitiam, quam diu servaverant, miserando lapsu pessundant. Id tamen communi redemptioni, qua Christus pro universis hominibus profudit sanguinem, minime derogat: sive dicamus Christum sua passione omnes redemisse instituendo causam nostræ liberationis, sed passionem ipsam suo carere effectu, nisi applicetur per fidem, per caritatem, per Sacramenta; quæ est sententia nostra præcitato Volumine pag. 98. imo S. Thomæ 3. p. q. 49. art. 1. sive asseramus, quod idem prorsus est, requiri ad percipiendum fructum redemptionis assensum nostrum, quo non inviti, sed libero arbitrio cooperante divinæ gratiæ, accedamus ad Christum, & corpori ejus coaptemur; ut explicavimus præcedenti cap. 5. sive cum Theologis plurimis dicamus adesse singulis beneficio Christi sufficientem gratiam, qua possint salutem consequi; sive denique affirmemus gratiam ipsam universis præparari, atque exhiberi, neque denegari ulli mortali, nisi quis sua culpa, rectissimoque judicio Dei permittente, veræ luci, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, claudat oculos: quod nos pariter diximus Tom. ii. pag. 136. in qua sententia nihil derogari voluntati, quæ in Deo est, salvandi omnes, & beneficio universalissimæ redemptionis, hinc colligitur, quod non est tribuendum Soli, si quis generali lucis beneficio se fraudet, quia clausis fenestris immissos radios excludat; ut diximus eodem volum. pag. 136. & docuerat ante nos S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 3. ante Thomam vero iisdem verbis Ambrosius in Ps. 118. serm. 8. num. 57.

Verum tamen est, quod pro omnibus suis, in sempiternum regnum prædestinatis, non tantum Christus mortuus est causaliter, & instituens causam liberationis, sed etiam iis mortis suæ fructum impertitur, & salutarum remedium reapse applicat: quod est redemptionis singularis quadam Proprietas; veluti si medicus non solum faciat medicinam, ex qua possint morbi omnes sanari, verum etiam quibusdam ægrotis illam applicet: quod est peculiaris benevolentiae argumentum, haud imminuens virtutem medicaminis instituti pro omnibus, exhibiti singulis, & adversus omnium morborum genera efficacissimi. Specialem hanc erga electos dilectionem probant ea Scripturarum Sanctorumque testimonia, quibus abutuntur hæretici, ut imperitis suadeant, Christum pro solis electis sanguinem profudisse; respicientes, ut agebat beatus Prosper, ad infidelium partem, qui delectati captivitate redimi noluerunt, aut ad eandem sunt servitutem reversi, non vero ad

Sacramenti virtutem, atque ad mortem, quam Redemptor subiit propter communem omnium hominum perditionem. Nos itaque redemptionem, ejusque fructum, Augustino, Prospero, S. Thoma, ac Tridentinis Patribus erudientibus, accurate distinguentes nulla Novatorum cavillatione percellimur. Nec quod illi ajant Christo perspectam fuisse reproborum pervicaciam, ac damnationem, nos aliqua ratione perstringit: quia non debebat munus suum ob aliquorum perverstatem deferere; sicut publicus medicus visitat omnes in Xenodochio laborantes, & publicus advocatus damnandorum quoque agit causam: ne quis dicat, ille medici culpa decessit, is stragulat indiligentia advocati. Communi ergo suscepta causa, debuit Christus pro omnibus immolari; nec perditissimi homines vel pretium sanguinis ejus parvipenderent, vel prætermisso Mediatoris officio propriam adscriberent damnationem. Atque his summatim, omnibusque simul comprehensis pertractata iterum est controversia de universali hominum redemptione.

DE MULIERIBUS.

Nunc vero præconceptam a nobis iustissimam indignationem adversus Redemptoris nostri inimicos, deliniam lepida quæstioncula, quæ est hujus capituli pars altera, an mulieres quoque sint a Christo redemptæ. Id etiam, inquis, in disputatione positum est? nonne & mulier formata ex una costarum Adæ habet nobiscum ejusdem generis corpus, animumque ratione præditum? quisnam tam insanus fuit, ut ad hoc insinuandum ipse voce & sensu obbrutesceret, aut sacrilegio jocaretur? Fuit is quidam Horatius Plata in opusculo typis edito Lugduni 1647. ejusque meminit in historia hæresum Dominicus Bernini Tom. 1. pag. 30. ac refutavit tam supinum errorem Philippus Maria Boninus edito adversus Platum libro vernacula lingua conscripto, & postea Opere, cui titulus, *Advocatus mulierum*, Franciscus Bordonius.

At primo manifestum est, mulieres eandem nobiscum naturam gerere, quia Gen. 1. 26. post ea verba, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, sequitur, *Masculum & feminam creavit eos*, quo textu non utor modo cum Bordonio, ut probem in femina, sicut in viro, imaginem Dei relucere, quippe ibidem, & versu proximo, necnon cap. v. versu 1. Dei imago singulari numero tribuitur ipsimet viro, eique revera titulo convenit speciali, tametsi etiam mulier ratione mentis, & animi divinam imaginem præferat; sed interim illud tantum assumo, quod pronomen *eos* nequeat ad aliud referri vocabulum, nisi ad præcedens, *hominem*: ideoque tam masculus, quam femina homo est,

Deinde volucres, jumenta, ac bestias terræ, si ve masculini sint generis, si ve feminei, species habere suas, atque in his masculum & feminam non esse dissimiles, constat ex eodem cap. 1. Genesis, versu 24. & ex cap. vi. 19. Quare autem brutis conceditur ejusdem naturæ scemella, non autem viro? Præterea 11. Genes. versu 18. appellatur mulier *adjutorium simile Adamo*: atque Adam ipse cap. 111. 12. suam illam vocavit *sociam*. Ineptit autem Plata, dum ait mulierem esse viri adjutorium, ut sutoris acus, & agricolæ asellus; quandoquidem mulier est *adjutorium simile*: non sexu, ut per se liquet, adeoque natura. Si enim ad similitudinem sufficit ratio tantum adminiculi, vel instrumenti; irrisorem sceminei sexus dicemus jure similem asino, si unquam hoc animal ipsum proprio dorso veclavit. Est insuper mulier procreata in viri adjutorium, ut esset gignendorum liberorum auxilium; quod, ut commonstrat idea generationis, requirit naturæ similitudinem. Societas quoque est ratione utentium mutua consuetudo, Philosophorum nemine repugnante. Demum, ut vir, ita scemina corpore, animoque prædita est. Et de corpore quidem ait Adam Gen. 11. 23. *Hec nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: de anima vero, si ve per *metonymiam* de personis anima non destitutis, Petrus Epist. 1. cap. 111. 20. *Octo animæ salvæ factæ sunt per aquam*: in quibus connumerari uxores Noe, & filiorum ejus constat ex Genes. vii. 7. quo etiam in libro cap. xlv. 27. *Animæ domus Jacob ingressæ in Ægyptum dicuntur septuaginta*: animæ scilicet filiorum, & filiarum, ut habetur eodem cap. versu 15. Est ergo mulier animal præditum anima & corpore. Nec dici potest animam mulierum destitutam esse ratione; divina enim Scriptura, Patres, Historici, nostrorum quoque temporum experientia commendant mulieres plurimas, nulli virorum sanctitate, prudentia, doctrina, & rerum agendarum experimento posthabendas. Quis enim præstantior Sara, Rebecca, Juditha, Esthere, Anna, aliisque in veteris Testamenti historia magnopere commendatis? Quis eloquentior apud Ethnicos Aspasia, Amphiclæa, Sapho, cæterisque compluribus? Claret Hieronymi laudibus Eustochium, Paula, Fabiola, Marcella; Augustini præconio Monica, Italica, Florentina: laudat Clemens Alexandrinus Arthemision, Didymus Anaxandram, Eusebius Hypatiam. At sanctarum martyrum, ac virginum gloriosa pro fide certamina, & virtutum omnium decora nec recensere possumus, nec digne admirari. Una tantum scemina hominum, & angelorum universorum merita superavit, Genitrix Dei, & perpetua Virgo Maria. Verum illustriores apud Gentes mulieres laudarunt Boccaccius, Ribera, Alexander Piccolomineus: inter Divos re-

lata recensent Sanctorum Acta: eas autem, quæ florent ætate nostra ingenii acumine, morumque honestate, celebrabit venerabunda posteritas.

Sunt ergo scemina ejusdem cum viris naturæ, ideoque redemptæ a Christo, qui communem causam suscepit. Et quantum spectat ad Redemptionem; apertissimum est, etiam in mulieres debacchari mortem, & calamitates innumeras, quæ consequuntur antiquam maledictionem, ad quam solvendam venit humani generis Reparator. Is ergo debuit etiam pro mulieribus subire mortem. Nam ad quos pertransit pœna primæ prævaricationis, ad illos omnes extenditur passio Christi: ut demonstrat serm. 214. Tom. 2. pag. 154. Albertus noster Patavinus, vulgari disticho:

*Mortis homo calicem gustavit ut omnis in uno;
Omnis in unius morte revixit homo.*

Et quidem legimus Act. 11. 17. tam filios hominum, quam filias sui participatione Spiritus Christi: in priori ad Corinth. vi. 18. nedum filiis, sed & filiabus adoptionis filiorum Dei beneficium conferri: ad Philipp. iv. 3. mulierum quoque nomina esse in libro vitæ: in prima Petri 111. 5. etiam mulieres sanctas sperare in Deo, & versu 7. cohæredes esse gratiæ vitæ. Quomodo autem iis, quæ non sunt participes redemptionis, conferri potest Christi gratia, communicatio Spiritus sancti, & pignus hæreditatis? Præterea Christum gessisse salvandarum mulierum sollicitudinem comprobatur ex misericordia qua excepit Chananæam, ex illius cum Samaritana colloquio, ex ejus ad Martham exhortationibus, ex ingenti erga hujus sororem caritate, ex suscepto adulteræ patrocinio, ex colloquutione facta, dum Golgotham ascenderet, cum filiabus Jerusalem: licet præbens nobis exemplum nimis familiaritatis vitandæ, a sceminarum contuberniis diligentius caveret, quam a conviviis publicanorum. Apostoli denique mulierum salutem æque ac virorum procurarunt. Paulus in 1. ad Corinth. vii. docet quæ cura habenda sit virginum: ad Philipp. iv. admonet Evodiam, ut cum Syntyche concordia sit animo: ad Timoth. 1. cap. v. plura habet de viduis: Petrus Epist. 1. cap. 3. instituit, atque erudit ad probitatem junctas marito. Ita Clemens Alex. Tertullianus, Ambrosius, alique Patres de Pædagogis puellarum, de habitu mulierum, & de Institutione Virginis pertractarunt: non causa duntaxat nostri, quo fine reguntur & bestię; sed ut ipsæ mulieres consequerentur nobiscum sempiternam felicitatem; quippe non solum eis tradiderunt regulas domesticorum officiorum, verum etiam capeßendæ æternæ vitæ præcepta. Hanc ergo tam viri, quam mulieres assequi possunt beneficio passionis Christi.

Ex 111, argumentis, quæ urget Plata adversus mulieres, hæc sunt præcipua. Primum scemina non est producta ad imaginem Dei. Non itaque participat rationalem animum, in quo sita est hæc imago. Antecedens probatur ex Genes. 1. 27. ubi legitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum & sceminam creavit eos.* Similia habentur cap. v. 1. & utrobique imago Dei tribuitur tantum viro. Accedit Apostolus, qui in 1. ad Corinth. xi. 6. ait de muliere: *Velet caput suum* at de homine, versu proximo inquit: *Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est.* Ergo mulier juxta Apostolum non est imago & gloria Dei. Item in cap. Hæc imago, Causa xxxiii. q. 5. num. 13. Augustini verbis sic Apostoli sententia explicatur, *Mulier autem ideo velet, quia non est imago Dei.* In eandem rem conspirat Ambrosius in 1. Epistolam ad Corinthios. Præcitatus Augustinus libro xi. de Gen. ad lit. cap. 42. num. 58. asserit Apostolum mulieri imaginem Dei non tribuere: idem sensit Magister Sent. dist. xviii. lib. 11. num. 2. Præterea objicit Plata. Mulieres destitutas esse ratione, inde colligitur, quod nec peccati labem, nec remissionis gratiam habere queant. Si enim peccatum contrahunt, cur pro ipsis institutum non fuit originariæ contagionis remedium, uti pro masculis circumcisio? Etiam baptismum pro viris tantum institutum fuisse colligitur ex cap. ult. Mat. versu 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos.* Non illic occurrit sceminini generis pronomen, ut exigebat *et Gentes*, ne quis crederet mulieres sacro tingendas esse lavacro. Rursus opponit, sceminas subjici dominio viri, ut bestię & jumenta Genes. 1. 26. subjecta sunt Adæ: ineptas esse ad Reipublicæ regimen, eisque prohiberi docendi munus in prima ad Timoth. 11. 12. necnon cap. *Mulierem*, Caus. xxxiii. q. 5. num. 17. Ex quibus liquet quantum intercedat inter sceminas, virosque discrimen. Postremo nullam habere illas in redemptione partem, inferat Plata ex quo satis demonstratum supponat in humano genere non comprehendi: additque fuisse Christo Domino summopere exosas: cani comparasse mulierem Chananæam: eidem dixisse se non pro sceminis missum, sed pro ovibus domus Israel, Matth. xv. 24. nullum mulieribus beneficium præstasse; nam & puella, quam fertur revocasse ad vitam, Lucæ vii. 52. dormiebat: præcepisse ut relinquerentur uxores, Matt. xix. 29. & Lucæ xiv. 26. non permisisse tangi se a muliere post resurrectionem, Joan. xx. 17. Quid plura? etiam Matri hoc responsum dedisse, Jo. 11. 4. *Quid mihi, & tibi est, mulier?* Indiciis igitur tam apertis ostendit Dominus, quam vehementer seculum scemineum aspernaretur. Hæc improbus detor, ineptus oculator, & pessimus dialecticus.

Respondetur ad primum, levis hujus scrupuli eximendi rationem esse, si quid importet Dei imago attendamus. Hæc primum sita est in facultate intelligendi ac volendi; deinde in dominio, quo rationalis creatura præest cunctis animantibus; tandem in productione, qua primus homo omnes ex sua posteritate præcedit. Disseruimus de hac re Vol. 1. pag. 177. & 305. Ergo si accipiamus imaginem Dei pro facultate intellectrice, in qua consistit natura hominis, tam masculus, quam femina refert imaginem Auctoris sui; si pro dominio erga res homini subjectas, hæc imago principaliter in homine, deinde etiam in muliere invenitur; si denique pro initio & prima causa effectrice humani generis, solus vir est gloria & imago Dei. Itaque in primo Genesis ratio divinæ Imaginis masculo ac feminae indiscriminatim tribuitur, ubi legitur, *Creavit Deus hominem ad imaginem suam*; hic enim homo est masculus, & femina, nam sequitur, *masculum & feminam creavit eos*; nimirum uterque productus fuit præditus corpore & animo. Ibidem tribuitur tam viro, quam mulieri dominium in alia terræ animantia; legitur enim ibidem, *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, &c.* Nihilominus quia vir prior, quam femina, creatus est, de illo singulari numero repetitur, *Ad imaginem Dei creavit illum*. Liquet vero quod si accipiat *imago* hoc postremo sensu, etsi tribuatur duntaxat viro, non infert in illo naturæ diversitatem, nam alias nullus filiorum Adam esset homo, quoniam prior factus est Adam, quam filii possent ab eo gigni. Apostolus pariter docens feminas humilitatem & verecundiam, usurpat vocabulum *imaginis*, quatenus in homine effulget regiminis dignitas, & principatus; unde ait, *Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.* Atque hinc recte sequitur, caput mulieris velandum esse, quia velamen in capite indicium est potestatis alterius, teste eodem Apostolo, qui ibidem versu 10. pro velamine usurpat *metonymice* vocabulum potestatis, scribens, *Debet mulier potestatem habere supra caput: & e contra non velare caput suum, ut Augustinus inquit serm. 14. in Octava Paschæ, nunc 376. num. 2. est indicium libertatis.* Eodem pacto accipitur Dei imago in Cap. XIII. Causa 33. q. 5. quippe legitur eo loci, *Hæc imago Dei est in homine, ut unus factus sit quasi Dominus, ex quo ceteri orirentur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus.* Opus tamen Quæst. vet. & novi Test. ex cujus cap. 106. desumptus est canon, non esse Augustini consentiunt Eruditi. Mirro responsionem Auctoris libri *de nobilitate mulierum*, Etrusco idiomate eloquenter conscripti, editique anno

1549. pag. 15. Ambrosio etiam falso tribuuntur Commentaria in Epistolas Pauli; ubi tamen adversus Platam legitur, *Quamvis una substantia sit vir & mulier.* In lib. XI. de Gen. ad lit. sequitur Augustinus eodem sensu, quatenus mulier subjicitur viro regenti, & dispensanti: at S. Pater Dei imaginem locat etiam in rationalis animi perceptione, & amore, lib. VII. de Trinit. & XXIV. contra Faustum. Atque his omnibus subscribit Magister, cujus citato loco hæc sunt verba: *Per hoc imago Dei in homine apparuit, quia sicut Deus omnibus rebus extitit principium creationis; ita homo omnibus hominibus principium generationis.* Dicam verbo, Mulier non est imago Dei, ratione naturæ, nego: ratione potestatis, concedo. Vide quæ scripsimus lib. XII. cap. 7.

Ad argumentum alterum hoc habeto responsum, si mulier peccare nequit, cur Levitici XX. adversus illas, quæ viris alienis commiscuntur, æque, ac viris ipsis, mors præscribitur? cur in adulterio deprehensæ ait Jesus, Joan. VIII. 11. *Vade, jam amplius non peccare?* cur mulieri, quæ erat in civitate peccatrix, inquit, Lucæ VII. 48. *Remittuntur tibi peccata?* Pro feminis ergo instituta remedia peccatorum indubitatum est; cum in Levitico pro utroque sexu occurrant sacrificia, atque expiationes; & licet ignoremus quale fuerit olim remedium pro originali peccato, quantum ad feminas attinet, negare non possumus extitisse; sicut fateri tenetur adversarius de masculis ante institutam circumcisionem. De baptismo vero scriptum est, *Baptizantes eos*, digniori genere consueta oratione usurpato pro epicæno & promiscuo, ut Gen. 1. 27. *Masculum & feminam creavit eos.* Mirum! quod adeo insanierit Plata, ut mulieribus denegarit regenerationis lavacrum, tam labili fundamento innixus. Quomodo enim in ejus mentem cadere potuit nullam extitisse feminam in domo Stephanæ, quam baptizavit Paulus, 1. ad Corinth. 1. 16. nullam in familia custodis carcerum, cujus domum totam baptizaram legimus Act. XVI. 36. nullam in multitudine trium millium, de quibus eodem libro, cap. 11. 41. ? Atque si id quoque potuit comminisci; nonne in ipsis Apostolorum Actibus cap. XVI. 15. de Lydia purpuraria muliere civitatis Thyatirenorum habetur, *Cum autem baptizata esset, & domus ejus?* nonne legimus præcedenti cap. VIII. 12. *In nomine Jesu Christi baptizantur viri, ac mulieres?* Vide ergo quam Plata deliret, dum in patrocinium erroris sui advocat sacras literas.

At argumentum tertium sic refellitur. Nedum viro, sed & mulieri dictum est Gen. 1. 28. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram;* non ergo eo pacto, quo jumenta, viris subjectæ sunt feminæ; a quibus domum quoque regendam do-

docet Paulus in priori ad Timoth. v. 4. Debat vero uxor subdi marito, quoniam in quolibet bene instituto regimine unus præest; ut imperator exercitibus, civibus princeps: nec tamen ratione carent qui reguntur, alioqui bestia fuit Plata alieno subiectus imperio. Ut mulieres in Ecclesia taceant, recte monet Apostolus 1. ad Corinth. xiv. 34. & ad Timoth. ii. 11. nam docere publico in loco est auctoritatis indicium; atque hæc causa assertur præcitato Canone, *Mulierem constat: sed esse foeminas ad perdiscendum idoneas asserit Apostolus utroque in loco; in primo quidem scribens, Si volunt discere, domi viros suos interrogent: in altero Mulier in silentio discat cum omni subiectione.* Imo non defuerunt, quæ, ut olim apud Græcos Aspasia, apud Italos in publico Licæo tradiderint disciplinas, Patavii præsertim, ac Bononiæ, ubi etiamnum ingenii sui specimina exhibet lectissima mulier Laura Catharina. Num optime id factum, non quæro; nam lat est hinc inferre, uti masculos, ita foeminas polere mentis acumine, ingenique præstantia.

Ultimum vero argumentum indignum est, ut a nobis responsum habeat; perlegat ergo adversarius Evangeliorum historias, & inveniet Mariam sororem Marthæ a Christo laudari Lucæ x. 42. sanatam ab ipso socrum Simonis, iv. 39. foeminam alteram habentem decem & octo annos infirmitatis, xiii. 12. reversum eo iubente spiritum mortuæ puellæ vii. 55. exhibuisse illum Samaritanæ aquam vivam, Joan. iv. 10. dilexisse Martham ac sororem xi. 5. commendasse Matrem discipulo, xix. 27. plorantem mulierem fuisse solatum, xx. 15. Quærit cur de Filia principis synagogæ dixerit, Lucæ viii. 52. *Non est mortua puella, sed dormit?* Etiam de Lazaro vita functo inquit Joan. xi. 11. *Amicus noster dormit;* quia potest Dominus tanta facilitate excitare mortuum e sepulcro, quanta nos non excitamus dormientem de lecto; ut ait Tract. xlix. n. 9. Augustinus. Petit cur Chananæam comparaverit cani? Ipse quoque appellatus est *Agnus*, & quemadmodum Christus *Agno* comparatur propter humilitatem, ita Gentes canibus assimilantur, quoniam colentes idola quasi lapides lingunt, ut animadvertit S. P. serm. 74. de Chananæa, nunc 77. num. 10. Inquit cur Dominus se missum dixerit ad oves Israel? Etiam pro hominibus non Israelitis genere passum Christum, fatetur Romanus homo mulierum despector; & Judæis Dominus ita sui corporis præsentiam exhibuit, ut oves, quas habebat in gentibus, non contemneret, inquit Augustinus citato Serm. num. 4. In cap. xix. Matth. & Lucæ xiv. non solum uxores dicuntur relinquende, sed etiam filii, parentes, ac fratres. Nullus ergo hominum est homo? Quis ita delirer? Immo uxores diligendas amore quodam peculiari, legimus Gen. ii. 14. Matth. v. 32. ad

Eph. v. 25. & ad Coloss. iii. 19. Mulieres ergo, (quomodo & ceteri hominum) sugiendæ sunt, si in Dei nobis itinere obstant, inquit hom. 37. in Evangel. Gregorius Magnus. Noluit Christus post resurrectionem tangi a muliere, quia hæc figurabat Ecclesiam de gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum adscendisset ad Patrem, juxta Augustinum Tract. in Joan. cxxi. n. 3. vel quia non est querenda gloria, donec perveniamus ad Patrem, ubi sit gloriatio omnis jam secuta, juxta Bernardum serm. v. de Omnib. SS. num. 7. Præstitisse Jesum Genitrici obedientiam filii constat ex Lucæ ii. 51. In Cana autem Galilæe cur illam appellaverit mulierem communi vocabulo, diximus hoc eodem Volumine pag. 32. Si quis ergo joculari audacia tecum nugas agat ineptiens cum Plata; hæc nostra luebratiuncula, juxta vetus adagium Proverb. xxvi. 5. *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

DE DÆMONIBUS.

Tertio loco querendum est, an Christus dici possit redemptor dæmonum, & damnatorum hominum: Origenes enim hom. i. in Levit. Comment. in Joannem, & in Epist. ad Rom. etiam angelos, imo & astra, quæ arbitratus est spiritali animo prædita, censuit morte Christi fuisse purgata; quod & sensit Dydimus in Epistolam i. Petri, Tom. iv. Bibl. vet. PP. p. 325. & quamquam Vasquesius iii. p. disput. 49. cap. 5. scribat falli Sixtum Senensem, qui lib. v. Bibl. An. 117. adscribit prædictum errorem Origeni Com. in Leviticum, & videatur de aliis Origenianis locis ambigere; ipse tamen Vasquesius, inquit eruditus Petavius lib. xiv. de Incarnat. cap. 10. falsus est. Profecto Origenem in ea fuisse sententia, quod perpetua non sit poena dæmonum & damnatorum, (qui error est huic valde affinis) exploratissimum est, ut diximus lib. x. cap. 17. Verum aliquando illius poenæ finem videtur adscribere sacrificio Crucis jam peracto; aliquando autem tradit iterum venturum Dominum, ut pro angelis crucifigatur, uti legitur in Epistola Justiniani Imperatoris ad Mennam, quæ extat in Actis v. Synodi, aliisque in locis paullo post proferendis. Nonnulli eundem errorem de redemptis a Christo angelis tribuerunt S. Hieronymo, post Rufinum in priori Investiva. Vasquez citato loco scribit non satis constare, an Hieronymus ex propria, an ex alterius sententia ita docuerit; sed paullo post castigatius loquens, existimo, inquit, errorem memoratum non docuisse ex propria sententia; sed ex aliorum libris, aut Origenis, aut Apollinarii, aut Didymi ad verbum transulisse. Id extra omnem dubitationem positum esse demonstravi primo Volumine pag. 266. Divinum Verbum Angeli in-

quisse

duisse naturam est hæresis vetustior Origene, refutata a Tertulliano cap. xiv. de carne Christi: sed Tertullianus ibidem non redarguit asserentes a Christo redemptos dæmones, ut falso scribunt recentiores quidam eruditi; sed ex quo angeli non sint redempti, refellit nonnullos, qui opinabantur, non Christum esse salutis nostræ auctorem, sed angelum, quem Christus induerit: quod constat ex ipso Tertulliano, & adnotatum est a Jacobo Pamelio num. 110.

At primum Origeniana sententia refellitur iis momentis, quibus alibi demonstravimus sempiterna fore dæmonum, aliorumque reproborum supplicia: quod expresse habetur Dan. xii. 2. Matth. xxv. 51. Marci iii. 29. ad Thessalon. secunda i. 9. in Epistola Judæ versu 13. Apoc. xiv. 11. ac traditur ab Iræneo lib. iv. cap. 47. nunc 28. a Tertulliano cap. 13. Apologetici, a Lactantio in secundo Institut. libro cap. 12. ab Hilario Capone 27. in Matth. ab Ambrosio in Orationario 20. Ps. 118. ab Hieronymo in cap. 25. Matth. ab Augustino lib. xxi. de Civit. Dei, a Magno Gregorio lib. xxxiv. Moralium cap. 16. nec non ab aliis Patribus, quorum constantissimam traditionem necessum non est iterum explorare. Deinde ex sacris litteris colligitur Christum esse Mediatorem Dei & hominum, i. ad Timoth. ii. 6. Salvatorem omnium hominum, ibidem cap. iv. 10. dedisse semetipsum pro nobis, ad Tit. ii. 14. Ubi autem legitur, esse Mediatorem Angelorum, Salvatorem dæmonum, Redemptorem damnatorum? Præterea ineptum est, putidumque commentum, asserere divinum Verbum induisse Angelorum naturam, cum Joannes cap. i. 14. affirmet tantummodo factum carnem, & in nobis habitasse, Paulus ad Heb. ii. 16. scribat nunquam ab illo apprehensos Angelos, sed semen duntaxat Abrahæ; ipse Dominus testetur Lucæ xv. 4. advenisse se ad inveniendam ovem unam perditam, in qua Patres figuratum agnoscunt humanum genus: atque aperte asserat capite ejusdem Lucæ xi. 22. a se dæmonis spolia diripienda, Joan. xiv. 30. nihil tibi negotii esse cum principe tenebrarum, & præcedenti cap. xii. 31. foras hinc ejiciendum esse, atque exturbandum. Insuper apertissime Patres hanc veritatem confirmant. Tertullianus citato cap. xiv. de carne Christi inquit: Nullum mandatum de salute angelorum suscepit Christus a Patre: quod Pater nec reproxisse, nec mandavit: Christus administrare non potuit. S. P. Augustinus in Ench. ad Laurentium cap. lxi. num. 16. ait, Non enim pro Angelis mortuus est Christus. Greg. Magnus lib. iiii. in Regum libros Tom. i. p. 118. scribit malos angelos penitentiam agere de perpetua superbia nunquam posse: & in iv. Moral. cap. 12. Tom. 2. pag. 382. Idcirco namque Redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod credidit,

ut & perditum angelum non apprehendendo deferret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Ad hunc modum loquuntur alii Patres. Ad hæc vel Angeli mali salvari possunt beneficio mortis Christi jam præteritæ, vel juxta Origenianum delirium morte, quam iterum Christus perferet. Non beneficio mortis Christi transactæ; quoniam, ut vidimus, in hac devictus est diabolus, non redemptus; expulsum & judicatum, non factus salvus: perseveratque etiamnum inimicitia inter semen mulieris, & antiquum serpentem: cui nihil molestum magis & odiosum, quam Christi gloriosissimum nomen, fideique & Ecclesiæ propagatio. Multo minus futura Christi morte salvabuntur cum membris suis angeli tenebrarum; nam Christus resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, inquit Paulus ad Rom vi. 9. Quo testimonio Bernardus serm. 54. in Cantica num. 5. Origenianum delirium refutat, damnatque impudentis mendacii: quemadmodum illud appellavet sacilegium Hieronymus in Epist. 59. nunc 94. ad Avitum, & apud Hincmarum loc. citato Theophilus Alexandrinus in secunda Synodali, recordiam, atque dementiam. Tandem, ut eo loci Theophilus & Hieronymus observant, fabricatum est Origenis commentum ex revolutione animorum: in qua sicuti opinabatur omnia circumagi, donec in meliorem substantiam commutentur, ita credidit Redemptorem nostrum, qui salutem operatus est in medio terræ, iterum pro dæmonibus ac spiritualibus nequitis in aere, vel apud superos affigendum cruci. Ut ergo ea revolutio, & animorum migratio est Platoniorum, Pythagoreorumque delirium, a nobis explosum lib. xii. cap. 6. ita eodemque jure subruitur, hoc fundamento suffoso, superstructa hujus & ceterorum errorum compago.

Opponebant Origenistæ duo Pauli loca: unum ex Epistola ad Eph. i. 10. ubi legimus instaurari in Christo omnia, quæ in celis & quæ in terra sunt: alterum ad Coloss. i. 20. ubi legimus omnia per Christum reconciliata, & pacificata, sive quæ in terris, sive quæ in celis sunt. His addi potest illustris sententia Hieronymi scribentis in Epistola ad Ephesios Tom. 4. pag. 337. Potest itaque responderi, quod absque peccato nullus sit, & sidera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in celis erant, purgasse perhibetur. Accedit quod Christus Agnus Dei, ut inquit Joannes i. 29. tollit peccatum mundi, atque, ut idem Joannes ait Epist. prima cap. ii. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi.

Verum hæc nil pro Origenianis evincunt: prioris enim loci sensus est, quem tradit Augustinus cap. 62. Ench. num. 16. his verbis: Instaurantur quippe quæ in celis sunt, cum id, quod in-

de in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur: instaurantur autem quæ in terris sunt, cum ipsi homines, qui prædestinati sunt ad æternam vitam, a corruptionis vetustate renovantur. Si autem contendas idem esse instaurare, ac recapitulare, cum extet in Græco ἀνακεφαλαιώσασθαι, in unum colligere; sensus erit, quod omnis dispensatio, quæ est ante mundum, & postea esse cæpit in mundo, tam invisibilem, quam visibilem creaturarum, adventum Dei Filii pollicebatur; inquit Hieronymus. citato loco p. 330. Chrysostomus hom. 2. p. 1038. ait per peccatum abscissa fuisse cælestia terrestribus, & per Christum fuisse iterum conjuncta, & instaurare nihil esse aliud, quam conjungere. Exponendus est eadem ratione locus alter; quoniam Angeli per Christi redemptionem cum hominibus redierunt in gratiam, post inimicitias, quas inter lumines, & sanctos angelos peccata fecerunt; inquit S. P. Augustinus cap. 61. Ench. & Hieronymus eodem loco pag. 345. quod Christus in suo sanguine terrena & cælestia copulavit, quæ inter se antea diffidebant. Ac Joannes Chrysostomus hom. 111. p. 1337. Quæ autem sunt in cælis quomodo pacificavit? Illic quoque erat bellum, & pugna. Abscissa erat terra a cælo: bellum gerebant Angeli adversus homines, videntes suum dominum probro, & contumelia affectum. Nihil ergo in Epistolis Pauli pro dæmonum redemptione. Sed nec in Joanne: nam mundi nomine intelliguntur homines in toto terrarum orbe diffusi, tam mali, quorum princeps diabolus dicitur princeps mundi, Joan. xiv. 30. quam boni, ex quorum corde princeps huius mundi, idest, ipse diabolus ejicitur foras, Joan. xvi. 11. Legitote Augustinum Tract. 111. in Joannem num. 10. Innumera sunt Scripturarum loca, in quibus mundus pro terra, & inhabitantibus in ea hominibus usurpantur, Mat. xxvi. 13. Marc. xiv. 9. xvi. 15. Joan. i. 10. 11. 17. viii. 23. xii. 19. xvi. 28. ad Rom. i. 8. &c.

Quantum ad Hieronymum attinet; si quæ sunt in ejus Commentariis ad Epistolam Pauli ad Ephesios, quæ redolere videantur Origenianum dogma, ipsi Hieronymo nequaquam sunt tribuenda. Respondet enim Rufinus Similia objicienti libro 1. Apologiæ pag. 365. Tom. iv. Ego in Commentariis ad Ephesios sic Origenem & Didymum & Apollinarium sequutus sum (qui certe contraria inter se habent dogmata), ut fidei meæ non amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent? Alterius dicta edisserunt: quæ obscure scripta sunt, plano sermone manifestant: multorum sententias replicant, & dicunt; Hunc locum quidam sic edisserunt: alii sic interpretantur: illi sensum suum, & intelligentiam his testimoniis, & hac nituntur ratione firmare: ut prudens lector, quum diversas explanationes legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit, judicet quid verius sit: & quasi bonus trapezita, adulterinæ monete pecuniam repre-

bet. Num diversæ interpretationis, & contrariorum inter se sensuum tenebitur reus, qui in uno opere, quod edisserit, expositiones posuerit plurimorum? Vide hujus Operis Tom. I. pag. 266. Ad-dendum est inodo, S. Hieronymum in fine Præf. Commentariorum in Epistolam ad Ephesios, in qua Præfatione obsecrat Paulam, Eustochium, & Marcellam, ne maledicis & invidis opuscula sua tradant, asserere se dedisse operam, ut studiosus statim in principio lector agnosceret, an hoc opus suum esset, vel alienum: unde arbitror in Hieronymi autographo fuisse accurate distincta, quæ sunt Origenis, quæ Apollinarii, quæ Didymi; ea vero postmodum indiligentia Amanuensium permixta, nonnisi difficulter distingui. Præterea dato, quod verba superius objecta sint Hieronymi, possunt facile exponi ex dictis: asserendo scilicet, eatenus per crucem Salvatoris fuisse purgata omnia, quatenus terrenis & cælestibus copulatis, inter sanctos angelos, & homines inita est amicitia. Idem enim Hieronymus sese aperte explicat infra pag. 345. Et hanc totam intelligentiam ad angelos, virtutesque cælestes, & ad animas temperabit humanas: quod Christus in suo sanguine terrena, & cælestia copulavit, quæ inter se antea diffidebant: & bonus pastor morbidam ad montem revectans ovem, fecerit esse cum ceteris, drachmamque, quæ perierat, drachmis quæ salvæ fuerant copulaverit: & mandata legalia ad illa retraxerit dogmata, ad quorum typum, & imaginem Moyse quæ essent in tabernaculo fabricanda conspexit. Atque ita fieri, ut crux Domini non solum terra, sed & celo profuerit: non solum hominibus, sed & angelis: & omnis creatura Domini sui cruore purgata sit. En aperte Hieronymus purificationem creaturarum omnium, de qua supra pag. 337. scripserat, Crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur, nihil aliud esse declarat, quam hominis, qui perierat, & angelorum, qui nunquam Deo contrarii fuerant, copulatio.

Præterea objiciunt Christum ad inferos descendisse, ut inde erueret etiam incredulos impiosque, scribente Apostolorum Principe in priori Epist. cap. 111. 18. 19. 20. Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & iis, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit: qui increduli fuerant aliquando quando expectabant Dei patientiam, cum fabricaretur Arca. Verum perdifficilis Petri textus, etsi omnium fere interpretum torquet ingenia, nullo tamen pacto probat, incredulos, qui sine poenitentia discesserant, fuisse extractos a Christo e sempiternis gehennæ suppliciis: sed accipiendus est uno, vel altero sensu ex iis, quos invenimus 11. volumine p. 283. idest, quod Christos spiritu divinitatis prædicarat olim

incredulis, quemadmodum adveniens in carne Judæis primum, deinde Gentibus Evangelium nuntiavit; sive quod ad inferos descendens, detentis in Patrum *lymbo* spiritibus latum attulerit nuntium redemptionis peractæ, inter quos & ii connumerabantur, qui, dum fabricaretur Arca, quamvis aliquandiu increduli fuerint, nihilominus, priusquam fluctibus mergerentur, egerunt poenitentiam. His addo Petrum eo loci nos hortari ad ferendum adversa, & calumniantium distictia, proposito nobis exemplo Christi: qui cum iustus esset, mortem oppetiit pro impiis, nec deseruit perveritas; sed, ut olim ad poenitentiam vocavit incredulos, ita venit ad filios Israel, qui ipsum recipere noluerunt: nec ad hos tantum, etiam ad nos delitescens in tenebris & idolis addictos, quos salvos fecit, & per lavacrum regenerationis locavit in Ecclesia, cuius typum gerebat Arca Noe. Atque de hac planiori interpretatione legi poterit noster Basilius Poncius P. 1. variarum disputationum quæst. 9. expositiva, nam hunc præ ceteris Petri verba accurate enodasse liquet ex Indice illustriorem interpretum Fabiani Justiniani.

Nunc ego, quoniam prior interpretatio est Augustini in Epistola 164. ad Evodium, & postrema traditur a præclarissimo Ordinis nostri Theologo, in utramque paulisper intendam animum. Interpretationem Augustini refellit doctissimos Bellarminus, modeste tamen, eoque consilio, ut ex loco producto Petri demonstraret adversus Novatores catholicum dogma de Christi descensu ad inferos. Ait se ideo ab Augustino recedere, quoniam & ipse fateatur se hunc locum minime intellexisse, rogatque, ut qui commodiorem invenit interpretationem, ipsi impertiat: alia autem ex parte expositionem diversam suppeditant Patres; & momenta, quibus ductus est Augustinus, videntur infirma, cum Christi spiritum non ad animam referat, sed ad virtutem divinitatis, & nomine carceris intelligat custodiam corporis, non inferna animorum receptacula. Cornelius a Lapide Augustinianam illam interpretationem non rejicit, sed inquit esse potius symbolicam, & mysticam. Benedictus Justinianus ait, ab hac Augustini sententia parum admodum discrepare Novatores. Permulti illam absque nota ulla recensent, præferunt tamen allatam paullo supra secundo loco.

Principio itaque affirmo Augustinianam expositionem nulla esse censura norandam; cum in eadem Epistola num. 3. non solum Augustinus asserat Christi descensum ad inferos, verum etiam hunc demonstrat ex Psalmo xv. 10. & ex Act. 11. 24. 27. concludatque in hæc verba: Quis ergo, nisi infidelis, negaverit fuisse apud inferos Christum? Quibus similia habet lib. xi. de Gen. ad lit. cap. 33. num. 63. & de Civit. Dei lib. xx.

cap. 15. Nihil ergo habet Augustinus affine damnatis placitis Novatorum. Deinde assero, non solum Augustini sententiam probari a Beda, a S. Thoma, atque ab Interpretibus a Cornelio a Lapide laudatis, verum & ab aliis, ut a Joanne Gagnæo, a Tacito Nicolao Zegero, a Francisco Titelmanno, ceterisque compluribus: Divum autem Thomam non probare illam duntaxat, sed existimare alia qualibet meliorem; nam 3. p. q. 52. art. 2. ad tertium inquit: *Augustinus tamen melius exponit in Epistola ad Evodium, ut referatur non ad descensum Christi ad inferos, sed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit a principio mundi.* Affirmo præterea, Augustinam existimasse traditam a se expositionem, non ambigam & fluxam, sed talem, quæ non possit de falsitate convinci, & ex singulari ejus modestia non esse arripiendam ansam eam refellendi, sed apprehendendum documentum alias quoque interpretationes Sanctorum debito obsequio excipienda ut nos præstare studuimus præcitato volumine secundo. Ad hunc enim modum loquitur S. Pater in ipsa ad Evodium Epistola n. 22. *Hæc expositio verborum Petri, cui displicet, vel cui, etiamsi non displicet, non tamen sufficit, quærat ea secundum inferos intelligere. Qui si valuerit illa, quibus me moveri supra commemoravi, ita solvere, ut eorum auferat dubitationem, impartiatur mihi: quod si factum fuerit, poterunt illa verba utroque modo intelligi; sed ista sententia de nulla falsitate convincitur.* Dico insuper probabilius videri, quod Petrus sermonem instituat de prædicatione facta incredulis, dum adhuc detinerentur in carne. Enimvero pro iis, qui in carcere erant, habent nonnullæ Versiones, iis, qui in carne conclusi erant: nempe ita legit solus Thomas Anglicus quem unicum citat A Lapidem; verum etiam hanc lectionem præfert Venerabilis Beda: eandem occurrere in nonnullis codicibus vetustioribus scribit Zegerus: idem affirmat Corrensis apud Erasmus. Præferendam tamen censemus vulgatam Versionem, cum extet in Græco, *ἐν φυλακῇ ἐν τῷ καὶ* in carcere: atque arbitramur sapientissime adhibuisse Petrum eam verborum phrasim, dum ageret de incredulis; eo quod uno vocabulo designavit corpus, quo concluditur anima, & mentis cæcitatem, & captivitatem dæmonis, in qua delitescunt increduli: unde Augustinus laudata Epist. num. 16. ait: *Ad illum ergo sensum, qui te movet ideo videntur adtracti qui hoc Petrum sensisse crediderunt, quia dixit conclusis in carcere spiritibus prædicatum; quasi animæ non possint intelligi spiritus, quæ tunc erant in carne, atque ignorantie tenebris velut carcere clauderentur: de quali carcere se considerat liberari ille, qui dicit, Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo; quæ alibi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, sed hic liberati sunt, de quibus scriptum*

ptum est, *Qui sedebant in umbra mortis, lumen erat eis.* Neque in uno tantum loco, sed in multis infideles & iniqui dicuntur sedentes in tenebris mortui, captivi; tamen vitam agant corpoream: ut *Is. ix. 2. lxi. 1. Matth. iv. 16. Luc. i. 70. iv. 18. Rom. v. 15. vi. 11. vii. 6.* Tandem assero particulas illas, *In quo*, si referantur ad spiritum, quod, ut dicam paulo infra, non est necessarium omnino, melius significare spiritum divinitatis, quo Filius Dei antequam veniret in carne, venit ab initio mundi ad homines commonendos, quam animam, in qua descendit ad inferos. Si enim attendatur verborum ordo, inquit Petrus Christum fuisse mortificatum carne, vivificatum vero spiritu: *in quo* spiritu, in eo scilicet, quo vivificante resurrexit, predicavit & illis spiritibus, qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe: praesertim cum difficile sit demonstrare eos poenitentiam egisse, & rationem asserere, cur iis Christus apud inferos praedicaverit, aut Petrus istorum potius, quam aliorum mentionem fecerit, atque hac in re tot fere inveniantur sententiae, quot capita.

Ex quibus omnibus inferitur Augustinianam expositionem de nulla posse falsitate convinci: & ad eam corroborandam ulterius animadverto, S. Hieronymum in caput lrv. Isaiae absque ulla ambiguitate referre verba Petri ad praedicationem factam in diebus Noe, & dum inferebatur diluvium. Unde (inquit Tom. iiii. pag. 395.) *Domini fecisse diluvium, qui juxta Apostolum Petrum occisus est carne, vivificatus spiritu, & praedicavit spiritibus in carcere constitutis, quando Dei patientia expectabatur in diebus Noe, diluvium impiis inferens.* Audin quando praedicavit? *In diebus Noe.* Vides quomodo? *Diluvium inferens.* Revera de quo argumento pertractat Apostolorum Princeps? Aut de sperferendis contumeliis, ut mihi satis perspicuum videtur; aut de Ecclesia, quam ibidem comparat Arcae Noe. Ad perseferendas contumelias movet quidem plurimum, si dicamus etiam Christum justum pro injustis passum fuisse deglutiendo pro nobis mortem, nec detrectasse Evangelium nuntiare Judaeis, quamvis credere noluerint, quemadmodum diluvii tempore vocavit ad poenitentiam incredulos, eos quoque, qui perierunt extra arcam: sed quam vim habeat ad hoc comprobandum commemorare beneficia facta iis, qui egerant poenitentiam, id mihi hercule non satis assequor. Quid enim habet roboris haec exhortatio, Patimini eos, qui detrahunt vobis, vestramque calumniantur conversationem, quoniam & Christus evangelizavit spiritibus olim incredulis, sed justis postmodum, ac fidelibus? Nonne habere videtur majorem efficaciam hortatio istiusmodi: Patimini, quoniam etiam Christus olim spatio centum annorum pertulit

Berti Theol. Tom. VI.

incredulos, postea Judaeis pervicacibus in carne apparuit, deinde pro iniquis subiit crudelissimum supplicium crucis, & modo vos omni labe inquinatos purgavit baptismate. Itaque Augustini interpretatio scopo Petri cohaeret quammaxime. Quod si dicas hunc instituere comparisonem inter Arcam Noe, & Ecclesiam; nec illud percipio, quomodo gentibus, quae venerunt ad fidem, equiparari possunt increduli, qui extra Arcam demersi sunt, & qui typum gesserunt damnandorum, ut legimus *Matth. xxiv. 37. & Lucae xvii. 26.*

Ut modo expositionem Augustini cum Basilio Legionensi referamus etiam ad pervicaces Judaeos, quibus Christus adveniens in carne praedicavit, & percipiamus quomodo & ii sunt, qui fuerunt increduli, dum fabricaretur Arca; observandum est, quod supra dixi, particulas illas, *in quo*, non esse necessario accipiendas de spiritu. Habere enim vim causalis, & idem valere, ac, *ideo*, *propter quod*, *quapropter*, tradunt scholia Graecorum, & Ecumenius praesertim scribens Tom. 2. pag. 514. *τὸ αὐτὸ τὸ διό, Hoc, ἐν ᾧ causaliter sumitur pro ideo.* Idem Poncius plura indigitat loca, ubi propositio *In* sexto juncta casui est idem, ac *propter*: ut *Psalmo lxxv. 3. In multitudine virtutis tuae.* *Michae 111. 11. Principes ejus in muneribus judicabant.* *Matth. 11. 6. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me:* quibus in locis constat sensum esse, *Ob multitudinem virtutis tuae; Propter munera, Propter me.* Illis quaeque verbis, *In diebus Noe*, censet Basilius supplendum sicut; ut sensus sit, *Propter quod*, idest, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne vivificatos autem spiritu, veniens praedicavit etiam illis, qui aliquando fuerant increduli, sicut increduli fuerant homines, cum fabricaretur Arca. Ar videtur Legionensis probare lectionem quorundam Bibliorum, ut Plantinianorum anni 1583. Sixti V. anni 1590. & Complutensium: quum proculdubio legendum sit *mortificatus, & vivificatus*, ut habet modo Scriptura Canonica, necnon correctior Sixtina anni 1592. in cujus margine aureis notis propria manu conscriptis Angelus Rocca demonstrat hanc lectionem esse ceteris praefendam. Retenta hac ramen, persistit adhuc sententia Legionensis, si dicamus morem esse cum profanorum, tum sacrorum Scriptorum, dum alloquuntur praesentes, eis tribuere, quae eisdem antiquitus acciderunt; veluti dum idem populus putatur, qui nunc extat, & qui fuit majorum aetate, aut plurimis ab hinc annis. Atque exempla apertissima hujus rei occurrunt apud *Marc. xi. 3. Joan. vi. 32. vii. 19. Act. vii. 38.* & apud Latinos quoque, Graecosque Scriptores laudatos a Grozio lib. 2. de Jure belli & pacis cap. 9. Hanc loquendi consuetudinem eo magis servare debebat Petrus, quo pervicaces, & increduli,

H

qui

quibus prædicavit Christus, aut in spiritu Christi prædicarunt Apostoli, non minus ac ii, qui vixerunt ætate Noe, degebant sub peccati captivitate; & quemadmodum ad naufragium vitandum tunc Arca construebatur, ita Christi, & Apostolorum temporibus ad salutem credentium ædificabatur Ecclesia. Recte itaque Basilius Ponticus supplendum censuit *τὸ sicut*, nec male Petri locum explicavit de incredulis in carne viventibus: quod postea fecerunt alii citati a Calmet, & nuperrime Joannes Thomas Melitenfis.

Infertur ex hæcenus dictis posse utramque sententiam Augustini, ejusque discipuli simul defendi, & commodiorem esse intelligentiam Apostolici textus, si dicamus proponi nobis ad patientiæ exemplum Dominum Jesum Christum, qui pro injustis affixus est cruci; qui venit ad oves quæ perierant domus Israel: qui post resurrectionem ex mortuis per Apostolos prædicavit spiritu virtutis suæ gentibus idolarris, sicut olim antequam appareret in carne, aut per ora prophetarum, aut occulto divinitatis suæ spiritu increpaverat improbos, rectosque docuerat, ut unumquemque erueret e dæmonis captivitate: quæ fusiori stylo dicta sint ad vindicandam Augustini expositionem, ad explicandam alteram, eximii Augustinensis Theologi, ad enodandum Scripturæ locum, in quo expediendo sudant quamplurimi, salva tamen interpretatione meliori, & persistente Catholico, & Orthodoxo dogmate de Christi descensu ad inferos, quod libro xxii. cap. 7. adversus hæreticos propugnavimus.

C A P U T X.

De Christi merito, oratione, & Mediatoris officio.

FACILE ex præmissis disputationibus infertur quid Candidati nostri tenere debent in ceteris quæstionibus apud omnes fere Scholasticos tractatis, circa Christi meritum, orationem, atque munus, officiumque Mediatoris: sed nihilominus eas in hujus libri postremo capite diluere curabimus, ne rodiores querantur, quod illæ non sint a nobis singillatim expositæ. Ergo circa meritum Christi illud primo loco definimus quod revera fuerit merendi capax, nam fuit in ipso necessaria ad meritum libertas, cum oblatus sit quia voluit, & potestatem habuerit ponendi animam suam, Is. liii. 7. & Joan. x. 18. Servavit præterea mandatum Patris factus obediens usque ad mortem, ad Philipp. ii. 8. Fuisse plenum Spiritu sancto, & gratia exornatum liquet ex Is. xi. 2. Dan. ix. 24. & Luc. ii. 35. ad hunc quoque finem in mundum venerat, ut salutem nostram operaretur, atque honorem libera prævari catorum culpa Deo ablatum, voluntaria sui

ipsius immolatione restitueret, Ioan. iii. 16. & Epistola prima iv. 9. Ejus præterea singulari obedientiæ retributum a Deo præmium exaltationis nominis sui, Patris glorificationem in universo terrarum orbe, necnon omnium redemptionem, justificationem multorum, atque electorum suorum gloriam, manifeste colligitur ex Isaia liii. 10. Ioan. xvii. 5. 9. Rom. v. 2. 9. 11. Fuerunt autem hæc omnia suis quæque locis comprobata. Nihil ergo ad Christi meritum deest: non arbitrii libertas, non gratiæ ornamentum, non obedientiæ perfectio, non denique Dei præordinatio, ac promissio.

Quærent deinde nonnulli, quandonam Christus Dominus incæperit promereri: qua in re arbitramur subscribendum sententiæ communiori, quam propugnat Magister in iii. dist. xviii. S. Thomas q. 34. art. 3. Scotus in distinct præcitata, Argentinas ibidem q. 1. art. 3. Gavardi q. viii. art. 1. Gabr. a S. Vincent. disput. xix. dub. 2. Juenin dissert. vi. q. 6. Witasse q. x. art. 3. & cum his propemodum infiniti, quod nempe Christus meruerit a primo suæ conceptionis momento. Ac præter Scriptorum auctoritatem, constat 1. ex Apostolo ad Hebræos x. 5. 7. Dominum Jesum in exordio vitæ suæ, & mundum ingrediendo sese obtulisse Deo hostiam & oblationem pro peccato, cum ad hoc expiandum satis non essent holocaustata, eoque priori momento divinæ voluntati obedientiam præstasse: *Ingressus mundum dicit: Hostiam, & oblationem nolui: corpus autem aptasti mihi: holocaustata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus voluntatem tuam.* Diximus præterea lib. x. cap. 15. nec Angelis id denegandum, quin promeruerint in primo instanti; quamvis ordine causalitatis ipsorum mentis perceptio præcesserit motum liberum voluntatis: quod multo magis est asserendum de Christo, in quo fuit plenitudo scientiæ, neque ad deliberandum potuit præcedere hæsitatio ulla animi fluctuantis. Insuper affirmavimus eo loci, nunquam juxta Magnum Gregorium lib. i. in Ezech. hom. 6. beatissimam Christi animam fuisse absque merito. Ad hæc Christus & lumine gloriæ, & gratiæ virtute suffultus fuit. Ut ergo per lumen gloriæ statim vidit Dei essentiam; ita per effectricis gratiæ virtutem statim promeruit. Demum quod movit perpaucos sententiæ oppositæ assertores, requiri scilicet ad meritum liberum arbitrium, ad illud vero indifferentiam, non videtur alicujus esse ponderis. Alia est enim indifferentia suspensionis, quæ sita est in hæsitante animi, & per quam quid agendum sit, consultatione quadam inquiratur: alia est indifferentia libertatis, qua ita operamur, ut possimus non operari propter mediorum liberam electionem. Prior quidem indifferen-

tia nequit conjugi cum actu; sed cum proveniat ex ignorantia, & sit arbitrii defectus, locum non habuit in Christo. At indifferentia altera cum ipso actu persistit, cum sit exercitium libertatis; quamvis idem actus a voluntate perspicuo scientiæ lumine collustrata absque ulla mora exeratur. Vide Tom. I. pag. 133.

Tertia eaque præcipua quaestio, est, an Christi merita infiniti sint pretii: sed hanc etiam dirimunt quæ præcedenti capite sexto disserui de Christi satisfactione. Infinita quippe esse Christi merita inde colligimus, quia etsi meruit per actiones tantum humanæ naturæ, cujus proprium est Deo subijci, & ipsius mandatis obtemperare; ipsæ tamen actiones erant hominis Dei, & a persona, quæ in sua jura eas vindicabat, habebant summum, maximumque valorem. Demonstravimus enim Patres ideo satisfactioni Christi tantam vim tribuere, ut non solum sufficiens fuerit ad omnia exhaurienda peccata, verum etiam superexcedens, plurisque æstimanda, quoniam non homo nudus passus est, sed homo Deus: neque a forma assumptæ humanitatis segreganda est divinæ personæ majestas. Quare, ut cum Damasceno, & Leone Magno dictum est, patienti carni connexa erat divinitas; & licet aliud sit Creator, aliud creatura, aliud deitas inviolabilis, aliud caro passibilis; in una tamen persona concurrunt proprietates utriusque substantiæ, ut sive in infirmitatibus, sive in virtutibus; ejusdem sit contumelia, cujus est gloria. Verum ab iis repetendis, in quibus multum locavi operis, supersedeo.

Prætermittendum non est autem, negare quosdam infinitum meritorum Christi valorem; propterea quod promeruerit operibus naturæ humanæ finitis, & finita quoque fuerit gratia ipsius, effectrix causa promeriti. Illud quoque nonnullos movet, quo pacto si infinita fuerunt Christi merita, non sit una tantum actione consummata humani generis redemptio. Quærent denique quomodo diversa merita in Christo sint, si infinitum est unumquodque, neque in suo genere potest perfici.

Verum hæc omnia diluimus disputantes contra Socinum. Ad primum enim dictum est, stare cum humano opere, & finita gratia promeritum summum atque infinitum, si persona, ex cujus dignitate æstimatur opus, sit Deus ipse. Ad alterum responsum est, Christum actionibus plurimis, quarum unaquæque ad eos redimendos sufficiens erat, dedisse nobis salutaria præcepta, & ingentem erga nos caritatem manifestasse. Adde fuisse in eo potestatem referendi vel mortem, vel opus aliud ad hominum reparationem, cum sit Deus summus plenissima pollens auctoritate. Ad ultimum dicimus unum quidem esse singulorum operum Christi valorem attenta dignitate personæ, sed esse multiplicem respectu operum &

objectorum: quemadmodum est una Dei actio, si referatur ad ejus omnipotentiam; multiplex, si ad res creatas: servato tamen discrimine de quo superiori capite VII.

Quid, & quibus Christus meruerit, hoc loco non repetam; quum ex cap. 20. libri XXVI. constet non potuisse sibi promereri hypostaticam unionem, ac primam gratiam, quæ duo merita quæque præcedunt. Eadem ratio est de beatificatione, & sanctitatis ornatu, quæ unionem ipsam hypostaticam consequuntur: non enim cadunt sub merito, quæ in primo conceptionis momento alicui tribuuntur. Meruit ergo Dominus Jesus sibi gloriam corporis, nominis exaltationem, cultum populorum, creaturarum omnium obsequium, dæmonum subjectionem, & Ecclesiæ suæ firmitatem, atque incrementum. Quæ omnia licet sibi deberentur jure divinæ generationis, ad nostræ tamen profectum virtutis comparare voluit profusione sanguinis, maximorumque meritorum impendio. Illustris est sententia Hugonis Victorini q. 150. in Epist. ad Rom. scribentis: *Mereri geminam habet significationem, dicitur enim mereri, cum per bonum opus efficitur dignus aliquo qui prius non erat dignus, secundum quam significationem videtur nobis quod nec secundum divinitatem, nec secundum humanitatem Christus, aliquid meruit, etiam in ipsa morte. Dicitur etiam aliquis mereri, cum bonum aliquod facit, quod sit dignum remuneratione; secundum quod Deus dicitur etiam mereri cum beneficia præstat pro quibus tenemur eum in æternum laudare, & Christus secundum humanitatem in sua passione meruit nobis introitum vitæ æternæ.* Vide Thom. lib. V. cap. 16. & Du-Hamel lib. IV. cap. 1. At nobis Christum promeruisse redemptionem, remissionem peccatorum, omniaque gratiarum munera, quæ justificationem præcedunt, vel subsequuntur, liquet ex II. capite hujus libri: quid demum præstiterit Angelis dictum est supra p. 100. & 101. Hæc itaque de Christi merito.

DE CHRISTI ORATIONE.

De oratione autem illud principio statuendum est, Christum Dominum Patrem orasse: quod extra controversiam omnem positum censeo. Lucæ enim VI. 12. legitur: *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Jo. XVI. 1. *Et sublevaris oculis in cælum dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.* Ibidem versu 20. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Legimus quoque orasse dum in Bethania suscitaret Lazarum, Joann. XI. 41. in horto Gethsemani, Mat. XXV. 29. necnon de cruce pendens, Lucæ XXIII. 34. Atque id factum optime, primo ut nobis demon-

straret unde petendum sit auxilium, & quomodo in corporis animique angustiis divinam voluntatem debeamus eligere; ut præclare demonstrat hom. 38. in Mat. pag. 707. Io. Chrysostomus. Deinde ut omnia referret ad Patrem, inquit Epiphanius hæresi 69. quæ est Arianorum, num. 30. Tum ut nobis Filii persona innotesceret, & sermo deprecantis alterum nobis fidem Trinitatis & Incarnationis insinuaret, juxta doctrinam Hilarii libro x. num. 22. præterea, ut impleret Mediatoris officium, Secerdotis munus, Capitis nostri partes, optimique Magistri munia; quemadmodum exponunt Augustinus in Psalm. lxxxv. num. 1. & Damascenus lib. 111. de Fide orthodoxa cap. 24.

Secundo loco animadverto Christi orationem non tam illum verum hominem demonstrasse, quam ostendisse majestatem divinitatis: quod summo opere notandum est adversus Arianos. Primo enim orans pro electis suis, Ioan. xvii. 10. dixit sua esse omnia, quæ Patris sunt: & versu 21. rogans, *ut omnes unum sint*, ait, *sicut tu, Pater, in me, & ego in te*; non vero; *ut tu in nobis, & nos in te*, aperte se a creaturis separans, inquit Ambrosius lib. iv. de Fide cap. 3. num. 37. Item orans eodem cap. versu 5. *Nunc clarifica me tu, Pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset, apud te*, ostendit, Unigenitum quod ad divinam quidem naturam spectat, gloria sibi convenienti non esse destitutum, inquit Cyrillus lib. xi. in Ioan. cap. 4. Lazarum pariter suscitaturus, Ioan. xi. 43. postquam Patri gratias egerat, ait voce magna, *Lazare veni foras*, quæ vox imperantis est, non precantis, demonstratque internam Christi gratiam vivificantem, & divinitatis potentiam, juxta Augustinum Tract. alix. in Ioan. num. 24. Demum, ne alia exempla proferam, Lucæ xxi. 34. exoravit veniam crucifixoribus suis, sed ibidem vers. 43. ait Latroni, *Hodie mecum eris in Paradiso*, ostendens, quomodo propria auctoritate regnum dabat, ut inquit Ambrosius citato libro iv. cap. 5. num. 56. Itaque, ut eo loci concludit sanctus Antistes. *Rogat, quando passurus ostenditur, imperat quando filius Dei creditur*. Atque hinc duo inferuntur digna notatu; perperam Arianos ex oratione, qua Christus comprobavit propriam humanitatem impugnare divinitatis substantiam: & Paulinum Aquilejensem, dum libro 1. adversus Felicem tinctum pice Nestoriana, videtur asserere Christum non orasse, intelligendum esse de illa oratione, quæ divinæ personæ depri- mit majestatem.

Affirmo tertio loco quamlibet Christi orationem, absolutam, atque proficiscentem ex voluntate regimine rationis directâ fuisse a Patre exauditam, ut docet S. Thomas 3. p. q. 21. art. 4. Sylvius, ac Thomistæ omnes ibidem, Estius

in dist. xvi. §. 4. aliique unanimiter. Atque id in factis literis expressum est. In Psalmo enim xx. 3. de Christo Rege legimus prænuntiatum: *Desiderium cordis ejus tribuisti ei, & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum*. Martha Joannis xi. 22. ait: *Sed & nunc scio, quia quodcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus*. Ipsemet Christus eodem capite vers. 42. *Ego autem sciebam quia semper me audis*. Paulus denique in Epistola ad Hæb. v. 7. *Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*. Et quidem duo sunt, quæ non sinunt quemquam de hac re dubitare: unum, quod Christus nullam habens voluntatem rationis contrariam Deo, nil poterat absolute precibus petere, quod nollet idem Deus elargiri; ideoque exaudiri debuit omnis oratio istiusmodi voluntatis interpretativa; quæ est ratiocinatio S. Thomæ: alterum vero, quod cum omnia quæ petuntur in Christi nomine, cunctis, juxta Evangelica eloquia, concedantur, Matth. xxi. 21. Marc. xi. 24. Ioan. xiv. 13. multo magis credendus est accepisse quicquid petiit Unigenitus filius: cujus orationi neque caritatis fervor defuit, neque fiduciæ firmitas, neque expetendarum rerum honestas, neque præstantia meritorum.

Hæc cum ita sint, illud principio a me queritas, Eccur quando oravit ad Patrem, Matth. xxvi. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste*, nequaquam fuerit exauditus? Sed quamquam id Christus peteret commonstrans humanam infirmitatem, ac sensum, pro quo mortem refugiebat; in ipsa tamen oratione expressit desiderium ratione directum, atque absolutum & efficax, ut Patris adimpleretur voluntas, idque iterum, ac tertio dicens, *Fiat voluntas tua, & ostendens*, ut diximus paullo supra cum Chrysostomo, *voluntatem se Dei omnino continere, & ubique voluntatem Dei querendam & eligendam esse*. Quamobrem in hac oratione non solum attendi debet voluntas, quæ sentiens tristitiam mortis, exclamavit, *Transeat a me calix iste*, verum etiam imperium rationis, quo addidit, *Fiat voluntas tua*: atque istud præsertim, cum voluntas quæ sequitur rationis deliberationem, sit absoluta & propria; quæ vero sectatur motum sensualitatis, (inquit ibidem S. Thomas) sit potius *velleitas*. In illa ergo oratione quod Christus absolute petiit, & deliberata voluntate exoravit, impletum est; atque huic responsioni lubens subscribo. Est tamen sententia beati Hilarii lib. x. de Trinit. num. 37. 38. 41. non sibi orationem illam Christum fecisse, sed Apostolis, qui per calicem Dominicæ passionis tentandi erant: at Hilarius de Christi divinitate ibidem differens demonstrat mortis tristitiam non potuisse

se perturbare mentem divinitati conjunctam, quod evenire utique potest hominibus ceteris; ideoque non indigebat Christus auxilio ad voluntatis reprimendam oblationem: quale auxilium Martyribus implorabat. Quare, ni fallor, potest Hilarii sententia propugnari simul cum præcedenti. Idem dicendum arbitror de responsione quorundam afferentium orationem Christi exauditam fuisse, non ut mortem evaderet non patiando, sed ut mortem vinceret resurgendo, quod videtur conforme verbis Apostoli ad Hæbr. v. 7. Recurrit enim responsio prima; quoniam ut mortem vinceret erat divina voluntas, idque Christus orabat voluntate deliberata: quamquam, me quidem iudice, ea verba, *Transseat a me calix iste*, non mortis victoriam significant, sed afflictionem potius atque passionem, calicis poculo comparatam Matth. xx. 22. & Joan. xviii. 11.

Quæris præterea, quomodo exaudita fuerit altera Christi oratio, qua in cruce clamavit, Luc. xxiii. 34. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt?* Complures enim teterrimæ illius mortis auctores, atque magna Judæorum in illam conspirantium pars miserrime petierunt. Respondet autem S. Thomas citato art. 4. ad 2. non orasse Christum pro omnibus crucifixoribus, sed pro iis solum, qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam: quam responsionem omnino tenendam esse demonstrat ibidem Sylvius ex verbis Christi Joannis xvii. 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt*: quo loco & nos usi sumus Tom. ii. pag. 97. ad demonstrandam in Christo pro salute electorum peculiarem sollicitudinem. Accedit ad hanc responsionem corroborandam Augustinus, cujus Tract. xxxi. in Joan. num. 9. hæc sunt verba: *Videbat quosdam suos inter multos alienos: illis jam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat injuriam*. Verum cum sæpenumero dictum sit mortem Christi omnibus, etiam reprobis, attulisse redemptionem, ac parasse salutarem medicinam, quamvis illius mortis beneficium singuli non accipiant, sed ii tantum, quibus per fidem, per caritatem, & per sacramenta applicatur: coherentem assero, Christum in cruce pro electis orasse, ut salutem consequerentur, quod optime expressit S. Thomas; pro reprobis vero orasse, ut iis quoque pararetur salubre medicamentum, neque ulli mortaliū poenitentiam agenti denegaretur venia, atque in utraque parte exauditam fuisse Christi orationem. Audiendus est Augustinus serm. 175. alias 9. de verbis Apost. numer. 2. & 3. *Ille autem, inquit, etiam cum occideretur medicus erat, vapulabat, & curabat: patiebatur phreneticum, nec deserebat egrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, invadebatur, insultabatur ei, postremo occide-*

batur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumferebatur, & medicus erat. Agnosce phreneticos, agnosce & medicum. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Illi perdita mente sæviebant, & medici sanguinem sæviendo fundebant: ille etiam de ipso sanguine suo egrotis medicamentum faciebat. Non enim frustra dixit: Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt; orat Christianus, & exauditur: orat Christus, & non exauditur? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant. Erant in ipso populo, a quo ipse medicus occidebatur, & in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur. Hactenus de Christi oratione.

DE CHRISTO MEDIATORE.

Postremo loco dicenda nonnulla sunt de officio Mediatoris. Ac primo Christum Mediatorem esse peculiari quodam titulo, & ad differentiam Sanctorum, quatenus ipse solus nos redemit, ac pretio sanguinis sui debita persolvit nostra, quamvis etiam Sancti per Christi gratiam, & redemptione peracta, pro nobis fungantur intercessorum officio, satis superque demonstratum esse contra Socinum, ac traditam ab Apostolo 2. ad Corinth. v. 18. prima ad Tim. ii. 5. aliisque in locis innumeris. Inquirendum remanet, secundum quam naturam Christus sit Mediator, an secundum divinam, an secundum humanam, an secundum utramque. Missis itaque Socinianis, qui divinam in Christo naturam negant, aliisque Arianis & Ebionitis; sciendum est Andreæ Osiandrum Lutheri discipulum, cum refutaret sententiam aliorum Novatorum, autumantium justificari homines per solam fidem, excogitasse absurdiorē alteram, quam amplexi sunt Joachimus Westphalus, & Joannes Wigar-dus; fieri scilicet justificationem per ipsam justitiam substantialem Christi sanctis inhabitantem. Quem errorem oppugnaturus Franciscus Stancarus Mantuanus addictus partibus Lutheranis in Apologia Edita adversus Wittembergenses, docuit Osiandri sententiam labili innixam esse momento, cum Christus sit mediator, & justificationis auctor, spectata tantum natura humana, quæ nequit iustis singulis inherere. Ita Osiander divinæ tantum naturæ, Stancarus humanæ duntaxat tribuit Mediatoris officium. Legatur Florimundus Ræmundus lib. ii. cap. xiv. num. 6. & cap. xv. num. 1. Contra Stancarum conscripsit Joannes Calvinus duas ad Polonos epistolas: in quibus mediam ingressus viam tradidit Christum Mediatorem esse secundum utramque naturam. Sed nec Calvinus recta incessit, autumans juxta utramque naturam Christum perfunctum Mediatoris officio: quum sententia Catholica teneat, Christum utique esse Mediatorem ut Deum & hominem, sed ex hu-
mana

mana tantum natura, tamquam a principio, ut inquit, *formali*, prodiisse opera redemptionis; quæ a persona Verbi exequentis quæ carnis erant, habebant pretium, valorem, ac dignitatem.

Hæc si probe distinguas, nihil occurret in hac materia difficultatis: & quamquam ad ea distinguenda satis superque sufficiunt quæ diximus in consutatione trium hæresum, Monothelitarum, Nestorianorum, Eutychianorum: majoris tamen perspicuitatis gratia effirmo primum, non fuisse Christum Mediatorem, prout est homo a persona Verbi præcisus. Quod probatur primo, quia in nostræ Redemptionis negotio non debeat humanitas considerari a divinitate sejuncta; quoniam Christus non potuit occidi nisi ut homo, & non potuit morti suæ tantum conferre pretium, nisi ut Deus. Atque id præcedenti cap. vi. ratione, & auctoritate probatum est. Deinde ipsum Mediatoris nomen demonstrat, debuisse Christum habere aliquid cum Deo, & cum hominibus commune, quemadmodum docet Irenæus lib. iii. cap. 20. nunc 18. num. 7. Joannes Chrysost. hom. vii. in Epistolam 1. ad Timotheum, Theodoretus Dialogo 111. Lactantius lib. iv. cap. 25. & S. P. Augustinus in Enchirid. cap. 108. num. 28. lib. x. Confess. cap. 42. num. 67. serm. 2. in Ps. 90. num. 1. aliisque in locis supra productis. Depromitur præterea illustris ratio ex ipsomet Augustino lib. 1. de Consensu Evangelistarum cap. 35. num. 53. quæ ex Theologiæ nostræ principiis sponte fluit: & quam ut percipias, recolle immutabilem virtutis regulam nihil esse aliud, quam sapientiam Dei: rectam esse rationalem Creaturam, dum hujus sapientiæ particeps facta casto amore adhaeret summo bono; impiam vero, dum avergens mentis obtutum a luce sapientiæ, convertit se ad imaginem rerum commutabilium, atque his adhærescit amore noxiæ cupiditatis. Ut ergo hinc animus divellatur, & ad suprema redeat, opus habet ipsa Dei sapientia, quæ nos ex imis attrahat ad superna. Audi nunc citato loco Augustinum: *Quia omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquod medium reducuntur, & ab æterna justitia temporalis iniquitas nos alienabat, opus ergo erat media justitia temporali, quæ medietas temporalis esset de imis, justa de summis, atque ita se nec abrumpens a summis, & contempnans imis, ima redderet summis. Ideo Christus mediator Dei & hominum dictus est inter Deum immortalem, & hominum mortalem Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat factus quod non erat.*

Nihilominus assero, quod si attendantur opera, per quæ Christus partes Mediatoris implevit, Mediator est in quantum homo. Principio id affirmat Apostolus in 1. ad Timoth. 11. 5. scribens: *Unus Mediator Dei, & hominum homo Christus*

Jesus. Præterea Augustinus de Peccat. Origin. cap. 28. num. 33. inquit: *Non autem per hoc Mediator est, per quod æqualis est Patri*. Similia habet Tract. 82. in Joan. num. 4. & lib. x. Confess. cap. 43. num. 63. Deinde idem tradit Magister dist. 19. & antiqui omnes Scholastici, necnon S. Thomas q. xxvi. art. 2. Sylvius ibidem, Estius in dist. xix. §. 7. Denique ratione constat mortem, obedientiam, orationem, sacrificium crucis, & cetera Mediatoris officia peracta quidem esse a persona divina, sed ratione naturæ assumptæ. Quamobrem mirari soleo recentiores aliquos, qui longam instituunt disputationem, ut ostendant hæc non juvare Stan- carianos. Isti enim cum Nestorio negabant Verbi personam redemptionis opera perpetrasse; affirmantes τὸν λόγον adfuisse tantum naturæ humanæ, ut posset passionem perferre, ut inquit citato loco Ræmundus, Canisius in præmonit. ad librum 1. de Corruptelis Verbi Dei, necnon Vasquezus disput. 83. cap. 2. At nos ipsam Dei Verbum passum; mortuum, & Mediatoris officio perfunctum, profiteamur ratione humanitatis assumptæ, quam a Verbi persona minime separamus, resutantes hac fidei professione Stan- cari, Osiandri, Calvini, aliorumque omnium hæreticorum errores.

Habes hinc, Lector, quantum in Mediatoris officio Dominus Jesus discrepet a Sanctis suis. Primum quia humana natura Christi est Verbo unita *hypostatice*, Mediator est, ut inquit Theologi, *per mediationem substantialem*, idest, Mediator noster non morali tantum affectu, ut sancti alii, sed *substantiali* unione conjunctus est Deo. Ille insuper est reconciliatio & propitiatio pro peccatis totius mundi: alii habent ministerium reconciliationis. Fecit ille proprio sanguine ægrotis medicamentum: ceteri tantum dant operam, ut ægrotis medicina applicetur. Christus est fons gratiarum, lux, via, veritas, vita; alii Christi gratiam suppliciter petunt, lumen querunt, viam commonstrant, veritatem docent, vitam annuntiant. Christus denique est Ecclesiæ caput, vivus Panis, Sacerdos & holocaustum: sancti autem sunt Christi membra, pascuntur ad Christi mensam, offerunt Christi victimam.

Denique inquirunt aliqui, an etiamnum sedens a dextris Dei orando, atque interpellando pro nobis exerceat piissimus Jesus officium Mediatoris. Exercet utique. Nam Apostolus ad Rom. vii. 34. ait: *Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*; & ad Hæbr. vii. 25. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Joannes etiam in priori Epistola cap. 11. 2. *Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum*. Legatur Augustinus Epist. 59. ad Paulinum

linum quæst. 5. nunc 149. num. 14. & 17. & Tract. 1. in Epist. Joan. num. 8. Joannes Chrysostomus hom. xviii. in Epist. ad Rom. hanc profert rationem, quoniam Christus in cœlis nostri curam non deposuit, & adhuc eandem caritatem constanter servat. Scribit idem Theodoretus Tom. iii. pag. 70. Theophilactus in cap. vii. ad Rom. ac Patres alii. Me non latet eruditum Vasquesium disp. lxxxii. cap. 2. contendere Patrum testimoniis, quod Christus in cœlis non oret, nisi naturam nostram in Patris dextera collocatam incessanter Patri manifestando, ut inquit Paulinus Aquilejensis in libro Sacrosyllabo, Nazianzenus orat. 36. num. 52. & Gregorius libro 22. Moralium cap. 13. Verum manifestat quidem Salvator Patri susceptam pro nobis humanitatem, sed non absque interpellatione, atque oratione: quam si aliqui Patrum denegare videntur, aut sermonem instituunt de oratione illa, quam fecit in diebus carnis suæ cum lacrymis & clamore valido, ut inquit Apostolus ad Hæbr. v. 7. vel de oratione, qua petitur redemptio hominum, non redemptionis applicatio; vel de ea, quæ sita est in vocibus oris, non in cogitationibus cordis. Priori sensu lo-

quantur Nazianzenus & Paulinus, postremo autem Gregorius: nam illi oppugnant hæreticos deprimentes personam Christi; hic vero demonstrat æternam vitam corde potius, quam ore petendam esse. Profecto orationem Christi nihil gloriæ & majestati ipsius derogare, demonstrat citato loco Theodoretus duorum regum exemplo: quorum unus si a regni consorte petat, ut ei quispiam reconcilietur, hoc ne (inquit Præsul Cyrensis) de ejus qui petit dignitate detrahatur? Nequaquam. Atque hæc dicta sint de humani generis redemptione, de Unigeniti filii Dei nimia erga nos caritate, de magno Sanguinis ejus pretio, & de beneficiorum omnium maximo perpetua contemplatione in memoriam revocando.

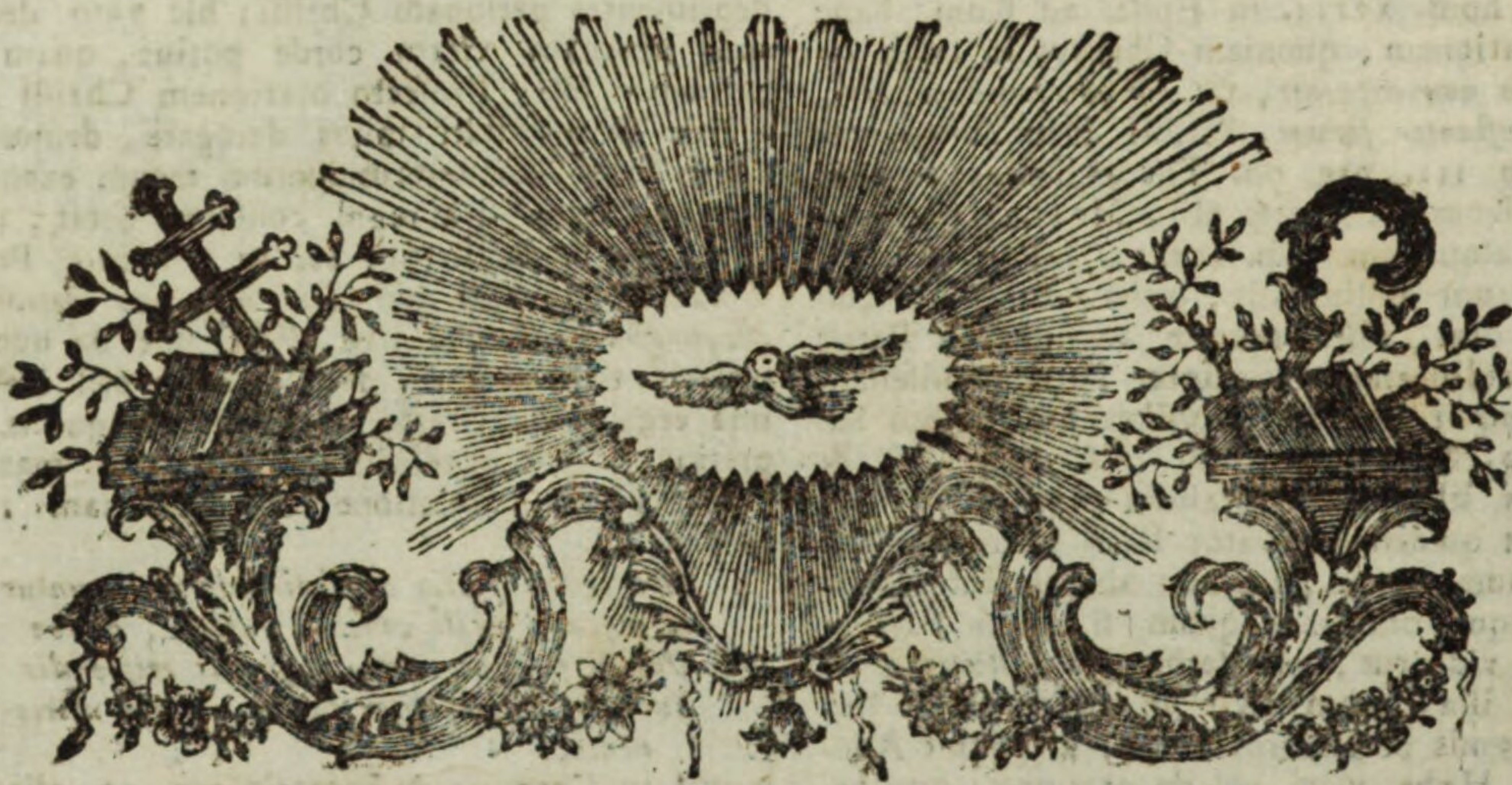
Hoc igitur pretio captivi cum redimuntur.

Agnoscant quasi conclusi carcere, quoque

Obsessi fuerint morbo: quibus eripiendis

Succurri haud aliter potuit, quam morte Medentis.

inquit in Carmine de Ingratis cap. 54. alias 45. Aquitanorum decus, & Augustiniana doctrina vindex, Beatus Prosper.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER VICESIMUS NONUS;

In quo disputatur de tempore perfectæ Reparationis.

NESCIO, qua de causa recentiores Scholastici dantes operam Theologicis institutionibus politiori stilo tradendis, gravissimas disputationes de Christi ætate, ac de rebus ab ipso gestis omittant; nisi forte, quod hujusmodi dissertationes difficillimæ sint, easque sibi sacrarum Historiarum Scriptores, Chronologi, & Critici soleant jure suo quodammodo vindicare. At ego illas penitus non præmittam, propterea quod Chronologica saltem necessariæ videntur, ut percipiantur libri xxv. supputationes; præsertim cum nostratium plurimi, non viri summi, ac domestici Norisii, sed Alexandri Natalis, doctissimi quidem, sed cum Usserio, ceterisque postremi ævi Chronologis haud recte de Christi ætate differentis, dediti pervolvendis lucubrationibus, atque assueti duntaxat lectioni Theologicorum librorum, qui nuper e Galliis ad nos cum magna Auctorum fama delati in dies typis Italicis recuduntur, nisi

forte in controversiis ceteris, in his saltem a vero exorbitant: nec Norisii tantum, quod in Augustinienibus doleo magnopere, sed & Augustini de Christo affixo cruci Cons. duobus Geminis sententiam aut deserunt, aut ignorant, necnon, si probe scio, in supputatione hebdomadam Danielis ignoranter, ac temere oppugnant. Perpaucis itaque disputationibus exornandis, quæ ad domestica limina Norisianam Chronologiam revocarent, dicandos putavi conatus istos tenuissimi ingenii mei, fortassis Instituti nostri sodalibus haud inutiles, exterisque minime ingratos. Et quoniam etiam sunt, qui ut uno, vel altero studiorum anno se plurimum profecisse videantur, vix conjicientes oculos in Serrium, Tillemontium, Honoratum, aut Criticum alium, vel Historicum recentiorum, pervulgaris controversiis rejectis, disputare solent absque delectu de re aliqua, sciolis nova, & jocunda litteratorum congressibus; ut iis simul morem geram, ostendamque quid in vellicandis receptis tra-

traditionibus sit periculi, & audaciæ, inferam Chronologicis disquisitionibus aliquam animadversionem in Christi vitam. Ero tamen hac in re brevis, tum quia plura non patiuntur voluminis hujus angustia; tum etiam quia opinione nostra Scholastica Theologia methodo, & ordine a nobis servatis tradenda est, ut juvenes his studiis peractis, certisque imbuti elementis, aut Ecclesiasticæ historiæ, aut lectioni sacrorum Canonum, aut Patrum monumentis se totos libero, ac maturo judicio devoveant. Si quis vero nobis auscultet; illum forte consilii non pœnitebit: neque ætate grandævus mirabitur se perperam diu luisse operam, quod nos fecisse maximo cum dolore experimur. Ceterum, ut me revocem ad munus pensumque meum; Doctores quoque Scholastici multa de rebus a Christo patris differuerunt, Sanctus Thomas, Alexander Alensis, Suarez, Sylvius, alii: ut mihi succensendum non sit, quod nonnulla tradam necessaria admodum, & quibusdam forsitan eruditulis hætenus incomperta.

CAPUT I.

Exposita sententia nostra de genere Herodis, hujus Epochæ figitur, & explanatur.

CUM natus sit Jesus, teste Evangelista, in diebus Herodis regis; priusquam definiam annum salutiferæ nativitatis, statuere cogitavi Epocham Herodianam: quod nunc faciam, investigato genere ejusdem regis. Non consentiunt Auctores, cujas Herodes fuerit. Genus illum traxisse a primoribus Judæorum ait Nicolaus Damascenus apud Josephum lib. xiv. Antiq. cap. 2. nunc 1. num. 3. Fuisse Idumæum genere scribit eo loci Josephus, necnon lib. 1. de Bello cap. v. nunc 6. num. 2. Assentiuntur Hegesippus lib. 1. cap. 14. Photius in Biblioth. num. 238. Petavius lib. x. de Doctrina Temp. cap. 5. Natalis Alex. vi. Æt. M. dissert. 9. Valesius in Notis ad Euseb. lib. 1. cap. 6. Usserius ad an. P. Jul. 4642. Ezech. Spanhemius in Stemm. Herodis, Cellarius in Hist. Herod. Noldius in Historia Idumæa, Sam. Basnagius in principio Annalium; innumeri denique, cum orthodoxi, tum heretici. Fuisse Ascalonitam genere, ejusque patrem Antipatrum postea ab irrudentibus Idumæis in Idumæam adductum, Ascalone in templo Apollinis functum officio æditui narrat Eusebius lib. 1. cap. 6. ex Epistola Africani ad Aristidem, & S. Epiphanius Hærel. 20. quæ est Herodianorum: idem propugnat Baronius in Apparatu, Sallianus ad annum 3989. num. 12. in singulari opusculo de Herode Nicolaus Serarius, nec dissentiunt Magdeburgenses Cent. 1. lib. 1. cap. 3. Sive Idumæus fuerit, sive Ascalonita, *Berti Theol. Tom. VI,*

fuisse alienigenam est communis traditio Patrum, quam defendunt Serrius Exerc. de Christ. 17. Tournelius q. 3. de Incarnat. art. 1. Witasse q. 3. art. 1. cap. 1. Censendum esse indigenam, & Idumæum genere contendunt Joseph Scaliger in Animadvers. Eusebianis ad an. 1983. Casaubonus exercit. 1. in Baronium, Torriellus ad annum 4018. n. 7. Daniel Huetius in Demonstr. Evangelica prop. ix. cap. 4. & Claudius Frassen disp. 1. art. 1. sect. 3. q. 5. Sententiam nostram proxima thesi explicabimus.

PROPOSITIO I. Herodes alienigena dicendus est: an Idumæus fuerit, an Ascalonita, incertum: videtur tamen probabilior opinio eorum, qui illum existimant Idumæum.

Demonstratur prima pars testimonio Judæorum. In omnibus quippe Hebræorum Chronicis, regnum Herodianum appellatur regnum *Profelytorum*: deinde Josephus lib. xiv. Antiq. cap. 2. nunc 1. num. 3. ait Antipatrum fuisse genere *Idumæum*; fuit autem Antipater pater Herodis. Ibidem ait Nicolaum Damascenum deducentem Antipatri genus a primoribus Judæorum, mentiri in gratiam Herodis quem fortuna ad Hebræorum regnum evexit. De eodem Antipatro scribit lib. 1. de Bello cap. 5. nunc 6. num. 2. *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate, & opibus, & alia potestate gentis suæ princeps.* Probatur præterea traditione patrum; quorum singuli Herodem faciunt *alienigenam*, etiam si non videantur convenire in eo, an fuerit Idumæus genere, an Ascalonita, sed hanc esse nominis, verborumque discrepantiam merito asseruit citato loco Petavius. Sive enim dixeris Antipatrum Ascalone natum, & illinc abductum ab Idumæis cum Africano, atque Epiphanio; sive Idumæum genere, & Ascalone commoratum, ut dicam paullo infra, persistit sententia Herodem adstruens alienigenam, & coherentia inter eos, quorum aliqui Herodem Ascalonitam appellant, aliqui vero Idumæum. Torriellus & Frassen respondent non esse attendendam traditionem Patrum, quod nec de genere Herodis hi data opera pertractarint, nec hæc quæstio ad finem pertineat. Sed cum omnia argumenta, quæ adversus traditionem istam proferuntur, inepta sint, & furilia; intemperanter se gerunt, qui putant Patres omnes in errore fuisse versatos maxime cum patribus ipsis compertum fuerit tradi Judæorum historiis literisque certissimis, *primum alienigenam Herodem regem fuisse in gente Judæorum quo tempore Christus natus est, ut inquit Augustinus lib. xii. contra Faustum cap. 42.*

Herodem itaque fuisse Ascalonitam probant primo ex Julio Africano, qui in Epist. ad Aristidem apud Eusebium inquit *Herodem Antipatri fuisse filium: huic vero Herodem quendam Ascalonitam*

donitam unum ex numero servorum templi Apollinis, quod Ascalone est, fuisse patrem: Antipatrum, cum admodum pater a latronibus Idumæis captus esset, cum iisdem diutius vixisse, eo quod pater præ inopia pretium pro redemptione illius solvere non valeret: moribus postea, atque institutis Idumæorum innutritum Hircani Judæorum Sacerdotis amicitiam fuisse consecutum. Idem confirmant ex Epiphanio eandem historiam narrante ad hæresim xx. Herodianorum. Accedit S. Ambrosius lib. iii. in Lucam num. 41. Ad hæc Herodem Ascalonitam appellant S. Martyr Justinus in Dialogo cum Tryphone, Theodoretus dialogo primo, Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ sacræ. Photius etiam in Bibliotheca num. 76. licet Cod. 2. 8. faciat Idumæum, Eutychius denique Alexandrinus in Annalibus editis a Pocochio. Qui hanc sententiam propugnant, assentunt Herodem ab aliis Patribus dici Idumæum a nativitate, cum ab avorum origine fuerit Ascalonita. Atque ita facile singulos revocant ad concordiam.

At fuisse Idumæum genere affirmant longe plures, quibus adstipulatur, ut vidimus, Flavius Josephus. Hegeſippus pariter lib. 1. cap. 14. scribit de Antipatro: *Is erat Idumæus genere, moribus apud suos clarus, non tenuis pecuniæ, & præ alidæ potentie.* Rupertus libro 9. in Gen. cap. 29. *Herodes, inquit, Alienigena, pater Idumæus, matre ortus Hebraica.* Qui autem huic sententiæ subscribunt, possunt reponere ab aliis Patribus Herodem dici Ascalonitam, quia etsi Idumæus genere, quandoque Ascalonem inhabitaverit; quæ videtur sententia Norſi dissent. v. de Epoch. Syromacedonum Tom. 11. pag. 542. Ex his probatur propositionis nostræ pars prima: Omnium prorsus consensu Herodes vel Idumæus est, vel Ascalonita: aut fuerit Ascalonita genere, & nativitate Idumæus; aut Idumæus origine, Ascalonita domicilio atque sede. At siue Ascalonitam, siue Idumæum dixeris, semper alienigena est. Igitur Herodes est alienigena. Recte Serarius de Herode cap. 9. *Modo ex Hebræa gente non fuerit Herodes, cujusque gentis alterius fuerit, alienigena semper contra Scaligerum intelligitur.*

Quærenti a me tamen, cui parti potius ad hæream primum respondeo me summopere eos commendare, qui vitantes ejusmodi conflictum dicunt absolute Herodem alienigenam: atque ut id asseram, ducor hisce momentis. Primum est, quod hac ratione fiat sua cuique Patrum auctoritas. Alterum quod docti viri ajunt hanc esse verborum conflictationem, & cum possunt facile componi Scriptorum dissidia, non opus est singula expendere minutatim. Tertium quod Eusebius commendans traditio-

nem Africani, laudat quoque sententiam Josephi scribentis Herodem paterno genere fuisse Idumæum. Quartum denique, quod inter Patres præstantissimi vocant Herodem alienigenam & profelytum, nihil de ipsius patria definientes: ut Hieronymus lib. 1. in Oseam cap. 3. & lib. 111. in Matth. cap. 22. S. P. Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. 45. num. 3. atque lib. xii. contra Faustum cap. 42. ne non Cyrillus Alexandrinus lib. viii. contra Julianum pag. 260. quorum testimonia magis videntur expedita ad eos revincendos, qui arbitrantur Herodem Judæum genere.

Deinde affirmo videri mihi probabiliorē sententiam eorum, qui Herodem existimant Idumæum. Movet autem me primo numerus & eruditio eorum Scriptorum, qui sententiam istam propugnant. Deinde S. Ambrosius lib. 111. in Lucam numer. 41. ait opinionem alteram tradi ab his, qui siue argumentati, siue simpliciter docentes, siue vera adstruentes Herodem fecerunt Ascalonitam: in quæ verba adnotarunt Benedictini, *Narratio illa ut prorsus fabulosa, & commentitia rejicitur, neque omnino probatur Ambrosio.* Præterea non conveniunt Africanos atque Epiphanius, cum unus Hierodolum, siue editum Apollinis faciat Antipatrum, alter Herodem Antipatri patrem; & aliunde constet patrem Antipatri appellatum fuisse Antipatrum Antipam, ex Josepho lib. xiv. Antiq. cap. 2. nunc 6. quamquam fateor hæc posse facile conciliari, si Antipatro ac patri idem tribuamus in templo Apollinis ministerium, & avo Herodis nomen Herodis simul atque Antipatri. Verum gratis id fingitur. Insuper conciliari nulla ratione potest, Antipatrum fuisse id non tenuis pecuniæ & prævalæ potentie virum, ut cum Josepho scribit Hegeſippus; ac non potuisse præ inopia redimi ab Idumæis, quemadmodum Epiphanius inquit post Africanum. Item quod de Antipatro scribit Josephus ex hoc redditur probabilius, quod vir miserimus & captivus non adeo facile venisset in amicitiam Hircani summi Judæorum Pontificis, neque is Mariamnem neptem suam formæ venustate insignem, & nobilissimo exortam genere Herodi locasset in matrimonium. Insuper pater Antipatri, auctore ibidem Josepho, tenuit totius Idumææ præfecturam: quomodo ergo Antipater captivus in Idumæam a latronibus adductus est? Ad hæc cum Africanus opinionis suæ neminem alium laudet auctorem, quam privatam traditionem quorundam, qui se faciebant Domini cognatos, Josephus autem gentis suæ origines, historiasque conscribat, antiquior etiam sit, & ætati Herodis proximior, hujusce avum, parentes, uxores, filios, universamque familiam re-

recenseat; huic potius, quam illi videtur fides præstanda. Hæc sunt quæ me permovent, ut Herodem asseram Idumæum.

Non hinc tamen infertur, male a multis Patribus dictam *Ascalonitam*. Enimvero constat ex Josepho citato loco Antipam patrem Antipatri fecisse amicitiam cum Arabibus, Gazæis, & *Ascalonitis*, eosque sibi multis & magnis muneribus conciliavisse. Factum id; uti adnotavit disert. 5. de Epoch. Syromaced. Norisius, ut si forte æmulum invidia excideret a gratia Alexandri regis, posset Ascalonem ad amicam urbem secedere. Valde itaque probabile est majores Herodis quandoque Ascalone fuisse commoratos. Confirmat sententiam suam Norisius, ex quo Herodes ad regnum evectus, memor pristinae amicitiae, & paterni domicilii construxerit *Ascalonitis balneas & fontes magnificos, prætoræque peristylia tam opere, quam magnitudine suspicienda*, ut ait Josephus lib. 1. de Bello cap. 16. nunc 21. numer. 11. Cæsar etiam Herodis forori Salomi ædes regias in Ascalone largitus est, ut inquit idem Historicus lib. 2. de Bello cap. 4. nunc 6. num. 3. Igitur Herodes & Idumæus, & *Ascalonita* recte dicitur, *Idumæus* genere, *Ascalonita* domicilio, semper tamen *proselytus* atque *alienigena*.

Qui Herodem putant Judæum, opponunt primo testimonia Scriptorum, Nicolai Damasceni, de quo supra: ipsius Josephi, qui lib. xx. cap. 6. nunc 8. num. 7. sermonem instituens de rixa inter Judæos, & Syros orta Cæsareæ, inquit: *Judei primas sibi deferri volebant, quod Rex illorum Herodes fuerit Judæus*. Libro etiam xv. Antiq. cap. 14. Judæi ab Herode dicti sunt viri ejusdem originis, *ἑνός τε ὁμοφύλοι*, Strabo quoque lib. xvi. Geographiæ Herodem vocat *ἀνέκα ἐπιχώριον*, virum indigenam. II. Si Herodes fuisset Idumæus genere, ad solum evectus studuisset Idumæorum ritus inducere, quemadmodum Hircanus coegerat Idumæos ad Judæorum legem, ac politiam. III. Ex Josepho lib. xv. cap. 7. num. 9. Costobarus Idumæus factus gener regis indignum existimabat Idumæos servire Judæis. Herodes ergo Idumæos ipsos in suam libertatem vindicavisset, si ortus esset eodem genere. IV. Hircanus alienigenæ non locasset in matrimonium neptem suam Mariamnem, cum id Exodi xxxiv. 16. & Deut. vii. 3. inhibeatur. V. Præsetulit Herodes Judaicæ legis zelum maximum, adeo ut Cæsar apud Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 4. cum audisset Herodem occidisse filium suum, dixerit, *Melius est Herodis esse porcum, quam filium*. Eiusdem religionis argumentum sunt instauratum ab ipso Templum, sollicitudo ne statua Caji Cæsaris persisteret in sacris ædibus, aliaque hujus generis acinora. VI. Nisi Judæus Herodes fuisset,

falsitatis convinceretur vaticinium Genesis xxv. 23. *Major serviet minori*, quandoquidem Idumæi originem ducentes ab Esau imperassent Jacob postieritati. VII. Multo magis corrueret oraculum Jacobæum Gen. xlix. 10. de non auferendo sceptrum de Juda usque ad Messiae adventum; nam ablatum foret anno ante Christum 35. dum Herodes regnum Judæorum adeptus est. VIII. Matth. 22. commemorantur Herodiani. Hi existimabant Herodem esse Christum, juxta Epiph. h. 20. Incredibile est autem habitum fuisse, ut Messiam, principem non Judæum. IX. Tandem Idumæi quoque erant Judæi: si ergo Herodes fuit Idumæus, Judæus fuit.

Resp. ad primum nil probare prædictorum Scriptorum testimonia, nam Nicolaum Damascenum in gratiam Herodis mentitum affirmat Joseph lib. xiv. cap. 1. num. 3. Ad seipsum, ceterosque intelligendos, faciem præfert idem Historicus lib. xiii. cap. 9. num. 1. ubi de Idumæis ab Hircano devictis inquit: *Illi vero patriæ suæ amore tum circumcisionem admiserunt, tum vitam in ceteris similiter ac Judæi agere constituerunt. Atque eo tempore ipsis contigit, ut deinceps Judæi essent*. Hoc sensu dici *ὁμοφύλους* Judæos, atque *Idumæos* a Stephano, & a Strabone, compertum est. Ergo Judæi, Idumæique idem genus sunt, quatenus Judæorum nomine veniunt recutiti, & ritibus Moïsi addicti; non quatenus designantur eo nomine posterii Jacob. Alterum diluitur iis, quæ de moribus Herodis narrantur lib. xv. Antiq. cap. 9. num. 6. *Cogebatur a receptis moribus decedere & patriâ instituta violare, dum & urbes ambitiosa sui ostentatione conderet, & templa erigeret, non hæc quidem in Judæa, nam Judæi nunquam tulissent, cum nobis interdictum sit statuæ & simulacra Græcorum more colere, sed alias regiones & urbes ita instruxit & ornavit, Judæis semet purgans, quod non suapte sponte, sed ex jussu & mandatis hoc faceret, a Cæsare vero & Romanis gratiam iniens, quasi non adeo patriis moribus, ac eorum honori studeret*. Itaque Herodes non induxit ritus Idumæos, ne Judaicum populum adversum se concitaret, & quoniam Hebræorum statutis imbutus veram noverat religionem. Ad tertium respondeo Costobarum fuisse de genere Sacerdotum Coze, quem Deum existimant Idumæi, studuisse autem, ut Judæorum excuteret jugum, quod arbitrabatur gessis Herodis viribus facile se posse gentis Idumææ dominatum adipisci, inquit Historicus lib. xv. cap. 7. num. 9. Perperam itaque comparatur proselyto & regi homo principatum affectans atque idololatra. Ad quartum dico primum, vetitum Judæis jungere connubia cum idololatriis, ut liquet ex locis objectis; Herodem vero fuisse *proselytum*; deinde per a Torniello & Frassenio, qui adeo commendant Herodis pro lege zelum,

& has argutiunculas objectant, cur Herodes Cossobaro Idumæo, apud Josephum cit. loco, *Salomonem sororem suam nuptui dedit*? Ad quintum idem, ac ad secundum, esto responsum; ne longior sim narrando servitutem qua Herodes Judæos premebat, insidias quas struxit Aristobulo, eadem Hircano illatam, interfectam Mariamnem, aliaque flagitia innumera. In argumentatione sexta non immorabimur, longo enim tempore posteri Jacob tenuerunt principatum in filios Esau, at non semper. Quod sequitur nullius est ponderis; tempore quippe Herodis sceptrum penitus ablatum est, & quia ipse fuit Rex primus alienigena, & quia non permansit eo regnante *dux de femoribus Juda*, ait Hieronym. lib. 3. in Matth. cap. 22., *Rex de semine Juda*, inquit Augustinus lib. xii. contra Faustum cap. 42. *Principes ex tribu Juda & David, qui per successores sceptrum ad regnum Herodis usque transmiserunt*, scribit Cyrillus lib. viii. contra Julianum 260. Quo autem pacto ad Herodem usque sceptrum permanserit non solum in Judæorum populo, sed etiam in tribu David, in semine Juda, in duce ex hujus femoribus orto, diximus alibi. Si vero cum viris doctis sceptrum referas ad solum regem genere Judæum; dico ablatum quidem paullo ante Christum, sed non esse vaticinium Jacobæum ad punctum & particulam temporis coarctandum: nam & in magnis rerum eventis solet tempus diuturnum designari, ut dum dicimus adventurum Antichristum in fine mundi: & signum debet rem, quam promittit, præcedere. Sane Jacobi vaticinium eventum omnium maximum portendebat: & sceptri Judaici finem tanquam signum illius eventi prænuntiabat. Fateor tamen non posse falsitatis convinci celeberrimum vaticinium, etiamsi Herodes dicatur *indigena*, quoniam successor ejus Archelaus non obtinuit a Cæsare *regii nominis honorem*, ut legimus lib. xvii. Antiq. cap. 13. nunc ii. numer. 4. Quare sententia Tornielli, Frassenii, & Huetii nullatenus enervat, ut quidam arbitrantur, oraculum Jacobæum: sed rejicitur a nobis tantummodo tanquam falsa. Ad objectionem octavam dico in sententia Hieronymi Herodianos fuisse *Herodis milites*, & S. Doctoris lib. iiii. in Matth. pag. 104. Tomi iv. hæc verba legi: *Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant: quod nusquam omnino legimus*. Sed dato id Herodianos credidisse; quid mirum hos Herodem pro Messia coluisse, quum Joseph Historicus Messiam dixerit Vespasianum, alique Simonem Magum, & Dosithæum Samaritanis? Adde hoc argumento, si quid evinceret, etiam probari Herodem esse filium Davidis, atque de Tribu Juda, quoniam verus Messias e semine David expectabatur. Postrema objectio facillime ex dictis diluitur, quo-

niam Idumæi erant quidem Judæi religione, sed genere atque origine *ἑλλοφύλοι*, *profelyei*, *alienigenæ*; qualem fuisse Herodem dixi hætenus: nunc de Epocha.

PROPOSITIO II. Duplex distinguenda est Epocha Herodiana, quarum prima fingenda est anno U. C. 714. P. Julianæ 4674. Coss. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione: altera anno U. C. 717. P. Jul. 4677. Coss. M. Vipsanio Agrippa, & L. Caninio Gallo.

De priori Epocha consentiunt accuratissimi Chronologi, Petavius lib. x. de Doctrina Temp. Norisius dissert. 2. Cenot. Pisan., dissert. v. de Epoch. Syromaced. & in Paræn. ad Johan. Harduinum, Usserius ad annum 3964. Calvisius in Augusto, Pagius in Apparatu num. 80. Basnagius ad an. P. Jul. 4711. Auctor Chronologiæ ad Biblia Antonii Vitæ, & post doctrinam temporum majori in lumine collocatam, omnes propemodum. Demonstratur autem i. Ioseph lib. xiv. Antiq. cap. 14. num. 5. olim cap. 26. inquit de Herode: *Ille regnum suscepit Olympiade centesima nonagesima quarta, Cajo Domitio Calvino iterum, & Cajo Asinio Pollione Consulibus*. Eadem repetit lib. i. de Bello cap. xiv. num. 4. Perspicuum est autem Consulatam Calvini, & Asinii Pollionis concurrere cum anno Augusti Imperatoris quinto, correctionis Julianæ sexto, P. Jul. 4674. & U. C. 714. nullo Chronologorum dissentiente. II. Vtroque loco Iosephus narrat Herodem decreto Senatus salutatum regem, *quod etiam ad Particum bellum expediret ut rex fieret*. Atqui Parthi aggressi Syriam ducibus Pacoro regis Parthorum filio, & Labieno, universam subegere anno U. 714. ex Dione Cassio lib. 48. pag. 372. edit. Hanoviæ, atque ex ipso Iosepho lib. xiv. Antiq. cap. 2. Igitur eodem anno U. 414. Herodes a Romanis declaratus est Rex. III. Iosephus eo loci scribit occupatam Syriam a Parthis altero anno ab adventu Antonii in Asiam. Antonius vero in Asiam se contulit anno Romæ 713. ex Dione ibidem. Sequenti ergo anno 714. Herodes senatus consulto declaratus est rex Palæstinæ & Iudææ. De priori hac regni Herodiani Epocha nulla difficultas superesse videtur inquit Cl. Pagius in App. num. 90. Similia Norisius de Nummo Herodis Antipæ Tom. 2. p. 655. Emanuel a Schelstrate dissert. 1. Antiq. Eccl. cap. 2. art. 1. alique complures.

Altera Epocha fingenda est in anno, quo captis a Sosio & Herode Ierosolymis, atque interfecto Antigono, ipse Herodes rerum potitus est: quod etsi non omnino sit exploratum, contigisse arbitramur anno U. Romæ 717. Coss. Agrippa, & Gallo. i. Ioseph lib. xiv. Antiq. cap. 28. nunc 16. numer. 3. ait accidisse Ierosolymitarum cladem M. Agrippa & Caninio Gallo consulibus, *Olympiade centesima, & octogesima quinta, mense*

se tertio, jejunii solemnitate, tanquam recurrente in idem temporis momento illata a Pompejo Judæis calamitate: nam & eodem die ab illo post septem & viginti annos Hierosolyma capta fuerat. Memoratum consulatum incidere in annum V. 717. commonstrant Fasti. Occupatam a Pompejo Ierosolymam Coss. M. Cicerone, & Antonio, idest, anno Romæ 691. narrat etiam Dio lib. 36. p. 36. Hinc ergo connumeratis annis 27. pervenitur ad consulatum M. Agrippæ, & Caninii Galli, & duplici nota, Fastorum scilicet, & devictæ a Pompejo Ierosolymæ, constat hanc a Sosio, & Herode fuisse occupatam anno 717. urbis Romæ. II. Consentunt omnes captam Ierosolymam proximo anno post secundam victoriam, quam de Parthis retulit Ventidius. Is Labienum Parthorum ducem priori conflictu devicit anno V. 715. juxta Dionem lib. 48. pag. 380. Id confirmat Cl. Pagius in App. numer. 91. & seq. ex quo Ventidius ab Antonio missus fuerit ad reprimendos Parthos post ultimum foedus initum cum Cæsare, ut liquet ex Vellejo cap. 77. lib. 2. & Appiano lib. 5. de Bello civ. At de pace pertractatum non est, nisi labente anno 714. ex ipso Dione libro 48. pag. 376. dum Sextus Pompejus occupata Sicilia vastabat Italiam; ideoque non potuit Ventidius Labienum superare; nisi vertente anno V. 715. Atqui secunda victoria Parthica, qua P. Ventidius Pacorum in Syria Cyrestica prælio vicit, contigit elapso anno post primam a Labieno relatum: non ergo accidit ante annum U. 716. quo etiam anno narratur a Dione lib. 49. pag. 404. cumque Chronologis omnibus assentientibus Sosias & Herodes Ierosolymas expugnaverint anno proximo post secundam victoriam P. Ventidii, idque colligatur etiam ex Josepho lib. xiv. Atiq. cap. 27. nunc 15. num. 7. & lib. 1. de Bello cap. 12. nunc 16. num. 6. consequens est Ierosolymitanam cladem consignandam esse anno Romæ 717.

Dixi tamen id omnino exploratum non videri. Doctissimus enim Norisius dissert. 2. Cenotaph. Pisan. contendit captas Ierosolymas anno U. 716. Claudio, & Norbano Coss. quoniam hoc anno consignatur a Dione facta a Sosio & Herode expugnatio lib. 49. pag. 405. ubi etiam Dio addit: *Anno insequenti nihil memoratu dignum a Romanis in Syria actum est.* Addit Scriptor Eminentissimus Josephum deceptum anno Sabbatico, qui inchoatus fuit anno U. 716. mense Tisri, exiitque vertente anno 717. ideoque Iosephum annum captæ urbis illum putasse, quo exibat annus Sabbaticus, cum revera fuerit A. U. 716. Vide Tom. 111. pag. 231. Ita valde probabile est, ex Dione corrigendum esse Josephum. Fateor tamen me in priorem sententiam propendere: primum quia ubique Josephus sibi constans ait Herodem castra prope urbem metatum anno

tertio postquam Romæ declaratus rex fuerat, & regnasse annos 34. ab interfecto Antigono, postquam vero rex designatus est a Romanis, 37. Ita lib. 1. de Bello cap. 13. nunc 17. num. 8. & cap. ultimo num. 8. Videntur ergo tres anni inter unam, & alteram Epocham statuendi. Præterea Iosephus consignans cladem Ierosolymitanam anno U. 717. diem, mensem, olympiadem, & priorem expugnationem commemorans satis ostendit quantum hac in re fuerit accuratus. Deinde præcedentia argumenta ipsius Dionis testimoniis corroborata aperte evincunt Dionem, non Iosephum errasse; quod Toinardus, Pagius, alique viri doctissimi hujus problematis inquisitioni toto ingenii nisu insudantes rem nunc definitam, & in luce positam arbitrantur. Verum tanta est Norisii in Chronologicis difficultatibus enodandis diligentia, tantum argumentorum ejus pondus, & tanta ipsius apud omnes existimatio, ut illius judicium nec possim, nec debeam extrudere; præsertim cum id parum scopo hujus disceptationis afferat adjumenti.

PROPOSITIO III. Herodes decessit ante festum Paschatis anni U. C. 751. a palilibus, five antequam exiret annus U. C. 750. Augusti 41. correctionis Jul. 42. & P. Julianæ 4710. quo autem mense præcise, arduum est definire.

In priori propositionis parte conveniunt recentiores Chronologi, in altera plurimum dissentiant: nam Herodem satis cessisse circa festum Paschatis anni V. C. 750. putant Petavius lib. xi. cap. 1. & lib. xiii. ad annum P. Julianæ 4710. Henschenius & Papebrochius in Apparatu ad Chronolog. Pontificiam, quæ præmittitur Tom. 1. Act. SS. Aprilis, Tillemontius in Hist. Imp. Tom. 1. p. 2. pag. 1041. alique viri doctissimi. Herodem vita functum eodem anno V. 750. die 25. Novemb. tenent Vsserius ad annum P. Jul. 4710. Schelstratius dissert. 1. Antiq. Eccles. Franciscus Blanchius in Chronolog. Consul. Tom. 2. Anastasii Prolog. p. 164. Antonius Pagius in App. num. 142. nec dissentit Norisius in dissert. de Nummo Herodis Antipæ Tom. 2. p. 654. sed Pagius hoc asserit ex sententia Usserii; nec aperte negat contigisse mortem Herodis sequenti anno circa festa Paschalia, quod & propugnat Norisius dissert. 2. Cenotaph. Pisana Tom. 111. pag. 232. & seq. Hi enim duo viri de Chronologia optime meriti certo statuunt Herodis obitum ante festum Paschatis anni Romæ 751. a palilibus, diem ex sententia Vsserii duntaxat innuentes. Eo denique anno 751. non vertente 750. ad fata Herodem venisse scribunt loco nuper laudato Norisius, Ægidius Bucherius in Belgio Romano lib. 11. sect. 3. Samuel Basnagius ad annum P. I. 4711. five 43. Juliano, & V. 751. His positis primam thesis partem sic demonstro. I. Herodes regnavit annos ab interfecto

Eto Antigono 34. & ex quo salutatus fuerat rex a Romanis 37. Scribit enim Iosephus lib. 17. Antiq. cap. 10. nunc 8. numer. 1. *Quinto post occisum Antipatrum die vitam finivit, cum regnasset post interfectum Antigonom annos triginta quatuor, postquam autem rex a Romanis creatus fuerat, triginta septem.* Et lib. 1. de Bello cap. ult. numer. 8. *Postquam autem a filii cede quinque dies vixisset, mortem obiit, cum scilicet regnasset annos quidem triginta quatuor, ex quo Antigono interfecto verum potitus est, triginta vero septem ex quo rex a Romanis declaratus est.* At si ve supputentur anni 37. ab anno V. 714. quo demonstratum est Herodem acclamatum fuisse regem; si ve anni 34. ab anno V. 717. quo cum Sosio Jerosolymas expugnavit, pervenitur ad annum Romæ 751. Hoc ergo anno Herodes magnus interijt. II. Post Herodis obitum ejus filii Romæ apud Augustum de paterna hæreditate iudicio disceptarunt: atque hoc iudicium habitum Lentulo & Messalino Coss. constat ex quo eidem interfuerit Caius Cæsar superiori anno Kalendis Ianuariis Consul destinatus, nec interesse potuerit Lucius Cæsar, designatus consul anno insequenti, Coss. Augusto xiii. & Silvano, idest, anno Romæ 752. a palilibus. Accesserat ergo Herodes ante Azymorum festivitatem Cornelio Lentulo, & Valerio Messalino Consulibus, & anno Urbis 751. Præterea Archelaus successor Herodis, accusantibus fratribus ac primoribus Iudeorum ab Augusto Viennam in Galliis relegatus est, anno regni nono, ex Iosepho lib. 2. de Bello cap. 6. nunc 7. num. 3. si ve anno decimo, ex eodem Auctore lib. 17. Antiq. cap. 15. nunc 13. num. 4. idest, expleto anno nono, & decimo inchoato. Pulsam vero in exilium Archelaum nono principatus sui exacto anno consentiunt omnes, Eusebius ad annum Augusti 56. Beda Tom. 7. p. 195. Philippus Bergomas Historicus Ordinis lib. viii. Supplem. Petavius, Norisius, Pagius, Tirinus, Vsserius, Scaliger, omnes. Disceptatur tantum de anno huiusmodi exilii. Et quamquam Ecclesiasticorum Annalium Parens id contigisse contendat anno V. 767. paullo ante mortem Augusti, quem satis cessisse hoc anno duobus Sextis Consulibus, 14. Kalendas Septembris, est *Doctorum omnium sententia*, inquit Fastorum Pater Panvinus lib. 2. Fast. cap. 302. attamen compertum modo est Archelaum pulsum in exilium anno Romæ 766. Coss. Cretico, & Nerva, septem annis ante Augusti obitum. Relegato enim Archelao Quirinius ejus facultates redegit in censum, *Anno post Actiacam pugnam trigesimo septimo*, ex Iosepho lib. xvi. 1. cap. 3. nunc 2. numer. 1. Cumque pugna Actiaca coarctigerit anno Urbis 723. Coss. Augusto xiii. & Messala, annus 37. a pugna Actiaca inceptus est tricesima die Mensis Augusti anno V. C.

766. Ab hoc ergo anno retro enumeratis integris annis novem, devenitur ad annum V. 751. i. eoque hoc anno Herodes magnus obierat. Liquet autem ex dictis Iosephum sibi met per omnia constare, & perperam damnari a multis antilogiæ, IV. Iulia Augusti filia in exilium deportata est anno V. C. 752. Coss. Augusto III. & Silvano, ob turpem vitam, & deditam libidini consuetudinem. At Philippus Tetrarcha filius Herodis Bethsaidam urbem ornata splendidiſſimis ædificiis e nomine filæ Augusti appellavit *Juliam*, non ut quidam autumant in honorem Livie Augusti uxoris, urbem *Julia* confundentes cum ædificata ab Herode Antipa fratre Philippi *Julidae*. Vide lib. 18. Antiq. cap. 3. nunc 2. num. 1. At numquam Iulia ingrata Cæsari, adulteriisque infamis a Philippo tales habuisset honores. Præcedenti ergo anno Philippus Tetrarchiæ potitus Bethsaidam ornaverat, & appellaverat *Juliam*.

Ex his constat Herodem vita functum ante Pascha anni Romæ 751. Dixi autem perdifficile esse definire præcisum mortis tempus. Obiisse illum anno 750. ante Pascha, videtur colligi ex eclipsi lunæ hujus mortis prænuncia, ut legitur lib. 17. Antiq. cap. 8. si ve 6. num. 4. quam eclipsim Keplerus, & tabulæ Astronomicæ consignat die 13. Martii tribus oris ante solis ortum, apud Bucherium in Belgio Rom. lib. 2. pag. 79. & Petavius lib. 11. de doctrin. Temp. Tom. 2. pag. 292. Præterea constat ex Dione lib. 55. pag. 567. Archelaum trans alpes relegatum M. Emilio Lepido, & L. Arruntio Coss. idest, anno U. C. 759. ideoque exordium habuit Archelai principatus ab anno 750. Insuper liquet ex nummo Rigordiano, de quo extat erudita dissert. Norisii, Herodem Antipam attigisse Tetrarchiæ suæ annum 43. extat enim in postica, *ΗΡΩΔΗΣ ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ .L.MT.* *Herodes tetrarcha, anno quadragesimo tertio.* Atqui in altera nummi parte cūsum est nomen Caji Cæsaris, cujus postremus imperii annus est U. C. 793. ab hoc ergo anno detractis 43. adinvenitur annus Urbis 750. ac primus tetrarchiæ Herodis Antipæ. Obiter nota Rigordii nummum Patissios delatum ab omnibus eruditis iudicatum fuisse antiquissimum, & germanum, & Cl. Norisium, qui initio dubitabat num esset adulterinus, deposuisse tandem omnem dubitationem. Legendus Schelstrate diss. 1. p. 32.

Decessisse Herodem eodem anno 750. labente Novembri, conjiciunt alii ex cit. lib. 17. Iosephi, ubi narrat post prædictam eclipsim, sumptumque de Mathia, ceterisque seditiosis supplicium, Herodem ingravescente morbo, & pœnam impietatis exigente Numine, profectum ultra Jordanem calidis aquis se fovisse apud Callirrhœen, reversum deinde Hierichuntem, voca re ad

ad se Judæorum nobiliores conclusisse in circo, aliud testamentum condidisse, mandasse necem Antipatri, & exactis ab hujus morte diebus quinque cessisse satis. Quæ omnia longiori egent tempore, quam quod inter diem 12. Martii, & festum Pascharis intercessit. Præterea Hebræi die septima mensis Cisseu, idest, die 25. Novembris festum celebrant ob mortem Herodis, ut liquet ex סבן הענית, *Sepber, tabanith*, seu ex Volumine Iejunii edito Amstelodami anno 1659. ubi cap. 9. p. 45. legitur, *בשבעת ביה יום טוב יום שמח חוררום מפני חיה: חוררום שונה את החכמים*, *Septima die hujus festiva dies; in hac enim mors Herodis: & habuit Herodius Herodes sapientes*. Fertur autem volumen illud Iejunii scriptum a sociis Rab. Eliezer Ben-Chaninà, qui floruit paullo post obitum ipsius Herodis. Atque hoc argumentum præcipuum est Livellii, Vissarii, Emanuelis a Schellstrate, Gravesonii, aliorumque multorum; quod diximus prorsus non rejici a viris eruditissimis Pagio, & Norisio.

Demum qui putant Herodem decessisse ante festum Paschatidis anni Urbis 751. atque Paschate ipso imminente, his momentis ducuntur. Primo melius in hac sententia enumerantur anni Herodis 37. de quibus supra, & triginta quatuor a morte Antigoni; cum hi anni mense Novembri A. 750. vix fuerint inchoati. Deinde si Herodes obiit paullo ante Pascha, fatentibus adversariis, annus tricesimus seprimus, ex quo Herodes declaratus fuit rex a Romanis, nec inchoatus erit; quoniam declaratus fuit rex labente autumno anni U. 714. Obiisse autem paullo ante Pascha, præter consensum omnium omnino veterum Chronologorum, videtur aperte demonstrari ex ipso Iosepho, quia lib. 17. Antiq. cap. 11. nunc 9. num. 3. narrat instante festo Azymorum nonnullos Judæorum deflevisse Mathiam, aliosque Aquilæ aureæ violatores ab Herode supplicio affectos, clamoribus, & ejulatu in defunctum regem jactantes convicia: quod Historicus repetit lib. 2. de Bello cap. 1. & licet Judæi ad tempus animi amaritudinem simularint, perperam tamen asseritur a Novembri ad Pascha conceptum dolorem corde intimo compressisse; præsertim cum Herode mortuo necessaria non fuerit hæc simulatio ad regis indignationem evitandam.

Quamquam vero is ego non sum, qui possim hunc nodum dissolvere, atque ad institutum meum sat est, Herodem vita functum ante festivitatem Azymorum anni U. 751. quod puto evidentissime demonstratum: fateor tamen videri mihi postremam sententiam probabiliorē. Ad quam confirmandam tria addam argumenta. Ac primum sit. Ioseph citato cap. 2. lib. 2. de Bello narrat Archelaum diebus septem in lugendo patrem consumptis, epulisque feralibus popu-

lo exhibitis, indurum candida veste processisse ad Templum, solioque aureo residentem cunctis in gratiam populi postulatis annuisse. Deinde celebratis hostiis, invitasse amicos ad epulas: & ea die post meridiem excitatum fletum eorum, qui plorabant damnatos ob Aquilam auream. Deinde (inquit Historicus ibidem num. 2.) *redivina facta cum amicis convivium inibat*. Ibi igitur sub vespere non pauci ex illis: qui novis rebus studebant, congregati, quando pro rege in communi luctu esse desierunt, vicem suam lamentari ceperunt eos lugentes quos supplicio affecerat Herodes propter Aquilam e templo auream e templi porta excisam. Paucis ergo diebus post Herodis funera seditionis auctores tumultus excitaverunt; cumque id factum sit instante festo Azymorum, quis non videt Herodem paullo ante Pascha obiisse? Accedit argumentum alterum. Ait eo loci Iosephus hac seditione irritatum fuisse Archelaum, quod Romam proficisci omni festinatione pararet, nimirum eo inter arripuerat Antipas paterni regni competitor. Hinc metu percussus Archelaus immisso tribuno cum cohorte militum studuit cohibere seditionis auctores, deinde irritata multitudo immisit exercitum, pedites per civitatem, equitesque per campum, dum omnes sacris faciendis intenti essent: atque ita compositis rebus, & relicto Philippo, ut simul regias teneretur, suamque domum curaret, Ipse cum matre, nec non & Popla, & Ptolomeo, & Nicolao amicis ad mare descendit. Vide & lib. xvii. Antiq. cap. 11. nunc 9. numer. 3. At magna profecto esset sollicitudo, & itineris festinatio, discedere Ierosolymis post festum Azymorum, cum pater sex antea mensibus e vira migrasset? Tertium argumentum est hujusmodi. Eodem libro 2. de Bello cap. 1. nunc 2. numer. 2. ait Historicus: *Illis autem (Archelao & sociis) Casarea obviam fuit Sabinus Syriæ præses, in Judæam ascendens ad pecunias Herodis custodiendas*. Sabinus in itinere properasse & ratio proficiscendi commonstrat, & tradit idem Historicus lib. xvii. Antiq. citato loco, pagina postremæ edit. Amst. 851. At est prorsus incredibile Sabinum e Syria adventasse Casaream duntaxat post Pascha, dum properabat ad custodiendam demortui regis pecuniam. Hæc itaque me in tertiam sententiam magis trahunt.

Si quis ergo hanc præferendam sentit, momentis, quibus aliæ sententiæ nituntur, poterit respondere eclipsim, quæ contigit ante Herodis obitum, fuisse quemdam lunæ pallorem, ut solis deliquium, de quo idem Historicus lib. xiv. Antiq. cap. 21. nunc 12. num. 3. & quod eclipsim solarem non fuisse demonstrat Petavius lib. x. de doct. Temp. cap. 66. quare illustris Pagius in App. n. 142. ait, ex illa eclipsi annum mortis Herodis certo non detegi. Et re vera anno 42. Juliano, quæ eclipsis contigit

ante Pascha non attigerat Herodes annum regni trigesimum septimum: quare secundæ sententiæ patroni putant commemorari a Josepho eclipsim aliam, quæ contigit eodem anno Juliano, & Urbis 750. die quinta Septembris, a qua Herodem protraxisse contendunt languidam vitam usque ad Novembtis vicesimam quintam. De exilio autem Archelai standum sententiæ Josephi, præsertim cum Dio eodem libro 55. pag. 576. Archelaum appellat Herodem Palæstinum, eodemque anno U. C. 759. scribat partem ditionis ejus in publicum redactam, quod factum constat anno insequenti, nisi mavis asserere accusatum quidem Archelaum a fratribus anno 759. sed anno proximo pulsum in exilium: quo pacto omnia conciliantur. Ad Volumen Jejunii, dicendum pugnare cum historia, & nihil esse faciendum, ut censent in conatu Chronologico Papebrochius, & ad annum 751. U. C. Samuel Basnagius. Et quidem in Hebræorum Kalendario Tom. 2. Bibl. Rabbin. Julii Bartolocci pag. 558. nihil aliud die septima mensis Chisleu adnotatur præter jejunium ob combustum *Jeojakim* volumen legis conscriptum a Baruch. Nummus denique Rigordianus aut cusus est cum sententia Romæ hanc lata nondum promulgata esset in Galilæa; aut Herodes Antipa in exilium detrusus est, cum vix annum tetrarchiæ 43. attigisset. Verum cum petitem ex hoc nummo argumentum sit talis ponderis, ut etiam Norisius, qui in Cenotaphiis Pisanis tradiderat Herodem decessisse *circa festum paschæ*, Tom. 3. p. 232. in Epist. ad Pagium de eodem nummo differens consignet cum Usserio Herodis in labente autumno anno Urbis 750. Tom. 2. pag. 654. & idem Pagius in App. num. 142. post consignatum cum Usserio Herodis obitum in autumno anni U. 750. non audeat negare quin anno sequenti mortuus fuerit: hinc fidenter pronuntio Herodem magnum decessisse ante Pascha anni U. 751. ignorans num eodem anno, num vero autumno elapso migravit e vita, profertens momenta, ob quæ in priorem sententiam propendeam, & haud denegans propriam miserabilem ignorantiam. Ergo Herodes ante festum Azymorum anni Romæ 751. decessit; quo autem mense, vel die, me fugit.

Adversus statutam Epocham Herodianam obijciunt 1. Herodes, cum illi Antipater Galilæam commisit, quindecim tantum annos natus erat, ex Josepho lib. xiv. Antiq. cap. 17. nunc 9. num. 2. commendata autem fuit Galilæa Herodi anno U. 707. Cum ergo vixerit annos septuaginta, ex eodem Historico lib. xviii. cap. 8. nunc 6. num. 1. & lib. i. de Bello cap. 21. nunc 33. num. 1. sequitur Herodem obiisse anno U. C. 759. Ita Baronius ad annum Christi viii. num. 1. Præterea Archelaus in exilium

pulsus est duobus Sextis Cols. idest, anno U. 797. paullo ante mortem Augusti. At relegatus ille est nono principatus sui anno, ex Josepho lib. 2. de Bello cap. 6. Igitur anno U. 758. obtinuerat suam, mortuo parente, tetrarchiam. Hæc idem Baronius ad annum Christi xvi. num. 1. Insuper Herodes magnus urbem Cæsaream in Judæa condidit, & splendidissimis ædificiis ornata dedicavit anno regni sui *duodevigesimo*, ex Jos. lib. xv. Antiq. cap. 9. nunc 5. num. 1. Perfectam Cæsaream an. U. 745. Druso, & Crispino Consulibus demonstrant accurati quidam Chronologi. Si autem annus 28. regni Herodis incidat cum anno 754. primo Vulgaris æræ, quo anno Herodem obiisse tenent quidam recentiores, statuentes Christi nativitatem in anno præcedenti 733. Lentulo, & Pisone Cols. Tandem ex eodem Josepho lib. xv. Antiq. cap. 12. nunc 9. num. 1. liquet annum, quo Herodes condidit Sebastem, fuisse regni sui *decimum tertium*, paullo ante, quam Ælius Gallus in Arabiam Felicem suscepit expeditionem. Expeditio Ælii Galli contigit ex Dione anno U. 739. Sebaste ergo condita fuit anno U. 629. Cols. Augusto IX. & Silano, ut demonstrat Norisius differr. v. de Epochis Syromacedonum §. 1. Tom. 2. pag. 559. Ab hoc ergo anno Romæ 729. & decimotertio regni Herodis, enumeratis aliis 23., (regnabit enim Herodes annos 37.) inchoabitur trigesimus septimus anno U. C. 753. ut demonstratum quoque est præcedenti argumentatione.

Hæc argumenta, si primum excipias, sententiam nostram confirmant, & miramur summo-pere esse inter Sodales nostros, qui eadem plurimum urgeant, magni Norisii in nos auctoritatem contorquentes, qua ipsimet penitus profligantur. Ac de exilio Archelai satis dictum supra: si enim consignetur cum Josepho anno U. 760. siue cum Dione anno præcedenti, utcumque res se habeat, semper Herodes ante festum Azymorum anni U. 751., ut Norisius docet, satis concesserat. Perfectam Cæsaream anno 28. Herodis concedo: sed si annos Herodianos numeras a *nece Antigoni*, & annum regni Herodis 28. refers in annum U. 745. residui sunt vitæ Herodis anni sex tantum, quoniam ab interfecto Antigono non regnavit Herodes annos xxxvii., sed xxxiv. Ergo hoc eodem argumento petito a dedicatione Cæsareæ evincitur obiisse Herodem anno U. 751. quandoquidem sex anni additi anno *vigesimo octavo* complent numerum annorum xxiv. additi vero anno U. 745. constituunt annum Romæ 751. Quod si anni regni Herodiani supputentur ab anno U. C. 714. quo declaratus fuit rex a Romanis, *Cæsareæ perfecta fuit anno U. Romæ 742.*, inquit Norisius in Par. ad Harduinum Tom. 3.

p. 1284. non anno R. 745. Ab anno autem 742 ad annum 751. sunt anni 9. qui una cum 28. constituunt annos regni Herodiani xxxvii. Quocunque ergo te vertas, ex ipsis quoque argumentis in me contortis liquet anno U. 751. Herodem fuisse mortuum. Nec aliud sequitur ex argumento postremo. Norisius dissert. v. de Epochis Syromaced. Tom. 2. pag. 559. inquit: *Cum vero Iosephus ait Sebastem conditam anno xiiii. regni Herodis, annos regni, non quidem a Triumviris primum A. U. C. 714. accepti, sed post necem Antigoni legitimi Judæorum regis A. U. 717. ab Herode initi, intelligit.* Bene habet. Enimvero si primus annus Herodiani regni inchoatus est anno Romæ 717. decimustertius initium ducit ab anno U. 729. postremus vero, & trigessimus quartus ab anno U. C. 750. Mortuus est ergo Herodes, etiam juxta adversariorum nostrorum calculos, ante festivitatem Azymorum anni U. DCCLI.

Itaque ad argumentum depromptum ex lib. xiv. Antiq. cap. 9. quo videtur evinci mortuum Herodem anno Romæ 659. liquet primum inde potius erui quod obierit anno U. 762. quod nemo unquam somniavit. Cum enim Herodes vixerit annos 70. si annus 707. fuit Herodis decimus quintus, superadditis annis vitæ Herodis lv. pervenimus ad annum 762. Respondent ergo doctissimi viri Possevinus Tom. 1. Bibl. Tom. 2. cap. 6. Langius de annis Christi lib. 2. p. 1. cap. 6. Casaubonus exercit. 1. in Baronium, Keplerus de Anno Nat. Christi pag. 52. Norisius in Cenotaphiis dissert. 2. cap. 6. Pagius in Apparatu num. 62. Hudsonus Adnot. in hunc locum, alique permulti legendum esse xxi. xxv. non è, xv. quæ literæ potuerunt facile ab Amanuensibus permutari, quamquam è, legit etiam Phorius in Bibl. Cod. 238. pag. 970. Et quidem Usserius & Pagius putant Ptolemeum, & Nicolaum Damascenum Iosepho antiquiores, non è, xv. sed xxi. xxv. scripsisse. Norisius vero mendum in Iosephi textum irrepsisse invicte demonstrat, quoniam Herodes anno A. U. C. 687. jam vivebat, cum proximo anno una cum Fratre Pherora, qui Herode erat major natus, datus sit ab Antipatro obses Aræ regi Arabum. Herodes ergo anno U. 707. quando illi commissa est Galilæa, jam annum vigesimum excesserat: ideoque in textu Iosephi xxv. non xv. legendum est. Atque mire coherent omnia; si enim Herodes anno U. 707. expleverat annos tantum xxv. anno U. 751. inchoaverat annum vitæ suæ septuagesimum; quem non explevisse constat ex Iosepho lib. 1. de Bello cap. 21. nunc 33. num. 1. Quod si petas, quomodo Herodes annos natus 25. dici potuerit *adolescens*, sive, ut habetur in Græco, *νεός*, *annuo juvenis*, respondent viri prælaudati, etiam Cæsarem a Sallustio in Catil. appellatum

Berti Theol. Tom. VI.

adulescentem, dum annos natus 27. superavit Q. Catulum in petitione Pontificatus: a Cicerone in Divinat. contra Verrem, M. Cecilium jam ad Prætoris dignitatem evectum: a Tacito lib. 1. An. anno U. 760. Cæsarem Germanicum, cum ageret 29. ætatis annum. Itaque adolescentia, atque *νεότης*, etiam adultis juvenibus convenit, imo ii potius, quam primum exeuntibus a pubertate, & quos accuratiores Scriptores non adolescentes dixerunt, sed egressos ex ephebis, aut hircuitallos. Tandem si in textu Iosephi legendum contendas cum Christiano Noldio in vita Herodum pag. 342. xv. non xxv., dices cum eodem auctore, Herodem vixisse annos lx. non lxx. quod non rejicit Schelstratius pag. 16. Tom. 1. Antiq. Eccl. Verum scribente Iosepho citato loco de bello, necnon lib. xvii. Ant. cap. 8. nunc 6. num. 1. Herodem vixisse annos fere lxx. ejusque invaletudinem nimium fuisse gravatam *senectute pariter, ac mæore*, non videtur hæc responsio alteri præferenda. Atque hæc de Epocha Herodiana,

CAPUT II.

In quo pertractatur de tempore Dominicæ

Nativitatis.

ANNO Herodis emortuali firmato, inquirendum est de anno Nativitatis Dominicæ. Ut autem in re admodum dubia utamur certioribus Chronologiæ principiis, non disputabimus de anno Mundi, sed de annis Julianis; Augusteis; Urbis conditæ; Romanorumque Consulibus; quoniam istorum fixa est Epocha Tom. 1. pag. 291. eorumque ignorantia nonnullos coegit errare, ut lib. 2. de Doctrina Christi cap. 28. recte Augustinus animadvertit. Et quidem quam variæ sint annorum supputationes a condito orbe ad Reparatoris adventum legi potest in Elementis Hist. Vallemontii, apud Scissellum in dissert. de quarta ætate mundi, atque in Tabulis Chronologicis Bibliorum nuper editorum Venetiis. At si fixis epochis insistamus, videntur nobis tantorum Auctorum opiniones, saltem quæ fulciuntur momento aliquo, ad septem nunc servato annorum ordine recensendas posse commode revocari. Est itaque sententia prima, quæ tenet natum Dominum annum U. C. 748. Consulibus Balbo & Vetere, sive anno Juliano 40. Cæs. Augusti 39. ac tertio Olym. 193. quam sententiam propugnant doctissimi viri, Antonius Pagius in App. Pagius alter in Brev. Summ. Pontif. in præfixa Operi serie Augustorum, Emmanuel a Schelstrare Dissert. 2. Antiq. Eccl. cap. 2. art. 4. Franciscus Blanchinus in Chronologia Consulari Tom. 2. Anastasii Biblioth. pag. 164. alique recentiores. Secunda sententia refert Natalem Christi in annum

num proximum U. C. 749. Cofs. Augusto XII. & Sulla, sive in labentem annum Julianum 41. Cæs. Augusti 40. & 4. Olympiadis 193. quam sententiam propugnant Decherius apud Petavium lib. xii. de Doctr. Temporum cap. 6. Chronicon Weingardense, Cornelius a Lapide in cap. 2. Lucæ, Norisius in Cenotaph. Pisanis dissert. 2. Usserius, Capellus, Tirinus, Basnagius, Natalis Alexander, Gravesonius, Antonius Vitre aliique complures. Locat sententia tertia Nativitatem Christi in anno U. C. 750. Cofs. Calvisio Sabino II. & L. Passieno Ruso, sive in anno Juliano 42. Cæs. Augusti 41. & 1. Olymp. 194. & hanc sententiam defendit in Apparatu Chronologico Bern. Lamy, neque ab ea videntur abhorreere Iræneus, Tertullianus, Hieronymus, & Severus Sulpitius, quamquam incertum est, unde hi supputent annos Augusti. Sententia quarta natum Christum tenet proximo U. anno 751. Cofs. Lentulo ac Messalino, sive anno Juliano 43. Augusti 42. & 2. Olym. 194. atque ita sentiunt Baronius, Gerardus Vossius, Scaliger, Langius, Calvisius, Marianus Scotus, Salianus, Sigebertus, & Cornelius a Lapide in Pentat. quam tamen sententiam retractavit, ut diximus, in cap. 2. Lucæ. Quinta sententia est Fastorum Conditoris Panvinii contententis Christum natum anno U. C. 752. Cofs. Augusto XIII. & M. Plautino Silvano, idest, anno Juliano 44. Augusti 43. & Olymp. 194. anno 3. a qua sententia non videntur recedere ex Patribus Epiphanius, ex Historicis Eusebius, Nicephorus, & Sigonius, atque ex sacrarum literarum Interpretibus Pererius, & Maldonatus. Accedit sententia sexta referens Natalem Christi ad annum U. 753. Cofs. Cornelio Lentulo, & L. Calpurnio Pisone, Julianum 45. Cæs. Augusti 44. postremum Olympiadis 194. Habet & hæc sententia assertores plurimos, eosque gravissimos, Joannem Locidum, Dionysium Exiguum, Apollinarium Laodiceum, Burgensem, Tostatum, Genebrardum, Labbeum, quos nuper sequutus est noster Augustinus Ætini summo opere Chronologicis studiis addictus. Postrema sententia est eorum, qui protrahunt Christi nativitatem ad annum U. 754. Cofs. C. Jul. Cæsare Augusti F. & L. Emilio Paulo, ad annum nempe Julianum 46. Augusti 45. & Olympiadis 195. annum primum. Traditur hæc sententia ab Auctore Fastorum, quos laudat Joannes Cuspinianus, ac plurimum desiderari aiebat Ægidius Bucherius, erutos autem ex vetusta membrana Bibliothecæ Cæsareæ vulgavit primum ad eam Operis de Epochis Syromaced. Norisius noster, postea Schelstraius in Append. Tom. Antiq. Eccles. & Collector Epitomes Romanarum Historiarum edit. Florentiæ an. 1723. *Videntur in eandem sententiam conspirare Cl.*

Bossuet in Epitome Univerf. Hist. in Latinum conversæ ab Emmanuele de Partenay pag. 92. sed vir doctissimus loquitur de principio Æ. Vulgaris, & Natali Christi Dionisiano, quem a vero Natali distinguendum præmonuimus Tom. 1. pag. 290. & seq. ac paullo post demonstrabimus. Cum enim vir doctissimus affirmet Romam conditam anno M. 3250. & Christum natum desinente anno M. 4999. consequenter supponit veram Christi nativitatem consignandam anno U. C. 749. desinente, ut fert sententia, quam utpote probabiliorem amplectimur.

PROPOSITIO I. Christus natus est anno U. C. 749. P. Julianæ 4709. Olymp. 193. anno 4. Cofs. Augusto xii. & Sulla, anno Juliano 41. Cæsaris Augusti 40. aut saltem præcedenti anno Romæ 748.

Demonstratur. Supposita Epocha Herodiana Christus natus est ante festum Azymorum an. U. C. 751. At primo non potest retrahi Christi Natalis ad annum U. 747. Christus enim natus est *oro orbe in pace composito*, ex communi & vetustissima PP. traditione. Atqui constat anno U. C. 747. Tiberium Neronem Cofs. ii. Kalendis Januariis post devictos Germanos triumphasse, ac paullo post coortis iterum in Germania moribus ad bellum fuisse profectum, Norisio dissert. 2. Cenotaph. Pisan. cap. 10. id evidentissime commonstrante. Non ergo ad annum U. 747. retrahi potest annus Christi Natalis. II. Nec differri potest post annum 750. Enimvero Christus natus est *in diebus Herodis Regis*, atque ut fert Ecclesiæ traditio inferius comprobanda, viii. Kal. Januarias. Decessit autem Herodes ante Pascha anni U. C. 751. Eodem ergo anno, Decembri mense, & Herode e vivis sublato, Christus nasci non poterat. III. Multo minus consignari potest Christi Natalis an. U. C. 752. aut sequentibus; quoniam & Herodes obierat, & eo anno erupit bellum; contigit Caji Cæsaris expeditio in Orientem, atque exinde parthicum bellum per tres annos perduravit: ideoque nec anno 752. nec tribus sequentibus natus est Rex pacificus, mundiue Redemptor. Nec bellum tantum Parthicum, verum etiam Arabicum, & Armenicum erupit prædicto anno U. 752. & circa exitum ejusdem anni, inquit Norisius, *universus Romanus orbis armorum fragore resonabat*. III. Christus baptizatus est, cum esset annorum *quasi triginta*, ex Luca iii. 23. idque retinendum *auctoritate Evangelica*, docet S. P. Augustinus lib. de Doctr. Christ. cap. 28. Baptizatus est autem anno U. C. 779. ut cap. 5. demonstrabo. Si ergo retrocedas per annos xxx. vel trigesimus inchoatus tantum erit, & incidet in annum U. C. 749. vel exactus, incepto jam anno xxxi. & pervenies ad annum U. 748. At quæris, ex his duabus

huc sententiis quænam est probabilior? Arbitror primam, eo quod verba Lucæ, *quasi annorum triginta*, videantur significare potius tricesimum annum inchoatum, quam exactum, ut suo loco discutiendum est: & quoniam anno U. C. 748. etsi nusquam gesta a Romanis bella commemorantur, Dio tamen apud Zonaram narrat quosdam Armeniæ tumultus, quos Cæs. Augustus constituto Armeniis rege Artavasde compescuit. Quia tamen sedari poterant hi tumultus ante hiemales brumas, nec parvi ponderis est argumentum petitum ex nummis Quintilii Vari paulo post producendum, fateor sententiam referentem Christi Natalem ad annum U. C. 748. non posse aperte revinci, quamvis non sit, ut fidenter quidam pronuntiant, exploratissima, & alteri præferenda. IV. Vulgaris Æra Dionysiana incipit, ut mox ostendam, anno U. C. 754. Atqui constat ex vetustis Ægyptiacis monumentis apud Laurentium-Alexandrum Zacagnium Tom. 1. Collectan. Monum. Vet. Eccl. Græcæ & Latinæ, ac nostrum Guillelmum Bonjour Exercit. in Mon. Coptica Vaticana, vulg. Æram solido quadriennio anteverti a Christi Nativitate: ibi enim Euthalius Episcopus Sulcensis scribit usque ad Consulatum Leonis Augusti, (qui Consulatum inivit anno Ær. vulgaris 458. Indict. xii. & Epochæ Diocletiani 173.) exactos fuisse a Dominica Nativitate annos *quadringentos sexaginta duos*. Igitur solido quadriennio ante annum U. 754. idest, anno 749. labente natus est Christus. Obiter nota sententiam nostram, priusquam calculis recentiorum Chronologicorum probaretur, fuisse olim apud Ægyptios exploratissimam, atque receptam.

PROPOSITIO II. Vulgaris Æra incipit anno U. C. 754. Cofs. C. Cæs. Augusti F. & L. Æm. Paulo, anno nempe Juliano 46. Augusti 45. Olym. 195. anno primo, & P. Julianæ 4714. solido quadriennio post veram Christi Nativitatem.

Adversus Scaligerum, qui in Animadversionibus Eusebianis asseruit Æram Diocletianam, sive Martyrum Alexandrinorum initium ducere ab anno Christi 288. demonstrarunt apertissime viri clarissimi, Norisius in dissert. de duobus Nummis Dioclet. & Licinii, Pagius ad annum Chr. 284. Petavius lib. xi. de Doctr. Temp. c. 29. Em. a Schellstrate differt. 2. Antiq. Eccl. cap. 8. revera initium imperii Diocletiani incidere in annum V. Æ. 284. & in Consulatum Carini Augusti II. & M. Aurelii Numeriani Aug. II. Atque id evincitur primo ex Cod. Justir. lib. 2. l. *Ut nemo*, quæ habet Rescriptum, *Dat. Id. Octob. Carino II. & Num. Coss.* Deinde confirmatur ex Consulatu anni proximi Æ. V. 285. quo idem Diocletianus una cum Aristobu-

lo Consul prodiit, posteaquam xv. Kal. Octobris elapsi anni Chalcedone renuntiatus fuerat Imperator, ut liquet ex Chronico Alexandrino. Præterea idem probatur ex Epist. Ambrosii ad Episcopos Æmiliæ, in qua annum vulgarem 373. quo luna 14. incidit in diem nonum ante Kal. Aprilis, appellat S. Antistes *annum Diocletiani octogesimum nonum*; & annum 377. quo luna 14. incidit in v. Id. Aprilis vocat *annum Diocletianum nonagesimum tertium*. Detrahis autem annis 89. ab anno Chr. 373. residui erunt anni 284. detractisque annis 93. ab anno Chr. 377. erunt pariter residui anni 284. ideoque hoc anno incipit Æra Diocletiani. Idem eruitur ex Inscriptione, quæ extat Romæ in atrio ædium Tiberii Cæuli, & apud Gruterum pag. 279. n. 2. in qua Diocletianus nominatur TRIB. POTEST. COS. II. At Diocletianus inivit Consulatum ii. cum Aristobulo anno Vulg. Æræ 285. ut dictum est paulo supra. Igitur Tribuniciam potestatem consecutus fuerat anno præcedenti 284. Ita ratiocinatur Baronius ad hunc annum, & Petavius lib. xi. de Doctr. Temp. cap. 30. Denique Diocletianam æram initium ducere ab anno vulgari 284. eruitur ex Apographo Græco Fastorum edito a Du Cange, & latine reddito a Schellstratio, ubi ad Consulatum Carini & Numeriani apponitur titulus, *τὰ ἀπὸ Φιλίππου μέχρι Διοκλητιανῆ τοῦ Β. ἐτη χξ. Ἄν. ni a Philippo usque ad Diocletiani secundum*, 607. quod inditium est eodem anno incipere Epocham Martyrum. Hoc autem evidentissime demonstrato sequitur assertum nostrum manifesta illatione: quippe si anni 284. retro numerentur a Consulatu Carini & Numeriani, & ab U. C. 1073. pervenietur ad Consulatum Cæsaris & Pauli, idest, ad annum U. C. 754. & consequenter erit iste vulgaris Æræ annus primus.

Opp. 1. adversus primam propositionem. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 7. ait *testem fidelissimum Dominicæ Nativitatis esse censum a Saturnino in Judæa actum*, & inquit *acta illius census in Romanis Archivis custodiri*: quod reperit cap. 19. Descriptio itaque, quam Lucas cap. 2. ait factam a *Præside Syriæ Cyrino*, per Saturninum peracta est, unde Valesius in Notis ad H. Eccl. Eusebii lib. 1. cap. 5. demonstrare nititur pro Cyrini, aut Quirinii nomine, scriptum olim in Evangelio nomen *Saturnini*. Atqui Sentius Saturninus anno U. C. 748. Syriæ præfecturam absolvit; nec in superiore annum retrahi potest Christi Natalis ob bella, quæ tunc grassabantur per Romanum orbem. Igitur anno U. C. 748. natus est Christus. Et quidem hoc anno Saturninum Syriæ absolvisse præfecturam, constat ex nummis Quintilii Vari apud Norisium de Epoch. Syromacedonum cap. 7. Pagium in Apparatu ad Annal.

Harduinum in Antirrhethico, Schellstratium in App. Tom. 1. ex quibus liquet Varum jam ab anno U. 748. Syriam administrasse: unde Norisius, qui in Cenotaph. Pis. scripserat Saturninum præfuisse Syriæ anno U. 749. suos confusus est anachronismos, & Parergon Præsidum reformavit.

Resp. 1. A me quoque hanc opinionem existimari probabilem. Deinde, ut appareat hoc argumento non refutari sententiam alteram ætati Christi, & vetustis monumentis magis consentaneam; concedo Varum præfuisse Syriæ anno U. 748. & nego descriptionem totius orbis factam tempore Dominicæ Nativitatis vel actam fuisse a Quintilio Varo, vel indictam a Saturnino. De Varo quidem nullam aliam afferunt conjecturam, nisi quod erat tunc temporis præses Syriæ. Sed quid Syriæ præsidii cum regno Judææ, vivente rege, licet Augusti beneficentia ad solium evecto, nondum tamen vectigali, quemadmodum factum est demortuo Herode, & denegato filiis regio titulo? Peractum ergo censum illum universalem ab administrante Syriam Præside eadem facilitate rejicitur, qua asseritur. Ac dato etiam actum censum illum a Syriæ præside, nullibi legitur peractum a Varo, & etiam dato hoc, Varus anno U. C. 749. non discesserat a Palæstina. Indictum vero censum a Saturnino, principio, missa auctoritate Tertulliani, absque ulla temeritate negare possum. Cyrinum apud Lucam lego, Cyrinum apud Ignazium disputantem cum Tryphone, Cyrinum apud ceteros Patres universos. Est ne magis æquum, ut Evangelio credamus, ac Traditioni universæ, an uni Tertulliano? Deinde nego Tertullianum agere de censu acto tempore Dominicæ Nativitatis, ubi meminit Saturnini. In cap. 7. adversus Marcionem, in quo de Dominica Nativitate verba facit, censum quidem commemorat, Saturninum vero nequaquam. Cap. autem 19. ait utique, *Sed & census constat actos sub Augusto, nunc in Judæa per Septimum Saturninum.* At illic non loquitur Tertullianus de censu acto tempore Dominicæ Nativitatis, sed de aliis, quos ille opinatur actos a Saturnino, cum in Syriæ administratione successit Pisoni, anno Æ. V. 19. sive U. C. 772. jam Christo adulto: atque ita Tertullianus, & Lucæ Evangelium mire concordant, & perperam istud emendandum contendunt Valesius, Cappellus, & alii, qui pro Cyrino legendum putant Saturninum; necnon Huetius, qui substituendum censet Quintilium, nullius vel antiqui Scriptoris, vel Ms. auctoritate. Profecto Tertullianum citato cap. 19. loqui de censu acto per Saturninum adulto Christo, demonstrat particula *Nunc*, idest, dum illum Mater fratresque requirebant, ut liquet ex textu: ex vetere scriptura ad marginem Rhena-

ni, quæ talis est, *Nunc, idest, cum Christus illa diceret nuntiantibus adesse matrem, & fratres, & ex notis in hunc Tertulliani locum Nic. Rigaltii pag. 100. Mirum hæc non observasse aut Fagium, aut Schellstratium, qui unice ob Tertulliani testimonium sententiam nostram repudiarunt. Sane C. Sentium Saturninum præfuisse Syriæ anno U. 772. & Æ. Vulg. 19. probat ex Tacito idem Schellstratius Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 123. & Pagius Tom. 1. pag. 16. num. 3. Nego itaque descriptionem universi orbis factam tempore Nativitatis Dominicæ per Saturninum, & nego id asserere Tertullianum: quem census alios ab eo, quem egit Cyrinus, innuere eodem lib. iv. contra Marcionem cap. 36. illum vero neque cap. 7. ejusdem libri, neque adversus Judæos pag. 219. adscribere Saturnino, ex ipso Tertulliano facile deprehendet lector.*

Opp. 2. Natus est Christus dum describeretur universus orbis, & hæc descriptio facta est a Cyrino Syriam administrante. Augustus, ut inquit Suetonius in Octavio, *censum populi ter egit, primum ac tertium cum collega, medium solus.* Quo tempore acti fuerint singuli, constat ex lapide Ancyrano, quem attulit e Byzantina Legatione Busbequius, apud Andreæ Schottum in Scholiis ad Epitomen Aurelii Victoris, & apud Janum Gruterum lib. 1. Inscript. pag. 230. num. 2. Peractus est prior census Augusto & Agrippa Coss. anno 726. & cum Lap. Ancyrano concordat Dio lib. 53. Alterum censum peractum constat anno U. 746. si cum Justo Lipsio legatur in fragmento lapidis, *Censorino, & Asinio Gallo Coss.* Tertius peractus est Coss. duobus Sextis, paullo ante Augusti obitum, anno U. 767. Horum censuum nullus incidit in annum U. C. 749. Cyrinus vero, aut Quirinius in Judæam redactam in provinciam venit post Archelai relegationem anno U. C. 760. ut dictum est cap. præcedenti, aut juxta Dionem anno 759.

Resp. 1. Non probari, quin descriptio facta tempore Dominicæ Natalis fuerit media, quam Augustus egit solus: nam anno U. 746. nullum censum commemorat Dio: Consulium nomina abrasa sunt; ac necessum non est, ut asseramus actum censum ubique terrarum eodem anno. Deinde respondeo præter census actos ob exigenda tributa, factam ab Augusto descriptionem omnium capitum, ut ederet totius Imperii Breviarium: quod scriptum reliquisse legimus apud Dionem lib. 56. Suetonium in Octavio cap. 102. Suidam in voce, *Ἀπογραφὴ*. Hujus Breviarii conficiendi causa in omnes provincias selectos viros dimissos, ibidem Dio & Suidas testantur. De hac universali descriptione loquitur S. Lucas, dum ait: *Exiit edictum a Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Missus ad hanc rem, non

non ut Syriæ præses, sed extraordinaria legatione Quirinius, nam in Judæa nondum exigebantur tributa, Herode magno superflite; nec opus erat ad censenda Judæorum capita Syriæ Præsidibus. Eorum itaque verborum, *Hæc descriptio prima facta a præside Syriæ Cyrino*, sensus magis planus hic est: Hæc descriptio est prima facta a Quirinio, qui ad hunc conficiendum censum prius venit, quam rediret relegato Archelao redactus illius pecunias in fiscum, Præses tunc Syriæ ordinarius. Cur enim dicitur descriptio illa *πρώτη*, prima, nisi respectu alterius ab eodem Quirinio peractæ? Quod si velis, Quirinium faciendæ descriptioni propositum, & sortassis anno U. C. 749. in Judæa, quæ ditio populi Romani amica erat, post devictos Homonadenses comitantem dici Syriæ præsidem, quatenus imperium aliquod obtinebat, non proutungebatur munere Proprætoris, neque id absurdum erit, cum vox *ἡγεμὼν*, qua utitur Evangelista, omnem rectorem, ducemque significet, penes quem est arbitrium. Denique si contendas geminam Quirinii delegationem esse commentitiam, potes, respondere, positivum *πρώτη* habere vim comparat vi *προτέρα* respectu genitivi *ἡγεμὼν Διοκλήτους Συρίας Κυρηνίως*, ut sensus sit: Hæc descriptio est prior ea, quæ postea fuit instituta administrante Syriam Cyrenio. Responsio prima est apud Interpretes vulgaris, plana, ceterisque præfertur a Petavio lib. xii. de Doct. Temp. cap. 8. Frassenio in disquisit. Bibl. pag. 396. aliisque permultis. Alteram, quæ cum prima conciliari potest, probat Pagius in Apparatu numer. 129. & Norisius dissert. 2. Cenot. Pisan. Tom. 3. pag. 509. Usserius ad annum M. 4000. pag. 531. Adhærent tertiæ Georgius Herwartus Chron. cap. 241. Henschenius in App. ad Chronologiam Pontif. Exercit. 2. Samuel Basnagius ad an. U. C. 749. pag. 109. Verum quocunque anno locaveris Natalem Christi, hoc tibi argumentum solvendum erit, cum Quirinius ordinarius Syriæ præses fuerit anno 37. Aetiaco, U. C. 760. & Æ. V. 7. ut diximus capite præcedenti.

Opp. 3. Christum natum anno ab U. condita 752. & anno Imp. Octaviani Augusti 42. tenet Ecclesia in Martyrologio Romano: assentitur Cassiodorus, vir Consularis, omniumque scientiarum splendore clarissimus in Chronico ad Regem Theodoricum, Euf. in Chronico, Epiph. in Panario lib. 1. H. 20. aliique profitentes Christum natum anno Octaviani 42. Ad quam sententiam accedunt omnes qui natum Dominum censent anno ejusdem Octaviani 41. quoniam hi non a nece Julii Cæsaris, sed a Triumviratu constituto Augusti annos enumerant.

Resp. Ecclesiam in Martyrologio Romano adhibere Æram Dionysianam, & Vulgarem, licet hæc minime sit exacta, ut vidimus supra, idque

prudentissime, ne ob tricas & dissensiones Chronologicas, Æram semel receptam ex antiquando quisque in annorum computatione propriam opinionem sequatur: quod inde liquet, quia ibidem in Martyrologio sequitur Ecclesia supputationem Bibliorum Græcorum, asserens Christum natum anno a creatione mundi 5199. ob reverentiam antiquorum Patrum, qui lxx. Interpretum secuti sunt chronotaxim; cum tamen præferat in Vulgata hebraicam supputationem. Usus autem Vulg. Æ. in Ecclesia perantiquus non est, sed illam suadente Blondo adhibuit primum in publicis tabulis Eugenius IV. cum olim in Ecclesia usus obtinuerit annos numerandi per Græcorum Olympiades, per Fastos Consulares, & per Æram Alexandrinam. Ac Baronius editor novi Martyrologii, (in vetusto enim Martyrologio Ecclesiæ Occidentalis, a Cassiodoro, Beda, aliisque appellato Hieronymi, & ex probatæ fidei codicibus an. 1668. edito a Florentinio, illa annorum partitio non legitur, sed tantum, viii. Kal. Nativitas Domini, & passio Anastasiæ Virginis:) ideo vulgarem Æram deduxit ab anno U. 752. quoniam imperante Gallieno expunxit Consulatus duos ordinarios, idest, anno Christi 259. Æmilianum & Bassum, & seq. anno 260. Cornelium Secularem, & Julium Donatum, neque in viam rediit recte Chronologiæ, nisi anno V. Æ. 280. Similiter Conditor Fastorum Panvinus eandem Æram adsumens in usum, ac statuens Christi nativitatem Anno Juliano 44. & Augusti 43. in aptando fastis primorum sæculorum historias integro semper anno aberravit, donec anno Christi 217. prætermisso Consulatu Probi & Paulini, quem existimavit suffectum, in rectam sese reduxit. Neque nos imperiti de viris maximis Baronio, & Panvinio hæc dicimus: sed qui Fastos & Annales emendarunt, Norisius ac Pagius, effossi autem lapides, ac nummi, quos illi cernere non potuerunt, excusant ipsorum errorem; horum vero perspicacitatem commendant. Istorum beneficio Consulares Fastos, Herodianam Epocham non vidimus modo, sed contrectavimus: nec possumus iis assentiri, qui diversis supputationibus, & discrepantibus sententiis Veterum conantur nobis ostendere natum Dominum eo anno, quo Herodem regem invenire non possumus inter vivos. Supputantur utique anni Augusti a nece Julii Cæsaris, sive ab anno U. 710. a constituto Triumvirato, idest, ab anno insequenti 711. necnon ab Aetiaca pugna, & ab anno U. 723. sed nequeunt calculi arithmetici dies Herodianos producere, vel curtare.

Opp. ultimo. In vetustis Consulibus Fastis supra commemoratis ad annum U. C. 754. scriptum est: *Hoc Cons. Christus natus est viii. Kal.*

Kal. Jan. lun. xv. Igitur vulgaris Æra incipit ab anno Natali Reparatoris. Respondeo in iisdem Fastis hæc verba præter fidem Codicis addita esse ad commonstrandum initium Æræ Dionysianæ; nam anno 782. ibidem signatur Passio Christi, nec potest circumscribi universa Salvatoris nostri ætas annis dumtaxat xxviii. quot sunt ab anno 754. ad 782. Eodem anno 754. die 25. Decembris luna signari debebat xvii. cum ibi proximis Kalendis Januariis signetur luna xxiv. & nihilominus signata est luna xv. quæ duo sunt manifesta factæ additionis argumenta. Compertum denique est Fastos ipsos non esse tantæ, ut olim credebatur, antiquitatis, sed Conradus Janningus in Epistola ad Schellstratium ait vix attingere ætatem 500. annorum, Schellstratius putat nec superare ætatem annorum 300. Vide Append. ad Opus Chronologicum pag. 541.

C A P U T III.

In quo demonstratur natum Christum viii. Kalendas Januarias.

NON solum de anno, verum etiam de mense ac die Dominicæ Nativitatis litem nobis intentant quamplures. Nonnulli apud Clem. Alex. lib. 1. Stromatum pag. 340. edit. Morelli natum Dominum autumant die 25. Pachon, idest, 20. Maji juxta Christianum. & ylburi, juxta Balsagium 25. Quin etiam eo loci quidam dixerunt natum Christum die 24. vel 25. Pharmuthi. Aprilis 19. aut 20. Epiphanius hæresi 51. num. 24. & 29. scribit Christum natum viii. Idus Januarias, qui est apud Rom. Januarii dies 6. Egyptiis autem Tybi 11. Syris, Græcisque Andynæi 6. Et quidem in Ecclesia Orientali celebratam olim ex antiqua traditione Epiphaniam simul, ac Domini Nativitatem affirmat etiam Cassianus Collat. x. cap. 2. Hinc Novatores plurimi asserunt nihil certum haberi, & falsam esse Ecclesiæ Romanæ vulgarem opinionem, ut Gerardus Vossius Tom. 6. p. 81. Samuel Basnagius ad an. ante Christum 5. num. 34. Clericus in dissert. 1. Harm. Evangelicæ subjecta. At Casaubonus Exercit. 2. in Baronium standum putat sententiæ Epiphaniæ, & Domini Nativitatem ac Theophaniam, diemque, ut Græci appellant, sanctorum Luminum esse unam eandemque. Joseph Scaliger natum Christum contendit exeunte Septembri, vel Octobri ineunte, quæ fuit etiam sententia Matthæi Bezae, Hospiniani, & Henrici Wolfii gravi censura notata in Martyrologio Hispano Tom. 31. pag. 386. & a Gretsero lib. 1. de Festis cap. 29. pag. edit. Ingolstadii 216. & tamen hanc re-
eudit Harduinus in Antirhetico cuso Parisiis an-

no 1689. pag. 65. Recentiores Critici quamvis natum Christum viii. Kal. Januarias aut certum, aut saltem probabile fateantur; negant tamen id sequi ex Dominica Incarnatione peracta, ut fertur, die 25. Martii; quod postremum vellicant Thomassinus lib. 2. de Festis, Tillemontius Annot. 1. in Jesum Christum, Serrius Exercit. 31. num. 3. & in Vit. SS. 25. Martii art. 7. Bailletus. Nos a Romanæ Ecclesiæ traditione nullatenus recedentes sententiam nostram sequenti propositione explicamus.

PROPOSITIO. Christus natus est viii. Kalendas Januarias.

Hæc enim sententia semper in Romana Ecclesia obtinuit, nec quando recepta sit demonstrare poterunt adversarii. Auctor Constit. Apostol. lib. 5. cap. 12. pag. 312. inquit: *Dies festos custodite, fratres, in primis Natalem qui celebratur a vobis die 25. x. mensis: post quem Epiphaniæ dies sit in maximo honore.* Verusissimum Ms. Regium laudatum ibidem a Cotelerio habet: *Scire debet, quod Annuntiatio facta est die Martii 25. Nativ. vero die 25. Decembris.* Laudat ibidem Cotelerius Ms. Regium alterum num. 1819. Idem tradit Chronicum Alexandrinum. Idem Kalendarium pervetustum editum a Bucherio. Idem omnia Martyrologia Occidentalis Ecclesiæ, cum reformato a Baronio. II. Hujus veritatis fulcimentum est maximum Traditio Patrum, cujus testem locupletissimum laudamus Hieronymum, qui initio Commentar. in Ezech. diem Epiphaniæ a Natali aperte distinguit, hac producta ex Epiphaniæ etymologia, *Tunc enim absconditus est, non apparuit*: quo in loco Hieronymum contrarium esse præceptori suo Nazianzeno, immerito queritur, ut mox videbimus, Isaacius Casaubonus. S. P. Augustinus idem docet in Psalm. 132. lib. iv. contra Cresconium cap. 37. & lib. iv. de Trinit. cap. 14. nec ex vulgi opinione, sed ex traditione majorum. Ut nonnullos ex Græcis præferam, missa Epistola Joannis Nicæni edita a Combefisio, quam spuriam arbitrantur permulti, ac missis testimoniis aliorum, de quibus plura Suarezius q. 31. de vita Christi, & Natalis Alexan. dissert. 2. sec. 1. S. Joannes Chrysostomus homilia in Natalem Domini, quam laudat etiam Vossius Tom. vi. pag. 78. ait, sententiam nostram *Occidentem incolentibus jam a superioribus temporibus notam*: addit: *ab illis, qui exacte hæc norunt, hunc diem se accepisse*: concludit veritatis signum esse apertissimum, quod repente ex sententia inreverit, & ab omnibus recepta fuerit. Vide Tom. v. edit. Com. pag. 446. Produci etiam potest altera Chrysostomi Homilia de Nativitate Domini, in qua ait traditionem de die Servatoris nostri Natali in Romana Ecclesia fuisse servatam, atque in Occidente doceri nos a Petro, non in Oriente, ubi

ubi ortæ sunt hæreses, & discordiæ: quæ Homilia extat Tom. 2. edit. Basileensis pag. 1090. ac Lugdun. 522. Quamquam enim apparet spuria, neque Chrysostomi habet salivam, & a Sixto Senensi Ista. iv. Bibl. S. aliisque rejicitur, accurate notandum est, a Tito Bostrensi fuisse collectam ex Commentariis Chrysostomi in Lucam, qui licet magno litterariæ Reipublicæ detrimento perierint, a Chrysostomo tamen editos affirmant Suidas, & Euthymius. Asservari enim Florentiæ in S. Marci Bibliotheca perantiquum Ms. collectum ex Commentariis Chrysostomi in Lucam, Titi Bostrorum Episcopi inscriptum nomine, in quo hæc eadem oratio est secunda numero, scripsit olim ad Joannem Casam Christophorus Sartorius. Atque iis defendi possunt, qui hujus homiliæ ducuntur auctoritate. III. Annuntiatio quoque Deiparæ Virginis die 25. Martii recte colitur, atque ita *traditum a Majoribus*, scribit citato libro iv. de Trinit. cap. 5. S. P. Augustinus. Auctor Chronici Alexandrini & die 25. Martii Dominum conceptum asserit, & enumeratis diebus ab apparitione facta Zachariæ mense Septembri explicat, quomodo in Virginis Annuntiatione Elisabeth sextum mensem ageret a Præcursoris conceptu, Tom. xii. Bibliot. PP. pag. 924. Idem demonstrat Chrysostomus præcitata homilia in Servatoris nostri Natalem; comprobaturque Præcursoris Nativitas, quæ contigit, *sicut tradit Ecclesia*, viii. Kal. Julias, ut inquit Augustinus in Psalmum 132. Conceptum Dominum die 25. Martii tradit Tom. ix. Bibliothecæ Patrum pag. 939. Anastasius Antiochenus, & Auctor Chronici Paschalis apud Honoratum in Animadv. Criticis Tom. 1. pag. 217. Accedunt vetera Martyrologia, antiquissimum Anglo-Britanicum ante annos mille exaratum, de quo Henschenius Tom. i. Martii, attributum Hieronymo apud Salianum ad annum Christi 34. antiquum Corbejense, & Ms. Regiæ Sueciæ nonagensorum fere annorum apud Florentinum pag. 396. Si autem viii. Kal. Aprilis conceptus est Christus, quare in dubium revocatur traditio de die Natali, cum omnes fere infantuli diebus 276. quot numerantur ab illa die usque ad 25. Decembris, idest, novem mensibus materno in utero claudantur? IV. Denique non desunt congruentiæ, cur debuerit in Decembri Salvator nasci: quandoquidem tempus, quo frigus riget, & crescere incipiunt dies, demonstrat mundi Reparatorem pro nobis vitæ hujus incommoda suscepisse, atque ortum justitiæ Solem, ut nos de tenebris revocaret ad lucem, præbuisse nobis exemplum ferendi æquo animo ingruentes calamitates, dum ipse, cujus in arbitrio erat quodcumque vellet eligere tempus, natalem suum asperrimo molestissimoque alligavit; nascendo tandem a fine anni extremam mundi ætatem adventu suo con-

secratam in mentem hominum revocasse. Verum de his Augustinus citata enarrat. in Psalm. 132. num. 11. Bernardus serm. 3. de Nativit. Dom. Guillelmus etiam Durandus lib. vi. Enchiridii divinorum Officiorum cap. 13. n. 2.

Oppones 1. Nequit ex traditione certo colligi dies Christi natalis, cum apud Clementem Alexandrinum diversæ de hac re notentur sententiæ, & Græci, ut liquet ex Epiphano, & Cassiano supra laudatis, Domini Nativitatem cum Epiphania simul celebraverint.

Resp. 1. Traditionem, si apud Orientales aliquandiu fuit incomperta, viguisse perpetuam atque incorruptam in Ecclesia Romana aliarum omnium Magistra: unde Chrysostomus citata homilia in Servatoris nostri Natalem interprete Petro Pantino, ait: *Quare non erraverit, qui eundem diem novum simul & antiquum nuncupet: novum quidem, quod nunc demum exacta ejus notitia ad nos pervenerit: antiquum vero & vetustum, quod celeriter vetustioribus ætate velut super redditus sit, & ad eundem cum ipsis temporibus commensum evaserit. Ut enim generosæ & nobiles stirpes (etenim simul terræ inferuntur, etiam celeriter in altitudinem magnam succrescunt, fructibusque onerantur) non aliter hic dies, cum ab exordio iis qui in Occidente habitant cognitus fuerit, nunc ad nos demum non ante multos annos transmissus, repente ita increvit, talemque fructum tulit, qualem nunc cernere licet septis nostris ubique refertis, temploque universo præ multitudinis concurrentium angustato. Deinde respondens Orientales utique priscis sæculis simul Natalem Christi, & Theophaniam celebrasse, ut liquet ex Menologio per Sirletum edito, & ex dissert. de Dominicis Græcorum Leonis Allatii; num. 32. Græcorum tamen complures nativitatem ab Epiphania, Epiphaniam a Theophania, sive diem qua Christus apparuit in carne nascendo, ab illa, qua manifestatus est gentibus, distinxisse. Theodorus enim Studita 37. catechesim sic incipit: *Αἱ ἑρται ἡδὲ παρῆλθον, σάτε θεοφανία, καὶ ἐπιφανία*: Jam ferie transire, cum Theophania, tum Epiphania: Gregorii Nazianzeni Orat. 39. titulum præfert de secundis Epiphaniis appositus, ut inquit Cotelerius ad lib. 5. Constit. Apost. a Rufino. *Duas Epiphanias*, unam qua Christus apparuit Pastoribus, alteram qua revelatus est gentibus, distinguit etiam Isidorus lib. vi. Origin. cap. 18. & Auctor sermonis olim 18. inter Ambrosianos, nunc 137. in Appendice Augustinianorum. Possit ergo Latinorum, Græcorumque traditio facile conciliari, dicendo Orientales duas Apparitiones simul celebravisse: unde plurali numero hujus celebritatis diem nuncuparunt *Epiphaniorum, Theophaniorum, Sanctorum luminum*. Ita Nazianzeno secundas Epiphanias agnoscanti non adversatur Hieronymus, ut con-*

que-

queritur Casaubonus. De Clemente Alexandrino plura non dicam, cum duas sententias a nostra diversas repudiet, affirmetque primam a curiosis quibusdam confectam, a Basilidianis postremam.

Opp. 2. Non ex Veterum traditione, sed duplici alia ex causa alligavit Romana Ecclesia Natalem Domini viii. Kal. Januarias: quarum causarum una est, quod Ethnici celebrabant eadem die ortum Solis; in Calendario enim Romano de Mithra, idest, Sole extabat, viii. Kal. Jan. N. Inv. hoc est, *Natalis Invicti*. Invictum vero esse Solem recte notavit Grævius, & ex Nummis Gallieni demonstravit Harduinus. Igitur congruum visum est eodem die Christi; qui est Sol iustitiæ, recolere natalitia. Causam alteram præbuit falsa opinio, quod Zacharias fuerit summus Sacerdos: unde quidam inferunt mense Septembri, in festo Tabernaculorum, ingresso Pontifici in Sancta, quo semel tantum in anno fas erat ingredi, Gabrielem Archangelum prænuntiasse nativitatem Joannis Baptistæ, & sexto post mense, ut legimus Lucæ 11. 36. nempe Martio, factam Virginis Annunciationem, ac novem revolutis mensibus natum Christum in Decembri. Id autem & valde dubiam habet supputationem, & falsum supponit; quia revera Zacharias non fuit summus Sacerdos, sed ex una ex 24. familiis, quæ non uno tantum die in Sancto Sanctorum, sed per unam hebdomadam, juxta familiarum vicissitudinem & sortitionem, extra velum, ubi erat ara sufftus, administrabant liturgiam: quod innuit ibidem Evangelista versu 8. illis verbis, *cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis sue*.

Resp. Ineptam esse primam ex hisce duabus causis: nunquam enim Ecclesia Christi celebratum suarum normam accepit ab Ethnicis, imo ex adverso demoni superstitionis auctor cultus ritusque instituit in veræ religionis contemptum; & hæc cæremonias suas ad idololatriam eliminandam: quare ex ea ratione potius inferendum est, Orientales olim non celebrasse Domini natalitia proprio die, ut se opponerent Ethnicis celebrantibus ortum Mithræ, quam Occidentales ex hujus cultu in diem improprium transulisse solemnia salutiferæ Nativitatis. Causam alteram nos quidem non produximus: nequit enim labefactari antiqua traditio per hoc, quod in ea comprobanda quidam scripserint aliquid falsi; quoniam traditio antiquitate sua, & Ecclesiæ auctoritate roboratur, non ratiocinantium additamentis. Sive ergo Zacharias summus Sacerdos fuerit, sive non fuerit; potuit Joannes nasci die xxiv. Junii, potuit Christus concipi die xxv. Martii: atque ita factum esse accepimus a Majoribus. Age tamen, nonnulla etiam de hac te differamus. Zachariam simplicem fuisse Sacerdo-

tem non solum tradunt Hetherodoxi, verum & Nostratum plurimi, Lyranus, Salmeron, Jansenius, Barradas, Sylveira, Didacus, Stella, alique Interpretes in Lucam. Adde Sigonium de Republica Hebr. lib. v. cap. 3. & Cardin. Gotti Tom. iv. de Verit. R. Ch. cap. 7. Sed Zachariam fuisse Pontificem affirmant Joannes Chrysostomus citata Homilia in Servatoris nostri Natalem pag. 473. Auctor Chronici Alexandrini a Radero latine reddito Tom. xii. Bibliothecæ Patrum pag. 924. Anastasius Sinaita Tom. ix. pag. 949. Theophylactus in Lucam pag. 300. Ambrosius (quamquam is utitur verbo, *videtur*) lib. i. in Lucam n. 22. Augustinus Tract. 44. in Joannem 2. parte Tom. iii. pag. 629. Venerabilis Beda tom. v. pag. 219. Nec repugnat Hieronymus, qui Epistola 4. ad Rusticum in edit. Martian. 95. appellat Joannem Baptistam *filiū Pontificis*. Arbitror non posse pro sententia opposita talem Patrum numerum laudari, imo pro se nullum citati Interpretes proferunt: quare majori ducuntur auctoritate Hofmeisterus, Paulus Burgensis, & Cajetanus, qui Zachariam connumerant inter Pontifices. Videtur id magis conforme etiam Evangelio Lucæ, ubi versu x. legitur: *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi*; siquidem Levitici xvi. 17. præcipitur, *ut nulus hominum sit in Tabernaculo, quando Pontifex sanctuariū ingreditur*: ibique notatur in margine prædictus versu 10. Lucæ. Versu etiam proximo legitur, *Apparuit autem illi Angelus Domini stans a dextris altaris incensi*: nimirum, quod Pontifex semel in anno deprecaretur super cornua Altaris, ut legitur Exodi xxx. 10. Addit Evangelista versu 21. *Et mirabantur quod tardaret ipse in templo*, quæ aut significant Zachariam plebe expectante latitasse intra velum, aut saltem solum, & nullo Sacerdote comitante ingressum in Sancta: alioqui rei novitas ceteris innotuisset. Præterea probabilitate non caret intra velum fuisse situm altare thymiamatis: quod non solus Augustinus affirmat, ut inquit Lyranus, verum etiam Chrysostomus citato loco scribens, *Altare sacrificiorum & holocaustorum foris erat, intus vero incensi*: imo Apostolus ad Hebr. ix. 4. ait *thuribulum tuisse post velamentum secundum*: quod multum torset interpretes, & perdifficile latentur Salmeron disp. 32. Tom. 2. Joan. de la Haje in 30. caput Exodi. At, si *duplex* sit mensa, si *batillum* cum prunis; cur intra velum collocabatur, nisi ob adolendum incensum? Probabilis est ergo sententia Patrum, quam temere nonnulli vellicant, de Zachariæ summo Pontificatu. Nam quod ajunt habitasse in montanis, non Jerosolymæ, ubi morabatur Pontifex, & dici Sacerdotem *de vice Abie*, solum est ab Augustino præcit Tract. 49. n. 27. ubi ait olim quidem unum fuisse summum Sa-

cerdotem, cui mortuo succederet alius, sed postea constitutum, ut plures essent, & singulis vicibus ministrarent: idemque affirmat Beda superius laudatus, & ferm. 92. Chrysologus. Ex Evangelica quoque Historia Luc. 111. 2. liquet fuisse eodem tempore Sacerdotum principes Annam & Caipham; & ex verbis Joannis xviii. 13. *Qui erat Pontifex anni illius*, insertur Pontifices singulis annis fuisse sorte ac vicissitudine permutatos. Hæc tamen omnia dicta sunt in defensione sententiæ Augustini, aliorumque Patrum; quamvis in opposita adhuc persistat vetus traditio de tempore Dominicæ Nativitatis.

Opp. 3. Ea nocte, qua est inatus Salvator mundi, *Pastores erant vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, Lucæ 11. 8. At incredibile est summa hieme armenta, ac pastores sub dio pernoctasse. Resp. Wolfii, & Beroaldi argumentum, etsi probatum Scaligero, & ab Harduino recoctum, sicut & affine aliud, quod census non fuisset indictus a Cæsare cum tanto populorum incommodo, dici a Gretsero vanitatem, & ratiunculam, necnon parum solidum etiam a Casaubono Exercit. 11. sect. 7. & a Vossio num. 13. quia etiam in Anglia, ubi nullus est a lupis, & aliis noxis animalibus metus, armenta toto anno in agris pernoctant, idque Vossius, cum sæpius per Angliam iter faceret, a se compertum testatur: ac verisimilius est, si loquamur de Palæstino agro, non adeo glacie, nivibusque obstituto; & si ulterius animadvertamus pastores mapalia construere, ingredi palearia, succendere arbuscula, ac se vestire cæsi pecudis pelibus. Rejicimus tamen sententiam eorum, qui Lucæ testem exponunt de diurnis excubiis, eo quod *ἐγρηγμένοι* potius sit sub dio agere, quam excubare: etenim quod sequitur, *φυλάσσοντες φυλάκας τῆς νυκτός*, *Custodientes vigilias noctis*, nocturnas excubias satis exprimit.

Opp. 4. Etiam si detur conceptum Dominum die 25. Martii, non sequitur natum 25. Decembris, cum aliquando infantes ultra novem menses gestentur materno in utero, aliquando in lucem breviori tempore proferantur. Resp. 1. Nos attendere ad Ecclesiæ traditionem. Deinde dicimus cum Augustino lib. 1v. de Civit. Dei c. 5. parientibus scemini imputari decem menses, id est, novem menses, & sex dies, & licet non omnes ad sextum diem post nonum mensem perveniant, corpus tamen Domini diebus 276. fuisse perfectum, quia tot computantur ab ultima Kalendas Aprilis ad vii. Kalendas Januarias. Addimus si citius, aut tardius emittatur fœtus, vel causam esse hujus imperfectionem, vel matris invalerudinem. Denique de Elisabeth legitur Lucæ 1. 57. *Impletum est tempus parienti*, & de Maria Virgine Lucæ 11. 6. *Impleti sunt dies, ut pareret*; quæ verba nullibi in universa *Bati Theol. Tem. VI.*

Scriptura leguntur, nisi de partu Joannis, & Christi, ut percipiamus servatum in his ordinarium tempus maturandi partum, quamvis unus fuerit de sterili, alter de puella conceptus.

Opp. ult. Ammianus Marcellinus de Cæsare, Juliano Apostata inquit: *Feriarum die, quem celebrantes mense Januario Epiphaniam dicunt, progressus in eorum Ecclesiam, solemniter Numina adorato discessit*: quod referens Tom. 111. Annal Zonaras ait, *ipse Natali Domini Ecclesiam ingressus, adorato Numine discessit*. Dies ergo Epiphanie, & Natalis est idem prorsus. Resp. nego consequ. nam Julianus tunc versabatur in Galiliis, inquit Cotelerius, ubi more Occidentali dies Nativitatis & Epiphanie separate observantur. Ad hæc nonne potuit utraque die Julianus adire templorum limina? Tandem Zonaras appellare potest diem Epiphaniorum diem Natalem, quod Græci olim duas simul Apparitiones recolerent, ut dictum est supra. Nota Casaubonum ipsum refellendo sententiam Scaligeri de Christo nato exeunte Septembri hæc verba veritate cogente protulisse, *Vetusta traditio Ecclesiæ non temere nobis rejicienda*. Dignum, quo dissertatio nostra absolvatur, proloquium.

C A P U T I V.

Vindicantur nonnulla, quæ in vita Christi ante baptismum acta perstringunt morosi Critici.

ITAQUE vii. Kal. Januarias anno Cæs. Augusti xl. cum Joseph a Nazareth, sed familia Berthehemensis, & Maria desponsata illi uxori Bethlehenum se contulissent, causa census a Cæsare indicti, ut capita omnia provinciarum, regionumque amicorum describerentur; impletis diebus ut pareret Virgo habens in utero de Spiritu sancto conceptum Desiderium gentium, ac mundi Reparatorem, enixa hunc est, & reclinavit in præsepio, cum nullus esset ei locus in diversorio referto hospitum multitudine. Paulo post advenierunt Jerosolymam Magi quærentes Regem Judæorum nuper natum, cujus stellam inusitato lumine radiantem in Oriente a se conspectam dixerunt; reique novitate Herode rege, & Jerosolymorum civibus perturbatis, cum assererent Scribæ Christum nasciturum in Bethlehem Judæ oppido, juxta Michææ vaticinium, illuc dimissi Magi profecti sunt, & adorato Puero, auri, thuris, & myrrhæ munera illi obtulere. Nec ad Herodem reversi sunt; sed diversum arripientes, iter, illuso rege ipsorum reditum expectante, patrios lares adierunt. Tunc Herodes infantes omnes bimulos, minorisque ætatis in finibus Berthehemiticis immanissime trucidavit; at interim Christo circumciso, ceterisque peractis

secundum consuetudinem legis; Joseph, cum Maria ac puerulo, ab Angelo monitus in Ægyptum confugit; ibique permansit usque ad Herodis obitum: quo vita functo, Angelo pariter commonente, Joseph cum Virgine, divinoque Pignore in patriam reversus habitavit in Nazareth, quæ est civitas Galilææ distans a monte Thabor duabus leucis, & ab urbe Jerosolyma trium dierum itinere. Ab illa autem civitate, Domini primum conceptione, Lucæ 1. 26. deinde vero incolatu, Matth. 11. 23. celeberrima, & eo grandiori, quo Judæi dictitabant e Galilæa nullum prophetam, atque e Nazareth nihil esse boni oriturum, Joan. 1. 46. & vii. 51. ab illa, inquam, civitate Jesus Christus appellatus est Nazarenus.

I.

Quantum ad Domini præsepe, & incunabula attinet, arguunt nos quidam nimia credulitatis, quod persuasum nobis sit præsepi alligatos bovem & asinum. Sunt autem argumenta eorum, quæ sequuntur. Primum ea verba Is. 1. 3. *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*: & quæ habentur Habacuc 111. 2. *In medio duorum animalium cognosceris*, non secundum literam debent accipi, sed primum locum exponunt Patres de Judæorum erga innumera Dei beneficia ingrato animo: alterum de Gentibus, quæ ad Christum venerunt, aut de Testamentis duobus, ut nos etiam cum Hieronymo, & Augustino diximus Tom. 1. pag. 292. ac præterea ita legitur juxta lxx. cum Vulgata & Hebraica habeant, *In medio annorum*. Bos ergo & asinus ad præsepe accubantes sunt *irrationabiles gentes pecudum intra præsepia more viventes*, inquit Ambrosius lib. 1. in Lucam numer. 43. & Prudentius in Cathemerinon hym. xi.

Adorat hæc brutum pecus,

Indocila turba scilicet.

Argumentum alterum est Lucæ silentium, qui pastoribus ab Angelo hoc brutorum indicium ad puerum inveniendum minime datum commemorat. Ad hæc duo reducuntur quæ adversus piam fidelium traditionem obiectant Erasmus in notis ad præfatum hymnum pag. edit. Hanoviae 174. Rich. Montacutius P. 1. Originum Ecclesiasticarum n. 30. Basnagius ad annum 5. ante Christum, num. 21. Tillemontius Annot. 5. in *Jesum Christum*, Serrius Exercit. xxx. num. 4. & seqq.

Nunquam vero ad oppugnandam veritatem producta sunt infirmiora sophismata. Etenim quod bruta per anagogen commonissent populum Judaicum, vel Gentilem, nil profecto historiam elevat: alias nihil fere in veteri Testamento gestum esset, cum omnia ibidem narrata aliquid

præsignarint. Reprobat idem Basnagius aliorum ratiocinationes, ad sola testimonia Scripturæ nos provocans, nec negans Patres bene multos tradidisse, quod bos, & asinus ad præsepe Dominicum accubuerint. *Nobis constat*, inquit, *non allegorice duntaxat Patres esse locutos, sed etiam fide historica. Allegorica siquidem explicatio in historia nititur*. Incaute novator ille quicquid alii exstruxerunt, evertit. Sed vicit aliquando etiam tenebriones aperta veritas. Hieronymus in Epist. 27. nunc 86. ad Eustochium Tom. 4. p. 674. absque ulla morali interpretatione *simpliciter* de Paula inquit: *In Bethlehem ingressa & in specum Salvatoris introiens vidit sacrum Virginis diversorium, & stabulum, in quo agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*. Paulinus epist. xi. ad Sev. pag. edit. Plantia. 139. *In Bethlehem quoque, ubi cognoverat bos possessorem suum, &c.* Nazianzenus orat. 38. pag. edit. Morelli 623. *Cognosce ut bos possessorem tuum, & cum asino præsepe Domini tui, cum stella curve, cum Magis adora, cum Angelis tripudia*. Quid est ad literam Scripturæ verba intelligere, si hoc non est? Vere stella antecessit, vere Magi adorant, vere Angeli gaudium magnum nuntiarunt. Ergo vere bos, & asinus ad Christi incunabula cubuerunt. Imo & Ambrosius priusquam mysticum innueret sensum, præcedenti num. 42. inquit: *Non audis bovis Dominum agnoscens mugitus*; necnon Prudentius appellaverat cunabula divini pueruli, *Matis & ipsis credita*, id est, (inquit Georgius Fabricius ejusdem edit. Hanoviae pag. 343. quem opponimus Erasmo Roterodamo) *pecoribus, quæ vocem non proferunt, Bos & asellus gratiores fuerunt, quam homines*.

Ad primum itaque argumentum respondemus stare allegoricam Patrum interpretationem cum veritate historiarum: ac priorem locum ex Esaia promptum a Patribus etiam aptari præsepi Dominico: alterum vero etiam ab Ecclesia in Officio Nativitatis & Circumcisionis ad puerum Jesum referri. Neque obstat quod sit in Hebraico, *In medio annorum*, ac ita pariter in Vulgata: quia utrumque cohæret, *In medio annorum*, si loquamur de tempore; *In medio animalium*, si loquamur de loco. Etiam in Græca lxx. versione ζώων valet, *animalium, &, vitarum*; cum olim neque circumflexus accentus fuerit in secundo omega, neque acutus in primo: quare *vitarum* habent Cyrillus Jerosolymitanus, & Theophylactus, *animalium* ceteri. Utrumque significaret etiam hebraicum מִן הַבְּהֵמָה, quemadmodum legisse lxx. opinantur nonnulli. Non ergo exploditur decantata lectio, *In medio duorum animalium*, ut inquit Serrius num. 6. Utramque lectionem probat Ecclesia, utramque tradunt Patres, utramque non solum Versio lxx. verum etiam Hebraici Codices patitur. Ad alterum

IN ANNO DOMINI ARGU-

argumentum breviter respondemus, dum Lucas mentionem fecit præsepis, satis innuisse locum, in quo jacebat infantulus; nec necesse erat fœnum, animalia, & cetera hujusmodi commemorare, quæ non esse in præsepe nequit nisi temere denegari; cum ibidem esse non repugnet, fâctente Basnagio. At quod Lucas non scripsit, tradiderunt Majores. Mirum quod Critici subscribant Broccardo asserenti in descript. Terræ sanctæ præsepe illud fuisse *excisum in rupe*, ac studeant Broccardum componere cum iis, qui *lateritium* faciunt atque ex luto coctili, & cum Ecclesia, quæ in Basilica Liberiana *lignum* veneratur: ac nolint postea allegoricam significationem cum historia componere! Sed nec illud satis congrue conciliant, dum inquirunt *lateritiam* fuisse cavitatem, cui ad majorem firmitudinem inclusum erat vas *lignum*, & utrumque, vas, & cavitatem recte dici *præsepe*. Præsepe enim proprie est locus præseptus, ubi pecudes stabulantur, a *sepio* dictus, atque hic locus est lapis, vel *lateritius*, & per synecdochen præsepe dicitur *linter*, in quo pabulum jumentis ponitur, atque hic est vimineus, aut *ligneus*. Docet hæc etiam *Calepinus*, sive Latinum lexicon, ita a celebri familiæ nostræ Grammatico nuncupatum.

II.

De Magis etiam Christi adoratoribus complures nobis succensent, quod Reges illos populari credulitate arbitremur. De qua re placet mihi admodum exhortatio viri cl. Melchioris Cani lib. xi. de Locis cap. 5. ubi, posteaquam dixerat extremæ dementiæ esse frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere, *Sine*, inquit, *plebem probabilissimam opinionem, præsertim quæ penitus insedit & inveteravit, cum suis majoribus retinere*. Quod monitum, cum etiam Rich. Montacutius pag. 206. probarit, & omnibus hic legendum proposuerit, deest nos quam maxime custodire. Sed quoniam Magos fuisse reges negant præfracte, ac se evidenter demonstrare opinantur Casaubonus adversus Batonium, Stolbergius, & Dan. Rhoden Tom. 2. Theol. Philologici, Schmidius in Marth. alique Heterodoxi, necnon in Carm. de Epiph. Domini Mantuanus, & Hyacinthus Serrius Exercitat. 34. num. 2. idque incertum saltem atque inexploratum scribunt Calmer, Tillemontius, & alii, ideo non videtur omnino hæc quæstio prætermittenda. De qua, si quis postea vis, quæ subijcimus, plura desideret, adire poterit Batonium ad annum 1. Christi num. 3. Joannem Eckium hom. 2. de Epiphania, Hieronymum a S. Fide Tom. 26. Bibl. Patrum, Salmeronem Tom. 3. Hist. Evang. tract. 37. Mal-

donatum, Barradium, Sylveiram, Jansenium, Cornelium a Lapide, & Natalem Alex. in Evangelia necnon Ægydium Gelenium in Falsis Colonienfibus, Suarezium Tom. 2. in 3. p. disput. 14. sect. 2. Vincentium Cardinalem Gotti Tom. iv. Verit. Relig. Christi. cap. xi. §. 2. Honoratum in Animadv. Criticis Tom. 2. pag. 206. & Richardum ipsum Montacutium P. 1. Originum Eccles. pag. 202. ex quorum omnium lectione poterit etiam de hac nostra lucubratiuncula proferre judicium.

Ac primum non video quæ adversus piam populorum traditionem urgeri queant, nisi insequentia. I. Magi dicuntur qui in rerum contemplatione, ac præsertim in inspectione siderum sunt occupati, sic dicti, quasi *מגד* ab radicali, *מגדל*, *meditari*, juxta Vossium in Etym. & Hofmannum in Lexico. Erasmus in Matthæum *sophos*, aut *philosophos* appellat, quidam alii ex Apulejo in Apolog. *idolorum sacerdotes*. Nec desunt, qui in pravum sensum nomen illud accipiant, quatenus magia est *theurgia*, cultusque dæmonum, in qua significatione dicuntur magi præstigiatores Ægypti, Simon, & Elymas. De his plura Rhoden, & Storbergius. At si ve Christi adoratores dicas inspectores astrorum, si ve sapientes, si ve sacerdotes, si ve ariolos, nihil id est ad comprobendam regiam eorum dignitatem. II. Quamquam olim Magi regali apud Persas auctoritate pollerent; tempore tamen Natalis Christi dudum cesserat in Magis imperium, scribente Strabone lib. 1. eisdem Magos non amplius ad regios fasces extolli: quo argumento uritur in Marth. Schmidius. III. Barradius, alique interpretes traditionis sue ficulneum auxilium quærunt a licentia pictorum; atque hinc reselluntur a Casaubono. IV. Evangelista Magorum regium comitatum, & cetera, quæ in Dei honorem cederent, minime prætermisisset, cum & Reguli meminerit, cujus filium Christus restituit sanitati. Accedit veterum quoque Patrum silentium. Scripturæ testimonia, quæ huc a quibusdam adducuntur, non sunt peculiariter accipienda de Magis, sed universe de regibus gentium advocandis ad Christi fidem. VI. Si reges fuissent Magi, quomodo non præmissis nunciis ingressi fuissent ditionem Herodis? quomodo Herodes ipse cum imperio egisset cum illis, dicens, *ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis renunciate mihi*? Postrema argumenta sunt Walæi in Marth. aliorumque. Vidit hæc & Mantuanus, dum cecinit.

Nec reges, ut opinor, erant, nec enim tacuissent.

Historia sacra Ad flores genus istud honoris, Inter mortales quo non sublimius ullum.

Addo quod Herodes, ut magnificentia Regum Postulat, hospitibus tantis regale dedisset.

*Hospitium, secumque lares duxisset in am-
plos.*

Ut iis respondeam ex ordine, ac simul vindicem
piam, ac valde probabilem fidelium traditio-
nem; animadvertendum est splendidissime men-
tiri Casaubonum Exercit. 2. in Baronium, &
Theodorum Beza in Matthæum, dum inquit
Romanam Ecclesiam sola tyrannide tradere, ut
fide certum, insignitos fuisse Magos dignitate
regali, nec pati aliud quomodolibet opinantes.
Movit id stomachum etiam Montacutio, qui
Casaubono respondet, aliter de pia traditione
loquendum, non prodiisse hanc e gurgustio; sed
fulciri Patrum multorum auctoritate. Diximus
qua moderatione loquatur Canus: eandem ad-
hibet Cornelius Jansenius in Concordia cap. 9.
Cardinalis Gotti pag. 235. & qui vel senten-
tiam oppugnant, vel nihil definiunt, ut præci-
tus Mantuanus, & Calmet. Atque nos pariter
communiori sententiæ lita assentimur, ut adver-
sariis nullatenus indignemur. Primum itaque ar-
gumentum confirmat potius regiam in Magis
dignitatem, quam evertit. Etenim in Oriente,
& præsertim in Perside neminem regio potitum
fastigio, qui non calleret Magorum disciplinam,
affirmat Cicero in primo de divinatione num.
41. atque olim Magos imperium obtinuisse
scribunt Strabo lib. 1. Geograph. Plato in Al-
cibiade, Plinius lib. 3. cap. 1. Justinus lib. 1.
Histor. cap. 9. Ammianus Marcell. lib. 24. Se-
verus Sulpitius lib. 2. Hist. sacræ cap. 13. Ex
quo ergo Magi fuerint sapientes, & in astro-
rum contemplatione occupati, quomodo eosdem
non fuisse reges evincitur? At, inquit Schmi-
dius, Magi e Strabone ab honore pristino ce-
ciderant. Utrique: non erant amplius Monarchæ;
sed tamen honore adhuc conspicui, regni primo-
res, ut appellantur, a Juvenco pio quarti sæ-
culi Vate, sive Dynastæ Toparchæ, reguli,
ac alterius principis tributarii: quales permultos
tunc temporis extitisse demonstrant subjecti Ro-
mano Imperio, Ariobarzanes, Aretas Tigranes,
Deiotarus, Herodes ipse. Neque enim credibile
est dejectos Magos ad fortunæ ludibrium, sive
apud Persas, sive apud finitimas gentes; quibus
semper fuit nomen inspectorum stellarum, So-
phorumque præclarum atque honestissimum.
Quod picturas attinet, nec recentiores omnino,
nec plebis inventa dicendæ sunt quæ Magos re-
ferunt reges, quippe x. sæculi extant nummi,
ubi sculpti visuntur tres reges puerulum Jesum
adorantes; de quibus vide Anselmum Bandu-
rium Numism. Imp. Tom. 2. & Cangium in
Familia Zimisæ pag. 152. edit. Billainii.

Cur Evangelista, qui & *Reguli* meminit, &
Herodem immanissimum tyrannum non fraudavit
regis titulo, regiam istorum conditionem
nequaquam expresserit, rationes satis congruas

reddiderunt Interpretes. Prima ratio est, quod
ad veritatem occultam confirmandam regia ap-
pellatio otiosa erat, Magorum vox opportuna
& præclara. Ita Canus. Alteram afferunt Pa-
lacijs & Salmeron, ut commoneret Evangelista
neminem mortalium coram summo principe
Christo regia appellatione esse dignum. Ter-
tiam assignat noster Simon a Cassia, quoniam
reges quidem erant, sed parvi. Non militat ea-
dem ratio de Herode, quia erat rex appellan-
dus, ut distingueretur ab Herode Tetrarcha,
atque ut ex rege alienigena innueretur Messia
adventus. Joannis iv. 46. Regulo non aliud
tribuitur nomen, quo distinguatur: at Magi
proprio designati sunt caractere. Quid præte-
rea, si inficiamur hunc *Regulum* fuisse parvulum
regem? Si Capharnaïtes erat, & sub Herodis
Tetrarchia, quomodo Rex? *Regulum* dictum
arbitror, quoniam erat Herodis, aut Tiberii mi-
nister. *Βασιλικός Regius*, habent Græci Codices
vetustiores, & Syrus, & Arabs, *Servus Regius*.
Non repugno tamen legendum *Βασιλικός Ro-
gulus*, & Christum etiam primoribus attulisse
salutem: sed quid cavilli valeant, ostendo dun-
taxat. Regium apparatus utique in Matthæo
non legimus, quod humilis fuerit Christi Ado-
ratorum incessus: legimus tamen ad eorum ad-
ventum commotam urbem universam: legimus
liberos ab Herode dimissos: legimus obtulisse
munera *apertis thesauris*; quod in reges maxime
quadrat.

Quod spectat ad Patres, fatemur permultos
regiam dignitatem in Magis non celebrare,
quosdam etiam id non afferre quod contendunt
quidam Interpretes. Sed Magos tamen fuisse
reges probabilius est, quod nullus Patrum id
expresse neget, nonnulli diserte affirmant. Ter-
tullianus adversus Judæos cap. ix. inquit: *De
hoc auri munere etiam David dixit, Et dabitur
illi de auro Arabiæ: & iterum, Reges Arabum
& Saba munera offerent illi. Nam & Magos re-
ges fere habuit Oriens, & Damascus Arabiæ re-
tro deputabatur, antequam transcripta esset in Si-
rophœnicem ex distinctione Syriarum, cujus tunc
virtutem Christus accepit.* Ubi Judæis objicienti-
bus Christum Messiam non esse, quoniam non
accepit Damascus spolia, neque regum obsequia,
respondet id completum in Magis, quoniam &
reges erant, & ex Arabia, cui deputabatur Da-
mascus. Idem tradit in iii. contra Marcio-
nem cap. 13. & utrobique, quicquid alii sen-
tiant, literalem sensum exponit, rationem affe-
rens: cur Magi sint Damascus spolia, atque in
iis completum fuerit vaticinium Psalmographi.
Quare ut vere juxta Tertullianum erant Dama-
sci robur, quia Arabes, ita vere erant reges.
Auctor Hom. de Baptismo Christi inter Opera
Cypriani inquit: *Non satis est quod Angeli locu-*

si sunt Pastoribus, quod apparuerit stella regibus, &c. Theophilactus in cap. 2. Matth. ait: *Judei quare turbantur? Oportebat enim gaudere potius, quod regem ipsi habituri essent, qui a Persicis regibus adoraretur.* Innocentius III. serm. 1. de Epiph. *Secundum historiam isti Magi tres reges fuerunt.* In vetustissimo hymno, quem Damaso adscribunt, legitur.

Ecce pastores ovibus relictis

Convoluti Bethlehemi, videant ut ortum

Principem mundi, properant & acti

Sistere Reges.

His accedunt Casarius serm. 43. in Append. Augustinensium, Paschasius Radbertus in cap. 2. Matth. & alii. Addere possumus Martyrologia Usuardi, & Germanicum apud Bollandum Tom. 1. pag. 8. & 323. Ms. Florarium apud eundem Bollandum die xi. Januarii: Molanum in Adit. Usuardi, vetustum Codicem Carthusianum, Gelenium, & Broelmannum eodem Tom. 1. pag. 664. Flavium Lucium Dextrum in Chronico ad an. 70. qui omnes communem traditionem reddunt probabiliorē, & quartam objectionem abunde refellunt.

Sacræ quoque literæ piæ ipsam traditionem confirmant: nam Isaia lx. 3. de Christo præ-nuntiatur est, *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui:* ac Psal. lxxi. *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent.* Accipienda hæc de vocatione Gentium fatemur, sed gentium fuerunt Magi primitiæ. In iis propterea implendum vaticinium, & ad Messæ incunabula adventuros Reges agnoverunt veteres quoque Rabbini, de quibus Joannes a S. Fide cap. 6. & Raymundus Martini Pug. Fidei P. 3. dist. 3. cap. 10. Atque impletum reapse videtur tenere Ecclesia, quæ dum celebrat Magorum adventum, laudata verba frequenter intonat, affirmatque disertissime Leo III. & Fidei propugnator Eckius in homiliis supra laudatis. Et quidem tria in his vaticiniis prænuntiantur: lumen & plendor ortus, oblatio munerum, & regalis confidio. Primum completum est in stella, quæ apparuit in Oriente; alterum in auro, thure, ac myrrha: cur tertium quoque non putabitur adimpletum? Accedit quod si Magi ex Arabia venisse dicantur, ut sententia fert nostra, etiam aliæ præcitati Psalmi notæ in ipsos quadrant. Dicuntur enim versu 9. *Æthiopes* hebraico vocabulo *אֲשּׁוּרִי*, quo intelliguntur incolæ *Æthiopie orientalis* habitantes circa Arabicum sinum, juxta Strabonem lib. 2. pag. 89. *Æthiopes* enim Occidentales appellantur, *אֲשּׁוּרִי*. Dicuntur reges *Tharsis & insularum*, *מַלְכֵי תַרְשִׁישׁ וְאִיִּים*, nempe, ut Pagninus, & Marinus reddiderunt, incolentes insulas maris. Dicuntur denique *Reges Arabum, & Saba*, *מַלְכֵי שְׁבָא וְסֻבָּא*,

ubi *Saba* scriptum cum *ו*, Hieronymo interprete, *Arabiam* designat, cum *ו*, vero urbem *Æthiopicam*. Quare si dicamus Magos venisse ex Arabia, vel ut quidam tenent, e Carmania, ex Strabone lib. xv. pag. 449. Arabis, Persis que contermina, non erit in Psalmi lxxi. nono ac decimo versu lexis aliqua, quæ Magis ad literam non conveniat. Ipsi *Æthiopes*, ipsi *Arabes*, ipsi insularum incolæ, ipsi *Sabæi*, ipsi postremo Reges.

Quod in eos Herodes cum imperio se gesserit, illius superbiæ tribuit cum Interpretibus ceteris nosse Sanctotifius pag. 144. in Matth. Adde verba illa *Ite, &c.* non esse præcipientis, sed cum simulatione dimittentis. In tanta enim perturbatione, si fas ei fuit exercere in Magos imperium, cur ut redirent indictis pœnis eos non coegit? Cur dies ad redeundum non præscripsit? Cur liberos absque satellitibus dimisit? Optime nimirum noverat, (ut in Catena inquit ex Chrysostomo S. Thomas) quod tales viros non potuisset blandimentis flectere, nec minis terrefacere, nec auro corrumpere. Nam in regiam urbem ingressi, quamquam scirent Herodem illic regnare, natum tamen Regem Judæorum, eique se detulisse munera palam testati sunt, quamquam regi alienigenæ nil posset nuntiari molestius, quam ortus regis proprii, ac legitimi. Talis ergo conditionis erant Magi, ut Herodis indignationem minime pertimescerent.

Baptistæ denique Mantuano Carmelitæ doctissimo opponimus alium ejusdem Instituti virum celebrem Joannem Mariam Verratum Ferrariensem, qui in Catena docet Magos fuisse sapientes ac reges. Et si Poetarum versibus certandum est, sententiam pangunt nostram Alvarus Gomez in Thalichrist. lib. 7. & Emmanuel Pimenta lib. 3. sacrorum Poematum. Contentus ero antiquo Epigrammate:

*Dant tibi Chaldei prænuntia munera Reges.
Mirram homo, Rex aurum, suscipe thura
Deus.*

Claudiano tribuitur a multis, eique adscribendum ex Gajaciano libro omnium optimo affirmat Joannes Camers in Vita Claudiani, & Gaspar Barthius in notis. Hunc tamen Poetam fuisse a Christi nomine alienum scribunt Augustinus lib. v. de Civit. Dei cap. 26. & Orosius lib. v. Historiarum cap. 35. Ceterum, si Claudiani non est, certe elegantissimi poetæ est, inquit Canus.

III.

De exhibita a Magis adoratione autumarunt Sociniani non fuisse religiosam, & quæ possit divinitatis Christi præbere argumentum, sed qualem Orientis populi regibus suis exhibere con-

sue-

tuerentur. Idem scripsit in caput secundum Mat-
 thæi Grotius; atque in dubium vertit, de qua
 adoratione loquatur Evangelista, Auctor verho-
 nis Gallicæ Bibliorum, quæ typis Trevoltien-
 sibus cusa est anno 1702. ejusdemque versionis
 Apologissa adversus Censuras eodem anno ema-
 natas a Meldensi doctissimo Episcopo Bossuetio,
 & a Cardinali de Noailles Archipræsule Pari-
 siorum, siue Apologissa ille fuerit Simonius, si-
 ve alius quispiam. Resellitur autem perniciosus
 error ipsa Evangelica historia, raditione Pa-
 trum, mysterio munerum, necnon manifesta ra-
 tione. Primo enim ex Evangelio colligimus,
 Magos ex Oriente profectos non spectasse ad Ju-
 daici Regni dirionem, ut deberent nato regi Ju-
 dæorum, tanquam regi suo in faciem prociden-
 tes præstare obsequium, atque hujus rei causa
 ex longinqua regione sponte, ac tanta animi
 alacritate discedere, digna Deo munera offerre,
 & jacentem angusto in loco puerulum absque
 ullo majestatis apparatu, tam demisse venerari;
 ac tamen Grotius, & Sociniani observarunt Jo-
 sephum de Davide Saulem venerante scripsisse,
Adorat eum in faciem procidens, ut moris erat;
 attamen in novo Testamento nullibi, quem vi-
 derim, locus occurrit, ubi ea phrasis *προσκυ-
 νῆται* procidens adorat, aliam significet adora-
 tionem, quam Deo dignam. Nam Apostolus 1.
 ad Corinth. xiv. 25. ait: *προσκύνη ἐπὶ προσώπων*
προσκυνῆσαι τῷ Θεῷ Cadens in faciem adorabit
 Deum: ac diabolus, qui non aliam aff ectabat
 adorationem, nisi divinam, inquit Matthæi iv.
 9. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me,*
 quæ phrasis etiam usurpatur de Christo Patrem
 adorante Matth. xvi. 29. de Petro ad Christi
 genua provoluto Lucæ v. 8. de leproso Samari-
 tano, cujus fides ceteris præfertur Lucæ xvi. 16.
 de senioribus ante Dei thronum prostratis
 Apocal. xix. 4. ubique iisdem Græcis verbis ap-
 positis. Historia itaque Evangelica verborum-
 que accurata proprietates commonstrant revelatam
 Magis pueruli Jesu divinitatem. II. Patres di-
 serte affirmant Magos exhibuisse Christo adora-
 tionem, tanquam Deo. Irenæus lib. iii. cap.
 10. nunc 9. num. 4. scribit, *deductos Magos a*
stella ad Emmanuel per ea quæ obtulerunt munera
ostendisse quis erat, qui adorabatur. Origenes lib.
 1. contra Celsum ait decrevisse adorare eum,
 quoniam ei stella prænunciatrix conjectarant po-
 tentiorem esse omnibus demoniis. Nazianzenus
 Orat. 37. pag. 623. *Cum stella curre: cum Ma-*
gis dona: offer aurum, thus, myrrham, ut Regi.
ut Deo, ut tua causa mortuo. Theophylactus in
 Matth. pag. 14. *Vide animæ illustrationem. Pau-*
perem videbant, & adorabant; multis enim argu-
mentis didicerant quod esset Deus: ideo & ei of-
ferunt munera ut Deo, & ut homini. Consen-
 tiunt Græcis Latini PP. quos inter Ambrosius

lib. 2. in Lucam num. 48. Et cognoverunt hanc
esse stellam, quæ hominem, Deumque significat.
Adoraverunt parvulum: utique non adorassent, si
parvulum tantummodo credidissent. Hieronymus
in cap. 2. Matthæi pag. 10. Tom. iv. Pulcher-
rime munerum sacramenta Juvenus presbyter uno
versiculo comprehendit, Thus, aurum, myrrham,
regique hominique Deoque Dona ferunt. S. P. Au-
gustinus serm. 200. alias 30. de Temp. num. 3.
instituens antithesim inter Judæos, & Magos,
Isti, inquit, in membris parvis Deum agnoverunt,
illi in factis magnis nec tanquam homini peperc-
runt. Et serm. proximo num. 1. Numquid tan-
ta devotione requirerent, tanto pietatis affectu desi-
derarent, nisi cum agnoscerent regem Judæarum,
qui rex est etiam sæculorum? Gregorius Magnus
lib. 1. in Evang. hom. x. num. 6. Eum ergo
Magi quem adorant, etiam mysticis muneribus præ-
dicant: auro Regem, thure Deum, myrrha mor-
talem. III. Ex iis consequitur, quod tertio lo-
co posuimus, Magos fidem suam oblatiis mune-
ribus contestatos, quod expressit etiam auctor
antiqui Epigrammatis Claudiano attributi, nec
non Sedulius lib. 2. num. 97.

Aurea nascenti fuderunt munera Regi.

Thura dedere Deo, myrrham tribuere sepulto.

Magos denique puerum Jesum veneratos tamquam Deum, comprobatur ipsamet ratio: primo, quia illi erant *primitiæ Gentium*, atque ut ait S. Pater serm. 31. de Temp. nunc 201. num. 1. *Inde cœpit, quod in universo mundo fructificaret & cresceret*; fides nempe Evangelica, qua profiteamur Christi divinitatem. Præterea hanc mirabilem in Magis fidem ostendit Chrysostomus hom. 8. in Matth. pag. 73. ex eo, quod admoniti ne redirent ad Herodem, in nullum hinc scandalum commoventur, nihilque omnino turbantur: neque ipsi secum disputant dicentes: Si magnum quiddam esset hic puer, & potentiæ aliquid haberet, nobis adoratoribus ejus quid opus esset fuga, occultusque discessus? Incredibile demum est, viros superni luminis ductum, & prævii fulgoris indicium in tanta contemplatione comitantes, ad agnitionem veritatis gratiæ splendore non pervenisse, ut inquit S. Leo serm. 4. de Epiph. cap. 2. præsertim cum sacramentum fidei suæ intelligentiæque manifestarint, & quod cordibus credebant, protestati sint muneribus, scienter divinam, humanamque naturam venerantes.

Opposita vero argumenta nullius sunt roboris. Obiciebat auctor Apologiæ Simonio attributæ, nullum legitimum censorem alicujus Versionis censendum esse, nisi habeat exquisitam linguarum peritiâ: Lucam Brugensem, aliosque nonnullos fateri verbum *προσκυνησας*, *adoro*, usurpari etiam dum homo hominem veneratur.

At responder Cl. Meldensis Episcopus Instruct.
1, pag. 122. *Minime a linguarum peritiis pendere*

precipuas circa dogmata notas; eosque decipi, qui contrarium sentiunt: quo nihil dici poterat verum magis, & utilius, cum fidei norma sit Ecclesiae traditio, non loquacitas Grammaticorum. At Cardinalis de Noailles in sua Censura num. 12. arrogantiam quoque Apologistae jure, meritoque his verbis perstringit: Il s'élève avec une présomption insupportable au-dessus de tous ceux qui ont traduit de nos jours le nouveau Testament: il ne craint pas même de se donner cet air de supériorité sur les saints Pères, saint Chrysostome, saint Jérôme, & sur tous les interprètes anciens, & nouveaux: & fait paroître par sa vanité, qu'il n'a pas été conduit par l'esprit, qui a dicté le livre, dont il a entrepris la Traduction. Ostendimus præterea paullo supra ea phrasim, Et procidentes adoraverunt eum, non uno in loco novi Testamenti religiosam adorationem, cultumque patriæ designari. Nonnulli denique interpretes, si de Catholicis loquamur, dixerunt tantummodo verbum adorare suapte natura cultum patriæ non semper præferre, sed Magos civile tantum obsequium præstitisse, nullus, quod sciam, affirmavit: & idem Burgenfis pag. 24. ait: Prosecuti sunt puerum honore, eo qui regem, immo qui Deum decet, & paucis interjectis, In sacrificium munera ista dederunt. Quod si aliquando interpretes aliqui minus accurate locuti sunt, exorta nondum erat tanta opinionum licentia, & audacia Criticorum, aut saltem hæc nondum Catholicorum studia labefactarat. Quamobrem Simonius, aut quisquis conscripsit citatam Apologiam, dum laudat Burgensem, Huræum, & Biblia quædam Gallica edita an. 1534. & 1541. Antuerpiæ, quemadmodum ait eruditus Auctor Bibliothecæ Criticæ sacre Tom. iv. pag. 107. num. 86. miserimam essentat eruditionem.

IV.

Sunt præterea, qui negant Domum Nazarethanæ Angelorum ministerio e Syria translata Terlastum, olim Trisaticam, hinc vero in Picentinum agrum, inter Recinetum & maris Adriatici oram, nunc Lauretum, urbem augustissimo templo, atque peregrinorum undique confluentium religiosa pietate, clarissimam. Conati sunt præ Novatoribus ceteris translationem hanc oppugnare Apostata Vergerius in *Idolo Mariano*, Thomas Bernegerus, Basnagius, & alii. Sed refutantur a Hieronymo Angelita in *Historia Virginis Lauretanæ*, a Christiano Adrichomio pag. 141. a Canisio lib. v. de *Virgine Deipara* cap. 25. a Raynaldo Tom. viii. pag. 145. a Tursellino lib. i. *Historiæ Lauretanæ*, a Francisco Turriano contra libellum Vergerii, a conterraneo nostro Sylvio Serralio a Petra-

sancti, ab Honorato Animadversionum lib. i. r. differt. i. ac postremo a Viro Cl. & de Lauretana Historia optime merito Petro Valerio Martorelli Auximate, Episcopo olim Leopolitano. Ut autem ex Angelita, ac Tursellino narrat Tom. xiv. Eccl. Annal. Raynaldus, Nazarena Ecclesia, in qua sacra Deiparæ ædícula claudabatur, a Saracenis Syriam inundantibus solo æquata, Terlastum Dalmatiæ oppidum sacra ipsa ædes divinitus transvecta est anno 1291. vii. idus Majas Nicolao IV. Pontifice Maximo: inde vero, sedente S. Cælestino V. anno 1294. vi. idus Decembris in Picenum delata, ibique posteaquam sedem semel iterumque mutavit proximo anno in loco, in quo etiamnum colitur, stationem elegit. Appellatur vero *Lauretana Domus*, & urbs *Lauretum* a loco, ubi constitit, ut inquit lib. 6. Agelariorum Mantuanus. *Et quia transvectam mulier Laureta recepit Virginis ædiculam, præbens ubi sisteret agrum, Lauretæ delubra vocant.*

Ut hæc ad fabulas Novatores amandent; negant primo sacrum Virginis domicilium Nazareth servatum ad annum usque 1291. non alio innixi argumento, nisi quod vero simile non videatur, a Romanorum legionibus Syriam occupantibus ædiculam illam dirutam non fuisse, præsertim cum Hieronymus Epist. 17. nunc 44. & 27. nunc 86. jejune admodum loquatur de Nazareth, quam etiam alibi appellat *Nazaram exiguum viculum Galilææ*. Utitur hoc argumento Basnagius ad annum 3. ante Dominum n. 25. At primum ex ipso Hieronymo colligi potest Nazarethanam domum eo tempore perstitisse, cum vetustæ urbis servaretur adhuc exiguum viculus, Deo minime permittente, ut profani milites tuguriolum sacratissimum violarent maxime quod in amplas ædes non in casas, idest, rusticas domos, ubi nulla suppellex, furit militaris licentia. Cur etiam Paula, ut ibidem inquit Hieronymus *percurrit Nazareth nutriculam Domini*? cur is ad hanc invisendam invitat Eustochium, scribens *Ibimus ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ*, si in Nazara exiguo tunc viculo, nihil veneratione dignum supererat? Verum cum Heterodoxi urgeant negantes conjecturas nullius apud Dialecticos firmitudinis: nos Virginis ædiculam perstitisse comprobamus etiam testimonio Scriptorum. Nam Imperatricem Helenam, cum pervenisset Nazareth salutationis Angelicæ domo reperta, ibidem peramœnum excitasse templum, scribit lib. viii. cap. 30. Nicephorus. Ejusdem templi meminit Venerab. Beda de Locis sanctis cap. 16. in eo se consecisse sacrum testatur in script. Terræ sanctæ Jacobus S. Rom. Eccl. Cardinalis de Vitriaco: & ibidem S. Ludovicus Francorum Regem sacram accepisse communionem.

unionem, non solum affirmat Jodocus Clotvæus laudatus a Turfellino cap. 1. & a Rutilio in Speculo Episcop. disp. 1. q. 1. verum etiam præclari gestorum Ludovici Scriptores, Guilelmus de Nangiaco Monachus S. Dionysii Tom. v. Hist. Francorum pag. 359. & Gaufridus de Belloloco pagina ejusdem Voluminis 457. Caste itaque, & nullo fulti testimonio Sæctarii autumant ab exundantibus Romanorum copiis sacram Virginis Ædem fuisse everfam.

Negant præterea Deiparæ ædiculam Tersacti apud Dalmatas constituisse, cum id asserendi nullum aliud habeant fundamentum, quam perviciaciam. Primo enim traditionis nostræ invictum argumentum est perpetua & constans sententia omnium Illyricorum, ac Liburnensium, qui hæc a majoribus acceperunt, & præter cultum, quem exhibent sacratæ domus vestigiis, quotannis magno in numero Lauretum profecti teneris lachrymis, ut ad propria revertatur, exorant. Insuper cum Dalmatiam Pretor regeret Nicolaus Fregipanius, veritate comperta cum juramento Tersactensium, tum missis Nazaretham legatis, in iisdem vestigiis ubi steterat sacra domus parem extruxit, temploque Virgini sacro circumdedit: ibique in antiquo marmore legitur: *Hic est locus, in quo olim fuit sanctissima domus de Laureto, que nunc in Recineti partibus colitur.* Præterea Tersacti sacratam stetit ædiculam, & illinc anno 1294. ab Angelis asportatam, compertum est ex autographo invento in oppido Fluminis ad oram Adriatici sinus adjacente; quod autographum transmissum est ad Leonem X. Pontificem Maximum Illyricis conscriptum literis, nostrisque redditum Lauretana in Æde asservatur.

Derident insuper Novatores transmigrationem sanctæ domunculæ ad Picanos, utpote nullis suffultam momentis: nos contra firmissimis adminiculis monitam contendimus. Ac 1. liquet ex Angelita anno 1296. Recinetenfes quosdam viros probatæ fidei jubente Magistratu Tarsaticam primum in Liburniam transmississe, ac inde Nazaretham, & utrobique recentem populi recordationem explorasse, vestigia transvectæ ædis inspexisse, eademque accurate fuisse dimensos, & omnia prænarratæ historiæ, & Lauretani Cubiculi dimensionibus respondisse. Temere autem Adversarii negant hæc vestigia in Nazareth diu permansisse; cum ibidem constructum templum ab Augusta Constantini Matre narrent historiæ, imo hodierna die antiqua eadem vestigia superesse scribat in Historia itineris sui Morislonius. II. Paulus Rinaldus, & Franciscus Recinetenfes cives se ab avis multoties audivisse, quomodo sacra ædes ipsæ, illisque conspicientibus tranarit Lauretum, non semel interposito sacramento asseruerunt; uti relatam est in publicas tabulas, & scriptam ab

Angelita. III. Accedunt in veritatis confirmationem miracula innumera ab eodem Auctore, a Riera, & a Turfellino e certis monumentis conscripta; Pauli a Sylva anachoritæ per decennium cælestium flammæ intuitus in loco eodem, in quo stitit se Deiparæ sacrosanctum cubiculum: Turcarum, Judæorumque testimonia mirabili eventu corroborata, quæ in Psalmum lxxxvi. cap. 31. recenset Lauretanus Episcopus Rutilius Benzoni: consequentium ex tota Europa, non vulgare modo, sed procerum, virorumque principum devotio, fides, vota, donaria; Romanorum Pontificum Gregorii XII. Joannis XXIV. Pauli III. Sixti V. Alexandri VII. aliorumque Constitutiones, Privilegia, ac Pontificiæ munificentia plurima, amplissimaque argumenta: quæ omnia apud Martorellum legi possunt, cum nequeant brevi hac dissertatione comprehendi.

Denique obijciunt oppugnatores, ex verbis Bedæ scribentis esse in Nazareth Ecclesiam, ubi domus erat, in qua Angelus ad Mariam venit, everti hujus translationis miraculum; quoniam ex iis verbis inferitur antiquam Virginis domum ætate Bedæ non existisse. Addit Basnagius tugurium, quo Maria utebatur, fuisse conductitium, ideoque ejus sanctitatem, posteaquam Virgo eo recessit, a profanis hospitibus violatam: idque conjectat ex Virginis paupertate, Addit labentibus annis quadringentis Virginis cubiculum in tenebris latuisse, cum Eusebius non asserat Imperatricem Helenam Nazaretham urbem, & domicilium illud lustrasse. Quærit præterea cur Angelicis manibus transvecta potius non sit domus Servatoris Capernaïtica, & consistens Jerosolymis sepulchrum? Ait denique rem tam miram ab illius ævi Scriptoribus ignoratam, nec traditam a Nicephoro, qui floruit sub ea ætate, nec ab Antonino, qui annis duntaxat uno & quinquaginta transvectionis hujus tempore posterior fuit.

Hæc cum levissima sint, brevissime percurramus. Verba enim Bedæ, sic accipienda sunt, ut eadem sacra ædes fuerit simul domus, ac templum, & in Dei cultum veneratione fidelium consecrata: quæ etsi fuisset conductitia, ob perfectum in ea Incarnationis mysterium, omni foret veneratione dignissima, sed inepte ratiocinatur Basnagius, dum arbitrat conductam, cum potius ex quo ibidem habitaverit Virgo ab Angelo salutata, atque ad eandem redierit cum Viro ex Egypto reversa, (quamquam is genere esset Bethlehemiticus) haud obscure conjicitur, paternum fuisse domicilium, etiam sanctorum parentum habitatione conspicuum. At de Helena contrarium, quam Basnagius sentiat, asserimus; cum hoc discrimine, quod ille inepte pugnat paucorum silentio; nos publica traditione,

ne, ac testimonio multorum. Cur vero alia Terræ sanctæ monumenta Salvatoris nostri sanguine consecrata ad nos divinitus asportata non fuerint, cum plura tamen Romæ videremur, altissimo Dei iudicio humillime reservamus. In postremo denique argumento nimium Basnagius exorbitat. Sanctus enim Florentinorum Archiepiscopus Antoninus floruit medio sæculo xv. obiitque die 2. Maji 1459. quo tempore Lauretanum templum fuisse totius Italiæ celeberrimum scribit Blondus Flavius, qui fuit Eugenio IV. a secretis, & ejusdem cum Antonino ætatis, pag. edit. Basileensis 339. & quod nescio num gratanter audituri sint adversarii, eodem fere tempore concione, liturgia, precibusque Lauretanam Virginem decoravit Erasmus Roterodamus: de quo vide illustrem Canisium lib. v. de Maria Deipara Virgine pag. 798. Floruit paulo post Mantuanus, de quo supra. Sed ante horum ætatem meminit almæ Lauretanæ Domus in Apostolicis literis Benedictus XII. qui Pontificatum iniit anno 1334. apud Tursell. & Martorellum Tom. i. pag. 47.

Probabilitate non caret Lauretanæ domus mentionem fecisse celeberrimum quoque poetam Danthem Alighærium, natum anno 1265. vel ut quidam scribunt, 1260. & qui tempore transvectionis sacræ ædis ætate, ac fama florebat, dum de Petro Damiani Cantico 111. cant. xxi. inquit:

In quel loco fu io Pietro Damiano

Et Pietro peccator fu nella casa

Di nostra donna in sul lito Adriano.

Ita legitur in Veneta editione anni 1529. pag. 270. & in altera 1569. pag. 525. Octo editiones similia habentes adnotavit vir clarissimus Joannes-Antonius Vulpus in sua anni 1727. pag. 402. Ipse tamen secutus est lectionem alteram, *Et Pietro peccator fu nella Casa*: quam vidimus haberi in Florentina editione antiquiori anni 1481. & arbitramur fuisse Mss. optimæ notæ; quippe eam probavit Landinus, qui ita in hunc locum scripsit: *In quel luogo. i. nell'heremo di Catria fu io piero damiano: & pone el nome proprio. Et piero peccatore fu nella casa di nostra donna in sullito adriano. La sentenza e io fui heremita in catria dove non si chiama peccatore: perche purgato gia da vitii era dato alla contemplatione. Ma prima era stato monacho in sancta maria di ravenna in sullito del mare adriatico: & quivi si chiama peccatore perche non era ancora purgato da vitii.* Ita juxta editionem anni 1481. Martorellus tamen ex sententia Antonii Magliabeci V. C. priorem lectionem præferendam censet Tom. 2. pag. 394. Mihi comertum est ex Vita Petri Damiani conscripta a Joanne Monacho ejus discipulo, & ex altera edita per Joannem Antonium Flaminium, non in Cœnobio S. Mariæ ad litus Maris Adriani, sed

Berti Theol. Tom. VI.

in Eremo Avellana eundem Monachum induisse. Quare falsus est Landinus: qui etiam errat, dum montem Catriæ situm in diœcesi Eugubina locat inter Picenum, & Aprutium. Si ergo Danthes tam primo, quam secundo versu loquitur de Damiano, dicendum est cum Augustino Fortunio lib. v. Hist. Camal. cap. 6. Petrum antequam ad Eremum Avellanam sub Catria sitam commigrasset, sese aliquandiu in cœnobio ad Adrianum litus exercuisse ad eremitici rigoris similitudinem, quamvis Joannes Monachus, & Flaminus scribant illum se ad eremiticæ sanctionis instar conformasse in cellula quadam, nullo commemorato cœnobio. Sed & illud falsum est, Petrum priusquam ad eremum iter arriperet, indulgisse vitis; cum illius afflictationes, eleemosynas, sæcularis fastus contemptum, atque supra ætatem singularem prudentiam laudati Scriptores commendent. Vero itaque similis est, Petrum nec peccatorem in Danthis Cantico nuncupari, nec ad litus Adrianum posuisse vitæ eremiticæ tyrocinia; ideoque poetam clarissimum memoriam Lauretanæ domus eodem tempore, quo ad Picentes transvecta est, literis consignasse. Verum quicquid sit de Canthis Cantico, Lauretanam Eadem Catholici omnes venerantur, atque ut Mantuani verbis hanc absolvam dissertationem,

Huc Itali, Siculique ferunt solennia vota:

Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni,

Accola Danubii: venit usque a litore Narba

Gallia, & Isthmiacæ Spartanus ab æquore terre.

S C H O L I O N.

„ Q UÆ ex Florentino Poeta Danthe paullo
„ superius produximus, non ad fidem fir-
„ missimam, invictissimamque rationem
„ faciendam idonea esse arbitramur, sed ad ali-
„ quam tantummodo adstruendam probabilita-
„ tem. Novimus quippe diversas esse cum in
„ manuscriptis, tum in editis codicibus lectio-
„ nes. Nonnullas, quæ nobis hanc de Dom-
„ virginis disceptationem elucubrantibus ad ma-
„ nus erant, laudavimus. In alias postmodum
„ offendimus accuratissimas, ac magni pretii, &
„ præmissæ a nobis conjecturæ faventes. Legi-
„ mus enim, *Et piero peccator*, &c. in adno-
„ tationibus ad marginem Editionis Florentinæ
„ Academicorum, qui *Della crusca* patrio ser-
„ mone appellantur, summis curis, & plurimo-
„ rum MSS. collatione perfectam anno 1595.
„ ubi extat pag. 448. adnotatio 8. *Stamp. Per-*
„ *peccator*. Haud secus in editionibus aliis ad hu-
„ jus normam procussis, ut in Neapolitana anni
„ 1716. Cominiana, seu Patavina anni 1727.
„ quam sub nomine Joannis Antonii Vulpii lau-
„ davimus, & Veneta omnium novissima, atque

M

„ ele-

„ elegantissima in fine paginae 281. Viri tamen
 „ docti hunc passim locum interpretantur, quod
 „ S. Petrus Damianus, antequam in Chatriæ ere-
 „ mum se reciperet, in monasterio sito non pro-
 „ cul a Ravenna vetustissima Æmiliæ urbe, &
 „ ad litus maris Adriatici, ubi Deiparæ ædes,
 „ spatio quadraginta dierum eremiticæ vitæ po-
 „ suerit tyrocinium, ut ejusdem Petri Acta te-
 „ stantur. Ceterum ea lectio, *Et Pietro Pescator*,
 „ non solum prædictis marginalibus notis fulci-
 „ tur, verum etiam textu Edirionum complu-
 „ rium, & quæ videntur ceteris præferendæ.
 „ Vidimus prælaudatas editiones Venetas anni
 „ 1529. & 1569. Adde modo duas alias emen-
 „ datissimas, unam in Ædibus Aldi anni 1502.
 „ alteram in Ædibus Andreæ de Asola anni
 „ 1515. Legitur quoque *Et Pietro piscator*, in
 „ editione Danthiæ anni 1472. in cujus fine ru-
 „ des hi versus habentur,

„ *Nel mille quattro cento sette & due*
 „ *Nel quarto mese a di cinque & sei*
 „ *Questa opera gentile impressa fue*
 „ *Jo maestro Johanni Numeister opera Dei*
 „ *Alla detta impressione & meco fue*
 „ *El fulginato Evangelista mei.*

„ Cum hæc sit prima hujus Poetæ Editio, ne-
 „ que enim est alia vetustior, (cum Mantuana
 „ cum ista de primatu decertans sit ejusdem an-
 „ ni 1472.) sequitur Lectionem ipsam, *Et Pie-
 „ tro Pescator*, &c. non esse temere rejicien-
 „ dam.

C A P U T V.

*Definitur Epocha Tiberii Caesaris, & annus
 quo Christus suscepit baptismum.*

S LUCAS Evangelista cap. III. 1. narrat
 Joannem Baptistam ministerium suum cœ-
 pisse prope Jordanem anno xv. imperii Tiberii
 Cæsaris, & versu 23. Christum ad baptismum
 venisse cum ageret ætatis suæ annum trigésimum.
 Liquido constat Tiberium, postquam decessit
 Augustus, adeptum imperium anno U. C. 767.
 die 19. sextilis mensis. Annus itaque xv. erit
 annus U. 782. quo juxta recentiores Chronolo-
 gos cœpit Joannes baptizare, & si Christum na-
 tum dixeris cum Martyrol. Roman. an. U. C.
 752. tunc annum trigésimum ipse Salvator inie-
 rat; si placeat Baptismum ejus cum iisdem re-
 centioribus referre in annum proximum 783. &
 secundum prædicationis Joannis, juxta veterem
 Chronologiam inchoaverat Dominus a diebus
 XIII. trigésimum primum ætatis annum. Verum
 cum iisdem recentiores Chronologi nobiscum Na-
 talem Christi retrahant ad an. U. C. 749. &

quidam etiam ad præcedentem, servata Epocha
 illa Tiberiana, nequeunt locare baptismum Chri-
 sti in Urbis anno 782. Tiberii quintodecimo,
 vel in proximo U. 783. Tiberii XVI. nisi affir-
 ment baptizatum dominum anno trigésimo ter-
 tio, aut trigésimo quarto ineunte: quam postre-
 mam sententiam propugnat vir clariss. Natal.
 Alex. diss. II. q. 2. Nobis vero extra controver-
 siam positum esse videtur, venisse Christum ad
 baptismum cum esset fere annorum triginta, id-
 que ex Evangelica historia, ac Traditione com-
 pertum esse; ideoque consentientibus jam omni-
 bus Christum natum anno V. 749. aut saltem
 præcedenti, jure contendimus tinctum Joannis
 baptismo anno U. 779. die sexta Januarii,
 cum ageret annum trigésimum, vel hunc a pau-
 cis diebus expleset. Verum cum iste sit annus
 Tiberii ab Augusti obitu duodecimus; gravis
 oritur quæstio, quomodo Joannes incœperit mi-
 nistrare baptismum anno Tiberii decimoquinto:
 aut quomodo si hoc anno, vel insequenti bapti-
 zatus est Jesus, non attigerit ætatem illam,
 quam adstruunt Recentiores.

Ut hunc solvamus nodum recurrendum est ad
 imperium Tiberii Proconsulare: de quo etiam
 non levis insurgit quæstio, a quo anno sit de-
 ducendum. Pagius enim in dissert. Hyp. censet
 hanc dignitatem adeptum Tiberium anno U. C.
 763. x. Vulgaris Æræ, Coss. Dolabella & Sila-
 no, anno ante obitum Augusti IV. quam opi-
 nionem propugnat dissert. c. 4. Schelstratius, &
 dissert. x. de Myst. & An. Christi Cl. Graveso-
 nius. At Pagius postea ad annum Christi XI.
 n. 2. & 10. retulit hunc Tiberii principatum in
 annum proximum U. 764. Coss. Lepido & Tau-
 to: quæ fuit quoque sententia Cappelli dissert.
 de Anno Pass. Christi, & Henschenii in Expo-
 sit. vet. Catal. Pontif. Et quamvis Gravesonius
 asserat non videre se cur doctissimus Pagius a
 priori sententia recesserit, permotum hunc fuisse
 momentis firmissimis ea, quæ subjiciam, aper-
 tissime commostrabunt. Tenent præterea Peta-
 vius lib. XI. de Doct. Tem. cap. 7. Norisius
 dissert. 2. Cenotaph. Pisan. pag. 519. Tom. III.
 & in Epist. IV. ad Pagium Tom. IV. pag. 765.
 nec non Tillemont. Not. IV. in hist. Augusti,
 indeptum Tiberium Proconsularem dignitatem
 Coss. Cæsare Germanico & Capitone, anno V.
 Æ. XII. & U. C. 765. quam sententiam nec
 Pagius rejicit, scribens citato num. 10. incer-
 tum esse, an erraverit Vellejus affirmans colla-
 tum imperium Tiberio ante triumphum, an Sue-
 tonius asserens concessum triumpho acto. Nam
 possunt hæc in eundem annum convenire, id-
 est, in præcitatum Romæ 765. quo Tiberium
 egisse triumphum res est apertissima. Pighius
 denique Tom. III. Annalium ait datam Tiberio
 in provinciis parem cum Augusto auctoritatem
 anno

anno U. 766. C. Silio & Munatio Planco Coss. & V. Æ. xiiii. quod Suetonius id evenisse scripserit post triumphum.

PROPOS. I. Tiberius imperium Proconsulare indeptus est an. U. C. 765. Coss. Cæsare & Capitone, anno iv. olymp. 197. Juliano 57. P. Jul. 4725. Æ. V. xii.

Etenim Vellejus Paterculus lib. ii. cap. 121. de Tiberio ait: *Cum res Galliarum maximæ molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coercitione magis, quam pœna molliisset; & Senatus populusque Romanus postulante patre ejus, ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibusque esset: (etenim absurdum erat non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non judicari parem) in Urbem reversus, jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Dalmatisque regit triumphum.* Igitur tum primo Imperium Proconsulare Tiberio delatum est, cum sedato Viennensium tumultu, compositisque rebus Germanicis reversurus erat ad Urbem, ut ageret triumphum ob Varianam cœdem, bellorumque continuationem dilatum. At Tiberius triumphum egit anno U. 765. Cæsar. Germ. & C. Fontejo Capitone Coss. Hoc ergo anno Tiberio æquum cum Augusto jus in provinciis collatum est. Præterea Suetonius in Tiberio cum narrasset domito Illyrico Tiberium distulisse triumphum, mœsta civitate clade Variana, scribit proximo anno repetita Germania prospere rem gessisse, ac e Germania in Urbem post biennium reversum, decretum, dilatumque egisse triumphum; & denique cap. 21. inquit *Ac non multo post lege per Consules lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, &c.* Animadvertit Norisius in hoc tantum discrepare a Vellejo Suetonium, quod unus paullo post triumphum, alter paullo ante, Tiberium evectum ad honorem Proconsulis, litteris consignarit; ac Pagius, *Uter, inquit, erraverit incertum.* At sive paullo ante triumphum, sive paullo post, affirmes latam per Consules legem decernentem Tiberio par cum Augusto jus in provinciis; cum certum sit illum triumphum egisse anno U. Æ. xii. in hunc annum referri debet Tiberiani principatus initium. Æquum tamen est, ut Vellejo potius, quam Suetonio, credamus: illi enim fratrique suo triumphantem Tiberium, (ut scribit laudato cap. 121.) inter præcipuos, præcipuisque donis adornatos viros, comitari contigit.

Contraria argumenta sunt. I. Suetonii hæc sunt verba: *Dedicavit & Concordiæ ædem. Item Pollucis, & Castoris, suo fratrique nomine de manubiis. Ac non multo post lege per Consules lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, &c.* Ædem vero Concordiæ dedicatam an. U. 763. die 17. Kal. Februarias constat ex

Dione lib. lvi. pag. 586. & ex Ovidio 1. Fastorum. Igitur paullo post hanc dedicationem, eodem anno 763. Coss. Dolabella & Silano Tiberius Proconsulare imperium indeptus est. II. Tacitus lib. 1. Annal. cap. 1. inquit: *Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere: Filius collega imperii, consors Tribunitiæ potestatis adsumitur, omnesque per exercitus ostentatur.* III. Dio Cassius citato loco pertractans de rebus gestis Coss. M. Æm. Lepido, & T. Statilio Tauro, idest, anno U. 764. inquit: *Tiberius & Germanicus cui Proconsulare erat imperium impressionem in Germaniam fecerunt.* Dio autem minime appellasse Tiberium Proconsulem initio anni 764. si tantum v. Kal. Septembris ejusdem anni, vel anno proximo accepisset imperium. IV. Scripserat ibidem Dio ob victoriam a Tiberio relata e Dalmatis, *Tiberio nomen Imperatorium, ac triumphum decretum; & Suetonius pariter cap. 17. Triumphus ei decretus est, multique & magni honores: ideoque Tiberius antequam Germaniam repeteret, potitus erat imperio.* V. Plinius lib. xiv. cap. ult. appellat Tiberium Principem, quando Pisonem ad perfecturam Urbis delegit. At Piso obiit anno U. 785. Domitio & Scriboniano Coss. ex Tacito lib. vi. Ann. cap. 2. *viginti per annos probatus.* Si ergo viginti hinc eximas annos, invenies annos U. C. 765. Tiberium Imperii collegam. Hæc sunt argumenta, quibus Schelstratius & Gravesonius certissimum putant Epocham Imperii Proconsularis fingendam in anno U. 763. ita, ut Gravesonius scripserit: *Nec sane video, qua ratione doctissimus Pagius ab hac certissima Epocha, quam in sua dissertat. Hypatica multis stabilierat argumentis, postea in sua Critica Annalium recesserit.*

At recessit, me quidem iudice, jure ac merito, cum nihil his argumentis erui queat circa exordium imperii Tiberiani. Etenim, quantum ad primum attinet, Suetonius non solum eo loci commemorat dedicationem ædis Concordiæ verum etiam Castoris & Pollucis, quam liquet consecratam anno U. 759. Coss. Lepido, & Arrantio. Suetonius ergo ordinem temporum non servavit, sed utramque dedicationem, nec non manubias, & prædatitias pecunias, quæ pompam auxerant, narravit post triumphum ann. U. 765. Quæ cum Norisius per Epistolam Pagio significasset, recte is sententiam verbis Suetonii haud recte ponderatis innixam retractavit. Igitur ea verba, ac non multo post, non ad ædis concordiæ dedicationem, sed ad triumphum referri debent, maxime cum sint exordium alterius capitis, & a præcedentibus sint sejungenda: ideoque Suetonius sententiam nostram confirmat. Tacitus vero demonstrat sane imperium Tiberii, sed de imperii exordio ne quidem, Drusi tantum, & Caji narrat obitum.

ex quo colligi nequit Tiberii Epochā : nam Drusus obiit anno U. 755. ut demonstrat Panvinus lib. 2. Fastorum pag. 296. ex Tito Livio, & Suetonio, ac Justus Lipsius in lib. 1. Taciti num. 26. Cajus autem ex Norisio dissert. 2. Cenotaph. Pis. cap. 17. decessit anno Romæ 756. ix. Kal. Martias. Argumentum quoque tertium corroborat sententiam nostram, nam Dionis verba, *Cui Proconsulare erat imperium*, ut liquet, non ad Tiberium sunt referenda, sed ad Germanicum : quod recte animadvertit Norisius in Cenotaph. diss. 2. cap. 9. & manifestissimum est ex Græco Dionis textu, *Γερμανικὸς αὐτῷ ὑπάρχοντι ἀρχῶν*, Germanicus pro consule imperans. Cum ergo Tiberius & Germanicus anno U. 764. impressionem in Germaniam fecerunt, Tiberius nondum adeptus fuerat æquum cum Augusto in provinciis imperium, sed illud obtinuit anno duntaxat insequenti. Quod sequitur, & nullius est roboris, & sententiam adversariorum evertit : nomen quippe *Imperatoris* non significat *imperium proconsulare* : sed appellatio erat militaris, qua duces confecto bello, primum acclamatione militum, deinde Senatus decreto honestabantur, ex Dempstero lib. x. Antiq. Rom. cap. 6. quare Tiberius appellatus est *Imperator* anno U. 759. ob res contra Illyricos præclare gestas, ex Panvinio in 2. Fastorum, & ex ipso Dione, ac Suetonio ante Varianam cladem, ideoque ante annum U. 763. Sed nec verum est consignandam cladem Varianam anno U. 763. x. V. Æ. & Dolabella & Silano Coss. & Schelstratius ait Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 63. sorte deceptus a Baronio idem tradente ad an. xii. Christi. Hunc enim anachronismum emendarunt summi viri, Petavius lib. xii. de Doct. tem. pag. 663. Norisius in Cenotaph. Tom. 1. pag. 494. Pagius ad annum Christi ix. num. 2. cum ex Dione lib. lxxvi. pag. 663. quem sequitur Panvinus in Fastis p. 41. incidit Variana cædes in Consulatum Camerini, & Poppæi, scilicet, in præcedentem annum Urbis 762. & nonum vulgaris Æræ. Postrema denique argumentatio ejusdem farinae est : primo, quia anni xx. inter annum U. 765. & 785. intercessere, & consequenter non refutatur sententia nostra ex anno Pisonis emortuali, deinde Lipsius in notis ad lib. vi. Taciti ait ex geminata litera x. errorem in Taciti librum irrepisse, quod pluribus confirmat Norisius Cenotaph. diss. 2. cap. xvi. §. 12. Denique Suetonius in *Tiberio*, cap. 42. scribit Tiberium in epulis, quas noctem, continuūque biduum cum Pomponio Flacco, & L. Pisone protraxit, illi *Syriam provinciam*, huic vero *præfecturam urbis detulisse*. Syria autem Pomponio Flacco commissa est juxta Norisium anno U. 775. Æ. V. 22. non dissentiente a Schelstrate Tom. 1. Antiq. Eccl. pag. 124.

imo & Pagius ad annum xxii. num. 3. licet is ad annum Christi x. num. 5. scribat incertum esse ; nam Flaccus statim demandatam provinciam inierit, an propter ignotas nobis causas tardius profectus fuerit ad Syriam regendam. Ut ut sit nequeunt hæc argumenta Tiberianam Epocham e suo loco amovere ; cumque Pighius statuens illius initium in an. 766. nulla alia ratione utatur, quam petita ex verbis Suetonii scribentis lata per Consules lege, ut cum Augusto provincias administraret, *simulque censum ageret, condito lustrum in Illyricum* Tiberium profectum esse : quorum verborum sensus est, legem hanc latam non multo post triumphum, non vero paululum ante lustrum an. 767. conditum ; firmior apparet assertio nostra etiam consutatione contrariarum, certissima autem ex ea, quæ consequitur, positione.

PROPOSITIO II. Christus baptizatus est anno U. C. 779. Coss. Cornelio Lentulo Getulico, & Calvisio Sabino, Æ. V. xxvi. secundo Olymp. 201. P. Julianæ 4739. ætatis suæ trigésimo anno ineunte.

Demonstratur 1. Lucæ cap. 1. describitur tempus prædicationis Joannis, quo baptizante confluentem ad eum multitudinem, ipse Jesus ad nostræ humilitatis exemplum ad baptismum accessit. Est autem tempus istud annus imperii Tiberii Cæsaris xv. anno quintodecimo imperii *Tiberii Cæsaris*, inquit Evangelista. Atqui hoc loci nequit intelligi annus xv. quo Tiberius regnavit a morte Augusti, juxta enim hanc Epocham quintus decimus imperii annus incipit a die sextilis mensis xix. anno U. C. 781. & si Christus dicatur natus viii. Kal. Januariæ, an. U. 749. eadem die labente præcitato ante Romæ 781., usque ad palilia explevisset annos duos supra triginta, atque die sexta Januarii egisset annum trigésimum tertium, aut, si retrahas Christi Natalem in præcedentem annum U. 748. vel unum annum statuas inter inchoatam Joannis prædicationem & Salvatoris baptismum, (ut quidam faciunt) annum inchoasset quartum supra tricesimum ; quod eidem Evangelistæ & Ecclesiæ auctoritati repugnat. Igitur Evangelista loquitur de anno xv. imperii Proconsularis, qui annus xv. juxta epocham fixam præcedenti propositione incidit in annum U. C. 779. ideoque hoc anno Christus baptismum suscepit. Et Jesum quidem baptizatum anno Tiberii xv. tradunt communiter Patres, & nemo unus, quem legerim, differt Redemptoris baptismum in annum Tiberii xvi. Imo antiquissimus auctor Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 15. scribit baptizatum Dominum anno xii. *Tiberii Cæsaris* : quo in loco perperam Tertullianus a Pamelio, aliisque reprehenditur ; cum fixa Epochā Imperii Proconsularis anno U.

765. vere cum anno 779. concurrat annus Tiberii xii. Augustalis.

Præterea confirmatur propositio versu 23. prælaudati capitis Lucæ, *Et ipse Jesus erat incipiens, quasi annorum triginta.* Cum itaque Christus natus sit anno U. C. 749. inchoaverat annum trigesimum anno U. 779. ideoque hoc anno baptizatus est. Quid vero ad tam expeditum, apertumque momentum Recentiores? Reponunt quidam extare in Græco particulam *ὥσεί* i. *circiter*, per quam particulam ætatem, qua Christus ad baptismum venit, possimus extendere ad annum usque tricesimum quartum inchoatum: respondent alii participium illud *incipiens*, non ad baptismum, sed ad prædicationem Christi esse referendum. Mirum doctos viros ad suam chronotaxim defensandam tam absurda effutire! Refellitur enim responsio, sive, ut melius dicam, commentatio prima sequentibus argumentis. Primum dato particulam *ὥσεί* idem valere, ac *circiter*, nonne potius innueret annum Christi xxix. aut xxxi. quorum unus per diminutionem, alter per excessum annum circiter tricesimum complectuntur? Deinde particula *ὥσεί* *quasi*, aut diminutionem, aut certe non tantam amplitudinem significat: nam ut sacra proferantur exempla, ubi legimus Joan. i. 39. *Hora autem erat quasi decima.* iv. 6. *Hora erat quasi sexta.* xix. 14. *Erat autem Parasceve Paschæ hora quasi sexta:* & versu 39. *quasi libras centum*, non habet adverbium *quasi* amplam significationem; quemadmodum nec apud Latinos: inter quos dum Suetonius in Caligula ait, *Hora quasi septima cunctatus an ad prandium surgeret*, dum Terentius Heaur. *Quasi talenta ad quindecim coegi*, dum Cicero quarto Academ. qq. *Quantulus vobis videtur? mihi quidem quasi pedalis*; in iis, aliisque locis quamplurimis *quasi* diminutionem, non ampliationem significat. Præterea participium *incipiens*, de quo paulo infra, omnem particulæ *quasi* tollit ambiguitatem, demonstratque Christum, dum ad baptismum venit, annum inchoasse tricesimum. Insuper cum Latina mire conspirant Versiones aliæ: nam habet Syriaca, *Et Jesus erat quasi filius annorum triginta.* Æthiopica, *Et sufficiebat trigesimus annus Domino Jesu.* Persica, & Arabica, *Et Jesus cæperat ingredi in trigesimum annum.* Dominum baptizatum esse *annorum fere triginta*, (ut inquit S. P. Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. cap. 28. numer. 42.) *retinemus auctoritate Evangelicæ; necnon perpetua traditione Sanctorum.* Justinus enim in Dialogo cum Tryphone pag. 315. scribit baptizatum Christum, *cum haberet annos plus, minus triginta.* Irenæus lib. 2. adv. hæreses cap. 22. num. 1. alias cap. 38. *Salvator triginta annorum existens venit ad baptismum.* Eusebius lib. 1. Hist. cap. 10. *Quando jam ætatis suæ annum*

trigesimum agere incipiebat, ut scribit Evangelista, ad Joannem, ut lavacro baptismatis tingeretur, se contulit. Gregorius Nazianzenus Orat. 39. *Christus cum trigesimum ageret annum baptizatur.* Hieronymus in cap. 1. Ezech. *Illud quoque intelligendum, quod trigesimo ætatis suæ anno Dominus ad baptismum venerit.* Mitto brevitatis gratia Bedam, S. Thomam, Chronicum Alexandrinum, Zonaram, Genebrardum, Suaresium, Perrerium, Nicolaum Lyranum, Dionysium Carthusianum, Tostatum, Cajetanum, Hugonem, & ex Chronologis Gravesonium, Pagium, Schellstratium, Norisium: Quid enim multus ero Scriptores connumerando, cum nec unum aut percelebrem, aut proletarium, qui asserat Christum baptizatum anno ætatis suæ xxxiii. aut xxxiv. novitiæ hujus sententiæ patroni in medium proferre valeant?

Excutitur etiam facillime commentatio altera, quod participium *incipiens* non anni tricesimi, sed prædicationis Christi sit nota. Enimvero in tertio Lucæ capite, non Christi prædicationis, sed ætas, atque genealogia citato versu 23. & sequentibus describuntur: ac subinde initio capitis iv. regressus Salvatoris a Jordane, quadragenarium jejunium, & diaboli tentatio enarrantur; quæ etiam ex capite Matthæi quarto baptismum inter & Evangelicæ prædicationis initium intercessere. Quomodo ergo huc spectat *incipiens*? quomodo e versu 23. cap. iiii. divulgum, ad versum 15. capitis iv. violenter pertrahitur? Ad hæc perspicua est Vulgatæ authentica lectio, *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta:* quibus in verbis *incipiens* ætati conjunctum est. Neque quidquam officit participii postpositio extans in Græco, cum interpunctione, quam ferunt ab Origene appositam, ad hunc plane modum: *Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὥσεί ἐτῶν τριάκοντα, ἀρχόμενος.* Ad quid enim, queso, hæc interpunctio, nisi forte, ut participium *ἀρχόμενος* ad rectum *Ἰησοῦς* pertinere percipiatur? Adde, quod emendatissima exemplaria, & omnia, quæ vidimus, inter quæ Angelicæ Bibliothecæ Codex regius, ipsam interpunctionem non habent. Insuper Græcus antiquissimus Vaticanus num. 1209. habet, *Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὥσεί ἐτῶν τριάκοντα*, mire conveniens cum Vulgata, & commentitiâ recentiorum interpretationem revincens. Præterea in Græco non extat illud tantum *incipiens*, sed, *incipiens existens, ἀρχόμενος ὢν*: quod ad ætatem, non ad ministerium referri debet; unde Verablus, Isidorus Clarius, necnon Erasmus reddiderunt: *Incipiebat agere annum tricesimum. Incipiebat esse annorum triginta.* Denique si concedamus *τὸ incipiens* ad prædicationem spectare, quid adversum nos erit consecutionis? Nonne post baptismum, jejunio tamen dierum quadraginta præ-

missio, *cœpit Jesus predicare*, ut inquit Matth. 17. Marcus 1. 14. & Petrus Act. 1. 22. ? Christus itaque agens annum trigesimum baptizatus est in Jordane, eodemque anno prædicationem incœpit suam.

Insuper propositio confirmatur ex quo in prior anno Dominicæ prædicationis Judæorum quidam de Herodiano templo dixerint, Joan. 11. 20. *Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc*, quæ verba de Templi ornatu, non de corpore ædificii accipienda esse ostendimus pag. 18. Ex Josepho insuper lib. vi. de Bello cap. 6. imo ex Matth. xxiv. 1. insertur in sacræ ædis structura plurimum operis etiam posterioribus annis insumptum, neque, dum ea verba Judæi pronuntiarunt, fuisse amplissimum ædificium undequaque perfectum. At ex eodem Josepho lib. xv. Antiq. cap. 14. nunc 11. Herodes arduum hoc opus aggressus est *anno decimo octavo regni sui*; sive, ut inquit idem Historicus lib. 1. de Bello Jud. cap. 21. alias 16. *anno regni sui decimo quinto*, idest, anno xv. a cæde Antigoni; anno xviii. ab accepto regno a Romanis: ita enim nulla offenditur in probatissimo Auctore contradictio. Herodianum ergo Templum inchoatum est anno U. C. 732. qui est Regni Herodis a cæde Antigoni xv. & ab anno, quo a Romanis declaratus est Rex, xviii. Addantur modo *quadraginta sex anni*, ac nobis tempora supputanda erunt usque ad annum Romæ 778. quo exacto, nimirum anno U. C. 779. præterierant adamussim anni ædificationis templi xlv. & consequenter idem annus Urbis est primus Dominicæ prædicationis, & baptismatis Christi.

Opp. 1. Illa Evangelistæ verba, *Anno quinto-decimo*, &c. non sunt Chronologica nota imperii Proconsularis Tiberii, sed imperii Augustalis. Atqui annus imperii Augustei quintus decimus concurret cum anno U. C. 782. & cum anno vi-
 12æ Christi tricesimo tertio, idest, Æ. V. 29. & Dominus baptizatus est altero anno prædicationis Joannis, ut argumentatione proxima demonstrabimus. Ergo Dominus ad baptismum venit anno U. 783. Coss. Vinitio, & Cassio, anno Æ. V. 30. atque ætatis suæ tricesimo quarto ineunte. Probatur major. 1. Ex Tacito lib. 1. Annalium, Livia Tiberii Mater defuncto Augusto *acribus custodiis domum & vias sepsit*, Filiumque vix ingressum Illyricum properis literis revocavit. Quid autem pertimescebat Livia, si Tiberius Senatusconsulto summum jam indeptus erat principatum? II. Inquit ibidem Tacitus: *Primum facinus novi principatus fuit postumi Agrippæ cædes*: ubi aperte imperium Tiberii dicitur novum, nuper scilicet arreptum. III. Ælius Spartianus de M. Aurelio & L. Vero inquit: *Hi sunt, qui postea duo pariter Augusti primi Rem-*

publicam gubernaverunt: ideoque nemo ante M. Aurelium, & L. Verum, in consortium imperii fuerat assumptus. IV. Historici omnes in supputandis annis Tiberii Epocham Augustianam usurpant, dum inquit Tiberium imperasse tribus ferme ac viginti annis, sive annis 22. mensibus septem: quibus accedunt PP. Clem. Alex. lib. 1. Stromat. Tertull. lib. adversus Judæos cap. 8. & Lactantius lib. 14. Institut. cap. 19. asserentes Christum affixum cruci anno xv. Tiberii, annos natum quasi triginta, & Consulibus duobus Geminis. Consulatus quippe duorum Geminorum concurret cum anno xv. imperii Augustei, non Proconsularis. Commentitium est itaque Proconsulare imperium Tiberii, & incredibile omnino est Lucam Evangelistam in historia ubique terrarum narranda Epocham usurpasse sacris, profanisque scriptoribus prorsus ignotam.

Resp. nego maiorem, quæ nullatenus tribus primis momentis fulcitur; quippe nos fatemur Tiberium in provinciis tantum parem cum Augusto adeptum eo vivente auctoritatem, quod & scribit Tacitus; non asserimus illum evectum ad imperium Augusteum, de quo anxia erat Livia, ne illius potiretur Germanicus, *in cujus manu tot legiones, & immensa sociorum auxilia*, ut eo loci narrat Historicus. Nihil ergo adversum nos aut Taciti, aut Ælii Spartiani testimonia. Sed & parum, aut nihil urget argumentum quartum, & quantum ad Patres attinet sententiam communis nostræ. Quomodo enim Christus mortuus est anno xv. Tiberii, uti scribunt Clemens Alex. ac Tertullianus, si anno xv. venit ad baptismum, & adversarii, qui hæc objectant, inter baptismum, & mortem Christi quatuor Paschata fatentur intercessisse? Baptizatus est ergo Dominus anno xv. imperii Proconsularis, & Augustei xii. mortuus anno xv. imperii Augustiani, & Proconsularis xviii. & qui imperium Augusteum a Proconsulari non distinxerunt, maluerunt asserere Christum passum anno trigesimo vitæ suæ, quam exploratissimam traditionem deserere de anno Christi emortuali. Nam & sententia nostra consequitur vere Christum suffixum cruci anno xv. Tiberii, & duobus Geminis Coss. ut suo loco dicetur. Falsum præterea est secutum Evangelistam Epocham ignotam penitus, cum ex dictis manifestum sit illam comprobari ex Tacito, Vellejo, & Suetonio. Idem Clem. Alexandrinus lib. 1. Strom. pag. edit. Morelli 339. ait Tiberii tempora a quibusdam diversa ratione describi, Tertullianus dum scribit baptizatam Dominum anno Tiberii xii. nequit accipi nisi de anno Augusteo, at supponit alteram fixam a nobis Epocham. Atque hanc secutus est Evangelista usurpans notam imperii in provinciis notissimi; quemadmodum Jeremias, & sa-
 cra

cra Regum Historia supputant annos Nabuchodonosoris Regis Babyloniorum ab ejus in Syriam expeditione, a quo tempore regnavit annis xlv. quamvis Berofus lib. 3. Chald. hist. Josephus in x. Antiq. & Ptolomæus in Canone nonnisi annos xl. dinumerent, illos supputantes a morte patris. Quare Evangelista securus quoque est aliorum divinorum Scriptorum consuetudinem.

Opp. 2. Nov. xv. Tiberii anno, sed xvi. baptizatus est Dominus: inter initium quippe prædicationis Joannis unum, vel alterum annum interfluxisse demonstrant viri clarissimi Pagius, Schelstratius, & Grævesonius, ex quo Dominus ad baptismum accesserit, cum impleveret Joannes cursum suum, ex Act. xiii. 25. & cum baptizaretur omnis populus, ex Lucæ i. 21.

Resp. doctissimorum virorum, quorum mentio a nobis facta est, chronotaxim nobis nullatenus adversari, cum Epocham imperii Proconsularis Tiberii vel uno, vel duobus annis antevertant. Placet tamen nobis in anno potius xv. quam xvi. Christi baptismum locare, primum quia circa principatum Tiberii subscribendum cenlemus Norisio: deinde quia nullus aut Historicorum, aut Patrum asseruit Christum lavacro Jordanis tinctum anno xvi. Tiberii, sed concordissime factum id narrant anno xv. excepto Tertulliano, qui posuit annum xii. recte concurrentem in sententia nostra cum anno U. C. 779. computatis annis xii. a morte Augusti, sive ab anno U. 767. & annis xv. ab exordio imperii Proconsularis, scilicet ab anno Romæ 765. Tandem quia argumentum istud nullius est efficaciz. Annus quippe Tiberii xv. concurret cum anno Æ. Vulgaris xxv. & xxvi. cum Tiberius imperium indeptus fuerit Sextili mense. A Septembri autem anni xxv. usque ad Januarium anni proximi, quatuor mensium decursu potuit Joannis nomen undique resonare, & ad Jordanis fluentia confluere populi multitudo: nam & Christi fama initio prædicationis exiit per universam regionem, Lucæ iv. 14. Atque his accedit, quod non expleto Joannis ministerio, sed cum impleveretur, (ex iisdem, quæ obijciuntur, locis) Christus suscepit baptismum. Sed & Joannes peragravit duntaxat omnem regionem Jordanis, idest, omnia circa Jerichuntem campestria, quæ sacer fluvius perlustrat, & quæ quatuor tantum mensibus poterat prænuntii ministerio commode circuire.

Opp. 3. Evangelista non solum meminit anni Tiberiani xv. verum etiam Pilati eo temporis Judæam procurantis. At Pilatus anno U. 779. nondum erat Procurator Judææ: inde enim urgente Vitellio discedens exactis in sua Provincia decem annis, ad Urbem iter suscepit, quo priusquam perveniret, excessit e vita Tiberius. Obiit autem Tiberius Consulibus Cn. Acerronio Procuro, & C. Pontio Nigrino, idest, anno Æ.

V. 37. & U. C. 790. Pilatus ergo ante annum U. 780. non fuit Judææ Procurator. Vide Josephum lib. xviii. Antiq. cap. 3. alias 5. & de Bello Jud. lib. ii. cap. 13.

Resp. Pilatum ex Josepho ibidem missum in Judæam successorem Grati, qui exactis annis xi. Romam repetiit anno Æ. V. 25. & U. C. 778. Quomodo ergo Pilatus proximo anno minime Judæam procurabat? Pervenit utique Romam anno U. 790. sublato e vivis Tiberio xviii. Kal. Apriles: sed Josephus scribens Romam illum venisse consumptis decem annis in Judæa, vel omisit menses aliquot primi ac postremi anni, ut efferret numerum annorum rotundum, vel pro *decem decem*, scripsit *decem undecim*: vel sane Pilatus male sibi conscius, & judicium refugiens, seu morbum finxerit, seu ventorum contrarietatem, seu causam aliam, expectavit in itinere mortem Tiberii Cæsaris.

Opp. 4. Ex Evangelicis verbis, *Et ipse Jesus erat quasi annorum triginta*: inferre non possumus, qua ætate Christus baptismum suscepit. Particula enim *Quasi* definitiva non est: nam de turbis a Domino satiatis legimus Marci viii. 9. *Erant qui manducaverant quasi quatuor millia*. Joannis vi. 10. *Quasi quinque millia*; & Matth. xiv. 21. *Erant autem quinque millia virorum, exceptis parvulis & mulieribus*. Possumus ergo asserere Christum ad baptismum venisse anno ætatis suæ tricesimo quarto ineunte.

Resp. neque a nobis usurpari particulam illam *Quasi* tanquam anni tricesimi definitivam, cum sententia nostra veniens Dominus ad baptismum vix tricesimum annum attigerit. Quare affirmamus hujus particulæ eandem vim esse, ac si diceretur *plus minus*, quemadmodum ait S. Martyr Justinus disputans cum Tryphone. In sensu autem diminutivo particulam illam accipiendam putamus, quod participium *incipiens* denotet inchoatum annum tricesimum, non exactum; quod communiter Patres, qui dum sacræ literæ ambigæ sunt, nobis facem præferunt, baptizatum Dominum ubique affirmant anno labente tricesimo; quod præterea id maxime cohæreat cum annis Domini tam natali, quam emortuali. In præcitatis vero Evangelistarum verbis nihil prorsus difficultatis offendimus. Etenim Marcus cap. viii. enarrat aliud Christi miraculum, atque ipsemet cap. vi. 44. *Erant autem* (inquit) *qui manducaverunt quinque millia virorum*, non secus, ac in capite xiv. Matthæus. Miraculum istud patratum est in deserto, multiplicatis quinque panibus, & duobus piscibus: at quod Marcus narrat cap. viii. contigit prope mare Galilææ in panibus septem, paucisque pisciculis. Perperam itaque hisce exemplis nonnulli nituntur ut differant baptismum Christi ad annum quartum ac tricesimum, passionem vero ad tri-

celsum septimum: quod pariter repugnans est, adversatur Patrum traditioni, & paullo post refutabitur.

Opp. ultimo: Negari saltem non potest, quin Dominus ad baptismum accedens annum tricesimum exegerit, quippe id comprobatur expresse testimonio Ignatii Martyris scribentis ad Tralleios, *Et expletis tribus annorum decadibus vere baptizatus est a Joanne*. Adversus autem tam patens de ætate Christi testimonium nemo vel mutare, nedum refragari debet, inquit Baronius. Accedunt Canones præscribentes, ne quis presbyter ordinetur, nisi triginta ætatis annos impleverit, quoniam & Dominus trigesimo anno baptizatus est. Ita Canon xi. Concilii Neocæsariensis, 17. Agathensis, 4. Carthaginensis 111. & 20. Toletani 14. Consonat & antiquus Ordo Romanus laudatus ab Albino Flacco de Off. Eccles. cap. 6. nec non cap. Siquis, dist. 78. & cap. Cum in cunctis, de Elect. & Electi potest.

Resp. 1. His nullo pacto sententiam nostram concuti, si natalem Christi referamus ad annum U. 748. aut inter passionem ac baptismum tria duntaxat Paschata dinumeremus; quæ duo possunt aliqua probabilitate defendi, nec pugnant cum Antiquorum consensu, quemadmodum pugnat sententia eorum, qui contendunt Christum baptizatum anno ætatis suæ xxxiv. Respondemus præterea his quoque momentis demonstrari baptismum Domino anno xxx. inchoato, nondum autem exacto. Martyr enim Ignatius ad Trallianos inquit: *Καὶ πρὶς δέκαδας ἐτῶν πάλαι σάμεν ἑβασπρίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἀληθῶς*. Et triginta annos agens baptizatus est a Joanne vere: non ut vertit olim Vairlenius Silvius, *Et expletis tribus annorum decadibus*. Pagius in Apparatu numer. 151. observat hæc verba legi quidem in Epistola Ignatii interpolata, at non in genuina. Revera non comparant in Florentino Codice edito ab Ilacio Vossio. Extant tamen in vetustissimo Vaticano numer. 859. & laudantur ab Autore Chronici Alexandrini. Ignatii itaque testimonio admissio, eodem sententia nostra fulcitur. Canon etiam Neocæsariensis habet, *Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur*, nec aliter Agathensis, ac Toletanus. In antiquo pariter Ordine Romano legitur, *Expletis enim Christus quasi triginta annorum curriculum venit ad Jordanem, ut baptizaretur*; non autem absolute, *expletis*. Aliter legi fatemur in cap. Si quis, dist. 78. sed ex regulis Juris, & ex eadem distinct. insertur canonem explicandum esse de anno tricesimo duntaxat inchoato; quoniam dum agitur de muneribus & honoribus, computatur etiam tempus: quo infans in utero materno delituit, & sat est si annus præscriptus una tantum die attingatur, ut censeatur transactus; uti observat Glossa in lib. 1. Decret. tit. 6. cap. 7. & de Laicorum muneribus extat ff. de mun. &

hon. & Remp. Canone etiam *Cum sanctis*, nequaquam inhibetur, (servatis terminis juris) ne Episcopus eligatur dum tetigit, nec explevit annum trigesimum; sed id inhibendum duntaxat est Constitutione Gregorii XV. edita die 15 Martii an. 1591. ut inquit in hunc titulum Emmanuel Gonzalez. At Joannes Cardinalis a Turrecremata in cap. Siquis, definitam quidem censet ætatem tricesimi anni completi: sed ait rationem petitam ex Christi baptismo videri Glossæ & Hugoni inefficacem: cum Christus ad baptismum accedens non attigerit anni tricesimi, nisi diem tertiumdecimum. In distinct. lxxviii. cap. Nemo presbyter, definitur, ne quis dum consecratur, minor triginta annis sit; atque proximo cap. Si triginta, ut si necessitas exposcat, a vigintiquinque annis & supra Levitæ, & Sacerdotes ordinentur. In veteri quoque Testamento legimus Num. 14. 3. admissos Levitas ad ministrandum in tabernaculo fœderis, a trigesimo anno & supra, habet Vulgata, & Hebræus Codex a filio

triginta annorum. מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. At ibi in Versione lxx. legimus, ἀπὸ εἰκοσάετος καὶ πέντε ἐτῶν καὶ ἐπάνω, a vigintiquinque annis, & supra. Hæc spectasse videntur prædictorum canonum Conditores, ac Tridentina Synodus sess. xxiii. cap. 12. dum ait: *Nullus in posterum ad Presbyteratus Ordinem ante vigesimum quintum ætatis annum promoveatur*. Cum igitur in promovendis presbyteris post Tridentinum Concilium requiratur tantum annus vicesimus quintus inchoatus, non autem expletus; dicendum est eandem ætatem præscribi Canone, Si triginta, dist. 78. quemadmodum tricesimum annum Can. Siquis, eadem distinctione, necnon præcitatæ definitionibus Toletani, Carthaginensis, & Agathensis Conciliorum; præsertim cum Toletanum apud Aguirre Tom. 11. pag. 483. præferat legem præcitatam Numerorum. Ex quibus insertur præscriptionibus Canonum nequaquam adversari, sed quammaxime consentire sententiam, quæ asserit baptismum Dominum anno tricesimo nondum expleto; prout nos hac dissertatione exponere, & comprobare curavimus.

PROPOSITIO III. Christus baptizatus est viii. idus Januarias.

Hanc propositionem addimus adversus recentiores perpaucos, qui unius Epiphaniæ sententiam secuti baptismum Christi referunt in autumnum, cum idem Epiphanius H. 11. scribat baptismum Jesum die 12. mensis Artir, idest, octava Novembris. Verum cum hæc Epiphaniæ sententia singularis sit, ab ea recedendum esse arbitramur. Movel nos primum traditio Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ, quæ in solemnī Epiphaniarum die Magorum adventum, & Redemptoris baptismum concelebrat, affirmatque eadem die

die recurrente utrumque contigisse. Viget eadem traditio apud Ecclesias ceteras : nam Christiani Copti, ut scribit Scaliger lib. vii. Emendat. temporum, quotannis sexta Januarii die memoriam baptismi Dominici recolentes sese in piscinam immergunt. Armenii pariter viii. idus Januarii crucem in aquam immittunt Christi baptismum recolentes, appellantque diem illam *Cacciciuran*, idest, *Crucis immersionem* : atque hanc Armeniorum caeremoniam se in Perside vidisse scribit Epist. viii. Petrus a Valle. Ecclesiae Orientis aliae praedicta die in aquam Christi statum immittunt trina immersione, atque eandem aquam diutissime incorruptam permanere narrat ad annum Christi 29. Antonius Pagius, referens Josephum Georgerinum Archiepiscopum in insula Arcipelagi anno 1676. hoc Orientium ritu servato Aquam consecrasse, quae limpidissima perduravit annis plurimis, & servata esset diutius, nisi phiala fortuito fuisset contracta. Apud Aegyptios recoli in Epiphaniis Christi revelationem, atque baptismum, scribit Collat. x. cap. 2. Joannes Cassianus. Omnes Orientis Christianos die 6. Januarii in memoriam Dominici baptismatis solemniter ritu benedicere flumen, quo regio ipsorum abluitur, narrat lib. 2. de Festis cap. 7. Thomassinus. Est ergo utriusque Ecclesiae cum Latinae, tum Graecae, aliarumque universalium sensus unanimis baptismum Dominum in Jordane viii. idus Januarias.

Cujus traditionis meminerunt etiam Patres. Nam Eusebius in Epistola ad Marinum apud Baronium ad annum Chr. xxxi. num. 18. ait constare antiquissima traditione, quod Christus baptizatus sit sexta die Januarii. Epistolae Eusebiana fragmentum posteritati traditum est a Christophorono post Historiam Evagrii. S. Hieronymus in cap. 1. Ezech. Tom. iii. pag. 699. inquit : *Illud quoque intelligendum quod in tricesimo aetatis suae anno Dominus ad baptismum venerit, in quarto mense, qui apud nos vocatur Januarius, & est in anni primus exordium.* S. Paulinus Nat. ix. in S. Felicem de Epiphaniarum die cecinit :

Qua Puerum stella duce mystica dona ferentes

Suppliciter videre Magi ; seu qua magis illum

Jordanis trepidans lavit tingente Joanne

Sacramentum cunctis recreandis gentibus undas.

Accedit Chronicon Alexandrinum, in quo Tom. vii. Bibl. PP. p. 927. legimus : *Christus verus Deus noster in Jordane tinctus est die sexto Januarii mensis, quemadmodum sine controversia eodem die Catholica & Apostolica Ecclesia in suo ipsius typo & xii. Apostolorum suorum diem festum Luminum, sive Epiphaniam Domini nostri Jesu Christi magni Dei & Salvatoris celebrare consuevit.* In Codice item Regio apud Coreler. Tom. 1. PP. Apost. pag. 312. legitur : *Et cum esset a-*
Berti Thsol. Tom. VI.

norum triginta, baptizatus est a Joanne 6. Januarii mensis, hora 7. diei. Denique ipsi severiores Critici fatentur hac die Dominum baptizatum. Hyacinthos Serry Exercit. xlv. num. 5. ait : *Id id consentiunt universi, ut die 5. aut 6. Januarii fuerit baptizatus, qua die etiam Ecclesia Catholica a primis saeculis Theophaniam solita est celebrare.* Tillemontius Not. xvi. in Jesum Christum ait certiore esse diem baptismatis Christi, (quod & ipse alligat diei Januarii sextae), quam diem Dominicæ Nativitatis. Ipse Basnagius, quamvis diem qua Christus baptizatus est affirmet prorsus incertam, mensem quod attinet, fatetur vero simile Januariam fuisse baptismi Dominico consecratum. De die nutat Basnagius, quoniam Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum de Basilidis sectatoribus inquit : *Dicunt autem eum esse quintumdecimum annum Tiberii, quintumdecimum mensis Tybi.* Aliqui autem esse undecimum ejusdem mensis. Incidit vero Tybi xv. in Januarii x. & Tybi xi. in Januarii vi. Addit Basnagius Hieronymum in cap. 1. Ezech. alligare baptismum Domini quintae Januarii, non sextae diei. Objicit & Epiphanius, qui haeresi li. num. 24. ait Christum baptizatum vi. idus Novembris. Sed haec parum urgent. Sectatorum enim Basilidis nullam rationem habemus ; & qui in ea secta baptismum Domini celebrabant die x. Januarii, ab aliorum consuetudine desciverant. Ex quo praeterea aliqui assererent consecratum Dominico baptismate diem x. Tybi, sive vi. Januarii traditionis nostrae colligi potest antiquitas. Hieronymus ait, *Quintam autem diem mensis adjungit (Ezechiel), ut significet baptismum, in quo aperti sunt Christo caeli :* sed festivitates celebrantur a vespere praecedentis diei, consuetudine vetustissima. Epiphanius denique unus est, qui asseruit Jesum baptizatum die octava Novembris, ut etiam Tillemontius adnotavit praecitato loco, etsi ibidem male pro die viii. Novembris scripserit vi. Sane unus Epiphanius non sufficit ad probandam Ecclesiae universae traditionem : erratque Bernardus Lamy, qui in apparatu Chronologico pag. 234. scribit : *Hac die octava Novembris Jesus baptizatus est juxta veterem traditionem ex S. Epiphania.* Id legi in Pannario Epiphaniae, verum est ; tenendum tamquam traditionem veterem, falsum prorsus, atque eumentum.

CAPUT VI.

*De Christi post susceptum baptismum
predicatione,*

TAMETSI nonnulli Patrum Christum uno tantum anno praedicasse existimaverint, idem Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. Philastrius
N hær.

hæc. 106. & Gaudentius Tract. 3. de 1. Dominica Paschæ, & quidam alii; necnon fuerint, qui prædicationem Domini dixerint annis duobus completam, ut Apollinarius Laodicensis apud Hieronymum in cap. 9. Dan. & Cyrillus Alex. in Isaia 61. omnes tamen hujus ævi Chronologi tribus annis, ac totidem mensibus Dominum Jesum Evangelium annuntiassent; sive contendant baptizatum Dominum anno xii. Imperii Augustalis Tiberii, Æ. V. 26. ac passum anno Tiberii xv. Æ. V. 29. sive baptizatum hoc anno, crucifixum vero anno Tiberii xviii. Æ. V. 32. sive denique baptizatum anno Tiberii xvi. Æ. V. 30. affixum cruci anno Tib. xix. & Æ. V. 33. in unaquaque enim istarum sententiarum tres anni iater baptismum & mortem Christi intercesserunt, ac præterea tres circiter menses, quibus baptismus antevertit Paschati Azymorum.

Et quidem juxta Augustinum lib. 11. de Doct. Christ. cap. xxviii. n. 42. quot annos Dominus in hac vita egerit post baptismum, ex textu ipso Evangelii animadverti potest, & ne aliunde caligo dubitationis oriatur, de historia gentium collata cum Evangelio liquidius certiusque colligitur. Ex Evangelio constat baptizatum Dominum cum esset fere annorum triginta, quod & nos retinemus auctoritate Evangelica, inquit ibidem S. Pater. Ex Gentilium historiis liquet Consulatum duorum Geminorum incidere in annum U. C. 782. Æ. V. 29. quo anno Christum affixum cruci demonstrabo capite sequenti, & absque ulla hæsitacione asserit idemmet Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. 54. Cum itaque demonstratum sit præced. cap. Christum baptizatum anno Æ. V. 26. die 6. Januarii, dum ageret annum tricesimum, idque sit consentaneum historię Evangelicę; si passus est duobus Geminis Coss. quot ex Romanis historiis constat iniisse consulatum anno Æ. V. 29. apertissime ex Evangelio cum Romanorum Fastis collato sequitur Dominum tribus integris annis prædicasse. II. Idem ex Evangelio potest confirmari, ubi invenimus baptismum inter, ac mortem Domini quatuor Paschata. Primum post miraculum in nuptiis Canę patratum, de quo Paschate Joannis 11. 13. *Et prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.* Alterum est Pascha, de quo Joannis v. 1. *Post hæc erat dies festus Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.* Tertium Pascha est, de quo idem Evangelista cap. vi. 4. *Erat autem proximum Pascha dies festus Judæorum.* Quartum denique illud est, in cuius solemnitate impii Dominum crucifixerunt, Mat. xxvi. 17. & Joannis xviii. 39. Ac de primo quidem, tertio, ac postremo Paschate nulla oriri potest dubitatio: diem tamen festum, de quo Joannis v. 1. fuisse Pentecostem tradiderunt nonnulli Pa-

tres, quibus subscribit S. Thomas in caput v. Joan. lect. 1. Sunt & qui putant fuisse festum Ecæniorum. Sed fuisse Azymorum solemnitatem tenent in Commentariis h. l. Rupertus Janse-nius, Cornelius a Lapide, Pererius in Dan. Suarez disp. 30. de Vita Christi, lect. 3. Natalis Alex. in Synopsi 1. sæc. art. 4. Gravesonius differt. xv. §. 2. Cardin. Gotti de Christi gestis cap. 19. necnon Usserius ad annum P. I. 4744. Grotius in Joannem, & alii permulti. His ultro subscribimus, quia *dies festus* absolute denotat Pascha, etiam si in Græco ubique non apponatur articulus, ut Marci xv. 6. & Luc. xxiii. 17. Conferas Mat. xxvi. 5. & Joan. xii. 12. ac xiii. 29. Adde Joannem, ubi in aliis locis usurpat vocabulum *dies festi* ad aliam festivitatem commonstrandam præter Paschalem, adjicere proprium festivitatis nomen, ut *Scenopegia* cap. vii. 2. & *Ecæniorum*, cap. x. 22. Præterea Irenæus lib. 2. adv. H. cap. 29. nunc 22. num. 3. scribit: *Secunda vice ascendit (Jesus) ad diem festum Paschæ in Jerosolymam, quando paralyticum curavit*: quod enarratur Jo. v. Deinde ex præcedenti cap. iv. Joan. vers. 35. cum esset Dominus in Samaria, ait: *Adbuc quatuor menses sunt, & messis venit*: postea adiit Galilæam; & cum ibi aliquandiu esset commoratus, ascendit Jerosolymam *ad diem festum*: ad quem festum, nisi ad festum Paschatis, quo redeunte solent in Judæa segetes maturescere? Postremo Dominum Jesum quotannis in Azymorum solemnitate Jerosolymas ascendisse apparet ex sacra Evangeliorum historia. Itaque *festus dies*, de quo Joannis v. 1., Pascha erat; & quatuor Paschata baptismum inter, ac mortem Christi interfluxerunt. IV. In sententia quoque S. Thomæ connumerantur quatuor hæc Paschata; nam inter baptismum, & nuptias in Cana Galilææ celebratas Doctor Angelicus Lect. 1. in cap. 2. Joan. censet annum solidum interfuisse, quod & asserunt Interpretum bene multi, ac noster Simon a Cassia in Evan. Hist. lib. v. capite 1. qui scribit eadem die, *revoluto anno*, a Domino primum signum patratum, qua die undis tinctus fuerat Jordanis. In hac autem sententia, si inter baptismum & prædicationis initia annus solidus intercessit, Pascha de quo Io. 11. 13. est a baptizato Domino secundum, non primum: ideoque in eadem opinione, etsi Joannis v. 1. de Paschate non fiat sermo, idem tamen annorum numerus computatur. At nos sententię præcedenti subscribimus; neque arbitramur Dominum Jesum in baptismo divina voce manifestatum, anno integro latuisse; præsertim quod ex cap. 1. Joannis vers. 35. colligitur paucis post baptismum diebus Andream ac Petrum secutos Dominum, ac paulo post in Cana Galilææ factas nuptias: ex Matthæi autem iv. 1. Mar.

Marci i. 12. & Lucæ iv. 1. liquet, Jesum statim post baptismum ductum in desertum a Spiritu, post jejunium vero, ac Satanae tentationem profectum ad prædicandum in Galilæam. III. Tribus annis Dominum prædicasse commonstrat Patrum traditio. Ignatius ad Trallianos, *Tribus annis*, inquit, *prædicavit Evangelium*; atque hunc locum insititum non esse ostendimus supra ex vetustissimo Cod. Vaticano, & ex Chronico Alexandrino: unde quæ non leguntur circa ætatem Christi in editione Vossiana, jure sunt restituta a Schelstrateno Tom. i. Antiq. Eccl. pag. 58. & a Cotelerio Tom. ii. Pat. Apost. pag. 68. Irenæus citat. loco pag. 147. (quamquam adversus Gnosticos unum prædicationis annum Christo tribuentes asserat passum Dominum circa annum quinquagesimum ætatis suæ) idem tamen Dominicæ prædicationis spatium ad tres annos extendi ex Evangelica historia demonstrat. Hinc Pagius ad annum 32. num. v., contendit ea, quæ de anno passionis Christi scribit Irenæus, insititia esse & corrupta, quoniam si Irenæus fatetur Christum baptizatum anno tricesimo, & prædicationis tempore tria paschata peregrisse, debuit consignare passionem Christi, non anno ipsius quinquagesimo, sed tricesimotertio. Sed fallitur vir doctissimus, quoniam Irenæus tria Paschata non a baptismo enumerat, sed ab eo tempore, quo magistri munere fungi cœpit, spatio plurimum annorum interjecto, ut evidenter probat Massuetus dissert. iii. art. 6. n. 72. Verum cum ex dictis constet annorum interval- lum inter baptismi, & prædicationis tempus mi- nime intercessisse; haud obscure ex ipsomet Ire- næo ætatem Domini, & maxime tempus præ- dicationis inferimus. Tertullianus scribens lib. i. adversus Marcionem cap. 15. Dominum revelatum anno xii. Tiberii Cæsaris, & contra Judæos cap. 8. passum anno Tib. xv. Consulibus duobus Geminis, sententiæ noster ad stipulator est, ac pa- tronus, Joannes Chrysostomus Tom. vi. p. 509. in illud, *Exiit edictum*, inquit *Iesus Tiberio im- perante, cum annorum triginta esset, suam apud discipulos divinitatem declaravit, ac per tres de- inceps annos prædicavit*. Suffragatur Chrysostomo Leontius Byzantinus, cujus in libro de Sectis hæc sunt verba: *Annos natus xxx. baptizatus fuit, ac post baptismum prodigia facere cœpit, & Ju- dæos docere, atque anno xxxiii. in crucem ætus*. Theodoretus in Dan. Tom. 2. pag. 665. *Cum annos (inquit) circiter tres cum dimidio prædica- set Dominus, suosque discipulos doctrina & mira- culis confirmasset, tunc passus est*. Ex his vero, aliisque apparet cur Beda hanc sententiam adeo certam putaverit, ut eam ad fidem pertinere ar- bitratus fuerit, scribens de Rat. temp. cap. 45. *Hæc, ni fallor, Ecclesiæ fides Dominum in car- ne paullo plus quam triginta tribus annis vixisse*.

IV. Accedunt fere omnes Historici: inter quos Eusebius lib. i. H. E. cap. 10. edit. Valesii pag. 17. inquit: *Servator, ac Dominus noster Je- sus Christus anno ætatis circiter tricesimo (est in Græco ἀχόμενον ὡς ἐπὶ ἐσχίον πρὸς ἄρχοντα, quæ ver- ba denotant anni tricesimi initia) ad Joannis la- vacrum accessit, tuncque primum Evangelium præ- dicare instituit; & paucis interjectis, Universum prædicationis Dominicæ tempus non totos quatuor annos complecti manifestum est*. Eadem scribit Ni- cephorus lib. i. cap. 18. & cap. 29. Historici autem posteriores concordissime. Fateamur tamen Eusebii, ac Nicephori argumentum petittum ex serie Pontificum ab Anna ad Caiphæ, non esse firmissimum; quoniam Caiphæ factus est Ponti- fex a Valerio Grato, qui ex Judæa discessit an- no Tiberii xii. & idem Caiphæ una cum An- na, ex Lucæ iii. 1., anno, quo Christus ba- ptizatus est, erat Pontifex, sive per vices sum- mi Sacerdotii munere fungeretur, sive Anna esset ex Pontifex, ut contendit Henricus Valesius. Sane series Pontificum Annæ, Ismaelis Ben Ba- phi, Eleazari filii Annæ, Simonis filii Camithi, & Caiphæ, quos Valerius Gratus substituit, ex Josepho lib. xviii. Antiq. præcedit annos Do- minicæ prædicationis, quæ proinde nequit ex ipsa serie Pontificum definiti, præsertim quod Caiphæ Pontificatum obtinuit anno baptismatis Christi, & anno Passionis, ac fortassis toto tempore ad- ministrationis Pilati. V. Fulcitur denique asser- tum nostrum vetustissimis monumentis. Christum enim tribus annis prædicasse, & quatuor cele- brasse post baptismum Paschata, probat ex Evan- gelio Joannis Auctor Chronici Alexandrini: idem tradunt Evodius Apostolorum discipulus apud Nicephorum Callistum lib. ii. cap. 3. & Euri- mium Zygabenum in cap. 3. Joannis, Hippolytus Thebanus in libro de Cognat. Christi apud Ca- nesium tom. iii. Antiq. lect. & Schelstratium in Append. ad Opus Chronologicum: Auctor antiquissimi Ms. Codicis Florentini conscript. temporibus Honorii primi, cujus meminit Ant. Capellus, & Schelstratius diss. i. pag. 57. in quo legitur ex traditione Apostolorum, *Christum Do- minum mansisse in hac vita xxxiii. annos, & menses iii.* Manuscriptum denique Regium, ac vetustissimum, de quo Cotelerius ad lib. v. Constit. Apostol. pag. 312. Firmissimis itaque argumentis Evangelica historia, traditione Pa- trum, Historicorum testimonio, & antiquorum fragmentorum fide corroboratis constat Dominum Jesum tricesima anno baptizatum, atque post tres annos prædicationis exactos affixum cruci. Ab hac sententia recedendum non est, vel ob Irenæum, qui lib. 2. cap. 22. num. 6. scribit passum Dominum, cum non multum a quin- quagesimo anno abesset, ductus traditione Senio- rum, a quibus acceperat Christum quadragena-

rio majorem cepisse prædicationem, necnon textu Joan. viii. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* I. Quia hæc traditio Apostolica non erat, cum neque ab Ignatio, neque ab Evodio, neque a Clemente, neque ab aliis Apostolorum discipulis profluxerit, sed vel a Papia, ut putat Fevardeutius, vel ab alio quopiam ingenii pertenuis. II. Quia S. P. Augustinus lib. ii. Doct. Ch. cap. 28. scribit, *Ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare, ut putarent quinquaginta sex annorum etate passum esse Dominum, Irenæi sententiam suppresso nomine abjiciens.* Tertio quia Irenæus Gnosticos asserentes uno post baptismum anno Dominum prædicasse ita refellit, ut Christi ætatem ultra Tiberis Cæsaris Principatum protrahat. IV. Quia ibidem Irenæus num. 4. recte scribit baptizatum Dominum cum tricesimum annum ageret, & posteaquam vinum fecit ex aqua in Cana Galilææ, tria Paschata celebrasse, dempto itaque magno illo annorum spatio inter Christi lavacrum & prædicationis ministerium, ipsius Irenæi sententia a communi traditione parum, vel nihil discrepabit.

Neque ad ætatem Christi definiendam plurimum valent ea Judæorum verba, *Quinquaginta annos nondum habes, &c.* Principio enim subscribendum est Lyrano plane ea verba explicanti, *Nondum vixisti unum Jubilæum; aut Menochio similiter reddenti, Ut te maxime provectum etate facias, certe te facere non potes quinquagenarium.* Theophylactus in Evangelia pag. 690. inquit: *Hæc dicebant, existimantes Dominum ferme quinquaginta annorum esse; tamen tunc triginta & tres tantum annos haberet: sed post pauca, Verumtamen dicunt quidam quinquagesimum annum ad honorem anni Jubilæi dictum.* Chrysostomus hom. 54. in Joan. pag. edit. Commel. 779. legit *quadragesinta*: in quem locum irrepsisse mendum putat Erasmus ductus præcitatis verbis Theophylacti: quod non assentior; cum Euthymius in Joannem pag. 364. edit. Parisiensis scribat: *Quædam autem exemplaria habent quadragesinta.* Aliquo igitur hujus generis exemplari ad Vulgatam tamen, & meliorum Codicum fidem castigando, usus est Chrysostomus, cujus lectiones omnes conspirant.

Eorum quoque opinio, qui Domini prædicationem ad unum contraxerunt annum, & fundata in vaticinio Isaïæ lx. 2. *Ut prædicarem annum placabilem Domino,* nequit firmo talo consistere: eamque recensitis in Evangelio Joannis Paschatibus refutat cit. loco Irenæus tamquam Gnosticorum commentum, scribens num. 3. *Quoniam autem hæc Paschæ tempora non sunt unus annus quomodo uno anno tantum Dominus prædicavit?* Ibidem ait Irenæus annum Domini acceptabilem esse omne ab adventu ejus tempus

usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui salvantur acquirit. Potest insuper annus acceptabilis accipi non pro toto tempore Domini prædicationis, sed pro anno redemptionis: unde Cyrillus Alex. lib. v. in Isaïam p. 859. ait: *Acceptus annus erat, quo pro nobis crucifixus est Christus.* Etsi vero Gnostici, quos exagitat Irenæus, annum duntaxat unum Christi prædicationis statuerint; Clemens tamen Alexandrinus, Philastrius, Gaudentius, & qui pariter coarctarunt Domini Doctrinæ ministerium, nequaquam id acceperunt a Gnosticis; sed in eam sententiam abierunt, quod non satis distinguerent inter imperium Tiberii Proconsulare, & Augusteum, atque illis aliunde persuasum foret Christum baptizatum an. Tiberii xv. & affixum Cruci Coss. Gemino, & Gemino: quorum primum habetur in Evangelio, alterum liquet ex Veterum traditione. Hinc recte de sententia S. Gaudentii in notis ad ejus Opera edita jussu doctissimi Cardinalis, Brixienfis Antistitis, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarii Angeli Mariæ Quirini, pag. 249. scribit vir eruditus Paulus Geleardus, in eadem fuisse complures ex antiquis Patribus, præsertim qui mortem Christi anno xv. Imperii Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Coss. consignarunt: quamquam in sententia quam propugnamus utrumque verum est, Dominum cruci suffixum anno xv. imperii Augustalis Tiberii, & in Consulatu Geminorum, ut complures veterum tradiderunt, & tribus annis prædicasse, ut demonstratum est modo.

II.

In Christi prædicatione venit priori loco recensenda vocatio Apostolorum: quorum nomina hoc ordine recitat Matthæus cap. x. 2. 3. 4. *Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphaei, & Thadæus, Simon Chananeus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.* Apostolorum princeps Simon vulgari apud Hebræos vocabulo appellatus, & quo denotatur vir obediens, filius Joannis, Jo. xxi. 15. & Jonæ, Mat. xvi. 17. quo nomine etiam Columba signatur, superinditum habet a Christo nomen *Petrus*, Matth. xvi. 18. sive *Cephas*, Joan. 1. 42. eo quod ipse sit Ecclesiæ *petra, fundamentum, & caput.* Neque hæreticis denegantibus Romanorum Pontificum in Ecclesia primatum suffragantur illi Patres, qui ea verba Matth. xvi. 18. *Et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam,* aliquando ad Christum referunt, aliquando ad fidei confessionem; enim vero hi Patres minime negant Petrum quoque esse Ecclesiæ *petram*, & in Ecclesia tenuisse pri-

matum; imo afferunt adeo primatum obtinuisse, quoniam in ejus persona Christi fides inconcussa debebat persistere, & ipse Petrus Christi, qui Ecclesiae fundamentum est, & angularis lapis, vices gerebat. Quare optime S. P. Augustinus Tract. cxxiv. in Joan. num. 5. ait ædificatam Ecclesiam super Petram, quæ est Christus; & serm. lxxvi. alias 13. de Verbis Dom. num. 1. super Petram, quam Petrus confessus fuerat, ac demum lib. 1. Retract. c. 21. num. 1. ait, ut lector eligat sententiam, quam putat probabiliorem, idest, an Petra ad Christum, an ad Petrum sit referenda. Verum S. P. litem omnem dirimit scribens eodem Tractatu cxxiv. quod si dicamus Ecclesiam ædificatam super Petram, quæ est Christus, claves datæ sunt, quatenus collatæ sunt Petro, qui ejusdem Ecclesiae propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam. Quod Augustinus repetit citato serm. 76. num. 3. scribens: Idem ergo Petrus a petra cognominatus beatus, Ecclesiae figuram portans, Apostolatus principatum tenens, &c. & lib. Retract. loco citato non rejicit quod scripserat adversus Epistolam Donati, quod in Petro, tanquam in petra, fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinæ ait: Hoc ipsa petra Ecclesiae Canente, culpam diluit. In Psalmum denique viii. num. 1. ait S. Pater Ecclesiae Petrum in figura gestasse personam, propter primatum, quem in discipulis habuit. Sive ergo dixerit Petrum ipsum esse petram, sive dici petram vel a Christo, qui petra est, vel a fidei firmitudine & confessione, semper Petrus habet in Ecclesia primatum, ad quem commonstrandum dictus est Cephæ. Atque hac ratione facilius respondebis Novatoribus, quam si cum Bellarmino lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 10. dixeris Augustinum ex ignorantia linguæ Hebrææ fuisse deceptum. Verum de his alibi.

Porro conjungitur Gentium Apostolus Paulus, quamvis post Christi ascensionem vocatus, Act. ix. 4. ex quo loco intelligimus proprium ipsius nomen fuisse Paulum. Hinc derivatum nomen Pauli, addita terminatione Græcorum more, & priori litera commutata, ut ex vocabulo Syro-hebraico fieret Græcis, Latinisque commune. Alii tamen derivatum putant a Proconsule Paulo. Penes Græcos Paulus idem sonat, ac humilis & quietus, a πάλαι; apud Latinos id, quod pusillus. Andreas frater Simonis Petri, & qui omnium primus secutus est Dominum, dicitur ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, idemque valet, ac, fortis, virilis. Jacobo & Joanni filiis Zebedæi, quem e Galilæa primoribus putat Turrianus contra Vergerum, nescio quo ductus argumento, superadditum Marci iii. 17. nomen Boanerges, idest, filii tonitruum, Syro-hebraice, בְּנֵי רָעַם,

Boanerges, juxta Hieronymum. In Psalmo lxxx. 8. רָעַם, tonitruum, nos legimus tempestatem, quidam vero majestatem, quod ut plurimum divina Majestas cum tonitru apparuerit, ut Exodi xix. 18. Jacobus itaque & Joannes Boanerges dicti sunt, quasi ad eximiam eorum electionem præsignandam, quod seorsim a ceteris cum Petro Apostolorum principe assumpti fuerint testes Dominicæ transfigurationis; & unus primus omnium sanguinem pro Christo fuderit; alter Apostolis omnibus superstes testimonium diutissime perhibuerit veritati. Philippus Græcum nomen est satis notum, nisi repetendum velis ab פִּילִיפּוֹס, quasi, ore mirabilis, ut censet Grotius in vi. Act. Fuit ille Andree, ac Petri concivis, hoc est, a Bethsaida, sita ad ripam maris Tiberiadis occidentalem, in districtu tribus Zabulon, non ut, ut inquit ad annum 31. num. 70. Basnagius, in tractu tribus Gad. Et quidem ad tribum Zabulon Bethsaidam pertinere docent in descriptione Terræ sanctæ Guilelmus Sanson Tom. 2. Op. S. Hieron. pag. 505. Christianus Adrichomius pag. 137. & in tabulis Geographicis noster Lubin, Philippus de la Rue, M. de Fer, & alii; nec dubium est, quin Basnagius deceptus fuerit a Lightfootio locante Bethsaidam ultra Galilææ tractum. Quare imperite simul, ac temere idem Basnagius reprehendit Baronium scribentem ad annum 32. num. 7. ex tribu Zabulon fuisse prælaudatos Apostolos; cum Baronii sententia vera sit, ac tradita etiam a magno Palæstinæ incola Hieronymo in caput 9. Isaïæ Tom. iii. pag. 83.

Bartholomæus videtur dictus παρθολομῖκος, Filius Prothomæi, unde non male Onuphrius noster, Rupertus, Jansenius, Serarius, necnon Grotius in caput Lucæ 24. opinantur Bartholomæum esse Nathanaelem, de quo Joan. i. 46. Matthæus appellatus quoque est Levi, Marci ii. 14. & Lucæ ix. 27. an patronymice, an proprio nomine, incertum. Sunt qui contendunt Levin fuisse diversum a Matthæo, & fratrem Jacobi minoris, siquidem a Luca appellatur filius Alphæi, non tamen fuisse Apostolum: in qua sententia videtur fuisse Origenes disputans adversus Celsum. Thomas Joannis xx. 24. dicitur Didymus, idest, geminus; Hebræi namque gemellos appellant דִּמְנָא, Thomim: unde falluntur, qui censent eundem Apostolum fuisse binomium. Thaddæi nomen proprium fuit Judas, ideoque in Græco Matthæi textu legitur, ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, cognominatus Thaddæus. Judam Jacobi appellat Lucas vi. 16. Thaddæus dictus est etiam Λαββᾶς, Labbæus, quod Hieronymus interpretatur corculum. Romani corculum appellabant virum egregie cordatum, & prudentia conspicuum, ut P. Nasicam ex Cice-

rone lib. 1. Tuscul. c. 9. Sunt qui Lebbæum derivant a **לֵב**, quod Hebræi eos, qui nomen habebant Judæ, vocarent ex Jacobi vaticinio *Leones*. Judas idem est, ac *laudator*, & *confessor*: eoque nomine duo inter Apostolos vocati sunt, unus *Domini sectator*, alter *infectator*, inquit Tract. lxxvi. in Joannem S. P. Augustinus. Simon dicitur Chananæus, non a terra Chanaam, sed a **כָּנָן**, *emulari*: appellatur enim *zelotes* apud Lucam vi. 15. quod nomen derivatum a *Chanā* legitur enim Exodi xx. 5.

Apostolorum postremus fuit Judas *Isariotes*, in cuius locum susceptum Mathiam legimus Act. 1. 26. *Isariotem* appellatum ab urbe *Cariotb*, communis opinio est; quod *Isariotes* idem Hebraice sonet ac *vir*, **אִישׁ**, *Isa*, **קָרְיֹת**, *Kerjioth*. Hinc Serrius Exerc. 56. num. 7. inquit eos, qui hujus vocabuli originem repetunt a tribu *Issachar*, repugnantem habere Hieronymum, cum aliis Ecclesiæ Patribus: incertum tamen esse, an Judas fuerit ex *Cariotb* in tribu *Juda*, de qua Josue xv. 25. an ex *Cariotb* in tribu *Ephraim*, de qua Jeremias xlviii. 41. & Amos 11. 2. Puto patriam Judæ fuisse *Scariotb*, aut *Isariotb*, vicum quemdam tribus *Ephraim*, non *Cariotb* urbem, cuius nomen sine aspiratione in priori syllaba scribitur: quæ est sententia Hieronymi in cap. xxviii. Isaia, tom. 111. pag. 234. Ab *Schariote* dicitur *Schariotes*, sive *Isariotes* præposita Jod euphoniæ gratia: a *Cariotb* dicendus potius erat *Cariotes*. Non probo autem dictum Judam *Isariotem* ab **אִישׁ**, *Isa*, & **קָרְיֹת**, *Cariotb*: nam in textu Hebraico, & Syro legitur **סְכַרְיֹתָא**, *Schariota*, imo & Origenes in 111. Periarchon cap. 34. Judam appellat *Scariotem*: in Mss. etiam Hieronymi legitur cit. loco, de vico ejusdem tribus *Schariote*. Cum itaque in ea voce **סְכַרְיֹתָא**, neque **אִישׁ**, neque **קָרְיֹת** contineatur, imo diversæ omnino sint radicales literæ; dicendum cum Hieronymo vicum *Schariote*, non urbem *Cariotb*, proditoris fuisse patriam. Hac ratione facilius refutatur Lightfootius, qui putat Judam dici *Isariotem* vel ab **סְכַרְיֹתָא**, *cinetorio corario*, vel ab **סְכַרְיָא**, *strangulatione*, ob affinitatem horum vocabulorum cum **סְכַרְיֹתָא**. At primum nequit esse hominis distinctivum; alterum non competit Judæ dum viveret. Dicendum est ergo hunc vocari *Isariotem* a vico *Schariote*. Ceterum admissa literarum permutatione haud repugnat *Isariotem* derivari a tribu *Issachar*, quasi idem sit, ac **אִישׁ יִשַׁכָּר**; sed nimia literarum variatio. Non rejicit tamen, (quicquid scribat Serrius), hanc interpretationem Hieronymus; nam lib. 1. in Matthæum Tom. iv. pag. 35. de Juda inquit: *Vel a vico, aut ab urbe, in qua ortus est, vel ex tribu Issachar vocabulum sumpsit: ut quodam vaticinio in conde-*

*mnationem sui natus sit. Issachar enim interpretatur merces, ut significetur pretium proditoris. Quidam derivat nomen Isariotis ex **יִשַׁכָּר** & **סְכַרְיָא**, concludere in manu hostium; ita, ut significet supplantatorem, ac proditorem. In Hebraicorum vocabulorum Interpretatione in Polyglottis Waltonianis ad calcem Tom. 9. *Isariotes* interpretatur *vir occisionis & mortis*. Hæc tantum de nomine xii. Apostolorum.*

III.

Prædicationem suam Christus confirmavit miraculis divina virtute patris, quæ neque ab Evangelistis conficta, neque peracta naturali aut magica facultate diximus lib. 1. cap. 7. xxii. 3. necnon xxv. 11. Unum duntaxat hoc in loco commemorabo maximum, & præclarissimum, quatruiduani scilicet Lazari resurrectionem. I. Nequit miraculum istud in dubium revocari: Judæi enim complures, qui in Marthæ ac Mariæ domum convenerant, Joan. xi. 31. spectatores hujus prodigii fuere; ac multi rei novitate, & miraculo victi crediderunt; alii vero livore impulsu occasionem inde sumpserunt patrandi ea, quæ invidis mos est, principibusque quod factum erat retulerunt, inquit Cyrillus Alex. lib. viii. in Joannem Tom. iv. pag. 691. & idem Evangelista citato cap. xi. 45. & 46. Testantur itaque signi magnitudinem non tantum Apostoli qui aderant, & Lazari piæ sorores; verum etiam conversi ad fidem Judæi, necnon invidi ac perveraces, ita ut nullus prodigiis res eventus possit ampliori testimonio auctoritate firmari. II. Fingi nequit Lazarum apparenter, & imaginatione quadam fuisse suscitatum: enim vero absente Domino idem Lazarus vita functus conditus fuerat tumulo; & dum Christus venit Bethaniam, ille quatuor jam dies habebat in monumento, Joan. xi. 14. Non ipse Christus amovit lapidem; sed Judæi, quibus ille ait vers. 39. *Tollite lapidem*. Cur nam, quæso? Audire præstat eloquentissimum Joannem Chrysostomum hom. lxxii. in Joan. pag. 324. *Ait ergo, tollite lapidem; quid tandem absens non idem jusserat, atque persequerat? Quid non dimisso lapide suscitavit? Poterat enim, qui corpus mortuum voce movit, & corrupto animam inspiravit, multo magis lapidem movere; sed cur non fecit? Ut eos testes faceret miraculi, ne dicerent quod & de cæco, Hic est, non est. Postquam etiam prodixit Lazarus e monumento manibus, pedibusque ligatus, non solvit illum Jesus, sed circumstantibus inquit versu 44. *Solvite eum*; nempe, ut ait prælaudatus Chrysostomus hom. lxxiii. pag. 331. *jussit solvi, ut tangentes, & propius facti noscerent vere resurrexisse*. Postmodum etiam, facta cœna, Lazarus unus erat ex discumbentibus, Joannis xii. 2. eoque confluitur.*

turba multa, ut Lazarum viderent, ibid. versu 9. Præclare magnus Augustinus Tract. 1. in Joannem num. 5. *Ne putarent homines phantasma esse factum, quia mortuus resurrexit, unus erat ex recumbentibus, vivebat, loquebatur, epulabatur: veritas ostendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur.* Commonstrant itaque nullam hic interfuisse sensuum illusionem funeris apparatus, Judæorum conventus, lapis sepulchralis, membrorum ligamenta, contrectatio manuum, commune epulum, perturbatio malignantium, atque confluentis multitudinis stupor, auditus, aspectus. III. Patratur hoc signum divina virtute, non autem in nomine Beelzebub, aut magico summissoque susurro, liquet ex oratione facta ad Patrem, ut circumstans populus crederet, & ex magna voce, qua clamavit, *Lazare veni foras*, Joan. xi. 43. quod consulto factum notat Cyrillus pag. 684. *ne amplius dicerent illum facere signa in Beelzebub*; ac Theophylactus pariter in Joann. pag. 727. *Ut ne adversarium Dei illum putarent, ut ne dicerent, Non est ex Deo*: quæ deprompta sunt ex Chrysostomo Hom. lxiv. in Joan. IV. Nulla virtute naturali excitari potest mortuus quatruiduanus. Neque enim Lazarus affectus fuerat lipothymia, asphyxia, syncope, aut alio hujus generis morbo, quo extemplo sensuum facultatibus concidentibus, pulsuque plane abolito interdum viventes instar cadaverum jacent: quandoquidem Lazari legimus languorem, & præcedentem infirmitatem, Joan. xi. 1. ac subinde mortem versu 14. Præterea quamvis talli virium prostratione correpti aliquandiu mortuis similes videantur, superveniente tamen apoplexia, juxta Schenckium, & Benivenium, ac juxta Paulum Zacchiam, ceterosque artis medicæ peritissimos, jacere possunt sensu omni penitus destituti tribus tantum diebus, sive spatio horarum lxxii. affecti autem forti syncope vix horis vigintiquatuor: atque in his præterea exili aliqua respiratione, admoto ori speculo, minimo saltem circa carotides motu, aliisque experimentis dignosci potest an prostratus vitam agat, an decesserit. Hæc quoque experimenta necessaria non sunt, si ut in Lazaro, certa causa mortis præcessit; tum enim ægrotus e vivis exemptus deprehenditur ex corporis frigiditate, ac pondere, vocisque, pulsu, & respirationis defectu. At de his plura in magno Opere de Servorum Dei Beatificat. & Beatorum Canoniz. lib. iv. P. 1. cap. 21. vir eruditione Summus, literarum cultu Eximius, dignitate ter Maximus, nobisque, & universæ Ecclesiæ in Pastorem Optimum ac Munificentissimum, hoc labente anno xvi. Kalen. Septembris divinitus datus, BENEDICTUS XIV. Quantum ergo ad Lazarum rtinet, & præcedens causa, & quatruiduana seultura evidentissime comprobant vere illum fuisse

se mortuum, & ad vitam insigni miraculo revocatum; necnon jure an. 1316. Patavii igni damnata ossa Petri de Apono, quod inter cetera flagitia istud quoque patraturum in Lazaro miraculum elevarer, ut scribit lib. iv. Sentent. dist. xxxix. art. 4. præclarus Instituti nostri Theologus Thomas ab Argentina, qui Patavii tum temporis commorabatur. Spondanus tamen ad annum 1316. num. 8. narrat sublato furtim cadavere combustam inanem Petri statuam. Haud recte itaque ex inscriptione Patavina opinantur nonnulli, Petrum Aponium falso hæresis postulatam, & absolutum fuisse, idque frustra confirmant ex libro 2. classe 9. Bernardini Scardeonii, qui licet p. 201. scribat Petrum fuisse orthodoxum; inquit tamen, *Inquisitores id, quod præmanibus erat judicium prosequuti, uti ex propriis scriptis convictum, eum vel sic defunctum condemnarunt: præcipientes sub pœna anathematis Potestati, & præfectis Reipublicæ Patavinæ, ut ipsius cadaver effossum publicitus ureretur.* Dein narrat sublaturum Petri cadaver a Marieta quadam ejus contubernali, & incensam in medio foro illius statuam. Hinc liquet exscripsisse Spondanum. V. Ut ad Lazarum revertatur oratio; non solum e monumento surrexit, sed etiam prodiit ligatus manus, & pedes institis, Joan. xi. 44. In quem locum Patres aliud miraculum agnoverunt: unde scribit Chrysostomus homil. lxxii. in Joannem: *Prodiit ligatum non minus admirandum videbatur, quam suscitari.* Augustinus Tract. xlix. num. 24. *Quomodo processit ligatis manibus miraris, & non miraris quia surrexit quatruiduanus? In utroque potentia Domini erat, non vires mortui.* Basilii pag. edit. Morelli 360. hom. de Grat. act. *Ligatus quoque ambulabat. Admirare miraculum in miraculo, Pedes institis habebat invictos, nec interim a motu prohibebatur: aderat enim vis quedam superior remorantibus vinculis.* Theophylactus pag. 728. *Ecce miraculum erat vere vinctum moveri, conjunctum miraculo resurrectionis.* Euthymius denique in Joan. Interprete Joanne Hentenio pag. 378. *O maximum, ac duplum miraculum! Non solum qui jam olebat resurrexit, sed etiam qui obvinctus erat, exiit a monumento.* VI. Adaugent postremo miraculi granditatem Lazari ante Domini pedes velata quamvis facie progressio, repentinus abscessus foetoris atque putredinis, aliæque circumstantiæ, de quibus orate tom. iv. pag. 689. Cyrillus Alexandrinus: *Fœtentem mortuum postquam a morte diem e sepulcro eduxit, vinctumque ac impeditum ambulare jussit: tuncque repente & mors aufugit, & mortuus a putredine liberatus cucurrit, abjecto omni ejus foetore portis mortis elapsus, nihil vinculis suis vivere prohibitus. Et vultus quidem velamento videndi usu privatus, nullo tamen impedimento, quominus ad eum, qui*

vocaverat curveret retardatus agnoscebat Domini vocem, &c. Ex quibus omnibus constat Lazari suscitationem ejusmodi esse, quæ sola possit confirmare veritatem Evangelicæ prædicationis.

IV.

Fama virtutum ac miraculorum Christi extra Judæorum fines resonante, fertur ad eum epistolam dedisse Abgarus Edessenorum Toparcha, & vicissim Domini literas recepisse: quarum exemplum e Syriaco Idioma Græce redditum profert lib. 1. H. Ec. cap. 13. Eusebius. Spuriam utramque epistolam censent bene multi, Canus lib. xi. cap. 6. Dupinius initio Bibliothecæ, Nat. Alex. dissert. 3. sæc. 1. Gravesonius dissert. 13. de myst. & annis Christi. Gotti de libris Novi Testam. cap. 4. & de Gestis Ch. cap. 9. nec non ex A catholicis Casaubonus Exercit. xxxiii. ad an. 3. Clericus ad annum xxix. post Adscen. num. 13. Basnagius ad an. Ch. 29. ut mittam. Cocum, Rivetum, Spanhemium, aliosque quamplurimos. Docuntur autem his argumentis. I. Gelasius utramque Epistolam anno 494. declaravit *apocrypham*. II. Augustinus lib. 1. de Conf. Evan. cap. 7. Hieronymus in cap. 45. Ezech. & S. Thomas iii. P. q. 41. art. 4. docent Salvatorem nihil scripsisse. III. Si revera Jesus Christus aliquam propria manu conscripseret Epistolam, nonne illius meminissent historiz Evangelicæ Conditores? IV. Ex quo saltem pervenit ad Ecclesiarum notitiam, eandem divinarum Scripturarum canoni inseruissent. V. Extant in Epistola Abgaro supposita, hæc verba: *Statui in animo meo unum esse e duobus, aut quia tu sis Deus, & descenderis de cælo, ut hæc facias; aut quod filius Dei sis, qui hæc facis: quæ si essent genuina, proculdubio ea usurpassent Orthodoxi Patres contra Arianos; maxime quod in Græco habetur, ὁ Θεός, & τὸ Θεὸς υἱός, cum articulo.* VI. Hanc etiam loquendi rationem, qua exprimitur Deus κατ' εἰκόνην, in Ethnicum minime quadrat. VII. In Rescripto quoque ad Abgarum est sententia quædam deprompta ex Evangelio Joannis cap. xx. 29. nondum mandato literis, videlicet: *De me enim scriptum est, eos qui me vident non credituros in me, ut qui non vident credant, & vitam accipiant.* VIII. Abgaro credenti nequaquam piissimus Jesus beneficium distulisset sanitatis. IX. Cur præterea promittere missurum se Edessam post assumptionem ad Abgari sanandam ægritudinem aliquem discipulorum, dum poterat statim, verbo, vel nutu sanitatem illi præstare? X. Thaddæus etiam dicitur ab Eusebio ex Actis Edessenis venisse ad Abgarum anno Edessenorum ccccxxx. qui est primus Olympiadis ccii. cum Osdroeni uterentur Epochæ Seleuci, annos supputantes ab anno

1. Olymp. cxvii. ut animadvertit Valesius in Notis ad Eusebium pag. 23. & Norisius Tom. iii. pag. 516. Annus autem 1. Olym. ccii. annum xxxiii. Æ. V. quo passus est Christus, solido quadriennio præcedit.

Complures tamen utramque Epistolam Abgari ad Christum, & Christi ad Abgarum genuinam esse propugnant: ac præ ceteris Jacobus Gretserus de Imaginibus non manufactis cap. 3. Tillemontius not. vii. in S. Thomam Apostolum, Serrius Exercitat. 46. Honoratus Animadvers. Critic. lib. iv. dissert. 2. Gardeboschius de Scriptoribus Ecclesiasticis, & nuper vir Cl. Petrus Thomas Cacciari in notis ad Eusebium: ex A catholicis autem Centuriatores cent. 1. lib. 1. cap. 2. Rich. Montacutius Tom. 1. Orig. Eccles. p. 2. num. 96. Guilelmus Cave initio Historiz Eccles. Script. & in Spicilegio Joannes Ernestus Grabe, qui data opera studet impugnare Alexandrum. Neque hi rationum præsidio destituuntur. Etenim eruit has literas ex Edessenis Archivis, & Græca lingua donavit primus historiz Ecclesiasticæ Conditor Eusebius, quem os sibi sublini passum, temere affirmat Jo. Clericus. II. Monumenta Edessena laudat probatque lib. 1. in Matth. Tom. iv. pag. 35. Hieronymus; quamquam is ait missum ad Abgarum Osroenæ regem Thaddæum, sive Judam Jacobi, unum ex duodecim Apostolis; cum Eusebius scribat missum ad Abgarum Thaddæum quemdam unum ex septuaginta discipulis: quod eruditi existimant probabilius. III. Meminerunt prædictarum Epistolarum Historici omnes celebratissimi, Evagrius lib. iv. cap. 27. pag. edit. Valesii 400. Procopius Rhetor lib. 2. Rerum Persic. apud Photium Cod. 63. pag. 75. Cedrenus lib. 2. Comp. hist. & alii. IV. Accedit S. Ephræm Syrus & Ecclesiæ Edessenæ Diaconus, qui in Opusculo inscripto Testamentum Ephræm, Tom. iii. pag. 292. edit. Vatic. Epistolas ipsas commemorat. Ipsius vero Ephræmi testimonium, quoniam ille eruditione plurimum præstat, nec ignorare poterat Ecclesiæ suæ traditionem, minime est contemnendum. V. Earundem Epistolarum mentionem fecerunt viri alii per celebres, Darius Comes Epistola ad Augustinum 263. nunc 230. numer. 5. Theodorus Stodita Epistola ad Paschalem Romanum Pontificem, & S. Joannes Damasc. lib. 12. Fid. Orthodoxæ cap. 17. VI. Servatas has literas ad tempora usque Michaelis Paphlagonis, idest, ad annum 1035. tradunt Cedrenus, Zonaras, & Nicetas apud Serrium pag. 312. & Honoratum pag. 275. VII. Gregorius II. in Epistola ad Leonem Isauricum apud Baronium ad annum 726. & Tom. vii. Concil. Collect. Labbiana pag. 14. scribit: *Cum Jerosolymis ageret Christus, Augarus, qui tum temporis dominabatur, & rex erat Urbis Edessæ.*

senorum, cum Christi miracula inaudisset, epistolam scripsit ad Christum, qui manu sua responsum, & sanctam gloriosamque faciem suam ad eum misit. VIII. Tandem ad explodenda tanquam supposititia vetera monumenta idoneæ nequaquam sunt levissimæ conjecturæ; sed requiruntur testimonia Antiquorum, firmissimæque argumenta: istiusmodi autem non videntur ex Dupinio, Natali Alexandro, Basnagio, aliisque paullo supra deprompta, & innixa duntaxat negantibus ratiocinationibus, quorundam silentio, infirmisque momentis.

Qui ergo pro iisdem Epistolis pugnandum censet, poterit hæc adversariis reponere. Primum argumentum inane est, quoniam Gelasius recenset has Epistolas inter apocrypha, *apocryphum* appellans quod non est hagiographum, & in Evangelio conscriptum, non quod est confictum, atque suppositum, ut animadvertit Baronius ad annum xxxi. numer. 6. Alterum facile diluitur, si dicamus Augustinum ac S. Thomam accipiendos de libris, qui res a Christo gestas enarrant; Hieronymum vero de opusculis, quæ in Ecclesiæ incunabulis ad Apostolica scripta labefactanda Simon, Cleobius, alique hæretici evulgarunt, ut legitur lib. vi. Constit. Apostolicæ. cap. 16. pag. 345. Id quod sequitur, facilitæ expeditionis est; multa enim fecit Jesus, quæ non sunt scripta in Evangelica historia, ut inquit Joannes cap. xxi. versult. Ad proximum responderetur ea scripta inserta canoni, quæ spectant universorum fidelium eruditionem. Ad quintum respondent verba Abgari nullius esse efficacitæ ad Arianos revincendos, cum discrimen statuere videantur inter Deum summum, ac Filium. Quod e vestigio additur, nil probat; nam & potuit Ethnicus aliquod supremum Numen agnoscere, & fortassis emphatico articulo carebat Epistola Abgari Syrorum caractere conscripta. Septimam argumentationem resellunt neganda Jesum in sua Epistola digitum intendere ad cap. Joannis xx. cum videatur potius respicere ad Vaticinium Isaïæ cap. v. 9. ac sæpenu-mero usus fuerit hujusmodi apophthematibus. Octavum, ac nonum diluunt hoc pacto: distulit Jesus impendere regulo sanitatis beneficium, ut ei prius impertiretur Evangelicæ fidei donum, neque e Judæa discessit, ne videretur deferere *ovem domus Israël*, quibus nuntiandum erat verbum salutis, antequam Apostoli converterentur ad gentes. Argumentatio postrema nullatenus eos urget, qui tenent passum Dominum anno Tib. xv. Cons. duobus Geminis, & U. C. 782. iste quippe annus concurrit cum 1. Olymp. cci. unde qui hanc sententiam propugnant, eandem Actis Edessenis confirmant, ut dicam infra. Habes in epitomen redactum quicquid de Epistolis Abgari ad Christum, & Christi ad Bertii Theol. Tom. VI.

Abgarum tradunt fusiori stilo prælaudati Scriptores: & quamvis illas non rejiciam, ut ex dictis arbitror manifestum, imitabor tamen Augustinum, qui Dario Comiti easdem Epistolas proponenti responderet ep. 264. nunc 251. sed nullam de his epistolis mentionem facit, ratus, ut arbitror, parum interesse si habeantur tanquam genuinæ, vel rejiciantur inter apocrypha.

CAPUT VII.

Quo anno, ac die Salvator noster crucifixus sit.

AMPLISSIMAM, gravissimamque de tempore Dominicæ passionis quæstionem aggre-
dior, ex præmissis tamen dissertationibus nostris perspicue, ut opinamur, definiendam. Facta enim hypothese, quod Christus a baptis-
mate tribus annis, mensibusque nonnullis vitam ad passionem usque protraxerit, undis autem Jordanis tinctus fuerit Cons. Cornelio Lentulo Getulico, & C. Calvisio Sabino, idest, anno vulgari, juxta communiorum supputationem, xxvi. consequitur apertissime crucis patibulum subiisse, Cons. Rubellio Geminio, & C. Fusio Geminio, hoc est, V. Æ. anno xxix. Neque falsa reputanda est hæc sententia, quod eam repudient Chronologorum recentiorum innumeri, atque ii omnes, qui vel fictitiam censent Proconsulare imperium Tiberii, vel posterius, ac nos statuimus, Domini natale consignat, & quos in figendis superioribus Epochis laudavimus: cum adstipulentur nobis Ecclesiæ Patres antiquissimi, ac præclarissimi, necnon ex accuratis Chronologis Antonius Capellus in libro de Christi Cæna suprema, Godefridus Henschenius in App. ad Chronol. Pontif. Exercit. 1. Norisius in Cenotaph. Pis. dissert. 2. Tom. 111. pag. 515. Antonius Pagius ad ann. xxx. num. 3. & seq. Em. Schelestratenus dissert. 1. cap. 4. Gravesonius de Myst. & annis Christi dissert. 15. eximius Blanchius in Prolegom. ad Anast. Tom. 11. pag. x. & in Chron. Consulari pag. clxx. ac, ne singulos commemorem, cum aliis Aca-
tholicis junioribus Joannes Clericus in Harmonia, & in Historia priorum Sæculorum ad annum Ch. xxix. Imo non defunt, qui Patrum auctoritate coacti consignent passionem Domini in consulatu duorum Geminorum, quamquam illum biennio tantum ante vulgarem Ævæ nativum existimant, anno scilicet U. C. 752. Cons. C. Octav. Augusto xiiii. & M. Plautio Silvano, aut anno præced. 751. Cons. Cn. Cornelio Lentulo, & Valerio Messala: quam sententiam propugnavit olim Jo. Gerardus Vossius dissert. 2. de annis Christi num. 111. ac nuper Honoratus a S. Maria Tom. 111. pag. edit. Venetæ 32. Sed
O cum

cum juxta Vossium Consulatus Geminorum concurrat in annum ætatis Christi xxx. juxta Honorarum vero in xxx. neque ad tam exiguum tempus coarctari possit Domini prædicatio; ac præterea male hi de obitu Herodis, & de anno Christi natali ratiocinentur, prout liquido percipiet, qui præmissas lucubratiunculas nostras pervolutarit: nequeunt hi duo viam nobis sternere, quam inoffenso pede, & absque difficultate ingrediamur. Id vero iis, quibus chronologia arridet nostra, erit tanquam certissimum præsupponendum. In Chronologia autem præstantissimi viri Francisci Blanchini ad præcedentem annum Vulg. Æ. 28. consulatus Geminorum retrahitur, quod non absque prævalidis momentis factum est: tametsi nos consulto pervulgatas; probatasque Norisio, Pagio, aliisque Faflorum Tabulas secuti sumus, ne qui his utuntur, rhombi adinstar agitentur: atque id pariter prænotamus, ne oscitantia nos damnet, qui adierit laudatum a nobis egregium ornatissimumque Scriptorem. At ne prologio quempiam exanimemus, accedendum ad theorema.

PROPOSITIO I. Christus crucem subiit anno U. C. 782. Cofs. Rubellio Geminus, & C. Fusio Geminus, ætatis suæ anno xxxiii. imperii Augusti Tiberii Cæsaris xv. imperii autem Proconsularis xviii. anno 1. Olimpiadis cxi. Æræ Vul. xxix. Correct. Jul. 74. Periodi Julianæ 4742.

Ac primum demonstratur ex præmissis Chronologicis thesibus. Christus enim, assentientibus iisdem recentioribus, qui mortem Domini protrahunt ad annum Æ. Vul. xxxiii. ætatis suæ xxxvii. & U. C. 786. natus est an. U. C. 749. anno 4. Olymp. cxciii. Fatentur iidem Recentiores, & præcedenti cap. demonstratum est, post susceptum baptismum Dominum Jesum quatuor Paschata celebrasse: baptisate autem tinctum anno tricesimo ætatis suæ, Evangelica historia, Patres, & recta chronotaxis evincunt, quicquid moliantur adversarii, ut arenoso fundamento suam de morte Christi sententiam superstruere nitantur. Quid ergo? Addantur anno U. C. 749. anni xxx. compertum erit Dominum baptizatum anno U. 779. huic anno adjiciantur quatuor Paschata, ac tres anni Dominicæ prædicationis; inveniemus Jesum suffixum cruci ann. U. C. 782. duobus Geminis consulibus. II. Prædixit Daniel occidendum Christum in medio hebdomadæ lxx. idest, anno ab hebdomadam exordio 486. Incipiunt autem hebdomadæ Danielis anno ante Æ. V. 457. & vii. Artax. Longimani, ut diximus lib. xxv. cap. 5. At si anno quadringentesimo quinquagesimo septimo ante Christianam Æram addantur anni ejusdem æræ xxix. resaltabunt anni 486. Idem ergo annus Æræ communis xxix. est dimidium hebdomadæ lxx. in qua juxta Danielis vaticinium de-

lenda erat iniquitas. Christo suorum livore in cruce sublimis. III. Apertissimus character ad annum passionis Christi investigandum est Eclipsilla percelebris, quam recensent Matth. xxvii. 45. Marcus xv. 33. & Lucas xxi. 44. De hac mentionem fecisse Phlegontem Hadriani Augusti libertum, eximiumque Chronologum scribunt Tertullianus in Apologetico adversus Gentes cap. 21. Origenes lib. 2. contra Cellum, Julius Africanus, qui floruit Heliogabali tempore, apud Georgium Syncellum pag. edit. Regiæ 322. Eusebius in Chronico ad annum Tib. xviii. Orosius lib. vii. Hist. cap. 4. Nec de alia solis defectione potest Phlegon explicari, cum scribat illam fuisse magnam, & excellentem inter omnes, quæ antea acciderant, evenisse autem hora sexta diei: quæ omnia tenebris moriente Auctore ac Redemptore nostro factis super universam terram, conveniunt quammaxime. Verum hinc inferunt passum Dominum anno vulg. Æræ xxxiii. Usserius ad annum Per. Jul. 4746. Natalis Alex. dissert. ii. 1. sæc. q. 3. Possinus Epist. 1. ad Papebrochium, num. 13. & qui vel Usserianam Chronologiam sectantes putant passum Christum anno ætatis suæ xxxvii. vel hærentes adhuc Eusebianæ ad annum xviii. Augustalem Tiberii referunt tricesimum tertium ætatis Christi: plauduntque sibi plurimum, quoniam apud Eusebium citato loco Phlegon scribit contigisse memoratam Eclipsim quarto anno Olimpiadis 202. qui incidit in annum vulgarem tertium, ac tricesimum; si Olympiades, quæ a solstitio ætatis ducunt initium, cum anno sæculari supputentur. At Africanus, ex quo hæc exscripserat Eusebius, ait præcitaram eclipsim a Phlegonte commemoratam incidisse in annum Tiberii decimum sextum, & in annum 2. Olimpiadis 202. non solum apud Syncellum pag. 323. verum etiam apud Eusebium lib. viii. Dem. Evangelicæ pag. 558. edit. Basileensis, & apud Hieronymum in cap. ix. Dan. Tom. i. pag. 111. hoc tantum excepto, quod Hieronymus non annum Tiberii xvi. ponit, sed xv. nulla, ut liquet, contradictione, si anni Tiberii supputentur cum anno sæculari; non a sextili mense, & ab obitu Augusti. Igitur anno 2. Olymp. cxi. ex Africano, Eusebio, & Hieronymo Phlegon horrendam illam, ac mirabilem eclipsim consignavit; quamvis Eusebius in Chronico chronota xi. insitens suæ scripserit Olimpiadis 202. annum quartum. Adde modo Africanum antevertere communes Olympiades biennio, easque auspiciari ab anno periodi Græco-Romanæ 4716. licet Olympias communis incæperit anno ejusdem periodi 4718., ut inquit Schelstratius Tom. 1. Antiq. Ecclesiæ pag. 73. demonstratque Pagius ad annum Ch. xxxii. num. 11. quod non animadvertentes illustres viri, Petavius, & Keplerus

plerus putarunt memoratam a Phlegonte eclipticam contigisse anno Christiano xxxi. concurrente cum 2. Olymp. 212. post solstitium æstatis, melius tamen tempora supputantes, quam faciant rejicientes eclipticam illam in annum 1v. Olymp. præcitata, imo in annum 1. Olymp. 203. ut observarunt Schelfstratenus & Gravesonius. Dele itaque biennium, quo Africanus anticipavit Æram Olympiadum communem, & meridiana luce perspicuum erit mirabilem illam eclipticam consignandam ex Phlegonte anno vulgari xxix. Quid vero ingeniolum nostrum obruimus calculis arithmetice, dum apud Hieronymum, qui testatur proferre se verba ipsa Africani, legimus annum Tiberii Cæsaris xv., apud Eusebium autem, & Georgium Syncellum annum Tiberii xvi. qui duo anni concurrunt cum anno Æræ Christianæ xxix. ? Hoc itaque anno accidit magna illa defectio lucis, hoc anno naturæ Auctor mortem oppetiit. IV. Traditur expresse sententia nostra a Patribus: unde Natalis Alexander ad propriam opinionem firmandam præmittendum censuit, non posse annum passionis Christi certo colligi ex traditione, ut etiam affirmat Serrius Exercit. 56. falso tamen, ut dicam infra. In consulatu ergo duorum Geminorum passum Christum tradit Tertullianus lib. adversus Judæos cap. 8. scribens: *Quæ passio hujus exterminii intra tempora lxx. hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Cæsare Coss. Rubellio Gemino, & Rufio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die v. i. i. i. Calendarum Aprilium, die prima Azymorum, qua Agnum ut occiderent ad vesperam a Moyse fuerat præceptum.* Eodem capite inquit Tertullianus: *Hujus (Tiberii scilicet) quintodecimo anno imperii passus est Christus annos habens quasi xxx. cum pateretur: ubi Hieronymus Tom. 111. pag. 1116. legit, annos habens quasi triginta tres: quod consentaneum est illi, quæ scribit Tertullianus in 1. adversus Marcionem, Christum anno xii. Tiberii Cæs. revelatum.* Tertullianus ergo triplicem nobis notam ad tempus passionis dominicæ investigandum supeditat, annum ætatis Christi xxxiii. annum principatus Tiberii xv. & Consulatum Gemini, & Gemini: omnesque hi characteres quadrant in annum vulgarem xxix. Lactantius Firmianus lib. 1v. Instit. cap. 10. ait: *Sub imperio Tiberii Cæsaris anno quintodecimo, idest, duobus Geminis Coss. ante diem septimam Calendarum Aprilium Judæi Christum cruci affixerunt.* Habent nonnulli Codices, ante diem decimum: sed ante septimam effert, quo utimur, pag. 115. atque ita legendum hoc in loco, & in libro de mortibus Persecutorum, consentiunt Berulejus, Blanchinus, & alii: utroque autem loco signari mortem Christi in consulatu Geminorum, nemo unus inficiabitur. Augustinus quoque lib. xviii. de Civit.

Dei cap. 54. hæc habet: *Mortuus est ergo Christus duobus Geminis Coss. octavo Kalend. s. Aprilis.* Victorius etiam Aquitanus in Chronico Paschali scripto anno Domini 457. inquit: *Ex tempore Dominicæ Passionis diebus Calendarum Januariarum, & nominibus Consulatum, a duobus Geminis Rufio scilicet, & Rubellio, usque ad Consulatum Constantini, & Rufi, diligenti annotatione collectis, per cccc. & xxx. annos cum lunis, atque temporibus, &c.* Ubi præter expressum consulatum duorum Geminorum, notanda est summa annorum 430. a Domini passione ad consulatum Constantini & Rufi, idest, ad annum Christi 457, a quo arithmetica numeratione comprehenso, si retrocedas per annos 430. pervenies ad annum communis Æræ xxix. Extat in eodem Victorii canone inobservata hætenus nota: in vetustissimo enim MS. S. Andreae de Valle legitur: *Anno a passione Domini cccxl. Lupicino, & Jovino Coss. Gratianus Imperator factus est: quod vir doctissimus Lucas Holstenius propria manu signavit ad pag. 48. Bucheriani Codicis Angelicæ Bibliothecæ.* Constat vero Gratianum a patre dictum Augustum Ambianis ix. Kal. Septemb. anno vulgari 367. a quo pariter connumerato si retrahamur per annos 340. sistendum erit in anno V. Æ. xxix. Quid ergo requiritur manifestius, ut eodem anno consignemus Dominicæ Passionis Epocham? V. Alii quoque Patres, quos nobis Natalis Alex. opponit, ut evincat traditionem hac in re non esse attendendam, singuli ex novæ Chronologiæ principiis sententiam confirmant nostram. Anno quintodecimo Tiberii passum Dominum scribunt CLEMENS Alex. Tertullianus, Gaudentius alique superius laudati. Annum quintumdecimum Tiberii adversantes nobis Chronologi non agnoscunt, nisi imperii Augustei. Iste vero xv. annus nonne concurret, ante diem 19. Augusti, cum anno vulgari Dionysiano xxix. ? Hi ergo Patres, quantum ad annum Passionis attinet, nobiscum consentiunt, quamvis universam Christi vitam triginta annis definiant: quod tamen, si de Tertulliano loquamur, concedendum non est adversariis. Martyr Ignatius, Chrysostomus, Leon-tius Byzantius, & Ven. Beda Christo xxxiii. annos tribuunt, At quando ex Virginali utero Redemptor in lucem prodit? Haud negant novæ Chronologiæ defensores natum anno U. C. 749. Designato huic anno addamus, quæso, annos xxxiii. an non resultat annus U. 782. quo consulatum inierunt duo Gemini? Protrahit Irenæus mortem Domini ad annum fere quinquagesimum; at nonne baptizatum scribit anno in-eunte tricesimo, nonne prædicationem ad tres annos coarctat? Tricesimum annum inchoasse Dominum anno U. 779. haud negat Natalis; de tempore peracti ministerii funem contentioneis

non ducit. Cur ergo nobis Irenæum objectat? Eusebius ipse qui omnium primus ad annum Tiberii xviii. & juxta correctionem Scaligeri xix. protraxit Domini crucifixionem, scite animadvertens baptizatum Christum anno Tiberii xv. & vitam egisse annis xxxiii., si locasset natalem Christi in anno U. C. 479. uti locandum annuunt adversarii, nonne affirmasset baptizatum Dominum anno iv. imperii Proconsularis, qui est annus Christi tricesimus, & in crucem actum anno Æ. V. xxix. qui est vitæ Christi xxxiii.? Sententia ergo nostra omnium Patrum traditione fulcitur, & quamquam illi ætatem Domini recensentes in diversam abeant opinionem, nullus eorum undequaque nobis opponitur. Inquiunt passum Jesum anno xv. Tiberii Cæsaris? His nos assentimur. Annis tribus a suscepto baptismo? Iis adharemus. Anno tricesimo tertio ætatis suæ? Horum sententiam propugnamus.

VI. Quoniam Eusebium nuper commemoravi, is sub finem libri i. H. Ec. loquens de Taddæo ad Edessenos profecto, *Acta*, inquit, *sunt hæc anno quadragesimo ac trecentesimo*: ita enim restituit Valesius ex vetustissimis exemplaribus, nec aliter habet interpretatio Rufini nuper ab erudito Viro castigata ad Codices Vaticanos. Idemmet Eusebius ad annum i. Olymp. 117. inquit: *Ab hoc loco Edesseni sua tempora computant*; quod diximus supra demonstratum a Valesio, ac Norisio. Atqui ab anno i. Olymp. 117. dinumeratis annis cccxl. pervenitur ad annum i. Olymp. 202. Igitur anno i. Olymp. ccii. perfecta a Domino redemptione, Taddæus, si Eusebium recipiamus, adiit Edessam. Facilius idem comprobatur: Annus primus Olymp. 117. est annus U. C. 742. Adde annos Epochæ Edessæ, five Æræ Seleucidarum, 340. & consurget annus Urbis 782. ex ipsa Eusebii Pamphili chronologia.

VII. A passione Christi ad expugnatas a Tito Jerosolymas fluxerunt anni 42. Clemens Alexandrinus lib. i. Strom. p. 340. ait: *Ex quo vero passus est ad excidium Jerosolymæ sunt anni 42.* Origenes lib. 4. adversus Celsum: *Quadragesima enim duos annos puto ex quo crucifixerunt Jesum fuisse ad Jerosolymæ everisionem*: & S. Hieronymus in cap. 1. Sophoniæ Tom. iii. pag. 1656. *Post quadragesima & duos annos Dominica crucis circumdata est ab exercitu Jerusalem.* Quo præcise anno id evenerit, scribit Josephus lib. vi. de Bello cap. 10. alias 18. *Ita quidem capta est Hierosolyma secundo anno principatus Vespasiani, Gorpæi (Septembris) mensis die octava.* Vespasianus reuantiatus est Imperator anno Æ. V. 69. Kal. Juliis. Ab anno itaque communis Æræ 70. Vespasiani secundo, anni 42. retroflexi incidant necessum est in annum Christianum xxix. ob crucem, mortemque Domini celeberrimum.

VIII. Accedunt in sententiæ nostræ confirmatio-

nem veterum Historicorum, & Chronologorum notæ. Ac Severus quidem Sulpitius lib. 2. Historiarum ait, *A tempore crucifixi Domini usque ad Stiliconem sunt anni 372.* Incidit vero consulatus Stiliconis in annum V. Æ. quadringentesimum, a quo detractis anni 372. residui erunt anni 28. post annum vero xxviii. duo Gemini Consules prodire. In libro Julii Hilarionis de Heremadibus Danielis apud Schellstratium p. 103. enumerantur a Consulatu Luculli anni 179. usque ad mortem Christi, & a morte Christi ad Consulatum Cæsarii & Attici anni 369. Consulatum gessit Lucullus anno U. 603. si addas annos 179. resultabit annus U. C. 782. In eodem anno sistendum erit, si a Consulatu Cæsarii & Attici, inito anno Christi 397. ab Urbe condito 1151. per annos 379. retroagamus. Joannes Cuspinianus Comment. in Consules Cassiodori profert indiculum quendam vetustissimum, in quo legitur: **GEMINO. ET. GEMINO. HIS. COSS. CHRISTUS PASSUS. EST.** additque perantiquum Catalogum Pontif. quod incipit: *Imperante Tiberio Cæsare passus est Dominus Jesus Christus duobus Geminis Coss. viii. Kal. Apriles.* Idem habetur in fastis Anonymi editis a Norisio ad calcem Operis de Epochis Syro-Macedonum. Haud aliter exhibent Fasti Idariani editi a viro Clarissimo Jacobo Sirmondo. In Auctario denique Chronici Prosperi apud Labbaum Tom. i. Biblioth. MS. legitur: *Usurior traditio habet D. N. decimo quinto anno Tiberii Cæsaris duobus Geminis Coss. crucifixum.* Plura addi possent; sed quis produs hactenus momentis non acquiescet?

PROP. II. Christus crucifixus est viii. Kal. Aprili Id primo demonstratur Patrum traditione, Tertulliani, Lactantii, & Augustini, quorum verba producta sunt paullo supra. S. Pater idem repetit in iv. de Trinitate cap. 5. num. 9. scribens: *Octavo enim Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo & passus*: eademque repetit lib. lxxxiii. Quest. q. 56. Accedit Canon Paschalis Sancti Martyris Hippolyti Portuensis ab anno D. 222. marmoreæ tabulæ incisus, & in agro Verano repertus an. 1551. in quo legitur: **H. KAL. ANPEIΠAΘΟΣ ΧΥ. viii. Kal. Aprilis passio Christi.** Servatur etiamnum cum Hippolyti statua in Vaticana Bibliotheca: neque in tam vetusto & insigni monumento possumus vel traditionis novitatem suspicari, vel inscitiam Scriptoris, vel literarum depravationem. Idem tradere Ecclesiæ Magistros alios scribit Beda de rat. tem. cap. 28. & 45. Confirmatur deinde propositio vetustissimis Martyrologiis. Viginti MSS. in celebrioribus Europæ Bibliothecis se legisse affirmat Henschenius, omniaque consignare passionem Domini viii. Kal. Aprilis. Insigniora sunt Anglo-Britannicum annorum mille, alterum ad usum olim Regiæ Sueciæ exaratum an-

te annos 890. Consimile Bibliothecæ Barberinianæ, Leodiensæ, Corbejensæ, ac Bruxellensæ, quæ vide Tom. III. Martii Aët. SS. Bollandi pag. 540. in Propylæo Baertii, & Ianningi, in Martyrologio Florentinii p. 396. & apud Schellstr. dissert. I. cap. 4. Consentiant ex editis Martyrologia Adonis, Uuardi, Hieronymiana, & quod anno 1487. editum est Papiæ ad vetusta monumenta emendatum ab instituti nostri præclaro viro Bartholomæo de Palatiolo: cuius, (sicut etiam Bellini inter Theologos nostrates eximii, & cuius Martyrologium laudant plurimum etiam Scriptores Galli, præsertim Launus dis. de commentitio Lazari in Provinciam appulsu, atque illud commendat parte 2. lib. IV. de Canoniz. SS. pag. 137. eruditissimus Auctor Prosper Cardinalis de Lambertinis, nunc Benedictus XIV.) æquissimum est nos hoc loco mentionem facere. Præterea comprobant sententiam quam propugnamus, Kalendaria antiquissima, Palatinum, Beneventanum, Atrebatense, de quibus legendus pag. 69. tom. I. Antiq. Ecclesiæ Cl. Em. a Schellstrate. Præmittendus non est Catalogus Romanorum Pontif. quem transtulit, ut diximus, in Fastos suos Jo. Cuspinianus, & de quo vide Bucherium pag. 269. & Volumen 2. Anastasii Biblioth. pag. VII. Corroborat hanc opinionem, quod ex sententia Patrum diximus lib. XI. cap. 6. eadem die hominem fuisse conditum, ac redemptum, nec aliam esse diem illam præter xxv. Martii, ut legitur etiam in antiquo Carmine citato Tom. III. Sanct. ejusdem mensis pag. 541.

*Salve festa dies, quæ vulnera nostra coerces:
Angelus est missus, est Christus in cruce passus,
Est Adam factus, & eodem tempore lapsus.*

Quum insuper ab hac communi sententia terdecimo Ecclesiæ seculo recessisset Rogerus Bachonus, asserens Christum mortuum die 3. Aprilis, anno Æ. V. xxxIII. ductus calculis Astronomicis, rejectus est ab omnibus, ac suspectus de errore habitus est, ut ex Wadingo refert ad annum 32. num. VIII. Antonius Pagius. Turbas excitasse plurimas etiam Tostatum, dum sedente Eugenio IV. Senis eandem Bachoni sententiam instaurare conaretur, affirmant ibidem Pagius. Damnatam Tostati assertionem nos quidem minime affirmamus, quamvis id aliqui conjecerint ex quodam MS. Cardinalis a Turrecremata, de quo MS. legendus Salmeron Tractatu Prolegomeno xxxvIII. Imo fatemur ab eo tempore ob editam a Tostato apologiam, probatamque calculis Astronomorum, in eandem sententiam complures descendisse. Sed istinc tamen inferimus, opinionem nobis contrariam fuisse incompertam veteribus, male apud fideles audisse, nec alio fulciri fundamento, quam Astronomorum paullo post discutiendis observationibus.

Tandem sententia nostra firmatur insigni miraculo, & non semel Notariorum judiciariis actibus explorato, quod refert Pompejus Sarnelli Episcopus Vigiliensis Tom. III. Epist. Eccl. Ep. 33. In urbe enim Andria servatur una ex Spinis coronæ Domini, nonnullis pretiosi Sanguinis conspersa guttis, quæ dum concurret Parasceve, ac dies Passionis Dominicæ cum VIII. Kalendas Aprilis, conspicientibus omnibus disfluunt, totamque spinam cruentant: idque etiam thecæ hisce veribus insculptum legitur:

*En cuspis de tot majoribus una Coronæ,
Quæ diræ pupugere manus pia tempora JESU.
Quando Parasceve & Martii vigesima quinta
Concurrunt, veluti majores ore probant,
Tunc hæc (ob quam mirum!) tota cruenta videtur,
Quæ solet esse alias guttis aspersa quibusdam.*

Traditione ergo, ac tam mirabili signo tenendum est, non alia die passum Dominum, quam vicesima quinta Martii.

BREVIS OBJECTORUM DISCUSSIO.

Quicquid opponunt adversarii, nihil difficile tinnit, quod non sit jam explosum præcedentibus theorematibus, uno excepto argumento deprompto ex tabulis Astronomicis, sive ex Bachono, Tostato, & Paulo Ebergenfi, ex quorum fontibus, ut inquit Gerardus Vossius in dissert. de temp. dom. passionis num. 8. juniores contendentes passum Christum anno Æ. V. xxxIII. & die 3. Aprilis, hortos suos irrigarunt: quare summam argumentationes ceteras prosequar, istam vero paullulum accuratius. Opponunt itaque I. nihil hæc in re deferendum Patribus, quorum de ætate Christi sententia tam varia est, & perplexa. II. Augustinus in libro de Civitat. Dei xviII. cap. 54. ait annum a Passione Domini 365. expletum fuisse idibus Maji, Honorio, & Eutychiano Conf. idest, anno Æ. V. 398. quo ex numero si subtrahantur anni 365. residui erunt anni V. Æ. 33. III. Crucifixus est Christus in medio hebdomadis lxx. juxta Danielis oraculum, anno scilicet ab hebdomadarum exordio 487. Hebdomadæ autem Danielis initium ducunt ab anno xx. Artaxerxis Longimani, ante Æ. V. 454. Ut ergo coalescat numerus annorum 487. adjiciendi erunt anni 33. æræ Dionysianæ. IV. Defectio lucis ad tres horas protracta, quæ temporis Dominicæ Passionis character est singularis, ex Phlegonte contigit Olympiadis 202. anno quarto: eoque tempore hoc solare deliquium præter naturæ ordinem etiam Sinas in monumentis rerum suarum adnotasse imperante Quamvutio, inquiunt in Historia Sinensium Hadrianus Grefsonius, & Huetius in demonst. Evang. prop. III. num. 8. V. Litteræ, quibus Pilatus a Senatu petiit Christi apotheosin, quas nos alibi

vindicavimus, conscriptæ dicuntur in Chronico Eusebiano anno U. C. 788. Æ. V. xxxv. ideoque paullo ante Dominus cruci fuerat affixus. VI. Petrus Apostolorum princeps martyrio coronatus est anno 34. post Christi mortem, Æ. V. 67. Ab anno autem 67. demptis annis 34. consurget annus passionis Domini, communisque æræ tertius ac tricesimus.

Dixi in his nihil offendi difficultatis. Ad primum enim ex dictis constat omnes Patres aliquod sententiæ nostræ fulcimentum nobis suppeditare, sive asserant passum Christum anno Tiberii Cæsaris xv. sive consulatum Geminorum producant, sive designent annum suscepti baptismatis, ac tempus Dominicæ prædicationis, ipsumque Eusebium nobis consentire, dum affirmat Christum baptismo tinctum anno tricesimo, dum ait prædicasse tribus saltem annis, dum æram commemorat Edessenorum. Perperam ergo quidam discrepantes Patres nobis objiciunt; & una cum horum traditione, sacrosanctum Evangelium expresse designans tempus Domini baptismatis, unde hæc thesis fuit perspicua consecutione, inaudito olim, & commentitio sensu detorquent. Ad 2. dicimus Augustinum eo loci affirmare passum Christum *Coss. duobus Geminis*: quomodo ergo credidit mortuum *Sulpitio Galba, & Cornelio Sulla Consulibus*? Ait affixum cruci *viii. Kal. Aprilis*: quomodo Aprilis die tertia? At dinumerat, inquit, ad Consulatum Honorii & Eutychiani annos a Christi morte 365. Percepisti ne mentem Augustini? Jactabant Pagani Christianam religionem nonnisi annis 365. duraturam. Stultissimum Paganorum mendacium S. P. hoc validissimo ratiocinio redarguit: Non eversa est Honorio Consule Religio Christiana; quin potius Carthagine *Gaudentius & Jovius comites Imperatoris Honorii quartodecimo Kal. Aprilis falsorum Deorum templa everterunt, & simulacra fregerunt*: & tamen superiori anno *Coss. Eutychiano & Honorio, trecenti sexaginta quinque anni reperiuntur impleti*. Firmissimum est Augustini argumentum, tametsi a morte Christi præterissent anni 388. Connumeraviti tamen 365. quia Pagani hunc terminum Christianæ religioni statuebant; aut si forte quidam alio anno mortem Domini consignarent, adhuc ratiocinatio in suo robore permaneret. At argumentum tertium, supputantibus nobis Danielis hebdomades ab anno *viii. Artaxerxis, ante Æ. Vulg. 457* nihil est aliud, quam cantilena, verborumque jactatio. Quarto satisfactum iri confidimus iis, quæ produximus in 1. propositione num. 3. nam quæ afferuntur ex Sinensium historia, Gressonius Chronologiæ aptavit suæ; nec memorandum solis deliquium, quo vehementer Quamvutius Sinarum imperator dicitur fuisse commotus, consignavit anno Æ. V. xxxiiii. sed xxxii. in quo plenilu-

nium Nisan contigit feria prima, die 13. Aprilis, aut feria 2. die 14. ideoque adversarii nostri Astronomicis calculis decertantes nequeunt ad Sinensium annalium monumenta confugere. Ad 5. dicimus, si recipiantur Acta Pilati, iis quoque assertum nostrum stabiliri: quippe in iis narratur, Sejanum præfectum Tiberii suscipiendæ Christianæ religioni pervicaciter obstiterisse, Videatur Orosius l. 7. cap. 4. At Sejanus a Tiberio interfectus est, *Memmio Regulo Consule*, ex Dione lib. 58. pag. 628. idest, anno vulgari 31. haud repugnantibus Tacito lib. v. Annal. & Suetonio in Tiberio cap. 65. ubi narrat contigisse Sejani necem in v. Consulatu Tiberii, hoc est, anno U. 784. vulg. æræ 31. ex quibus patet castigandum errorem eorum, qui vel referunt cædem Sejani cum Eusebio ad an. Æ. V. xxxv. vel consulatum Memmii Reguli suscepti Fulcinio Trio, dum Tiberius anno U. C. 784. consulatum v. agebat, deorsum tridunt. Ad 6. ad hunc respondeo modum: Tradunt Patres, præsertim Hieronymus de script. Eccles. Petrum sub Nerone martyrio coronatum *anno 37. post Christi passionem*: quo Neronis anno, gravis est controversia. Ultimam ponit Hieronymus: Epiphanius hæresi xxvi. 6. duodecimum. Hinc in partes abeunt Historici, quibusdam referentibus Apostolorum Martyrium ad annum Æ. V. 65. aliis ad annum 66. aliis ad 67. nonnullis quæque ad 69. Non vacat in præsentia controversiam istam dirimere. Subscribamus interim Pagio Tom. 1. pag. 51. referenti Martyrium Apostolorum ad annum Æ. V. 65. In hunc annum incidit xxxvii. a passione Domini, & xii. Neronis, si eadem passio statuatur anno æræ V. xxix. Quod etiam salvatur, si dicas Petrum occubuisse proximo anno 66. & annis 37. post Christi passionem prorsus exactis, & si imperium Neronis auspiceris a die 13. Octobris anni Vulg. æræ 54., atque ut inquit Lactantius in libro de mortibus Persecut. *anno a morte Christi xxv.* Omnia itaque argumenta hætenus producta non quatiunt sententiam nostram, sed recenti munimento suffulciunt.

Verum discutiendum est perdifficile argumentum, buod sequitur. In die crucifixionis Dominicæ duo concurrere debent, Parasceve sabbathi, sive feria vi. qua necatum Christum patet ex Joannis xix. 31. & plenilunium mensis Nisan incidens in eandem feriam sextam, cum feria quinta præcedenti ad vesperam, primo Azymorum die Christus cum Apostolis paschalem agnum comederit, quartadecima die mensis juxta præscriptum legis, Levit. xxiii. 5. At hæ notæ in nullum quadrant annum, nisi in ær. vulg. xxxiiii. & Christi 37. Tiberii xix. Enimvero juxta emendatissimas tabulas Astronomicas, anno vulg. ær. 31. luna 15. mensis Nisan incidit in diem 26. Martii fer. 2. Anno proximo 32. in diem

diem 13. Aprilis feria 1. vel in diem 14. fer.2. Anno 34. in diem 23. Martii feria 3. Anno dumtaxat 33. incidit plenilunium in diem 3. Aprilis, sextam feriam, & sabbathi Parasceven; ideoque hoc anno ac die consignari debet Passio Salvatoris. Ita Natalis Alex. Tom.3. p.81.

Huic vero argumento tres adhibemus responsiones, propositam spem habentes quod ad hanc unam, vel alteram adversarii obmutescant, aut fateantur saltem non esse sententiam nostram adeo infirmam, quæ non valeat oppositæ contraniti. Ac responsio prior est ingenua inscitæ nostræ confessio, quod nihil prorsus de lunæ phasibus, & Astronomicis regulis edocti simus. Legimus tamen apud eos, qui in hoc studiorum genere plurimum fuerunt exercitati, minime esse idoneos Astronomorum calculos ad vetusta Judæorum Paschata investiganda, sive hi exacto cyclo non uterentur, sive ob non satis compertum astrorum motum mathematicæ tabulæ aliquando sint minus rectæ. De hac re legi poterunt in Eclogis Chronologicis Keplerus, Henschenius Exercit. 1. in Catalogum Roman. Pontificum, Petavius animadv. in Epiph. ad hæresim 11. Pagius ad annum 32. numer. 8. & Schelstratus volum. 1. pag. 70. Revera Judæos anno Passionis Christi ante legitimum diem Paschale epulum celebrasse scribit citato loco S. Epiph. num. 26. necnon Magnus Constantinus in Epistola ex Nicæna Synodo ad Ecclesias conscripta. Astronomicas tabulas emendatas a Metone primum, deinde a Calippo tradit idem Keplerus. Quas consecerat Ptolomæus princeps Astronomorum, opus fuit tempore Alphonsi Hispanorum Regis ad exactiorem calculum revocare. Alphonsinis subsequuntur sunt Protenicæ exarata a Nicolao Capernico. Et hæc fortassis annorum decursu experientur fata cæterarum: insudant enim & nunc in iis castigandis viri laboris patientissimi. Quantum vero errent, qui Patrum documentis præferunt Astronomicas observationes, demonstrant quæ de Pachomio Ægyptio Monacho, & de aqua pro catechumenis baptizandis, (quæ dum contra usum Ecclesiæ astronomici calculi servarentur, evanuit e sacro fonte) in libro de rat. temp. cap. 41. narrat Beda. Ob eam rem ait Henschenius *non videri viri sapientis*, propter calculos mathematicos recedere a Patrum sententia. Quod etsi fas esset sapientibus, mihi sane Astronomiæ penitus imperito non licet.

Si huic non acquiescas responsioni, de Astronomicis calculis differam aliquantulum; & erit responsio altera. Concedo nullo ex annis in argumento citatis consignandam Christi passionem. Hanc refero ad Consulatum Geminorum, alligatum communi supputatione anno Dionysiano 4713. Nullam de hoc anno litem adversarii in-

tentabunt circa feriam sextam; cum anno prædicto 29. litera Dominicali B. signando dies 25. Martii fuerit Sabbathi Parasceve: quod & probat argumentum Natalis, nam si anno 31. dies 26. Martii fuit feria 2. omni dubio procul anno 29. dies 25. ejusdem mensis incidit in feriam sextam. De luna tantum remanet inquirendum. Judæi non solum lunam 14. mensis Nisan observabant, sed etiam æquinoctium vernum, caventes ne ante ipsum immolarent Pascha, ut probat Petavius Animadv. in Epiph. pag. 169. necnon Vossius Tom. vi. pag. 85. testimoniis Anatolii: Agathobuli, Philonis, Epiphani, & Eusebii, quæ brevitatis gratia prætermitto. Illis Herodes Jerosolyma expugnata servandam proposuit *Octaeteridem* Lunarem Romanorum, cum Hieronymus in Chronico scribat servasse illos *secundum Romanos lunarem cursum*. Hanc *Octaeteridem* tibi propono ex Eclogis Chronologicis Samuelis Petiti Tom. VIII. Thes. Antiq. Rom. pag. 386. quoniam perdifficile est ipsam eruere ex tabulis Kepleri ibidem a Petavio productis, & etiam a Vossio permutatis literis, ac numeris sit excerpta. Petitus ergo illam hoc diagrammate delineat.

OCTAETERIS ROMANORUM LUNARIS.

Anni Periodi.	Dies a quo incipiunt.	Lit. Dominicalis
I.	xviii. Martii.	CB.
II. Embol.	vii. Martii.	A.
III.	xxvi. Martii	G.
IV.	xv. Martii.	F.
V. Embol.	iiii. Martii.	E. D.
VI.	xxiii. Martii.	C.
VII. Embol.	xi. Martii.	B.
VIII.	xxx. Martii.	A.

Expugnata fuit ab Herode Jerosolyma anno U. C. 717. quare Judæi hanc *Octaeteridem* ex eo tempore adsumentes in usum, & in Periodo Romano-Judæa anno 1. in 2. *Octaeteridis* commutato, ut servarent æquinoctium Romano more, perverterunt lunares phases, atque hoc pacto constat cur lunam xiv. mensis Nisan e sede sua deturbarent: quod tradunt cum Epiphanio alii Patres, ab iis, qui hanc *Octaeteridis* regulam non observarunt, inscite, & perperam lacesiti. Demonstrat autem præcitatus clarissimus Mathematicus recepta a Judæis Romana *Octaeteride* necessario servandam fuisse hanc aliam Romano-Judaicam, ne Pascha æquinoctium præcederet.

OCTAETERIS

ROMANA.

JUDAICA.

Anni Per. Neomenia.	Anni Per. Neomenia.
11. Emb. vii. Martii. 1.	vi. Aprilis.
111. xxvi. Martii. 11.	xxvi. Martii.
iv. xv. Martii. 111. Emb. xxv. Martii.	
v. Embol. 111. Martii. iv.	xx. Aprilis.
vi. xxii. Martii. v.	xxii. Martii.
vii. Emb. xi. Martii. vi. Emb. 11. Martii.	
viii. 111. Martii. vii.	xxx. Martii.
l. xviii. Martii. viii. Emb. xviii. Martii.	

In hac *Octaeteride* diversa intercalandi Judaeorum ratio orta est ex praedicta ratione, ne scilicet celebrarent Pascha nondum transacto aequinoctio. Hac *Octaeteride* ad investigandum Pascha Judaicum anni Dionysiani xxix. id est, diviso xxix. per 8. & addita unitate juxta arithmeticum canonem, ut resultet numerus 30. apparebit Neomeniam mensis Nisan incidisse in diem xi. Martii, & solemnitatem Azymorum, sive lunam xv. in feriam sextam, ac in diem Martii 25. quo pacto omnia, quae tradunt veteres PP. conciliantur, Judaeos scilicet tempore Christi non servasse phases lunares, & Dominum Jesum affixum cruci die Paschatis, in Parasceve sabbati, viii. Kal. Apriles, & Coeli duobus Geminis. Quum possimus tam facile omnia conciliare, cur hanc responsionem a viris doctissimis traditam, & a nobis, ni fallimur, dilucide expositam nihili faciemus?

Si adhuc calculos arithmeticos urgeas, entibi responsio tertia. Percelebris Franciscus Blanchinus Opusc. iv. Tom. 2. Anastasii pag. x. contendit consulatum Geminorum esse retrahendum in annum vulg. A. viii. quoniam eclipsis praenuntia mortis Caesaris Augusti, de qua Dio Cassius lib. 56. nequit inveniri nisi in anno A. V. xiiii. in quo si locemus Consules duos Sextos, necesse est, ut Gemini prodierint Coeli. anno bissextili xxviii. in hoc autem anno, inquit Blanchinus, ibi pag. xii. rationes lunae xiv. Paschalis ita sunt apertae, ut qui tabulas hac de re tam veteres, quam recentes concinnarunt, inter se non dissentiant. Fatentur siquidem omnes, lunam Paschalem incidisse eo anno in diem 25. Martii, feriam quintam, qua post coenam Christus in horto incepit passionem, postera die, feria sexta consummatam in cruce. Sane Blanchini sententia eruditissimo Opere quamprimum in lucem edendo invicissime confirmatur. Hac ratione petitum ex Astronomorum calculis argumentum omnino labascit: quae vis nobis necessarium non videatur ob hoc unum pervertere communes fassos, & universam aetatem Christi

ex Epochis supra firmatis extrudere: quod tamen si fiat, nihil erit repugnans Patribus, aliud non commemorantibus ad designandum annum diemque Domini emortualem, quam annum Tiberii xv. Consulatum Geminorum, & viii. Kal. Apriles, quemadmodum & nos hacce Chronologica diatriba propugnavimus.

SCHOLIION.

„ Sunt & nostratum quidam in eam concedentes sententiam, quae in anno aera vulgaris xxxiii. consignat piissimi Redemptoris Crucifixionem, ac mortem. Duobus praesertim innituntur momentis; quorum unum superius propositione prima disunctum est: alterum novam quandam praesertit difficultatem.

„ Primum deponitur est ex celebri Eclipsi commemorata a Phlegonte Hadriani Augusti Liberto, quam praedicto anno 33. contigisse absque ulla ambiguitate pronunciant, quoniam, inquit, id ex Tertulliano, Origene, & Georgio Syncello, sive Syncellita percipuum est. Verum hi tres, alique a nobis commemorati tradunt utique descriptam a Phlegonte eclipsim esse illam, quae contigit Domino moriente, sed anno communis aerae xxix. non autem anno ejusdem aerae dxxxiii. Verba Tertulliani, quae producent, extant in ejus Apologetico cap. 21. ubi ait: *Eodem momento dies medium orbem signante sole subducta est. Deliquium putaverunt, qui in quoque super Christo praedicatum utique non scelerunt, ratione non inventa negaverunt; & tamen eum mundi casum relatum in archivis vestris habetis.* Origenes itidem in secundo adversus Celsum libro, *De defectu solis*, inquit, *sub Tiberio Caesare, quo imperante constat Jesum crucifixum, deque magnis ejus temporis motibus terra scripsit etiam Phlegon.* Atque Georgius Syncellus in Chron. pag. 322. *Narrat Phlegon sub Tiberio Caesare in plenilunio Eclipsim solis factam ab hora sexta usque ad nonam: manifestum est autem quod illam narrat, nempe quae Christo moriente contigit.*

„ Nos etiam paullo supra horum, aliorumque laudavimus testimonia, tamen brevitati standentes verba, quae necessum minime erat exscribere, praetermisimus. Verum ut ex his aperte evidenterque constat Phlegontem literis consignasse memorandam illam tenebrarum, per universam terram expansionem, quae patiente ac beatissimam animam pro omnium hominum redemptione Christo Domino tradente, evenisse affirmant Evangelistae: ita nulla evincitur ratione sive miram illam eclipsim, sive mortem Reparatoris humani generis

ris in annum *Æræ* communis tricesimum tertium referri oportet. Immo auctoritate prædictorum Scriptorum recepta, ad annum ejusdem *Æræ* vigesimum nonum salutiferam Christi passionem retrahendam esse manifestissime ex hæcenus dictis eruitur. Etenim Tertullianus adversus Judæos cap. 8. affixum cruci Dominum ait *Cass. Rubellio Gemino, & Rufio Gemino*: & Origenes contra Celsum id contigisse scribit ante everisionem Jerosolymorum anno 42. Quæ pariter ex sententia Clementis Alexandrini, S. Hieronymi, aliorumque. Annum vero ante everitam Jerosolymam quadragesimum secundum, & Consulatum duorum Geminorum incidisse in annum hujus Vulgaris *Æræ* nonum ac vigesimum, res est apertissima. Ita depromptum ex Tertulliano, & ex Origene argumentum facile everitur, & retorquetur. Porro *Æræ* Dionysianæ longe post illorum ætatem in usum receptæ, non potuerunt Origenes, ac Tertullianus mentionem facere, notisque usi sunt Chronologicis tabularum Consularium, annorumque a Passione Domini, quæ notæ firmiores profecto sunt, atque vetustiores. Vide tamen sententiam nobis oppositam propugnantes, atque hos inter Dissertationem Historico-Polemica de *Septuaginta hebdomadibus Danielis* editam ab illustri Augustinensi Scriptore Thoma Bouges Tholosano, quam laudavimus in Aditamento ad caput 5. lib. xxv.

Producit vero Auctor iste præstantissimum argumentum alterum, depromptum e Scriptore alio Augustiniani Institutum, nempe Guiljelmo *Bonjour* in suis Annotationibus super monumenta *Ægyptiaca* Bibliothecæ Vaticanæ. Est autem argumentum illud hujusmodi. In Bibliis *Ægyptiaca* lingua conscriptis, & in Vaticana Bibliotheca diligenter asservatis, initio Evangelii S. Matthæi hæc verba leguntur, eodem Guiljelmo interprete: *Tum interpretatus est illud S. Joannes filius Zebedæi in Aspoli, Anno primo regni Claudii, qui est annus nonus assumptionis sanctæ.* In principio Evangelii Marci illa pariter occurrunt: *Et promulgavit illud in civitate Alexandria, & omnibus finibus ejus, anno quarto regni Claudii, post assumptionem Salvatoris nostri anno duodecimo.* In Præfatione demum ad Evangelium S. Lucæ hæc extant verba: *Scriptum suum lingua Græca, anno duodecimo Claudii Regis, post assumptionem Domini nostri Jesu Christi anno vigesimo.*

Hinc ergo inferunt Dominus subisse Crucis patibulum anno *Æræ* Vulgaris xxxiii. Etenim primus annus Claudii concurret cum anno ejusdem *Æræ* xli. Si vero annus *Æræ* Vulgaris xli. sit annus ix. ab Ascensione Domini, necessum est, ut hæc sit consignanda in anno ipsius *Æræ* *tertii Theol. Tom. VI.*

xxxiii. Rursus annus *quartus* Claudii concurret cum anno communis *Æræ* xlv. ideoque annus *duodecimus* a Passione, Resurrectione, & Ascensione Domini, nequit esse annus *quartus* Imperii Claudii, nisi Passio, Resurrectio, & Ascensio Domini in anno xxxiii. *Æræ* communis constituentur. Pari item ratione annus *duodecimus* principatus Claudii non potest convenire cum anno *vigesimo* a Passione Domini, nisi hæc Passio consignetur in prædicto anno xxxiii. *Æræ* Christianæ; cum annus a Christi morte *vigesimus*, ut concurret cum anno *duodecimo* Claudii, debeat esse annus *Æræ* Christianæ lri. & idem annus lri. ut concurret cum anno *vigesimo* a Passione Domini, necessaria illatione supponat eandem Passionem contigisse anno Communis, seu vulgaris *Æræ* *tertio ac tricesimo*. His tribus momentis sententia, quam propugnavimus, convelli videtur, & enervari.

Verum hæc tria momenta ex Bibliis *Ægyptiacis* deprompta nullius, aut certe minimi æstimanda sunt roboris. Ac primum constat non esse illa sacri textus partem, sed ignari appendiculam amanuensis. Deinde cujus ætatis sint Vaticani illi Codices nondum compertum est; & proculdubio exarati sunt post Seculum Ecclesiæ Nonum, jam in usum *Æræ* Dionysianæ recepta; quæ a vera Christi Nativitate integro quatuor annorum discrepat intervallo, quoniam Dominus natus est anno U. C. 742. desinente, & *Æra* Dionysii inchoatur ab anno U. C. 754. ineunte: quomobrem si ab anno 33. ipsius *Æræ* illi quatuor detrahantur, compertum erit quod evenisse asseritur anno xxxiii. consignandum esse anno xxix. Sunt itaque producæ superius argumentationes eorum, qui veram Christi Chronologiam cum *Æra* Vulgari confundunt, atque huic, non illi annos Claudii, aliorumque Cæsarium connectunt. Quamquam Scriptor Codicum *Ægyptiacorum* in Chronologia quoque Sacrorum Evangeliorum aberrat a vero. Sanctus enim Matthæus fertur Evangelium scripsisse circa annum sextum a Passione Domini; Sanctus Marcus circa annum decimum, & Sanctus Joannes circa annum sexagesimum septimum, & Vulgaris *Æræ* nonagesimum sextum, Nerva imperante.

CAPUT ULTIMUM.

Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam.

Die itaque Martii quinta ac vicesima, a vespere primo inchoata, postquam cum Apostolis celebravit postremum epulum, gratias de more

more peractis, trajecit Redemptor torrentem Cedron, contulitque se in hortum Gethsemani, ita appellatum, quasi *גֵּתְשֶׁמַי*, vallis pinguis, quod ad pedes montis Olivarum situs esset, umbroso in loco, unde fluentis nomen אֶרְוֶה, nigresco. Ubi eo perventum est, Petro & filiis Zebedæi comitantibus, nonnihil ab iisdem progressus, in genua concidens ter oravit ad Patrem, & vehementissime mortis subeundæ sensu commotus in vultum procidit; disfluxitque e corpore ejus sudor, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, cum illi apparuisset Angelus de celo confortans eum, ut legimus Lucæ xxi. 43. 44. Male hunc locum insititium quidam dixere, quoniam defuit olim in exemplaribus quibusdam vetustis; male etiam negant aliqui sudorem Christi sanguine fuisse permixtum, putantes Evangelistam designare sudorem crassum, quales esse solent grumi sanguinis. Etenim Patres celebriores, & hunc locum agnoscunt, & illum interpretantur de sudore sanguineo. Primum S. Irenæus lib. iii. adversus hæreses cap. 32. nunc 22. numer. 2. contra denegantes in Christo verum corpus, *Nec lacrymasset, inquit, super Lazarum, nec sudasset globos sanguinis*. Præterea Epiphanius in Anchorato num. 31. ut ad literam ex Græco translatus est a Massuetio in notis ad Iren. pag. 219. inquit: *Sed & ploravit. In iis Lucæ exemplaribus, quæ interpolata non fuerunt, legitur: (eoque testimonio S. Irenæus in Opere contra hæreses ad eos refellendos utitur, qui Christum specie tenuis apparuisse dicebant; catholici vero timore quodam inducti sententiam eam sustulerunt, illius neque finem, neque vim maximam intelligentes) Et in agonia constitutus sudavit, &c.* Hoc Epiphanius loco ex emendatissimis codicibus restituto, liquet errasse Hugonem Grotium, qui in Lucam Tom. 2. pag. 441. ait Epiphanium loqui de fletu tantum, de quo Lucæ xix. 41. nec locum apud Irenæum inveniri; necnon constat decipi Petavium, qui in Animadv. in Epiph. pag. 369. indigitat Irenæi lib. i. cap. 17. ubi nihil de sanguineo sudore. Ac præter hanc Irenæi, & Epiphanius collationem, Grotius hinc etiam revincitur, quod nullibi legatur a capite xix. Lucæ versum 41. fuisse abrasum, quemadmodum interpolata fuere verba ejusdem Evangelistæ cap. xxi. 43. 44. Cum ergo Epiphanius & Irenæum laudet, & loquatur de exemplaribus Lucæ, & de loco, qui alicubi pia quorundam inscitia, ne hinc hæretici opponerent indignasse Christum consolatione Angelorum, passus fuerat depravationem; manifestum est S. Epiphanium existimasse textum, de quo differimus, autographum ac genuinum. Hilarius quoque lib. x. de Trin. num. 40. pag. 1061. scribit, *Angelum existisse confortantem eum, quo assistente orare prolixius co-*

perit, ita ut guttis sanguinum corporis sudor efflueret. Chrysostomus item in hunc locum intendit, dum Hom. 84. in Matt. pag. 713. ait: *Et ad hæc sudor quidam, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit.* Hieronymus denique lib. 2. Dialogi adversus Pelagianos Tom. iv. pag. 521. scribit: *Salvator in passione ab angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei habens liberi arbitrii potestatem: & tam vehementer orabat, ut guttæ sanguinis prorumperent ex parte, quem totus erat in passione fusus.* S. Pater Augustinus in Psalm. cxlv. n. 4. Cum oraret globi sanguinis de toto corpore ejus destillabant, sicut scriptum est in Evangelio: *Oravit Jesus intenta oratione, & sudavit sanguinem.* Igitur tam diserte Patres historiam sanguinei sudoris agnoscunt, atque explanant, ut revocari nequeat istud dubium. Profecto evangelica verba εἰς ἡμᾶς δὲ αἰματώ, ut guttæ sanguinis, non significant, (ut quidam cum Euthymio contendunt) nudam comparisonem; nec sunt capienda hyperbole quadam proverbiali, sed planissima significatione commonstrant sanguinem ita guttatim manasse, ut sanguinolentos grumos efficeret: immo ex quo sudoris materies adeo spissa fuerit, ut grumulis transmitteretur, sequitur rarefactis vasorum tunicis, cutisque meatibus, serosum & tenuem sanguinem profluxisse, qui vel deficiente sudoris materie, vel huic permixtus in grumulos coalesceret. Quomodo autem talia Christus expertus fuerit in assumpta humanitate, etsi fuerit quoque Deus summus, cum explicatum sit Lib. xxvi. a cap. 6. usque ad 10. rursus exponendum esse non arbitror.

II.

In horto comprehensus Jesus a Romana cohorte, missisque a Judæorum Senatu apparitoribus, quos illuc adduxit proditor Iscariotes, atque vinctus custodia ad Annæ & Caiphæ ædes perductus est, ac tandem ad Romanum præsidem Pontium Pilatum, ubique ludibriis affectus, & declaratus a Judæorum confesso reus mortis. Proditor interim facti poenitens retulit pretium execrandi facinoris, triginta scilicet argenteos, projectisque in templo, in desperationem actus laqueo sese necavit. Inquiritur, quanti triginta hi nummi penderent. Sunt, qui tribuant singulis hujusmodi nummis unius drachmæ valorem, ita, ut Dominus venditus sit Julii Romanis ejusdem plus, minus, cum drachmæ ponderis, xxx. Quidam nummos istos argenteos putant fuisse sicles, sed an sacri, an profani fuerint, non dicunt; nec de pretio conveniunt, adeo, ut alii scribant xxx. argenteos idem esse, ac Romanos Julios 60. alii 150. Pro argenteis Baronius ad ann. Chr. 34. Esius in cap. 26. Matth.

Matth. necnon Camerarius de Re nummaria intelligunt nummos aureos, sive argenti libras, ita, ut pretium xxx. argenteorum ad summam 300. coronatorum accesserit; quod abunde satis erat ad emendum agrum figuli, a pretio sanguinis appellatum Jerosolymitana dialecto דָּקֶל-דָּמָא,

Hacel-dama . At mihi quidem de triginta *argenteis* sic statuendum ; salvo meliori iudicio , videtur . Fuit apud Hebræos *argenteus siclus* , dictus קדש־הקדש , *Schechel hachedesc* , *Siclus* sanctuarii , quod ad ornatum , & structuram Templi impenderetur . Refert ex una parte florentem virgam Aaron , ex altera thuris vasculum cum literis , vel Samaritico , vel Hebraico caractere cuspis , שקל ישראל , *Siclus Israel* .

Invenies hujus nummi sculptam figuram apud Villalpandum in apparatu, Kircherum in *Turri Babel*, Waserum de *Antiquis nummis Hebræorum*, & nostrum *Scacchum Myroth.* 11. cap. 4. Pendebat *Siclus* sacer viginti obolis; *Exodi* xxx. 13. *Levit.* xxvii. 25. & *Num.* iiii. 47. Pro *obolo* est in Hebræo *סל*, *Gera*, veritque *Onkelos* *גרה*, *Meba*. *Gera*, sive *Meba*, est minutus nummulus habens tantum ponderis, quantum 16. grana hordei. *Siclus* ergo pendens 20. *geris*, tanti pendet, quanti hordei grana 320., idest, ut pendunt viginti quatuor oboli *Attici*, sive *drachmæ Atticæ* quatuor, aut quatuor *Julii Romani*. *Obolus* enim *Atticus* octo habet *χαλκᾶς*, *drachma* vero sex obolos, ut ostendit *lib. v. Atticarum lect.* cap. 16. *Joannes Meursius*. Est itaque idem Hebræorum *Siclus*, & *Tetradrachmum Atticum*, sive, ut dicitur *Matth.* xvii. 23. *Stater*. His ex clarissimis Auctoribus, qui de re nummaria pertractarunt, depromptis accedit *Hieronymus*, qui in *Ezech.* cap. 4. *Tom.* iiii. pag. 722. inquit: *Siclus autem, idest, stater habet drachmas quatuor*. Assentiuntur *Rabbini*, scribente in *1. Samuelis Rab. Kimchi*: *Siclus continet quatuor Susas*. *Susa* est *drachma Attica*, sive *denarius Romanus*, & *Salom. Jarchi*, *Siclus pendet quatuor drachmis*. Et quamvis sunt, qui inter *drachmam*, ac *denarium argenteum* nonnihil ponant discriminis; certissimum est tamen, atque ex nummis ante *Neronem* cufis a viris doctissimis comprobatum, tam antiquum *denarium*, quam *drachmam* fuisse ejusdem ponderis, octavam scilicet *uncie* partem, quod plurimi non attendentes differendo de re nummaria deprehenduntur errasse. At a *drachma*, si æqui sit ponderis, non esse discrepantem *Julium*, res est aperta. Poterit quisque id experiri si *siclum*, *tetradrachmum Atticum*, & *Julium* ponderet. Hunc noscunt omnes: *Sicli* notas attuli paullo supra; nummum vero *Atti-*

cum dignoscas ex *noctua*, Athenarum insigni, atque ex effigie *Palladis*; ac talem exhibet Hudsonus Operum Josephi Tom. 1. pag. 129. Hinc habes xxx. *argenteos*, si fuerunt *Sicili* sacri, idem habuisse pretium, ac 120, drachmæ, sive totidem denarii, quos *Julios* dicimus. Atque his emi poterat ager *figuli*; quem, sive dictum velis a terra inde effossa pro vasis fingendis, sive a testarum fragmentis in eum projectis, emptum non arbitror argenti libris triginta.

At fuit Hebræis *Siclus* alter communis, duplo minor sacro, ac pendens *geris*, sive obolis decem, idest granis hordei 160. Atticis obolis 12. drachmis Atticis, aut denariis argenteis duobus, *Semistatere*, & nummo illo Atticorum, qui refert ex una parte vultum Thesei, ex altera *bovem*: unde intelligimus vetustum proverbium, *Bos in lingua*, de iis, qui pecunia corrupti mentiuntur, vel tacent. Proculus fuit communis *Siclus* pro tributis solvendis; nam *sicli* dimidium singulis impositum legimus Exodi xxx. 15. *Didrachmum* dicitur Matth. xvii. 22. & ibidem versu 26. *stater* iis datus est, qui accipiebant *didrachma*, pro Christo, & pro Petro: de qua re plura diximus agentes de Immunit. Clericorum lib. xx. cap. 17. Ex quo autem *stater* idem penderet, ac *tetradrachmum*, liquet nummum inventum in ore piscis non fuisse dimidium *sicli*, aut *didrachmum*, sed *siclum* sacrum, duplumque communis. Qui ergo putant *argenteos* Judæ persolutos fuisse profanos *siclos*, asserere debent venditum Dominum drachmis, denariis, sive *Julis* Romanis, sexaginta. Etsi autem complures in hanc sententiam descendant, verisimilius puto designari Matthæi xxvi. triginta *tetradrachma*, sive *siclos* drachmis quatuor pendentes: ubicunque enim in Scripturis nominantur argentei, *sicli* intelliguntur, ut Gen. xx. 16. 11. Regum xviii. & 11. Paralip. 1. 17. & quidem *sicli* pendentes viginti obolis; nam lxx. reddunt pro *siclis*, *δίσπαρχα*; ac *didrachmum* Alexandrinum ejusdem est pæni, ac *tetradrachmum* Atticum. Deinde ipsum nomen *argentei* numisma aliquot significat, non ita ob materiam, sed ob singularem nummi speciem dictum *anonomastice*. Præterea Matthæus xxvi. 9. de triginta *argenteis*, quibus venditus est Dominus, impletum ait vaticinium Jeremiæ, *Et acceperunt triginta argenteos pretium apprehensarii*: quod verbis consimilibus extat in Zacharia xi. 12. atque illud de Zacharia sumptum putat Hieronymus lib. iv. in Matthæum, inveniri tamen ait in apocrypho Jeremiæ volumine, quod sibi obtulerat Nazarenæ sectæ vir quidam. In Zacharia & nos vaticinium illud legimus; at quæ Jeremias non conscripsit in libro Canonico, sed vel prædixit ore, vel in fragmento aliquo reliquit scriptum, potuit id

Zacharias suis vaticiniis inferere; neque Matthæus errasse dicendus est. Quod huc spectat, Zacharias *siclos* argenteos, sive pendentes quatuor drachmis expressit. Fuit ergo Iscariotes adeo avaritiæ mancipatus, ut 120. *Julis* Romanis ad patrandum maximum, horrendissimumque flagitium potuerit impelli, ac tanti Dominum vendiderit, quanti æstimatur Exodi xxi. 32. caput servi.

III.

Tam vili Dominus, & universorum Conditor venditus, traditusque manibus peccatorum, post quædam judicialia acta immanissime flagellis cæsus est, nudus omnino, & ad columnam alligatus. (*) Numerum quidem verberum definire non auiam, quoniam diversa ratione hæc numerant S. Vincentius Ferrerius serm. de Parasceve, Joannes Eckius de Christi passione Art. 4. Confid. 4. Lodolphus de vita Christi p. 2. cap. 58. Lanspergius hom. 50. de Passione, & alii: sed opinionem quorundam asserentium Christi flagellationem non fuisse adeo ditam atque cruentam, ut solet tradi, jure meritoque tamquam derogantem Dominicæ passionis atrocitati hoc in loco refellam. Sunt ergo qui asserunt Dominum Jesum ab uno duntaxat lictore flagellis cæsum; quoniam Romanorum jure unicus tantummodo verberandi ministerium obibat, juxta formulam illam Juris: *I lictor, alliga manus, caput obnubito, virgis cædito*. Addunt Pilatum indixisse, ut Christus caderetur flagellis ad correctionem; nam Lucæ xxi. 16. inquit Præses: *Emendatum ergo illum dimittam*. Objiciunt & legem Deuteronomii xxv. 3. ut servaretur plagarum modus, ne quadragenarium numerum excederent; quam legem ætate quoque Christi servatam testis est Paulus 2. ad Corinth. xi. 14. scribens, *A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi*: ictus enim undequadragesima reis inflingebantur, ne excederetur numerus Deuteronomii lege definitus. Addunt ad exaggerandam immanitatem supplicii nonnullos scripsisse cæsum Dominum catenis, virgisque spineis; quum flagella nodosis tantum funiculis fuerint contexta.

Quantum hi allucinentur, commonstrant qui accuratius de Christi flagellatione scripserunt, Alphonsus Paleorus Bononiensis Archiepiscopus in Historia de Jesu Christi Stigmatibus sacræ Sindoni impressis, cap. 5. pag. edit. Duaci 80. Daniel Mallonius in Elucidat. ejusdem Capitis pag. 84. Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 3. Tom. 2. pag. 777. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 8. pag. 36. Consalvus Durantus Not. in lib. 1. cap. 10. Revelat. S. Birgittæ pag. Rom.

edit. 21. Jacobus Bosius in Opere, quod Cardinali Petrocchino Augustinensi nuncupavit, de Triumph. Crucis lib. 1. cap. 13. nec non Gerardus Vossius in Harmonia Evangelica, Tom. vi. pag. 176. At ego hæc reponam. Affirmo 1. distinguendum fustuarium a flagellatione: fustibus enim cædebantur liberi, tenuisque fortunæ homines; nam Romani cives fustibus non subiciebantur, ut liquet ex lege 28. *Capitalium*. D. de pœnis. Servi autem, non solum fustibus, sed etiam flagellis cædebantur, ibidem lege 10. *In Servorum*. II. Affero flagella non fuisse funiculis tantum contexta, sed quædam fuisse *flagra salata*, talis scilicet insertis confecta; quædam *pecuinis ossibus catenata*; quædam *loris taxillatis compacta*; quædam arte fabricata horribiliori, ut ex probatissimis Auctoribus demonstrat citato loco Justus Lipsius. III. Dico in flagellatione servorum non hanc fuisse adhibitum consuetudinem, ut ab uno lictore, vel certo verberum numero servi plecterentur: scribit enim Ulpianus lib. viii. de pœnis eo loci citatus a Lipsio, *ministeriorum immanitate multos sub hujusmodi flagellis interisse*. Terentius in Adelphis scen. 1. Act. 2. inducit Æschinum ita alloquentem:

Usque ad necem operiere loris. Sannio. Loris liber?

Josephus lib. vi. de Bello cap. v. num. 12. pag. 390. de Jesu quodam filio Anani rustico homine, qui quadriennio ante Jerosolymorum cladem incessanter clamabat, *Væ, Væ*, scribit: *Eum ad præsidem Romanum adducunt: apud quem ad ossium usque denudationem laniatus, nec preces, nec lacrymas ullas effudit*. Complures denique Christi Martyres sub flagellorum ictibus efflasse animam recte scribit lib. 1. de SS. Martyrum cruciatibus cap. 4. pag. 98. Antonius Gallonius. Vide & Ruinarium in Acta Hippolyti, ubi explicat pag. 146. versus Aurelii Prudentii, hymno de Coronis xi.

*Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.*

IV. Præterea affirmo castigationem flagris factam, non fuisse solam admonitionem, ut rei sese honestius gererent; citato enim tit. de Pœnis habetur lex vii. Callistrati, *Veluti fustium admonitio, flagellorum castigatio, vinculorum verberatio*: unde apparet castigationem flagellorum fuisse pœnam *fustuario* acerbiorē. Pilatus etiam flagris Dominum subiecit, ut Judæorum livor miserrimo spectaculo satiaretur, nec usque ad illius internecionem sæviret; quod & Historiæ Dominicæ passionis est consentaneum, & his verbis traditur ab Augustino Tract. 116. in Joann. numer. 1. *Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem*

sa-

(*) I. 5000. II. 5375. III. 5475. IV. 5460. V. 6666.

severe desisterent. Nec verisimilitudine caret, invidos morti Christi inhiantes, ac timentes ne sententia iudicis absolveretur, pecunia sanguinarios carnifices corrupisse, ut plagas infligerent asperiores, scelestos vero ministros annuisse, conivente ob causam prædictam Romano præside, infligantibus Judæorum proceribus, ac Deo propter salutem peccatorum id permittente. Unde Hieronymus in cap. 37. Matth. Tom. iv. pag. 136. inquit: *Traditus est Jesus militibus verberandus: illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, Multa flagella peccatorum, illo flagellatos nos a verberibus liberaremur*. V. Dicendum est insuper flagellatum Jesum dire, irreverenter, immaniter, & tanquam humilem servulum. Id enim primo demonstrat ipsum flagellationis nomen paullo supra explicatum: quod etiam innuit cæsum minime fuisse, (ut cædebantur milites, & rei honestiores) vitibus, aut fustibus solis, quæ vestitis ut plurimum interebantur; sed prorsus nudum, tuniculis taxillatis, infixisque aculeis, aliisque acerbioribus flagris scæde laceratum. Flagellum quippe ita explicat Euthymius cap. 67. in Matth. 27. *ῥαβδὸν verber erat e funiculis, aut loris contextum*. Theophylactus in cap. xv. Marci pag. 282. ait: *Flagellavit Dominum, hoc est cæcidit eum loris*. Nonnus in cap. 19. Joannis: *Horribili Christi corpus flagello rubescit*. Prudent. in Enchiridio Tom. v. Bibl. PP.

Vinctus in his Dominus stetit adibus, atque columnæ

Annexus tergum dedit, ut servile, flagellis. Videatur & S. Birgitæ liber quartus Revelat. cap. 70. pag. 309. Illatum istiusmodi flagellis supplicium, futurum utique horrendissimum prænuntiatum fuerat Ps. xxi. 18. xxxiv. 15. lxxii. 14. Isaia lxxx. 2. 5. atque hæc vaticinia fuisse completa etiam ex notis sacræ Taurinensis Sindonis Chiffletius, & Mallonius demonstraverunt. VI. Non Judaico more, sed Romano flagellatus est Dominus, ideoque ex lege Deuteronomii colligi nequit numerus verberum. Lege enim Mosaica verberandus debebat prosterni. At Jesus ad columnam alligatus fuit, quæ etiam nunc visitur Romæ in Templo S. Praxedis, huc translata, sedente Honorio III. anno 1223. a Joanne Cardinali Columna, ut narrant Panvinus noster in libro de septem Urbis Ecclesiis, Raphael Volaterranus lib. 2. Anthropologiæ, & citato loco Jacobus Bosius. Quare columna, de qua Hieronymus in Epitaphio Paulæ Tom. iv. pag. 674. *Ostendebatur illi columna Ecclesiæ porticum sustinens infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur flagellatus*, non est quæ Romæ æsservatur; neque hæc illius pars, ut complures scripserunt; sed columna altera, ad quam Sal-

vator vinctus est post carnificum verbera cruore perfusus, quod etiam innuit, si probe intelligatur, Hieronymus. Nam quæ Romæ colitur, integra est, & trium duntaxat altitudine palmorum atque dodrantis, flagellationi quidem accommodatior, cum totum corpus ad eam revinctis manibus alligatum verberibus plagisque pauperit. Hunc morem servos flagellandi fuisse apud Romanos tradit Josephus Laurentius Lucensis de Tormentis cap. 7. Tom. vi. Thes. Antiq. Græc. idque ostendunt citato loco Lipsius, & Vossius ex Plauto in Bacchide Act. vi. scena 7.

Abducite hunc

Intro, atque adstringite ad columnam fortiter.

Apparet ex dictis quam infirma sint argumenta initio huius paragraphi collocata. Gratis enim dato, quod aliquando lictorum unus plagas infligeret, cum fustuarium pars erat extremi supplicii; fustigatio tamen ex Polybio lib. 6. & Sigonio de Antiq. Jure Rom. lib. 1. cap. 16. ac pariter castigatio, idest, verberatio servorum peragebatur ad nutum tribuni, vel præsidis, quandoque ab universis militibus, ita, ut complures verberum immunitate interierint, id asserente Ulpiano. Quod sequitur redolet grammaticalem inscitiam, *admonitio* enim, & *castigatio*, ubi de suppliciis agitur, non significant correctionem, sed plagas fustibus, flagrisque illatas: ut ostendimus ex lege Callistrati: & quod est in Luca *παίδευσας, emendatum*, respondet Latino, *castigatum*. Quare dum ait Pilatus, *emendatum ergo illum dimittam*, innuit dimissurum se Christum flagellis cæsum: quamquam varia tum animo versaret consilia, ac postea præter fas jusque pronuntiavit sententiam. Petitam ex lege Deuteronomii objectionem id retundit, quod Jesus flagris fuerit subiectus juxta Romanorum consuetudinem; unde recte Hieronymus in cap. 27. Matthæi: *Sciendum est Romanis eum legibus ministrasse*. Postremam facile diluimus, quoniam flagrorum diversa fuerunt genera, nec ea funiculis tantummodo texebantur, sed *servilia*, atque atrociora verbera funibus, virgis, loris, stimulis, & catenis quoque inferebantur, ut Levinus Torrentius demonstrat ad ea verba Horatii lib. 1. sat. 3. *horribili sectere flagello*. Sævitum præterea in servos nequam, hominesque viliores atrocissime, dum ad columnam Meniam verberabantur: de qua Cicero Divinat. in Verrem, & Asconius Pedianus, Carolus de Merouville, alique in Ciceronem.

IV.

Flagellis addidere milites coronam spineam, coccineam chlamidem, & pro regali sceptro arundinem ad ludibrium augendum, & risum

con-

concitandum, *sive* hæc Pilatus *jusserit*, *sive* *permiserit*, inquit Augustinus Tract. cxvi. in Joan. numer. 2. Invaluit opinio coronam illam e marinis juncis fuisse contextam: quod asserunt Auctor Dialogi de Passione Domini inter Opera Anselmi, Suarez Tom. 2. in III. Partem disput. xxxv. 3. Durandus in Ration. lib. vi. cap. 77. Serrius Exercit. III. numer. 7. Gravesonius dissent. xi. §. 2. nec repugnat Sandinus de Christo Domino cap. 15. Fulcitur hæc sententia duplici argumento: quorum unum petitur ex ipsis marinis juncis, habentibus aculeos oblongos, multoque spinis rubi, aut rhamni duriores: alterum promittitur ex eadem corona Domini, quæ a sanctissimo Gallorum Rege Ludovico IX. ingenti redempta ære summa nunc religione Parisiis conditur. Hinc Serrius pronuntiat ex tripode, spinas omnes, quæ variis in locis ad fidelium cultum asservantur, si ex rhamnibus sint, aut dumis, vel sentibus, omnino habendas tamquam suppositas. Censeo nihilo tamen minus plexam coronam illam ex illo spinarum genere, quod appellant rubum, aut rhamnum, ut contendunt Baronius ad annum Christi xxxiv. num. 86. Daniel Maltonius cap. 12. Bosius lib. 1. cap. 14. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 12. Lorinus in Psal. 57. Vossius quoque in Harmonia lib. 2. cap. 5. necnon Natalis Alexander in Evangelium Matth. pag. 732. Mover autem me primum, quod Evangelistæ expresse ajunt textam coronam illam *ex spinis*, ἐξ ἀκανθῶν, Matth. xxvii. 29. Marci xv. 17. Joan. xix. 2. A nullo autem scriptore, inquit Vossius, nomine ἀκανθῶν intelligitur ὄξυς οὖρος, acutus juncus. Nullam deinde Versionem reperi habentem aliud vocabulum, quam *spinarum*: imo in Syriaca legitur *coronam rhamnorum*, in Polyglottis Waltonianis Tom. vi. pag. 46. Omnes pariter antiqui Patres coronam *spineam* appellant, Tertull. de Corona cap. 14. Chrysostomus hom. lxxxviii. in Matth. Hieronymus Tom. 4. pag. 136. Augustinus citato loco, & alii. Afferunt præterea Patres coronæ spineæ symbolum: ac Tertullianus ibidem ait Domini tempora spinis *lancinata*, in figuram *delictorum quæ nobis protulit terra carnis*. Similia habet Isidorus lib. 1. epist. 95. Tom. vii. Bibl. PP. pag. 344. S. Pater Augustinus serm. iv. ex additis a Symondo, nunc xix. num. 3. ait Dominum figuratum in ariete harente vepribus, quem Abraham mactavit pro Isaac. Hieronymus vero in rhamno, quem dicit *sentium* genus *asperissimum aculeis*, & *flore gratissimum*, figuratam agnoscit duplam Christi virtutem; nam *justis floret ad ornatum*, peccatoribus *præbet spinas ad confringendum* Videbis in Ps. 57. Tom. 2. pag. 268. Præterea Clem. Alex. lib. 2. Pædag. cap. 8. pag. 183. disertè docet universorum Dominum

olim Mose in rubo apparuisse, postea spinis coronatum instaurasse *veteris descensus principium*: ibique contendit rubrum fuisse ἀκανθῶδες φυτόν, *dumosam plantam*, ac Dominum coronatum ἐξ ἀκανθῶν, *ex dumis*. Argumenta denique in contrarium producta nullam vim habent: juncus enim marinus caret in fuste aculeis, ac tantum in oblongam spinam definit illius acumen. Exhibet omnigenas junci acuti species Rembertus Dodonæus Pemptadis iv. lib. 5. num. 19. & alii, qui pertractarunt de plantis. Nec in Hierosolymorum districtu germinant ὄξυχοιτοί, ubi tamen berberum, thamnorum, ac sentium, copiosus proventus. Saera ergo Corona Parisiis servata asperrimis thamni sentibus plexa est, aculeis tamen marini junci parum absimilibus; nullus enim spinosus frutex frequentior eo rhamni genere, quod Arabes vocant *Albansegum*, nascitur in Hierosolymitano agro; ut lib. 2. Observationum pag. 344. testatur ocularis inspector Petrus Bellonius Cenomanus. Quare vir eruditissimus Parisiensis, P. Hyacinthi Serry olim præceptor, & quem latere non poterat sacer Parisiorum thesaurus, Natalis Alexander in cap. xxvii. Matth. num. 12. scribit: *E spinis & rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes imposuerunt eam super caput ejus diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium*. Atque talis viri auctoritate Serrio, & Gravesonio abunde satisfactum esse arbitramur.

V.

Dimisso Barabba humani generis typum gerente (Barabba enim idem sonat, ac *filius Patris*) Christus ad crucem damnatus suppliciumque gestans suum, ad montem urbi Jerosolymæ proximum, cui nomen *Calvaria*, trahitur crucifigendus. In occursum ejus venisse fertur pia mulier, lineoque, aut bombycino velo manantem, e Jesu vultu sanguinem, sudoremque absterxisse expressa divinitus in panniculo sacrati vultus imagine. Quod, ut alia plura pietatis, ac traditionis monumenta, post audacem hæreticorum hominum conatum, alii quoque critici tentarunt eversere. Scripsi autem pag. 36. a me absque ulla hæsitazione communem sententiam teneri, ubi præsertim agitur de opinione, quæ fidelium insedit animis, neque inconcussis monumentis obruitur; idque, dum pertractatur de Veronica, (ita piam appellant mulierem) omnino servandum existimo. Neque idonea sunt, quæ virum cordatum nonnihil moveant, criticorum illorum objectamenta. Inquiunt neminem veterum Sudarii Veronicæ meminisse: altissimum hujus rei esse silentium non modo in Evangelio; verum etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, & medii etiam ævi Scriptores.

ptores: cadente dñtaxat sæculo undecimo Maria-
num Scotum, auctorem lubricæ fidei, & erudi-
tionis exiguæ, hanc primum omnium cudisse fa-
bulam: ab illo quidem laudari Methodium quem-
dam; sed hunc non esse magnum Tyrionum An-
tistitem, in cuius scriptis minime ista narrantur;
fuisse denique *Veronica* nomen tota retro antiqui-
tate prorsus ignotum; nec aliud Græce hoc vo-
cabulum *Veronica* sonare, quam *vera Imago*. Hæc
Exercit. 1111. n. 4. Hyacinthus Serry.

Ista tamen non videntur ad labefactandam piam
traditionem idonea. Servatur enim in Bibliote-
ca Vaticana Sudarii *Veronica* Historia antiquissi-
mis literis exarata. Ait quidem Serrius non eo
titulo libellum auctoritatem obtinere, quod in
Bibliotheca Vaticana servetur, quæ alibi ab ip-
somet Baronio assimilatur *sagenæ ex omni genere
piscium congreganti*; at de antiquitate & auctori-
tate Vaticani Codicis legendus erat Pamelius ad
cap. xii. Apologetici Tertull. num. 184. ubi ait:
*Ejus imaginis Romam sub Tiberio advectæ histo-
riam graviter conscriptam, & antiquissimo chara-
ctere MS. totam perlegisse se mihi retulit clarissi-
mus Theologus Thomas Stapletonus Anglicus*. Per-
peram in Murranum Scotum scriptorem sui ævi
præclarum inscitæ fraudisque notæ ingeruntur.
Methodii Martyris extant nunc tantum Convi-
vium Virginum editum a Combessio, & Poussi-
no, & fragmenta quædam ex Epiphanio & Pho-
tio collecta: cetera, ut inquit Dupinius Vol. 1.
novæ Biblioth., perierunt. Frustra ergo conjici-
tur de *Sudario* nil scripsisse Methodium, qui in
persecutione Diocletiani Martyr occubuit. Nec
movemur nos solius Mariani Scoti testimonio,
sed Romanorum Pontificum erga *Veronica* ve-
lum antiqua ac singulari pietate. Ad illud enim
custodiendum Joannes vii. construxit tessellati
operis *ἱερώνυμ*, quod dictum est *S. Maria in
Beronica*. Meminere Imaginis Salvatoris eodem
in velo expressæ Innocentius III. Serm. in Dec.
1. post Epiph. pag. 19. Honorius III. Alex.
IV. & alii apud Chiffletium de Lineis Sepulch.
cap. 34. Gretserum de Imaginibus non manufa-
ctis cap. 17. Mallonium cap. 1. Augustinum
Calcagninum de Imag. Edessena Obs. 17. San-
dinum in Historia Familiæ sacræ, de Christo
Domino cap. 19. Is tamen post Gretserum, ni
fallor, labitur dum ait meminisse *Sudarii Vero-
nica* Anastasium Bibliothecarium in vita Step-
hani II. qui Pontifex renuntiatus anno 752. ad
opem divinam implorandam adversus nequissi-
mum Longobardorum regem Aistulphum, indi-
xit supplicationem, in qua nudis pedibus ince-
dens gestavit sanctissimam Christi imaginem non
manufactam. Scripsi pag. 36. confudei a viro
doctissimo cum *Sudario Veronica* Imaginem SS.
Salvatoris *Achiropeetam* ad Sancta Sanctorum:
quam gestasse Stephanum liquet ex eodem Ana-

stasio pag. 198. novæ edit. ubi ait. *sanctissimum
Papam gestasse sacram Imaginem proprio hume-
ro ad Ecclesiam S. Mariæ ad Præsepe, e La-
teranensi scilicet Basilica, ubi ante lataniam ad
populum effuse lacrymantem peroraverat. At-
tendendus est cum locus, tum gestandi modus:
sacra enim ad Sancta Sanctorum Imago in ta-
bula picta est altitudinis palmorum vii. lati-
tudinis. iii. At de Stephani supplicatione, &
gestata ab eodem Imagine Salvatoris Panvinus
de vii. Urbis Eccl. pag. 191. Carolus Sigonius
lib. 111. de Regno Italiæ ad annum 753. Cæ-
sar Rasponi de Basilica Lateranensi lib. 1v. cap.
19. & Victorius in Explicat. Nummi ævi Mu-
sei sui p. 1. cap. 12. Sudarium autem *Veronica*
comprobant monumenta alia quamplura, ac ve-
tusta Martyrologia; de quibus eo loci Gretserus,
& ad 1v. diem Februarii Bollandus. Comme-
moratur ibidem etiam Missa S. *Veronica* in
Missali Ambrosiano typis impresso anno 1560.
& in Augustano edito an. 1555. ubi extant Se-
quentia:*

Salve sancta Facies

Nostri Redemptoris,

In qua nitet species

Divini splendoris,

Dataque Veronica

Ob signum amoris, &c.

Landantur & monumenta Ecclesiæ Glennensis in
Hispania, quæ pariter de *Sudario Veronica* glo-
riatur, fertur enim sanctæ mulieris Velum fuisse
duplum, aut etiam triplum. *Veronicam* di-
ctam ipsam imaginem putat quoque Natalis
Alexander in Synopsi 1. Sæculi art. 5. num.
5. Accedit vir Cl. Joan. Mabillonius in Itinere
Italico Litterario ad an. 1695. num. 9. ubi
ipsam imaginem dici *Veronicam* demonstrat Pe-
tri Mallii Romani, Petri Diaconi, Augustini
Patricii, aliorumque testimoniis. Verum ait post-
modum Mabillonius: *Si tamen Veronica nomen
primum mulieri, & ab hac imagini tributum
præfracte velint alii, per nos licet*. Sane Hieroso-
lymis diu permansisse S. *Veronica* domum scri-
bit Adrichomius 2. p. descript. Jerusalem n. 44.
pag. 154. At, inquiunt, nomen *Veronica* tota
antiquitate ignotum fuit. Derivatum dicimus
a *Berenice*: quod negare non audet Vossius scri-
bens in Harmonia lib. 11. cap. 6. vum, 8. *Ve-
ronica* nomen corruptum ex *περονικη*, sive potius
ex *Βερονικη*. Ac Tillemontius Not. xxxiii. in
Jesum Christum: *Mais ce pourroit bien être le
même nom, que celui de Berenice, assez connu
en ce tems-là parmi les Juifs*. Recte Baronius
Berenicem appellat ad annum xxxiv. num. 138.
Simulacro tamen sanctæ mulieris in Vaticana
Basilica sub Conditorium magnificentius extru-
ctum ab Urbano VIII. anno Jubilæi 1625. in-
scriptum legimus: S. VERONICA HIERO-
SO.

SOLYMITANA. Haftenus de Sudario Veroni-
ca.

VI.

Sequitur, ut quam brevissime agamus de Domini crucifixione, de qua cum omnes Interpretes diligentissime pertractent, sat erit, si per pauca ex accuratioribus delibemus. In disquisitionem veniunt locus, tempus, crux, & modus affixionis. Ad locum quod attinet, Golgotha Syriaco nomine appellatus, elisa litera *גולגתא*, Golgotha, Hebraico *גלגל* Gilgal, caput, cranium, calvaria: unde Matth. xxvii. 33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvaria locus.* Quaeritur, an Calvarie nomen derivatum sit ex eo, quod illic facinorosis detruncaretur caput, vel quod ibidem sepultum esset Adæ cranium: at quoniam hac de re differuimus disputantes de resipiscencia primi hominis lib. xii. cap. 14. eadem non ducimus repetenda. Est Golgotha ad septentrionalem plagam montis Sion, ex Hieronymo de Locis Hebraicis Tom. II, pag. 45. proximus civitati, extra portam Jebus, sive Judiciariam, petrosus, & mediocriter altus, ex Adrichomio in descriptione Jerusalem num. 166. & 235.

De anno, ac die crucifixionis Dominicæ plura cap. præcedenti. Nonnihil difficultatis ingerit circa definiendam horam, quod ait Marcus xv. 25. *Erat hora tertia, & crucifixerunt eum:* nam Joannes xix. 14. id factum narrat *Parasceves hora quasi sexta.* Sunt qui putant in textum Marci mendum irrepsisse incuria Amanuensium permutata numerali litera γ. in σ. quam sententiam tradit Hieronymus Breviario in Psalt. Tom. III. pag. 316. his verbis: *Error scriptorum fuit, in Marco hora sexta scriptum fuit: sed multi episcopus Græcum σ. putaverunt esse γ: sicut & ibi error fuit scriptorum, ut pro Asaph, Isaiam scriberent.* At de Commentariis Hieronymianis in Psalmos legenda admonitio Joannis Martiani eodem volumine pag. 118. Quidam e contra censent falsatum textum Joannis: & quidem Petavius lib. xii. de doctrina temp. cap. 19. pag. 454. testatur Petrum Alexandrinum in Opusculo inedito asserere quod in autographo Joannis Ephesi asservato scriptum erat, *ὥρα τῆς τρίτης* Hora erat quasi tertia. Observat idem Petavius & Nonnum in Paraphrasi Joannis legisse *tertia*, quoniam de crucifixione pertractans inquit: *ὥρα δὲ τῆς τρίτης ἀπὸ τῆς δαυαρῆος ὥρα:* quod Vossius vertit, *Eratque protensa tertia letifera hora.* In eadem sententia est Theophylactus in Joan. pag. 820. secus, ac scribat lib. II. de Locis cap. 18. eruditissimus Canus. Immutandam tamen potius Marci yoculapa-

Petavius, & Vossius contendunt, tum quia tam multa, quæ a diluculo usque ad Christi suffixionem facta narrantur, peragi non potuerunt *triborio*, Pilato præsertim tergiversante, ac m. r. s. nectente; tum etiam quia Evangelistæ contentiunt lucem defecisse hora sexta, cum Jesus actus esset in crucem. At neque hæc sententia nobis placet, cum absque exploratissima traditione, & contra vetustissimorum codicum auctoritatem non sint sacri codices temerandi: sed juxta monitum Augustini lib. III. de Conser. su Evangelistarum cap. 13. num. 43. *non sententiam nostram, sed Evangelii veritatem diligere debeamus.* Præferendam itaque arbitror unam ex his sententiis. Prima est, quam tradit ibidem S. Pater num. 42. Evangelistam Marcum accipiendum de crucifixione facta Judæorum lingua, quando hora tertia clamaverunt, *Crucifige, crucifige eum;* ut percipiamus magis fuisse *Γολγοθæ* necatricem linguam Judæorum, quam *militum manus.* Idem docet Tract. cxii. in Joann. num. 1. Augustini sententiam propugnat Innocent. III. lib. v. de Myst. Missæ cap. 9. pag. edit. Colon. 403. Altera responsio est apud Hebræos fuisse celebriores ac notiores horas, *tertiam, sextam, & nonam;* neque enim alia nomina horarum reperies, ubi statarum precatio-num sit mentio, ideoque dicitur factum *tertia*, aut *sexta* hora quicquid evenit inter illa precatio-num tempora; de qua sententia plura invenies non solum apud orthodoxos Interpretes, verum etiam apud Hugonem Grotium in cap. 27. Matthæi. Addunt quidam, post Baronium ad annum xxxiv. num. 163., Evangelistas accepisse horas, non usitato more pro duodecima diei parte, sed quatenus hora una completebatur *triborium*, sive quatenus nox in quatuor vigilias, & dies in quadripartitas horas dividebatur, adeo ut prima hora computanda sit usque ad ineuntem horam quartam; secunda usque ad ineuntem septimam: tertia usque ad initium decimæ; quarta usque ad primam noctis. Hoc præcio Christus condemnatus fuit hora tertia, paullo ante meridiem; & actus in crucem hora diei sexta, in ipso meridie; mortuus autem circa horam diei nonam, sive hora tertia pomeridiana: ad horologium autem Italum crucifixio contigit paullo ante horam decimam octavam, mors Redemptoris circa viceesimam primam. Atque ideo singulis sextis feriis eadem hora genia flectimus. Huic sententiæ lubens subscribo, primum quia ita nulla erit inter Marcum & Joannem discrepantia; quum tertium *triborium* ad meridiem usque extendatur: deinde quia a Pilato sententiam prolatam *hora tertia* legimus etiam in Constitutionum Apost. lib. v. cap. 14. pag. 318. & in Epistola Ignatii ad Trallianos num. 9. crucifixum vero Dominum dici

diei sexta utrobique asseritur, sicut in vetustis monumentis eo loci productis a Cotelerio.

De cruce nemo accuratius pertractavit Justo Lipsio, ex quo exscripserunt plura Gretserus, Bosius, & alii. Multiplex crucis forma. Alia simplex, sive erectum, acutumque lignum, cui malefici infigebantur spina, vel dorso; aut etiam necabantur adacto per medium hominem stipite, qui per os emergeret. Altera erat crux decussata, in qua duo ligna directa inter se obliquabantur. Tertia propria est furca, sive patibulum, constans stipiti superius bifido: a cuius divisis, ac patentibus ramis derivari nomen *patibuli*, visum Salmasio in Epistola 2. ad Bartholinum, & Gerardo Vossio lib. 11. Harmoniæ cap. 7. Quarta crux constat arreclario stipite, ac transverso in directum immisso sive commisso; in qua cruce aliquando affigebantur damnati inversa suspensione, sublatis pedibus. Quinta est induta a Constantino, ne in posterum improbi ad similitudinem Domini necarentur, hodie usitata, ac tribus compacta lignis, in qua rei non affiguntur clavis, sed recte strangulantur. Referunt itaque cruces unam ex Latinis literis, I. X. Y. T. L, aut Græcanicam, Π. Indubitatum est crucem Domini constasse duobus lignis, arreclario ac transverso, non decussatam, sed rectis compactam angulis: num vero *titulus* appensus esset stipiti arreclario, sive, ut inquit Tertullianus, *staculo* aliquantulum eminentiori, vel diverso ligno ad verticem crucis defixo, omnino me latet. *Titulus* tabella erat cerussata; *causam* quoque dixerunt, aut *album*; fortassis quod gypso esset dealbata, ut facilius literæ atramento inscripæ conspicerentur. *Titulus* Dominicæ crucis, superior saltem pars Latinis inscripta literis asservatur Romæ in Basilica S. Crucis in *Jerusalem*, ubi postquam diu muro lateritio clausus latuerat, Sedente Innocentio VII. anno Domini 1492. forte fortuna repertus est. Vide Panvinium de vii. urbis Eccl. pag. 217.

Cruci affigendum Dominum prænuñtiaverat David Ps. xxi. 17. his verbis: *Foderunt manus meas & pedes meos*. De hoc loco gravis est inter nos, & Judæos controversia; nam Hebræi pro *foderunt*, *כָּדְּוּ*, *Charû*, legunt, *כָּאָרִי*, *Chaari*, sicut *Leo*: atque hanc lectionem propugnant etiam Hæreticorum permulti, audacter Vulgatam nostram deprimentes; quamvis hoc in loco germanam lectionem nostram fateantur Sixtinus Amama in Antibarbaro, Munsterus & Clarius Volum. III. Criticorum Sacrorum, Frischmuth in dissert. de Messæ man. & pedum transf. & hæreticorum alii. Vindicarunt egregie hunc locum Lorinus in Psal pag. 380. Huetius in Demonstrat. Evangelica prop. ix. cap. 127. Galatinus de Arcanis Cath. veritatis, viii. 17. atque bene multi: quorum hæc sunt argumen-

Berij Theol. Tom. VI.

ta, I. Hieronymus Hebraicæ linguæ peritissimus aliique veteres reddidere, *Foderunt*. II. Similiter lxx. verterunt, *ἐρύξαν χεῖρας μου, καὶ πόδας*, *Foderunt manus meas, & pedes* III. Idem habent Versiones Æthiopica, Syriaca, & Arabica, Tom. 111. Polygl. 116. IV. Testantur Isaac Levita apud Huetium, & R. Jacob. Ben Chaiim in Masora magna, in quibusdam Exemplaribus correctis scriptum in textu, *Charû*, V. Manifestum est literam *N* aliquando esse *servilem*, & in dictione locari per *epenthesein*; si autem *radicalis* non sit, nequaquam subsistit lectio, sicut *leo*. Duo hic addimus singularia: ac primum, quod Felix Pratenfis nostri Ordinis in suo Psalterio pag. 13. 2. jurejurando testatur vidisse se que mdam librum magnæ apud Judæos auctoritatis habentem *כָּדְּוּ*, *foderunt*, & *Cabalistas* altiora speculantes fateri, ubi legitur, *כָּאָרִי*, *Chaari*, literam *N* esse *servilem*, ac positam, ut idem in hac voce resultet numerus, ac est in literis nominis tetragrammaton, *יהוה*. Alterum est, quod Felicis Pratenfis testimonium confirmat. Doctissimus Martianæus in notis ad Tom. 1. Hieronymi pag. 850. laudat Hebraicum Codicem Colbertinum, qui antiquam & propheticam vocem *Charû* retinet; & nullo puncto apposto literæ *N*, ipsaque litera obelo confixa, apertissime demonstrat eandem esse *servilem*. Atque his præcitatum Psalmi textum extra omnem controversiam, & perspicuum esse contendimus. Nam quod Judæi obijciunt a suis moribus abhorre suffixionem noxiorum, id miserimum subterfugium est; cum ipsi tradiderint Jesum extremo supplicio plectendum Romano Præsidi, tunc in Palestina capitalia judicia exercenti,

Romano itaque more, & quidem clavis, Dominus suffixus est cruci. Ex quo ligno crucem fabricatam existimamus? non desunt qui scribant ex quatuor lignorum generibus; est in Glossa ad primam Clementinam de summa Trinitate expressa hæc sententia versu: *Ligna crucis sunt, Palma, Cedrus, Cypressus, Oliva*. At unius generis lignum fuisse, & quidem ex quercu, arbore apud Palæstinos crebra & frequenti, contendunt Justus Lipsius lib. 111. de Cruce cap. 13. noster Angelus Rocca in dissert. de SS. Crucis particula, Serry Exercit. 54. num. 1. Joseph Laurentius Lucensis in disquisitione ad Lælium Altogradum cap. 7. Gravesonius dissert. xx. & alii complures. Ducuntur vero his argumentis. I. In crucifigendo roboris, vel quercus usum esse, colligitur ex Silio lib. 1. ubi ait. *Quem postquam diris suspensum robore vidit*. II. Crux facta est de ligno aliquo obvio ac prompto, qualis profecto est quercus, ob duritiem quoque fixationi aptissima. III. In typum hujus transfixionis Deus sub quercu lædus

init cum Abraham, Gen. xvii. 13. sub quer-
cu Jacob idola defodit, Gen. xxxv. 4. sub quer-
cu etiam Josue scædus percussit, Jos. xxiv. 26.
Demum sacratissimi Ligni frusta, quæ etiam-
num extant, speciem ligni quercus præferunt.
Hæc tamen a me nequeunt extorquere assensum,
firmum saltem, ac certum. Non primum ar-
gumentum, nam Silius *dirum robur* appellat
crucem, ut Ennius, Catullus, Maro navem
solent appellare *alnum*, *pinum*, *abietem*, usur-
pata specie lignorum pro genere. Non secun-
dum; nam deceptum Lipsium, & quercum in
Judæa rarissimam esse liquet ex lib. 2. Obser-
vationum Petri Belloni pag. 331. & 344. Non
tertium; etenim in typis non requiritur omni-
moda similitudo: ac præterea non subter quer-
cum, sed subter terebinthum Jacob infodit ido-
la; defixioni etiam, & cruci, quæ de Abraham,
Jacob & Josue dicta sunt, non undequaque con-
veniunt. Non quartum denique; nam lignorum
frusta, præsertim Palæstinæ arbori, ac tot an-
norum intervallo immutata colore, atque attri-
ta non adeo facile dignoscuntur. Me itaque fugit,
cujus generis sit sacratissimum Lignum: alio-
rumque nec probo, nec refello sententiam.

In eadem sum hæsitazione circa lignum *ὑπο-
πόδιον*, *suppedaneum*. Legi quæ de hoc ligno
scribunt Fenardentius, & Ernestus Grabe in
Irenæum lib. 2. cap. 42. nunc 24. Gretserus lib.
1. cap. 24. Raynaudus in Metamorphosi Latro-
nis cap. 3. numer. 2. Honoratus lib. v. Ani-
madvers. dissert. 4. nec non Salmasius de Cru-
ce pag. 362. Vossius libro 11. Harm. cap. 7.
num. 2. Nicolaus Fullerus lib. iv. Miscellaneo-
rum sacrorum cap. 12. Qui *suppedaneum* ad-
struunt, his momentis ducuntur. I. Irenæus ci-
tato loco num. 4. scribit: *Et ipse habitus Cru-
cis fines habet quinque, duos in longitudine, &
duos in latitudine, & unum in medio, in quo
requiescit, qui clavis affigitur*. II. Antiquior Ire-
næo Justinus in Dialogo cum Tryphone pag.
318. agnoscit in cruce *lignum in medio impa-
ctum, in quo cruciarii vebuntur, ac insident*. In-
nocent. III. serm. i. de uno Martyre pag. 171.
inquit: *Fuerunt in cruce Domini ligna quatuor,
stipes erectus, lignum transversum, truncus sup-
positus, & titulus superpositus*. Gregorius Turo-
nensis de Gloria Martyrum cap. 6. ait: *In sti-
pite erecto foramen factum manifestum est. Per
quoque parvæ tabulæ in hoc foramine inseritur:
super hanc vero tabulam, tanquam stantis homi-
nis sacræ affixæ sunt plantæ*. III. Laudari solet
pro hac sententia Tertullianus lib. 111. contra
Marcionem cap. 18. & adversus Judæos cap. 10.
IV. Traditionem hanc confirmant vetustæ ima-
gines, (inquit Honoratus) de quibus Lipsius in
Tract. de Cruce, & Cornelius Curtius in libro
de Clavis Dominicis.

Verum, ut fatear, ambigua hæc sunt, exce-
pto solius Gregorii Turonensis testimonio. At
Gregorius cum obierit paullo ante annum sex-
centissimum, nequit solus certissimam traditio-
nem constituere. Justinus enim, Irenæus, Ter-
tullianus, an de suppedaneo intelligendi sint,
an de mediano ligno prominenti, cui suffixus
quodammodo insideret, est valde incertum. Sa-
ne lignum in medio impactum, lignum in quo
cruciarii insident, atque, ut loquitur Tertulia-
nus, *sedilis excessus*, live, *unicornis in medio sti-
pitis palus*, denotare potius videntur medianum
stipitis arrectarii lignum, quam *hypopodion*. Non
tamen Salmasio, ac Vossio tantum defero, ut
ipsis omnino assentiar. Nam Justinus verba, *ἐπ'
ὧ ὑποχένται*, cui *insident*, reddere possumus cum
viro docto, cui *insistunt*; Tertullianum vero de
ipso palo arrectatio, cui accesserit suppedaneum,
commode possumus interpretari. Innocentii III.
verba vel de *trunco* basi crucis, appposito, vel
de *trunco*, cui rectus crucis stipes immixtus fue-
rit, possunt facilius exponi: nam *truncus* pro-
prie non est suppedanea tabella, sed pars arbo-
ris major, unde rami enascuntur. Imagines cru-
cis apud Lipsium omnes, una excepta, carent
suppedaneo; & idem Lipsius lib. 2. c. 10. sup-
pedaneum potius rejicit, quam adstruat, scribens
non fuisse *fabricam crucis tam delicatam & ac-
curatam*, ac truncum, de quo Innocentius, fuisse
obliquum crucis sustentaculum, non minutam
tabellam, cui pedes insisterent. Nec *suppedaneum*
habent antiquæ imagines apud nostrum Curtium
delineatæ, si unam, vel alteram excipias; &
falsus est Honoratus. Argumenta itaque ab hoc
auctore, & a Gretsero primum, pro suppeda-
neo crucis producta, nullius sunt roboris. Quare
in dubitationem magis trahor, sed tamen Grego-
rii Turonensis sententiam temere non oppugno.

Ex vetustis Crucifixi imaginibus, de quibus
erudite pertractat Curtius, potius infertur, non
tribus, sed quatuor clavis Dominum Jesum fuisse
suffixum, quam sententiam video probatam Bo-
sio lib. 1. cap. 15. Justo Fontanini de Corona
Ferreæ cap. 1. & præclarissimis Scriptoribus ab
eo laudatis, & quibus addendus noster Angelus
Rocca in præcit. dissert. cap. 4. Serry Exercit. 54.
n. 3. Gravesonius Dissert. 20. §. 2. & Sandinus
cap. 15. Prima itaque ratio pro hac sententia
petitur ex prælaudatis Crucifixi iconibus: refe-
runt enim Jesum quatuor suffixum clavis, ac
pedibus disjunctis, cruribusque divaricatis Imago
sanctissimi Crucifixi Lucæ altervata; quæ colit-
ur Siroli in Piceno: *Iconismus* Romæ in Sacra-
rio Apostolico servatus, & quem anno 450. mi-
sit Leoni Magno Juvenalis Jerosolymitanus Epi-
scopus: altera Crucifixi imago, quam Carolo
Magno fertur attulisse cælestis Angelus: & ar-
gentea, quam idem Carolus dono dedit Basilicæ
S. Pe.

VII.

S. Petri: item quæ colitur in Conventu nostro Burgenfi, aliæque complures. II. Eundem clavorum numerum exhibet aureus nummus, de quo Curtius pag. 119. asservatus in Hannonia in Monasterio Lætiensi. III. Quatuor clavos connumerat Innocentius III. serm. 1. de uno Mart. Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 6. Lucas Tudensis lib. 2. adversus Albigenses cap. 11. Tom. xxv. Bibliothecæ Patrum. IV. Idem clavorum numerus eruitur ex Revelationibus S. Brigittæ lib. 1. cap. 10. in quem locum legendus Consalvus Durantus. V. Serrius & Vossius eundem Clavorum numerum stabiliunt ex quo Rufinus lib. 1. H. Eccl. cap. 8. de Helena Constantini matre scripserit, *Clavos quoque, quibus corpus Dominicum fuerat affixum, portat ad filium: ex quibus ille frenos composuit, quibus uteretur ad bellum: & ex aliis galeam fertur armasse.* Theodoretus pariter lib. 1. cap. 18. pag. 48. edit. Valefi ait: *Clavorum partem galeæ imperatoris inseruit: partem vero freno equi illius admisit.* At Ambrosius in Orat. de obitu Theodosii num. 47. inquit: *De uno clavo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexit.* VI. Producentur verba Plauti in Mostellaria Act. II. scena 1. *Affigantur bis pedes, bis brachia:* sed videtur sensus esse, ut servulus ad maiorem cautionem bis affigeretur, idest, binis clavis in utraque manu, & pedibus: quod vidit Lipsius lib. 2. cap. 9. & in Plautum Taubmannus. Adde pro libito affixos reos clavis tribus, aut quatuor, jure Romano, ut legimus Tom. vi. Thes. Antiq. Græcarum pag. 3691. Nil ergo ex Plauto concludas. Clavi Dominei 25. variis in locis servantur: quidam tamen veris confimiles, horumque contactu, aut scobe aliqua consecrati, quidam forte ex iis, quibus confixi sunt Martyres mystica Christi membra, ut ait Baronius ad annum 326. num. 54.

Suffixum cruci Redemptorem spectasse Occidentem, tradunt Germanus in Theoria rerum Ecclesiasticæ. Damascenus lib. iv. cap. 13. & alii apud Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 27. & Vossium lib. 11. Harm. cap. 7. num. 36. Hinc mos veterum orandi Orientem versus, ut legimus lib. 2. Const. Apost. pag. 264. quam consuetudinem propter hæresim Manicheorum corpus inflectentes versus nascentem Solem ab ipsis adoratum, carpit S. P. Augustinus disp. 1. contra Fortunatum, numer. 3. & lib. xiv. contra Faustum cap. 11. nec non Magnus Leo Serm. vii. de Christi nat. cap. 4. De Crucifixo spectante Occidentem inquit Sedulius lib. iv. alias v.

*Occiduo sacræ lambuntur sidere Plantæ,
Arcton Dextera tenet, medium Læva erigit
axem.*

Cetera, quæ spectant ad redemptionem peractam, speciali disquisitione non indigent. Scimus quæ de crucifixoribus Domini ætate nostra disputata sunt, aut potius recocta, nec deesse qui immane illud munus adtribuerint Bruttiiis, incolis scilicet extremi tractus Italiæ; quem Geographi appellant Calabriam; Bruttiorum enim fines ad Tyrrhenum mare Laus amnis, ad mare Siculum, sive Tarentinum sinum, Sybaris fluvius. Derivata hæc sinistra opinio ex fragmento Catonis apud Gellium lib. x. cap. 3. *Decem viros Brutiani verberavere:* in quem locum scribit idem Gellius, Bruttios ex quo desciverant ad Annibalem, ignominia causa e militum albo dispunctos, ac Magistratibus in provincias euntibus deinceps vice servorum ministrasse, quos erant jussi, vincientes ac verberantes. At arenoso fundamento innititur illata Bruttiiis calumnia. Primo enim gratis concessis quæ scribit Gellius, non sequitur Bruttios duntaxat obiisse lictorum, ac lorariorum munera, ut ad annum Christi xxxiv. num. 84. animadvertit eximius Annalium Auctor. Accedit post prælium ad Cannas commissum defecisse ad Annibalem non solum Bruttios, verum etiam Atellanos, Calatinos, Samnites, Lucanos, Locros, Cisalpinos, aliosque Italiæ populos fama ingentis victoria permotos, ut liquet ex Tito Livio in fine libri xxii. & adnotatum est in Scholiis Ascensianis ad Gellium pag. 71. Rediisse postea Bruttios in pristinum apud Romanos honorem, & in eos deductam Latinam coloniam, scribit idem Livius lib. xxxiv. num. 52. Præterea Bruttianos, de quibus Catonianum fragmentum, alios esse a Bruttiiis demonstrat in erudita de hoc argumento dissertatione num. 12. & 13. vir Cl. Petrus Polidorus, Nunquam Bruttianos aureo florente sæculo dictos Calabros, evincit vir doctissimus Tullii, Livii, Plinii, aliorumque testimoniis. Adde Græcos, Dionysium Afrum, Stephanum, Diodorum, Strabonem: de quibus Cluverius lib. iv. Italiæ Antiquæ cap. 15. Ad hæc non lictores tantum, sed & legionarios milites, necnon tribunos noxiis extremum supplicium intulisse, ante ipsum Polidorum demonstraverat luculenter lib. 1. de Cruce cap. 25. Jacobus Gretserus. Ex Evangelio insuper perspicuum est, crucifixum Dominum a militibus, Joannis xix. 2. 23. 24. 32. 34. Eadem est sententia Patrum. Tertullianum de Corona Milit. cap. 11. præduxerat loco citato Baronius. Alios Patres laudat Polidorus num. 47. præcit. dissertationis, & in Prolegomenis ad Barrium Thomas Aceti. Tandem ex quo milites diviserint Christi vestimenta in quatuor

partes, & unicuique militi obrigerit pars una, Joan. xix. 23. sequitur quatuor milites fuisse Domini crucifixo: Unde apparet quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigendo Præsidi paruerunt, inquit S. P. Augustinus Tract. cxviii. in Joan. num. 2. Judæi quatuor palliorum angulis assuebant vittas hyacinthinas, num. xv. 38. & Deut. xxii. 12. Hinc fortasse discissæ Christi vestes supernæ. Nam interior inconsutilis, utrimque conclusa uni militum sorte obvenit. De hac Euthymius in cap. 27. Matthæi pag. 117. scribit: *Hanc vero tunicam e traditione Patrum accepimus opus fuisse Dei Matris, a superioribus partibus contextam, veluti sunt apud nos capitis, aut pedum hyemalia operimenta.* Ex his constat perperam in Bruttios unius Auli-Cellii auctoritate conflari calumniam. Adeat qui plura desiderat Perimezzium, Polisichium, Sandinum, Acetium Polidorum.

De tenebris moriente Christo factis super universam terram, satis superiori capite; ubi ostendimus de his locutum Phlegontem, uti etiam lib. 2. de Mundi creatione testatur Philoponus. Allucinantur ergo, qui putant a Phlegonte notari aliam eclipsim ab ea, quæ describitur in Evangeliiis: errant etiam, qui per universam terram putant signari Judæam, ducti Origenis expositione, ut Erasmus in cap. 27. Matthæi, Vossius in Harmonia lib. 2. cap. 10. ac nuper Serry Exerc. 57. Sed refutantur a Melchior Cano lib. xi. cap. 2. Huetio Demonstrat. Evang. prop. iii. num. 8. Schellstratio dissert. i. cap. 4. num. 10. Tillemontio Not. xxxv. in Jesum Christum, Natali Alex. in Evang., ac aliis. Et quidem oppositum argumentum de silentio Scriptorum eliditur Phlegontis auctoritate. Adde harum tenebrarum meminisse Thallum Gentilem apud Julium Africanum, ut vidit etiam Grotius in Matthæum: relatas in Ethnorum Archivis, asserunt Tertullianus cap. 21. Apologetici, & Lucianus Martyr Antiochenus apud Ruf. lib. ix. Hist. Eusebii, cap. 6. Hieronymus in Matth. cap. 27. ait eos, qui scripserunt contra Evangelia, suspicari Evangelistas ob imperitiam male interpretatos deliquium solis, quod certis statutisque temporibus solet accidere: id vero Sanctus Doctor refellit, ex quo nunquam naturalis solis defectus contingat in plenilunio, nec breves ac ferrugineæ fuerint illæ tenebræ, sed ad trium horarum spatium protractæ. Eadem tradit S. P. Augustin. epist. 80. ad Hesychium, nunc 199. num. 34. Concludendum itaque cum Theophylacto in Evangelia pag. 176. *Erant autem (tenebræ) in toto mundo, non in parte mundi: ut monstraretur quod lugeat in passione Conditoris creatura, Judæi quoque petentes signum de cælo nunc videant solem obtebrari.*

Verba Christi e cruce pendentis, & clamantis ad Patrem, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* vindicata fuerunt pag. 43. hujus voluminis adversus blasphemiam hæreticorum, asserentium Dominum Jesum cum desperatione luctatum. Adscripsi ibidem sententiam adeo absurdam Joanni Fero: cujus tamen Commentaria majori otio pervolutans adinveni orthodoxa; in editione tamen Romana recognita, atque expurgata: an antiquior editio conspurcata sit sædo Calvini errore, me latet. Certe Ferum acriter reprehendit Franciscus Lucas Brugenensis in Matthæum pag. 535. necnon Vossius Tom. vi. pag. 202. Forsitan Commentarios docti, facundique viri quidam hæreticorum depravaverat. Qua lingua ea verba Christus protulerit, non satis compertum est. Prolata Hebraice, & quemadmodum ea scripserat Psalmo xxi. regius Vates, tenent Erasmus in Matthæum, Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 16. Estius in loca difficiliora. Pronuntiata Syriace censent hæresi 69. Epiphanius, Brugenensis loco citato, & Lorinus in Psalmos pag. 365. His subscribo, quoniam priores voces, *Eli, Eli, lamma*, sunt Hebræis, Syrisque communes; immo priorem Marcus effert, *Eloi, Eloi*, quod propius accedit ad dialectum Syriacam. At *Sabathani* vox Syrorum est, non Hebræorum, qui dicunt, *עֲבֹתָנִי bha-zauthani*. Ait Bellarminus scriptum priori modo causa pronuntiationis: at cum uterque Evangelista, Matthæus, & Marcus in hac voce conveniant, qui tamen discrepant in priori; quod Bellarminus ait, omnibus non probatur. Sunt qui observarunt, nunquam Græcos reddidisse, & pro *Υ*, neque *χθ* pro *ת*. Cum ergo in Evangelio habeatur *σαβὰχθάνι, Sabathani*, non videtur Jesum pronuntiassse Hebraice, *עֲבֹתָנִי bha-zauthani*, sed usum fuisse lingua Syriaca, sive potius permixta, aut Hebræa corrupta, qualis per id temporis obtinebat.

Postquam ergo hæc, aliaque nonnulla verba Redemptor noster protulerat, commendata piissima Matre discipulo, repromisso cælorum regno latroni, & consummatis omnibus quæ de eo scripta erant, *inclinato capite tradidit spiritum*. Hoc habet omnium redemptio complementum, hanc arrham fidelium expectatio, hunc scopum amantium gemitus, hanc lucubratiuncula nostra coronidem. Optabat Paulinus in Epist. xii. ad Severum pag. 151. ut sanctissimi Crucifixi Imagini, in templis collocatæ, & aureo diademate redimitæ hi versus inscriberentur:

*Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare Crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia: tolle crucem, qui vis auferre coronam.*

AUGUSTINI

IN SUBSEQUENS

OPUS

DE SACRAMENTIS

PRÆLUDIUM.

PRIMO itaque tenere te volo, quod est hujus disputationis caput, Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi jugo suo nos subdidisse, & sarcinæ levi. Unde Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis Societatem novi populi colligavit. a. Etenim in nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur: quorum Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. b. Cum itaque prima Sacramenta, quæ observabantur & celebrabantur ex lege, prænunciativa essent Christi venturi, quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt, & ideo ablata, quia impleta, non enim venit solvere legem, sed adimplere; alia sunt instituta virtute majora, utilitate meliora, actu facilia, numero pauciora, tamquam justitia fidei revelata. c. Omnia hæc Sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus. d. Quæ unusquisque cum percipit, quo referantur imbutus agnoscit ut ea non carnali servitute, sed spiritali potius libertate veneretur. Ut autem literam sequi, & signa pro rebus quæ iis significantur accipere, servilis infirmitatis est; ita inutiliter signa interpretari, male vagantis erroris est. e.

a. Epist. 118. nunc 54. ad Januar. num. 1.

b. Lib. 19. contra Faustum cap. 11.

c. Eodem libro 19. cap. 13.

d. Lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 10. num. 22.

e. De Doctr. Christ. lib. 3. cap. 9. num. 13.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRICESIMUS;

*In quo generatim, atque universe disquiritur quicquid spectat
ad septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta.*

TRADIDERAT in cruce spiritum, omnemque consummaverat expiationem, humani generis Conditor, & Reparator, quemadmodum a nobis superiore libro scriptum est, quando contractis latronum cruribus, unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua, id attestante in capite Evangelii decimonono, qui & eventus hujus inspector fuit, prædilecto, castissimoque discipulo. Non div me hoc in Opere detinebit sive conditio militis, sive magnitudo miraculi, tametsi hæc duo haud vulgarem rerum copiam suppeditare queant Theologicis disquisitionibus; sed per pauca tantum prologii præmittam loco, quonia^m postulat quamcunque operam summa dignitas & amplitudo latentium in Aqua & Sanguine mysteriorum. Fuerunt quidem haud numero pauci, quos inter Joannes Calvinus,

Nicolaus Nancelus, Emmanuel Tremellius, Theodorus Beza, Joannes Gerardus Vossius, alique insani homines, qui non ex Evangelicis verbis, neque ex auctoritate ac traditione Majorum, sed ex Galeni, & Hippocratis Aphorismis, atque historiis Anatomicis Andreae Laurentii pensitantes postremum illud Christi miraculum, vere maximum, & cum illo comparandum, quod initio a Domino in Cana Galilæe legimus fuisse patratum, non alium cruorem ex perforato Salvatoris latere profluxisse autumant, præter humorem in pericardio, sive, ut Caspar Bartholinus, & Thomas filius conati sunt demonstrare, in cavitate thoracis, tunicisque pectoris latitantem. Quem profecto errorem arbitror apertissime refutari sola Evangelici textus accurata lectione, quoniam beatissimus Evangelista, posteaquam dixerat, *Continuo exiit sanguis & aqua*, sorte prævisa incredulitate futu

futurorum hæreticorum, sese veridicum prodigiose rei testem subjectis verbis asseruit. *Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus: & ille scit quia vera dicit, ut & vos credatis.* Quis enim tali verborum significatione oppignorat fidem suam ad naturalem rem comprobendam? Prætermitto traditionem Veterum adeo hac in parte exploratam, ut Bulgariæ Archiepiscopus Theophylactus, suis in Evangelia editis Commentariis, istiusmodi homines, quamvis nondum exortos, appellaverit *scophantas*, delatores scilicet mendaciorum. Mitto insuper latentem illum *in pericardio* humorum, tradentibus ipsis, ad quos provocant, peritis medicæ artis, non aquam recte dici, quum biliosus omnino sit, amarus sapore, & colore subflavus: manasse demum separatum a sanguine, quod miraculi eximii censendum esse argumentum, neque denegare ausus est ad annum vulgaris Aerae tricesimum tertium Samuel Basnagius. Neque vero futurum aliquem puto, quem Thomæ Bartholini permoveant cavillationes; dum cap. xi. Operis, quod inscripsit *de latere Christi aperto*, ait antiquos Patres, nulla facta mentione aquæ, sanguinis tantummodo meminisse, Barnabam præsertim, Gregorium Nyssenum, atque Hieronymum, nec non Joannem Baptistam Mantuanum, qui in Fallis cecinit.

*Inde cruor confusus aquis basilia circum
In digitos lapsus, tetigit cum lumina, morbum
Sustulit.*

Dum enim laudati Patres affirmant e Christi latere fluxisse sanguinem, minime negant illinc pariter egressam aquam: nec nobis attendenda sunt verba quælibet poetarum; quamquam Mantuanus cruorem *confusum aquis* dicat *circum basilia* &, si carmine certandum est, antiquior Aurelius Prudentius utrumque in Enchiridio *sejunctum, laticem, atque cruorem*. Prudentium autem imitatus est Marcus Hieronymus Vida Canonicus Regularis eloquentissimus; scribens in vii. Christiadam,

Et purum laticem, & rorem exiliisse rubentem.

Atque hæc tantum adversus miraculorum irrifores duximus adnotanda.

In Militis pariter, qui lancea petivit sacratissimum Christi pectus, conditione sedulo investiganda diu, ut dicebam, non immorabor; sed quædam molli brachio, celerique manu conscribam. Appellatum militem illum Longini nomine fert opinio communis, sive ex *λόνχην*, lancea, ut placet compluribus, sive usitato apud Latinos vocabuto, quod nos arbitrabamur verisimilius. In libris quippe veterum nomina occurrunt Velii Longini Grammatici, Cassii Lon-

gini Jurisconsulti, Dionysii Longini Rhetoris; neque ignotum est u Longo Longinum derivari, ut a Macro Macrinum, Mercellinum a Marcello, aliaque bene multa: in Martyrologio etiam Romano quinque saltem Longini sub nomine veneramur, inter quos idibus Martiis Longinus ille, cujus modo mentionem facimus. Adnotatum eo loci a Baronio sacras Longini exuvias apud nos in Romana S. Parentis Augustini Aede servari, in hanc translatas ex antiquiori S. Tryphonis: de iisdem gloriantur Mantuani Cives, qui cum ex vetustioribus Martyrologiis acceperint Divum Longinum martyrio coronatum *Cæsareæ in Cappadocia*; excogitarunt quamdam urbis suæ plateam *Cappadociæ* nomenclatura insignitam; nescio, an prope Mincium etiam *Cæsaream* constituerint: quum tamen ad sibi vindicandas Reliquias Martyris superna, ut ajunt, revelatione compertas, necessum non forte figmenta talia compingere. Legitur præterea in Fano Insulæ S. Mariæ *Barbarorum*, non procul a Lugduno, & ad confluentem Araris, & Rhodani vetus inscriptio,

*Qui Salvatoris Latus in cruce cuspide fixit,
Longinus hic facit.*

At, sive in causa fuerit, ut in his, aliisque locis adesse credantur Longini cineres, similitudo nominis, quod diximus commune fuisse pluribus, sive asportatio, & divisio cinerum eorumdem, quorum partem Mantua a Leone IX. Romam fuisse translata legimus in Aëlis Sanctorum apud Henschenium; nequeunt hæc elevare pervulgatam traditionem, Militem illum, qui Latus Salvatoris confodit; suscepta Christiana religione martyrem occubuisse, ubicunque terrarum obierit, & qualicunque tandem nomine appellaretur.

Putavit prælaudatus Ecclesiasticorum Annalium scriptor clarissimus Cæsar Baronius, hunc Longinum fuisse Centurionem, qui *viso terræ motu, & iis quæ fiebant*, exclamavit, *Vere filius Dei eras iste*, quod nos quidem, si non falsum, non satis comprobatum existimamus, non ea ducti ratione, quam post alios urget Basnagius, quod nimirum incredibile sit virum spectabilem, & qui Christum paulo antea Deum prædicaverat, ausum hujus latus ferro acutissimo violare; non enim id fecit Longinus, ut sæviret in mortuum, sed ut illatæ cædis sumeret experimentum; quod sane aut innoxia res fuit, aut non fuit facinus atrocissimum: sed hoc unum mover me, ut asseram Longini a Centuriæ præfecto discrimen, quod *unus militum* simplici vocabulo sit appellatus, & quidem si Græca adeamus, *επαχιδότης*, idest, expeditum cohorte, atque, si munus attendamus, ex ordine illorum, quos *hastatos* dixerunt, & qui in acie post velites, ut Vegetius, & Lipsius tradiderunt, contis, idest, stabilibus hastis certantes inibant statariam pugnam. Itaque hæc

tantum de trasverberato dulcissimi Jesu Latere, ac de milite, qui lancea illud aperuit, ut principia hujus libri extremis absoluti partibus responderent, dicta sunt remisse, breviter, ac perfunctorie.

Converto nunc stilum ad sublimia, & sacratissima Aquæ, & Sanguinis, quæ ex vulnerato Christi latere promanarunt, pertractanda mysteria. Ex eodem divino latere ædificatam Ecclesiam, & exiisse SACRAMENTA, scripsit tractatu cxx. in Joannem, aliisque in locis pluribus, columnen, præsidiumque meum Augustinus. Cyrillus etiam libro in Joannem duodecimo Aquam illam ac Sanguinem symbola nuncupavit τῆς μουσικῆς εὐλογίας, καὶ τῆς ἁγίας βαπτίσματος, *Mysticæ Eulogiæ, & sancti Baptismatis*, nec aliter sentiunt ceteri Ecclesiæ Patres. Ad agendum itaque de Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis, posteaquam disserui de Redemptoris nostri crucifixione, trahunt me sacrosancta illius vulnera, ac maxime amabile pectus lancea confossum. Nil vero præmittam, ut scriptores ceteri consueverunt, de argumenti dignitate, de gravitate disputationum, de rerum dicendarum amplitudine, de industria denique, quam adhibui, ne post egregia summorum Theologorum opera, meum hoc plane impolitum & rude, legentibus prorsus inutile videretur. Quod enim attinet ad reimaginitudinem, puto hanc satis unicuique perspectam; quod vero ad me pertinet, absit, ut quum conscius sim imbecillitatis meæ, audeam me vel Theologorum minimo comparare. Si quid ergo in hoc opere offendant lector litura dignum, cuius generis vereor ne sint quamplurima, per ipsum Domini mei lancea transfixum, dulcissimumque pectus oro, atque obtestor, ut æquo animo patiatur ignorantiam meam, ingenique mei tarditatem: & si quid erit, cuius gratia percipiat me sibi aliquid contulisse, id unum mihi rependat; diligat me, piissimi Jesu perforato pectore enixe commendet.

C A P U T I.

De Sacramenti vocabulo, etymologia, atque definitione.

A SACRAMENTI vocabulo, Dei optimi maximi auxilio demisse, suppliciterque invocato, amplissimam aggredimur disputationem. Quidam hæreticorum Sacramenti quoque nomen procul eliminare tentarunt, signi, vel symboli vocabulo substituto. Ita in libro de captiv. Babil. & de abrog. Missa Lutherus, Philipp. Melancthon in priori editione de Locis com. Ulricus Zuvinglius apud Joannem Eckium hom. 1. de sacram. Abrogato namque Sacramenti nomine acilius sibi heterodoxi persuadebant adhæsu-

rum simpliciorum animis nefarium dogma, quod Sacramenta signa sint inefficacia & egena, nulla prædita vi, & energia diluendi peccata. Principio itaque statuendum est, Sacramenti vocabulum in Ecclesia jure, meritoque usurpari.

PROPOSITIO I. Sacramenti nomen in Ecclesia merito retinetur.

Id evincitur primo ex Scripturis: in quibus Sacramenti nomen occurrit cum ad significandam rem occultam, arcanumque mysterium, ut Tobie xxi. 7. *Sacramentum regis abscondere bonum est*: tum ad demonstrandum signum aliquod rei obscuræ & latentis, ut Apocalypsis 1.29. *Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea*: atque de Matrimonio ad Ephes. v.32, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Frustra reponerent adversarii, intrusum hæc in loca Sacramenti nomen a Latino interprete, Græce autem ubique scriptum esse μυστήριον, *mysterium*; Enimvero quicquid Græci designant *mysterii* nomine, id nos demonstramus vocabulo Sacramenti. Quare Ambrosius Catharinus in libro, quem conscripsit adversus confratrem suum, percelebrem tamen, clarissimumque, affirmantem ab Apostolo Paulo matrimonium non dici Sacramentum, haud male reponit: *Nunquid Paulus Græce scribens potuit dicere Sacramentum, quæ est vox latina? Dicens autem Græce mysterium, id certe Græce dixit, quod Latine significat Sacramentum*. Nam Cyrillus, Chrysostomus, Basilus, & Dionysius ante hos, etiam Eucharistiam *mysterium* vocant, & sic alia, quæ nos dicimus Sacramenta. Animadversione quoque dignum est, in Epistola prima ad Corinthios cap. xiii. 2. ubi legimus: *Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, lectum olim, Et noverim Sacramenta*; atque id a fulgidissimo Ecclesiæ Lumine Augustino acceptum de baptismo, ceterisque Ecclesiæ mysteriis; quippe Apostoli testimonio probat lib. 1. contra Petilianum cap. 77. num. 172. *quomodo non profit hominibus, quamvis in eis sint vel Sacramenta, vel fides, ubi caritas non est*: & Donatistas alloquens, *Atque ita videtis, inquit, sine illa nihil vos esse, etsi Baptismum, & fidem teneatis*. Habemus itaque in Scripturis Sacramenti nomen expressum, sive Latino, sive Græco vocabulo; atque id etiam, ubi fit sermo de regenerationis lavacro.

Ad Patres quod attinet, ab his Sacramenti nomen antiquitus usurpatum facillime suadetur. Nam Tertullianus librum de Baptismo incipit: *Felix Sacramentum aquæ nostræ*; & cap. 13. ejusdem libri ait: *Addita est ampliatio Sacramenti, obsignatio baptismi*. De Præscript. etiam cap. 40. verba faciens de idolorum mysteriis hæc habet: *Ipsas res, de quibus Sacramenta Christi administrantur, tam emulante affectu exprime (Dæmon) in negotiis idololatricæ*. S. Martyr Cyprianus epist. 63.

ad

ad Cæcilium pluries Sacramenti nomine repetito scribit, Sacramenti veritatem fraternitate omni præsente celebremus; & in Epist. 77. ad Nemesianum inquit: Sacramentum salutis sue Christi servus agnovit. Hilarius in Matth. iv. num. 27. baptismum Sacramentum appellat; & cap. ix. num. 3. de Eucharistia scribit; In fide enim resurrectionis sacramentum panis celestis accipitur. Ambrosius de Sacramentis libros sex sacra eruditione plenos conscripsit. Augustinus epist. 118. ad Januar. nunc 54. num. 1. coadunatum docet Christianum populum, Sacramentis numero paucissimis observatione facillimis, significatione præstantissimis: quod repetit lib. xix. contra Faustum cap. 13. Ex his vero abunde constat Sacramenti nomen nequaquam fuisse antiquis Patribus incompertum, aut inusitatum.

Tandem ipsis hæreticis annuentibus Sacramenti nomen retinendum est. In Confessione Augustana de Sacramentis sub hoc nomine agitur art. 5. 7. 8. & 13. Eodem utuntur vocabulo Brentius in Confess. Wittembergenfi, & Kemnitius in 2. p. Exam. Concilii Trid. Grotius in Voto pro Pace Eccl. agebat: Ego in Ecclesiæ auctoritate, cui Deus Sacramenta, & aliquod in ea jus dedit, acquiesco. Vossius disputationibus de Baptismo præmisit dissertationem prolixam, de Sacramentorum natura, vi, & efficacia. Sacramenti denique vocabulum passim usurpat ipse Melancthon epist. 49. ad Joannem Matthesium, & 173. ad Georgium Principem, Salmasius de Transubstant. Joannes Henricus Hottingerus in Analectis Append. dissert. viii. alique hæretici bene multi.

Opponebat Ulricus Zuvinglius Sacramenti vocabulum non adinveniri in scripturis, & qui eo utuntur, pessundare monitum Apostolicum in priori ad Timoth. vi. 20. Devita profanas vocum novitates. Verum ex ipsa Scriptura, & ex antiqua Patrum Traditione demonstratum est modo, vocabulum Sacramenti nequaquam novum esse, sed sacrarum literarum auctoritate, & Sanctorum usu probatum. Adde Apostolum commonere, ut evitentur profanæ vocum novitates, quibus hæretici fidem commaculant, non vocabula nova ad fidem stabiliendam adversus emergentes hæreses in usum recepta. Non ait verborum novitates, sed addidit profanas. Sunt enim & doctrinæ religionis congruentes verborum novitates, sicut ipsum nomen Christianorum quando dici ceperit scriptum est. In Antiochia enim primum post ascensionem Domini appellati sunt discipuli Christiani, sicut legitur in Actibus Apostolorum. & Xenodochia & monasteria postea sunt appellata novis nominibus, res tamen ipsæ & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Adversus impietatem quoque Arianorum hæreticorum novum nomen Patres Homoousion considerunt: sed non rem novam tali nomine signa-

Theol. Tom. VI.

verunt; hæc enim vocatur Homoousion. quod est, Ego & Pater unum sumus, unius videlicet ejusdemque substantiæ. Nam si omnis novitas profana esset, nec a Domino diceretur. Mandatum novum do vobis: nec Testamentum appellaretur novum, nec cantaretur in universa terra Canticum novum. Sed profanæ sunt verborum novitates, ubi dicit mulier insipiens & audax, Panes occultos libenter adtingite, & aquæ furtivæ dulcedinem. Ab hac pollicitatione falsæ scientiæ prohibet etiam illo loco Apostolus ubi dicit, O Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & contradictiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Nihil enim sic amant isti, quam scientiam promittere: & fidem rerum verarum quas credere parvuli præcipiuntur, velut imperitiā deridere. Hæc Augustinus Tract. xcvi. in Joannem n. 4. unde hæc placuit exscribere, quoniam sæpenumero hæretici, cum in his, tum in aliis controversiis solent Theologis opponere novitatem vocabulorum.

PROPOSITIO II. Sacramenti vocabulum ad plura significanda usurpatur.

Ac primo apud Latinos Scriptores Sacramentum est oppignoratio quædam judicialis, sive sponsio pecuniæ a litigantibus olim facta, ea conditione, ut qui judicio vinceret, e sacro pecuniam auferret suam; victus vero relinqueret apud Pontificem, eaque publico ærario cederet. Ita Varro lib. iv. de lingua latina. Juxta hanc Sacramenti acceptionem Isidorus lib. iv. Originum ait: Sacramentum est pignus sponsonis. Appellabatur autem Sacramentum, vel quia deposita pecunia sacro asservaretur in loco, vel quia sponsonem illam violare summa perfidia esset, vel quia ipsa sacrorum ministris alerentur. Joachimus Stephanus de Jurisdic. vet. Græc. cap. 4. tradit Romæ litigantes deposuisse quingentos æris nummos; eandemque fere summam depositam ab actoribus & reis in Prytaneo. Erat Prytaneum Athenis forum civilium causarum, quemadmodum Areopagus publicorum criminum. Interdum Sacramentum dicebatur ipsamet pecunia a litigantibus deposita, unde Latina phrasis sacramento contendere, apud Ciceronem epist. ad Volumnium, & i. de Oratore.

Sacramentum insuper significat legitimam militiam, sive juramentum, quo per aliquid sacrum milites sese obligabant ad fidem & obedientiam Imperatori præstandam. Hujus militaris sacramenti formula erat: Ibo quo jusserit Senatus Populusque Romanus, sive, quo duxerit Imperator, sive, quo jusserint Consules. Addebant milites se non deserturos signa, non facturos se furtum, nihil adversus Rempublicam molituros. Adeas Livium lib. iii. & xxi. Polybium lib. xi. Senecam Epist. 96. Vegetius lib. 2. de re milit. cap. 5. ait Christianos milites scriptos, & ma-

R

vi.

tricolis insertos, jurare *pietatis in cute punctis* per Deum, & Christum, & Spiritum Sanctum, & per majestatem Imperatoris, omnia se strenue facturos, quaecumque praeceperit imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Republica Romana. Hinc quoniam ex militum Romanorum legibus plura adversus Christianam fidem perpetrabantur, Tertullianus lib. de Corona cap. xi. hæc gravi oratione conscripsit: *Credimus ne humanum sacramentum divino superadduci licere, & in alium Dominum respondere post Christum? & ignorare patrem ac matrem & omnem proximum, quos, & lex honorari, & post Deum diligi præcipit, quos, & Evangelium solo Christo plaris non faciens sic quoque honoravit?* Plura de Sacramento militari Dempsterus Rom. Antiq. lib. x. cap. 3.

Ex juramento a militibus facto Sacramenti vocabulum extensum est ad significandum quodlibet jusjurandum. Et juramentum quidem militum Sacramentum latinissime dici fatentur omnes, comprobantque ex Tullio, Livio, & l. 2. §. Miles, D. de his qui not. infamia, & l. Ex militari. D. de Testam. milit. Reliqua juramenta haud recte Sacramenti nomine insigniri censent complures. Legimus tamen apud Quintilianum lib. 12. cap. 2. *Sed hæc inter ipsos, qui velut sacramento rogati, vel etiam superstitione constricti nefas ducunt a suscepta semel persuasione desciscere, idest, inquit Budæus, jurejurando adacti:* Et Horatius lib. 2. Ode 17. *Non ego perfidum Dixi sacramentum:* sumpta tamen, ut animadvertit Lævinus Torrentius, a re militari translatione.

Ad hæc vocabulum Sacramenti idem significat, ac *Mysterium*, rem scilicet arcanam, & latentem, sive profana sit, sive sacra. *Mysterium* enim, sive derivet a *μύω*, claudio, sive a *μυστήριον*, os obsignare, sive ab hebræo *מסתרי*, latibula, nihil aliud significat, quam occultam aliquam rem, quam nefas sit vulgo efferi; & si de re sacra loquamur, rationem quamdam religionis nonnisi initiandis communicandam. Ferunt *mysteria* in cultum Cereris & Proserpinæ instituta apud Eleusinos, vel potius Eleusinis ea tradidisse Eumolpium Thracem: erantque proprie *mysteria* initiationes, a quibus arcebantur profani. Initiati ab arcanorum doctrina appellabantur *Mystra*: at qui admittebantur intus adytus dicebantur *Epoptæ*: quod vocabulum recte usurpat Tertullianus scribens adversus Valentianos cap. 1. de *Mysteriis* Atticæ superstitionis: *Ceterum tota in adytis divinitas, tot suspicia, tot optatum, totum signaculum lingue.* Initiatio hæc peragebatur noctu, ex Cicerone lib. 2. de legibus cap. 14. Gregorio Nazianzeno Orat. in Sancta Lumina, Evagrio lib. 1. H. E. cap. 11. Initiatis Hierophantæ res turpissimas detegebant, a quarum nomine censemus esse abstinendum. Ho-

rum mysteriorum signa apud Eleusinos fuisse selsamides, pyramides, tæniæ, sive lanæ elaboratæ, liba umbilicata. micæ salis, draco, mala punica, corda, ferula, hæderæ, placentæ, papavera. Ita hæc recenset Clemens Alexandrinus in Protreptico, atque, ut constat ex Plutarcho in Phocione, prorsus optime. Quæ enumerat Eusebius lib. 2. de Præp. Evang. cap. 3. ex Orpheo Thrace, sunt *mysteria* Bacchi, non Cereris; sunt vero, talus, pila, trochus, poma, turbo, speculum, vellus. Omittimus verecundiæ causa phallos. Ad hunc ergo modum arcanorum doctrinæ, & symbola rerum occultarum dicuntur *Sacramenta*, aut *Mysteria*. Ita in Apocalypsi xvii. 7. de re non tacra legimus: *Ego dicam tibi sacramentum mulieris; & de Antichristo 2. ad Thessalonic. ii. 2. Operatur jam mysterium iniquitatis; de fidei autem arcanis Matth. xiii. 11. Vobis datum est nosse mysteria regni celorum, & 1. ad Corinth. xv. 51. Ecce mysterium dico vobis: omnes quidem resurgemus, &c.*

Juxta hanc Sacramenti significationem ea Ecclesiasticæ doctrinæ capita, quæ primis Ecclesiæ sæculis Gentibus occultabantur, sive ad fidei dogmata, sive ad Eucharistiæ, aliorumque mysteriorum consecrationem, ritus, & celebrationem pertinentia, solent a Patribus *Sacramenta* nuncupari. Ita Tertullianus de Præscript. cap. 20. Christianam institutionem, fidei regulam, omniaque Apostolicæ Ecclesiæ jura, appellat *ejusdem Sacramenti* traditionem, usurpato Sacramenti vocabulo pro universis Apostolicis rudimentis, uti observarunt in notis ad hunc locum præclari viri Alaspinzus, & Lupus, inenon quæst. 2. de Sacram. eximius Lovaniensium Theologus Farvaquez. Hinc percipimus cur olim Patres de Trinitatis mysterio, de Eucharistiæ frequentatione, & de aliis religionis Christianæ arcanis parce, & tanta verborum obscuritate locuti fuerint; ut nimirum sacro initiati baptismo commissi sibi *mysteria* assequerentur, eaque occulta remanerent profanis. Quare Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 6. pertractans de *mysteriis*, quæ continentur in Symbolo, *Hæc Sacramenta*, inquit, *non patefacit Ecclesia ei, qui ex Catechumenis excedit, nec maris est Gentilibus exponere:* & S. P. Augustinus in Ps. 103. serm. 1. numer. 14. *Opera enim nostra bona vident & pagani, Sacramenta vero occultantur illis.* Epistola pariter ad Honoratum Carechumenum, 120. nunc 140. num. 48. pertractans de Eucharistiæ Sacramento, & de sacrificio novi Testamenti, ait: *Quod ubi, & quando, & quomodo offeratur, cum fueris baptizatus invenies.* Vide & Chrysostomum hom. 60. ad Illuminandos. Aliquando tamen, dum conviciis Christi-fidelium fama laceraretur, iisque occulta imponerentur crimina, Ecclesiæ Patres in iis quoque libris, quos pro Religione Christiana exornarunt, hanc

hanc disciplinam arcani minime servaverunt, uti fecit in Apologia ad Antoninum Pium sanctus Martyr Iustinus, non ut lubenter enunciaret mysteria, quemadmodum inquit Albaspinæus, sed ut impactas calumnias dispelleret; quamquam & Iustinus in altera Apologia ad Marcum & Lucium Antonini filios altum tenuerit de arcanis fidei silentium.

Rursus accipitur nomen *Sacramenti* pro signo quolibet rei sacræ. Est autem signum, quemadmodum ab Augustino definitur initio librorum de doctrina Christiana, *res, quæ ad significandum aliquid adhibetur*, ut lignum quod in aquas amaras Moysen misisse legimus, lapis, quem Jacob sibi ad caput posuit, pecus, quod pro filio Abraham immolavit; & alia, quæ ita res sunt, ut aliarum etiam signa sint rerum. Ac secundo libro ejusdem Operis cap. 1. *Signum*, inquit S. Pater, *est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire*: sicut vestigio viso, transisse animal cujus vestigium est cogitamus, & fumo viso ignem subesse cognoscimus, & voce animantis audita affectionem animi ejus advertimus. Non autem quodlibet signum *sacramentum* dicitur, sed signum rerum divinarum duntaxat, scribente ipsomet Augustino Epist. v. ad Marcellinum, nunc 138. num. 7. *Signa, cum ad res divinas pertinent, Sacramenta appellantur*. Juxta hanc acceptionem *Sacramenti* Tertullianus contra Marcionem disputans vocat duos Abrahamæ filios *Sacramenta figuræ, & allegoriarum Sacramentorum*, & in antiquis Patribus allegorias veteris testamenti exponentibus occurrunt passim hæc vocabula, *Sacramenta numeri, panis, piscis, &c.* Signorum quidem aliqua nullam habent cum re quam significant similitudinem, ut campanæ sonus signum est convocandi Clerum, quædam similitudinem talem habent, ut ab quæ ulla vel humana, vel divina institutione commonstrent rem quam significant, ut vestigium in arena impressum indicat pedem hominis, aut alterius animantis: nonnulla denique signa ex institutione rem aliquam indignant, sed cum ea habent analogiam aliquam & proportionem, ut immolatio Isaac Christi sacrificium, productio Evæ institutionem Ecclesiæ præfigurant. Haud dubium est, quin *Sacramenta* signa sint hujus generis, scribente magno Augustino ad Bonif. Epist. 23. nunc 98. num. 9. *Si enim Sacramenta quamdam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omnino sacramenta non essent*. Signorum denique aliqua sunt *significativa* duntaxat, sive, ut in Scholis loquimur, *speculativa*, quemadmodum ramus, aut hedera demonstrant vini tabernam, vel cauponam: aliqua *obsignativa*, sicut sigillum principis obsignat, confirmatque contentum in diplomate privilegium, aliqua *exhibitiva* digni-

tatis vel muneris, ut baculus, annulus, pileus, qui præbentur Abbati, Episcopo, Cardinali, aliqua deinde sunt signa practica & efficacia, qualia nos contendimus esse Sacramenta, de quibus in præsentia instituimus dissertationem.

PROPOSITIO III. Optima est definitio *Sacramenti*, quam adversus heterodoxos tradunt Catholici.

Quamvis non occurrat una *Sacramenti* definitio in libris Catholicorum, quibusdam ad Dialecticæ regulas pressius illud definiuntibus, quibusdam vero fusiori descriptione ipsius naturam explanantibus; consentiunt tamen omnes, Sacramenta esse signa quædam sensibilia sacro ritu exhibita Christi nomine, quæ, modo certæ conditiones adsint, gratiæ salutarem effectum in suscipiente operantur, super eam mensuram, quam exigant suscipientis meritum ac præparatio. Ita principio libri iv. Sententiarum Guilelmus Estius, & in Hist. Conc. Trident. lib. ix. cap. 4. Pallavicinus. Definitiones vero *Sacramenti*, quæ circumferuntur, sunt hujusmodi. Magister Sententiarum primo Sacramentum definit latissime, prout omnia rerum sacrarum signa complectitur, dicens: *Sacramentum est rei sacræ signum*. Deinde tradit definitionem communem Sacramentis veteris legis, quæ Christi gratiam præsignabant, & Sacramentis legis Evangelicæ, quæ ipsam gratiam efficiunt, scribens: *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma*. Tertio Sacramentum novæ legis, quod est gratiæ signum efficax, ad hunc modum definit: *Sacramentum est quod ita signum est gratiæ Dei, & invisibilis gratiæ forma, ut ipsius imaginem gerat, & causa existat*. Isidorus lib. vi. Etymolog. cap. 18. ita Sacramentum describit: *Sacramentum est illud, in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus secretius humanam salutem operatur*. Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis pag. 9. cap. 1. hanc Sacramenti definitionem suppeditat: *Sacramentum est materiale elementum foris sensibilibus propositum ex similitudine representans, & ex institutione significans, & justificatione continens invisibilem gratiam*. In Catechismo Romano p. 2. ita Sacramentum definitum legimus: *Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*: quæ definitionem recte Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 11. pulcherrimam vocat, & insignis Theologus Tournellus optimam & retinendam. Circumfertur & hæc Sacramenti vulgaris definitio: *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum*: quæ definitio traditur ab eodem Catechismo Romano, & deprompta videtur ex Conc. Trident. sess. xiii. cap. 3. ubi assertitur Eucharistiam cum ceteris Sacramentis *symbolum*

lum esse rei sacre, & invisibilis gratiæ formam visibilem.

Ex quibus omnibus videtur nobis posse Sacramentum hac definitione describi: *Sacramentum est invisibilis gratiæ signum sensibile, divinitus institutum, & Christi nomine, sacroque ritu exhibitum, & hominum sanctificationem efficiens*; ita, ut primum definitionis membrum Sacramentis veteris, ac novæ legis ex æquo conveniat; alterum vero commonstret utrorumque discrimen. Ac principio Sacramentum recte dici *signum sensibile* omnes prorsus cum hæretici, tum orthodoxi consentiunt. Enim vero quod occultum est, nec ingerit speciem aliquam sensibus, signum appellari non potest, quare Augustinus de Catechizandis Rudibus cap. 26. num. 50. Sacramenta vocat *signacula rerum divinarum visibilia*: lib. XIX. contra Faustum cap. 16. *corporalia Sacramenta*: quæst. 84. in Leviticum, *Sacramenta visibilia*: tract. lxxx. in Joan. num. 3. *elementum, & tamquam visibile verbum*; & in expositione inchoata Epist. ad Rom. num. 18. *sacrosancta signacula*. Ideo autem *signum sensibile* ad Sacramentum constituendum fuit adhibitum, quoniam anima corpori inserta est, & in sensibilibus illi intelligibilia præbentur, ut inquit Jo. Chrysostomus hom. 60. ad Populum Antioch. & 83. in Matth. sive ut ait S. Thomas q. XI. art. 4. *quia connaturale est homini, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium*. Addamus S. P. Augustini rationem ex citato lib. XIX. contra Faustum cap. 11. quoniam scilicet *in nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligentur*.

Non est tamen Sacramentum hujus solius in unum Religionis nomen coadunationis signaculum, ut perperam autumant Sociniani, qui contendunt nihil aliud Sacramentum esse, nisi simplex nudumque signum, quo a Judæis, & a Gentilibus discriminantur Christiani: sed est signum invisibilis gratiæ: nam infra demonstrabimus sacramenta novæ legis sanctificationem efficere, quam sacramenta vetera præsignabant; unde Augustinus citata quæst. 84. in Leviticum scribit: *Nam sine ista sanctificatione invisibilis gratiæ, visibilia Sacramenta quid prosunt?* Animadvertendum hoc loco, etiam sacramenta legis veteris aliquam sanctitatem contulisse, sed legalem duntaxat, scribente eo loci Augustino, *Moyse visibiliter Sacerdotes sanctificabat*, quæ sanctitas umbratica erat, & figura sanctificationis conferendæ per Christum: quamobrem Sacramenta illa appellantur ab Apostolo ad Galat. IV. 9. *infirmum & egenum elementa*, ad Hebræos VII. 18. *reprobanda propter infirmitatem, & inutilitatem*, & ibidem cap. IX. 13. *asseritur inquinatos tantummodo vetustis sacrificiis sanctifi-*

catos ad emundationem carnis. Ceterum tam sacramenta veteris legis, quam novæ in re significata paria sunt, nam significant eundem Christum, ejusque gratiam; cum hoc tamen discrimine, quod sacramenta vetera signum erant Christi venturi, Sacramenta novæ legis signum sunt redemptionis jam peractæ, sive, ut loquitur S. Pater cit. lib. XIX. adversus Faustum cap. 14. & 15. *Sacramenta illa erant prænuntiativa rerum nondum impletarum, & figuræ Christi passuri, & resurrecturi*; hæc vero Sacramenta signa sunt Christi, qui passus est, ac resurrexit.

Hinc inferitur, quod sicuti eadem est fides veterum Patrum, ac nostra, quemadmodum demonstravi lib. XXVI. cap. 7. ex eo quod antiqui iusti salvi fierent eadem fide, quæ fuerat suo tempore revelanda; & sicuti idem est Mediator qui olim expectabatur, & qui ad nos redimendos advenit, quoniam juxta Apostolum, *unus est qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*: ita una eademque est definitio Sacramentorum utriusque legis, licet virtus omnino impar. Hinc subscribimus iis, qui censent utraque Sacramenta univoce hoc nomine designari. Quod si per signum gratiæ intelligas signum efficiens, & practicum, quoniam, ut paullo antea diximus, Sacramenta vetera non propriam sanctitatem vi sua impertiebantur, sed legalem tantum, atque prænuntiativam, apertum est analogice tantum, non univoce Sacramenta utriusque legis insigniri uno eodemque vocabulo. At quod signum practicum esse debeat, alia voce exprimendum est: ut nos fecimus sequentibus verbis ad evitandam illam parvi momenti & inutilem quæstiunculam, nam Sacramenti definitio univoce utriusque legis Sacramentis conveniat.

Priusquam vero ceteras allatæ definitionis particulas prosequamur, animadvertendum est triplicem gratiam Sacramentalibus symbolis designari: ac primum gratiam præsentem, quæ animam exornat & sanctificat, scilicet, justitiam, remissionem peccatorum, aliaque dona Dei, quibus cumulatur digne Sacramenta recipiens: deinde gratiam jam acceptam Dominicæ Incarnationis, passionis, redemptionis, resurrectionis; &, si loquamur de veteribus Sacramentis, initium fœdus, Dei promissionem, ac liberationem de domo servitutis: gratiam denique futuram, scilicet gloriam, & sempiternæ vitæ consecutionem. Quare Sacramentum dici potest cum beato Thoma quæst. IX. art. 3. *signum demonstrativum: commemorativum, prænuntiativum*. Quod ut facilius percipiatur, quædam producam ex utriusque legis Sacramentis exempla. Et primum sit circumcisio, quæ commonefaciebat fœderis a Deo initi cum Abrahamo, Gen. XXVI. 7. erat signaculum justitiæ & fidei, ad Rom. IV. 11. atque prænuntiabat Christum ex semine Abraham ori-

oriturum, & gratiam Evangelii, per quem sumus filii promissionis, ad Galat. iii. 29. Ita Levitarum sacrificia, præsertim Agni paschalis immolatio, erant commemorativa beneficiorum, quæ Deus filiis Israel ex Ægypto eductis contulerat, Exodi xii. 5. immundorum purgatio, ad Heb. ix. 13. & typus Agni in cruce pro nobis immolandi. 1. ad Corinth. x. 3. Ad hunc plane modum *Sacramentum* baptismatis signum est Christi passionis ac sepulturæ, ad Colossens. ii. 12. ablutionis peccatorum, & renovationis, ad Titum iii. 5. nec non arrha futuræ resurrectionis & pignus hæreditatis, ad Roman. vi. 5. Hoc denique pacto dum Eucharistiæ suscipitur *Sacramentum*, annuntiatur, & in memoriam revocatur Christi mors 1. ad Corinth. xi. 26. atque recipitur una cum Corporis Christi communione pignus æternæ vitæ, Joan. vi. 51. & 1. ad Corinth. x. 6. *Sacramentum* itaque est signum *demonstrativum* præsentis gratiæ, *commemorative* præteritæ, *prænuntiativum* futuræ. Ad hæc *Sacramenta* sunt etiam muneris officiique nostri communitaria; circumcisio enim admonerat unumquemque, ut cor suum circumcideret, & victimarum immolatio, ut supremam Dei permisseret potestatem, quemadmodum nunc baptismus nos commonet veterem hominem cum Christo simul crucifixum esse, ut destruat corpus peccati, nec peccato ultra serviamus; & communicatione corporis Christi excitamur ad gratias pro accepta redemptione agendas, fovendamque inter nos, qui de uno pane participamus, mutuam caritatem & dilectionem.

Utravertamur modo ad *Sacramenti* definitionem, oportet, ut sit signum divinitus institutum. Diximus enim, habere quidem *Sacramenta* aliquam similitudinem rerum, quarum signa sunt; at non esse signa talis generis, qualia sunt naturalia, quæ absque ulla institutione commendant id, quod significant, cuiusmodi est vestigium in pulvere impressum. Et quoniam virtus *Sacramenti*, cum sit spiritualium donorum effectrix, habet solum Deum auctorem; idcirco *Sacramenta* non humanæ institutionis sunt, sed supremæ ac divinæ. Quamobrem S. Pater de Doctrina Christiana lib. iii. cap. ix. num. 12. *Sacramentum* appellat *utile signum divinitus institutum*. Verum de *Sacramentorum* institutione plura paulo infra.

Quum hæc communia sint cuilibet *Sacramento*; hoc proprium habet *Sacramentum* novæ legis, ut Christi nomine susipientibus administretur: si enim baptizet improbus minister, siue justus; gratia baptizato confertur, eo quod non tribuatur gratia baptismatis, nisi illi, de quo dictum est, Joan. i. 33. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto*. Potestatem quippe sanctificandi Christus Jesus in neminem ministrorum transfudit, quamvis

per ministros suos baptizare dignatus sit, ut dum baptizant ministri inæqualis meriti, unum tamen & paret æquale baptismum reciperet unusquisque, nec tot baptismata essent, quot ministris sed staret unitas Baptismi, unitas Ecclesiæ, unitas Fidei. Hinc Paulus compescens scissuras & schismata Corinthiorum, orta ex magistrorum, a quibus initiati fuerant, præcellentia, in priori Epistola cap. i. inquit: *Unusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollos: ego vero Cephe: ego autem Christi. Divisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli baptizati estis?* Lege etiam Augustinum Tract. ix. in Joan. num. 6. 7. 8.

Sacramenta denique novæ legis sunt signa gratiæ & sanctificationis efficientia, cum vetera, ut diximus, gratiam tantummodo prænuntiarent, nec aliam conferrent sanctitatem, nisi legalem. Id ex iis, quæ infra de *Sacramentorum* vi & energia disputabuntur, perspicuum erit. Interim negari nequaquam potest, quin per baptismum abluantur peccata, homines regenerentur, & renoventur Spiritu sancto: cum Act. xx. 16. Ananias dixerit Saulo: *Exurge, baptizare, & ablue peccata tua*; ac Paulus ipse scripserit ad Titum iii. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti*. De Confirmatione pariter legimus Act. viii. 17. *Tunc imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum*. De ordine manifestus est locus 1. ad Timoth. iv. 14. *Noli negligere gratiam quæ in te est quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii*. At de istorum, aliorumque sacramentorum gratia, agendum est proprio in loco.

Repudiata superiori definitione *Sacramenti*, alias proprio Marte Novatores compingunt. Ac primo Lutherani contendunt nihil aliud *Sacramentum* esse, quam promissionem gratiæ annexam externo signo: ita Lutherus in lib. de captiv. Babylonica cap. ult. & Kemnitius in 2. P. Examin. Si Lutherani intelligerent externum signum gratiæ, & sanctificationis efficiens, posset recipi illiusmodi definitio, quamquam minus accurata & impropria. Nam Georgius Cassander in Consultationem de Articulis inter Catholicos, & Protestantibus controversis, art. xiiii. producit librum ad compositionem Religionis Ratisponæ propositum, atque in hoc capite etiam ab Eckio probatum; in quo habetur, *Sacramenta* duabus potissimum de causis divini auctoritate instituta esse: una, ut essent signacula & veluti tessera quædam huius magnæ congregationis, quæ est Ecclesia: altera, ut sint certa & efficacia signa voluntatis, & gratiæ Dei erga nos, & proinde non signa ut tantum significant, sed ut sanctificent, utque in nobis fidem excitent, & ad mutuam dilectionem, moresque Christianos provocent &

bortentur. Et Grotius in Annotatis ad Consulationem Cassandri, eodem art. fatetur, *Sacramentis non significari tantum gratiam collatam, sed & conferri.* Neque enim nos negamus *Sacramenta* habere annexam gratiæ promissionem; quis enim ignorat de Baptismo legi Marci ult. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit, & de Cœna Dominica Joan. vi. 55. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam?* Fatemur etiam *Sacramenta* magnam vim habere ad fidem in animis nostris excitandam & exercendam, & ad caritatem inflammandam, ut in Catechismo Romano legimus P. 2. n. 18. sunt enim, ut supra diximus signa memorativa quoque beneficiorum præteritorum, necnon futurorum prænuntiativa.

Verum in illa Lutherana *Sacramenti* definitione principio notandum est, quod improprie dicitur *Sacramentum ipsa promissio gratiæ*, quam alioquin habet adnexam; non enim per verba, quibus *Sacramenta* conficiuntur, revera insinuat promissio; neque dum sacrum impertimur lavacrum, dicimus, *Promitto tibi regenerationis gratiam*, sed, *Ego te baptizo, &c.* quod & in aliis *Sacramentis* servatur; propterea quod *Sacramenta* novæ legis non sanctitatem promittant, sed conferant. Deinde in ea definitione latet perfidia hæresis; nam cum novatores autument hominem justificari per solam fidem *divinarum promissionum*, & per solam in Christum fiduciam seclusis operibus, & denegata efficacia *Sacramentorum*; consequenter præmissa, aut consimili alia definitione incautis animis insinuant, a suscipientibus *Sacramenta* per solam fidem arripi justitiam & sanctitatem. Vide quæ diximus lib. xix. cap. 5. Hinc Confessio Lutheranorum exhibita invictissimo Imperatori Carolo V, in Comitibus Augustæ anno 1530. profitemur, *utendum Sacramentis, ut fides accedat quæ credat promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur, & ostenduntur; qui docent quod Sacramenta ex opere operato justificent.* Ea ergo, quæ postea dicuntur de *Sacramentorum* efficientia, etiam repellunt, oppugnantque Lutheranam *Sacramenti* definitionem.

At Calvinus lib. iv. Instit. cap. 14. ad rationem *Sacramenti* præter promissionem divinam addit divinæ benevolentiae oppignorationem, ita ut juxta Calvinianos *Sacramenta* nil sint aliud, quam signa quædam & sigilla divinitus instituta ad obfignandas in nobis, & confirmandas divinas promissiones; ad fidem nostram corroborandam, & ad pietatem nostram erga Deum palam significandam. Quæ definitio & falsa est, & eodem vitio laborat, quod *Sacramentis* nullam producendi gratiam vim tribuant, nisi quatenus fidem excitant, externisque objectis, ut inquit Theo-

dorus Beza de Summa Rei sacrament. q. 2. *interiores sensus moventur.* Ceterum falsitas definitionis Calvinianæ inde eruitur, quod divina promissio magis certa est in sacris literis, quam sit certa justitia, & sanctitas in *Sacramentis* collata, ideoque fieri nequit, ut per *Sacramenta* certiores reddamur promissionum divinarum. Præterea illa definitio ipsorum Calvinistarum doctrinam evertit; cum enim profiteantur solos prædestinatos justificari, & divinarum promissionum pignus accipere; atque aliunde negare non audeant plerisque reprobos suscipere *Sacramenta*; aut dicendum est *Sacramenta* non esse illam divinæ benevolentiae oppignorationem, aut nunquam recipi a reprobis, aut omnes, qui *Sacramenta* recipiunt, esse prædestinatos. Reprobis namque, juxta Calvinianos, gratia denegatur, non ob pravam illorum dispositionem, sed quia Deus ipsam gratiam solis prædestinatis sempiterno decreto paravit, sacris in literis repromisit, & reapse impertitur.

Nil autem juvat Calvinistas, quod circumcisio dicatur ab Apostolo ad Rom. iv. *σφραγίς*, id est, *signaculum*, aut, *sigillum*; siquidem nemo nostram negat circumcisionem fuisse injui fœderis oppignorationem, necnon impressum tñ carne signaculum filios Abraham ab alienis discriminans; quemadmodum nec illud negamus, per *Sacramenta* homines sese Deo mancipare, eique suam servitutem obstringere; negamus tantum in *Sacramentis* vel oppignorationem istam; vel divini fœderis commemorationem solummodo esse spectandam, & non potius internam, occultamque subministrationem gratiæ, quam in nobis rite dispositis efficiant. Ostendimus quippe non eadem ratione a profanis Scriptoribus, & ab Ecclesiæ Patribus *Sacramenti* vocabulum usurpari; ideoque ex quo apud litigantes *sacramentum* dictum fuerit oppignoratio pecuniæ, nonnisi imperite inferitur apud Ecclesiæ Doctores *Sacramenta* primario esse signacula fœderis a Deo cum hominibus initi, aut promissæ fœderatis gratiæ oppignorationem. Vidit id etiam heterodoxus Vossius, qui de vi, & efficacia *Sacramentorum* pag. 248, scripsit: *Infirmo igitur tibi sine nituntur qui sic argumentantur: Sacramentum fuit pecuniæ oppignoratio ex pacto litigantium proveniens. At in Sacramentis Ecclesiæ homo se oppignorat Deo, ut consequatur gratiam fœderatis promissam. Ergo sacramenta primario sunt signa pacti, & fœderis inter Deum & nos.* Adde, quod supra commonefecimus, tam in Circumcisione, quam in *Sacramentis* novæ legis non solum fœdus initum spectandum esse, cujus sunt signum commemorativum, verum etiam præsentem justitiam, cujus sunt signum demonstrativum, & efficiens.

Ex dictis corruunt aliæ definitiones hæreticorum, quæ omnes eo spectant, ut *Sacramentis* au-

auferant vim spiritualis gratiæ efficienciam. Nos ergo concedemus Zuinglianis *Sacramenta* esse quamdam imitationem, quæ Christo homines, ut milites imperatori, obstringuntur. Haud inficiabimur Anabaptistis *Sacramenta* esse signa, quibus ut recte vivamus admonemur. Fatebimur Socinianis per *Sacramenta* Christifideles a Paganis secerui. Calvinique, & Lutherique gregariis ultro dabimus, *Sacramentis* fitem nostram excitari, & exerceri pietatem. At negamus id primo in *Sacramentis* attendi: sive negamus *Sacramenta* esse tantum signa, quæ vel præstitum beneficium in memoriam revocent, vel Dei gratiam promittant, vel nos officii nostri commonefaciant, non vero signa spiritualium donorum efficientia. Atque hinc a ratione, numeroque *Sacramentorum* excludimus tum ea signa, quæ erant futurarum rerum symbola duntaxat *speculativa*, nec sanctitatem præsignabant, aut conferebant, ut serpens æneus, virga Moysi; Arca fœderis, transitus maris rubri, aliæque veteris testamenti figuræ: tum ea, quæ nulla alia ratione gratiam impertiuntur spiritalem, nisi quatenus in iis devote nos gerimus exhibentes Christianæ humilitatis pietatisque argumenta, ut sunt aspersio lustralis aquæ, benedictio Sacerdotalis, ablutio pedum, & quæ consueto vocabulo nuncupantur *Sacramentalia*: de quibus tamen iterum pertractabitur.

CAPUT II.

Quædonam Sacramenta, quæ sunt signa spiritualis gratiæ, primitus fuerint instituta.

EXplicata *Sacramentorum* essentia quæritur quando primum existere incœperint; cumque prior hominum status fuerit protoparentum, dum brevi originalem iustitiam in paradiso voluptatis servaverunt, principio a Scholasticis controversatur, num in eo felicitatis statu *Sacramenta* extiterint, vel, si Adam perseverasset, fuissent saltem instituenda. De hac vero questione, cum inde parum utilitatis possimus percipere, agendum puto absque prolixitate verborum. Itaque in statu innocentie *Sacramenta* nequaquam extitisse, nec, si Adam perseverasset, fuisse futura, tradit S. Thomas q. 61. art. 2. ejusque commentatores clarissimi, Dominicus Soto in 1v. dist. 1. q. 2. art. 2. Gonet disp. 2. art. 1. Cardinalis Gotti quæst. 1. dub. 3. aliique omnes; neque oppositum censent cum Subtili Doctore Mastrius disp. 1. q. 8. art. 1. & Frassen art. 1. q. 4. necnon cum Romano Ægidio nostrates, Argentinas dist. 1. q. art. 2. Gibbon disput. 3. dub. 2. Gavardi q. 1. art. 2. His vero quamplures alii subscribunt.

Innititur hæc sententia momentis istis. Principio *Sacramenta* signa sunt in religione stabilia ac permanentia, ideoque locum non habent in eo statu, qui ad brevissimum tempus perduravit. Deinde, ut S. Thomas citato loco ratio- cinatur, repugnare videtur rectissimo, & bene instituto creaturæ rationalis statui, in quo superiora nullo modo ab inferioribus pendent, si anima vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam per signa sensibilia perficiatur. Præterea *Sacramenta* ad remedium, & medicinam animæ sunt instituta, ideoque locum habere nequeunt in eo statu, in quo nullus animi morbus irrepserit. Insuper *Sacramenta* vel ad gratiam recipiendam, vel ad servandam, vel ad augendam sistantur: in statu autem originalis iustitiæ jam gratia absque ullo *Sacramentorum* adminiculo collata fuerat. Tunc etiam nil homines fuissent passi noxiæ cupiditatis, sensuumque luctaminis, ideoque potuissent absque sensibilibus elementis acceptam iustitiam custodire. In hac quoque proficere potuissent, ut fecerunt Angeli Sancti, per liberum arbitrium perseverando. Cui ergo bono tunc instituta fuissent *Sacramenta*, si nea ad divinarum gratiarum conservationem, nec ad augmentum, quidquam conferre potuissent? Tandem neque ex scriptura, neque ex traditione, quæ duo in rebus ambiguis facem nobis præferunt, probari potest *Sacramentorum* pro statu innocentie, vel necessitas, vel institutio. Atque hæc sunt pro communiori sententia tritæ argumentationes.

Quidam censent etiam in statu innocentie quædam *Sacramenta* extitisse: quam opinionem amplectantur nonnulli Ordinis nostri Scriptores cum Fulgentio Bellelli lib. 1. Mentis Aug. cap. 20. his argumentis innixi. Primo juxta Augustinum lib. xix. contra Faustum cap. 11. *In nullam nomen religionis coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilibus consortio coligantur.* Cum itaque in statu innocentie futurus esset Dei cultus, & vera Religio; oportuit, ut pro eo statu institueretur ipsius religionis signacula, & tessera, qualia profecto sunt *Sacramenta*. Extitissent præterea in eodem innocentie statu oblationes, & sacrificia; quæquam enim id neget Dominicus Soto, eumque postea secutus sit Du-Hamelius, refutatur jure ac merito a Gonet, quoniam offerre Deo sacrificia, illumque tum interiori, cum exteriori actu colere tenemur jure naturæ, ex S. Thoma 2. 2. q. 85. art. 2. Cum autem sacrificia alicujus meriti fuissent, vel gratiæ contulissent incrementum, vel saltem ad illud conferendum fuissent idonea: quod ad rationem veri *Sacramenti* videtur sufficere. Præterea Augustinus rationem *Sacramenti* agnoscit in *ligno vite*, scribens lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 4. num. 8. Neq.

8. *Nec sine mysteriis rerum spiritualium corporaliter presentatis voluit hominem Deus in paradiso vivere. Erat ei ergo in lignis ceteris alimentum, in illo autem Sacramentum.* Proximo etiam capite v. num. 10. ait S. Pater, *potuisse per lignum, id est, per corpoream creaturam, tamquam Sacramento quodam significari sapientiam in paradiso corporali*; Sapientiam utique, qua recte vivimus, & de qua Prov. 11. 18. legimus, *Lignum vitæ est amplectentibus eam*. Insuper Augustinus eodem capite num. 11. affirmat lignum vitæ non solum fuisse sapientiæ visibile symbolum, verum etiam immortalitatem primo homini contulisse acculta gratiæ inspiratione, scribens: *Illud quoque alio, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed nonnulla inspiratione salubritatis occulta*: ac de homine e paradiso ejecto lib. xi. cap. 40. num. 34. ait S. Doctor, *Separari utique debuit a ligno vitæ, sive quod ex ipso illi subsisteret felix ille ipse status corporis, ex re visibili, virtute invisibili; sive quod in eo esset & sacramentum visibile invisibilis sapientiæ*. Ex quibus omnibus constat lignum vitæ & fuisse corporale signum rei sacræ, & contulisse corporis immortalitatem; quam fuisse donum gratiæ, non vero naturalem innocentis hominis, conditionem, & definitum est adversus Bajum & nos demonstravimus lib. xii. cap. 9.

Utraque sententia potest absque ullo fidei discrimine propugnari: sed ut fatear, mihi non videntur producta utrinque argumenta penitus inconcussa. Primum enim pro communiori sententia facile solvitur, si reponas non fuisse innocentiae statum diuturnum ac permanens ob liberam primi hominis prævaricationem; habuisse tamen ea adminicula, quæ congruunt statui permanenti; quamadmodum in eo non desuerunt ad servandam corpoream vitam salubris ligni alimenta, etsi transgressor homo iis promeruerit spoliari. Nam congruum fuit a Sapientissimo Conditore omnia rationalibus creaturis suppeditari, quæ vel ad sui cultum & religionem, vel ad spiritalem vitam liberali munificentia suppeditantur. Ad secundum dicimus pugnare cum innocentiae statu sensuum rebellionem, & corporalium rerum imagines, quæ in errorem inducant, non autem signa sensibilia, quæ animam corpori insitam in cognitionem rerum spiritualium pertrahant: unde Thomistarum rationem resutant Suarez, Florentius de Cocq, Isambertus, Tournely, & alii. Alterum nil probat, siquidem Sacramenta status innocentiae non fuissent utique animarum medicamenta, nec liberassent a patratum scelerum lue; sed potuissent tamen gratiam impertiri, quæ hominem custodiret, aut gratiam jam acceptam augere.

Ad quartum respondeo disparem esse de Angelo, & de homine primo rationem; ille enim cum sit spiritualis, nec habeat animum consertum carni, non debuit spiritualiter vivere mysteriis rerum intelligibilium corporaliter exhibitis: quod non valet de homine etiam innocente, ut inquit sapientissimus Augustinus. Ad postremum dicimus nec ex scriptura, aut traditione colligi posse quale Sacramentum extiterit in lege naturæ pro delendo originali peccato, cum tamen aliquod consensu fere omnium extiterit; neque necessum est ea, quæ ipsa religionis, & congruentiæ ratio commonstrat, divina auctoritate comprobari, præsertim si ad fidem, cuiusmodi est præsens quæstio, non spectent. Quod si secunda sententia arrideat; dices in Scripturis commemorari lignum vitæ, quod juxta Augustinum habet Sacramenti rationem.

Ceterum nec secundæ sententiæ argumentationes invictissimæ sunt. Ad primum enim responderi potest, quod Augustinus vel loquitur de mysteriis & ritibus, quibus una religio ab alia discernitur, vel saltem non instituit sermonem de statu innocentiae. Quod loquatur de mysteriis & ritibus, quæ sæpe numero Sacramenta non sunt, liquet; nam indiscriminatim verba facit de qualibet religione, sive vera, sive falsa, dicens, *In nullum autem nomen religionis seu verum, seu falsum, &c.* Quis autem in falsa religione vera Sacramenta potest excogitare? Intelligendus est ergo Augustinus de sacrificiis, quæ in unaquaque religione offeruntur, maxime quod disjunctive loquitur, *nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum &c.* Quod vero Augustinus non sit de statu innocentiae accipiendus, patet ex eo, quod perseverante statu innocentiae omnes homines unum Deum adorassent, eandemque rempublicam constituissent, ideoque non opus fuisset, ut certis signaculis homines condunarentur, & fideles corporalibus signis discernentur ab idololatriis. Alterum facilis est solutionis, sacrificia enim in statu innocentiae essent religiosi cultus protestativa, sed non symbola gratiæ; nec ipsam gratiam promeruerunt, nisi per modum meriti, sicut illam promerentur virtutum opera; oblationes enim, inquit Dominicus Soto, *non aliter sunt causa gratiæ, quam elemosinæ, & jejunia*. Quod sequitur, hac ratione diluitur. Augustinus lib. viii. de Gen. ad lit. cap. iv. num. 8. appellat lignum vitæ Sacramentum, quatenus Sacramentum late acceptum rem arcanam designat, docens in ligno vitæ figuratum Christum, qui vera Sapientia est, ut in petra, de qua fluxerunt aquæ. Ait enim: *Erat ergo & lignum vitæ, quemadmodum Petra Christus, nec sine mysteriis rerum spiritualium, &c.* At Petra verum propriumque Sacramentum, ut in præsentia accinitur, nequaquam fuit: ideoque

que nec lignum vitæ. Afferit eo loci numer. 10. Augustinus etiam exemplum matrimonii; quod certe *Sacramentum* erat lato modo, in quantum scilicet præsignabat Christi & Ecclesiæ unionem, ut inquit Apostolus ad Ephes. v. 31. nam in lege duntaxat Evangelica ad *Sacramenti* dignitatem a Christo Domino erectum est, cum olim institutum fuerit *non secundum quod est Sacramentum, sed secundum quod est officium naturæ*, ait S. Thomas 2. p. q. 60. art. 2. ad 3. Ergo ut matrimonium, ita lignum vitæ fuit per Augustinum *sacramentum* eo tantum sensu, quod *mysterium* aliquod præsignabat. Dum vero ait cap. v. num. 11. tribuisse stabilem sanitatem *occulta salubritatis inspiratione*, non significat gratiam collatam animæ, sed firmitatem tributam corpori; non vi aliis cibis communi, sed occulta, & mirabili, qualis apparuit in subcinericio pane, quo Elias quadraginta dierum itinere pervenit ad montem Horeb, 3. Reg. xix. 8. aut in farina, & oleo Sareptanæ viduæ, 3. Reg. xvii. 16. Hæc enim exempla producit ibidem Doctor eximius. Quis veto aut panem illum subcinericium, aut farinam, oleumque *Sacramenta* significatione propria appellaverit?

Hæc utriusque sententiæ argumentis repono: & quantum ad me attinet, subscribo primum Theologis asserentibus nullam repugnantiam habere *Sacramenta* cum statu innocentiae, propterea quod homo corpore animoque conflatus per corporalia signa potest in quocumque statu devenire in cognitionem rerum spiritualium, ut non obscure docet citato loco Augustinus ipsaque ratio demonstrat. Posset etiam iisdem signis conferri gratia, non quæ vulnera animæ sanaret, sed quæ gratiam pristinam foveret, vel ejusdem tribueret incrementum. Nec singularis est hæc sententia, sed Durandi in iv. dist. 1. q. 2. Alexandri de Ales q. 1. memb. 2. Florentii de Cocq de Sacram. sect. x. aliorumque. Ad hæc assermo extitura etiam in statu innocentiae sacrificia, quoniam tenetur creatura rationalis animo, & corpore constans Factorem suum exterioribus, internisque actibus colere. Constituisent quoque homines innocentes Ecclesiam visibilem, quæ sane colligata cerneretur *signaculis* sensibilibus. Affero tandem in statu innocentiae nequaquam futura *Sacramenta*, quæ vim conferendi gratiam haberent intuitu meritorum Christi, aut instituta essent in peccatorum medelam; quoniam sententia nostra Christus non venisset, nisi Adam peccasset, neque est opus valentibus medicus, sed male habentibus, Mat. ix. 12. Atque hæc de statu innocentiae.

Sequitur status naturæ ab Adæ lapsu usque ad legem per Moysen latam, comprehendens annos, juxta communioem Chronologiam, 25. 3. In quo statu, præsertim ante circumcisi-

Berti Thesi. Tom. VI.

nem, nulla fuisse *Sacramenta* nonnulli Scholastici docuerunt, quod sat esset ad justificationem protestatio fidei absque signo ullo sensibili, & si aliquando patriarchæ signum istiusmodi exhibuerint, determinatum non esset, neque divinitus institutum. Atque hanc sententiam tenuerunt Durandos in iv. dub. 1. q. 2. Dominicus Soto dist. 1. q. 2. art. 3. concl. 5. Ledesma, Maurus, Basilius noster Legionensis, Vasquesius, alii. Quidam vero etiam ante circumcisionem extitisse putant *Sacramentum* aliquod pro parvulis originali culpa expiandis, at non pro adultis, quibus sat erat fides in futurum Liberatorem, quocumque tempore ad salutem necessaria, ut alibi definivimus: idque tenent Suarezius disput. xv. sect. 4. in articulum 3. quæstionis lxi. 3. partis, Juenin in Comment. q. 2. cap. 2. Perrimezzi dis. 305. Quale autem ante circumcisionem fuerit pro parvulis remedium, & an determinatum ex divina institutione, an ex hominum arbitrio, ambiguum est, asserentibus Scotistis determinatum fuisse, negantibus aliis; tametsi Mastrius disput. 1. q. 2. num. 51. demonstret nec subtilem doctorem affirmasse signum illud institutum sub aliqua cæremonia, sed tantum, ut inquit, *formaliter*, nimirum fuisse signum sensibile fidei, non alterius virtutis, *materialiter* tamen indeterminatum, & ab hominum pendens arbitrio; quod videtur solo nomine discrepare ab aliorum sententia. Complures denique tam pro parvulis, quam pro adultis in statu naturæ *Sacramenta* extitisse propugnant, inter quos Canus Relect. de Sacram. pag. 3. Gonet disp. 2. art. 2. Gavardi Quæst. 1. art. 3. Cardinalis Gotti q. 1. dub. 4. Tournely q. 2. art. 3. Sconcl. 2.

In hac opinionum discrepantia primum affirmo in lege naturæ aliquod pro parvulis gratiæ signaculum, & *Sacramentum* extitisse: quod ostenditur auctoritate, & ratione admodum probabili. Etenim Innoc. III. cap. *Majores*, lib. 3. decret. tit. 42. indiscriminatim de parvulis cuiusque status ait: *Absit enim, ut universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem.* Ubi *remedii* nomine intelligit proculdubio *Sacramentum*, cum ibidem de circumcissione, & de Baptismo disputationem instituat. S. Pater Augustinus lib. v. contra Jul. cap. xi. num. 45. ait: *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quando quidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset aliqua necessaria causa scriptura latere voluerit.* Item Auctor de Cardinalibus operibus Christi, inter opera Cypriani, cap. de ratione Circumcisionis, inquit; *Sane originale peccatum, quod a primis parentibus in*

totam generis hujus successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari: licet vim plenam significantia non habuerint, donec ad rem ipsam ventum est, quæ figurarum operiebatur velamine. Accedit & ratio: quocumque enim tempore necessaria fuit ad salutem fides in Christum, quæ salvos faciebat antiquos pusillos cum magnis, ut Augustinus ait lib. 2. de nuptiis & concupisc. cap. xi. num. 24. cumque parvuli nequeant fide propria actuali justificationem percipere, ut modo in iis qui baptizantur supplet defectum ætatis Ecclesiæ fides, ita olim fides parentum signo aliquo visibili significata a damnatione eripiebat infantulos: Omnia namque exordia parvulorum, totaque illa principia necdum rationalis infantie sub arbitrio jacent voluntatis alienæ, nec ullo modo eis nisi per alios consuli potest; ut inquit lib. 2. de vocat. Gent. cap. 23. fidelissimus Augustini interpres beatus Prosper, aut quisquis auctor est ejusmodi Operis. Ut ergo fides Mediatoris opitularetur infantibus, aliquo signaculo erat iisdem applicanda. Protestatio enim fidei interior non videtur esse sufficiens ad salutem remedium, tum quia parvulis in utero matrum decedentibus tanta gratia impensa non est, ut ad regenerationem per alienam fidem pervenerint, cum tamen & iis afferre posset salutem parentum, aut extraneorum fides nisi applicandum iisdem esset sensibile Sacramentum: tum quia visibilibus signis ad Deum redeundum est, quemadmodum ab invisibilibus per visibilia cecidimus, ut quo casu anima venit ad infima, eo gradu revertatur ad summa: atque iisdem, quibus corrui, passibus surgat, ait lib. xxvi. Moralium cap. 8. nunc xii. num. 18. magnus Gregorius: ex quo capite necessitatem Sacramentorum inferunt præclari Theologi. Hugo Victorinus pag. 9. cap. 3. Dominicus Soto in iv. dist. 1. q. 2. & alii.

Adversus id opponitur, quod nonnulli Patres asserant in lege naturæ per solam fidem tam pueros, quam adultos fuisse justificados. Scribit enim Tertullianus de Baptismo cap. 13. Fuerit salus retro per fidem nudam ante Domini passionem & resurrectionem: at ubi fides aucta est credendi in nativitatem, passionem, & resurrectionem ejus, addita est ampliatio sacramenti, obsignatio baptismi, vestimentum quodammodo fidei, quæ retro erat nuda. S. Gregorius Magnus lib. 4. Moralium cap. 3. Quod vero apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro iis, qui ex Abraham stirpe prodierant, mysterium circumcisionis. S. Bernardus Epist. 77. ad Hugonem de S. Victore cap. 1. num. 4. At vero quis nesciat & alia præter baptismum contra originale peccatum antiquis non defuisse temporibus? Abraham quidem & femini ejus circumci-

sionis Sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum est; In nationibus vero quotquot inventi fideles sunt, adultos quidem fide & sacrificiis credimus expiatis, parvulis autem solam profuisse, imo suffecisse parentum fidem. S. Thomas 3. p. q. 70. art. 4. ad 2. Ante institutionem Circumcisionis, sola fides Christi futuri justificabat tam pueros quam adultos, ita etiam & Circumcisione data: sed antea non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei.

Perdifficilibus hisce testimoniis, post Canum Relect. de Sacram. in gen. p. 3. Respondent complures, etiam Juenin, Tournely, Frassen, alique recentiores, affirmari a Patribus olim suffecisse solam fidem exteriori signo manifestatam, absque sacrificio quod necessarium erat pro justificatione adultorum; ac solam fidem justificasse, quoniam signum illud erat egenum infirmumque elementum, nullam ex se interiorem gratiam efficiens. At quomodo fides visibili expressa signo appellari queat sola, nuda, absque vestimento; quomodo, si stet hæc responsio, recte scribat S. Thomas ante circumcisionem necessarium non fuisse signum fidei protestativum, fateor me nequaquam percipere. Respondendum ergo est, latere prorsus, quale sensibile signum ante Abrahamum ad peccatum originale delendum homines adhibuerint, scribente Augustino de peccato Originali cap. xxx. num. 35. Et ante Abrahamum quidem utrum aliquo corporali, & visibili Sacramento justi, & eorum parvuli signarentur, Scriptura non exprimit; & lib. 11. de Nuptiis & Concup. cap. xi. num. 24. Superioribus temporibus omni modo latuit Sacramentum justificationis ex fide. Deinde affirmo Sacramenta eandem semper rem significasse, quamquam ipsa fuerint mutabilia & temporalia, ut S. Pater Augustinus tradit contra Faustum lib. xix. cap. 16. Quamobrem in quolibet statu ea Sacramenta obtinuerunt, quæ ipsimet statui congruebant, ita, ut in lege scripta, latis a Deo ritibus, certisque præceptis, eadem Sacramenta determinata essent, & peculiaris religionis signacula, at in lege naturæ, cum homines solo interiori instinctu ad Deum colendum moverentur, ex ipsomet Dei instinctu, nulla lege exterius lata, ipsi homines determinabant res sensibiles, quibus in Dei cultu, & ad expianda peccata uterentur: atque hæc est doctrina doct. Angelici 3. p. q. 60. art. 5. ad 3. egregie ex præcitato Augustini testimonio deducta. Quare ubi S. Thomas q. 70. art. 4. ait ante circumcisionem justificasse solam Christi fidem absque signo protestativo, excludit signum lege determinatum, atque præscriptum, non quod interiori instinctu ducti homines in fidei sui protestationem adhiberent.

berent: nam eo loci fatetur parentes vel preces, vel benedictionem aliquam etiam pro parvulis adhibuisse, sicut adulti pro seip[s]is offerebant preces, & sacrificia; atque id fuisse *Quoddam signaculum fidei*. Eodem pacto Tertulliani, Gregorii, ac Bernardi excipienda sunt verba; negant nimirum extitisse ante Circumcisionem fidei *signaculum*, lege definitum: sive affirmant sufficientem fuisse fidem cum aliqua sensibili protectione.

Ex his vero inferitur quomodo *signaculum* iustitiæ in lege naturæ fuerit, & non fuerit determinatum, quæ erat difficultas secundo loco proposita: erat namque determinatum interiori instinctu protestantium fidem suam ejusdem *signaculi* exhibitione; non erat determinatum præscriptione legis, latoque præcepto. Quod si obijcias, igitur *signaculum* illud non erat a Deo institutum, ideoque nec *Sacramentum*, eadem ratione respondeo minime institutum fuisse præscripto legis, fuisse tamen institutum interiori instinctu, quo ad Religionem, cultumque sui eo temporis Deus homines permovebat; idque sufficere ad rationem *Sacramenti* pro statu legis naturæ; quemadmodum ad *Sacramenta* legis scriptæ, vel Evangelicæ, requiritur divina institutio expressa in tabula fœderis, librisque, vel traditionibus Apostolicis. Neque tollitur ratio *Sacramenti* essentialis per hoc quod vigente statu naturæ possent pro libito homines fidem suam protestari *signaculo* isto, vel illo: determinatio enim signi pertinet, ut Suarezius advertit sub finem sect. 3. ad causam extrinsecam, non ad naturam, rationemque *Sacramentorum*. Neque etiam inferitur fuisse tunc temporis salutis remedium facilius, quam modo sit; quoniam nunc in elemento obvio communique positum est, & cum sit a Christo determinatum, omnibus innotescit, & denique ex se efficientiam habet, non ex applicantium dispositione.

At enim opponis: Sententia est Augustini de nat. & grat. cap. viii. num. 9. parvulos, quibus per *Sacramentum* regenerationis non subvenitur, non admitti in regnum cœlorum, ea damnatione, quæ per universam massam currit: & de Dono persev. cap. ix. num. 21. inscrutabilia esse judicia Dei, cur ex duobus parvulis originali peccato pariter obstrictis, iste assumatur, ille relinquitur, propterea quod gratia post Adæ lapsum est beneficium indebitum; atque, ut S. Pater ait capite ejusdem lib. xii. num. 28. ostenditur Deus bonus in beneficio certorum, justus in supplicio ceterorum. Cur ergo affirmare non possumus parvulos omnes in lege naturæ periisse, cum in iis adinveniretur manifesta causa reprobationis, nimirum originale peccatum?

Ad hæc respondeo, Deum voluntate antegedenti, cujus effectus est remedii ad salutem necessari

institutio ac præparatio, velle hominum universorum salutem; quamvis voluntate sequenti, cujus effectus est applicatio remedii, regeneratio, & consecutio salutis, velit duntaxat salvos fieri prædestinatos; in quorum numero quinam sint, pertinet ad inscrutabile Dei judicium. Ut ergo in hoc Evangelicæ gratiæ statu institutum pro singulis est *Sacramentum* baptismatis, quod tamen, ineffabili Dei judicio ita disponente, non omnibus applicatur; ita in statu legis naturæ voluit adesse ad originalem maculam expiandam commune paratumque remedium, tametsi eodem singuli nequaquam liberarentur. Sive igitur novissima contemplantur sæcula, seu prima, seu media, rationabiliter & pie creditur omnes homines salvos fieri Deum velle semperque voluisse: & hoc non aliunde monstratur, quam de iis beneficiis, eaque providentia Dei, quam universis generationibus communiter atque indifferenter impendit. . . . Deo autem placuit, & hanc multis tribuere, & illam a nemine submovere, ut ex utraque appareat non negatum universitati, quod collatum est portioni, sed in aliis prævaluisse gratiam, in aliis resisluisse naturam, inquit explicata generali, ac speciali Dei benignitate, Auctor librorum de vocatione Gentium lib. 2. cap. 25.

Præterea affirmo, etiam pro adultis fuisse in statu naturæ aliqua *Sacramenta*. Et quantum spectat ad sacrificia, consentiunt e Schola omnes semper extitisse; quod probat tum divina historia commemorans sacrificia Abelis, Cain, Abrahami, Melchisedechi, aliorumque; tum exterior Dei cultus, & forma visibilis religionis, in qua certis *signaculis* homines colligantur. At sacrificia, (quicquid censeant nonnulli) nonnisi lata significatione *Sacramenta* appellantur, cum non sint signa invisibilis gratiæ, sed oblationes factæ Deo in signum supremi ejusdem domini. Ad summum *Sacramentum* fuit sacrificium Melchisedech, ut existimat Suarezius, ac censet probabile Dominicus Soto, negant tamen quamplurimi, tametsi constet fuisse symbolum, ac typum Eucharistiæ ex iis, quæ diximus lib. xxvii. cap. 7. Ratio ergo ex sacrificiis, externoque Dei cultu deprompta non videtur evincere pro statu legis naturæ existentiam *Sacramentorum*. Admittenda sunt tamen, quandoquidem etiam adulti, ac præsertim in eo statu, in quo pœnalis cæcitas grassabatur, essent ad intelligentiam invisibilium signis visibilibus excitandi, quam ob rem dictum supra instituta fuisse *Sacramenta*. Accedit quod actus fidei, & contritionis, neque in statu legis gratiæ semper ad justificationem sufficiunt absque adminiculo *Sacramentorum*: invicissimile est autem majorem tunc habuisse, quam habeant modo, vim, & efficaciam ad peccata expianda. Ceterum quænam fuerint hæc *Sacramenta*, ut supra cum Augustino dictum est, incertum

certum penitus: nec probabilitate caret, nullam aliam habuisse institutionem, præter divinum instinctum intime proborum virorum menti inspirantem, quo signaculo fidem propriam protestarentur.

Gaspar Juenin, qui de *Sacramentis* edidit eruditum Commentarium, opponit verba Gregorii, ac S. Thomæ producta superius, quibus asserunt in lege naturæ adultos *sola fide* justificatos, nec pro illis aliam *virtutem* extitisse, nisi sacrificium. Eminentissimus Gotti dub. 4. paragrapho 3. Jueninum revincit pluribus S. Thomæ testimoniis; in quibus Angelicus Doctor *Sacramenta* appellat sacrificia, oblationes, & decimas. At doctissimus Cardinalis supponit sacrificia esse vera *Sacramenta*, quod adversarius inficiabitur; cum non sint signa gratiæ, sed nostri erga Deum cultus, ac religionis. Nihil itaque respondendum arbitror, nisi quod supra explicavi, per S. Thomam in statu naturæ suffecisse *sola fide*, quoniam præscriptum non erat determinatum signaculum, quo homines fidem protestarentur suam, ut sese explicat S. Thomas q. 60. art. 5. ubi ait: *Sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exterius data, sed sola interiori instinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur.* Sane magnus Gregorius ait, etiam parvulis *sola* tunc suffecisse *fide*, nec tamen Juenin pro iis negat extitisse aliquod *Sacramentum*. De statu autem naturæ disputatum est hæcenus.

In lege scripta extitisse *Sacramenta* aliqua, & quidem a Deo instituta, extra controversiam positum est. Fuerunt enim tunc instituti multi ritus, ac cærimonie sensibiles, quibus gratia, & animarum sanctificatio præsignabatur: cujusmodi fuerunt Paschalis Agnus, inunctio Levitarum, expiationes ac lustrationes, quæ gratiam per Christum conferendam sub figurarum velamine prænuntiabant; obtinuitque eo-temporis Circumcisio, de qua plura sequenti capite. *Sacramenta* quoque vetera commemorat Florentinum Concilium in Decreto Eugenii ad Armenos, & Tridentinum sess. vii. can. 2. ubi agitur de differentia inter *Sacramenta* novæ legis, ac veteris. Juenin, Cardinalis Gotti, alique agunt hoc in loco de veterum *Sacramentorum* duratione: de qua nos prolixè egimus lib. xx. cap. 10. Nihil difficultatis ingerit, quomodo institui potuerint *Sacramenta*, quæ sunt peccatorum remedia, ante adventum Christi, ejusque passionem: in quantum enim erant futuri Reparatoris signa, debebant præcedere adventum ejus, nec passio Salvatoris erat *Sacramentorum* illorum causa efficiens, quæ effectum antecedit suum; sed causa finalis, quæ effectum præcedit sola intentione: gratia vero, quam Deus impertiebatur præstolantibus Re-

demptorem, non efficiebatur ab ipsis *Sacramentis*, sed illam impertiebatur Deus intuitu meritorum Christi, & passionis ejus futuræ; ideoque antiqui patres ejusdem gratiæ, ac redemptionis complementum tantummodo consecuti sunt, quando Christus advenit, pretium solvit, & omnem gratiam post Adæ prævaricationem collatam hominibus, teterrima morte, ac summa personæ suæ dignitate promeruit.

C A P U T III.

Agitur de origine Circumcisionis, & queritur an fuerit Sacramentum divinitus institutum ad delendum originale peccatum.

SUNT, qui negant circumcisionem primum a Deo institutam, atque ab Abrahamo originem habere suam. Sanchuniaton in Theologia Phœnicum apud Eusebium Præp. Evang. lib. 1. pag. edit. Vigeri 38. ait Saturnum omnium primum sibi, & commilitonibus suis pudenda circumcidisse. Herodotus lib. 2. cap. 36. & 104. & Diodorus Siculus lib. 1. pag. 17. tradunt circumcidendi ritum ab Ægyptiis primitus institutum, inde vero ad Colchos, Arabes, Judæosque derivatum. Idem arbitratus est Celsus, qui Origeni objecit circumcisionem Judæos mutuatos fuisse ab Ægyptiis, ut scribit idem Origenes lib. adversus Celsum primo pag. 17. edit. Cantabrig. Amplexatus est sententiam eandem in Canone Chronico p. 73. Joannes Marshamus Anglus. Abrahamum primum omnium circumcisum fuisse communis opinio est; eamque adversus Herodotum propugnat cum ceteris Judæis Joseph Historicus lib. viii. Antiq. cap. 10. num. 3. ac libro 1. contra Apionem num. 22. Origenes cit. loco, Eusebius Præp. Evang. lib. vii. p. 309. Patres paullo post laudandi, Interpretes omnes Catholici, ac Protestantes. Singillatim vero de hoc argumento pertractant Sallianus ad annum M. 2179. num. 8. & 2138. num. 20. Natalis Alex. dissert. 6. in 3. M. ætatem, Augustinus Calmet. dissert. 1. pag. 17. Honoratus a S. Maria Tom. 2. lib. 3. dis. 3. & in Opere de Festis D. N. J. Christi edito eodem anno, quo ad summum Ecclesiæ regimen divinitus evectus est, Prosper Cardinalis Lambertini, nunc BENEDICTUS XIV. Addo Richardum Montacutium Originum Ecclesiasticarum P. prima n. 49. & 50. & Abrahamum Sculretum lib. 1. Exercit. Evangel. cap. 12. Problematicè hac de re disputat Joannes Spencerus de legibus Hebræorum lib. 1. cap. 3. sect. 4.

E Schola Theologi nulla de Circumcisionis institutione, & origine permoti difficultate, ac supponente primum mortalium omnium circum-

cisum

cisum Abrahamum jubente Domino, inquirunt an circumcisio instituta fuerit tamquam signum secernendi hebraicum populum a nationibus ceteris, num vero tamquam gratiæ symbolum, vel *Sacramentum* ad delendam maculam originarii reatus. Propugnant priorem sententiam, ac tenent circumcisionem nequaquam institutam ad peccatum originale delendum, Bellarminus lib. 2. de Sacramentis in gen. cap. 17. Vasquez 12. disput. 184. cap. 3. & ne antiquiores recenseam, L' Herminier de Peccato Originali, & de Sacram. in gen. Tournely q. 111. de Sacram. art. 3. Natalis Alex. in Hist. vet. Test. tom. 1. pag. 163. Angelus Maria Canali lib. 2. de Sacram. q. 1. Institutam tamen circumcisionem in remedium originalis peccati propugnat S. Thomas 3. p. q. 38. art. 3. ad 3. & q. 70. art. 4. & cum illustri discipulorum ejus caterva Gonet Tom. v. disp. 5. & Cardinalis Gotti q. 4. de eff. Sacrament. dub. 5. §. 3. Subscribunt huic sententiæ cum Scholæ suæ principe Mastrius disput. 1. q. 2. art. 3. Brancatus disp. 5. art. 1. Frassen disput. Proem. q. 4. & cum nostri Ordinis universis Theologis, Estius in 1v. dist. 1. §. 29. Du-Hamelius de Baptismo cap. ult. Juenin de Baptismo quæst. 1. & memoratus BENEDICTUS XIV. qui singulis opinionibus recitatis num. xii. doctrinam Sancti Thomæ tandem amplectitur. Tanta nihilominus sententiarum diversitas videtur potius spectare ad efficaciam gratiæ, quam ad institutionem, & necessitatem circumcisionis: nam qui negant fuisse circumcisionem institutam ad delendum peccatum, fatentur tamen fuisse *Sacramentum*, quatenus circumcissione ipsa, tamquam signo, filii Abraham protestabantur fidem suam in venturum Reparatorem, atque ita non vi circumcisionis, sed fidei justificabantur. Qui autem tenent circumcisionem fuisse originalis culpæ remedium, non eodem tramite incedunt, sed quidam contendunt contulisse gratiam *ex opere operato*, alii id negant. Quare nonnulli utramque sententiam ad concordiam revocare student, afferentes circumcisionem quidem ex se institutam non esse in peccati medelam, sed ad filios Abraham a gentibus exteris secernendos, parentes autem illam in parvulis adhibuisse, ut olim in statu legis naturæ signum quodlibet fidei protestativum; in quam sententiam descendit tandem Suarezius disp. v. sect. 1. in q. 61. tertiæ partis, & Cardinalis de Lugo disput. v. de Sacram. in gen. sect. 3. Nos ergo investigabimus hoc in loco, num revera Circumcisio in remedium originalis peccati sit instituta; an vero istud deleat suamet efficacia, erit postmodum disquirendum.

PROPOSITIO I. Abrahamum omnium primum circumcisum, certa argumenta commonstrant.

Ac primum argumentum promittitur ex Scripturis: nam Genes. xvii. 7. Deus Abrahamo circumcisionem præcepit in signum fœderis, dicens, *Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus; & seminis tui post te*: Circumcisio itaque signum erat a Deo institutum, quo in Abrahami semine divinum fœdus dignosceretur. Respondet autem Spencerus pag. 77. circumcisionem quidem, quatenus fœderis divinum signum, a Deo habuisse principium; ac non quatenus est stigma corporeum, medium fecunditatis, aut morbi antidotum. Sed facillime responsio hæc refutatur, cum enim signum fœderis secernat fœderatos ab aliis, ac sit signaculum religionis, quo in unum nomen plurimi coadunantur; si Deus pro signo fœderis instituisse *signaculum*, quod alii vel ad puritatis speciem, vel ad sanitatem ferebant in corpore, nec filii Abraham Deo fœderati visibili signo secreti fuissent a gentibus, neque religio in familia Abrahami persistens sensibili *sacramento* ab idololatriarum cœtu fuisse distincta. Præterea idem Spencerus non aliam discriminis animalium ciborumque causam in veteri lege agnoscit, nisi remedium idololatriæ; quod pariter affirmat de Sacrorum victimis, certisque locis, atque temporibus, demonstrans, quomodo iis omnibus Dei populus a superstitione arceretur, diversas adhibens cœremonias, diversamque vitæ rationem. Videatur Spenceri de legibus Hebræorum ritualibus liber 1. cap. 5. & 6. Cur ergo pari ratione non existimet in obsignanda Abrahami progenie aliam tesseram a Deo institutam ab ea, qua etiam supersticiosi uterentur? Ad hæc idem Spencerus de Circumcissione sect. 6. contendit hanc plurimum valuisse ad idololatriam coercendam, cum Judæi etiam antiqui ad Gentilium partes transeuntes omni arte studerent præputia reducere & abolere circumcisionis vestigia: nec matrimonia cum alienigenis inirent, quod nefas esset commisci cum incircumcisis populum Dei hoc peculiari charactere signatum: atque id a prisca ætate, ut colligitur ex rebus gestis a filiis Jacob cum Sichimitis, de quibus legendum est caput tricesimumquartum Geneseos. Insuper non tantum Philistiim in sacris litteris appellantur *incircumcisi* ut visum Montacutio pag. 57., verum etiam ethnici ferme omnes, cum Exodi xii. præcipiatur circumcidendos servos emptitios, advenas, & mercenarios, necnon peregrinos omnes, qui in Hebræorum coloniam ad celebrandum Phasce Domini transire vellent, quod præcepit Dominus, quando exierunt filii Israel de Ægypto: & Jeremias cap. ix. 26. ita loquatur, *Omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde*. Et quamquam nonnulli ethnici, ut innuit ibidem Propheta, ex Abrah-

hami posteris derivati, & etiam Ægyptii, inter quos Hebræi diu commorati fuerant, præputium postea circumciderint, id nullatenus agere potuerunt ante Abrahamum, cui circumcisio præscripta fuit in signum, quo secerneretur a gentibus. Ad hæc cum jam Abraham cum Sarai uxore sua, longe ante initum cum Deo fœdus, in Ægyptum descendisset, Genes. xii. 10. vero nequaquam est simile, accepisse in fœderis signum id, quod noverat a superstitionissima gente usurpari. Insuper cum præcepisset Deus, ut circumciderentur Israelitæ nati in deserto, Josue v. 9. ait: *Hodie abstuli a vobis opprobrium Ægypti*. Circumcisione itaque præstitit Deus, ne ulterius haberentur tanquam Ægyptiorum mancipia, ne viderentur nati in domo servitutis, ne fœderis cum Abrahamo initi essent expertes; sed oblitterata cum præcisione præputii Ægyptiacæ nationis macula dignoscerentur filii Abraham, & terræ promissionis hæredes: quod ob parentum suorum incredulitatem nondum fuerant consecuti. At circumcisio non fuisset filiorum Abraham signaculum, pristinae captivitatis solutio, & oblatio opprobrii Ægyptiorum, si & hi, atque inter eos commorantes captivi circumcidissent præputia. Me non latet respondere Marshamum, dictum a Domino, *Abstuli opprobrium Ægypti a vobis*, quoniam tam Ægyptiis, quam Judæis opprobrio erant incircumcisi. Sed fallitur. Primo enim eo loci refertur Hebræos per quadraginta annos non fuisse circumcisos, donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antea juraverat, ut non ostenderet eis terram lactis, & melle manantem. Per circumcisionem ergo probum istud, idest, Ægyptiacæ servitutis tessera, ablatum est, signatis iterum filiis Abraham, & ab impiorum cœtu segregatis. Deinde phrasi hebraica, **תועבת מצרים** opprobrium Ægypti, significat id, quod, cum sit in consuetudine apud Ægyptios, ab Judæis usurpatum est illis nota probri atque dedecoris; ut constat ex libro Exodi viii. 26. ubi pecudes, quas Ægyptii colunt tamquam numina, hebræi autem manant & immolant, appellantur **תועבת מצרים** abominations Ægyptiorum. Præputium ergo dictum est opprobrium Ægypti, non quod incircumcisi Ægyptiis probro essent, sed quoniam esse incircumcisum, ut erant Ægyptii tunc temporis, opprobrium erat in filiis Israel. Vide Genesis xxxiv. 14.

Alterum argumentum petitur ex profanorum Scriptorum, ac Patrum auctoritate. Ac primo Josephus lib. viii. Antiqu. cap. 10. num. 3. Herodotum refellit scribentem Phœnices, & Syros, qui sunt in Palæstina, didicisse ab Ægyptiis circumcisionem virilium, affirmatque tan-

quam rem omnibus compertam, nullos alios in Palæstina circumcidi, nisi Judæos: *Ceterum*, inquit, *constat quod nulli alii circumcidantur in Palæstina Syri, præterquam nos. Sed de his singuli ita loquantur, prout ipsis visum fuerit*. Libro autem primo cap. x. num. 5. ait, præcepisse Deum Abrahamo, ut pudenda circumcideret, quod nollet genus ipsius cum aliis commisceri. Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. edit. Sonnij 236. Abraham, inquit, *primus circumcisionem carnis accepit*. Origenes in i. contra Celsum pag. 17. ait: *Post hæc circumcisionem pudendorum non reprehendens Celsus Judæis usitatam, ait eam mutuatos ab Ægyptiis, malens Ægyptiis credere, quam Mosi, qui refert primum mortalium circumcissum Abrahamum*. Joannes Chrys. Hom. xxxix. in Gen. pag. 566. scribit Abrahamum ejusque natos jubente Deo circumcisos, ne gentibus se commiscerent in Ægypto, ut esset assignatus & sibi segregatus populus, ut Patriarchæ semen impermixtum maneret. Idem affirmant Patres alii, inferius laudandi, ubi de causis institutæ Circumcisionis disputabo. Si ergo apud Ægyptios existeret circumcisionis consuetudo; quo pacto fuisset illa repagulum, ne Israelitæ iisdem Ægyptiis commiscerentur? quomodo ipsius circumcisionis nota Dei populus permansisset segregatus a gentibus? qua ratione semen Abrahami servatum esset impermixtum? Futilis est responsio Spenceri pag. 78. non eo præcipue consilio institutam circumcisionem, ut filii Abraham segregarentur a gentibus, tunc enim distinctionis notam Judæi gestassent in fronte, aut in alia visibili parte corporis, non in ea, quam insitus pudor juberet esse velandam. Addit modum, tempus, & ritus latum discrimen inducere inter circumcisionem Judaicam, & Ægyptiam, scribente Origene non eandem esse Judæis, quæ Colchis, aut Ægyptiis, circumcisionis causam, ac proinde nec eandem circumcisionem: *Propositum enim & lex, & voluntas circumcisi fecit, ut sit aliud negotium*. Ita contra Celsum lib. 5. pag. 263. At Spencerus absque labore ullo revincitur. Cur enim circumcisio facta fuerit in occulta corporis parte, ostendit Doctor præstantissimus Augustinus serm. 160. num. 6. dicens: *Signum veteris Testamenti circumcisio in latenti carne. Signum novi Testamenti crux in libera fronte. Ibi enim occultatio est, hic revelatio: illud est sub velamine, hoc in facie*: & lib. xxv. adversus Faustum, cap. 2. *Isti autem, (Abrahamo) signum in parte corporis congrua divinitus datum, quo carnis exspoliatio figurata est. Quod vero ex Origene Spencerus assert, non alio auctore, quam Spencer o ipso, retundam. Demonstravit enim sect. 2. præcedenti, circumcisionem non solum fuisse signum distinctivum, quo populus Israel discernetur a reliquis mundi gentibus, verum etiam*

signum

signum religionis initiativum, quo homines Judaeæ stirpis profitebantur se unius summi Numinis cultui, non gentium superstitionibus, esse devotos. Ubi ergo ait Origenes Colchorum, aut Aegyptiorum circumcisionem ex proposito, lege, & voluntate circumcisi discrepare a Judaica, spectat circumcisionem, ut signum religionis initiativum; non ut distinctivum Judaici populi, sive, ut idem Origenes, inquit, *circumcisorum dogmata*, non impressam in pudendis *signaculum*: exemplumque profert similis sacrificii, quod non eidem a diversæ religionis sacrificantibus immolatur, & nominis *justitiae*, quod aliam apud Epicurum rationem habet, aliam apud Stoicos, aliam apud Platonicos. Igitur si Spencerus fateatur circumcisionem Judaicam inter filios Abraham, & Aegyptios posuisse discrimen, non tantum religionis, & dogmatis, quantum nationis ac seminis; concedat necessum est, Aegyptios olim non habuisse in carne *signaculum* Judaeorum, quemadmodum in religione non profitebantur illorum *dogmata*. Accedit quod Origenes ibidem ait fortasse Colchos, & Aegyptios juxta Hebræorum consuetudinem postea circumcisos, propter al quem infestam Judaeorum genti angelum, qui posset non circumcisos ledere, circumcisos non item: quod colligi potest ex libro Exodi, ubi angelus ante circumcisionem Eliazari contra Moysen valuit: quo circumciso irrita facta est illius potentia.

Argumentum tertium erit demonstratio erroris, in quem Herodotus, & Diodorus Siculus impegnerunt: nam horum testimonio innititur Joan. Marshamus. Herodotus itaque lib. 2. cap. 36. pag. 103. scribit: *Virilia alii talia relinquunt qualia natura sunt, præter eos qui ab istis didicerunt: Aegyptii circumcidunt. Et cap. 104. pag. 127. Soli omnium hominum Colchi & Aegyptii, & Aethiopes ab initio statim pudenda circumcidunt. Nam & Phoenices & Syrii, qui sunt in Palestina, didicisse id ab Aegyptiis & ipsi confitentur.* Diodorus vero lib. 1. pag. 17. de Colchis, Syrisque ait, *per antiquam traditionem in usu his gentibus esse, ut pueros apud se natos ritu ab Aegyptiis derivato circumcidant.* Verum facillime revincuntur falsitatis. Primo namque æquum est, ut Moysi magis, quem Herodoto fidem præbeamus, cum his floruerit temporibus Darii Hystaspidis, & Xerxis circa annum mundi 3500. jam nato Thucydide, qui illum in Olympiis historias suas recitantem audiens fertur lacrymas profudisse. Deinde Artapanus apud Eusebium lib. 1x. Præp. Evang. cap. 27. pag. 433. testatur Aethiopes, tametsi hostes, tam propenso tamen in Moysen animo fuisse, ut ipsius quoque Circumcisionis ab eo ritum acciperent: ideoque nec ab initio circumcisi sunt, neque id mores accepere ab Aegyptiis, ut Herodotus com-

miniscitur. Præterea non caret probabilitate, Aegyptiorum complures circumcidisse pudenda, non antiquo gentis instituto, sed timore angeli, quem incircumcisis audierant infestum, prout ex Origene paullo supra laudato conjiciunt præclari viri Natalis Alexander, & Calmet. Ad hæc Diodorus ait accepisse Circumcisionem ab Aegyptiis etiam Troglodytas, lib. 111. pag. 115. quo loco utitur quoque Marshamus, ut originem Circumcisionis vindicet Aegyptiis. Atqui Troglodytæ non aliunde circumcidendi ritum habuere, quam a nepotibus Abraham: cum enim ipse Diodorus ibidem scribat Troglodytas esse, quos *Græci Nomades vocant*, Arabes scilicet, & incolentes Maris rubri vicinias; quemadmodum Marshamus negare non audebit in Troglodytarum, Arabumque regiones a filiis, ac nepotibus Abrahami deductas fuisse colonias; ita fateari debet non ab Aegyptiis, sed a posteris Abrahami Troglodytas, Arabes, ceterasque nationes circumcisionem accepisse. Arque id ex eo confirmatur, quod Arabes non octavo die pueros circumcidant, sed tertio decimo ætatis anno: nam Ismaelus princeps eorum gentis, Abramo e concubina natus, ea ætate est circumcissus, inquit Joseph Flavius lib. 1. antiq. cap. xii. num. 2. & Origenes cap. 23. Philocaliæ pag. 77. coherentur ad Genes. xxii. 25. Insuper Philisthiim incircumcisos fuisse constat ex Judicum xiv. 3. & ex 1. Regum xiv. 6. Originem autem Philisthiim trahunt e Chasluim filiis Mizraim, ideoque ex Aegyptiis, ex Genes. x. 4. Si ergo Aegyptii antiquitus circumcidebantur, cur non circumcisi Philisthiim, ex Chasluim trahentes genus suum? Mitto quod Bochartus lib. iv. Phaleg, & Natalis Alex. asserunt Chasluim esse Colchos; ex quo sequeretur in hoc quoque mentiri Herodotum & Diodorum, quod scripserint Colchos ab initio, & antiqua traditione circumcisos: de origine enim Colchorum non idem sentiunt eruditi omnes. Insuper apud Aegyptios non universi sese flata lege subjecere circumcisioni, sed sacerdotes duntaxat: alii vero tam viri, quam mulieres non nisi pro libito, & causa abscindendæ cutis turpiter excrecentis, annis quoque pubertatis exactis, & juxta Ambrosium lib. 2. de Abraham, cap. xi. num. 78. anno quartodecimo ætatis suæ. Refert enim S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. pag. edit. Morelli 302. Pythagoram iccirco fuisse circumcissum, ut adyta ingrediens Aegyptiorum mysticam disceret Philosophiam; unde apparet apud Aegyptios præscripto legis circumcisos solum initiandos, & sacrorum ritibus imbuendos. Hinc ortam consuetudinem illam, quod scirent Deum familiaris, quam nationibus reliquis, sapientiam suam patefacere circumcisis, ut viderant, aut a majoribus acceperant, contigisse in Abrahamo, Moysen,

Moyse, & Joseph, probat ex Origene in Epistolam ad Romanos, in Conjectaneis de Dodecap. cap. 6. Triglandius. Ad hæc S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 5. ad 2. inter causas institutæ circumcisionis affert *sugillationem sacrorum Veneris & Priapi, in quibus illa pars corporis honorabatur*. Et quidem ipse Diodorus Siculus lib. 1. pag. 12. scribit a Typhone in 26. frustra Osiride dilancinato, Isidem, cum non posset pudenda illius invenire, effictam virilium Osiridis effigiem in templis adorandam locasse, unde ad Græcos primum, deinde ad gentes alias, Phalorum, Orgiorumque sacra turpissima pervenerunt. In carne ergo præputii mutilanda admonuit Deus detestandam impurissimam Ægyptiorum superstitionem, præcisi in Dei populo iis corporis membris, quæ Ægyptii in memoriam Osiridis venerabantur, & quæ idolorum Mystæ in suis initiationibus præcidebant. Coluerunt quoque Ægyptii Cynocephalum, sive animal *Canicipite*, de quo S. Pater Augustinus lib. 2. de Civit. Dei cap. 14. & lib. vi. cap. 12. & Tertull. Apolog. cap. 6. quod cum fuerit Osiridis simulacrum, commenti sunt quidam esse animal, quod prodit ex materno utero circumcisum; ideoque Sacerdotes Ægyptii ad honestatem quamdam, & similitudinem profani numinis affectandam, veretra sibi circumcidere. Cum igitur soli sacris mysteriis initiati apud Ægyptios circumcissione uterentur, mares reliqui, ac feminae neque omnes, neque cogente lege, neque die post nativitatem octava, decepti sunt Herodorus, & Diodorus, qui asseruerunt Judæos, ceterosque Palæstinos, pueros apud se natos circumcidere, *ritu de Ægyptiis derivato*.

Postremum argumentum sit, quod licet post Abrahami tempora gentes plurima adhibuerint circumcissionem, ut colligitur ex Jeremiæ ix. 26. eæ tantum ab initio præputia secuerunt, quæ ex Abrahamo per Ismaelem, & Cethuræ filios derivarunt, ut Idumæi, ita dicti ab Esavo, quem etiam Edom appellarunt, vel *rusum*, & eorum pars Homoritæ, quos circumcisos scribit h. xxx. 30. Epiphanius: Ismaelitæ ab Ismaele filio Agar, atque posterioribus temporibus illiac exorti Turcæ, & Seraceni, de quibus produximus illustrem locum Josephi: Ætiopes, & Arorum permulti, quos e Cethuræ filii progenitos probant Alexandri Polyistoris testimonio Josephus lib. 1. Antiq. cap. 16. nunc 15. pag. 44. & Eusebius Præp. Evang. lib. ix. cap. 20. pag. 422. Colchi etiam, (si damus Herodoto ab initio circumcisos) sunt ex decem tribubus, quas transfudit Salmanasar, ut Grotius ait in Annot. ad lib. 1. de Verit. Rel. Christ. num. 68. & si cum Bocharto asserantur Chasluim, ut Philisthim, dictum supra non circumcisos, Æthiopes ex Cethuræ posteris natos evincit Grotius

ibid. num. 75. Quotquot ergo mortalium recepere circumcissionem, vel sunt ex Abrahami posteritate, vel ab hac edocti leges, & instituta, pro libidine tamen & veritate religionum a prisco ritu immutata. Ægyptiis circumcissionem tradidisse Ætiopes, ipse Herodotus in Euterpe cap. 104. pag. 127. negare non audet, sed ait: *Ægypti vero atque Æthyopes, non queo dicere utri ab utris didicerint*. At in Ægypto commoratos olim patriarchas, quod Herodotus ignoravit, satis constat. Moyse Ægyptios referre acceptas artes complures, ipsiusque philosophia inventionem, atque illum dicere Orphei magistrum, divinumque Mercurium, tradit ex Artapano lib. ix. Præp. cap. 27. pag. 422. eruditissimus Cæsariensis. Si apud Americanos, & novi orbis incolas circumcisio, ut ferunt, inolevit; illud potuisse appellere Abrahami posteris, diximus disputantes adversus Præadamitas lib. xii. cap. 1. Eo quoque profectas naves Salomonis haud improbabiler scribit in Tabulis sacris Geographicis Augustinensis Lubinus, affirmans regionem Tharsis, de qua legimus in Ps. xlvii. 8. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis* esse regnum Peruvianum; in quo & magna invenitur auri argentique copia, quam fuisse in Tharsis ait Jeremias x. 9. & surunt certis annorum spatiis venti adeo vehementes, ut naves etiam in portibus conterant ac disperdant. Circumcissionem itaque adhibuit primus omnium Abrahamus, eamque ab ejus posteris acceperunt gentes reliquæ; quamvis illam non religionis causa, neque urgente præcepto usurpaverint, sed vel ad evitandum morbi genus, quod *ardens* aut *carbunculum* vocitant, & quod excruciat solos incircumcisos; vel ad profanam quamdam sacerdotum initiationem, vel ob secunditatem, corporeamque munditiam; cum apud Judæos universos tanta religione servata sit, ut illos ad contemptum Gentes semper *Verpos Apellasque* appellarint, & ipsi vicissim homines ceteros, *incircumcisos*. Postremo adeo Judæorum propria est circumcisio, ut veterum Imperatorum legibus eis tantum fuerit permessa, interdicta autem ceteris omnibus, etiam Samaritanis, ut 2. lib. contra Celsum pag. 68. scribit Origenes, confirmatque ex Modestino J. Consulto in suis ad Epiphanium animadversionibus pag. 400. vir literatissimus Dionysius Petavius. Atque hæc adversus Marshamum de origine Circumcisionis, quam a Deo præscriptam Abrahamo narrat historia Geneseos, & apud Eusebium lib. ix. Præp. Evang. cap. 22. pag. 428. Theodotus poeta Phœnicus hisce versibus a Vigero latine redditus:

Qui magnum patriis Abrahamum eduxit ab oris,

Calitus hunc tota jussit cum stirpe recurvo

Glu

*Glande sub extrema, præputia demere ferro:
Paruit, atque Dei verbis immotus inhaesit.*

PROPOSITIO II. Negari non potest, quin circumcisio fuerit data in signum distinctivum seminis Abrahamæ a reliquis mundi gentibus.

Id & profani Scriptores, & Ecclesiastici Patres unanimi consensu asserunt. Josephus lib. 1. Antiq. cap. x. num. 5. Præcepit inquit, Deus Abramo, quod nollet genus ipsius cum aliis commisceri, ut pudenda circumciderent, idque octavo die a natiuitate. Tacitus lib. v. Histor. paullo post initium de Judæis scribit: Circumcidere genitalia instituere, ut diversitate noscantur. Iustinus in Dialogo cum Tryphone pag. 234. ait: Nam circumcisio, quam Abrahamo accepistis secundum carnem, in signum notamque data est, ut sitis ab aliis gentibus, & a nobis discreti. Non enim alia nota est, per quam præ ceteris mortalibus agnosceremini, quam ista in carne vestra circumcisio. Irenæus lib. III. adv. Hæres. cap. 12. num. 11. pag. 168. inquit, Semen Abrahamæ servatum manifeste per circumcisionem; & lib. IV. cap. 16. num. 1. pag. 246. Quoniam autem & circumcisionem non quasi consummatricem iustitiæ, sed in signo eam dedit Deus, ut cognoscibile perseveraret genus Abrahamæ, ex ipsa scriptura discimus. Tertullianus in 3. contra Judæos ad hunc modum de Abrahamo loquitur: Acceperat enim circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis prærogativam. Joannes Chrysostomus Hom. xxiv. in Gen. pag. 566. de causa institutionis Circumcisionis ait: Hoc injunxit, non alterius cujuscumque gratia, quam ut esset assignatus, sibi que segregatus populus: & infra, Vide sapientiam Domini, quomodo cum sciret imperfectas, & parvas eorum mentes futuras, signum circumcisionis quasi frenum quoddam imposuit, ad indomitos eorum impetus, cohibendos. Addit Chrysostomus, ut sua gente contenti essent, & patriarchæ semen impermixtum maneret, ut sic & promissa in eis compleri possent. Ambrosius Epist. 74. num. 4. pag. 1081. Tom. 2. & lib. II. de Abraham cap. XI. num. 70. Tom. 1. pag. 347. appellat Circumcisionem signum carnis sensibile. Hieronymus lib. 1. in Epist. ad Galatas pag. 252. Tom. IV. ita eloquenter, ac more suo, Quia enim ex semine ejus erat Christus oriundus, in quo universarum gentium fuerat benedictio repromissa; & ab Abraham usque ad Christum multa erant sæcula transitura, providens Deus ne soboles dilecti Abrahamæ ceteris nationibus miscerentur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcisionis cauterio denotavit: ut viventes inter Ægyptios, inter Assyrios, Babylonios, atque Chaldaeos, hoc signaculo distinguerentur.

Collegimus accurate hæc testimonia, quoniam ex his Scholasticorum plures putant evidentissimè Berti Theol. Tom. VI.

me demonstrari, circumcisionem in signum distinctivum seminis non ad delendum originale peccatum fuisse institutam, Cujus sane consecutionis vim non percipio; cum enim Sacramenta, quæ gratiam aut significant, aut conferunt, fini etiam signacula religionis, & Ecclesiam ab infidelium cœtu sejungant; quid prohibet, ne asseramus idem signum sensibile segregasse ab idolatris progeniem Abrahami Deo vero devotam, ac simul gratiam aut suamet efficaciam, aut virtute fidei, notatis ipso visibili signo contulisse? Quare 3. Thomas cit. art. 5. q. cii. 1. 2. scribens Abrahamum accepisse circumcisionem, quoniam omnium primus exiens de domo sua se ab infidelibus separavit, docet, etiam institutam ad concupiscentiam frenandam, & in signum oblationis culpæ & pœnæ, quæ in nos carnalem originem ex peccato primi parentis derivat. Atque hæc Augustini sententia post eam, quæ modo consequitur, propositionem, ad trutinam revocanda.

PROPOSITIO III. Allucinantur, qui censent circumcisionem duntaxat ad secernendum semen Abrahamæ ab aliis gentibus fuisse institutam.

Enimvero negari in primis non potest, quin circumcisio fuerit signum commemorativum fœderis initi Deum inter, ac semen Abrahamæ, & signaculum iustitiæ fidei, quam habuit in præputio: cujus fidei gratia, credens in spem, contra spem, futurus erat pater multarum gentium, effœta quamvis ætate, & vetulæ uxoris maritus; ideoque circumcisam progeniem Abrahamæ ad hanc fidem excitandam, ad se devovendam cultui supremi Numinis, & ad promerendam paternam benedictionem. Sat est ad hoc percipiendum, in cap. xvii. Genesis, & in IV. Paulinæ ad Romanos Epistolæ oculos conficere. Hinc per circumcisionem ita in unum Populum Israelitæ coalescebant, ut simul religioni se manciparent, ac fidem protestarentur, eratque proinde præputii mutilatio non tam signum politicum, quam religiosum. Hinc Joseph Flavius in vita sua Tom. 2. numer. 23. pag. 11. narrat, cum Judæi vellet per vim Trachonitas quosdam circumcidere, id se noluisse quod hominem quomque oportet ex animi sui voluntate Deum colere. Erat ergo circumcisio signaculum commemorativum fœderis, protestativum fidei, iniciativum religionis. In hoc vero nulla esse potest, ut arbitror, difficultas.

Præterea circumcisio erat signum commonens, ut carnis voluptates frenentur, ideo in illa parte corporis impressum, quæ vehementius titillat, ut inquit citatis in locis Augustinus, & Thomas. Vidit id etiam Judæorum disertissimus Philo scribens de Circumcisione pag. edit. Antwerp. 547. inter alias maiorem circumcidendi causas esse excisionem voluptatum, quæ mentem

fascinant. Quoniam inter omnium voluptatum illecebras principatum tenet viri congressus cum muliere, instrumentum ejus legislatores mutilari jusserunt, innuendo refecandas voluptates superfluas, non unius tantum hujus generis, sed omnes per unam subindicantes. Hinc est, quod conlucta divinarum Scripturarum phrasi, circumcisio dicitur etiam turpium voluptatum cohibitio, Deut. x. 16. xxx. 6. Jerem. iv. 4. ad Rom. ii. 29. Videatur Cyprianus lib. 1. Testimon. adversus Judæos cap. viii. pag. 536. Recte itaque Augustinus Tract. xxx. in Joan. num. 5. Significat ergo ista circumcisio expoliationem a corde cupiditatum carnalium. Non ergo sine causa data est, & in eo membro jussa fieri: quoniam per illud membrum precreatur creatura mortalium. Similia docet S. P. lib. 11. de Nupt. & Conc. cap. xi. num. 24. & lib. xvi. contra Faustum cap. 29.

Ad hæc circumcisionem fuisse signum baptismatis, regenerationis, & etiam immortalitatis prænuntiativum, non uno in loco demonstrat sapientissimus Augustinus. Nam adversus Iulianum lib. vi. cap. 7. num. 18. id asserit, & ex verbis Pauli ad Colossenses 11. 10. ita commonstrat: Sacramentum circumcisionis in figura præcessisse baptismatis, quis vel mediocriter sacris litteris eruditus ignoret; cum apertissime de Christo dicat Apostolus, qui est caput omnis principatus & potestatis, in quo etiam circumcisi estis circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, in circumcisione Christi, conscripti ei in baptismo, in quo & consurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis, & vos cum essetis mortui in delictis, & præputio carnis vestre, vivificavit cum illo, donans nobis omnia de icta? Hujus ergo circumcisionis non manufacte, quæ nunc fit in Christo, similitudo præmissa est illa circumcisio manufacta, quæ data est Abrabæ. Brevi lib. 2. de Anima, & ejus origine cap. xi. num. 15. Circumcisio quippe fuit illius temporis sacramentum, quod præfigurabat nostri temporis baptismum. Sententiam hanc non esse Augustini peculiarem, sed Patribus communem, facili ratione demonstrabo. Iulianus enim pag. 260. cum Tryphone disputans inquit; Porro præceptum circumcisionis octava die omnino circumcidere jubens infantes natos, nota erat vere circumcisionis, quæ circumcisi sumus ab errore & pravitate, per eum qui a mortuis resurrexit una sabbatorum die Jesum Christum Dominum nostrum. Auctor Quæst. ad Orthodoxos inter Iuliani opera pag. 458. q. 102. Circumc. dimur, inquit: & nos circumcisione Christi per baptismum, exeuntes Adamum, per quem peccatores facti mortui eramus, & induentes Christum, per quem justificati resurreximus a mortuis. In quo ait Apostolus, circumcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis corpus vestrum. Irenæus lib.

iv. adversus hæres. cap. 16. alias 30. numer. 1. ait: In signo ergo data sunt hæc: non autem sine symbolo erant signa, idest, sine argumento, neque otiosa, tamquam quæ a sapiente artifice darentur, sed secundum carnem circumcisio circumcisionem significabat spiritalem. Etenim nos, ait Apostolus, circumcisi sumus circumcisione non manufacta. Auctor opusculi de Sabbato & Circumcis. quod circumfertur sub Athanasii nomine, 2. p. Tom. 2. pag. 58. ait: Ideo enim octavo die circumcidi lex fuit, & mandatum eternum violandum, quo significabatur post septimam diem omnium fore regenerationem. Nihil enim aliud circumcisio indicabat, quam nostram nos exuere naturam: & productis Apostoli verbis ad Colos. addit. Nam expoliationis per baptismum figura erat circumcisio, quam in illis membris fieri præcepit, quibus corpus generatur; ut qui circumcidebantur, adverterent illud esse exuendæ vetustatis signum. Abraham enim cum credidisset, accepit circumcisionem, quæ signum erat regenerationis per baptismum. Cyprianus Martyr Epist. 59. ad Fidum pag. 212. Nam quod in carnali circumcisione, inquit, octavus dies observabatur, sacramentum est in umbra atque in imagine ante præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Nam quia octavus dies, idest, post sabbatum primus dies, futurus erat quo Dominus resurgeret, & nos vivificaret, & circumcisionem nobis spiritalem daret, hic dies octavus, idest, post sabbatum primus & Dominicus præcessit in imagine. Loquitur eodem prorsus modo Auctor de Cardinalibus operibus Christi in Appendice Operum Cypriani pag. 75. Ambrosius denique lib. 2. de Abraham cap. xi. numer. 79. scribit in circumcisis altiori interpretatione illud pândi, quod si mens purgata circumcisa sit, exuta superfluis voluptatibus & cogitationibus restringit animam ad sui castimoniam, purisque sensibus insulam bonarum facit partum generatricem; mox proximo numer. 79. Octavo autem die, inquit, circumcidi puerum lex jubet: mystico utique præcepto, quia ipse est resurrectionis dies; paucisque interjectis causam reddens, cur una cum Abrahamo circumcidendi forent vernaculi, emptitii & alienigenæ, inquit: Et domesticus, & alienigena, & justus, & peccator circumcidatur remissione peccatorum, ut peccatum non operetur amplius, quia nemo adscendit in regnum cælorum nisi per sacramentum baptismatis.

Atque ex his propositio perspicue demonstratur. Non est enim signum duntaxat unius populi distinctivum, quod signum est scæderis cum Deo initi, quod monet sensum illecebras comprimendas, quod baptismi regenerationem, Christi gratiam, & spiritus nativitatem prænuntiat. Id vero convenire Circumcisioni Ecclesiæ Patres disertissime affirmant. Circumcisio itaque

non fuit signum tantum hebraici populi distinctivum. Hinc colliges, ex Patrum antiquorum sententia circumcisionem posse duplici modo considerari: primo, quatenus est signaculum in carne impressum, & hoc pacto est tessera seminis Abraham, seu signum populi distinctivum; secundo, quatenus est symbolum regenerationis, atque hoc sensu est veteris legis sacramentum: unde meridiana luce perspicuum est, Scholasticos, qui testimoniis Patrum præcedenti propositione productis conantur probare Circumcisionem institutam non esse ad delendum peccatum, & maximum Ecclesiæ doctorem Augustinum antiquioribus adversari, Patrum sensa non fuisse assecutos, in signo carnali religionis signaculum & gratiæ symbolum non advertisse, & commentos summam Augustini ab aliis Patribus, ubi nulla prorsus est, discrepantiam. Sed ad reliqua procedendum.

PROPOSITIO IV. Sententia affirmans circumcisionem fuisse institutam ad peccatum originale delendum, non est ab Augustino primum excogitata.

Addo theorema illud contra eos, qui argumentum Augustini probantis peccatum originale ex textu Genes. xvii. 14. *Masculus, cujus præputii caro,* &c. autumant nihil penitus habere roboris, quod juxta universorum Patrum traditionem circumcisio non fuerit instituta ad delendum peccatum, & Augustinus a communi sententia recesserit: quam opinionem ex recentioribus adopravit Nicolaus L' Herminier Tom. vi. pag. 29. & Tournely de Sacram. in gen. pag. 28. Quamquam si occasione exorta hæresis Pelagianæ Augustinus omnium primus in Scripturæ textu ad hæreticos refellendos vim deprehendisset, cujus alii ea hæresi nondum exorta non meminissent; id quidem cederet in præclarissimi Doctoris laudem, nec sententiam novam induceret, sed antiquam pluribus adhuc ignotam promeret & explicaret; quemadmodum novum non est dogma de originalis peccati existentia, & de gratia Reparatoris, tamen Patres ante Augustinum nulla tali quæstione pulsati non tanta perspicuitate dogma ipsum tradiderint. Atque id Augustinus ipse respondit traducenribus, ut novam, suam de prædest. Sententiam, de Præd. SS. cap. xiv. n. 27. & Juliano adversus originalis culpæ transfusionem opponenti quædam verba Chrysostomi, libro 1. contra eundem Julianum cap. vi. num. 22.

Itaque circumcisionem institutam in remedium peccati, novit etiam Judæorum Synagoga. Moses enim Majemonides, in more Nevochim P. 3. cap. 49. Interprete Jo. Buxtorfio, enumeratis Circumcisionis causis aliis, ait præcipuam ac primam fuisse, ut circumcisi *per fidem in unitatem Dei participes fierent foederis Abraham,* at-

que Deus illos in veram religionem suscipiens, prioris natiuitatis defectus abjiceret. In Thalmud Tract. Sanhedrin cap. 11. interprete Josepho de Voisin Burdigalensi, lib. de Lege divina cap. 6. legitur: *Queritur, quando infans particeps esse possit futuri sæculi? R. Machman filius Isaac respondet, statim ac circumcisus est.* In Zoar ad Gen. xvii. 13. *Et erit fœdus meum in carne vestra,* legitur: *Traditio est, quando filius hominis signatur hoc charactere sancto, tunc eum fieri dignum visione Dei.* In Tzeror ham nor, sect. Bereschit, habetur consuetum Hebræis in circumcisione apponere vas cum pulvere, ut in eo recondant præputium, quod præciditur, *Ad significandum serpentem, idest Demonem impulisse hominem ad peccandum, & in causa fuisse cur moreretur, & in pulverem reverteretur.* Vide præcitatum Voisinum cap. 7. pag. 49. Rabbiorum itaque testimonia, & ipse peragendæ circumcisionis ritus evincunt persuasum esse Judæis aboleri cum præputio vetustatem carnalis generationis.

At veniamus ad Patres. Firmissima horum sententia est, illorum etiam, qui Augustini tempora præcessere, institutam circumcisionem in signum abolitionis carnis peccati, & regenerationis per Christum. Demonstratum id est, præcedenti assertione. Quid ergo juxta antiquos Patres in circumcisione desideratur, ut sit *Sacramentum* institutum ad abolitionem peccati? Adest divina institutio: adest ratio signi: adest renovationis, & gratiæ symbolum. Hoc unum reponere possunt adversarii, *Sacramentum* illud gratiam præsignasse, non contulisse, seu fuisse naturæ suæ elementum egenum, e sola fide Christi, non vi sua justificationem impertiens. Verum hoc interim concessio (de circumcisionis quippe efficacia agendum est postmodum) non consequitur circumcisionem minime fuisse institutam in remedium peccati. Major siquidem Theologorum pars, & ipsemet Tournelius q. 2. art. 3. concl. 1. propugnat in lege naturæ extitisse adversus peccatum originale remedium, quamvis non absque fide venturi Messie noxam culpæ expiaret; ac docet Patres, ubi fidei tribuunt pro eo statu justitiam, nequaquam excludere signum *Sacramenti* sensibile. Eadem ergo ratione, quamvis circumcisio regenerationem, quam juxta veteres præsignabat, non effecisset, sed hæc opus fuisset solius fidei signo visibili circumcisionis manifestatæ, esset nihilominus originalis peccati remedium. Quod si audiat S. Thomas docens 3. p. quæst. 60. art. 5. determinanda fuisse signa, & *Sacramentorum* elementa post coadunatum Dei populum, & facta Messie promissione, *ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanus genus sanctificatur; nemo jure negabit, quin segregata familia Abra-*

hæ in cultum summi Dei, percusso fœdere, ejusque semini promisso Reparatore determinatum non sit, & vel scripto, vel traditione manifestatum remedium illud, & Sacramentum justificationis, quod, ut Augustinus ait, *superioribus temporibus omnimodo latuit*. Nullum vero, (nisi sit circumcisio,) post segregatum Abraham semen, expressam ac determinatum remedium pro parvulis potest excogitari.

Ut ad Patres revertatur oratio, S. Basiliius hom. xiii. pag. edit. Morelli 477. circumcisionem baptismati comparans inquit: *Circumcisionem Judæus minime differt ob comminationem; quoniam omnis anima, quæ die octavo non circumciditur, e populo suo exterminabitur: at tu circumcisionem non manufactam, quæ per baptismum in depositione carnis perficitur, differre quævis? Ipsum audisti Dominum: Amen dico vobis, nisi quis renatus, &c.* Quo testimonio producto sub Chrysostomi nomine lib. 2. adversus Jul. cap. 6. n. 18. ita S. P. Augustinus prosequitur: *Cernis quemadmodum circumcisionem circumcisi, comminationem comminationi vir Ecclesiastica doctrina prædictus comparavit? Quod ergo est octavo die non circumcidi, hoc est in Christo non baptizari; & quod est perire de populo suo, hoc est non intrare in regnum cælorum.* S. Ambrosius lib. 2. in Lucam num. 56. *Vides, inquit, omnem legis veteris seriem fuisse typum futuri. Nam & circumcisio purgationem significat delictorum: & lib. 2. de Abraham cap. xi. num. 81. Eregie autem infantie in primis vapitibus circumcidi mares lex jubet, etiam vernaculos; quia sicut ab infantia peccatum, ita ab infantia circumcisio. Nullum tempus vacuum debet esse tutela, quia nullum est culpe vacuum. Et infans revocandus a peccato est, ne idololatriæ polluantur contagio, & ne adorate adulescat idolum, & exosculari simulacrum, parentis violare nidum, pietatem ledere. Simul ne quisquam infletur, quod sibi justus videatur, ætatis maturioris processu Abraham circumcidi jubetur. Nee senex ergo profectus, nec infans vernaculus excipitur, quia omnis ætas peccato obnoxia, & ideo omnis ætas sacramento idonea. Ilychius denique Jerosolymitanus, quem floruisse ajunt imperantibus Arcadio & Honorio, lib. 3. in Levit. pag. 246. scribit: Ergo hic est modus, propter quem infantem octavo die jubet circumcidi. Incircumcisam autem perire de populo suo ostendit, quia ante circumcisionem abominabilem habet carnem & immundam. Mundatur autem per circumcisionem, quæ imaginem gerit resurrectionis mortuorum. Profecto Ilychius per immunditiam carnis intelligit peccatum originale, quod carnali propagatione contrahitur statim enim querit, cur cap. xii. Levit. 2. mulier, non puerulus, vocetur immunda; & respondit, Quia inobedientiæ causa Eva seducta extitit, transgres-*

sio autem, sive inobedientia immunditiam nobis; sordemque contraxit, ideo hoc legislator in mulierem convertit.

Hactenus dicta hanc nobis argumentationem suppeditant. Augustinus non est illius sententiæ primus auctor, quam etiam Synagoga tenet ex Majorum traditione, & quam Patres Augustino antiquiores docuerunt. Quod circumcisio instituta sit in remedium originalis peccati, arbitratur ex vetusta traditione Judæorum Synagoga, & docuerunt antiqui Patres. Eiusdem ergo sententiæ Augustinus non est adinventor, & auctor.

PROPOSITIO V. Quod Circumcisio sit a Deo instituta ad delendum originale peccatum est expressa sententia Augustini, valide sacris literis confirmata, & recepta a posterioribus Patribus, & Scholasticis illustrioribus.

Hanc esse S. P. Augustini opinionem, firmissimamque sententiam, extra controversiam positum est. Scribit namque S. P. Epist. 57. ad Dardanum, nunc 187. cap. xi. num. 24. *Circumcisio antiquis sanctis pro baptismo fuisse creditur.* Lib. 2. contra litteras Periliani, cap. 72. num. 162. *Certe antiquus populus Dei circumcisionem pro baptismo habebat.* Libro tertio contra Julianum cap. 18. num. 34. *Sed ad hoc responde, si potes, cur ipse Isaac nisi baptismatis Christi signo circumcisus fuisset, perisset anima ejus de populo suo? Infra: Quid meruerat, ut anima ejus de populo suo periret, nisi circumcisio subveniret? Et lib. vi. cap. 7. num. 19. de originali vitio, inquit, Quod nisi esset in semine, ad parvulos, quibus circumcisio illa corpori auferendum esset, nullatenus perveniret. Plura alia subjiciam infra. Interim hæc Augustini mentem satis patefaciunt.*

Ionixam esse hanc sententiam sacris literis, sic demonstro. Genes. 17. 14. legitur, *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo; quia pactum meum irritum fecit.* Quorum verborum sensus est, Qui circumcisus non fuerit, perditionem nequaquam evadet, quoniam reus est transgressionis Adæ, in quo omnes peccaverunt, neque in eo observatum est pactum Circumcisionis institutæ ad illius transgressionis abolitionem; quemadmodum illorum verborum, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, sensus est, Qui non susceperit baptismum institutum in originalis culpæ remedium, evadere non poterit damnationem. Sicut ergo baptismus, ita circumcisio (salva utriusque Sacramenti discrepantia) in originalis reatus medelam fuit instituta. Utitur hac argumentatione Augustinus adversus Pelagianos lib. 2. de Nuptiis, & Concupisc. cap. xi. num. 24. scribens: *Sed ipse jam dicat, quare interiret anima ejus de genere suo, si circumcisus die non esset octavo: quid ipse*

peccasset, quid offendisset Deum, ut de aliena in se negligentia tam severe puniretur, si nullum esset originale peccatum? De circumcidendis enim Deus sic mandavit infantibus: *Masculus, &c.* Ex quo enim instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei, ita ad significationem purgationis valebat & in parvulis originalis veterisque peccati, sicut & baptismus ex illo valere cepit ad innovationem hominis, ex quo est institutus. Vide eundem Augustinum de Peccato Originali cap. 30. num. 35. de Civit. Dei lib. xvi. cap. 27. lib. 2. Operis imperf. cap. 201. & quæ nos diximus lib. xiii. cap. 1.

Quamvis loco mox laudato Augustini interpretationem vindicaverim ab adversariorum objectionibus; non abs re tamen erit, si eadem hoc loco iterum retundam. Inquirunt ergo primo, Augustinum in eam sententiam ductum, quod citato in loco Geneseos legitur *octavo die*, ex Versione xx. Interpretum, ex quibus consequi existimavit comminationem illam spectare ad parvulos cum revera pertineat ad adultos duntaxat, qui circumcisionem negligendo ut irritum faciunt pactum initum cum Abrahamo. Ita Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. xvii. pag. postremæ edit. 80. Tournely de Sacr. pag. 306. Nat. Alex. Tom. I. pag. 113. & præter oppositæ sententiæ omnes, etiam Augustinianus Coquæus (si hoc in loco Augustinianus dicendus est) Comment. in cap. 27. libri xvi. de Civ. Dei p. 1041.

Verum nil facilius, quam istam responsionem explodere. Do enim Bellarmino, aliisque *octavo die* desiderari in Hebraicis Codicibus, in Chaldaea paraphrasi, in Vulgata Latina Versione, addantque, si lubet, Arabicam, & Syriacam. Ergone in Versione lxx. Interpretum voculæ illæ duæ per errorem irreperunt? Nequaquam. Nullus enim Græcus Codex proferri potest, qui illis careat, nec emendatissimus jussu Sixti V. Romæ editus anno 1588. & recusus Parisiis an. 1628. Ita ergo Seniores illi scribere. Ætate etiam Augustini lectio illa obtinebat; nam alias hoc testimonium non adeo frequenter inculcasset adversus hæreticos Pelagianos. Adde in hoc loco producendo maximam Augustini diligentiam. Citato libro 2. de Nuptiis & concup. cap. xi. ita locum hunc recitat, *Masculus, qui non circumcidetur carnem præputii sui octavo die*, & eadem orationis syntaxis legitur in Sixtina, coherentem ad Græcum, ὁ δὲ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα. Augustinus itaque usitata lectione usus est vera, & quoniam hostes oppugnabat veritissimos, diligenter examinata. Cum itaque lxx. ita scripserint, quare erroris insimulantur? Cur non dicuntur potius expressisse sensum hebraici textus, quam illum adulterasse? Sensum vero hebraici voluminis, num poterant Bellarminus, & qui ex eo scripserunt, Scholastici juniores,

feliciter assequi, quam lxx. viri sapientissimi, ex omnibus tribubus selecti, divinoque numine afflati? Optime idem Bellarminus Tom. I. lib. 2. cap. 6. pag. 41. de Versione lxx. protulit iudicium illud: *Certissimum esse debet lxx. Interpretes optime transtulisse, & peculiari modo Spiritum sanctum assistentem habuisse, ne qua in re errarent, ut non tam Interpretes, quam prophetae fuisse videantur*: additque nihil posse in hac Versione reprehendi, nisi vitia, quæ in eam postea irreperunt, negligentia, vel malitia, aut etiam ignorantia aliorum. Atque id quidem sentiendum erat de ea Versione, quam laudarunt Patres omnes, & usu suo consecrarunt fidei conditores Apostoli. Retinendæ sunt ergo voculæ illæ, *octavo die*, quoadusque non demonstrentur malitia, aut ignorantia aliquorum intrusæ. Hinc videor mihi huiusmodi male Volum. 2. pag. 2. scripsisse Græcam versionem falsam non esse, sed suppeditare commodam interpretationem verborum. Vidit hæc & Suarezius scribens laudata disput. v. sect. 1. *Unde potest sumi indicium, antiquam Juæorum Synagogam ita hunc locum intellexisse, & Septuaginta Interpretes ad explicandum amplius sensum suo tempore, & in sua Ecclesia receptum illam particulam addidisse*. II. Afferui citato volum. 2. *τὸ in octavo die* haberi etiam in Pentateucho Samaritano, quod nemo hætenus observarat: ex quo quantum Augustinianæ sententiæ accedat roboris per se constat. Pentateuchus enim Samaritanus scriptus est antiquis hebraicis litteris, si fides habeatur Joanni Morino, a temporibus Esdræ; si Waltoni, aliisque, saltem ante Christum natum. III. Præcitatus textus Geneseos, ut habetur in Vulgata, & supra recitatus est; comprehendit propositionem indefinitam, & non solum de adultis, qui circumcisionem negligunt, verum etiam de parvulis accipiendam, non minus ac verba Evangelii, *Nisi quis renatus, &c.* Ut ergo comminatio hoc loco expressa non solum excludit a regno cælorum adultos contemnentes baptismum, sed etiam parvulos non baptizatos, quia absolute excludit non renatos: ita verba Geneseos comminantur perditionem tam adultis negligentibus circumcisionem, quam parvulis non circumcisis, quoniam perditionem minantur indefinite masculo non circumciso. Nec a nobis cuditur primum hæc ratiocinatio, sed illam nobis præmonstravit Innoc. III. cap. *Majores*, scribens: *sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica lex clamabat: Anima, cujus præputiæ caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Evangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens*. Similia Prosper inferius laudandus. Atque his prior adversariorum responsio eliditur, & profligatur.

Secundo respondent per illa verba, *debetur anima ejus de populo suo*, designari duntaxat mortem temporalem infligendam ei, qui adultus circumcisionem omiserit carnis suæ; aut *excisionem* legalem, sive a cœtu posterorum Abrahamæ expulsionem. Enim vero, inquiunt, id significat hebraica phrasis, *perire de populo suo*, hebraicumque verbum **כָּרַח**, *excindere*. Videbis Exodi xii. 51. xxxi. 14. Levit. vii. 21. Num. xix. 20. Hæc exempla ex Bellarmio opponit nobis Tournelius. Addiderat præclarissimus Controversiarum Scriptor exemplum Moysi, quem Deus voluit occidere Exodi iv. 24. quoniam non circumciderat filium suum. Quamquam enim Augustinus quæst. xi. in Exodum, & lib. iv. de Baptism. cap. 24. num. 31. conatur ostendere filium Moysi in periculo fuisse, non ipsum Moysen; apertum tamen est ex contextu, mortis periculum subiisse Moysen, non puerum: quippe legitur, *Cumque esset in itinere in diversorio Moyses occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Quem* (inquit Bellarminus) *nisi Moysen, de quo verbis proximis loquebatur?* Sephora quoque Moysi dixit, *Sponsus sanguinum tu mihi es*; maritum, quem amissura fuerat, allocuta, quasi diceret, Redemi te sanguine filii mei. Moyses ergo, non filius subierat pericula, ut in cap. 5. ad Galat. affirmavit Hieronymus. Hæc Bellarminus, & laudato in loco noster Coquæus.

Respondeo verbum **כָּרַח**, idem esse, ac, *scindere*, & *exterminare*; & aliquando significare mortem corpoream, aliquando separationem a cœtu sanctorum. Quid hoc in loco significet, videndum est. Etsi Rabbiorum quidam, ut R. Samuel, & R. Menahem autumaverint, eum, qui carnem præputii sui non circumcidit, moriturum absque liberis ante annum quinquagesimum, vel sexagesimum, hæc tamen opinio futilis est, nec a Rabbiniis omnibus recipitur. Quod illic accipienda sit mors corporis violenta, nemo dixerit; omnibus quippe fatentibus, nemo ob prætermisam circumcisionem subiit præcepto legis pœnam capitis. Igitur accipiamus oportet hunc locum, ut incircumciscus intelligatur abscissus, & segregatus a filiis promissionis, & a semine Abrahamæ; quod sit aut per sempiternam mortem, aut per separationem a visibili Ecclesia. Si primum dixeris, in partes Augustini descendis; si alterum affirmans, etiam Augustino subscribis; quisquis enim in Ecclesiam Sanctorum non recipitur, etiam a cœlorum beatitudine excluditur. Si quis dicat, Absque baptismo non connumeramur inter Christianos, verum ille dicit; & si quis ait, Sine circumcisione olim nullus reputabatur in semine Abrahami, verum & iste pronuntiat. At excludi a numero fidelium est etiam excludi a regno cœlorum; segregari a semine Abrahamæ erat promissis benedictionibus exspoliari. Confir-

mant ergo, non oppugnant Augustini sententiam, qui contendunt sensum illorum verborum, *Peribit anima ejus*, esse, *Segregabitur a cœtu Judæorum*. Ita etiam peribat Exodi xii. 15. qui septem diebus azymorum comedebat fermentatum, & Exodi xxxi. 14. qui non custodiebat sabbata, ita, ut non solum tamquam fractor legis puniretur, verum etiam contraheret maculam transgressionis. Pœna enim non infligitur absque culpa. Recte itaque Augustinus in parvulo, cuius anima ob incircumcisionem peribat, infert peccati maculam; recte ait: *Quid meruerat, ut anima ejus de populo suo periret, nisi circumcisio subveniret?* II. Præterea Aben-Ezra in cap. xvii. Genes. fatetur Hebræorum plurimos sentire, quod anima pueruli incircumcisi in futuro sæculo puniatur; & licet is sententiam istam non sequatur, habet tamen hæc assertores Rabbios alios clarissimos supra laudatos. Porro Glossa Interlinearis habet: *Non computabitur inter Sanctos, & alias, Delebitur de cœtu Sanctorum*. Negare id non potuit vulgatissimus interpres A Lapidè, scribens in Pentateuchum pag. 136. *Per mortem corporalem significatur, & intentatur mors spiritualis animæ, & eterna damnatio illi, qui circumcissionem vel infans non suscepit, (infanti enim mors animæ infligi potest a Deo, non vero mors corporis a iudice) vel adultus neglexerit; quod scilicet hac de causa excindatur a familia Abrahamæ, populo, & Ecclesia Dei, ac consequenter ab hereditate cœlesti*. III. Apponi ad populum suum est connumerari cœtui sanctorum, Gen. xxv. 17. xlix. 32. Machab. i. xiv. 30. aliisque in locis. Igitur deleri de populo suo, erit idem ac a Sanctorum cœtu sejungi, ut diximus lib. xiii. cap. 1.

Quod ad Moysen attinet, fateor illum, non puerum Eliezer positum Exodi iv. in vitæ discrimine; propterea quod non tantum pœnam mereantur pueri non regenerati ob culpam originalem, verum etiam adulti ob negligentiam in Sacramentis administrandis, maxime Ecclesiæ principes, qualis tunc Moyses eligebatur. Nihil ergo valet exemplum Moysi adversus Augustini sententiam. Immo egregie illam confirmat, si expendantur quæ propositione 4. produximus ex Ambrosio, circumcisionem scilicet præstitisse, ne semen Abrahamæ idolatriæ pulleretur contagio. Peccato quippe originali inquinati, utpote mancipia Diaboli, sunt in idolorum cultum ceteris proniores. Eam ob rem Moysi in Ægyptum proficiscenti Deus non circumciso Eliezer mortem comminabatur, quia ille contra idolatras dimicaturus patiebatur in filio idolatriæ somentum, & labem originalem. Hæc nostra, si cui arrideat ratio, poterit illinc stabiliri, quod circumcisio iterum indicta fuerit Exodi xii. 48. cum populus Israel ex Idololatrarum finibus educeretur, & in

& in deserto prætermiffa ab incredulis adhuc ad-
dictis Ægypti rum superstitioni. Ceterum Augu-
stinus (quicquid Bellarminus afferat,) opinio-
nem illam de Eliezere non putat inconcussam,
sed addit, *Quamquam & si de Moyse accipere
quisquam voluerit, non est magnopere resistendum.*
Non amplectitur tamen communem sententiam
in serm. 86. de Temp. ut scribit in hunc locum
A Lapide pag. 144. Sermo enim ille suppositi-
tius est Verlino, Vindingo, Maurinis Patribus.
Duas etiam oppositiones e contextu petitas non
fabricavit aut Bellarminus, aut Coquæus, sed
eadem Q. xi. attulit, & solvit ipsemet Augu-
stinus. Hujus autem responsiones, quoniam us-
dem oppositionibus nullo pacto percellor, ac sum-
mum advariis liberalissimus, perquirat Lector
apud Doctorem Ecclesiæ præstantissimum. Posset
etiam reponi, ea verba Sephoræ, *Sponsus san-
guinis tu mihi es*, non ad Molen dicta, sed ad
filiolum, ita, ut sensus sit, Per circumcisionem
datus es mihi sponsus, idest, Ecclesiæ, quali
conjugii fœdere copulatus; puer enim circumci-
sus ab Hebræis appellatur *חַתָּן*, Sponsus eodem
vocabulo, quod occurrit Exodi 17. 25. ubi le-
gitur *חַתָּן בְּמִי*, Sponsus sanguinum: unde
Targum legit, *Per sanguinem circumcisionis istum
datus es nobis sponsus*, si fides habenda est Schin-
dlero in Lexico, voc. *חַתָּן*, & Spencero de
Legibus Hebr. lib. 1. cap. 4. sect. 5.

Tertio loco adversarii respondent, Augustinum
in eo lapsum, quod ea verba, *Pactum meum ir-
ritum fecit*, acceperit de pacto a Deo inito cum
Adamo, Gen. 11. 17. In quocumque enim die
comederis ex eo, morte morieris; cum referenda
proculdubio sint ad pactum initum cum Abraha-
mo, de quo eodem cap. xvii. Gen. Hoc est pa-
ctum meum, quod observabitis inter me, & vos.
Circumcidetur ex vobis omne masculum: cumque
octies ibidem pactum hoc memoretur, nequit ad
pactum cum Adamo initum detorqueri, ideoque
nihil illic de peccato originali, quod parvuli
trahunt ex Adam, in quo omnec peccaverunt.
Hinc ubi Vulgata legit, *Masculus, cujus caro
præputii circumcisa non fuerit*, habet Chaldaicus
Paraphrastes, *Masculus, qui non circumciderit car-
nem præputii sui*, commonstrans hunc locum per-
tinere ad adultos fractores illius pacti, non ad
puerulos.

Resp. neminem latere, quin verbum *חַתָּן* Ir-
ritum fecit, quod in conjugatione Kal activum
est, si accipiatur in conjugatione Hiphil, sensum
eddere passivum, & idem esse, ac in eo irritum
fuit. Hoc supposito, quod nec diffitetur A
Lapide in Pentat. pag. 136. ita adversarios allo-
quor. In qua conjugatione verbum illud acci-
piendum nobis est? In Kal? Quoniam sive reci-

pias versionem lxx. Interpretum, sive accipias
ad Masculum indefinite, sive referas verbum 14.
*Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fue-
rit*, ad præcedentem verbum 12. *Infans octo die-
rum circumcisi erit in vobis*, nomine masculi ve-
nit etiam recens natus puerulus; cum is neque-
rit frangere fœdus initum cum Abraham, quo-
modo pactum Domini dissipavit? Recte itaque
Augustinus de Nuptiis & Concup. lib. 2. cap.
xi. num. 24. *Dicat iste, si potest, quomodo puer
ille testamentum Dei dissipavit, octo dierum quan-
tum ad ipsum proprie attinet innocens infans; &
tamen nullo modo Deus vel sancta Scriptura id
mendaciter diceret. Tunc ergo dissipavit testamen-
tum Dei, non hoc de imperata circumcissione, sed
illud de ligni prohibitione, quando per unum ho-
minem peccatum intravit in mundum, & per pec-
catum mors, & ita in omnes homines pertransiit,
in quo omnes peccaverunt. Idem repetit S. Do-
ctor lib. 111. contra Julianum cap. 18. num. 34.
& de Civit. Dei lib. xvi. cap. 27. Si verbum
חַתָּן accipias in conjugatione Hiphil, sensus
erit, ideo perire incircumcisi pueruli animam,
quoniam in illa servatum non fuit pactum cir-
cumcissionis, qua potuisset evadere perditionem;
quam sententiam fateor communiorē esse, &
literæ magis consonam. At Augustinus, quam-
vis linguæ hebraicæ vim non attenderit, attamen
hanc etiam responsionem (tanta erat ingenii ejus
acies, tanta in scripturis enodandis libratio) ad-
hibuit loco nuper laudato, scribens: Si autem
quisquam hoc non nisi de ista circumcissione dictum
esse contendit, quod in ea testamentum Dei, quo-
niam non est circumcissus, dissipaverit parvulus,
querat locutionis aliquem modum, quo non absur-
de possit intelligi ideo dissipasse testamentum, quia
licet non ab illo, tamen in illo est dissipatum.
Verum sic quoque animadvertendum est nulla in se
negligentia sua injuste interire incircumcisi animam
parvuli, nisi originalis obligatione peccati.*

Quod dixi de duplici Hebræorum conjugatio-
ne, elidit cavillulum alterum. Jonathan quip-
pe, & Onkelos accepit verbum, *חַתָּן*;
circumcisa non fuerit, quasi sit futurum Kal a
verbo *חָטַן* circumcidere, cum sit futurum Niphal a
verbo *חָטַן*, circumcidi; nam lxx. Hieronymus,
Interpres Latinus, Arabs, Syriacus reddiderunt,
circumcisa non fuerit, &c. nec sine ratione va-
lida, cum idem futurum *חָטַן* occurrat præ-
cedenti versu 12. in significatione passiva. Re-
tinenda est ergo lectio Vulgatæ: ac puderet
Scholasticos nonnullos inania hæc objectare, si
animadvertissent Sixtinum Amamam in Anti-
barbaro, pag. 413. aliosque Heterodoxos hoc
in loco Vulgatam nostram reprehendere. Verum
his

his opponam Joannem Druſum, qui Notis majoribus Volum. 1. Criticorum ſacrorum pag. 429. inquit: *Aliter ceteri: nam lxx. ὁς ἔχει πρῆπτον τὸν σάρκα τῆς σαρκὸς τῆς ἀρροβυδίας αὐτοῦ*. Et Hieronymus: *Cujus præputii caro circumciſa non fuit*: Et Santes: *Cum non circumcideretur caro præputii ejus*. Hoc ſenſu erit futurum

Niphal a נִפְחַל. *Videtur hæc interpretatio melior eſſe: nam maſculus non circumcidebat ſeipſum, ſed aliud id faciebat*. Atque his, ni fallor, conſtat Auguſtini ſententiam valide ſacris litteris communi.

Jure itaque ipſam Auguſtini ſententiam Patres, qui ſubſecuti ſunt, propugnarunt: inter quos Aquitanus Proſper lib. de Prædictionibus Dei P. 1. cap. 14. pag. edit. Lovanii 7. ait indiſtam circumciſionem, *ut per integritatis decus id repararet, quod fuerat vitiatum*: & in Episto-la 84. in antiquiori editione Ambroſii pag. 188. (quæ Episto-la a Suareſio, Fraſſen, aliſque tribuitur Proſpero) de originali peccato diſſerens, *Propter quod, inquit, ſicut nunc in Eccleſia manet conſtitutio Salvatoris dicentis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum: ita ſcratiſſime erat in lege præcautum, ut natus puer, niſi die circumcideretur octavo, exterminaretur anima ejus de populo ſuo, nullum in hæreditate Iſrael habitura conſortium*. Gregorius Magnus lib. iv. Moralium cap. 3. pag. nunc 102. *Quisquis, ait, regenerationis unda non ſolvitur, reatu primi vinculi ligatus tenetur. Quod vero apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis ſola fides, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circumciſionis*. Quæ verba a Gratiano inter Canones relata fuere 111. P. Decreti, de Conſecrat. diſt. 14. can. 5. Sanctus etiam Iſidorus in Genef. exſcriptus cap. 17. a Gloſſa, *Queritur, inquit, quomodo pueri incircumciſi, qui pactum Dei irritum non fecerunt, perire debeant. Sed pactum Dei non ſecundum opus, ſed ſecundum originem in primo homine irritum fecerunt, in quo omnes peccaverunt*. Accedit Bernardus, qui ſerm. iv. de Circumciſione num. 1. ſcribit: *Duritiā duris bene congruam ſervis, filiis commutavit in manſuetudinem, ut rubiginem originalis peccati, quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc jam cum unctiōe gratiæ facile lavet aqua*. Nihil ergo mirum ſi pro diverſitate temporum mutata ſint ſacramenta ut daretur utriſque quod congruum erat eis. Et Serm. I. de Cœna Domini num. 2. *Quæ eſt ergo gratia, unde per Baptiſmum inveſtimur? Utrique purgatio delictorum. Hujus quidem gratiæ ſacramentum prius erat circumciſio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat a parentibus primis, cultellus eraderet*. Legatur & Episto-la ad Hugonem, nunc inter

Traſt. Tum. iv. pag. 119. His ſubſcribit Innoc. III. cap. *Majores*, ubi poſt verba ſuperius laudata, innuens diſcrimen inter circumciſionem, & baptiſmum, inquit: *Eſt originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cælorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſervatum: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum etiam pervenitur, &c.*

Hæc cum non ignoraret Tournely pag. 106. reſpondet Auguſtinum in hanc ſententiam adductum, & quia cum lxx. Interpretibus legebat in textu Gen. *octavo die*, & quia diſputans adverſus Pelagianos undique argumenta ad eos revincendos colligebat. Ceteros omnes tacite omnino dimittit. At de Auguſtino quam inſcite ſententiam proferat, paullo ſupra demonſtravi. Modo addo Auguſtini argumenta *undique collecta*, poſterioribus Patribus fuiſſe probata, idque adverſariorum aut confeſſione, aut ſilentio. De Innoc. III. reponit cum aliis P. A. M. Canali pag. 57. reſpondere eo loci ad interrogationem ſibi factam, num parvulos tenella ætate congruum ſit baptizare, atque in ea reſpoſione aſſumere rationem invalidam, nec opus eſſe, ut in aliqua re definienda firmæ dumtaxat rationes adhibeantur, quemadmodum in 2. Nicæno Concilio definitum eſt Angelos pingendos eſſe, cui definitioni addita eſt a Sophronio hæc ratio, *quia corpore conſtant*, quæ tamen a Theologis non probatur. At primum nemo noſtrum hanc ſententiam propugnat tamquam fidei decretum & illud tantum in præſentia affirmamus, quod ſatis liquet, hanc probatam fuiſſe Innocentio. Deinde eo loci Romanum Antiſtitem aſſerre fractam, infirmamque rationem demonſtrari debet, non temere pronuntiari. Præterea cum nihil aliud in eo Capite occurrat, quod non ſit libratum ac ponderoſum, immerito ratio ex circumciſione petita, tamquam invalida, reſutatur. Poſtremo neque exemplum allatum eſt ad rem; quamvis enim fateamur aliquando inconcuſſas non eſſe rationes omnes in fidei definitionibus inſertas; diſcrimen tamen eſt maximum inter Romani Pontificis reſcriptum, & Joannis Theſſalonicenſis ſermonem Act. v. ſeptimæ Synodi recitatum; puto ſiquidem hunc, non Sophronium, a viro dicto fuiſſe commemorandum: nec ſecundum Nicænum concilium allatam a Joanne rationem probavit, quemadmodum Innocentius protulit, probavitque Auguſtinianam de Circumciſione doctrinam. Sed legendum de hac re caput 2. libri x. noſtrarum lucubrationum, & vii. Volumen Conciliorum Labbei pag. 354.

Aliter Auguſtini ſententiam illuſtriores Scholaſtici exceperunt, Magiſter ſiquidem in iv. diſt.

r. num. 6. indubitatum censet, per circumcissionem, ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis, & actualis parvulis & majoribus a Deo prestitam, sicut nunc per baptismum datur. Carpunt quidem in Magistro nonnulli, quod num. 10. scripserit, ibi solum peccata dimittebantur, sed nec gratia ad bene operandum adiutrix, nec virtutum possessio, vel augmentum prestabatur: quod, inquit Estius, absurdum est, & ad perversa dogmata hæreticorum pertinens, si dicatur remitti peccatum absque infusione gratiæ, seu mentis renovatione. At quod Magister ait num. 6. a nemine reprehenditur: quod vero ait num. 10. falsum est, si accipiat de gratia habituali; verum, si de gratia, qua pervenitur ad regnum, ut inquit Innoc. III. sive; ut olim Irenæus, consummatrice virtutis: idque innuere videntur ipsa Magistri verba. S. Thomas 3. p. q. 62. art. 6. in circumcissione, inquit, conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi venturi: & q. 70. art. 4. Ab omnibus communiter ponitur, quod in circumcissione delebatur culpa, & conferebatur gratia: & ad utrumque ordinabatur circumcisio. Scotus ibidem q. 6. Supponendum tamquam certum, quod per circumcissionem peccatum originale delebatur, quod patet per auctoritates Sanctorum. Et ne reliquos proferam; fuit hæc in Scholis, ut inquit beatus Thomas, ab omnibus recepta communisque sententia: quod & liquet ex Durando in 4. dist. 1. q. 7. Alex. Alesii q. 4. in 7. art. 3. Argentina dist. 1. q. 3. art. 2. Paludano q. 5. art. 4. concl. 2. Soto dist. 2. q. 1. art. 2. aliisque innumeris. Hinc in Tridentina Synodo hanc sententiam e suggestu tradidit vir conspicuus Robertus Fornierius his verbis: Quoniam circumcisio populo Israel ea potissimum causa præcepta est, ut haberet ad manum præsens aliquod efficacissimumque remedium adversus culpam illam, quæ a primo parente ducta, atque in universum genus humanum transfusa cum semine, in ipso nostro ortu natura contrahitur &c. Vide Tom. XIV. Concil. Labbei pag. 1494. Atque his demonstrata est propositionis pars quælibet, nimirum ex mente Augustini institutam circumcissionem ad abolitionem peccati, id ex sacris litteris colligi, probatum denique Ecclesiæ Patribus, & Scholasticis illustrioribus.

CAPUT IV.

Expenduntur, quæ adversus superiorem doctrinam solent opponi.

CONTENDUNT adversarii Augustinum Apostolo, ceterisque Patribus repugnare, plura adversus illum testimonia ex Epistola ad Romanos, atque ex Justino, Irenæo, Epiphani Bertol. Theol. Tom. VI.

nio, Tertulliano, Chrysostomo, aliisque de prompta, nec non ratiocinationes quasdam pervulgatas objicientes. At non discrepare Augustinum ab aliis, hac una adnotatione suadetur, quod hi vel Judæos profligantes, vel differentes de fide Christi, locuti sint de circumcissione nuda, in se tantum inspecta, carnali, Judaica, legali; ille vero circumcissionem spectaverit tamquam signum expoliationis carnis, & tamquam sacramentum justificationis ex fide. Nam & ceteros Patres aliquando de Circumcissione, quatenus symbolum & sacramentum est, tractasse in tertia propositione demonstravimus. Atque id tantum valere plurimum potest ad Patres alios cum Augustino conciliandos.

Quoniam tamen de hac questione (absit invidia verbo) accuratius, quam alii fecerint, disputavimus; posteaquam adnotationes quasdam ex Doctore præclarissimo delibavero, testimoniorum, quæ videntur opposita, scopum ac sensum conabor investigare. Itaque cum Judæi legem, & circumcissionem per se, & absque fide Christi ad salutem conducere falso sibi met persuadeant; illud primum notandum est, circumcissionem non fuisse peccati remedium nude acceptam, sed quatenus erat, inquit S. Pater, sacramentum justificationis ex fide, nec vi legis justificabat, sed per fidem in Christum & gratiam Reparatoris. Eadem quippe fides Mediatoris salvos faciebat antiquos, pusillos cum magnis; non vetus testamentum, quod in servitutem generat, non lex quæ non sic est data, quæ posset vivificare, sed gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Quia sicut nos Christum in carne venisse, sic illi venturum: sicut nos mortuum, ita illi moriturum: sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum; & nos vere & illi, ad iudicium mortuorum, vivorumque venturum. Alterum huic affine, & animadversione dignum est, quod circumcisio licet in carne impressa, symbolum erat tamen circumcissionis cordis, & expoliationis carnis: quod Patres omnes asserunt, & Augustinus scribit in Psalmum lxxiv. num. 12. Circumcisio carnis magni sacramenti res est, & intelligitur inde circumcisio cordis: ideoque, quem admodum signa quælibet spectari possunt & quatenus res sunt, & quatenus symbola rerum aliarum, ita circumcisio potest considerari, ut sectio præputii, atque ut symbolum abolitionis antiqui reatus. Tertio notandum est, pro vario hominum statu immutata quoque fuisse Sacramenta, & circumcissionem, aliasque omnes figuras, quibus Christus prænuntiabatur, post ejus adventum, & post redemptionem peractam, fuisse abrogatas: unde Augustinus lib. 2. de Anima & ejus origine cap. xi. num. 15. ait; Circumcisio fuit illius temporis sacramentum, quod præfigurabat nostri temporis baptismum; & lib. xix.

contra Faustum cap. 9. *Non circumciditur Christianus, quia id quod circumcisione promittebatur, jam Christus adimplevit.* His prænotatis audiamus adversarios peracute ratiocinantes.

Primo loco opponunt: Genesis XVII. ubi de Circumcisionis institutione agitur, non legimus fuisse præceptam, nisi in signum fœderis inter Deum & semen Abraham; atque in pactum ejusdem fœderis. Versu enim II. legitur: *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos, & versu proximo. Erit. que pactum meum in carne vestra, in fœdus æternum.* Non ergo instituta fuit in remedium peccati.

Resp. I. nego anteced. nam versu 14. dicitur, quemlibet masculinum circumcidendum, *ne deleatur anima illius de populo suo:* quæ verba eo pacto commonstrant circumcisionem fuisse remedium peccati, quo illa, quæ leguntur Joan. III. *Non intrabit in regnum cœlorum,* ostendunt eodem fine institutum fuisse esse baptismum: quod post Augustinum tradiderunt Prosper, Bernardus, Beda, Innocentius. Dico præterea, Deum nunquam iniisse fœdus cum impiis, sed cum Noe, cum Abraham, cum Jacob, cum David; fœderatis enim suis, nisi legem transgrediantur. Isaïæ lvi. 5. sempiternum nomen, æternamque vitam promittit. Ut ergo fœdus Deus cum hominibus ineat, opus est justitiam habeant, aut ipso signo fœderis iustificentur. Abrahamus quidem ante circumcisionem justus erat, ideoque accepit, ut ait Apostolus ad Romanos IV. 11. *signum circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio.* At parvuli ex Abraham semine procreati nascebantur, ut ceteri omnes, filii iræ, & originali peccato inquinati. Cum iis quomodo poterat Deus in circumcisione inire fœdus? Quomodo circumcisio erat signaculum justitiæ? Non ob justificationem & gratiam, quam, ut Abraham, habuerint in præputio; igitur ob justificationem, & gratiam, quam eis impertiebatur signum circumcisionis, tamquam signum protestativum illius fidei, quam habuerat Abraham præputiatus, & circumcissus. Non enim absque fide Christi circumcisio justificabat, ut diximus paullo supra cum Augustino.

Præterea obijciunt: Apostolus in citata Epistola ad Rom. cap. IV. versu I. ait: *Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?* Circumcisio itaque nihil gratiæ conferebat. II. In eodem cap. versu II. inquit Paulus: *Signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio.* Præsignabat ergo circumcisio justitiam præexistentem in Abraham, non conferebat spiritualis gratiæ decorem. III. Præcedenti cap. III. versu I. differens de Circumcisionis utilitate, affirmat Apostolus præcipuum emolumentum, quod inde

Judæi capebant, fuisse legem scriptam, notitiamque Prophetarum vaticiniorum, dicens: *Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per omne modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Igitur circumcisio non debebat peccatum: quod opus est prophetia & lege præstantius. IV. Ad Galatas V. 6. definite concludit: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium.*

Resp. Hæc nullius esse momenti, si idem, quod nuper dictum est, attendatur, idest, nec legem Moysi, nec circumcisionem, nec vetera Sacramenta aliquid ad salutem contulisse, nisi per fidem Christi, & gratiam Reparatoris: de qua fide & gratia pertractare Apostolum in Epistola ad Romanos, tradit Augustinus in Ep. ad Sixtum 105. nunc 194. num. I. & manifestum est cuique legentium. Priori ergo loco docet Paulus Abraham justificatum non ex circumcisione, neque ex operibus, sed per gratiam Dei, & per fidem, *Ne circumcisio gloriaretur, gentemque incircumcisam ad fidem Christi nollet admitti,* inquit Augustinus de Civit. Dei lib. XVI. c. 23. Et quidem coherentem ad Apostolum e vestigio hæc proloquentem: *Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Ut ergo eo loci Paulus non denegat justitiam operibus fidei conjunctis, ita nec inficiatur circumcisionem ex fide Mediatoris justificasse. Idem est sensus verborum, quæ secundo loco opponuntur, ubi Paulus demonstrat circumcisionem nudam, & independentem a fide Christi non fuisse regenerationis signaculum, quandoquidem Abraham justificatus fuerat adhuc præputiatus, ideoque ex fide, posteaquam indicta fuit, expiasset peccata. Propterea addit: *Non enim per legem promissio Abraham, sed per justitiam fidei.* Tertio quoque loco demonstrat, etiam gentes præputiatas, præter Judæos circumcisos, ad Christum invitandas: nec Judæis gloriandum, quod legem, & circumcisionem acceperint; quoniam circumcisio carnis, & lex, quatenus spectant ad vetus testamentum, ritusque Judaicos, absque fide Christi, & absque circumcisione cordis in spiritu, nihil aliud conferunt utilitatis, nisi notitiam præceptorum, & eloquiorum Domini, quæ peccatum redarguunt, non tollunt: ideoque semper, & in uno quoque statu Justitia repetenda est a fide Christi, sine qua lex fuisset inutilis, & circumcisio carnis vultus, non justitiæ signaculum. Hinc eodem capite inquit Apostolus: *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio.* Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. Quarto denique loco agit Apostolus adversus eos, qui legem Moysi non a Christo abrogatam,

gatam, sed ad salutem necessariam esse autumabant; cum lex desierit obligare, & circumcisio fuerit sacramentum quidem, sed illius temporis, & quæ adimpletis, quæ prænuñtiabat, remanet nuda, & nihil valet; quemadmodum nihil valet præputium, idest, sine fide, quæ per caritatem operatur, nec Judæus circumciscus consequi potest salutem, nec gentilis præputiatus. Brevi dicam: Apostolus pertractat de necessitate fidei, de vocatione gentium, & de legis abrogatione, minime negans Judæos ex fide Mediatoris fuisse circumcissione purgatos, & observatione legis salutem assecutos; cum Israelitarum fuerit adoptio filiorum, & gloria & testamentum & legislatio, & obsequium, & promissa. Ad Rom. ix. 4.

Nota, quod si quis de baptismo, quem institutum in peccati medelam nemo unus ambigit, assereret saluum facere, quatenus est ablutio carnis externa, non vero in quantum est *ἐπερώμια* bonæ conscientiae, hoc est, arrabo, pignus, ac demonstratio interioris fidei expressa ipsa externa baptismatis cæremonia; adversus id sentientem, asserendum nobis esset in baptismo salvos nos fieri, sed non per aquæ abluionem; nam id docet Apostolorum Princeps Epistola i. cap. ii. illis verbis, *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonæ interrogatio in Deum.* Ubi per depositionem sordium carnis intelligi externam abluionem aquæ, sive lavacrum corporis docent Lyranus, Estius, Menochius, A Lapide, alii. Quid ergo mirum, si Judæis de circumcissione, & lege superbientibus, inquit Apostolus, *Lex non justificat, circumcisio nil valet?* Etiam baptisus nil valet quatenus est corporis lavacrum, valet tamen plurimum, in quantum est fidei signaculum, & Sacramentum, quod, tamquam res type, circumcissione succedit.

Tertio loco opponuntur nobis Patres, qui unanimiter tradunt circumcissionem datam in signum Judaici populi. Horum vero testimonia produximus prop. 2. At quoniam postea demonstravimus, agnosci ab iisdem Patribus institutæ circumcissionis causas alias; diluenda ea loca remanent, in quibus videntur aperte affirmare, quod nullo pacto circumcisio fuerit in originalis culpæ remedium. Itaque Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. 241. de Abrahamo inquit, *Circumcissionem in signum, non in justitiam accepit; postea circumcissionem non justificasse probat ex quo circumcisæ non fuerint mulieres his verbis: Et quod genus muliebri circumcissionis carnalis capax non est, satis ostendit in signum datam circumcissionem istam, & non ut justitiæ opus.* Atque Justinum docuisse, circumcissionem minime datam Judæis, ut iusti inde fierent, & ori-

ginale eorum deleteretur peccatum, indubitatum esse contendit in Apparatu ad Bibliothecam maximam Tom. 2. cap. 6. §. 13. Cl. Nicolaus Le Nourry. ii. Irenæus lib. iv. cap. 16. pag. 246. ait: *Quoniam autem circumcissionem non quasi justitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, &c. & infra: Non per hæc justificabatur homo.* Chrysostomus hom. 27. in Genesim pag. 331. statutam docet circumcissionem, non quod ad animæ salutem proficere posset aliquid, sed ut hoc grati animi indicium, quasi signum, & sigillum circumferrent Judæi: & hom. 29. in Genesim pag. 568. Cur enim, inquit, octo dierum infans circumciditur? Tempus autem definitum a benigno Deo duabus de causis opinor: una, ut in ætate immatura facilius circumcissionis in carne molestiam ferre queat; alia ut rebus ipsis disceremus, quod id animæ nihil conducat, sed hoc fiat signi gratia. Adde Tertullianum adversus Judæos cap. 2. & 3. Epiphanium hæresi 8. ac 30. Ambrosium epist. 74. ad Irenæum, & alios.

Resp. laudatos Patres nequaquam adversari Augustino: quippe dum inquirunt, circumcissionem fuisse signum ea causa datum Judæis, ne gentibus commiscerentur, illam tantum considerant, ut carnis signaculum, ut sejunctam a fide Mediatoris, ut aliquando abrogandam, haud denegantes circumcissione, quatenus erat religionis symbolum, fideique in promissum Reparato-rem signum protestativum, ac Sacramentum, prærogativas alias complures: alioqui iidem Patres quomodo tam diserte affirmassent, ipsammet carnis circumcissionem fuisse fœderis cum Abrahamo initi divinarumque promissionum symbolum, typum baptismi, signum innovationis spiritus, circumcissionis cordis, expoliationis carnis, quæ nonnisi ex divina institutione possunt rei sensibili convenire? quomodo etiam asseruissent, circumcissionem fuisse signum illius temporis, cum etiamnum Judæi in tesseram gentis suæ illam circumferant? Aliter ergo de circumcissione nuda, & legali, aliter de ea, ut simbolo ac sacramento, ratiocinandum est nobis; & antiqui Patres recentioribus eodem lumine pro divinarum gratiarum mensura collustratis, hac ratione conciliandi.

Singillatim vero hæc repono. De Justino ait eo loci Le Nourry, aliter visum Augustino, aliisque Patribus. Potest hæc responsio adhiberi. Nunquid enim Justino subscribimus, ubi in 2. Apologia adstruit Angelorum cum mulieribus concubitum. ubi in Apologia prima pronuntiat dæmones nondum sempiterno igne torqueri, ubi in Dialogo cum Tryphone adhæret Millenariis, quæ dogmata tunc temporis nondum explorata, posterius diligentius discussa abjecerunt? At responsio nostra est, Justinum ibidem contra Judæos disputantem duo commonstrare: unum quod

circumcisio salutem non contulerit natura sua, nec sit proinde quolibet tempore necessaria; alterum, quod etsi plura in ea latebant mysteria, adimpletis tamen figuris erat omnino abroganda. Ut primum ergo demonstret, eadem pag. 241. inquit: *Videsne elementa, & primordia rerum non cessare, neque sabbata agere? Manete sicut generati estis. Si enim ante Abraham non fuit usus circumcisionis, neque ante Moysen celebrationis sabbati & feriarum & oblationum; neque nunc quidem post filium Dei Jesum Christum consimiliter eis est opus. Ut alterum evincat, ait: Atque illud etiam, o viri, ego ostendere possem diem octavum circumcisionis arcanum quoddam præ septimo sacramentum habuisse, quod per hunc a Deo promulgatum sit: verum ne in præsentia in alterum divertere sermonem videar, intelligite quod clamo, sanguinem circumcisionis illius abrogatum esse, & sanguini nos saluari credidisse: aliud nunc esse fœdus, & testamentum, & aliam exevisse ex Sion legem, Jesum Christum. Ex quibus constat Iustinum de circumcisione nuda, & abroganda contra Judæos disputasse.*

Ad Iræneum respondet Fevardentius, eidem refragari universas Patrum Scholasticorum scholas eum suo Principe B. Thoma. Verum scopus Iræni est adversus Marcionem demonstrare vetus testamentum non fuisse opus diaboli, neque contrarium novo: quod Iræneus probat ex quo cæremoniæ legis fuerint Evangelicæ gratiæ symbola; & circumcisio non conferret consummationem gratiæ, sed gratiam, cujus plenus effectus adimplendus erat a Christo; nec justificaret tamquam cæremonia legalis, sed ut symbolum Christi venturi: unde aperte refutatur Marcion, quoniam Diabolus Christi adversarius non instituit vetus testamentum tamquam typum novi, & venturi Salvatoris prænuntium. Præterea ibidem Iræneus non ait circumcisionem non contulisse gratiam, sed non fuisse consummatricem justitiæ, idest, non effecisse, ut circumcisi pervenirent ad regnum: quod præstat, reſeratis a Christo cœlorum januis, baptisma; negatque illam fuisse signum otiosum, & absque symbolo; quia significabat expoliationem carnis, tenebat locum baptismi, & per fidem Mediatoris justitiam impertiebatur.

Quod attinet ad Chrysostomum, priori loco sermonem instituit de Circumcisione nuda, & a Christi fide sejuncta. Sequitur enim, *Quid igitur superbis, Judææ, in circumcisione? Disce, quod ante hanc fuerint justi multi: productisque exemplis Abel, Henoch, Noe, & Abrahami, Sic ab initio, inquit, humanum genus salutem per fidem assecutum est. Ex quo autem Chrysostomus justitiam attribuat fidei, non sequitur quod excludat circumcisionem, tanquam sym-*

bolum fidei protestativum; quemadmodum ex adversariorum sententia, (plurimorum saltem, ac recentiorum,) in statu naturæ ita imputabatur justitia fidei, ut non excluderentur *Sacramenta*, & signacula sensibilia. Eodem pacto excipiendus est locus alter; nam alias Chrysostomus absurda ibidem doceret. Probans enim circumcisionem ad salutem non conducere, immediate sequitur: *Puer enim immaturus, cum ea quæ sunt ignorat, neque sensum eorum habet, quam inde in anima sua utilitatem accipere poterit? Illa enim sunt vere bona animæ, quæ ex electione fiunt: animæ quippe bonum opus est virtutem eligere, & malitiam fugere. Ergo ne baptismus, dum suscipitur a parvulo, quia ignorat quæ fiunt, nec sensum habet, nec ipsum baptismum eligit, nihil ei affert utilitatis? Affert utique, nisi sit ablutio carnis profano ritu, & præter Christi institutionem administrata; atque ita sine ulla arbitrii electione potuit circumcisio parvulis opitulari, non tamen ut abscissio præputii est, & nunc sit a Judæis carnaliter, & absque ullo ad Christum respectu. Recte Bernardus cap. 2. ad Hugonem: Sane parvulis & necdum ratione utentibus, quia sola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati prævaricatio, tandiu credendum est antiqua valuisse sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisset constiterit.*

Eadem responsione eliduntur, quæ ex aliis Patribus produci possunt. Tertullianus enim demonstrat adversus Judæos circumcisionem fuisse abrogandam, quoniam in se inspecta non erat in salutis prærogativam, sed in signum temporis illius. Idem est sensus Epiphani, qui hæresi viii. scribit, tandiu fuisse in usu, quoad subsequeretur circumcisio altera spiritualis, idest, baptismus. Hæresi autem xxx. primo docet, quod circumcisio olim non erat perfecta, quia erat futurorum signum: deinde ait non fuisse effectricem gratiæ se ipsa, & jure quodam hereditario, quia sine circumcissione justificabantur mulieres: tandem ex his contra Ebionæos infert, modo circumcisionem non prodesse ad salutem: *Nihil igitur modo* (inquit) *illa carnis circumcisio prodest. Græce; ὅθεν ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἡ νῦν ἐν σαρκὶ περιτομή. Modo, ait, νῦν, non ante abrogationem. Ambrosius denique ad Iræneum scribens affirmat tantum circumcisionem fuisse sensibile signum circumcisionis spiritus. Cum hi ergo facile possint cum Augustino, magno Gregorio, aliisque conciliari, perperam affirmatur inter utrosque magnum versari dissidium: quamquam si foret, Augustino subscribendum esset, quoniam contra Pelagianos decertans hanc in rem totus incubuit, ejusque sententiam posteriores Patres & Scholarum duces amplexi sunt; nec desunt, qui asserant*

ter Ecclesie Catholica decreta jamdudum relata, ut inquit Fevardentius in Irenæum pag. novæ edit. 153. Ceterum licet hæc sententia contineatur in c. *Quod autem*, & can. *Ex quo*, 111. P. Decreti, de Consecrat. dist. iv. num. 5. & 6. necnon cap. *Majores*, 111. Decretalium Gregorii IX. tit. 42. n. 3., ad fidem nequaquam spectat.

Opponunt ultimo. Etiam post institutam circumcisionem parvuli, qui ante diem octavum decedebant, per remedium legis naturæ eripiebantur a damnatione, juxta communiorum Theologorum sententiam. Idem asserendum de scemellis. Præterea quadraginta annis in deserto, Josue v., non fuerunt pueruli circumcisi, quod in solitudine inclusi distinguerentur etiam præputiati a nationibus reliquis, ut inquit Theodoretus q. 3. in Josuen, & Damascenus lib. iv. cap. 26. Demum circumcisio Abrahamæ justitiam non contulit: ergo nec Abrahamæ posteris.

Resp. *Sacramenta* vim justificandi habere juxta voluntatem Institutoris. Cum itaque Gen. xvii. circumcisio indicta sit tantum masculis, & die octava; & parvuli ante hanc diem decedentes, & sceminæ per solum legis naturæ remedium, sive per fidei protestationem factam aliquo signo sensibili, salutem consequerentur. Neque dicas, Si circumcisio non erat necessaria puerulis ante octavum diem, nec scemellis, nec extra hebraicum populum servantibus naturæ legem; accur fingitur instituta in remedium peccati? Dura enim remedia, ut inquit Bernardus, congruebant servis, quemadmodum facilia redemptis. Demonstrandum quoque erat commune omnibus esse gratiam, non legem. Quia duro remedio uti sine vitæ discrimine non poterant Judæi in populis nuper natis; in his indultum est per dies octo. Sceminæ item exemptæ, quoniam ætate provectiores dolore partus, & calamitatibus plurimis erant excruciantur: istis propterea pro circumcissione deservisse sacrificium partus, vulgata est Judæorum opinio. Dispensatum cum gentibus, ne Judæi gloriarentur salutem haberi per legem; & quoniam ii, qui participes non erant eloquiorum Domini, adhibere non poterant præscriptum lege remedium, & pro solis Judæis institutam. Si tamen gentiles voluissent accedere Judaismo, aut Phase Domini celebrare, sebeunda illis erat circumcisio præputii. Hæc respondere malumus, quam cum magistro in iv. dist. i. §. ult. respondere, parvulum ante diem octavam demortuum periisse, aut forte ingruente necessitate ante præfixam diem præputio mutilatum: primum namque videtur absurdum, ac nimis rigidum: alterum refutatur perpetua Judæorum consuetudine.

Natos in deserto non fuisse circumcisos ex divina dispensatione tradunt permulti, quoniam

ad Dei nutum Hebræis castra movenda erant: sed hujus dispensationis nullum extat vestigium. Ratio a Theodoro, & Damasceno producta neque omnibus adversariis nostris probatur, quippe circumcisio data fuit etiam in signum fœderis initi a Deo cum Abrahamo, in typum circumcisionis spiritualis, & in symbolum, ac promissionem Christi: unde nec in solitudine debebat omitti: alias omittenda quoque fuisset, si omnes habitatores terræ Chanaam religionem suscepissent Judaicam, aut aliqua Hebræorum familia solitariam vitam egisset. Opinio Talmudistarum asserentium prætermittam circumcissionem, quoniam in deserto flabat borealis ventus, vulnera exasperans, adeo insulsa est, ut confutatione non egeat. Subscribendum est ergo Augustino docenti in deserto prætermittam circumcissionem negligentia, culpa, & incredulitate parentum. *Quidam enim de Egypto exeuntes filii*, (inquit S. P. q. iv. in Josuen) *in illo populi incircumcisi erant, quos potuit circumcidere Jesus; illorum scilicet filios qui genuerunt in deserto, & contempserunt eos circumcidere, quod inobedientes erant legi Dei.* Hanc sententiam non rejicit magnus Aquinas 3. p. disp. 70. art. 4. ad 3. probabiliorem censet Eilius in iv. dist. 1. §. 31. veram esse demonstrat Vasq. in 3. p. disp. 164. cap. 2. inconcussa apparebit legenti librum Numerorum cap. xiv. 3. & Josue v. 6.

Quod postremo loco dictum est de Abraham, his verbis diluitur ab Augustino lib. iv. de Baptismo cap. 24. num. 31. *Sicut ergo in Abraham præcessit fidei justitia, & accessit circumcisio signaculum justitiæ fidei; ita in Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus sancti, & accessit sacramentum regenerationis in lavacro baptismi. Et sicut in Isaac, qui octavo sue nati-
vitatæ die circumcisus est, præcessit signaculum justitiæ fidei; & quoniam patris fidem imitatus est, secuta est in crescente ipsa justitia, cujus signaculum in infante præcesserat: ita in baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam tenuerint pietatem, sequetur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Hactenus de circumcisionis institutione, & origine.

CAPUT V.

*Pertractatur de numero Sacramentorum
Lexis gratiæ.*

IN nova quoque lege fuisse instituenda Sacramenta nullus sive Catholicorum, sive hæreticorum negat, si eos excipias, qui se agi solo interiori spiritu autumantes nullis visibilibus signis utuntur. Coadunari siquidem in veram Christi religionem debemus signaculis sensibilibus; ege-
mus.

inque ob naturæ infirmitatem, ac vulnera divinæ gratiæ instrumentis, quibus sanemur, erigamur, & perficiamur. Ablatis itaque sacramentis veteribus, quoniam impletum est quicquid prænuuntiabant; *alia instituta sunt*, inquit lib. xix. contra Faustum sapientissimus Augustinus, *virtute majora, utilitate meliora, actu facilliora, numero pauciora*. Majora virtute, quia gratiam non solum promittunt, sed etiam conferunt; meliora utilitate, quia non solum a perditione subtrahunt, verum etiam perducunt ad regnum; facilliora actu, quoniam non perficiuntur mutilatione carnis, mactatione pecudum, oblatione munerum, sed humilitate cordis, communibus elementis, liberali dispositione; pauciora numero, quoniam innumeris expiationibus Pœnitentia una successit, tantisque Arcæ, & mensæ mysteriis Panis duntaxat Eucharisticus.

De Sacramentorum numero nunc dicentis bellum intentant Novatorum phalanges, qui modo unicum Sacramentum admittunt, ut Lutherus; modo duo, ut Calvinus, & Philippus Melancthon; nunc tria, ut Brentius, & idem Philippus in Apologia Augustana, & Confessio Virthembergensis: aliquando quatuor, ut Lucas Lossius in Catechismo: nonnumquam sex, ut Wilhelmus Postellus in principio libri, quem inscripsit *Panthenosian*. Collegit varias hæreticorum sententias Lindanus lib. iv. Panopliæ c. 6. Jacobus Latomus adversus Tindalum pag. 193. Bellarminus lib. ii. de Sacram. cap. 23. Merbesius 3. P. q. 2. Cardinalis Gotti Tom. xiii. q. 3. dub. 2. &c. Verum communis, & magis recepta hæreticorum sententia est, *Sacramenta* proprie dicta esse tantum duo, idest *Baptismum*, & *Cœnam*, ut scribunt Lutherus sub finem libri de Captivitate Babil. & Calvinus in Antidoto adversus Sessionem septimam Tridentinam. At contra hanc perversam, hæreticamque sententiam propugnant Catholici omnes (uno excepto Durando, qui in iv. dist. 26. q. 3. etsi aliquo sensu Matrimonium esse Sacramentum pronuntiet, negat tamen in producendo gratiam convenire cum Sacramentis ceteris) *Sacramenta* esse septem, videlicet, *Baptismum*, *Confirmationem*, *Eucharistiam*, *Pœnitentiam*, *Extremam-Uctionem*, *Ordinem*, & *Matrimonium*, ut sancivit die 3. Martii anno 1547. sess. vii. canone primo Œcumenica Synodus Tridentina.

PROPOSITIO I. Septem sunt, nec plura, nec pauciora, Ecclesiæ Sacramenta nuper commemorata.

Catholica hæc veritas demonstratur primo e Scripturis; quæ de Baptismo agunt Matt. ult. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* item Marci xvi. 16. ad Ephes. v. 26. ad Coloss. ii. 12. prima Petri iii. 21 &c. De Confirmatione legimus Act. viii. 27. Tunc

imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. De Eucharistia Mat. xxvii. 26. & i. ad Corinth. xi. 23. *Accipit panem, & benedixit, ac fregit, &c.* atque Joannis vi. 41. *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi*. Pœnitentiæ institutionem, & vim gratiam conferendi ostendit quod legitur Joan. xx. 22. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis*. Spectat ad Uctionem extremam quod in Epistola Cath. ait Jacobus cap. v. 14. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orem super eum ungentes eum oleo in nomine Domini*. Ordinis meminit Paulus i. ad Timoth. iv. 14. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii*; & 2. Epist. cap. i. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*. De Matrimonio denique Matth. xix. 6. scriptum extat, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; & ad Ephesios v. 32. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Hæc autem scripturarum sanctarum loca, ubi singillatim disputabitur de quolibet Sacramento, vindicabimus ab ineptis, perversisque cavillationibus hæreticorum.

Corroborant deinde Ecclesiæ dogma sanctorum Conciliorum definitiones. Ac missis Constitutionibus Ricardi Poorefarum Episcopi, de quibus vide Tom. xi. Concil. Labbei pag. Paris. edit. 250. Londoniense Concilium celebratum anno 1237. auctoritate Ottonis Apostolicæ Sedis Legati eodem Volum. xi. pag. 532. hæc habet: *Sacramenta principalia, quæ sunt, & quor, propter simpliciores duximus exprimenda, sunt enim Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema unctio, Matrimonium, & Ordo*. Constatiense Concilium celebratum anno 1415. eundem numerum Sacramentorum agnoscit; ubi sess. xv. damnat articulum viii. Joannis Hus asserentis *Sacerdotes quomodolibet criminoze viuentes Sacerdotii polluant potestatem, & sicut filii infidelium sentiunt infideliter de septem Sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, &c.* Vide memoratæ Collect. Tom. xii. pag. 130. At Concilium Florentinum, & Romanus Pontifex Eugenius IV. in Decreto unionis edito anno 1439. Tom. xiii. pag. 534. ita definit: *Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium*. Recensentur eodem ordine septem Sacramenta in Tridentino Canone paullo supra citato, Tom. xiv. pag. 776. hunc in modum: *Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem, & ma-*

rimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema sit.

Tertio probatur Ecclesiarum traditione: ut enim scribit Tertullianus de Præscript. cap. 21. Sine dubio tenendum est, quod Ecclesie ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit: omnem vero doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi & Dei. Traditionem hanc esse in Ecclesia Romana omnium aliarum Magistra, commonstrant quæ nuper produximus œcumenicorum Conciliorum, Florentini, ac Tridentini decreta: quæ etsi post sæcula multa fuerint celebrata, numerum tamen Sacramentorum non primo invexerunt, sed tamquam omnibus compertum recensuere, ita, ut nihil haberent hac in re quod Florentinis Patribus opponerent ipsi Græcorum schismatum Auctores. II. Longe ante memoratas Synodos de baptismo, pœnitentia, matrimonio, & reliquis Sacramentis emisit decretalem, *Ad abolendam*, lib. v. Decret. Greg. tit. 7. cap. 9. Lucius III. qui anno Domini 1181. iniit summum Pontificatum. III. Floruit paullo ante, & circa annum Domini 1140. Magister sententiarum Petrus Lombardus, qui septenarium Sacramentorum numerum adstruit in iv. dist. 2. Is vero non semel ab adversariis erroris infirmulatus est circa alia doctrinæ capita, articuli enim ejus sex ac viginti, ut constat ex additione ad iv. sententiarum libros rejiciuntur: nec defuere, qui ipsum hæresis nomine derulerint Ad Alexandr. III. Illum quoque exagitavit Joachim Abbas circa Ss. Trinitatis dogma orthodoxum; tamen sententiam Lombardi probavit sub Innoc. III. Lateranense Concilium. Quod tamen spectat ad numerum Sacramentorum, in nullo Commentariorum, quorum supra duo millia in lucem feruntur prodiisse, illius sententia refellitur. Traditionis autem antiquæ indicium est omnium conspiratio, ut diximus 11. Volum. pag. 298. Idem asserendum de Hugone Victorino, qui floruit circa annum 1130. & tertio suorum operum Volumine de omnibus septem Sacramentis erudite pertractat. Floruerunt quoque ante Florentinum percelebres alii viri, qui tradiderunt eundem Sacramentorum numerum, ut Lucas Tudensis, qui vixit circa annum 1249. & de septem Sacramentis scripsit libro 2. adversus Albigenes Tom. xxv. Biblioth. PP. pag. 214. & Paschasius Ratbertus, qui obiit anno 1251. & septem Sacramentorum novi Testamenti meminit lib. iv. in Lament. Jeremiæ Tom. ejusdem Biblioth. xiv. pag. 812. IV. Eandem Romanæ Ecclesiæ traditionem comprobant testimonia veterum suis quæque locis producenda.

Africana Ecclesia Romanæ contermina, ac dogmate conjuncta septem Sacramentorum usum adstruit, ut dissert. 2. de Ecclesia Africana de-

monstrat eruditus Schelstratenus. Tertullianus enim illius Ecclesiæ antiquissimus cap. 40. de Præscript. commemorat baptismum, confirmationem, & Eucharistiam: quæ tria in idolorum mysteriis diabolus æmulatur. Cyprianus de baptismo pertractat epist. 23. de Confirmatione ep. 70. de Eucharistia epist. 63. ad Cæcilium. Optatus quoque Milevitanus baptismatis meminit libro adversus Parmenianum primo, & Eucharistiæ lib. 2. De Sacramento pœnitentiæ agunt Tertull. de Pœnit. Cyprianus de lapsis, Victor Vitenfis lib. 2. de Persecut. Vandalica. De Sacramento Ordinis Concilium Carthaginense iv. de Matrimonio Tertullianus de Monogamia cap. 5. De Unctione extrema Auctor libri de beatitudine Catholicæ conversationis. De omnibus vero Sacramentis fulgidissimum Africanæ Ecclesiæ lumen Augustinus: de quo nonnulla infra, quoniam Calvinus autumat Sanctum Patrem duotantum Sacramenta agnovisse. Profecto quæ hic innuimus, erunt locis distributa suis, ac interim sat erit legere eo loci Schelstratenum.

Orientales Ecclesias perpetuo septem Sacramenta agnovisse, facillimum est demonstrare. Primo enim singulorum inveniuntur apud eos Ritualia, quorum pleraque edidit Jacobus Goar, & Isaac Habertus, collegitque illustriora Edmundus Martene. Recte Allatius contra oppugnantem Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis contentum, pag. 820 Si cæci non sunt, inquit, Græcorum rituales libros, *Menæa*, *Triodia*, *Pentecostaria*, *Paracleticas*, *Euchologia* sibi comparent, percurrant, examinent. II. Eandem Ecclesiæ Græcorum traditionem inferimus ex illius Ecclesiæ conspicuis, clarissimisque Scriptoribus. Photius primum, quamvis a Romana Ecclesia schismate separatus & in Biblioth. cod. 222. pag. 595. præter baptismum & Eucharistiam, alia sacramenta commemorat. Simon Thessalonicensis, cujus opera extant Tom. xxii. Biblioth. PP. plura de Eucharistia, de Ordine; & de Pœnitentia pertractavit. Plura de septem Sacramentis Epiphanius Græcus in libro de Religione Christiana a Petro de Monte Brixienfi latinitate donatus. Gabriel Philadelphienfis de septem Sacramentis prolixè agit, inter opuscula a Simonio collecta de fide Orientalis Ecclesiæ pag. 32. Joannes Palæologus septem Sacramenta profertur in Confessione fidei: quam vide apud Raynaldum Tom. xvi. Annal. Eccles. ad annum Chr. 1369. n. 2. III. Exortis recentioribus Lutheri & Calvini hæresibus, accepta a Vittembergensibus Confessione Augustana, anno 1576. Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus gravissimam Censuram rescripsit latinitate, & luce donatam a Stanislao Socolovio: in qua cap. vii. pag. 59. legitur ex Patrum traditione, unam sanctam Catholicam, & Apostolicam totius populi Christiani Ecclesiam esse: eorum

eorum hominum, qui ea omnia, quæ legibus antiquis perscripta sunt, a sacrisque canonibus definita, ab ipso denique spiritu Dei per sanctos Patres & sancita & firmata pie, & sancte servant & tuentur: in ea item ipsa Catholica & orthodoxa Ecclesia septem divina Sacramenta esse, baptismum scilicet, sacri unguenti unctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ unctionis oleum: & p. 65. Hæc igitur sunt Ecclesiæ Dei Sacramenta, totque numero, hocque modo, & ratione, quod dictum est, nobis tradita. Memoratus Gabriel Philadelphienſis Metropolitæ in libro de Sacramento Pœnitentiæ edito Venetiis anno 1600., & 1651. a Morino in Appendice ad Commentarium de sacris Ordinibus pag. 151. tractans de iis, quæ Sacerdos exquirere debet a Pœnitente, ait: Præterea interrogabit eum, num dubitet de septem jam dictis Ecclesiæ Sacramentis. IV. Anno 1642. a Parthenio Constantinopolitano Archiepiscopo celebratum est Concilium, cujus acta extant apud Labbeum Tom. xv. pag. 1714. ibique num. xv. de Calvinio ita legitur, In decimoquinto negat Ecclesiæ Sacramenta quinque, Sacerdotium, sacram unctionem, sacram oleum, confessionem cum pœnitentia, & honorabiles nuptias; quæ omnia, ut sacra, & divinam gratiam conferentia, antiqua nobis traditio reliquit. Proximo num. xvi. asseritur, Calvinum nec de aliis duobus, Baptismo scilicet, & Eucharistia recte sentire, quoniam tenet iustitiam in baptismo non posse iustitiam amittere, in Eucharistia autem negat verum Christi corpus adesse. Coptos Jacobitas recipere Sacramenta septem demonstrat eruditus Sollerius in Appendice ad Patriarchas Alexandrinos, sect. 111. pag. 140. ex Vanslebii, Coptorumque Ritualibus. Adeas Act. SS. LL. Tom. v. Junii; necnon Goarum in Eucholog. Græca pag. 367. Leonem Alatum de Ecclesiæ Occident. & Orientalis perpetua consensione lib. 111. cap. 17. pag. 1297. Petrum Arcudium de Sacramentis lib. 1. cap. 2. pag. 5. Emmanuelem a Schellstrate de Disciplina Arcani cap. vii. art. 1. pag. 105. Franciscum nostrum Farvacques de Sacrament. in gen. cap. 3. §. 3.

Clarissimus Estius in iv. dist. 1. §. 13. scribit hunc numerum Sacramentorum teneri etiam ab Ecclesiâ Ethiopica, ut pater ex Damiano a Goes, qui de eorum religione scribens singulorum meminit. At lapsus est Theologus accuratissimus; nam in libro de Fide Aethiopum edito Lovanii anno 1540. & 2. Volumine Hispaniæ illustratæ pag. 1307., habetur Aethiopes, neque confirmationem, neque extremam unctionem olei habere pro Sacramentis. Verum in eo fidei Aethiopum libello permulta continentur absurda, ut, animam universorum hominum semine generari, & esse lucernam ex anima Adæ ab initio orbis succen-

sam; servandam ex Apostolorum instituto circumcisionem; infantes in uteris matrum existentes Sacramento corporis Christi enutrir, & sacrari, aliaque id genus inepta & puerilia. Sciendum tamen est illam de fide Aethiopum narrationem esse cujusdam Aethiopis, cui nomen Zaga-Zabo, legati ad Joannem III. Lusitanæ regem, & labefactatæ religionis; nam David Aethiopum imperator in literis ad Clementem VII. Pontificem Romanum datis anno 1524. eundem verum Dei vicarium, Romanam Ecclesiam sanctam, & Apostolicam, huiusque dogmata inconcussa esse fatetur. Davidis epistolam profert eo loci Damianus a Goes. Eiusdem meminit Raynaldus Tom. xix. ad annum 1533. num. 23. Liqueat etiam ex Opusculo Petri Abbatis Aethiopis, cuso Romæ anno 1549. continente *Notas in Ritum baptismi* fol. 19 Aethiopes agnoscere Sacramentum confirmationis, sed illud conferre statim post baptismum: quod & comprobatur *Ordo confirmationis administrandi*, Tom. xxvii. Bibl. PP. pag. 643. Atque hinc patet, cur præcitatus Zaga-Zabo erraverit dicendo Aethiopes Confirmationem inter Sacramenta non recensere; quod nimirum una cum baptismo, non separatim, illam noverit ministrari. Postremo Aethiopes Orthodoxi recipiunt professionem fidei ipsis ab Urbano VIII. præscriptam, in qua continetur septenarius Sacramentorum expressus numerus. Atque his satis arbitror manifestam Ecclesiæ universalis in hoc catholico dogmate consensionem.

Quarto loco producam ipsorum hæreticorum assensum. Ac primo Hussitæ, dum ipsos ministros septem Sacramenta non conficere dogmatizabant, (ut constat ex sess. xv. Concilii Constantiensis) illorum profecto numerum universis, singulisque compertum minime inficiabantur. Anglos, sub Henrico VIII. septem Sacramenta retinuisse, manifestum est, & ex confessione hæreticorum demonstratum a Bossuet lib. vii. Hist. Variat. num. 37. Lutherani in Apologia Confess. Augustanæ ad art. xiiii. tria Sacramenta recipiunt, baptismum, confirmationem, absolutionem. Ordinem inquit non esse rejiciendum, si accipiat pro verbi Dei ministerio. Haud negant confirmationem, & unctionem extremam sacras cæremonias esse, a Patribus derivatas: in matrimonio divinam institutionem agnoscunt; ideoque numerum Sacramentorum non rejiciunt, nisi quatenus sententia nostra vim habent gratiam efficiendi. De numero ergo Sacramentorum frustra blaterant. Videtis illustrem Bossuetum præcitari Operis lib. 111. num. 48. Valdenses, quos plurimum reformatæ, ut dicuntur, Ecclesiæ commendant, nullum Sacramentum inveniuntur negasse, sed cæremonias duntaxat. Lutherus de Captivitate Babylonica, & in Respons. ad articulos inde extractos scripsit se non damnare septem

ptem Sacramenta, quamvis existimaverit non posse ex scripturis probari. Philippus Melanchthon in locis suis communibus posterioribus inquit se non rixaturum cum quoquam de numero Sacramentorum. In Conventu Ratisponensi nulla fuit hac de re controversia. Adeas Consultationem Caspandri ad articulum 13. Confessionis Augustanæ. Denique Grotius in discussione Rivetiani Apologetici Tom. IV. pag. 698. ait: Sacramentorum vox, quamquam per se latius patet, potuit tamen strictius sumpta ad septem illos actus externos significantes referri, quorum augustior in Scripturis est mentio, ut Baptismi, Matt. XXVIII. 19. Marci XVI. 16. Confirmationis, Act. VI. 1. 17. Eucharistiæ, Matt. XXVI. 26. Marci XVI. 22. Lucæ XXII. 18. 1. Corinth. XI. 23. Ordinationis, 1. Timoth. IV. 14. V. 22. 11. Tim. I. 6. Pœnitentiæ, Matt. XXVII. 18. 1. Corinth. V. 11. 11. Corinth. II. 11. 7. Matrimonii, Ephes. V. 32. Unctionis infirmorum, Marci VI. 13. Jacobi, V. 14. Eminere inter ea, quæ veterum more Sacramenta dici possunt, illa septem agnoscunt & Lutherus, & Melanchthon.

Tandem etiam probabili ratione confirmatur prædictus numerus Sacramentorum. Per baptismum enim, inquit Florentinum Concilium cit. pag. 534. spiritualiter renascimur; per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur; spiritualiter etiam, & corporaliter, prout animæ expedit, per extremam Unctionem: per ordinem vero Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter; per matrimonium corporaliter augetur. Consimilis est ratio S. Thomæ 3. p. quæst. 65. art. 1. exemplo earum rerum, quæ temporali vitæ necessaria sunt, confirmata: & quam profert Catechismus Romanus P. II. cap. I. n. 20. Gabriel Philadelphiensis paullo supra laudatus cap. V. demonstrat septem esse sacramenta ex Theologalium, & Moralium virtutum numero, deinde ex septem donis Spiritus sancti, tum ex septem columnis, quas Sapientia excidit ad Ecclesiæ fulcimentum, ex septem buccinis, quæ muros urbis Jericho funditus everterunt, ex septem lucernis, quas vidit Propheta Zacharias, ex septem Naaman Syri lavationibus in Jordane, ex septem gradibus eorum, qui vitam agunt spirituales, ex septem denique donis præcipuis resurgentium. Plura in his digna lectu. Hieremias Patriarcha in Censura Calvinianæ hæresis hujus septenarii numeri hanc ex Simone Thessalonicense profert congruentiam, petitam ex incommodis, quæ ex Adæ lapsu promanaverunt: Baptismus (inquit) nos per Spiritum sanctum regenerat, cum mundam illam & impassibilem generationem nostram vitio primi parentis perdiderimus, & iniquitatibus concipiamur. Sacrum porro Chrisma, sive confirmatio, primum illud sigillum

Berol. Theol. Tom. VI.

imprimuit, ipsamque imaginem divinam in nobis renovat, roburque animæ auget, quæ omnia inobedientia primi nostri parentis vel deperdita, vel labefacta fuerunt. Sacra vero communio nos cum Christo jungit: per eamque veri corporis, & sanguinis ejus participes efficimur. Et ut per illam lethalem escam omnes mortui sumus, ipsoque paradiso ejecti, ita per corporis & sanguinis Jesu Christi spirituale alimentum vitæ æternæ restituimur, & corruptionem item deponentes cum ipso immortalis Deo conjungimur, qui propter nos in carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo ea potestate, & facultate nos donat, quæ est ipse præditus qui fecit & creavit nos. Et quemadmodum a principio omnium rerum, quæ sub aspectu cadunt, nos Dominos & principes constituit; ita nunc longe excellentius per Sacerdotium principes nos, & præsides esse voluit: celi enim ipsius claves Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debebant, credidit. Nuptiæ vero condescensionis cujusdam, & indulgentiæ divinæ in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum successionem, donec universitas hæc sua corruptione consistat. Neque enim voluit Deus, ut more belluarum ex fluxu & sordibus homo concipiatur: sed ipse benedixit nuptiis, ut non sine cælesti benedictione ortus nostri initia, & principia faciantur. Pœnitentia vero correctionem, & restorationem a lapsu efficit: quandoquidem post sacrum baptismum nulla jam alia curatio superest, præter eam quæ fit per conversionem, per lacrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus plenam detractionem, ac per ipsam peccatorum fugam: in quo solo remedio, & curatione remissionis peccatorum nobis relictum est donum. Sacrum vero oleum, sive ultima unctio nobis divinitus tradita, & ipsa est divinum Sacramentum, atque cæremonia; divinæ nobis misericordiæ typum representans; proptereaque & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos sublevat, eosque, qui digne illa utuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia ipse Jesus Christus, & Dominus noster nobis tradidit, & sancti ejus Apostoli. Ita pag. 60. & seq. Hæc nos ex industria collegimus, tum quia Scholastici de hoc Ecclesiæ dogmate generatim perpauca tractant, & monumenta hæc fere omnia prætermittunt, tum quia mire commonstrant Occidentalis, & Orientalis Ecclesiæ consensum, tum denique quia videntur nobis pulcherrima, & quæ legantur dignissima.

PROPOSITIO II. Falsum est Augustinum agnovisse, quemadmodum heterodoxi autumant, duo tantummodo Sacramenta.

Quoniam Calvinus, Melanchthon, & hæreticorum alii, ut adstruant numerum Sacramentorum binarium, abutuntur quibusdam Augustini testimoniis infra explicandis: non abs re erit, si demonstramus sanctum Protoparentem plura Sacra-

menta, & quidem propria, agnovisse: quod cum jam evicerint Wilhelmus Lindanus in Panoplia lib. iv. cap. 7. Hieronymus Torrensis in Confess. Augustiniana lib. iiii. cap. i. num. 5. Ruardus Tapperus in Explicat. Articulorum, quos jussu Caroli V. edidit adversus hæreses an. 1544. sacra Facultas Lovaniensis, art. i. Farvacques noster Insulensis, ac Theologi alii clarissimi, brevi nos ad hunc modum confirmamus. I. Principio Sanctus Pater, etsi alicubi duo tantum Sacramenta commemorat, idest, Sacramentum Baptismi, & Eucharistiæ, alia tamen minime excludit, nam scribens ad Januarium ep. 118. nunc 54. num. 1. & de Sacramentis novæ legis pertractans ait, *Sicuti est baptisus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis Canonicis commendatur.* Ubi, si duo tantum noverat Sacramenta, cur non ait, *Quæ sunt baptisus, &c.* sed plurium exemplum proferens, inquit, *Sicuti est Baptisus?* cur etiam addidit, *Et si quid aliud, &c.* Eadem phrasi, *Sicuti est baptisus Sacramentum, & celebratio corporis, & sanguinis Domini*, utitur Augustinus lib. iiii. de Doctrin. Christ. cap. ix. numer. 13. ideoque frustra hunc locum objectat Calvinus. II. Augustinus supponit, dum fideles alloquitur, Ecclesiæ Sacramenta plura esse, quam duo, nec expresse recenset illorum numerum, quoniam putat iisdem fidelibus esse notissima; nam in Psalmum 141. n. 9. ait: *Multa Sacramenta aliter, atque aliter accipimus, quedam sicut nostis ore accipimus, quedam per totum corpus accipimus.* Dum ait, *Multa*, profecto plusquam duo supponit: dum inquit, *sicut nostis*, ostendit se de re notissima habere sermonem: dum addidit, *quedam ore accipimus*, loquitur de corpore, & sanguine Domini: dum sequitur, *quedam per totum corpus*, innuit non solum baptismum, verum etiam Unctionem extremam, quæ duo Sacramenta olim per totum corpus accipiebantur. III. Libro 2. adversus Parmenianum cap. xiiii. numer. 28. aperte Augustinus sacram ordinationem inter Sacramenta recenset, scribens: *Utrumque enim Sacramentum est (Baptisus, & Ordo) & quedam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur.* Docet ibidem Augustinus, sicut Baptisum, ita ordinationem non iterari, ne ipsi Sacramento fiat injuria. Ut ergo Baptisum, ita Ordinem Augustinus inter Sacramenta connumerat. IV. Idem Augustinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 204. num. 139. scribit: *Et in hoc unguento (de quo Lucæ xxiv. 47.) Sacramentum Chrismatis vultis significari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptisus.* En dilucide ab Augustino assertum etiam Sacramentum Confirmationis. V. In libro v. contra Donatistas cap.

xx. num. 28. probans Sacramenta etiam per improbos administrata suos producere effectus, ita ratiocinatur: *Si ad hoc valet quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur; quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super Oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur?* Quo in loco distincta singulorum materia Augustinus quatuor saltem Sacramenta enumerat, idest, Baptisum, Confirmationem, Eucharistiam, Ordinem, atque ut Lindano placet, etiam Pœnitentiam, quam Veteres promiscue impositionem manuum, & Absolutionem appellavere. Loca, quibus Augustinus de quolibet Sacramento speciatim pertractat, ubi & nos peculiariter de singulis disputabimus, data opera explicabuntur.

AD ARGUMENTA HÆRETICORUM RESPONSIO.

Opp. 1. Nullibi divina Scriptura septem enumerat Sacramenta, nisi forte Apocalypsis xvii. 7. ubi *Sacramenta* dicuntur septem capita bestię. Non ergo alicubi, nisi in Ecclesia Antichristi, septem Sacramenta connumerantur.

Resp. heterodoxos nihil e Scripturarum silentio adversus nos concludere, quippe contendimus, non sola Scriptura, verum etiam Apostolicis Traditionibus Ecclesiæ inconcussa dogmata contineri; quod etiam ex hoc capite evincitur: nam cum de numero Sacramentorum Scriptura si leat; qua norma hunc definiemus, nisi ex traditione majorum. Deinde negamus in Scripturis Canonicis singula Sacramenta minime commendari. Illud præterea ab adversariis petimus, ubi *Sacramenta* in divinis Scripturis esse duo, vel tria tantummodo, declaretur? Scire etiam cupimus, quare hæretici credant quatuor esse Evangelia, cum in sacris literis nullibi scriptum sit, num sint quatuor, vel plura? Futilis ergo, fracta, atque nimium infirma est prior hæc impiorum hæreticorum arguratio. In ea vero parte, qua repetit Sacramentorum numerum tamquam excogitatum, fictumque e septem bestię capitibus, olet singularem dementiam, & maximam temeritatem. Principio enim, (ut Bellarminus notat lib. 2. cap. 27.) eo loci non septem Sacramenta dicuntur bestię capita, sed unum Sacramentum mulier, & bestia, quæ portat eam, & habet capita septem, & cornu decem; ideoque, si nugari fas est, eadem bestia est Lutherana hæresis, septem polluta vitiis, & quæ aliquando afferuit unum duntaxat dari Sacramentum, idest, Baptisum. Deinde septenario numero magna in Scripturis significari mysteria, diximus paullo supra cum Gabriele Philadelphienſi: quibus adde, quæ

Bongus eruditus Bergomas de mystica numeri VII. significatione pag. 223. affert ad probandum septeno numero perfici omnem munditiam; quoniam septimo die emissa est columba, septem diebus a Moyse expiatum altare, septies sanguis contra sacrarii velum aspersus, diebus septem præscripta in Levitico immundorum purgatio; aliaque innumera, ingeniose quidem explicata, sed religiose tamen, ac temperanter.

Dices: Joannes cap. XIX. 34. ait de Christo, postquam tradidit spiritum, unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua. In quem locum scribit Augustinus Tract. 120. In Joan. num. 2. Ut illi quodammodo vitæ ostium panderetur, unde Sacramenta Ecclesiæ manaverunt. Similia Augustinus docet lib. XXI. de Civit. Dei cap. 17. in Psalmum 103. serm. 4. num. 6. & alibi. Sigillatim Græci PP. in sanguine, & aqua expressam asserunt Eucharistiam, atque Baptismum; scribit enim Cyrillus Alexan. lib. XII. in Joan. pag. 1074. Lancea latus ejus perfodiunt, unde cruor aqua mistus scaturit, quod Eulogiæ Mysticæ, & sancti Baptismatis imago quædam erat, atque primitiæ.

Respondent Theologi, Augustinum, & Cyrillum præcipua Sacramenta commemorare, quibus magis deprehenditur Ecclesiæ unitas, & communio, at non excludere Sacramenta reliqua. Verum quantum ad Augustinum attinet, aperte sermonem instituit de Ecclesiæ ex latere Christi ædificatione, ad quam concurrunt, sanguis redemptionis, per quem ille diaboli mancipia soluto pretio redemit, & sacrum baptisma, per quod filii Adæ regenerantur: alia autem Sacramenta sunt necessaria ad Ecclesiam hanc roborandam, nutriendam, purgandam. Et quidem Augustinus citatis in locis exemplum affert arcæ Noë, in qua factum est ostium, quo intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, nec non primæ mulieris de latere viri dormientis productæ: unde ait in Joannem, Hinc secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quæ de latere dormientis effluxit; ac de Civ. Dei: In cruce pendentis latus lancea perforatum est, atque inde sanguis, & aqua profluxit; quæ Sacramenta esse novimus, quibus

EDIFICATUR ECCLESIA. Idem docet Theophylactus in Evangelia pag. edit. Morelli 828.

Opp. 2. Adversatur statuto Sacramentorum numero Patrum traditio. Primo enim nunquam apud veteres septenarium hunc numerum adinvenies, nunquam primæva Ecclesia catalogum istum contexit. Deinde cum antiquis consuetum esset fidei mysteria gentibus occultare, duo tantum ex Patribus novimus occultata, Baptismum, & Eucharistiam; nam Augustinus in Ps. 103. num. 14. ait: Quid est, quod occultum est,

& non publicum in Ecclesia? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ. Opera enim nostra videntur & pagani; Sacramenta vero occultantur illis.

Resp. ad r. neque olim Ecclesiam definivisse Sacramenta esse duntaxat duo. Præterea idcirco non definivit, quoniam res erat cuicunque fidelium notissima. Insuper hunc numerum servasse dicenda est, quando anathemate percussit Sacramenta aliqua denegantes, ut sæculo tertio Novatianos non confirmantes neophytos, quarto Manichæos damnantes nuptias, quartodecimo Wiclefistas Unionem abjicientes extremam. Tandem Ecclesia, uti Scripturarum sanctarum canonem, ita Sacramentorum numerum definivit, quando id opportunum esse judicavit ad reprimendam hæreticorum audaciam. Quod addebatur de Sacrorum mysteriorum occultatione, adversus hæreticos retorquetur. Enimvero ex S. Basilio de Spiritu sancto cap. 27. Tom. 2. pag. edit. Morel. 211. patet inter arcana, quæ scripto non produntur, connumerari τὴν ἐλπίδα τὴν χρίσιν, olei inunctionem: Chrysostomus hom. XVIII. in 2. Epist. ad Corinth. inter arcana solis initiatis manifesta recenset sacram ordinationem, precesque, & caeremonias in illa adhibitas, καὶ ἐπιβοῶσιν ὅπερ ἴσασιν οἱ μεμνημένοι. & γὰρ δὴ θύμῃς ἐπὶ πῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτεισθαι ἅπαντα, pag. edit. Commel. 872. idest, Et acclamant ea, quæ nota habent initiati. Neque enim fas est coram profanis cuncta detegere. Hunc locum vidit etiam Casaubonus Exercit. XVI. in Baronium, num. 43. pag. 404. atque hinc Cl. Schelstratenus de Arcani disciplina pag. 18. demonstrat contra Tentzelium olim nondum initiatis plura, quam duo Sacramenta fuisse occulta. S. P. Augustinus eodem sermone in Ps. 103. num. 9. scribit: Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacramentis. Numero itaque 14. duo commemorans, reliqua non excludit.

Opp. 3. Patres antiquiores, & celebriores ignorarunt septenarium numerum Sacramentorum. Justinus in Apologia ad Antoninum, quæ secunda dicitur, pag. 45. mentionem facit baptismatis, & pag. 67. Eucharistiæ: nullum aliud Sacramentum commemorat. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 34. Baptismi quidem, & Eucharistiæ meminit, ceterorum Sacramentorum nequaquam. Cyrillus Jerosolymitanus in Catechesibus Mystagogicis de tribus tantum Sacramentis pertractat, nempe prima, & secunda de Baptismo, tertia de Chrismate, quarta de Eucharistia. In eundem numerum consentit Ambrosius lib. VI. de Sacram. cap. 2. postquam de his tribus prolixè egerat, concludens, num. 5. Tom. 2. pag. 381. Ergo accepisti de Sacramentis, plenissime cognovisti omnia. Tenet eundem numerum Gregorius Magnus relatus in cap.

Multi secularium 2. p. Decreti q. 1. causa 1. num. 84. ubi ait: *Sunt autem sacramenta, Baptisma, Chrisma, Corpus, & Sanguis Christi.* Igitur duo, vel ad summum tria *Sacramenta* sunt ex Patribus retinenda.

Resp. falsam esse hæreticorum consecutionem. Laudati enim Patres, duo, vel tria *Sacramenta* commemorarunt, prout postulabat suscepti operis ratio. Justinus de baptismo egit, ut retunderet impactam Christianis calumniam, quod malefica superstitione initiarentur, ac reponit, *etiam Dæmones cum lavationem hanc audissent per Prophetam promulgatam, effecisse, & ut ingressuri in delubra eorum, & accessuri ad illos, atque libationibus, & adipis nidoribus offerendis operaturi seipsos aquæ aspersione lustrarent.* Unde consequitur non posse in Christifidelibus damnari regenerationis lavacrum ab iis, qui suis in mysteriis adhibebant corporum lustrationes. Pertractat & de Eucharistia ad repellendam illorum accusationem, qui arbitrabantur in Ecclesiarum conventibus, & in sacra Altaris mensa trucidatas infantium carnes apponi, narrans distribui illic panem, & vinum, ac demonstrans non posse id redargui a paganis, quoniam & similia in mysteriis, atque initiationibus Mithræ fieri docuerunt per imitationem pravi dæmones. In sacrificiis enim Mithræ apponebant qui initiabantur panem, & aquæ poculum. In Apologia ergo pro Christianis elaborata Iustinus ea vindicat, quæ opponebantur: si cetera irrisoribus manifestasset, nec se gessisset prudenter, nec servasset arcanorum disciplinam, nec Apologiam suos intra fines continuisset. Tertullianus in 1v. contra Marcionem commemorat Baptismum, & Eucharistiam, quoniam hæc duo *Sacramenta* admittebat etiam Marcion, quem ita eo loci perstringit, *Si omnino negas permitti divortium a Christo, quomodo tu nuptias dirimis? Nec coniungens marem & feminam, nec alibi conjunctos ad Sacramentum Baptismi, & Eucharistiæ admittens, nisi inter se conjuraverint adversus fructum nuptiarum?* Ceterum Tertullianus de præscriptionibus cap. 40. meminit quoque ceterorum *Sacramentorum* de spiritu nequitie scribens, *eiusdem esse partes invertendi veritatem, qui ipsas quoque res Sacramentorum divinorum, idolorum mysteriis æmulatur.* Tingit & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos; ea æmulatio baptismi: *expositionem delictorum de lavacro repromittit; en pœnitentiæ imitatio: Mithra signat illic in frontibus milites suos; vides Chriasmatis usurpationem: celebrat & panis oblationem; id Eucharistiæ æmulatio quædam est: Quid? quod & summum Pontificem unius nuptiis statuit? quasi scilicet ad consecrandum matrimonium, & Sacerdotum Hierarchiam commonstrandam.* Vide Carolum Moreau Tom. 3. Tertull. pag. 573.

Cyrillus & Ambrosius docentes Catechumenos, quibus simul tria illa *Sacramenta* conferebantur, de his plenissime tractant, cetera tamen non expungunt. Nunquid enim Ambrosius negat *Sacramentum* Pœnitentiæ, de quo duos libros exornavit adversus Novatianos? Afferendum idem est de C. *Multi secularium*, in quo ideo trium *Sacramentorum* fit mentio, quoniam nonnulli temere affirmabant sanctificata non esse, dum conficiuntur eorum officio, *quorum vita aliorum oculis apparet ignobilis: quamquam sententiam illam frustra inter opera Gregorii requires.*

Opp. 4. cum Joanne Calvino lib. 1v. Institut. cap. xviii. num. 2. Augustinus quum de iis signis loquitur, quæ divinæ in nos gratiæ testimonia esse debent, duo ista enumerat, Baptismum, & Eucharistiam. Ad Januarium Epist. 118. nunc 54. *Primo inquit, tenere te volo, quod est hujus disputationis caput, Dominum nostrum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi jugo nos subdidisse & sarcinæ levi.* Unde *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem novi populi colligavit.* Sicut est baptismus Trinitatis nomine consecratus, & communicatio corporis, & sanguinis Domini, & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur. Item de Doctrina Christiana, lib. 111. cap. 9: *A resurrectione Domini quedam pauca signa pro multis; eademque factu facillima, intellectu augustissima, observatione castissima ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina: sicut est baptismus, & communicatio corporis, & sanguinis Domini.* Cur nullam hic sacri numeri, hoc est septenarii, mentionem facit? an verisimile est prætermisurum fuisse, si tunc fuisset in Ecclesia institutus? Imo cum baptismum, & Cœnam nominat, alia subticet; annon satis innuit hæc duo mysteria singulari dignitate præstare, alias cæremónias inferiori loco subidere? Ita Calvinus.

Resp. non solum Augustinum aliis in locis plura *Sacramenta* connumerare, verum etiam in iis, quæ Calvinus opponit, ipsius Calvini hæresim, & pervicaciam refellere; quippe, ut supra diximus, qui ex omnibus aliqua exempla producit, is cetera non excludit. Augustinus ad Januarium, & de doctrina Christiana, ad explicanda *Sacramenta* omnia profert exemplum Baptismi, & Eucharistiæ. Igitur Augustinus *Sacramenta* reliqua non excludit. Quid igitur, inquit Calvinus, ea subticuit? Respondet Lindanus p. 176. quod de signorum non agebatur numero, sed natura, sed vi, sed efficientia, quibus novi populi societas a Christo est colligata; quod cum ista duo Baptismus, & Eucharistia præ ceteris præcipue præstent atque efficiant, his duobus in præsentia contentus, alia silentio præteribat. Sed cur non omnia accensuit,

fuit, cum sit alias, inquit Calvinus, in observandis numeris curiosior, quam necesse foret? Quia hominibus in Catholica Apostolicæ fidei doctrina institutis, & perseverantibus scribens, rauca nondum audierat murmura contra saluberrimum Sacramentorum numerum obstrepentia. Cur putamus nisi quid disputatur in Catholica Ecclesia, non se aliter intelligi arbitrabatur, tali questione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus securius loquebatur? Hæc Lindanus respondens Calvino iisdem verbis, quibus Augustinus reprimat objectamenta Juliani, lib. 1. cap. 6. num. 22.

Opp. 5. Vetusissimus Scriptor Dionysius Areopagita in libro de Ecclesiastica Hierarchia prolixè de Sacramentis pertractat. De Baptismo cap. 2. pag. edit. Plant. 261. de Euch. cap. 3. pag. 282. de sacro unguento, sive Chrismate, cap. 4. q. 329. & cap. 5. pag. 355. de sacrorum ordinum consecrationibus. Obiter cap. 7. pag. 415. etiam reconciliationis, & absolutionis sacerdotalis facit mentionem. Frustra in Dionysii libro requires unctionem extremam, ac matrimonium. Nullum de his duobus extat verbum in libro quoque de cardinalibus Christi operibus in Appendice Cypriani, serm. de Ablutione pedum, & serm. de Unct. Chrismatis, pag. novæ edit. 103. & 107. Sunt ergo ista duo e Sacramentorum albo expungenda.

Respondent Theologi cum D. Thoma 3. p. q. 65. art. 1. ad 3. Dionysium (quisquis sit illius operis Auctor) de iis tantum Sacramentis pertractare, quæ in actionibus officiisque hierarchicis potissimum considerantur, idest, quæ in Ecclesia exercentur quadam consecratione: unde nec reconciliationis speciatim meminit, nisi obiter, ac per transennam. Hunc esse illius operis scopum, apertum est ex priori capite, pag. 230. De Pœnitentia autem, quæ vix in hoc innuitur, manifestius loquitur Epistola ad Demophilum Tom. 2. pag. 108. Addo quarto capite de Ecclesiastica Hierarchia agi de Consecratione τῷ μύρῳ, sacri olei, quo nomine significari non tantum Chrisma, & Oleum catechumenorum, verum etiam oleum infirmorum, animadvertit pag. 241. Balthasar Corderius. Et quidem dum ait Dionysius pag. 339. sacri unguenti non solum usum esse in consecrationibus, & in confirmatione baptizatorum, verum etiam in aliis divinæ benignitatis operationibus, videtur etiam commonstrare gratiam in unctione extrema collatam. Auctor autem de cardinalibus Christi operibus in serm. de Ablutione Pedum pertractat de Sacramentis, quæ iterari non debent. Nam baptismum, inquit, repeti Ecclesiasticæ prohibent regulæ: & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans præsumit accedere, nemo sacros ordines semel datos iterum re-

novat; nemo sacro oleo lita iterum linit, aut consecrat. In sermone autem de Unctione Chrismatis agit de iis, quæ sacro oleo peraguntur, & de fractione panis, & de mensa Eucharistica: quæ feria quinta majoris hebdomadæ speciali ritu celebrantur, & consecrantur. Verum quid hæc juvant Novatores denegantes Sacramenta sacrae ordinationis, & Chrismatis?

Opp. 6. Primus omnium invexit numerum septenarium Sacramentorum Magister Sententiarum in iv. dist. 2. quem tamen nec omnes Scholastici secuti sunt, nam Durandus, ut diximus, matrimonium rejicit e numero sacrorum mysteriorum. Deinde Hugo Victorinus de Sacramentis Parte ix. pag. 291. ad illa septem addidit Sacramenta quamplura, idest, asperersionem aquæ cum sale benedictæ, susceptionem sacrorum cinerum, benedictionem palmarum, cereum, qui in Sabbato sancto benedicuntur, & agnos, qui benedicuntur in solemnitate Paschali. Neque dici potest Hugonem loqui de Sacramentis late acceptis, quippe iis explicatis cap. 10. ait: Sunt alia quedam in Ecclesia sacra, non tamen Sacramenta. Ea ergo, quæ antecederet commemoraverat, sacramenta sunt proprie dicta. Præterea si Ordo inter Sacramenta recensetur, cum septem sint ordines, erit sacrorum mysteriorum numerus septenario major duplo. Postremo cur in Sacramentorum catalogo non connumerabitur etiam professio Monastica, & Martyrium, quæ duo saltem magnam habent sanctificandorum hominum efficaciam?

Resp. Magistrum sententiarum ex pervulgata traditione, non e cerebro suo tradidisse Sacramentorum numerum; alias quomodo mortaliū nemo in dogma nuper excogitatum, & quidem in re gravissima, acuisset stylum, quum dicta quæque Magistri Scriptores innumeri vellicaverint? De Durando respondent Juenin, & Card. Gotti Ecclesiæ mentem non fuisse assecutum. Verum Durandus, tametsi affirmaverit Matrimonium non habere cum aliis Sacramentis rationem univocam, neque gratiam efficienter conferre, qua in re plurimum aberravit a veritate, hanc tamen thesīm præmittit in iv. dist. 26. quæst. 3. Tenendum est absolute, quod matrimonium est Sacramentum, cum hoc determinet Ecclesia, Extra de hæreticis, Ad abolendam, ubi enumerat matrimonium inter alia Sacramenta. Hugo autem Victorinus ix. P. de illis Sacramentis pertractat, quæ non sunt Sacramenta præcipua, & gratiæ per se efficientia, sed de his, quibus sanctitas augetur per exercitationem devotionis; nam cap. 1. inquit, Sunt quedam sacramenta in Ecclesia, in quibus etsi principaliter salus non constet, tamen salus ex eo augetur, in quantum devotio exercetur. Atque in horum numero recenser asperersionem aquæ, sacros cineres, & alia

& alia superius enumerata. Quæ omnia propria *Sacramenta* non esse, ex iis, quæ docet Hugo, inferri potest. Capit. enim 2. ex ritu benedicens aquam demonstrat ea contra spirituales nequitias, fideles eorumque habitacula communiri; idque etiam S. Thomas citata q. 65. art. 1. ad 6. Estius dist. v. §. 15. & unanimes traditio Scholasticorum. At, inquis, nonne Aqua benedicta remittit venialia peccata? Negat id eo loci Estius, quoniam alias proprie conferret gratiam, & esset *Sacramentum*; affirmat tamen S. Thomas loco nuper citato, & Joannes Stephanus Durandus lib. 1. de Ritibus Eccl. cap. 21. pag. 71. Verum sententiam mediam arbitror tenendam esse, scilicet, lustralem aquam valere contra peccata venialia, non ex institutione Christi, & tanquam signum efficax gratiæ, sed ex precibus Ecclesiæ, & devotione eorum, qui asperguntur: quam sententiam docuit Joannes a Turecremata S. R. E. Cardinalis in Opusculo de Aqua benedicta cap. 6. Atque hinc liquet aquam benedictam Sacramentale quoddam esse, non *Sacramentum*, cum gratiam ex opere operato, & ex Christi institutione non conferat. Idem asserendum de sacris cineribus, quæ ut cap. 3. inquit Hugo, *feria quarta quando jejunium votivum suscipitur, capitibus fidelium imponuntur, ob recordationem mortalitatis nostræ*. Vide de Sacris cineribus Angelum Rocca Tom. 1. pag. 217. & orationem Adeodati nostri Senensis habitam anno 1552. in Tridentino Concilio, Tom. xiv. pag. 1524. Idem de Cereis, palmarum ramis, aliisque Sacramentalibus est asserendum. Scite Londoniense Concilium supra laudatum *Sacramenta principalia* ab his docet esse distincta. Dum Hugo Victorinus cap. 10. scribit, alia esse in Ecclesia sacra, quæ tamen non sunt *Sacramenta*, *Sacra* ea dicit, quæ nec per se, ut *Sacramenta* septem, neque exercitatione virtutum conferunt sanctitatem, ut sunt ornamenta Templorum, & possessiones Ecclesiarum, & alia, quæ *sacra* appellantur, quoniam Divinis ministeriis, & clericorum sustentationi deserviunt. Professio Monachalis non alia ratione a quibusdam Græcorum dicitur *Sacramentum*, nisi quatenus per eam sacris mysteriis viri religiosi initiantur, aut saltem devovent se sacræ cuidam militiæ, cum nullam talis professio largiatur sanctitatem, nisi ratione devotionis, & humilitatis voventium. Quid verò Martyrium? Illud quidem ob caritatem, fidem, ac patientiam Martyrum largitur eis sanctitatem; sed non habet institutionem Christi, neque sanctificationem verborum, neque significationem gratiæ, ut inquit in iv. dist. 4. Sanctus Bonaventura, ideoque non est *Sacramentum*. Omnes denique Ordines ad unum Sacerdotium, tanquam ad sui complementum, ac terminum referuntur, ideo-

que simul cum presbyteratu unicum *Sacramentum* constituunt.

CAPUT VI.

Ostendit lotionem pedum inter vera Sacramenta non esse connumerandam.

Hæreticorum quidam obijciunt adversus statutum numerum *Sacramentorum*, quod semel *Sacramentis* aliis præter baptismum, & Eucharistiam admissis, necessum sit adstruere alia complura, præsertim vero pedum lotionem, de qua videtur Joan. xiii. haberi divinum mandatum, & promissionem gratiæ sanctificantis; cumque ex alia parte sit visibile signum, & ritu peragatur externo, videtur omnia comprehendere, quæ requiruntur ad veri *Sacramenti* rationem. At lotionem pedum non esse *Sacramentum* proprie dictum tenent Catholici omnes, Bellarminus maxime lib. 2. cap. 24. Tournely q. 2. art. 4. Boucat art. ult. sect. 1. qui argumentum istud stilo fusiori prosequuntur, atque ante hos omnes Lucas Tudenis lib. 2. adversus Albigenes, Tom. xxv. Bibl. PP. pag. 215.

Antequam nos aliquid statuamus, præmittimus ablutionem pedum fuisse in quibusdam Ecclesiis in usu, dum conferretur baptismus. De Ecclesia Mediolanensi testem habemus S. Ambrosium lib. de Mysteriis cap. 6. & lib. 3. de Sacram. cap. 1. necnon in Ceremoniali Ambrosiano Beroaldum. Eandem consuetudinem obtinuisse olim in Gallicanis Ecclesiis, ex antiquis Missalibus editis in *Codice Sacramentorum* a Jos. Thomasio, & in Museo Italico a Mabillonio observarunt Monachi Benedictini in notis ad Ambros. Tom. 2. pag. 362. & Martene lib. 1. de Eccles. Rit. cap. 1. art. xv. num. 8. Addimus viguisse olim eandem consuetudinem in Ægypto, ut colligit Jos. Vicecomes de Antiq. Baptismi rit. lib. 3. cap. 17. pag. 243. ex vita Serapionis Sindonitz scripta a Palladio in Hist. Lausiaca cap. 83. sect. 79. Tom. 2. Bibl. Vet. PP. pag. 1006. ubi narratur Serapionem *avulsis a theatro mimis, & Christiana religione imbutis lavasse pedes, ac ministrasse baptismum*.

Verum consuetudo ista nec semper viguit, neque ubique locorum. Enimvero extat canon 48. Illiberitanus apud Aguirre Tom. 1. pag. 605. *Neque pedes eorum (qui baptizantur) lavandi sunt a Sacerdotibus, vel Clericis*. Inverisimile autem non est loco lotionis pedum substitutum *capitilavium* in Ecclesiis Hispanicis, ut idem Aguirre ex Isidoro lib. 6. Etymol. cap. 17. conjectat. S. Ambrosius citato lib. 111. de Sacram. cap. 1. num. 5. ait in Romana Ecclesia consuetudinem hanc non haberi; cumque præcedenti

menti num. 4. scribat, *Succinctus summus Sacerdos pedes tibi lavit*, idest, Episcopus qui eo saeculo summi Sacerdotis nomine vocabatur; non caret probabilitate morem illum lavandi pedes baptizatorum manasse ex ritu Romanae Ecclesiae in qua ex antiqua consuetudine summus Pontifex ad lavandos pauperum pedes se Christi exemplo demittit. S. P. Augustinus epist. ad Januarium 118. num. 34. num. 10. lavandi baptizandorum pedes consuetudinem ortam putat, ex quo eorum corpora per observationem quadragesimae sordidata, ad fontem absque offensione sensus non possent tractari, nisi aliqua die levarentur. Non tamen Augustinus ibidem docet hunc ritum fuisse omnino profanum; addit enim ad hanc lotionem diem illum fuisse electum, quo caena Dominica anniversarie celebratur; & proxima Epist. 55. cap. xviii. num. 93. cur ille dies electus fuerit, docet his verbis: *De lavandis vero pedibus; cum Dominus hoc propter formam humilitatis, propter quam docendam venerat, commendaverit, sicut ipse consequenter exposuit, quaesitum est quonam tempore potissimum res tanta etiam facta doceretur, & illud tempus occurrat, quo ipsa commendatio religiosius inhaereret.* Manifestum est ergo lotionem pedum humilitatis causa, & ad Christi imitationem exerceri. Inquirendum remanet, an sit proprie Sacramentum, vel saltem pars Sacramenti baptismatis.

Prop. Latio pedum neque Sacramentum est, neque ad Sacramentum baptismi essentialiter pertinet.

Demonstratur prima pars. Quod est institutum ad exemplum, & exercitium humilitatis, non ut efficax symbolum sanctificantis gratiae, non est Sacramentum proprie dictum. Latio pedum peracta a Domino est ad exemplum, & exercitationem humilitatis. Igitur latio pedum non est Sacramentum proprie dictum. Prob. minor; nam ipse Dominus Joan. xii. 14. peractae lotionis causam demonstrans, ait: *Si ergo ego lavi vestros pedes Dominus, & Magister; & vos debetis alter alterius lavare pedes: exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quibus proculdubio docet impendendum esse proximo quodlibet humanitatis officium, neque, ubi id aliorum salus postulet, fugienda esse ministeria infima, atque vilissima; quum Dominus ac Magister praecinctus linteo laverit, & extenderit pedes discipulorum. Recte Cyrillus Alex. in Joan. pag. 727. Ex his docet non debere quemquam contra aliorum honorem insolenter efferri, sed existimare conservum superiorem esse, & quavis in re praeposendum. Nota per id temporis factam inter discipulos contentionem, quis eorum videretur esse major, Luc. 11. 24. & S. P. Augustinus Tract. lvi. in Joannem num. 4. *Didicimus, fratres, humilitatem*

rem ab excelsis: faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit excelsus. Praeterea per lotionem pedum nulla gratia collata est; sed demonstratum duntaxat homines etiam justos habere quotidiana peccata venialia, quorum in Dominica oratione veniam petimus, & quae delentur pietatis, humilitatisque exercitio. Enimvero versu 10. ait Christus: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.* Si Apostoli, Juda excepto, mundi erant, & quidem toti, quare indigebant lotionem pedum? Respondet Augustinus Tract. 57. num. 4. *pedum nomine significari humanos affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, & quibus subrepentibus aliqua labe inquinamur, ob quam debita nostra in Oratione Dominica confitemur, atque hoc pacto quotidie pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis.* Vide in hunc locum & Estium. Placet mihi admodum & interpretatio Theophylacti pag. edit. Morel. 754. *Lavacrum non facit, ut intelligamus purificationem peccatorum Apostolorum (mundi enim esse perhibentur) sed symbolum est, quod mittendi sint in praedicationem, & transuebant etiam ad alios homines puritatem, quae ipsis data est per verbum Dominicum.* Idcirco & Petrus inquit: *Non solum pedes meos laves, sed & caput, hoc est, non ad praedicationem tantum mittas me, sed & caput meum per martyrium purifica.* Ex quibus ita ratiocinamur; Aut latio pedum significet purgationem venialium peccatorum, quae oratione, & humilitate expiantur, aut Apostolicam praedicationem, non est efficax signum gratiae sanctificantis, sed symbolum earum rerum, quae ad ipsam gratiam disponunt. Atqui ex Evangelico textu, ac Patrum interpretationis latio pedum significat expiationem venialium per orationem atque humilitatem, sive missionem Apostolorum ad Evangelium praedicandum. Igitur latio pedum non est gratiae sanctificantis signum efficax. Insuper si gratiae promissio esset in lotionem pedum, maxime quoniam versu 8. legitur, *Si non laveritis, non habebis partem mecum.* Verum haec verba, si remissionem peccatorum significant, non significant remissionem factam vi externae illius ablutionis, sed exercitatione humilitatis, & quotidiana oratione, ut loquitur Augustinus; neque enim aqua illa in pelvim missa ad pedes lavandos dicitur aut *lavacrum vitae, aut regenerationis, aut renovationis, aut remissionis peccatorum*, quemadmodum appellatur baptismus: sed asseritur tantum minima quoque peccata purganda esse, ut regnemus cum Christo. Si vero eadem verba commonstrent Petrum non habiturum fuisse cum Christo partem, nec ulterius futurum familiarem & amicum Domini ob inobedientiam, non ob alicujus Sacramenti contemp-

ptum,

prum, idest, ut inquit Cyrillus pag. 723. *nisi inusitatam hanc, & insolitam humilitatem didicisset*, futurum regni cœlorum expertem; nec etiam hoc sensu *lotioni pedum* annexa est gratiæ justificantis certa promissio, sive virtus effectrix. Nequit ergo ob sententiam illam Dominicam inter principalia *Sacramenta* connumerari. Postremo, ut aqua sive elementum, aut materia alia naturam induat *Sacramenti*, & gratiam producat, opus est, ut verbis, quæ formæ vicem gerunt, determinetur ad gratiam ipsam producendam. At neque Christus dum lavit pedes discipulorum, neque Sacerdotum quispiam exemplo Christi hanc lotionem exercens, determinavit unquam verbis *consecratoriis* aquæ elementum ad gratiam efficiendam. Ergo nunquam lotio pedum ad *Sacramenti* dignitatem evecta est.

Pars secunda propositionis demonstratur: nam quod neque in Ecclesia Romana servatur, neque in aliis Ecclesiis ubique, neque eadem die, quo baptismum confertur: nequit esse pars essentialis baptismi. Atqui *lotio pedum* neque in Ecclesia Romana cum baptizandis servatur, neque post Illiberitanos canones in Hispanica, & in quibusdam Ecclesiis alia die, ab ea qua tinguntur catechumini, solita fuit adhiberi. Ergo *lotio pedum* non est essentialis pars *Sacramenti* baptismatis. Egregie Augustinus ad Januarium Epist. 55. num. 33. *Sed ne ad ipsum Sacramentum baptismi videretur pertinere, multi hoc in consuetudine recipere noluerunt. Nonnulli etiam de consuetudine auferri non dubitaverunt. Aliqui autem, ut hoc & sacratori tempore commendarent, & a baptismi sacramento distinguerent, vel diem tertium octavarum, vel etiam ipsum octavum, ut hoc facerent elegerunt.* Præterea aqua ad lotionem pedum adhibenda haurebatur ex fontibus ante Ecclesiæ fores constructis, quos in antiqua Ecclesia positos, ut ingressuri in templum manus, pedesque lavarent, constat ex historia Eusebii lib. x. cap. 4. pag. edit. Valesii 380. Ad hunc finem constructum fontem in atrio Basilicæ Felicianæ scribit S. Paulinus Episcopus Nolanus epist. 12. ad Severum, pag. edit. Plantin. 153. quod de fonte Vaticano accepit lib. 3. de Rit. Bapt. cap. 18. Vicecomes. Neque adhibita ad lotionem pedum aqua aliquo ritu consecratur, cum nullibi extet hujus consecrationis vestigium. At si *lotio pedum* ad *Sacramentum* baptismi pertinuisse, aqua ex eodem fonte fuisset hausta, & ritu aliquo consecrata. Insuper si *lotio pedum* pertinuisse ad baptismatis *Sacramentum*; cur non etiam lotio capitis, quam baptizandis factam liquet ex Isidoro lib. 6. Etymolog. cap. 18. & lib. 1. de Eccles. Off. cap. 27. nec non ex Rabano lib. 2. Instit. Cleric. cap. 35. aliisque monumentis productis a Martenio lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 1. art. 17. num. 1.

atque longe ante a præcitato Vicecomite lib. 111. cap. 15. *Capitularium* vero, uti appellabant, *Sacramentum*, aut *Sacramenti* partem fuisse, quis prudens existimabit? Ad hæc post Concilium Moguntinum celebratum anno 813. omnes fere Ecclesiæ tam pedum, quam capitis lotionem prætermiserunt: ut neque a Romana Ecclesia dissentirent, neque rudes aliqui ea ablatione contenti negligerent salutare regenerationis lavacrum. Singuli itaque traditionum custodes Episcopi testati sunt lotionem pedum ceremoniam tantummodo esse, non *Sacramentum*. Postremo S. Ambrosius lib. 1. de Sacramentis cap. 1. haud obscure docet lotionem pedum ceremoniam quamdam esse receptam consuetudine Mediolanensis Ecclesiæ, ac pertinentem ad disciplinam, non *Sacramentum* proprie dictum; aut rem spectantem ad dogma, aut ad integritatem Baptismi. Primo namque ait sequi se in omnibus Romanam Ecclesiam, quæ hujus lotionis non habet consuetudinem: *Non ignoramus (inquit num. 5.) quod Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cujus typum in omnibus sequimur, & formam: hanc tamen consuetudinem non habet, ut pedes lavet.* Postea inquit se in lotionem pedum adhibenda ab Ecclesia Romana recedere, scribens: *In omnibus cupio se, ut Ecclesiam Romanam: sed tamen & nos homines sensum habemus, ideo quod alibi rectius servatur rectius custoditur.* Quid est autem Ecclesiam Romanam in omnibus esse typum, & formam, eamque sequi beatum Ambrosium, sed circa lotionem pedum ab ea dissentire, nisi eandem lotionem ad disciplinam, spectare, non dogmata, & ceremoniam esse, non *sacramentum*? Enim vero in iis, quæ disciplinam spectant, non violata Romanæ Ecclesiæ auctoritate suprema, possunt Episcopi Ecclesiarum suarum tenere consuetudinem; quum juxta Augustinum citata ad Januarium Epist. numer. 34. *Saluberrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt contra fidem; neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicumque institui videamus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando, & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit.* Recte itaque Ambrosius retinuit Ecclesiæ suæ consuetudinem; recte etiam Carolo Magno imperante, dum corrigendæ essent dissensiones Ecclesiarum, in Moguntiaca Synodo, canone 4. Tom. v. 11. Concil. pag. 1242. statutum fuit, ut *Sacramentum* baptismatis concorditer atque uniformiter in singulis parochiis secundum Romanum ordinem celebraretur. Quoniam juxta Augustini regulam saluberrimam consuetudines, quæ habent exhortationem virtutis, ut lotio pedum facta ad imitationem Dominicæ humilitatis, servantur utiliter; & ubi

subrepant diffidia, ac detrimenta plebis, abrogandæ sunt, sive ad normam universalis, & Apostolicæ Ecclesiæ sunt reformandæ. Atque ex his liquido constat lotionem pedum nunquam ad sacramentum baptismatis pertinuisse, sed ad consuetudinem, ad disciplinam, ad ritum, ad ceremoniam.

Unum videndum restat, quo sensu aliqui Patrum appellaverint eandem lotionem Sacramentum, eamque dixerint sanctificationis mysterium, quod visum quibusdam explicatu difficile, licet sit obvium ac planum. Ac primo videtur difficultatem ingerere quod S. Ambrosius scribit lib. de Mysteriis cap. 6. num. 32. *Mundus erat Petrus, sed plantam lavare debebat; habebat enim primi hominis de successionem peccatum: quando eum supplantavit serpens, & persuasit errorem. Ideo planta ejus abluatur, ut hereditaria peccata tollantur; nostra enim propria per baptismum relaxantur.* Et in 3. de Sacram. cap. 1. numer. 5. refellens eos, qui asserbant, non in mysterio lavari pedes baptizatorum, sed in signum humilitatis, veluti dum hospites excipiuntur, ait: *Aliud est humilitatis, aliud sanctificationis. Denique audi quia mysterium est, & sanctificatio: Nisi laveris tibi pedes, non habebis mecum partem.* In fine ejusdem capituli num. 7. *Lavas ergo pedes, ut laves venena serpentis.* Videtur ergo Ambrosius tribuere pedum lotioni rationem mysterii ac Sacramenti, & virtutem sanctificandi.

Auctor etiam sermonis de Ablutione pedum inter opera Cypriani pag. cvi. scribit: *Ait Dominus, Nisi laveris te, non habebis partem mecum. Paulatim mysterii hujus declaratur necessitas, quam conditio proposita inevitabilem reddit: paucisque interjectis, Supra diximus semel lotos baptismo, eodem lavacro ulterius non egere: sed hoc lavacrum quotidianis est excessibus institutum.* Accedit S. Eligius Noviomensis Episcopus, qui floruit sæculo vii. obiitque juxta Chronicon Sigeberti, an. 66. Is hom. iv. in Cœna Domini Tom. xii. Bibl. PP. pag. 305. hæc habet: *Ut igitur audivit vestra dilectio; hæc omnis pedum lotio nostrorum peccatorum est purgatio: unde non incongrue hac ipsa die, sicut Ecclesiæ tenet consuetudo, pœnitentium fit reconciliatio.*

Difficiliora videntur quæ leguntur in sermone 1. de Cœna Domini Tom. ii. Epist. S. Bernardi pag. 75. Eo loci primum Bernardus lotionem pedum connumerat inter Sacramenta, scribens num. 2. *In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investire curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hoc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hoc Eucharistiæ participatio, ad hoc pedum ablutio, ad hoc denique ipse baptismus initium Sacramentorum omnium.* Deinde num. 4.

Berti Theol. Tom. VI.

affirmat Bernardus pedum lotionem revera fuisse Sacramentum significans peccatorum remissionem, hisce verbis. *Nam ut de remissione quotidianorum minime dubitemus, habemus ejus sacramentum pedum abluionem.* Deinde probat lotionem pedum non fuisse solum factam ad humilitatis exemplum, verum etiam ut Sacramentorum ad peccatorum expiationem, ad hunc modum: *Vis autem nosse quod pro sacramento illud est, non pro solo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum est, Si non laveris te, non habebis partem mecum. Aliquid igitur latet, quod necessarium est ad salutem, quando sine eo nec ipse Petrus partem haberet in regno Christi & Dei. Paulo infra: Et unde scimus quia ad diluenda peccata, quæ non sunt ad mortem, & a quibus plene cavere non possumus ante mortem, ablutio ista pertineat? Ex eo plane, quod offerenti manus, & caput pariter ad abluendum responsum est: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet. Quibus S. Bernardus aperte demonstrat, pedum abluionem pertinere ad abluenda venialia peccata.*

Verum hæc omnia facile diluuntur, si animadvertamus, quæ supra ex Augustino diximus, pedum abluionem, ut factam a Christo, atque ad ipsius exemplum ab Ecclesiæ pastoribus, non esse officium humanitatis, quo hospites urbane excipimus & honoramus, sed ritum sacrum, ac mysticum, quo significatur indigere nos præter gratiam, quam conferunt principalia sacramenta quotidiana oratione, ut nobis venialia in pulvere pedum expressa divinitus condonentur, atque infirmitas humani arbitrii adjuvetur gratia reparatoris, ne concupiscentia nobis vitio primi hominis inseminata, & in regeneratis permanens, ad agonem, in graviora flagitia, æternamque perditionem nos trahat. Vide Augustinum 2. p. Tom. 3. pag. 657. Recte Augustini mentem assecutus est Lucas Tudenis Tom. xxv. Bibl. PP. pag. 215. scribens: *Illæ pedum ablutio non inter præcipua computatur Ecclesiæ Sacramenta, quia tantum per eam venialium indulgetur venia peccatorum, & humilitatis obsequia commendantur. Teste namque Domino, qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet; ac si diceret, qui mundus est a majoribus delictis, ut perfectus sit, abluatur etiam a superfluis cogitationibus, otiosis sermonibus, & minoribus culpis: quia dum sancti in vita præsentis degunt, difficillimum est ita caute vivere, quin saltem tenui venialium pulvere respergantur. Pes enim cum per terram graditur, ipsius terræ vel atomis in toto, aut in parte respergitur. Qui nisi abluantur frequenter, parvissimi pulveris sordidantur respergione frequenti. Non ergo minima negligenda peccata, quæ plerumque contemptum generant, qui ducit ad mortem. Hoc itaque sensu ablutio pedum dicitur Sacra-*

Y

men-

mentum, atque *mysterium*, in quantum significat remissionem peccatorum venialium, quæ quotidie lavari debent oratione, humilitate, aliisque remediis in ipsa lotione pedum expressis. Si enim ipsa *lotio pedum* ad venialia expianda requireretur, non quod ea lotionem significatum est; non semel in anno, nec in sola ceremonia baptismatis pedes sacro ritu lavandi essent, sed omni prorsus die: quotidianis quippe peccatis quotidiana remedia sunt adhibenda.

Ac nihil aliud profecto docent Ambrosius, Arnaldus Bonæ-Vallis, auctor, ut fertur, sermonis Cypriano tributi, Eligius Noviomini in Belgio Antistes, & mellifluus Ecclesiæ Doctor Bernardus. Sanctus enim Ambrosius per baptismum omnia peccata dimitti docuit, non solum in libro de Philosophia, qui non extat, laudatur tamen ab Augustino lib. 2. contra Julianum cap. 5. num. 14. ubi legitur, *Ille justificatur a peccato, cui per baptismum peccata omnia remittuntur*, nec non lib. 3. Offic. cap. 18. num. 103. in Psalmum xxxvi. num. 63. & lib. 2. in Lucam num. 79. verum etiam in iis locis, quæ obijciuntur: nam in lib. de Mysteriis ait, *nostra peccata per Baptismum relaxari*, & in III. de Sacramentis, *In baptismo, inquit, omnis culpa diluitur*. Quomodo ergo juxta Ambrosium in lotionem pedum est *mysterium Sanctificationis*, quomodo abluitur planta pedis ut tollantur hæreditaria peccata, quomodo lavantur pedes, ut laventur venena Serpentis. Profecto non alio sensu, nisi quatenus concupiscentia, serpentis fraude ingenerata, per quam quotidie in plura peccata prolabimur, lotionem pedum, & exercitationem humilitatis frenatur, atque ita pedum ablutio non delet inquinamenta peccati, sed tribuit aliquod sanctificationis subsidium. Explicat enim Ambrosius Ambrosius ipse scribens in Ps. 48. num. 9. Tom. 1. pag. 948. *Lavemus & pedes, ut calcanei lubricum possimus auferre, quod fida statio possit esse virtutum, & ne paterno quis errore labatur, qui suo paratus est stare proposito: & non metuat lubricum hereditatis, qui cupit vestigium tenere virtutis*. Atque eodem lib. III. de Sacram. num. 7. *In baptismo omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa: sed quia Adam supplantatus a Diabolo est, & venenum ei effusum super pedes, ideo lavas pedes, ut in ea parte, in qua insidiatus est serpens, majus subsidium sanctificationis accedat, quo postea te supplantare non possit. Lavas ergo pedes, ut laves venena serpentis. Ad humilitatem quoque proficit ut in mysterio non erubescamus, quod dedignamur in obsequio*. Ob eandem rationem quod *lotio pedum* significet auferendum calcanei lubricum, & corroborandam exercitationem virtutum hæreditariam infirmitatem, scripserat Ambrosius præced. nu. 5. in lotionem pedum latere *mysterium sanctifi-*

cationis, nec esse illam eodem loco tenendam, quo habetur ablutio hospitum facta ad solam honestatem hospitii.

Idem plane docet Auctor sermonis de Ablutione pedum, commendans *mysterii hujus necessitatem*, quatenus necessarium nobis est, ut exemplo Magistri non dedignemur humilitatis officia in alterutrum exercere, quoniam *ad expiationem proficit humilis pietas & pia humilitas*, & per ablutionem pedum recte cognitam & intellectam adherentes animæ sordes quotidiana satisfactione lavantur. Ubi non ait, lavari sordes ipsa pedum materiali ablutione, sed *ablutione recte cognita & intellecta*, idest, quotidiana satisfactione, sive humilitate quotidie exercenda. Explicat sese apertius ita Deum alloquens: *Propter hoc, benignissime Domine, pedes lavas discipulis quia post baptismum, quem sui reverentia non patitur iterari, aliud lavacrum procurasti, quod numquam debet intermittere: tamen ipse quod doces facies, ut quanti questus hoc opus sit, ex tua bonitate discamus, & inclinata ad pedes nostros altitudine tua, stans adversus proximum, & erigens se contra Deum confundatur superbia hominum, & ad humilitatem Dei noverit de se humilia sapere lutum*.

Docet idem prorsus Sanctus Eligius, & quoniam eo temporis fiebat Feria v. in Cœna Domini *reconciliatio pœnitentium*, ut patet ex Epistola Innoc. I. ad Decentium, ex Epistola Hieronymi ad Oceanum, ex canone 19. Conc. Agathensis, & ex Pontificali Romano P. III. tit. 3. notisque in hunc titulum Josephi Catalani, viri plurimum eruditi; ideo beatus Eligius in homilia de Cœna Domini monet lavandos esse pedes ad reconciliationem obtinendam, idest, dimittenda peccata alterutrum, atque in signum reconciliationis fraternæ invicem pedes abluendos. Nos quoque, ait, Christi exemplo, & mandato commoniti, & corporaliter hoc agere, & multo magis spiritualiter debemus invicem pedes lavare: hoc est, alterutrum peccata dimittere, & pro eisdem a Deo dimittendis invicem exorare, sicut & Apostolus admonet: *Donantes vobismetipsis, si aliquis adversus aliquem habet culpam, sicut & Dominus donavit nobis, ita & nos invicem*.

Eadem denique est sententia S. Bernardi: qui loco citato ait quidem ablutionem pedum esse sacramentum, sed non *Sacramentum* proprie dictum conferens remissionem peccatorum, sed sacramentum late acceptum significans remissionem peccatorum quotidianorum, & aspergionem pravæ affectionum, quæ non lotionem pedum purgantur, sed largitate divina, quam in Dominica oratione quotidie petimus. Quare et si Bernardus recenset ablutionem pedum inter *Sacramenta* simul cum Eucharistia & Baptismo; innuit tamen inter hæc discrimen, quod ista duo

duo sint signa gratiæ efficacia, ideoque propria *Sacramenta*, lotio autem pedum significet, non operetur venialium peccatorum remissionem. Et quidem eodem sermone de Baptismo ait: *Quæ est ergo gratia, unde per baptismum investimur? Utiq; purgatio delictorum: & infra, Lavamur igitur in baptismo, quia deletur obitographum damnationis nostræ. De Eucharistia etiam inquit: Duo illud Sacramentum operatur in nobis: ut videlicet & sensum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. At nihil tale asserit Abbas Claravallensis de lotionem pedum. Ait quidem in hac latere sacramentum, scilicet quotidianorum peccatorum remissionem. Verum ait ne, remissionem istam produci ipsamet pedum ablutione? Minime: quotidiana enim remissio nequit unius annuæ ablutionis opus esse. Sed audi Bernardum: Et unde scimus, inquit, quia ad diluenda peccata, quæ non sunt ad mortem, & a quibus plene cavere non possumus ante mortem, ablutio ista pertineat? Ex eo plane, quod offerenti manus & caput ad abluendum responsum est: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet. Lotus enim est, qui gravia peccata non habet, cujus caput, idest, intentio, & manus, idest, operatio, & conversatio munda est: sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possunt, qui aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plusquam oportet, cedat animus, vel ad horam. In multis enim offendimus omnes. Postremo Bernardus innuens horum peccatorum remedium concludit: Nemo perniciose securitate dormitet, declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis: quoniam, ut audivit Petrus, nisi laverit ea Christus, non habebimus partem cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos; ignoscet facile, imo & libenter, si tantum modo nos agnoscamus: in hujusmodi namque quasi inevitabilibus & negligentia culpabilis est, & timor immoderatus. Hinc est, quod in oratione, quam ipse constituit, quotidie pro peccatis illis voluit nos orare. Non audio venialia peccata expiari lotionem pedum, sed agnitione infirmitatis propriæ, & assiduitate orationis. In ampliori ergo significatione Bernardus, Eligius, Arnoldus, atque Ambrosius sacramentum appellavere lotionem pedum; de qua ad hunc modum se habet nostra dissertatio.*

CAPUT VII.

De ordine, necessitate, ac dignitate septem Sacramentorum.

Non omnes eodem ordine *Sacramenta* septem recensent. Londinense quippe Concilium,

fortasse quotidianæ necessitatis rationem habens, recenset Pœnitentiam inter Eucharistiam, & Matrimonium ante Ordinem, probare enim se debet homo, priusquam ad Angelorum mensam accedat, præceditque carnalis generatio Ecclesiasticum ministerium. Joannes Palæologus in Confessione fidei Pœnitentiam, & Unctionem extremam statuit postremo loco. Græcorum Patriarcha Hieremias Ordinem locat post sacrosanctam Communionem. Magister sententiarum, S. Thomas, alii Scholastici, Eugenius IV. & Tridentinum Concilium docent seriem, ordinemque singulis satis notum. Vide cap. v. prop. 1. Manifestum est autem ordinem hunc esse optimum, & comprobatum ex his, quæ in serie humanæ vitæ contingunt, quemadmodum eo loci verbis Eugenii, & communi ratione demonstratum est.

De Sacramentorum necessitate extat canon iv. sess. 7. Trid. Si quis dixerit *Sacramenta* novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit. Quo in canone perstringitur hæresis Novatorum asserentium homines justificari per solam fidem, ideoque Sacramentis gratiam justificationis non conferri, sed fidem duntaxat excitari, atque nutriri: unde majoris perspicuitatis gratia addidit Tridentina Synodus proximum canonem v. Si quis dixerit, hæc *Sacramenta* propter solam fidem nutriendam instituta esse, anathema sit. Firmissime itaque tenendum est, quod licet fides ad justificationem disponat, causæ tamen aliæ ad justificationem ipsam concurrunt, a nobis lib. xix. enumeratæ, inter quas instrumentalis causæ rationem habent *Sacramenta*, quæ indita sibi virtute sanctitatem efficiunt, ut infra demonstrabimus. Si enim Sacramentis virtus ipsa deesset, nequaquam ad salutem forent necessaria, quum verbum Dei, & Sacrorum librorum lectio possint fidem excitare, & nutrire: præsertim quum Novatores autument verba in Sacramentorum administratione adhibita eandem prorsus habere vim, quam habet prædicatio Evangelii. Illud ergo, quod Tridentinum Concilium definit de Sacramentorum necessitate, ex aliarum controversiarum enodatione redditur manifestum.

Verum non omnia *Sacramenta* sunt singulis necessaria, ut præcirato canone definitum est: quippe baptismus, & Pœnitentia, quæ duo *Sacramenta* instituta sunt pro his, qui lethali culpa inquinari nequeunt, nisi sanctificentur, æternæ vitæ fieri participes, unde & vulgari sermone dicuntur *Sacramenta* mortuorum, necessaria sunt necessitate medii, idest, sunt medium necessarium, sine quo neque gratiam Sacramentalem,

talem, neque cœlestis regni hæreditatem consequimur: baptismus quidem puerulis, aliisque adhuc originali labe inquinatis; ac pœnitentia iis, qui acceptam in baptismo sanctitatem actualibus transgressionibus pessumdederunt. Cetera Sacramenta, *vivorum dicta*, atque instituta ad gratiam augendam, necessaria sunt necessitate præcepti; idest, suscipienda eo tempore, quo præscribit Ecclesia, & facultas suppetit suscipientibus: ita tamen, ut Ordo, si Ecclesia universim spectetur, habeat quoque absolutam necessitatem, quam appellant *medii*, quoniam absque sacra ministrorum ordinatione neque consecrari posset corpus Dominicum, neque in hac rerum divinarum constitutione lapsis beneficium absolutionis impendi. Verum nec Ordo, nec Matrimonium singulis sunt necessaria, cum homo libertate præditus nequeat, nisi causa impellente, siue Ecclesiæ ministerio, siue vinculo conjugali constringi. Matrimonium quoque eatenus necessarium est, quatenus Ecclesiæ filii debent cum sanctitate nuptiarum dare operam filiis procreandis. Recte S. Thomas 3. p. q. 65. art. 4. *Dicendum, quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter, Uno modo, sine quo non potest haberi finis, sicut cibus est necessarius vite humane: & hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria Sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari, baptismus quidem simpliciter & absolute; pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: Sacramentum autem Ordinis est necessarium Ecclesiæ, quia ubi non est gubernator, populus corrumpitur, ut dicitur Prov. x1. 14. sed secundo modo sunt necessaria alia Sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema unctio pœnitentiam, matrimonium vero Ecclesiæ multitudinem per propagationem conservat. Hætenus S. Thomas.*

Quantum denique ad Sacramentorum attinet dignitatem, sancitum est ab eodem Tridentino sess. vii. canone 2. Sacramenta non ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud non sit alio dignius. Hæretici enim, præsertim Calvinistæ æqualia inter se Sacramenta esse autumant, ut confirmationem, & alia, quæ ut Baptismus, & Eucharistia in sacris novi Testamenti libris non commendantur, Sacramentorum numero extrudant, ut in Antidoto Concil. Triden. ad hunc Canonem scribit his verbis hæresiarcha Calvinus: *Quis non malit Neptunium sustinere fulmen, quam æquare Christi institutis hominum inventa? Baptismum legimus a Christo commendatum similiter, & sacram cœnam. De aliis nihil tale.*

Eo quoque sine putant quidam Calvinum Sacramenta fecisse paria, quoniam æquiparando Eucharistiam baptismo poterant facilius negare realem Christi in Sacramento præsentiam. At, cum etiam Lutherus in hoc dogmate adversarius Calvini, æqualitatem Sacramentorum commensus sit in Epist. ad Pragensem Senatam, arbitrator tum Calvini, tum Lutheri dogma eo collineare, ut asserant Sacramenta inter se paria, quoniam eodem Dei verbo fidem excitando, ratione consimili ad salutem proficiunt, nullumque Sacramentum operatur in anima sanctitatem: nam Lutherus eo loci haud obscure id prodidit scribens: *Nullum Sacramentum alio dignius est, quod omnia eodem verbo nituntur.* Qua in re quantum a veritate Novatores aberrant, ea commonstrabunt, quæ dicentur de Sacramentorum effectibus. Sacratissimam vero Eucharistiam, Sacramentum Sacramentorum a Patribus nuncupatam, mysteriis ceteris præferendam demonstrant rationes plurimæ a D. Thoma productæ citata q. lxxv. art. 3. At modo eam tantum proferam, quam suppeditat sess. xiiii. cap. 3. Synodus sacrosancta dum, ait: *Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent; cum quis illis utitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est, ex quo etiam sequitur in hoc Sacramento non solum a digne accedentibus suscipi gratiam, verum & Dominum Jesum, fontem gratiarum omnium.*

Et si autem Eucharistia longe reliqua Sacramenta præcedit: singula tamen peculiarem habent effectum, quo tantum considerato præstantiora sunt reliquis; ut baptismus præstat in ablunda macula originali, Pœnitentia in reconciliatione læsorum, ac ita de ceteris ratiocinando. Quare prælaudatus canon tertius ad hunc modum post exactam limam, ac ponderationem redactus fuit: *Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut in nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.* Ubi notandum est adjectam eam vocem, nulla ratione, propterea quod placebat quibusdam canonem hunc esse prætermittendum, cum sit in quovis Sacramento quædam propria excellentia, ob quam secundum aliquam rationem possit ceteris æquiparari. Videsis Eminentissimi Pallavicini Historiam lib. ix. cap. 7. num. 4. Hæc vero de iis, quæ in hujus capitis titulo proponuntur, sint dicta.

CAPUT VIII.

Agitur de Sacramentorum novæ Legis institutione.

Scribit doctissimus Bellarminus lib. 1: de Sacram. in gen. cap. 23. olim quosdam Scholasticos existimasse, non omnia *Sacramenta* a Christo fuisse *immediate* instituta; nam, inquit, Hugo Viet. lib. 2. de Sacram. pag. 15. cap. 2. & Magister lib. 1v. dist. 23. negant a Domino institutam *Unctionem* extremam. Alex. Alensis q. 9. m. 1. ac S. Bonaventura in 4. dist. 7. art. 1. q. 1. tenent *Sacramentum* Confirmationis institutum post mortem Apostolorum in Concilio Meldensi: idem Alensis q. 34. memb. 3. Bonav. dist. 17. art. 1. q. 3. & Marsilius in 1v. q. 14. asserunt non a Christo, sed ab Apostolis institutum *Sacramentum* pœnitentiæ. Id quidem de Confirmatione, ac de *Unctione* extrema verissime dictum est; sed quantum ad Pœnitentiam attinet, Alensis q. 14. art. 3. aperte docet institutam a Domino tam quantum ad *materiale*, quod se tenet ex parte pœnitentis, quam quantum ad *formale*, quod attenditur in absoluteione, & potestate clavium. Bonaventura autem ait *formale* confessionis, idest, potestatem absolvendi, per se institutum a Christo, *materiale* autem, & accusationem peccati, insinuatum tantummodo. Verum id parum refert, profecto neque Confirmationem a Concilio Meldensi, neque *Unctionem* extremam a Sancto Jacobo institutam valido momento antiqui illi Scholastici demonstrabant; enimvero in Concilio Meldensi (quod ignoro cur Gregorius de Valentia Tom. 1v. pag. 529. scripserit non reperiri) canone 44. 55. & 46. agitur de consecratione, & inunctione Chrismatis, non autem de institutione. Vid. Tom. vii. Conc. pag. 1833. Sanctus autem Jacobus inunctionem infirmorum cap. v. 14. commendavit, præcepit, atque, ut loquitur Trid. sess. xiv. promulgavit, sed non instituit.

Postquam vero eadem Tridentina Synodus sess. vii. can. 10. omnia *Sacramenta novæ legis* a Jesu Christo Domino nostro instituta esse definivit, nemo proflus est, qui audeat oppositum litteris mandare, aut sentire. Ex Tridentina etiam definitione colligitur Christum fuisse *Sacramentorum* omnium immediatum auctorem, quod adversus communem sententiam audax nimium esset, errorisque plenissimum impugnare. Verum an *immediata* hæc institutio spectet ad fidei decreta, non consentiunt Scholastici celebriores: affirmant quippe non posse illæsa fide negari quod Christus *immediate* ac per se ipsum *Sacramenta* omnia instituerit, citato loco Bellarminus,

Becanus de Sacramentis in communi cap. 5. Vasquesius in 3. p. disput. 135. cap. 1. Gonet. disput. v. art. 1. Joan. Bapt. Duhamel disert. 2. cap. 2. Puteanus noster in 3. p. q. 64. dub. 1. Gavardi q. 1. art. 5. §. 1. Ilambertus q. 64. disput. 1. art. 1. Frassen disp. Procœmial. art. 2. q. 1. concl. 3. & Canali disp. 1. q. 1. ad 2. objectionem. At sunt viri alii doctissimi, qui licet fateantur *Sacramenta* omnia immediate a J. Christo instituta, idque censeant Tridentinis Patribus & rationi magis conforme, nihilominus affirmant id nequaquam definitum fuisse, inter quos connumerantur viri doctissimi, Estius in 1v. dist. 1. §. 16. Suarezius in 3. q. q. 64. art. 4. disp. 12. sect. 1. Florentius de Cocq. Tract. vii. sect. 2. Gaspar Juenin q. 4. concl. 2. Cardinalis Gottri q. 6. dub. unica §. 2. Tourneley q. 5. art. 1. atque ex Nostratibus Farvacquez cap. 2. q. 1. & Leonardus Vanroy cap. 2. q. 1. Atque hos omnes laudandos existimavi, ut ex ipsa Doctorum dissensione constaret in hac secunda quæstionis parte non esse judicium adversus Farvacquesium nostrum temere pronuntiandum.

Et quoniam vagum Scholasticorum ingenium non solum in iis, quæ facta sunt, occupatur, sed etiam erigit se ad investiganda quæ possent aliquando contingere; istud etiam ad concertationum acervos traxere, num potestas instituenti *Sacramenta* possit nudis creaturis communicari: qua in re negantem partem tenuerunt Scotus in 4. dist. 1. q. 3. Gabriel q. 2. art. 3. Durandos dist. 1. q. 1. num. 4. Vasquesius 3. p. dist. 315. cap. 2. Mastrius disp. 1. q. 6. & Frassen art. 2. q. 1. concl. 1. affirmativam vero propugnant Thomistæ, & Aegyptiani omnes, Suarezius in 4. p. q. 64. disput. 12. sect. 1. Valentia disput. iii. q. v. puncto 3. Joannes Puteanus disp. v. art. 2. alique quamplurimi. Tria itaque erunt nobis disquirenda: primum, an Christus *immediate* instituerit *Sacramenta* omnia: alterum, an id a Tridentina Synodo sit definitum: tertium, an simplici creaturæ possit istiusmodi institutionis communicari potestas.

PROPOSITIO I. Christus Jesu *immediate* omnia legis novæ *Sacramenta* instituisse dicendus est.

Id namque, etsi non adeo aperte, haud difficulter tamen ex Scripturis colligitur. Primum quoniam Apostoli *Sacramentorum* non auctores, sed dispensatores in Apostolicis litteris appellantur. Paulus enim in priori ad Corinth. iii. 5. retundens eorum zelum & contentionem, qui in partes eorum, a quibus *Sacramenta* recipiebant, facto schismate abibant, inquit. *Quid igitur est Apollo, quid vero Paulus? Ministri ejus, cui credidistis.* Et initio proximi capitis: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi,* & dia-

dispensatores mysteriorum Dei. Petrus quoque epist. 1. cap. 14. 10. omnes Ecclesiarum rectores appellat *dispensatores multiformis gratiae Dei.* Si autem cuius tanta collata esset dignitas & facultas, ut dici posset *Sacramentorum* institutor, & auctor, nonne id potius, quam mortalibus ceteris, datum fuisset Apostolis? At hi mysteriorum fuere tantummodo dispensatores. Præterea in Apostolicis Actis cap. 1. v. 3. testatur Lucas, Dominum Jesum post resurrectionem suam per dies quadraginta cum discipulis conversatum, fidei veritatem multis argumentis confirmantem, & loquentem de Regno Dei, idest, aperiendo discipulis sensum divinarum Scripturarum, exponendo Ecclesiasticam hierarchiam, nec non formas ritusque Sacramentorum. Nisi enim de iis, quæ in Ecclesia præcipua sunt, ac plurimum necessaria divinus Magister postremis illis diebus sermonem habuit cum Apostolis paullo post ad fidem propagandam profecturis, de qua re putabimus confabulatum? Recte itaque S. Leo Serm. 1. de Ascensione cap. pag. 71. scribit: *Non ergo ii dies, dilectissimi, qui inter resurrectionem Domini, ascensionemque fluxerunt, otioso transiere decursu: sed magna in eis confirmata Sacramenta, magna sunt revelata mysteria.* Insuper Sacramenta omnia, ut vidimus supra, & accuratius demonstrabimus de singulis pertractantes, testimonio aliquo sacrorum Evangeliorum commendantur, ideoque, antequam Christus ad cœleste solium conscenderet, fuerant instituta.

Probatur 2. traditione. Nullum quippe traditionis validum magis, ac veraciorem testem in medium proferre possumus, quam Synodum Œcumenicam a Romano Pontifice confirmatam, & ab universa Catholica Ecclesia receptam: de qua infra. Deinde, ut mittamus Dionysium Areopagitam, qui in cap. 1. de Eccl. Hierarch. pag. 235. ait primos sacri ordinis nostri moderatores, supersubstantialis principatus munere plenos, tradidisse nobis in sensibilibus figuris supercœlestia, & in materiis immateriata, idest, traditione a Christo derivata Sacramentorum symbola exposuisse; ut, inquam, hunc missum faciam, S. Ambrosius lib. 14. de Sacramentis cap. 14. num. 13. Ergo, inquit, *Auctor Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus? De cœlo ista Sacramenta venerunt.* S. P. Augustinus de Doctr. Christ. lib. 111. cap. 9. numer. 13. de Sacramentis ait, *Ipsæ Dominus, & Apostolica tradidit disciplina,* productis exemplis Baptismi, & Eucharistiæ, quæ duo Sacramenta immediate a Christo Jesu instituta neque ullus negat heterodoxus. Idem docet in Epistola ad Januarium 118. nunc 54. num. 1. Perspicue autem de vera Religione cap. 17, numer. 33. *Ab ipsa Dei Sapientia homine assumpto, a quo in libertatem vo-*

cati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis continerent. Vide Hieronymum Torrentem Confess. Augustin. lib. 3. cap. 1. parag. 2.

Tertio probatur definitione Tridentini: huius sess. vii. canon primus est: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, &c. anathema sit.* Ubi non definitur quidem Sacramenta a Domino instituta immediate, sed istud tamen firma hinc argumentatione deducitur. Principio namque quid est instituire, nisi aut decernere, aut erudire, aut inchoare, aut proponere, aut dirigere, aut promulgare? Quocumque ergo sensu dicatur Jesus Christus Sacramentorum institutor, ipse eadem Sacramenta determinavit, proposuit, & de iis discipulos imbuivit: ideoque omnia per semetipsum, priusquam cœlos conscenderet, instituerat: statuere enim & inchoare est prima institutio: promulgare autem atque erudire, primam institutionem supponit. Deinde Tridentina Synodus aperte inter institutionem, ac promulgationem distinguit, dum sess. xiv. Canone 1. decernit Extremam unctionem esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a beato Jacobo Apostolo promulgatum. Præterea eadem sacrosancta Synodus sess. xxi. cap. 2. ita Apostolis & Ecclesiæ tribuit potestatem instituendi ritus, & cæremonias, quæ servari solent in sacrorum mysteriorum celebratione, ut videatur illis denegare facultatem immutandi, quæ pertinent ad horum substantiam, ideoque hæc a Christo sunt constituta, atque determinata: etenim declarat, *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret.* Id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso (Eucharistiæ) Sacramento, cum ordinatis nonnullis circa ejus usum, Cetera, inquit, cum venero disponam. Atque his etiam roboratur momentum primum ex verbis Pauli depromptum.

Probatur tandem ratione. Ac primo, quum Deus per se, & immediate instituerit Sacramenta legis veteris, tametsi essent elementa egena atque infirma, nec non plurium Doctorum opinione, Sacramentum quoque legis naturæ; cur immediate, ac per se non instituit Sacramenta perfectiora, & symbola cœlestium munerum efficiencia? Ad hæc tribuere vim sanctificandi sensibili

sibili elemento, atque ad producendam spiritua-
lem gratiam, aquam, oleum, triticeumque pa-
nem elevare quisquam potest, nisi supremus Do-
minus? Insuper si Christus Ecclesiae aedificator
est, Fidei Conditor, & animarum Sanctificator;
quomodo non ipse instituit *Sacramenta*, quæ sunt
Ecclesiae compago, fidei symbola, animarum re-
media? Tandem Apostoli, eorumque successores
possunt quidem articulos fidei a Christo traditos
explicare ac proponere: sed nova dogmata, &
novos articulos condere nequeunt. Pari ergo ju-
re potuerunt tradere nobis instituta a Christo
mysteria; nova autem *Sacramenta* instituere non
potuerunt.

Adversus hanc priorem thesim militant quæ
sequuntur. Primum Augustinus cum lib. 3. de
doct. Christiana, tum Epist. ad Januarium, ubi
ait *Sacramenta* a Christo instituta, duo tantum
commemoratur, Baptismum, & Eucharistiam;
reliqua igitur vel *Sacramenta* non sunt, vel in-
stituta fuerunt ab Apostolis, aut ab Ecclesia.
Deinde Auctor Sermonis de Ablut. Pedum, de
quo non semel mentionem fecimus, pag. cxi.
scribit: *Ipse summus Sacerdos sui est Sacramenti
institutor & auctor: in ceteris homines Spiritum
sanctum habuere doctorem; & sicut par est Spi-
ritui sancto, & Christo divinitas, ita in suis in-
stitutis æqua est auctoritas & potestas, nec minus
ratum est, quod dictante Spiritu sancto Apostoli tra-
diderunt, quam quod ipse tradidit, & in sui comme-
morationem fieri præcepit.* Ex quibus videtur solum
Eucharistiæ *Sacramentum* habere Christum aucto-
rem, reliqua autem ab Apostolis fuisse instituta. Ad
hæc ex Scripturis demonstrari nequit, quando
Christus Dominus instituerit *Sacramenta* septem,
præsertim vero, quando Matrimonium ad Sa-
cramenti evexerit dignitatem. Præterea quæ scri-
pta non sunt, retinentur tamquam ab Apostolis
vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia
saluberrima auctoritas, commendata atque statuta,
juxta Augustini regulam, citata ad Januarium
Epist. Tom. 2. pag. 124. Cum itaque institutio-
nem omnium *Sacramentorum* non possimus e Scri-
ptura sacra colligere, consequens est nonnulla in-
stituta fuisse ab Apostolis, vel a Synodo aliqua
universali. Tandem, ut in prænotis dictum est,
nonnulli doctores Catholici a Christo immediate
instituta negant *Sacramenta* Confirmationis, &
Unctionis extremæ.

Resp. ad 1. S. P. Augustinum uti eo loci par-
ticula *sicuti*, ex omnibus aliqua proferens exem-
pli causa, ut diximus cap. 5. quare sicut ibidem
alia *Sacramenta* non denegat, ita non denegat in-
stitutionem aliorum *Sacramentorum* immediatam.
Quod sequitur nullius momenti est, siquidem il-
lius sermonis Auctor, dum ait homines in cæ-
teris habuisse Spiritum sanctum doctorem, non
affirmavit ab hominibus instituta cetera *Sacra-*

menta, sed ea tradita, quæ ad *Sacramenti* Eu-
charistiæ pertinent celebrationem, puta sacram
liturgiam, jejunium, & alia, quæ Apostolica
traditione didicimus. Ait enim non minus ra-
tum esse, quod Christus Jesus in sui commemora-
tionem fieri præcepit, quam ea, quæ dictante Spi-
ritu sancto Apostoli tradiderunt: eodem ferme,
pacto, quo Apostolus in priori ad Corinth. xi.
posteaquam præceptum Domini, *Hoc facite in
meam commemorationem*, luculenter exposuit in-
quit versu ult. *Cetera autem, cum venero, dispo-
nam.* Vide quæ supra diximus ex Tridentino,
nec non Augustinum scribentem citata Epist. 54.
ad Januarium num. 8. institutum ab Apostolis,
& quidem Spiritu sancto dictante, ut Domini-
cum corpus sumatur a jejunis, productis ad hoc
comprobandum Apostoli verbis. Proximum hac
ratione diluitur: quamvis in scripturis expressa
non esset institutio *Sacramentorum*; hinc tamen ni-
hil erueretur propositioni nostræ contrarium;
quippe præter Scripturam agnoscimus tamquam
fidei normam, & irreformabilem regulam, *ver-
bum traditum.* Ast nihilominus etiam sacræ li-
teræ instituta a Christo *Sacramenta* commonstrant,
& Matrimonium quidem Matth. xix. 4. aut
Joan. 2. 1. ut alibi discutietur. Illud vero, quod
additur, hanc exigit responsionem. Augustinus
in citata ad Januarium Epistola tria distinguit,
primum *Sacramenta* a Domino instituta, sicuti
est baptismus, & Domini corporis communi-
catio: deinde ea, quæ ab universa Ecclesia ser-
vantur, ut anniversaria solemnitas resurrectio-
nis, adscensionis Christi, & adventus Spiritus
sancti: tertio loco, quæ per loca terrarum, re-
gionesque variantur, ut jejunium sabbathi. Aper-
tissimum est autem in verbis, quæ obijciuntur,
sanctum Patrem loqui de iis, quæ secundo loco
posita sunt, ideoque nihil inde concluditur, nisi
in Ecclesia præter *Sacramenta* retineri alia com-
mendata & statuta, quæ si servantur ab universa
quacunque se diffundit Ecclesia, cuiusmodi sunt
solemnitates prædictæ, quamvis scripta non sint,
retinenda sunt tamen, quoniam ex illorum uni-
versali consuetudine apparet, aut tradita fuisse
ab Apostolis, aut definita in Synodis Œcume-
nicis. In diluenda objectione postrema non im-
morabimur; quum paucorum Doctorum placitum
nequeat esse locus Theologicus ineluctabilis, pa-
teatque innixos illos fundamento labili & areno-
so; quoniam, ut diximus in prænotationibus,
ex Jacobi Epistola insertur hunc Apostolum pro-
mulgasse, non præscripsisse infirmorum unctionem,
& constat Meldensem Synodum anno tan-
tum 845. coactam, quum permulti Patres Con-
firmationis meminissent, definire duntaxat, ne
Chorepiscopi Chrisma consecrent, neque Episco-
pi alio tempore, quam majoris hebdomadæ quin-
ta feria, illud conficiant, neque ipsi, siue illo-

rum ministri exigant denarios, vel munuscula quælibet a confirmandis. Ceterum ex hac eadem objectione adversus heterodoxos perspicue infertur Tridentinos Patres non ad normam eorum, quæ Petrus Lombardus, aut Scholasticorum quispiam privata sententia docuit, sed juxta traditionem in Romana Ecclesia custoditam; fabricasse decreta, & canones edidisse.

PROPOSITIO II. Non est tamquam dogma fidei a Tridentina Synodo definitum, *Sacramenta omnia esse a Christo immediate instituta.*

Prob. 1. In definitione enim Tridentini particula *immediate* non reperitur, & licet a nobis inferatur Theologica ratiocinatione, quia institutor proprie dicitur, qui idem auctor est, & quia Ecclesiæ collata est potestas immutandi ritus, non vero *Sacramentorum* substantiam; hæc tamen ratiocinatio idonea non est ad fidei decretum constituendum. Enimvero si potest dici Christus miraculorum patrator, quamvis miracula plura patrata sint per Apostolos, necnon baptizans & consecrans, licet in ejus nomine consecrent, baptizentque ministri; ac si Deus non minus est princeps causa eorum effectuum, qui ab ipso immediate producuntur, quam illorum, qui causas habent secundas: non repugnat dici etiam Christum Dominum *Sacramentorum* institutorem, tametsi per Apostolos, sua in eos potestate translata, *Sacramenta* quadam instituisset. Dixi autem, *non repugnat*; ego quippe in hujusmodi comparatione non arbitror tantam inesse vim, quantam putant Tiletanus, De-Cocq, & Farvacquez: siquidem dum efficientem causam nomino, non exprimo *immediatum*, aut *mediatum* principium; dum vero dico *Instituto-rem*, intelligo eum, qui statuit, qui determinat, qui est auctor *immediatus*. Non enim de iis ritibus, E. G. quæ Ecclesia mutat, ut Tridentinum loquitur, *pro rerum, temporum, & locorum varietate*, proprie dicimus; *Christus ritus istos instituit*, sed, *instituit Ecclesia*; tametsi Ecclesia hoc præstiterit facta sibi a Domino potestate. Atque id monui, ne argumentum istud videretur oppugnare superiorem propositionem. II. Jodochus Ravestein Lovaniensis Theologus, & ad Tridentinam Synodum missus a Maria Regina Belgii Gubernatrice, & qui tantæ fuit existimationis, atque doctrinæ, ut in reformando canone primo de Confirmatione præcipuam habuerit partem, ex Historia Conc. lib. xii. cap. 12. n. 11. in Apologia edita contra Martinum Kemnitium qui canoni 1. sess. vii. inseruit particulam *Ipsa*, legens, *Si quis dixerit non omnia ista septem Sacramenta a Christo ipso instituta esse, anathema sit*: scribit, *Hanc cavillationem studiosè & circumspècte Patres Synodi excluserunt, dum decreverunt, quod omnia novæ legis Sacramenta instituta quidem sint a Jesu Christo, non autem*

quod omnia sint a Christo immediate instituta. Ruardus Tapperus Theologus alter Lovaniensis in Explicat. articulorum adversus hæreticorum dogmata, a se exornata, postquam a Tridentina Synodo reversus fuerat, pag. 3. inquit: *Inquiri posset, si hæc potestas instituendi Sacramenta fuerit apud Apostolos, an fuerit solum Apostolica, an in Ecclesia manserit apud eorum successores; sed nihil horum requirit articulus, qui solum habet, quod omnia Sacramenta sunt a Christo instituta: non autem quod ab eo sunt instituta immediate.* Et in altera declaratione breviori edita ante præcedentem, anno 1554. pag. 9. probabilem esse pronuntiat sententiam Magistri Sententiarum, & Hugonis, *determinationem materiæ, aut etiam formæ Sacramentorum fieri potuisse ab Apostolis, imo factam esse reipsa in nonnullis Sacramentis ex instinctu Spiritus sancti.* Quod sane vir eximius non asseruisset, si compertum ei esset, visum aliter Tridentinis Patribus, præsertim cum ipse præcedenti pag. 8. sententiam exponens suam, scripserit: *Christus, in Sacramentorum institutione, res certas elegit, certamque verborum formam præscripsit.* IV. Quum Tridentini PP. adeo caute se gesserint, ne definitionibus suis aliquem ex Catholicis Scriptoribus læderent, quemadmodum in articulo Justificationis factum narrat Pallavicinus lib. viii. cap. 9. n. 10. in articulo de intentione ministri, lib. ix. cap. 6. num. 2. & in articulo de Attritione, lib. xii. cap. 10. num. 25. haud probabile est damnassem sententiam Magistri Sententiarum, Hugonis, Alensis, Sanctique Bonaventuræ, qui affirmant aliqua *Sacramenta* non esse a Christo *immediate* instituta; cumque hæretici asseverent, Dominum Jesum instituisse duntaxat Baptismum, & Eucharistiam, reliqua vero *Sacramenta* tanquam figmenta hominum esse explodenda; longe probabilius est, Synodum Œcumenicam ad hæreses extirpandas coadunatam, eo sensu definiisse *Sacramenta* quælibet a Christo instituta, quatenus auctoritate detinentur divina, non autem ex arbitraria hominum inventione.

Oppones cum Bellarmino lib. 1. de Sacram. in gen. cap. 23. Nisi Tridentina Synodus statuisset singula *Sacramenta* fuisse a Christo *immediate* instituta, frustra canonem istum posuisset, cum nemo unquam dubitaverit, quin saltem mediate *Sacramenta* instituta sint a Deo. Præterea sess. xiv. can. 1. Concilium sese explicat, dum *Sacramenti* extremæ unctionis tribuit institutionem Christo, & B. Jacobo Apostolo promulgationem. Tertio sess. xxi. cap. 2. declarat, Ecclesiam habere potestatem immutandi ritus Sacramentorum, *salva tamen eorum substantia.* Hæc etiam nos produximus supra ad priorem thesim stabiliendam.

Ad primum respondetur, hæreticos affirmare *Sacramenti* quædam, nec mediate, nec immedia-

te fuisse a Christo instituta; siquidem Melancthon in Locis communibus Confirmationem appellat *otiosam ceremoniam*, Calvinus in Antidoto §. 11. ait *se ne unius quidem stercoris Chrisma facere*. Wiclefus longe antea scripserat lib. iv. Trialogi cap. 14. Confirmationem ipsam a *Dia-bolo introductam*. Pœnitentiam Calvinus lib. iv. Instit. cap. 19. §. 17. appellat *mendacium & imposturam*, Kemnitius effutiit hoc Sacramentum, *factum a Petro Lombardo*, idem affirmant ceteri Novatores. Uñctionem extremam Lutherus in libro de Captivitate Babyl. vocat *deliramentum*, Philippus in locis *ceremoniam superstitiosam*, Calvinus cit. loco §. 18. *Sacramentum fictitium*. Itaque adversus istiusmodi blasphemias definitum est, omnia *Sacramenta* esse a Christo instituta; nullum esse inutile figmentum, nullum imposturam, nullum ritum superstitiosum. De institutione autem *immediata* nullam habemus fidei definitionem. His diluitur objectio secunda; cum enim Lutherus scripserit uñctionem extremam institutam a Jacobo Apostolo, aut ab Ecclesia, *propria auctoritate*, optime definiunt Tridentini PP. institutam a Christo, & a Jacobo promulgatam, quoniam nec Jacobus, nec quispiam alter auctoritate propria *Sacramentum* istud invenit. Hæretici enim, ut Extremam uñctionem facilius eliminarent, Magistro hanc affixere calumniam, quod opinatus sit, Jacobum suomet libito, non Spiritu sancto dictante Uñctionem ipsam iaduxisse: quam calumniam expungit Controv. x. Albertus Pighius, demonstrans quomodo veteres Scholastici, qui putarunt *Sacramenta* aliqua ab Apostolis instituta, numquam exillimarunt, quod hoc præstiterint seipsis, nullaque suffulti a Domino potestate. Denique sess. xxi. declarat Tridentina Synodus in *Sacramentis*, posteaquam instituta sunt, non posse immutari substantiam, sed ceremonias ritumque tantummodo, ipsis *Sacramentis* permanentibus; quæ tamen, cum sint plurimum necessaria, nequeunt in desuetudinem, cum ritibus antiquitatis, abire: num vero primum *Sacramenta* instituta sint a Christo *immediate*, hoc in loco Tridentina Synodus, expressa saltem definitione, nequaquam affirmat.

PROPOSITIO III. Facile possunt conciliari diversæ Theologorum sententiæ circa quæsitum tertium, an communicari queat creaturæ *hypostatice* Deo non unitæ potestas instituendi *Sacramenta*.

Triplex enim potestas distinguenda est, *auctoritatis*, quæ propria est Dei, importatque virtutem conferendi sensibilibus signis vim effectricem producendi gratiam: *excellentiæ*, quæ potestas convenit humanitati Christi, atque in eo sita est, ut Christus promeruerit eam gratiam, quæ per *Sacramenta* confertur rite dispositis; ut potuerit ipsam gratiam conferre etiam absque sen-

sibilibus Sacramentorum signaculis, atque ut eadem *Sacramenta* in Christi nomine administrantur: tertia est potestas *ministerii*, sive delegata Ecclesiæ ministris, quæ *Sacramenta* a Domino Jesu instituta, parant, efficiunt, dispensant. Atque de hac potestate nulla oriri potest dubitatio.

Quantum ergo attinet ad potestatem *auctoritatis*, affirmandum est, non posse creaturæ alicui communicari; sola enim suprema Causa potest talem virtutem tribuere sensibili elemento, ut corpus tangat, & sanctificet animam. Quum enim gratia sanctificans animam sit divinæ naturæ participatio, artha Spiritus sancti, & pignus cælestis hæreditatis: quis, nisi Deus summus, potest nos evehere ad divinitatis consortium, nobisque Spiritum sanctum, & gloriæ, quæ pendet a Dei beneplacito ac promissione, pignus, arthamque tribuere? In hoc ergo subscribendum est Scoto: quamvis enim creatura a Deo talem nacta esset facultatem, ut symbola *Sacramentorum* statueret, atque pro suo arbitratu determinaret materiam, formamque præscriberet; semper tamen virtus supernaturalium donorum effluxisset divini muneris opus.

At si loquamur de potestate *excellentiæ*, tamen hæc nequeat ea ratione creaturis communicari, qua competit Salvatori, cujus meritum ob *hypostaticæ* unionis prærogativam infinitum est, omniaque gratiarum præstantissima dona potuit *de condigno* universis Adæ posteris promereri, potest tamen creaturis concedi, ut cum S. Thomas q. 64. art. 4. tenent Scholastici fere omnes. Neque enim in hac potestate aliquid apparet, quod vel contradictionem importet, vel rerum creaturarum superet conditionem. Nam si creatura accepta a Domino potestate institueret *Sacramenta*; gratiam ipsa non efficeret, sed Deo largiente illam sensibili signo alligaret, quod sufficere videretur ad *Sacramentorum* institutionem. Posset etiam creatura absque visibilium *Sacramentorum* adminiculo gratiam ceteris impertiri, non quidem tamquam causa princeps, sed tamquam a suprema dependens: qua in re quid contradictionis eluceat, ego quidem non video. Neque absolute potestas instituendi *Sacramenta* exigit meritum infinitum; cum Deus gratiarum suarum Dominus, eas possit, quando, & quomodolibet ei libuerit, dispensare. Sicut ergo poterat per nudum hominem universos redimere, non tamen præscripta rigoro illa satisfactione, quam exhibere non valebat, nisi Deus-homo, Christus Jesus: ita potuisset puræ creaturæ largiri facultatem instituendi *Sacramenta*, non ita tamen, ut creatura illa gratiam ceteris conferendam eo promeretur pacto, quo illam Dominus Jesus, Deus-homo promeruit. Quamquam enim S. Thomas citato art. 4. scribat potuisse Deum ministris communicare *tantam gratiæ plenitudinem, ut ad invocationem nomi-*

nominum ipsorum conferrentur Sacramenta, & ut ipsi possent Sacramenta instituere, & sine ritu Sacramentorum effectum Sacramentorum conferre solo imperio; attamen existimandum non est beatissimum Thomam tribuere creaturæ possibili potestatem excellentiæ, qualem præcedenti articulo tribuit humanitati Redemptoris, tamquam instrumento conjuncto in eadem persona divinitate.

Posse etiam Deum tantam dignitatem imperiri creaturæ, ut in hujus nomine *Sacramenta* conferantur, diserte scribit S. P. Augustinus Tract. v. in Joan. num. 7. quamquam ibidem sapientissime animadvertit, magis congruum fuisse, ut unus Dominus Jesus Christus esset *Sacramentorum* institutor & auctor, quo facilius teneretur Ecclesiæ unitas, & quisque perciperet unum esse Mediatorem nostrum, in quo spes nostra locanda est. Quare si creatura tantam obtinisset prærogativam, ut in ejus nomine aliquis baptizaretur, aut alia *Sacramenta* reciperet; ad servandam Ecclesiæ unionem esset quotidie singulis inculcandum, creaturam ipsam, non propria auctoritate, sed delegata vim tantam communicasse elementis, ejusque nomen, tanquam illius, qui vocem gereret supremi Auctoris, in Sacramentali ministratione proferri. Potuit autem (inquit Augustinus) Dominus Jesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret baptismum suum tanquam vice sua, & transferre a se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo servo suo, & tantam vim dare baptismo translato in servum, quantam vim haberet baptismus a Domino. Hoc noluit ideo, ut in illo spes esset baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo servum ponere spem in servo: ideoque clamabat Apostolus, cum videret homines volentes ponere spem in seipso: Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut nomine Pauli baptizati estis? Atque his præclarissimi Doctoris Augustini verbis dissertationi modum, finemque constituo.

C A P U T IX.

An Sacramenta novæ legis rebus, & verbis, tamquam materia & forma perficiantur.

DE partibus, quibus perficiuntur *Sacramenta*, pertractandum est modo. Illas pervulgata nunc Scholarum consuetudine *materiam*, & *formam* appellamus, ducta a rerum naturalium principiis comparatione: nam quemadmodum in corporibus adinvenitur subjecta res indifferens ad constituendum unum, vel alterum, & quod rem illam determinat ad peculiarem quamdam rationem; quorum unum Philosophi *materiam* dicunt, alterum *formam*: ita in *Sacramentis* adinvenitur *elementum*, sive res aliqua subjecta sensibus, & *verbum* rem ipsam determinans, & in ratione

Sacramenti constituens. Sensibile ergo *elementum* insignitur *materiæ* nomine, verba *formæ* vocabulo denotantur. Consuetudinem explicandi *Sacramenta* per *materiam* & *formam* permulti derivatam putant a Peripatetica philosophia, quæ per *materiam*, & *formam* explicat naturalem corporum generationem. Verum num ita res se habeat, incertum. Enimvero si omnium primus *Sacramenta* hisce vocabulis explicavit circa annum 1215. Guilelmus Antisiodorensis in Summa, ut animadvertit Jo. Morinus 111. P. de Sacris Ordinationibus Exerc. 1. cap. 1. & ex Morino Jue- nin, q. 3. cap. 2. Vanroy cap. 1. q. 3. ac Tournelius q. 1. art. 4. obtinuerat longe antea disputatrix illa, & sermonis barbari, ac tumescens Philosophia, initio 1x. sæculi una cum Arabum tyrannide restituta, priusquam Scriptores Aristotelicis imbuti dogmatibus suas de *Sacramentis* lucubrationes vocabulis istiusmodi contexerent. Neque inusitata sunt in Philosophicis aliis sectis *materiæ* vel *formæ* nomina; quamvis in Arabum physiologia intelligant his nominibus incompletam quandam substantiam; in aliis vero certam elementorum congeriem, atomorumque combinationem. Meminit quoque *formæ* baptismatis S. P. Augustinus lib. 1. de Peccat. meritis cap. 34. tametsi videatur eo vocabulo designare potius ritum ac ceremonias, quam verba, quibus perficitur salutiferum regenerationis lavacrum. Rerum tamen, verborumque Sanctum protoparentem meminisse, & utraque necessaria existimasse ad *Sacramenta* conficienda, dubitari non potest.

In hac itaque disquisitione refellendus nobis erit error Pauli Sarpi, qui in Hist. Concilii Trid. lib. 2. cap. de Articulis Baptismi, scribit antiquitatis studiosis notum, numquam prius temporibus *materiam* & *formam Sacramentorum* innotuisse; cum Stephanus Papa opinaretur neminem a quacunque hæresi venientem rebaptizandum: Concilium vero Nicænum statuerit, ut denuo tingerentur Paulianistæ, & Montanistæ, non autem Cathari; quamquam illi, qui tunc temporis vigeabant hæretici, exceptis paucis Montanistis, insolitis uterentur baptismi formis, propter insolentes, quas tam de divinitate, quam de persona Christi tuebantur opiniones. At hinc Suavis methodum explicandi *Sacramenta* per *materiam*, & *formam* carpit & vellicat, tamquam veteribus incompertam. Deinde quoniam multi magis, quam æquum sit, contentiosi, spectato munere, quod in corporibus exercetur a *materia*, & *forma*, simul dum corpora constituunt existentibus, ac permanentibus in composito, frustra tale manus in *Sacramentis* perquirunt, explicanda est etiam differentia, quæ intercedit inter principia physici corporis, & inter *materiam*, *formamque Sacramentorum*.

PROPOSITIO I. *Sacramenta rebus, tamquam materia, & verbis, tamquam forma, perficiuntur.*

Probatur primo. Eugenius in Instruct. Armenorum, in Concilio Florentino Tom. xiii. pag. 535. *Sacramentis omnibus novæ legis enumeratis, inquit: Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur; videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.* Synodus pariter Bituricensis Tom. xv. pag. 1067. *Omnia etenim Sacramenta tribus constant ac perficiuntur, rebus ut materia: verbis, ut forma: ministro ut conferente Sacramentum, & communem Ecclesiæ intentionem habente.* Deinde probatur traditione. Et Occidentalis quidem Ecclesiæ apparet ex memoratis Synodis universalis assensus. Orientalis vero Ecclesiæ traditionem commonstrat in sua Censura ad Wittenbergenses directa Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus scribens cap. vii. pag. 60. *Quæ quidem omnia Sacramenta sacra sanciantur Scriptura, certamque ac definitam materiam & formam habent, uti baptismi materia est aqua, forma autem verba Sacerdotis illa, Baptizatur servus Dei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Præterea Sacramenta constare materia, aut re aliqua sensibili indubitatum est; quum enim sint signa gratiæ, debet in his adhiberi sensibile aliquod elementum, quo effectus designari queat spiritualis. Quare diximus præced. cap. v. etiam Diabolum in superstitiosis initiationibus, sive ad affectationem divinitatis, sive ad æmulationem, sive ad contemptum mysteriorum nostrorum, aquam lustralem, panem, oleumque non semel adhibuisse. Eandem materiam haud obscure divinæ literæ manifestant, aquam baptismatis, impositionem manuum, sacram unctionem, ac panem vinumque Eucharisticum commemorantes, mutuam quoque conjugatorum conventionem, assensumque reciprocum, ac peccatorum detestationem: quæ hoc loco innuere sat est. Formam autem Sacramentorum comprobant momenta complura. Ac primo S. P. Augustinus Tract. lxxx. in Joan. num. 3. inquit: *Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus abluat, & cor tangat, nisi faciente verbo?* Et infra: *Mundatio igitur nequaquam fluxu, & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo:* atque ibidem: *Detrahe verbum, & quid aqua, nisi aqua?* Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum: quæ verba relata sunt in canonem a Gratiano, 2. p. causa 1. q. 1. c. *Detrahe.* Lib. etiam vi. de Baptismo cap. 17. aliisque in locis scribit Augustinus baptismum verbis Evangelicis consecrari. Deinde veteres, quemadmodum dictum est alibi, occultabant gentibus Religionis nostræ mysteria: non ipsas res tantum, quæ spectatæ in se communes sunt, nulloque tectæ velamine,

sed ritus, consecrationes, & præsertim verborum formam. Innocentius enim Primus in priori sua decretali volumine Sacrorum Conciliorum II, pag. 1245. differens num. 3. de Sacramento Confirmationis, sacro commemorato Chrismate, *Verba autem, inquit, dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere:* & num. 8. explicata materia Unctionis extremæ ait: *Reliqua vero, quæ scribi fas non erat, cum adfuero, interrogati poterimus edicere.* Legi potest Schelest. de Arcani discipl. cap. 2. art. 2. Estius in IV. dist. 1. §. 18. & caput hujus dissertat. quintum. Tandem discrimen illud inter vetera ac nova Sacramenta intercedit, quod illa gratiam promittebant sac præsignabant: hæc vero illam efficiunt, & conferunt, non solum exhibitione signaculi sensibilibus fidem excitando, ut delirant hæretici, verum etiam propria energia ac virtute operando sanctificationem. Quamquam vero rationem signi ac promissionis habere queant nuda elementa per solam Auctoris institutionem atque determinationem, quemadmodum sponsum promissa demonstrat anulus, aut futuram hæreditatem rite conditum testamentum; ideoque ad constituenda vetera Sacramenta non fuerit necessaria formæ prolatio: ut tamen aqua, aut res alia subjecta sensibus suamet energia exornet spirituales animus sanctitate, debet consecratoriis verbis vim quamdam eximiam supra materialia nancisci, & consequenter agebat paullo supra bene, sapienterque Augustinus, *Unde ista tanta virtus, nisi faciente verbo?* Et, *Detrahe verbum, quid aqua nisi aqua?* Quod itidem valet de Sacramentis reliquis, videlicet, si detrahatur forma verborum, quid oleum, nisi oleum? quid panis, nisi panis, quid sacrorum ministrorum manus, nisi manus? quid postremo conjugum contractus, nisi contractus? Ut ergo res sensibilis tantam acquirat virtutem, ut habeatur signum gratiæ efficiens & practicum, ut constituatur Sacramentum novæ legis præstantius veteribus: accedere debet verbum ad elementum, forma ad materiam: idque priori hac positione erat commonstrandum.

PROPOSITIO II. *Materia & forma Sacramentorum non habet cum principiis rerum corporalium æquabilem analogiam.*

Quum soleant nonnulli e Schola inutiliter, ut puto, circa propositionem præcedentem obiectare, quod verba proferantur, non permaneant, quemadmodum in compositis physicis persistit forma, & quod aliquando desinat ipsa materies, perseverante Sacramento, ut in Eucharistia substantia panis & vini; aliquando autem nec sit materia aliqua, ut dum impenditur absolutio pro Christianis subito, gravissimoque morbo correptis necessario commonefaciendum est, Eccle-

siam non profiteri in *Sacramentis* materiam & formam proprie, & quæ omnino intrinsicis corporalium rerum principiis possit æquiparari. Primum namque præcitata Synodus Florentina non ait Sacramenta perfici *materia*, & *forma*, sed rebus, *tamquam materia* & verbis *tamquam forma*: qua loquendi ratione, accuratissima quidem, & consulto usurpata, utitur etiam Tridentina Synodus ubi sess. xiv. cap. 3. appellat actus pœnitentis *quasi materiam* Sacramenti Pœnitentiæ, non vero *materiam* simpliciter, & absolute. Theologi quoque politiores subscribunt beato Thomæ affirmanti q. 60. art. 7. in *Sacramentis* verba se habere per modum *formæ*, res autem sensibiles per modum *materiæ*. Præterea cum *Sacramentum* non sit compositum aliquod physicum, sed morale, nec etiam ejus partes cum partibus physicis habent omnimodam similitudinem: & sat est, si quemadmodum partes physice ad rem naturalem constituendam physice coexistunt, physice uniuntur, & physice participant *materiæ*, ac *formæ* naturam; ita res & verba Sacramentorum *moraliter* coexistant, ut actus pœnitentis & forma Sacerdotalis absolute; *moraliter* uniantur, ut subjectus panis, & consecrationis verba; *moraliter* etiam sint sensibiles, ut contritio pœnitentium, sive Sponsorum assensus quasi materialis evadit, & sensibus subjicitur per nutus, per verba, per signa alia corporea.

Materiam itaque, & formam Sacramentorum idecirco appellamus res, atque verba, quoniam sicut *materia* ad constituendum corpus unum, aut aliud suapte natura indifferens, accedente *forma*, idest, tali substantiali actu, vel tali elementorum affectione, ad unum specie compositum determinatur, & coarctatur: ita res sensibiles, quarum multiplex potest esse usus, per *formam* verborum determinantur ad sacrum mysterium constituendum, efficiendamque gratiam, quæ supergreditur naturalem facultatem rerum quarumlibet sensibilibus. Ceterum inter *Sacramenta*, & compositum physicum intercedit discrimen multiplex: ac primum est, quod principia corporum eidem inhærent, permanentque simul: at in *Sacramentis* pertransit *forma* verborum, nec semper *materiæ* coexistit, sed illam sæpenumero sequitur post aliquod temporis intervallum. Discrimen alterum est, quod physica materies est solida, & permanens: quorundam vero *Sacramentorum* *materia* est actio pertransiens, nec per se, sed tantum adminiculo externorum motuum sensibilis. Tertium discrimen in eo situm est, quod si *materia* subesse desinat, physicum compositum perit atque dissolvitur; perseverat autem *Sacramentum* quamquam *materia* nonnisi *moraliter* percipiatur adesse, uti contingit in venerabili Eucharistiæ Sa-

cramento, quod permanentibus duntaxat rerum subjectarum accidentibus, diu persistit. Atque horum discriminum rationem paullo antea produximus: quoniam scilicet *Sacramentum* non physicum compositum est, sed morale, neque proprie *materia* & *forma* constituitur, sed rebus *tamquam materia*, & verbis *quasi forma* perficitur.

Restat ergo, ut Pauli veneti refutemus futilem, & inanem objectionem. Principio certum est nomina quamplurima quotidiano uſu probari, quamvis fuerint antiquis inusitata; idque utiliter, dummodo ad comprobanda fidei dogmata adversus profanas novitates existimentur idonea: quod lib. vii. cap. 13. & 19. ostendimus recte factum de vocabulo *Omoousion*, & particula *Filioque*; lib. xxvi. cap. 14. de voce *Deipara*: nec non libro, in quo versamur, cap. i. de nomine *Sacramenti*. Deinde quod nos affirmamus, illud idem sacri tradidere Doctores, ubi docuerunt non perfici *Sacramenta*, nisi verbum accedat ad *elementum*, & res sensibiles nullam habere vim sacramentalis effectricem, nisi determinatione verborum. Deinde in eo quavis turpiter allucinatur, quod ad oppugnandam materiam, formamque Sacramentorum utitur exemplo baptismi ab hæreticis collati, cum baptismi tam *materia*, quam *forma* in Evangelio sit expressa. Sapientissime itaque Pallavicinus lib. ix. hist. Concil. Trid. cap. 6. num. 8. his verbis Suavem refellit: *Ne ille nimis crassam comminiscitur tunc in Ecclesia ignorantiam, etiam Evangelii, quo aperte docemur & baptismi materiam, hoc est aquam, & formam, qua baptismum conferimus, hoc est, Baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Quin unquam accidere potuit, ut in universa Christiana Republica tam cito evanuerit traditio de iis, quibus constare debet Sacramentum maxime necessarium, maxime universale, maximeque nominatum præ reliquis, quæ sunt in Ecclesia. At vero ubi etiam id accidisset, quid causæ erat, quod aliqui baptismi ab hæreticis collati, sicut ipse fatetur, sufficere credebantur, aliqui non sufficere, ideoque illos tunc iterare mos erat? Quenam alia poterit excogitari ratio, nisi quod in illis non in his cernebatur Sacramenti substantia? Nulla sunt rerum genera tam opposita, quam falsum & verum; unde qui semel falsum protulit, postea ne falsi convinceretur, opus foret nunquam quidquam veri proferre. Porro quando immutatio formæ irritet Sacramentum, & quid de baptismi hæreticorum asserendum sit, disquirendum est postmodum.*

CAPUT X.

*An penes Ecclesiam sit immutare formam,
ac materiam Sacramentorum.*

Parum, ut opinor, distat hæc quæstio ab illa quam supra definivimus, num Christus Dominus sit *Sacramentorum* omnium immediatus Auctor & Institutor, an vero *Sacramentorum* aliquorum materiam & formam determinaverit Ecclesia Apostolica; facta sibi a Domino potestate. Nam si Dominus Jesus instituit ac determinavit quorumlibet *Sacramentorum* res, atque verba; certum est non posse Ecclesiam hæc adversus Christi institutionem immutare. Ad majorem tamen hujus argumenti notitiam, quoniam de material, & forma *Sacramentorum* nunc singillatim pertractamus, propositam quæstionem curabimus expressius dirimere. Discipuli itaque Pauli Samosatensis solis Evangelicis verbis, spreto sensibili elemento *Sacramenta* constituerunt, quamquam liberos suos aliquando vellent salvari aqua lustrari, ut ex Photio scribit 2. p. Panopliæ tit. 21. pag. 696. Euthymius Monachus Zigabenus. Ita Paulitiani materiam *Sacramentorum* tamquam non præscriptam, & inutilem abjecere. At Novatores, cum velint usurpata in *Sacramentis* verba quasi ad concionem adhiberi ad fidem excitandam, formam consequenter negant, quæ *Sacramenta* perficiat: supinus ac portentosus error insequenti capite discutiendus. Nonnulli ex Catholicis putant, non quidem præsentem Ecclesiam omnibus institutis plene formatam, sed quæ fuit tempore Apostolorum, determinasse materiam & formam quorundam *Sacramentorum*, præsertim Confirmationis, & Ordinis: a qua sententia alienus non est Franciscus Farvacques de *Sacramentis* in genere cap. iv. q. 3. Franciscus Amicus Tom. vii. sect. iv. num. 45. ait potuisse Ecclesiam pro materia Ordinis adhibere usum sacrum vestium, quas modo adhibet ut ceremonias tantummodo. Ejusdem *Sacramenti* Ordinis essentiali materiam esse solam porrectionem sacrorum instrumentorum consuit in iv. dist. 24. q. 1. art. 4. Dominicus Soto; cumque Apostolorum ætate sacri ordines collati fuerint per solam manuum impositionem, ut demonstrant Franciscus Hallier pag. 427. Morinus 3. P. Exercit. 7. pag. 131. Juenin de Ordine cap. 2. q. iv. consequitur ex sententia Soti immutatam fuisse sacræ ordinationis materiam. Juxta doctrinam vero illorum Doctorum, qui censent tam impositionem manuum, quam instrumentorum traditionem esse sacrarum ordinationum materiam essentiali, ut visum Bellarmino de Or-

dine cap. ix. laudatis ab ipso Theologis, & præcitato Doctore Sorbonico Hallier pag. 439. saltem consequitur additam ab Ecclesia ad materiam antiquitus institutam materiam aliam partialem. Nonnullæ aliæ circa materiam confirmationis, & matrimonii occurrunt dubitationes, quibus tamen minime obstantibus, proximam pono assertionem communiori Scholasticorum assensu firmatam.

Prop. Non est penes Ecclesiam materiam formamque *Sacramentorum* immutare.

Prob. 1. Dominus Jesus, juxta præcedens cap. vii. ita est *Sacramentorum* auctor, & institutor, ut penes Ecclesiam sit quidem potestas statuendi, & mutandi pro temporum & locorum varietate ceremonias & ritus, sed non eorundem *Sacramentorum* substantiam. Si autem Ecclesia posset statuere ac mutare materiam, formamque *Sacramentorum*, mutare, & statuere posset non tantum ipsorum *Sacramentorum* ritus, verum etiam substantiam, quæ in rebus & verbis, sive in materia & forma sita est. Igitur Ecclesia materiam formamque *Sacramentorum* mutare non potest. Præterea Dominus Jesus non solum Baptismum, & Eucharistiam instituit, sed etiam *Sacramenta* reliqua; & quamvis non omnia instituta a Christo invicte demonstratur e sacris literis, inconcusse tamen inferitur ex Apostolicis traditionibus. Atqui Baptismum & Eucharistiam ita Christus instituit, ut determinaverit materiam & formam, aquam scilicet, panem, & vinum, & Evangelica verba Matt. xxviii. 19. & xvi. 26. 28. descripta. Ergo eodem pacto, idest, materiam & formam determinando, instituit *Sacramenta* reliqua. Insuper, quod citato cap. 8. dictum est, congruum fuisse, ut Christus per se *Sacramenta* institueret ad unionem Christiani populi, & ad majorem gratiæ significationem, illud valet etiam de certa determinatione rerum, atque verborum; semel enim determinatione ista relicta in Ecclesiæ potestate, uti in ceremoniis & ritibus, ita in rebus essentialibus sensim inducta esset variatio; & omnes hæreticorum sectæ, quæ temere gloriantur veram apud se Ecclesiam servari, nova *Sacramenta* audent intrudere, adeoque non solam exteriori Christi vestem, sed interiorem quoque, inconsutilem, & desuper contextam, Ecclesiæ scilicet fidem, unionem, caritatemque discinderent. Ad hæc num Christus dederit Ecclesiæ suæ potestatem immutandi materiam, aut formam *Sacramentorum*, quæstio facti est, & pendens a Christi voluntate. Dum vero facti agitantur quæstiones, nihil est, absque valido aliquo momento definiendum. At Ecclesiæ collatam prædictam auctoritatem nequit e Scripturis sacris evinci, nequit com-

probari ex traditione; nulloque oraculo Romanorum Pontificum, nullo SS. Conciliorum decreto fulcitur. Sententia ergo, quæ potestatem illam concedit Ecclesiæ; tanquam commentitia rejici debet. Rursus mutatio materiæ & formæ Sacramentorum nullatenus ad Ecclesiæ regimen est necessaria, quemadmodum necessaria esse potest quarundam cæremoniarum abolitio; quid enim commodi accederet Ecclesiæ, si E. G. pro manuum impositione substitueret solum calicem, aut sacras vestes? imo quot in Ecclesiâ non orirentur dissidia, quot non excitarentur tumultus? At Christus Ecclesiæ illam tantummodo facultatem concessit, quæ optime ipsius regimini congruere poterat. Non ergo dedit ei potestatem statuendi, & mutandi materiâ & formam Sacramentorum. Postremo Ecclesiâ non potest condere novum aliquem fidei articulum, non divinam legem abrogare, non vim gratiæ effectricem signaculo tribuere sensibili. Igitur nec potest instituere novum aliquod Sacramentum, nec statutam abolere materiâ, nec prohibito alicui rei impertiri sanctificandi virtutem; æque enim in his omnibus, & quidem summa & divina requiritur auctoritas. Quamobrem Hadrianus VI. in iv. pag. 6, columna 4. hujus argumentationis vim assecutus, ait: *Ecclesiâ non posset novam formam baptismi, aut alterius Sacramenti instituere, aut institutam quovis modo mutare: quia ut solius Dei est animam a labe peccati emundare, juxta illud Isaia 43. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me: ita solus quæ sanctificant animam potest instituere: unde noverit Ecclesiâ non esse dominam Sacramentorum, sed ministrâ; nec posse magis formam aliquam Sacramentorum destituere, aut novam instituere, quam legem aliquam divinam abolere, vel ad tempus ab obligatione hominum suspendere, vel novum aliquem articulum fidei instituere, qui aliter non est de fide.*

Opp. 1. Ecclesiâ quorundam Sacramentorum materiâ reipsa mutavit: quod sane non fecisset, nisi collata sibi a Domino potestate. Ac primo statuit materiâ Sacramenti confirmationis esse sacri chrismatis inunctionem, cum ætate Apostolorum baptizati sola impositione manuum confirmarentur, ut liquet ex Act. Apostol. cap. viii. 18. Deinde per septem priora sæcula Ordinatio Sacerdotalis absque porrectione calicis peracta est, ut liquet ex ordine Romano ab Alcuino, ut fertur, conscripto: & tamen Eugenius IV. in Florentino Concilio Tom. xiii. pag. 538. ita definit: *Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus vero per*

calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Circa materiâ itaque sacrarum Ordinationum aliter ab Ecclesiâ statutum est, quam servaverit primæva Apostolicæ Ecclesiæ consuetudo. Tertio ante Trinitam Synodum contractus etiam clandestinus erat Sacramenti Matrimonii materiâ: at sessione 24. cap. 1. Tom. xiv. pag. 876. eadem venerabilis Synodus decrevit, eos, qui aliter quam præsentem Parochi, vel alio Sacerdote, de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, ad sic contrahendum omnino inhabiles reddi, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse.

Resp. falsum esse, quod Ecclesiâ Sacramentorum aliquorum materiâ mutaverit. Atque ad momentum primum fateor baptizatos ex Apostolica traditione confirmari impositione manuum, & nego aliquando non adhibitum sacrum Chrisma, quod antiquitus usu receptum, & ad sanctificationem applicatum, scribunt SS. Martyr Cyprianus Epistola 70. ad Januarium, Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 3. Mystagogica, aliique suo loco afferendi. Qui autem in sola impositione manuum constituunt sacræ confirmationis materiâ, respondebunt chrisma materiâ esse tantum accidentalem, & sine qua etiamnum valide Sacramentum Confirmationis conficeretur. Ad alterum hæc sit responsio. Eugenius IV. non solum Armenios instruxit circa orthodoxæ fidei veritatem, verum etiam circa alia tunc discussa, & in Romana Ecclesiâ servata, ne ulla in futurum apud ipsos Armenios hæsitatio esse valeat, atque idem per omnia sapiant cum sede Apostolica, unioque ipsa stabilis, & perpetua sine ullo scrupulo perseveret; ita namque legitur in decreto Eugenii pag. 530. Quemadmodum vero in ea instructione non tradit Eugenius omnes fidei articulos, sed illos tantum, in quibus Armenii aut errabant, aut dubitabant, ut sapienter monuit Spondanus ad annum 1439. num. 18. ita non docuit materiâ essentialem sacrarum Ordinum, quam nec Græci, nec Armenii, nec Latini ignorabant, sed materiâ accidentalem adhibitam in Ecclesiâ Romana, traditionem nempe sacrarum Instrumentorum; non quidem necessariam ad Sacramenti substantiam, (nam alioqui Romana Ecclesiâ haberet tamquam cassas, irritasque consecrationes Græcorum) sed perutilem ad servandam cum Apostolica sede stabilem unionem. Quod si contendas, porrectionem instrumentorum materiâ esse sacræ ordinationis essentialem; nihil reponendum est aliud, nisi utramque materiâ, hanc nempe, & manuum impositionem a Christo institutam; facta Ecclesiæ potestate ut una, vel altera, aut utraque simul adhibe-

hiberetur, ita, ut Romana Ecclesia non ex Alcuino; neque ex Rirualibus Gallicanis, sed ex Apostolica traditione etiam instrumenta in usum assumpserit. Ad tertium vero habeo responsum istum: ut liquet ex præcitatis Tridentini verbis, Ecclesia non mutavit materiam *Sacramenti* matrimonii, sed declaravit irritum contractum clam & sine testibus celebratum. Perpendens enim *gravia peccata*, quæ ex clandestinis conjugis ortum habent, præsertim vero ebrum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore cum qua clam contraxerant relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt; huic malo remedium adhibens, statuit ut clandestinus contractus, quod in animarum suarum perniciem plurimi abutebantur, in posterum esset nullus & irritus: quod non est immutare *Sacramentorum* materiam, sed juxta de causa ad validitatem contractus præscribere conditionem, ad gravissima scelera vitanda summopere necessariam.

Opp. 2. Multiplex materia potest habere analogiam cum effectu *Sacramentorum*: nam ut significetur, E. G. baptizatum mundari a peccatis, perinde est, si aqua, aut liquore alio abluatur. Ad effectum vero spiritalem producendum sufficienter ipsa materia determinatur prolatione verborum. Non ergo necessum fuit, ut Christus omnium *Sacramentorum* determinaret materiam. Resp. materiam *Sacramentorum* habere quidem cum effectu aliquam similitudinem: si enim *Sacramenta* quamdam similitudinem earum rerum, quarum *Sacramenta* sunt, non haberent, omnino *Sacramenta* non essent, inquit Augustinus Epistola 118. ad Bonif. numer. 9. at, quemadmodum observatum est cap. 1. hanc analogiam non habet *Sacramentorum* materia suapte natura, sed ex divina institutione: eodem quippe Augustino docente lib. 111. de Doct. Christ. cap. ix. num. 13. *Sacramentum* est utile signum divinitus institutum: ideoque Christus statuit determinavitque materiam *Sacramentorum*, ut manifestius invisibilis gratiæ sanctificationem exprimeret, ut per allegoricam significationem institutione Christi manifestatam, ut idem Augustinus docet Epist. ad Januarium 119. nunc 55. num. 21. plus moveat, plus delectet, plus honoretur. Si dixeris ad institutionem satis esse, si Christus determinaverit materiam *Sacramentorum* in genere, repetam quæ scripsi cap. 8. prop. 1. verum Institutorem illum esse, qui statuit, definit, præscribit; neque Ecclesiæ aliam potestatem fuisse concessam, nisi statuendi ac mutandi ritus *Sacramentorum* salva illorum substantia, uti declarat Œcumenica Synodus Tridentina sess. xxi. cap. 1.

Opp. 3. Si forma *Sacramentorum* certis verbis ac syllabis esset determinata, non cœlestis esset ac divina, sed superstitiosa & magica. Christus

ergo nequaquam formam *Sacramentorum* defini- vit. Atque hinc est, quod Ecclesia Græca alia in conficiendis Sacramentis forma utitur, quam Latina: illaque, ut plurimum, depræcativis verbis, hæc autem indicativis.

Resp. magicam superstitionem in eo sitam esse, quod improbi utantur quibusdam rerum signis humana præsumptione institutis; & ex his effecta quædam expectent ad eadem illa quasi quædam cum demonibus pacta, & conventa: ut recte monet Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. cap. 22. num. 33. Audacter ergo, & sacrilege quidam hæretici in *Sacramentorum* forma ad certas syllabas coarctata subesse inquirunt crimen superstitionis, cum ipsa verba non humana præsumptione instituta sint, sed auctoritate divina; nec inde expectetur effectus ad pacta & conventa cum dæmonibus, sed ex Dei omnipotentia, ex Christi meritis, ex orthodoxe religionis signaculis. Sane si superstitio esset uti certis signis divinitus præscriptis ad effectum consequendum, nonne superstitiose Hebræi linissent postes sanguine agni ad cædem vitandam, nonne superstitiose serpentem æneum adspexissent, ut a venenatis moribus sanarentur, nonne superstitionem redoleret septena lotio Naamani ad lepræ maculam abstergendam, ut mitam alia plura, quæ literæ sacræ commemorant? Idcirco autem dæmon ad certa signa effectus producit suos, quoniam divinitatem affectans iis insigniter tangitur & delectatur, quæ cum sacris mysteriis institutis ad cultum summi Dei habere videntur aliquam proportionem, juxta præclaram doctrinam S. P. Augustini lib. xxi. de Civit. Dei cap. 6. Quod autem postremo loco addebatur de forma, quam Græci adhibent, diversa a forma Latinorum, nullius est momenti; cum inter utramque sit solum accidentale discrimen, minime verborum substantiam immutans, ut ostendemus pertractantes de singulis *Sacramentis*.

CAPUT XI.

An verba, quæ *Sacramentorum* forma sunt, idem, ac præstat Evangelium, munus tantummodo exercent.

Modicum fermentum, inquit in priori ad Corinthios cap. quinto Apostolus totam massam corrumpit. Ex pravo enim hæreticorum dogmate, quod sola fides justificet, inficitur universalum fere veritatum complexio: illinc derivata est damnata assertio, *Sacramenta* gratiam non conferre spirituales, illinc *Sacramentorum* verba efficaciam non habere; sed significationem duntaxat: illinc eadem verba nihil præstare aliud, quam nos instruere, divinas promif-

missiones confirmare, atque nos certiores reddere, quatenus per fidem Deo intime conjungimur: illinc præterea eos, qui non credunt, non recipere *Sacramenta*, neque corpus Dominicum manducare: illinc *Sacramenta* conficienda vernaculis verbis, quæ ad instruendum videntur esse magis idonea: illinc denique hæreticorum dogmatum portentosa colluvies. Recte auctor controversiarum, quæ inter Doctores Sorbonæ & ministros Calvinianos habitæ sunt Parisiis an. 1566: pag. 196. has impias consecutiones animadvertit scribens: *Le total fondement sur le quel les ministres bastissent toute leur doctrine est ceste proposition: La seule foy nous unit, & conjoint avec Dieu: duquel principe ils inferent les propositions qui ensuyvent. Que es Sacramens ne nous unissent point avec Dieu. Que par iceux il ne nous est conserve aucune grace spirituelle. Que la parole de Sacramens n'est effective, mais significative seulement. Que l'office d'iceux Sacramens n'est autre, que nous faire certains & asseurer d'avantage de la parole & promesses de Dieu. Que telle office n'est, que pour nous donner aussi plus ample assurance, que nous sommes conjoints avec Dieu per la seule foy. Que c'est abus & superstition de penser, que par certaines paroles il se face aucune consecration de la matiere du Sacrament, &c.*

Hinc arbitror perspicuum esse propositæ quæstionis sensum. Cum enim heterodoxi omnem justificandi vim tribuant fidei, tenent consequenter verba in *Sacramentis* conficiendis prolata perinde se habere, ut prædicatio Evangelii, nimirum nobis Christi gratiam proponere, illam polliceti, ad Christi fidem nos excitare, non autem immutare aut consecrare materiam illam sensibilem; sive, ut aliis verbis quæstio proponitur, *Sacramentorum* verba *concionis* vel *promissionis* esse, non autem *consecrationis*. Et quamquam aliquando fateantur hæretici verbo tenus signa *Sacramentorum* sensibilia consecrari verbis; *consecrationis* nomine non intelligunt sensibilis materiæ ad vim conferendi gratiam elevationem, sed ejusdem materiæ translationem de usu communi & profano ad sacrum: quemadmodum etsi proferant verba, non tamen ea putant partem *Sacramentorum* essentiali, sed puram, conditionem ad fidem ingenerandam. Quamobrem Calvinus lib. iv. Inst. cap. 14. §. 4. consuetudinem nostram proferendi submissa voce verba consecrationis appellat demurmurationem, ingentemque factorum mysteriorum profanationem: & Turretinus Minister Genevensis q. 6. de Sacram. n. 3. admittit verbum *consecratorium*, non autem *operativum*, sed alta pronuntiandum voce, ut in *Sacramenta* suscipientibus fidem excitet. Quod sedulo notandum est, ne dum commendantur a quibusdam hæreticis verba *consecratoria*, aliquid aliud credantur admittere

præter verba concionis & promissionis. Nos itaque cum Bellarmino lib. 1. de Sacramentis cap. 19. Estio dist. 1. §. 8. Suarezio Tom. 3. in 3. P. pag. 25. Du Hamel Tom. 7. pag. 29. Frassenio Tom. x. pag. 35. Tournely de Sacramentis in gen. pag. 33. Juenin in Comment. Hist. q. 3. cap. 5. Canali pag. 19. Auctore præclari operis de Re Sacramentaria lib. 1. q. 3. cap. §. 1. 2. quo. tantum in hac quæstione sat erit perlegere, nec non cum Theologis omnibus orthodoxis affirmamus verba *Sacramentorum* non *promissoria*, aut *concionalia* esse, sed *consecratoria*, nec eo duntaxat sensu, quatenus iisdem verbis elementa, ac symbola sensibilia de profano usu convertuntur in sacrum; verum etiam quatenus ipsorum verborum virtute redduntur ad productionem gratiæ efficaciam. Verum quoniam hæc quæstio, ut constat, ab ea, quæ inferius agitata est, de gratia *Sacramentorum* pendet tota, illam breviter, & ad hunc modum resolvimus.

PROPOSITIO. Verba, quæ formam *Sacramentorum* constituunt, non sunt promissionis, aut concionis, sed tantummodo consecrationis.

Demonstratur pars prima. Verba, quæ effectum præsentem commonstrant, eumque divina operante virtute producant, *promissoria* non sunt juxta sensum hæreticorum: promissio enim, non est actualis gratiarum largitio, sed gratiam offerentis pollicitatio. Atqui verba, quibus *Sacramenta* conficiuntur, sit in exemplo, *Ego te baptizo, &c.* non exprimunt gratiæ conferendæ pollicitationem: sed designant, efficiuntque præsens animarum lavacrum, atque regenerationem spiritus. Ergo prædicta verba non sunt *promissoria*, ad sensum hæreticorum. II. Idcirco autumant hæretici verba *Sacramentorum* solam innuere promissionem, quoniam censent solam fidem nos Deo conjungere, hujusque conjunctionis *Sacramenta* esse nudum sigillum, & arrham. Atqui falsum est solam fidem nos Deo conjungere, cum id potiori jure caritati, & ipsorum *Sacramentorum* participationi sit tribuendum, affirmante Christo, Joan. xiv. 23. se apud eos permanentum, qui ipsum diligunt, ejusque sermonem servant, & Joannis 6. 57. pollicente, ei daturum se vitam æternam, & in eo commoraturum, qui ipsius carnem manducat, & bibit sanguinem. Igitur verba *Sacramentorum* non eo sensu promittunt gratiam, quod hac soli fidei, non caritati, non observationi mandatorum, non ipsorum *Sacramentorum* virtuti quemadmodum comminuntur hæretici, sit tribuenda. III. Promissio gratiæ non est in sacris literis facta credentibus tantum, sed credentibus qui *Sacramenta* recipiunt: non enim Marci xvi. 16. legitur, *Qui crediderit, salvus erit;* sed

sed, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et si alicubi non credentibus sacrosancta Evangelia ministrantur damnationem æternam, ut Joan. III. 36. & VIII. 24. eandem æternam pœnam iis præscribunt, qui negligunt *Sacramenta*: quippe de Baptismo legitur Joann. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei*, & de Eucharistia Joann. VI. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Verba itaque *Sacramentorum* nequeunt esse promissoria gratiæ ad sensum hæreticorum; ita, ut soli fidei, non *Sacramentorum* virtuti a Deo largitore alligata sit ipsa gratia. IV. Si quis hæreticum his verbis interpellaret, Baptizatus qui non crediderit, salvari ne poterit? responderet utique, *minime*; non enim scriptum est: *Qui baptizatus fuerit salvus erit, sed, Qui crediderit, & baptizatus fuerit.* Igitur si interrogetur, Qui credit, at non baptizatur, salvus ne erit? respondere debet, *Non*; cum scriptum sit, illum salvum fore, *qui crediderit & baptizatus fuerit.* Salus ergo non tam fidei, quam *Sacramento* conjuncta est; neque verba *Sacramentorum* sunt promissoria gratiæ collatæ credentibus, sed collatæ credentibus qui digne suscipiunt *Sacramenta*. V. Christus non absolute, non absque appositâ conditione promissit credentibus æternam vitam, sed dummodo ipsius præceptis obtemperent, dummodo baptizentur, dummodo Corporis sui *Sacramentum* digne suscipiant. Mentitur ergo, maximamque Domino irrogat injuriam, quisquis censet Evangelicis verbis, quibus *Sacramenta* consecrantur, gratiam fide sola arripiendam, promitti.

Probatur modo verba *Sacramentorum* non esse concionalia. Ac primum, quicquid Calviniani effutiant, forma baptismi sita non est in concione sive institutione catechumeni, quæ sacræ ablutioni præmittitur, sed in verbis, quæ pronuntiantur, dum baptizati lavacro tinguntur sacro, nempe, *Ego te baptizo, &c.* enim vero non solum catholici, nisi hæc verba proferantur, aut *substantialiter* immutentur, tenent baptismum nullum esse, ac integre iisdem verbis pronuntiatum validum putant baptismum ab hæreticis collatum, verum etiam ipsi Calviniani eadem verba pronuntianda satentur, probantque collatum sive a nobis, sive ab aliis a secta sua hæreticis *Sacramentum*. Quis vero dubitat, quin concio, institutio, catechismus apud nos & hæreticos discrepent, ac norma nostra credendi utilis, & irrationalis videatur hæreticis, conciones vero hæreticorum complurium puta Samolarentium, Arianorum, Ebionitarum, ut sacrosanctum Trinitatis mysterium, aut Verbi divinitatem, ut susceptæ ab ipso carnis œcono-

Berti Theol. Tom. VI.

miam denegantium, tum nobis, tum iisdem Calvinianis tamquam sacrilegæ existimentur? Si ergo in hujusmodi concione locaretur *Sacramentalis forma*, quemadmodum nos institutiones hæreticas, hæretici institutiones nostras repudiant, ita nec nos baptismum hæreticorum probaremus, neque hæretici baptismum probarent nostrum. Quapropter non in concione præmissa baptismo, sed in eis verbis, *Ego te baptizo, &c.* *Sacramentalis forma* locanda est. Hæc autem verba nullam profecto concionem, nullam catechesim continent, sed significant duntaxat spirituales animorum inquinatum ablu-tionem: quod pariter dicendum est, de forma ceterorum *Sacramentorum*. Hæc itaque verbis concionatoriis nequaquam constat. Deinde admittunt Calviniani *Pædobaptismum*. At in baptizandis infantibus nulla apparet sacræ concionis necessitas. Quid enim in his efficere potest prædicatio Evangelica, quam paucorum dierum nati nequeunt ulla ratione percipere? Num adeo simplices erimus, ut præbeamus fidem hæreticis comminiscantibus puerulos sacræ regenerationis tempore nancisci divino movente spiritu sensum perspicacitatem, & acumen ingenii? non adeo stolidi sumus, ac male sani, ut isthæc credamus. Tam mira, & supra naturæ leges perceptio nullo fulcitur loco Scripturarum sanctarum, ad quas tantum heterodoxi nos provocant. Quotidiano etiam experimento comperimus dum sacræ perficiuntur ceremoniæ, puerulos vagitibus, lacrymis, ceterisque indiciis commonstrare quomodo non dignoscant quid in ipsis salutaris unda operetur. Quare Augustinus de Peccatorum meritis lib. I. cap. xxxvi. num. 66. *Illas, inquit, consideremus tenebras mentis utique rationalis, in quibus & Deum prorsus ignorant, cæcus Sacramentis etiam cum baptizantur obfistunt.* Lib. quoque XXI. de Civit. D. cap. 16. commendat Dei misericordiam, ex quo infantibus *Sacramenta* Mediatoris salutem afferant, quando *nondum est præcepti capax infirmitas mentis.* In baptismo itaque parvulorum verba concionalia ad excitandam fidem non adhibentur. Præterea verba concionalia nequeunt producere effectum aliquem, nisi percipiantur; *fides enim inquit Apostolus, ex auditu*; unde & hæretici errorem ex errore trahentes ajunt proferenda esse verba *Sacramentorum* vernacula lingua. Atqui verba *Sacramentorum* effectum produciunt, etiam si illorum verborum sensus a suscipientibus non percipiatur. Igitur verba *Sacramentorum* concionalia nequaquam sunt. Minorem hæc argumenta commonstrant. Primo, ut Dei verbum producat supra naturalem rerum virtutem effectum aliquem, necesse non est, ut effectus hujus subjecta percipiant ejusdem verbi significationem; dum enim Josue præcepit Soli ne mo-

A a

veretur

veretur contra Gabaon, dum Elias imperavit igni, ut de cælo descenderet, dum Dominus Jesus clamavit quatruiduo Lazaro, *Veni foras*, aut dixit viduæ filio, *Adolescens, tibi dico surge*, aut verbo ventos, ac tempestates maris cohibuit; numquid sol, ignis, elementa, mortui, sensu & cognitione erant præditi? At hisce exemplis Patres virtutem *Sacramentorum* explanant, ut dicam alibi. Non ergo necessum est ad gratiam in *Sacramentis* producendam, ut significatio verborum percipiatur. Rursus in Eucharistia idem præstant consecrationis verba, quod sermo Dei vivus & efficax, quo Dominus omnia quæcumque voluit, fecit. Hinc Damascenus lib. iv. de fide cap. xiv. pag. 278. ait: *Si dicit, Fiat lux & facta est, Fiat firmamentum & factum est, si verba Domini celi firmata sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum, si cælum & terra, aqua item, & ignis, & aer, & omne eorum ornatum Domini verba completum & absolutum est, atque hoc etiam nobilissimum animal, quod homo nuncupatur: si ipsemet Deus Verbum, posteaquam ita voluntas ipsius tulit, homo factus est, atque ex puris & immaculatis sanctæ, ac semper virginis sanguinibus carnem sibi ipsi sine semine condidit; quid tandem afferri potest, quin ex pane corpus suum, ex vino, & aqua sanguinem suum efficere queat?* Ut ergo divinum Verbum in rerum productione independentem a creaturarum sensu condidit universa; ita in *Sacramentis* independentem ab audientium perceptione materiam consecrat, perficit, immutat, & gratiam spiritualem producit. Postremo, quum Evangelium aperte affirmet Sacerdotes a peccatis absolvere, ex Calvinii doctrina sequitur illos nullam aliam habere potestatem, nisi prædicationis, & catechismi, ita, ut ipsi dicantur animas solvere, quoniam testes Christi, ac sponsores constituti de remissione peccatorum certiores reddunt conscientias. Atque ita docet Calvinus lib. iii. Instit. cap. iv. n. 12. Quis autem ferat talem sacrarum Scripturarum depravationem? Quis dixerit Dominum Apostolos alloquentem, Jo. xx. 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, improprie locutum, & dicendum ei potius, *Quibus prædicaveritis Evangelium, remittuntur peccata?* Sacrorum itaque ministrorum verba in *Sacramentis* conficiendis aliam, quam catechismi & concionis vim habent, & splendide mentiuntur. Calviniani, affirmantes nihil eadem valere, nisi ad promissionem gratiæ, & fidei externam excitationem.

Demonstratur modo propositionis pars tertia. Principio ex dictis *Sacramentorum* verba non sunt promissoria; non sunt concionalia ad sensum hæreticorum; sunt ergo consecratoria. Deinde veritatem hanc sacræ literæ, Patres, & manifesta ratio confirmant. Sacræ quidem literæ; enimvero describunt verba, quibus *Sacramenta* perficiantur, vel tanquam prolata super symbola, ut in Eucharistia, vel tanquam expressiva spiri-

talis effectus, ad quem producendum symbola sensibilia adhibentur, ut in baptismo. Ea igitur verba symbola, sive elementa consecrant, elevantque ad gratiam efficiendam. Addunt Theologi post Bellarminum *Sacramentorum* verba esse verba benedictionis, scribente Apostolo in 1. ad Corint. x. 14. *Calix benedictionis, cui benedicimus, & esse verba vitæ, eodem Apostolo scribente ad Ephesios 5. 26. Mundans Ecclesiam lavacro aquæ in verba vitæ*: quæ tamen duo loca (patiatur Lectoris humanitas judicii mei libertatem) non videntur ad revincendos hæreticos prorsus invicta. Quantum ad Patres attinet, Dionysius de Eccles. Hierarchia cap. iii. pag. 234. ait a Pontifice, & Sacerdote *divinissima consecrari mysteria*, idem repetit pag. 296. consecrationis nomine significans verba ante hostiæ elevationem prolata, ut liquet ex textu, & ex scholiis S. Maximi pag. 386. edit. Plantæ & cap. vii. pag. 417. appellat verba *Sacramentalia*, *Invocationes consecratorias*, quas ait nefas esse scripto interpretari, & arcanum eorum sensum & virtutes, quas in iis Deus operatur, & secreto in publicum efferre; ubi sermonem instituit de verbis ab Episcopo prolati in sacris ordinationibus; ut ibidem animadvertunt S. Maximus, & Pachymeras. S. Ambrosius lib. iv. de Sacram. cap. iv. num. 14. de Euch. inquit: *Panis iste panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesseris consecratio, de pane fit caro Christi. Hec igitur adstruamus. Quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. Consecratio autem quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris: ubi venit ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.* In his Ambrosii verbis declaratur formam *Sacramentorum* sitam non esse in verbis aut historicis, aut deprecatoriis, aut instructivis, quæ præmittuntur, sed in iis, quibus symbola consecrantur: hisce Sacramentum confici: hisce in Eucharistiæ mysteriis effici quod antea non erat; hisce denique demonstrari, quomodo *Sacramentorum* verba operatoria sint, utpote sermo Christi, quo facta sunt omnia. Illustris sane locus, quo omne Calvinianis subterfugium præcluditur, ac jure meritoque relatus inter Canones, de Consecrat. dist. 2. c. *Panis est*. S. P. Augustinus Tract. lxxx. in Joannem num. 3. docet primum verba spectare ad Sacramentum constituendum. *Accedit, inquit, verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Docet posthac ipsum verbum conferre sensibili aquæ elemento vim abluendi peccata, Unde, ait, *ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo?* Addit hoc verbo consecrati baptismum, ut animum mundare queat. Quo sine dubio ut mundare possit

sit consecratur & baptismus. Verba itaque juxta Augustinum elementum consecrant, perficiunt, & sanctificationis virtute locupletant. In libro quoque contra Faustum XIX. cap. 15. scribit non consecrari baptismum, nisi dicantur *illa syllabæ celeriter sonantes & transeuntes*: & denique lib. VI. de Baptismo cap. 25. num. 47. docet baptismum *consecrari Evangelicis verbis*: neque haberi baptismum Christi, nisi *verbis Evangelicis consecratum*. Ratio tandem manifesta est, verba quippe Sacramentalia applicantur symbolis, & proferuntur, etiam si suscipientes Sacramenta sensum illorum non percipiant; neque proferuntur duntaxat ad excitandam in his fidem, Deique promissiones obsignandas. Deserviunt ergo ad consecranda symbola, supernamque virtutem eis tribuendam.

Nollem Scholasticorum quempiam mihi subiras, quod scripserim, non satis invictè refelli hæreticos pervulgatis testimoniis, *Cum benedictionis, cui benedicimus, & Mundans eam lavacro in verbo vitæ*. Nihil enim veritati fidei orthodoxæ detrahit, qui validiora suppeditat arma, & quid cetera habeant vitii, ut hostiles impetus caveantur, præmonstrat. Ergo prior locus haud rectè ad oppugnandos hæreticos adhibetur. Benedictio etenim calicis non est facta Verbis Dominicis consecratio, sed beneficentiæ divinæ invocatio super symbola, ut inquit Jansenius in Concordia cap. 131. demonstratque Estius in Paulum Tom. 1. p. 300. Revera Evangelistæ narrantes Eucharistiæ institutionem, docent benedictionem panis præmissam fuisse consecrationi. Idem constat ex canone Missæ. Quomodo ergo *benedictionis* nomine intelliguntur verba consecrationis, quibus perficitur Eucharistia? Id falso affirmari probat citato loco Estius, interpretes sane orthodoxus, accuratus, præclarus. Non sunt autem valida contra hæreticos tela, quæ etiam catholicorum interpretamentis possunt eludi. Argumentationibus Estii, quas poterit quisque eo loci perlegere, accedit quod Patres calicis *benedictionem* non consecrationem vini intellexere, sed eulogiam, & gratiarum actionem factam Christo, qui pro nobis pretiosissimum effudit sanguinem. Aperta sunt verba Jo. Chrysostomi hom. XXIV. in 1. ad Corinth. pag. edit. Commel. 532. OEcumenii pag. 514. ac Theophylacti pag. 244. Alia verba deprompta ex Epistola ad Ephesios v. 26. sunt paullulum validiora. Enimvero *verbum vitæ* interpretantur formam baptismi Chrysostomus in Paulum p. 1160. scribens: *In verbo, inquit, quoniam? In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Similiter Theophylactus pag. 557. Theodoretus Tom. III. pag. 315. OEcum. tom. 2. pag. 53. atque ex Latinis Anselmus pag. 558. S. Thomas in cap. 5. ad Ephes. lect. VIII. Accedunt interpretes sublelli

non infimi, Hugo a S. Victore, Salmeron, Lyranus, A. Lape, Calmet. Hoc itaque loco in hac quæstione haud irrationabiliter uti possumus. At non est, ut vulgo creditur, ineluctabilis. Hieronymus quippe Tom. IV. pag. 390. *verbum vitæ* interpretatur *verbum doctrinæ*. Respondent quidam cum Bellarmino a Hieronymo sensum exponi tropologicum. Verum apparet tropologiam non in verbo vitæ a Hieronymo observari, sed in nomine viri, & uxoris: scilicet namque, *Quia vero secundum tropologiam viros animus, & uxores corpora dixeramus, sic diligat anima corpus, quomodo Christus Ecclesiam, ut semetipsum tradat pro salute ipsius, & eam sanctificet verbo doctrinæ*. Videtur quoque Apostoli scopum esse, hortari viros ad diligendas uxores exemplo Christi, ut quemadmodum is Ecclesiam sibi in baptismo te desponsatam erudit monitis saluberrimis, ita mariti non solum copulentur uxorum corporibus, verum etiam verbo doctrinæ illas purificent. Hoc sensu Apostolum explicarunt Primasius Tom. X. Bibl. PP. pag. 222. Sedulius in Paulum pag. edit. Basil. 325. Non rejicit hanc interpretationem Augustinus Calmet: Estius vero Tom. 2. pag. 63. genuinam esse contendit, & alteri præferendam, productis Scripturarum locis compluribus, in quibus prædicatio Evangelii dicitur *verbum veritatis, verbum vitæ, verbum fidei*. Contendit etiam hanc esse mentem Augustini Tract. LXXX. in Joannem num. 3. nec tamen inde consequi formam *Sacramentorum* sitam in verbis concionalibus: nam mundatio tribuitur Sacramento, & fidei: Sacramento quidem tanquam signo efficaci, fidei tanquam dispositioni. Verum de mente Augustini infra.

Opp. 1. Matthæi XXVIII. 19. mittens Dominus Apostolos in universum terrarum orbem, inquit: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis*. Nulla itaque verba, præter concionalia, & quibus audientium animis fides insinuetur, adhiberi debent mandato Christi in administratione baptismatis.

Resp. triplicis generis verba istic commendari, ea nempe, quibus Evangelica doctrina baptizati imbuuntur, & hæc præcedere debent sanctæ regenerationis lavacrum: quoniam nullus, nisi credat, dum rationis pollet exercitio, mancipari potest Christo, qui neminem in sui cultum compellit invitum. Deinde ea verba, quibus consecratur baptismus, expressa scilicet sacrosanctæ Trinitatis invocatio. Tum illa, quibus initiati inflammantur ad observantiam mandatorum, si ne quibus æternam vitam minime consequentur, quia non sufficit baptizari, sed etiam bene operandum est post baptismum, inquit Theophylactus in Evangelia pag. 164. & Marcus Asceta in Ca-

tena Græcorum Corderii pag. 816. Verba prioris generis sunt *concionatoria* expressa præcepto Domini, *Docete omnes gentes*: altera sunt *consecratoria*, determinata in sequentibus, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: postrema *hortatoria* sunt, & mandatorum observationem præscribentia, videlicet, *docentes eos servare omnia, &c.* Præclare Hieronymus in Mat. Tom. IV. pag. 144. *Ordo præcipuus: Iussit Apostolis, ut primum docerent universas gentes; deinde fidei intingerent Sacramento, & post fidem ac baptismum, quæ essent observanda, præciperent.* Ut ergo, hæreticis fatentibus, verba quæ præcipiunt observanda, non pertinent ad Sacramenti constitutionem, utpote ordine consequentia; ita quæ fidei præbent rudimenta, quum præcedant sanctæ renovationis lavacrum, ad istum tanquam forma minime spectant; sed quemadmodum Marci ult. 17. dum legitur, *In nomine meo Dæmonia ejicient, &c.* τὸ *in nomine*, refertur ad signa a credentibus patranda, ita hoc in loco, ubi legimus, *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* τὸ *in nomine*, ad actum baptismi, non ad præcedentem Evangelii prædicationem est referendum. Atque ex his apparet falsitas consequentiæ.

Opp. 2. Ambrosius lib. de Mysteriis cap. III. num. 14. scribit: *Aqua enim sine prædicatione Dominicæ crucis ad nullos usus futuræ salutis est.* Igitur verba, quibus consecratur aqua baptismatis, sunt mysteriorum crucis prædicationes.

Respondent Theologi quidam cum Frassenio disput. Procem. q. 3. art. 1. Ambrosium commemorare verba prædicationis, quatenus per ipsum baptismi ritum prædicatur Crux Christi. Du Hamelius inquit, ad hunc modum loqui Ambrosium, quoniam nulla inesset aquæ vis sanctificationis, nisi nobis applicarentur Christi merita. At respondendum puto, eo loci Ambrosium sermonem instituire, non de verbis, quibus ministratur baptismus, sed de benedictione aquæ fontisque baptismalis: immediate enim sequitur: *Cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lavacri, & salutaris poculi temperatur.* Neque aliquis moveri debet, quod etiam sine benedictione aqua possit esse materia baptismi; Ambrosius vero scribat, aquam sine Dominicæ crucis prædicatione nullius salutaris usus esse; quippe loquitur S. Antistes de usu & consuetudine, non de jure & validitate. Vide not. PP. Bened. tom. 2. pag. 328. Cæterum ex hoc eodem Ambrosii capite invicte refelluntur hæretici. Nam primum num. 9. docet aquam baptismatis habere divinam sanctificandi virtutem, & ab initio temporis fuisse præfiguram in aqua rerum universalium elemento, super quam spiritus Domini ferebatur. Addit numer. 10. figuram columbæ, quæ super aquas diluvii cum ramo olivæ legitur advolasse. Profert

num. 14. immutationem aquarum, in quas Moyses lignum immisit. Afferit insuper numer. 16. exemplum Naamani, quem aqua Jordanis mundavit a lepra: quibus sane exemplis non fidei tantum, sed ipsi elemento verbis Evangelicis consecrato vim sanctificationis fatetur inesse. Proximo demum capite num. 20. ostendens fidem sine aqua non mundare, ait: *Nec iterum sine aqua regenerationis mysterium est. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Credit autem etiam Catechumenus in crucem Domini Jesu, qua & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritualis gratiæ munus haurire, concludens insequentem numero, *Crede ergo, quia non sunt vacuæ aquæ.*

Opp. 3. Tract. lxxx. in Joannem num. 3. ait Augustinus, verbum, per quod in Sacramento mundamur, illud esse, de quo Joan. xv. 3. inquit Christus, *Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* De hoc enim verbo accipiendus est S. Pater, dum ibidem docet, accedere verbum ad elementum ut fiat Sacramentum; tantamque virtutem tribuere aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat. Atqui verbum illud juxta Augustinum est duntaxat concionatorium. Igitur concionatoria sunt verba, quibus sacra administrantur mysteria. Prob. minor. Etenim Augustinus ad hunc modum loquitur: *Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* Paucis interjectis: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus, ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo quia Dominus est Jesus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris: Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Ac rursus. *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: quo sine dubio ut mundare possit consecratur & baptismus.* Quis autem ignorat verbum fidei, quod prædicatur, quod creditur, quod Christus Apostolis annuntiavit, esse verbum concionatorium? Augustinus ergo manifeste hæreticis suffragatur.

Resp. non deesse, quibus hoc argumentum videatur perdifficile, unde Scholastici, ut illud solvant, varias adinvenere responsiones. Bellarminus lib. 1. cap. 20. censet S. Patrem nunc locutum de verbo concionali, nunc autem de Sacramentali. Du-Hamelius, Frassen, Juenin, alique reponunt, Augustinum velle duntaxat Sacramentali verbo vim inesse, non quatenus est sonus materialis, sed prout est fidei mysterium continens divinæ virtutis invocationem. Tournely cum recentioribus aliis inquit, S. Patrem pertractasse universim de omni verbo, per quod fit mundatio; sive enim mundatio fiat in Sacramen-

to, five extra, vis mundandi semper oritur a verbo. Id ego respondendum censeo. Doctrina est Augustini, verba Evangelica, quibus consecratur baptismus, non esse præcedentem concionem, sed invocationem Trinitatis a ministro factam, dum corpus abluit. Inquit enim lib. III. de Baptismo cap. xv. num. 20. *integrum esse Sacramentum, si constet Evangelicis verbis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quamvis ejus fides sub eisdem verbis aliud opinantis, quam catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata*. In his Evangelicis verbis, *In nomine Patris, &c.* demonstrat Augustinus eodem opere de Baptismo lib. VI. cap. 25. numer. 47. contineri symbolum Apostolicum, quod tribus constat partibus, de Patre, Filio, & Spiritu sancto pertractans. Ceterum, inquit, *quis nesciat non esse baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus symbolum constat, illic defuerint?* atque his verbis Evangelicis baptismum consecrari, & consecratum valere ad salutem, nullaque violari hominum perversitate, ibi S. Pater luculenter commonstrat. Hæc mihi videntur penitus objectionem elidere, & enervare. Enimvero Augustinus Tractatu 80. in Joannem loquitur de Christi prædicatione, & demonstrat vi hujus mundari homines in baptismo a labe peccati, quoniam Evangelica verba, quibus consecratur baptismus, sunt illa, quibus Symbolum constat, & continent fidei nostræ mysteria, quæ necessum est corde credere, & ore confiteri. In his autem quid difficultatis emergat, quid præfidii accedat Refractoriis, non video. Inquiunt, per Augustinum habet baptismi aqua virtutem tantam *faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*. Respondeo ita est: habet hanc virtutem baptismus, quia consecratur non verbis quibuscunque, sed Evangelicis, quæ continent fidei symbolum. At Augustinus addit: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus*. Et recte, quoniam verba, quibus confertur baptismus, Evangelicæ prædicationis summam continent, exprimuntque mysteria quæ corde credimus, & profiteamur.

Nil ergo S. Patris testimonia difficultatis præferunt, nil juvant heterodoxos, quin illos refellunt, expugnantque invictissime. Primo, quia *hoc verbum fidei* tantam tribuens virtutem aquæ, integrum conficit Sacramentum, tametsi non sit integra fides ministri, ut Augustinus docet lib. 3. de baptismo: ac tantum valet in Ecclesia Dei, *ut tantillum mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem*; ut scribit eodem Tractatu 80. in Joannem; igitur *hoc verbum fidei* mundat, etiam si fidem non exciter; ideoque non est verbum concionatorium, ut hæretici autumant, quoniam verbum concionatorium, nisi credatur,

nullum producit effectum. Deinde Augustinus ait verbum accedere ad elementum, tribuere aquæ vim mundandi, consecrare baptismum, & alia ejuscemodi, quæ aliud profecto indicant præter verbi prædicationem.

CAPUT XII.

Varie circa materiam, formamque Sacramentorum diluuntur quæstiones.

IN his de Sacramentis dissertationibus, etsi præcipuam operam in refutandis hæreticis curabimus impendere, prætermittere tamen nequaquam possumus quæstiones plurimas ad morum doctrinam spectantes, cum ad Sacramentorum dignitatem, ac sanctitatem custodiendam apprime sint necessariae. Horum vero quæstionum prima est num in Sacramentis conficiendis fas sit uti materia, aut forma tantum probabili, certa, vel tutiore relicta. Atque huic quæstioni incunctanter respondemus, id nefas esse. Nam præterea, quæ universum disputavimus adversus probabilium opinionem delectum Volum. II. lib. XXI. dum agitur de Sacramentis, si extra necessitatis casum adhibeatur materia, & forma tantum probabilis, virtus caritatis, & religionis labefactatur. Et de violata quidem caritate consentientem habeo Probabilistarum, ut vocant, antesignanum Vasquesium: qui 1. 2. q. 63. cap. 3. num. 10. & 3. p. disput. 146. cap. 4. num. 27. etsi contendat non lædi debitam Sacramentis reverentiam, si in iis administrandis probabili utamur opinione, fatetur tamen violari caritatem, si in re tanti momenti sententiam certam posthabeamus. Atque hujus assertionis suæ proferit validum istud momentum: *Quoniam obligatio caritatis & misericordie hos postulare videtur, ut si proximo possumus certum remedium & sine ullo periculo adhibere, non adhibeamus illud, quod forsitan in re nullius est momenti; qui autem minus tutum eligeret partem administrans Sacramentum, etiam si ea pars probabilior esset, huic periculo re ipsa proximum exponeret, ut forsitan re ipsa careret remedio: vel quia re ipsa nullum esset illud Sacramentum, vel quia careret effectu gratiæ*. Hæc Vasquesius.

At longe probabilis est, non solum caritatem labefactari, si in Sacramentis præferatur opinio probabilis, quod fatetur Vasquez; verum etiam injuriam sacris mysteriis inferri, & parvipendi religionem, quod Theologus ille negat. Ut enim caritas proximorum saluti prospicit, ita religio Christi institutionem, & constituta ab ipso mysteria humillime reveretur. Si ergo, haud dissentiente Vasquesio, violatur fraterna caritas, quando culpa nostra fieri potest, ut salus proximi certo destituatur remedio; pessumdatur etiam

etiam religio, quando electione nostra potest contingere, ne in sacris conficiendis adhibeatur statuta a Christo, & prædefinita materia. Enimvero sicut nuda probabilitas non recte consulit proximorum periculo, ita exponit discrimini Sacramentorum validitatem. Accedit quod præcipuus Sacramentorum ministrator est Christus, homines vero vicem ipsius gerunt, & legatione funguntur. At censeretur ne vicem supremi domini illum gerere reverenter, qui sponte, & data opera ejus mandata ambiguis verbis exponeret? Quid si Pontificis Maximi constitutionem apocristarius scilicet adulteraret? quid si Orator regiam postulationem sponte irritam cassamque redderet? quid si prece regis nomine falsa ultro, suoque judicio nuntiaret? Hi profecto regiam læderent majestatem. Cur ergo non erunt in Christum dominum injuriosi, qui ejus verba ipsis angelis formidanda in periculum falsitatis adducunt, & gratiæ pignora suo carere effectu, voluntaria perversitate permittunt? At plura de his Augustinenses eximii doctores, Franciscus Farvacques in disquisitione Theologica de Confec. peccatorum dubiorum cap. viii. §. 2. & de Sacramentis in genere qu. iv. pag. 63. Leonardus Vanroy de Confec. qu. 7. & de Sacram. cap. 1. q. 6. Aurelius Pieter de Actibus hum. qu. viii. §. 2. aliique unanimi consensione.

Videtur demum hæc quæstio definita ab Innocentio XI. in proscriptione primæ propositionis: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore; nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Neque enim damnata thesis agit solummodo ut quidam commenti sunt, de probabilitate speculativa: nam quod spectat ad collationem Sacramentorum, ad praxim, non ad solam speculationem, reducitur. In hac vero proscripta thesi sermonem institui de opinione probabilis, qua aliquis uteretur in Sacramentis conferendis, manifeste ipsa verba declarant: ac præterea, ut lib. xxi. cap. 13. demonstravimus, fieri nequit, ut cum falsa speculatione probabilis rectum iudicium practicum componatur. Vide Tom. 11. pag. 247. & seq. Porro quod obijciunt de Attritione, quæ est Sacramenti Pœnitentiæ materia probabilis, eodem libro, pag. 256. commodam habet solutionem, & accuratius proximo volumine discutiatur.

Hæc dicta sunt, nisi extrema urgeat necessitas: hac enim ingruente, certum est licite adhiberi materiam & formam tantum probabiliter validam: nam baptizandum catechumenum, si desperatus jacuerit, nec pro se potuerit respondere, etiam si viventi conjugii copulatus retineat adul-

terina confortia, (quem tamen sanum corpore nemo admitteret ad baptismum,) docet magnus Augustinus lib. 1. de Conjugiis adult. cap. 28. num. 35. Ibidem ait, eandem baptismatis & reconciliationis esse causam, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Et quidem recte, nam cum Sacramenta pro salute hominum sint instituta, atque in extremo laboranti, nisi præsto sit exquisitum medicamentum, denegari non debeat præsens, quod probabiliter noscitur profuturum: cur animam agenti puerulo, dum limpida aqua habere ad manus non possumus, nequaquam unda vino permixta, aut alio liquore vitiata sacrum baptismum conferendum est? Atque id de aliis Sacramentis, si necessario conficienda sint, pari ratione affirmamus. Neque hoc in casu Institutori Sacramentorum irrogatur injuria: qui enim jussit periclitantium animorum saluti afferri remedium, vult etiam, ubi efficacissimum deest, suppeditari opportunum, neque ullatenus patitur ut negligatur, sive imminet peccatorum perditio, sive scandalum pusillorum. Eam ob rem propriis manibus distribuit proditori Corporis sui Sacramentum: quamvis inhibuerit ne sanctum daretur canibus, ut citato loco animadvertit Latinorum Patrum præstantissimus Augustinus.

II.

Sequitur quæstio altera, an, & quæ mutatio materiæ, vel formæ reddat irritum Sacramentum: in qua Doctores omnes conveniunt, Sacramentum invalidum fieri, si in materia, aut forma mutatio substantialis contingat; lecus, si accidentalis tantummodo, elementi, Verborumque substantiam minime immutans. De qua re præter Scholasticos legi potest Algerus Leodien- sis lib. 111. de Sacramento Corporis, & Sanguinis Domini cap. 13. Tom. Biblioth. PP. xxi. pag. 290. Est autem mutatio substantialis materiæ, cum altera diversæ speciei substituitur, ut si pro aqua in baptismo vinum adhibeatur, aut pro naturali unda, ex floribus, herbisve expressa e lambico: accidentalis autem, si ejusdem materiæ permaneat substantia, sit in exemplo, si aqua calefiat, aut aliquo afficiatur odore. Cum tamen Sacramenta materiam habeant, quæ est spiritalis effectus signum sensibile; aliquando censenda est materia substantialiter commutari, quando pristina remanente natura omnino signi rationem deperdit: sic glacies, tametsi est naturalis aqua frigore condensata, quoniam caret symbolo ablutionis internæ, a materia baptismi, non quatenus elementum physicum, sed quatenus Sacramenti pars est, dicenda erit differre substantialiter. Pari ratione substantialiter mutatur forma Sacramentorum, quotiescumque va-

variatur legitimus, & quem ex publica institutione habent, verborum sensus, ut si quis baptismum conferens unius Trinitatis personæ nomen omittat: *accidentaliter* vero, dum vel incuria, vel ignorantia, vel negligentia verba aliqua, eodem permanente sensu, pronuntiantur paullulum immutata, aut a communi Ecclesiæ usu discrepant sola grammaticali syntaxi, veluti dum obsterrix baptizat infanrem lingua vernacula, ignarus latinam adhibet cum barbarismo, Græcus deprecanti modo utitur aliquando pro indicativo.

Iraque dicendum est cassum irritumque fieri Sacramentum, ubi interfit materiæ aut formæ *substantialis* mutatio. Enimvero, ut dictum supra, Sacramenta signa sunt gratiæ ex libera Christi Domini institutione, qui eorundem materiam & formam determinavit. Si ergo alia materia, aut alia substituatur forma, Sacramentum nullum erit; quoniam non erit divinæ auctoritatis, atque institutionis, neque constabit materia, & forma a Christo præscriptis.

At si occurrat accidentaria mutatio, docent Theologi consensu unanimi validum confici Sacramentum, quod hisce momentis evincitur. Primo Zacharias summus Ecclesiæ Pastor cap. *Retulerunt*, de Consecrat. dist. 4. num. 86. definit non esse iterum baptizandum, qui tinctus fuerat a Sacerdote, *pro ignorantia Romane locutionis* linguam infringente, & ad hunc modum pronuntiante consecratoria verba, *Baptizo te in nomine patris, & filii, & spiritus sancti*. Deinde Augustinus lib. vi. de Baptismo cap. 25. num. 47. scribit sanctificari aquam *cum aliqua erroris verba per imperitiam prelator effundit*, quod & habetur cap. *Si non sanctificatur*, eadem dist. iv. num. 72. Præterea nunquam Romana Ecclesia repudiavit Sacramenta a Græcis collata verbis deprecativis, (si deprecativa sunt tamen,) quæ a forma a nobis usurpata *accidentaliter* discrepant.

Observandum autem hic est, quod si integra permanente Sacramentali forma alia adderentur verba, quibus præcedentium sensus immutaretur, mutatio non esset accidentalis, sed substantialis, ideoque Sacramentum redderetur invalidum. Ita si quis Basilidis, aut Marcionis imbutus errore his verbis azymum consecraret: *Hoc est corpus meum, quod aerium & umbraticum est*, nefario hoc additamento perverteret significationem, quam præfert vocabulum illud *corpus*. Idem asserendum est, si Arii, aut Macedonii infectus hæresi baptismi formam hac impietate proferret: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti qui alterius sunt a Patre substantiæ*; quoniam postrema hæc verba id, quod Filius, ac Spiritus sancti nomina indicant, præfractæ negant, verbisque Evangelicis pravum sensum affigunt: quod

tener de simili forma adhibita ab Eunomianis apud Epiphanium. hæresi lxxvi. num. 9. & ab Evangelicis verbis plurimum discrepante, atque Filium ad illorum ordinem redigente, quæ ab ipso fuerunt procreata. Idem censeo, si pestilentissimus Calvinianus, aut Jansenista calicem Domini consecrando arcana verba ita sacrilege efferret: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro reprobis nullatenus effusus est*, intendens relativum pronomen *qui* esse præcedentis vocabuli *sanguinis*, ut Scholæ loquuntur, determinativum: similis quippe mutatio inueneret ibidem non contineri pretiosissimum illum sanguinem, quem pro universis hominibus piissimus Jesus effudit. Atque hoc pacto mutatio quælibet inducens præcedentium verborum pravam intelligentiam, reddit nullum, atque irritum Sacramentum.

III.

Affinis est quæstio tertia, num saltem mutatio *accidentalis* verborum, facta eo fine, ut inducatur aliqua hæresis, cassum reddat Sacramenti valorem: quod quidam affirmavere dæsti supracitato Zachariæ rescripto, ubi decrevit Pontifex valere baptismum ab ignaro latinæ linguæ, ea pronuntiatione collatum, *In nomine Patris, &c.* non quidem absolute, sed, *si ille qui baptizavit, non errorem inducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romane locutionis infringendo linguam, ut supra fati sumus, baptizans dixisset*. Si ergo adhibuisset formam illam animo errorem, vel hæresim inducendi, denuo conferendus erat, Zacharia auctore, baptismus. Etiam S. Thomas 3. p. q. 56. art. 8. hanc conclusionem ponit: *Si intendat (is, qui verba profert) per additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia*. Videtur esse eadem sententia Algeri, qui loco supra laudato, pag. 291. scribit: *Sed e contra sciendum est, quod non est Sacramentum Christi, quod in errore positi contra institutionem Ecclesiæ faciunt: nec est vera divini nominis invocatio, qua contra Christi præceptum Christianæ fidei periclitatur perfectio: nec ipsum nomen Domini, vel Dei verum est, quod perfidia proferentis adulteratum, verbotenus quidem Deum sonat, sed secundum hæresim aliud sonat; cum ergo verba Ecclesiastica mutantur, & error, vel hæresis introducitur, ubi nec fides est, nec fidei forma, quomodo credenda est subsistere veritas Sacramenti?*

Verum, cum fides ministri ad Sacramenti valorem minime requiratur, ut Catholicorum profiteretur doctrina; indubitatum est, Sacramentum valere, nisi Evangelica verba defuerint, & hæc dummodo substantialiter integra profertantur,

tantur, nullatenus hominum quorumlibet perversitate vitari. Si tamen qui Sacramenta conficit, intendens novum ritum, vel errorem inducere, data opera utatur verbis ambiguis, ea-que intentionis suæ perversitate ad sensum prævum detorqueat, censeo nullum haberi Sacramentum; quoniam significatio verborum æquivocorum non ex eorum institutione pender, sed ex determinatione proferentis. Ita, si *solemnia verba non mutantur, sed rite proferuntur, & ipsa executio Sacramenti rite perficitur, nec hereticorum perfidia Sacramenti impedit veritatem*, inquit eo loci Algerus. Non enim proferentis malitia potest immutare significationem publico hominum instituto vocabulis inditam. At æquivoca verba receptam illam, ac præfinitam significationem non habent.

Hæc explicant Zachariæ rescriptum, & S. Thomæ doctrinam. Qui enim pro nomine Filii filia substituit, si id fecit latini sermonis ignorantia, confecit utique Sacramentum: non enim ambiguam illam, & fracte pronuntiatam vocem prava animi sui determinatione ad contrarium sensum detorsit: at si proposito consilio id præstitit, quasi *Filiam* in divinis personis comminiscens, ut gentes Minervam procreatam e Jovis cerebro, aut consimili perversitate doctrix, minimæ baptizavit, quia ambiguam vocem absurdæ significationi alligavit. Atque eo pacto exponendos arbitror Algerum, & S. Thomam. Is tamen non est accipiendus de quolibet ritu hæretico, & Ecclesiæ fidem labefactante: nam si quis baptizando, E. G. preces adderet impias, quales fabricarunt Gallica lingua ministri Calviniani apud Marloratum de Orthodoxo baptismo pag. 84. servaret tamen præscriptam formam, proculdubio Sacramentum conficeret, Quia, ut Magnus Augustinus ait libro vi. de Baptismo tom. 9. pag. 176. *certa illa Evangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illam evacuentur quacumque in præce vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum demonium Christi nomine excluditur.*

Atque hanc esse germanam S. Thomæ sententiam, potest ex eodem articulo comprobari. Ibi namque Doctor Angelicus scribit eum, qui in forma salutiferi baptismatis adderet nomen Deiparæ, dicendo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & beatæ Virginis Mariæ*, non certe baptizare, nisi quod addit, *In nomine beatæ Virginis*, ita intelligatur, ut intercessio Virginis prosit baptizato ad gratiam baptismalem servandam: nam si intelligeretur nomen Virginis id in baptismo efficere, quod nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti, omnino Sacramentum esset irritum, quoniam non possumus baptizari in nomine alicujus

creaturæ, juxta Apostolum in priori ad Corinthios 1. 13. Manifestum est ergo in ambigua verborum Sacramentalium mutatione, quæ posset Evangelicorum verborum, ac præstitutæ formæ sensum pervertere, explorandum esse animum proferentis: secus, si mutatio, vel additio obvium sensum Evangelicorum verborum nequeat inficere; non enim malitia proferentis perspicuam, inditamque verborum significationem potest corrumpere. Legi poterunt Theologia Moralis ad usum Seminarii Petrocorensis Tom. 3. pag. 19. Juenin q. 3. cap. 6. art. 1. Salmanticenses Tract. xxii. disp. 1. dub. 6. num. 90. Guerrero Tom. 1. pag. 327.

IV.

Proxima est quæstio, quid asserendum sit de Sacramentorum forma conditionali, E. G. *Si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* Ad hanc vero quæstionem respondent primo eruditi Theologi, præsertim Juenin q. 2. cap. 5. Cardinalis Gotti Tom. 13. q. 2. dub. 4. Tournely de Sacram. in gen. pag. 40. & illustris Scriptor Operis de Re Sacram. Tom. 1. pag. 9. antiquis temporibus, & ad sæculum usque octavum hanc conditionalem formam fuisse penitus inauditam. Quod sequentibus momentis ostenditur. I. Exorta sæculo III. quæstione, an valeret baptismus per asperisionem collatus *Clinicis*, idest, in lecto decumbentibus, S. Cyprianus in Epistola ad Magnum lxxvi. pag. novæ edit. 322. ait se quidem existimare *Clinicos* istos divinam gratiam consecutos, verum inquit, *Si aliquis existimat eos nihil consecutos, eo quod aqua salutari tantum persusi sint, sed inanes & vacui sunt, non decipiantur, ut si incommodum languoris evaserint, & convalescerint, baptizentur.* Ubi, ut liquet, nulla conditionalis forma præscribitur. II. Concilium Arelaten- se I. celebratum anno 314. apud Lab. Tom. 1. pag. 1428. canone viii. mandat, ut baptizati ab Arianis, si ignorent an invocato Trinitatis nomine baptizati sint, & interrogati non responderint *hanc Trinitatem*, baptizentur, nulla pariter conditione commemorata. Extat de Consecrat. dist. 4. can. de Arianis. III. Eodem sæculo, anno scilicet 398. in Concilio Carthaginensi v. canone 6. qui insertus est eadem dist. 4. cap. *Placuit, statutum fuit, ut absque ullo scrupulo baptizentur infantes, si certissimi non inveniuntur testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere.* IV. Eadem distinct. cap. Cum itaque, & cap. Si multa, habentur definitiones duæ S. Leonis; una est deprompta ex Epistola ad Leonem Ravennatensem Episcopum, data anno Christi 451. & in

xii. Vol. Concil. pag. 1316. ordine xxxvii. ubi baptizandum illum præcipit, qui regenerationis est cupidus, *si baptizatum se nec ille recordetur, nec alter attestari de eo possit*; petitur altera ex Epistola ad Rusticum Narbonensem, data proximo anno 452. & in præcitato volumine ordine xii. in qua pariter sancitum est formidandum non esse iterationis crimen, si ille ad consequendam gratiam accedat, *cujus in se nullum scit esse vestigium*. V. Idem seculo vi. exeunte tradidit magnus Gregorius Epistola 32. nunc 17. libri xvi. ad Felicem Messanensem Episcopum, quam epistolam, licet olim in controversia positam, nunc tamen Gregorio tribuendam optimæ notæ Codices commonstrarunt, & in qua Doctor egregius ex antecessorum traditione declarat, absque iterationis piaculo tum homines baptizari & confirmari, tum consecrari Ecclesias, quoties *nec scriptis, nec testibus ratio certa habetur, utrum baptizati vel confirmati, siue Ecclesie consecratae sint*. VI. Eadem anno Leonis Isauri X. ideoque Ch. 726. scripsit ad ix. Consultationem S. Bonitacii Gregorius II. non, ut Gratianus, Hincmarus, & Ivo putarunt, III. quemadmodum recte observarunt Sirmundus apud Labb. Tom. iv. pag. 1450. & Pagius Tom. 3. pag. 209. extatque Gregorii definitio in prælaudata dist. iv. de Consecrat. e. *Parvulos*, n. 110. His ergo constat ad plura secula conditionalem formulam fuisse incompertam: enimvero si octavo ineunte sæculo, aut elapsis tunc temporibus obtinuisset; ejus utique mentionem fecissent aliquam, qui de conferendo baptismo in casu hæitationis, num revera, aut rite collatum fuerit, propriam sententiam pronuntiaverunt. At hi, summa licet eruditione conspicui, ac suprema in Ecclesiis auctoritate præditi, de hac quæstione interrogati formæ sub conditione prolatae minime verba fecere. Hæc itaque conditionalis forma ad octavi usque sæculi adolescentiam fuit incomperta.

Deinde eruditi Theologi affirmant conditionalem formam vertente sæculo octavo alicubi obtinuisset, servatam quoque nonnullis in locis, ac ab Alexandro III. probatam sæculo xii. communiter tamen in Occidentali Ecclesia receptam sæculo xiii. sedente Romano Pontifice Gregorio IX. Primum constat ex Capitularibus Caroli Magni, quæ ab Ansegiso Abbate collecta fuerunt an. 807. in his enim lib. vi. num. 181. pag. 1007. legitur: *De quibus dubium est, utrum sint baptizati, an non, omnimodis absque ullo scrupulo baptizentur: his tamen verbis præmissis, Non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Alterum constat ex rescripto Alexandri III. quod extat cap. *De quibus*, Extra. de baptismo, n. 2. in quo præscribitur, bapti-

zandos esse, de quibus dubium est an baptizati fuerint, his verbis præmissis: *Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.* Laudari solent etiam Synodica Constitutiones Odonis Parisiensis Episcopi, qui successit Mauritio denato circa annum 1196. in Appendice Tom. x. Concil. Labbeanae Collectionis, cap. 3. de Capitulis baptismum tangentibus, num. 4. ubi eadem formula Alexandri III. præscribitur, *Si es baptizatus, non te baptizo, si non es baptizatus, ego baptizo te, &c.* Tertium constat ex quo sæculo xiii. omnes Latinarum Ecclesiarum receperint *Jus canonicum*, Gregorii IX. auctoritate promulgatum, in quo lib. 3. cap. 2. reperitur præcitatum rescriptum Alexandri III. ad Pontium Episcopum Claromontanum, ut conjectat Tom. iii. pag. 831. Em. Gonzalez.

Postremo consentiunt omnes fas esse uti formula conditionali in Sacramento baptismi, non ob quamcumque suspicionem, sed ob moralem certitudinem, quod antea non sit collatus baptismus, & post diligentem, accuratissimamque rei inquisitionem. Quod de aliis Sacramentis characterem imprimantibus est proculdubio asserendum. De Pœnitentia, si quis subito morbo correptus, nec voce nec signo peccata animique dolorem manifestare queat, idem dicendum est, nam & Clemens VIII. referente Homobono in Commentario Resolutorio de Examine Ecclesiastico Com. 1. Tract. vii. cap. 18. labentem e fabrica Templi Vaticani his verbis absolvit, *Si es capax, absolvo te &c.* At si pœnitens compos sit sui, & certam absolutionis materiam ponat, absque conditione absolvi debet, quoniam forma absolutionis innovatæ confessioni, & iterato contritionis actui applicata, non iterat Sacramentum numero idem, sed aliud constituit. Licet enim peccata eadem sint, innovantur actus pœnitentis, qui Pœnitentiæ vera materia sunt, & novæ materiæ novam formam absque ullo scelere Sacerdos applicat. Quod si audita Confessione pœnitentem prolixis verbis doceat & commonefaciat, hæsetque animo an absolutionis verba protulerit: tunc, ne hæc irrita sit & nulla, neque Sacramentum irreverentia aliqua pollnatur, consultum erit, sub conditione absolutionem impendere, hoc pacto, *Si non es absolutus, absolvo te, &c.*

V.

Ex his inferri potest, quam facile sit in prolatione Sacramentalium verborum se nefario sacrilegii crimine maculare. Recte Valentina Synodus iii. celebrata Lothario imperante an. 855. definiit canone 5. *nihil in Ecclesie Sacramentis esse cassum, nihil iudicatorium, sed prorsus*

ius totum verum, & ipsa sui veritate ac sinceritate subnixum. Videsis Tom. VIII. Conc. Gen. pag. 138. S. Carolus Mediolanensis Antistes in Synodo an. 1565. Volum. Conc. xv. pag. 254. ex uberrimo fructu demonstrat, quanta diligentia, & intima animi pietate, & externo cultu, ac veneratione tractanda ac percipienda sunt. Synodus pariter Burdigalensis anno 1583. celebrata eodem Vol. p. 953. inculcat erga omnia Sacramenta religionem, & reverentiam, quorum contemptus, ut ait Divus Augustinus, homines sacrilegos facit: impie enim contemnitur, sine quo pietas constare non potest. Hinc primo concluditur sacrilegii reum esse, qui substantialiter immutat verba Sacramentalia: si enim id de ritibus, precibusque ab Ecclesia statutis jure meritoque sancivit sess. VII. canone 13. Œcumenica Synodus Tridentina, ne quis audeat quidquam, aut mutare, aut contemnere, aut pro libito omittere; quid asserendum putas de omittentibus, contemnentibus, & mutantibus effectricem gratiæ, & divinitus institutam formam verborum, sine quibus Sacramentum est ludificum, & casum? Neque a gravi reatu immunis est, qui formam hanc accidenti mutatione corrumpit, nisi ignorantia laboret ineluctabili: quippe non minori veneratione digna sunt Sacramentalia verba, ac sint divinæ Scripturæ, quibus Deuteronomii cap. IV. lege cautum est, ne quidpiam addatur, vel detrahatur: immo, cum utraque divina sint, non habent tamen Scripturæ verba vim illam sanctificandi, quam placuit liberrimo largitori gratiarum universalium adnectere verbis Sacramentariis. Tertio sequitur gravissime etiam delinquere qui nulla adactus necessitate repetit verba Sacramentalia, quandoquidem tali repetitione, utpote effectui vacua, sacrosancta mysteria redduntur nulla, atque ludifica, excepto, ut diximus, Sacramento Pœnitentiæ, in quo potest nova materia substerni. A gravi tamen culpa hac in re excusandi sunt scrupulosi propter mentis perturbationem, in qua eis videtur haud rite Sacramentalia verba pronuntiavisse; quamquam & iis præmissa ratione omnis abjicienda est hæsitatio, & animi anxietas prudenti ratiocinio discutienda. Sequitur quarto loco eum, qui baptismum rite collatum repetit absque hæsitazione validis momentis innixa, & unde consurgat certitudo moralis illum nequaquam fuisse valide peractum, sese execrando crimine innectere, nec non irregularitate innodari, cui subjicitur iterans validum Sacramentum: atque ratio evidens est, quia in definitionibus præcedenti numero productis præcipitur conferendum baptismum, ubi nec puer respondere potest de tradito sibi Sacramento, nec alter est quisquam, qui attestari valeat, an ille sit baptizatus. Adeas Dominicum Sotum

in IV. dist. 3. art. 6. Estium dist. 4. §. 15. Josephum Gibalinum de Irregularit. cap. 5. pag. 300. Eman. Gonzalez in III. Decretal. tit. 42. cap. 2. & Christianum Lupum in canonem 84. Trullanum, Tom. 3. pag. novæ edit. 152. Irregularem fieri etiam qui iterat Sacramentalia, scripsit lib. III. cap. 15. pag. 139. Simon Majolus, cæteris tamen omnibus repugnantibus, ait pag. 313. Gibalinus. Atque hætenus de materia & forma Sacramentorum.

C A P U T XIII.

De Sacramentorum ministris.

Proxime sequitur, ut de Sacramentorum ministris dicere instituamus, qua in re nec Protestantes concordant invicem, neque nos cum illis convenimus. Lutherus enim in libro de abroganda Missa impudentissime, ac mendacissime scripsit: *Ego non dicam quod Papistæ dicunt, nullum Angelum, nec Mariam quidem ipsam consecrare posse; sed contra dico, si Diabolus ipse veniret, & ego postea nescirem Diabolum sic irrepisse in officium Pastoris Ecclesiæ specie hominis vocatum ad prædicandum, & publice in Ecclesia docuisse, celebravisse Missam, & absoluisse a peccatis, & tali munere functum esse juxta institutionem Christi, tunc cogeremur fateri Sacramenta ideo non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum Evangelium, verum Sacramentum corporis & sanguinis Christi nos accepisse.* In quibus sane verbis non una continetur fraudulentia mendacissimi improbißimique scriptoris. Primum namque Theologi, quos Papistas Sectarii vocant, distinguunt inter ordinarium, & extraordinarium ministrum Sacramentorum, nec negant posse per Angelos bonos peculiari delegatione perfici Sacramenta, subscribuntque omnes Sancto Thomæ 3. p. q. 64. art. 7. asserenti, quod sicut Deus virtutem suam non ita alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non ita alligavit Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Immo Scotus in IV. dist. VI. q. 1. docet validum fore baptismum si diabolus illum ex Dei præcepto conferret, quamvis scite monet non esse absque divina revelatione ratum habendum Sacramentum a spiritu mendacii collatum, propterea quod de Angelo perditionis supponitur fraudulenter se gerere, omniaque moliri, ut homines in errorem inducat, quod de sanctis angelis nefas est suspicari: atque hoc postremum tradidit etiam loco citato Doctor Aquinas. Permixte itaque & confuse recitat catholicam sententiam hæresarcha, ut illam cruento sævoque dente dilaniet. Deinde Baptismum, absolutionem,

nem, & Eucharistiam ministrandi potestatem tribuit unicuique, quasi omnis homo indiscriminatum possit conficere singula Sacramenta, eamdeque sit singulorum ratio, sitque Sacerdotalis unctio, ut pestifero illo opusculo molitur, penitus abroganda. Hunc etiam honorem desert diabolo pestilentissimus assentator, ut veterinosum serpentem æquiparet Ecclesiæ Pastoribus, utpote qui validum comminiscitur Sacramentum etiam irrisione collatum. Peccat quoque permiscens Evangelium, & Sacramenta, quasi idem munus sit utrorumque, & quemadmodum veritas illius pendet ex promulgatione Doctrinæ, ita horum virtus innixa sit, exhibitioni signorum: nec aliud hæc virtus sit, quam plebis rudimentum, fideique excitatio. Vah improbum, scelestissimumque consarcinatore errorum!

Contra Calvinus lib. iv. Instit. cap. xv. num. 20. iis tantum, quibus Christus ministerium commisit, non solum in Eucharistia, verum etiam in baptismo competere autumat legitimi dispensatoris officium, adeo, ut nec laici, nec mulieres etiam in periculo mortis, baptizare queant, nec possit contraria consuetudo firma ratione defendi, ac perperam fiat, si privati homines baptismi administrationem sibi usurpent: *Est enim, inquit, pars Ecclesiastici ministerii, tam hujus, quam cene dispensatio.* Ita quaquaversum vergitur serpens hæresis: unus apostata & diabolus connumerat inter Sacramentorum ministros; alter fideles quoque laicos, & mulieres prohibet baptizare. At quoniam pertractare de dispensatione baptismatis spectat ad librum proximum, declinantes interim a Calvino aggredimur monstrosum alterum hæresiarcham. Pre-notamus tantum, non pertractare nos de principali Sacramentorum ministro, quem nemo unus ignorat esse Dominum Jesum, de quo Joannes 1. 33. inquit, *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto*, agnoscens, ut Augustinus ait Tract. iv. in Joan. num. 12. *propriam quamdam potestatem in Domino ad baptizandum*: sed instituimus disputationem de iis, qui non potestate primaria, sed ministerio sibi commissa dispensatione perficiunt sacra mysteria, quique consuetudine sermonis consuetudine ministri appellantur; sunt enim sacri ministri etiam apud Ciceronem pro Cluentio perorantem, qui Deo veteribus institutis, religionibusque sunt consecrati.

PROPOSITIO I. Solus homo viator est ordinarius Sacramentorum minister.

Probatum primo ex Scripturis: enimvero hominibus duntaxat Christus in ultima cœna ait: *Facite in meam commemorationem*, Lucæ xxii. 19 hominibus, *Euntes in mundum universum docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. Matt. xxviii. 19 hominibus, *Accipite Spiritum san-*

ctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Joan. xx. 23. atque de hominibus inquit Paulus ad Hebræos v. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus*, de hominibus idem Apostolus in Act. Apost. xx. 28. *Posuit Episcopus regere Ecclesiam Dei*: de hominibus Jacobus v. 14. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ*, &c. Nullibi hæc de Angelis, solutisque a corpore animabus dicta comperimus. Soli itaque homines, & quidem in corpore viventes, sunt ordinarii Sacramentorum ministri. II. Probatum ex Patribus, qui Sacerdotes plurimum honorandos esse demonstrant, ex quo eorum potestas neque Angelis, neque Archangelis collata sit, ut scribit homilia 17. Naziazenus, & lib. 111. de Sacerdotio Chrysostomus. III. Probatum, quoniam cum Ecclesia visibilis sit, & signis etiam sensibilibus ad populi Christiani unionem fovendam Christus Dominus alligavit virtutem sanctificandi; congruum erat, ut etiam Sacramentorum ministerium hominibus in corpore viventibus committeretur. IV. Revincitur Lutherus ex suismet principiis, ut mox dicam; nam ad Sacramentum conficiendum exigit Dei mandatum, & Christi institutionem, quæ duo putat nobis ex scriptura sola innotescere. At ex quo scripturæ loco docemur commissum dæmoni, aut sanctis Angelis baptizandi, & consecrandi ministerium? Ubinam extat hujus mandati vestigium? Perperam ergo ille adstruit ministerium hocce solis hominibus non competere.

Opp. Sacramenta confecit Judas membrum Diaboli: curnam nequit idem præstare Diabolus caput hominum reproborum? II. Saltem Angeli, qui sunt *administratorii spiritus*, ad Hebr. 1. 14. poterunt ad animarum salutem conficere Sacramenta. III. At sanctis vita sanctis non videtur istiusmodi potestas deneganda, utpote qui retinent sacri Ordinis characterem.

Resp. hæc nullius esse momenti. Judas enim non habuit potestatem consecrandi, ut membrum Diaboli, sed ut Christi discipulus. Angeli vero sunt *administratorii spiritus*, quatenus sunt nuntii Dei, hominum custodes, & inferiores Filio, cujus eos loci Apostolus majestatem commendat; atque nos juvant precibus, monitis, patrocinio, non autem fungentes munere sacerdotum. Sancti demum, si corpore destituti sunt, ad visibilem Ecclesiam non spectant, ac retinent sacri ordinis characterem ad ornatum, non ad ministerium. Si divinitus resurgant, aut in assumpto corpore huc descendant, esse Sacramentorum ordinarios ministros tenent Ledesma, Sotus, Gonet, Suarez, Salmanticenses: negat Alensis, Vasquez, de Lugo, sed innixi probationibus parum firmis: in quibus discutiendis nolumus tempus terere.

PROPOSITIO II. Possunt Angeli sancti, & beati in cælo regnantes extraordinaria potestate Sacramenta conficere.

Quod Augustini verbis, ratione, & Ecclesiasticis exemplis ostenditur. Augustinus namque lib. 2. contra Epistolam Parm. c. xv. num. 34. 4. *Nemo, inquit, accipit sine dante, sed quod pertinet ad baptismi sanctitatem, adest Deus qui dat, & homo qui accipit, sive per se ipsum donante Deo, sive per angelum, sive per hominem sanctum, sicut per Petrum, sicut per Joannem, sive per hominem iniquum, &c.* Et quidem, ut veniam ad alteram probationem, Deus non ita alligavit gratiam signis sensibilibus, ut nequeat illam alia ratione impertiri, igitur, inquit loco citato S. Thomas, non ita alligavit Sacramentale ministerium hominibus viatoribus, ut non valeat illud angelis, animisque beatis committere. Insuper aliquando Angeli non solum Sacramenta dispensarunt, verum etiam confecerunt. Nam sacra synaxi refecerunt, præter alios complures, sanctimoniam Ordinis nostri Veronicam de Binasco, Sanctam Agnetem Politianam, Marcum Eremitam, Bonaventuram eximium Ecclesiæ Doctorem, &c. Adeas Sanctorum Acta Tom. 1. Januarii p. 88. & 926. Tom. 2. Aprilis pag. 798. Tom. 3. Julii pag. 827. & Sozomenum lib. iv. cap. 29. pag. edit. Val. 681. Idem de Thoma Apostolo singulis annis propria manu Indorum populis Eucharistiam porrigente retulit Joannes Patriarcha Callisto II. Romano Pontifici, anno 1120. ut narrat Thomas Stapletonus in Collectaneis: cui tamen insigni, & pluries repetito miraculo aliqua alia præter unius Indorum præsulis necessaria foret auctoritas. Sanctum Amphilochem Iconii episcopum fuisse consecratum ab Angelis narrat Nicephorus Callistus lib. xi. cap. 20. pag. 138. Etiam Sanctum Protoparentem Augustinum aliquando de cælis descendentem sacra peregrasse, scribit probatus Auctor apud Antonium Guerrero Tom. 11. Theolog. moralis pag. 391. Sacris ergo literis, ratione, historiisque proposita thesis suffulta est.

Opp. Angeli proprie non loquuntur; ergo proferre nequeunt sensibilem formam Sacramentorum. Resp. dist. ant. proprie non loquuntur, spectata causa effectrice soni, & articulationis verborum; trans. considerata verborum significatione, eorumque sono sensibili; id nego.

PROPOSITIO III. Non sunt singuli prorsus homines quorumlibet Sacramentorum ministri.

Spectat assertum istud ad fidem, ac primum demonstratur canone 10. sessionis vii. Tridentini: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.* Deinde probatur ex quo in Ecclesia admitti debeat presbyterorum mini-

sterium & Sacramentum Ordinis, scribente Apostolo in corpore Ecclesiæ diversorum officiorum exercitium diversis hominibus committi, *ut non sit schisma in corpore*, 1. ad Corint. xii. 25. ob eam rem constitutos in Ecclesia pastores, & doctores a plebe diversos, *in opus ministerii, in edificationem corporis Christi*, ad Ephes. iv. 12. eumque duntaxat sibi hunc honorem jure vindicare, *qui vocatur a Deo, tanquam Aaron*, ad Hebr. v. 4. At si quilibet homines haberent eandem potestatem in verbo, & in Sacramentis administrandis, non foret in Ecclesia discrimen istud, omnia membra haberent eundem actum, nulla esset compago corporis, omnesque tanquam Aaron sumerent sibi honorem. Tertio numquam Ecclesia Christi passa est, ut Sacramenta promiscue ab omnibus conficerentur, sed commisit id muneris pastoribus, & sacerdotibus, solo baptismo a communi regula excepto: ideoque Osius Cordubensis apud Athanasium per literas ita Constantium allocutus est: *Ne te immisceas rebus Ecclesiasticis, nec nobis his de rebus præcepta mandes: sed a nobis potius hæc ediscas: tibi Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concedidit: & Nazianzenus præcitata Orat. xvii. præcipit curam, studiumque erga plebem, tamen, inquit, obeunda legationis munere nobis cedat.* Revincuntur postremo Lutherani ipsius Augustanæ Confessionis artic. xiv. ubi *de ordine Ecclesiastico docet, quod nemo debeat in Ecclesia publice docere: aut Sacramenta administrare, nisi rite vocatus.* Et quamquam hujus vocationis potestatem adscribant populo, aut magistratibus; tribuendam tamen esse Ecclesiæ Rectoribus, (nisi verbis fucum faciant) profitentur hujus articuli Correctores in altera Confessione anni 1540. in qua adduntur hæc verba, *Sicut Paulus præcipit Tito, ut in civitatibus presbyteros constituat.* Quibus sane verbis, velint, nolint, fatentur administrationem Sacramentorum ad presbyteros, presbyterorum vero institutionem ad Episcopos, non ad plebem, vel ad sæcularem politiam pertinere. Accedit quod fratres Bohemi sacerdotibus destituti, ut Sacramenta reciperent, adacti necessitate clanculum ad Ecclesias Catholicorum miserunt consecrandos; quamquam id ægre ferret hæresarcha Lutherus. Vide Bossuetium Histor. Variat. lib. xi. n. 178. Illud etiam notandum est, quod Philippus Melancthon in Apologia Confessionis scribat a se, suisque rejectam Ecclesiasticam politiam, & Sacerdotale ministerium, ob episcoporum nostrorum tyrannidem, atque improbitatem presbyterorum: cujus temeritatis Philippum jure redarguunt Cochleus, & Hoffmeisterus Harm. Confes. pag. 306. & seq. æquiparantque Novatorum Capita Michæ, Jezabeli, & Jeroboamo, qui sanctis inunctionibus spretis instituerunt ministerium sæculari auctoritate,

tate, atque illud Aaronico prætulere. Adde eo amentia amentissimos pervenisse, ut sacerdotale ministerium spernentes probarent tamen collata a Diabolo Sacramenta. Recte ergo talia errorum portenta execramur.

Oppones: In nova lege omnes, qui Christo nomen dedere, sunt sacerdotes; possunt ergo omnes fungi sacrorum ministrorum officio. Prob. aut. I. quoniam Christus in ultima cœna omnibus fidelibus in persona adstantium Apostolorum ait, Lucæ xxii. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.* II. Matthæi xxviii. 19. inquit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Sed baptismi sunt idonei ministri omnes prorsus fideles; ergo & verbi, omniumque Sacramentorum. III. In nova lege quilibet fidelis est sacerdos, scribente Apostolorum principe in priori Epistola ii. 5. *Ipsi tanquam lapides vivi superedificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum; & versu 9. Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, &c.* Joannes pariter Apoc. i. 6. scribit: *Fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo & patri suo.* IV. in Ecclesia sua non patitur Christus discrimen istud pastorum ac plebis, sed præcipit Matth. xx. 25. *ut quicumque voluerit major fieri, sit minister, &c.* V. Nulla inter fratres admittitur graduum disparitas; quum igitur Christus sit Sacerdos, & eos, qui regenerantur, in suorum fratrum numerum recipiat, poterit quilibet baptizatus fungi Sacerdotio, & conficere Sacramenta.

Resp. inter regulas interpretandi sacras literas hanc enumerari a magno Augustino lib. i. de Doctrina Christiana cap. 17. nu. 25. *Ut sciamus alia omnibus communiter præcipi, alia singulis quibusque generibus personarum: ex qua regula S. Pater infert, in suo genere curandum esse, quod ad melius genus non potest erigi, E. G. quod omnibus parentibus dicitur Eccl. vii. 27. Trade filiam, & grande opus perfeceris, si quis statuit servari innuptam Virginem suam, tanquam figuratam locutionem conatur interpretari.* Si ergo concedamus prædicta omnia Scripturæ loca de omnibus fidelibus accipienda, dicendum erit non eadem ratione ad singulos pertinere, sed ad Sacerdotes consecrationem & communionem Eucharistiæ, ad laicos communionem tantummodo: ad illos munus docendi & baptizandi, ad istos baptizandi tantum necessitate impellente; ad eos proprium Sacerdotium, quo externum sacrificium peragitur, ad hos vero internum, quo unusquisque supremo Domino offert semetipsum; ad illos denique fraternitatem Christi secundum missionem & potestatem sanctificandi, ad istos autem secundum gratiam adoptionis, & nisi ab hac decident, secundum participationem hæredi-

tatis. Atque ita nullum ex adductis locis juvat heterodoxos.

At est quod in singulis perpendamus. Si quod legitur Lucæ xxii. *Facite in meam commemorationem*, de consecratione Eucharistica accipiendum esse contendas, nego dirigi hæc verba ad omnes promiscue fideles. Tunc enim Christus cum solis Apostolis segregato in loco cœnabat: neque Apostolis universa Christianorum multitudo successit; nam cum esset, damnato Juda, ipsorum numerus integrandus, non patuit cuique ad hanc dignitatem aditus, sed suffragiis Apostolorum designari sunt duo, idest, Barabas & Matthias, & is tantum accepit Apostolatam, de quo prævaricatus est Judas. Paulus & Barnabas non humano judicio, sed per Spiritum sanctum, ad exercendum Apostolicum ministerium fuerunt segregati. Ab Apostolis, non a cœtu fidelium, crescente numero credentium, ordinati fuere Presbyteri, Diaconi, alique ministri, necessarii ad Ecclesiasticam Hierarchiam. Videsis Alphonsi Virvesi Philippicam iii. in Melancthonem. Deinde verbum *Facite* refertur potest ad omnes actiones, quas Christus peregit, ita, ut sensus sit, sacrificare, offerre, sumite, frangere; idque spectat ad discipulos, eorumque successores, nec non etiam ad laicos quatenus offerunt, & sacrificant per Sacerdotes, quo sensu dicimus in Canone Missæ, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*: vel potest referri ad solam Eucharistiæ perceptionem, quo sensu ait Apostolus in prima ad Corinth. xi. 26. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* In neutro autem sensu, ut liquet, sequitur laicis demandari ministerium consecrationis, sed ad illos tantum pertinere præceptum accipiendi, & edendi in memoriam Dominicæ passionis. Præterea verborum illorum, *Hoc facite*, potest sensus esse, *Quemadmodum ego panem consecro, offero, vobisque distribuo: ita vos, quos modo Sacerdotes novi Testamenti constituo, consecrate, offerre, ceteris distribuite, ac vos item Sacerdotes constituite, ut consecrent, offerant, distribuant*: atque hujusmodi sensus adeo planus est, ac perspicuus, ut jure meritoque sacrosancta Tridentina Synodus sess. 22. cap. i. affirmarit, Christum Dominum per hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem, Apostolis suis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepisse, &c.* Hinc vero nonne laici a sacrificandi ministerio evidentissime arcentur?

Quod attinet ad 2. illis verbis, *Euntes docete, &c.* significantur duo munera pastoralis officii: scilicet, potestas Doctrinæ, & administratio Sacramentorum, quæ duo esse omnibus Episcopis & Pastoribus communia, ultro fatemur; sed

sed non posse ministerium alterius, quod summæ necessitatis est, ab Episcopis & Pastoribus etiam laicis committi, aut e contra utrumque munus singulis commissum esse, non video, quæ rationatione istinc eruatur. Non enim dictum est, *Baptizate, & nemo alius baptizet*, neque, *Baptizent, & doceant promiscue omnes*: sed comprehendit Dominus in docendi munere, & in administratione Sacramentorum functionem Apostolicam, non expressis, neque denegatis ceteris, quæ Apostolorum auctoritati commiserat. Enimvero priusquam Christus discipulos mitteret in universum mundum, Petro tradiderat claves regni cælorum, & ligandi atque solvendi plenissimam auctoritatem, Ecclesiasticam Hierarchiam instituerat, contulerat sacerdotibus potestatem remittendi peccata, formaverat Ecclesiam optimis institutionibus; quæ simul ad memoriam revocans inquit, *Docentes eos servare omnia quaecunque mandavi vobis*. Adde tunc affuisse cum Apostolis omnes discipulos; & quemadmodum Dominus servos, aut Imperator milites dimittens his verbis, *Ite, jussa exequimini, facite imperata*, non singulis singula, sed unicuique officium præscribit suum; ita Redemptor extremo illo colloquio singulos universali jussione ita commonefecit, ut non debeant tamen inferiores jura superiorum invadere. Ulterius eo loci præscribitur, ut Apostoli baptizent gentes fidei rudimentis imbutas, nec tamen satentibus Lutheranis prohibet *prædobaptismum*, idest, baptismum puerorum, qui per ætatem percipere nequeunt Evangelii doctrinam. Ergo nec prohibet aliis baptizandi ministerium: quamvis non extendat ad omnes verbi potestatem, ministeriumque ceterorum Sacramentorum.

Ad alterum optima est Catholicorum omnium responsio, appellari fideles omnes *Sacerdotes*, quatenus Christo nomen dantes sese in Dei cultum consecrant, segregantque ab idolorum cultoribus; non in quantum externo ritu possint omnes sacrificare, & exercere officia pastorum. Si enim hoc sensu credentes omnes iungerentur Sacerdotio, quomodo recte scripisset Apostolus ad Hebræos v. eos tantum, *qui vocantur a Deo tanquam Aaron*, vindicare sibi hunc honorem? quomodo assereret ad Ephes. iv. in corpore Ecclesiæ diversos gradus statutos, *ad consummationem Sanctorum in opus ministerii*? quomodo Apostoli per manuum impositionem Presbyteros, & Diaconos ordinassent? quomodo solis Apostolis Christus largitus esset potestatem remittendi peccata? quomodo quælibet Christi membra non eundem actum haberent? Sapientissime itaque Augustinus exponens verba Apocalypsis, *Erunt Sacerdotes Dei*, &c. in vicesimo libro de C. D. cap. x. inquit: *Non utique de solis Episcopis & Presbyteris dictum est, qui proprie jam vocantur*

in Ecclesia Sacerdotes; sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes Sacerdotes, quoniam membra sunt unius Sacerdotis: de quibus Apostolus Petrus, Plebs, inquit, sancta, regale Sacerdotium. Huic pervulgatæ responsioni duo notatu dignissima addam. Unum est, quod verbis Petri simillima sunt, quæ per Moysen Dominus ait ad progeniem Jacob, & universos filios Israel, Exodi xix. 6. *Et vos eritis mihi in regnum Sacerdotale, & gens sancta; & tamen non hinc eruitur in lege veteri omnes promiscue ad Sacerdotale ministerium evectos; immo divinitus corruerunt laici, qui sacra attentarunt, ut contigit Ozæ, quem Deus percussit, quod tetigisset arcam Domini, 2. Regum vi. 7. Ex quibus itaque Petri fœditia illa, communisque potestas sacra tractandi minime infertur. Alterum notatio- ne dignum est, eo loci Petrum non tantum Sacerdotii meminisse, sed etiam regni; inquit enim *Regale Sacerdotium*, idque ex interpretatione Acatbolici Grotii, ut intelligantur Christiani per Christum ita facti Sacerdotes, ut simul & reges sint. ad Christi exemplum. Quid ergo? Nonne sunt in lege nova reges, qui ceteris præsumt? Si reges sunt aliqui; dicendum est, quod sicuti Christiani omnes sunt reges, quatenus non subjiuntur legis servituti, animique sui tenent imperium, non quatenus rempublicam moderentur, omnesque præditi sint summorum principum auctoritate: ita dicendum erit, quod omnes Christiani sunt Sacerdotes, in quantum caste viventes corpus suum sacrant in Dei templum, preces offerunt, & exercent opera sanctitatis: non in quantum evecti ad Ecclesiasticam hierarchiam habeant potestatem verbi, sacrorumque mysteriorum, ac sint omnes Sacerdotali caractere insigniti. Si vero nulli sint reges; non solum Ecclesiastica hierarchia, verum etiam politia sæcularis erit abjicienda, omniaque perturbata erunt, & Reipublicæ exitiosa: quod haud vereor attentaturos hæreticos, nisi eorum licentiam cohiberet auctoritas Magistratuum. Quare Andreas Fabricius animadv. ad art. xiv. Conf. Augustinæ pag. 304. *Videant, inquit, Principes, quibus aures ad ejusmodi novitates pruriunt, ne per simile argumentandi genus multorum animos adversum se excitent. Nam si vere ex eo Petri loco concluditur omnes Christianos ita esse Sacerdotes, ut non sit agnoscendum in Ecclesia peculiare aliquod Sacerdotum genus, qui ceteris Christianis & functione & dignitate præsent; cur non ex eodem loco æque vere & efficaciter concludatur nullos apud Christianos esse reges, aut principes ceteris superiores? Si illa machina Sacerdotes suo gradu jure dejiciunt, suisque sedibus propellunt; cur non eodem tormento & reges suis solis deturbent, ac in ordinem revocent? Utrumque enim eo loco Petrus conjungit, nec tantum Sacerdotii, sed etiam regni meminit.**

Quod

Quod sequitur proximo loco, nullius est momenti. Ibi enim Christus humilitatem præcipit, non evertit Ecclesiasticam hierarchiam, demonstratque quomodo principes mundi ideo fiunt ut dominantur minoribus suis, ut servificent eos, & spolient eos, & comedant, & usque ad mortem abutantur vita eorum ad suas utilitates & glorias: principes autem Ecclesiæ fiunt, ut serviant minoribus suis, & ministrent eis quacunque acceperint a Christo, ut suas utilitates negligant, & illorum procurent, &c. ita cum ceteris Græcis Auctor hom. xxx. pag. 901. inter Opera Chrysostomi: nec aliter cum Latinis reliquis Hieronymus in Matth. Tom. iv. pag. 93. & Augustinus serm. 111. in Psalmum ciii. num. 9. Eo namque loci increpat Dominus filiorum Zebedæi immodicam cupiditatem. In postremo autem non immorabor, neque enim in bene instituta domo tenent singuli fratres eundem locum; neque adoptio gratiæ, per quam Christo coaptamur, tribuit omnibus cum jure ad hæreditatem potestatem regiminis: sed, ut singuli fratres mensæ simul accumbunt, eisque patresfamilias, aut majores natu alimenta distribuunt: ita omnes Christi fideles in una Ecclesia, tanquam in eadem domo degentes, Dominico Corpore saginantur, sed laicis Episcopi, ac presbyteri porrigunt Sacramentum. Verum de his plura ubi de Eucharistia, & de Sacris ordinationibus disputabitur.

CAPUT XIV.

De conditionibus, quæ requiruntur in ministro, ac primum de probitate.

NON valere Sacramentum ab improbis ministris collatum docuerunt Donatistæ, qui non solum hæreticos, verum etiam peccatores quoslibet arcebant ab administratione Sacramentorum, ut lib. 2. contra Cresconium cap. xxviii. num. 34. aliisque in locis docet Augustinus, & lib. v. de Schismate Donatistarum S. Optatus. Prolapsi sunt in eundem errorem Pseudo-Apostoli, de quibus serm. 66. in Cantica S. Bernardus. Idem propugnarunt Valdenses, Albigenes, Hussitæ: hæseruntque eodem in luto Anabaptistæ etiam a Kemnitio, & a Bullingero refutati. De Hussitis hæsitat Bellarminus lib. 1. de Sacramentis in genere cap. 26. manifestus est tamen articulus ille Joannis Hus. de decimis: *Si Episcopus existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non baptizat.* Novatores, tam Lutheri, quam Calvinii addicti partibus, fatentur Sacramenta, quamvis a malis ministrentur, esse efficacia. Enimvero Jo. Calvinus lib. iv. Inst. cap. xv. num. 16. scribit Sacramentum ex ipsa Dei manu æstimandum, a quo haud dubie per-

fectum est, non e manu ejus, a quo administratur, afferens exemplum epistolæ, de qua minime refert quis aut qualis fuerit tabellarius, modo satis & manus & signum agnoscat: quo exemplo putat Donatistas, Anabaptistas, & Catapultas pulchre refutari. At vides inter herbas venenatam viperam latitare, dogma scilicet exitiosum, quod Sacramenta sint divinæ promissionis sigillum, & eatenus signacula justitiæ, quatenus tanquam chirographum sigillo signatum, fiduciam nostram corroborant. Kemnitius quoque in 2. p. Examinis non reprobatur canonem 12. sess. vii. Tridentini: *Si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.* Articulus denique viii. Confess. Augustanæ hæc habet: *Et Sacramenta, & verbum Dei, propter ordinationem, & mandatum Christi sunt efficacia, etiam si per malos exhibeantur.* Non videtur tamen huic articulo cohærere quod in libro de Potestate Papæ scripsit Lutherus, eum solum recipere claves, qui sit paternæ revelationis auditor: sed frustra in hæreticorum libris quærimus harmoniam. A Novatoribus ceteris dissentiunt Zuvingliani, ea ducti ratione, quod Christus prius dederit Spiritum sanctum, deinde vero clavium potestatem, unde inferendum purant ibi non esse potestatem, ubi non est spiritus sanctificator. Ita scribit in Epistolam Canonicam OEcolumpadius. Præscindimus modo ab ea quæstione, num hæretici, qui extra Ecclesiam sunt, valide Sacramenta conficiant; ne quæ dicenda erunt libro proximo de Rebaptizantibus, huic loco inserantur: sed instituiamus disputationem de ministris in Ecclesiæ sinu degentibus, & polluta conscientia sacra tractantibus, posito quoque inter validam, & illicitam sacrorum ministrationem discrimine.

PROPOSITIO I. Valet Sacramentum ab improbo, scelestissimoque ministro collatum, modo nihil eorum desit, quæ ad illius constitutionem sunt necessaria, idest, aut materia, aut forma, aut intentio.

Prob. 1. Ex Scripturis. Joannis 1. 33. de Christo legitur: *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Nequit his verbis demonstrari solum Christum esse ministrum baptismatis, cum sacra narret historia, etiam discipulos baptizasse. Demonstratur ergo tantummodo ad solum Christum pertinere potestatem baptismatis, ad discipulos ministerium. Atqui malus minister nequit impedire Domini potestatem. Igitur ministrorum perversitas impedire nequit baptismi, aliorumque Sacramentorum validitatem. Joannes didicit per columbam, inquit Augustinus Tract. v. in Joan. num. 11. potestatem Domini baptismi in pullam hominem a Domino transiuram, sed ministrum.

ministerium plane transitorium: potestatem a Domino in neminem, ministerium & in bonos & in malos. Non exhorreat columba ministerium malorum, respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus? quid te impedit malitiosus præco, si est benevolus Iudex?

II. Post baptismum Joannis fideles jubente Paulo susceperunt baptismum Christi: post baptismum autem Christi, nec qui a Juda fuerant baptizati, iussi sunt iterum ad baptismum accedere. Habet ergo ex se baptismus Christi, ut sit validus, quamvis collatus ab improbo, quoniam semper est baptisma Christi, qui baptizat in Spiritu sancto, qualiscunque sit illius Sacramenti minister. Baptismum Christi das, ait eodem Tract. n. 18. S. Pater, ideo non post te baptizatur: post Joannem ideo baptizatum est, quia non Christi baptismum dabat, sed suum; quia sic acceperat, ut ipsius esset. Non ergo tu melior, quam Joannes: sed baptismus, qui per te datur, melior quam Joannis. Ipse enim Christi est, iste autem Joannis. Et quod dabatur a Paulo, & quod dabatur a Petro, Christi est: & si datum est a Juda, Christi erat. Dedit Judas, & non baptizatum est post Judam; dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem: quia si datus est a Juda baptismus, Christi erat: qui autem a Joanne datus est, Joannis erat. Et infra, Sic ergo quos baptizavit ebriosus, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, si baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. Transcripta sunt Augustini verba in canones, 1. quæst. cap. Dedit; & de Consecrat. dist. iv. cap. Baptismus. III. Ne Corinthii intumescerent, quod habuerint præ ceteris pastores probitate exornatos, hoc argumento eos coercet Apostolus in priori Epistola cap. 111. 4. Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli. Alius autem, Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque nec qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus. Quibus verbis Apostolus evincit, nemini gloriantum esse in hominibus, quoniam venientibus gentibus ad gratiam, homines solum ministerium exercent, neque ab eorum opere pendet regenerationis effectus. Præclare Optatus lib. v. de Schismate Donatistarum pag. 87. Ut ostenderes, quia hoc totum Sacramentum, baptismatis Dei est, ut illic sibi nihil vindicet operarius, sic ait: Ego plantavi, hoc est, de pagano catechumenum feci; Apollo rigavit, hoc est, ille catechumenum baptizavit: sed ut cresceret quod plantatum & irrigatum est, Deus fecit. Nam, & quivis

hodie volens vineam suam pastinare, operarium placita mercede conducit; qui curvato dorso, & defudatis lateribus fines terræ faciat, ubi deponat electa plantaria, & aquam calcatis scrobibus superducatur: scrobem fodere, & plantaria ponere potest, aquam inducere potest; imperare ut teneat non potest: est enim hoc solius Dei, de medullis palmi-tum producere radices coalescentes in terram, & gemmantes oculos, incrementa frondium provocare, &c. IV. In Dei nomine ejiciuntur dæmonia, & in nomine Trinitatis consecratur baptismus, Marci xvi. 17. & Matth. xxviii. 19. At in nomine Christi etiam improbi dæmonia ejiciunt. Igitur in nomine Trinitatis mali quoque ministri conficiunt Sacramenta. Denique lectum in Evangelio (inquit eodem loco Milevitanus Episcopus) Joanne dicente, Magister vidimus quemdam in nomine tuo expellentem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum, sic Christus ait, Nolite prohibere: qui enim non est contra vos, pro vobis est, Luc. ix. 37. Nam & ipsis sic mandatum est, ut opus esset illorum, sanctificatio Trinitatis; nec in nomine suo tingerent, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Ergo nomen est quod sanctificat, non opus. Hæc collustrare possunt pervulgatam probationem scholasticam, quod potestas conficiendi Sacramenta sit gratia gratis data, non gratum faciens, ideoque non requiratur ad Sacramenti valorem sanctitas operantis.

Demonstratur 2. Catholica thesis Ecclesiasticis definitionibus. I. Nicolaus Primus ad Consulta Bulgarorum cap. xv. Tom. vii. Concil. p. 523. docet validum esse baptismum collatum ab eo, qui se finxit presbyterum, productis Anastasii II. ad coæquivocum Augustum literis, verbisque Joannis, Pauli supra explanatis, atque in hanc sententiam concludens, Malus bona ministrando, non aliis, sed sibi detrimenti culpam ingerit. II. Concilium Constantiense celebratum anno 1415. sess. viii. proscripsit hunc articulum Joannis Wiclefi ordine 4. Si Episcopus, vel Sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat. Tom. xii. Con. p. 45. Wiclefi errores pertinaciter in civitate Pragensi propugnasse Joannem Hus simul cum magistro damnatum, patet ex eodem Concilio Constant. eodem volum. pag. 131. & ex libro de Decimis ejusdem hæretici supra citato. III. Non requiri vitæ integritatem in ministro, ut Sacramentum validum sit, sancivit prælaudato canone xii. OEcumenica Synodus Tridentina.

Terzio probatur auctoritate Majorum: ex quorum scriptis ut perpauca delibemus, Nazianzenus Orat. in S. Baptismum; Quamvis, inquit, alius alium vitæ probitate antecellat, eadem tamen baptismi vis est. Chrysostomus Hom. viii. in priorem ad Corinthios; Nunc autem etiam per indi-

indignos Deus solet operari, nec baptismatis gratia quicquam leditur a vita Sacerdotis. Et hom. xi. in Epist. ad Thessalonicenses: Gratia Dei per indignos operatur, non propter ipsos, sed propter eos, quibus opitulandum est. S. P. Augustinus lib. 2. contra Epist. Parmeniani cap. x. n. 21. (Donatistæ) tunc posse a malo baptizari quemquam, si lateat malitia baptizantis. Qui enim fictus est, tanto magis fictus est, quanto magis latet. Ab hoc ergo cum se auferat Spiritus sanctus, quæ spes erit baptizati, si baptizantis hominis meritum in illa Dei gratia cogitandum est. Idem Augustinus lib. 2. adversus Petilianum cap. 37. num. 88. Redite ergo pravificatores ad cor, & nolite ex hominum moribus & factis divina Sacramenta pensare. Illa enim per eum sancta sunt, cuius sunt: sed digne tractata afferunt primum, indigne autem tractata iudicium. Et quamvis unum non sint qui Dei Sacramentum digne, & qui indigne tractaverint: unum est tamen illud siue digne, siue indigne tractetur, non ut ipsum melius, vel deterius fiat, sed ad vitam, mortemve tractantium. Isidorus Pelusiota lib. 3. Epist. 304. Nullo detrimento, inquit, qui suscepit sacrosancta mysteria afficitur, etiamsi qui tribuit indignus esse videatur; neque incontaminata mysteria conspurcantur, etiamsi sacerdos omnes mortales superet improbitate.

Producam quarto loco aptissima exempla, quibus Patres dogma istud explanaverunt. Principio Nazianzenus præcitata Orat. pag. edit. Morel. 656. bonum, ac malum ministrum comparat duobus anulis, quorum unus aureus est, alter ferreus, at ambo eandem Imperatoris imaginem insculptam habent, ac ceram imprimunt: discrimen enim in materia est, non in signo. Sic tibi, inquit, omnes, qui baptizandi munere funguntur, idonei habeantur: quamvis enim aliud alium vitæ probitate antecellat, eadem tamen baptismi vis est. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. x. num. 15. comparat Sacramenta luci, quæ cum per cœnosa diffunditur: nihil inde sordidum contrahit; & lib. 111. contra Cresconium cap. viii. num. 8. femini, quod spargit infidelis colonus, a quo fieri nequit ut fecunditas terræ, cælique temperies efficaciam germinandi divinitus non acceperint. Addit Tract. v. in Joannem num. 15. comparisonem canalisi lapidei, per quem transit aqua ad areolas, quæ tamen in hortis plurimum fructum affert. Ita de superbo ministro sermonem instituens, Non contaminatur, inquit, donum Christi, quod per illum fluit purum, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram. Euthymius in cap. xi. Joannis Sacerdotem improbum æquiparat sceleratissimo Caiphæ, qui tamen vaticinatus est, id assecutus non propria virtute, sed propter Pontificis dignitatem. Theophylactus ad cap. xx. Joannis utitur comparatione asinæ Balaami, lo-

Bersi Theol. Tom. VI.

quens ad hunc modum: Nam quamvis Sacerdotes indigni sunt, quid hoc? Divinorum donorum sunt ministri, & gratia operatur per eos, sicut & per asinam Balaam locutus est. Atque his, aliisque exemplis evincitur non pendere virtutem Sacramenti a sanctitate ministri.

Tandem conclusionem ductis a Theologica ratione argumentis confirmo. Sit autem primum. Sacrorum mysteriorum ministri sunt dispensatores, Christi ministerio fungentes ex Apostolo 1. ad Corinth. iv. 1. idest, non conferunt Sacramenta, tamquam Potestas, sed tamquam servi, in quos noluit Deus transferre potestatem suam, ut in illo spes baptizantium, nec servus poneret spem in servo, inquit Aug. Tract. v. in Joannem num. 7. siue, ut Scholastici loquuntur, sacri ministri non sunt Sacramentorum causæ principes, sed instrumentales, quæ non operantur secundum propriam virtutem, sed juxta virtutem illius, a quo moventur, quemadmodum præco operatur mandato judicis, & officialis auctoritate principis: his namque exemplis utitur Augustinus eodem Tract. v. num. 13. Atqui minister operarius, & instrumentalis causa, cum solummodo exterius proferant opus principalis agentis, nequeunt hujus actionem cassam reddere, quantumvis pravis moribus affecti sint. Ergo ministrorum scelus & pravitas nequit irritum reddere Sacramentum. II. Sacra ministrantes non perdunt propter scelerum demerita potestatem & characterem: quod Augustinus demonstrat adversus Donatistas lib. 1. de Baptismo cap. 1. num. 2. ex quo & ipsi Donatistæ reciperent baptizatos, aut consecratos antequam ab unitate discederent: unde S. Pater ita ratiocinatur, Sicut acceptatur baptismus, quem non potuit amittere, qui ab unitate discesserat; sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui Sacramentum dandi cum discederet non amiserat. Et quidem si grave scelus, quale est recedere ab unitate, & schismate se pollueri, non delet characterem baptismatis in communione suscepti, ita nec delet characterem Ordinis, & consequenter qui in schismate aut tingit, aut consecrat, verum conficit Sacramentum. Idem proximo cap. v. num. 7. S. Pater demonstrat, ex quo iidem Donatistæ reciperent baptismum Maximianistarum, quos in Synodo Bagaitana tamquam sacrilegos extra eorum communionem ejecerant. Unde S. pater ita exagitat adversarios: Si valet baptismus a Feliciano collatus in schismate; quare non tenet collatus a Catholicis, quos Donatistæ tamquam impios, fures, & sacrorum codicum traditores execrantur? Nihil omnino, inquit Augustinus, inter nos, & eos Donatistas, qui Primiano communicant, dereliquit, &c. Primianus enim Maximianistas a sua communione separavit; vid. lib. 111. contra Epistol. Parmeniani cap. 3. num. 18. Urget Aug-

C 6

stinus

stinus idem argumentum lib. III. contra Cresconium cap. 24. num. 27. & lib. 4. cap. 16. n. 18. & seq. III. Inter bonos ministros unus est melior altero, & nihilominus non est melior baptizatus qui per meliorem confertur. Igitur, insert S. Pater cit. lib. 3. adversus Cresconium cap. VI. num. 6. *Nullo modo est malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptismus datur: & ideo per ministros disparas Dei munus æquale est, quia non illorum, sed Dei est.* IV. Baptismus est unus ex Apostolo ad Ephes. IV. 5. Ministri autem baptismatis (quod de ceteris Sacramentis intellige) sunt multi. Baptismus unus est, quoniam sive baptizet Petrus, sive Judas, non conferunt baptismum suum, sed Christi. Ministri autem plures sunt, quoniam Petrus non est Judas, nec Judas Petrus. Ergo, inquit S. Pater in Epistola contra Donatistas, sive de unit. Eccl. cap. XXI. num. 58. *cum tantum distaret inter Petrum & Judam, nihil tamen distabat inter baptismum qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Judam. Illud enim, quod per eos dabatur, unum erat, cum ipsi non essent unum.* Similia lib. IV. de Schismate Donatistarum n. 4. Optatus Milevitanus. V. Si valeret Sacramentum duntaxat quando a sanctis probisque ministrantibus datur, ea recipienda foret illa nimium severa sententia Donatistarum, *Quisquis peccator inter omnes homines fuerit, jus sibi baptismatis non usurpet: quum omnes probi viri peccatores se fateantur, nec ipsi unquam auderent Sacramenta petentibus ministrare, nec quiquam ab ullo homine peteret Sacramenta: quo argumento ita Augustinus vellicat Cresconium lib. 2. cap. XXVIII. num. 35. Si ergo jam baptizatus es, vellem scire quem repereris, qui contra Joannem Apostolum diceret, Peccatum non habeo. Si enim talem quemquam reperire potuisti, quomodo baptizatus es ab eo, qui seipsum decipiebat, & in quo veritas non erat? Si autem qualisumque humilitatis non immemor peccatorem se esse dicebat, quomodo sibi secundum suam sententiam jus baptismatis usurpabat? Tu enim dixisti, tu etiam minime scribere timuisti, ut quisquis peccator inter homines fuerit, jus sibi baptismatis non usurpet. Si autem nondum baptizatus es, aut hanc vanissimam sententiam corrige, aut a quibus baptizeris angelos quere.* Hactenus dogma catholicum stabilivimus: diluamus modo hæreticas argutationes.

Oppones 1. Si ad Scripturarum sanctarum oracula converterimus animum, liquido constabit sceleratos ministros pollueri sacra, eaque dispensandi auctoritatem amittere. Primo namque Ecclesiastes initio x. capitis inquit: *Musca morientes perdunt suavitatem unguenti; ministrantes itaque criminibus polluti, muscis utique comparandi, sacrorum chrismatum egregiam virtutem, & efficientiam sacrarum unctionum corrumpunt.* II. Legimus Sapientia 1. 5. *Spiritus*

enim sanctus disciplina effugiet fictum. Quomodo ergo Spiritus charismatum largitor operabitur in iis, qui, dum sacra peragant, divinum ministerium latente crimine dehonestant? III. In Ecclesiastici XXXIV. 4. scriptum est: *Ab immundo quid mundabitur?* Et versu penultimo: *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio ejus?* Itaque nec mundat, nec baptizat quisquis mortuus est, atque immundus. IV. Ait Dominus per Jeremiam, XXXII. 28. *Quid paleis ad triticum?* Impii ergo, quoniam paleæ sunt, triticum, idest, Eucharistiam nequeunt consecrare. V. Testatur Aggeus cap. II. 14. *contaminari quidquid tetigerit pollutus in anima.* Ideoque contaminantur Sacramenta, quæ tangit, ac tractat improbus ministrator. VI. Si non potest arbor mala bonos fructus facere, quemadmodum legitur Matth. VII. 18. quomodo malæ arbores, quomodo criminosi ministrantes, sacra, eorumque uberrimum fructum perficient? VII. Ut habetur Joannis IX. 31. *Peccatores Deus non audit; & consequenter peccato inquinati nec sanctificant, nec Deum ad sanctificationis gratiam impertiendam ullatenus movent.* VIII. Liqueat ex eodem Evangelista præced. cap. versu 44. improbos, mendaces, invidos, *ex patre diabolo esse;* Christus autem Ecclesiæ caput operatur duntaxat in membris suis: quare in scelestis nullam spiritalem actionem exercet. IX. Idem Joannes cap. XX. 22. narrat Dominum tradidisse Discipulis potestatem absolvendi a peccatis dicendo: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c.* At grave aliquod scelus perpetrantes deperdunt cum justitiæ decore Spiritum sanctum. Itaque deperdunt quoque absolvendi a peccatis auctoritatem. Ex hisce Scripturæ locis Donatistæ inferebant sanctos tantum, probosque viros, qui sunt *juxta cor Domini*, (quales ipse spondit per Hieremiam, LII. 15.) esse verbi Dei, sacrorumque Mysteriorum ministros: a ceteris autem contaminari sacra, nec rem aliquam confici, nisi immundam atque profanam: nil propterea efficere aut baptismum, aut sacram ordinationem ab impio collatam, & malorum Sacramenta a fidelibus rejicienda esse verbis Davidicis, Psalm. CXL. 5. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

Principio adversus Donatistas, qui hæc obecerunt, possunt argumenta ista retorqueri, quum probarint baptismum, & sacras ordinationes Maximianistarum, quos in Bagaitana Synodo a communione sua segregaverant. Deinde ad omnia ex Optato Milevitano, & Augustino, Donatistarum flagellis, hæc reponimus. Ideo Ecclesiasticis x. affirmatur muscas morientes perdere suavitatem unguenti, quia cum probi viri sint *Christi bonus odor*, teste Apostolo 2. ad Corinth. II. 15, idest, per eos laudibus celebratur Dei

Dei nomen, effuso oleo in canticis comparatum; per impios Christiana religio afficitur dedecore, atque, ut Isaias agebat l. 5. *nomen Dei blasphematur*. Impii ergo exterminant olei suavitatem, scilicet bonum odorem, qui est in optima fama viventium, non gratiæ præstantiam; quæ adinvenitur in Sacramentorum virtute. Hæc Augustinus lib. 2. contra Parm. cap. x. num. 22. S. Optatus lib. vii. num. 4. hunc locum de Sacramentis interpretatus respondet confici *Chrisma* per invocationem nominis Christi, quo suave fit, & quodammodo conditur: cum autem etiam apud nos, qui a Schismaticis existimamur sacrilegi, remaneat oleum cum tali invocatione, & sic a nobis servetur, quomodo ab illis dimittitur, frustra dici possumus mæscæ corruptentes olei suavitatem. His addo loqui Ecclesiastem de fama, & gloria viri sapientis, quam modicum stultitiæ pessumdat. Quod sequitur, ab Augustino lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. x. num. 21. primum contra adversarios ejaculatur. Donatistæ quippe impudentissime dicebant, tunc posse a malo baptizari quemquam, si lateat malitia baptizantis. Et tamen, inquit Augustinus, qui fictus est, tanto magis est, quanto magis latet. Quomodo ergo occulti mali apud Donatistas baptizare potuerunt? Deinde S. P. respondet deesse quidem Spiritum sanctum dantibus, ac fingentibus, sed non deesse acceptantibus & credentibus, illos culpæ, istos mundare, effugere nempe iniquitatem ministrantium, & ineffabili efficacia potentiæ suæ sanctificare suscipientes. Ad tertium habeto responsum istud. Ab illo baptizamur, in cuius nomine a peccato mundamur. At mundamur a peccato in nomine Christi, qui vivit, & sedit a dextris Dei. Ergo non baptizamur a mortuo, neque ab immundo. Ita Augustinus lib. 2. contra lit. Petiliani cap. vii. num. 15. & lib. 2. contra Cresconium Donatistam cap. 27. num. 33. Addit sequenti num. 34. non prodesse lavationem factam ab Hæretico, & a Schismatico baptizato, nisi transeat ad Corpus Christi, quod est Ecclesia Dei vivi. Addo Ecclesiasticum 2. loco agere de iis, qui iterum in eadem scelera prolabantur, & quibus nihil prodest expiatio præcedens; quemadmodum in lege adhuc censabatur immundus, qui post purgationem cadaver denuo contrectasset. Quartum, quod Donatistæ causam separationis suæ prætexebant, sic diluitur ab Augustino lib. iii. contra Epist. Parmen. cap. iii. num. 19. *Numquid in agro dici potest, quid paleis ad triticum, quando eadem radice portantur? Numquid in area, ubi pariter triturantur? Sed utique in horreo, quid paleis ad triticum?* Quo exemplo Evangelicis parabolis comprobato demonstrat S. Pater Ecclesiam hujus temporis esse bonis, malisque permixtam. Si-

milia Augustinus repetit in Breviculo Collat. cum Donatistis cap. viii. num. 10. Certum est Jeremiam sententiam illam protulisse, ut ipsa indicat lectio, *adversus eos qui divinis oraculis sua somnia coequabant*: nec fugit id Augustinum lib. iv. contra Cresconium cap. lxxxv. num. 93. Verum hæc ad unitatem potius Ecclesiæ, quam ad præsentem disputationem. Ad proximum respondet S. Optatus lib. vi. num. 3. contaminata esse quæ tangit pollutus, *si solus sit tactus, & non interveniat invocatio nominis Dei; nam si sit invocatio nominis Dei, ipsa invocatio sanctificat & quod pollutum esse videbatur*. Augustinus autem in libro ad Donatistas post Collat. n. 31. inquit: *Spiritualem (Aggæas) prohibebat accessum consensionemque factorum*. Animadvertit Hieronymus in Aggæam Tom. iii. pag. 1697. immundum in anima dictum, *qui corpus hominis mortui attigerat*, juxta legem Num. 11x. 22. Quod opponitur ex cap. vii. Matthæi facilem habet expeditionem, quum enim malus *verbis Dei prædicat, & Dei Sacramentum ministrat, non de suo prædicat, aut ministrat*; idest, non conficit Sacramenta tanquam arbor mala, sed tanquam Christi operarius; nec fructus baptizantium sunt baptizati, alioqui tot Optati pululassent, quot baptizavit Optatus. Atque hæc est responsio Augustini lib. 2. contra Epist. Petiliani cap. vi. num. 13. Ad septimum idem Augustinus primum respondet, etiam verba impiorum exaudiri a Deo, quando ipsius instrumenta sunt, quemadmodum adimpleta fuere vaticinia Balaam, Num. xxiv. Deinde ait sententiam illam; *Peccatores Deus non audit, esse hominis, qui oculos corporis jam quidem restitutos habeat, sed ei oculi cordis nondum patebant*. Demonstrat postea, nunquam peccatorem ad bonam frugem rediturum; nisi prius a Domino exaudiatur peccator. Vide lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. viii. num. 17. Diluitur eadem responsione objectatio proxima, non enim tanquam membrum Diaboli, sed tanquam minister Christi, Sacerdos & tingit, & absolvit, & consecrat. Ad ix. sunt qui per Spiritum sanctum accipiunt eo loci spiritale donum, ac potestatem remittendi peccata, ut Ammonius in Cat. Corderii pag. 459. nec non Theophylactus in Joannem pag. 459. Et quidem per Spiritum sanctum dari hominibus charismatum munera, & pleraque communia improbis, constat ex 1. ad Corinth. xii. 8. Augustinus Tract. cxxi. in Joannem num. 4. ait utique per Spiritum sanctum remitti peccata, & peccata eorum retineri, qui ejusdem Spiritus non sunt participes, at inde non consequitur scelestos ministros non absolvere, quoniam non ipsi, sed Christus communicat dona Spiritus. Similia habet Cyrillus l. xxi. in Joannem pag. 1093. Tandem non

sequitur, Christus elegit ministros sanctitate illos exornans, ut digne fugerentur commisso officio; igitur scelere inquinati non sunt ministri; aliud enim ad dignitatem pertinet, aliud ad potestatem: sanctitas adauget meritum ministrantium, potestas tribuit salutem suscipientibus, atque, ut Augustinus scribit contra Cresconium lib. iv. cap. 18. num. 21. *inter fidelem perfidumque plurimum distat; non ad Sacramentum si hoc uterque habet, sed ad meritum.* Quo in loco etiam urget discrimen inter Primianum, & Felicianum, quorum alter appellatus in Synodo Donatistarum *vas sordidum, famosi criminis reus, & habens sub labiis venenum aspidum*, ideoque maculosus, immundus, sordidus, postea cum Primiano sedit Episcopus, & quos baptizaverat, numquam postea lotos, cum ceteris Donatistis in communione comprehendit. Ex quibus colliges debere sacrum ministerium esse secundum cor Dei, ne sacra tractet in sui perniciem, non autem ne Sacramentum sua careat efficientia, quandoquidem non in eo spem locat accedens ad sacra, sed in Domino; nec ille habet sacrorum myseriorum potestatem, sed ministerium. Profecto verba Psalmistæ, *Oleum autem peccatoris, &c.* de blanda adulatione accipienda esse lectio ipsa declarat, viditque id perspicax Augustini ingenium lib. 2. contra Epist. Parmenian. cap. x. num. 22. lib. 2. contra lit. Petilian. cap. 103. num. 237. nec non Epist. 147. ad Proculianum, nunc xxxiii. ubi narrat de homine, quem falsæ blanditiæ faciunt arrogantem, dici, *Crevit caput.* Vide Ecclesiastem vii. 6. Hieronymus in cap. 111. Aggæi pag. 1699. *oleum peccatoris* interpretatur dogmata hæreticorum, quæ illi de veteris, & novæ scripturæ testimoniis violenter exprimunt. Si *oleum* intelligas sacrum Chrisma; istud non est *oleum peccatoris*, sed Dei: de quo idem Psalmist. ps. 45. 8. *Unxit te Deus, Deus tuus, &c.* Adeas Milevitauum Præsulem lib. iv. num. 7. pag. 76.

Opp. 2. Adversantur propositioni nostræ nonnulli Patres I. S. Ambrosius lib. de Mysteriis cap. iv. num. 23. inquit: *Non sanat baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit.* II. Hieronymus in cap. 3. Sophonizæ pag. 1671. *Sacerdotes quoque qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes Εὐχαριστία imprecantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantum solemnem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur: Et Sacerdos, in quo fueris macula, non accedat offerre oblationes Domino.* III. Augustinus lib. 111. de Baptis. cap. 18. num. 23. de avaris Sacerdotibus inquit: *Tales tamen ipsius Cypriani temporibus baptizabant, quos Coepiscopi suos fuisse cum magno gemitu confisetur, & cum magna tolerantia merce-*

de perpetitur. Remissam tamen peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, idest, per columbæ gemitus datur. Non enim raptoribus & fornicatoribus diceret Dominus, Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illis, si cui tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec ligari aliquid potest, nec solvi, ubi non sit qui aut ligare possit, aut solvere: sed solvitur qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem, &c. Et lib. v. cap. 22. num. 30. Proinde, inquit, consentimus Cypriano, hæreticos remissionem dare non posse, baptismum autem dare posse, quod quidem illis & dantibus & accipientibus valet ad perniciem, tanquam tanto munere Dei male utentibus: sicut etiam maligni & invidi, quos & intus esse ipse testatur, remissionem peccatorum dare non possunt, cum eos baptismum dare posse omnes fateamur. III. Innoc. I. ut habetur i. q. 1. cap. *Qui perfectionem*, in Epist. 22. ad Episcopos Macedoniz cap. 3. inquit: *Qui perfectionem spiritus, quam acceperant, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem possunt, (quæ maxime operatur in Ordinationibus) quam per suam perfidiam perdiderunt.* IV. Pelagius Papa relatus a Gratiano cap. *Schisma*, xxiv. q. 1. inquit: *Non est Christus corpus, quod schismaticus conficit, si veritate duce dirigimur.*

Resp. ad 1. *Perfidorum* nomine intelligere Ambrosium eos, qui per hæresim a mystico Christi corpore sunt segregati, & qui nequeunt mundari, nisi per fidem sese ad obtinendam gratiam disponant; explicat enim ibidem baptismi virtutem comparatione piscinæ, in qua movebatur aqua propter incredulos; quod Judæis signum erat, nobis fides. Unde comparatione facta concludit: *Ergo & illa piscina in figura, ut credas, quia in hunc fontem vis divina descendit.* Significat ergo Ambrosius baptismum non prodesse iis, qui oblatum fidei lumen repudiant. Ad 2. liquet Hieronymum alludere ad etymon vocabuli *Eucharistia*, & significare quomodo Sacerdotes nefariam vitam agentes, non Deo gratias agant, sed sibi judicium, & damnationem arceant: quemadmodum S. Doctor se explicat sententia deprompta ex Levit. xxi. 6. juxta Vers. lxx. Imo expresse ait ibidem Hieronymus istiusmodi Sacerdotes *servire Eucharistiæ, & sanguinem Domini populis ejus dividere*; quamvis dum sacra peragunt, non Deo placeant, sed ei potius insultent. Ad Augustinum responderi solet cum Eslao in iv. dist. 1. §. 26. non pertrahere de ministerio remittendi peccata per Sacramenta, sed de alio quodam peculiari remissionis modo, per Orationes sanctorum in Ecclesiæ communione: quæ responsio aptari potest quibusdam ex præcitatis verbis a toto orationis complexu divulsis; at non videtur argumentationem penitus enervare. Ceterum Augustinu-

Augustinum diserte explicat. Docet enim lib. 2. adversus Cresconium, cap. xxviii. num. 34. *Nihil prodesse homini baptismum Christi, si apud hereticos, vel schismaticos baptizetur, eis tribuens baptismum quo baptizatur, sed tunc eis prodesse incipere, cum transit ad Corpus Christi, quod est Ecclesia Dei vivi.* Et lib. vi. de Baptismo cap. iv. num. 6. ait malum, sicut perniciose habet (baptismum) ita etiam pernicioso tradere, non quia talis tradit, sed quia **FALL** tradit. Ita legendum, non talis, uti legerunt Lovanienses, reluctanti- bus omnibus editis, & MSS. observant Maurini Patres. Et recte, quis enim adeo pinguis Minervæ est, ut scriptum censeat, *Malus perniciose tradit baptismum, non quia talis tradit, sed quia talis tradit*; ubi expenderit quæ sequuntur? Nam cum malus tradit bono, idest, in unitatis vinculo, veraci conversione mutata, inter bonum Sacramentum quod traditur, & bonum fidelem cui traditur, tradentis malitia non separatur. Itaque Augustinus lib. iii. cap. 13. ait a schismaticis, hæreticis, malisque ministris remissionem non dari, etiam si detur baptismus, si ad columbæ pacem, idest ad unitatem Ecclesiæ non pertineant illi, quibus datur, quoniam remissio peccatorum per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet (sive bonus, sive malus) si ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Ait quoque non solvi peccata ejus, qui cum columba non habet pacem, idest, non tenet unitatem Ecclesiæ; quoniam solvitur qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem. Valet ergo juxta Augustinum Sacramentum a quocumque ministro collatum, tametsi non tribuat remissionem iis, qui nolunt Christo & Ecclesiæ adhærere. Atque hæc responsio adeo est perspicua, & certa, ut si præcitatum caput xviii. perlegas, de ea hæsitare non valeas. Excipitur eadem responsione testimonium alterum, quo S. P. affirmat baptizari in animarum suarum perniciem, qui male abutuntur Dei munere, & foventes schismata fratres a quibus diliguntur oderunt, & in ipso odio baptizantur; quibus tamen postea correctis non rursus baptismus datur, sed ipsa venia, quam tunc accipere non meruerunt, in vera conversione præstatur. Hæc proxima periodo Augustinus. Ad Innocentium respondet Estius, Sacramenta extra Ecclesiam non prodesse ad obtinendam gratiam Spiritus sancti: addunt alii, ob contemptum, si suscipiantur citra necessitatem, aut possint recipi a ministris legitimis. Eam ob rem Magnus Gregorius lib. iii. Moralium cap. xxxi. Tom. 2. pag. 345. laudat Hermenegildum, qui percipere noluit e manu Ariani Episcopi sacrilegæ consecrationis communionem. Sapienter hæc dicta sunt: sed in cap. Qui perfectionem voce plenitudinis, intelligenda est tantum execu-

tio Ordinis, nam ordinatus ab Episcopo hæretico recipit quidem Ordinis characterem, sed ejusdem Ordinis executione privatur. Ita in hunc Canonem JCC. In cap. Schisma, corpus Christi non appellatur Eucharistiæ Sacramentum sed Ecclesia, additur siquidem e vestigio: Nec enim divisum esse Christum poterit quisquam sine Apostoli reprobatione confingere. Unam, ut saepe dictum est, quæ Christi Corpus est, constat esse Ecclesiam: quæ in duo, vel in plura dividi non potest. Simul enim cum ab ea quisque recesserit, esse destitit in Ecclesia.

Opp. 3. Qui scædo simoniæ flagitio ad sacram Ordinationem promovenitur, nullatenus recipiunt Ordinis characterem. Ergo irrita sunt & invalida Sacramenta quædam a probroso ministro consecrata. Ant. probatur ex Canone v. Concilii V. Romani S. Pontificis Gregorii VII. Ordinationes, quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicujus personæ ea intentione impenso, vel quæ non communi consensu Cleri, & populi, secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab his, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, infirmæ & irritas esse dijudicamus. Vide Lupum Tom. vi. pag. 71. Extremam quoque unctionem simoniace collatam esse nullam, docuit Ugolinus de Simonia cap. 17. §. 1. num. 4.

Resp. Simoniacos ex antiqua & nova Ecclesiæ disciplina plecti condignis pœnis, quarum prima est ab Ordinis executione suspensio: eandemque pœnam confirmarunt Martinus V. sess. penult. Concilii Constant. Paulus II. in Extrav. commun. cap. Cum detestabile, alique Pontifices. Consequuntur aliæ pœnæ merito inflictæ, depositio ab ordine, excommunicatio, debitum restitutionis, exilium, vel carceri mancipatio, & infamia dedecusque perpetuum; quæ omnia commemorant Canones a Gratiano collecti i. q. 1. & Extra 1. de Simonia, Theologi omnes, sacrorumque Canonum Expositores. At validas esse Simoniacas ordinationes, quantum ad substantiam Sacramenti attinet, inde constat, quod gratis a Simoniacis ordinatos, non tam censura justitiæ, quam intuitu misericordiæ in acceptis Ordinibus permanere, anno 1059. ante Gregorium VII. permiserat in Romano Concilio Nicolaus II. Tom. ix. Concil. pag. 1100. Itaque Gregorius declaravit ordinationes a Simoniacis factas infirmas, & irritas, quantum ad executionem Ordinis, non quantum ab substantiam. Verum tamen est, quod Theologi complures, animadvertentes quam vehementer simoniæ crimen sacri canones insectentur, Gregorii VII. astate scripserunt simoniacorum Sacerdotum sacrificia, & Sacramenta esse irrita; quam sententiam amplexus est in libro adversus Guibertum Antipapam Episcopus Lucensis Anselmus, adversantibus tamen permultis, & utrinque Scholasticis di-

discrepantibus donec universa Ecclesia veritatem a S. Thoma invicte propugnatam, ut ibidem docet Lupus, admisit. Quare Gregorius opinionem tunc probabilem minime definiens, & acerrime simoniacos, & intrusos compescens, simoniacas Ordinationes *infirmas & irritas* declaravit, haud exprimens an quoad solam executionem id esset accipiendum; dummodo gradu, ad quem tanta impietate conscenderant, juxta Ecclesiasticas sanctiones dejicerentur simoniace promoti, & reprimeretur perniciosæ labis eluvio. Ugolinus nullam appellavit extremam unctionem a Simoniacis receptam, quatenus caret effectu, ut inquit Suarez de Simonia cap. 57. numer. 4. & Gibalinus Q. xxiii. Consect. 1. pag. 431.

Opp. 4. Juxta pervulgatum adagium, *Nemo dat quod non habet*. Impii Sacerdotes non habent gratiam. Hanc itaque conferre nequeunt. Rursus Sacramentum est actio ministri. Igitur si actio sacrilega & immunda est, Sacramentum erit immundum. Insuper mali non habent jus administrandi Sacramenta; non ergo ratum est quod faciunt.

Resp. ad 1. dist. mi. Sacerdotes impii non habent gratiam in se permanentem, concedo: non habent gratiam annexam signo sensibili, & divinitus instituto, nego. Aut dist. majorem, nemo dat quod non habet, si agat cum potestate primaria & proprio nomine, concedo: si agat ministerio duntaxat, & in nomine alterius, nego. Nonne medicus, quamvis infirmus, confert ægroto sanitatem, si illi porrigat efficax pharmacum? Nonne famulus reddens debitori, Domino committente, chirographum remittit debitum? S. Optatus ad prologium illud incusatum a Donatistis respondet lib. v. num. 7. p. 85. *Vox est de vico collecta, non de libro lecta. Hæc verba in lege scripta non sunt; nam si (ut vultis) homo dat, Deus vacat.* Ad secundum dicimus actionem ministri improbi esse malam in genere moris, non in genere signi a Christo instituti, in quo proprie ratio Sacramenti consistit. Ad ultimum respondemus cum Elio sæpenumero subsistere quod sit ab illis, qui non habent jus faciendi, ut matrimonium contractum ab eo, qui habet simplex contingentis votum: quare Augustinus lib. v. de baptismo cap. xv. num. 19. ait: *Et si jus baptizandi non habuit, tamen Christi est quod dedit, & ille Christi est qui accepit. Multa enim contra jus dantur, nec tamen ideo vel nulla, vel non data dicuntur.* Hinc eruitur responsio altera; mali non habent jus administrandi Sacramenta, & administrando dant quod suum est, nego: quod Christi est, concedo.

PROPOSITIO II. Sacerdos lethalis culpæ sibi conscius, etiam valide Sacramenta conficit,

impie tamen, & illicite, atque administrat: quod de aliis sacrorum ministris, præsertim Diaconis, dicendum est, necnon probabiliter etiam de verbi divini concionatoribus.

Probatum prima pars literarum sanctarum re. simoniis: legimus quippe Exodi xix. 22. *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutias eos.* Levit. xxii. 3. *In quo est immunditia, peribit coram Domino.* Pl. 100. 6. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Il. l. i. 11. *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Apost. 1. ad Tim. i. 10. *Proventur primo, & sic ministrent nullum crimen habentes.* Ad Titum 1. 7. *Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.* Probatum 2. Catholicæ Ecclesiæ monitis ac definitionibus. Etenim Tridentina Synodus sess. xiii. cap. 7. productis verbis Apostoli ex 1. ad Corinth. xi. 28. *Probet autem, &c.* ex Ecclesiastica consuetudine declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis, sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris; quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Idem præscribit de Consecr. dist. 2. cap. *Sicut Judas,* & cap. *Quotidie,* nec non cap. *Qui scelerate,* &c. Catechismus Rom. p. 2. cap. 1. num. 17. ait *Sacramenta impure ministrantibus eternam perniciem & mortem asserre: & Rituale Romanum §. 1. Impure, inquit, & indigne ea ministrantes in æternæ mortis reatum incurrunt.* Probatum tertio auctoritate Sanctorum. Augustinus lib. xxxi. contra Faustum cap. 14. *Si quis (ait) Sacramenta novi Testamenti fuerit ausus sacrilega temeritate violare, penas divinitus constitutus re. Elissimo judicio persolvet: & lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. x. numer. 22. Omnia Sacramenta cum ob sint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus.* Magnus Gregorius in Epistola ad Patriarchas xxiv. nunc xxv. Tom. 2. pag. 508. *Necesse est, ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat, ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa insequens lutum tenet.* Scriptum namque est, *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Insuper probatur ex Romanorum Pontificum, Leonis IX. Gregorii VII. & Nicolai II. decretis, quibus provide sancitum est, ut presbyteri habentes concubinam, aut superinductam mulierem eliminantur ab Ecclesiis, exeant de sacrario, missas celebrare non audeant, nec populus recipiat ullo modo eorum officia; quæ decreta recenset, & vindicat in dissert. de Latin. Episc. & Cler. contin. cap. vii. Eximius Lu-

Lupus. Postremo probatur ratione deprompta ex Augustino lib. xix. contra Faustum cap. 11. Contemptus enim Sacramentorum facit sacrilegos; quippe violantur sacra per irreverentiam, ut recte probat S. Thomas 2. 2. q. 99. art. 2. exemplo perforantis regale indumentum, qui censetur agere adversus regem. Atqui scelestus ministrator contemnit Sacramenta. Igitur est sacrilegus: & quantum est in se, Christi vestimenta confodiendo iterum gloriæ Dominum affigit cruci.

Hæc argumenta valent de omnibus ministris etiam Sacerdote inferioribus, quamquam nonnulli eam adhibent distinctionem, ut dicant se novo scelere contaminare, qui pro administrandis Sacramentis speciali indigent consecratione: secus si administrarent Sacramentum, quod consecrationem non exigit peculiarem, ut dum laici urgente necessitate baptizant. Et quidem universim Tridentina Synodus citato cap. 7. definit, *Non deest ad sacras ullas functiones quempiam accedere nisi sancte*. Et S. Thomas in 1v. dist. 24. q. 1. art. 3. in solut. quæst. 5. haud hæsitante pronuntiat peccare mortaliter, quisquis quod sibi competit ex ordine, facit indigne. Hinc rigidiores quidam cum Juenin q. v. cap. 3. art. 2. inferunt peccare lethaliter etiam inferiores ministros minoribus ordinibus initiatos, dum in peccato mortali solemniter ritu officiis funguntur suis, supposito quod etiam minores ordines sint Sacramenta, quod apud Theologos controversatur. S. enim Thomas, inquit Juenin, dum utitur termino illo universalis, *Quicumque homo quod sibi competit ex ordine facit indigne*, de singulis Ordinibus intelligitur. Verum licet sedulo curandum sit, ut quisque sancte & inculpate proprio ministerio fungatur; attamen quum officia, quæ præstant inferiores ministri, sint imperfecta, nec tam prope accedant ad Eucharistiam, neque excedant Sacramentalia, quæ sunt cetera peccatis mortalis culpam, imo aliquando exerceantur a laicis; arbitror functiones minorum Ordinum, nisi adsit summa irreverentia, & contemptus, etiam in statu peccati mortalis absque lethali culpa exerceri. Quod præter Toletum, Sylvium, ac Tractatores Moralium, tenent quoque Merbesius in Summa 111. parte quæst. xv. ref. 3. Farvacques quæst. vii. §. 3. aliique ad sæviora placita declinantes. De Subdiaconis gravior est controversia, de qua interim iudicium suspendimus. At Diaconi, sententia quidem nostra, si exerceant indigne officium ministerii sui, sacrilegio innectuntur: quippe proxime Sacerdoti inserviunt, & de his Augustinus Epist. 148. nunc 21. num. 1. scribit, *Nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnableius, quam si ab illis, aut ab Episcopis ac Presbyteris, persunctorie atque adulatorie res aga-*

tur: additque nihil in hac vita esse difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio.

Gravius est de Sacerdote concionante diffidium. Quod reus fiat sacrilegii, si Dei verbum prædicet conscientia impura, tenent eruditi Theologi Merbesius, Farvacques, & Juenin loco paullo supra citato, nec non Cajetanus in 3. p. S. Thomæ quæst. 64. ad 1. & ex recentioribus Tournely qu. vii. art. 3. concl. 2. Frassen disput. Proem. art. 3. qu. 2. Boucat. tom. xiii. pag. 460. prolixius autem omnibus Andreas de Saussay in Panoplia Sacerdotali p. 2. lib. iv. de munere prædicandi, art. 2. Nititur hæc opinio primum sacrarum literarum auctoritati: legitur enim in Ps. xlix. 16. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas; & assumis testamentum meum per os tuum?* Et Matth. xxiii. Christus insectans Phariseorum perversitatem versu 3. inquit: *Dicunt enim, & non faciunt; alligant enim onera gravia, &c.* Lucæ etiam iv. 23. extat sacrum proloquium, *Medice, cura teipsum: atque de his, qui alios corripunt, nec se emendant, Matth. vii. 13. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quadrat etiam in concionatorem illud Apostoli ad Rom. ix. 1. *In quo iudicas alterum teipsum condemnas; & versu 21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mæchandum, mæcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis.* Facit insuper ad hanc rem quod scribit Augustinus lib. 111. contra lit. Petilianæ cap. lvi. num. 68. *Forma Sacramenti datur per baptismum, forma justitiæ per Evangelium, ubi videtur non minus in baptizante, quam in concionante requirere probitatem.* Atque Gregorius Magnus protulit in Pastoralis præclaram sententiam istam: *Neceesse est, cujus vita despicitur, ejus prædicatio contemnatur.* Id vero minime fugit Ethnicum Philosophum scribentem Eth. x. *Dum sermones moribus dissident, contemnuntur, & veritatem interimunt.* Addit Cajetanus rationem, quoniam sacræ conciones inter opera consecrata computantur, ac sub specie æquum Ordinis comprehenduntur. Videtur esse eadem sententia S. Thomæ in 1v. dist. 19. q. 1. art. 2. in solut. quæst. 2. ad 4. & lect. 1. in cap. 6. epist. 2. ad Corinth.

Ut tamen hæc sententia sit probabilis, vera non est, nisi concionator aut notorio crimine pollutus sit, aut si est in peccato occulto, nullatenus se ad humiliationem & poenitentiam excitet: sed vel in aliis dedecore vitæ suæ, vel in simulatione & hypocrisi impediatur fructum sanctæ prædicationis. Ceterum si lateat scelus, nec illud dum alios arguit, in se concionator parvipendat; quamvis gratiam remissionis nondum obtinuerit, licite habet conciones sacras, neque

in hac hypothefi per fe agit ne verbum Dei fructum afferat. Neque enim tunc despicit oculis suis infixam trabem, aut audacter assumit testamentum Domini per os suum cum plebis scandalo, animarumque pernicie. At si publico vitio notetur, negligatque pro sui medela remedium, quod aliis suppeditat: tunc graviter illum delinquere, incunctanter pronuntio. Nego autem ordini presbyteratus adjunctum *jure divino* munus prædicandi, quod visum Cajetano: cum id incumbat Episcopis, ceteris autem non vi ordinis, & consecrationis, sed vel ex Episcopi licentia, & mandato, vel ex adjuncto officio pastoris, animarumque regimine. Atque hac distinctione eo libentius utor, quod illam noverim a probatis Theologis adhiberi, etiam ab insigni Thomista Dominico Soto in 1v. dist. 1. qu. v. art. 6. Du Hamelio cap. v. num. 8. ceterisque quamplurimis.

C A P U T XV.

Solvuntur nonnullæ quæstiones circa improbos Sacramentorum ministros.

QUæritur hoc loco, an fas sit a facinoroso ministro petere Sacramenta. Hanc autem quæstionem perspicuitatis gratia ad hunc modum distinguimus. Principio improbum & malum non dicimus, quem certis indiciis talem esse nobis non constat: sed si quem novimus prolapsum in flagitium aliquod, credimus dum sacra ministrat, patratum crimen Sacramentali confessione, vel contritione vehementi expiasse. A tali ergo ministro Sacramenta suscipere minime dubitamus. Si autem certo nobis constet vita Sacerdotis facinorosa, dicimus observandum esse, an Sacramenta, ad quæ cogitamus accedere, sint necessitatis extremæ, qualia sunt pœnitentia & baptizmus in proximo mortis periculo, an vero nulla sit necessitas istiusmodi: & insuper an Sacerdos, ad quem confugimus, sit. Parachus, cui jure incumbat regimen animarum, an Sacerdos solutus a tali munere; postremo an Sacerdos ille sit excommunicationis vinculo innotatus, an degat in sinu Ecclesiæ, an se a cœtu fidelium hæresi, aut schismate segregarit.

Itaque priori loco affirmamus, nefas esse extra necessitatis casum Sacramenta petere ab impio Sacerdote, qui non sit parochus, aut gerat vices ejusdem, ac multo minus ab excommunicato, aut ab hæretico, sive schismatico. Probat 1. quoniam nemo debet esse offendiculo alteri, eique præbere occasionem patrandsi sacrilegii, nec etiam volenti, atque in scelus prono abique causa subministrare materiam. Digni sunt enim morte, inquit Apostolus ad Rom. 1. 32. non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consen-

tiunt facientibus. II. De Simoniacis, & in crimine fornicationis jacentibus scripsit Gregorius VII. epist. 45. lib. 2. ad Rodolphum & Bertholdum, *Vos officium eorum nullatenus recipiatis*: quod, ut diximus præced. capite, aliis Ecclesiasticis definitionibus roboratum est. Nec audienda sunt quæ de Gregorio ob istiusmodi decreta scribit ad annum 1074. Sigebertus in Chronico, quum is plus æquo sectatus fuerit partes Henrici IV. hostis in Sanctum Gregorium iniquissimi. III. De hæreticis scripserat olim Innoc. I. epist. xii. cap. 3. *Dicimus ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manuum impositionem habere caput*. Rationem vero tradit Augustinus, quoniam quum hæretici non amplius sint in domo, idest in Ecclesiis, *nec utiliter Sacramenta habent, nec utiliter conferunt; quæ ut utilia sint, ab hæresi, vel schismate recedendum est, & illi domui coherendum*. Vide lib. vii. de Baptismo cap. lxi. num. 100. Adde Ecclesiam esse congregationem fidelium eadem sacramenta participantium: ideoque sacramenta extra necessitatem cum hæreticis participare idem prorsus est, ac hæresim profiteri. IV. De schismaticis aperta est sententia ejusdem Augustini scribentis lib. 1. de Baptis. cap. 2. num. 3. *Si quis autem cum possit in ipsa catholica accipere, per aliquam mortis perversitatem eligit in schismate baptizari: etiamsi postea venire ad catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest; proculdubio perversus, & iniquus est, & tanto perniciosius, quanto scientius*.

I I.

Deinde asserimus in casu necessitatis, licite a quocumque ministro, etiam excommunicato & hæretico recipi sacramenta Baptismatis, & Pœnitentiæ. Probat 1. ex decreto Unionis Eugenii IV. tom. xii. Concil. pag. 535. ubi hæc leguntur: *In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo &c.* II. Tridentinum Concilium sess. xiv. cap. vii. habet: *In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quolibet pœnitentes a quibusvis casibus & censuris absolvere possunt*. III. Augustinus posteaquam lib. vii. de Bapt. cap. 52. scripserat inutiliter extra Ecclesiam suscipi sacramenta, excipit necessitatis casum, dicens: *Nisi forte accipiendi necessitas urgeat, & accipientis animus ab unitatis vinculo non recedat*. Diserte etiam libro 2. cap. 2. Nam si quem forte coegerit extrema necessitas, ubi catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace catholica custodita per aliquem extra uni-

unitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica unitate accepturus; si statim etiam de hac vita emigraverit, non cum nisi catholicum deputamus. IV. Suffragatur manifesta ratio. Fidelis quippe non debet privari remedio summo opere necessario ob ministrorum improbitatem: neque cedere debet in detrimentum suscipientium, quod est tantummodo poena improborum ministrantium.

I I I.

Tertio loco dicimus licite a proprio Parocho, quantumvis flagitioso, dummodo toleratus sit, Sacramenta peti, ac recipi. Probatur primo, quoniam quisque utitur jure suo, non inducit alterum in peccatum. Dum vero quis petit Sacramenta a Parocho, utitur jure suo. Igitur non inducit ipsum Parochum ad peccatum. Valet hoc argumentum, si nullus alius minister commode haberi queat. Confirmant probationem istam Theologi variis exemplis, v. g. creditoris, qui pecuniam suam licite judicio repetit, tamen si sciat debitorem pejeraturum; pauperis, qui licite petit ab avaro pecuniam, quamvis non ignoret sibi cum usura onere commodandam; & ejus, qui gravi impellente causa exigit juramentum ab infideli, quem novit falsa nomina invocaturum in testes. II. Probatur ex cap. *Sciscitantibus*, xv. q. 8. ubi Nicolaus ad consulta Bulgarorum cap. 71. respondet: *Idcirco ab eo (idest presbytero in adulterio deprehenso) usquequo judicio Episcoporum reprobetur, communio percipienda est.* Et infra, *Sumite ergo intrepidi ab omni Sacerdote Christi mysteria.* Idem habetur cap. *Vestra devotio*, Extra de cohabitatione Clericorum, & mulier. Vide & constitutionem Mart. V. *Ad evitanda scandala*, innovatam etiam a Concilio Basileensi sess. xx. III. S. P. Augustinus præcit. cap. I. lib. vii. de Baptismo inquit: *Illi vero qui sic sunt in magna domo; tanquam vasa in contumeliam, & inutiliter habent baptismum, & se imitantibus inutiliter tradunt; illi porro ab eis utiliter accipiunt, qui non ipsis corde atque moribus, sed sanctæ domui copulantur.* Cum igitur ministri mali sint in sancta domo, & possint licite deponentes malitiam Sacramenta administrare, ac si Parochi sint, ad hoc munere suo teneantur, cur ab his Sacramenta petere non potest quisque jus habet eadem petendi?

I V.

Insuper affirmamus etiam a ministro concubinario, imo & excommunicato a jure, si justa adsit ratio, licite suscipi Sacramenta, quotiescumque sententia a Judice denunciata & publicata non consisterit ei factorum mysteriorum inhiberi dispensationem. I. Quoniam laudato cap. *Berti Theol. Tom. VI.*

Vestra devotio, Lucius III. controversiam hanc dirimens, inquit: *Ceterum aliud crimen est notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo presbyter canonice condemnatur: occultum quod adhuc ab Ecclesia toleratur. Item aliud est a ratione officiis abstinere, ut peccandi licentia ceteris aufertur, & hujusmodi ad poenitentia fructum trahantur; atque aliud, si tanquam falsa in fornicatione jacentium talia mysteria respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quod a clericis & presbyteris, quamdiu ab Ecclesia tolerantur, nec est crimen evidens, licite audiuntur divina officia, & alia recipiuntur Ecclesiastica Sacramenta.* II. De excommunicatis in prælaudata Const. Martini V. definitur, nemini Christianis ab eorum communione, & Sacramentorum administratione, vel receptione abstinendum, nisi censura, vel sententia fuerit facta contra personam, collegium, Universitatem, Ecclesiam, communitatem, vel locum certum, aut certam personam, a iudice publicata, vel denunciata specialiter expresse. Excipit Summus Pontifex sacrilegam manuum injectionem in clericum, quæ nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari. III. Idem constat ex cap. *Sciscitantibus*, de quo supra, ut liquet ex illa particula, usquequo judicio Episcoporum reprobetur.

V.

Afferimus denique casum necessitatis, in quo fas est a quolibet ministro ab Ecclesia segregato sacramenta suscipere, esse proximum periculum mortis, nec alia Sacramenta licite in eo casu ab hæreticis peti, aut recipi, præter duo summo opere necessaria, baptismum, & poenitentiam. Pars prima traditur ab Augustino lib. vi. de Baptismo cap. v. num. 7. ubi quærens quando baptismus salubriter accipiat a separatis, inquit, aliqua necessitate mortis urgentis. Si tamen loquamur de ministro ab Ecclesia tolerato, sufficit quolibet necessitas quæ censeatur gravis, ut constet ex præcedentibus, docentque cum Suarezio in 3. p. qu. 65. art. 1. disput. xviii. sect. 1. Theologi complures: cujusmodi necessitas est E. G. in Paschate recipiendi Eucharistiam, cum alius Sacerdos probus non adsit, qui spiritualia subsidia populo exhibeat. Altera pars constat, quoniam sine aliis Sacramentis possumus e vita discedere absque ullo æternæ salutis dispendio. Hinc diximus supra lib. 3. Dialog. cap. 31. laudari a Magno Gregorio Sanctum Hermenegildum, qui accipere noluit ab Ariano Episcopo sacrilege consecratam Eucharistiam. Pari constantia Moyses Monachus recusavit manuum impositionem a Lucio Episcopo Ariano, ut narrat Sozomenus lib. vi. H. Ec. cap. 38. Socrates lib. iv. cap. 29. ac Theodoretus lib. iv. cap. 15.

Idem de Antiocho nepote Eusebii Samosatensis, qui renuit consecrari ab Arianorum Antistite Jo-
viniano, scribit cit. lib. iv. cap. 15. Cyrensis
Episcopus Theodoretus.

At non posse a quocunque ministro improbo, etiam parcho, & in casu necessitatis, peti, aut recipi Sacramenta, suadere videntur obiectiones istiusmodi. Prima est: Qui a tali Sacramenta petit, illi est scandalo, eique præbet spiritualis ruinæ occasionem: ac propterea lædit caritatem. Afficit quoque gravi injuria Sacramentum, quod finit irreverenter, manibusque sacrilegis contrectari. Consimilis est quæ sequitur: Est impium & illicitum malo alterius cooperari, ut initio diximus cum Apostolo. Cooperatur autem ministrantis sacrilegio, qui sumit ab ejus manibus divina symbola. Tertia parum absimilis: Qui petit Sacramenta a facinoroso, ipsum inducit in peccatum. Id vero scelestissimum est, ac iniquissimum. Quarta: Pro vita temporali proximorum tenemur aliquando vacare ab operibus pietatis, V. G. sacrum omittere, ut non deferamus periclitantem infirmum. Igitur tenemur multo magis a Sacramentis abstinere, quamvis id fieret cum propriæ utilitatis dispendio, ut avertamus spirituale damnum a sacris ministris. Proxima ejusdemque generis: Spiritale bonum cæterorum propriæ utilitati præferendum est. Postrema: Eadem est parochi, & alterius sacrilegi ministri ratio, præsertim si paratus sit ad ministrandum, & quod ille agit ex officio, ille sponte exequatur, utrobique enim sacer minister sacrilega functione polluitur. Si ergo nefas est Sacramenta recipere extra necessitatis casum a facinoroso Sacerdote non parcho, ea neque a parcho sceleribus contaminato erunt suscipienda.

Resp. ad 1. scandalum, & occasionem spiritualis ruinæ non dari a petente Sacramenta, qui utitur jure suo, si petat a parcho; sed esse scandalum ab ipso acceptum, qui voluntaria perveritate sancta mysteria indigne contrectat. Quotiescunque enim aliquis æquum postulat, rei autem, quam petit, annexum est crimen non suapte natura, sed ex voluntaria malitia alterius, non est scandalum impie oblatum, sed perverse acceptum; ut constet productis exemplis eorum, qui ab iniquo sceleratore flagitant urgente causa pecuniam, aut juramentum exigunt ab infideli. Petunt enim quod suapte natura æquum est, & habent jus petendi: crimen vero conjunctum actioni opus est alterius inique reddentis quod jure petitur. Ob eam rem qui utitur jure suo non lædit caritatem, non cooperatur per se & directe alterius culpæ, nec ministrantem in peccatum inducit. Atque his diluitur etiam secunda & tertia objectio. At ad quartam dicimus latum esse discrimen inter improbum mini-

strum, & hominem ægotantem; ille enim voluntate sua improbus est, hic autem succumbit naturali imbecillitati: ille habet in suo arbitrio delinquentis animi medicinam, iste quærit ab altero ægotantis corporis adjumenta: illius denique morbus malitia est, hujus autem naturalis conditio. Ad quintam eadem, ac ad primam, valet responsio: siquidem spirituale damnum nulloatenus intenditur a petente spiritualia subsidia, & si quid labis est in horum dispensatione, id pendet a ministrantis malitia. Ad postremam dicimus Parochum teneri ex officio ad Sacramenta gregi suo ministranda, & ab illo hæc jure peti; quod non tenet de Sacerdotibus aliis. Si tamen hi parati sint ad administrationem Sacramentorum, ad quam ex officio non adstringuntur, licite ab his Sacramenta recipi, scribunt nonnulli cum Hadriano quæst. 3. de Baptismo, quoniam tunc recipiens non inducit petendo ad sacrilegam actionem, sed ad hanc improbi Sacerdotes sese perversa voluntate determinant; ut in exemplis allatis. Verum eadem exempla, lex charitatis, & exhibenda sacris mysteriis reverentia postulant, ut si adsint ministrantes aliis, nec urgeat necessitas, etiamsi ministri improbi præsto sint, utamur ministerio aliorum; ut docent Cajetanus, Soto, Suarez, & alii, quibus subscribimus.

C A P U T XVI.

De intentione Ministri.

HAUD levem, nec parvi momenti disputationem aggredimur, de necessaria in Sacramentis conficiendis ministrantium intentione: probitatis namque defectus reddit eos tantum sacrilegos; at si intentio desit, nullum, irritumque redditur Sacramentum. Neque cum hæreticis solis ineunda est disceptatio; verum etiam cum Orthodoxis nonnullis eruditionis ornatu, nominisque celebritate conspicuis, domesticis quoque, nobisque etiam singulari benevolentia conjunctis: at veritatis amor inter probos honestosque in ipso opinionum conflictu non dissidia parit, sed vinculo tenaciori constringit necessitudinem. Exponendum est autem primo quid sit intentio, tum discrepantes sententiæ recitandæ sunt, pugnandum postea adversus heterodoxos, demum cum adversariis reliquis congregiendum.

Intentionis nomine nihil aliud hoc loco intelligimus, nisi voluntatis propositum, ac deliberationem, qua rem aliquam peragere volumus. Quamvis hæc deliberatio, utpote ex animo proficiens, semper interior sit; eam tamen ob externam actionem, qua se prodit, *externam* aliquando appellamus. Externa hæc intentio fornicus

secus per actionem manifestata, aut sincera est, & tunc quod opere exercetur, intenditur animo; aut est simulata, & tunc aliud completur opere, aliud in cogitatione versatur. In hac præterea simulatione vel actio exercetur serio, ut nemo latentem animum introspeciat, ut si hypocrita ostendet devotionem, atque pietatem: vel mimize & irrisorie, ita ut quisque irridentis animum deprehendat, veluti dum histriones agunt in theatro personam regis, aut dum crucifixores Domini genu flexo ei illudebant, dicentes: *Ave Rex Judæorum*. Profecto fieri nequit, ut hæc exterior simulatio sive serio peragatur, sive irrisorie, ab intentione interna, ac proposito animi non procedat; qui enim simulat, nisi vesanus sit, & absque ratione ac libertate operetur, ut pica vel simia, vult simulare; & qui irridet, vult irridere. Internam igitur intentionem, ut distinguatur ab externa, non possumus aliam percipere, nisi sinceram illam, per quam operans non tantum serio exercet externum actum, verum etiam interno proposito vult agere quod exercet. Externam vero intentionem dicimus, quæ conjuncta est cum simulatione vel occulta & latente, ut in hypocrita, vel patente & externa, ut in irrisore vel mimo.

Est ergo sententia hæreticorum, valere Sacramentum non solum cum simulatione collatum, verum etiam cum irrisione & subsannatione, & si fieri posset, absque ulla ministrantium deliberatione ac proposito, puta si baptizaret, aut consecraret demens, vel ebrius. Radix hujus perverſæ assertionis est, quia in sententia Novatorum justificat sola fides suscipientium, & ideo quomodocumque exhibeantur signa excitantia fidem, ea suscipiens, si credat, eaque inspiciat tanquam oppignorationem & sigillum promissionum divinarum, adipiscitur justificantis gratiæ beneficia. Non male hac in parte in Hist. Concilii Tridentini Paulus Sarpi lib. 11. pag. 275. scribit, *Lutheranorum non valde interesse, an vera Sacramenta percipiant, quod nullam aliam virtutem iis adscribant, quam excitandi fidem, quæ alia quoque ratione posset excitari, ideo asserere Sacramenta non esse necessaria, nec concedere malitiam impii ministri posse nocere, quando illi animus non est Sacramenta vere conferendi, cum ad id respiciendum sit quod fidelis recipit, non quod a ministro ei donatur*. Nec solus id asserit sublestæ fidei scriptor Polanus: eadem confirmat apud Pallavicinum lib. 1x. cap. vi. num. 3. noster Seripandus. Hinc Lutherus in lib. de Captiv. Babilonica rationem proferens cur intentio ministri non requiratur, *Non enim, inquit, in conferentis tantum, quantum in suscipientis fide, vel usufita est virtus baptismi, sicut legitur exemplum de quodam minimo per jocum baptizato*. Similia scribunt Calvinus in Antidot. Concilii Trid. sess.

vix. can. 11. Kemnitius in Exam. ejusdem canonis, & Novatores alii, & quamquam Kemnitius ibidem videatur execrari lusum, & mimicam subsannationem, in quantum est sacrorum mysteriorum profanatio; idem tamen Novatorum omnium sensus est, ludificationem, & irrisionem non officere Sacramentorum virtuti, quoniam eorum singulis alte insidet pestilentissimum dogma, quo asserunt pendere virtutem illam a suscipientium, non ab intentione ministrantium. Atque adversus hanc sententiam Ecclesiæ anathemate reprobata pugnare Catholici omnes efficaciam gratiæ Sacramentis attribuentes.

At nonnulli, quorum princeps est Catharinus, Ordinis Prædicatorum insignis Theologus, Minorensis primum, deinde Compensis Præsul, verentes ne si dicatur ex prava intentione ministri posse irritari Sacramentum, quod ad producendam gratiam efficax est, & sine quo rarissime occurrit, ut homines justificentur, consequatur ab insigni hypocrita & incredulo, fovente in animo intentionem aliud omnino faciendi quam quod facit Ecclesia, nec baptizari puerulos, nec Eucharistiam consecrari, nec impendi poenitentibus absolutionem; ad incommoda hæc evitanda affirmavere, nihil obesse Sacramentorum virtuti, si minister occulta mente gerat intentionem Ecclesiæ contrariam, & intendat animo irrisorie sacramenta conficere, dummodo intendat facere externum ritum, idest, adhibere materiam & verba proferre, & dummodo exterius serio, omnique semoto joco se gerat. Ita Catharini sententiam explicat strenuus illius vindex Hyacinthus Serry in Op. intentione ministri cap. v. pag. 29. ejusque perpolitus & eruditus affinis de Re Sacramentaria lib. 1. q. 6. cap. 3. sect. 2. In hac sententia Catharinus, etiamsi contendat valere Sacramentum, dum minister fovet animo oppositam voluntatem, qua intendit derisorie illud peragere, nec vult sacrum esse quod facit; necessarium tamen agnoscit deliberatum animum, sive intentionem ponendi actum illum externum: quippe, ut præmonimus, nemo, nisi sit pica, vel fungus, facit quod facere non intendat; quare ipsemet Catharinus in Opusculo de intent. ministr. inquit: *Quid ergo facit Ecclesia per ministros baptizando? nisi quod legitima utitur materia adhibens suam verborum formam; hoc igitur si facit minister, profecto illud facere intendit, si sit mente sanus. Quis enim vigilans faciat aliquid, quod facere non intendat?* Ita Catharinus profitecur se adstruere necessitatem intentionis faciendi quod facit Ecclesia, nec recedere a definitione Synodi Tridentinæ hanc intentionem adversus hæreticos præscribentis.

Non eadem est de sententia Catharini Scriptorum opinio. Arbitrantur quidam Theologum

illum ratum habuisse Sacramentum, quod sit eum intentione illa externa celebrandi Ecclesiæ ritum, etiam si non intendat ministrans effectum baptismi spiritualem, eosque irrideat, qui existimant ritum illum esse religiosum & sacrum; nusquam tamen docuisse validum esse Sacramentum, quod perficitur per simulationem externam, aut etiam internam, qua minister retineat propositum animi sui, & intendat externum ritum fingere ac simulare. Enimvero, inquiunt, diserte Catharinus se explicat scribens: *Non alia intentio ministri requiritur, nisi ut intendat exterius facere quod facit Ecclesia, quamvis ipse neque credat esse Ecclesiam, neque ullum baptismi spiritualem effectum.* Et quamquam Catharinus videatur asserere ratum Sacramentum, quod perficitur per internam irrisiōnem, *irrisiōnis* nomine, inquiunt, non significat intentionem, qua minister vult simulare actionem, quam exterius perficit; sed intentionem, qua non intendit effectum Sacramenti, nec Sacramentum ipsam, ut rem sacram, ac religiosam, sive formaliter uti Sacramentum. Ac sententia Catharini sic a Vasquesio in 3. partem disp. 138. num. 20. explicata, tolerabilis est, ac parum distat a communi; eamque moderatione ista adhibita propugnat Honoratus Tournely Quæst. vii. de Sacram. in genere, art. 1. concl. 2. pag. edit. Ven. 154.

At qui in partes Catharini descenderunt, eumque vindicandi suscepere provinciam, præfertim duo superius commemorati Dominicanæ familiæ viri celebres, & qui ante istos in hoc argumento Nilum exercuit Vincentius Contensonius dissert. 2. de Sacram. pag. 159. ita intentionem externam propugnarunt, ut ratum Sacramentum illud dixerint, in quo ministrans serio adhibens externum ritum, habet in animo contrariam voluntatem Sacramenti penitus irritandi, sive etiam si apud se decernat dicens, *Nolo baptizare, nolo consecrare, nolo absolvere, nolo facere hunc ritum ut sacrum, nolo esse Sacramentum;* sive etiam si interius suam intentionem retineat, geratque in animo voluntatem omnino contrariam, modo occulta sit, nulloque externo signo se prodatur. Atque hæc est sententia expressa etiam nostri Farvacquesii cap. vi. de Sacramentis in genere, q. 3. Florentii de Cocq. Tract. viii. sect. 3. Du-Hamelii disser. 11. cap. 4. Gasparis Juenin quæst. vii. cap. 2. art. 3. ne commemorem Joannem Mariam Scribonium, Alphonsum Salmeronem, & superioris ætatis quosdam alios. Profecto in horum sententia Sacramentum ratum est, quamvis perficiatur interna irrisiōne, & ministrans decernat in animo fingere ac simulare: quod, ni fallor, distat plurimum a sententia Catharini prout exponitur a Vasquesio, & Tournely,

ut ex dictis conjicitur. Ego tamen quisnam horum melius Catharini mentem scrutatus fuerit, nec definire audeo, nec disputare existimo necessarium; tamen ex ipso Catharino suaderi posset illum consentire vindicibus suis, ac postremæ sententiæ assertoribus. Postquam enim in Opusculo de intentione pag. Rom. edit. 205. definit talem requiri in ministro intentionem, *ut intendat facere quod Christus & Ecclesia facit, etiam si ipse nihil credat fieri*, quibus verbis a communi sententia nulla ratione discedit; proponit quæstionem, quam illo opusculo aggreditur, satis ne sit, ut completum dici possit baptismi Sacramentum, *si minister omnia exterius faciat, quæ jubet Ecclesia, intus autem aliud servet in animo, ita ut intendat derisorie baptizare.* Quibus sane verbis non solum affirmat consistere Sacramentum cum mala fide ministri nihil credentis fieri, quod paulo supra recte statuerat, verum etiam significat institui a se disputationem de ministro, in quo præter malam fidem de Ecclesiæ Sacramentis eorumque effectū, sit etiam simulatio, derisio, & contraria animi deliberatio. Dum etiam pag. 208. ait se probare duntaxat necessitatem intentionis illius, quæ ab externo ritu separari non potest, & quæ *impossibile est eum, qui ex industria lavat puerum, non habere intentionem lavandi si lavat*, videtur asserere, quod non officiat Sacramentorum validitati quælibet intentio contraria, quæ cum externa administratione serio peracta componi queat, ideoque nec propositum illud simulandi & fingendi, quod non se prodatur exterius, istud namque potest simul esse cum externa functione ac ludibrio, quod non se prodatur forinsecus. Ex quo duo, me quidem iudice, consequuntur: unum Catharini placidum haud satis accurate a Tournely exponi, & perperam emolliri; alterum quæstionem hanc non esse parvi momenti, & puram putam logomachiam, ut juniores quidam autumant, ea ducti ratione ab ipso Catharino deprompta, quod nemo sui compos facit externum opus, ni velit facere, potest quippe contingere, ut minister adhibeat materiam, & formam tali externo habitu, ut nemo deprehendat latentem perfidiam, qua sic statuatur in animo, *Nolo baptizare, nolo absolvere*, sitque in extrinseco opere actionis honestas, in corde autem jocularis ludificatio.

Sententia hæc ad mentem auctoris exposita notatur a quibusdam acerba censura. De illa Bellarminus lib. 1. de Sacramentis cap. 27. hæc habet: *Quæ opinio non video quid differat a sententia Kemnitii & aliorum hæreticorum, nisi quod Catharinus in opusculi subijcit se Apostolicæ sedi, & Concilio, illi autem vident utrumque.* Joannes Cardinalis de Lugo disp. vii. de Sacram. sect. 2. ait rejici illam ab omnibus Theol.

Theologis, & ab errore damnato non multum distare. Franciscus Sylvius in 3. p. q. 64. art. 8. tametsi non meminit Catharini, statuit thesim illi contrariam, *Non sufficit intentio operis externi, cum hoc ritu, Conclusio 11. etiam ad finem pertinens.* Ipse Tournelius, *Si qui sint inter nostros Theologos (inquit) qui Catharini & Salmeronis mentem aliter interpretentur, & existiment satis esse ad veritatem Sacramenti, quod minister serio exterius ritum Ecclesiæ observet, tamen interior nolit illum reipsa facere, sed tantum simulare ac fingere, eas rejicimus, eorumque sententiam ab errore Novatorum damnato vix distare arbitramur.*

Nobis autem ab huiusmodi iudicio abstinendum omnino est, donec accedat expressa Sedis Apostolicæ definitio. Sunt enim plura, quæ ab istiusmodi criminatione nos remonent, inter quæ principem tenet locum tenuis nostra in Theologorum confessibus auctoritas. Accedunt adversariorum nomen percelebre, & Opera eruditionis plenissima, quæ si in hac parte ab omnibus non probantur, non tamen fuerunt hætenus supremo iudicio castigata & proscripta. Serrius præterea scribit pag. 33. sententiam hanc anno 1649. Romæ publice propugnatam a Zacharia Pasqualigo in sacra morali Doctrina disp. 72. sect. 4. ac pag. 109. etiam iurejurando testatur sibi Consultores, ac Præsules primæ notæ, cum anno 1690. Alexander VII. damnaverit propositionem, de qua infra, num. xxxi. semel iterumque affirmavisse ea propositione contineri aliud longe a Catharini systemate. Addimus iudicium Pallavicini scribentis lib. ix. Hist. Concil. Trid. cap. 6. *Equidem existimo Catharini sententiam falsam esse, sed non ideo per Tridentinos canones diserte damnatam: quapropter fas illi fuit affirmare eam Concilio non contradicere: quippe duos eximios scriptores Ordinis sui sequebatur, Petrum Paludanum, qui propensum animum in eam opinionem prætulit, & Sylvestrum Prieratem, cui pariter post Florentinum Synodum probata est.* Observat quoque Eminentissimus Scriptor non deesse, qui eandem opinionem adscribant Sancto Thomæ: quod postea conati sunt data opera confirmare Contensonius, Farvacques, Serry, Juenin, Le Druin. Duo præterea sunt in ipsa dissertatione Catharini satis obvia, quæ manifestant ipsius a Novatoribus discrepantiam, videlicet, quod Catharinus admittit necessitatem intentionis faciendi ritum externum, Hæretici totum justificationis negotium tribuentes fidei, frustraneam putant qualemcumque ministri deliberationem; & quod Hæretici probent etiam Sacramentum externa sublatione collatum, Catharinus vero id aperissime neget. Quare Catharini sententia nihil affinitatis habere cum damnato dogmate Nova-

torum evidenter convincitur; & si nos aliquando conabimur contrarium ostendere, attendenda erit vis ratiocinationis, non censorii iudicii severitas, & acrimonia. Etsi autem ab omni animadversione iudicii que censura abstinemus; indubitatum est Catharini sententiam, ut propugnatur a prælaudatis Scriptoribus male hæc ætate audire, adversam communi approbatione teneri, theses solam intentionem externi ritus adstruentes, non solum per Ordinarios locorum, verum etiam per Romanos censores, ac Præsules dispungi, & cum hoc labente anno 1741. die 7. Aprilis quidam in Archigymnasio Romano in solutione objectorum ad art. 8. quæst. lxiv. 3. p. S. Thomæ eadem opinione uteretur, commotis Præsidibus, coactum in ipso actu Doctoralis laureæ capeßendæ ad communem receptamque confugere. Pro hac vero, quoniam illustriores adversarios nuper recensui, ex mediæ ævi Theologis legi potuerunt Bellarminus, & de Lugo citato loco, Vatquesius, & Suarez in præcitatum art. S. Thomæ, Gonet Tom. v. disp. 6. art. 2. Salmanticenses disput. vii. de Sacram. dub. 2. §. 2. Merbesius in summa p. 111. q. 13. & Fridericus Gavardi Tom. vi. quæst. v. art. 2. Hi namque non solum de intentione singillatim pertractant, verum etiam data opera oppugnant Catharini systema. Eandem provinciam ex proximioribus ætati nostræ susceperunt Claudius Frassen Art. 3. q. 4. Antonius Boucat Tract. xi. art. 4. cap. 2. Ludovicus Habert de Sacram. in gen. cap. 13. Auctor Theologiæ Moralis ad usum Semin. Petrocorensis Tract. i. de Sacram. cap. v. Card. Gotti Tom. xiii. quæst. vii. dub. 4. Franc. Henno disp. iv. q. 2. & ex nostratibus Leonardus Vanroy Tom. iv. Tract. i. cap. 4. q. 4. & Aurelius Piette Tom. v. quæst. 4. cap. 5. necnon alii, a quibus recensendis supersedeo.

His ego adhærens prænotandum censeo Theologorum neminem requirere, ut Sacramentorum minister credat actionem, quam peragit, esse revera sacram, ac multo minus ut credat ea actione infundi gratiam, & remitti peccata. Si enim istiusmodi intentio foret necessaria, nunquam Pagani, & qui Sacramentorum virtutem aut ignorant, aut negant, valide baptizarent. Fides ergo ab intentione sedulo est distinguenda. Fieri enim potest, ut quis intendat sacrum administrare lavacrum, quomodo Christus instituit, & quomodo fit in Christi Ecclesia; nec tamen putet hoc lavacro deleri noxam originariam, ut non putat sectator Pelagii, imo nec existimet Christum esse Deum, & esse humani generis reparatorem, ut Arianus & Socinianus, nec non arbitretur Romanam Ecclesiam servare impiam superstitionem, quemadmodum Calvinus, & Lutheri gregarius: atque in hac hypothese, quo-

quoniam licet desit fides, adest intentio, & quidem intentio faciendi quod facit Ecclesia Christi, ratum est Sacramentum. Contingere deinde potest, ut siue credat minister, siue non credat, tanta præditus sit animi perversitate, ut intendat fingere ac simulare, ac celebrare tantum externam sacri lavacri functionem: idque etiam eveniet, aut externam hanc functionem simulando mimice, & nota omnibus ludificatione, quo in casu valere baptismum affirmat solus hæreticus; vel simulatione occulta, & contraria voluntate latente; in qua hypothese irritum esse Sacramentum existimamus. At nunc controversiæ statu prolixè exposito, tribus assertionibus id, quod proposuimus, expediemus.

PROPOSITIO I. Ut Sacramentum ratum sit, necessaria est intentio Ministri, qua non irrisorie & mimice operetur, sed revera proponat in animo facere quod facit Ecclesia.

Assertio hæc principio demonstratur Ecclesiæ definitionibus. Ac primo Concilium Constantiense celebratum anno 1418. intentionis necessitatem supponit, dum sess. 45. & ult. Martini V. Constitut. præscribit, ut de hæresi Wiclef suspectus specialiter interrogetur, *Utrum credat quod malus Sacerdos, cum debita materia & forma, & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absolvat, vere baptizet, & vere conferat alia Sacramenta.* Florentina Synodus, & Eugenius IV. in decreto Unionis anno 1439. communem ac veterem Ecclesiæ sententiam proponendo declararunt: Sacramenta omnia tribus perfici, videlicet, *rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramenta cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Leo Decimus anno 1520. in Bulla edita adversus errores Lutheri, proscripsit cum ceteris articulum 12. *Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.* Concilium Tridentinum anno 1547. sess. vii. canone 11. approbans Eugenii IV. & Florentinæ Synodi statuta, *Si quis dixerit (inquit) in ministris dum Sacramenta conficiunt & conferunt non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Sess. etiam xiv. cap. 6. & canone 9. damnat expresse præcitatum Lutheri assertum. Concilium Bituricense anno 1554. doctrinam de Sacramentis juxta Eugenii decretum, & Tridentinas sanctiones exposuit: quod præstiterunt deinceps Synodi quæque, Catecheses, Moralis Theologiæ institutiones, & universorum Theologorum lucubrationes.

Confirmatur Catholica veritas traditione: quamvis enim veteres non adeo aperte de hac intentione locuti sint, quod nullus illam tam

audaci temeritate negaret; Eugenius tamen IV. non doctrinam incompertam, atque nuper adinventam docuit Armenos, sed fidem orthodoxam & Apostolicam, neque oscitanter & perfunctorie, sed ut idem Pontifex in proœmio testatur, *multis adhibitis disputationibus, colloquutionibus, & tractatibus; postque non mediocrem testimoniorum inspectionem, quæ ex sanctis Ecclesiæ patribus, & doctoribus deducta sunt, & earum, de quibus agebatur, rerum discussionem.* Est autem inviolatæ traditionis argumentum, ut vidimus lib. xxiii. cap. 5. quod tenet universalis Ecclesia, nec invenitur quando primum fuerit promulgatum atque institutum. Existimat quoque Sylvius hujus traditionis vestigium occurrere in Auctore sermonis de Cœna Domini inter Opera Cypriani pag. xcvi. Append. ubi de Euch. ejusque consecratione legitur: *Quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, & calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates existens.* Quo in loco Sylvius fidei nomine contendit intelligendam esse intentionem. Videtur tamen de proficua, non de valida Eucharistiæ benedictione ac sumptione loqui Scriptorem istum, atque hoc testimonio non adeo invictè retundi perfidiam hæreticorum.

Ad hanc frangendam deserviunt præterea novi Testamenti loca quedam. Unus depromitur ex Joannis xx. ubi legimus, *Quorum remisistis peccata, &c.* quæ verba demonstrant Christum Apostolis suis dedisse potestatem absolvendi a peccatis. Unde Theologi ratiocinantur: Christus non solum instituit Sacramenta, verum etiam illorum potestatem tribuit discipulis. At potestas non est in iis rebus, quæ deliberatione, ac proposito carent, sed in causis liberis cum ratione, atque intentione operantibus. Si ergo Ecclesiæ ministri potestatem habent conferendi Sacramenta, vel ea denegandi, etsi non habeant potestatem conferendi gratiam, ut cum Augustino dictum est supra; non conferunt eadem Sacramenta, nisi agant libere, & adhibeant deliberationem animique propositum. Erruit illinc probatio altera; si enim judex absque ulla deliberatione proferat sententiam, aut dormitans & mente alienus, aut manifesta irrisione, & ironice, nulla profecto est absolutio. Atqui in Sacramento pœnitentiæ minister judex est. Si ergo agat absque deliberatione animique proposito, minime absolvit. Petitur locus alter ex Epistola prima ad Corinth. cap. iv. 1. ubi Apostolus ait: *Si nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Quis autem dixerit dispensatorem atque ministrum, non serio, sed ludicre, & citra judicium, mentis-

risque propositum operantem? Quis dixerit se gerere ut ministrum Regis hominem illum, qui histrionis indutus veste, aut in theatro insaniens, aut inter pocula ludens Principis nomine dispenset munera, & iura pacis bellicue subfannatione pronuntiet? Revincitur itaque divinis quoque testimoniis hæreticorum inscitia.

Refellitur insuper monumentis Ecclesiasticæ Historiæ. Firmilianus enim Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, qui obiit apud Tharsum Ciliciæ anno 272. in Epistola inter Cyprianicas lxxv. pag. 306. falsam suam de iterando hæreticorum baptismo opinionem confirmare nitebatur, ex quo nemine Catholicorum renitente nullum fuerit baptisma collatum a muliere nequissimo spiritu exagitata, quamvis usitata & legitima verba ad deceptionem fidelium usurpasset. Cornelius Papa in Epistola ad Fabium Antiochenum, quem Hieronymus de Script. Eccl. appellat Flavianum, irritam ac nullam declarat ordinationem in Episcopum Novati, quod *homines simplicioris ingenii, temulentos & crapula oppressos adumbrata quadam & inani manuum impositione, episcopatum sibi tradere per vim coegerit*. Scripta est Cornelii Epistola circa annum 250. ac de ea Eusebius lib. vi. H. E. cap. 43. pag. edit. Vales. 241. Baronius ad an. 255. n. 24. & Lab. Tom. 1. Conc. pag. 764. Anno quoque 963. damnata est in quadam Romana Synodo inter cetera Joannis XII. flagitia ordinatione Diaconi in stabulo equorum derisorie peracta. Doctissimus P. Le Quien probat irritam ordinationem Matthæi Parkeri, qui anno 1559. invasit Archiepiscopatum Cantuariensem, eo quod in Londinensi taberna clanculum & umbratili ceremonia fuerit ordinatus. Et quamquam Godwinus in Comment. de Præsulibus Angliæ pag. 218. Parkeri consecrationem peractam asserat in Cappella palatii Archiepiscopalis Lamethensis, fatetur tamen oppositum narrare Hardingum, Fitz simonsum, aliosque, nec Parkerum consecratum negat *ritu in Ecclesia Protestantium recepto*. Sed de hac gravi controversia loco opportuniori.

Præterea demonstratur propositio argumentis ex Jure Canonico promptis. Primo enim Innoc. III. cap. *Majores*, de Baptismo, 3. definit, illum, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem percipere Sacramenti: unde patet requiri intentionem ex parte suscipientis baptismum; ideoque scholastica methodo ita ratiocinamur: nemo adultus suscipit Sacramentum, nisi intendat illud suscipere: igitur nemo Sacramentum confert, nisi intendat illud conferre, exhibeatque assensum saltem interpretativum. Item cap. *Sicut tua*, de Sponsal. decernitur, nullum in foro interiori

esse Matrimonium, in quo defuit contrahentium consensus.

Accedunt probationes Theologicæ: quarum prima est, quod Sacramentorum administratio, ut decet eorum sanctitatem atque institutionem, actu peragi debeat humano, ideoque requirit intentionem, sine qua actus humanus numquam exercetur: qua argumentatione utuntur in iv. dist. vi. Scotus, Gabriel, Alexander Alensis, omnesque illis posteriores. Altera est ratio in 3. p. q. 64. art. 8. a S. Thoma producta, & ab omnibus recepta; quoniam quod est natura sua indifferens ad plura, debet per aliquod determinari. At baptismi lavacrum suapte natura indifferens est, ut sit ablutio ludicra aut seria, sacra aut profana. Itaque voluntate, aut intentione ministrantium debet determinari. Neque enim istiusmodi determinatio haberi potest per solam prolationem verborum; siquidem ipsa verba, quibus Sacramenta perficiuntur, diversos usus, ac sensus habere possunt: E. G. *Baptizo*, potest significare naturalem abluitionem corporis, & mysticam, sacramque lotionem; ideoque ipsa verba per intentionem agentis debent ad unum determinari. Probatio tertia, eaque communis est. Ministros Sacramentorum esse quidem Christi instrumenta, sed non mortua, ac vita & ratione destituta, ut ferra, malleus, & alia artificum adminicula. Instrumenta viventia sunt, & quidem libera, ac prædita sensu & ratione. At instrumenta hujus generis ita a causa principe moventur, ut eadem quoque moveant se ipsa. In conficiendis itaque Sacramentis ministri debent se intentione & consilio ad agendum movere. Quod urgere possent hæretici de verbi prædicatione, in qua ministri instrumenta Christi sunt, nec tamen ad verbi efficaciam ulla requiritur deliberatio prædicantis, id paullo post expedietur.

Denique corroboratur Catholica propositio absurdis & contraria sententia fluentibus. Nisi enim ad Sacramenti valorem necessaria esset ministri deliberatio, Pater ducens puerum ad balneum ob solam munditiam aut sanitatem corporis, si dum illum immergit, more Christiano, & invocato Trinitatis nomine eundem tingeret, Deum invocans ut bene ei cederet corporalis ablutio, nihil vero cogitans de baptismo, infans revera baptizatus esset. Idem contingeret, si imprætereuntem catechumenum stultus e fenestra profunderet ad hominem irrigandum lagenam aquæ, joco pronuntians baptismi formam. Sacerdos item mensæ assidens, atque, ut fit in Monachorum conventu, perlegens Evangelium, dum pronuntiaret quæ de institutione cœnæ ibidem scripta sunt, consecraret panes omnes appositos, vinumque in phialas profusum. Si quis etiam conducens ancillam ea annuente diceret,

Accipio te in meam, subintelligendo *famulam*, non *uxorem*, eandem duxisset in conjugem. Contingeret idem in theatro, dum soluti mimice celebrant matrimonia. At de his legendus Hugo a S. Victore lib. 2. de Sacram. p. 6. cap. 23. necnon Bellarminus lib. 1. cap. 27.

AD OBJECTA HÆRETICORUM.

Opp. 1. Liqueat ex Ecclesiastica Historia, probatum fuisse ab Alexandro Episcopo Alexandriæ, baptismum a S. Athanasio adhuc puero, & prope litus maris pueriles lusus exercente, puerulis aliis catechumenis, ac nondum initiatis collatum. Nec dici potest functionem illam Athanasium serio animo, consilioque perfecisse, aut tunc temporis juvenem fuisse, atque adultum ætate. Socrates enim lib. 1. cap. xv. pag. edit. Valesii 44. refert ex Rufino *admodum fuisse puerum, cum pueris aequalibus luisse, hunc lulum fuisse imitationem Collegii sacrorum virorum, atque Athanasium ludo Episcopi dignitatem sortitum, alios Presbyteri & Diaconi partes*. Quæ si lusus non sunt, quid sit lusus ignoro. Probasse autem Alexandrum collatum a puero Athanasio baptismum narrat Sozomenus pag. ejusdem edit. 466. lib. 2. cap. 12. Nicephorus lib. viii. pag. 44. pag. 635. Ipse Nicephorus lib. iii. cap. xxxvii. pag. 277. narrat avo suo contigisse, ut quidam pueri per ludum hebræum pariter puerum ad mare stantem baptizarent, pro cereo eum armantes tenui ligno, factoque ei imaginario amictu ex discissa extremæ vestis textura. Atque hæc pariter ceremonia a Constantinopolitano Præsule fuit approbata. Addunt decantatum Genesii baptismum, ei collatum circa annum 286. dum quadam die vellet Diocletiano Imperatori ludum exhibere de Christianæ observantiæ mysteriis. Et quamquam Genesii factum in dubium revocent Critici; de eo dubitare non sinunt genuina Acta Martyrum a Ruinartio collecta, pag. Veron. edit. 236. Addunt nonnulli exemplum Dioscori cujusdam Architheatri, qui baptismum suscepit in theatro tota nugacitate ludens, sacrisque mysteriis sacrilege insultans, ut colligitur ex Epistola Augustini 227. olim 67. ad Alipium.

Resp. nihil præsidii ex hisce historiis accedere heterodoxis. Ad Athanasium enim quod attinet respondent quidam Alexandrum non fuisse inauguratum Episcopum Alexandrinum nisi anno 321. ex Hieronymo in Chronico. Cumque Athanasius anno 225. jam consecratus Diaconus, & doctrinæ fama percelebris interfuerit Nicænæ Synodo, imo proximo anno 326. loco Alexandri jam vita sancti ad Sedem Alexandrinam fuerit euectus; consequitur ipsum Athanasium initio episcopatus Alexandri non fuisse puerum,

sed adultum ætate; ideoque historiam hanc haberi ab eruditis pro puro putoque commento. Nos grandi quidem suspitione historiam istam laborare færemur, sed miramur viros multæ eruditionis Chronicon Hieronymianum obtrudere. Quamquam enim eo in Chronico dicatur Alexander Ecclesiæ Alexandrinæ ordinatus Episcopus anno 1. Olympiadis 175. & Constantini xv. qui annus concurrit cum anno Christi 321. & cum sequenti 322. ut liquet ex edit. Scaligeri pag. 181. immo juxta editionem Auberti Mirei prædicta ordinatio non contigerit ante annum 324. inauguratio autem Athanasii anno 323. est nihilominus vera sententia eorum, qui scribunt Alexandrum renunciatum Episcopum anno 313. ut docent Pagius ad an. 311. num. 25. & PP. Mauro-Benedictini in Vita Ath. pag. 11. Etenim S. Petrus Alexandrinus ex Eusebio in fine lib. vii. H. E. pag. 290. capite truncatus est anno persecutionis nono, idest, 311. die 25. Novembris. At Ecclesia Alexandrina post martyrium Petri anno uno vidua permansit: inauguratus post annum Alexandrinus Præsul Achilles, qui mensibus duntaxat quinque supervixit; ac tum electus Alexander, ex Gelasio Cyziceno lib. 2. Hist. Conc. Nic. cap. 11. Potuit ergo Athanasius anno 313. ac primo Episcopatus Alexandri esse *admodum puer, ac impuber*, ut ex Rufino narrant Socrates, ac Sozomenus. Agebat tamen eo temporis Athanasius annum ætatis suæ duodevigesimalum, quoniam consecratus est Episcopus anno 326. jam annorum saltem triginta, ex communi fere consensu; nunquam enim ei ab Arianis obiectum legimus, quod junior arripuisset Episcopatum, ut de Pauliniano Hieronymi fratre narratur; ac propterea Athanasium natum circa annum 296. recte affirmant recentiores. Revera itaque factum Athanasii laborat suspitione. Si gratis admittatur, dico Alexandrum, qui sane tali non erat ingenio, ut tam seria in re ludum puerorum ratum haberet, accitos ad se adolescentulos, eorumque perspecta indole, putasse ex eo quod gestum fuerat aliquid singulis prænuntiari; unde jussit pueros educari in Ecclesia, & literarum studiis erudiri, ac præcipue Athanasium. Hæc Socrates, nihil habens de probato ab Alexandro baptismo. Si istud approbatum contendas, dico Rufinum primum hujus historiæ scriptorem narrare Alexandrum diligenti puerorum interrogatione comperisse quomodo illi omnia secundum religionis nostræ ritum servassent; & licet omnia recreationis animo & puerulis oblectationis causa fecissent, habuisse tamen intentionem faciendi, *quæ per Episcopum in Ecclesiis geri mos erat*. Quapropter prænuntiatus baptismus dicitur per ludum peractus comparate ad pueriles oblectationes, & ad assumptam

ptam ab Athanasio dignitatem Episcopi, non comparate ad ejus intentionem Catechumenos baptizandi.

Factum alterum ejusdem naturæ est; etenim Nicephorus ait puerum illum hebræum principio non fuisse invitum, & baptismo initiatum cum ceteris templum ingressum accepisse divinum munus. Constantinopolitanus antistes, re per diligentem inquisitionem cognita, pueros, etiam Judæum, ad se venire compulit, isto autem interrogato, decrevit, *ut etiam in illo quod deesset juxta mysterii executionem compleretur.* Ita Historicus: quorum verborum duplex sensus esse potest; decrevit ut baptizaretur, quia jam annuerat; aut, decrevit ut confirmaretur, quia pueri veram intentionem habuerant, tamen tamquam finem ludum sibi, atque oblationem proposuissent.

Ad Genesum quod attinet, ejus quoque baptismum critici accensent fabulis. I. ob Scriptorum in facto narrando dissonantiam; nam Ado Viennensis ait Genesum baptizatum a Christiano Sacerdote in scenam inducto: alii baptizatum tradunt ab altero mimo; alii denique ab Angelo. II. ob istiusmodi narrationum ineptias; inverisimile quippe est Sacerdotem Christianum mimi rogatu conscendisse theatrum ac ludentibus operam suam locavisse; nec minus est inverisimile, angelum inter scenicos ludos exercuisse histrioniam, aut mimum admonuisse, ut serio baptizaret Genesum, cum potius admonendus esset, ut a re sacra in theatro facienda abstineret. Hæc critici. Verum ex præcitis Actis martyrum Ruinartii constat Genesum repente Deo inspirante credidisse, & *evocato presbytero & exorcista* baptizatum, completisque Sacramentorum mysteriis veluti per ludum raptum a militibus, & exhibitum Diocletiano, cum vere profiteretur Christianam fidem, fustibus cæsum, & a Plautiniano præfecto decollatum. Si evocatum dixeris presbyterum & exorcistam in medium theatri, dico appellari *presbyterum & exorcistam*, qui mimice horum induerant personam: quis enim evocasset ad sacrorum mysteriorum irrisum imbutos Christi fide ministros? At in eo casu affirmo Genesum non illa ablutione, sed fide, ac martyrio consecutum fuisse salutem. Si evocatos arbitraris ministros sacros, sive mala intentione tyranni, ut perciperent qua irrisione mysteria agerentur nostra, sive ab ipso Genesio, extra theatri locum profecto; quid tali in casu desideretur intentionis, non video. Ex æquivoco illo *presbyteri* vocabulo factum puto, ut quidam a mimo, quidam a sacerdote baptizatum Genesum existimaverint. Prudentissime in Romano Martyrologio repentina Genesii conversio, ac martyrium describitur die 25. Augusti, silentio missis baptis-

mi ministris. Tenuit eundem sylum Baronius ad annum CCCIII. num. 118. quamvis incaute Pagius ad hunc annum, num. x. scribat Baronium in Annal. de hoc Genesio nullum prorsus habere verbum.

Dioscorus, de quo Augustinus epist. 221., non *Architheater* erat, sed *Archiater*, ut legendum ex mss. melioris notæ observarunt PP. S. Mauri. Est autem Archiater idem, ac Prothomedicus. *Archiateros*, aut *Archiater* apud ICC. usitatissimum nomen est, ut liquet ex l. 9. & 10. de Profess. & medic. lib. 10. C. & l. 8. 12. 13. eodem tit. in Cod. Theodos. & l. unic. de comitib. *Archiater*. in eodem Cod. *Archiathrum* ego quidem nusquam hætenus legi. Nec Dioscorus mimice baptizatus est, sed voto se obligaverat Christianum fore, si ægrotantem filiam salvam videret; quod autem voverat, accepto beneficio dissimulabat exsolvere: quare excelsa Dei manu repentina primum cæcitate, deinde paralyti percussus omnem deposuit nugacitatem, ac factus fidelis consecutus est gratiam. Sed lege hujus conversionis narratorem disertissimum Augustinum.

Opp. 2. Joannes Chrysostomus hom. lxxxv. in Joannem pag. edit. Com. 444. ait: *Neque Angelus, neque Archangelus quicquam in his, quæ a Deo data sunt, efficiunt; sed Pater, Filius, & Spiritus sanctus omnia facit. Sacerdos & linguam & manus præbet: neque enim justum est propter alterius malitiam ad salutis nostræ symbola fide accedentes offendi.* Comparat etiam ibidem Chrysostomus sacerdotem impium asinæ Balaam, per quam locutus est Dominus; eademque similitudine utuntur alii Patres, maxime epist. 37. libri 2. Isidorus Pelusiota. II. De Consecrat. dist. 4. cap. *Baptismus*, habentur hæc verba desumpta ex Augustino Tract. v. in Joann. num. 18. *Non timeo adulterum, non ebrium, non homicidam; sed columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat.* III. Idem Augustinus lib. vii. de Baptismo cap. 53. num. 102. probat baptismum *cum simulatione & fallaciter* collatum: dubitatque utrum approbandus foret, *si totum ludicre & mimice & joculariter ageretur.* Quis autem intentionem esse affirmaverit in eo, qui præbet solummodo linguam ac dexteram? quis intentionem excogitaverit in asina Balaami? quis intentionem adesse dixerit in homine opus aliquod peragente fallaciter, mimice joculariter? Decretis itaque Patrum consonat hæreticorum assertum.

Resp. ad 1. scopum Chrysostomi esse demonstrare sacra ministrantium improbitatem non impedire virtutem Sacramentorum; *Quidquid enim* (inquit) *habet Sacerdos, solius Dei donum est.* Consulto ramen ait, *Præbet linguam*, ne quis arbitretur, se gerere omnino brutorum instar,

nec sine deliberatione proferre verba. Comparatio itaque asinæ Balaami eo tendit, ut com-
monstret, unde sint Dei munera, non ut exclu-
dat sacrorum ministrorum officia. In eadem ho-
milia æquiparat Chrysostomus Sacerdotes mini-
stris principum, inter quos sunt multi deteriores;
& nihilominus ob reverentiam principis, qui eos
proposuit, subditi nihil quales sint cogitant. Hinc
infert non esse vitam Sacerdotum a populis di-
judicandam: at ex eadem comparatione infertur,
nulla esse illorum mysteria non humano more
peracta; quemadmodum nulla sunt mandata my-
nistrorum principis, facta in somniis, aut cum
ludicra simulatione. Idem scopus erat Ildoro;
qui eo loci, *Rescribendum*, inquit, *quam celer-
rime duxi, nimirum, quod is qui initiatur, quan-
tum ad salutaria symbola spectat, ex improba Sa-
cerdotis vita nullo damno afficitur*. Quod opponi-
tur secundo loco, nihil probat. In emendatis
enim Decreti editionibus, ut in Romana anni
1582. in Lugdunensi an. 1717. in Rom. altera
anni 1726. cap. *Baptismus*, non habet *ebrium*,
sed *ebriosum*, atque ita legitur in Augustino:
Glossa quoque Decreti ibidem, *Consuetudinem*,
inquit, *notat hoc nomen, non actum*. Cum vi-
tiosa autem consuetudine minime pugnat inten-
tio, animique propositum. At illud quod se-
quitur nescio qua fronte ab hæreticis oppona-
tur, quum eo in loco S. Pater scribat progredi-
endum non esse aliqua temeritate sententiæ,
ubi non est aliqua determinatio plenarii Conci-
lii, & universalis Ecclesiæ consensus, adstruat-
que Sacramentorum efficaciam, & baptismi
validitatem independentem a fide; cum tamen
Novatores adversus generalium Synodorum de-
creta audeant intentionem explodere, omnem-
que vim Sacramenti statuunt in fide suscipien-
tium. Deinde quantum ad fallaciam atque si-
mulationem, dicimus Augustinum interpretan-
dum de simulatione fidei & unitatis Ecclesiæ,
non de simulatione intentionis, ut dicam pro-
xima positione. Quantum vero ad actionem lu-
dicram & mimicam; primo Augustinus nihil
definit, & ait implorandum esse *divinum judi-
cium per alicujus revelationis oraculum concordi
oratione, & impensis supplici devotione gemitibus*.
Atque iudicium istud modo per Ecclesiæ catho-
licæ oraculum prodiit. Præterea S. Pater præ-
cedenti num. quæstionem his verbis proposuerat,
*An acceptandum sit (baptisma) quod in mimo
datur, si quis existat, qui fideliter subito commo-
tus accipiat*: ubi supponit intentionem in mini-
stro, in suscipiente tantum ludicram irrisionem;
quo in casu si mimus commotus accipiat, ut
diximus de Genesio, & narratur de Ardalaone,
ratum esse Sacramentum ultro concedimus.

Opp. 3. Innocentius IV. scribens in III.
Decretal. cap. *Si quis puerum*, de Baptismo,

pag. edit. Francof. 455. 2. ait: *Non est necesse,
quod baptizans sciat quid sit Ecclesia, quid ba-
ptizatus, & unde sit, nec quod gerat in mente
facere quod facit Ecclesia, imo si contrarium gere-
ret in mente, scilicet non facere, quod facit Ec-
clesia, sed tamen facit, quia formam servat,
nihilominus baptizatus est*.

Respondent qui sententiam Catharini propu-
gnant, Innocentium IV. excludere tantum ne-
cessitatem intentionis internæ, quoniam imme-
diate sequitur, dummodo baptizare intendat. At
non eget Innocentius interprete. Statim enim
hæc subjicit: *Unde si aliquis in casu necessitatis
constitutus, vel etiam sine necessitate vadat ad
Saracenum, & dicat, Baptiza me, & doceat
eam formam, & illa Saracenus baptizet non cre-
dens per immersionem aliquid aliud fieri nisi ma-
desactionem, & non intendat eum baptizare, vel
etiam madesacere secundum intentionem petentis
baptismum, idest, ut baptismum operetur quic-
quid operari potest, & ipse baptizans tamquam
minister conferat, quod alii baptizantes conferunt,
vere baptizatus est; sed si hoc non intenderet, non
baptizaret*. En aperte Innocentius declarat,
quod Saracenus baptizans, si non intendat con-
ferre, quod conferunt alii baptizantes, Sacra-
mentum non conficit. Requirit ergo intentionem
internam; & quando ait ratum esse baptismum,
etiã si baptizans non intendat facere quod facit
Ecclesia, imo contrarium gerat in mente, non
est accipiendus de intentione conferendi bap-
tismum, sed de intentione effectus baptismi, sci-
licet etiã si non intendat, *ut baptismus operetur
quicquid operari potest*. Adde Commentaria In-
nocentii fuisse edita Lugduni, cum erat privatus
doctor, nec fuisse prædicta verba juris decretis
adscripita, nec unquam inserta cap. *Si quis pue-
rum*, et si oppositum contra omnium exemplarium
fidem scribat nuperus Auctor de Re Sacram. pag.
102. Immo Hyacinthus Serry, cujus omnia ar-
gumenta prædictus Auctor in hac quæst. accurate
collegit, & illustravit, de ministri int. pag. 19.
scribit: *In primis ea Innocentii IV. sententia,
quævis tandem illa sit, privati Doctoris est, non
Romani Pontificis, nec in Juris Canonici partem
venit*. Nec prætereundum est quod initio operis
sui monet ipsemet Innocentius, non omnia,
quæ scripsit, in Scholis esse tradenda, sed stu-
dio Camerae pro discussionibus, & definitioni-
bus caussarum reservanda. Ceterum cum In-
nocentius fuerit lumen limpidissimum decretorum,
quemadmodum eum appellat in suo opere de
nobilit. legum cap. 9. Florentinus Colucius;
quisquis illum adierit, percipiet illico, num
ejus sententia talis sit quæ nullo subterfugio possit
eludi, ut scribit memoratus, doctissimusque sen-
tentiæ Catharini patronus. At de hac sententia
postmodum.

IN ART. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2

Opp. 4. Hæreticorum opinio Theologicis quoque ratiociniis corroboratur. I. Si ut Sacramentum ratum sit pendet ab intentione, quisnam justificationis suæ certus erit, & gravi timore non macerabitur, cum nulli fas sit introspicere consilium, atque intentionem latitantem in animo ministrantium? II. Docent Catholici Sacramenta gratiam conferre *ex opere operato*: nequit ergo intentione ministri impediri illorum efficientia. III. Sacerdotes sunt dispensatores non solum Sacramentorum, sed etiam divini verbi. At ad efficientiam verbi non requiritur ulla intentio: igitur nec requiritur intentio ad validitatem Sacramentorum. IV. Non requiritur intentio in dispensatione Eucharistiæ: ergo neque in consecratione. V. Elementum, si ei verba accedant, absque ulla ministrantium intentione est signum sensibile; & consequenter est Sacramentum. VI. Regis orator ac minister officium explet suum per solam literarum exhibitionem: ergo & Sacerdos, qui fungitur *legatione pro Christo*, ministerium suum adimplet per solam exhibitionem divinatorum symbolorum.

Resp. ad 1. execrari nos dogma hæreticorum de certitudine gratiæ, refutatum lib. xiv. cap. ult. ac memoria repetere monitum Apostoli ad Philip. 11. 12. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini*. Nimiam vero animi nostri anxietatem temperamus intuitu divinæ misericordiæ, & passionis Christi, observatione præceptorum, & cura partes nostras implendi. Ita gradiendum esse contendimus, nec declinando ad dexteram inani fiducia, nec ad sinistram impia desperatione, sacris eloquiis edocti, pravum tenere iter superbia tumidos, & negligentia torpentes. Quod proxime sequitur, eluditur facillime; satemur siquidem Sacramenta conferre gratiam *ex opere operato*, sed negamus fieri istiusmodi opus absque intentione ministri; quoniam ex indifferenti materia ac forma nequit absque applicatione agentis opus aliquod perfici. Ad alterum respondemus inter ministrum verbi, & ministrum Sacramentorum latam esse disparitatem; verborum enim efficacia in sacris concionibus sita est in sola significatione verbis indita, neque effectum sortiuntur alium, nisi excitandi animum audientium ad fidem, ad contritionem, ad alias virtutes Christianas; & ideo quomodo-cumque proferantur, habere possunt sibi propriam efficientiam, quoniam absque intentione proferentis idem significant. At verba, quibus Sacramentum conficitur, *practica* sunt, & præter significationem habent insuper efficientiam aliam, & gratiam producant; cumque verba istiusmodi, ut liquet in absolutione Judicis, aut in Edicto Regis nulla sint, quando pronuntiantur absque libertate & consilio, sit in exemplo a Judice temulento, a Rege somniantem, iccirco

verba Sacramentum constituentia proferri debent actu humano, animique proposito. In quarta etiam objectione dispar ratio deprehenditur; nam dispensare est exhibere symbola; conficere autem Sacramentum est symbola per applicationem verborum humano actu peractam efficacia reddere & consecrare. Proximum argumentum expeditum est, modo repetamus, Sacramenta non esse signa invisibilis gratiæ *speculativa*, sed *practica*: nam signa istiusmodi non tam prolatione verborum, quam animi intentione perficiuntur. Obsectio postrema diluitur facta ministrorum Principis distinctione. Quibusdam enim imponitur solum præceptum exponendi principis voluntatem ut est nuntius, qui tantum nuntiat, & fisco prodit, de quo l. 1. §. ult. D. de jure fisc. legatus, qui pro Republica perorat, ut inquit Servius in 2. *Æneid.*, orator propterea dictus; præco, qui Senatus consulta pandit, aut publice legit, a præcinendo appellatus: atque hi ministri, dummodo nuntient, orent, clament, officio funguntur suo. Alii cum mandato principis habet potestatem, & jurisdictionem aliquam conjunctam, ut Judex, qui accepta potestate jus dicit, & finit, juxta Varro-nem lib. v. de lingua Lat. Prætor, Proconsul, Vicarius, Præfectus, Magister populi, Dictator, alique plurimi; & isti in proferenda sententia debent causam cognoscere, & operari cum intentione. Quis enim probaret sententiam judicis dormientis? Quis præfecto, aut prætori confecto crapula obtemperaret? Quis insanientis præfulis faceret imperata? Ministris suis Deum potestatem contulisse demonstratum est supra; ideoque non sunt de illo genere ministrorum, qui mandata tantum promulgant, sed de genere eorum, qui utentes ratione, & consilio, sententiis verbisque suis tribuunt stabilimentum ac firmitudinem.

PROPOSITIO II. Si in Ministro sit sola intentio faciendi ritum externum, geratque ille in animo suo latentem deliberationem non faciendi rem sacram, ut fieri solet in Christi Ecclesia, etiamsi materiam adhibeat, & formam proferat, nec contraria deliberatio aliqua externa irrisione se prodatur, nullum erit & irritum Sacramentum.

Probatum 1. Sacrosancta Concilia, ut diximus præcedenti propositione, præter materiam & formam, ad perficiendum Sacramentum necessariam requirunt, *intentionem faciendi, quod facit Ecclesia*. Igitur præter positionem externi ritus exigunt interioris animi deliberationem diversam a deliberatione exercendi ipsum ritum externum. Probatum consequentia: ut enim scribit Catharinus intentio ponendi ritum externum ab actu, quo servatur Ecclesiæ forma, inseparabilis est, *Quis enim vigilans facit aliquid,*

quod facere non intendat? inquit pag. 208. idem Catharinus. Concilia autem præter observationem ritus, & pronunciationem formæ, requirunt expresse intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ait enim Eugenius in Instr. Arm. Tom. xiii. Conc. pag. 535. *In casu autem necessitatis, non solum Sacerdos vel Diaconus, sed etiam paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia.* Itaque Concilia præter intentionem a celebratione externi ritus inseparabilem, necessariam existimant intentionem internam, & peragendi rem sacram, quæ ab externo ritu sejungi potest.

Respondent 1. adversarii cum Contensonio pag. 187. decipi sententiæ nostræ assertores sophistica æquivocatione, & confundere id quod facit Ecclesia cum eo quod intendit Ecclesia; Ecclesiam peragere ritum externum sacram in certa materia, & forma; intendere autem sanctificationem hominum, ad quam sacra signa fuere instituta. Qui ergo externum peragit ritum, habet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, etsi non intendat facere quod intendit Ecclesia. Revera inquit præclarus Vindex Catharini pag. 87. *Si quis diceret, a Tridentina Synodo definitum est requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia; sed Ecclesia facit ritum externum, ut deleatur originale peccatum; ergo necessaria est intentio delendi peccatum originale; teneret ne istiusmodi illatio?* Nequaquam. Aliud ergo requiritur ad rectitudinem intentionis, aliud ad perfectionem Sacramenti: ad illam necessaria est intentio operis; ad istam vero intentio effectus, ut præclare Doctor Angelicus in iv. dist. vi. q. 1. quæstiunc. 2. ad 1. Similia eruditus Auctor Operis de re Sacram. pag. 112.

Verum hæc mihi homini pinguis Minervæ nullatenus satisfaciunt. Principio enim Ecclesia non facit ritum externum utcumque, atque, ut in scholis loquimur, *materialiter*, sed ritum externum religiosum ac sacram. Sacramentum enim, etiam *ut Sacramentum*, non fit a solo Deo, sed a ministris Ecclesiæ operantibus nomine principalis auctoris Christi Jesu, alioqui non se gererent tanquam Dei ministri. Si ergo fatentibus adversariis requiritur in ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia; tamen non requiratur intentio producendi effectum Sacramentorum, attamen erit necessaria intentio faciendi rem ut divinam & sacram, non duntaxat ut exteriorem ceremoniam. II. Quotiescunque intenditur aliquid, quod virtute sua producit effectum, non est necessaria explicita intentio ejusdem effectus, sed est tamen necessaria, (si actus humanus sit) intentio ponendi causam, ex qua idem effectus producitur; quemadmodum

si medicamentum aliquod, inquit Salmaticenses, ad sanitatem præstandam efficax sit, necessarium non est, ut sanetur ægrotus, medicum velle sanare; at necessarium est tamen, ut faciat exhibeatque medicamentum. Porro Sacramenta sunt signa efficacia gratiæ, eamque producant suapte virtute, non ut signa cujusque generis, sed ut signa sacra & divina: atque juxta sacrorum Conciliorum definitionem perficiuntur intentione ministri. Itaque in ministro requiritur intentio faciendi Sacramentum ut aliquod divinum, sacramque signum, quamvis necessaria non sit intentio producendi gratiam, quam virtute sua Sacramenta tanquam signa sacra producant. III. Eadem est laudato in loco Angelici Præceptoris sententia; inquit enim: *Quamvis in Sacramento requiratur intentio faciendi quod facit Ecclesia; non tamen requiritur, quasi de necessitate Sacramenti facere quod facit Ecclesia propter quod facit Ecclesia.* Quid ista, quæso, ad Catharini sententiam? Planissimus sensus est. Ecclesia facit rem sacram, eamque facit propter delenda peccata; & in ministro requiritur intentio faciendi rem sacram, idque necessarium est ad perficiendum Sacramentum; quamvis necessaria non sit intentio delendi peccata, quod non ad Sacramentum pertinet, sed ad rectitudinem intentionis. Et quamvis S. Thomæ verba satis perspicua sint, majorem tamen habent lucem, si conferantur cum iis, quæ habet 3. p. q. 64. art. 10. ubi objicit sibi illud idem, quod nobis opponunt Adversarii, dicens: *Videtur quod intentio recta ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiæ: sed intentio Ecclesiæ semper est recta: ergo de necessitate ad Sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.* Huic autem objectioni ita respondet: *Ad primum ergo dicendum, quod Ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad Sacramenti perfectionem, & quantum ad Sacramenti usum: sed prima rectitudo perficit Sacramentum, secunda operatur ad meritum; & ideo minister qui conformat intentionem suam Ecclesiæ quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem Sacramentum, sed non sibi ad meritum.* Ad perfectionem ergo Sacramenti idem S. Thomas requirit, ut minister conformet se rectitudini Ecclesiæ intendenti perficere Sacramentum, licet necessarium non sit, ut se conformet Ecclesiæ intendenti quoque Sacramentorum effectum, idest remissionem peccati.

At progrediamur ad alteram thesisi confirmationem. Tridentina Synodus sess. xiv. cap. vi. definit non perfici Sacramentum Pœnitentiæ, *si Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit.* Hoc sane in loco duo requirit in Sacerdote Synodus Œcumenica, videlicet, *animum serio*

serio agendi, &, animum vere absolvendi. Per animum vero *serio agendi* nequit sancta Synodus intelligere aliud, quam intentionem peragendi serio ritum externum. Per intentionem ergo *vere absolvendi* intelligit intentionem aliquam diversam ab intentione peragendi serio ritum externum. Hæc autem intentio quænam erit, nisi intentio faciendi *Sacramentum, ut Sacramentum?*

Respondet Contensonius pag. 213. hoc argumento sententiam suam confirmari: etenim, inquit, sententia judicis sedentis pro tribunali serio prolata habetur ut valida, quicquid iudex interius intendat ac molitur. Idem ergo iudicium ferendum erit de Sacerdote absolvente. P. Serry pag. 90. & Auctor Operis de Re Sacram. pag. 112. inquit, non id a Concilio definitum, ut Sacerdos debeat intendere remissionem peccatorum, inde enim sequeretur requiri intentionem producendi effectum; sed a Tridentino confixum esse errorem Lutheri omnem efficaciam tribuentis fidei suscipientium, & asserentis ratum Sacramentum etiam mimice collatum, datamque joco absolutionem; & consequenter nihil aliud a sacrosancta Synodo præscribi, quam formæ absolutionis rectam pronuntiationem. Adhibet idem responsum Gaspar Juenin cit. art. 3. §. 1. quod confirmat verbis, quæ ibidem a Concilio subjiciuntur: *Is esset salutis suæ negligentissimus, qui Sacerdotem jocosè absolventem cognosceret, & non alium serio agentem requireret.*

Quamquam tamen hæc tanta confidentia respondent, ut scribant futilem esse argumentationem nostram, asserantque nos prava canonis intelligentia aut fallere, aut falli; utinam non ipsi potius fallantur, quos ab animo fallendi arbitror esse alienos. I. Enimvero quod respondet Contensonius, iudicio clarissimorum Theologorum absurdum est, errorisque plenissimum. Doctrina quippe est ineluctabilis nullum actum judiciale esse validum in foro conscientiæ, si fiat absque interno consensu; tamen in externo foro validus reputetur. Quid ergo habet similis comparationis valor sententiæ absolventis in foro fori cum valore sententiæ absolventis etiam in foro interno? In externo foro absolutio est valida, si serio proferatur sententia a iudice; nulla est si proferatur ludice & mimice. In foro igitur interiori valida erit, si sit interior deliberatio absolvendi; irrita ac nulla, si desit. II. Confixum a Tridentino errorem Lutheri, ultro fateor: sed quod spectat ad absolutionem joco datam, proscriptum est hæreticum dogma illis verbis, *si Sacerdoti desit animus serio agendi*; sequentibus autem aliquid aliud portenditur. Quid illud sit, videor mihi percipere ex ipso capite Tridentini, ubi definit absolutionem

Sacerdotis non esse solum nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad insiar actus iudicialis, qui ab ipso, velut a iudice sententia, pronuntiatur. Duo ergo asserbat Lutherus, unum valere Sacramentum etiam collatum mimice; alterum, Sacerdotem non exercere actum aliquem iudiciale, sed tantum declarare remissa esse peccata; uterque namque error fuit ex impuro illo fonte nefarii dogmatis, fidei dumtaxat sanctificandi vim adscribentis. Itaque Concilium declarans nullum Sacramentum Pœnitentiæ, *si Sacerdoti desit animus serio agendi*, damnat errorem Lutheri affirmantis Sacerdotem etiam jocosè absolvere, & requirit intentionem serio peragendi ritum externum: dum vero addit, *si desit animus vere absolvendi*, damnat dogma Lutheri asserentis Sacerdotem non habere iudicis auctoritatem, neque absolvere, sed tantum declarare remissa esse peccata; ideoque sancta Synodus præter intentionem illam externam, quæ fita est in seria pronuntiatione formæ absolutionis, exigit intentionem *vere absolvendi*, sive intentionem internam exercendi actum iudiciale. III. Revera si desit interior animus absolvendi, non exercetur actus iudicialis in foro interno: aliud quippe est velle exterius proferre verba, aliud est velle revera absolvere, & exercere in foro interiori actum iudiciale. Si ergo Sacerdos velit exterius pronuntiare verba, interius autem dicat, *Nolo absolvere*; quo pacto actum iudiciale exercebit, & vere absolveret? Nec nos proinde adstruimus necessitatem intentionis *explicite* remittendi peccata; sed necessitatem intentionis internæ conficiendi cum prolatione formæ absolutionis, & applicationis ejusdem ad actus pœnitentis, verum ac proprium Sacramentum, cujus virtute remittuntur peccata; ut explicatum est paullo supra. IV. Etiam si Tridentina Synodus hoc unum definisset, ratum non esse Sacramentum joco collatum; nescio quodnam effugium hinc eruerent Vindices Catharini. Non solum enim videtur Concilium damnare irrisionem, quæ se prodat exterius, ut autumant adversarii, sed qualemcumque irrisionem etiam internam; primo, quia absolute inquit, *si desit animus serio agendi*; deinde, quia licet Lutherus eo arrogantia devenerit, ut dixerit ratum Sacramentum mimice, & externo joco peractum; ceteri tamen Novatores emollientes Lutheranum deliramentum affirmavere non officere Sacramentis *subfannationem internam*; ut liquet ex Calvino in Antidoto Concil. Trid. ad can. xi. sessionis vii. & ex Kemnitio in Examine ejusdem canonis: postremo quia apud Deum non minus subfannator est qui irridet animo, quam fit qui ludit fictione externa; ac juxta Doctrinam Catholicam *animus serio*

serio agendi non requiritur ad excitandam fidem sono verborum, sed ad conficiendam rem sacram actu humano, consilioque rationis. Ergo Sacramento officit quoque subsannatio tantum interna. At qui intus in corde suo statuit, *Nolo consecrare, nolo absolvere*, nonne intus simulat, nonne intus actionem sacram subsannat? Itaque non habet intentionem & animum serio agendi. V. Postremo qui in corde suo ita statuit, *Nolo baptizare, nolo absolvere*, statuit quoque in corde suo simulare externo ritu quod facit Ecclesia. Qui autem statuit simulare, quod facit Ecclesia, non habet intentionem istud serio agendi. Igitur non habet intentionem serio agendi, qui ita in corde suo decernit, *Nolo baptizare, nolo absolvere*.

Prob. propositio etiam sacris literis thesi præcedenti productis, ex quibus liquet Sacerdotes esse ministros Christi, & tales, quibus collata est conficiendi Sacramenta potestas, ut legitur Joan. xx. & in priori Ep. ad Corinth. iv. 1. Tales profecto ministri debent agere Christi nomine, debent exercere in aliquo Sacramento actum judicalem, debent consecrare subjectam materiam. Id vero cum sola intentione externi ritus quomodo consistat, profecto non video. Non ergo sufficiens est hæc tantum intentio. Minorem probo; quoniam opus peractum cum nuda intentione ritus externi est indifferens, ut sit peractum nomine Christi, aut nomine alterius cuiuspiam, præsertim quando nullum Dei, aut Christi nomen in forma Sacramentali pronuntiatur, ut in Eucharistia panis consecratione: est præterea indifferens ut sit opus sacrum, aut profanum, uti ostendam infra; est denique indifferens ut sit actus judicialis exercitus tantum in foro externo, an in foro externo & interno. Si ergo in Sacramentis conficiendis necessaria est intentio, qua Sacramentum perficiatur nomine Christi, qua conficiatur res sacra, qua exerceatur judicialis actus; sufficiens non erit ad Sacramentum perficiendum nuda intentio ritus externi.

Resp. Hyacinthus Serry pag. 134. aliud requiri ad validam Sacramentorum dispensationem, aliud ad religiosam, & piam. Ad primum satis est, si serio prudenterque id velit homo minister, quod uti sacrum est institutum a Christo: ad alterum necessarium insuper est, ut quod fidelibus administrat, tale velit esse, quod Christus instituit; & ratio decretoria est, quia non habet ritus illi a ministrantium ingenio, quod sacri sint; quod Sacramentales sint, sed a Christo institutore, legislatore, atque magistro. At Pater Le-Droint pag. 99. non solum eadem reponit, verum etiam probatione nostra sententiam communit suam, quoniam solus Deus in celebratione sacrorum mysteriorum gratiam operatur,

nec aliud sunt hominis ministrantis partes, quam illud exterius exequi, quod est divinitus imperatum. Addit seq. pag. esse merum ineptumque cavillum eorum, qui dicunt illum non esse ministrum Sacramenti, qui suam interius cohibet intentionem, suoque operi reluctatur: nam si ponit ritum externum, quomodo non vult conficere Sacramentum? Nonne insipientis esset ignem stuppæ admoveere, & interius dicere, *Nolo ut ignis comburat stuppam?* aut semen mandare terræ, & interno animo id statuere, *Nolo semen esse fructiferum?* Ita penitus esset insanus, qui serio externum ritum celebraret, interius autem diceret, *Nolo conficere Sacramentum*.

His nos nequaquam possumus acquiescere. I. Falsum est externos ritus habere a solo Christo institutore, ut sint Sacramentales & sacri; non enim Christus per se, sed per ministros Sacramenta operatur, nec per ministros quoscunque, sed per ministros præditos potestate. Si ergo hi nolint conficere rem sacram, non conficiunt: quemadmodum si Christus det alicui potestatem miraculorum, quamvis miracula virtute Christi patrentur, si minister verbotenus diceret mortuo, *Surge*, in corde autem suo, *Ne surgas*, nequaquam uteretur potestate a Domino accepta, nec mortuus resurgeret, ut recte animadvertit Suarezius. Ac præterea si sola institutio Christi sufficit, ut res sit sacra; cur sacra non est, si peragatur a mimo? cur non est sacra, si desint circumstantiæ, & quis mysteria celebret in theatro, in platea? Quia, inquiunt, Sacramenta perfici debent humano more, ideoque animo serio agendi. Recte quidem: igitur etiam ab animo agentis, non a solo Christo legislatore pendet, ut externi ritus sacri, & Sacramentales sint. II. Deus quidem gratiam operatur in Sacramento, & huic sua divina virtus existit, nec necessaria est in ministro intentio producendi gratiam, quam Sacramentum efficit virtute sua. At Sacramentum non producit ipsam gratiam, ut est ritus tantum externus, sed *formaliter* ut est Sacramentum. Si ergo ad perficiendum Sacramentum requiritur intentio ministri, ut fides docet; ad hoc ut ritus externus sit Sacramentum habens in se virtutem producendi gratiam, requiritur in ministro intentio faciendi ritum externum *formaliter* ut Sacramentum. III. Si combustio, segetumque procreatio esset opus aliquod *morale* habens efficientiam a consilio operantis; ignis applicatus stuppæ ab eo qui diceret, *Nolo ut comburas*, non esset elementum adurens, & granum tritici mandatum terræ ab agricola, qui diceret, *Nolo ut sis semen fructiferum*, non esset semen. Atqui Sacramentum est opus *morale*, quod perficitur proposito ministrantium: igitur si ministrans ponendo externum ritum, intus dicat, *Nolo Sacramentum conficere*, ritus externus non

non erit Sacramentum . IV. Si ratiocinatio nostra est merum ineptumque cavillum, & non est potius cavillatio allatum exemplum ignis ac seminis; nonne eadem ratione heterodoxi poterunt argutari dicentes; si mimus stuppæ apponat ignem, combutitur, si joco agricola semen projiciat, illud germinat; igitur si minister ludicre profundat aquam, baptizat? Non id assentientur adversarii, & reponent dispare esse rationem, in applicando causam naturalem, & in efficiendo opus morale. Fateantur ergo se potius esse cavillatores, qui exempla adversus nos adhibent hujuscemodi, & patiantur & nos respondere, discrimen esse maximum inter ritum solummodo externum, & ritum sacrum.

Insuper thesis nostra confirmatur propositione xxviii. inter damnatas ab Alexand. VIII. die 7. Decembris anno 1690. *Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero, in corde suo, apud se resolvit, Non intendo facere quod facit Ecclesia.* Poterat ne expressius contraria sententia, ut a recentioribus propugnatur, rejici ac reprobari?

Gaspar Juenin primo respondet Canonistas Gallos, multosque alios in Christianis provinciis non habere tamquam ratum decretum ullum Transalpinum, nisi ab ipso Papa immediate emanaverit, judicia autem a Romana Inquisitione lata per se, etiam quoad forum internum, Gallos non obligare. Deinde ait propositionem, prout jacet, falsam esse; pronuntiatur enim de quocunque ritu externo sive serio, sive mimice peracto, ideoque merito damnatam in sensu Lutheri, cujus prava dogmata quidam per Belgium temere renovabant. Hoc idem reponit expolitus Auctor Op. de Re Sacram. pag. 113. & Hyacinthus Serry in Vind. vin. pag. 109. Is ultro juramento testatur se nonnullos primæ notæ præfules consuluisse, qui affirmavere in ea propositione longe aliud a Catharini systemate reprobari. Addit, si istud fuisset proscriptum, nequaquam ausos fuisse illud propugnare prædictum Jueninum Doctorem Sorbonicum in Commentario Historico nunquam a Romana Sede damnato, nec Franciscum Genettum in Theologia Morali Clementi XI. nuncupata. Addit quoque promulgatam anno 1725. jubente Benedicto XIII. Summam Alexandrinam, in qua Tom. I. pag. 32. expressè traditur sententia, quam ipse vindicat. Commemoraverat pag. 33. Natalem Alexandrum, qui etiam post damnatam propositionem, ac nostra fere ætate floruit in literaria Republica.

Verum prior Juenini responsio facili ratione convellitur. Principio enim si ita fas est opinari Gallis theologis, non tale ingenium est nobis, qui Romana decreta æquiori veneratione prosequimur. Illud etiam a Theologis tali calamo

urentibus scire peroptamus, undenam sit, quod ubi decreta Romæ emanata pro se faciunt, eadem excubunt, urgent, amplificant; ubi autem adversantur sibi, eadem inofficiose dimittunt? Præterea, etsi in proscriptione illarum propositionum nullam Romanus Pontifex sententiam pronunciasset; non est tamen supremæ Inquisitionis Senatus aliquis confessus infimi subsellii Theologorum, sed Purpuratorum Patrum, viro- rumque plurium doctrinæ laude præstantium; quorum decretis nulla comparanda est cujusque privati Scriptoris auctoritas. Illius præterea Congregationis Præses est Summus Pontifex, qui hoc præsertim in casu commisit quidem xxxi. propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, sed, ut legitur in decreto, idem Sanctissimus Pontifex, suffragiis Inquisitorum, & Consultorum mature consideratis, prædictas propositiones proscripsit. II. Non est melioris notæ responsio altera; siquidem cur iterum ambiguo verborum complexu damnare hæreticam assertio- nem, tam perspicue ab Œcumenica Synodo anathemate confixam? Deinde figmentum singulare est, suspicari latentem Novatorum hæresim de mimica administratione Sacramentorum, ubi hujus hæresis nec minimum extat vestigium. At hæc propositio ab Alex. damnata non est, ut inquirunt, crude prolata, æquivocis contexta ver- bis, & enuntiata de quolibet ritu externo etiam jocosè peracto; sed diserte, singillatim, appositè exprimit oblationem animi, oppositamque in- tentionem, non exteriori ludificatione apertam, sed secreta fraude conceptam, animoque delite- scentem; & ne eludi queat futile cavillatione, non uno, sed vocabulis tribus, illa sola interior oblatio expressa est, INTUS. IN CORDE SUO. APUD SE. Insuper cum nonnulli ex Theologis nostris Lovaniensibus intentionem ex- ternam propugnassent, secuti Farvacquesium, quo nemo validius pro ea decertavit, emanato ta- men S. Inquisitionis decreto, quamquam optime noscerent doctrinam per Belgium manantem, qui postmodum scripta edidere, exuerunt penitus pla- citum Farvacquesii, tanquam ab Alexan. VIII. eliminatum, ut constat ex Leonardo Vanroy Tom. IV. pag. 57. & Aurelio Piette Tom. V. p. 257. Tandem Franciscus Henno Belga Theo- logus Tract. 1. de Sacram. disp. iv. q. 2. art. 2. pag. edit. Ven. 258. *Dicta propositio, inquit, de- sumpta est ex thesi cujusdam Doctoris mihi cogniti, & familiaris, qui præcise adversariorum senten- tiam substinebat.* III. Nihil efficit responsio pos- trema. Qua enim libertate Juenin sententiam propugnet suam, apparet ex dictis. In Genetto Tom. 112. Tract. 1. cap. 4. nil traditur de in-
ten-

tentione, quod communi opinioni repugnet: in Resolut. autem casuum in Append. pag. 35. ait ille quidem sufficere exteriorem consensum in collatione baptismatis, sed loquitur de intentione subjecti, non autem ministri: qua in re nulla est difficultas. Resolutionem aliquam juxta sententiam oppositam nostræ, nisi cæcus sum penitus, in Veneta edit. non video. Si expuncta sit, in adversarios recidit objectio. Natalis Alex. lib. 2. Theologiæ Moralis de Sacram. in gen. art. 3. Regula 1. pag. edit. Parisiensis 186. postquam plura de sententia Catharini scripserat, Cum tamen, inquit, alii sententiam Catharini rejiciant, in eaque hypothese, quam exprimit regula, cujus in explicatione versamur, iterandum censeant Sacramentum, saltem sub conditione, quod id tutius sit, nullique periculo obnoxium videatur, consultius esse existimo, si quando casus emergerit in regula expressus, ut Sacerdotes in hac ambiguitate questionis Episcopum rogent, quid facto opus sit, Episcopus vero si res moram patiat, & necesse judicet, Sedem Apostolicam consulat. Si Consultores aliqui significarunt Patri Serry non peti anathema sententiam Catharini; de ea illud idem protulere judicium, quale diximus hujus disputationis exordio tulisse olim Vasquesium, nuperque Tournelium. Quantum ad Summam Alexandrinam, videtur nobis excludi eo loci necessitatem intentionis finis, non Sacramenti, & mentem perditissimi illius Sacerdotis exereentis magicas artes, & habentis intentionem infantes sibi oblatos devovendi diabolo, fuisse relictam, (ut verbis utar Sancti Thomæ) quantum ad Sacramenti perfectionem, non quantum ad Sacramenti usum: superstitiosi quippe, & malefici abutuntur rebus, quas recte sciunt a nobis haberi ut sacras, & intendunt id facere in diabolicis initiationibus, quod nos in sacris mysteriis peragimus, Sacerdotales vestes, lustralem aquam, Scripturæ verba sacrilegio usurpantes, non indumenta, quæ norant esse profana, lymphasque, suffumigationes, ritusque communes. Atque ita intendunt simul Sacramenta conficere, illisque ad perniciem abuti. Quamobrem probatam minime inficiamur baptismum collatum ab homine hujus fursuris, Ludovico Gausredo Parocho Massiliensi, cujus gesta nobis objectat illustrius Serrius cap. vi. pag. 45. Ceterum haud inusitatum est probari, iterumque cudi Auctorum volumina, etsi aliquid comprehendant erroneum, ob alia plurima utilia, & castigata conscripta: ob quæ fortassis (absit censura verbo) permittuntur Juenini Commentarius Historicus, & erudite quorundam aliorum elucubrationes. IV. Uno denique verbo poterant prædicta dispungi, nulla siquidem accedit probabilitas libris junioris cujuslibet, ex quo non constet illius opinionem rejectam esse a Sede Apostolica, ut constet ex

prop. 27. damnata ab Alexandro VII. die 24. Sept. anno 1665. ideoque non perinde Juenini, aut alterius cuiuspiam sententia censenda est improbabilis, quod illam expresse Sedes Apostolica non rejecerit.

Uterius accedit robur assertioni nostræ ex propositione 1. inter proscriptas ab Innoc. XI. die 2. Martii anno 1679. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.* At tutior est sententia, quæ propugnat necessariam esse ad valorem Sacramenti intentionem internam a nobis expositam. Illicitum est ergo sequi opinionem probabilem intentionis externæ (si probabilis est tamen,) tutiore, quam nos propugnamus, relicta. Movit argumentum illud etiam per insignem Theologum Ludovicum Habert Tom. v. pagina. 75. sive Tractat. de Sacrament. in gen. cap. xiii.

Resp. adversæ sententiæ patroni cum erudito Contensonio p. 216. imo opinionem nostram nec tutam esse, nec remotam ab iteratorum Sacramentorum sacrilegio. Quid vero, addunt alii, probabilius quam sententia ab Augustino tradita, propugnata a S. Thoma, expresse ab Innoc. IV. definita, & quam secuti sunt viri omni exceptione majores, Magister sent. Paludanus, Javellus, Farvacques, alique quamplurimi?

At persistit adhuc præcedens argumentatio. I. Tutior esse sententiam nostram hinc liquet, quod validum esse Sacramentum interiori intentione collatum, nullos adversariorum negat, validum esse collatum cum sola intentione externa negat Theologorum pars major; nullo autem iterationis sacrilegio obnoxium est, quod majori consensione ratum existimatur. Deinde, ut liberalis sim, & aliquam tribuam sententiæ oppositæ probabilitatem; nonne vitaretur iterationis sacrilegium, si iterum conficeretur Sacramentum sub conditione, ut innuit paulo supra Natalis Alexander? Ex quo insuper idem Alexander satius putet consulere Episcopos, Sedemque Apostolicam, quod etiam asseruit Farvacques p. 128. quid colligitur, nisi sententiam nostram ex adversariorum confessione esse revera tutiorem? II. Quod gloriantur de Augustini, Thomæ, & Innocentii IV. patrocinio, eorum confidentia est: quippe Augustinus de fallacia ac simulatione intentionis, præsertim ministrantium, ut infra dicam, nec verbum quidem. De Sancto autem Thoma rectius judicium proferunt Cajetanus, Soto, Gonet, Sylvius, & ne innumeros innuam: Collegium Salmaticensium. Quantum vero in explicandis verbis Innocentii alucinatur supra ostendi, & paulo post accuratius evincam. Magistri sententiarum velle audire verba; si enim depromantur ex iv. dist. vi. §. *Solet*, loquitur eo in loco de intentione regenerationis & si-

& finis; quemadmodum ratiocinatur Estius dist. 1. §. 23. tanta verborum perspicuitate, ut mirum sit doctissimum Contensium pag. 169. inter suos connumerasse ipsum Estium, illi aperitissime repugnantem. Nego etiam Paludanum adversariis nostris penitus consentire, idemque opinor de Angelo Clavasio; ac subscribo in hac parte Vasquez cit. disput. 118. cap. 2. n. 21. quamquam revera nonnullos in Catharini partes descendisse haud inficiat. III. Quicquid Antiquiores fuerint opinati; præclusam contendimus sententiarum libertatem, posteaquam accessit Pontificis, ac supra productæ definitionis auctoritas.

Præterea positionem nostram confirmo ex Innocentio IV. in eodem Comment. ad Cap. *Si quis puerum*, ubi adversarii indubitatum existimant Jurisconsultum illum clarissimum Catharino adherere. Verum ego ex Innocentio ad hunc modum plecto syllogisticum ratiocinium. Si vera sit sententia quam oppugnamus, baptizans puerum, veramque formam pronuntians, quam adhibet Christi Ecclesia, sed perperam fide credens formam hanc falsam esse (quod facile sibi persuadere potest hæreticus aut Arianus, aut Paulianista) ideoque dicens in corde suo, *Nolo pronuntiare veram formam, nolo conficere Sacramentum*, baptizaret ne puerum illum? Qui dubitas, inquit adversarii? Baptizaret utique, si serio veram formam pronuntiaret. At Innocentius IV. sentit oppositum, docetque in hac hypothese nullum esse baptismum; neque ex alio capite, quam ex defectu intentionis adhibendi formam illam, qua baptizans putat perfici Sacramentum. Igitur Innocentius manifeste adversariis nostris repugnat. Constat hujus ratiocinis vis ex verbis Innocentii ita num. 2. scribentis: *Si veram formam dicat, & non credat illam veram formam, sed aliam, non erit baptizatus; & hoc ideo, quia non intendit baptizare, quod ex eo apparet, quia formam veram dicere non intendit*. Rursum, si omnia juxta Ecclesiæ ritum adhiberentur, minister vero ita statueret in animo, *Nolo facere rem sacram, sed abluere tantummodo corpus, ut sit in thermis, vel balneis; validum ne erit baptismus? Validissimum, inquit. At non ita Innocentius, qui eo loci num. 8. scribit: Nota quod ad hoc quod aliquis baptizatus sit, necessarium est, quod baptizans intendat baptizare, non tantum balneare, vel carnes lavare*. Perperam ergo Innocentius in adversantium partes invitus trahitur.

Respondent Innocentium ibidem asserere ratum baptismum, quamvis minister non gerat in mente facere, quod facit Ecclesia; imo si contrarium gereret in mente, scilicet non facere quod facit Ecclesia, sed tamen facit quia formam servat, ni-

Berti Theol. Tom. VI.

hilominus baptizatus est, dummodo baptizare minister intendat.

At hæc ineptæ sunt elusiones. I. quia Innocentius illis verbis *dummodo baptizare intendat*, exprimit intentionem faciendi rem sacram; distinguit enim, ut constat ex dictis, inter *baptizare, & lavare*. II. quia dum ait necessariam non esse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, loquitur duntaxat de intentione effectus, sive, ut loquitur S. Thomas, de intentione faciendi quod facit Ecclesia propter quod facit Ecclesia: explicans enim Innocentius seipsum ait valere baptismum, etiam si baptizans non intendat baptizare secundum intentionem petentis baptismum, id est, ut baptismus operetur, quidquid operari potest. III. quia si Innocentius explicandus esset juxta adversariorum nostrorum sensum, nec necessaria esset intentio faciendi ritum externum. Ecclesia namque in eorum sententia peragit tantum ritum externum; ideoque si per Innocentium necessaria non est intentio faciendi quod facit Ecclesia, nec intentio faciendi ritum externum erit necessaria. IV. quia Innocentius addit ministrum non baptizare, si non intendat conferre quod alii baptizantes conferunt, ideoque necessariam putat intentionem implicitam etiam effectus, quamvis recte asserat non requiri intentionem effectus explicitam. Intentio autem istiusmodi est sola intentio faciendi rem ut sacram, quia tantum ut sacra producit effectum. Vide quæ diximus ad probationem hujus thesisi priorem. V. quia adversantium aliqui, ac præsertim nuperus Scriptor, dum ajunt verba, quæ obijciuntur, esse Innocentii III. & ab Innocentio IV. adscripta solemnibus juris decretis, scilicet cap. *Si quis puerum*, nimiam fidem, aut oscitantiam præferunt: quippe cap. *Si quis puerum*, nec ex Innocentio III. nec ex Innocentio IV. depromptum est, sed ex Alexandro III. verba autem Innocentii IV. nunquam inserta fuere juris decretis: unde lectorem merito, ne cuiuslibet fidem præbeat, sed ut adeat fontes, commonescimus.

Ad hæc probatur conclusio ex Rubricis Missalis Romani de defectibus in celebratione Missarum occurrentibus §. VII. ubi legitur: *Si quis habet coram se undecim hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio*. Sed in tali casu est materia, prolatio formæ, & intentio ritus externi, quæ intentio a prolatione formæ deliberate perfecta inseparabilis est. Ergo præter materiam, formam, & intentionem externam, alia intentio ad consecrationem est necessaria. Insuper, si determinet illas decem quas consecrare intendit, illæ decem consecratæ sunt; Undecima autem,

F f quam-

quamvis coram posita, non est consecrata. Determinatio itaque, per quam Sacerdos intus discernat, *Nolo consecrare undecimam illam hostiam*, facit ne consecrata sit, quamvis externus ritus juxta Ecclesiae consuetudinem peragatur.

Respondet eruditus Auctor de Re Sacramen. pag. 114. Missalis Romani Rubricas non esse leges Ecclesiasticas, utpote collectas ex Theologorum Scholasticorum opinionibus. Addit in iisdem Rubricis quaedam haberi, quae Theologorum iudicio incerta, vel falsa sunt: incertum est enim quod §. 111. legitur, non confici Sacramentum, *si panis non sit triticeus*: cum plures affirmant idoneam esse Eucharistiae materiam panem ex grano quolibet sub frumenti genere contento, ut ex spleta, hordeo, &c. Falsum vero, omnibusque Orientalium Euchologiis contrarium, quod legitur §. v. post verba consecrationis, quibus utimur in Ecclesia Romana, *Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma consecrationis, non conficeret Sacramentum*: cum indubitatum sit Orientales singula verba consecrationis Calicis non pronuntiare. Inquit praeterea etiam in Breviario Romano plura recitari, quae revocantur in dubium. Respondet tandem insanum fore, & perridiculum consilium illud celebrantis: nam si revera vult consecrare tantum decem, cur undecimam ab altari nona removet? Si non removet, peragere vult externum ritum divinitus imperatum, & omnes undecim hostiae sunt consecratae.

Ceterum prior responsio infirma admodum est; quanta enim diligentia Rubricae fuerint dispositae, apparet ex constitutionibus Pontificum, quae Missali Romano solent praeponi: easdemque Rubricas contineri in Missali Parisiensi edito ab Archiepiscopis Francisco de Gondy, Harduino de Perefix, Francisco de Harlay, & Cardinale de Noailles, necnon in plerisque Missalibus aliarum Dioecesium, testatur pag. 76. Habertus. Quare videtur superior sententia non alicujus Scholastici, sed Ecclesiae; nec desunt qui illam inter fidei decreta connumerent, ut Sylvius, & Henno. Et si datur autem, collectam esse explicitis Scholasticorum; nemo saltem negabit inter Scholasticos sententiam nostram esse communior, & sententiae Catharini praepositam a Rubricarum Auctoribus. II. Non est melioris notae responsio insequens: enimvero quod §. 111. asseratur pro materia Eucharistiae solus panis triticeus, id conforme est Florentino Concilio, & decreto Eugenii IV. Tom. xiii. Conc. pag. 536. Non potest ergo hac in re incerta dici rubricam nisi incertum asseratur decretum irreformabile, quod si aliquis opinetur cum Cajetano necessariam materiam Eucharistiae esse panem cujusque frumenti, quicquid reponet pro explicatione me-

morati decreti, illud nos respondebimus pro rubricarum vindicatione. Quemadmodum etiam frumentum dicitur quicquid emittit aristas, ut triticum, hordeum, milium, panicum, horminum, sesama, appellatum a frumine, vel a fructu: ita triticum ex Varrone est quicquid ex spicis teritur; unde ex Plinio lib. xviii. cap. 7. reperiuntur tritici plura genera. At in §. v. non asseritur quaecumque formae diminutionem, aut immutationem reddere consecrationem nullam, sed additur, *si in ipsa verborum immutatione verba idem non significarent*; idque caute, ne propriam obrueret machinationem, scriptor peracutus subticuit. Quid vero discriminis sit inter recitationem dubiae historiae, morum probitati nullatenus repugnantis, & expositionem sententiae de nullitate Sacramentorum, nec ignorare arbitrator barbitonfores. III. Sed & responsio postrema inutilis est; siquidem fieri potest ut Sacerdos determinet undecimam hostiam non consecrare, ut communicaturo, quem novit sacrilege ad angelorum mensam accedere, absque ceterorum scandalo porrigat particulam non consecratam, nec tamen hanc ex aliarum numero ablegat, ne id communicaturus deprehendat: quod certo scimus ex simplicitate & ignorantia fecisse Sacerdotem quemdam Dioecesis Samminiensis. Ex superiori itaque Rubrica certo colligitur necessariam esse determinatam intentionem consecrandi talem, vel talem hostiam, nec sufficere celebrationem externi ritus; ut aperte demonstrat in notis ad Thesaurum sacrorum Rituum p. 2. Tom. 1. pag. 760. vir praecellens, & Sac. Rit. Congreg. Consultor, Cajetanus Maria Merati.

Tandem demonstratur propositio ratiocinatione communi: Externae actiones ad varios usus sunt prorsus indifferentes; ideoque etiam ablutio, tametsi fiat cum invocatione Trinitatis, ex se est indifferens ut sit divina vel naturalis, ut sit profana vel sacra. At quod suapte natura indifferens est, debet determinari ad unum per aliquid aliud. Ergo ritus externus, ut sit Sacramentalis, per aliquid debet determinari. Id vero quidnam est, nisi intentio peragendi rem sacram? Nititur momentum istud auctoritatis S. Thomae scribentis 3. p. quaest. 64. artic. 8. *Quando aliquid se habet ad multa, oportet quod aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea vero quae in Sacramentis aguntur, possunt diversimode agi; sicut ablutio aquae quae fit in baptismo, potest ordinari & ad mundiciam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa quia hujusmodi; ideo oportet quod determinetur ad unum, id est, ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis: & haec intentio exprimitur in verbis, quae per Sacramenta dicuntur.*

Respondent adversarii se totam hanc argumentationem probare, nullatenus ea Catharini sententiam concuti; determinatur quippe externa actio ad constituendam rem sacram per seriam formæ a Christo institutæ prolationem: idque affirmat S. Thomas, dum ait, *Hec intentio exprimitur in verbis, quæ per Sacramenta dicuntur*. Addunt determinari externum ritum ad actionem sacram etiam per circumstantias locorum ac temporum, puta si ablutio fiat ad fontem Baptismalem, ac præsentem patrino, non domi a muliercula infantem lavante, aut si consecratio fiat a Sacerdote vestibus sacris induto, & ad altare accedente, non inter epulas, vel in comestatione profana.

Sed cum multum dicere se arbitrantur, nihil plane dicunt. I. Principio falsum est, per intentionem serio agendi ritum externum, actionem indifferentem determinari, ut sit Sacramentum. Etenim externa ablutio, sicut indifferens est, ut serio, vel mimice peragatur, ita indifferens est ut sit profana, vel sacra. Sed quoniam est indifferens ut serio, vel mimice peragatur, requiritur intentio faciendi rem serio. Quia ergo est indifferens, ut sit profana, vel sacra, necessaria est intentio faciendi rem sacram. Hinc Estius, quem immerito pro se laudat Vinc. Contensonius, dist. 1. §. 23. inquit: *Ea porro dicitur intentio faciendi, quod facit Ecclesia, qua quis intendit actionem, non ut est actio profana aut vulgaris, vel etiam mimica & derisoria, sed ut est singularis quedam actio, quæ in Ecclesia, id est, apud Christianos solemniter fieri conspicitur*. Ex quibus verbis hoc pacto instauratur argumentatio. Dum minister abluit infantem, vel intendit facere quod a Christianis solemniter fieri solet, vel quod fieri solet in balneis, nihil cogitans de Christianorum institutionibus. At si intendat facere quod a Christianis solemniter fieri solet, perficit rem sacram. Igitur si efficere velit quod fieri solet in balneis, peragit actionem tantum profanam. Rursus, ut ratiocinatur Eminentiss. Gotti Tom. XIII. pag. 106. ac nos diximus supra: sicut materia indifferens est, ita etiam est indifferens significatio verborum formæ. Necesse est autem, ut materia indifferens determinetur a forma. Necesse est igitur, ut indifferens significatio verborum determinetur ab intentione. Sed determinari nequit ab intentione serio peragendi exteriorem ritum *utcumque* & quoniam exterior ritus serio quoque peractus adhuc indifferens est, ut sit profanus, aut sacer. Ergo determinari debet per intentionem peragendi ritum externum ut sacram. II. Juxta S. Thomam intentio, quæ verbis exprimitur, debet esse talis, qua minister se subjiciat principali agenti: ita Angelicus cit. art. 8. ad 1. ut scilicet intendat facere quod facit Christus, & Ecclesia. Per in-

tentionem autem peragendi solum ritum externum, quomodo minister proposito mentis suæ subjicitur Christo? Quomodo agit nomine Christi? Quomodo exercet potestatem acceptam a Christo? Rursus S. Thomas proximo art. 10. docet perverti intentionem quantum ad perfectionem Sacramenti, cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Igitur quamvis derisio occulta sit, nec se prodatur animus non conferendi Sacramentum, Sacramentum ipsum nequaquam perficitur. Ut enim inquit Sylvius, addens S. Thomas, præcipue quando suam intentionem manifestat, indicare voluit defectum illum esse contra veritatem Sacramenti, etiam cum non manifestatur exterius: si vero manifestatur, non tantum Sacramentum esse nullum in se, verum etiam in Ecclesiæ judicio. Nec male loquitur Sylvius; siquidem ad hunc modum ratiocinamur: Derisio exterius manifestata reddit Sacramentum nullum exterius, & in judicio Ecclesiæ; igitur derisio latens in animo reddit Sacramentum nullum in se, intrinsece, & in ratione Sacramenti; ideoque castigatissime S. Thomas ait excludi veritatem Sacramenti per intentionem ludicram, eodem art. 10. ad 2. Non ait, per jocum, ludumque patentem; intentio quippe ludicra potest in mente latere. Adde quæ supra ex eodem art. recitavimus, ad easque Sylvium, Salmaticenses, ac Thomistarum ceterorum notissima Commentaria. III. Quod addunt externum ritum determinari, ut sit Sacramentum, a circumstantiis, est inane perfugium: nam primo loci ac temporis adjuncta non sunt illa tria, quibus Sacramentum perficitur, ideoque efficere nequeunt, ut actus exterior ad perfectionem Sacramenti consurgat. Deinde hujusmodi circumstantiæ comonstrant quidem intuitibus peractam ceremoniam haberi ut sacram; sed Sacramenta non debent esse signa duntaxat explicativa, ut hæretici autumant: debent esse efficientia & practica, & præter externam imaginem, divinam continere virtutem, eis per ministrantium operationem a Christo institutore collatam. Præterea si mulier domi, etiam extra mortis periculum, cum intentione recta ac debita forma baptizaret infantem, validus esset baptismus, & tantum baptizatus deferendus esset ad Ecclesiam, ut in illo sacre adimplerentur ceremoniæ; circumstantiæ ergo fontis baptismalis, templi, loci, & istiusmodi reliquæ spectant ad sacrorum rituum celebritatem, non ad perfectionem Sacramentorum.

AD EA, QUÆ OBJICIUNTUR
RESPONSIO.

Plura adversus veritatem hæcenus propugnata solent opponi, omniaque ad quatuor capita reducuntur, videlicet ad Ecclesiæ consuetudinem ac definitiones, ad Augustini adversus Donatistas disputantis quædam testimonia, ad S. Thomæ inconcussam, ac in materia præsertim ista probatam doctrinam, atque ad argumenta rationi innixa, quæ Catharinus primum, & Salmeron, deinceps Contensonius, Juenin, Serry, alii-que contexuerunt. Ex priori itaque capite objiciunt primo: Constat ex veteri & perpetua Ecclesiæ disciplina, sæpenumero pronuntiata fuisse nulla Sacramenta, in quibus debita materia, præscriptaque forma non fuerunt adhibita, nec non quæ administrata fuerunt ab ebriis & energumenis; nunquam tamen pronuntiatum legimus tale iudicium, si quis voluntatem contrariam in mente gesserit, serioque perfecit externum ritum. Dummodo ergo ritus iste celebretur, Sacramentum est validum. II. Contra Donatistas iudicium tulit Ecclesia, Sacramenta *verbis Evangelicis consecrata* pollui posse cuiuscunque sceleribus, nec reddi nulla ob aliquorum ministrantium perversitatem, ut apparet ex libris Augustini, & Optati, atque ex Collationibus Carthaginensibus; id vero sancitum est, quia Sacramentis inest divina virtus, qualiscunque sit ministrator. Quamquam ergo is oblectetur animo, perficit tamen mysteria sacra. Nec juvat distinguere inter perversitatem intentionis, & morum improbitatem; non enim unquam Ecclesiæ statuta distinctionem illam adhibuerunt: immo *sub communi nomine improbitatis* comprehenditur ipsa latens infidelitas, animique oblectatio. III. Si Sozomenus, aliisque præstanda est fides, Alexander Episcopus Alexandrinus diligenti præmisso examine ratum habuit baptismum ab Athanasio inter ludendum collatum; Alexander autem, inquit præcitatus Historicus, baptizatos pueros *accurate interrogavit quidnam illis dixisset, fecissetve ludi ipsius Episcopus, cumque omnia juxta ordinem Ecclesiasticum exacte in illis servata esse deprehendisset*, validum censuit baptismum: non legimus in prærogatum Athanasium qua intentione id fecisset, sed tantum pueros de observatione ritus Ecclesiastici. Optime ergo noverat Alexander hanc observationem externi ritus sufficere, nec intentionem aliam requiri ad validitatem baptismatis. IIII. Nicolaus I. ad Consulta Bulg. cap. 104. definit ratum esse baptismum a Judæo collatum, si servavit præscriptam formam, nihil de intentione definiens: idem habetur apud Grat. de Consecrat. dist. 4. cap. *A quodam*. De Innocen. IV.

eiusque Commentario in cap. *Si quis puerum*, dictum supra. In provinciali Synodo Rothomagensi anno 1581. & in Aquensi anno 1585. probatus fuit baptismus Calvinistarum, quoniam & hi servant Ecclesiæ ritum & formam. Denique Theologorum iudicio, & Sorbonæ sententia habitum fuit ut rati ac validum baptismum datum a Parocho Massiliensi, de quo supra, necnon approbatæ ordinationis Petri Lavaudini, Episcopi Cœnomanensis, qui testatus est nunquam se habuisse intentionem ordinandi, imo nec suscipiendi Episcopatum; ut narrat Jacobus Sarrbo-vius in solut. Cas. Consc. Tom. 2. cas. 17.

Ref. Hucusque adversarios nil prorsus præter inaniam verba, produxisse. Ad primum namque affirmamus, dum Ecclesia decrevit nullum esse Sacramentum joco peractum, dum sancivit requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, dum proscripsit propositionem, *Valet baptismus &c.* protulisse saltem consecutive iudicium adversus sententiam, quam oppugnamus; quoniam sententia nostra nec est intentio recta, quam ministrans se Christo, & Ecclesiæ subiciat, nisi proponat peragere Sacramentum; nec serio perficitur quod fit animi oblectatione: nec valet baptismus cum apud se minister decernit non baptizare; nec denique Alexander VIII. proscripsit Lutheranam doctrinam, sed serpentem in Belgio novitatem; quæ omnia cum supra singillatim sint a me monstrata, necessum non est modo cum lectorum fastidio eadem repetere. Ad alterum primo dicimus; dum contra Donatistas approbatum est Sacramentum a quocunque ministro improbo collatum, *dummodo consecratum sit verbis Evangelicis*, demonstratam fuisse simul necessitatem intentionis internæ, quoniam verba, quæ diversam significationem patiuntur, ut *Baptizo, signo te &c.* non consecrant materiale elementum, nisi adsit intentio faciendi rem sacram, id est, ut sit solemnî ritu a Christianis; quamobrem si loquuntur de baptismo *consecrato* verbis Evangelicis, loquuntur de baptismo collato cum intentione peragendi rem sacram; sine qua intentione ablutio indifferens est, ut sit profana, vel consecrata. Deinde reponimus controversiam inter Catholicos, & Donatistas non fuisse de intentione ministrorum, sed an valeret Sacramentum collatum ab improbis & hæreticis; nihil autem repugnat ministrantem esse improbus & hæreticum, imo paganum & ethnicum, & nihilominus proponere sibi faciendum, quod novit a Christianis haberi tamquam sacrum & religiosum. Nec verum est perperam a nobis distinguere inter perversitatem fidei ac morum, & perversitatem intentionis, cum Ecclesiæ Patres asserunt Sacramenta nunquam pollui scelere aliquo, & perversitate ministrantium; primo quia officere Sacramentis aliquam perversitatem, ipsi ad-

adversarii fatentur, haud negantes nullum esse baptismum ludicra actione datum; & ludicra ipsa actio continetur *sub genere perversitatis*: secundo quia dum inquirunt Patres Sacramentis divinam virtutem inesse, neque contaminari ulla ministrantium improbitate, uti supponunt materiam & formam, quia sine his non perficitur Sacramentum; ita supponunt intentionem faciendi rem sacram, quia sine hac intentione ablutio est actio indifferens aut profana, non *Sacramentalis* & mystica: tandem quia distinguendam esse perversitatem intentionis respectu Sacramenti, & respectu effectus qui Sacramentum consequitur, & primam perversitatem esse *cum aliquis non intendit Sacramentum conferre*, eandemque perversitatem tollere veritatem Sacramenti, expresse docet S. Thomas 3. p. q. 64. art. 10. ut supra vidimus. Quomodo ergo Patres docent Sacramentis nequaquam officere quicquid comprehenditur *sub communi nomine improbitatis*? Ad tertium principio summopere miramur, cur nobis opponatur factum Athanasii, cum ipsi adversarii nostri fateantur illud laborare maxima suspitione, atque hæreticis idem objectantibus reponant haud repugnare quin Athanasius, nisi grandævus ætate, jam adolescens, & Christianis rudimentis imbutus habuerit veram intentionem. Quod ergo omnes adversus hæreticos respondemus de intentione serio agendi, id ego respondeo Catharini patronis de intentione faciendi rem ut sacram, quam intentionem potuit quidem puer Athanasius habere. Si autem non habuit; cum intentione hac deficiente doceant illi externum ritum determinari ad esse Sacramenti *a circumstantiis*; dico, quod in eorum potius sententia nullum fuisset Sacramentum collatum ab Athanasio. Non enim ludebant pueri ad fontem baptismalem, sed ad litus maris, nec sacras vestes induerant, sed insignia chartacea. Deerant ergo circumstantiæ, quæ in eorum sententia determinant externum ritum ut sacer sit, non profanus. Si autem sacer fuit, determinari debuit ab Athanasii intentione. Præterea novit Alexander tinctos ab Athanasio solos impuberes Catechumenos; optime ergo percepit Athanasium voluisse ritum illum perficere, non quomodocumque, sed ut fiebat ab Episcopo, qui solos Catechumenos baptizabat, ut animadvertit cit. §. 24. in responsione ad objectionem postremam illustri Estius. Ad definitiones numer. 3. productas respondeo inde nihil posse ab adversariis inferri. Nam quod attinet ad rescriptum Nicolai I. interrogatus fuerat tantum de conditione ministri, non de intentione, idest, *an ratas esset baptismus datus a Judæo, vel pagano*: nec in eodem rescripto ullum invenies verbum de ritu externo serio peracto. Adeas Tom. viii. Conc. pag. 548. Immo si Nicolaus eo loci ex-

presse Catharini sententiam tradidisset, facile demonstrarem ex ipsis adversariorum notationibus nil roboris argumento ipsorum inesse. Ibi enim Nicolaus absque ulla verborum ambiguitate docuit ratum esse baptismum *vel in trium personarum, vel in solius Christi nomine consecratum*: quod ab Nicolai rescriptum præter Scholasticorum plurimos affirmat Glossa ad præcitatum caput, *A quodam*. At oppositum tenent celebriores adversarii, præsertim Juenin dissert. 2. de Sacramentis q. 4. cap. 3. art. 3. & in expolita dissertatione contra virum Cl. Josephum Augustinum Orsi cap. 15. Catharini eruditissimus Vindex. Is autem ad Rescriptum Nicolai cum Belarmino, aliisque responderet Nicolaum in illo ad Confessa Bulgarorum responso, tamquam privatum doctorem a præcedentium Pontificum decretis apertissime descivisse, in his maxime quæ ad propositam questionem non pertinebant. Atque hujus generis esset, si quid Pontifex eo in loco de intentione differuisset adversus sententiam nostram. At cum nihil penitus de intentione proferat Nicolaus, plura de hoc rescripto dicta sunt, quam postulabat inanis objectatio. De Innocentio autem, verbosior ero quam oporteat, si addam aliquid. Merito in Synodo Rothomagensi sancitum est non esse rebaptizandos redeuntes a Calvinistis ad Ecclesiam Catholicam; sed hæc definitio facta est contra eos, qui dubitabant de valore baptismi ab hujusmodi hæreticis collati, eo quod non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum. Ita cap. vi. numer. 2. Tom. xv. Concil. pag. 826. His autem verbis excluditur necessitas intentionis finis, non intentionis faciendi rem sacram; ut mirum sit adversarios doctissimos eruditionis apparatu nobis, ceterisque rudioribus fucum facere. At Rothomagensis canon Aquensem eod. Vol. p. 1225. dilucide exponit. Et quidem Calvinistæ, licet non credant conferri gratiam per Sacramenta, nec putent Ecclesiam Christi esse Ecclesiam Romanam, (quod ad Sacramenti veritatem minime est necessarium) intendunt tamen baptizare, ut baptizatur in Christi Ecclesia: atque ad id contestandum baptizant *in cætu publico*, ut ibidem affirmat utraque Synodus. De Parocho Massiliensi dictum supra, ac sæpe repetitum, qualemcumque malam intentionem finis, etiam propositum devovendi dæmoni baptizatos, stare cum intentione peragendi rem sacram. Quantum vero attinet ad Episcopum Cœnomanensem, distinguenda est intentio suscipiendi ab intentione conficiendi Sacramenta; intentio quippe, de qua loquimur, in suscipiente requiritur ad obtinendam gratiam, non ad Sacramentum perficiendum, nisi sermo sit de iis Sacramentis, in quibus intentio concomitatur materiam, ut in Sacramento Pœnitentiæ, ac Matrimonii: intentio

tio autem ministri necessaria est, non ad effectum, sed ad perfectionem Sacramenti. Itaque Petrus Lavardinus, etiam si animo simulaverit, vere fuit inauguratus Episcopus, modo promotus non fuerit per vim externam, & omnino reluctans, de qua re est etiam inter Doctores contentio. Sacramenta autem ab eo collata, si habuit *perversam intentionem finis*, adhuc fuerunt valida; si *perversam intentionem non peragendi rem sacram*, fuerunt nulla.

Secundo loco obijciunt auctoritatem Augustini, qui de Baptismo lib. vii. cap. 53. numer. 101. permixte quaestiones varias proponit. Prima est, *Utrum approbandum sit baptisma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur, si forte hoc curiositate aliqua didicit quemadmodum dandum sit.* 2. *Utrum nihil intersit, quo animo accipiat ille cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, utrum fallens, sicut in Ecclesia, vel in ea quae putatur Ecclesia; an jocans sicut in mimo: & quid sit sceleratius in Ecclesia fallaciter accipere, an in haeresi vel schismate sine fallacia, idest, animo non simulato; & utrum in haeresi fallaciter, an in mimo cum fide, si quisquam inter agendum repentina pietate moveatur.* 3. *Si tradens & accipiens fallaciter agant in ipsa unitate Ecclesiae, utrum hoc magis baptisma acceptandum, an illud quod in mimo datur, si quis existat, qui fideliter subito commotus accipiat: an quantum ad ipsos quidem attinet homines, plurimum distet inter credentem in mimo, & irridentem in Ecclesia; ad ipsius autem Sacramenti integritatem nihil intersit.* Hæ sunt quaestiones ipsis Augustini verbis propositæ. Quid autem S. Pater respondet? Ostendit primum suam in definiendo modestiam; deinde ad quaestionem primam respondet, *habere eos baptismum, qui ubicunque, & a quibuscunque illud verbis Evangelicis consecratum, sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent: quamquam eis ad salutem spiritualem non prodesset, si caritate caruissent, qua catholicae infererentur Ecclesiae.* Ad secundam respondet ad hunc modum: *Sicut jam præteritis majorum statuti non dubito etiam illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est, Ex nobis exierunt.* Ad tertiam denique respondet: *Ubi autem neque societas ulla esset credentium, neque illi qui ibi acciperet ita crederet, sed totum ludicre & mimice & joculariter ageretur, utrum approbendus esset baptismus qui sic daretur, divinum iudicium per alicujus revelationis oraculum concordati oratione, & impen-sis supplicii devotione gemitibus implorandum esse censerem.* Nota hoc ordine Augustinum suas responsiones contexere: nam ego fideliter verba ab exordio ad finem usque, tam quaestionum

propositarum, quam responsionum exscripsi. Hinc sibi mire plaudunt adversarii de reportata victoria. Apertissime enim, inquiunt, docet Augustinus *ex majorum statuti stare ratum validumque baptismum, seu in Ecclesia, seu extra Ecclesiam, fallaciter & cum simulatione suscipiatur.* Igitur Augustinus negat necessitatem intentionis, quam nos propugnamus.

Dabo ceterorum responsa, deinde proprium subjiciam. Solet primo responderi Augustinum nihil definitive pronuntiare; ait enim num. 102. *Sed nobis tutum est, in ea non progredi aliqua temeritate sententiae, quæ nullo in Catholico regionali concilio cæpta, nullo plenario terminata sunt.* Insurgunt adversarii contententes interpretationem hanc esse a mente Augustini alienissimam; hæc enim pronuntiat sanctus Pater de baptismo, qui initio confertur joco, & repentina pietate jocans mutatur; de fallacia enim absque hæsitazione pronuntiat, *Sicut jam præteritis majorum statuti non dubito eos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, &c.* Ideo Juenin ait Bellarminum, qui responsionem illam adhibet, Augustini verbis abuti: maxime cum S. Pater ibidem asserat, fallaces, siue dantes, siue accipientes, si postea prodantur, pœnitentia quidem, non autem iterato baptismo sanari. Bellarminus tamen Augustinum meliori ponderatione legit: nam modesta illa S. Patris declaratio præcedit quamlibet responsionem ad præcedentia quaesita, ut constat legenti; & si quis totum caput nolit expendere, cernat quo in loco scriptum sit in margine, *Responsio.* Nec quemquam movere debent præcedentia verba: *Si postea prodatur, nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur;* nam excommunicatur, qui tradit fallaciter, si agat in unitate Ecclesiae, idest, si simulet se esse catholicum, cum sit hæreticus; quæ simulatio non est simulatio intentionis, sed simulatio fidei: & pœnitendo sanatur, qui simulat recipiendo, cum baptismus recedente fictione reviviscat; sed hæc simulatio est in subiecto, non in ministro. Quare hæc prior responsio firma persistit.

Respondent alii, utique Augustinum firmiter asseruisse validum ratumque baptismum fallaciter acceptum, & fallaciter datum. Sed numquid Augustinus cum fallaciter dixit, exclusit intentionem conficiendi Sacramentum? Minime: *Fallacie* nomine intelligitur simulatio fidei, siue simulatio eorum, qui non inferuntur Ecclesiae, in Catholica tamen Sacramenta aut conferunt, aut recipiunt. Juenin §. 2. subirasceatur Estio, ac Sylvio, quod *fallacie* nomine interpretentur affectum ad peccatum mortale, ita, ut fallaces illi sint, qui ad sacra mysteria sine præparatione accedunt. Verum id nec Estius,

nec Sylvius somniarunt. Nam Estius ad argumentum petirum ex lib. vii. de Baptismo Tom. iv. pag. edit. Duacii 22. hoc unum responder: *De quarto loca respondemus dubitationem Augustini jam, quod ipse optat, remotam esse non unius, sed duorum Conciliorum generalium definitione: nec aliter Sylvius in 3. p. pag. edit. Antwerpæ 225. Estius quidem explicat quædam alia Augustini loca de intentione, que in bonum vel malum finem dirigitur: & me quidem iudice rectissime; sed nihil aliud profert ad objectionem, in qua versamur, præter id, quod dictum est nuper. At communior responsio asserentium loqui Augustinum de simulatione fidei, frustra ab adversariis excutitur. Principio enim proferant, quæso, unum verbum, quod exprimat intentionis simulationem. Deinde commonstrent de sententia ipsorum sermonem instituere Doctorem maximum, dum ait loqui se ex præteritis majorum statutis. Ubi nam statuta ista leguntur? Hoc unum statutum fuerat, rata esse Sacramenta collata ab hæreticis, a schismaticis, ab improbis: ideoque Augustinus fallaces dixit, qui simulant fidem, qui simulant unitatem Ecclesiæ, qui simulant probitatem. Præterea dum Augustinus ait, *Sed arbitremur aliquem etiam fallaciter dantem, cum & tradens & accipiens fallaciter agant in Ecclesia: & infra, Quamvis fallaciter accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est, Ex nobis exierunt; nonne aperte innuit se illos appellare fallaces, qui cum sint extra Ecclesiam, simulantes societatem Sacramenta accipiunt in ipsa Ecclesia? De hac ergo fallacia, de hac simulatione accipiendus est S. Pater.**

Tradidi hætenus, & vindicavi aliorum responsa: sed nisi desipiam omnino, in Augustini verbis nihil deprehenditur difficultatis. Mirum hoc lectori videbitur post tot objectantium strepitum, si solum Augustinum legerit apertis oculis. Prima quæstio, ut liquet, est *de baptismo dato ab eo, qui non accepit, sed curiositate aliqua didicit quemadmodum dandum sit.* Hic est paganus, a Christiano quodam edoctus quid apud nos solemniter peragatur, idque tradens quod didicit. In hoc negamus deesse intentionem faciendi rem sacram, & ideo recte Augustinus ad hanc quæstionem respondit ratum esse baptismum ubicumque, & a quibuscumque accipiatur. Altera quæstio est *de baptismo ejus, qui accipit cum simulatione, sive fallens in Ecclesia, sive jocans, sicut in mimo, si inter agendum repentina pietate moveatur.* Hic est, qui petit baptismum a Catholico, vel a Schismatico, fallaci simulatione; aut si petat mimice, subito commotus convertitur. In hoc casu dicimus esse simulationem fidei ex parte accipientis, non simulationem inten-

tionis ex parte dantis; quo in casu validus est baptismus: ideoque ait S. Pater: *Sicut jam præteritis majorum statutis, non dubito illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur; ubi nonne perspicuum est loqui Augustinum de simulatione sola fidei ex parte accipientis? Certe præterquamquod aperta sunt verba, tam quæ recitata sunt modo, quam quæ præcedenti numero extant in propositione quæstionis; nec simulat minister qui est in Ecclesia, nec ille qui putat se esse in Ecclesia, idest, non simulat Catholicus, non hæreticus, non schismaticus baptizans; etiam baptizatus fallaciter vel fidem, vel hæresim, vel communionem schismaticorum profiteatur. Tertia quæstio est, utrum approbandus sit baptismus, ubi nulla est societas credentium, sed totum ludicre, mimice, & joculariter ageretur. Ad hanc vero quæstionem quid responder Augustinus? Responder divinum iudicium per alicujus revelationis oraculum concordi oratione, & impensis supplicii devotione gemitibus esse implorandum; quod non ait hæsitans de fidei dogmate nunc adversus hæreticos definito; sed tantum in casu expresso in postrema quæstione, si quis existat qui fideliter subito commotus accipiat. Puto tam exacta laudati cap. lvi. analysis penitus comprimi adversantium conatus.*

At enim, inquit, ex Augustini principiis oppositum omnino concluditur. Etenim S. Pater adversus Donatistas ait effectum baptismi non pendere ex conscientia baptizantis, nam alioqui baptizatorum salus semper penderet incerta: docet spem non esse locandam in homine, ideoque a ministrorum meritis petendam non esse efficaciam Sacramentorum: commonstrat solum Christum esse justificationis nostræ auctorem; vide supra cap. xiv.

Resp. bene sapienterque omnia dici: effectus enim baptismatis non pender a probitate ministri, ut Donatistæ autumabant, sed a merito Christi, & a virtute Sacramentorum: quæ tamen Sacramenta, cum perficiantur per ministros, nulla sunt si desit ipsorum ministrorum intentio. Nec sequitur debere nos ob salutis incertitudinem continuo tristari; quoniam nec firmissimam gratiæ certitudinem habemus, ut diximus contra hæreticos similia objicientes, propositione transacta: nec spes nostra est in eo qui signa applicat, & determinat, sed in eo, qui iisdem signis virtutem contulit: nec denique necessariam dicimus in ministro intentionem largiendi gratiam, sed tantum intentionem perficiendi Sacramenta, quæ ut semen fructiferum, sensu superius explicato, gratiam ipsam producant. Verum in his argutiolis audiemus iterum oppugnatore.

Ex S. Thoma duo obijciunt, ac tertium addit Farvacques. Primum patet ex art. 8. cit. ubi ad secundum ait: *Dicendum quod circa hoc est duplex opinio: quidam enim dicunt quod requiratur mentalis intentio in ministro, quæ si desit non perficitur Sacramentum: sed hunc defectum inquirunt, in pueris, qui non habent intentionem accedendi ad Sacramentum, supplet Christus, qui interior baptizat; in adultis autem, qui intendunt Sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides, & devotio. Sed hoc satis posset dici quantum ad ultimum effectum, qui est res & Sacramentum, scilicet, quantum ad characterem, non videtur quod per devotionem & aduentis possit suppleri, quia character numquam imprimitur nisi per Sacramentum. Et ideo alii melius dicunt, quod minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesie, cujus est minister: in verbis autem que proferunt exprimitur intentio Ecclesie, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimitur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum.* Ex quibus verbis ita argumentantur: S. Thomas refellit opinionem eorum, qui putant ad perficiendum Sacramentum requiri intentionem mentalem. Ergo censet sufficere propositum serio agendi ritum externum. Item ait Angelicus Doctor Sacramentum perfici, si minister exprimat verbis intentionem Ecclesie, cujus est minister, dummodo exterius contrariam intentionem non manifestet. Excludit ergo interne intentionis necessitatem. II. In iv. sententiarum dist. vi. quæst. 1. art. 2. quæstioncula 1. ad 2. scribit S. Thomas: *In baptismo & in aliis Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta: & ideo si forma servatur, nec exterius aliquid dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est.* His verbis aperte S. Thomas docet ratum esse baptismum, dummodo minister serio proferat verba ab Ecclesia instituta, nec exterius significet contrarium mentis sue propositum. Id vero quid aliud est, nisi sententia ipsa, quam perperam vellicamus? Non tantum Contensonius §. vi. laudatæ dissertationis, Juenin §. 3. Serry cap. 7. & Farvacques arg. 2. post Catharinum sibi Beatum Thomam assentiri gloriantur; verum etiam eam esse Angelici Doctoris mentem fatentur nonnulli opinionis adversæ cum Vasquesio disput. 138. cap. iv. numer. 44. III. Addit Farvacques quæ de ministro scribit S. Thomas 3. p. q. 64. art. 9. ad 1. *Licet credat per id quod agitur exterius nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat quod Ecclesia Catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur præbere Sacramentum. Unde non obstante infidelitate potest intendere facere quod facit Ecclesia, licet existimet id nihil esse. Et talis*

intentio sufficit ad Sacramentum, quia, sicut supra dictum est, minister agit in persona totius Ecclesie.

Respondent viri in Sancto Thoma exercitatissimi, Cajetanus, Dominicus Soto, Gonet, Cardinalis Gottri, Sylvius, Salmanticenses, alique quamplurimi, nequaquam S. Thomam excludere necessitatem internæ intentionis, nec sufficientem existimare solam expressionem verborum: quomodo enim hoc eodem loco, qui obijcitur, affirmaret ministrum agere in persona totius Ecclesie absque interna intentione, cum juxta Sanctum Thomam in eadem q. 64. ille tantum se gerat ut Ecclesie minister, qui, tamquam instrumentum animo præditum, Christo agenti principali se subijcit? quomodo potest in sola expressione verborum agnoscere intentionem Ecclesie, cum intentio sit interior actus ministrantis indifferentem actionem determinans? quomodo potest nunc excludere intentionem illam mentalem, cujus defectum tollere veritatem Sacramenti tam aperte docet proximo articulo nono? quomodo de mente Doctoris Angelici hæsitabimus, posteaquam Opusculo V. tam diserte necessariam asseruit intentionem non tantum faciendi quod facit Ecclesia, sed etiam intentionem peragendi rem sacram. scribens: *Si minister Sacramenti non intendit Sacramentum conficere, non perficitur Sacramentum?* Ita Tom. xvii. pag. 63. Quid his expressius, quid enucleatius proferri poterat? Itaque mentem S. Thomæ, inquirunt præclari disputatores, non aliunde, quam ex ipso Thoma debet quis expiscari. Obiecerat 2. loco neminem posse habere salutis certitudinem, si necessaria sit ministrorum intentio, propterea quod intentio alterius nequeat cuiquam mortalium patescere. Quid ad hanc objectionem Angelicus? Reponit, non desuisse qui existimaverint necessariam quidem intentionem mentalem; haberi tamen hanc certitudinem, quoniam in parvulis defectum intentionis supplet Christus, in adultis autem fides & devotio suscipientium; sed hanc opinionem falsam esse, quoniam fides & devotio potest quidem supplere id quod requiritur ad justificationem, at non id, quod requiritur ad perficiendum Sacramentum; alioquin istiusmodi fides suppleret etiam defectum materiæ & formæ, & pueri sine lavacro regenerationis salvari possent. Ex illa itaque opinione, quod Christus, aut fides suscipientium suppleat quod deest, ut propugnarunt Alensis, Gabriel, Durandus, & alii, haberi nequit certitudo illa salutis. Unde ergo ad pacandam conscientie agitationem erit nobis confugiendum? quomodo de salute certi erimus? Præsumendum adeo non est, ut certi simus omnino, atque, ut hæretici dogmatizant, certitudine penitus inconcussa. Moralem tantum certitudinem habere possu-

possumus; & hanc quidem, modo conspiciamus sacros ministros serio agentes, nec verbis factisque commonstrantes animi reluctantiā, habet unusquisque baptizatorum; ideoque quantum attinet ad salutis sollicitudinem, unusquisque de suscepto a se baptismo certus est. Huic responsioni subscribo; etsi enim nuperus Scriptor post Catharinum & Contensonium contendat violentam esse, & cum titulo, cum doctrina, cum ipsa objectione pugnantem: aliter tamen censent innumeri alii in S. Thomam studiosissimi. Et quidem merito; id enim quod in responso aliquo continetur, ad objectionis trutinam debet expendi. Præterquamquod ad argumentum, quod tanta facilitate in sententia adversariorum diluitur, non opus erat uti tali verborum complexu: sat erat uno verbo reponere, haberi certitudinem salutis, dummodo peragatur externus ritus. Immo videntur adversarii nostri adstruere certitudinem peracti Sacramenti plusquam moralem, atque ejuscemodi, quæ visu & auribus comprobetur. Quod enim baptizans fundat aquam, & exterius serio gerat se, oculis adstantes omnes conspiciunt quod utatur præscripta forma, istud percipiunt aures. Quis autem nobis persuadeat tam certum esse baptizatum percepisse characterem, quam certum est vera esse quæ vivido sensu percipiuntur? Servata itaque Syllogistica forma dist. propositionem: Excludit S. Thomas intentionem mentalem, ut habeatur moralis certitudo salutis, concedo: ut perficiatur baptismus, subdist. in se, nego: in iudicio Ecclesiæ, & conscientia susipientis, concedo. Atque hæc responsio solvit etiam argumentationem secundam; est enim utrobique idem scopus, eademque objectio.

Quamquam jure commune responsum selegi, neque illud adhibui sine aliqua ponderatione; non desunt tamen, qui reponant, sanctum Thomam non rejicere opinionem eorum, qui requirunt intentionem mentalem absolute, sed in quantum dicit ejus defectum suppleri in parvulis a Christo, in adultis vero a fide ac devotione eorundem. Hanc responsionem præfert alteri Aurelius noster Lovaniensis. At hæc responsio, licet primo aspectu videatur verbis S. Thomæ collineare, & revera S. Thomas non sentiat defectum intentionis posse suppleri; contraria est tamen secundo testimonio, in quo ait: *In baptismo non requiritur mentalis intentio*: neque ulla est inter ea quæ leguntur in Summa, & in iv. sententiarum pugna contradictionis. Sunt & qui respondent excludi a S. Thomam intentionem actualem: sed hi, ut optime adversarii observarunt, confundunt quæ S. Thomas ad tertiam, & quæ ad secundam objectionem tradit in Summa, sive ad 2. & ad 4. in dist. vi. laudatam. Parum ab his recedant, qui cum P.

Berti Theol. Tom. VI.

Nicolai censent non exclusisse Sanctum Thomam qualemcunque ministri intentionem, sed specialem, expressam, & cum attentata deliberatione conjunctam. Quare salvo aliorum iudicio, existimo traditum a Cajetano, & in Schola Thomistica pervulgatum responsum, germanum esse, legitimum, & inconcussum.

At quod addit Farvacques ex art. ix. quæst. 64. ad 1. infirmum est, detegitque quorundam allucinationem: infirmum quidem est, nam eo in loco S. Thomas affirmat necessariam non esse in ministro fidem, qua revera credat Sacramenta Divina esse, & per illam conferri gratiam; quo nihil sapientius dici poterat. Si enim hæc fides foret necessaria, numquam ratum esset baptismus datum vel a Judæo aut pagano, qui putant Sacramenta nostra nulla esse, vel a Calvinista, qui negant per ea inherentem gratiam produci. Exigit tamen beatus Thomas, ut qui ea fide destitutus est, non ignoret quod Ecclesia Catholica per ea, quæ agit exterius, intendit perficere Sacramentum, & quod se gerat tamquam hujus Ecclesiæ minister, ideoque non proponat facere qualemcunque ritum, sed religiosum & sacrum. Quare per S. Thomam tria sunt distinguenda, fides ministri, propositum conferendi gratiam, & intentio faciendi Sacramentum, ut sit in Ecclesia Christi, qualiscunque tandem sit Ecclesia ista sive vera, sive falsa, sive apud Catholicos, sive apud hæreticos: quorum trium hoc postremum necessarium est, non primum, nec alterum; & si hæc accuratius distinguerentur, causa finita esset. Si vero, (inquit S. Thomas) *patitur, minister, fidei defectum circa ipsum Sacramentum, quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi, quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum: unde non obstante infidelitate potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licet existimet id nihil esse: & talis intentio sufficit ad Sacramentum, &c.* Tanta affulgente luce hæc ipse Farvacques scripsit pag. 157. *Angelicus Doctor non tantum requirit ritus externos, etiam non minime adhibitos, sed insuper ut minister sciat saltem confuse & generaliter Ecclesiam intendere per ejusmodi ritus præbere Sacramentum, seu aliquam rem sacram & utilem, non mere profanam.* Quid ergo tanta pro Catharino argumenta? omnia perierunt. Debet minister non ignorare quod Ecclesia Catholica intendit per ea, quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum. Ita S. Thomas. Debet minister habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Ita decreta Conciliorum sanctorum. Ergo debet minister intendere per ea, quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum. Ad quid enim scientia illa, saltem confusa, nisi ad dirigendam

dam intentionem? Nonne ut intendamus tantummodo externum ritum, sat est materiam & formam non ignorare? Cur ergo, si Catharini sententia vera est, necessum est insuper haud ignoret minister adhiberi in Christi Ecclesia exteriores ritus more quodam mystico, solemni, Sacramentali? At videor de mente Sancti Thomae satis superque dixisse.

Tenent quartum locum argumenta a ratione deprompta: decem profert Tom. XIII. disp. 2. Alphonsus Salmeron: quatuor Contensonius §. 7. ac totidem Juenin §. v. octo Serry cap. 9. & Auctor Op. de re Sacramentaria num. VIII. sunt autem istiusmodi. I. Valet baptismus a Judæo, pagano, & atheo collatus: sed hi homines intentionem faciendi ritum sacrum nec habent, nec habere possunt; igitur hæc intentio ut baptismus ratus sit, non requiritur. Probatur minor: illi enim nequeunt ritum aliquem ut sacrum intendere, quem tamquam supersticiosum & sacrilegum execrantur: at Judæi & pagani execrantur ritum baptismatis tamquam sacrilegum: igitur nequeunt intendere ritum illum ut sacrum. II. Quamvis minister credat, ei Christus nihil aliud commisit quam nudum externumque ministerium: modo itaque Evangelicum ritum serio celebret, vere Sacramentum conficit, & huic divina virtus assistit: probatur consequentia, qui enim nudum ministerium exercet, agit tamquam instrumentum, quod a causa principali movetur: ideoque qualemcunque intentionem ille habeat, nequit labefactari opus, quod in rectum finem a principali agente dirigitur. III. Non est, quemadmodum omnes consentiunt, necessaria in ministro intentio producendi effectum; ergo nec intentio peragendi rem sacram: probatur consequentia; nam quemadmodum Christus noluit gratiam & characterem pendere a secreta intentione ministrantium, ita noluit ex eadem intentione externum opus nancisci ut sanctum sit, divinum, mysticum, sacrum. IV. Ecclesiæ ministri funguntur officio legatorum Christi: voluitque Deus, ut Ecclesia, quam acquisivit sanguine suo, formam haberet externæ & aspectabilis reipublicæ. Atqui acta ministrorum Reipublicæ valent, modo peragantur seria administratione quæ exterius pateat, quamvis interius minister detrectet se gerere tamquam ministrum Reipublicæ; ita enim Aman reluctans animo, & apparenter obsequium exhibens Mardocheo, vere illum affecit honore proferens jussu regis ea verba, *Sic honorabitur quem rex honorare voluerit*. Valet ergo pari ratione Sacramentum, dummodo ministrans celebret externum ritum, & præscriptam formam adhibeat. V. Ecclesia visibilis est, & Sacramentum signum, & res sensibus subjecta; nihil ergo, quod non pateat

sensibus, in Sacramenti definitione ponendum est; atque adeo latens intentio ministri Sacramento penitus est extranea: alioqui quonam pacto propugnabimus Sacramentorum naturam sitam esse in sensibilibus elementis, & qua ratione contra hæreticos demonstrabimus Ecclesiam esse visibilem: num de fidelium baptismo, & de Sacerdotum consecratione aliquid certi statuere possumus, si necessaria sint baptizantium internum propositum, & conferentium sacros ordines voluntas sincera & intima? VI. Imo, si hæc sententia tenenda sit, nec sustinere possumus quod Ecclesia nequeat deficere: contingat enim Episcopum non habere intentionem initiandi statutos ante se clericos, hos vero missas celebrare, peccata absolvere; tunc quidem Clerus, pars Ecclesiæ præcipua, erit fictitius, nullaque sacrificia, & scelerum absolutio: & si parochus non intendat conferre baptismum, nec turba fidelium erit regeneratorum cœtus & congregatio. VII. Episcopi nullam intentionem habent ordinandi excommunicatos, idque etiam in Ordinum collatione palam testantur; nihilo tamen minus si excommunicato cum prolatione verborum præbeant materiam, erit Ordo ratus ac validus. VIII. Si valor Sacramenti pendeat ab intentione ministri, nemo habere poterit moralem salutis suæ certitudinem; cum ergo Sacramenta instituta sint, ut ex his homines gratiam hauriant, ad ea autem accedentes non diseruantur importunis animi anxietatibus, non debent a ministrantium voluntate pendere. IX. Sacramentum est signum a Christo institutum; sed signa effectum producant, dummodo exterius ponantur: ergo & Sacramentum efficax in se est, modo celebretur exterius. X. Si minister interius se decerneret, *Nolo conficere Sacramentum*, & tamen exerceret actum exteriozem, haberet duas voluntates inter se mutuo pugnant: at quando occurrunt duæ oppositæ voluntates, illa quæ effectum obtinet vera censetur, altera autem reputatur meta velleitas. Id comprobatur exemplo mercatoris, qui licet merces suas servare vellet, si id posset incolumis, eas tamen actu projicit in mare, dum tempestate jactatur; atque ita voluntas servandi vitam superat voluntatem servandi merces. Ita in nostro casu voluntas, qua exercetur actus externus, superaret & irritam redderet voluntatem, qua minister apud se statueret, *Nolo conficere Sacramentum*. XI. Si materia applicetur formæ, coalescit compositum; si medicamenta præbeantur ægroti, conferunt sanitatem; si artifex attente se gerat exterius, perficit opus: igitur & Sacramentorum minister si materiam formamque adhibeat, eadem conficit. XII. Ut Sacramentum ratum sit, necessum non est, ut is, qui suscipit, intendat recipere aliquid religiosum & sacrum; ergo nec requiritur,

ut rem aliquam religiosam & sacram præbere & conficere intendat minister ac dispensator.

Resp. hæc omnia argumenta non solum talia non esse, quibus ultro cedant qui ea pensarent pacata mente; quemadmodum ajunt facundi Vindices Catharini; verum nec aliquid præferre dubitationis, quod non elidant conterantque præmissa & discussa momenta. In gratiam tamen tyronum singula objecta servato scholarum more dispellamus. Itaque ad primum, animadvertimus paullo supra paganum & Judæum dum baptizat haud ignorare, ut inquit S. Thomas, id quod peragit, haberi apud Christianos tamquam religiosam & sacram; quod licet ipse baptizans non credat, vult tamen se gerere tamquam Ecclesiæ nostræ ministrum, & consequenter *implicitè* peragere externum ritum ut sacram. Distinguenda itaque est minor: Hi homines nequeunt habere intentionem faciendi rem sacram, *explicitè*, & revera credentes rem illam esse sacram in se, concedo: *implicitè*, & non ignorantes rem illam haberi sacram apud Ecclesiam, nego. Neque dicas, si ita res se habeat, etiam qui intendit serio peragere ritum externum, habebit intentionem *implicitam* faciendi rem sacram: nam ritus externus indifferens est, ut fiat more sacro, aut profano; quod autem fit ab Ecclesia tamquam sacram, non indifferens est, sed in aliquo genere determinatum: atque intentio *implicita* locum habet in iis, quæ determinata sunt, non in iis, quæ indifferentia permanent, ut supra exemplis demonstratum est, & mox repetam. Ad 2. negamus antecedens; non enim Christus commisit Ecclesiæ ministris nudum ministerium, sed eis etiam contulit Sacramenta conficiendi potestatem: nec instrumenta sunt mortua & inanimata, sed viventia, & ratione consilioque prædita, quæ nihil efficiunt, nisi principali agenti se deliberate subijciant; & quemadmodum si hæc instrumenta joco, & ludicra actione moveantur, sat non est recta voluntas principalis agentis, ut ritus censeatur serio peractus; ita si moveantur absque proposito faciendi rem sacram, non sufficit sola intentio Christi, ut sit vere sollemnis & sacra, uti supra enucleatius explanavimus. In tertio est obvia, ac jam detecta disparitas. Quando enim causa aliqua determinata est ad producendum effectum, non requiritur ejusdem effectus *explicita* intentio; requiritur tamen ut causa determinata sit, quod tollatur ejusdem indifferentia: ideoque inutilis est tertiæ argumentationis illatio. Quarta eodem vitio laborat; quippe non distinguit inter ministros, qui exequuntur mandata, & inter eos, qui prædiri sunt potestate: nec observant qui hæc objectant, in temporali republica spectari duntaxat civilem politiam, & humanum commercium, in Ecclesiastica spirita-

le bonum intendi; magistratus institutos fuisse ad regimen civitatis, Sacramenta vero ad animarum medelam; ministros principum exercere in foro exteriori jurisdictionem, at Sacerdotes etiam cordium inquinamenta diluere. Profecto si attendenda esset in Reipublicæ politia latens quædam ac spiritalis potestas, recte diceretur, seditiosum legatum dum paciscitur de fœdere concitare ad bellum, & Aman obsequendo externa ceremonia Judæum virum, hunc ludibrio potius, quam honore, affecisse. Ad legatorum officia, pactiones, munera esse, ut plurimum, in suo genere determinata, non autem, ut sunt externi ritus, indifferentia. Ad quantum dicimus in signis *præcæ* non solum attendendam esse externam speciem, verum etiam latentem efficientiam, & utrumque designari in definitione Sacramenti N. L. a nobis tradita: ita in cœtu Ecclesiæ visibilis spectanda est professio ejusdem fidei, & participatio Sacramentorum, & fidei, Sacramentorumque latens veritas. Sicut ergo est in Ecclesia occultus hæreticus, qui profitetur fidem, & tamen hujus non est vera professio; & sicuti esset in Ecclesia visibilis participatio Sacramentorum, si panem non consecratum impius Sacerdos fidelibus dispensaret, & nihilominus non esset verum Sacramentum; ita, si minister absque intentione ulla faciendi rem sacram perageret externum ritum, esset Sacramenti imago quædam, & species exterior, non latens virtus & veritas. Proximum hac ratione refellitur: De fide est Ecclesiam non posse deficere, de fide est in ea offerri verum sacrificium, de fide est haberi in ea virtutem Sacramentorum. At non est de fide hunc puerulum esse baptizatum, hanc numero hostiam esse consecratam, in hoc, aut illo fidem non defecisse; quoniam certo scimus Christum Ecclesiæ in communi, ejusque supremo Rectori assistentiam suam spondisse, quam nequaquam in particulari promissit unicuique. Sicut ergo inepte ratiocinatur, qui ait: Potest contingere ut unus, aut alter Sacerdos non proferat verba consecrationis, ideoque non offerat sacrificium, ergo in Ecclesia potest deficere quodlibet sacrificium; aut, Potest evenire ut aliquis non baptizatus promoveatur ad sacros Ordines, ergo deficere potest Clerus universus: ita insulse nimium, & inscite arguitur, qui, si contingat ratum non esse baptismum serio collatum, subinfert posse deficere Ecclesiam, & quælibet Sacramenta. Mirum præterea est Theologos viros ejusmodi scrupulis commoveri, quod enim potest contingere defectu intentionis, nonne evenire potest defectu materiæ vel formæ? Nonne minister improbus potest, dum puerum tingit, pro aqua naturali aliam effundere, & quod facilius est, formam corrumpere aut prætermittere? Quid ergo fiet

postmodum, si puer ille, equidem non baptizatus, sit adoptatus inter Clericos, inunctus Sacerdos, inauguratus Episcopus? Deficiet ne Ecclesia Christi? Videant ergo, qui cum Juenino refellunt clarissimum Bellarminum confugientem in hac hypothese ad providentiam Dei promissumque Ecclesiae suae patrocinium, se ipsos iisdem fluctibus agitari; atque ad asylum, perfugiumque istud esse nobis, sibi que confugiendum. Ad VII. respondeo Episcopum in collatione Ordinum terrere initiandos, ne accedant excommunicatione innodati: at ubi compertum habet nullum excommunicatum adesse, vult revera singulis conferre Ordines: quare hi rari sunt vi interioris propositi, non tantum ope functionis externae. In solutione argumenti octavi non ero verbosus, cum supra explicaverim quomodo habeatur in sententia nostra moralis certitudo salutis: nec major haberi queat in systemate Catharini, cum sicut in intentione, ita in materia & in forma possint contingere defectus plures. Ab insequenti pariter brevissime expediar, cum identidem dixerim Sacramenta non esse signa qualiacunque, sed *practica*, nec talia esse sine intentione ministrantium: alioqui rata forent etiam mimice administrata. Decimum hoc pacto solvitur. Duæ voluntates contrariæ sunt, quando idem habent objectum, ut voluntas servandi merces, & voluntas projiciendi merces: atque istarum voluntatum fateor illam esse inefficacem, quæ est conditionalis, & superatur ab alia voluntate absoluta; & ita inefficax est voluntas servandi merces nisi immineat vitæ periculum, & superatur a voluntate servandi vitam. At voluntas faciendi ritum externum, & voluntas non faciendi Sacramentum habent objectum diversum, illa nimirum opus indifferens, ista opus sacrum, adeoque possunt simul consistere, nec una superatur ab alia; quemadmodum stant simul voluntas conficiendi Sacramentum, & voluntas non conferendi gratiam, quia diversum habent objectum, illa scilicet causam, ista autem effectum. Quod sequitur exploditur quamfacillime: forma enim physica sive compositi naturalis, sive artefacti determinata est, forma autem Sacramentorum indifferens; ideoque, nisi ab intentione ministrantium determinetur, id quod exterius peragitur nec opus morale est, nec signum efficiens, nec sacrum aliquid, nec idoneum animarum medicamentum. Ad postremum principio negare possumus eum, qui animo reluctatur, vere & apud Deum suscipere Sacramenta: deinde asserimus firmum esse argumentum illud pro sententia Catholica contra hæreticos, non pro Catharini placito adversus alios Theologos. Quia enim opus humanum procedere debet ex proposito voluntatis, & nullum est in reluctante & invito, optime consequitur

ad Sacramentum quod est opus humanum requiri deliberationem operantis, & non reluctantiam susipientis. Et quia ad constituendum perficiendumque opus necessum est, ut determinetur ejusdem indifferentia, ad recipiendum autem in se operis effectum, sat est aliquando non contraniti, ac se operanti subicere; idcirco ad perficiendum Sacramentum necessaria est intentio, quæ determinare queat externum ritum indifferenter, atque ad recipiendum in se Sacramentum sufficit aliquando intentio interpretativa, ut cap. 18. explicabimus. At de propositione secunda dictum satis.

PROP. III. Ad hoc ut Sacramentum validum ratumque sit, necessum non est ut minister intendat illius effectum, vel habeat in animo illud peragere quod sit solemni ritu in Ecclesia Romana, vel explicite credat esse ritum illum revera sacrum & salutiferum; sed sufficit, si id proponat facere quod solemni more perficitur in Christi Ecclesia, qualiscunque sit Ecclesia ista, sive apud Catholicos, sive apud hæreticos permanens, & qualiacunque sint illius Ecclesiae mysteria, sive efficientia gratiarum, sive fidei argumenta, sive symbola prorsus inania.

Hanc assertionem, quam principio hujus dissertationis diximus esse communem, invicte quoque commonstrant producta superius monumenta. Quorum primum est, probari ab Ecclesia, ut ad Consulta Bulgarorum agebat Nicolaus, extatque in cap. *A quodam*, dist. 4. de Consecrat. baptisma a Judæo vel a Pagano collatum, modo se gesserint tamquam Ecclesiae ministri. II. Constat etiam ex praxi Ecclesiae, cui non adversatur definitio Synodi Rothomagensis, non esse rebaptizandos tinctos sacro lavacro a Novatoribus, *quamvis hi non habeant intentionem baptizandi in remissionem peccatorum*. III. Ratum esse baptismum sive in Catholica, sive ab iis qui se in Catholica esse arbitrantur, dummodo verbis Evangelicis consecratum sit, docet probatque contra Donatistas Ecclesiae lumen splendidissimum Augustinus. IV. Nec unus inter Theologos invenitur, qui non subscribat Sancto Thomæ 3. p. q. 64. asserenti, necessarium non esse ad Sacramenti valorem, ut minister credat per id quod exterius agitur produci interiorum effectum, habeatque intentionem rectam quantum ad fidem, & Sacramenti efficientiam vel usum. V. Dictum denique, ac interdum repetitum est, dum peragitur determinatum opus, quod suapte virtute producit effectum, non requiri ut agens perspectam habeat ejusdem operis efficaciam, neque *explicite* effectum intendat; quæ omnia superius explicata hanc postremam thesism satis apertam reddunt atque expeditam.

SCHOLION.

ITA oppositam sententiam oppugnavi, ut nullatenus ei, quam *Catharinus* illustris Theologus clarissimæ Prædicatorum Familiæ, qui Tridentinæ Synodo interfuit, & Ecclesiasticis insulis fuit ob doctrinæ celebritatem condecoratus, dicitur primus omnium tradidisse, velim censuram inurere aliquam. Me enim non latet laudari pro eadem sententia viros doctissimos, quos paullo supra commemoraui, non tantum ejusdem cum prælaudato *Catharino* Instituti, verum etiam alios complures, honestissimi, ac celeberrimi nominis inter Theologos. Quorum permultos commemorat *Honoratus Tournely* accuratus inter recentiores, vulgatusque Scriptor, in Tractatu de *Sacramentis in genere*, articulo primo Quæstionis septimæ. Novi etiam inter *adiaphoras*, & quæ in utramque partem agitari queant, locari hanc de intentione Ministri Sacramentorum controversiam a sapientissimo Romano Pontifice *Benedicto XIV.* quem nobiscum non semel, pro sua erga nos singulari humanitate, de rebus Theologicis collocutum haud immerito gloriamur.

Quamquam vero prædictam sententiam a *Catharino* traditam non multum distare a pravo hæreticorum dogmate Ven. Bellarminus, & Joannes de Lugo, Societatis Jesu Scriptores nobilissimi, & S. R. E. Cardinales amplissimi affirmaverint; immo a se nihil aliud doceri, quam id, quod asseritur a *Catharino*, quidam Novatores profiteantur, ut communi *Protestantium* nomine testatus est in Theſibus Sedanensibus Ludovicus Le-Blanc Calvinianæ sectæ minister, atque ejusdem factionis Guilielmus Amesius, quem refellere studuit opere inscripto *Nervi sine mole*, inserto disputationibus Ven. Bellarmini editis a Bohemo Typographo anno reparatæ salutis 1721., nihilo tamen minus ab hujusmodi criminationibus nobis abstinendum esse monuimus productis verbis Eminentissimi Pallavicini. Atque in eadem opinione, quæ a nemine moderato proboque viro rejicienda esse videtur, etiamnum persistendum esse arbitramur, eo lubentius, quod compertum nobis est, *Catharini* librum prodiisse in lucem Tridentinis Patribus adhuc sedentibus, nunquam Romæ adversam expertum fuisse fortunam, & in ejusdem operis doctrinam concessisse Theologos longe sapientissimos, quorum lucubrationibus nosmetipsos profecisse, areolasque nostras irrigasse fatemur; & quibus si nos comparare auderemus, profecto ingenioli nostri tenuitatis, & ignorantia videremur prorsus obliti. Fas sit

itaque, judicio quidem nostro, prælaudatam *Ambrosii Catharini* sententiam, quæcunque ea demum sit, sarram rectamque tenere, eamque cui magis arrideat, aut productis, aut ingeniose excogitatis ratiocinationibus aliis, naviter propugnare.

Sed frustra a nobis requiritur, ut illam amplectamur, repudiata communiori, pro qua, absit invidia verbo, abundantius ceteris laboravimus, ad hoc præceptoribus nostris, aliisque magnæ auctoritatis Proceribus non hortantibus modo, verum etiam jubentibus, atque impellentibus. Ac primum *communio* esse sententiam nostram norunt omnes, quotquot vel a limine Scholasticam Theologiam salutarunt. Sane *communioris* hujus assertionis testes plurimos laudavi superiori paragrapho, *Nobis autem*. Ut vero a *communiori* recedamus doctrina, in iis præsertim, quæ ad Augustinianæ Scholæ Systema nullatenus attinent, nemo unus potest, aut debet expetere. Deinde, quoniam ita a natura ingenioque comparati sumus, ut nullo unquam pacto veritatem velimus resistere, oramus, obtestamurque oppositum sentientes, ut alia nobis proponant validiora momenta, quam sint superius excussa: quæ enim ex hæctenus editis dissertationibus sedulo diligenterque collegimus, non tanti sunt ponderis, ut valeant a nobis assensum extorquere. Immo propositam spem habemus eos, qui in hanc expendendam quæstionem, quam maximi momenti existimo, utpote in qua agitur de *validitate Sacramentorum*, intenderit animum, ac perlegerit Auctorum dissertationes, non utique nostras, quas nullius esse pretii probe intelligimus, sed summorum Theologorum, quos præcitato paragrapho laudavimus, adprobaturus fore hanc sententiam, in qua rata esse Sacramenta universi consentiunt, ea relicta, juxta quam an consistant, & rite perficiantur, ambiguum est, & ampliori eruditissimorum Theologorum consensione negatur. Et tamen qui *Catharino* subscribunt, sive ex præclarissima Prædicatorum Familiæ, sive ex nostra Augustinensium, non ignorant ab utriusque ordinis scriptoribus, si major numerus, & major auctoritas spectetur, *Catharinum* oppugnari; iidemque sunt, qui probabiliores, & majorum sententias neotericorum placitis scite prudenterque præferendas esse demonstrant.

Porro neque Thomisticæ, neque nostræ Scholæ characterem esse propugnare opinionem, quæ solam *intentionem* exigit serio peragendi ritus externos, facile inde colligitur, quod opinionem illam refellit acerrime ex Thomistis cum ingenti asseclarum caterva Joannes Baptistæ Gonet, recentiorum Coriphæus, & Si-

gnifer, ex nostratibus autem Fridericus Gvardi Ægidianorum facile princeps, cui ceteri utroque, ut ajunt, pollice subscribere. Neque obstat perpaucos e Thomistis pro Catharino fletisse, & nonnullos e nostris, exiguos tamen numero, accessisse ad Franciscum Farvacques Lovanientem: hi enim non potuerunt ad se trahere nisi minimam Contratum suorum partem. Dixi, ex Lovanientibus etiam Leonardum Vanroy, unum profecto ex rigidioribus Augustini discipulis, nobis facem cum aliis plurimis prætulisse. Is coactum se ait ad deferendam sententiam, quam ævo suo propugnabant quidam non infimæ notæ Theologi, putantes satis esse ad sacramenti valorem *intentionem exterius serio adhibendi materiam, & formam*; & quibus momentis coactus fuerit, aperte declarat, illuc progressus, ut absque ulla hæsitacione affirmet hanc quæstionem esse modo *Pontificia auctoritate decisam*. Hujus, aliorumque loca, quum citata fuerint supra, & a me propriis inspecta oculis, necessarium non duxi iterum indicare. Sinat me ergo quilibet Lector in mea sententia quiescere; ipse vero abundans in proprio sensu, eam, quam existimat magis veritati consonam, amplectatur ut vult, & defendere nitatur ut potest.

CAPUT XVII.

Solvuntur vulgares quedam quæstiones circa intentionem Sacramenta ministrantium.

Quærent primo Theologiæ moralis institutores, quotuplex sit intentio, & quænam necessaria sit in ministro ad Sacramenti validitatem. Respondent vero unanimiter, intentionem triplicem assignari, actualem, virtualem, habitualem. *Actualis* illa dicitur, quæ operis executionem comitatur, idest, qua agens cum animi applicatione intendit facere quod actu facit: ut Sacerdos cum præsentis deliberatione mentis, nec alio intentione distracta baptizans, aut consecrans. Intentio *virtualis* ea est, quæ perseverat virtute in actione ministri, quamvis is distractus sit animo; dicitur autem intentio perseverare virtute, quando actu antecessit, nec retractatur, nec inter actum præcedentem, & opus intercedunt longa temporis intervalla, nec media ad consecrationem finis omnino disparata, aut contraria. Ita est virtualis intentio in Sacerdote, qui baptizare, aut consecrare decernit, atque cum tali proposito adit templum, induitur sacris vestibus, accedit ad aram, aut ad salvificum fontem, sed vel rerum aspectabilium imagine, vel præter fluentibus cogitationi-

bus mens ejus rapitur, divagatur, & avolat. *Habitualis* intentio appellatur, qua absque ulla præcedenti intentione, quasi ex consuetudine aliquis operatur; vel si aliqua præcessit intentio, aut per longum intervallum temporis, aut per media contraria, vel disparata, & cum sine nullo pacto connexa, disperit, & evanescit; ut si Sacerdos nulla deliberatione præmissa, ex quodam usu, vel habitu oret, vel missam celebret; aut si id proposuit in animo, posthac media posuit omnino impertinentia, ut venationem, aleam, & talem confabulationem, in qua antecedens propositum prudenter censeatur evanuisse.

Communis itaque sententia est, *actualem* intentionem esse omnium optimam, unicuique sedulo curandum esse, ut cum hac intentione sacra perficiat mysteria: eam tamen non semper adesse, nec haberi absque singulari divini Numinis beneficio, neque necessariam penitus esse ad perfectionem Sacramentorum: *virtualem*, quamvis conjunctam cum aliqua animi divagatione, sufficientem tamen esse; *habitualement* denique nequaquam sufficere. Necessariam non esse intentionem *actualem*, demonstratur, quod absque tali intentione habeatur opus humanum, ac morale, a ratione & voluntate proficiens; imperium quippe rationis, & voluntatis deliberatio, etsi actu pertranseat, dicitur virtute permanens, nisi aut animo retractetur, aut alia deliberatio ad opus disparatum effectricem causam inflectat. Ac præterea, ut dixi nuper, actualis illa & vicens præsentia animi, in tanto prætereuntium imaginum, & diverberantium cogitationum conflictu, est donum Dei speciale: quemadmodum Augustinus in Psalmum lxxxv. n. 7. gravissima oratione commonstrat. Demonstratum etiam a nobis est adversus Baji, & Jansenii notaria dogmata, motus animi absque ulla deliberatione subrepentes carere omni libertate ac malitia, ideoque non posse inficere ac nullam reddere liberæ deliberationis efficientiam. Satis esse intentionem *virtualem*, ex hoc ipso colligitur, quod necessaria non sit actualis, & per illam duntaxat humana officia secernantur ab iis, quæ aut brutis communia sunt, aut sine consilio ac libertate patrantur; ut mittam Romani Ritualis præscriptiones, universorumque Theologorum consensum. At non sufficere intentionem *habitualement* consequitur ex eodem principio: intentio quippe istiusmodi est potius propensio quædam ex iterata Sacramentorum administratione proficiens; cumque locum habeat etiam in amente & in ebrio, qui absque consilio, & libertate operantur, sufficiens non est, ut opus dicatur liberum, morale, & humano more peractum. His non adversantur testimonia quorundam veterum asserentium sufficere ad Sacramenti perfectionem

tionem intentionem *habitualement*, ut loquitur S. Thomas 3. p. q. 64. art. 8. ad 3. nam intentionem *habitualement* illam appellant nonnulli, quam postmodum Scholæ dixerunt *virtualement*, neque ab ista aliam describit S. Thomas, dum intentionem *habitualement* tunc esse definit, cum Sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere quod facit Ecclesia, & si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum. In quibusdam etiam antiquis editionibus in textu S. Thomæ pro intentione *habituali* legimus intentionem *actualement*, ut adnotatur in margine edit. Antwerp. Plantinianæ pag. 229. Sed, ut ut vera lectio se habeat, ibidem explicari intentionem *virtualement* commonstrant citata verba, & argumentum eo loci propositum.

I I.

Deinde in quæstionem vertitur, num in Sacramentis conficiendis sufficere queat intentio *interpretativa*. Dicitur autem intentio *interpretativa*, dum quis actu operans non est sui compos, ex ejus autem præcedenti deliberatione, quasi mentem ejus interpretatur, existimantes illum actioni, quam exequitur, minime reluctari; ut si aliquis baptizare, aut consecrare proponat, sed postea in somnum, in amentiam, aut in ebrietatem incidat, & dormiens, ebrius, amens, Sacramentum perficiat. Sed facillima est hujus quæstionis solutio: quippe censeri nequit actus humanus, quod exercetur ab homine mente destituito; cumque Sacramenta more confici debeant humano, non est minister ad illa conficienda idoneus, quisquis sine consilio operatur.

Solet commovere tardiora quædam ingenia, quemodo si ita res se habeat, sufficere possit intentio *virtualis*, in qua dum sacri ministri operantur, & proferunt verba Sacramentalia, alio distracti non alia deliberatione utuntur, quam ea, quæ pertransiit. Si autem sat est intentio transacta, ut quod agitur reputetur humanum ac liberum; cur sufficiens non erit intentio *interpretativa*, si revera præconcepta fuit a ministrante? Difficilius videtur quod tract. De peccatis q. 71. disput. 24. urget peracutus Godoy, de homicidio, aut alio scelere in ebrietate patrato: quod sane voluntarium ac liberum est, si occisor priusquam vino se conficiat, crimen fuerit præmeditatus, quidve in temulentia soleat gerere animadverteret. Si enim præexistens propositum sufficit, ut opus in ebrietate patratum tamquam liberum humanumque dijudicetur; cur talis generis existimanda non est sacrorum mysteriorum administratio?

At sunt ista, supra quam dici potest, futilia & inania. In intentione enim *virtuali* antecedens mentis deliberatio trahit operantem ad media propria illius muneris quod exequitur, movitque voluntatem ut ratio effectrix humani officii, idest tamquam lumen mentis, & norma libertatis. At vero intentio *interpretativa* non permovet ministrantem ad media congrua & ad Sacramentum ordinata: nam quid ad baptismum dementia, aut ebrietas? nec in ebrio aut stulto vim exerit antecedens propositum, tamquam lumen rationis, & regula libertatis, sed vi imaginationis, & impressione musculorum cerebri, ita, ut nil magis in baptismo ebrii ministrantis appareat deliberationis & humani officii, quam in partu maculis inusto ob impressionem, quæ per gravidæ mulieris arterias ad certas foetus partes dilabitur. Est tamen homicidium patratum ab ebrio, si illud præmeditatus est, crimen maximum; quoniam ad peccatum sufficit libertas in causa, juxta canones traditos lib. xxx. cap. 11. scilicet sat est, si peccatum sit prævisum ac volitum, cum oriatur ex mala voluntate, & delectatione perversa: Sacramentum vero non perficitur cupiditate duntaxat, sive, ut Scholæ loquuntur, *tendentia in objectum*, sed applicatione formæ ad materiam facta libertate & consilio. Dicam brevi: ad peccatum sat est, si aliquo pacto sit liberum & voluntarium; ad Sacramentum requiritur, ut sit actus humanus, atque, ut dici solet, *exercitus*.

I I I.

Tertia quæstio est de intentione *conditionali*; an scilicet subsistat Sacramentum tali intentione collatum. Conditio autem vel est præterita, ut dum baptizans gravi dubitatione perculsus ait, *Si nos es baptizatus, ego te baptizo*, &c. vel præsens, ut dum Sacerdos inquit, *Si es dispositus, ego te absolvo*: vel futura, ut si ad hunc modum loqueretur, *Ego absolvo te, si crastina die restitueris rem alienam*. Valet ergo Sacramentum sub conditione de præterito, vel de præsentis collatum, si conditio vera sit; secus, si falsa: quippe intentio *conditionata*, cum adimpletur conditio, transit in *absolutam*. Obiter nota, si baptizans intendat baptizare puerum, credens illum esse masculum, quamquam scemella esset, ratum esset baptisma, cum rationalis homo, cujuscunque generis sit, ad suscipiendum baptisma sit idoneus. At si intendat baptizare cum hac intentione conditionata, *Si masculus sit, non scemina*, statuens in animo sceminam non baptizare, juxta præclaros Jurisconsultos baptismus est nullus, ut demonstrare nituntur Cardinalis Hostiensis in Summa 3. p. de Baptismo, & ejus

& ejus effectu, num. 10. & inter JCC. *Singularia*, §. xc. num. 3. vernaculus nostras Petrus Gerardi: ex quorum placitis infertur, interius propositum necessarium esse ad Sacramenti validitatem, ut supra ostendimus prolixa dissertatione. At si conditio sit de futuro, sub ea nequit perfici Sacramentum, quoniam dum adhibetur materia, & forma profertur, præiens intentio suspenditur; dum vero futuro tempore impletur conditio, non amplius adsunt materia, & forma quæ Sacramentum constituunt. Id tamen non valet de contractu matrimoniali, qui utique non subsistit statim ac apponitur conditio honesta de futuro: V. G. *Contraho tecum, si pater assentiatur*, aut, *si talem præbeat dotem*; sed conditione adimpleta ratus & firmissimus est; propterea quod omnes contractus sub conditione initi, ea, ut inquit Jurisperiti, *verificata*, perinde obligant, ac si forent *absoluti*, atque pristinus consensus supponitur præiens, & perseverans. Quare ante conditionis eventum, si ille, qui cum aliqua muliere contraxit sub conditione, contrahat cum alia *per verba de presenti*, contractus ille ratus erit ac permanens, cum sponsalia conditionata ante conditionem extantem incerta ac suspensa sint, ut habetur in vi. cap. unico *de Sponsalibus & Matrimoniis*, atque a nobis proprio in loco iterum explicabitur. Quanta vero in apponendis conditionibus requiratur prudentia, ac diligens rerum perquisitio, capite xii. præmonuimus.

CAPUT XVIII.

De iis, qui Sacramenta vite suscipiunt.

Diximus de ministrantibus Sacramenta; dicendum modo est de iis, qui a ministris ea recipiunt, sive, ut in Scholis loquimur, de Sacramentorum *subjecto*. Qua in re tria ad examen revocanda sunt: primum quisnam suscipiendorum Sacramentorum sit capax: alterum num in eo, qui ad Sacramenta accedit, requiratur intentio, & cujus generis hæc esse debeat; tertium qua animi præparatione, ut e Sacramentis fructum percipiat, illa debeat quisque suscipere: quæ omnia brevissime resolventur, cum singillatim in unoquoque Sacramento disquirenda sint præcipua cum ministrantium, tum suscipientium officia.

PROPOSITIO I. Juxta præsentem ordinem Sacramenta pro solis hominibus viatoribus sunt instituta, ideoque nemo alius est, ordinarie loquendo, *subjectum* Sacramentorum.

Nulla in hac assertionem potest esse difficultas; primum quia liquet ex priori capite Sacramen-

ta esse visibilia quædam signa, quibus homines in Dei cultum sub alicujus religionis nomine coadunantur. Deinde quia symbolis sensibilibus indigent soli homines corpore animoque præditi. Insuper gratia sanari, aut confirmari non debent, qui culpa carent, adhærent incommutabiliter summo bono, vel contra in gehennam detrusi sunt.

PROPOSITIO II. In adultis ad Sacramenti characterem suscipiendum necessaria est intentio aliqua, saltem *interpretativa*.

Dixi in adultis; nam in parvulis nullam intentionem requiri satis constat ex Augustino lib. iv. de Baptismo cap. 24. num. 31. scribente: *In infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum alii pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt.* Ex quo loco apparet quantum distet sententia Augustini a figmento hæreticorum asserentium in parvulo, dum abluitur regenerationis lavacro, fidem rationisque usum divinitus excitari. Demonstratum quoque est a me libro xxviii., ubi adversus Socinianos de Christi redemptione disputavi, quam recto justitiæ ordine factum sit, ut quemadmodum pueri per generationem Adæ sine actu propriæ voluntatis nascuntur mancipia Satanz, ceteri autem captivi remanent propriæ voluntatis arbitrio; ita parvuli absque ullo voluntatis suæ proposito eruantur per lavacrum regenerationis a dæmonis potestate, quamvis adulti inde nequeant eripi invitati, & absque motu liberi arbitrii, eo vehementius se ad justificationem disponentis, quo majori cupiditate adhærent peccato. Adeas hos *Volumen III. pag. 113. & 118.*

Remanet ergo difficultas de adultis: in quibus generatim non requiri prævium aliquem consensum recipiendi Sacramentum, ac sufficere intentionem, ut appellant, *neutram*, eam scilicet, qua Sacramenta suscipiens negative se habeat, nec contranitur, nec præbeat positivum assensum, tenent Cajetanus in 3. p. q. 68. art. 7. Ledesma in iv. p. 1. q. 9. & cum paucis aliis Farvacques cap. vii. q. 1. ac Vanroy cap. v. q. 1. Immo idem Vanroy Tom. iv. pag. 80. putat validum esse Ordinem collatum non solum indifferenter se habenti, verum etiam invito penitus & reluctanti.

Contraria tamen opinio affirmans requiri ex parte suscipientis intentionem aliquam, saltem *interpretativam*, nec valide Sacramentum recipi, si recipiens reluctetur, aut indifferenter se gerat, vera est, & sequentibus momentis corroborata.

I. Ex Sacrorum Conciliorum definitionibus Catechumeni ægrotantes, ac subito obmutescentes nequeunt baptizari, aut pœnitentiam accipere, nisi habeant voluntatis præteritæ testimonium in aliorum verbis, aut voluntatis perseverantis ac præsentis in suis nutibus. *Ægrotantes*, inquit Synodus III. Carthaginensis cap. 34., *si per se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium it, qui sui sunt dixerint, baptizentur.* Et Arausicana I. cap. IV. *Subito obmutescens, prout status ejus est, baptizari aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis aut præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.* II. Innocentius III. cap. *Majores*, de Baptismo, principio expresse rejicit opinionem eorum, qui dicunt quod Sacramenta, quæ per se sortiantur effectum, ut baptismus & Ordo, ceteraque similia, non solum dormientibus & amentibus, sed invitis, & contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur. Ducitur autem Summus Pontifex in hac opinione refellenda momento admodum firmo; quoniam qui fuissent inviti, vel reluctantes immersi, saltem ratione Sacramenti ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinerent: unde ad servandam regulam fidei Christianæ forent rationabiliter compellendi: verum id est religioni Christianæ contrarium, ut semper invitur & penitus contradicens ad recipiendam & servandam Christianitatem aliquis compellatur. Deinde ait Summus Pontifex censendos non esse absolute coactos & invitos, qui ad suscipiendum baptismum terroribus atque suppliciis violenter attrahuntur, illumque suscipiunt, ne detrimentum incurrant, ut contigit temporibus Silebuti; cujus ratio pariter apertissima est, quoniam coactio conditionalis rationem voluntarii non tollit; non enim dicitur absolute mercatorem ad projiciendas merces cogi & impelli, dum procellis jactatus id facit, ne patiatur naufragium. Desinit præterea, illum qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipere Sacramenti, quemadmodum, inquit, notam nullius reatus incurreret, qui violenter cogeretur idolis thurificare contradicens penitus & reclamans. Declarat postremo characterem non suscipere Sacramenti dormientes & amentes, si priusquam amentiam incurrerent aut dormirent, in contradictionibus peristerent, quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare; secus autem si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. III. S. Pater Augustinus cit. lib. IV. de Baptismo, postquam docuit non requiri propriæ voluntatis deliberationem in parvulis, ita loquitur de adultis; *At si pro eo, qui respondere potest; alius respondeat, non itidem valet.* Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes cum legitur naturaliter movet: *Ætatem ha-*
Berti Theol. Tom. VI.

bet, ipse pro se loquatur. IV. In Rituali Romano edito jussu Pauli V. in Rubr. de Baptismo adult. præscribitur, ne baptismus conferatur ei, qui usum rationis habuit ante amentiam, & nunquam ostendit voluntatem baptismi, aut intentionem, aut petitionem illius. V. Id manifestæ rationi consentaneum est, quoniam ad vitam, moresque Christianos nemo compelli potest invitus, ideoque nec ad baptismum per quem initiari Ecclesiæ subjiciuntur: quod tenet de Sacramentis aliis ad certum vitæ genus obstringentibus, scilicet Ordine, ac Matrimonio. Accedit quod supra de redemptione inuimus, hujus lytrum ac pretium solum quidem pro omnibus a Christo, qui communem causam suscepit, sed non applicari adultis contranitentibus & invitis.

At adversus hanc propositionem obijciunt primo, nullibi Concilia, ubi pertractant de Sacramentorum perfectione, suscipientium voluntatem ac propositum commemorasse: Innocentium III. cap. *Majores* post verba superius producta, hæc addere, *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio; cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obistentem.* Quibus im verbis aperte docet, sat esse, si suscipiens non contradicat, habeatque indifferentiam, quam voluntatem neutram appellant: teneri eandem sententiam a Glossa in cap. *Solet*, de Consecrat. dist. 4. & in cap. *Majores*, de Bapt. Deinde opponunt exempla eorum, qui aut inviti, aut saltem nullam habentes suspicionem fuerunt ab Episcopis consecrati; ut Macedonius Eremita dicitur ordinatus a Flaviano Episcopo Antiocheno, apud Theodoretum in Monastica Historia cap. 13. Paulinianus frater Hieronymi a S. Epiphano, ut narratur in Epist. inter Hieronymianas 100. alias 60. Augustinus a Valerio Hipponensi, apud Possidium in Vita Augustini cap. 4. Præterea obijciunt quod Augustinus narrat lib. IV. Confess. cap. 4. de quodam amico suo febribus laborante, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens, mente atque sensu absentissimus. Obijciunt denique nonnulla argumenta a ratione, quorum primum est, intentionem, si non requiritur in parvulis, neque necessariam fore in adultis, quoniam in omnibus poni debet quicquid spectat ad Sacramenti validitatem. Alterum depromitur ex Unctione extrema, quæ subministratur etiam subito morbo correptis, nec illam petentibus aut voce aliqua, aut nutu. Tertium est hujusmodi; si non requiritur consensus ut homo generetur, si potest alapam recipere invitus; cur assensus necessarius est, ut regeneretur, ut Sacramenta suscipiat?

Resp. ad primum, Concilia, ubi definiunt Sacramentum perfici materia, forma, & intentione ministri, loqui de iis, quæ ad omnia Sa-
 H h cra-

cramenta, cuicumque administrentur, sunt necessaria: certum est autem intentionem non requiri in pueris, qui baptizantur, nec in iis, quorum ori per vim Eucharisticus panis ingeritur, ut Augustinus scribit Tract. xxvii. in Joannem, num. 2. Innocentius III. sermonem eo loci instituens de iis, qui prius Catechumeni extiterunt, & habuerunt propositum suscipiendi baptismum, *per obicem voluntatis contrarie*, non solum significat reluctantiam, sed etiam exclusionem præcedentis consensus, ut constet ex verbis immediate præmissis. Vide in iii. Decretalium tit. 42. Innocentium IV. Gonzalez, alios. In Glossa ad cap. *Selet*, dist. iv. de Consecrat., legitur recipi Sacramentum, *qualemcumque intentionem baptizatus habeat*, scilicet, qualemcumque intentionem effectus, vel finis, non qualemcumque intentionem Sacramenti; instituitur enim sermo de Judæis, qui Baptismum susceperunt ad mortem vitandam. In Glossa autem ad caput *Majores*, ubi habetur Sacramenti characterem recipi ab iis, *qui ore expriment, licet corde dissentiant*, fit sermo de cordis malitia, & de perseverante affectu peccati: enimvero citatur ibidem caput, *Tum valere*, de Consecratione dist. 4. ubi id expresse declaratur. Atque hæc est certa responsio, quamvis non teneamur Glossæ doctrinam sectari. Qui enim cum Tournely pag. 256. reponunt Glossam hanc nullius ponderis esse, utpote expunctam jussu Gregorii XIII. non viderunt, aut legere noluerunt, cum Decreti, tum Decretalium editionem Romanam anni 1581. una cum iisdem Glossis restitutam ipsomet Gregorio XIII. approbante.

Ad secundum reponimus eos, qui dicuntur inviti in presbyteros ordinati, fuisse viros pietate conspicuos, & singulari præditos humilitate, qui propterea non absolute *obluſtabantur*, cum potius omnem obedientiam Ecclesiæ, ejusque Pastoribus devovissent; sed existimantes se impares ad onera Ecclesiastica subeunda, haud violata obedientiæ virtute præferebant specimen humilitatis; aut si revera fuerant inviti, adfuisse tandem eis *voluntatem suscipiendi operis boni*, ut Augustinus ait Epistola 173. ad Donatum, num. 2. Præclare Sanctus Pater prope finem ejusdem Epist. comparat potestatem Ecclesiæ Domino non solum invitanti, verum etiam compellenti ad convivium, juxta Lucæ parabolam cap. xiv. Enimvero *qui compellitur*, inquit, *quo non vult, cogitur, sed cum intraverit, jam vult pascitur*. Ita nimirum qui reluctanti erant animo; dum initiantur mysteriis, sponte characterē condecorantur. Ortam Augustini repugnantiam ex quo sacrum ministerium periculosissimum judicaret, ipse affirmat in Epist. ad Valerium xxi. alias 148. num. 2. Sed de Ordine invitis collato differendum est alibi.

At in amico Augustini, quem imperite nonnulli dicunt fuisse Nebridium superiori cap. iii. num. 6. ab Augustino commemoratum, cum Nebridius vixerit usque ad ejusdem Augustini baptismum, imo una cum illo fuerit Mediolani, & remearit in Africam, ex ix. Confess. cap. 3. num. 6. in amico, inquam, Augustini fuisse consensum saltem interpretativum hinc probatur, quod adolescens, etsi nondum *germanitus & penitus*, veram fidem tenebat; cumque Augustinus priusquam vita amicus defungeretur, baptismum, quem is acceperat, irrideret; *ita iridentem exhorruit ut inimicum, admonuitque mirabili & repentina libertate, ut si amicus esse vellet, talia sibi dicere desineret*. Quæ cum eo loci ab Augustino narrentur, mirum est doctissimum Augustinensem Farvacquesum asseruisse, quod nulla ratione præsumi possit Augustini amicum habuisse intentionem suscipiendi baptismum, quoniam deflexerat *ad supersticiosas & perniciosas fabellas*. Deflexit quidem, sed catechumenus fuerat, & desiderio baptismi aliquando flagraverat, in quo sitam diximus intentionem interpretativam.

Postrema denique argumenta nullius sunt roboris: quid enim inter parvulos & adultos intersit discriminis, non semel repetitum est; ac præterea si quid evinceret inanis illa argumentatio, uti in parvulis, ita in ratione utentibus, nullus motus liberi arbitrii necessarius foret ad justificationem, ut inquit hæresis execranda. At in infirmo, qui inviolatam servavit unitatem Ecclesiæ, supponitur in mortis articulo voluntas recipiendi ea Sacramenta, quæ omnes Catholici venerantur. Generatio autem est naturalis generis propagatio, non hujus accidentaria ac moralis perfectio: atque is, qui gignitur, aut cæditur, aut quicquam patitur, subjectum est operis, etsi nolit; quoniam ipso opere non immutatur, non perficitur, non obstringitur aliquo jure voluntatis arbitrium, quemadmodum in regeneratione, in justificatione, & in sacra ordinatione contingit.

PROPOSITIO III. Ut quis cum fructu Sacramenta *vivorum* recipiat, si adultus sit, & sibi sit conscius mortalis peccati, tenetur sacramentaliter confiteri: ut recipiat autem Sacramenta *mortuorum*, præter intentionem ac fidem, habere debet dispositiones libro xix. cap. 4. ex Tridentina Synodo enumeratas.

Probatur prima pars, quia peccator non debet se exponere periculo patrandi sacrilegium. Deinde ipsum *Sacramenti vivorum* nomen satis indicat non esse ad illud accedendum habenti conscientiam peccati, quod est spiritalis mors animæ. Insuper etsi aliquando contingat hominem contritione perfecta justificari, antequam actu recipiat Sacramentum Pœnitentiæ; nemo

tamen

tamen præsumere debet habere se perfectam istiusmodi contritionem, & negligere confessionem *Sacramentalem*, præsertim cum absque voto huius confessionis vix, ac ne vix quidem perfecta contritio concipi valeat; ideoque si adsit copia confessarii, priusquam peccator ad Sacramentum accedat, debet Deo reconciliari, non tantum si accedendum ei sit ad Eucharistiam, de qua Apostolus in 1. ad Corinth. x. Tridentina Synodus sess. xxi. cap. 7. & cap. *Sicut Judas*, aliique de Consecrat. dist. 2. verum etiam si suscipienda sint Sacramenta cetera, ut de Confirmatione statutum legimus anno 1581. a Concilio Rothomagensi, anno 1583. a Rhemeni, & Turonensi, anno 1584. a Bituricensi; quorum Conciliorum canones collegit Farvacques cap. 7. q. 2. Verum singuli a nobis suis in locis distribuentur. De Sacramento matrimonii videtur Tridentina Synodus sess. xxiv. cap. 1. de Ref. loqui modo hortatorio: sed primum exhortatio non est adversa præcepto: deinde alloquitur conjuges omnes, non eos singillatim, qui gravis peccati premuntur pondere: insuper non ad confessionem solam hortatur, sed & ad communionem, de qua fatemur non extare in tali casu præceptum: præterea non de contrahendo tantum, verum etiam de consummando matrimonio verba facit: tandem noluit sancta Synodus de Scholarum opinionibus proferre iudicium; non desunt autem, qui, Eucharistia excepta, doceant confessionem in Sacramentis ceteris non requiri. De dispositionibus accedentium ad Sacramenta *mortuorum* suo loco.

CAPUT XIX.

Disputatur de primo Sacramentorum effectu, idest, de Gratia.

MAGNUM nobiscum cum Novatoribus circa Sacramentorum *efficaciam* dissidium est, quod cum pluribus verborum involucris proponi soleat, principio est accurate exponendum. Novatorum capita, Lutherus, & Calvinus, eandem efficaciam veteris ac novæ legis Sacramentis attribuerunt, asserentes omne discrimen a Scholasticis propugnatum penitus esse explodendum. Ita Lutherus de Captiv. Babylon. cap. de Baptismo, & Calvinus lib. iv. Instit. cap. 14. num. 23. Liqueat id intelligendum esse de *efficacia producendi gratiam*, quam contendunt per solam fidem divinarum promissionum apprehendi; nam alioqui fatentur Sacramenta Evangelica faciliora esse, & ad excitandam, obsignandamque fidem efficaciora veteribus. Imo quidam non tantum ajunt Sacramenta esse symbola gratiæ spiritualis, & ad hanc apprehendendam excitare sensibili representatione; verum etiam præter

virtutem signorum extrinsecam, quæ est exhibitio celestium donorum, contestatio divinæ dilectionis, & admonitio de mortificatione veteris hominis, vivificatione novi, ejusque spirituali alimonia, adesse signis virtutem aliam occultam, & adstantem, idest, Spiritum sanctum, qui gratiam, quam signum tribuere non potest, homini credenti *efficaciter* confert. Lege Vossium de Sacramentorum vi, & efficacia Tom. vi pag. 254. Cum hæc passim in Confessionibus, librisque hæreticorum legantur; non desuerunt viri etiam doctissimi, qui asseruerunt sola loquendi methodo Protestantes a nobis differre; maxime cum sit inter complures Catholicos satis vulgata sententia, quod Sacramenta sint gratiæ causa *moralis* tantum, non *physica*, ad quorum nempe exhibitionem Deus gratiam justificationis impertiatur. Sed quamvis hæretici fucum faciant, asseruntque se tantummodo vim & energiam interioris gratiæ tribuere Spiritui sancto, penes quem residet agendi virtus, in Sacramentis autem constituere solum ministerium; non est tamen situm in hoc, in quo etiam dissentiunt Scholastici, caput controversiæ: sed cum Novatores asserant solam fidem esse instrumentum apprehendendi gratiam salutarem, docent virtutem Spiritus sancti comitari quidem externa symbola, at non horum ratione impertiri salutarem effectum, sed intuitu fidei suscipientium.

E contra Catholici negantes Sacramenta legis Evangelicæ producere gratiam ex fide, ac merito suscipientium, nec alias partes exercere quam verbi, aut symboli sensibilis fidem excitantis; docent, (quidquid sit de modo & genere *causalitatis*) eadem Sacramenta gratiam producere *ex opere operato*, eaque, non fidem, nec meritum, aut suscipientium, aut ministrantium, esse ejusdem gratiæ instrumenta, propterea quod aliquando sine ulla fide sanctificationem impertiantur, ut contingit in parvulis; in adultis vero fides sit quidem ad justificationis gratiam dispositio, sed non apprehendendæ justitiæ ratio, aut instrumentum, aut mensura, aut causa, ut inquit Scholæ, *formatis*. Scholarum sententia definita est canone 8. sess. vii. Tridentinæ: *Si quis dixerit per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

Ut ergo intelligas quid sit producere gratiam *ex opere operato*; adverte primum ex præcitato Concilio sess. vi. cap. vii. plures ad justificationem causas concurrere: *finalem*, quæ est gloria Dei & Christi, ac vita æterna: *efficientem*, quæ est Deus misericors, qui gratuito abluat & sanctificat: *meritoriam*, idest, Unigenitum filium Dei, qui nobis justificationem promeruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: *instrumenta-*

lem, scilicet Sacramenta; *formalem* denique, nimirum iustitiam Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, sive iustitiam inhærentem, aut gratiam, quam Scholæ appellant *habitualement*. Præter has causas eadem S. Synodus exigit in adultis dispositiones, *fidei*, qua credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, libere moventur in Deum; *timoris*, quo utiliter concutiuntur; *spei*, qua se in Deum erigunt fidentes ipsum Deum sibi, propter Christum, propitium fore; *amoris*, quo ipsum Deum tamquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt; *detestationis* peccati, cum proposito inchoandi novam vitam, & suscipiendi baptismum: quæ disertissime sacrosancta Synodus ibidem enumerat, & nos de justificatione disputantes prosecuti fuimus lib. xix. cap. 4. Harum vero dispositionum necessitas ex iis, quæ sæpe diximus, aperte dignoscitur; nam cum peccatis homo adhæreat libere, perversa cupiditate, & voluntaria malitia; necessum est, ut divina gratia excitatus libero arbitrii motu ad iustitiam accedat.

Sacramenta itaque sunt *instrumenta gratiarum*: in quorum instrumentorum usu duas actiones distinguimus: una *externa* est, qua materiam a Deo præscriptam, certisque verbis consecratam exhibet dispensator, aut probus, aut improbus; eamque applicat subiecto, aut prædictis dispositionibus exornato, aut iis destituto: altera actio est *intima & occulta*, qua Deus, non intuitu probitatis ministri, aut dispositionis suscipientium, sed vi institutionis, in qua relucet Dei misericordia & Christi meritum, per signa sensibilia largitur gratiam, quæ, modo pravæ voluntatis obicem non inveniat, (ut autem non inveniat faciunt dispositiones prædictæ) suscipientes mundat, sanctificat, innovat, corroborat. Est itaque produci gratiam ex opere operato illam produci per Sacramenta, tamquam per causam instrumentalem, non vi exterioris actionis tantum, sed etiam intimæ, qua Deus dona spiritalia impertitur ob dignitatem institutionis, & applicationem meritorum Christi signis sensibilibus divina voluntate, & instituto Christi alligatam: sicuti produci gratiam ex opere operantis est illam produci, non ob rei exhibitæ institutionem, non ob dignitatem signorum, non ob merita Christi visibilibus symbolis alligata, sed intuitu probitatis ministrantium, & fidei suscipientium; quemadmodum duo minuta a muliere pauperrima in gazophylacium projecta ex opere operantis habuerunt meritum singularis, insignisque eleemosynæ. Placet mihi plurimum hæc explicatio operis operati tradita etiam ab Andrea Fabricio Leodio Animadvers. in artic. xiii. Confessionis Augustanæ pag. 293. & a Cassandro ad art. viii. inter Opera Grotii Tom.

iv. pag. 570. primum quia Fabricius videtur recte Catholicæ doctrinæ sensum affectus; deinde quia ejus explicationi nullatenus repugnant varix Scholasticorum expositiones: postremo quia hac una præmissa eliminantur calumniæ, & fraudes omnes hæreticorum.

Philippus enim Melanchthon in Confessione Augustana anno 1540. reformata ait art. xiii. *Damnat igitur Pharisæicam opinionem, quæ obruit doctrinam de fide, nec docet fidem in Sacramentis requiri, quæ credat propter Christum nobis gratiam dari, sed fingit homines iustos esse propter usum Sacramentorum ex opere operato, & quidem sine bono motu utentium*: & in Apologia inquit nos sentire, quod per ceremonias justificemur sine bono motu cordis, hoc est sine fide, & hanc opinionem magna auctoritate doceri in toto regno Pontificio: alii autem hæretici post Calvinum lib. iv. Instit. cap. 14. nos immani verborum procacitate proscindunt, quoniam asserimus Sacramenta ex se gratiam conferre unicuique non ponenti obicem ipsi gratiæ, quamvis nec credat. Permulti etiam cum Vossio citato Opere num. 72. asserunt in hoc graviter Bellarminum, & Pontificios Doctores errare, quod asserant fidem ad salutem quidem concurrere, quatenus disponit, verbum ratione ejus, quod salutarem gratiam offerat, & Sacramenta, quia eandem conferant vi actionis suæ, cum eam conferant virtute quidem signi *dispositive*, at *effective immediate* Spiritus sancti virtute. Complures etiam nos arguunt, quod in re tam seria utamur profanis illis, ac barbaris vocibus *opus operatum*, & ignoremus etiam regulas verborum, quæ Grammatici appellant *deponentia*.

Verum in his omnibus gerunt se hæretici more suo, & sententiam nostram ignorant penitus, aut splendidissime mentiuntur. Primo enim cum iidem hæretici ad gratiam justificationis obtinendam *solan* fidem prærequirant; nos etiam alias cordis dispositiones prædicamus, timorem, spem, dilectionem, & ceteras, quæ Tridentina Synodus enumerat sess. vii. cap. 6. & sess. xiv. cap. 4. ubi merito concludit: *Quamobrem falso quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit, neque sensit*. Atque id non tantum adversus hæreticorum calumnias sancta Synodus sapienter animadvertit; verum etiam in articulum xiii. Confess. Augustanæ Andreas Fabricius, Joannes a Daventria, Alphonsus Virvesius, Georgius Cassander, noster Hoffmeisterus, nec non H. Grotius in adnotatis ad Cassandrum pag. 621. Placet nobis usurpare hæretici hujus verba: *Opus operatum*, inquit, *intelligitur de efficacia, ad honorandam Ecclesiam, & ejus unitatem nobis commendandam, Sacramentis*

mentis attributa. Ceterum non negant Catholici requiri ad salutarem usum in adultis fidem & Dei amorem: & hæc ita ajunt requiri, ut efficacie bonos Deo salvus sit. In his omnibus nihil est controversiæ, si dextera interpretatio accedat. Atque ita expungitur primum hæreticorum mendacium, & in doctrinam Catholicam singularis calumnia.

Quantum ad secundam calumniam spectat, fatetur Philippica xxi. pag. 301. Virvesius Scholasticos quosdam antiquiores vere affirmasse gratiam per Sacramenta conferri non ponentibus obicem sine motu aliquo arbitrii sui. At nihil habet incommodi hæc opinio, si loquamur de parvulis nondum ratione utentibus; imo nisi admittatur, consequetur non esse baptizandos infantes qui non credunt, ut tenent Anabaptistæ etiam a Luthero refutati. Nam quod hæreticus iste autumat etiam in puerulis excitari fidem, somnium est delirantium. Occurrit Melanchthon dicens fidem infantium suppleri per fidem generalem totius Ecclesiæ, & per fidem specialem gestantium. Non deerunt e Schola Theologi, qui id annuant: ac nos omnium primi subscribemus Augustino dicenti lib. 1. de peccat. meritis cap. 24. num. 25. Infantes propterea fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodam modo profitentur: ac ex eodem Augustino lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. xxii. num. 40. & 1. Oper. Imp. num. 56. hanc proferemus rationem, quoniam ita parvuli per alios credunt, sicut per alios peccatum traxerunt. Verum negamus per hanc fidem, & non per Sacramentum parvulos justificari; cum hi, qui Sacramentum recipiunt, sed fidem non præsentiant, regenerentur & renascantur in Christo; sive negamus alias in fide, quam dispositionis, haberi partes. Atque ita Theologi illi, si qui sunt, qui scripserunt justificationem non pendere a bono animi motu, locuti sunt de gratiæ efficientia, & Sacramentorum virtute, non de dispositione suscipientium.

At quod Vossius ait, nos vim justificationis omnem ponere in signo, sive, ut ajebat Melanchthon, in ceremonia; si id hæretici affirmant, quasi nos Christi institutionem, & Spiritus sancti efficientiam penitus excludamus, & quasi opinemur Sacramenta esse gratiæ causas physicas naturales, tam putida calumnia est, ut refutatione non egeat; præsertim cum non omnes Catholici fateantur Sacramenta physice gratiam producere, & qui oppositum docent, affirmant sensibilia elementa in producenda gratia supra energiam naturalem extolli.

Explodenda denique esset calumnia de barbarie, & novitate hujus vocis, *Opus Operatum*; nisi ad illam revincendam sat superque essent,

quæ diximus cap. 1. de vocabulo *Sacramenti*. Nonnulla addamus tamen. Ac primum sit, nil ad nos pertinere quid Grammatici velint, ut de verbo *generatur* inquit Augustinus serm. 3. in Ps. 36. num. 6. ac melius esse, *Ut nos reprehendant Grammatici, quam non intelligant populi*, ut idem Augustinus ait in Psalm. 138. num. 20. Deinde asserimus ea verba *Opus operatum* non esse primum intrusa, cum Lutherus & Calvinus ad infestandam Ecclesiam eruperunt; quamvis optimo consilio adversus nova hæreticorum commenta nova etiam vocabula adhibeantur: sed *opus operatum* ante Tridentinum Concilium commemoravit in iv. dist. 1. quæst. 1. art. 5. Thomas Aquinas, & quinquaginta fere annis ante Thomam lib. 111. de mysteriis Missæ cap. 5. pag. edit. Col. 367. Innocentius III. Significationem vero eorundem vocabulorum occurrere in Patrum scriptis, recte animadvertit in dissert. de quibusdam SS. PP. locis contra hæresim Berengarii cap. 6. Christianus Lupus. Tandem negari potest esse verba aliqua *deponentia* juxta opinionem vulgarem Grammaticorum, cum Gaspare Scioppio lib. 3. cap. 2. & 3. Minervæ Sanctianæ. *Deponentia* enim sunt ea verba, quæ modo *deposuerunt* passivam, aut activam significationem, cum aliquando fuerint communia & habuerint utramque, aut potius in quibus aliquod nomen *deponitur*: ita consuetum est dicere, *utor bonis, obsequor amicis, ingredior janua, dominor libera civitate*; & verba *deponentia* hæc sunt, non quod activa aut passiva esse nequeant, sed quia in Grammatica syntaxi *deponimus* vocabula, *usum, obsequium, ingressum, dominium*, utpote verbis ipsis, *utor, obsequor, ingredior, dominor* satis expressa. Ceterum si dixerō activorum verborum servata syntaxi: *argentum abutur, abutitur operam, utor amicos, obsequor omnia, pontem ingredior, fungitur officia, pascuntur sylvas*, nemo me reprehender, qui perlegerit Terentium, Plautum, Catonem, Virgilium. *Dominor* etiam passiva significatione usurpatur a veteri poeta, apud Ciceronem de Officiis, *ulciscor* a Memmio apud Sallustium in Jugurtha. Atque ita *opus operatum* non Schola tantum, sed etiam Latinitissima Synodus retinuit absque labe orationis. Sed hæc ad Grammaticos. Collata, ut arbitror, in bono lumine controversia, expunctisque hæreticorum dictis, quæstionem distinctis thesibus nitar dirimere.

PROPOSITIO I. Non est Sacramentorum omnium, tam veteris, quam novæ legis eadem vis atque efficientia.

Probatur 1. ex Scripturis; Sacramenta enim vetera appellantur ab Apostolo, ut vidimus cap. 1., *infirma, & egena elementa*, ad Galat. iv. 9. & dicuntur vim solam habuisse sanctificandi ad emundationem carnis, id est, conferen-

di per se sanctitatem tantum legalem, ad Hebræos ix. 13. e contra vero Sacramenta novæ legis dicuntur renovare hominem, sanctificare animam, & saluum facere, ut dicam infra. II. Si Sacramenta vetera habuissent cum novis eandem efficientiam, ab illis nulla alia ratione discrepissent, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi; quod proscriptum est canone 2. sess. vii. Tridentini. III. S. Pater Augustinus antiquitatis fidelissimus testis lib. xix. contra Faustum cap. 13. inquit: *Prima Sacramenta, quæ observabantur, & celebrabantur ex lege, prænunciativa erant Christi venturi, quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt, & ideo ablata, quia impleta; non enim venit solvere legem, sed adimplere. Et alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu facilia, numero pauciora, tamquam justitiæ fidei revelata.* In Psalmum quoque lxxiii. num. 2. *Sacramenta, inquit, non eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem, Sacramenta veteris testamenti promiserunt Salvatorem. Mutata sunt Sacramenta, facta sunt facilia, pauciora, salubriora, felicia.* Vide & Epist. ad Jan. 54. alias 118. laudatam cap. v. hujus libr. adeaque Hier. Torrensem in Confess. Augustini lib. i. cap. 1. num. 4. & in Panoplia lib. iii. cap. 2. Wilhelmum Lindanum. III. Vetæres iusti, quantumvis Sacramentis muniti, post mortem inferni carcere tenebantur, ut liquet ex Gen. xxxvii. 35. Job. xvii. 13. Psalm. lxxxviii. 49. & ex Epist. ad Hebræos xi. 13. 39. At applicato nobis per Sacramenta merito passionis Christi, confertur jus proximum cælestis regni, & sine culpa defunctis ipsius regni possessio, scribente Paulo ad Ephes. ii. 5. *Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati, & conresuscitavit, & confedere fecit in cælestibus in Christo Jesu, &c.*

Reponunt hæretici decipi nos magnificis Sacramentorum laudationibus: Augustinus enim nihil aliud contra Faustum contendit, nisi Sacramenta veteris legis Christum prænunciasse, nostra vero illum annunciare; illa fuisse promissiones complendarum rerum, hæc indicia completarum; & consequenter non in efficacia, & vi producendi gratiam differre, sed tantum in ratione significationis, ac promissionis, per quam Sacramenta novæ legis præsentem Salvatorem exhibentia facilius fidem excitant. Atque hanc esse mentem Augustini inferunt ex Quæst. xxxiii. in Num. ubi de Sacramentis ait: *Eadem quippe sunt in vetere & novo Testamento: ibi obumbrata: hic revelata, ibi præfigurata, hic manifestata.*

Verum decipiantur potius miserrimis hisce Cal-

vinianis subterfugiis heterodoxi. Nam priori in loco contra Faustum diserte Augustinus Sacramenta nova appellat *virtute majora, utilitate meliora.* Quid sit autem hæc virtus, demonstrat proximo cap. xvi. affirmans eam non esse externam ablutionem, aut verba celeriter prætereuntia, quibus, ut hæretici tenent, fides forinsecus excitetur; sed esse spirituale donum, & gratiam permanentem, & qua nobis arrha æternæ vitæ confertur. *Virtus autem (inquit) quæ per ista operatur, jugiter manet, & donum spirituale, quod per ipsa insinuat, æternum est.* Quod si hæretici reponerent hanc virtutem esse efficientiam Spiritus sancti; fateri deberent hanc efficientiam spirituale donum operari per Sacramenta, ut Augustinus affirmat, non per solam fidei excitationem. At dum hæretici vim Sacramentorum denegantes detorquent verba Augustini; deprehendere debent sacrilegii notam, quæ eodem lib. cap. xi. a S. Parente inuruntur his verbis: *Quorum Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit: impie quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.* In secundo autem testimonio tam aperte Augustinus affirmat per nova Sacramenta salutem dari, ut nihil habeant hæretici quod reponant, nisi Augustinum per hyperbolem accipiendum. Ex præcitata etiam qu. 33. in Num. Calvinus refellitur; ibi namque Augustinus num. 9. docet in aqua dispersionis, quæ Judæi mundabantur a contactu mortuorum, & a cineribus vitulæ, significatum baptismum Christi Judæis & gentibus profuturum; & num. 11. ait, *Proinde qui Sacramento baptismi recte abluuntur, quod illa ad dispersionis aqua figurabatur, mundatur & spiritualiter, id est, invisibiliter & in carne & in anima.* Quid ergo? In hoc per Augustinum fita est novorum Sacramentorum præstantia; quod non solum excitant ad Christi fidem, commonstrantque adimpleta, quæ in veteribus obumbrata, ac præfigurata fuerunt; verum etiam Sacramenta nova sunt meliora, salubriora, felicia; & ubi antiqua adpersio aquæ mundabat legaliter, auferendo immunditiam carnis & vestium ortam ex contactu cadaveris; baptismus in adpersione illa præfiguratus inenarrabiliter valet plurimum, & mundat spiritualiter, & invisibiliter, ut simus sancti corpore & spiritu. Vellem, ut prudens lector in hisce expendendis aliquantulum immoraretur.

PROP. II. Quamvis vetera Sacramenta per se non conferrent gratiam sanctificantem, sed tantum emundationem carnis, & sanctitatem legalem, tamen etiam illam gratiam contulerunt per accidens, & quatenus erant protestativa fidei suscipientium.

Videntur Theologi in hac propositione plurimum dissentire; nam Magister in iv. dist. i. ait Sacra-

Sacramenta vetera significandi tantum gratia fuisse instituta, neque illis unquam homines iustificatos, etiam si in fide & caritate ea suscepissent. At Hugo Victorinus lib. 1. de Sacrament. fidei p. 8. cap. 11. & 12. scribit etiam illa Sacramenta instituta, ut illis Deus hominibus medicinam præberet, eundemque effectum habuisse cum Sacramentis legis novæ, & unam sanctitatem præstasse. S. Bonaventura in iv. dist. 1. p. 1. q. 5. Hugoni adhærens, ait quidem Sacramenta antiquæ legis instituta in significationem futurorum, sed tamen per accidens iustificasse; quatenus in eorum susceptione erat fidei protestatio. S. denique Thomas 1. 2. q. 103. art. 2. & 3. p. q. 62. art. 6. negat Sacramenta Mosaicæ legis contulisse gratiam sanctificantem, & expiasse a peccatis. Posteriores autem Theologi quidam Hugoni ac Bonaventuræ adhæserunt, ut Estius in iv. dist. 1. §. 28. quidam S. Thomæ, ut Bellarm. lib. 2. de Sacramentis cap. 13. At ego in primis, ut facilius refutentur hæretici, qui nobis hac præsertim in re scholarum diffidia obiectant, arbitror Magistrum, Hugonem, Bonaventuram, & Thomam, verbis tantum, non re discrepare; tametsi aliter unum, aliter alterum sentire scribant tales viri, quales sunt Bellarminus, Suarezus, Estius. Enimvero Magister scribens *quod vetera Sacramenta promittebant tantum & significabant, non conferebant salutem, nec aliquis iustificabatur ex operibus legis, etiam si in fide & charitate fierent*, nihil habet quod Apostolo, Augustino, & Theologorum Scholæ adversetur, si planò obvioque sensu accipiat, quod non *per se*, sed per fidem Mediatoris, quam præsignabant, ceremoniæ veteres iustificationem impertiebantur; cum *per se* institutæ tantum sint gratia significandi, & in servitute onusque populi pervicacis. Atque hunc esse Magistri sensum ex præcitata dist. 1. n. 1. & 2. perspicuum est. Non alia ratione accipiendus est Hugo, quippe lib. 1. de Sacrament. p. 12. num. 5. primam inter Sacramenta nova ac vetera differentiam constituit, *quod Sacramenta novi testamenti gratia spiritualis signa sunt, & ad ipsam gratiam conferendam infusa sibi benedictione principaliter instituta*. Sacramenta autem vetera erant *horum signa tantum*, & gratiam conferebant non infusa sibi benedictione, sed mediantibus iis, quorum signa fuerunt, ne sine salute essent, qui redemptionis tempora præcesserunt. Quare etiam Hugo censuit vetera Sacramenta *per se* fuisse nuda signa futuræ reparationis, & gratiam contulisse tantummodo *ratione fidei* in Christum, quem promittebant. Sanctus etiam Bonaventura iisdem Hugonis vestigiis insistens docet citato loco Sacramenta vetera non *per se*, sed *per accidens* iustificasse, ratione scilicet fidei operibus legis conjunctæ; tametsi Bo-

naventura interpretatus sit Magistrum, quasi scripserit nunquam vetera Sacramenta contulisse gratiam *nec per se, nec per accidens*: quod nescio, an apud Magistrum inveneris. Tandem Beatus Thomas laudato art. 6. ait quidem Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam sanctificantem, sed addit, *per se ipsa, idest, propria virtute*, quatenus scilicet veteres iusti non per Sacramenta, eorumque usum iustificabantur, sed ratione fidei in futurum Reparatores, cujus fidei Sacramenta legis erant *quedam protestationes*. Atque his ipsorum Doctorum verbis & doctrina explicatis constat inter ipsos nullum, vel minimum interesse discrimen; cum singuli, sive dicant Sacramenta legis significasse duntaxat, non contulisse salutem; sive affirmant non contulisse gratiam *per se*, propriaque virtute; sive doceant iustificasse ratione fidei adjunctæ; hoc unum intendunt, gratiam non esse tribuendam virtuti antiquorum Sacramentorum, sed fidei: cujus tamen fidei virtute etiam per illa Sacramenta collatam esse iustitiam, nullus, si probe sentio, negare potest.

Itaque præmissis veterum Scholasticorum vindictis, eorumque conciliatis sententiis, ad hunc modum propositionem stabilio. I. Ex Apostolo ad Hebr. v. omnis Pontifex, etiam Aaronici ordinis, constituitur in his, quæ sunt ad Deum, *ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Et quidem sacrificia pro peccatis instituta, liquet ex libro Numerorum: oblata autem ad avertendam Dei indignationem, & statutas scelerum pœnas, ex Regum historiis, librisque Machabæorum. Haud inficiamur præcipuam instituendorum sacrificiorum rationem esse obsequium cultumque præstandum supremo Domino: concedimus etiam sanguinem bircorum & vitulorum contulisse vi sua munditiem tantum legalem, nec Judæos a servitute legis immunes penitus reddidisse; sed cum omnia in figura contingerent, præsignabant, ita pro hominibus mactandum fore Christum, agnum Dei immaculatum, expiandamque huius sanguine conscientiam universorum, sicut hostiæ substituebantur pro transgressoribus, & lustrationes conferebant carnis emundationem. Id vero disputantes contra Socinum lib. xxvi. demonstravimus. Hac ergo veterum figurarum umbra patres ad fidem promissi liberatoris pertrahabantur; atque ita per hanc fidem & gratiam Christi emundabantur ab animi inquinamentis, ita, ut legis signa non quidem *per se*, sed *per accidens* gratiam sanctitatis conferrent. Conciliantur hoc pacto adversæ specietenus Scripturarum sententiæ, quod nempe ea Sacramenta egena fuerint, vacua, inutilia, infirma, umbræ futurorum, nec vim habentia auferendi peccata; & quod per ea homines Deo placuerint, supplicia evitarint, veniam peccatorum scelerum obtri-

obtinuerint: quorum primum est antiquis Sacramentis *essentiale* & *intrinsecum*; alterum adventitium & *accidentarium* est, proveniens nempe ex fide, atque pietate credentium. II. Saltem sensu explicato Sacramenta vetera contulisse gratiam affirmant Ecclesiae Patres: Ambrosius enim lib. vii. in Lucam numer. 166. scribit: *Venit ad Abraham, venit ad Moysen, venit ad Mariam, hoc est, venit in signaculo, venit in lege, venit in corpore. Adventum ejus ex beneficiis recognoscimus. Alibi purificatio, alibi sanctificatio, alibi justificatio est: circumcisio purificavit, sanctificavit lex, justificavit gratia. Sane Ambrosius non tribuit legi vim sanctificandi per se; nam praecedenti libro iii. in Lucam scripserat legem ab ea pietate, quae secundum Deum est, decretorum difficultate prohibuisse, atque ideo fuisse utilem incredulis & necessariam infirmis, quia lubricos & errantes praecipii salutaris austeritate cohibebat: libro etiam vi. num. 35. docet eatenus legem sanctificare, quatenus peccata reprehendit, atque ita qui per legem praevagationis crimen agnoscit, currit ad poenitentiam, & consequitur gratiam. Atque hoc est, quod Scholae Magistri appellaverunt, sanctificare per accidens. Consonat Augustinus, qui in Leviticum qu. 84. demonstrat nihil prodesse Sacramentum visibile sine invisibili sanctificatione, affirmatque Moysen sanctificasse visibilibus Sacramentis per ministerium suum, Dominum autem invisibili gratia per Spiritum sanctum. A visibilibus ergo Sacramentis, etiam antiquis, Augustinus minime gratiam sanctificationis disjungit. At non ait S. Pater vetera Sacramenta sanctificasse per se: immo discrimen maximum statuit inter vetera & nova, ut vidimus praeced. proposit. & consequenter docet solum, Sacramenta legis justificasse per accidens, & merito fidei Evangelicorum mysteriorum, quae praesignabant: atque id paullo post egregius Doctor affirmat de sacrificiis legalibus, scribens quæst. 25. in Num. Si per seipsa adtendantur, nulli peccato possunt mederi; si autem res ipsae, quarum haec Sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum. Eadem est sententia Leonis Magni serm. 2. de Pentecost. cap. 4. quo in loco, Omnes Sancti, inquit, qui prioribus fuere temporibus, ejusdem sunt Spiritus sancti sanctificatione vegetati: & sine hac gratia, nulla unquam instituta Sacramenta, nulla sunt celebrata mysteria: ut eadem semper fuerit virtus charismatum, quamvis non eadem fuerit mensura donorum. Verum eo loci S. Pontifex docet quidem nunquam sine Spiritus sancti virtute, aut remissa fuisse peccata, aut instituta fuisse Sacramenta; sed minime Sacramentis omnibus tribuit eandem efficientiam. His assertum nostrum comprobatur, ac demonstratum simul, quo sensu nonnulli Patres vim*

producendi gratiam veteribus Sacramentis tribuerint, & quomodo fallantur haeretici, qui praedictorum Patrum auctoritate oppugnare nituntur praecedentem primam propositionem.

PROPOSITIO III. Sacramenta veteris legis gratiam conferebant *ex opere operantis*: de circumcisione tamen diversae sunt Scholasticorum Doctorum sententiae.

Prima pars sequitur ex dictis; si enim vetera Sacramenta per se valebant tantum ad emundationem carnis, & ad conferendam justitiam legalem, peccatum autem auferre non poterant, nisi ratione fidei in futurum Reparatorem, quem promittebant; profecto nonnisi *ex opere operantis* sanctificabant. Deinde confirmatur haec propositio verbis Florentini Concilii in decreto unionis, ubi inter vetera ac nova Sacramenta hoc statuitur discrimen: *Illae non causabant gratiam sed eam solum per Christi passionem dandam figurabant: haec vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt*: quae verba consonant productis ex Augustino, Sacramenta novi testamenti dant salutem, Sacramenta veteris testamenti promittebant Salvatorem.

Opp. 1. Liqueat ex Scripturis ac Patribus, etiam sacrificia vetera sanctificasse, & effecisse peccatorum expiationem. Deinde Petrus in prior Epistola iii. 20. comparat aquam baptismatis aquae, per quam in diebus Noe salvae factae sunt octo animae. Paulus etiam in i. ad Corinth. x. 2. de Patribus Testamenti veteris ait: *Et omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt, &c.* Si ergo aqua baptismi, & panis Eucharisticus *ex opere operato* producant gratiam; idem, eodemque pacto praestiterunt mare rubrum, & manna.

Resp. ex Scripturis ac Patribus manifestum esse, quod Sacramenta sanctificabant tantum per accidens, per se autem erant significativa gratiae, quatenus aut conferebant sanctitatem legalem, aut eripiebant transgressores a morte corporis; quae gratiae redemptionisque a Christo perficiendae erant symbola, ut explicatum est supra. Idem est sensus verborum Petri, qui scribens citato loco, *Quod & vos nunc similis formae salvos facit baptisma*, demonstrat in arca Noe Ecclesiam, in aqua baptismum, in corporum a naufragio liberatione praefiguratam fuisse aeternam animarum salutem. Ea enim verba *similis formae*, non virtutis aequalitatem significant, sed figuram, similitudinem, ac typo respondens exemplar, extatque in Graeco, ἀντίτυπον: quo vocabulo Apostolus ad Hebr. ix. 24. appellat manufacta sancta exemplaria verorum, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν. Eadem significatione alloquitur Corinthios Apostolus, nec aliud docet, nisi nu-

hem ac mare fuisse typum baptismatis, manna Eucharistiæ, petram, ex qua fluxerunt aquæ Christi ex cuius latere Sacramenta exiere, terram promissionis umbram cœlestis regni, prostrationem in deserto symbolum reprobationis. Hortatur enim Apostolus Corinthios ne sibi impunitatem polliceantur, si obsequentes sint illecebris concupiscentiæ, freti nimium baptismatis & Eucharistiæ virtutibus. Utitur autem hoc argumento. Quidquid priscis contigit Patribus, id in figura factum est nostri: omnes Judæi fuerunt sub nube ac transierunt mare, atque id præsignabat baptismum: omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, scilicet manna symbolum Eucharistiæ: omnes biberunt de petra, quæ erat figura Christi, & nihilominus qui vitulum adoraverunt, & fornicati sunt, in solitudine perierunt. Hæc omnia nobis præbuerunt exemplum, ac præsignarunt fore ut miserrime pereamus, neque nos Sacramenta eruant a perditione, si improborum Judæorum sectemur scelera. Vide præclarum Apostoli Commentatorem Estium, nec non ex A catholicis Cappellum, & Grotium. At quid interpretes adeundum? Sese explicat Paulus scribens versu 5. & seq. *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt.*

At inquit Calvinistæ: Si eandem ac nos escam manducaverunt, eundem susceperunt baptismum; habuerunt etiam eadem, ejusdemque virtutis mysteria.

Respondet Bellarminus lib. 2. de Sacramentis cap. xvii. sic intelligendum esse Apostolum, ut significarit patres manducasse eandem escam *inter se*, non eandem *nobiscum*: quam responsionem probant Scholastici, ut Cardinalis Gotti Tom. xiii. pag. 71. Habert Tom. v. pag. 29. Nec ego huic responsioni adversabor: primum, quia scopo Apostoli nuper exposito quadrat optime: deinde quia non ait Paulus, eundem cibum, eundem potum nobiscum, sed absolute eundem cibum, eundem potum; præterea quia Christus Joannis 6. 32. affirmat Moysen non dedisse *panem de Cælo verum*, manna ab Eucharistia distinguens. Ceterum non desunt Patres, qui ita Apostolum interpretantur, ut Judæi etiam eundem panem nobiscum manducaverint; non Augustinus tantum in Psalmum 7. 22. & Tractatu 45. in Joannem num. 9. sed etiam Anselmus, & Sanctus Thomas in caput x. Epistolæ 1. ad Corinthios. Hunc etiam sensum probat lib. vi. Biblioth. cap. 196. Sixtus Senensis; nec aliter sentiunt, auctore Estio in Paulum p. 291. Græci Patres. Verum neque hæc interpretatio

Berti Theol. Tom. VI.

suffragatur Calvino. Augustinus enim in præcitatum Psalmum, ait, *Idem itaque in mysterio cibum & potus illorum, qui noster, sed significatione idem, non specie, quia idem ipse Christus illis in potu figuratus, nobis in carne manifestatus.* Quod proximo numer. 3. enucleatius exponens agnoscit in Sacramentis veteribus, non rem, sed figuram eorum, quibus nos fruimur, longa oratione prosecutus, quæ nos paullo supra extremis delibavimus labris. Nec aliud Augustinus Tract. præcit. in Joannem, ubi docet veteres eundem cibum manducasse, eundemque bibisse potum, *si attendamus intelligibilem significationem*; nam inquit, *quid nos bibamus norunt fideles*: bibimus namque ac manducamus quod profanis consuetum non est revelare. Est autem utrobique Augustini scopus commonstrandi nobiscum Patres fidei societate fuisse conjunctos, nec aliud antiquis signis prænuntiatum, quam quod apprehenditur novis, ita, ut veteres habuerint symbola earum rerum, quarum nos veritatem sumus assecuti. Ac idem tradere duo Ecclesiæ lumina, Anselmum, ac Thomam commonstrant eorum scripta: ille siquidem ait, antiquos Patres eundem nobiscum panem, potumque gustasse, quoniam manna & aqua habebant in se figuram corporis & sanguinis Domini: iste autem, *eandem*, inquit, *escam spiritualem manducaverunt, id est, Christi corpus in signo spiritualiter intellecto*. Nos itaque hæreticis hac responsione; nec a Thomistis rejicienda, occurremus: Antiqui Patres eandem nobiscum escam manducaverunt, eandem significatione ac symbolo, concedo; eandem *reipsa, ac virtute*, nego.

Insuper oppones: Sacramenta novæ legis, ut dicendum est infra, gratiam conferunt *ex opere operato*, quoniam vim habent ex Christi passione: cur vero idem dicendum non est de Sacramentis veteris legis, cum omnes Sancti tam novi, quam antiqui fœderis, nonnisi merito passionis Christi salutem sint consecuti?

Resp. S. Thomas qu. 62. art. 6. ad 1. virtutem passionis Christi copulari nobis per fidem, & per Sacramenta; sed unionem, quæ fit per fidem, esse per actum animæ, unionem vero quæ est per Sacramenta fieri per usum exteriorum rerum: & quoniam actus animi potest etiam futura apprehendere, ideo antiqui iusti salvi sunt per fidem Christi venturi; e contra quia id, quod nondum est, nequit movere secundum usum exteriorum rerum, passio Christi nondum peracta non justificabat per usum visibilium Sacramentorum. Hanc responsionem non probat illustris Estius in iv. dist. 1. §. 28. quia etsi tempore veteris legis mysterium passionis Christi nondum esset peractum, Deus tamen respi-

ciens in passionem Christi futuram potuit hominibus illius temporis conferre gratiam per Sacramenta, tamquam per signa, quibus divina virtus infallibiliter assisteret. Nec necessum est, inquit, ut quod movet in genere causæ efficientis existat, alias nec moveret id, quod jam esse desit, atque ita nec Sacramenta novæ legis virtutem haberent a passione Christi translata profluentem. Hæc Estius. Propugnari tamen potest responsio Thomistica, si spectetur tradita a S. Thoma inter actum animi, & usum rei sensibilis differentia, & si attendatur juxta S. Thomam Sacramenta novæ legis esse instrumenta gratiæ physica, aut physicis similia, quæ non a prævisa Christi passione, sed a perfecta virtutem habent suam: atque ita vindicat S. Thomæ doctrinam Franciscus Sylvius in eund. articulum p. 207.

Quoniam tamen ipso Sylvio latente talis Sacramentorum causalitas incerta est, cudam ingenio meo responsum alterum, & ni fallor, planissimum. Testamenta duo sunt, & utriusque Sacramenta diversa; fides autem est una. Vetus testamentum vitulorum & hircorum sanguine confirmatum est, novum Christi morte, præsignata in hostiarum veterum maculatione. Et ideo, inquit Apostolus ad Hebr. ix. 15. *novi testamenti mediator est*; cumque vetus testamentum haberet umbram futurorum bonorum, Christus morte sua veterem legem, hujusque Sacramenta abrogavit, institutis Sacramentis salubrioribus. At fidem antiquam non eliminavit; sed confirmavit; quod enim veteres credebant futurum, id nos credimus, jam completum. Hinc antiqui Patres ratione legis, ejusque symbolorum pertinebant *ad vetus testamentum*; ratione fidei pertinebant *ad testamentum novum*. Legito Augustinum lib. de Grat. novi Testam. ad Honoratum, sive Epist. 140. alias 120. n. 5. & seq. Puto in his nihil occurrere difficultatis. Respondendum est itaque, etiam antiquos Patres justificatos ex fide Christi, ejusque passionis merito: quia fides est una, & ad hanc confirmandam Christus profudit sanguinem; non fuisse autem justificatos per Sacramenta, quoniam hæc diversa sunt, nec Christus mortem subiit, ut confirmaret Sacramenta legis. Quare negandum est collatam fuisse veteribus Sacramentis vim justificandi *ex opere operato* intuitu passionis Christi.

PROPOSITIO IV. Sacramenta novæ legis ex merito passionis Christi justificandi vim habent.

Sequitur ex dictis, & confirmatur auctoritate Sanctorum. I. Hieronymus in cap. 43. Isaïæ, Tom. III. pag. 326. ait in Baptismate dimitti peccata, & vetus chirographum deleri *in asperusione & sanguine novi testamenti*. Et in Epist. 82. ad Oceanum Tom. IV. pag. 651. scribit: *Latus Christi percutitur lancea, & baptismi at-*

que martyrii pariter Sacramenta funduntur. In Dialogo etiam adversus Pelagianos lib. I. pag. ejusdem Volum. 504. *Redimitur*, inquit, comparans Sacramenta urbi fugitivorum, *redimitur sanguine Salvatoris, aut in dono baptismatis, aut in poenitentia*. Plura Schultingus Confess. Hieronymianæ pag. 654. Augustinus etiam Tract. XI. in Joan. 4. *Significabat mare illud rubrum baptismum Christi. Unde rubet baptismus Christi, nisi Christi sanguine consecratus*? Ex latere Christi in cruce transfixo Sacramenta Ecclesiæ profluxisse tradit S. Pater lib. xv. de Civit. Dei cap. 26. in Psalmum 40. & 55. aliisque in locis. Hoc ideo ab Augustino dictum esse, non solum quia sanguis & aqua significant baptismum ceterorum Sacramentorum januam, & Eucharistiam in qua pretium ipsum sanguinis continetur, verum etiam quia Sacramenta a morte Christi virtutem accipiunt suam, ex Tractatu cxx. in Joan. num. 2. sapienter in articulum v. q. 62. ratiocinatus est Sylvius. Tandem accedit ratio insinuata articulo eodem a S. Thoma: etenim per Sacramenta nobis Christi passio applicatur, Christo conjungimur, Christi gratia sulcitur, ac *per baptismum cum Christo confepulti sumus in mortem*, ut Apostolus inquit ad Rom. vi. 4. & ad Coloss. II. 12. Per Eucharistiam digne susceptam in Christo manemus, ac propter eum vivimus, Joan. vi. 57. 58. Per cetera Sacramenta aut gratiam, aut gratiæ recipimus incrementum: quæ passionis Christi effecta esse saluberrima, nemo non novit.

PROP. V. Eadem novæ legis Sacramenta ex opere operato producant gratiam.

Hæc propositio definita, ut diximus, Tridentino canone, præcedentium dissertationum consecrarium est. Si enim in hoc sita est natura Evangelicorum Sacramentorum, quod sunt signum efficax gratiæ, si perficiuntur verbis, quorum non est munus præcipuum fidem promovere, sed subjectam consecrare materiam, & si, quod nuper vidimus, inter nova ac vetera Sacramenta discrimen est maximum, non tam in diversitate rituum, quam in derivata a merito Christi virtute; necessario Sacramenta hujus legis debent ob gratiæ ubertatem & efficientiam orâferri vetustioribus, & spiritualia dona impertiri *ex opere operato*, quod nihil est aliud, nisi visibilibus signis vi institutionis, & merito passionis Christi conjunctam esse virtutem sanctificandi. Addamus tamen quædam pro Catholica veritate momenta.

Ac primo constat ex sacris litteris per Sacramenta nos salvos fieri, exuere veterem hominem, innovari spiritu, regenerari, renasci, peccatorum obtinere remissionem, sanctificari, mundari, donis spiritualibus exornari. Quid ad significandam vim & energiam producendi gratiam potest proferri expressius? Assumptum, ut vocant,

se propter originale peccatum, ut assentiuntur Thomistæ, & nos cap. 3. probavimus. Nec enim postrema sententia infringit argumenta Augustini contra Pelagianos: quippe S. Pater cum his disputans non pertractat *de efficientia Sacramentorum*, sed *de existentia peccati originalis*, quod optime probatur ex præscriptione remedii, quocunque tandem modo istud inquinatos munda-verit; quemadmodum S. Pater libro de Nat. & gratia cap. xvii. num. 19. aliisque in locis probat dari peccata ignorantia, ex quo in lege certis sacrificiis expiarentur; tamen nullus dixerit eadem sacrificia *virtute sua*, per se, & ex opere operato fuisse peccatorum illorum expiationem. Quare invictissima Augustini contra Pelagianos argumenta perperam a quibusdam Theologis in hac de efficacia Sacramentorum questione ele-vantur, & jure meritoque ea vindicandi suscepti officiosam provinciam.

Qui ergo nostratum sententiæ vult adhærere, poterit ad argumentationes contrarias hæc adhibere responsa. Ad primum quidem dicit, utique circumcisionem institutam fuisse propter originalem noxam delendam, sed delendam tamquam per *signaculum justitiæ fidei*: & quoniam præ-nunciando *justificationem nostram*, & *exspoliationem concupiscentiarum carnalium*, ut contra Pelitianum inquit Augustinus, erat signum protestativum fidei in futurum Mediatorem: *quæ fides*, teste eodem Augustino de Nupt. & concup. *justos faciebat pusillos cum magnis*, idest, in-quiunt Scholastici, circumcisio justificabat *dispo-sitive*, non *effective*. Profecto præsignare gratiam Christi, circumcisionem spiritus, & hominis innovationem, res est perfectior, quam carnaliter obsignare progeniem Abraham: ideoque illud, non istud fuit instituendi circumcisionem motivum princeps. Quod sequitur eadem ratio-ne diluitur; per mysterium quippe circumcisio-nis remittebatur peccatum *dispositive*, non *effective*; maxime quod Ambrosius eo loci ait etiam, *Sanctificavit lex*, & Gregorius, *Hoc egit pro ma-joribus virtus sacrificii*; cum lex, & sacrificia solummodo ad justificationem valerent *per acci-dens*, & fidem Mediatoris promovendo: quæ, auctore Apostolo, fuit utilitas circumcisionis, per quam Judæis *credita sunt eloquia Dei*, facta-que Reparatoris promissio. Ad tertium quidam respondent, etiam Samaritanos, quamvis idola-tras, ac ideo per leones a Deo insolito more punitos, in monte Garizitano sacra fecisse cultu veterum Patriarcharum consecrata, necnon cre-didisse Christum summum legislatorem ac docto-rem venturum esse, Joan. iv. 20. 25. At non arbitror hanc responsionem esse ad rem: nam Augustinus scribens adversus Cresconium de ba-ptismo hæreticorum, de ea circumcisione conse-quenter pertractat, quæ data fuerit a Samarita-

no fide exspoliato. Respondendum puto, Augu-stinum disputantem de non iterando baptismo, uti comparatione istiusmodi: Quemadmodum circumcisio imprimebat in carne *signaculum fidei*, ita baptismus imprimit in anima *characterem*: sicut ergo iterari non poterat circumcisio facta a Samaritano, quia auferri nequibat *signaculum* illud impressum in carne; ita repeti non debet baptismus ab hæretico collatus, quoniam inde-lebilis est *character* baptismatis, atque ita Au-gustinus scite a figura ad figuratum ratiocina-tur: quamvis in circumcisione solam typi vir-tutem agnoscat, prænuntiativam sanctitatis, non effectricem: *Circumcisionem præputii* (inquit) *in figura baptismatis Christi ab antiquis observa-tam esse negare, ut arbitror, non audetis*. Num-quid apud Samaritanos circumciscus, si fieri tunc vellet Judæus, posset iterum circumcidi? &c. Quod vero S. P. ait cit. q. 64. in parvulis mysterium circumcisionis valuisse *per se ipsum*, id extra controversiam positum est; nam in parvulis ne-quit haberi interior fidei dispositio, sed eam ta-men supplere poterant aut parentes, aut mini-strantes: unde quidam Thomistarum scripsere circumcisionem in parvulis contulisse gratiam *ex opere operato passive*, non autem *active*, ut illu-stris Gonet disp. v. de Sacram. art. 2. Quod quarto objiciebatur loco, nullius est roboris: quippe Angelicus Doctor retractavit priscam opinionem, scripsitque 3. p. q. 70. art. 4. *In circumcisione conferebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Chri-sti, cujus signum erat circumcisio*. Postremum quoque facili ratione diluitur: quod enim cir-cumcisio exprefferit figuram baptismatis, facit, ut præsignarit *innovationem hominis*, non ipsam effecerit; alias idem, ac baptisma, præstarent nubes, mare rubrum, aliaque novorum Sacra-mentorum vetusta symbola. Nec probant cir-cumcisionem datam Christi nomine verba Apo-stoli ad Rom. xv. nam ibi *circumcisio* haud in-usitata apud Paulum phrasi sumitur pro *circum-cisis*, idest, pro Judæis, quemadmodum ad Ga-latas ii. 7. asseritur *creditum Paulo Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis*; idque comprobatur scopus Apostoli demonstrantis non esse a Gentibus contemnendos Judæos quoniam *ad confirmandas promissiones patrum* venit Chri-stus ad filios Israel, & etiam Gentes, quibus nulla promissio facta erat, Dei misericordia Evangelii gratiam sunt consecutæ. Legi potest Chrysostomus hom. xxviii. in Epistolam ad Rom. & in Pauli Comment. Seripandus pag. 248. & Estius pag. 172. quamquam hic locus sola le-ctione Paulini textus pateat.

Si quis vero accedendum putat ad Scoti par-tes, respondere poterit ad argumenta contraria circumcisionem non esse ex Moyse, sed ex Pa-tribus,

tribus; & Apostolum, Concilia, ac Patres id tantum innuere, illam nihil valuisse ad expiationem peccati, quatenus erat signaculum carnis, pertinebatque ad ritus veteris testamenti, non quatenus huic signo meritis Christi, & institutione divina conjunctum erat peccati remedium: nam Paulus ac Patres de circumcisione pertractant adversus Judæos justificationem statuentes in ritibus Moïsi, & Concilia pariter de iisdem ritibus loquuntur, aut circumcisione excepta, aut ea saltem considerata, ut ceremonia & symbolo antiqui fœderis. Et quidem, ut veteres vim circumcisionis ad reprimendam judaizantium pervicaciam studuerint deprimere, nequeunt illorum testimonia id evincere, quod circumcisio in remedium peccati fuerit indicta, ut ostendi cap. III. & IV. hujus libri. Illinc ergo peti poterunt etiam pro sententia Scoti valida munimenta, ac responsa ad propositas objectiones: aut si clypeo nostro sibi quispiam satis non videtur munitus; adeat Mastrius cit. quæst. art. 4. Estius dist. I. §. 31. & Frassenium Tom. X. pag. 48. & seq. Interim nostra sententia est, circumcisionem institutam in originalis peccati remedium, Sacramenta vetera a novis plurimum discrepare, de circumcisionis efficacia posse unumquemque sentire pro libito: quorum primum postulat a nobis Augustiniana doctrina, alterum Catholica fides, tertium vero scholarum dissidium, & quod nos undique premit rationum pondus.

C A P U T XX.

Quomodo Sacramenta novæ legis gratiam producant.

Quamlibenter disputationem hanc prætermitterem, ut perciperent hæretici nequaquam nos pro opinionibus Scholæ, tamquam pro aris focisque pugnare, ac intelligerent qui in opuscula hæc nostra conjiciunt oculos, quam ægre de rebus a cognitione nostra distitis proferamus judicia, ubi subest periculum, ne detrahatur aliquid aut veritati, aut virtuti divinorum mysteriorum. Sed quoniam Scholæ morem geramus opus est, in hac etiam disquisitione paullulum ac temperanter versabimur. Quid sit causa, didicit quisque in Philosophiæ rudimentis: causarum quoque aliam esse principem, quæ propria virtute se movet; instrumentalem aliam, quæ a principali causa impulsu motumque recipit, arbitror neminem esse qui ignoret. Ac Sacramenta non esse causam gratiæ effectricem principalem, cum certum sit hanc a Deo creari & infundi, idque etiam designat Tridentina Synodus sess. VI. cap. 7. nullus est, qui vertat in controversiam. Sacramen-

tum itaque justificationis & gratiæ causa *instrumentalis* est, ejusdem Synodi definitione, atque Theologorum omnium consensu. Num causa sit *physica*, an duntaxat *moralis*, id unice parit in Scholis dissidium. Causam *physicam* eam esse, quæ reali influxu, ac motu, & reali actione attingit effectum, ut ignis calorem, sol lumen, semen plantas, segetesque producit, id quidem compertum est singulis. Causa *moralis* est, quæ duntaxat *intentionaliter* movendo præstat, ut perficiatur effectus, sive moveat imperio, ut judex ac princeps suo jussu hominem plectit supplicio; sive consilio & suasionem, ut consiliarius & orator pertrahit regem ad bellum; sive merito, ut miles cicatrices ostentans impetrat beneficia; sive inito fœdere, ut componitur res bellica congregientium pacatione; sive denique signo aliquo, ut chirographo exigitur debitum. Posuimus hæc exempla, nam qui tenent Sacramenta esse *moralement* gratiæ causam, non consentiunt an hanc producant per modum impetrationis, an vi institutionis, qua Deus quasi pacto quodam se obstrinxerit ad gratiam largiendam Sacramenta suscipientibus, an ad instar chirographi, quasi Christi sanguine, meritoque obsignati.

Sacramentum esse causam gratiæ *moralement*, docuerunt ante Sanctum Thomam omnes fere Doctores, inquit in IV. dist. I. q. 2. art. 1. Dominicus Soto, laudatis Alexandro Alensi, Bonaventura, Richardo, Scoto, Henrico, Durando, aliisque. Scotistarum nullus ab hac opinione recedit: videatur Mastrius de Sacram. disput. I. q. 4. Frassen disput. Procem. art. 2. q. 2. F. Henno disp. VII. q. 2. His adhæserunt Vasquez disp. 132. in 3. p. & cum magno recentiorum numero Tournely quæst. III. art. 2. Du Hamelius cap. 2. de eff. Sacram. Juenin q. VII. art. 2. Habert cap. 18. Propugnant autem *physicam* Sacramentorum causalitatem cum S. Thoma 3. p. q. 62. art. 4. omnes ejus discipuli, vix uno, aut altero excepto; & accurate de hac quæst. disputant præcitatus Soto, Gonet disput. III. art. 2. Contensonius dissert. I. cap. 2. spec. 2. Cardinalis Gotti quæst. IV. dub. 3. Auctor Operis de Re Sacram. lib. I. q. 3. cap. 2. Accessere Thomistis individui eorum pedisequi Salmanticenses, ac Sylvius, nec non Suarez præcit. q. 62. disp. 9. sect. 2. & qui a Salmanticensibus commendantur Tract. XXII. disp. IV. dub. 4. ex posterioribus Florentius De Cocq Tract. VII. sect. 6. & Auctor Theologiæ Petrocorensis Tom. III. Tract. I. cap. 4. In utramque partem egregie disputarunt Maldonatus cap. 2. de Sacram. pag. 24. & Estius in IV. dist. I. §. 5. Hos ex multis laudavimus, viros omnes doctos, atque percelebres, nec instituto veterum, qui singulorum nomina recitant, nec mo-

dere possent veteribus, noviſque Sacramentis inesse vim eandem, prima & ſecunda propoſitione expunguntur; quæ vero aſſeruntur ad probandum ſolam fidem *instrumentum* eſſe juſtitiae apprehendendæ, ea diſcuſſa fuerunt lib. xix. cap. v. In hoc etiam libro cap. xi. oſtendimus non ſolum fidei, verum etiam Sacramentorum uſui gratiam repromitti. Dari etiam fidem *informem*, ut vocant, ideſt, a remiſſione peccatorum ſejunctam, diximus libro xxiii. cap. i. Omnia modo ad ſyntaxim revocando dicimus *fidem* diſpoſitionem eſſe ad juſtificationis gratiam obtinendam, & *ſine fide* per opera legis nunquam potuiſſe, neque nunc poſſe hominem juſtificari; quoniam *fides*, ut Auguſtinus ait, eſt *humane ſalutis initium*; ſed negamus fidei juſtificationem inſallibiliter eſſe conjunctam: cujus rei prior ratio eſt, quia fides exigitur, ut quis ad gratiam baptiſmatis digne accedat; ut ſupra diximus, & inferitur ex ultimo cap. Marci, nec non ex Actis Apoſtolicis: ubi legimus prius credendum eſſe, poſtea baptiſmum adminiſtrandum, non contra ad promovendam fidem, luſtralem aquam ſandendam; ideoque fides eſt *conditio*, ut quis baptizetur in remiſſionem peccatorum, propterea quod nemo invitus & ignarus, (ſi compos ſit ſui) Chriſto per viſibilia Sacramenta conjungitur. Quare Philippus Eunuchus petenti baptiſmum, Act. viii. 37. reſpondit, *Si credis ex toto corde, licet.* Atque in eodem cap. verſu 12. legitur Samaritanos recepiſſe baptiſmum, *cum credidiſſent Philippo evangelizanti.* In juſtificatione ergo fides eſt *præcedens conditio*, nec gerit vices alias, quam ad ſalutarem gratiam diſponendi. Accedit, quod ſi quis credat, non tamen pœnitentiam agat, & conteratur, nunquam gratiam conſequitur: unde jam credentibus, & corde compunctis aſebat Petrus Act. 11. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.* Cur baptizandi erant in remiſſionem peccatorum, ſi hanc obtinuerant per fidem? Fides ergo ad juſtificationem *diſponit*, non ipſa juſtificat.

Unus reſtat ſcrupulus, ſed eximendus quamfaciliter. Si nempe Sacramentorum effectus pendet a diſpoſitione ſuſcipientium; quomodo verum eſt ea *ex opere operato* conferre gratiam? Aut contra, ſi conditio & neceſſitas fidei non efficit, quin Sacramenta gratiam *ex opere operato* producant; eccur hoc pacto gratiam non contulerunt Sacramenta vetera, quæ juſtificabant ratione fidei? Verum hæc nullius momenti ſunt, ſi dicta hætenus attendantur. A calce ad caput huius diſſertationis conſtat Orthodoxos ita gratiam conferendi virtutem tribuere Sacramentis, ut certas in ſubjecto diſpoſitiones requirant, &

jejuna eſſe prætexta, frigidaſque calumnias autumantium nos excludere in magno juſtificationis opere *motus arbitrii*. Sane cohæret optime inesse Sacramentis *energiam* producendi gratiam, & hanc non recipi in ſubjecto nequaquam diſpoſito. Ut enim a cauſa naturali petamus exemplum, ineſt aquæ vis abſtergendi lordes, & igni ſubjectam materiam comburendi, etſi nec laventur, nec comburantur corpora contrariis affecta diſpoſitionibus, puta laterem crudum, lignum viride. Dicimus ergo Sacramenta novæ legis virtutem habere ſanctificandi vi institutionis ſuæ, ac merito paſſionis Chriſti, nec tamen ſanctificare invitum & incredulum; non defectu ſui, ſed *obicit* ſubjectorum; uti aqua mundat, ignisque adurit indita ſibi proprietate, quamvis id in quolibet corpore non efficiat. Cum autem Sacramenta legis non ad ſanctificationem ſint inſtituta, ſed ad ſignificationem futurorum, nec illis ex Chriſti morte acceſſerit gratiam producendi potestas; recte idcirco ſtatutum eſt Sacramenta illa non *per ſe*, ſive *ex opere operato* contuliſſe gratiam, ſed *per accidens*, & *ex opere operantis*.

De Circumciſione duntaxat difficultas eſt inter Scholæ Doctores, eamque ad ſtatuendam æqualitatem Sacramentorum utriuſque legis urget in 121. Inſtit. cap. 26. hæreſiarcha Calvinus. Magiſter ergo Sent. Schotus, & qui eo ſub duce militant, necnon Eſtius, Juenin, alique multi affirmant circumciſionem *ex opere operato* contuliſſe gratiam; negant id Thomiſtæ, ac noſtratum complures. Ac prioris ſententiæ momenta ſunt, quæ ſequentur. I. Circumciſionem inſtitutam eſſe ad delendum originale peccatum plura argumenta demonſtrant, ex Scripturis, ac Patribus, Auguſtino præſertim petita: hæc a nobis cap. 3. prop. iv. & v. collecta ſunt, & contra Auguſtinianæ ſententiæ oppugnatores vindicata. Profecto remiſſio peccati videtur circumciſionis finis præcipuus, quamvis etiam inſtituta fuerit ad populum obſignandum, ut nos eo loci prop. i. commonſtravimus; quippe in divinatorum myſteriorum inſtitutione finis præcipuus eſt effectus nobilior. Circumciſio itaque ex vi institutionis ſuæ, adeoque *ex opere operato* peccatum originale delevit. II. Deletum peccatum originis per circumciſionem, quemadmodum nunc per baptiſmum deletur, docet pluribus in locis cit. cap. 3. productis S. P. Auguſtinus: & cum Auguſtino Ambroſius ſcribens lib. vii. in Lucam, *Circumciſio purificavit*: Magnus Gregorius, qui in iv. Moralium ait hoc egiſſe pro iis, qui de ſtirpe Abrahamæ prodierunt, *Myſterium circumciſionis, quod apud nos valet aqua baptiſmi*. Innocentius III. ſcribens in cap. *Majores* remiſſam olim fuiſſe originalem culpam *per circumciſionis myſterium*: quæ teſtimonia,

aliaque consimilia laudato cap. 3. afferuntur. III. Augustinus non tantum ait circumcisionem fuisse Judaico populo vice baptismatis; sed etiam docet valorem habuisse suum, quamvis a Samaritano collatam, ut apud nos tenet datus ab hæretico baptismus. Numquid apud Samaritanos (inquit Augustinus lib. 1. contra Cresconium cap. 31. num. 36.) *circumcisus, si fieri tunc vellet Judæus, posset iterum circumcidi?* Neque ergo ex fide suscipientium, quoniam hæc non erat in octo dierum infantulo, neque ex dispositione ministrantium, quæ perperam fingitur in Samaritanis vaccas aureas colentibus, ut idem Augustinus ait q. 64. inter lxxxiii. num. 4. debebat circumcisio labem originalem. Augustinus præterea in iv. contra Donatistas cap. 24. num. 3. asserit præceptum circumcisionis latum fuisse de puerulo dierum octo; quoniam et si infans ille credere non valebat, ad justitiam tamen ipsam per se ipsum Sacramentum multum valebat. IV. Non discessit ab Augustino S. Thomas, in quarto saltem sententiarum dist. v. q. 9. ubi ait: *Oportuit aliquod remedium dari, quod ex opere operato peccatum aboleret, & tale remedium fuit circumcisio.* V. Baptismi figura quædam, fatentibus omnibus, erat circumcisio: imò Christi nomine hæc etiam ministrabatur, scribente ad Rom. xv. 8. Apostolo: *Dico enim Christum Jesum ministrum, fuisse circumcisionis:* ut ergo baptismus, ita circumcisio ex opere operato contulit gratiam. Hæc sunt, quæ Scotistarum sententiam reddunt valde probabilem, partim a Mastrio disp. 1. q. 2. art. 3. ab Estio disp. 1. §. 30. & Juenin dissert. 2. q. 1. art. 2. deprompta, partim a me superaddita.

At suam quoque probabilitatem habet sententia opposita: pro qua militant proximæ argumentationes. I. Demonstratum est prop. 1. hujus cap. ex Apostolo, atque ex Patribus Sacramenta veteris legis fuisse *infirmæ & egenæ*, umbram futurorum bonorum, & salutem promississe quidem, non contulisse. At inter hæc Sacramenta circumcisio quoque connumeranda est: quamvis enim sit *ex patribus*, ut recte in iv. dist. 1. quæst. 6. ait Scotus, non sequitur ad legem non pertinere, alias nec ad legem spectarent sacrificia cruenta, & mundi incunabulis immolata. Nam quemadmodum sacrificia in lege Moyfi præcipiuntur, ita etiam præcipitur circumcisio, Levit. xxi. 3. ita, ut Christus Dominus Joan. vii. 22. dixerit: *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem.* Quare si cetera legis Sacramenta gratiam per se non contulerunt, nec eam per se contulit circumcisio. II. Apostolus ad Rom. iii. demonstrans quid utilitatis attulerit ipsamet circumcisio, hunc ei primarium effectum attribuit, quod per hanc Judæis credita fuerint *eloquia Dei*, prænuntiata nimirum futuri

Salvatoris mysteria. De vi justificationis Apostolus nec verbum unum: immo ad Galatas v. 2. vi. 15. affirmat circumcisionem nihil prodesse. III. Terrio Florentinum Concilium supra citatum definit, quod Sacramenta veteris legis *non causabant gratiam, sed eam solum per Christi passionem dandam figurabant*: ubi universim de antiquis Sacramentis loquitur, uri & Tridentinum sess. vii. can. 2. nullatenus excepta circumcisione. IV. Patres laudati cap. 111. prop. 2., tradiderunt circumcisionem datam in signum distinctivum seminis Abraham, ideoque non ad originalem labem delendam. V. Quod Augustinus ait de Sacramentis Mosaicis, præsignasse gratiam, non eam contulisse, idem de Circumcisione affirmat. Etenim Epistola 82. alias 19. ad Hieronymum n. 15. inquit: *Dico ergo circumcisionem præputii, & cetera hujusmodi, priori populo per testamentum, quod vetus dicitur, divinitus datam ad significationem futurorum, quæ per Christum oportebat impleri.* In Pl. lxxv. n. 1. Sunt ergo Judæi, inquit, *in circumcisione carnis & sunt Judæi in circumcisione cordis.* Patres nostri multi sancti & circumcisionem carnis habebant propter signaculum fidei, & circumcisionem cordis propter ipsam fidem. Quo in loco quemadmodum certum est Augustinum per *circumcisionem cordis* designare gratiam spiritualem, ita videtur hanc fidei soli tribuere, non circumcisioni carnis, per quam patres ad vetus testamentum spectabant. Denique idem S. Pater lib. 2. de Nupt. & conc. cap. xi. demonstrans originale peccatum ex necessitate circumcisionis, videtur innuere illam habuisse vim justificandi ex sola fide Mediatoris, atque ideo appellatam fuisse ab Apostolo *signaculum justitiæ fidei*: ait enim, *Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei, ita ad significationem purgationis valebat & in parvulis originalis veterisque peccati, sicut baptismus ex illa valere cepit ad innovationem hominis, ex quo est institutus;* additque nec legem, nec vetus testamentum, quod in servitutem generat, sic datum ut posset vivificare, sed repetendam gratiam ex fide Mediatoris: quæ fides *salvos justos faciebat antiquos pusillos cum magnis.* Mitto S. Patrem lib. 2. contra lit. Petilianæ cap. xxxvii. num. 87. haud obscure significare idem inesse discrimen inter circumcisionem & baptismum, quod interest inter pascha Judæorum ac nostrum, atque inter baptismum Joannis & Christi. At de hac sententia legi poterunt Sylvius in q. 80. art. 4. Soto dist. 2. q. 1. art. 4. Gotti q. 14. dub. 5. §. 4. ex nostris vero Aurelius Piette de Sacram. in gen. q. 1. Vantroy cap. 3. q. 3. Gavardi q. 2. art. 1. §. 6.

Mihi, ut verum fatear, utraque sententia videtur probabilis, ita tamen, ut persuasum habeam Sacramentum circumcisionis institutum fuisse

rant, probatur: nam de baptismo legimus Jo. 111. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*. Ad Titum 111. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti*. Ad Galat. 111. 27. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis, &c.* De Confirmat. Act. viii. 17. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*. De Eucharistia Joan. vi. 55. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam*. De Pœnitentia Joan. xx. 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Ordine, gratiam conferri per impositionem manuum presbyterii ait Apostolus 2. ad Timoth. vi. 6. De Unctione extrema inquit Jacobus v. 14. *Si in peccatis (infirmus) sit, remittentur ei*. De matrimonio, etsi idem expresse in Scripturis non habeatur, ejus tamen gratiam commendat, quod Christus benedixerit nuptiis, easque præsentia sua consecraverit, Joan. 11. 2. Utuntur his testimoniis Theologi omnes, Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 3. Estius in iv. dist. 1. §. 4. Tournely q. 3. art. 1. Habert cap. 4. q. 7. alique communiter.

Respondent hæretici. 1. Figuratas esse locutiones, quæ baptismum comparant aquæ lavacro, ac demonstrare tantummodo Spiritum sanctum animam purgando, & irrigando, quasi aquarum munere fungi. 2. Sacramenta eatenus peccata dimittere, quatenus fidem excitant. 3. aperire Petrum epist. 1. cap. 111. 2. non aquæ abluenti sordes carnis, sed bonæ conscientie interrogationi tribuere gratiam salvificam. 4. etiam Jacobum non unctioni, sed orationi fidei adscribere ægrotantium levamen & gratiam.

Verum inania sunt hæc subterfugia. Primum quidem; nam etsi demus hæreticis loqui Christum & Apostolos de baptismo tropice, & figurate; in hoc patet positam figuræ rationem, ut sicut aqua nativa virtute sordes carnis extergit, ita salutare lavacrum virtute Spiritus sancti lavat peccatorum inquinamenta; & sicut qui nascitur, fruitur usura lucis, ita qui per baptismum regeneratur, splendore sanctitatis perfunditur. Deinde non Spiritui sancto tantummodo regenerationem & purgationem tribuunt Scripturæ, sed Spiritui sancto & aquæ, Spiritui sancto & baptismi lavacro, ut nempe in Spiritu intelligamus virtutem sanctificationis præcipuam, in aqua vero id, quo virtus ipsa sanctificat, sive causam, ut dici solet, instrumentalem. Ita, ut Sanctorum utar exemplis, dum voce Deus mundum condidit, dum Filius Dei verbo, contactu, sputo, digito, halitu patravit miracula, horum effectricem causam fuisse divinitatem quis negat? verba autem, digitum, sputum, halitum fuisse ipsorum miraculorum instrumenta quis ignorat? Sed vide hujus libri caput undecimum.

II. Nec Sacramenta sanctificant fidem excitando; primum quia in adultis fides Sacramentorum administrationem præcedit: non enim quis baptizatur ut credat; sed imbuatur fide ac baptizatur, ita, ut fides sit dispositio ad rite suscipienda Sacramenta, non apprehendendæ justitiæ instrumentum. Ut enim quando mulier viro desponsatur, notitia requiritur ut contractus sit rationalis & liber, conjugium vero perficitur corporum traditione; ita dum anima desponsatur Christo, requiritur fides, ut sciat cui se devovet & copulatur, sed copulatio hæc peragitur usu visibilium instrumentorum. Si vero baptizandi sint parvuli, quis dicet in his per signa sensibilia excitari fidem, nisi insaniens Lutherus? II. Affirmans Petrus, quod nos *salvos facit baptismus*; non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio, principio a baptismo salutem reperit, dicens, *Salvos facit baptisma*: deinde consequentium verborum, me quidem iudice, sensus est, baptismus salvat, non quatenus abluit corpus, sed quatenus remittendo peccata animum reddit sibi bene conscius. Etenim hæc expositio simplex & obvia est. Præterea, quemadmodum in hac phrasi *Baptisma non est depositio sordium carnis*, occurrit metonymia, quæ sensum reddit, Baptisma non lavat quatenus corporales maculas salvat; ita in phrasi ista, *Baptisma est interrogatio conscientie bonæ*, metonymicus sensus est, Baptismus nihil relinquit, quo aliquis facto sui ipsius examine torqueri debeat conscientia. Est etiam hæc expositio cohærens lectioni, quam habet Tom. 11. pag. 514. *Ecumenius: Baptisma nos quoque salvat, quo non carnis sordes abjiciuntur, sed quo fit ut bonæ conscientie responsio sit apud Deum*. Hac vero expositione præmissa, torquebit sese perperam serpens hæresis. Quod si placet magis per *interrogationem bonæ conscientie* intelligendam internam fidem externa professione expressam a baptizandis, nec pro repugnans; dummodo gratiæ effectus, ad quem fides disponit, ab externa ablutione minime separetur. At Græco vocabulo *συνεπίσκει*, conscientie, animum sibi conscius significari non dubito: idque recte expressit Arabs interpret Tom. v. Polygl. p. 901. *Nunc baptismus salvat nos, non amovendo sordes carnis tantum, sed exhilarando conscientiam*. IV. Ultimum hæreticorum perfugium consimile est reliquis. Orationem a presbyteris factam super infirmos *formam* Sacramenti non esse contendimus, quippe non sola adhibetur, sed cum unctione; & ad hanc perficiendam, non ad excitandam fidem deservire, illinc patet, quod Unctio extrema etiam iis, qui mente destituuntur, ex antiqua consuetudine administratur. Sed de his instituenda rursus disputatio: legendus interim Estius in Epistolam Iacobi pag. 1144.

Præterea theſis confirmatur traditione Patrum. Juſtinus enim Apol. pag. 94. ait nos, quemadmodum progenerati ſumus *liquido genitali ſatu*, ita per baptiſmum renaſci, & remiſſionem ante-commiſſorum peccatorum conſequi in aqua. Tertullianus de Baptiſmo cap. 4. Supervenit ſtatim Spiritus de cælis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ vim ſanctificandi combibunt. Et infra: *Medicatis quodammodo aquis, & ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in iſdem ſpiritualiter mundatur.* Ac ſexto capite: *In nobis carnaliter currit unctio, ſed ſpiritualiter proficit: quomodo & ipſius baptiſmi carnalis actus, quod in aqua mergimur; ſpiritualis effectus quod delictis liberamur.* De Reſurrect. autem carnis cap. 8. Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, & anima conſecratur. Caro ſignatur, ut anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, ut ſpiritus illuminetur. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſagineſcit. Cyprianus Epist. lxx. Ungi, inquit, neceſſe eſt eum qui baptizatus ſit, ut accepto chrifmate, id eſt, unctioſe, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Gregorius Nyſſenus Orat. in Baptiſmum Chriſti ait: *Baptiſma peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cauſa.* Ambroſius lib. 1. de Sacram. cap. iv. num. 11. in hoc præfert baptiſmum mari, per quod tranſiit Judæorum populus, quod Judæi mortui ſunt in deſerto, at qui regeneratur baptiſmo, per hunc fontem tranſit a peccato ad vitam, a culpa ad gratiam, ab inquinamento in ſanctificationem: qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit. Et proximo cap. num. 15. docet aquam illam ſanare, quæ habet gratiam Chriſti; & talem eſſe aquam baptiſmatis, poſteaquam Spiritus deſcenderit, & aquam illam conſecraverit. Idem Ambroſius libro 2. de Pœnit. num. 12. exemplo Naamani, qui initio lepram ſuam per aquam mundari poſſe non credidit, demonſtrat veriſſimum eſſe, quod nonnullis impoſſibile videbatur, ut peccatum ablueret aqua. Hieronymus prælaudata Epist. ad Oceanum pag. 650. prædicans baptiſmi laudes comparat illum aquis, ſuper quas Spiritus Domini in aurigæ modum ferebatur, & naſcentem mundum parturiebat: ait baptiſmi figuram referre extructionem firmamenti, quod juxta hebraici ſermonis etymologiam ex aquis ſortitur vocabulum; egreſſionem pennatorum de aquis, in quibus præfigurabantur fideles, quos baptiſmus de terra levat ad cælum: fontem in medio paradifi ſcatulentem; diluvium, quo purgatus eſt mundus, mare in quo ſuffocatus eſt Pharaon, & cetera plura, quæ nunc prætermittimus, concludentes Hieronymianis verbis, *In lavacro omnia peccata merguntur.* Auguſtini, præter ea, quæ producta ſunt hujus di-

ſputationis decurſu, præclara eſt ſententia libro iv. contra Creiconium cap. 16. num. 19. ubi firmiſſimis argumentis, ipſorumque Donatiſtarum factis commonſtrat, non eorum meritis a quibus miniſtratur, nec eorum quibus miniſtratur, conſtare baptiſmum, ſed propria ſanctitate, atque veritate, propter eum a quo inſtitutus eſt. Cetera, quoniam his recta petitur hæreticorum jugulum, non proferam. Adeſis Bellarminum lib. 2. cap. 6. & ſept. ex cujus fontibus video fere omnes bibiſſe, nec non pervulgatas Confeſſiones Orthodoxorum, Tertullianianam & Cyprianicam Carthuſienſis Petrei lib. 111. cap. 1. Ambroſianam Nopelii lib. 111. pag. 183. Hieronymianam Schultingii Tom. 111. cap. 1. art. 4. & 5. Auguſtini Torrenſis pag. edit. Dilingæ 150. 2.

Fruſtra hæc Patrum teſtimonia eludent ſectarii: quippe quæ nobis ſuppeditant ratiocinium iſtud firmiſſimum. Sacramenta ſanctificandi vim habent a Spiritu ſancto: ipſorum ſpiritualis effectus eſt peccata remittere: id non a merito hominum pendet, ſed ab ipſorum Sacramentorum virtute; & ſi mortalium animum pulſat hæc dubitatio, quomodo elementa corporalia gratiam conferre poſſint ſpiritualem, debemus acquieſcere, credentes iſdem elementis ineſſe Spiritus ſancti energiam. Hæc Patres. Atqui aſſerentes per Sacramenta gratiam *ex opere operato* produci, nihil aſſerunt aliud, niſi Sacramentis ineſſe vim ſanctificandi, hac vi pollere ex Chriſti inſtitutione, independentem a fide, meritoque mortalium; & ſi ab iſis quærat quomodo ſigna ſenſibilia producere valeant munera ſpiritualia, reſpondent in iſdem ſignis divinam operationem latitare. Qui ergo aſſerunt gratiam per ſacramenta *ex opere operato* produci, hi a Patrum doctrina ac ſenſu nullatenus recedunt.

Tandem propoſitio vulgari hac ratione firmatur. Conferre gratiam *ex opere operato* eſt illam conferre per adminiſtrationem Sacramenti, non per fidem miniſtrantium, neque per diſpoſitionem ſuſcipientium. Sacramenta novæ legis gratiam non conferunt per fidem miniſtrantium, quandoquidem ſatentur Novatores validum eſſe baptiſmum etiam ab hæretico, vel a pagano collatum, immo ab irriſore, a mimo, a diabolo: neque eam conferunt ex ſola diſpoſitione ſuſcipientium; tum quia parvuli abſque ulla diſpoſitione lavacro regenerationis mundantur; tum quia juxta Evangelica eloquia, ſi quis credat, ſed cum poſſit baptizari, id negligat, nequit ſalvari. Igitur Sacramenta novæ legis *ex opere operato* producant gratiam.

Argumenta hæreticorum jam a nobis reſutata fuerunt: quæ petuntur ex hujus vocis *ex opere operato* novitate ac barbarie, dirimuntur in prænotatis ad præſentem diſſertationem: quæ ſua-

re juniorum qui neminem aut perraro aliquem tantum commemorant, quasi nova proferant, nec sint antiquiorum expilatores: quod & ubique servavimus, ita enim fiet, ut qui libros pervolutarit, cum furta scribentium, tum impensam in scribendo operam recte dijudicet.

At quid sentiunt Augustinenses? Ægidius, & Argentinas a Salmanticensibus ad Thomisticas trahuntur partes: num recte, mox dicam. Thomistæ certe sunt Gibbon Tom. VII. disp. 4. dub. 3. Joannes Puteanus in q. 62. 3. p. dub. 4. Antonius Guerrero Tom. VII. d. 1. Oppositum sentit cum aliis Lovaniensibus Farvacques cap. VIII. q. 2. & Vanroy Tom. V. cap. 3. quæst. 2. Aurelius tamen Piette Tom. V. cap. 5. q. 2. nuntiat utrinque: solent quoque in Italia studiorum Moderatores in utramque disceptare partem. Priusquam aperiamus mentem nostram, præmittimus nostra saltem ætate non posse de hac quæstione affirmari quod lib. 2. Hist. Concilii Tridentini pag. 271. scripsit Polanus, *utrinque scilicet proferri rationes magna verborum prolixitate, nec minori acrimonia, Dominicanis affirmantibus alteram opinionem Lutherismo esse affinem, distantibus vero Scotistis Dominicanos impossibilia adstruentes hæreticis calumniandi Ecclesiam præbere ansam*. Laudandus mihi semper erit nuperus Thomista, qui de Re Sacram. Tom. I. pag. 37. testatur, se nolle esse hac in re contentiosum, cum alia ratione cum amicis, alia cum hostibus sit congregiendum: eamque agendi rationem semper mihi servandam proposui; quamquam in nullo hætenus vel Thomista, vel Scotista Scriptore illam deprehendi acrimoniam, quam Polanus exaggerat.

Præmitto etiam eatenus Sacramenta per Thomistas esse gratiæ *instrumentalem causam physicam*, quatenus ut attingant eandem gratiam confertur Sacramentis *virtus quedam spiritualis ad inducendum Sacramentalem effectum*. Ita enim loquitur S. Thomas q. 62. art. 4. Quid sit autem hæc virtus, & an sit permanens qualitas, aut transiens, aut sola Dei motio elevans instrumentorum virtutem, quam appellant *obedientialem*; sicuti non est una Thomistarum opinio, ita nec ego definiam. Arbitror tamen juxta beatum Thomam virtutem illam esse motum primæ causæ: quippe eadem quæst. art. 1. scribit: *Causa instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo movetur a principali agente . . . Et hoc modo Sacramenta novæ legis causant gratiam*. Profecto Ægidius Romanus in 2. dist. 1. q. 2. art. 5. & Quodlibet. V. q. 1. nec non Argentinas in IV. dist. 2. q. 1. art. 1. concl. 2. negant posse Sacramenta esse talia instrumenta, quorum actio attingat, etiam per Dei motionem, effectum gratiæ. Quamobrem non idem, ac Thomistæ, *Berti Theol. Tom. VI.*

sentiunt Ægidius, & Argentinas: immo istandem concludit Sacramenta esse causam gratiæ tantummodo *conditionalem*.

At Ægidius duplicem *instrumentalem* causam distinguit. Altera, inquit, *est causa instrumentalis directæ*, quæ per motionem principalis agentis attingit effectum, ut oculus est causa visionis, scalprium statui, dolabra scamni; & causa istiusmodi debet *per motionem* principalis causæ, aut influxu, aut contactu effectum attingere. Alia est *causa instrumentalis indirectæ*, quæ non attingit effectum, sed propria actione producit aliquid, cui, aut naturali virtute, si effectus sit naturalis, aut virtute supranaturali, si effectus supranaturalis sit, effectus ipse conjungitur: atque in hac causa non requiritur virtus, per quam attingat effectum. Hoc modo instrumenta agricolæ sunt causa segetum, cataplasmata sanitatis & vitæ: non enim illa vegetativam, neque ista vitalem energiam habent; sed illa id efficiunt circa terram, hæc id operantur circa corporis membra, unde proficiscitur vegetatio satorum, & valetudo animalium: sive, ut exemplum proferam spiritualium effectuum quid præstiterunt manus Christi? Quid clamor? quid verba? Tetigerunt duntaxat corporea membra, personuerunt ad aures: & tamen fuerunt *physica* instrumenta patrandorum miraculorum, quia aliquid revera præstiterunt, cui divina virtute conjuncta erat rerum mirabilium operatio. Causa enim *moralis* nihil in subiecto operatur, neque principalem effectum, neque id cui effectus ipse conjungitur. Hoc pacto Ægidius contendit Sacramentum esse *causam gratiæ instrumentalem physicam indirectam*, cum Thomistæ requirentes in Sacramentis virtutem, per quam spiritalem gratiam attingant, eis consequenter tribuant rationem causæ *instrumentalis directæ*: sententiæ autem Ægidii post Fridericum Gavardi q. 3. de Sacram. in gen. art. 1. Benignum Sichrowski, aliosque Ordinis nostri Scriptores, arbitror esse ad hærendum.

Movet me ad sententiam hanc amplectendam, quod videatur satis perspicua, & possit Thomistarum, & Schotistarum argumentationibus confirmari, & ab harum neutris aliquid patiatur incommodi. Primo enim *instrumentalem causam indirectam*, & quidem *physicam*, eam dicimus quæ aliquid *physice* producit, cui principalis effectus sit conjunctus. Ita Augustino docente in lib. IX. de Gen. ad litteram cap. XV. num. 27. res creatæ sunt divinæ virtutis instrumenta, quamquam Dei opera perficiantur sublimiori virtute; dummodo creaturæ ipsæ aliquid operentur, quod divinæ operationi connexum sit. Quid enim præstat agricola? Hoc quidem unum, ut *furculus evellatur ex arbore, terræque mundaetur, at non opus ejus est, ut succum imbibat, ut ger-*
K k men

men emittat, ut aliud ejus solo figat, quo radicem stabiliat, aliud in auras promoveat, quo robur nutriat, ramosque diffundat; sed illius qui dat incrementum. Pari ratione medicus, ait S. Pater, agro corpori alimentum adhibet, & vulnerato medicamentum: primum non de rebus, quas creavit, sed quas creatas opere Creatoris invenit; deinde cibum & potum preparare potuit, emplastrum formare, & medicamento inlitum apponere; num etiam ex his, quæ adhibet, operari & creare vires vel carnem potest? Natura id agit interiori motu, nobisque occultissima. Hæc Augustinus. Quamquam ergo agrorum cultor nulla præditus fit facultate, qua surculus terræ immixtus figat radices, & crescat: quamquam opus medici non sit gignere erosam cicatricibus carnem, & vires morbo perditas restituere; quoniam tamen id præstat occulta naturæ vis ad culturam agricolæ, ad medici emplastrum, sunt hæc instrumenta *physica* vegetationis arborum, & sanitatis ægrotantium. Igitur si ad applicationem *physicam* Sacramentorum, ad ablutionem aquæ, ad inunctionem chrismatis, gratiam infundit occulta, & inenarrabilis virtus Spiritus sancti, tamen si elementa sensibilia spirituales virtutes non habent, erunt nihilominus *physica* producendæ gratiæ instrumenta. II. Atque hæc ratio primum confirmatur, quoniam sicut statuta lege naturæ ad applicationem prædictorum instrumentorum vires suas exerit occulta vis naturalis; ita ad Sacramentorum administrationem virtus supernaturalis effectum operatur spiritalem; mundat enim Deus animam baptizatorum lavacro aquæ, confert charismata impositione manuum presbyterii, & absolutione Sacerdotali peccata remittit, ut nos capite præcedenti sacræ litteræ docuerunt. III. Allata ex Augustino comparatione agricolæ utitur S. Paulus in 1. ad Corinth. 111. 6. ubi ad deprimendam illorum contentionem, qui ob merita eorum, a quibus baptizati fuerunt, superbi inflabantur, Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit, commonstrans ita ab baptismi administrationem consequi opus gratiæ, ut ad ministerium agricolæ generatio plantarum: quo etiam in loco Apostolus concionatorem comparat ei, qui plantat, baptizantem vero illi, qui rigat, quoniam si Sacerdos evangelizet, & non conferat Sacramenta, Deus non justificat; sicuti si agricola planter, sed non riger, non germinat arbor insita. IV. Dum baptismus corpus abluit, gratia mundat animam, unde ait Augustinus Tract. lxxx. in Joannem: Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Consequitur ergo effectus gratiæ, & interior hominis regeneratio ad *physicam* aquæ ablutionem: ideoque hæc est causa *instrumentalis* gratiæ sensu explicato. V. Non sequitur ex his Sacramenta esse causam gratiæ

tantummodo conditionalem, utpote quæ agant ex institutione divina, ideoque moraliter: quando enim causa *conditionalis* movet tantum intentionaliter, *moralis* causa est, ut chirographum, quod modo exhibetur, effectum sortiatur suum; at si causa *conditionalis* effectum non inferat, nisi *physice* aliquid operetur, ut se habet applicatio emplastri ad sanitatem, irrigatio soli ad vegetationem plantarum, tunc ita est causa *conditionalis*, ut sit etiam causa *instrumentalis* & *physica*, etiamsi virtute propria non attingat effectum, quemadmodum non vis emplastri, non vis irrigationis, sed occulta virtus naturæ sanat ægrotum, nutrit augetque arborem. Atqui Sacramenta ita sunt instituta, ut gratiam non conferant, nisi *physice* aliquid operentur. Igitur Sacramenta ita sunt causa *conditionalis*, ita gratiam ex divina institutione producant, ut sint non tantum causa *moralis*, verum etiam *instrumentalis physica*, sensu explicato. Enim vero Sacramentis, quatenus gratiam conferunt ex meritis Christi & institutione, exhibentque passionis ejus chirographum, competere rationem causæ *moralis*, nec Thomistæ negant; sed ulterius propugnant *physicam* aliquam causalitatem.

At enim, inquis, Thomistæ ita contendunt Sacramenta *physice* gratiam producere, ut virtute spiritali ipsam gratiam attingant: idque probant firmissimis argumentis. I. Sacræ litteræ Sacramentorum energiam enuntiant verbis, quæ maxime *physico* instrumento conveniunt; inquit enim hominem renasci aqua, mundari lavacro, gratiam recipere per manuum impositionem. Vide prop. v. præcedentis capituli. Æquum est autem, ut Scripturæ, ubi nulla occurrit contradictio, sensu obvio & litterali intelligantur. Reponunt utique adversarii etiam pretioso Christi Sanguini tribuere Scripturas, quod lavet & emundet a peccato 1. Joan. 1. 7. & Apoc. 1. 5. & tamen esse illum causam meritoriam. At id Thomistis nil negotii facebat, quippe præceptore Angelico 3. p. q. 49. art. 1. Christus non solum nos redemit pretium pro nobis offerens proprio sanguine, qua in re causa *meritoria* relucet; verum etiam instituendo Sacramentorum remedia, in quibus sita est ratio *instrumentalis* causæ: imo & Tridentina Synodus sess. vi. cap. 7. accurate utramque causam distinguit. At in nostra sententia argumentum illud Thomisticum nil habet roboris: ut enim per aquam Jordanis vere mundatus est Naaman, quia ad ablutionem aquæ consecuta est divina operatio; atque seminibus scædatis propagatur generatione peccatum Adæ, quia his procreatur caro, cui infunditur anima, ut vidimus lib. xiii. cap. 6. ita per lavacrum baptismatis vere mundamur, vere innovamur & renascimur, quia aliquid baptismus præstat *physice*, ad quod gratia a Spiritu

ritu sancto diffunditur : atque ideo apud Ambrosium lib. 2. de Pœnit. in aqua Jordanis præsignabatur virtus baptismatis ; & juxta Apostolum ad Rom. v. 18. carnalis generatio per Adam, & spiritalis generatio per Christum habent invicem antilogiam. II. Stant pro Thomistis illustria testimonia Patrum. Tertullianus lib. de Baptismo cap. 1. *Nos pisciculi, inquit, in aqua nascimur.* Chrysostomus hom. 25. in Joan. *Quod est uterus embrioni, hoc est fidei aqua.* Cyrillus lib. 2. in Joannem comparat vim sanctificandi, quæ inest baptismo, virtuti ignis, quam concipit aqua infusa lebetibus, si admoveatur igni vehementi : & magnus Leo serm. v. de Nativ. Virtus, inquit, altissimi, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facit ut regeneret unda credentem. Quamquam vero adversarii reponant, istiusmodi exemplis Patres asserere Sacramenta vere gratiam producere, modum autem non explicare, alias forent illa causæ naturales ipsius gratiæ, quod nullus dixerit ; Estius tamen fateatur sententiam Thomisticam, si Patrum dicta attendantur, esse probabiliorē : nec sequitur obiectum incommodum ; quod enim Patres in hisce exemplis tribuunt naturæ vi, adscribunt in Sacramentis virtuti Spiritus sancti. Verum hæc eadem exempla in opinionem nostram quadrant magnopere ; siquidem ut aqua ova piscium madefacit, sed hos gignit vis occulta naturæ ; ut materna viscera explicant embrionem, cui in humana membra disposito animum inserit virtus creatrix ; ut aqua in lebere agitatur, & ad hanc agitationem sentiens manus unctionem percipit : ita aqua baptismatis ablucit corpus, gratiam divina virtus infundit animo. III. Confirmat opinionem Thomistarum, quod Patres virtutem Sacramentorum cum admiratione suspiciunt : unde Augustinus Tract. lxxx. in Joan. num. 3. ait : *Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat ?* Plura de hac virtute Catechismus Rom. p. 2. cap. 1. num. 27. Respondent utrique adversarii, eo loci Augustinum pariter mirari, quod *verbum fidei per Ecclesiam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, tantillum mundet infantem* : ajunt & hoc mirum esse quod signum Crucis fugat dæmones, quod ad nutum Josue sol steterit, nec tamen Ecclesiam, signum crucis, Josue nutum esse horum effectuum causas *physicas*. Alia tamen ratione de Sacramentis, alia de iis, quæ vim habent ex fide, ratiocinemur oportet. Ceterum sententia nostra hoc eodem argumento firmatur, quippe id summopere mirum est, quod *physicæ* ablutioni corporis conjuncta sit gratiæ operatio : atque, ut Augustinus scribit Epist. 23. nunc 98. num. 2. aqua exhibeat *forissecus* Sacramentum, & Spiritus operetur *intrinsecus* beneficium. IV. Quartum argumentum petunt Thomistæ ex Sa-

cramentorum novæ legis præstantia. Sunt enim hæc gratiæ *signum efficax*, & gratiam non solum continent, sed & *producunt* : ut definit Trid. Synodus, sess. vii. can. 6. ac nos statuimus præcedenti dissertatione. Solet utique responderi hoc unum orthodoxos Patres decrevisse, gratiam sola fide non apprehendi, uti comminiscuntur hæretici, sed quod *moraliter* tantum movet, non excedere rationem signi probat exemplo *denarii plumbei* q. 62. art. 1. Doctor Angelicus, nec proprie contineri effectum in causa *moralis*, subtili argumentatione contendit Soto : nec omnino probatur quod post Hugonem §. 6. ait Estius contineri gratiam in Sacramento, *ut aqua in vase* ; hæc enim continentia est rei in loco, non effectus in causa : idque etiam animadvertit Sanctus Thomas cit. quæst. art. 3. ad 1. Quod si *vas* sumatur pro *instrumento*, ut apud Ezech. ix. 2. *vas*, quo propinatur venenum ; etiam Thomistæ Sacramenta appellabunt *vasa gratiarum*. Ceterum nos dicemus, Sacramenta novæ legis gratiam & *continere* & *conferre*, quoniam infusio gratiæ conjuncta est Sacramentorum administrationi, non fidei suscipientium ; quemadmodum Sacramenta vetera gratiam *nec continebant, nec producebant*, quod gratiæ largitio fidem, non symbolorum usum consequeretur. V. Tandem Thomistæ corroborant sententiam suam commemorando supremam Dei potestatem : quæ ut *instrumentaliter* rebus physicis, non voluntate tantum, aut jussu, sæpe visum cæcis, paralyticis motum, vitam demortuis, ægrotantibus largita est sanitatem ; ita potest sanctificare animas *physicis* instrumentis. Addit Sylvius collatam divinitus vim igni inferorum, quo spiritus excruciantur, ut ait lib. xxi. de Civ. Dei cap. 10. Augustinus, *quamvis miris, veris tamen modis*. Cum ergo talis sit divina potestas, & causa *physica* sit etiam præstantior *moralis*, non videtur Sacramentis deneganda *physicæ* causæ proprietas. At contrarii reponunt, se de rebus, quæ in exemplum adducuntur, idem sentire ; ac interdum *moralem* causam esse *physicam* nobiliorē, ut constat comparatione apparitoris & principis, tortoris & judicis : quæri demum, quam vim Deus Sacramentis contulerit, non quam potuerit conferre. Verum nos neque supremam Dei potestatem comprehendentes angustiis nostri ingenioli, neque derogantes Sacramentorum dignitati, asserimus evinci his exemplis quomodo Sacramenta sint gratiæ *instrumenta physica*, sed *indirecta* : res enim a Christo in patrandis miraculis adhibitæ tangebant contactu physico corpora, & ad hunc contactum sequebatur occulta operatio divinitatis. Sententia quoque nostra, ut constat ex libro x. cap. 17. *physicæ* dæmones torquentur igne inferorum, quod huic alligati sint, & ad hanc alligationem con-

sequatur poena, & animi maceratio. Atque ita, ut diximus, Thomistarum argumentis confirmatur, non evertitur opinio nostra.

Idem nobis videtur de placito Scotistarum. I. Gratia, inquiunt, adeo sublimis est, ut nulla virtus creata possit illam producere; nam si virtus corporea sit, nullam habet cum spiritali effectui analogiam: si vero spiritalis, nequit corporeo elemento inhaerere. Respondent quidem Thomistae, hanc virtutem Sacramentis nequaquam *permanentiter* inhaerere, sed *inesse tantum transeuntur*; quemadmodum *in voce sensibili est quaedam vis spiritalis ad excitandum intellectum hominis*: quo exemplo utitur S. Thomas. Sed Mastrius, sui que negant spiritali virtutem etiam *transeuntur* recipi in re corporea, ac ullam quoque vim esse in voce sensibili ad excitandam mentis perceptionem. At ego reponam virtutem effectui proportionatam non requiri *in instrumentis physicis indirectis*, ut constat exemplis productis: quod & affirmo de voce sensibili, quae *physice* causat intellectionem vellicando tendines aurium, ad quam vellicationem consequitur mentis perceptio. II. Deinde Scotistae ratiocinantur: Gratia sanctificans, non repugnantibus Thomistis, creatur. At nulla creatura potest assumi tamquam instrumentum ad opera creationis. Ergo nec Sacramentum sensibile ad gratiae productionem. Hoc argumentum Thomistis negotium facessere fatetur Soto, quamvis cum Cajetano, aliisque respondeat, gratiam non creari, sed concreari; accidens enim non producitur, sed comproducitur: illud autem quod praestat Sacramentum est reddere hominem Deo gratum, quod est esse causam gratiae, *abstrahendo a qualitate*. At haec doctrina arcanum mihi est, & Sphingis aenigma: nam esse Deo gratum sanctificantis gratiae causa non est, sed effectus. Dico igitur creaturam posse creationis instrumentum esse *indirectum* ut τὸ σπέρμα est causa gignendi humani corporis, cui infunditur anima, non vero instrumentum *directum*, cum istud non agat, nisi per contactum, & quod nihil est, tangi nequeat: atque haec est sententia Aegidii Romani citatis in locis, nec non Magistri sent. in iv. dist. i. quem permulti Theologi interpretantes *de instrumento creationis directo*, perperam hactenus oppugnaverunt. III. Diluimus eadem facilitate argumentum alterum Scoti, quod nullum instrumentum sit aptum ad opus, nisi prius habeat aliquam formam, qua agat: aqua autem baptismatis abluendis corporibus idonea sit, sed non animae regenerandae. At id quidem in instrumento *directo* requiritur, in *indirecto* non item. IV. Tandem Scotistae utuntur hoc argumento: Non operatur causa *physica*, nisi actu existat, quod affirmari nequit de Sacramentis. In his enim cum syllaba profertur po-

strema, pertransit sonus praecedentium verborum, nec existunt partes integrae Sacramenta constituentes. Baptismus quoque fide susceptus recedente fictione reviviscit. Ubi tunc aqua, ubi ablutio, ubi verborum prolatio? Quid denique de Sacramento Eucharistiae, in quo & forma pertransit, & materia per consecrationem definit esse? Et si Thomistae reponant per Sacramenta produci gratiam, quando ultimo perficiuntur, baptismum fide susceptum imprimere *characterem*, & medio illo deposita fictione producere gratiam, in Eucharistia physice permanere in speciebus signum sensibile; patiuntur tamen haec omnia oppositiones plurimas, quas recensere nimium foret molestum, atque operosum. Quare nos dicimus transeuntibus Sacramentis permanere divinam virtutem, quae illorum administrationem consequitur; & hanc virtutem permanentem tunc effectum producere, quando nullum invenit obicem in subiecto; propterea quod non sunt Sacramenta causae instrumentales *directae*, quibus virtus spiritalis debeat inesse, sed causae *indirectae*, quarum *physicam* actionem virtus spiritalis consequitur, permanetque ea transacta: unde Augustinus de Verbis Sacramentorum Tract. lxx. num. 3. in Joannem agebat, *Aliud est sonus transiens, aliud virtus manens*. Atque ita opinio nostra etiam Scoti argumentationes evitat, ac propterea probabilior videtur ceteris; juxta quam Sacramenta vere conferunt gratiam, & hanc nihilominus producit virtus divina, atque ut agebat Epigram. xlv. S. Prosper:

*Quod Deus omnipotens promittit, perficit ipse,
Nec proprium externis viribus implet opus.*

C A P U T XXI.

*Quid tradant de gratia Sacramentorum moralis
Theologiae tractatores.*

DE gratia, cujus Sacramenta instrumentalis causa sunt, principio catholica fide tenendum est, esse *habitualement*, intrinsecam, inhaerentem; cum non justificemur sola imputatione iustitiae Christi, aut non imputatione peccati; sed revera innovemur, perficiamur, & per Spiritum sanctum inhabitantem habeamus aeternae hereditatis pignus & arrham. De hac gratia lib. xix. cap. 2. disputavimus. Ea quidem gratia aut confertur homini culpa lethali inquinato, & quodammodo spiritaliter mortuo, per Sacramentum Baptismatis ac Poenitentiae; vel superadditur homini iusto, vitamque viventi spiritali per cetera Sacramenta: unde illa duo appellati solent Mortuorum, & alia quinque Viventium, ut diximus cap. vii. Et quoniam pueri mortui sunt per Adae pravaricationem generatione car-

nali

nali, non requiruntur in his, ut reviviscant per regenerationis lavacrum, arbitrii dispositiones ac motus: qui necessarii sunt in adultis, propterea quod originali culpæ actualia crimina propria voluntate addiderunt, ac sponte dæmonis captivitate gravantur. Atque ideo de Eunuchō reginæ Candacis fide Christi per Philippum imbutō in Actis Apostolicis canebat Arator:

*Conspicis properanter aquis ardescere cœpit
Eunuchi fecunda fides, qui gurgite mersus
Deposuit serpentis onus.*

I I.

Deinde quæri solet, num Sacramenta *vivorum* primam conferant gratiam, si quis ad ea accedat absque mortalis culpæ conscientia. Id negant complures cum Vasquesio disp. 205. in 3. p. cap. 5. ea ducti ratione, quod Sacramenta gratiam conferant ex vi divinæ institutionis; ad conferendam autem gratiam primam duo tantum, non reliqua sint instituta. Addunt in iis, quæ pendent a Dei voluntate, nihil aliud certo statui posse, quam id, quod nobis aut Ecclesia proponit, aut veneranda Patrum traditio. Accedit, Eucharistiam esse panem vitæ, ac præbere spiritale nutrimentum, mortuis vero nihil porrigi posse quod eos enutriet. At communior tamen, ac vera sententia est, aliquando Sacramenta *vivorum* conferre primam gratiam, si ea recipiens se ipsum prober, nec habeat patrati sceleris notitiam vincibilem; sive id fiat ex Dei liberalitate, ut docuit S. Bonaventura dist. 12. p. 2. art. 1. q. 2. non per se, & vi institutionis: sive quia continent merita passionis Christi, ut videtur innuere S. Thomas 3. p. quæst. 79. art. 3. sive quia dant gratiam, per quam ad Sacramenta accedens ad contritionem excitatur, ut visum Alensi, Gersoni, aliisque veterum. Nos vero, nequaquam semota virtute passionis Christi, nec Dei liberalitate, dicimus ideo in facta hypothese Sacramenta viventium etiam primam gratiam conferre, quia alioqui nec sortirentur effectum proprium, quem *ex opere operato* producant, dum nullum obicem humanæ voluntatis inveniunt. Ita etiam Pœnitentia delet peccata, quæ ignorantur invincibiliter, quia alias non posset remittere cetera, quæ pœnitens confitetur. Atque ita etiam ex vi institutionis, *indirecte* tamen & mediate in tali casu conferunt primam gratiam Sacramenta viventium, corruuntque facile argumenta Vasquesii. Nec est inter panem, qui enutrit corpus & Eucharistiam, nec inter mortuum corpore & peccatorem omnimoda comparatio: nam panis ille nutrit tantum, & Eucharistia est panis vivus, dans vitam, & continens Christum, eos, in quibus manet, vivificantem: mortuus etiam vita cor-

poris nil agit *vitaliter*, nec panem capit; peccator vero actuali gratia præventus posset credere, diligere, & sumere panem vitæ, nec tantum premere dentibus Sacramentum, sed etiam cum animi præparatione illam carnem manducare, quæ est *pro mundi vita*, Ioan. vi. 52.

I I I.

Quærent præterea, an gratia Sacramentalis sit a gratia *habituali* distincta. Spectari potest gratiæ & quantum ad suam, ut inquit, *entitatem*, & quantum ad effectum, sive virtutem homini collatam. Si consideratur gratia priori modo, non video necessitatem aliquam statuendi huiusmodi distinctionem; sed sat est, si dicamus hanc gratiam exornare animam; illi inhaerere, & pro diversa hominum dispositione minui, vel augeri: quæ fide tenenda sunt, ut lib. xix. contra hæreticos demonstravimus. At si spectemus effectum, Gratia Sacramentalis *ad habituales* addit supernum auxilium ad finem Sacramenti consequendum. Sic baptismus præstat, ut homo conspurcatus Christo habeat in corpore mortis huius adversus subsequendas tentationes munimentum: Chrisma, ut non erubescat crucem Domini sui: Eucharistia, ut adversus quotidianas culpas habeat antidotum: Pœnitentia confert conscientiæ pacem, animique tranquillitatem: Unctio extrema allevat animum ægrotantium, eosque communit adversus hostis insidias: præstat Ordo, ut decenter Ecclesiastica munia exerceantur: efficit Matrimonium, ut conjuges vas faum possideant in sanctificatione & honore. At de his plura, cum ad singula Sacramenta explicanda elucubrationes nostræ pervenerint.

CAPUT XXII.

*De altero Sacramentorum effectu, id est,
Charactere.*

ALter quorundam Sacramentorum effectus est *character*: de quo alia ratione cum hæreticis differendum est, alia autem cum Orthodoxis. Nam illi dogmatizant *characterem* nihil esse aliud, quam commentum Scholasticum, excogitatum, ut inquit Kemnitius 2. p. Exam. Conc. Trident. ab Innocentio III. atque in hoc explodendo *charactere* Wiclefus primum, deinde Lutherus, Calvinus, Tilmanus Heshusius, ac Novatorum reliqui intenderunt nervos omnes. At Scholæ Doctores, ut in ceteris rebus, quæ sensum subterfugiunt nostrum, extare tamen absque hæsitacione ulla creduntur, in investiganda potius *characteris* natura, quam in vindicanda existentia operam suam locaverunt. Etenim Durandus *characterem* dixit ens quoddam rationis; non ficti-

ficetium tamen, quemadmodum hæretici comminiscuntur, sed quod situm sit in quadam denominatione extrinseca, quæ insit recipientibus Sacramenta ex divina institutione, uti est in nummo ratio pretii, & in homine a principe delegato character ducis ac præsidis. Scotus vero *characteris* naturam constituit in relatione quadam reali, non tamen quæ inhærentem formam excludat: unde alucinantur qui cum Vasquesio 4. p. disp. 34. c. 2. Scoto Durandi attribuunt opinionem. Theologi alii censent *characterem* esse physicam aliquam *qualitatem*; ad quam tamen *speciem* ex iis, quæ in Aristotelicis categoriis traduntur, *character* pertineat, non contentiunt Scholastici disputatores. Horum tamen quamplurimi, ut de ceteris qualitatibus, ita de *charactere* stabiliunt rem esse aliquam distinctam ab anima, juxta dogmata Peripateticorum philosophorum; quamquam id non esse omnino certum Dominicus Soto, Alphonsus a Castro, Farvacques, alique asseruerint; dummodo quis fateatur, *characterem* tamquam signaculum animæ imprimi, eique inhære permanentem, quod tantum Tridentina Synodus sess. vii. can. 9. adversus hæreticos definivit. Atque his prænotatis ad quæstionem diluendam progredimur.

PROP. I. Certum est dari *characterem*, atque imprimi ab his Sacramentis, quæ iterari non possunt. Baptismate scilicet, Confirmatione, & Ordine.

Hanc propositionem a Tridentina Synodo sess. vii. can. 9. definitam probant Theologi pluribus argumentis, quorum singula asseremus & explicabimus. Primo loco insignis Polemicæ Theologiæ Scriptor, Eminentissimus Bellarminus lib. 1. cap. 20. imprimi *characterem* in Sacramentis quibusdam probat, ex quo Apostolus in 2. ad Corinth. cap. 2. 21. scribat; *Qui unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*. Et ad Ephes. 1. 13. *In quo credentes signati estis spiritu promissionis*: nec non 10. 30. *Nolite contristare spiritum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis*. Infirmitatem putant hoc argumentum quidam Theologi, propterea quod possint hæc loca explicari de gratiæ unctione, & sanctificatione, ut revera Patres quamplurimi exposuerunt. Ac ita censent Ludovicus Habert cap. 19. q. 9. Tournely q. 4. art. 2. Ante hos vero Scotus in 1v. dist. 6. q. 9. docuit admittendum utique esse *characterem* ob Ecclesiæ auctoritatem, at non firmiter probari verbis Scripturæ, vel Patrum. Quo in loco Scotus minime abiecit Catholicam sententiam, sed eam asseruit satis munitam Ecclesiæ auctoritate, nec opus esse ad ambigua testimonia confugere pro explicanda *characteris* natura, ut dicam infra: atque idcirco Scotum vindicavit Cardinalis

Pallavicinus in Hist. Conc. Trid. lib. ix. cap. v. Ego tamen argumentum Bellarmini arbitror inconcussum. Primo quia omnia fere testimonia Patrum, quæ eo loci Tournely ex ipso Bellarmino ad probandum *characterem* collegit, eadem phrasi, ac Paulina loca, videntur esse contexta; ideoque si illa decretoriam probationem minime efficiunt, erit & deprompta a Patribus ejusdem generis. Deinde Apostolus, ut liquet ex Græco textu, variata locutione haud obscure innuit priori loco diversos Confirmationis effectus; ait namque: *ὁ τὸν βεβαῖον ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεὸς ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς*. i. e. *Qui confirmans nos cum vobis in Christum, unxit nos Deus: & qui obsignans nos, &c.* Præterea *σφραγίζειν* idem est, ac *insignire impresso sigillo*, & *σφραγίς* idem, ac *signum sigillo impressum* ac *nota* aliquem consignans, ac permanens, non solum apud profanos Scriptores, Pollucem, Aristophanem, Herodotum, verum etiam apud ipsum Paulum, qui ad Romanos 1v. 11. *σημεῖον περιτομῆς*, *signum circumcisionis* utique carni impressum, & indelebile, appellavit *τὸν σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης*, *signaculum justitiæ*. Potremo etiam Patres, præsertim Chrysostomus hom. 3. alique Græcorum in Paulinis verbis, præter sanctitatis ornatum, intelligunt munus aliud, per quod speciali quadam ratione consecramur in Dei cultum: quod, ut infra dicam, est apud Patres statuendi trium Sacramentorum *characterem* princeps ratio. Atque ita, me quidem iudice, Bellarmini probatio valida est, ac merito eam ante adhibuerunt Sanctus Thomas 3. p. q. 63. art. 1. & complures Scholæ Doctores.

Petitur secunda probatio ex Ecclesiasticis definitionibus. Nam Innoc. III. cap. *Majores*, non semel *characteris*, quem imprimit baptismus, mentionem facit. Nec audiendus Kemnitius, qui 2. p. Exam. ait id Innocentium primitus excogitasse: liquet enim de *charactere*, tamquam de re notissima, a Pontifice institui sermonem: imo ante Innocentium illius meminit in 1v. dist. 24. Magister. Eugenius item IV. ante exortos pestilentissimos Novatorum errores, communi Ecclesiæ sensu trium Sacramentorum *characterem* in Decreto unionis docuit Armenos. Eundem postea erumpente Protestantium illuvione stabilivit præcitato canone Synodus Tridentina, non doctrinarum novitati, sed veterum documentis inhærens. Habes consensum Orientalium in censura non semel laudata Hieremiæ Constantinop. Patriarchæ.

Insuper corroboratur thesis traditione Patrum: quorum testimonia vel *characterem* æquivalentibus vocabulis describunt, vel aptissimis comparisonibus explicant, vel manifesta ratione adstruunt. Tenet primum locum, quod ait

Am-

Ambrosius de mysteriis cap. vii. num. 42. accipere nos in baptismo *signaculum spiritale*; & quod in Præf. ad Cath. inquit S. Cyrillus Hierosolymitanus, baptismo imprimi *σφραγίδα αἰών* *ἀκατάλυτον*, *sigillum sanctum indelebile*. At exempla, quibus Patres explicant *characterem*, sunt istiusmodi. S. Basilius Orat. xiii. quæ est Exhortatio ad Baptismum, inquit ipsos homines obsignari, ut Angelus curam eorum gerat; alioqui, ait, *quomodo id præstabit, quomodo eripiet ex hostibus, nisi impressum sigillum dignoscat?* *πῶς ἀντιποινῇ σοὶ ὁ ἄγγελος; πῶς δὲ ἀφέληται τῶν ἐχθρῶν ἐὰν μὴ ἐπιγνῶ τὴν σφραγίδα.* Comparat etiam baptizatorum animabus domus Hebræorum in Ægypto sanguine linitas, & obsignatas, *ἐσφραγισμένας οἰκίας*; & eas appellat *thesaurum*, *sigillum obsignatum*, *signatam oviculam*. E contra non tinctos baptismo comparat domibus Ægyptiorum, *ταῖς ἀσφραγίσαις*, *ἀσφραγίσαις* *θησαύρω*, *προβάτοις ἀσημειώτοις*, non obsignatis, non obsignato thesauro, non signatis ovibus. Eadem comparatione utitur Nazianzenus scribens in Hortatione ad sacrum Lavacrum, *Ovis enim, quæ sigillo insignita est, non facile patet insidiis*; *πρόβατον γὰρ ἐσφραγισμένον εἰς ραδίως ἐπιβονλεύεται*, &c. Ab Epiphanio quoque hæc. v. num. 6. *character* baptismatis comparatur signo circumcisionis, appellaturque, *μεγάλῃς περιτομῇς, τὴν ἐστὶν, τὴν βαπτίσματι* *σφραγίσαντι* *ἡμᾶς εἰς τὸ ὄνμα τῷ Θεῷ*. Circumcisio magna, idest, baptismatis signantis nos in Dei nomen. Augustinus vero pluribus in locis æquiparat *characterem* baptismatis *notæ*, qua ab Imperatoribus solebant milites insigniri. Hinc Tract. vi. in Joannem num. 12. docens cur foris baptizatus recipiatur in Ecclesia absque novo baptismo, utitur comparatione militis desertoris, & inquit: Tene ergo quod accepisti; non mutatur, sed agnoscitur: *character est Regis mei, non ero sacrilegus: corrigo desertorem, non immuto characterem*. Idem exemplum, simulque comparationem ovium supra productam affert S. Pater lib. 1. adversus Cresconium cap. 30. n. 26. scribens: Neque enim propterea mutandus vel improbandus est regius *character* in homine, si erroris sui veniam, & militandi ordinem a rege impetraverit, quia eundem *characterem*, quo sibi satellites congregaret, desertor infixit: aut propterea signa mutanda sunt ovibus, cum Dominico gregi sociantur, quia eis Dominicum signum fugitivus servus impressit.

Obiter hic notandum, non tantum milites iurjurando selectos, ut diximus priori capite, verum etiam notis quibusdam distinctos, ut cingulo, quo ignominie causa exspoliabantur, quemadmodum refert in Licurgo Plutarchus, Livius libro Hist. xxvii. & in Augusto Suetonius; corolla etiam plumbea, pennisque Punicis,

de quibus lib. x. Rem. Antiq. cap. 10. Dempsterus; nec non notis quibusdam, bullisque impressis balthæo, de quibus Virgilius prope finem Æneidon:

Cæperat, infelix humero cum apparuit ingens

Balthæus, & notis fulserunt eingula bullis.

Oves quoque solent a Pastoribus notari, aut incisa auricula, aut juxta Calphurnii præcepta, Ecloga v.

... vivi quoque pondera melle

Argenti coquito, lentumque bitumen abeno,
Impressurus ovis tua nomina; nam tibi lites
Auferet ingentes lectus possessor in arvo.

Ex quibus Patrum comparationibus liquet *characteris* signaculum revera animo imprimi, non secus ac olim in carne nota circumcisionis, ac sua militibus, gregibusque ovium *τὰ σημεῖα*.

Ratio autem, quam Patres proferunt, petitur ex quo Baptismus, Confirmatio, & Ordo nequeant absque sacrilegio iterari; unde & consequitur tria tantum hæc Sacramenta imprimere *characterem*, ut recte citato canone ix. loquitur Synodus Tridentina. Et quidem Sacramenta illa tria iterari non posse, res est manifestior, quam in ea comprobanda sit nobis hoc loco immorandum. Aperti sunt enim canon septimus secundæ Generalis Synodi, quadragesimus octavus Sardicensis, sexagesimus octavus Carthaginensis, ac innumera alia Conciliorum decreta, atque testimonia Patrum, a quibus producendis, quoniam alibi sunt expendenda, interim supersedeo. Hujus autem vetitæ iterationis causam Græci apud Arcudium lib. 2. de Sacram. pag. 120. non aliam tradunt, quam *ἀνεξαλείπτων μυστῶν σφραγίδων*, ut loquitur Philadelphiensis, *indelebiliū permanentium signaculorum*. Ac perspicua est inter Latinos auctoritas Augustini, qua in Tridentina Synodo Seripandus noster contendit, ut articulus iste statuens *characterem*, non tamquam probabilior, prout quidam sentiebant, sed tamquam certus reciperetur, ut narrat citato cap. v. n. 3. Cardinalis Pallavicinus. Repetit ergo Augustinus epist. 23. nunc 98. num. 5. causam, cur iterandus non sit baptismus, ex quadam permanente consecratione, per quam etiam baptizatus apud hæreticos spiritali nota insignitur, scribens: Nam si Christiani baptismi Sacramentum, quando unum atque idipsum est, etiam apud hæreticos valet; & sufficit ad consecrationem, quamvis ad vitæ æternæ participationem non sufficiat; quæ consecratio reum quidem facit hæreticum, extra Domini gregem habentem Dominicum *characterem*, corrigendum tamen admonet doctrina sana, non iterum similiter consecrandum. Idem Augustinus docuit lib. 2. contra Epistolam Parmen. cap. xiii. num. 28. non de baptismo solum, verum etiam

de ordinatione ; atque citato libro 1. adversus Cresconium , lib. v. de Baptism. cap. xv. n. 20. epist. 182. num. 43. tractatu vi. in Joannem num. 15. aliisque in locis . Atque tam aperta Augustini testimonia nequeunt aut de sola fidei professione , aut de gratia sanctificante explicari . Primo enim agnoscit S. Pater his in locis baptismatis *characterem* in desertore , & in eo , qui degit inter hæreticos ; docetque non esse iterum baptizandum , sed corrigendum , quoniam probandus est character Imperatoris , non error desertoris . Deinde asserit *characterem* istum permanere , tamen si baptizatus ab Ecclesia separetur , & in quodlibet profundum malorum , & in quamlibet voraginem peccatorum irruat usque ad apostaticam ruinam ; ad hunc enim modum loquitur præcitato libro v. de Baptism. cap. 15. Ac tandem de eo *characterem* expressa verba facit , qui in hæretico quidem permanet , sed ad vitæ participationem non sufficit , ut incitata Epistola ad Bonifacium . At quis *notam* hanc baptizato inhærentem , & quæ sine caritate , & unitate columba permanet , quæ valet ad signaculum animæ , non ad participationem salutis , & quæ persistit in qualemcumque peccatorum voragine , (sit crimen apostatiæ , sit hæresis) prolabatur peccator ; quis , inquam , *notam* istam temere appellaverit aut gratiam , aut caritatem , aut fidei Catholicæ professionem ? His ergo probationibus innixi dogma Catholicum propugnamus .

PROPOSITIO II. *Character* Sacramentalis revera animæ inhæret , atque indelebilis est .

Sequitur hæc propositio ex dictis : ac prior pars probatur I. quoniam Florentinum ac Tridentinum Concilium definiunt *characterem* imprimi : quo verbo significatur aliquid permanens , & inhærens . II. Patres præcitati *characterem* appellant *notam* , *sigillum* , *signaculum* : quæ vocabula expriment pariter aliquod inhærens signum . III. Augustinus *characterem* baptismatis ab hæretico collati vocat *Dominicum signum* ; quod *fugitivus servus impressit* , quod *desertor infixit* . Secunda etiam pars constat , principio definitione Conciliorum , quæ *characterem* dicunt *signum quoddam spirituale & indelebile* : deinde auctoritate Patrum , tum Græcorum , qui cum Cyrillo ajunt recipi per baptismum *sigillum sanctum indelebile* ; tum Latinorum , qui cum Augustino ideo rebaptizationem damnant , quoniam etiam in desertoribus & apostatis permanet Regis nostri *character* : postremo communi assertionem Theologorum docentium *characteri* nihil esse contrarium , quo destruat ; peccatum enim gratiæ opponitur , non *characteri* , tum quia potest etiam impius ferre Christi signaculum , quemadmodum delector baltheum militis ; tum quia *character* non confertur ad animarum sanctificationem , sed ad consecrationem quamdam , & spiritalem

potestatem . Atque hinc est , quod tria tantum Sacramenta , videlicet Baptismus , Confirmatio , & Ordo imprimunt *characterem* , quippe his consecratione quadam efficimur Ecclesiæ filii , milites , ac ministri ; & sicut in aula Regis alii sunt domestici , alii militum *characterem* insigniti , alii arcanorum participes , judicii præditi potestate : ita in Christi familia sunt qui per baptismum cooptantur in domum , qui ulterius per chrisma ad fidem propugnandam redduntur idonei , & qui sacris initiationibus constituuntur divinorum mysteriorum dispensatores , suis quique signaculis condecorati . Ceteris vero Sacramentis , quæ potius ad suscipientium sanctificationem , quam ad institutionem , munimentum , ac ministerium Ecclesiæ videntur pertinere , conferuntur quidem uberrima gratiarum munera ; at non , ita Domino provide disponente , signaculum *characteris* .

Ex his consequitur non amitti *characterem* a quocunque homine impio , etiam in apostasiam , vel hæresim prolapsio : unde Augustinus inquit de apostata Tract. v. in Epist. Joan. numer. 6. *characterem* quidem *impositum* habet , sed *desertor vagatur* . Et contra Epistolam Parmeniani lib. II. cap. 13. num. 29. *An forte minus hærent Sacramenta Christiana , quam corporalis hæc nota , cum videamus nec apostatas carere baptismo , quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur , & ideo amitti non posse judicatur ?* Quo in loco recte PP. Maurini notulam apposuerunt , *Nec in Apostatis character deletur : hærens* quippe Sacramentum non est ritus pertransiens , nec gratia , qua destituuntur apostatæ , ideoque est *character* . Quærenti autem cur in istis permaneat , idem Augustinus respondet de Symbolo cap. VIII. n. 15. *Quomodo desertor habet characterem , ita & isti habent baptismum : habent , sed unde damnantur , non unde coronentur : & tamen si desertor ipse correctus incipiat militare , nunquid audet quisquam characterem mutare ?* Quamobrem n. iis subicribimus , qui tenent etiam in beatis ad ornatum atque decorem , nec non in damnatis ad increpationis notam , & dedecus , spiritale hoc signaculum permanere . Arbitramur quoque , si quis ab hominibus demigraret , & rursus a mortuis evocaretur , nequaquam eum fore anabaptismo , novaque initiatione consecrandum , ob permanentiam & indelebilia signacula ; ut ex communi Græcorum sententia inquit apud Petrum Arcudium lib. II. cap. 23. Gabriel Antistes Philadelphiæ : *εἰς τὴν ἐξ ἀνθρώπων γέγοντο , καὶ αὐτοὶ ἀναστάντες , καὶ ἀνδὲς τοῦ ἀναβαπτισμοῦ , ὅτε μὴν ἀνακαρπύονται , ἀνεξαιρέτων μυστῶν τῶν ἐπ' αὐτοὺς σφραγίδων* . Atque idem sentiunt Scholæ Doctores cum S. Thoma 3. p. qu. 63. art. 5. Quamquam ad id probandum parum , vel nihil conferat argumentum petitum ex eo , quod subje-

Quam characteris, uti & fidei, sit intellectus, qui perpetuo viget in homine: siue enim subiectum huiusmodi sit animæ substantia, siue intellectus, siue voluntas; cum omnia hæc incorruptibilia sint, persistet *characteris*, quaecunque illud dixeris, *subiectum*; modo illud non sit dissolubile corpus. Immo cum animæ a facultatibus suis distinctionem negant in Schola complures, iisque nos libro xii. cap. 18. subscripserimus; illam de *subiecto characteris* quæstionem, utpote aut falsis, aut incertis saltem philosophorum decretis subnixam, scite prætermittendam existimamus.

PROPOSITIO II. Citra fidei periculum negari potest *characterem* esse rem distinctam ab anima.

Hujus thesios hæ sunt probationes. Primum cum sacrosancta Tridentina Synodus ad extirpandas hæreses intendens animum, plura de Sacramentis ceterisque fidei capitibus definierit, ea, quæ Scholastici disputant, salvis fidei decretis, nullo anathemate perstrinxit. *Characterem* vero distinctum non esse realiter ab anima docuerant omnes fere Nominales, quemadmodum refert Alex. Alensis in iv. qu. viii. art. 1. & Dominicus Soto dist. xix. quæst. 1. art. 1. concl. 3. Deinde ipsi Theologi Tridentini restantur venerandam Synodum nequaquam hac de re protulisse sententiam: inter quos Alphonsus a Castro lib. vii. adversus hæreses, ait parum referre, an character sit *qualitas*, siue *relatio*, dummodo asseratur esse signaculum, quod Deus animæ imprimit, ut suum gregem discernat ab aliis. Atque præcitatus Dominicus Soto in iv. dist. 1. q. 4. art. 2. fatetur opinionem, quæ tenet *characterem* non esse rem distinctam a subiecto, nunquam visam sibi a veritate alienam, & dist. 19. quæst. 1. inquit a se haberi tanquam probabiliorem: ibique in uno *characteris* Ordinis distinguit plures potestates per solos respectus ad diversa munera, ut potestatem conficiendi Eucharistiam, & potestatem solvendi & ligandi, confugiens ad solam distinctionem, quam nos alibi appellavimus *connotatorum*. Præterea descenderunt in hanc sententiam etiam recentium Theologorum plurimi: non tantum ii, qui aliam ab Aristotelica physiologiam sectantur, eliminantque *entitates* a substantia distinctas, verum etiam in illa philosophia cum moderatione versati, ut Habertus cap. 19. qu. 7. nostrique Farvacques, Vanroy, alii. Insuper, ut ego lib. xix. cap. 1. differui de gratia *habituali*, eam utique inherenter debemus contra Sectarios propugnare: sed cum Scripturæ ac Patres eam appellent *signaculum Spiritus sancti*, & comparent sigilli alicujus impressioni, cumque optime percipiatur signaculum, & figura

Berti Theol. Tom. VI.

per sigillum impressa, per accedentem *habitudinem* quamdam, & subiecti, ut inquirunt, *modificationem*; necesse non est gratiam ipsam constituisse in spiritali *entitate*, & re, quæ distinguatur ab anima. Idem ergo possumus affirmare de *characteris*; & quidem potiori jure, cum Concilia, Patres, Theologi appellent *figuram*, *signum*, *sigillum*, *signaculum*. Postremo non video quid incommodi subeat, qui pervulgatam in Scholis de *characteris* natura abjiciat opinionem; quin potius facile, si amplectatur hanc nostram, eludet argumentationes cum Scoti, Durandi, Nominalium, recentiumque Philosophorum, tum etiam Protestantium, qui perperam objectis Scholarum diffidiis tentant nos penitus exanimare. Nihil enim nobis cum Durando, qui *characterem* constituit in *relatione rationis*; dummodo fateatur subiectum hujus relationi, esse animam intrinsece Christi *characteris* signatam; ut ratio pretii in nummo *relatio* quidem est, non tamen argenti utcunque vel auri; sed argenti, aut auri quadam figura & *characteris* obsignati: Nihil cum Scoto, qui *relationem* illam *realem* statuminat: nam & Scoto annuemus, modo, ut fateatur Mastrius, hujus relationis inherenter *formam* unanimi sensu recipiamus. Nihil denique cum oppugnantibus Peripateticorum accidentium: nostra enim nihil interest, si ut figuram a quantitate, & ceræ imaginem ab illius dispositione non secernunt, ita nec distinguant ab anima *characterem*; dummodo sicut figuram in circulo, & in sigillo formam vident inesse, ita *characterem* revera inherere animæ fateantur.

Me non latet opinantes oppositum ista adversus me objectare. Inquirant primo definitum a Conciliis, quod *character* imprimatur; id vero percipi nequit sine alicujus novæ *qualitatis* productione. Addunt ipsum *characterem* pertinere ad *secundam speciem qualitatis*: cum sit *signaculum indelebile*, quo homini confertur spiritalis potestas. Ajunt quoque *characteri* suam esse definitionem diversam a definitione animæ, ac suam proinde *entitatem*. Verum hæc nullatenus quatunt præmissam positionem. Respondemus enim figuram quoque recte dici corpori impressam, tamen illam a quantitate distingui minime concedamus: fatemur *characterem* esse *qualitatem*, & si id pugnaciter contendatur, etiam *secundæ speciei*, quamvis illum ad *figuram* referat Marcellus, ad *habitum* Alensis, ad *patibilem*, ut vocant, *qualitatem* Altrissiodorensis cum aliis; sed eatenus *characterem* dicimus *qualitatem* atque *potentiam*, quatenus est quædam animæ habitudo, siue ipsa met anima affecta spiritali signaculo, & connotans collatam sibi divinitus potestatem; quemadmodum intellectus & voluntas appellantur po-

rentiæ, & nihilominus sunt ipsa animi rationalis substantia, non *formaliter*, ut inquit, considerata, sed duntaxat *connotative*. Negamus etiam definitiones diversas semper commonstrare distinctionem rerum; cum alia ratione definiatur res in se spectata, ut *Deus, anima, corpus*; alia autem ratione eadem res considerata *connotative*, ut *Pater*, ut *intellectus*, ut *figura*; quamvis nec Pater sit alia res a Deo, nec intellectus ab anima, nec figura a corpore. Ceterum nolumus de re nobis incomperta certum proferre iudicium: & quemadmodum dari *characterem* firmissime profitemur, in Ecclesia definiente, & Theologis consentientibus; ita quid sit *character*, in Ecclesiæ silentio, ac inter Scholarum dissidia nolumus temere definire, & ingenue fatemur nos ignorare.

At opponunt hæretici. Principio cum Theologi plurimi fateantur *characteris* naturam esse nobis penitus incompertam, nonne summæ dementiæ est, velle illum definitione describere, ac homines ratione præditos ad admittendam rem prorsus ignotam compellere? Deinde nec ipsi Scholarum duces ante Petrum Pictaviensem Magistrum sententiarum auditorem, *characteris* meminerunt, altumque de eo silentium est penes ipsum Magistrum: ideoque non male eundem *characterem* appellavere quidam Innocentii Tertiæ figmentum, placitumque Scholasticum exortum labente sæculo tertiodécimo. Insuper si proxime subsecutos Theologos consulamus, quidnam præsidii ex iis ad stabiliendum *characterem* haurire poterunt disputatores? Durandus, ut dictum est, illum constituit *in sola relatione rationis*: quod perinde est, ac si dicas in denominatione quadam, per quam significatur collata dignitas ac potestas, qualis est *character* Regis, Ducis, Magistri: nec aliter sentire videntur recentiores Canonistæ apud Vanespen *Juris Eccl. Univ. p. 2. tit. 1. cap. 1.* Scotus propter auctoritatem Ecclesiæ utique *characterem* recipit, idest, propter Innocentii III. Rescriptum. At negat ex Patribus, aut Scriptura illum evinci. Cajetanus item in 3. p. q. 63. art. 1. agnoscendum *characterem* fatetur ex sola auctoritate Ecclesiæ, eaque non multum antiqua. Idem tradiderunt Albertus Magnus, & Gabriel Biel in iv. dist. 6. Hi autem Theologi quamvis videantur *characterem* ob Ecclesiæ auctoritatem admittere, (quemadmodum de Scoto in Hist. Conc. Trid. inquit Paulus Sarpi) illum *modesta sagacitate* repellunt: nulla quippe est Ecclesiæ auctoritas, nisi aut divinæ Scripturæ, aut Patrum testimoniis susculsa.

Quod vero nec Scriptura, nec Patrum auctoritate stabiliri queat *Sacramentalis character*, & illud facili negotio hæretici jactant se demon-

strare. Enimvero nullum de *character* in sacris libris exstare vestigium, permulti, ut diximus, Scholastici etiam postremæ ætatis fatentur. Patres autem *signaculi* quidem *baptismatis* alicubi meminere, & Augustinus *characterem* expresso quoque vocabulo nominavit; sed nequaquam id, quod contendunt Scholastici, eo vocabulo designarunt. Nam Augustinus in sermone ad Cæsariensem plebem num. 2. dilucide ait nihil esse *characterem* baptismi præter Christianæ fidei professionem. Ego, inquit, *quando venio ad fratrem meum, & coligo errantem fratrem meum, adtendo fidem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Iste est character Imperatoris mei. De isto character* militibus suis, vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant castris ejus, præcepit dicens, *Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Istum characterem a Domino dictum omnibus credentibus imprimendum, &c.* Dixerat paullo supra Augustinus Donatum, si proprio in nomine baptizasset, suum quidem impressurum *characterem*, at non inviolabilem, & qui non posset deleri. Nam si Donatus (inquit), *quando schisma fecit, in nomine Donati baptizaret, desertoris characterem infingeret: ego quando vocarem ad unitatem, si invenirem desertoris characterem, exterminarem, delerem, abolerem, abjicerem, non approbarem, respuerem, anathematizarem, damnarem: nunc vero iste desertor characterem fixit Imperatoris sui. Quemadmodum ergo character desertoris nihil esset, quam tessera ac professio illius sectæ: ita character Dominicus nihil erit, præterquam sanctæ Trinitatis & Evangelicæ fidei confessio.*

Denique ad stabiliendum *characterem* impares sunt & invalidæ ratiocinationes Theologorum. Hi *characterem* ex eo præsertim capite adstruunt, quod aliqua Sacramenta nequeant reiterari. At nec prima tonsura reiteratur, ne in iis quidem, qui de gradu deiciuntur: unde quidam Tridentini Theologi, si fides habenda Paulo Sarpi lib. vii. art. v. hoc nixi argumento existimarunt in prima etiam tonsura *characterem* imprimi: quod sane nullus dixerit, cum tonsura nec Ordo, nec Sacramentum sit. Circumaguntur quoque Scholastici, & implicantur vitioso circulo, dum probare nituntur tria Sacramenta imprimere *characterem* ex quo nequeant reiterari, & vicissim ajunt reiterari non posse, quoniam *characterem* infigunt. Infirma est etiam ratio altera, quod Baptismus, Confirmatio, & Ordo ideo *characterem* imprimant, quia conferuntur quadam consecratione, per quam homines in Dei cultum deputentur; id enim videtur proprium cujuslibet Sacramenti. Sed & quod inquit *characterem* esse figuram, notam, signaculum, ac signum quod.

quoddam distinctionis, futile admodum ineptumque videtur. Cui enim hoc signo innotescere debent ferentes τὴν αὐτὴν σφραγίδα, *impressum sigillum istud?* Deo ne? Noscit ille absque tali signaculo gregem suum: Hominibus vero? Horum intuitum latens illa obfignatio subterfugit. Atque hæc sunt, quæ adversus *characterem* ab hæreticis opponi hætenus comperimus.

Ad hæc omnia servato ordine respondemus. Dicimus ad primum, temere existentiam denegari rerum illarum, quarum naturam & essentiam percipere non valemus: supernaturalium quippe non sensus, aut ratio exhibet normam, sed fides, traditio, auctoritas. Alioqui si ea neganda sunt, quæ superant captum nostrum; nec Trinitas erit, nec Incarnationis œconomia, nec mysterium aliud absconditum. Verum non esse *criterium* rerum credendarum rationem humanam, pluribus argumentis demonstravi lib. xxiii. cap. 2. Nec nos cogimus quemquam, ut credat *characterem* esse qualem aut excogitavit Durandus!, aut delineavit Scotus, aut descripserunt alii scholarum Doctores; satis nobis est, si illius existentia non revocetur in dubium. At inquis, Scholastici varias *characteris* tradunt definitiones. Quid inde? Fatentur tamen omnes esse illum indelebile quoddam signum impressum animæ; etsi in hoc signo explicando quisque pro sua opatione ratiocinetur. In eo ergo, in quo omnes non sentiunt, nemini fas est dissentire, quia in hac re non humana ratione ducuntur, sed traditione majorum; in eo autem, quod quisque addidit ingenii sui adinventionibus, ego quidem neminem compello, ut uni præbeat assensum, vel alteri. Videmus in explanandis naturæ phœnomenis alium ad atomorum effluvia confugere, alium ad triplex elementum Cartesii, alium ad leges motuum, alium ad occultas qualitates; & cum singuli diversa utantur physiologia, cui poteris reluctari, explicant tamen eadem phœnomena, quæ evenire non ambigis. Si tam discordia sunt hominum placita in his, quæ cadunt sub oculorum adspæctum, hæud mireris litigiosos fuisse Scholasticos, dum humana ratione de rebus occultissimis disputarunt. Tene quod explicare conantur, si probare non potes, vel forte non assequeris singulorum explicationes. At *characteris* nomen fuit antiquioribus incompertum. Sit, ut dicis: de re, non de nomine disputamus. Dictum sæpenumero, omnes hæreses novas intulisse quæstiones, easque profligatas fuisse usu novorum vocabulorum. Proba, quod nos explicamus vocabulo *characteris*; id ne equam veteres significasse *signaculi*, ac *sigilli* nominibus. Si id asseras, os tibi Græcorum, Latinorumque Patrum testimoniis conabor obtundere. Verum & *characterem* saltem ab Augustino

sæpissime nominatum non ignoras. Falleris propterea qui autumas ab Innocentio III. fuisse confictum. Quis sibi met persuadeat hoc vocabulo usum omnium primum hunc Pontificem, dum descripsit Archiepiscopo Arelateni quærenti, *an baptismus collatus dormientibus & amentibus imprimeret characterem?* Certe & qui de hac re interrogat, & qui respondet imprimi *characterem*, dum Sacramentalis operatio non invenit obicem voluntatis contrariæ, loquuntur de *characterem*, tamquam de re in Ecclesia Catholica satis comperta; nec pertractant quæstionem, *an baptismus characterem conferat, si baptizentur amentes aut dormientes*. Inquirimus & nos, num *character* Ordinis imprimatur invito & reluctanti. In hac quæstione instituiturne disputatio, an Ordo imprimat *characterem*, an id tamquam certum supponitur? Id quidem supponimus. Itaque & baptismum imprimere *characterem*, sedente Innocentio, tenebant omnes, positumque erat extra aleam omnem dubitationis. Dicis, cur nec Magister meminit *characteris*? Respondent Theologi meminisse in iv. dist. vii. ubi ait Baptismum, Confirmationem, & Ordinem iterari non posse, quia juxta Augustinum dantur per consecrationem, *quod autem semel est consecratum, suam consecrationem nunquam amittit*: ut enim dictum supra, hæc consecratio non significat gratiam, quæ amitti potest. Addo Magistrum etiam expresse locutum de *characterem* in iv. dist. 24. ubi ait: *Character ergo spiritualis, ubi fit promotio potestatis, Ordo vocatur*; ibique docet hunc Ordinis *characterem* esse *sacrum quoddam signaculum*. Scholastici demum, ubi asserunt *characterem* non posse probari ex Scriptura vel traditione, disputant de *characteris* natura, non de existentia; enim verò ex traditione saltem compertum est, *characterem* imprimi, quamvis inde nequeat inferri, an sit relatio, an qualitas, an habitudo. Atque hoc sensu Scotus in iv. dist. vi. qu. 9. inquirens *an character sit forma realis impressa in anima*, ait: *Nec Scriptura sancta istud exprimit, nec Sancti explicite*: unde liquet mentem Scoti minime assecutum Polanum, dum scripsit: *Anzi Giovanni Scoto disse, che per parole della Scrittura, e de' Padri, non era necessario porlo; ma solo per l'autorità della Chiesa: modo consueto a quel Dottore di negar le cose con maniera di cortesia*. Hist. Conc. pag. edit. Gen. 246. Et quidem si Scotus negasset *characteris* existentiam, cur quæstione proxima prolixè disputasset de hujus *characteris* natura, contendens sitam esse *in forma aliqua relativa*, non autem *in absoluta*? Quis tempus terat in nibili investiganda natura? Quod dixi de Scoto, idem de quibusdam aliis antiquis Scholasticis dicendum est; etsi non oportet, ut post Ecclesiæ decreta mentem cujusque Scriptoris

ris tanta anxietate perquirere studeamus. Venio ad oppositionum partem alteram. Etiam ex Scripturis evinci existentiam *characteris* docuit, ut dictum est, Bellarminus, cui subscribimus. Quamvis tamen silerent Scripturæ, clamat antiquorum traditio, traditionisque custos, & perscrutatrix Ecclesia: quæ satis mentem Augustini, aliorumque Patrum expressit. Age tamen, dicamus perpauca de præcitato sermone ad plebem Cæsariensem. In eo inquit S. Pater Baptismi, & Ordinis *characterem* permanere in desertore, ac desertoris nomine intelligit schismaticum & hæreticum; agnoscit ergo *characterem* a fide, & a gratia sanctificationis distinctum. Addit non iterandum baptismum Donatistarum, quoniam etiam Donatus infixit dominicum *characterem*. Ait quoque hunc *characterem* imprimi credentibus, dum baptizantur in nomine Trinitatis. Nonne hæc perspicue traduntur in eodem loco, qui obijciuntur? Augustinus ergo docet in baptismo imprimi *characterem*, & hujus causa iterandum non esse baptismatis Sacramentum. Sed obijcis: Augustinus ait *characterem* istum dignosci interrogatione baptizatorum & esse fidem ipsam Trinitatis, cujus invocatione confertur baptismum. Respondeo: Si ita res se habet, quomodo Augustinus ait *characterem* illum esse etiam in desertore, qui aliquando fidem Trinitatis perfundat, & abnegat? Audias ergo Augustinum sese explicantem, & quidem apertius, quam fecerint quidam Scholastici. Petit infra S. Pater a Donatista, ut ostendat sibi, habere illum Sacramentum Christi; & ait, id Donatistam commonstrare profitendo fidem Trinitatis: non quod fides Trinitatis sit ipsum baptismatis Sacramentum; sed quia exponit *formam*, qua confertur Christi baptismum. Et certe, (expende Augustini verba) *videamus quod habes. Habeo, inquit, Sacramentum, habeo baptismum. Si dicam tibi, Proba: ostendis mihi quod acceperis, dicis quid confessus fueris, dicis quid teneas. Agnosco, non muto, non exsufflo. Absit, ut cum quero salutem desertoris, faciam injuriam imperatori. Ergo probasti mihi quod habeas Sacramentum.* Quod supra Augustinus dixit de *characterem*, repetit modo, iisdemque fere verbis de Sacramento. Atqui juxta Augustinum ideo ex confessione fidei dignoscimus aliquem verum accepisse baptismum, quia istiusmodi confessio exponit *formam*, qua verus baptismus confertur. Igitur eatenus ex fide Trinitatis cognoscimus *characterem*, quatenus fides ipsa exprimit Trinitatem, cujus invocatione datus baptismus *characterem* figit & imprimit. Redeamus modo ad verba, quæ opponerentur: *Attendo fidem in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Iste est character Imperatoris mei. De isto characterem militi-*

bus suis, vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant castris ejus, præcepit dicens; Ite baptizate gentes in nomine Patris, &c. Ita ex fide cognoscis *characterem*, quemadmodum ex fide cognoscis Sacramentum; quoniam scilicet fides exponit quibus verbis & confectur baptismus, & *character* imprimitur. Is mihi videtur verborum Augustini sensus obivus, atque perspicuus. Nam quod sequitur de *characterem* baptismatis in nomine Donati, *hypothetice* ab Augustino, non *absolute* profertur; quasi dicat, Si baptismus daretur in nomine Donati, iterandus esset, nec imprimeret *characterem* indelebilem, quoniam esset *character* desertoris; contra vero dum confertur in nomine Trinitatis, baptismus iterandus non est, figitque perenne signaculum, quoniam est signaculum Imperatoris. In hoc autem asserendo Augustinus quemadmodum non ait baptismum a desertore collatum in nomine desertoris esse verum baptismum, ita non credidit *characterem* Donati futurum in ea hypothese verum *characterem*: neque hypothese ipsam approbat; sed ex ea urget & vellicat Donatistas iterantes collatum *extra unitatem* in Christi nomine Sacramentum.

In diluendis iis, quæ postremo loco obijciuntur, non ero verbosus: quippe ubi de rebus obscurissimis disputatur, irrefragabili auctoritati debet subijci ingenio nostri imbecillitas. Asserimus itaque opinionem eorum, qui in Tridentina Synodo dixerunt Tonsuram quoque, non quamlibet, sed sacro ritu ab Episcopo datam, Sacramentum esse, & imprimere *characterem*, non esse omnino improbabilem, ac propugnari a multis, maxime Canonistis. Enimvero Tonsuræ *σφαγίδα* canon 23. Trullæus, & 14. Synodi 11. Nicænæ commemorarunt. Ast quoniam verus fuit consuetudo in collatione Lectoratus tondere comam, ut solet fieri etiamnum apud Græcos & Syros; probabilius existimamus appellari *characterem* tonsuræ, aut significatione ampliori, aut comparate ad Ordinem, quo simul initiati tondabantur; ita, ut fuerit olim tonsura ceremonia quædam annexa collationi minorum Ordinum, & quæ proinde gratia puerorum Ecclesiis inservientium etiam absque ullo Ordine conferatur. Fuit etiam tonsura aliquando apud veteres iterata, & auctore Morino p. 111. Sacr. Ordin. Exerc. xv. pag. 272. in cujusvis Ordinis collatione; unde, ut modo non reiteretur, facit sola Catholica Ecclesiæ consuetudo. Corruit ergo ratio priori loco producta. Nec melioris notæ est altera: siquidem non est *vitiosus circulus* dialecticorum probare existentiam causæ ex effectu, & vicissim; quando unum eorum certo dignoscitur. Cum ergo nobis compertum sit, baptismum, etiam confessione hære-

ticorum, non esse iterandum; inde opinamur id evenire ex peculiari quodam, ac permanente effectu ejusdem baptismi. Neque enim cur baptismus non iteretur, facit aut quod institutum sit ad delendum peccatum originale, quod semel remissum non redit; aut quod sit Sacramento-
rum janua, aut quod certam habeat promissionem æternæ vitæ; quod reponere solent heterodoxi. Etenim ille, qui fide baptizatur, non consequitur originalis peccati remissionem, nec tamen iterum tingendus est. Apostata etiam & hæreticus foras exiit; nec iterum per lavacrum baptismatis eidem janua aperitur. Eucharistiæ insuper, quamvis frequentissime repetatur, conjuncta est æternæ vitæ promissio. Ineptas itaque hæretici causas afferunt, cur non iteretur baptismus, ut *characterem* eliminent. Hunc vero cur cetera Sacramenta non imprimant, præter Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, dixi in secunda propositione. A postrema denique argumentatione facile me expediam: placuit quippe Domino fideles suos obsignare, ut dignoscerentur ab Angelis, ut electi in cælis Sacramentorum Christi decora præferrent, ut in gehenna cum signaculo Imperatoris vehementius desultores confunderentur: quod licet Omnipotens potuerit alia ratione perficere, placuit ei præstare impressa spiritali nota, quæ per comparationem ad insculptam, vel inscriptam formam, recte appellatur *Χαρακτήρ*, *figura*, *insigne lineamentum*, *signaculum*.

CAPUT XXIII.

Agitur de Sacramentorum ceremoniis, & nonnulla circa Sacramentalia adnotantur.

DE *ceremoniæ* vocabulo, ejusque significatione non pertractant viri Theologi. Strabo, Valerius Maximus, Livius apud Vossium in Etymologico *ceremoniam* dici putant a *Cære* Thuscæ oppido, ubi quo tempore Galli Romanam tenebant asservarum putant æternum ignem, commoratasque Vestales, unde Livius *Cærem* lib. VII. appellavit *Receptaculum Romanorum Sacrorum*. Scaliger derivat *ceremoniam*, a perantiqua dictione *cerus*, idest *justus*, *bonus*; quemadmodum a *castus* castimonia derivata est, & a *sanctus* sanctimonia. Hinc multi *ceremonias* scribunt absque diphthongo: ita hi, qui a *Cerere* hoc nomen repetunt, ut Philoxenus; nec aliter qui cum S. P. Augustino lib. 2. Retract. cap. 37. & Isidor. lib. VI. Etymologi. cap. ultimo, *ceremonias* deducunt a *carendo*, eo quod observantes careant his rebus, a quibus abstinent. Nonnulli repetunt a *cælo*, L. in R. commutato,

ut in *ceruæus*: perplacetque Vicecomiti, aliisque de hoc argumento pertractantibus prior etymologia, nobis tradita ab Augustino. Sunt autem ceremoniæ *sacra omnia*, quæ apud Græcos *Orgia* vocantur, inquit eo loci Isidorus; quamvis *Orgia* proprie essent sacra Liberi Patris, idest, Bacchi. At de nomine satis.

Quæcunque ad cultum Dei pertinent possunt generali appellatione dici *ceremoniæ*, easque recte partitur Bellarminus lib. 2. de Sacr. in gen. cap. 29. juxta quatuor genera causarum. In sacris enim actionibus quædam a Christo, quædam ab Apostolis, quædam ab Ecclesia fuerunt præscripta; quædam etiam indita a natura, ut cælum respicere, manus tollere, tundere pectus. Atque hæc a causa efficiente, sive ab Institutore distinguuntur. Ea quoque, si rem, vel causam materiale inspiciamus, aut personam spectant, aut tempus, aut modum, aut rem ipsam, puta oleum, panem, aquam, vestes, &c. A causa *formali* dividit Bellarminus ceremonias in eas, quæ vel immediate sunt Dei cultus, ut sacrificium, oratio, adoratio: vel ad Dei cultum disponunt, ut jejunium, & cælibatus; vel divini cultus sunt instrumenta, ut templa, calices, aræ. Sumitur denique ceremoniarum partitio ab effectu, vel fine: nam aliquæ institutæ sunt ad sanctificandum hominem, ut Sacramenta; aliquæ ad quosdam spirituales effectus, ut exorcismus, & aquæ lustralis asperio; aliquæ ad ornatum, & mysticam significationem, ut cereorum lumina, alba Neophytorum vestis, Sacerdotum, clericorumque indumenta.

Hoc tamen loco ceremoniarum nomine intelligimus *Ecclesiasticos ritus vel a Christo, vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia institutos, ut sacra decentius, & cum majori solemnitate peragantur*, ita, ut ceremonias non Sacramenta, aliaque sacra dicamus, sed modum, ordinemque res sacras decenter, accurate, magnifice, certis servatis regulis, rebusque adhibitis tractandi, atque perficiendi. Quæ vero ceremoniæ in unoquoque Sacramento servantur, singillatim suis in locis tradentur: nunc enim universim inquirendum est, num ceremoniæ recte sint institutæ, servantur utiliter, & inculpate possint omit-
ti, adjectis quibusdam annotationibus circa ea, quæ in pluribus ac fere omnibus Ecclesiasticis functionibus assumuntur in usum, idest, sacris vestibus, Clericorum cantu, accensis cereis, thurisque suffitu: nam hæc omnia hæretici vellicant, damnantque superstitionis. Per pauca etiam dicemus de Sacramentalibus, quæ a recentioribus sex numerantur, comprehensa vulgato carmine, *Orans, tinctus, odens, confessus, dans, benedicens*, idest, Dominica oratio, aqua bene-

benedicta, eulogiæ, scilicet panes sancti fidelibus distributi, confessio pœnitentium, quæ, ut diximus pag. 190. 191. olim feriæ v. in Cœna Domini fiebat, eleemosyna, & elargitio benedictionum. At improprie inter Sacramentalia connumerantur oratio & eleemosyna; quæ potius opera moralia sunt, quam ritus ab Ecclesia instituti, habentes aliquam cum Sacramentis analogiam, quod est proprium *Sacramentalium*. Confessio pariter peccatorum, & beneficium absolutionis, sive privatim, sive in conventu Ecclesiæ impendatur, pertinet ad Pœnitentiæ Sacramentum: ideoque inter Sacramentalia locum habet illa tantum confessio generatim facta, antequam a Sacerdote, vel Episcopo benedictio percipiatur. Benedictionis quoque vocabulum cum amplum nimis sit, a nobis coarctabitur ad sacros cineres, ad ramos palmarum, ad cereum Paschalem, ad sacras imagines cereas, quas *Agnos Dei* communiter appellamus, & ad candelas, quas Romana Ecclesia solet in Purificatione Beatæ M. V. benedicere. His enim potissimum, tanquam superstitiosis ritibus, heterodoxii indignantur.

PROPOS. I. Ecclesia ceremonias instituendo jure suo minime abusa est, illasque recte, prudenterque præscripsit.

Demonstratur pars 1. Habere Ecclesiam auctoritatem ceremonias, ritusque instituendi, complura momenta suadent. Principio id evincunt Theologi ex Apostolo ad Corinthios scribente, Epist. 1. cap. xi. 34. *Cetera autem cum venero disponam*: quem in locum S. P. Augustinus epist. 54. alias 118. ad Januarium ait institutos ab Apostolis quosdam ritus toto terrarum orbe servandos; cujus generis sunt anniversaria solemnitas Dominicæ passionis, resurrectionis, & ascensionis ad cælum, & quidquid custoditur *ab universa quacunque se diffundit Ecclesia*: deinde inquit S. Pater, etiam post Apostolorum ætatem quædam instituta, quæ per loca terrarum, regionesque variantur: hujuscemodi sunt sabbati jejunium, & divinæ Eucharistiæ facta certis diebus frequentatio, productis etiam ad hoc stabiliendum verbis Apostoli. Ex quibus Augustini præceptionibus tria adversus hæreticos consequuntur; unum scilicet, præter Sacramentorum institutionem, quam Scriptura sacra commendat, plura saluberrime retineri ad ipsorum Sacramentorum usum, dignitatemque spectantia: alterum, ex horum genere quædam esse, quæ ubique terrarum ab Ecclesia tenentur, nec variantur ulla morum diversitate, atque hæc tradita per Apostolos, & nemine prorsus violanda: tertium denique, complura in particularibus tantum Ecclesiis vigere, quæ etsi comparate ad universam fidelium multitudinem li-

beras habeant observationes, servanda sunt tamen *pro eorum, inter quos vivitur, societate*. II. Sacrarum ceremoniarum institutionem comprobabat traditio veterum. Martyr enim Justinus prope finem Apologiæ ad Antoninum Pium commemorat sacros diei Solis conventus, concionum precumque ordinem, benedictionem Antistitum, Diaconorum ministerium, aquæ vinique oblationes, præscriptamque Eucharistiæ consecrandæ rationem. Tertullianus pariter de Corona milit. cap. 3. abrenuntiationes, quæ fiunt in baptismo, exhibitas Deo flexis genibus adorationes, signum Crucis fronti sapissime impressum, standi a Paschate ad Pentecosten usque consuetudinem, aliaque permulta ex veterum disciplina recenset. Exorcismos baptismi laudat in Epistola ad Magnum Cyprianus, in priori Catechesi Cyrillus Jerosolymitanus, & in sermone ad Catechumenos 1. §. 2. atque in libris adversus Pelagianos præstantissimus Augustinus. De ceremoniis in Missæ sacrificio usurpatis laudatus Cyrillus Catechesi V. Magnus Basilius de Sp. sancto cap. 27. alique veteres pertractarunt. At peculiare ritus suis in locis curabimus vindicare. III. Omni prorsus ætate, naturæ instinctu, legis mandato, atque auctoritate majorum certa sacrorum mysteriorum ratio ad cultum Dei promovendum recepta est. Et quidem nondum lata lege, post pium Abelem Noe constructo altari Domino pecudes volucresque mactavit. Jacob non solum lapidem erexit in titulum, verum etiam sacra ceremonia fudit desuper oleum. Iethro Exodi xviii. 20. Moyse suadebat, ut populo ceremonias, ritumque colendi Deum præmonstraret. Quæ vero idem Moses Domino præcipiente constituit, non opus est describamus. Rituum autem veterum observationem ipsemet Moses Deut. xv. populum alloquens, & Rex David acturus animam Salomonem exhortans 111. Regum 2. summopere commendaverunt. Synagoga quoque Judæorum nova addidit festa, Judithæ, Estheris, & Machabæorum temporibus. In Evangelica demum lege statuerunt Apostoli quæ videbantur opportuna, abstinentiam a suffocato & a sanguine, solemnitatis sabbati in diem Dominicum commutationem, Mathiæ electionem per sortes, institutionem septem Diaconorum, aliaque bene multa. IV. Hæretici ipsi quamquam rebelles lumini, aliquando coacti sunt veritatem hanc profiteri: siquidem in præfatione Confess. Helveticæ legitur, *Semper in ritibus & ceremoniis Christi Ecclesiæ usæ sunt libertate: id quod in historia Ecclesiastica videre licet*: quibus verbis saltem Reformati concedunt dari ritus, qui a Christo instituti non sunt, & possunt pro libito Ecclesiæ, temporumque opportunitate immutari. In Confessione pariter Au-

Augustana art. xv. etsi impie asseritur complures Ecclesiasticos ritus servari non posse sine peccato, habetur nihilominus ritus plures, qui sunt humana auctoritate instituti, servandos esse, ut certe serie, certe cantiones ple, & alii similes ritus. Bullingerus Decade v. serm. 8. fatetur ritus, qui observantur in Ecclesia Romana, esse verissimos; idque de baptismo conprobat exquisitissimi Augustini testimoniis: nec aliter Calvinus, tametsi impudentissime eosdem ritus incantationes appelliret. Vide Joannis Gregorii Conversionem pag. 38. Adiaphoristæ etiam, de quibus Hofius lib. 1. de hæres. & Præteolus de Sectis, idest, Lipsienses & Witthembergenses, ut dicuntur, Reformati, Sacramentorum ceremonias res indifferentes existimant: ideoque poterat illas Ecclesia præscribere, & recipere in usum, salva veritate Evangelii, & legitima Sacramentorum administratione. V. Apparet ex dictis omnis prorsus jure Œcumenicam Synodum Tridentinam sess. xxi. cap. 2. declarasse, *Hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.*

Quod vero Ecclesia in ceremoniarum institutione provide, prudenterque se gesserit, idem Tridentinum Concilium sess. xxi. cap. v. demonstrat, ex quo exterioribus ritibus commendatur divinorum mysteriorum majestas, & mentes fidelium per visibilia religionis, & pietatis signa excitantur ad rerum altissimarum contemplationem. Insinuat eandem rationem Catechismus Rom. de Sacram. in gen. numer. 18. illamque corroborant quæ sæpe diximus, rationalem animam insertam corpori corporalibus imaginibus ad rerum spiritualium intelligentiam elevari; quemadmodum Hom. 25. in Matth. docet Græcorum eloquentissimus Joannes Chrysostomus.

Hinc nos subscribimus iis, qui sacras ceremonias, non ob ministrorum commodum, regionumque consuetudinem institutas pronuntiaverunt, sed qui in illis mysticam & symbolicam significationem agnoscunt. Pronuntiavit utique priorem sententiam bipartito Opere Gallica lingua conscripto Claudius de Vert Monachus Cluniacensis: quem ab errore vindicat illustris Tournelius, proptereaquod profiteatur ille se nequaquam rejicere mysticam ceremoniarum rationem; idque ulterius testatur in Epistola ad Jurium ipsemet Vertius. Hunc tamen errore magno deceptum censuit in Pastoralis Epistola anno 1720. Joseph Episcopus Augustæ Suevionum; prodiiitque adversus Claudium anno pro-

ximo egregium Opusculum apud Parisios materna Gallorum lingua. Nimium scriptorem illum fuisse ausum censet quoque in eruditissimis Annotationibus de Sabbato sancto num. 393. & de Purificat. B. M. V. numer. 22. Purpuratorum Patrum, Romanorumque Pontificum decus, BENEDICTUS XIV. Arbitror ego Claudium de Vert rationes quidem symbolicas in ceremoniis sacris agnoscere, sed quæ ipsarum institutionem sint consecutæ, ita, ut primitus naturalem habuerint causam, postea ob mysticum symbolum in illis excogitatum retentæ fuerit in usu. Quæ si vera sunt, de Vert a priori temperamento descivit, & immerito a Tournelio excusatur; nam in priori sacrorum rituum institutione spectasse Ecclesiam rerum spiritualium mysteria, certa nobis argumenta suadent, nec ad respondendum Novatoribus superstitionis crimen obicientibus, necessum est ritus sacros, & mysticos ad seriem rerum naturalium, humanarumque deprimere.

Revera in sacris ritibus spiritalem significationem esse attendendam, constat ex quo Deus inspirat quomodo colendus sit non solum ob sui gloriam, verum etiam ob nostram maximam utilitatem, ideoque non sine occultæ rei significatione inspiravit Abeli, ut ei offerret primogenita gregis, horumque adipos; ut quæst. 3. ad Deogratias, ep. 49. alias 102. docet S. Pater: quod repetit de omnibus aliis oblationibus, scribens adversus Faustum lib. vi. cap. 5. In Sacrificio etiam Abraham, de quo Gen. xv. liquet Deum præscripsisse victimarum conditionem, easque immolandi ritum, jubens ut sumeret *vaccam triennem, capram trimam, turturem atque columbam*, & universa hæc per medium divideret, partesque statueret *altriuscuius*; quod divini scæderis esse symbolum constat ex Jeremiæ xxxiv. 18. Quod etiam fecit Jacob origens lapidem, & oleum fundens, non fuit duntaxat monumentum visionis, sed propheticum signum, pietatisque, ac *spiritualis pinguedinis* argumentum, teste Augustino de Civit. Dei lib. xvi. cap. 22. & Auct. libri de Unct. Chrism. inter Op. Cypriani. Præterea in lege scripta ceremoniarum omnium Deum fuisse auctorem, & sub illis latuisse futurarum rerum figuras, demonstrat liber Levitici, & in 1. ad Corinthios cap. 16. affirmat eximium Vas electionis. In lege quoque Evangelica in ritibus singulis latere mysteria comprobant quæ de expurgatione fermenti scripsit Apostolus eadem Epist. cap. 5. & de participatione ejusdem panis, cap. 10. Nec mysterio caret, quod Christus insufflando dederit Spiritum sanctum hujus a se processionem monstrans, ut docuerunt Augustinus Tract. cxxi. in Joannem, & Cyrillus Alex. lib. xii. cap. 5.

cap. 5. Incensum symbolum esse orationis, altare throni Dei, candidumque byssinum justificationis & gratiae, legimus cap. viii. & xix. Apocalypseos. His ergo constat sacrarum ceremoniarum institutionem symbolicam esse, mysticam, spiritualem.

Persuasum id & Gentibus, quæ juxta præformatam profanorum Numinum ideam, diversis ea ritibus coluerunt. Templis principio idololatriæ caruerunt, quod nondum immensi Numinis exuti penitus contemplatione, noscerent Deum nullo concludi loco: postmodum opinantes Jovem alto Olympi vertice considere, ei primum in montibus Bithyniæ, juxta Arrianum, ædes construxerunt; quemadmodum in montibus Moab erectas Beelphegor divinæ testantur literæ. Adhibuerunt & ipsi lustrationes religionis causa, pie sacrificasse opinantes, si cutem lavissent, inquit Lactantius. Cecinit sat. 3. Persius:

Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis.

Non soli Moyse & Josue calceos reverentia Numinis detraxere; sed & colentes idola Cybellis, & ingressuræ templum Vellæ mulieres. Solent idem præstare dantes operam magicis incantationibus. Eam ob rem dæmones his, aliisque ritibus delectantur, quoniam æmulantur ipsas res divinarum Sacramentorum, ut inquit cap. 40. de Præscript. Tertullianus. Hinc illicuntur variis generibus lapidum, herbarum, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, juxta Augustini sententiam lib. xxi. de Civit. D. cap. 6. quia nimirum dæmones ipsos non latet, externis ritibus religionis symbola contineri.

PROPOSITIO III. Sacræ cæremoniarum ac Ecclesiæ præscriptæ sedulo sunt observandæ.

Definit id Tridentina Synodus sess. vii. can. 13. his verbis: *Si quis dixerit receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemnibus Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit.* Hujus definitionis æquitas hisce monumentis probatur. I. Veteri in lege cæremonias transgredi adeo grave scelus erat, ut Nadab, & Abiignem non sacrum in oblationibus adhibentes fuerint Levit. 10. cælesti ab igne consumpti, & Oza tangens Dei arcam 11. Regum 6. Levitis Dei, ut inquit Salvianus in vi. de Provid. inofficiosus, repentina morte corruerit. At non minori sanctitate pollent novæ legis mysteria: quorum proinde ritus contemnere irritat ultri-

cem supremi Numinis indignationem. II. Deinde aut cæremoniarum in universa Ecclesia receptæ sunt, aut pro locorum, temporumque circumstantia variantur. Si ubique sunt receptæ, eas parvipendere insolentissima insania est, inquit Augustinus laudata ad Januarium Epistola. Si vero in peculiaribus Ecclesiis obtineant; in ejuldem Ecclesiis commorantes earum ritus, consuetudinemque servare debent pro eorum, inter quos vivitur, societate. Hinc Stanislaus Hosius in Confut. Prolegomenum Brentii pag. edit. Antwerp. 143. recte contendit pro schismatico eum habendum, qui solemnes probatosque Ecclesiæ ritus rejicit & aspernatur. III. Non auct sunt id negare vel Novatorum pestilentissimi. In Confess. namque Augustana juxta Reformationem anni 1540. de cæremoniis art. xv. legitur, *Sed illi peccant, qui eas cum scandalo violant, aut qui suarum Ecclesiarum tranquillitatem temere perturbant.* Ipse Melanchthon in cap. xiv. Epist. ad Rom. Non probo, inquit, petulantiam illorum, qui ritus & traditiones sine probabili causa ubique violant, seu studio novitatis, seu quadam contumacia. In his enim non solum pietas, sed etiam humanitas desiderari potest. Quid enim est inhumanius, quam aspernari publicos mores, præsertim si videantur discipline causa instituti? In Epistolam etiam ad Colossenses appellat veterum cæremoniarum contemptores stultos ac seditiosos. Similia scripsit Ecolampadius in Epistola ad Erasmus Ritterium, de qua legendus Jo. Hoffmeisterus in Harmonia Conf. Aug. pag. 325. In Confessione pariter Saxonica reprehenduntur, qui cæremonias, quæ profunt ad disciplinam & ordinem regiminis in Ecclesia, contumaciter, superbeque contemnunt, ut refert Consultatione xv. Cassander. Grotius quoque in Annot. ad Cassandrum Tom. iv. pag. 622. scribit illos, qui constituendi cæremonias Ecclesiis singulis, aut universo corpori adimunt potestatem, adimere ei quod cognatum est omnibus societatibus. Addit talia Deo esse grata, quia ordo & pax ipsi placeant: partim etiam, quia in iis si non virtutes sunt sitæ, at certe preparatus quidam ad virtutem. IV. Ecclesiæ, in iis præsertim quæ spectant ad divinum cultum, omnino obsequendum esse, summa illius potestas, Ecclesiastica disciplina ratio, vinculum communionis, & jura quæque suadent. At cæremoniarum ad divini cultus dignitatem, regulam, uniformitatem, majestatemque plurimum conducunt. Sunt ergo, ut præcipit in Bulla, quæ Rituali Romano præfigitur, Paulus V. & in ea, quæ legitur in fronte Missalis ac Breviarii, Pius V. inviolate observandæ.

Nota tamen, consulto Tridentinum Concilium mandasse sacrarum rituum observationem, in

solemni Sacramentorum administratione, quoniam necessitate urgente, sat est, si materia ac forma eorundem Sacramentorum adhibeantur. Unde exploditur solennis calumnia hæreticorum, qui eo nomine ceremonias aspernantur, quod a nobis servantur, quia existimamus promoveri illis gratiam & remissionem peccatorum. Ipsi quidem hæretici, cum asserant hominem sola fide justificari, necessaria consecutione docent nec observatione rituum neque operibus satisfactionis conscientias esse onerandas; sed nos diversas justificationis causas statuentes, Sacramentis quidem hoc tribuimus, ut justificantem gratiam in nobis efficiant; nostris conatibus divino præventis adiutorio ad illam gratiam nos disponi affirmamus; & sacris ritibus id inesse credimus, ut nos facilius in studio religionis contineant, ut in nobis excitent reverentiam divinorum mysteriorum, ut exterioribus symbolis spiritualia nobis proponant, ut demum pædagogia quadam ad arcana & mystica accedere valeamus. Quod non obscure innuit sess. xxiii. cap. v. Synodus Tridentina, demonstratque citato loco ex confessione Theologorum Cassander, nec ignoravit, ut ex dictis constat, Hugo Grotius. Recte Philippica xiv. Alphonsus Virvesius: *Nemo est inter Catholicos tam superbus, & superstitiosus, qui credat vestium colorem aut formam, & ceremonias alias huiusmodi justificare.*

Affirmamus etiam non omnem sacrorum rituum transgressionem esse lethale peccatum, sed attendendam esse ceremoniarum, quæ præmittuntur, conditionem: si enim plurimum sint conspicuæ, ut est in Missa sacras vestes, lumina, oblationem Hostiæ, aut Calicis elevationem, & adorationem, aliaque id genus adhibere: nequeunt absque gravissimo scelere prætermitti. Si vero accidentales sint, ut manus ante sacrificium abluere, & cetera huiusmodi, nisi adsit contemptus, plebisque scandalum, erit levis culpa duntaxat. Verum de hac re legenda dissertatio edita jussu Benedicti XIII. ab amplissimo Cardinali Gregorio Cellari Ordinis FF. Prædicatorum.

AD OBJECTA HÆRETICORUM.

Opponunt hæretici primo, plures Romanæ Ecclesiæ ceremonias derivasse a legibus Judæorum, quibus si obtemperemus, teste Paulo ad Galat. v. 2. *Christus nihil proderit*: permultas alias desumptas a paganorum superstitione, quæ proinde nequeant absque idololatriæ crimine retineri. II. Inquiunt unicuique fas esse sacras ceremonias aut immutare, aut omittere, quoniam Augustinus citata ad Januarium Epistola scribit *habere liberam observationem*; ac pessime se gerere, qui Re-

Berti Theol. Tom. VI.

ligionem, quam Deus paucissimis & manifestissimis celebrationum Sacramentis liberam esse voluit, servilibus oneribus premunt. III. Ajunt etiam Papistas veterum rituum se contemptores ostendere, dum baptismum absque degustatione lactis & mellis, absque igne, & absque Eucharistia nunc ministrant: quæ si fas sit aspernari, cur non exorcismos, cereos, & ejusmodi cetera? IV. In ceremoniis Ecclesiæ videtur Satanas, inquit cum Calvino Vedrosius rat. 3. Exam. docum. 9. post receptas impossuras suas, ad crassiora prorupisse ludibria, *qualia sunt sputum, & similes nugæ*, quarum nec apud veteres vestigium ullum. V. Argutari possunt ex jactis a Claudio de Vert fundamentis; cum enim vestes, ritus, cerei, aliaque id genus vel ex consuetudine locorum, vel ex necessitate fuerint primum usurpata; alia modo consuetudine vigente, & diuturno duntaxat tempore convenientibus ad Ecclesiam fidelibus, abjici possunt antiquæ vestes, lumina, & cetera hujusce generis.

Respondetur ad primum, retinendas fore ceremonias, etiam si a Judæis, vel Paganis essent derivatæ; quoniam quæ Judæi carnaliter servarunt, nos spiritualiter usurparemus, & quæ Ethnici adhibuerunt sacrilege, converterentur a nobis in Dei cultum. Numquid enim detestanda erant sacrificia Patrum, quia & sacrificia offerebant Gentiles? Numquid contemnenda sanctimonialium virginitas, quia & virgines fuerunt Vestales? Numquid destruenda templa, quoniam & extiterunt templa idolorum? Vide Augustinum libro 20. contra Faustum cap. 21. Sane superstitio vel attenditur ex objecto; & est, quando Dei cultus exhibetur creaturæ: vel ex humanorum actuum institutione atque directione; fitque dum exteriori ritu, aut pravis opinionationibus instruimur, aut improbis obcenisque rebus religionis officia labefaciamus. Superstitio ergo, quæ est in ceremoniis Gentilium, procul abest a nostris, quoniam illi idola, nos colimus Deum verum: illi absurdissimis sceleratissimisque moribus, nos saluberrimis optimisque institutis usu externorum signorum formamur. Deinde respondemus aliter de ceremoniis Judaicis, aliter de Ethnicis judicandum. Judaici ritus, quidam prænuntiabant Evangelicæ legis mysteria, ut circumcisio, sacrificia cruenta, esus Agni, baptismi, mortis Christi, & Eucharistiæ typi ac figuræ; & hi ritus merito sublati sunt, quoniam res præfiguratæ advenerunt. Ritus alii, ut vestes sacre, lumina, thymiama, cantica, ad decentiam exterioris cultus, & devotionis excitationem spectabant; ideoque etiamnum ritus istiusmodi jure servamus; cum teneamur animo & corpore Deo cultum exhibere; maxime quod a legis abrogatæ mysticis ceremoniis plurimum

M m

no-

nostræ discrepant. Apostolum vero scribentem ad Galatas legalia primi generis, & quidem adversus eos, qui ex circumcisione iustitiam salutemque repetebant, quasi lex Christi infirmior sit, quam quæ sola possit iustificare, manifestum est ex proximis verbis: *Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini*. Ad Paganos quod attinet; omnes fere eorum ritus diabolus divinorum honorum cupidissimus mutuavit ex nostris, *emulatus res Sacramentorum divinorum, & sibi arrogans, quo tanquam Deus haberetur, ut citatis in locis docent Afrorum sapientissimi Tertullianus, & Augustinus*. Si quosdam Ecclesia Christi, ut plebem a superstitione, idolorumque cultu removeret, ex contaminatis & profanis sacros reddidit & religiosos; id non est idolatras imitari, sed idololatriæ adminicula in religionis incrementa convertere. Haftenus ad primum. Ad secundum dicimus Augustinum, cuius verba sensumque audacter hæreticus Vedrosius pervertit, in illa ad Januarium Epistola cap. 1. præter divinas Scripturas admittere Apostolicas traditiones in iis, quæ servantur ab Ecclesia ubique diffusa; cuius generis dicimus esse ritus Sacramentorum *essentiales*. Neque eo loci ait Sanctus Pater retinenda Sacramenta paucissima ceremoniis rejectis, sed *exceptis iis, quæ servitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis onerabant*. Pertrahat deinde Augustinus de variis consuetudinibus Ecclesiæ, ritibusque accessoriis, de quibus ait quidem cap. 2. habere *liberas observationes*, quatenus nisi ubique recepti sint, universos utique fideles non obligant; sed docet tamen servandos in Ecclesia, a qua fuerunt probati, & ab iis, qui ad Ecclesiam illam accedunt, scribens: *Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque forte devenerit*. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur societate servandum est. Idque Augustinus explicat exemplo jejunii sabbati; cuius alia Romæ, alia Mediolani vigeat consuetudo: quod auctoritate Ambrosii asserit de jejunio, repetit postea cap. 5. de ritibus *Eucharistiæ*, dicens: *Faciat ergo quisque quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit*. Merito itaque id, quod contra Ecclesiæ ceremonias Vedrosius objicit, illas firmare ac stabilire supra affirmavimus. Tertia vero objectio nihil aliud probat, quam in ritibus Sacramentorum accidentariis fieri variationem aliquam: quod nos ultro fatemur, dicturi de veteribus baptismi ritibus, eorumque abolitione libro proximiori. Neque ex illa variatione sequitur posse unumquemque aspernari

Ecclesiasticas ceremonias: quoniam non privata auctoritate, sed Ecclesiæ aut definitione, sicut parvulorum communio; aut desuetudine, sicut mellis lactisque degustatio; ritus quidam sunt antiquati. In quarta mirari satis non possumus impudentiam hæreticorum; siquidem etiam Christus sputo surdum & mutum sanavit, Marci vii. 33. eodemque sputo lutum fecit, quo linivit cæcum a nativitate, Joannis ix. 6. ideoque liniuntur saliva aures, naresque baptizandorum, ut quemadmodum cæcus ille Evangelicus, quem Dominus jussit oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit, ita etiam intelligamus sacræ abluitionis eam vim esse, ut menti ad celestem veritatem percipiendam lumen afferat. Ita Catech. Rom. de Baptism. num. 68. & Gratianus cap. *Postea tanguntur*, de Consecr. dist. iv. cap. 68. qui canon desumptus est ex libro 1. de Sacram. cap. 1. n. 3. inter Ambrosii Opera. Calvinus itaque, & Vedrosius mysticas quoque actiones Christi existimabunt ridiculas & nugatorias. Ad ultimum constat ex dictis non probari a nobis systema Claudii de Vert: quamquam etsi ceremoniæ aliquæ necessitate fuissent inductæ: minime sequeretur esse abolendas, postquam probavit illas Ecclesiæ usus, in eisque præter res sensibiles nobis symbola rerum spiritualium exhibuit.

DE IIS, QUÆ IN SOLEMNIORIBUS ECCLESIAE RITIBUS SOLENT ADHIBERI.

Utitur in solemnibus Sacramentorum administratione primum sacris vestibus, quarum usum temere damnant Novatorum quamplurimi. Etiam Aaron veste sancta in gloriam & decorem exornatum legibus Exodi xxviii. 2. Samuelem quoque in templo deservisse accinctum *ephod lineo*, constat ex 1. Regum 2. 18. Sacræ itaque vestes cum ad gloriam decoremque spectent, habeantque præterea mysticam significationem, jure, meritoque adhibentur. Præter hæc Scripturaram exempla revincuntur Sectarii auctoritate Nazianzeni commemorantis Orat. 2. *Sacerdotalem stollam*, & vetustissimi Laodicensi Concilii, præscribentis ne Clericus psallat, legatque in templo absque oratio. Expende hujus Synodi canonem 23. Tom. 2. pag. 1499. Insuper usum sacratum vestium qui de Ecclesiæ ritibus pertractant stabiliunt antiquissimis monumentis. Mitto quæ ex ambiguis Anacleti Epistolis profert pag. 186. J. B. Casalius. Stephanus ad summum Pontificatum evehctus tertio Ecclesiæ sæculo constituit ut in Ecclesia tantum vestibus sacris Sacerdotes & Levitæ uterentur: quod confirmat vetustissimum illarum usum. Joannem Evangelistam adhibuisse Pon-

Pontificale *πέταλον*, laminam scilicet, aut vitam, refert in V. H. E. cap. 24. ex Polycrate Ephesino Eusebius. Sigebertus in Chronico ad annum 451. eo nomine notat Vandalos, quod vestes sibi fecissent *ex sacris palliis & vestibus*: traditque similia de Genserico Vandalorum rege Victor Vitensis. Sacra insuper vestimenta laudant apud eximium Lupum P. v. pag. vet. edit. 262. Remensis Hincmarus in 1. Capitularium, Ratherius Veronensis Episcopus Epist. Synodica 17. Cyrillus Hierosolymitanus apud Hermiam Sozomenum lib. 17. cap. 24. Etiam vetus pictura in *cœmeterio* Priscillæ repræsentat S. Pii I. & Pastoris presbyteri sacra indumenta. Adeas Aringhūm Rom. subter. Tom. 2. pag. 305. & Blanchinum in notis ad Anastas. pag. 128. 11. Vol. Ciampinus quoque in disquisit. de duobus emblematis sacras vestes delineat ex vitreo orbiculo ætatis, ut conjectat, duorum Philipporum, qui Consules prodire anno 247. Fabiano in Cathedra Petri sedente. Ait Ciampinus ipse asservari in oppido S. Eliæ Nepesinæ Diœcesis sacra vestimenta sexcentorum saltem annorum. Eadem probat ratio: quoniam exterior apparatus & devotionem excitat, & suadet, ut munda conscientia atque virtutum ornatu divinæ res peragantur. Aiebat propterea Innocentius I. de Myst. Missæ cap. 64. *Attendat Sacerdos studiose, ut signum sine significato non ferat*. Hæc tantum de sacris indumentis dicta sint universim, ne hoc in loco tractentur peculiaria.

II.

Carpunt Novatorum quidam etiam Psalmodyam, & cantica, quibus utimur in solemnioribus ritibus, officiisque Ecclesiasticis. Damnant, necessum est, eadem ratione psallentem Davidem, Levitarum choros, Salomonici templi innumeros fere cantores. Quod si a nobis petant Evangelicæ legis exempla; proferemus hortamentum Apostoli ad Ephes. v. 19. *Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino*. In quem locum Hieronymus, *Sic cantet*, inquit, *servus Christi, ut non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur*. Facile insuper demonstrabimus cantandi morem esse in Christi Ecclesia antiquissimum. Ignatium Martyrem tradidisse Ecclesiæ Antiochenæ formam alternatim canendi demonstrat in Actib. Martyrum pag. 8. Ruinartius, literisque id olim mandaverat Socrates octavo capite libri vi. Auctor Qq. ad Orth. inter Opera Iustini pag. edit. Perionii 60. ait retentum in Ecclesia cantum, quoniam movet animum ad ardentem cupiditatem ejus rei, quæ in cantibus delectat: sedat motus,

qui ex carne excitantur, &c. Confirmat id iuimet exemplo Augustinus in 14. Confess. cap. 6. ita Deum alloquens: *Quantum flevi in hymnis & canticis tuis, suave sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter!* Tali experimento S. Pater edoctus laudat libro nono ejusdem Op. cap. 7. Ambrosium, quod secundum morem Orientalium instituerit, ut psalmi & hymni canerentur, *ne populus mœroris tœdio contabesceret*. Libro etiam x. cap. 33. fatetur se acquiescere in sonis, quos animant eloquia Dei, *cum suavi & artificiosa voce cantantur*, commendatque plurimum instituti hujus utilitatem præsertim si canatur *liquida & convenientissima modulatione*, qualem ait placuisse Athanasio. Vide & sæpe laudatam ad Januarium Epistolam cap. 18. Ad hæc perantiquam cantandi in Ecclesia consuetudinem ostendit Cardinalis Bona in Harmonia Psallent. Eccl. pag. 21. profanorum Scriptorum testimonio, Philonis, Plinii 11. Luciani. Philo quippe de Christianis Alexandrinis scribit: *Hymnos canunt in Dei laudem, vel recens a se factos, vel pridem ab aliquo priscorum vatam*: cujus testimonii meminit etiam Eusebius libro 11. H. E. cap. 17. Lucianus in Philopatre conviciatur Christianis *ad hymnos tota nocte decantandos vigilantibus*. C. Plinius in Epistola ad Trajanum Cæsarem, de qua Tertullianus cap. 2. Apologetici, Eusebius lib. 111. cap. 33. & Hieronymus in Chronico Eusebiano, refert de Christianis, *Quod soliti essent ante lucem convenire, carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem*. Si perlegas Vossii in Plinianam Epistolam Commentarium Tom. 14. pag. 59. videbis quam belle, annuente eodem hæretico, hinc firmetur vetus Romanæ Ecclesiæ consuetudo. Ex his vero liquet canticorum, hymnorumque usus firmari vetustate, utilitate, auctoritate.

Sed illud ægre ferunt hæretici nos in canticis, ceterisque ritibus, uti latina lingua, quam plebs Christiana non percipit. Quam inique indignentur, ostendendum ubi disputabitur de Scripturarum sanctarum lectione. Ut interim compendio agamus: non una ratio Ecclesiam permovit, ut sola apud nos latina lingua administrarentur Sacramenta, & divina celebrentur officia. Prima ratio est Ecclesiæ unitas, quæ postulat, ut ad Romanam Ecclesiam ceterarum Caput & Magistrum venientibus eadem forma, & cōmuniōri idiomate societatis symbola præbeantur: alioqui tot linguarū adhibendæ forent, quot sunt Ecclesiæ membra, quod profecto non communionis servaret vinculum, sed induceret potius confusionem Babelis. Altera ratio est, quod in vulgari lingua decursu temporis, incursione barbarorum, populorumque mixtione frequens occurrit mutatio: decet autem in sacris ritibus a

novitate, qua perturbari possunt simplices, quantum fieri potest abstineri. Rationem tertiam suppeditat Ecclesiae praxis: quippe non solum Judæis, quando in captivitate vernaculae linguae obliti sunt, Esdras legem proposuit antiquo, Hebraeoque idiomate; verum etiam Græci una semper in Liturgiis lingua usi sunt, quamvis ipsi pro regionum varietate variis dialectis loquantur; & in præsentia saltem popularis sermo plurimum discrepet a literali: ac Latini pariter nunquam latinam linguam deseruerunt, irrum-pentibus in Latium barbaris, & lingua Itala adolente, atque ad hanc tandem venustatem progressa. Tandem injustissima est hæreticorum expostulatio: quod enim inquit, latinam linguam a populo minime intelligi, non una ratione diluitur. Principio nec Syri, nec Æthiopes, nec Armeni, nec Ægyptii vulgari idiomate utuntur suis in Liturgiis, ut demonstrat pag. 259. Casalius, ideoque omnes fere Ecclesias impetit prædicta accusatio: quin & urget calumniatores ipsos, siquidem Calvinista Gallus, & Germaniam petat, aut Angliam, frequentat propriæ sectæ conventus, quamvis ignota sibi & peregrina lingua ibidem peragantur officia. Supponunt deinde hæretici verba in Sacramentis excitare duntaxat fidem, ideoque ab omnibus esse percipienda: cum vim habeant consecrandi materiam; devotionem vero ac reverentiam excitare valeant, etiam si non percipiantur, ut docent Origenes hom. 20. in Josue, Chrysostomus hom. 3. de Lazaro, & S. Pater contra Epistolam Fundam. cap. 4. Insuper Apostolus Corinthios æmulantes loqui diversis linguis Epistola prima cap. iv. commonet oriri potius ex linguis confusionem, neque prodesse loqui, nisi aliquis interpretetur. At in Ecclesia Romana sunt Pastores, & Parochi mysteria exponentes, prout sess. xxi. cap. 8. mandavit Synodus Tridentina, & absque illorum interpretamentis sacræ literæ vernacula lingua prolata adhuc ignaris essent obscurissimæ, pluribusque mysteria non assequentibus offendiculo: præstat ergo unam latinam linguam cum Sacerdotum explicatione adhibere, quam vernaculas multas cum privati spiritus præsumptione. Tandem aliud de publicis, aliud de privatis orationibus est afferendum. Si de privatis loquimur, utamur, si lubet, proprio unusquisque idiomate: at si de publicis, utamur publico, ut loquamur ore, & spiritu Ecclesiæ, quam certo scimus nobiliori intentione dirigi, verbisque sublimioribus loqui, quam possit excogitare, vel promere universorum hominum ingenium & eloquentia.

III.

Quid vero dicendum de candelis, cereisque ad officiorum divinorum condecens accensis? Si ad vetus testamentum convertimur, lucernas in Sanctuario splendentes legimus. Exodi xxv. 37. xxvii. 20. Levit. xxiv. 2. ac iii. Regum vii. 49. Diximus autem supra in iis, quæ ad cultus divini majestatem pertinent, eandem quolibet tempore habendam esse rationem. Sed cereorum, lampadumque usum in Christi etiam Ecclesia verustissimum ostendunt momenta quamplurima. Primo probant usum illum testimonia Patrum, quos inter Gregorius Nazianzenus Orat. iv. seu invektiva 2. in Julian. pag. edit. Morel. 118. miratur ab illo reprehensos cereorum ignes. S. Hieronymus lib. 2. adversus Vigilantium, *Quicumque, ait, accendunt cereas, secundum fidem suam habent mercedem: & infra, Quanda legendum est Evangelium, accenduntur luminaria jam sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Unde & Virgines illæ Evangelicæ semper habent accensas lampades suas. Et ad Apostolos dicitur, Sint lumina vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, &c.* Obiter nota non solum ad expellendas nocturnas tenebras, sed etiam in typum spiritualis luminis, ex mente Hieronymi accendi cereos, & ad hunc præsertim finem in Ecclesia adhiberi. Prudentius in Hymno de S. Laurentio cecinit:

*Auroque nocturnis sacris
Adflare flos cereos.*

Agit de cereis afferri solitis ad reliquias sancti Stephani Evodius Uzalenis, aut qui Evodii jussu edidit Commentarium in Append. Tom. vii. Operum S. P. Aug. Paulinus cereos, lampadesque describit Nat. iii. & ix. de S. Felice. Venantius etiam Fortunatus lib. iv. de Judæis conversis, scribens:

Undique raptâ manu lux cerea provocat astra.

Vide eundem ubi describit loculum Sancti Martini. Constat deinde id muneris antiquo more Clericis demandari, ut accendant Ecclesiæ cereos & luminaria; ut liquet ex Concilio Carthag. iv. celebrato anno 398. can. 6. *Ab Archidiacono accipias ceroserarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari: quod & habetur in Sacrament. Gregorii de Acolythi Ordin. & apud Ildorum lib. vii. Orig. cap. 12. ut mittam Innocentium III. lib. 1. de Myst. Missæ cap. 3. Alcuinum, Rabanum, Rupertum, Ge-*

Gerardum Cameracensem, aliosque recentiores. Insuper nonne pro cereis candelabra præparata fuerunt? Priscum itaque cereorum usum com-
monstrat Pharus Adriani, de quo Baronius ad an. 795. num. 15. & Anastasius item in Adriano, & phari alii, de quibus Walafridus Strabo, & Leo Ostiensis apud Altaserram in notis ad Silvestrum; necnon candelabra connumerata ab Anast. item in Silvestro sect. 36. Prætermitto cereorum, ac luminarium usum in mortuorum vigiliis: quorum vetustatem comprobant Acta Proconsularia S. Cypr. apud Ruinartium pag. 190. Sepulchrales lucernæ cum Christi monogrammate apud Beilorum, & Begerum num. 22. & seqq. Tandem etiam miracula ritus istiusmodi confirmarunt; nam Narcissum ut sacræ lucernæ arderent signo crucis aquam vertisse in olei pinguedinem refert Eusebius lib. vi. H. Ec., cap. 9. arsisse cereos in Pictavensi templo sine olei diminutione narrat Gregorius Turonensis in lib. de Glor. Mart. cap. 5. accensas lampades Romæ in Templo S. Agathæ lumine divinitus illato scribit M. Gregorius in III. Dialog. cap. 30. At de iis plura Silvester Petrasanta Tom. II. de Sacris Rit. cap. 8. & in libro de Benedict. eruditus Gretserus.

IV.

Nonnulla dicamus & de thuris usu. Exempla ex veteri testamento deprompta occurrunt Exodi xxv. 1. xxx. 1. xl. 24. 1. Reg. II. 27. & ex novo Lucæ 1. & Apocal. viii. 5. quamquam eo non utamur tanquam ceremonia Judaica, sed quatenus orationis symbolum est, ex Ps. cxl. 2. earumque virtutum, quarum gratia *Christi bonus odor sumus*, ex II. ad Corinth. II. 15. Significatum præterea in thure cultum Numinis, quod ultimo spectat religionis quilibet actus, vidimus lib. xxix. disputantes de Magis. Antiquum vero in Ecclesia usum thus adolendi pertractantes de rebus Liturgicis demonstrant ex canone III. inter Apostolicos, ex Auctore Operis de Ecclesiastica Hierarch. cap. 3. ex Act. III. Chalcedonensis Synodi, & monumentis aliis, quæ legi poterunt apud Card. Bona lib. I. cap. 25. & Menardum in Sacramentarium Gregorii pag. 195. Digna est, quæ non prætermittatur, sententia beati Ambrosii lib. II in Lucam num. 28. *Atque utinam nobis quoque adolentibus altaria, sacrificium deferentibus adsistat Angelus, immo præbeat se videndum.* En apertum sacrificii nostri, ritusque huius testimonium. Addo perantiqua thymiamateria, seu thuribula, quæ monstrant antiquissimum esse thurificationis usum. Inter vasa argentea tertio sæculo a S. Urbano comparata extitisse cochleare ad ingerendum thu-

ribulo incensum, ostendit ex opere anaglyptico in not. ad Anast. Tom. 2. pag. 179. Blanchinus. Laudatus Anastasius in Silvestro sect. 36. inter dona facta a Constantino Lateranensi Basilicæ recenset *Thymiamateria duo ex auro purissimo pensantia libras triginta: donum aromaticum ante altaria annis singulis libras 150.* & sect. 38. scribit dono datum Basilicæ S. Petri *Thymiamaterium ex auro purissimo cum gemmis undique ornatum.* Meminit thymiamaterii & Helgaudus in Roberto Francorum Rege. *Thuribulum argenteum* commemorat Leo Ostiensis lib. I. cap. 58. De illo Alcuinus Poemate III.

Hic quæque thuribulum capitellis undique circum,

*Pendit de summo fumosa foramina pandens;
De quibus ambrosia spirabunt thura Sabæa,
Quando Sacerdotes Missas offerre jubentur.*

Nec audiendi sunt heretici oppositores quod I. Isaïæ 15. inquit Dominus, *Incensum abominatio est mihi:* aut quod ait Tertull. Apolog. xxx. mandasse nobis Deum orationem ac pudicitiam, *non grana thuris unius assis, non Arabicæ arboris lacrymas.* Siquidem per Isaïam testatur Dominus se oblationes & sacrificia aspernari, si manus offerentium *pene sint sanguine*, nec quiescant *perverse agere*; quemadmodum ibidem inquit Propheta, explicatque in Orat. III contra Julianum Nazianzenus. Tertullianus quoque de iis agit, qui conscientiam non curant inquinamenta, ac solâ oblatione externa se purgari confidunt, eodem ritu odorem Arabiæ incendentes, quo a Gentibus immolatur idolis. Frustra itaque nituntur hæretici subvertere hisce argutiunculis inveteratas Romanæ Ecclesiæ consuetudines.

V.

Loquamur perpauca & de usu lustralis aquæ, de qua pag. 188. diximus quo sensu ab Hugone appelletur *Sacramentum*, & quo pacto vim habeat ad venialia peccata abluenda. Itaque dicta eo loci non repetam: nec dicam de lustrationibus veterum aut Gentilium, aut Judæorum; cum non horum intuitu aqua aspergamur, nec insit nobis opinio hac asperzione castimoniam præstari: sed id exequamur, quoniam & interioris ablutionis est symbolum, & per Ecclesiæ preces sanctificata plurimum valet ad dæmonem expellendum, obtinendamque supernam benedictionem. Ergo asperersionem istam institutionis esse Apostolicæ demonstrarunt viri doctissimi, Baronius ad annum Christi 132. num. 3. Bona de Reb. Liturg. lib. I. cap. 20. Bellarm. lib. III. de cultu SS. cap. 7. Blanchinus & Altaserra

ra in notis ad Alex. Tom. 2. Anati. pag. 83. Atque id quidem tradit Auctor Constit. Apostolic. lib. vii. cap. 44. Idem nos asserimus, quoniam comperimus sacram hanc aspersionem semper obtinuisse, nec primam institutionem invenimus. Nam Alexandri inter Romanos Pontifices septimi decretum non omnes putant genuinum, amandantque nonnulli inter supposita ab Isidoro Mercatore; & qui illud recipiunt, ita exponunt, ut Alexander non primus auctor fuerit hujus ritus, sed confirmator: quamquam revera auctorem faciant Scriptor libri Pontificalis, & Walafridus Strabo de Rebus Eccl. cap. 29. At lustralis aquæ meminere Synesius epist. 121. apud Menardum pag. 95. in Sacramentarium Gregorii, canon iv. Synodi Namnetensis, Theodoretus lib. v. cap. 21. Hist. Eccl. ubi etiam refert, a Marcello Apamenorum Episcopo sparsa aqua benedicta fugatos dæmones. Hieronymus in Hilarione 2. p. Tomi iv. pag. 80. narrat dissipatas ejusdem aquæ adspersione Ethnici aurigæ præstigiis. Plura hujus generis mirabilia collegerunt citatis in locis Alta terra, Petrasancta, Gretserus. At Scriptorum nemo commemoravit ritum illum, tamquam sua ætate receptum, aut novum: ideoque ad nos ex Apostolorum traditione descendit. Mitto quæ de vasis vitreis, & fictilibus ad usum lustralis aquæ repertis in cœmeteriis, cryptisque referunt Durantes, & Casalius; nam ea perpeSSI potius martyrii indicia esse, verisimilius existimavit Aringh. lib. 1. cap. xxvii. num. 13.

V I.

Consequitur, ut dicamus de Eulogiis, aut Pane benedicto. De iis complures afferunt decretum Miltiadis, qui præcepit, ut oblationes consecratæ distribuerentur per Ecclesias, eas appellans *Fermentum*: sed probabilius est hic sacram Eucharistiam designari, *fermentum* dicta, non quod Ecclesia Romana consecraret fermentatum, ut persuasum permultis; sed quod fermenti præstaret vicem, & esset quasi vinculum unionis, sive quod ad occultanda mysteria extraneo, & obscuro vocabulo appellaretur. Verum de hoc fermento alibi. Consuevisse olim fideles in symbolum communionis invicem mittere Eulogias, constat ex xiv. canone Concilii Laodicensis, quo inhibetur, *ne sancta, instar Eulogiarum, in festo Paschæ ad alias Parochias transferrantur*. Illas etiam Catechumenis distributas haud obscure innuit Augustinus lib. 1. de Peccat. meritis & remis. cap. 26. S. Paulinum pro Eulogiis misisse panem siligineum, & *buccellam* Sulpitio Severo, Alipio, & Romaniano, ejusdem Paulini epistolæ 1. xxx. & xxxvi. com-

monstrant. Hincmarus in Capitulis pro Presbyteris Parochiæ suæ conscriptis an. 752. jussit cap. 7. ut singulis Dominicis diebus post Missarum sollemnia Eulogias acciperet quisquis communicare non esset paratus. Græci etiamnum his utuntur. Adeas Sirmondum de Azymo cap. 6. Albaspinæum lib. 1. Observat. cap. 8. Cangium in Glossario, aliosque ibidem laudatos.

V I I.

Restat, ut breviter pertractemus de Benedictionibus, quæ Hugo Victorinus inter Sacramentalia connumerat, ac primo de Benedictione cinerum. Significari iis contritionem, humilitatem, pœnitentiam, dictum supra; quare ut Deum placarent, consperferunt se cinere David, Esther, Judith, Ninivitæ. Hieremiæ hæc verba sunt cap. vi. 26. *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere*. Excitatur & cinere mortis recordatio, unde agebat Rupertus lib. iv. de divinis Offic. cap. 10. *Cinere capita nostra adspargimus, ut nostra nobis calamitas ad memoriam revocetur*. Cur ergo Hospinianus etiam in sacros cineres indignetur, eique plaudant Refractarii ceteri, causam ignoramus. Queritur Hospinianus inductum hunc ritum a Gregorio Magno, qui jejuniis Quadragesimali addidit dies quatuor. Negat id Gretserus lib. 2. de Bened. cap. 39. quod sacrorum cinerum meminerit ante Gregorium Maximus Taurinensis, qui floruit circa annum 420. Honorio, & Theodosio juniore imperantibus. Addat qui cum Gretsero sentit, Sacramentarium Gelasii editum a Thomasio. Verum non sunt hæc auctoritates omnino exploratæ: nam Maximo sermones aliqui fuerunt suppositi; Thomasio edidit Sacramentarium Gelasii quidem, sed exaratum paullo ante septingentesimum annum, ac Missa in capite jejuniis sortassis adauctum. Faciliore ergo via occurrerimus Hospiniano, si cum Cajetano Merati Tom. 1. p. 2. pag. 879. in Gavantam dixerimus, antiquitas publicos pœnitentes conspersos cinere, & hanc pœnitentium consuetudinem postea in communem esse transactam. Confirmat hanc sententiam canon 63. Concilii Agathensis, qui jubet, ut initio Quadragesimæ recipiantur pœnitentes cinerum conspersione. Requiritur istiusmodi pœnitentiæ symbolum Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, quorum testimonia profert cap. 61. Casalius. Quid denique consequeretur absurdi, si ætate nostra ritus idem primum obtinisset?

VIII.

Vetustior videtur esse benedictio palmarum, etsi Martene vicesimo capite de Antiq. Eccles. discipl. obtinuisse scribat post octavum duntaxat sæculum. Sed revincitur Martenius, ut docti viri observarunt, ex Sacramentario Gregorii ejusque perantiquo Codice Reginae Suecorum, in quo hujus ceremoniæ fit mentio, necnon ex vetustissimo Calendario edito ab ipso Martenio v. vol. Anecd. ejusdemque sententia ante quintum sæculum exarato; in quo pag. 72. notatur *Dominica in Palmas*, & statio *ad S. Joan. in Lateranis*. Plura sane ejusdem ceremoniæ mysteria; quorum primum est commemoratio triumphalis ingressus Salvatoris nostri in urbem Jerusalem enarrati capite xxi. Matth. alterum vero pacis, & gratiæ, ad quam Dominica Pascha præcedenti poenitentes, & baptizandi festinabant; unde ea dies in Ordine Romano appellata est *Dominica indulgentiæ*, & apud Alcuinum, aliosque, *Pascha competentium*. Illius triumphus palmæ signa sunt, hujus autem pacis rami olivarum. Isidorus lib. xviii. Etym. cap. 7. appellat oleam *pacis insigne*: hujusque arboris ramusculum columbam portasse ad arcam narratur cap. viii. 11. Genesios. De civibus triumphantis Jerusalem legitur Apocal. vii. 9. *Et palmæ in manibus eorum*.

IX.

Commemorat deinde Hugo Victorinus Cereum Paschalem, cujus benedicendi ritum a Zosimo anno Chr. 417. ad Pontificatum evecto fuisse statutum inquiunt Sigebertus in Chronico, Leo Ostiensis lib. iiii. Chr. Cassin. cap. 31. & qui de Ecclesiæ ritibus erudite scripserunt, Amalarius, Rupertus, & alii. Sed optime observatum a Baronio ad an. 418. num. 17. & postea a permultis benedictionem Cerei Paschalis esse in Ecclesia Zosimo antiquiorem. Anastasius quippe, & Liber Pontificalis tradunt constituisse Zosimum, ut Cereus, qui accendi tantum solebat in præcipuis Basilicis, benediceretur in singulis quoque Parochiis: quod non est novum instituere ritum, sed veterem ampliare. Necessum ergo non est ad vetustatem ritus hujus vindicandam recurrere ad suppositam Hieronymo Epistolam ad Præsidium, alterius sane, & fortassis non unius hominis fœtum, ac modo rejectam in Appendicem Tomi v. Incertum quoque an de hoc cereo, an de ceremonia alia pertractet Prudentius in hymno, qui inscribitur, *Ad accensum lucernæ*, & videtur oppositum suadere idem titulus, judiciumque recentiorum. His

fluxæ fidei monumentis omissis, confugimus ad ea quæ diximus de Zosimo, & ad Benedictiones Cerei hujus, quas Opusculo 9. & 10. profert Ennodius emortuus anno 521. & ad Hymnum de Paschali Cereo, quem hymnum v. sæculo conscripsit Drepanius Florus. Hi aliique pertractant de hoc ritu, tanquam in Ecclesiæ consuetudine recepto ætate majorum. Nec receptus est nocturnorum officiorum necessitate, ut visum Tom. i. pag. 275. Claudio de Vert.: quoniam ad hunc finem ceteris quoque per annum solemnitatibus Cereus ille fuisset accensus, nec lucret tantum a Paschate ad Ascensionem. Jure Vertius propterea vapulat ab Auctore Gallo, §. 27., & a sapientissimo Pontifice notatione in Sabbatum sanctum 393. Accenditur itaque Paschalis Cereus ob mysterium Resurrectionis Christi, quemadmodum legitur cap. 9. Concilii Toletani iv. in quinto Labeanæ Collectionis volumine, necnon ob Evangelicæ fidei, & gratiæ splendorem: quæ omnia venuste exprimit decantatum a Diacono *Paschale Præconium*.

X.

Proxime sequitur, ut differamus de cereis imaginibus, quas vulgo dicimus *Agnos Dei*; nam improbus Hospinianus inquit in Apophoretis derivasse a sigillariis, quæ sibi invicem mittebant Romani Saturnaliorum festo; & apostata Vergilius naves corrugat, quoniam Romanus Pontifex pronuntiat ceram cum agno impresso (inquit ille prope finem Tomi i.) delere peccata, *ut sanguinem Christi*. Egit de Ritu ceras consecrandi etiam noster Panvinus: in quo refutant recentiorum doctissimi, quod ait invaluisse posteaquam desit usus administrandi in Paschate solemnem baptismum, ideoque post nonum sæculum. At videtur mihi Panvinus asserere, quod remansit ritus iste sublato antiquiori, quo baptizatis dabatur *cera candidissima cum imagine Agni, confecta ex chrismate, oleo sancto, cereis Paschali-bus*, & de solemniori ritu benedictionis pertractare, non de antiquiori institutione, quæ sæculo saltem v. vigeat. Ad id comprobandum protulit olim Vincentius Bonardus in Opusculo Italæ lingua conscripto pag. 32. ceram sacram, sive *Agnem Dei*, repertam anno 1544. in sarcophago Mariæ Augustæ conjugis Honorii Imperat., quæ satis cessit ante medium sæculum quintum. Utitur & hoc argumento BENEDICTUS XIV. in absolutissimo Opere de Canon. SS. Tom. iv. p. 2. cap. 20. numer. 12. Hinc tamen hæreticus Munsterus in Cosmographia occasionem arripuit cereas has icunculas explodendi, quod adinventum in eo sarcophago scriptum haberet in peripheria *Maria nostra omnium pulcherrima*. Gretserus lib. 2. de Bened. cap. 36. respondet Munsterum

sterum decipi, nec imaginem fuisse ceream, sed auream, quæ a Surio *Agnus Dei* dicta sit ob figuræ similitudinem. Corrueret, si ita foret, argumentum Bonardi, probatum a sapientissimo, eruditissimoque Pontifice; nisi ex Bonardo ipso, necnon ex Raynaldo ad annum 1544. num. 43. constaret auream laminam inscriptam quorundam Angelorum nominibus fuisse distinctam ab imagine cerea, & inscriptionem non ceræ, sed torqui incisam, *Maria nostra clementissima*, non ut scribit Munsterus, *pulcherrima*. Refutatur hoc pacto hæreticus, & persistit argumentum nuper productum de istius ritus antiquitate: de quo plura eo loci Bonardus, & Orat. 1. Joannes Molanus. Porro imagines *agni* factæ ex cera pura & virginea symbolum sunt agni immaculati Christi Jesu absque ulla contagione ex Virgine procreati, quemadmodum ait in litteris ad Paschalem Ciconiam Ducem Venetiarum Romanus Pontifex Sixtus V. Pertractarunt de Miraculis per *Agnos* istos patris Casalius, Gretserus, Patrasancta, Carolus Dufresne, præsertim vero 14. Vol. præcitato p. 1. cap. 5. Summus Pontifex BENEDICTUS, collectis undique scriptorum testimoniis, egregiisque carminibus: nec aliquid ego subiciam, memor veteris adagii, *In sylvanæ ligna feras*. Respondendum tantummodo Hopiniano, & Vergerio, idque brevissime. Baronii sententia est, *Christianos ex Bullis Ethnicorum, quas parvulis suis fascini avertendi causa appendebant, occasionem sumpsisse ut recens baptizatos Bullis, sed sacris, insignirent, superstitione in religionem mutata*. His ergo *agnis* abolita est juxta Baronium, non confirmata superstitio Gentilium amuleta bullasque gestantium: nec nobis tantum, sed primorum quoque sæculorum fidelibus perperam superstitionis crimen objicitur. Vergerus autem splendidissime mentitur: *agnos* enim, de quibus sermo est, symbolum esse Christi, qui nos proprio redemit sanguine, recte nos cum Romano Pontifice asserimus: at *agnis* illidem virtutem sanctificandi nequaquam tribuimus, non solum *meritoriam* illam, ac summam, quæ est in Christi morte, sed nec *instrumentalem*, quam propugnativimus in Sacramentis.

X I.

Dicam tandem de benedictione candelarum in festo Purificationis B. M. Virginis: nam de ceremoniis reliquis ad calcem consequentium librorum est pertractandum. Repetunt quidam hunc ritum a Sergio Romano Pontifice, qui Cononi successit anno 687. Sed Sergius tantum statuit, ut ea die haberentur Litanie: ante Sergium vero de hoc ritu ac festo sermonem instituerunt

Sophronius Jerosolymitanus, Idelphonsus Tostanus, & Eligius Noviomensis Episcopus. Quidam cum Baronio in Notis ad Martyr. Romanum hujus ceremoniæ auctorem faciunt Gelasium, qui successit Felici III. anno 492. ac ducuntur ea ratione, quod Gelasius sustulerit Lupercalia, ut constet ex erudito ipsius Commentario adversus Andromachum tom. 14. Conciliorum. Et quidem Lupercalia facta Februario mense consentiunt omnes: immo ab his dici *Februarium* scribit S. Pater Augustinus lib. xviii. contra Faustum cap. 5. est enim *februare* idem, ac *lustrare*, *expiare*, *purum reddere*: Lupercalia vero idem, ac lustrationes, quibus pelle hirci, vel capræ dissecta urbs lustrabatur, lorisque inde factis cæsar mulieres, opem ferente Junone, facilius concipere, & parere credebantur. Sed quamquam Baronio subscribant cum Sandino in Hist. Fam. Sacræ viri alii litteratissimi: refellitur hæc sententia ex quo Gelasius scribat quidem adversus Lupercalia, sed de Purificatione Virginis, candelarumque benedictione nullam mentionem faciat: ex quo Lupercalia die Februarii decimaquinta celebrarentur: ex quo denique nihil sit in Sacra ceremonia, de qua loquimur, respondens ritibus Lupercalium. Addit Menardus pag. 42. in Sacramentarium Gregorii, non a *Februis Lupercorum* dici *Februarium*, quemadmodum ait Augustinus; sed a *Februo*, idest, Plutone, in cujus cultum Ethnici accensis cereis lustrabant urbem. Verum hac in re animadvertendum erat viro doctissimo Plutonium appellatum *Februum*, quatenus præesse credebatur *februationibus*, ideoque posse cum Isidoro repetente nomen Februarii a *Februo* lib. v. Orig. cap. 32. conciliari Augustinum scribentem adversus Faustum dici *Februarium a Febris sacris Lupercorum*. Quod si discrimen inter Isidorum & Augustinum est aliquod; certe potior est Augustini sententia, quam tradiderat Festus apud Rosinum lib. iv. Antiq. cap. 6. necnon Ovidius in 11. Fastorum:

*Mensis ab his dictus, secta quia pelle
Luperci
Omne solum lustrant, idque præmen
habent.*

Non evertit ergo sententiam Baronii, nec forte corroborat, mensis Februarii vocabulum. Tandem Menardus ipse, noster Angelus Rocca Tom. 1. pag. 214. alique permultri, a quibus non dissentit Summus Pontifex BENEDICTUS XIV. Not. in Festum Purific. 26. verisimilius putant institutam ceremoniam hanc adversus lustrationes *Amburbules*, eas scilicet, quibus Ethnici ut iusta persolverent Diis Manibus urbem ac-

accensis facibus februant. His subscribo, primum quia hæ lustrationes, quamvis non haberent præstitutum diem, quod opponit Sardinus, fiebant tamen initio mensis, & Lupercalia, ut diximus, die tantum xv. Deinde quia apparet inter sacram hanc ceremoniam, & lustrationes illas *amburbales* oppositio, quæ non dignoscitur in febris Lupercorum. Præterea quia id affirmant Rabanus lib. 2. de Instit. Clericorum cap. 33. & Innocentius III. serm. 1. de Purif. Rabanus quidem scribit institutam hanc ceremoniam adversus lustrationes Februo sacras, & Innocentius adversus cultum Cereris, quæ fertur accensis facibus quæsisse raptam a Plutone Proserpinam, sed adverti paullo supra Plutonium, Februum, Deumque lustrationum esse unum eundemque, ut observat Rabanus ipse, traditque Servius in primum Georgicorum. Sed de ritus institutione satis dixi. Candelas accensas ferimus, ut sicut Simeon accepit in ulnis suis puerum Jesum, agnovitque superna illustratione latentem in eo majestatem; ita nos cereum gestantes, carnis fragilis ac labentis symbolum, supernum gratiæ lumen imploremus; atque ut imitemur prudentes Virgines, & lampade castitatis accensa adveniendi Sponso occurramus. Attulit priorem hujus ritus rationem Ivo Carnotensis serm. de Purif. & Rupertus lib. 111. de Div. Off. cap. 25. alteram cap. 81. Joannes Belthus. Explicui tricesimum librum. A Pnero, quem præsentavit in templo, impetret mihi Deipara sapientiæ lumen flammamque caritatis, ut digna & caste prosequar, absolvamque libros proximos de SACRAMENTIS.

S C H O L I O N.

DE cæremoniis ritibusque, qui observari solent in Sacramentis administrandis, valere etiamnum arbitramur, quod olim mandavit Dominus filiis Israel capite Exodi xli. 25. *Cumque introieritis in terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, observabitis cæremonias istas*: nimirum religiose esse exercendas, etiam si aliquando, vel in angustis, vel in regionibus infidelium nequeant custodiri, quomodo Hebræi solemni ac palam celebrare præscriptas sibi solemnitates non poterant captivi in Ægypto, & peregrinantes in solitudine. Atque eo diligentiori cura sacre cæremoniæ sunt observandæ, quod Ecclesiæ, & religionis, quam profiteamur, tessera quædam sunt, & character, proculdubio inspirante numine institutæ. Iis enim a paganis, sectisque hæreticorum secernimur: quibus nos iridentibus, atque de illarum usu interrogantibus, expedite respondebimus, a nobis *Berti Theol. Tom. VI.*

servari Romanæ Ecclesiæ, cui maximo Dei beneficio sumus addicti, instituta atque consuetudines. Ad hunc enim modum citato cap. 12. iussit Deus Hebræis ut responderent Ethnicis petentibus, *Quæ est ista religio?* illos a se ritus teneri, ut significarent pertinere se ad populum, quem liberavit Dominus de Ægypto.

Quamvis autem multæ causæ instituendi sacras cæremonias assignari possint; ea tamen præcipua est, quam tradit sacrosancta Tridentina Synodus sess. 22. de Sacrif. Missæ cap. 5. docens ipsas cæremonias eo fine ex disciplina & traditione Apostolica adhiberi, *Quo & majestas sacramentorum commendetur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem excitentur*. Addit eo loci Synodus Œcumenica hanc rationem, propterea quod natura hominis ea est, *Ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli*. Alia profertur ratio, quam ex Augustino, & Concilio IV. Toletano producit Franciscus Sylvius in 3. p. q. 71. & quæ dictis plurimum cohæret, nempe, ut fideles ab infidelibus distinguantur.

Unde *Cæremoniæ* nomen derivatum sit, inquirunt aliqui: a *Cære* alii repetunt Etruriæ urbe, quæ Gallico bello furente Vestales & res sacras servavit: a *Cerere* alii, in cujus honorem *Cerealiam* fuerunt antiquitus instituta: quidam a *Cælo*, quasi in his mysteria sculpta cernantur, aut priori mutata littera, a *Gero*, eo quod ostendant sacris ministris modum sese in muneribus sacris gerendi: nonnulli a nomine *Cerus*, quod veteri lingua denotat *sanctum*: aliqui demum a *carendo*, quod observantes careant rebus, a quibus abstinere; iis missis, qui vel a verbo Hebræorum *Che-rem*, vel a Græcorum *χαιρεν cæremoniæ* nomen deducunt. De his vero Grammatici, & qui de Etymologiis, verborumque significatione pertractant, necnon in Lexico Juridico Jo. Calvinus, & S. R. E. Cardinalis Bona cap. 19. divinæ Psalmodiæ §. 3.

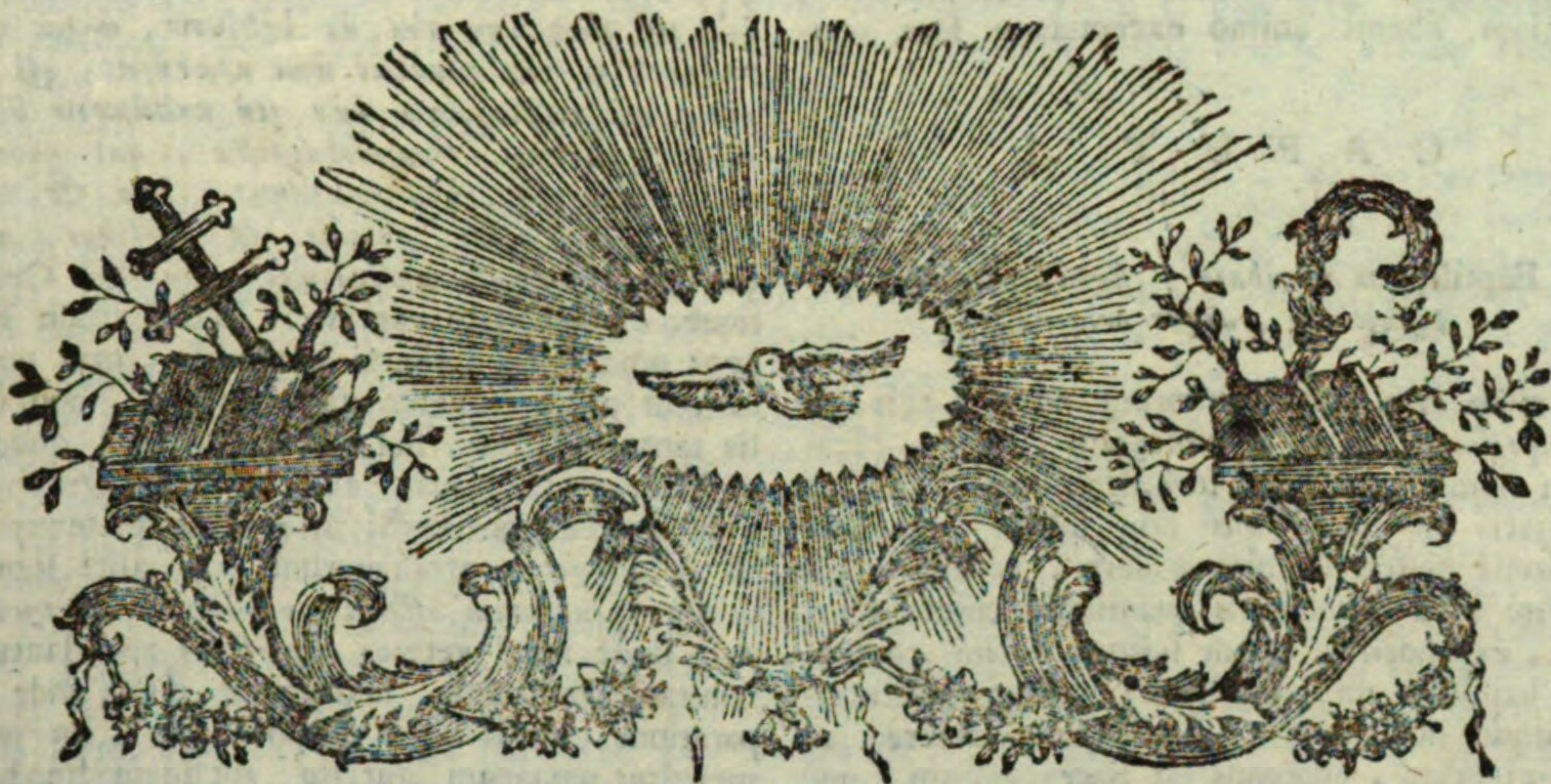
Solent sacras Cæremonias passim reprehendere Novatores cum Lutero, Calvino, & Chemnitio, quos refellit Ven. Bellarminus lib. 2. de Effectu Sacrament. cap. 3. & seq. repellendo ipsorum hæreticorum convicia. Hi enim temere ac mendaciter autumant, probari a nobis ritus, qui pugnant cum Dei verbo: tribui cæremoniis virtutem & efficaciam Sacramentorum, quam tamen ipsi nullam agnoscunt, nisi propter fiduciam suscipientium: anteponi humana commenta divinis præceptis; aliaque id genus absurda, quæ

„ eadem facilitate a Theologis Catholicis ex-
 „ ploduntur, qua obijciuntur ab Heterodoxis.
 „ Cæremonias enim non ideo observandas esse
 „ putamus, quod Sacramentis vim, & effica-
 „ ciam impertiantur, neque ut divinis institu-
 „ tis verbo Dei scripto, vel tradito adversetur;
 „ sed ut sacra peragantur mysteria cum majori
 „ pompa ac decore; siquidem compertum est
 „ defendi a nobis validitatem Sacramentorum,
 „ etiam cæremoniis neglectis; nobisque persua-
 „ sum est cæremonias complures ad nos ex Tra-
 „ ditione Apostolica pervenisse, multas esse in-
 „ stitutas ab Ecclesia, cujus potestatem non ex-
 „ cedit pro temporum, & locorum varietate,
 „ statuere, ac immutare ea, quæ tantummodo
 „ pertinent ad disciplinam.

„ Interim cum Cæremoniæ sanctæ, & salu-
 „ briter observentur; nulli fas est absque gravi
 „ piaculo illas, præciso necessitatis casu, negli-
 „ gere, aut prætermittere. Hoc definitum est a
 „ prælaudato Tridentino Concilio in illo 13.
 „ canone sessionis septimæ: *Si quis dixerit re-*
 „ *ceptos & approbatos Ecclesia Catholica ritus,*
 „ *in solemnibus Sacramentorum administratione, aut*
 „ *sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in*
 „ *novos alios per quemcunque Ecclesiarum Pasto-*
 „ *rem mutari posse, anathema sit.* Huc spectat
 „ professio illa fidei, quod omnes ad Ecclesia-
 „ sticos gradus, & sacram doctrinam tradendam
 „ Christiano populo promovendi, tenentur Apo-
 „ stolicis Constitutionibus emittere, & jureju-
 „ rando firmare, *Receptos quoque & approbatos*
 „ *Ecclesiæ Catholicae ritus, in supradictorum om-*
 „ *nium Sacramentorum solemnibus administratione re-*
 „ *cipio & admitto.* Eo etiam pertinent Ritua-
 „ lia, sive, ut vocari etiam solent, *Manualia*,
 „ post absolutam Tridentinam Synodum ab Epi-
 „ scopis pro recto commissarium sibi Ecclesia-
 „ rum regimine concinnata; inter quæ servienti
 „ Romanæ Ecclesiæ præfationem addidit sum-
 „ mus Pontifex *Paulus V.* iussitque, ut ad ejus
 „ præscriptum sacri ministri *sua ministeria tan-*
 „ *quam ad publicam & ob signatam normam pe-*
 „ *ragerent, unoque ac fidei ductu inoffenso pede*
 „ *ambulant cum consensu.* Quoniam autem
 „ Ecclesiasticæ leges, Romanorumque Pontifi-
 „ cum sanctiones, in iis præsertim, quæ ad
 „ sacra pertinent ministeria, conscientiam om-
 „ nium fidelium, maxime Ecclesiasticorum, ob-

„ stringunt inviolabili nexu, ac præterea dum
 „ agitur de sacrarum cæremoniarum usu, agi-
 „ tur de re spectante ad maiestatem divinorum
 „ mysteriorum, & ad communionem, perfe-
 „ ctamque in iis, quæ ad dogmata & discipli-
 „ nam referuntur, omnium fidelium, membro-
 „ rumque sanctæ, Catholicæ, & Apostolicæ
 „ Ecclesiæ arctissimam unitatem; intelliget unus-
 „ quisque, cum eos, qui ritus & cæremonias,
 „ de quibus dissertatio instituitur, omittunt &
 „ negligunt, tum illos, qui cum possint & de-
 „ beant agnoscere, nesciunt, nec student addi-
 „ scere, non levi crimine ob irreligiosum con-
 „ temptum, & ignorantiam culpabilem inqui-
 „ nari.

„ Nec audiendi sunt hæretici homines, qui
 „ nobis opponunt epistolam S. P. Augustini ad
 „ Januarium, asserentis eos, qui novos ritus
 „ introducunt, *ipsam religionem, quam paucis-*
 „ *simis, & manifestissimis celebrationum Sacra-*
 „ *mentis misericordia Dei esse liberam voluit,*
 „ *servilibus oneribus premere, ut tolerabilior sit*
 „ *conditio Judæorum, qui etiam si tempus liberta-*
 „ *tis non agnoverunt, legalibus tamen sarcinis,*
 „ *non humanis præsumptionibus subiciuntur:* &
 „ ulterius opponunt, Romanenses cæremoniis
 „ suis tollere discrimen illud, quod voluit Deus
 „ esse inter Christianos & Judæos. Non, in-
 „ quam, talia objicientes audiendi sunt. Enim-
 „ vero S. Pater apertissime ait resecandas esse
 „ privatas illas, & pro libitu inductas cæremo-
 „ nias, *quæ neque Sanctarum Scripturarum aucto-*
 „ *ritatibus continentur, neque in Conciliis Episco-*
 „ *porum statuta inveniuntur, nec consuetudine Ec-*
 „ *clesiæ universæ roboratae sunt, sed diversorum*
 „ *locorum diversis moribus innumerabiliter varian-*
 „ *tur.* Atque hæc Augustini doctrina, qua im-
 „ probatur introductio novorum rituum, facta
 „ cujusvis arbitrio, & contra morem Ecclesiæ,
 „ allato superius canoni Tridentinæ Synodi om-
 „ nino cohæret. Discrimen vero inter *Legem*
 „ & *Evangelium* est maximum, quod istud ad
 „ exteriorum cæremoniarum usum addit interio-
 „ rem spiritum gratiæ; sicut magnum est discri-
 „ men inter Judæos, & paganos, licet utri-
 „ que exteriora, & sensibilia adhibeant religionis
 „ suæ signa; quoniam illi vero Deo hi dæmo-
 „ nibus immolant; ut Augustinus libro 20.
 „ contra Faustum cap. 4. respondet Manichæis.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRICESIMUS PRIMUS;

In quo pertractatur de Sacramento BAPTISMI.

FELIX SACRAMENTUM AQUÆ NOSTRÆ, aiebat Tertullianus de baptismo adversus Quintillam pertractaturus. Et revera ab ipsa rerum creaturarum origine prænuntiata fuere Sacramenti hujus præstantia, necessitas, effectus, utilitas: nec elementum est ullum, quod amplioribus divinorum beneficiorum symbolis fuerit cumulatum. Principio enim temporum Spiritus Dei *in aurigæ modum* ferebatur super aquas, & nascentem mundum *in figura baptismatis* parturiebat, inquit scribens ad Oceanum Hieronymus. Cæli deinde ab aquis sortiti vocabulum; aves, quæ ex aqua egressæ de terra levantur in aerem; fons e Paradiso in quatuor flumina erumpens, & amaras aquas mortuasque vivificans; purgatus mundus diluvio, expulsoque alite teterri-
mo volitans super aquas columba, orbique pacem annuntians; Naaman aquarum fluctibus mundatus a lepra; Bersabee civitas juramenti, regnumque

Salomonis, quod nomen sumpsit a fontibus; inventa ad puteum Rebecca; Rachel propter aquas Supplantatoris osculo salutata; Præcursor Domini juxta Salin, fontesque aquarum præparans plebem Domino; Salvator lavacro suo sanctificans fluentia Jordanis; patratum ab illo primum signum ex aquis ad nuptias; Samaritana ad puteum vocata; colloquium cum Nicodemo de nova *ex aqua & Spiritu Sancto* nativitate; latus Christi percussus lancea, & baptismi mysteria fundens: hæc inquam, aliaque innumera commonstrant satis hujus Sacramenti virtutem, confirmantque brevem illam, gravissimamque laudationem, *Felix Sacramentum Aquæ nostræ*. De hoc itaque Sacramento, quo renascimur, abluimur, divini Spiritus participatione donamur, & de antiqua peccati propagine in novam generationem transimus, facti nova creatura novumque figmentum, aggredior Theologicam dissertationem argumenti dignitate, rerumque amplitudine perutilem, ac perjucundam; in
qua

qua exornanda quid operis studiique insumpserim, non ego fastidiose recenseam, facile tamen dignoscet lector: quem illam non modo patienti, sed etiam libenti animo excepturum fore confido.

C A P U T I.

De Baptismatis vocabulo, significationibus, definitione, atque origine.

Primum ergo Sacramentorum novæ Legis est *Baptismus*: cujus etymologiam, ac significationem nominis primum investigabimus: atque ut pervulgatis disquisitionibus non solum pertenuis eruditionis nostræ lacinias assuere, verum etiam prætermittas a Scholasticis quæstiones curemus intexere, expendemus etiam scitum Socini contententis baptismo nihil significari præter institutionem atque doctrinam. Videbimus præterea an Baptismi origo, quatenus est Sacramentum, quo Ethnici in novam Religionem, Ecclesiamque deducuntur, derivatum sit ex Hebræorum statutis, siue num etiam apud Judæos profelyti mystico quodam lavacro initiarentur, ut post Maimonidem tradidere complures Hebræicarum antiquitatum Scrutatores; inter quos Joseph de Voisin de Lege Divina cap. 6. pag. 23. Lightfootus in Harmon. Evang. pag. 447. & in Horis Hebr. 265. & lib. 111. de Ingen. moderat. c. 2. omnigena eruditione excultus Lamindus Pritanius.

Itaque *Baptisma* Græcum vocabulum est a βαπτίζειν, quod idem est, ac *mergere*, signatque medium aliquid inter επιπλάζειν, leviter innatare, ac δύειν, pessum ire, siue ad exitium sui fundum petere, ut ex Vetr. Glossis ad calcem Cyrilli tradunt Henricus Stephanus, Vulcanius, & Vossius. Ampla ergo, & lata significatione baptizare idem notat, ac lavare; & quemadmodum apud Hebræos לָבַח mergere frequenter accipitur pro יָגַח lavare, ita apud Græcos τὸ βαπτίζειν idem significat, ac abluere. Occurrunt exempla Judith xi. 7. Baptizabat se in fonte aque. iv. Reg. v. 14. Descendit, & lavit (ἐβαπτισατο) in Jordane septies. Lucæ xi. 38. Quare non baptizatus esset ante prandium. Nec aliter accipiendum est verbum βαπτίζειν, ubi in sacris litteris fit mentio ablutionum legalium, ac baptismatis, idest, lotionis calicum, urceorum, commentorum, lectorum, Marci vii. 4. & ad Hebr. ix. 10. Hinc Pharisei, qui crebris utebantur mersionibus, sectam, aut hæresim constituebant, quam in Dialogo cum Tryphone pag. 307. appellat Justinus Φαρισαϊκὴ βαπτισμὴν, Phariseorum Baptismum. Ab his Epiphanius h. xvii. distinguit hæresim Ἡμεροβαπτισμῶν, Hemerobaptistarum, qui quotidie lavabant, ac sese aquis ab-

luebant, ut se ab omni crimine purgarent. De his etiam in Constit. Apost. lib. iv. cap. 6. pag. 333. Ἡμερ βαπτισαὶ εἰ πᾶν κατ' ἐκάστην ἡμέραν, εἰ μὴ βαπτίσωνται, ἕκ ἐσθίουσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶς κλίνας, καὶ τὰς πίνακας ἥτοι κρατήρας, καὶ ποτήρια, καὶ καθίσματα εἰ μὴ καθάρωσιν ὕδατι, ἐδερὶ χρωῖνται. Hemerobaptistæ, qui quotidie, nisi abluant se, non comedunt, imo & lectis, catinis, crateribus, poculis, & sedilibus, nisi aqua purgaverint, nullatenus utuntur. Ceterum liquet ex præcitato cap. vii. Marci etiam Phariseos omnes has lotiones adhibuisse, imo nonnullos, ut puriores viderentur, sæpius, non singulis tantum diebus, sed etiam noctibus: quod suis in Marcum Comment. ex Josepho notavit Grotius.

A significatione verbi βαπτίζειν, quatenus idem est ac *mergere*, promanarunt tres aliæ significationes, plurimum affligi, pœnitere, martyrio affici: unde apud veteres baptismus appellantur calamitas, pœnitentia, martyrium, ducta inde comparatione, quod sicuti corpus aqua, ita animus mergitur pœnarum gurgite; aut quemadmodum in baptismo aquis, ita in pœnitentia lacrymis, atque in martyrio sanguine perfundimur. De afflictionum & martyrii baptismo inquit Dominus Lucæ xii. 50. Baptismo autem habeo baptizari, idest, pati, affligi, omnique suppliciorum genere affici: unde in hunc locum Theophylactus pag. 419. Βάπτισμα δὲ τὸν θάνατον εἰ αὐτῷ λέγει, Baptisma autem mortem suam dixit. Et Marci x. 38. ait Christus: Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? quo item in loco omnes teterrimam trucemque mortem intelligunt. Calamitates sibi ab hostibus invidisque illatas comparat aquarum gurgitibus sanctus David Psal. xviii. 17. & lxxviii. 2. Hunc postremum locum Augustinus n. 3. egregie exponit de Christi acerbissimis cruciatibus. Præsertim vero martyrium baptismati comparatur ob similitudinem, quæ est inter aquam & sanguinem, & ob virtutem, quam etiam baptismus habet remittendi peccata. De comparatione inter baptismum aquæ, & baptismum sanguinis agit in libro de Ecclesiasticis Dogmatibus cap. 61. in Appendice Tom. VIII. Operum Augustini, Gennadius Massiliensis: de virtute autem baptismatis, ac martyrii nos etiam hoc in libro. Audiatur tantum hic Prosper Epigrammate 87. Tom. VIII. Biblioth. PP. pag. 95.

Fraudati non sunt sacro baptismo Christi

Fons quibus ipsa sui sanguinis unda fuit.

Et quicquid sacri fert mystica forma lavacri,

Id totum implevit gloria martyrii.

Pœnitentia pariter a Nazianzeno Orat. XXXIX. siue, in sancta Lumina, pag. 643. appellatur, τὸ πῶν δακρῶν βάπτισμα, lacrymarum baptismus, quoniam & hæc si vehemens sit, & conjuncta flagrantissimæ caritatī, eluit peccati sordes. Qua-

re de Magdalena cecinit lib IV. vers. 79. Sedulius presbyter:

*Ex polluta diu, modicum purgata recessit
Per gemitum, propriūque lavans in gurgite
fletus,
Munda suis lacrymis redit, & deterfa capillis.*

Adhibetur præterea Baptismi vocabulum ad significandam remissionem peccati, donationem Spiritus sancti, divinorumque donorum affluentiam: quo sensu non tantum dicimur mundari aqua, verum etiam baptizari Spiritu sancto, & igni, Act. 1. 5. & Matth. 111. 11. Comparatur autem virtus Spiritus sancti igni, ob vim purgandi efficacissimam, veterumque noxarum consumptricem, nec non ob figuram linguarum ignearum, quibus in die Pentecostes Apostolis illapsus est. Vide vaticinium Isaia IV. 4. Chrysostomum Hom. XI. in Matth. pag. edit. Commel. 103. Augustinum serm. lxxi. de verbis Evang. num. 19. alias xi. de Verbis Dom. cap. 12. nec non Barthium lib. v. Adversariorum cap. 2. Præclara est etiam similitudo Panis, qui aqua & igne perficitur, quam protulit Dux Catholicus Sebastianus, dum Gothorum Rex Genfericus eundem sollicitaret, ut unam secum religionem iniret. *Quemadmodum, inquit, hic panis, ut ad tantum honorem ascenderet aquæ & ignis beneficio consecutus est; sic ego aqua sancti baptismatis, & igne Spiritus sancti ad decus hominis Christiani perveni. Quod si effeceris, ut panis hic contritus, iterumque mollius, atque recoctus melior evadat, tum ipse faciam quod hortaris.* Vide Sigonium prope finem libri XII. de Occidentali Imp. pag. edit. Francf. 208.

Præter has vero significationes, præcipue baptismus significat Sacramentum regenerationis per aquam, sive lavacrum, quo a peccatis abluimur, & renovamur spiritu: de quo Christus Joannis III. 5. ait, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c.* ac Paulus ad Titum III. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti.* Hujus autem baptismatis, cujus typum præfetulit diluvium Noeticum, in quo perierunt peccatores, ac mare rubrum, per quod pertransiit populus Israel, id nos docentibus Apostolorum principibus, Petro 1. Ep. III. 21. & Paulo 1. ad Corinth. X. 2. tanta est dignitas & excellentia, ut illum præclarissimis titulis Scriptura, Patresque, insignierint. Nam quod in baptismo fidem sanctæ Trinitatis profiteamur, consepeliamur Christo, mundemur a culpa, atque spiritu vitæ innovemur; hunc Baptismum appellamus Sacramentum fidei, sepulturam veteris hominis cum Christo in mortem, abluitionem peccatorum; quæ nomina passim occurrunt in Paulinis Epistolis; necnon Illuminationem, unctionem Spiritus sancti, indumentum incorruptionis, sigil-

lunt, & arrham hereditatis; quorum nominum rationem paucis complexus est oratione in sanctum lavacrum, Tom. I. pag. 638. Nazianzenus scribens: *Καλεῖται ὡς περ Χριστός ὁ πᾶσι δοτὴρ, πολλοῖς καὶ διαφοροῖς ὀνόμασι, δῶρον μὲν, ὡς μηδὲν προεισενεγκῶσι δίδόμενον. χάρισμα δὲ, ὡς καὶ ὀφειλῶσι. βάπτισμα δὲ, ὡς συνδαπτομένης πᾶς ὕδασι τῆς ἀμαρτίας. χρίσμα δὲ, ὡς ἱερὸν καὶ βασιλικόν, ταῦτα γὰρ ἦν τὰ χριόμενα. φῶσμα δὲ, ὡς λαμπρότης. ἔνδυμα δὲ, ὡς ἀισχύνης κάλυμμα. λυτρὸν δὲ, ὡς ἐκπλυσις. σφραγίς δὲ, ὡς συντήρεσις, καὶ τῆς δεσποτείας σημείωσις.* Videlicet, *Appellatur autem, quemadmodum Christus ejus dator, multis diversisque nominibus. Dicitur donum, quia iis qui nihil prius contulerunt datur: Gratia, quia etiam debentibus: Baptismus, quia peccatum in aqua sepelitur: Unctio, quia sacer & regius; hujusmodi enim erant quæ ungebantur: Illuminatio, quia splendor, & claritas: Indumentum, quia ignominia nostræ velamen est: Lavacrum, quia abluit: Sigillum, quia conservatio est, ac donationis significatio.*

Ex quo Baptismus dicatur ob protestationem fidei in Christum Sacramentum fidei, & ob charismata Spiritus sancti Illuminatio; aucti sunt Socinus, & Ostorodius comminisci nomine baptismi in sacris litteris significari institutionem doctrinamque Evangelicam, ita, ut baptisma Joannis nihil fuerit aliud, quam ipsius prædicatio: & præceptum Domini Matt. xxviii. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes, &c.* nihil sonet aliud, quam, *Ite, predicate, docete, imbuite fide*: hac enim interpretatione præmissa facilius viam sibi sterni prævidit Socinus ad negandam baptismi necessitatem, atque ad asserendum, quod baptizari aqua idem sit, ac fidem Christi palam testari, quod vel usitata baptismatis ceremonia fieri potest, vel alia qualicunque ratione. Ne itaque hunc errorem, unde promanant pestifera alia dogmata, absque infixotheta prætermittamus, hoc in loco demonstrandum est turpiter Socinum allucinari, cum absurdo, ac plane inusitato sensu unum idemque esse contendit doctrinam, atque baptismum. Ac primum cedo, qui profanorum, sacrorumque Scriptorum acceperit baptismi vocabulum in alio sensu, quam ad immersionem, intinctionem, abluitionemque signandam, ac baptisterium, quam ad demonstrandum tinctorium in cellis frigidariis, aut caldariis constructum, vel locum illum, in quo regenerationis lavacrum administratur. Cum vero nos passim Socinus objurget, propterea quod interdum spreto litterali sensu ex Patrum testimoniis requirimus Scripturarum intelligentiam, cur modo ipse cudat e proprio cerebro tam absurdam significationem vocabulorum, communi planissimaque rejecta? Deinde si baptismus Joannis idem erat, ac illius doctrina; quomodo Jerosolymitæ baptizabantur ab

illo in Jordanis flumine? Marci 1. 5. Quomodo idem Joannes ait 10. 8. *Ego baptizavi vos aqua?* Præterea Joannem ipsum baptizasse in *Ænnon*, juxta *Salim*, quia aquæ multæ erant illic, & baptizabantur, legitur Joan. cap. 111. 23. Quamvis ergo Joannes prædicaret pœnitentiam, & hæc etiam culpam abluat, abeatque cum exteriori lavacro quamdam analogiam; baptismum tamen Joannis non fuisse ritum ac ceremoniam ab ejus prædicatione distinctam nemo dicet, qui audacter negare velit aquam esse aquam, Jordanem Jordanem, rivos rivos, idest, qui insanus non sit, ac delirus.

Idem evincitur ex persona Christi, qui Matth. 111. 13. Marci 1. 9. Lucæ 111. 21. *baptizatus est a Joanne*: neque dici potest eo sensu baptizatus, quasi imbutus doctrina, non tinctus aqua; enimvero Marcus eo loci inquit, *Baptizatus est a Joanne, in Jordane, & statim ascendens de aqua*, &c. ac Matthæus notat principio Joannem obstitisse ne Dominum tingeret, mirabundus, ac dicens, *Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me?* sed tamen ad Christi responsionem acquiescisse: quare non Baptista Dominum, sed Dominus Baptistam docuit. Quis enim dixerit Unigenitum, qui est in sinu Patris, a famulo rudimenta accepisse? Baptismus ergo non est doctrina; quoniam etiam Salvator, qui doctrinam habet a Patre, Joan. vii. 16. baptismum accepit a servo. Præterea dicitur quidem Christus baptizasse, Joannis 111. 22. sed non per se id, communiter saltem, peregit, scribente eodem Evangelista proximo cap. 14. 2. *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus*; quo demonstratum est Apostolos fuisse ministros Christi, & hunc longe præstantiorem Joanne, qui propria manu tingebat, ut in libro de Baptismo animadvertit Tertullianus. At Jesum omnes proprio ore docuisse testatur historia Evangeliorum universa: ac ideo baptizare, ac docere diversum sonant; cum per se non baptizet, qui per se docet. Ad hæc nisi baptismus aliquid sit a doctrina distinctum, cum Dominus ait discipulis Mat. xxviii. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos*, & Marci xvi. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*, non rhetoricam locutionem adhibuisset, ut inquit Socinus, sed insulsam, ac puerilem *ταυτολογία*: dixisset enim, *docete, & docete: qui crediderit, & crediderit*. Ex iisdem quoque locis constat gentes prius docendas, postea credituras, deinde tingendas baptisate; & consequenter doctrina præcedens fidem non est baptismus, qui fidem subsequitur.

Confirmatur eadem veritas ex doctrina, ge-
nisque Apostolorum. Etenim Paulus 1. ad Corinth. 1. 16. 17. ait, *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare*; & cum plurimos docuerit, affirmat se baptizasse tantum Cri-

spum, Cajum, & Stephanæ domum: quod sane falsum esset, si inter baptizare & evangelizare nullum interesset discrimen. In Actis quoque Apostolicis 11. 38. dictum a Petro quibusdam jam credentibus, & compunctis corde, *Baptizetur unusquisque vestrum*: & viii. 12. legitur, *Cum ergo credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres*. En aperte baptismus fidem, ideoque Evangelii doctrinam ac prædicationem subsequitur. Eodem capite versu 36. Eunuchus, cui Philippus evangelizaverat Jesum, cum venisset ad quamdam aquam, ait: *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* His forte reponet Socinus in Baptismo aquæ profiteri Neophytos fidem Christi. Verissimum id est; symbolum enim recitant, ipsaque baptismi forma continet sanctæ Trinitatis invocationem: verum nec baptizari est fidem utcumque profiteri, sed aqua tingi, vel mergi in remissionem peccatorum.

Hinc Socinianorum permulti tenent præcipi revera in sacris literis baptismum verum ac proprium, & hunc retinendum esse, & perpetuo in Ecclesia servandum. Slichtingius enim in 1. ad Corinth. ad ea verba, *Aut in nomine Pauli baptizati estis*, inquit: *Docemur etiam hoc Apostoli loco, Baptismi ritum in Ecclesia retinendum esse, quo sciant omnes in cujus nomen initiati sint*. Wolchellius lib. vi. de vera Rel. cap. 6. ait utique baptismum esse publicum Christianæ professionis symbolum, sed, *per intinctionem in aquam*: & Ludovicus Wolzogenius in cap. xxviii. Matth. v. 19. scribit, *Baptismus esse medium, quo Apostoli uti debebant ad faciendos discipulos: inter Judeos quoque fuisse receptum, ut qui ex Paganismo in Judaicam religionem transibant, aqua baptizarentur, quo signo profitebantur, quod sicut sordes corporis aqua abluuntur, ita ipsi quoque conversi ad Deum velint omnem idololatriam abjicere: hunc ritum præcepto Christi servandum in omnibus fidem in ipsum susipientibus: Baptismi nomen per synecdochen partis prædicationem quidem Evangelii complecti, sed signare etiam ritum illum a Christo præscriptum, & qui prædicationem Evangelii consequi debet*. Hæc VVolzogenius: in quibus licet illud absurdissimum sit, quod cum Socino asserit baptismum aquæ esse nudam ceremoniam, qua palam fidem Christi testamur, agnoscit tamen ceremoniam ipsam ab Evangelica doctrina distinctam, & in Ecclesia Christi institutione servandam.

At opponit Socinus: Apostolus ad Galatas 111. 27. ait: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Ad Hebr. vi. 1. 2. *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrina*,
impe-

impositionis manuum, &c. Petrus etiam Epist. 1. cap. 111. 21. *Quod vos, inquit, nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.* Ex quibus verbis perspicuum est Petrum baptismatis nomine, non aquæ baptismum intellexisse, sed aliud omnino baptismi genus, doctrinam scilicet Evangelicam.

Verum nescio quid sibi velit hisce testimoniis Socinus. Nam prioris loci apertissima est expositio, eos scilicet, qui baptizantur, exuere veterem hominem, & induere novum, *qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis*, ut ait idem Apostolus ad Ephes. 1v. 24. quare citata verba commonstrant salutarem effectum baptismi, idest, abolitionem peccati, & spiritus renovationem. Christum enim induere, juxta Paulinam phrasim, est Christo sanctitate & justitia conformem fieri, ad Rom. xiii. 14. Recte Chrysostomus Tom. 2. in Paulum pag. 1006. *Etenim si Christus est filius Dei, tu vero illum induisti, in illum per similitudinem transformatus es, &c.* *ἐν γὰρ Χριστὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸν αὐτὸν ἐκδιδύσκει τὸν υἱόν, πρὸς αὐτὸν ἀπομοιώνεις, &c.* Hinc nos recte de Sacramentorum efficacia sentientes, baptismum supra cum Patribus appellavimus, *Indumentum justitiæ, & ignominie velamen*. In Epistola autem ad Hebræos non ait Apostolus baptismum esse doctrinam, sed non opus esse, ut jam Christiana fide imbutis tradat catechumenorum rudimenta, inter quæ est doctrina baptismati. Quod autem baptismatum plurali numero dictum sit, parum refert; nec est cur Socinus oggerat baptismum aquæ esse unum: nam & una est doctrina, quam ipse putat esse baptismum; quamquam vel cum Theodoreto dicimus Apostolum baptismata dixisse numero multitudinis, quia plures baptismi gratiam consequuntur; vel quia non solum aquæ baptismus datur, sed etiam sanguinis, & flaminis; vel quia cum exteriori merfione conjuncta est interior animæ purgatio, vel ob alias causas, de quibus Estius in Paulum. Petrus denique, ut dictum est præcedenti libro cap. 19. ait nos salvos fieri per baptismum, non quatenus corpus tangit, sed quatenus virtutem habet abluendi peccatum, removetque animi bene sibi conscii trepidationem; vel quatenus baptizati fide, & abrenunciatione Sataræ, de qua in baptismo interrogantur, disponuntur ad gratiam, æternamque salutem adipiscuntur. Audiamus, quæso, Jonam Slichtingium Socinianum in hunc locum, apud Antonium Van Dale in Hist. Baptismi pag. 371. *Utitur autem Apostolus interrogationis voce, qua alludit ad interrogationem in baptismo fieri solitam, qua baptizati interrogabantur an peccatis omnibus renunciarent.* Et infra: *Conscientia bona est bene sibi conscire, nullius sibi mali*

conscium esse. Hæc in baptizatis erat. Nam præteritorum omnium criminum reatu per baptismum erant soluti, eodem & baptismi Sacramento semet ad omnem in posterum justitiam, ac vitæ puritatem obstrinxerant. Postremo missis exterorum interpretationibus, bonæ conscientie interrogatio, de qua Petrus, est contractus ille, quem baptizati cum Deo ineunt, & quem sincero corde ad salutem capeffendam servare debent; habent enim Græci pro interrogatione, *ἐπερώτημα*, stipulationem: & præclare quadrat in hunc locum illud Ambrosii de Myst. cap. 11. num. 5. *Repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti Diabolo & operibus ejus, mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus. Tenetur vox tua, non in tumultu mortuorum, sed in libro viventium.*

Hæc postrema responsio expeditior est ad evitandam illam fiduciam hæreticorum, quam Slichtingius citato loco appellat Græco vocabulo *παρρησία*, *parrhesiam*, idest, libertatem loquendi ex rei evidentia fluentem, & ob quam hæretici alii putant baptismatum quemque teneri ad credendum sibi remissa esse peccata, ea firmitudine, qua credimus articulos fidei; autumantes ob hanc specialem fiduciam, quam vocant *fidem divinarum promissionum*, dici baptismum a Patribus *sigillum fidei*, sive *fidei obsignationem*. Verum, præterquamquod dictum alibi fidem, per quam justificamur, non esse confidentiam hanc a Novatoribus temere, impudenterque jactatam; etiam Catholici appellant Baptismum cum Tridentinis Patr. sess. vi. cap. 7. *Sacramentum fidei, sine qua nulla unquam contingit justificatio*: sed docent fidem istam, quæ justificationis exordium est, illam esse, quæ concipitur ex auditu, & qua credimus vera esse quæ divinitus revelata atque promissa sunt. Atque hoc sensu inquit Tertullianus de Pœnit. cap. 6. *Lavacrum istud obsignatio est fidei*: quem locum perperam heterodoxi objectant; cum Tertullianus ibidem fidem istam cum salutari timore conjungat, subjiciens, *Audientis intinellio est metus integer.* Et infra: *Itaque audientes optare intinellionem, non presumere oportet. Qui enim optat, honorat; qui presumit, superbit. In illo verecundia, in isto petulantia apparet. Ille satagit, hic negligit. Ille mereri cupit, at hic ut debitum sibi repro-mittit. Ille sumit, hic invadit. Quem censeas digniorem, nisi emendatiorem, quem emendatiorem, nisi timidiorem?* At contra specialis illa hæreticorum fides nequit Deum timere tanquam judicem, ut fatentur Monhemius, alique Hæretici, solum timorem, quo Deus honoratur ut Pater, non timetur tanquam peccatorum vindex, probantes, a nobis alibi refutati, & in Opere de hoc argumento cap. v. a Joanne Hefselio Lovaniensi. Basilius quoque vocat baptis-

mum *sigillum fidei*; sed statim addit, hanc fidem esse confessionem Deitatis; ait enim τὸ βάπτισμα σφραγὶς τῆς πίστεως, ἡ δὲ πίστις θεότητος συγκατάδεσις, πισεῦσαι γὰρ δεῖ πρότερον, ἔπειτα τῷ βαπτίσματι ἐπισφραγίσασθαι. τὸ δὲ βάπτισμα ἡμῶν ἐστὶ κατὰ τὴν κυρίως παράδοσιν, εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, Tom. 2. pag. 84. idest, *Baptismus est sigillum fidei, fides vero Deitatis confessio*. Nam credere prius oportet, ac postea baptismate obsignari. *Baptismus vero noster est secundum Domini traditionem, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Idem tradunt antiquiores Patres; inter quos Martyr Justinus ait illos duci ad aquam & regenerari, ὅσοι ἂν περὶ αὐτῶν καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆς πνεύματος καὶ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι ἔπος δύνασθαι ὑποχρῆνται: *Quicumque persuasi fuerint & crediderint vera esse quæ a nobis docentur ac predicantur*. Immo ex Actis Apostolicis cap. 11. 41. ubi legitur baptizatos, qui Petro evangelizanti crediderunt, *Qui ergo receperunt sermonem ejus baptizati sunt*, & cap. viii. 37. ubi Eunuchus petenti baptismum ait Philippus, *Si credis ex toto corde*, & ille respondit, *Credo filium Dei esse Jesum Christum*; necnon ex præmissis baptismati catechesibus, symbolique formulis, de quibus loquitur universa Ecclesiasticarum rerum historia, constat non alia ratione baptismum dictum *Sacramentum fidei*, nisi ob Trinitatis & Incarnationis Dominicæ professionem. Consentientem habeo Hugonem Grotium, qui in cap. 28. Matth. pag. 289. scribit: *Et tales quidem fuere fidei interrogationes, aut primis temporibus, aut proxime primis: quarum respectu βάπτισμα Basilio & aliis dicitur σφραγὶς τῆς πίστεως*. *Fidei obsignatio Tertulliano de Penitentia*. Facebant ergo Novatores alii, qui Tertulliani & Basilii auctoritate contendunt baptismum esse *Sacramentum fidei illius specialis*, in cerebro hæreticorum confictæ.

Ex his omnibus constat rejiciendas esse traditas ab hæreticis definitiones baptismatis, siue dixeris cum Calvino, *Baptismus esse signum initiationis, quo cooptamur in Ecclesiæ societatem*, siue cum Melanchthone, *signum quo Deus nobiscum agit, & recipit in gratiam*, siue cum Episcopo, & VVolchelio, *publicum Christianæ professionis signum & tesseram*: quæ definitiones omnes eo collineant, ut vel negent Sacramenti novæ legis efficientiam, vel inhærentem gratiam & spiritalem regenerationem, vel ipsius baptismatis necessitatem; adeoque satis superque ex primo, & decimonono capite præcedentis libri latens in hisce flosculis venenum deprehenditur. Nos itaque Baptismum definiendum existimamus cum Catechismo Romano P. 11. cap. 2, §. *Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam, in verbo: quæ definitio cum baptismi proprietatem, tum*

materiam formamque demonstrat. Etenim baptismum *Sacramentum* esse, & spiritualis gratiæ signum sensibile, quæ ratio unicuique Sacramento inest, nobiscum consentiunt hæretici. Esse autem *Sacramentum regenerationis*, idest, quo conscripti cum Christo in mortem, renascimur, & innovamur, constat ex verbis Christi Joan. 111. 5. & Pauli ad Tit. superius recitatis, nec non ex Augustino, qui baptismum appellat *Sacramentum regenerationis spiritualis, & salutis æternæ*, Tract. xv. in Joan. lib. 1. de Peccat. merit. & remis. cap. 24. in 11. adversus Cresconium cap. 13. & in vi. contra Julian. cap. 2. & 4. *Aquam* vero esse baptismatis *materiam* constat ex sacris literis, & Patribus, ex dictis contra Socinum; & in sequentibus confirmabitur. In verbo pariter sitam Sacramenti *formam* diximus præcedenti libro cap. 9. quod singillatim de baptismo affirmat Apostolus ad Ephes. v. 26. & Augustinus Tract. lxxx. in Joan. num. 3. Verba, quæ baptismi constituunt *formam*, sunt sanctæ Trinitatis invocatio: unde nonnulli id etiam exprimunt in definitione baptismi, perspicuitatis gratia; sed non opus est, ut singula in rerum definitionibus accuratissime describantur, modo innotescat ipsarum rerum, quæ definiuntur, natura. Tenenda est igitur allata baptismatis definitio.

Restat, ut de origine baptismi nonnulla dicantur. Profanarum quoque Gentium antiquam fuisse consuetudinem, ut initiandi toto corpore abluerentur, contendit Grotius in Matth. pag. 286. ex Libanio, Lampridio, ex Comædia Eupolidis, ex Horatii Scholiaste, necnon ex Clemente Alexandrino, ac Tertulliano. Certum est per lavacrum initiatos Isis ac Mithræ cultores, tinctosque Ethnicos ludis Apollinaribus, & Pelusiis. Addit plura Spencerus Volumine 2. de legibus Hebr. dissert. 3. sect. 1. cap. 2. ubi etiam probare nititur lustrationes Judaicas e Gentium ritibus fuisse traductas. Atque ex Hebræorum more derivasse baptismum Christianorum opinantur præcitati hæretici, Grotius, VVolzogenius, Lightfootus, haud dissentientibus aliquibus Catholicorum.

Momenta horum sunt, quod etiam Hebræis baptismus fuerit symbolum initiationis, quo Ethnici in Judæorum Ecclesiam adscisciebantur; idque probant primo, ex quo Jacob Patriarcha Gen. xxxv. priusquam Bethel conscenderet, convocata domo sua ait: *Abjicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra*: quo in loco Abenezra verbum מְטַהֲרִים, et mundamini, interpretatur de ablutione corporis. Afferunt deinde testimonium Maimonidis, qui lib. Issure Biah, parech 13. scribit triplici ritu Israelitas in fœdus intrasse, circumcisione, baptismo, & oblatione: circumcisionis usum fuisse in Ægypto, Exod. xii. 48. Baptismum in deserto ante datam legem, Exodi

xix. 10. oblationem postea, Exodi xxiv. 5. addit pro masculis necessariam fuisse cum baptismo circumcisionem, pro feminis vero baptismum tantum, ac sacrificium: neminem factum profelytum, receptumque in fœdus, nisi circumcissus esset, & baptizatus; circumcissum vero, & non baptizatum, ex profelytorum expunctum numero. Producent & Thalmud Babylonicum in lib. Jevamoth, ubi legitur baptizandos duntaxat Ethnicos, nec tingendum filium Ethnicæ mulieris, si gravida facta fuerit jam profelyta. Denique animadvertunt Phariseos ita interrogasse Baptistam, *Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?* Joan. 1. 25. non quærentes de usu baptismatis, sed de auctoritate. Cum itaque apud Judæos consuetum fuerit, ut Gentes mersione initiarentur; ex Hebræorum ritibus, inquirunt, promanavit Christianorum baptismus.

Ut dicam de his quod sentio, negari non potest etiam apud idololatrias fuisse in usu baptismata, ac lustrationem, de quibus Plutarchus in Indæ, Virgilius Æneid. iv. Tacitus Annalium xv. 44. Scæchus noster in Myrothecis p. 2. pag. 75. alique a Joanne Spencero collecti. At cum Gentiles non solum corpora abluerent, verum etiam templa, simulacra, mactandas pecudes, vestes, idque non semel, sed frequentissime, & quotiescunque sacra instituerent; Gentilium lustrationes non erant eo sensu initiationes, quasi his profanæ religioni nomen darent; sed purificationes quædam superstitiosis quandoque peractæ ritibus, quibus arbitrabantur se digniores esse, qui ad aras accederent, & sacris operarentur. Atque hinc Tibullus lib. 11. Eleg. 1. cecinit,

*Castæ placent superis: pura cum veste venite,
Et manibus puris sumite fontis aquam:*

& Livius lib. xli. *Omnis præfatio sacrorum*, inquit, *eos, qui non sunt puri manus, sacris arceat.* Fuerunt ergo apud Ethnicos baptismata ac mersiones ritus potius, & ceremoniæ, quam initiationes mysteriorum.

Apud Judæos vero per circumcisionem, non per baptismum, Ethnici in fœdus deducebantur; vereorque, ne oppositum hæretici quidam commenti sint, ut inde facilius persuadeant, baptismum necessarium quidem esse tamquam symbolum professionis Christianæ venientibus e cœtu Gentilium, non autem procreatis e Christianis parentibus; quemadmodum necessarius erat apud Judæos, sed non ex Hebræorum gente, aut e profelytis, generatis: quare opinionem illam, quæ & baptismi necessitatem evertit, & hunc in sola fidei professione constituit, opportune in rem suam amplexatus est cum heterodoxis aliis callidas VVolzogenius. At Judæos sola circumcisione, non

baptismo, deductos in fœdus, liquet ex eo, quod nullibi legatur fuisse olim lustrationem *signum fœderis*; ut de præcisione præputii xvii. Genesis. Constat præterea apud Judæos lustrationes non fuisse singulare quoddam initiationis symbolum, sed ritum, ac ceremoniam communem, qua utebantur Pontifices, Levitæ, profani, semini illi, leprosi, alique omnes, vel ob contractam immunditiam, vel ob reverentiam sacrorum. Non est autem myterium initiationis id, quod aliud ab initiatione, & communem, frequentissimumque habet usum. Addo sententiam Rabbiorum esse in Gemara tit. Jabimoth cap. 4. *eum, qui circumcissus fuerit, nec baptizatus, tamquam profelytum habendum esse, quoniam circumcissi quidem, at non baptizati fuerunt Patres*: idem dicit Rab. Eliezer ab ipsomet Lightfooto laudatus in Horis Hebr. pag. 266. Addo etiam inverisimile non esse, quod baptismus superadditus fuerit a quibusdam Hebræis circumcisioni, ut discriminarentur a Samaritanis, ut ex Raf Alphes demonstrat VWilhelmus Schichardus apud Anton. Vandale, Hist. Baptism. pag. 342. Josephus insuper lib. xiii. Antiq. cap. 9. alius 17. narrans quomodo in expeditione Hircani Idumæorum gens adscita fuerit inter Judæos, ait admisisse circumcisionem, ac spondisse se in ceteris servaturum Hebræorum leges, nulla facta mentione baptismatis: *Illi vero, inquit, patriæ amore tum circumcisionem admiserunt, tum vitam in ceteris similiter ac Judæi agere sustinuerunt.* Rursus lustrationes Judæorum institutas, non ad initiationem & in symbolum fœderis, sed ad emundationem carnis, & purgationem labis, quæ vel contactu cadaverum, vel aliis modis, etiam ab initiatis contrahitur, haud obscure innuit Apostolus ad Hebr. ix. 13. Postremo circumcisio, quæ signum fœderis est, non solum necessaria erat Judæis genere, sed etiam emptitiis, alienigenis, ac profelytis omnibus. Si ergo ex traditione Rabbiorum baptismus ortus ex Judæis, aut ex profelytis necessarius non erat; nec erat signum fœderis, ac myterium initiationis.

Ex his soluta manent argumenta Lightfooti, aliorumque. Ad primum enim dicimus præcepisse Jacobum domui suæ, ut mundaretur, non quod ablutio esset initiationis Sacramentum, sed ob reverentiam loci, ad quem debebat ascendere, *sive ob pollutionem occisorum, quæ contrectaverat*, ut inquirunt Rabbi Samuel, & Jonathan. Ad alterum dicimus aut Maimonidem errare, aut intelligendum de ritu superaddito baptismati a Judæis, ut discriminarentur ab aliis gentibus, quæ pariter circumcidebantur. Ad tertium liquet ex dictis, Gemaram ineptiis, oppositisque sententiis scaterere, nec alia de causa Ethnicos baptizatos a Judæis, quam ob immunditiei expiationem. Ad ultimum constat eos, qui confluebant ad baptis-

num Joannis, fuisse jam initiatos, & in Ecclesiam Judæorum adscitos; ideoque non erat baptismus ipse initiationis mysticum, sed ceremonialis purgatio; de qua mirari non poterant Pharisei, qui optime noverant a Judæis lustrationes quam-sæpissime adhiberi, & qui eas præ ceteris repetebant.

Consequitur tandem ex dictis, Baptismum Christianorum nihil habere commune, præter aquæ elementum, cum mersionibus Judæorum, eo quod apud nos Baptismus est Sacramentum, quo cooptamur in Christi Ecclesiam: unus est, non multiplex; eoque non tantum tinguntur Gentes, quæ ex cultu idolorum convertuntur ad Christum, sed etiam filii baptizatorum. Prætereane in baptismo nostro præscriptum est tempus; nec aqua conspersa cineribus vitulæ, qualem in asper-sionibus suis adhibuisse Judæos constat ex libro Num. xix. 9. Aqua denique Christiani baptismatis nullam vim habet, nisi consecrata sit verbo: consecrata autem non ad emundationem carnis ex sui institutione valet, sed ad spiritus innovationem. Falluntur ergo, qui ex Hebræorum lustrationibus baptismum nostrum derivant.

C A P U T II.

De Baptismo Joannis.

POSTEAQUAM dixi de lustrationibus Gentium & purificationibus Hebræorum, & ostendi ab iis plurimum discrepare Baptismum Christi; per-tractandum mihi est de lavacro Joannis, & in-quirendum an saltem istud sit cum Christiano baptismo confundendum. Joannis ergo baptismum hæreticorum quidam nimis deprimunt, alii nimium extollunt, reliqui perverse explicant. Deprimunt Sociniani, ac præsertim in Institutione Germ. cap. 30. Orostodius, nullum in eo divinum mandatum agnoscens: quod nos etiam sentire, falso scribit disput. viii. de Baptismo Gerardus Vossius. Nimium vero baptismum Joannis attollunt, qui ei tribuunt eandem, ac baptismo Christi, efficaciam, ex eo, ut opinor, capite, quod putent Sacramenta nihil esse aliud, quam Dei oppignorationem, & sigilla doctrinæ, nul-lumque excepta fide agnoscat instrumentum justitiæ: idque de mersione Joannis sentiunt Melan-chthon contra Anabaptistas, Calvinus in iv. In-siit. xv. 17. Brentius in iii. Luca, Magdebur-genses Centur. i. lib. i. cap. 4. Theodorus Beza in Acta, xix. 4. Vossius præcitata disput. & alii. Perverse denique de Baptismo Joannis loquun-tur, qui cum illud a baptismo Christi distinguant, nullam tamen differentie rationem tradunt, præ-ter accidentariam temporis, personarum, mersionis, ac fidei, nulla facta effectus mentione. Ge-rat se in hunc modum Joannes Lightfootus in

cap. 3. Matth. ubi ait, Baptismo Joannis nullum ab una religione in aliam traductum, Judæosque illo imbutos doctrina Evangelica, ut fide in Messiam, & pœnitentia, ad Christum recipien-dum essent paratiores; cum Apostoli Judæos ba-ptizantes, Christi, qui advenerat, fidem promo-verent, Gentibus vero etiam Trinitatem annun-tiarent: quæ omnia, utut speciosa videantur, baptismi nostri differentiam, quæ in vi regene-rationis sita est, silentio prætereunt alto. Vindi-canda ergo mihi est baptismi Joannis dignitas, de-monstrandum illius a baptismo Christi discrimen, istiusque discriminis potissima ratio as-signanda.

PROP. I. Baptismus Joannis cælestis fuit, idest, institutus divino instinctu, & Mosaicis etiam mersionibus excellentior.

Id primum non obscure indicat historia Evan-gelica; Matthæi quippe xxi. 25. Christus inter-ro-gavit principes Sacerdotum: *Baptismus Joannis unde erat? e celo an ex hominibus?* Ut si re-spondissent, *De celo*, quod veritas postulabat, cur ergo, Dominus intulisset, ei non credidistis, qui de me tam apertum, præclarumque perhibuit testimonium? Idque optime versuti homines sunt assecuti, tacite ad Christi interrogationem submur-murantes, *Si dixerimus e celo, dicet nobis: Qua-re ergo non credidistis illi?* Cælestis ergo erat, Domini testimonio, Joannis tinctio. II. Lucas iii. 2. testatur tunc Joannem venisse prædicando baptismum in regionem Jordanis, cum super il-lum *factum est verbum Domini*: quibus verbis, inquit Theophylactus, innuitur illum non teme-re, neque citra vocationem ad testificandum de Christo profectum, sed divino motum spiritu, pag. 323. *ἐκ αὐτοκλήτου ἡλθε μαρτυρῆσαι περὶ χριστοῦ, ἀλλὰ δὲ αἰῶν κινούμενος πνεύματι*. III. Idem Joannes sic loquitur apud cognominem Evangelistam, i. 33. *Qui misit me baptizare in aqua*, satis commonstrans se divino mandato baptizandi mu-nus obuisse.

Fuisse autem baptismum Joannis præstantiorem purificationibus Legalibus probat egregie Cyrillus lib. i. in Joannem cap. i. p. 157. ex quo cum veteres ceremoniæ Christum prænuntiarent, & mersiones legis gratiam promitterent futuro qui-dem, sed incomperito tempore conferendam; baptismum Joannis Christo proximum erat, docebat-que præparationem quandam, & rudimentum per-fectionis. Animadvertit eo loci Doctor eximius contentionem ortam inter discipulos Joannis cum Judæis nonnullis. de qua Joan. iii. 25. in hoc versatam, quod illi baptismum suspicientes magistri sui, purificationes legales oppugnare viderentur. II. Sanctus Basilius lib. de Baptismo Tom. i. pag. 647. his verbis baptismum Joannis præfert purificationibus legis: *Baptismus itaque per Moy-sen traditus, primum peccatorum differentiam* reser-

reservavit; non enim quævis peccata remissionis gratiam assequabantur. Deinde vero & differentia sacrificia exigebat. Purificationem studiose petebat. Impurum & maculatum aliquando, reliquis separabat: dierum & horarum observantiam statuebat; & tunc baptismus illis, a quibus accipiebatur, quasi quedam purificationis erat obsequatio. Joannis vero baptisma multis modis excelluit. Nullam enim prorsus faciebat peccatorum differentiam: nullum exigebat sacrificiorum discrimen. Purificationem studiose non efflagitabat, nec dierum aut horarum habebat observantiam, nec ulla prorsus facta dilatione, per gratiam Dei & Christi ipsius, simul ac accesserat quis, & peccata sua, quantacunque & qualiacunque fuissent, confessus fuerat, in Jordanis flumine baptizabatur, & confestim peccatorum remissionem accipiebat. At de hoc loco, quo abutuntur hæretici hunc baptismum æquiparantes baptismi Christi, dicam iterum: nam hæc tantum ad confutationem Orostodii.

PROP. II. Multiplici titulo Joannis baptisma discrepabat a baptismo Redemptoris.

Primam autem rationem discriminis quidam in eo statuunt, quod revera baptismus Joannis non fuerit Sacramentum, nisi quatenus Sacramenti nomen ampla significatione accipitur pro signo quolibet mystico: in qua sententia est S. Thomas 3. p. q. 38. art. 1. Nititur vero hæc opinio duplici momento, quorum unum est, Sacramentum esse signum permanens, cum baptismus Joannis exiguo temporis perduraverit intervallo: alterum, vi sua mundasse duntaxat corpus, ut S. Thomas inquit art. proximo ad 1. Sed diluæ videntur hæ rationes; prior namque e temporis diuturnitate petita, omnino Sacramento extranea est: altera probat tantum, baptisma Joannis fuisse, ut erant veteres ritus, egenum, infirmumque elementum. Nec inverisimile est beatum Thomam appellasse baptismum illum *Sacramentale* potius, quam *Sacramentum*, habita ratione effectus, qui erat *parare viam Domino*, & ad baptismum Christi disponere, non spectata ratione generica Sacramentorum. Quare posse illud baptisma dici Sacramentum, non repugnant Thomistæ duo hujus ævi percelebres, Auctor de Re Sacram. lib. 2. q. v. cap. 1. §. 4. & Thomas Vincentius Monelia differt. de Annis Christi cap. v. num. 13. Verum, si *Sacramentum* dicas, si *Sacramentale*, in hoc differt a baptismo Christi, quod sicut legis vetera Sacramenta, precursorio quodam, & præfiguratorio fungebatur officio, ut inquit S. Pater de unico baptismo contra Petil. cap. 7. num. 9. ac præterea, quod Joannes baptisma ipsum accepit *certe dispensationis gratia, non diu mansurum, sed quantum satis esset ad parandam viam Domino*, ut idem Augustinus scribit contra Donatistas lib. v. cap. 9. num. 10. Ex quo autem baptisma Joannis haud

diu perseveraverit, quod non fuit Dominus, ne hoc unum, quo ipse baptizat, indigere præcedenti altero videretur, ut in sequenti num. 11. ait Oppugnator Donatistarum, consequitur etiam baptismum Joannis proprie ad hanc Legem minime pertinuisse, sed fuisse medium quoddam inter novam, & veterem, unius finem, alteriusque initia commonstrans.

Petit alia differentie ratio a formula baptismi: baptismus quippe Joannis verborum expertus fuit, inquit Ludovicus Habert de Baptismo cap. 1. q. 9. & Cardinalis Gotti dub. 1. §. 2. post Bellarminum lib. 1. de Baptismo cap. 20. Reponit Vossius cit. disp. num. 8. verisimiliorem esse sententiam eorum, qui dicunt Joannem usum hac, similive forma, *Baptizo te in nomine venturi Messie*, & hanc esse sententiam Ambrosii lib. 1. de Spir. S. cap. 2. Hieronymi in cap. 3. Joelis, Scholasticorum quorundam, & quæ colligitur ex Act. xix. 4. At fallitur Vossius. Nam Ambrosius ibidem num. 41. eo sensu docet Joannem baptizasse *in adventantis Jesu nomine*, quatenus Christum predicabat; negatque eos, qui ignorabant esse Spiritum sanctum, sed baptismi Joannis tincti fuerant, de quibus Act. xix. 2. *baptismum in Christi nomine* accepisse, cum non credidissent in Spiritum Christi, quem prædicabat Baptista. Idem scribit Hieronymus in Joelem Tom. 111. pag. 1359. ubi de fide in Spiritum sanctum instituit sermonem. Ex Actis vero colliges tantum, Joannem baptizasse baptismi poenitentiae, *in eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent*: quæ verba ad Joannis prædicationem spectant, non ad formulam elementum aquæ determinantem. Salva ergo Marsilii, Paludani, Aletis, aliorumque sententia, subscribo Suarezio Tom. 2. in 3. p. disp. 25. Lorino in Acta pag. 773. aliisque negantibus Joannem usum in baptismo verborum forma. Ducor autem momentis hujusmodi. Primum Scriptura de hac formula silet, ac Patres, ut diximus, in alio loquuntur sensu: nec est, cur opponas cum laudato Suarezio Augustinum in libro quæst. novi Testam. q. 29. spurio, & jure in appendicem 2. p. Tom. 111. ablegato. Deinde in baptismo collato Jesu adhibitam formulam negant Paludanus ipse, ac Marsilius, immo & Gerardus Vossius; tametsi nescio quam aliam formulam excogitaverit in iv. dist. 2. Palacius. Præterea necessum non erat verbo consecrari materiam nullius in ordine ad gratiam producendam efficientiæ. Addunt quidam, etiam tincto Domino baptismum Joannis perdurasse, quod inferunt ex Joannis iv. 2. At puto eo loci sermonem esse de baptismo Christi, primo quia S. Pater lib. v. de Baptismo num. 11. scribit, *Dominus*, postquam Joannis baptismo tinctus est, *ultra illud perseverare non fuit*: ad hæc, quia apud Joannem cap. 4. legitur Jesum bapti-

baptizasse, *quamquam non baptizaret ipse, sed discipuli ejus*; quod recte Augustinus Tract. xv. in Joannem num. 3. ita conciliat, *Baptizabat enim, quia ipse mundabat; non baptizabat, quia non ipse tingeat*. At baptismus datus discipulorum Christi ministerio, & cui ipse Christus, ut Augustinus ait, *præbebat adjutorium majestatis*, regenerationis Sacramentum est. Imbelle est itaque argumentum postremum, petatum ex duratione baptismi Joannis; qui sane si perstitisset baptizato Domino, debebat mutari ea formula, *Baptizo te in nomine venturi Messie*. Ceterum hac etiam forma concessa baptismati Præcursoris, adhuc consequitur ex ea maximum a baptismo Christi discrimen. Enimvero lavacrum administratum *in nomine Messie venturi* pollicebatur gratiam, non eam conferebat; datum vero *in nomine Christi advenientis*, proximam redemptionem, non consummatam perfectamque præferebat: hi autem, qui baptizantur *in Christi nomine*, quem jam mortuum, sepultumque, ac redivivum firmissime credunt, complete redemptionis fructum, ac præsentem regenerationis percipiunt gratiam. Tandem non in Christi nomine tantum, sed sub sanctæ Trinitatis invocatione Dominicum baptismum confertur: mentiturque splendidissime Vossius, scribens etiam Joannem *in nomine Trinitatis* baptizasse. Si id enim verum est, quomodo nonnulli tincti Joannis baptismate ignorabant Spiritum Sanctum, Act. xix. 2. ? Præclare Hieronymus in Joelem loco cit. *In actibus Apostolorum, qui baptizati erant baptismate Joannis in eum qui venturus erat, hoc est, in nomine Domini Jesu: quia responderunt Paulo interroganti, Sed ne si sit quidem Spiritus sanctus novimus, iterum baptizantur, imo verum baptismum accipiunt; quia sine Spiritu sancto, & mysterio Trinitatis, quicquid in unum, aut alteram personam accipitur, imperfectum est*. Sive ergo baptismus Joannis fuerit in aqua, & non in verbo, sive non fuerit in verbo fidei, idest, cum sanctæ Trinitatis invocatione; a baptismate Christi plurimum discrepavit, fuitque in hujus comparatione admodum imperfectus.

Probo denique differentiarum rationes, quas attulit Lightfootus; non enim sum talis ingenii, qui erumpentem ex ore impiorum veritatem, tanquam margaritam in stercore, audeam pedibus conculcare. Joannis baptismus sese circa Jordanis regionem continuit, ac neminem ex falsa religione deduxit in veram: at baptismus Christi etiam ad Gentes pertransiit, easque de regione umbræ mortis in lucem Evangelicæ veritatis pertraxit. Habuit etiam Præcursoris lavacrum speciem pristinæ severitatis, cum præscriberet immersionem illam, quam Judæorum quidam tollere studuerunt gratia scæminarum Galilæarum; inunctio autem Christi id genus immersionis ne-

cessario non exigit. In his homini hæretico assentior. In eo etiam assero præstare baptismum Domini baptismum Joannis, quod hic tingeret propriis manibus, ille ministerio discipulorum; unus adultos, ac pœnitentia expiandos, alter & parvulos originaria tantum labe pollutos: ad Christi demum baptismum accessit multitudo populorum frequentior, ita, ut ea res zelotypiæ causa fuerit discipulis Joannis, Joan. iii. 26. atque invidentiæ Pharisei Joan. iv. 1. Insuper & istud, quod discipuli Joannis turbati sint, & Pharisei populos confluentes ab baptismate Christi invidis, lividisque suspexerint oculis, argumento est baptismum Domini esse baptismate famuli longe præstantiorem; ut Tract. in Joannem xiii. num. 8. vidit Augustinus, & in Comment. pag. 175. Alexandria antistes Cyrillus.

PROP. III. In hoc etiam baptismus Christi præstat baptismum Joannis, quod ille majorem habeat efficaciam, valeatque ad ablutionem culpæ; quum iste vi sua conferret legalem tantum, corporeamque munditiam, remissionem vero peccatorum nonnisi ratione pœnitentiæ, fideique suscipientium.

Hanc utriusque baptismatis differentiam, quam negant hæretici, ne cogantur Sacramento Christi tribuere virtutem producendi gratiam, & ejurare male feriatum de Justificatione systema, probant argumenta prorsus invicta. I. Joannes Matth. iii. 11. inquit: *Ego quidem baptizo vos aqua in penitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni*. Hoc in loco Joannes discrimen istud statuit inter suum, & Christi baptismum, quod suus corpus tantum ablueret, & ad pœnitentiam excitaret: baptismus autem Christi pertingat animum, eumque gratia Spiritus sancti perfundat. Respondent hæretici baptismum Christi in Spiritu sancto fuisse cum in die Pentecostes apparuerunt in Apostolis dispersitæ lingue tamquam ignis, seditque Spiritus sanctus supra singulos eorum, Act. ii. 3. Id vero probant ex quo Matthæus ibi, necnon Lucas iii. 16. Spiritum simul, & ignem commemorant; & ex quo Dominus priusquam cælum ascenderet, ita Act. i. 5. Apostolos allocutus est, *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies*. Idem ait Petrus Act. xi. 16. Verum hæc responsio nullatenus vim præmissæ argumentationis infringit. Nam primo fatetur Joannem etiam ad effusionem Spiritus in linguis igneis intendisse animum; negamus de baptismum aquæ non esse pariter accipiendum, cum utrumque innuat dicens, *In Spiritu sancto, & igni*. Deinde si contendas, Spiritum sanctum & ignem ad unam effusionem Spiritus pertinere, ut sensus sit, *Ille baptizabit vos Spiritu sancto in linguis ignis elu-*

pro, quod non ignoro contendere in hunc locum Hugonem Grotium: igitur etiam Ioannis 111. 5. ea verba, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, in unum baptisma quadrabunt; & quemadmodum non sejungis energiam Spiritus a linguis igneis, ita separare non debes energiam ipsam a baptismo aquæ. Rursus de hoc etiam baptismo tradidere Patres, quod sit in Spiritu sancto, & igni, quatenus sicut aqua lebeti infusa & ad ignem appolita comburendi vim induit, ita, inquit Cyrillus in Joannem pag. 147. διὰ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργίας τὸ αἰσθητὸν ὕδωρ πρὸς θεῖαν εἰνὰ καὶ ἀρρήτων ἀνάσσει χεῖνται δύναμιν. Per spiritus efficacitatem sensibilis aqua ad divinam quandam & ineffabilem vim transformatur: quod pariter tradiderunt Theodorus Heracleotes, Macarius, alique apud Corderium in Catena Vol. 2. pa. 80. Insuper Ioannis scopus est humiliter significare suam a Christo discrepantiam; quam comprobatur ex comparatione utriusque baptismatis, quasi dicat, quemadmodum in aqua, qua ego baptizo, est sola exterior ablutio, & in aqua baptismatis Christi latet Spiritus sancti energia: ita in me nuda humanitas est, & præcursoris officium; in illo autem subest vestimento carnis majestas divinitatis, & Reparatoris auctoritas: ideoque profitetur baptismatis simplicitatem sui, inquit Chrysostomus Hom. xi. in Marth. pag. 104. nec illud quicquam amplius habere demonstrat, quam ut eos ad penitentiam duceret: non enim dicit in aqua remissionis, sed penitentia: tum deum ponit Christi baptismi ineffabilem donorum liberalitate cumulatam: τὸ εὐτελὲς τὸ βαπτίσματος τὸ αὐτὸ δαίς, καὶ δαΐς ὡς ὕδωρ πλεονέχει ἢ πρὸς μετένοian αὐτὸς ἀγαγὼν. ὃ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὕδαρ ἀφ' ἑσέως, ἀλλὰ μετενόας τὸδε καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ τῆς ἀφ' αὐτοῦ δωρεῆς γαμον. Præterea cum eo loci Ioannes comonitret Messæ dignitatem, dum ait huius baptizaturum in Spiritu sancto, & igni; videtur ignis nomine designare Messæ auctoritatem, qua in futuro sæculo probaturus est uniuscuiusque opus, & nomine Spiritus sancti tum energiam baptismalis aquæ, tum alia gratiarum charismata: ideoque inperite contendunt hæretici ex vocabulo ignis locutum Ioannem tantummodo de linguis igneis super Apostolos dispartitis: id vero animadvertit ingeniose citato loco Macarius, mihiq; videtur quadrare subjectis verbis, *Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*. Quare possunt verba Ioannis ad varia baptismatum genera accommodari, nullo tamen excluso, non baptismo aquæ, non effusionis Spiritus, non possemus conflagrationis. Tandem Ioannis 111. 5. illis verbis, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, aquæ vis regenerativa tribuitur, quam sane habere nequit absque Spiritus sancti virtute: unde Augustinus epist. 23. ad Bonifac. nunc. 28. num. 2.

de regeneratione scribit: *Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, solvens vinculum culpe, reconcilians bonum naturæ, regenerans hominem in uno Christo, ex uno Adam generatum*. Et Ammonius, Catena Græc. in Joan. pag. 89. *Aqua quidem corpus emundat, sed animam inaspectabilem Spiritus sanctificat. Et aqua matricis loco sumitur, Spiritus vero vice Dei effectoris. Aqua illa, quæ sensu percipitur, ad divinam quandam virtutem elevatur, omnesque quos contigerit sanctificat, utpote solo connotato a Spiritu diversa, cum sit eadem operatione τὰ ὕδαρ κατερίζει τὸ σῶμα, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀόρατον ἀγιάζει ψυχὴν. τὸ ὕδωρ ἐν πάξει μητρὸς λαμβάνεται, τὸ δὲ πνεῦμα ἐν πάξει τῷ διαπλάττοντος θεοῦ. τὸ αἰσθητὸν ὕδωρ πρὸς θεῖαν ἀνάσσει χεῖνται δύναμιν, καὶ ἀγιάζει τὸ ἐν δεξιᾷ γεννητὸν τὸ ὕδωρ ἐπινοοῖ μόνον διαφύειν ἔχει πρὸς τὸ πνεῦμα, ἐπεὶ τὰυτὸν ἐστὶ τῇ ἐνεργίᾳ*. Similia Chrysostomus hom. xlii. in Ioan. pag. 127. & Cyrillus Alexandrinus supralaudatus. Vide præcedentis libri caput xix. prop. 5. Nullibi tam magnifica de baptismo Ioannis scripta leguntur. II. Præcitata verba, *Nisi qui renatus*, &c probationem aliam suppeditant. Iis enim respondit Dominus Nicodemo interroganti quomodo potest homo iterato introire in matris uterum, & renasci; quod mirum non esse inquit Salvator, cum ipse locutus sit de regeneratione spiritus, non carnis: ac propterea addidit, *Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu spiritus est*. Animum advertas. Homo semel gignitur carne in utero matris, & ideo nequit carne renasci, atque una est carnis natiuitas ex Adam: ergo semel regeneratur homo baptismo, & ideo baptisma repeti nequit, sed unum est Sacramentum regenerationis in Christo. Istud vero non est baptismus Ioannis, quo tingi semel, iterumque Iudæi poterant; & post quem novimus plures tinctos fuisse baptismo Christi: non erat ergo baptismus Ioannis Sacramentum regenerationis, ut est baptismus Domini. Iam natus sum de Adam, inquit Augustinus Tract. xi. in Ioan. num. 6. non me potest iterum generare Adam: iam natus sum de Christo, non me potest iterum generare Christus. Quomodo uterus non potest repeti, ita nec baptismus. III. Validum petitur argumentum ex Act. xix. ubi legimus Paulum iterum baptizasse baptismo Christi quosdam discipulos Ephesi, qui dixerunt se baptizatos in Ioannis baptismo, versu 3. Si uterque baptismus idem est, cur illum Apostolus interavit, maxime cum nefas sit baptismum rite collatum repetere? Quæro itaque, ait Augustinus lib. v. contra Donatistas cap. x. num. 12. quæro itaque, si baptismo Ioannis peccata dimittebantur, quid amplius præstare potuit baptismus Christi eis, quos Apostolus Paulus post baptismum Ioannis voluit baptizari? & seq. num.

13. Quæ igitur causa est, nisi quia baptisma, quod illos iussit Paulus accipere, non hoc erat quod per Joannem dabatur? Non una est ad hanc decretoriam argumentationem hæreticorum responsio. Calvinus lib. iv. Instit. xv. 18. ait, *Quid sibi volunt ea verba, Baptizati sunt in nomine Jesu? Quidam interpretantur tantum sincera doctrina eruditos a Paulo fuisse: sed simplicius intelligere malim, baptismum Spiritus sancti, hoc est gratias Spiritus visibiles per manuum impositionem datas: quas baptismi nomine significari non novum est.* At inepta supra quam dici potest hæc responsio Calvinii. Et quantum ad aliorum opinionem de doctrina, liquet ex præced. cap. id clere purum putum Socinianismum. Quod vero addit baptismi nomine designari in Actis impositionem manuum, principio auctore etiam Vossio num. 29. adversatur sententiæ omnium antiquorum, si excipias Optatum, & Interpretem Ambrosiastem in Paulum; cum veteres scripserint vere ab Apostolis rebaptizatos, qui antea rite a Joanne baptizati fuerant. Deinde eo loci narrat Lucas Paulum denuo baptizatis imposuisse manus, actionem hanc a tingendi ministerio sejungens: *Baptizati sunt, inquit, in nomine Domini Jesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.* Constat quoque lex Act. cap. viii. 17. manuum impositionem fuisse munus Apostolicum longe a baptismo diversum. Præter hæc, quum nomen Pauli occurrat versu 6. *Cum imposuisset illis manus Paulus, non versu præcedenti; Baptizati sunt;* atque aliunde constet non fuisse consuetudinem Pauli baptizare, probabile admodum est, alium baptizasse, ac Paulum manus imposuisse. *Baptizati erant ab alio Christiano,* inquit Grotius pag. 637. Quomodo ergo baptismus, & collatio Spiritus sancti per manuum impositionem idem sunt, si hæc duo sejunctis ministeriis distincti viri perfecerunt? Repudiata responsione Calvinii aliam excogitavit Philippus Marnixius, laudatus a Theodoro Beza in Acta pag. 353. eaque utuntur idem Beza, Schmiddius pag. 913. Drusius Tom. vii. Crit. Sacr. pag. 349. & alii. Inquiunt ergo, illa verba, *His auditis baptizati sunt,* non esse Lucæ narrantis rebaptizationem eorum, qui baptizati fuerunt a Joanne, sed esse verba Pauli significantis, quod etiam Joannes baptizabat in nomine Christi: etenim, ajunt, extat Græce ἀνούσαντες δὲ ἰσπανισθῆναι, ubi particula δὲ adversativa est, & respondens particulæ μὲν, in versu 4. *Ἰωάννης μὲν ἰσπανισθε βαπτισμα μετάνοιας.* Joannes quidem baptizavit baptismo penitentiae. Verum hæc responsio præmissa Calviniana deterior est. Ac primo consentiunt hæretici illam antiquis omnibus adversari: unde rejicienda est tamquam commentum Marnixii. Inquit Vossius n. xxxiii. pag. 288. *Nam sententia illa, quæ μὲν, & δὲ,*

ad Pauli sententiam refert, atque inde statuit semel duntaxat fuisse baptizatos, admodum novella est; quippe nata, me nato. Præterea infirmum est admodum argumentum depromptum ex duabus illis particulis, quas certum est perraro adversativas esse, & a Græcis euphoniae gratia cuilibet fere periodo inferi; neque opus est afferamus exempla, cum in ipso Actorum libro a primo versu, ac deinceps, frequenter se prodant. Insuper Versiones omnes, quas vide in Polyglottis Walt. Tom. V. pag. 592. dum illarum particularum interpretationem omittunt, aperte refellunt singularem Marnixii commentationem. Rursus si præcitata verba sunt Pauli, cum ipse baptizatos a Joanne alloqueretur, uti dixerat, *In quo baptizati estis,* ita prosecutus fuisset, *His auditis baptizati fuistis,* non in tertia persona, *Baptizati sunt.* Tandem Grotius hæc de ea opinione scribit: *His auditis, nempe illi ad quos Paulus loquebatur: sunt enim hæc Lucæ verba.* Sic accepere Latinus, Syrus, Arabs, & veteres omnes ante Marnixium. Hujus repudiata responsione, aliam excogitavit Gerardus Vossius num. 27. quam puto subtiliorem. Ait litteratus ille, post institutum a Domino baptismum Joannis fuisse antiquatum & illegitimum, eos autem, qui baptizati iterum sunt apud Ephesum; suscepisse baptismum Joannis ab aliquo ejus discipulo, post introductum baptismum Domini, & exclusum baptismum servi, quæ est sententia Optati Milevitani lib. v. de Schism. Donatist. num. v. pag. 85. Verum neque hæc sententia præsidio esse potest hæreticis. Enim vero Optatus ibidem præmiserat, *Quamvis alterum fuerat baptismum Joannis, & alterum sit Christi. Baptisma Joannis ante legem pro pleno voluit esse, quod non erat plenum.* Rursus Optatus oppugnat Donatistas rebaptizantes, & oppugnantes quod iterum baptizati sint jam baptizati a Joanne Act. xix. quem locum urgent quoque posteriores Anabaptistæ: quos contra efficax est argumentum Optati docentis non esse comparandos rebaptizatos post baptismum Joannis cum rebaptizatis post baptismum Christi, siue dicas baptismum Joannis, & baptismum Christi fuisse diversos; siue dicas baptismum Joannis exclusum instituto Christiano. Quicquid præterea sit de mente Optati; incredibile est Joannem ministrasse baptismum jam exclusum, & eliminatum, atque inter tot millia, quæ baptizavit Petrus Act. ii. 41. nullum fuisse tinctum a Joanne, ad quem venisse, ut baptizaretur, omnem Judæam, etiam publicanos, narrant Matthæus iii. 5. Marcus, i. 5. Lucas iii. 12. Ad hæc Paulus ibidem docuit, cur necessum foret baptismum reſecti: nec ait, Ideo baptizemini, quia recipistis baptismum jam exclusum, sed ideo, quia Joannes baptizavit baptismum penitentiae, ostendens parvi momenti fuisse baptismum Joannis, neque enim dixit

dixit, remissionis fuisse, sed penitentiae, inquit pag. 144. Oecumenius ἐντεῦθεν δὲ δεικνύται ὅτι ἀτέλει ἢ τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. ἢ γὰρ εἶπεν ἀφ' ἑσέως, ἀλλὰ μετανοίας: & cum ceteris Latinorum Tertullianus de Baptismo cap. x. In Actis Apostolorum invenimus, quoniam qui Joannis baptismum habebant, non accepissent Spiritum sanctum, quem ne auditu quidem noverant: ergo non erat caeleste quod caelestia non exhibebat, &c. Explosis itaque commentationibus hæreticorum, concludendum est cum Augustino lib. de Unit. Eccles. cap. xxi. n. 52. Non erat unus baptismus qui dabatur a Joanne, & qui dabatur a Paulo.

Deinde probatur thesis ex canone primo de Baptismo Conc. Trid. sess. vii. Si quis dixerit baptismum Joannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi, anathema sit. Subirascitur Vossius n. 23. Tridentinis Patribus dicens longe alium eis fuisse spiritum, quam Augustino; qui non anathema dicit iis, qui dissentirent, sed negat se cum iis velle pugnaciter contendere; vidit enim sanctissimus Antistes, etsi hic erret aliquis, non periclitari salutem, non convelli fidem, non lædi pietatem. Papæ, quam insigniter! Ubinam illud asserit Augustinus? In v. libro de Baptismo cap. x. n. 12. ubi ait: Tamen ne quisque contendat, etiam in baptismo Joannis dimissa esse peccata, sed aliquam ampliore sanctificationem eis, quos jussit Paulus denuo baptizari, per baptismum Christi esse collatam, non ago pugnaciter. Atqui hæc, Vossi, nequaquam canon Tridentino adversantur; non enim sacrosancta Tridentina Synodus dixit anathema iis, qui assererent etiam baptismum Joannis peccata fuisse dimissa: minime; anathema in eos intorsit, qui baptismum Joannis, & Christi unum dicunt, sive utrique eandem attribuunt efficaciam. At si ve dixeris Baptismo Joannis non dimissa peccata, quod non inficiaberis eodem loco adserere absque hæsitacione Augustinum; si ve dixeris aliquam ampliore sanctificationem per baptismum Christi collatam, negas baptismum Christi & Joannis esse unum, eandemque habere efficaciam. Igitur si ve unum, si ve alterum affirmes, id est, si ve quod Augustinus tenet, si ve quod non vult in disputationem pugnaciter trahere, probare debes Tridentina Synodi definitionem. Rursus in hoc etiam Tridentinorum Patrum debes commendare prudentiam, quod id de quo Augustinus agere noluit pugnaciter, præcitato canone non exptesserint, tati id tantum ad fidem pertinere, quod maximum sit inter utrumque baptismum, Joannis, & Christi, discrimen. Fatentur enim Catholici quidam Theologi fidem non convelli, si dicatur Joannis baptismo dimissa fuisse peccata, modo fiat ut baptismum differentia; quamquam verissime teneant ferme omnes baptismum Præcursoris aut non diluisse peccata, aut si diluit, id non

præstitisse baptismatis energia, ex opere operato. Postremo miserrimum hæretici hominis subterfugium censendum est, quod dum Augustinus gratis illud concedit, quo etiam admissio causa cadunt Donatistæ ibidem exagitati, arripit inde occasionem oppugnandi quod Augustinus absolute pronuntiat, Baptismo Joannis non dimittebantur peccata, dimittebantur vero Domini baptismo.

Iam vero ad Patrum traditionem progrediar, qua in re brevis ero, tum quia permulti hæcenus fuerunt producti, tum quia ingenue Vossius num. 16. pag. 285. scribit, Multos Patrum ejus, ac Bellarminus voluit, sententia fuisse agnoscimus. Itaque præter Tertullianum, Chrysostomum, Augustinum, Cyrillum Alexandrinum, & Oecumenium prælaudatos, Auctor qq. ad Orthodoxos inter Opera Iustini, quæst. xxxvii. pag. 413. ait, τὸ βάπτισμα Ἰωάννου προῖκον ἢ ἐὺαγγελίου πᾶσι χάριτος, Baptismus Joannis proæmium fuit Evangelii gratie; paucisque interjectis scribit dimissa peccata, non vi hujus baptismatis, sed, διὰ μετανοίας τε καὶ πίστεως τοῦ Χριστοῦ, per penitentiam, & per fidem Christi. Idem scribit Cyrillus Hierosolym. Catech. 3. Basilus de Spiritu sancto cap. xv. Tom. 2. pag. 178. Illinc cognoscitur, inquit, quantum inter eam gratiam, quæ a Spiritu proficiscitur, & baptismum eum, qui aqua tantum constabat, sit discriminis, quod Joannes quidem baptizavit aqua, Dominus autem meus, Jesus Christus, in Spiritu sancto; ἐτι κακεῖθεν τῆς ἀπο τοῦ πνεύματος χάριτος. πρὸς τὸ εὖ ὑδάτι βάπτισμα γινώσκον τὸ διάφορον. ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ἐν ὕδατι. ὁ δὲ κύριος μὲν Ἰησοῦς Χριστὸς πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Vide quæ de hoc libro scripti Vol. 1. pag. 224. Gregorius Nazianzenus Orat. in sancta lumina xxxix. pag. 634. Baptizavit (inquit) etiam Joannes, non jam ille quidem Judæico more, sed etiam ad penitentiam, nondum tamen prorsus spiritualiter. Nec enim addit, in Spiritu. Baptizat quoque Jesu, sed in Spiritu. Quod quidem perfectum numerisque omnibus absolutum baptismum reddit. Εὐβαπτισὲν καὶ Ἰωάννης ἐκ ἐτι μὲν Ἰουδαϊκῶς. ὅγῃ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετανοίαν. οὕτω δὲ ἔχον πνευματικῶς, ὃ γὰρ προσίδῃσι τὸ ἐν πνεύματι. βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλὰ ἐν πνεύματι. τέτο ἡ τελειότης, &c. Hieronymus adversus Luciferianos Tom. 4. pag. 293. Audi quid Scriptura doceant: Joannis baptismum non tam peccata dimittit, quam penitentia baptismum fuit, in peccatorum remissionem, id est, futuram remissionem, quæ esset postea per sanctificationem Christi subsequutura. Gregorius M. lib. 1. in Evang. Hom. vii. num. 3. Joannes inquit; non Spiritus, sed aqua baptizat; quia peccata solvere non valens, baptizato unum corpora per aquam lavat, sed tamen mentem per veniam non lavat. Denique Theophylactus in Evang. ita loquitur Joannis ore, pag. 19. meum baptismum non

dat spirituales gratiam, sed neque peccatorum remissionem. τὸ μὲν ἑμὸν βάπτισμα ἔδιδωκε πνευματικὴν χάριν, ἔδεδωκε γὰρ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Producam porremo loco & exteriorum testimonia. Primum, cum Dominus baptismum instituit, Judæorum aliqui cum discipulis Ioannis discipulantes, præter sententiam, atque inviti fateri coacti sunt longe præstantius esse Christi baptismum; inquit Cyrillus in Joan. Tom. iv. pag. 175. expendens quæ narrantur Ioan. iii. 25. & iv. 1. ἐπὶ τὴν γνώμην, χωρεῖσι, καὶ ἀκούτες πλὴν δὲ καλλίον εἶναι λέγοντες πρὸς διὰ Χριστοῦ λεγόμενον βάπτισμα. II. Iosephus lib. xviii. Antiq. cap. vii. nunc. v. n. 2. de Ioanne, ejusque baptismo scribit: Deo enim ita acceptum in lavacrum agebat, cum eo non ad expiationem criminum uterentur, sed ad corporis munditiam, ἔγω γὰρ καὶ τὸν βάπτιστον ἀπιδείκναι αὐτῷ παρῆσθαι, μὴ ἐπὶ τὸν ἁμαρτιῶν παραποσῆαι χρωμένων, ἀλλ' ἐφ' ἀγνεία τῷ σώματι. Citatur hoc testimonium Iosephi ab Origene lib. i. contra Celsum pag. edit. Cantab. 35. & ab Eusebio H. E. lib. i. cap. xi. pag. 29. nec est, qui illud in dubium hætenus revocaverit. III. Etiam hæretici veritatem hanc agnovere. De Vossio dictum supra, fateri multos Patres sentire nobiscum: adde in proxima quaest. contra Anabaptistas num. xxix. hæc subijcere: *Plurimi aqua tantum baptizasse Ioannem putant.* Grotius aperte amplectitur Catholicorum sententiam in Act. cap. xix. v. 4. Tom. 2. pag. 637. Quid? Ipse Lutherus in disputatione habita anno 1520. art. 2. ait: *Baptisma legis membra, vestes, vasa lavabat, figurante spiritu exteriorum operum sanctitatem, & legis velamen: baptisma Joannis, revelata facie legis, omnes peccato immergit, & avidos gratie facit: baptisma Christi peccato mersos, & avidos gratie educit, & novas creaturas facit. Ut baptisma legis penitentiam non præstabat, sed magis presumptionem, donec in baptisma Joannis desinebat: ita Joannis baptisma gratiam non præstabat, sed magis desperationem, donec ad baptismum Christi pertingeret.* Idem tradidisse Melancthonem in primis locis communibus animadvertit Cassander in Consult. ad art. ix. Confess. Augustanæ Tom. iv. Op. Grat. pag. 571. Cur ergo postea Melancthon, ejusque sectatores a sententia discesserunt? Nempe quoniam devexa est mendaciorum via, ac tumidorum hæreticorum sapientia per viam eandem incedit, *Commentisque suis ludificata ruit:*

inquit Prosper.

Diluenda remanent perpauca Acatholicorum objecta, videor enim mihi præcipua non percussisse tantum, sed & evulsiisse radicitus. Principio, inquit, satis liquet baptismum Ioannis & Christi convenire in causa efficiente principali, cum propositione prima dictum sit, illum quoque fuisse cælestem. Nec dici potest, quod reponunt Bel-

larminus de Baptismo cap. 20. & Maldonatus de Sacram. disp. 2. q. 3. baptismum Ioannis fuisse cælestem quantum ad institutionem, non quantum spectat ad effectum & ritum: oportet enim ritum & effectum Deo tribuere, si ipse Ioannem miserat ad tingendum aqua in remissionem peccatorum, ut legimus Ioan. i. 33. Convenit præterea uterque baptismus materia, quia utrobique tinctio facta est aqua. Conveniunt & in ratione formæ; nam videtur parum probabile Ioannem muta ceremonia fuisse contentum; si autem formula hac usus est, *Baptizo in nomine Messie venturi*, aut dumtaxat, *In nomine Christi*; hæc forma non est diversa ab ea, quam adhibuerunt discipuli ante passionem, atque, ut nonnulli & Schola docuere, etiam post passionem in baptizandis Iudæis. Tandem etiam in effectu convenit utrumque baptismum, aut effectus accipiat pro oblatione doctrinæ, aut pro remissione peccati. Nam si de doctrina sermo sit, etiam Ioannes annuntiabat Christum, dicens Ioan. i. 29. *Ece Agnus Dei &c.*, imo & Trinitas in ejus baptismo innotuit, cum baptizato Domino, *vox Patris audita est, & Spiritus sanctus in columba specie descendit*, Matth. iii. 16. & Lucæ iii. 22. De remissione autem peccati, sicuti Act. ii. 28. de baptismo Christi ait Petrus, *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum*, ita Marci i. 4. de baptismo Ioannis legitur: *Fuit Ioannes in deserto baptizans, & predicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum.* Eadem ergo ratione uterque baptismus peccata abluit.

Revera baptismum Joannis remissa fuisse peccata docent nonnulli Patres. Tenet primum locum Basilii, qui Orat. superius laudata de baptismo Tom. i. pag. 648. inquit: *Simul itaque accesserat quis, & peccata sua, quantacunque & qualiacunque fuissent, confessus fuerat; in Jordanis flumine baptizabatur, & confestim peccatorum remissionem accipiebat.* Ἀματε προσῆλτέ τις ἐξ ὑμῶν λέγων τὰς ἁμαρτίας, ὅσας ἤποι' ἐν, καὶ οἷς ἤποι' ἐν, καὶ ἐβαπτίζετο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, καὶ ἐνδὺς ἐλάμβανε τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Accedit Ambrosius, qui lib. de Spiritu sancto cap. 3. num. 41. ait: *Ioannes in remissionem peccatorum in advenientis Iesu, non in suo baptizabat nomine.* Ex quo loco Mag. sent. in iv. dist. 2. infert baptizatos a Joanne non fuisse rebaptizatos; si in Trinitatem crediderant, nec in ipso baptismum Joannis spem collocaverant, ac rebaptizatos tantum, qui Spiritum sanctum nesciebant, suamque spem in Joannis lavacro posuerant. Opponit Vossius & Prudentium, quem Cathemer. hymno vii. tribuisse baptismum Joannis remissionem peccatorum, affirmat quoque Jansenius Gandavensis in Concordia cap. xiii. pag. 99. Prudentii autem verba ista sunt:

*Hec ex lavacro labe dempta criminum
Ibant renati; non secus, quam si rudis
Auri recocta vena pulcrum splendet,
Micet metalli sive lux argentei,
Sudum polito praeitens purgamine.*

Quaedam sunt alia, sed levioris momenti; ut unum esse baptisma, auctore Apostolo ad Ephesios iv. 5. nec Joannem, nec ejus discipulos, nec Apostolos certe tinctos fuisse baptismo Christi: istum denique baptizatum, nobisque fore maximum solamen, ac decus, si eadem cum Redemptore nostro immersione abluamur; sed de his plura Bellarminus de Baptis. cap. 23.

Hæc tamen nullam ad catholicum dogma labefactandum vim habent. Ad primum enim respondemus duo in institutione aliqua spectari, instinctum, sive inspirationem atque mandatum, & potestatem virtutemque rei collatam. Si primum attendas, baptisus Joannis cælestis erat, quod nos adversus Orostodum statuimus: si spectes alterum, non cælestis erat, sed elementaris, corpus tantummodo tingens; & hanc tingendi vim habet utique Jordanis flumen a Deo, sed non primum collatam, dum misit Joannem baptizare; tunc inditam, cum initio temporis aquam fluidæ naturæ produxit. Id ante Bellarminum, & Maldonatum tradiderat S. Thomas 3. p. q. 38. art. 2. *Dicendum, quod in baptismo Joannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed a Deo, qui familiari Spiritus sancti revelatione Joannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine; quia nihil in illo baptismo efficiebatur quod homo facere non posset: unde non fuit a solo Deo, nisi in quantum Deus in homine operatur.* Ante beatum Thomam idem tradiderat Tertull. scribens lib. de Baptismo cap. 10. *divinum quidem eum baptismum fuisse, mandatu tamen, non potestate, quod & Joannem a Domino missum legimus in hoc munus; ceterum humanum conditione. Nihil enim cæleste prestabat, sed cælestibus præministrabat, penitentia scilicet præpositus.* Perperam ergo Vossius impetit Bellarmini & Maldonati responsa. In baptismo Joannis fuisse tinctionem nemo ignorat: defuisse formam supra ostendimus; quam si detrahas, *quid est aqua, nisi aqua?* inquit Augustinus Tract. 80. in Joan. n. 3. Nec proinde asserimus Joannem muta usum ceremonia, cum Christum annuntiasset, & ad penitentiam hortatum fuisse quos tingeat, sit certum: negamus hanc prædicationem, hortationemque appellandam sacramenti formam, quam in doctrina sitam esse aliud est hæreticorum figmentum jam altero libro dispunctum. Atque ut liberalis sim, & concedam Joannem adhibuisse formam fundendo elementum; baptizasse tamen

Berti Th. ol. Tom. VI.

sub invocatione Trinitatis falsum est penitus. Ridendus hic mihi est Vossius, qui id ex uno Magistro sent. in iv. dist. 3. probare nititur. Huc ne confugiunt, qui non solum Lombardum, verum & Scholasticos omnes, imo & Patrum traditiones rejiciunt? Sed & magister eo loci discipulos ante passionem baptizasse in nomine Trinitatis, scribit; baptismo Joannis baptizasse, non scribit: quinimo eo loci complectitur opinionem eorum, qui ajunt Christum instituisse baptismum in Jordane, quando baptizatus est a Joanne, ac propterea haud inverisimile putat Apostolos ante passionem baptizasse in nomine Trinitatis. Unus ergo eximendus est scrupulus de remissione peccatorum. Solet responderi, baptismo Joannis non dimissa peccata virtute baptismi, sed virtute penitentia; cum baptisus Christi eadem diluat propria vi, atque energia: quare baptisus Joannis dicitur *baptisus penitentia*, baptisus Christi *lavacrum regenerationis*: quæ responsio est fere communis, placuitque ex Reformatis Scriptoris etiam Regnerio Pedrinio in Matth. pag. 137. quod num. xi. cogitur Vossius conecquere. Tutatur autem sese responsio ista ab omni adversantium oppugnatione, modo verba ipsa, quæ opponuntur, attendas.

At mihi arridet responsio altera, quod baptisus Joannis erat in remissionem peccatorum proxime futuram per Christum, ad quem digne suscipiendum populus ad penitentiam voce Præcursoris excitabatur. De baptismo quippe Joannis non legimus, eo hominem renasci, regenerari, sepeliri in Christi mortem, ablui peccata, & cetera, quæ diximus cap. 1. de Christiano baptismo enuntiari; sed legimus tantum, *fuisse baptismum penitentia in remissionem peccatorum*: quorum verborum sensus est, Joannem prædicando & baptizando ad penitentiam fuisse exhortatum Judæos, ut pararent viam ei, qui adveniebat gratiam exhibens, baptizans in Spiritu sancto, & peccata dimittens: qua exhortatione, si qui penitentiam egit vehementem, hunc vi contritionis fideique caritati conjuncta justificatum, nequaquam repugno. Trahit me primum in hanc sententiam, quod Joannes non hortabatur ad penitentiam tanquam ad dispositionem baptismatis sui, ut Petrus Act. 11. 28. sed tanquam ad præparationem pro recipiendo Messia, dicens Matth. 11. 2. 3. *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum calorum. Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus*: atque dum Jesum vidit, Joan. 1. 29. 33. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Deinde sensum hunc innuit Paulus Act. xix. 4. de quo loco plura jam dixi: idque fatetur etiam Acatholicus Grotius. Præterea hæc fuit plurimorum Patrum sententia. Tertullianus, *Prædicabat baptismum penitentia* (inquit de Bapt. cap. 10.)

in remissionem delictorum, in futuram remissionem enuntiatur. Hieronymus in Joëlem supra laudatus, in futuram remissionem. Augustinus lib. v. de Bapt. cap. 10. in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitterentur peccata, re ipsa vero in Domini baptismo id fieret. Insuper cohæret cum his Patribus sententia aliorum, qui absolute negant baptismo Joannis dimissa peccata. Ad hæc idem sensisse Tridentinos Theologos auctor est lib. ix. Hist. cap. 7. Pallavicinus. Tenuisse denique sententiam istam Scholarum Angelum, satis liquet ex 3. p. q. 38. ad 2.

Excipiuntur, & explanantur utraque responsione, quæ obiciebantur ex Patribus, perpauca tamen, & quæ cum supra productis nequeant æquiparari. Si enim velis baptismo Joannis dimissa crimina vi tantummodo pœnitentiæ; hanc Basilium commemorat, nec Ambrosius, & Prudentius excludunt. Si responsionem præfers nostram; etsi fundandum non est, ut commonstretur omnes omnino veterum denegasse baptismo Joannis peccata fuisse dimissa: id enim ad fidem non spectat, ut supra monuimus; contendere poteris, neque Basilium habere nos adversarium. Quomodo enim adversarius, qui in libro de Spiritu sancto nobis quæ diximus præmonstravit? In loco autem, qui obijcitur, tria baptismata distinguit, unum Moïsis, alterum Joannis, tertium Christi. Primum, quod promittebat futurum Reparatorem, & conferebat solam munditiem legalem, appellat *obsignationem purificationis*, *ἐπισφράγισμον τῆς καθάρσεως*: alterum in quo Salvator prædicabatur adveniens, exhibebat *εὐδὸς τὴν ἀφεσιν*, *statim remissionem*: tribuebat tertium, reliqua superans, *τὴν ὑπερβαλὴν χάριτος*, *supereminentiam gratiæ*. Ne locus iste pugnet cum iis, quæ scripsit Basilium in lib. de Sp. S. interpreto ego particulam, *εὐδὸς*, *statim*, ac si idem valeat ac *quancitissime*, *quamprius*; ita, ut sensus sit, primum baptisma prænuntiabat remissionem aliquando futuram: alterum jam advenientem, ac statim obtinendam; tertium vero plenam, perfectamque largitur; Nonne hæc interpretatio optime Basilii scopo, verbisque collineat? Idem affirmandum de verbis Ambrosii: *Joannes*, inquit ille, *in remissionem peccatorum, in advenientis Jesu baptizabat nomine*, idest, in remissionem futuram. Quid arduum, absurdumque, si ita explicemus Ambrosium, qui Præf. in Psalmum xxxvii. Tom. 1. pag. 816. docet solum baptismum Christi conferre gratiam, baptismum vero pœnitentiæ incutere timorem suppliciorum? *Baptismus Joannis*, inquit, *oculus suppliciorum est*; *baptismus Christi oculus gratiarum*: & in Lucam lib. 2. numer. 78. pag. 1307. *Aqua corpus abluitur, Spiritu anima delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus; licet etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis adspiciat. Non enim aqua omnis ablutio; sed hæc*

inter se divisa esse non possunt; & ideo aliud fuit baptismus pœnitentiæ, aliud gratiæ est. Istud ex utroque, illud ex uno. Agit autem Ambrosius ibi de Joanne, & exponit ejus verba, ego vos aqua baptizo. Unus restat Prudentius. Et hunc possumus accipere de remissione in spe, & quæ lavacrum Joannis non comitaretur, sed consequeretur; nam cecinit eo in loco:

*Sed tincta postquam membra defecaverat,
Celo resurgens infuebat Spiritus.*

Si repugnes, unoque versu decertes, antitheton pangenet lib. 2. H. Evang. Arator:

*Nomine venturi Præcursor in orbe Joannes
Exhibuit baptismum suum, Dominoque paravit
Ipse viam, memorans cunctis baptismum futurum*

Post aliud, quod jure datur, quod Trina potestas

Illustrare solet.

Reliqua paucis expediam. Apostolus ad Ephesios scribens, eos monet, ut solliciti sint servare unitatem spiritus in vinculo pacis, iv. 3. ex quo eidem Domino se devoverint, eandem fidem fuerint amplexi, eodemque baptismo regenerati. Nil istic de Joannis baptismo. Etiam Joannem baptizatum a Christo affirmat Nazianzenus pag. 633. in Oratione xxxix. Idem scribit Sanctus Thomas cit. q. 38. ad 3. Vide Cardinalem Gotti Tom. xiii. pag. 156. Necesse tamen non erat, ut tingeretur baptismo novæ legis Præcursor, priusquam hæc obtingeret truncatus capite. Discipulos baptizatos baptismo Christi scribit Augustinus Ep. ad Seleucianam, nunc 265. num. 5. Baptizari Christus a Joanne voluit, ut Præcursoris ministerium probaret, ob quam rem & circumcisionem accepit: ut exinanitus in forma servi, & factus in similitudinem carnis peccati, simile cum peccatoribus susciperet signum; ut nobis præberet humilitatis exemplum; ut denique consecraret baptismi nostri elementum, de qua re infra. Lege S. Thomam 3. p. q. 38. art. 1. & 2. Suarezium Tom. 2. pag. 256. & Jansenium in Concordia cap. 14. At nobis, instituto salubriori remedio, quemadmodum nec carnis circumcisio, ita nec ablutio sola abstergens membra præscribitur: ac magis consolationis nostræ argumentum est, quod exclusum fuerit baptismus servi, quod institutum salubrius, quod regeneremur Spiritu sancto, & ex fonte levemur tanquam e Christi sepulcro ad spiritalem vitam renati. Hæc de baptismo Joannis: de quo agebat Cyrillus Tom. iv. pag. 156. Joannem apertissime suum a Christi baptismo alterum, ac longe imparem commonstrasse, quasi præsciis foret, exoriturus aliquos, qui præ mentis inopia dicere auderent, nullum esse prorsus eorum discrimen, *ὡς γὰρ ὁ ἁγίος ἐλπίδος ἡ μακαρία ἀνάδεχται*

πισθαι ποτε τὴς ἀποτολμῶντας ἐξ ἀνοίας εἰπεῖν
μυθρίαν ὅλως ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν πλὴν διαφορᾶν,
&c. Dignum cedro, & quo disertatio claudatur,
oraculum.

CAPUT III.

*Quando a Christo institutum sit Baptismatis
Sacramentum?*

VENIO ad Baptismum Christi, de quo pri-
mum inquiritur quando a Domino sit insti-
tutus. Arcessunt quidam baptismi originem ab eo
tempore, quando Christus Matth. xxviii. inquit
Apostolis, *Euntes docete omnes gentes, baptizan-
tes eos &c.* in qua sententia fuit Rupertus lib. 3.
in Joannem: nec ab ea recedunt qui cum Mel-
chiorre Cano lib. viii. de locis Th. cap. 5. te-
nent nunquam Apostolos ante Christi mortem
aliud, quam Joannis, administrasse baptismum.
Alii cum Scoto in iv. dist. 3. baptizasse Aposto-
los baptismum Christi ante hujus mortem haud ne-
gant, sed quo tempore baptismus sit institutus
ajunt omnino esse incertum: qua de re le-
gendus Mastrius Tom. iv. disp. 2. quaest. 1. Non-
nulli cum Alex. Alensi p. 3. de Sacram. q. viii.
membro 2. art. 3. distinguunt multiplicem ba-
ptismatis institutionem, unam, quam vocant
potentialem, cum Jesus baptizatus in Jordane
aquis vim regenerativam largitus est; *formalem*
alteram, cum ait Apostolis, *Ite, docete, &c.*
præscribens formam, *In nomine Patris, &c.* al-
teram quantum *ad finem*, dum ait Joan. 3. *Nisi
quis renatus, &c.* Quantum *ad effectum* quartam,
dum inquit Marc. ult. *Qui crediderit, & bapti-
zatus fuerit, &c.* Rursus institutum baptismum
ajunt quantum *ad efficaciam*, & *significationem*,
quando de Christi latere Joan. xix. exivit san-
guis, & aqua. Addunt & institutum *officialiter*,
cum Dominus misit discipulos binos & binos ad
prædicandum & baptizandum, Lucæ x. Aiebat de
Alensi Vossius disp. ix. thesi 1. *non dividere, vel
distinguere, sed concidere in minutias, ut bovem
solent molossi.* Permulti denique unum institutio-
nis tempus designant: quidam cum Estio dist. 3.
§. 11. quando Christus ait Nicodemo, *Nisi quis
renatus fuerit, &c.* Joannis iii. 5. quidam vero
quando in Jordane baptizatus est a Joanne. Te-
nent hanc postremam sententiam cum Magistro
in iv. dist. 111. ac S. Thoma 3. p. q. lxxv.
art. 2. Thomistæ, ac nostrates singuli; necnon
Bernardus Zane Episcopus Spalatensis in Orat.
habita in Cone. Lateran. V. an. 1512. Bellarmi-
nus lib. 1. de Bapt. c. 5. Suarez in præcitatum
art. quaestionis 66. Vasquez disp. 140. cap. 4.
atque ex recentioribus J. B. Du-Hamel, cap. 2.
Ludovicus Habert, cap. 1. q. 7. Boucat. dissert. 1.

art. 5. ac Tournely q. 3. art. 1. Ego quoque,
tametsi disquisitionem hanc parum necessariam ar-
bitror, scholæ morem gerens opinionem postre-
mam tanquam probabiliorem amplector.

PROP. I. Probabilius est baptismum a Chri-
sto fuisse institutum ante passionem, & quidem
dum baptizatus est a Joanne.

Demonstratur prior pars. 1. Joannis iii. 22.
& iv. 1. legitur etiam Jesum, ac discipulos ejus
baptizasse. Atqui non baptizarunt baptismum Joan-
nis; igitur baptizarunt baptismum Christi. Mino-
rem probō: ait eo loci Evangelista, *Quamquam
Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* Dicitur
ergo Christus baptizasse, ministrantibus discipulis
baptismum: ideoque hi Christi, non Joannis
baptisma administrabant; alioquin Joannes potius,
quam Christus diceretur per discipulos baptizasse.
Præclare S. P. Augustinus Tract. xv. in Joannem,
num. 3. *Baptizabat enim, quia ipse mundabat,
non baptizabat, quia non ipse tingebat. Præ-
bebant discipuli ministerium corporis, præbebat
ille adiutorium majestatis.* Et in Epist. ad Se-
leucianam 265. num. 5. *Ipsius enim erat baptismus
Sacramentum; ad discipulos autem baptizandi mi-
nisterium pertinebat.* Similia Cyrillus in Joan-
nem pag. 156. ubi etiam advertit, nunquam
Joannem baptizasse, *διὰ χειρὸς ἑτέρων, per alio-
rum manus.* Et Ammonius in Cat. Græcor. pag.
103. *Ceterum baptismum Evangelicum tradebat,
quod multum erat a Joannis baptismo diver-
sum: τὸ Εὐαγγελικὸν λοιπὸν παρέδιδε βάπτισμα,
ὅτε πολλὴν εἶχεν διαφορὰν πρὸς τὸ Ἰωάννη.*
Rursus Joannes de Christo prænuñtiaverat, Joan.
1. 33. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto;*
nec ullibi invenies Dominum Jesum aqua dunta-
taxat baptizasse. Cum igitur audis, *Jesus baptiza-
bat*, accipere debes, baptizabat Spiritu sancto.
Recte Augustinus cit. Tract. xv. num. 4. *Hic est
qui baptizat. Baptizat quidem Christus in Spiritu,
&c.* Rursus nullibi legimus eos, quos discipuli
Domini baptizarunt, fuisse iterum baptizatos, sicuti
Act. xix. 4. rebaptizatos novimus baptizatos baptismum
Joannis, utique, quod hi non essent tincti baptismate
Christi, ut præc. cap. dictum est. Baptizati ergo
a discipulis Domini, Christi baptismum recepe-
rant. *Quidam qui habebant baptismum Joannis
(inquit August. Tract. v. in Joan. num. 16.)
jussi sunt a Paulo baptizari, non enim habebant
baptisma Christi.* Et num. 18. *Dedit Judas, &
non baptizatum est post Judam, dedit Joannes, &
baptizatum est post Joannem, quia si datus est a
Juda Baptismus, Christi erat.* Ait Augustinus
contra Donatistas, quos imbelli peteret argumento,
si discipuli Domini dedissent baptismum Joannis. II.
Discipuli Joannis, cum audissent etiam Jesum
baptizare, *venerunt ad Joannem, & dixerunt ei:
Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu
testimonium perhibuisti, ecce baptizat, & omnes*

veniunt ad eum, Joann. 111. 26. Si Jesus, ejusque discipuli baptizassent baptismo Joannis, cur discipuli Joannis quaestionem movissent istam, dum ipsius honori cessisset, quod baptismo suo etiam Christi discipuli baptizarent? Vide Augustinum Tract. x111. num. 8. & Epist. xlv. ad Eleusium cap. v. num. 10. & Cyrillum in Joannem pag. 175. Addo Ammonium scribentem pag. 104. ideo confertim turbas ad baptismum Christi accurrisse, quoniam neque Joannis, neque discipulorum ejus baptismus Spiritum sanctum conferebat, ἔτε τὸ Ἰωάννης βάπτισμα, ἔτε τὸ τῶν μαθητῶν παρῆχε πνεῦμα ἅγιον: III. Joannis x111. 10. Christus discipulorum lavans pedes, inquit ad Petrum: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Petrus itaque ante passionem Christi baptismo, idest, aqua & Spiritu sancto fuerat ablutus. Perfecta enim mundatio, inquit Augustinus cit. Epist. 44. non in Joanne, sed in Domini baptismo est. Poterat quidem Petrus mundus esse eo tempore sine baptismo nondum quoslibet obstringente: sed tamen Augustini ratio persuit, tum quia baptismus perfectiorem contulisset munditiam: tum quia congruum erat, ne Apostoli Eucharistiam acciperent, & novae legis Sacerdotes constituerentur nondum baptizati, quod eo loci S. Pater animadvertit: tum demum quia revera Petrum fuisse a Domino baptizatum est vetus traditio, de qua vide Euthymium in Evangelia pag. 324. Evodius apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. pag. 134. & Acta ab Aemilio Sanctorio collecta Tom. vii. SS. Junii pag. 3. Atque haec de prima propositionis parte.

Alteram partem stabiliunt quae sequuntur. I. Si Dominus, ejusque discipuli dabant aliud a Joannis baptismo; atque, ut liquet ex Historia Evangelica, nunquam leguntur ante baptizatum Jesum baptizasse, id vero fecerunt Joanne adhuc superstitite, & initio Dominicae praedicationis: profecto videtur eo tempore, quo Christus ad Jordanem venit, baptismus ab eo consecratus & institutus, siquidem antea non erat, & posthac solemniter ministrabatur. II. Instituitur Sacramentum dum consecratur materia, & designatur verborum forma. At materiam baptismatis, idest, aquam fuisse a Domino in Jordane mundatam, sanctificatam, consecratam, concors est sanctorum Patrum sententia: quare S. Thomas q. 66. art. 2. inquit, Tunc videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum: hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus; unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum Sacramentum. Neque hanc probationem elidunt quae reponit Eftius cum antiquioribus, Christum contactu carnis suae ordinasse aquam ad regenerationem hominum, non ei regenerativam vim contulisse, aut quod ait Juenin, aquas Jordanis contactu quidem

Christi sanctificatas, non autem donatas fuisse sanctificandi virtute: oppositum quippe docent Patres, si perlegantur attente. Ambrosius enim lib. 2. in Lucam num. 83. pag. 1308. non solum ait, Baptizatus est ergo Dominus non mundari volens, sed mundare aquas, quae verba plures exscripserunt; sed ulterius addidit, ut ablute per carnem Christi, quae peccatum non cognovit, Baptismatis jus haberent, ut recte vidit S. Thomas q. 39. art. 1. Nazianzenus Orat. xxxix. pag. 633. inquit Christum accessisse ad baptismum, ut ipsum a quo baptizabatur afficeret sanctitate, ut in aqua veterem Adam sepeliret: Praesertim vero, & propter hoc Jordanem, quemadmodum ipse spiritus, & caro erat, ita spiritu perficiens, & aqua, πρὸ δὲ τούτων, καὶ διὰ τούτων Ἰορδάνην, ὥσπερ ἡν πνεῦμα καὶ σὰρξ, ἔτε πνεύματι τελειῶν καὶ ὕδατι. S. Maximus Taurinensis Hom. vi. de Epiph. Tom. vi. Bibl. PP. pag. 12. Christus, inquit, beati Joannis ministerio fluentis Jordanis benedictione proprii baptismatis consecravit: & infra, Baptizatur Filius in Jordane, Spiritus sanctificat Sacramentum, Pater aperit veritatem: ac seq. Hom. vii. Quod vero fluentis Jordanis baptizatur Iesus, aquae nostro baptismati consecrantur; ac rursus pag. 13. Baptizatur ego Iesus, non sibi, sed nobis: baptizatur non ut purificetur aquis, sed ut aquas ipse sanctificet: baptizatur novus homo, ut novi baptismatis constituat Sacramentum. Mitto sermonem 36. de Tempore inter Augustinianos, nunc in Appendice num. 135. Cyrillum in Symb. Graec. Tom. i. pag. 44. En aperte affirmant Patres Christum in Jordane non solum aquas sanctificasse suae carnis contactu, verum etiam eas perfecisse, ut haberent jus baptismatis, ut in earum absolutione adesset Spiritus sancti energia, ut nostro baptismati consecrarentur, ut novum institueretur baptisma: quid est autem donari sanctificationis virtute, si hoc non est? III. Aquas in Jordane vi regenerationis donatas antiquae etiam Liturgiae comonstrant. In vetusto Missali Gothico Gallicano edito a Cardinali Thomasio, & citato ab Edm. Martenio lib. 1. de Antiq. Rit. art. 18. pag. 169. in Benedict. Fontis Baptismalis legitur: Deus qui Jordanis fontem pro animarum salute sanctificasti: Item: sanctifica, Domine, hujus laticis undas, sicut sanctificasti fluentia Jordanis. In Graecorum Euchologio apud Jacobum Goarium in Officio Baptismatis pag. 350. habetur: Ut in eam (aquam) redemptionis gratia, benedictio Jordanis mittatur, Dominum precemur: ὑπὲρ τῆς κατὰ πνεῦμα αὐτῶ τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως εὐλογίαν τῆς ἰορδάνης, τῆς κυρίας δεινόμεν. Ubi male apposuit Goarius particulam Et, quae non apparet in Graeco, ita, ut benedictio Jordanis sit ipsa gratia regenerans. Hinc additur, Ut virtus purgativa supersubstantialis Trinitatis his aquis

aquis infideat, ὑμέτερά καταφύγεσθαι τοῖς ὕδα-
σι ταύταις τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερσίας τριά-
δος ἐνεργίαν. Pag. 353. Da ei redemptionis gra-
tiam, Jordanis benedictionem, Δὸς αὐτῷ τὴν
χάριν λυτρώσεως τὴν εὐλογίαν τῆς ἰορδάνης: ac
statim, Fac illam incorruptionis fontem, sanita-
tis donum, solutionem peccatorum, πρῖνον αὐτῷ
ἀφθαρσίας πηλὴν, ἀγιασμὸν δῶρον, ἀμαρτημα-
των λυτήριον. In Ordine baptismi apud Æthio-
pes, Tom. iv. vet. Bibl. Patrum pag. 47. qui
Ordo inscribitur Severo Patriarchæ Alexandrino,
O Deus, qui medio in Iordane baptizatus es a
Ioanne, & naturam aquarum sanctificasti, ad te
accedo, miserere mei: multum lava me Deus,
qui tanquam indigens baptizatus es in fluvio
Jordanis, & sanctificasti nobis baptismum apud
te. Infra: In baptismo suo sanctificavit nobis ba-
ptismum. Vide & Jos. Vicecom. lib. i. cap. xv.
pag. 36. In benedictione, qua utitur Romana Ec-
clesia in Sabbato sancto, id utique non exprimi-
tur; sed nota, Gulielmum Durandum in Rat.
Divin. Offic. lib. vi. cap. 82. pag. 237. anim-
advertere ea verba, Qui in te a Ioanne bap-
tizatus es, olim proxima fuisse illis, Qui te de
paradisi fonte manare fecit; cuius transpositionis
hanc ille rationem reddit: Quia gratia de para-
diso manans aquis in baptismo est infusa, unde
de baptismi gratia Ecclesia proficiens in quatuor
partes orbis dilatata est, quod quodammodo factum
est, quando Dominus baptizatus est a Ioanne,
quia tunc aquæ vim regenerativam susceperunt.
Postposita autem ea verba fuere, aut servata se-
rie historiarum sanctarum, aut auctoritate libri
Sacrament. Gregorii, Tom. iiii. pag. 72. edi-
tique a Thomasio pag. 83. At de priori illa lect.
etiam Prompt. Antiq. Liturg. Tom. iiii. pag.
52. Vim ergo regenerativam in Jordane collatam
aquis comprobant vetera quoque Ritualia. IV.
Possent & huc referri, quod in Ecclesiæ primor-
diis, tametsi aliquando tingerentur, ubi primum
aqua occurrisset, ut de Eunuchō Regina Candaci
narratur Act. Apost. vii. 36. præsertim
tamen mysterium illud peragebatur in fluviiis,
ut ex Walfrido Strabone lib. de reb. Eccl. cap.
26. & Honorio Augustodunensi lib. 3. de Gema-
ma animæ cap. 106. referunt Vicecomes lib. i.
cap. 4. Durantes lib. i. cap. 19. Martene lib. i.
art. 2. in Operibus, quæ præclari hi viri de
Antiquis Ecclesiæ ritibus ediderunt. Hujus autem
rei causam produciunt istam, quoniam, ut VVal-
fridus inquit, ipse Dominus noster Iesus Chri-
stus, ut in nobis idem consecraret lavacrum, in
Iordane baptizatus est a Ioanne. V. Nec tan-
tum materia, etiam forma baptismi in Jordane
designata est. Apparet, inquit August. Tract. vi.
in Joannem n. 5. manifestissima Trinitas, Pater
in voce, Filius in homine, Spiritus in columba:
In ista Trinitate missi sunt Apostoli. Ante Au-

gustinum Origenes Cat. Græc. pag. 45. Ἐν τῷ
ἰορδάνῃ ποταμῷ πεφανερώται τοῖς ἀνθρώποις ἡ
τριάς. εἰ γὰρ ὁ πατὴρ ἐμαρτύρησε, καὶ ὁ υἱὸς
ἦν ὁ μαρτυρούμενος, καὶ ὑποδεκνύον το πνεῦμα
τὸ ἅγιον, πῶς ἔ τριάς ἡ θεότης; videlicet, In
Jordanis fluvio manifestata est hominibus Trini-
tas. Si enim Pater testimonium dedit, & Filius
fuit de quo testimonium est datum, & qui ipsum
manifestavit, Spiritus sanctus, quomodo non Tri-
nitas divina? Ac in præcitato Æthiop. Ord. pag.
51. Fons vite apertus est baptismus, & Pater,
Filius, & Spiritus sanctus in sancta gratia sua.
Pater qui clamavit, Hic est filius meus dilectus,
& Filius qui inclinavit caput suum, & in eo
baptizatus est, & Spiritus sanctitatis qui in
specie columbæ volans descendit, & sanctificata
sunt flumina, & fontes omnes. VI. Denique &
effectus Baptismi tunc innotuit, dum cæli aper-
ti sunt, & Spiritus sanctus in columbæ specie
descendit. Recte Ephrem Syrus volum. 2. Cat.
Græc. pag. 85. Aperiantur autem cæli, quos
clausit Adam & sibi, & posteris: quamobrem?
ut discas etiam te baptizato hoc fieri, Deo ad
supernam patriam te vocante. Ἀνοίγονται δὲ
ὕψανοι, ὥς Ἀδάμ ἐκλείσεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετα-
αὐτόν. σῖνος ἐνεκεν; ἵνα μάθης. ὅτι καὶ σὺ βα-
πτίζ- μένους τὰ το γίνεταί πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα τε
θεῷ καλῶντος σε. Et infra, Super Iesum venit
Spiritus, ut ostendat super omnes fideles dum
baptizantur sese etiam venturam. Ἐπὶ τὸν Ἰη-
σοῦν ἦλθε τὸ πνεῦμα, ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ ἐπὶ πάν-
τας τὰς πίστες μέλλει ἐπιφύτῃν βαπτίζομενος.

Oppones: Præmissæ thesi sacrae literæ, Pa-
tres, & ipsa ratio adversantur: Et sacra quidem
literæ, nam cum Christus in Jordane baptizatus
est, baptismus servi suscepit nulla forma verborum
consecratum. Enimvero principio constat formam
baptismi nostri institutam, cum Dominus mittens
Apostolos ad prædicandum Matth. ult. inquit,
Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos
in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
Deinde constat ante Christi adscensionem datum
non fuisse Spiritum sanctum, Joan. vii. 39. Præ-
terea falsum est ante passionem collatum fuisse
baptisma Christi; nam a quo, & cui datum com-
miniscimur? A Christo? At ipse non baptizabat.
Apostolis? Hi vero Spiritu Sancto baptizandierant
post Christi discessum. Paulus insuper baptizatos
nos docet in morte Christi, ad Rom. vi. 3. ideo-
que nemo ante Christi passionem, ipsius baptismate
tinctus fuit. Ad hæc, si ante passionem institutum
velimus, cur non subscribimus Estio, qui institu-
tum arbitratur, dum Christus ait Nicodemo Jo-
annis iiii. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &
Spiritu sancto, &c.? Hæc enim verba de Baptis-
mo Christi Patres omnes exponunt. Constat etiam
ex Evangelica Hist. ibid. versu 22. post habitum
colloquium cum Nicodemo, venisse Iesum in ter-

ram Judæam, & baptizasse, *velut procedens*, inquit Eftius, *ad executionem institutionis factæ*. Hæc ex Scripturis. II. Quantum ad Patres attinet, Augustinus Tract. 120. in Joannem, num. 2. aliisque in locis ait Ecclesiæ Sacramenta profluxisse ex latere Christi, quando exivit inde *sanguis & aqua*: Joan. xix. 3. Quomodo ergo fuerat antea Sacramentum aquæ, idest, Baptismatis? Antiquior Tertullianus de Baptis. cap. 11. scribit: *Itaque tangebant discipuli ejus ut ministri, ut Joannes ante præcursor, eodem baptismo Joannis*. In eadem sententia, nemine contradicente, sunt Chrysostomus Hom. xxviii. in Joannem pag. 145. & ejus pedisequus Theophylactus in Evang. pag. 601. His connumerari potest Ambrosius scribens de Apostolis in Galilæa post Christi resurrectionem congregatis, lib. xxix. in Lucam num. 183. *Quibus docendi, & baptizandi tribuit potestatem*. Accedit Magnus Leo, qui Epistola iv. ad Episcopos per Siciliam constitutos, cap. 3. pag. 110. ait: *Posteaquam resurrexit a mortuis, discipulis suis; in quibus Præsules omnes Ecclesiarum docebantur, & formam, & potestatem tradidit baptizandi, dicens, Euntes ergo, &c. De quo utique eos etiam ante passionem potuisset instruere, nisi proprie voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione capisse*. III. His ratio suffragatur: Sacramenta enim suam ex Christi passione habent efficaciam, ideoque debent passionem illam supponere. Deinde Sacramentorum institutio legislatoris actus est: at in Jordane Christus non jurisdictionem exercuit, sed potius humilitatem. Denique, et si detur, in Jordane omnia, quæ in Christi baptismo peraguntur, præsignata fuisse, formam quoque, & effectum, id nequaquam sat est, ut illinc repetamus baptismatis institutionem: siquidem etiam Lucæ ix. in muliere peccatrice designatæ fuere partes omnes Sacramenti Pœnitentiæ, contritio in lacrymis, satisfactio in caritatis & humilitatis operibus, nec non forma in verbis a Christo prolatis, *Remittuntur tibi peccata tua*; & nihilominus Sacramentum Pœnitentiæ juxta Tridentinum, sess. xiv. cap. 1. fuit institutum, quando Christus post resurrectionem, Joan. xx. 22. in discipulos suos insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. Igitur neque e signis, quæ apparuerunt in Jordane, recte colligas tunc institutum fuisse baptismum.

His ad hunc respondeo modum. Ad primum dico ad institutionem Sacramenti necessarium non esse, ut dum instituitur, *forma* proferatur; sed sat est efficax determinatio, ut quando hæc materia cum tali verborum formula applicetur, vim habeat sanctificandi. Atque hinc Hugo Victorinus libro Erudit. Theologicæ Tract. v. ait in Jordane institutum baptismum, *quia ibi collata est aqua illa efficacia, ut quicumque postea mergeretur in*

nomine Trinitatis, consequeretur benedictionem. Utitur eadem ratione S. Thomas. Adde inverisimile nequaquam esse Christum in Jordane non solum accepisse baptismum, sed etiam baptizasse Joannem, & tunc consecratis aquis baptismum suum instituisse. Joanni quippe dicenti Mat. 111. 14. *Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me?* respondit Dominus, *Sine modo*; quasi diceret, Ego te consecratis aquis postmodum baptizabo. Certa a Domino baptizatum Joannem scribit præcitus Nazianzenus: & Hieronymus in cap. 111. Matth. Tom. iv. pag. 11. *Pulchre dixit, Sine modo, ut ostenderet Christum in aqua, & Joannem a Christo in spiritu baptizandum*: quæ verba accipi nequeunt de baptismate martyrii, quo postea Joannes baptizandus erat; hanc enim expositionem addit quoque Hieronymus, præmissa particula, *sive aliter*, qua innuit se aliquid novi dicturum. Ad hæc affirmo Christum occasione baptismatis sui, præsentibus discipulis *formam* tradidisse, qua ipsi tingerent, ad eamque comprobendam Patris testimonium, & speciem columbæ accessisse: nam id contigit Domino jam baptizato, & cum ascendisset de aqua, Matth. 111. 16. & Lucæ 111. 22., aut dum baptizaret Joannem, aut dum instituti a se baptismi rationem exponeret: atque iccirco Ambrosius lib. de Sacramentis cap. 5. num. 15. scribit Spiritum sanctum descendisse, *cum Dominus noster Jesus Christus formam baptismatis daret*, Tom. 2. pag. 352. Divinitus quoque revelatum fuit Sanctimoniali Ordinis nostri Veronicæ de Binasco, a Domino jam baptizato tinctum Joannem, Tom. 2. Bollan. pag. 908. Denique etsi in Jordane solus baptismus Joannis fuisset collatus, nullaque *forma* nostri baptismatis tradita; sufficit ad Sacramenti institutionem, ut *materia* determinata sit, & *forma* illa aperte commonstrata, quibus baptismus Christi esset suo tempore conferendus; unde S. P. Augustinus sermo 63. de diversis, nunc 51. cap. 23. num. 33. ait: *Et quamvis esset illud baptisma Joannis: in eo tamen sensibiliter apparuit Trinitas Patris & Filii & Spiritus sancti, qua consecratus est ipseus Christi baptismus, quo baptizandi erant futuri Christiani*. Ex his diluuntur facillime cetera. Quando enim Christus misit discipulos ad baptizandas gentes, non instituit baptismum, sed præcepit, ut jam instituto gentes initiarent, nec solis Judæis, verum etiam paganis cum cælestem doctrinam, tum Sacramenta impertirentur. Spiritus sanctus visibili quidem specie super Apostolos in die Pentecostes descendit, sed ipsis, aliisque antea datus fuerat *invisibiliter*; & a quo jam acceperant sanctificationis gratiam, donati tunc fuerunt charismatum largitate. *Spiritus sanctus* (inquit Augustinus q. 62. inter lxxxiii.) *latenter dabatur ante Domini clarificationem, post manifestationem autem Divinitatis ejus manifestius datus est*.

*est. Et hoc dictum est, Spiritus autem nondum erat datus, idest nondum sic apparuerat, ut omnes eum datum esse faterentur: sicut etiam Dominus nondum erat clarificatus inter homines, sed tamen clarificatio ejus aeterna nunquam esse destitit. Ibidem S. Pater demonstrat datum antea Spiritum sanctum Davidi, Elisabeth, Zachariae, Annae, Simeoni, productis Scripturarum testimoniis. Ante passionem vero baptismum Christi datum a discipulis, & quidem confluente multitudini, quam ad Christum mittebat Praecursor, dictum est supra. Baptizabat ergo Dominus *presentia majestatis*: propria autem manu non quemlibet indiscriminatim nonnullos tantum, Joannem nempe, ac Petrum, nec non Virginem matrem, quam a Domino baptizatam narrat citato loco Euthymius ex veterum traditione. Ab Apostolo autem baptizati dicimur *in morte Christi*, quoniam per gratiam *in novitate vitae* ambulamus, sicut Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris: quem sensum tradit ibidem Paulus, explanatque Augustinus cap. II. num. 14, Enchiridii. At argumentum Estii nullius est roboris; siquidem illis verbis, *Nisi quis renatus, &c.* non exprimitur institutio baptismatis, sed necessitas, quemadmodum iis, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, Joan. vi. 54. necessitas quidem probatur, at non institutio Eucharistiae. Haec ad argumenta producta 1. num.*

Ad ea, quae urgentur ex Patribus, sic respondemus. Non oportet, ut ad confirmandam opinionem Scholae suffragium afferat traditio universa: sufficit, si innixa ea sit plurium auctoritati. Tertullianus praeterea, Chrysostomus, ac Theophylactus ducuntur momento illo, quod nondum datus esset Spiritus sanctus, quod ex dictis obviam habet solutionem. Ex horum quoque Patrum testimoniis sequeretur, nec in Jordane, neque ullo ante adventum Spiritus sancti tempore Sacramenta ulla fuisse efficacia, nec Eucharistiam in ultima Coena institutam tribuisse spiritualis gratiae ubertatem. Jure ergo praeferrimus Augustini, aliorumque sententiam, satis opera etiam nostra communis. Nam quod S. Pater ait Sacramenta promanasse de Christi latere, illud de merito & efficacia accipiendum est, non de Sacramentorum institutione; alioqui tunc instituta quoque fuisset Eucharistia. At Ambrosius jure dixit *potestatem baptizandi*; aliud est enim baptismi institutio, aliud mandatum, praescriptio, intimatio: quae duo optime distinguit S. Thomas. Etiam verba Leonis Magni referri debent ad mandatum & publicam baptismi promulgationem: etenim sequens num. 6. inquit de Christo, *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profuxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis*. Si tunc quomodo postea? in Jordane instituit, in cruce confirmavit, ascensurus in caelum generali intimatione praescripsit ipsius regenerationis lavacrum.

Postremas argumentationes ita infrigam. Ut baptismus vim suam atque energiam habeat a passione Christi, sat est si eadem passio praevisa fuerit. Ad institutionem vero requiri actum Legislatoris negant permulti; addit S. Thomas Christum, dum baptismum suscepit, implese munus Legislatoris, quoniam inchoavit ea, quae sunt novae legis. At ego repono non ideo Christum instituisse baptismum in Jordane, quia a Joanne baptizatus est, sed quia dum baptizatus est tribuit aquis vim regenerativam: quod nego humilitatis tantum, non etiam auctoritatis ac potestatis fuisse exercitium. Ad ultimum fateor non omnem *materiae ac formae* designationem sufficere ad institutionem Sacramenti: necessaria est enim *materiae* determinatio, & consecratio per verba, quae sensibili signo vim tribuant producendi gratiam; quam vim Christus in domo Pharisei accumbens nulli dedit, sed ipse divina potestate peccata poenitentis mulieris absterfit. Accedit hanc esse inter baptismum, & poenitentiae Sacramentum differentiam, quod in baptismo in neminem exercetur *Judicium*; in poenitentia autem poenitentes *per Sacerdotum sententiam* ab admissis peccatis absolvuntur, ut sequenti cap. 2. eadem sessione XIV. docet Synodus Tridentina. Quare merito Poenitentiae Sacramentum *praecipue* institutum dicitur, cum Dominus a mortuis excitatus insufflavisset in discipulos suos, dicens, *Accipite, &c.* quoniam *tam insigni facto, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit* inquit eadem Synodus Ecumenica.

PROP. II. Quamvis baptismus ante mortem Christi fuerit institutus, praecipuum tamen illum suscipiendi non obstrinxit *saltem generaliter*, ante Evangelicae legis promulgationem.

Pertractat hanc quaestionem S. Bernardus epist. 77. ad Hugonem, nunc inter Tractatus Tom. IV. pag. 118. ubi primum ostendit esse a ratione alienam opinionem Hugonis Farsiti asserentis neminem ullatenus potuisse salvari absque baptismo, ex quo primum dictum a Domino legimus, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Haec vero argumenta Bernardus affert. Primo *durum nimis austerumque videtur, ut verbum adhuc absconditum palam jam noceat*. At praedicta Domini verba privatim uni Nicodemo dicta fuerant, qui etiam nocte ad Jesum venerat, Joan. III. 2. Deinde baptismus est Sacramentum fidei: *Fidem vero necesse est, ut auditus praecedat, dicente Apostolo, Ergo fides ex auditu*, Ad Rom. x. 17. Praeterea non defuerunt alia praeter baptismum contra originale peccatum remedia, ut circumcisionis Sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum: quod non subito evanuit, sed cum super testa clamatum fuit, Si

Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit, ad Galat. v. 2. Concludit Bernardus seq. cap. 2. baptismi obligationem cepisse primum post sufficientem ejus promulgationem: *Ex eo tempore tantum* (inquit) *cuique capit antiqua observatio non valere, & non baptizatus quisque novi præcepti reus existere, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam*; affirmatque parvulis, & necdum ratione utentibus, quibus sola nocere creditur peccati contagio, *tandiu antiqua valuisse Sacramenta, quandiu palam interdicta non fuisset constiterit*. Hæc Bernardus: cuius sententiam amplexatus est Victorinus, Scotus, Estius, Tournely, alique complures. Legi potuerunt Mastrius quæst. 1. de Baptis. inst. art. 2. & Frassen. q. 2. art. 1. concl. ult. Subscribo huic sententiæ, tum ob propositiones a S. Bernardo productas; tum ob doctrinam Trident. Concilii sess. vi. cap. 4. docentis translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum, Salvatorem nostrum, fieri non posse sine lavacro regenerationis, aut ejus voto post Evangelium promulgatum; atque huc referentis quod scriptum est, *Nisi quis renatus fuerit, &c.*

Thomistarum tamen permulti, Soto, Medina, Gonet, Gotti, alii tenent obligationem baptismi statim cepisse post resurrectionem, quod probant, quoniam Christus Matth. ult. 19. legem baptismi promulgavit discipulis, ideoque ex eo tempore cepit lex baptismi obligare, inquit Gonet disp. 1. §. 4. & Cardin. Gotti quæst. 111. dub. 2. num. 7. Deinde inquirunt ex Apostolom ad Hebr. vii. 12. *Translato Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat*; unde Augustinus, ac Hieronymus, quamvis dissentirent de observatione Legalium, ambo tamen illa extincta & mortua fatebantur. Id etiam probant ex quo in cruce omnia fuerint consummata; ideoque Christus clamavit, Ioan. xix. 30. *Consummatum est*. Denique ajunt promulgationem legis necessariam quidem esse, ne excusationem valeant prætexere qui ipsam legem invincibiliter ignorant: sed tamen qui latam norunt a principe, & promulgatam in aula, tenentur eidem obtemperare.

Quamquam his plura reponit Mastrius art. 3. non mihi talia videntur, quæ jure assertioni nostræ opponantur: siquidem nec Thomistæ negant necessariam notitiam legis, ut alios obstringat. Quemadmodum ergo nos assentimur Scotistis, & necessariam fatemur legis promulgationem, ut obliget omnes universim; ita Thomistis concedimus sufficere privatam notitiam, ut nequeat ignorantia excusare eos, qui *voluntarie* contemnunt remedia salutis. Non enim aliud docet citata Epistola S. Bernardus, ubi testatur ideo non obligasse legem baptismi ante promulgationem, *quia tale hoc in-*

quisitum humano non poterat addisci magisterio, neque hujusmodi ignorantia erat quæ non habet excusationem, qua scilicet *scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut verecundia inquirendi*. Si quis ergo ante publicam Evangelii promulgationem scisset quæ tacite Christus docuerat Nicodemum, nec ignorasset extinctam in Christi morte legem circumcisionis; is quo remedio aut sibi, aut parvulo originali culpa obstricto consulisset ex qua ignorantia habuisset excusationem? Eam ob rem consulto propositioni particulas illas affixi, *saltem generaliter*. Ex adductis tamen Thomistarum probationibus non videntur singulæ ineluctabiles. Siquidem ea verba, *Euntes ergo docete omnes gentes, &c.* si postremum Matthæi caput conferatur cum ultimo Marci, dicta videntur non statim post Domini resurrectionem, sed cum adscensurus esset ad Patrem. E contra verba illa, *Consummatum est*, protulit Christus in ultima vitæ periodo; unde ante Resurrectionem, ac in triduo mortis cepisse obligationem baptismi tenent quidam S. Thomæ discipuli, ut testatur Petrus de Cabrera Tom. 3. p. 972. Vide nostram de Legalium fine dissertationem lib. xx. cap. 10.

CAPUT IV.

De Aquæ elemento, idest, de materia Baptismi.

Modo de Baptismi *materia*: circa quam erraverunt quamplurimi. Ac missis iis, qui negarunt Sacramenta quælibet sensibilia, Gnosticis, de quibus Irenæus lib. 1. cap. 18. nunc 21. num. 4. Ascodrupitis. & Archonticis, de quibus Theodoretus lib. 1. Hæret. fabul. cap. 10. & 11. tom. iv. pag. 201. Cajanis, de quibus Tertullianus de Baptis. cap. 1. atque aliis quibusdam, qui superbo cognomine *Spirituales* sunt appellati; his, inquam, missis, baptismum in aqua repudiaverunt Manichæi, autumantes elementum illud a principio malo productum, apud Augustinum de Hæres. cap. 46. His Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 2. accenset Paulicianos, qui in Sacramentis res materiales averfabantur, eo quod Dominus dixerit in Evangelio, *Ego sum aqua viva*, ex Euthymio p. 2. Panopliæ cap. 21. Opponit vir accerrimi ingenii Honoratus Tournely quæst. 1. art. 2. hujusmodi hæreticos errasse circa baptismi efficaciam, non circa *materiam*, cum eo loci Euthymius scribat, *Illi infantes suos presbyteris baptizandos offerunt*. At Tournelius fallitur. Scribens enim eo in loco Euthymius, *Evangelii verba baptismum existimant*, demonstrat Paulicianos aquæ elementum substulisse, & Sacramentum perfecisse *sola pronuntiatione verborum*, ut Bellarminus ait, & cum ipso Vasquez disput. 141. cap. 1. Iuenin q. 3. cap. 1. Auctor. Op. de Re

Sacram. q. 2. cap. necnon Vossius disput. 1. th. 2. Deinde cum Pauliciani Manichæi essent, non potuerunt in Sacramento adhibere *aquam*, quam putabant a malo principio conditam: quare illos paullo post Euthymius refellit, scribens: *Quomodo in re a malo confecta boni ille patris filius bonus baptizatus inde ascendit?* Probat etiam infra Damasceni, Basilii, aliorumque adductis testimoniis, non solum *spiritu*, verum etiam *aqua* homines baptizandos, cum constant animo, & corpore, quorum istud sub aspectum cadit, alter non cadit, atque hæc ad refellendos Paulicianos inepte dicerentur, si *aquam* adhibuissent. De pueris autem Euthymius ait, *Liberos etiam suos ab Ecclesie presbyteris salutari baptismo volunt aliquando nistriari*, non quod Pauliciani baptismum ipsum probarent, sed ut adjumentum afferrent corporibus, quemadmodum, inquit, *Salutarem crucem ex ligno confectam sibi ipsis imponunt, deinde si convaluerint, eam perfringunt, aut conculant.*

Præter istos materiam baptismi esse *aquam* negarunt apud Augustinum de Hæresib. cap. 5. Seleuciani, vel Hermiani. Quidam censent hos pro aqua posuisse *ignem*, ductos Ioannis verbis de Christo, *Ille vos baptizabit Spiritu sancto, & igni.* Ita Estius dist. 3. §. 7. & Alphonsus de Castro lib. 1. adversus Hæreses, & Cardinalis Gotti q. 1. dub. 3. Incertum tamen, an hi ignem adhibuerint. scribunt Vasquez, ac Tournelius citato loco. Ex Augustino quidem id unum infertur, hæreticos illos non accepisse *baptismum in aqua*: & huc tantum colligi ex Philastriocensent Gotfridius Olearius in dissert. de Baptismo, & in notis ad Philastrium Galeardus. S. Philastrii hæc sunt verba, pag. 40. *Animas hominum de igne, & spiritu esse exstimates, isto baptismo non utuntur, propter verbum hoc, quod dixit Ioannes Baptista, Ipse vos baptizabit in spiritu, & igne.* Videtur mihi Tournelius Vasquesio & Galeardus Oleario nimium fidere. Philastrius enim scribens, *Isto baptismo non utuntur*, & causam afferens, *propter verbum hoc, quod dixit Ioannes*, alium baptismum, idest, *ignis*, significat, præsertim quod Seleuciani animas hominum *in igne & spiritu* constituentes, facile poterant credere latitantes illas in corpore purgari igne, & quodammodo instaurari. In Anathematismis, quos olim resiliens ab hæresi Manichæorum, Ecclesiæ tenebantur offerre, memoratur & Hermas; dicitur anathematizari, *qui rejiciunt salutarem baptismum, umbelicis autem infantium combustiis utuntur ad animarum purificationem.* Vide Tom. 1. Patrum Apost. pag. 539.

Quidquid sit de his hæreticis, *ignem* in baptismo complures adhibuisse compertum est: ac primum eo usi sunt nonnulli hæretici, qui iactabant, statim ac in fontem descenderent, super aquam

ipsum ignem apparere, eoque baptizato habere *integrum perfectumque lavacrum*, non, sicut nos decurtatum & mutilum. Meminit horum hæreticorum Anonymus Scriptor de Baptismo Tom. 1. Concil. pag. 783. & Martene de Ritib. baptismi lib. 1. art. xiv. Affricant permulti, etiam Bellarminus, & Tournelius, errorem hunc Jacobitis præsertim Coptis, ex Bernardo Lutsemburgensi in Catalogo Hæret., addunt quidam & Æthiopes. Sed primum dici potest veterum nonnullos *ignem* adhibuisse, non tamquam materiam baptismi, sed veluti signum effectus, quemadmodum mel, lac, vinum, ut nititur demonstrare Hugo Grotius in cap. 111. Matth. Deinde Æthiopes baptizare *aqua* constat ex Ord. Baptismi secundum illorum usum Tom. xxvii. Bibl. PP. p. 642. Idem eruitur ex relatione Damiani a Goes Tom. 11. Hisp. illustratæ. Æthiopes præterea ajunt accepisse se baptismi ritum ab Eunuchio Reginæ Candacis, quem appellant Indich, & quem baptizatum aqua legitur Act. viii. De Jacobitis major suspicio est, quod iis tribuat causticum baptismum etiam Jacobus de Vitriaco cap. 76. Hist. Orientalis, Marinus Sanutus, Matthæus Parisius, & alii citati pag. 130. a Sollerio: sed nota, ibidem Vitriacum ipsum testari se ab incolis accepisse, ignitas cruces a se brachiis inuri, *ad paganorum distinctionem, & ob sanctæ Crucis reverentiam*: istud vero aut consimile signum etiam hodierni Copti in brachiis ostentant, quos tamen certum est baptismali cauterizatione non uti. Ludolphus lib. III. Hist. Æth. cap. 6. n. 41. fabulam illam extundit testimonio Gregorii Hæbessini: atque his monemur, ne singulis auctoribus fidem adhibeamus. De Catharis exortis sæculo duodecimo, assentimur Egberto Bannensi ferm. viii. Tom. xxiii. Bibl. Patrum, pag. 615. nam & antiquiores Messaliani, quorum illi germen sunt, apud Theodoretum lib. iv. H. Fab. cap. 11. repudiabant *aqua lavacrum*, ex Manetis utrique propagine. Ex hoc Theodoreti loco infertur Hermam, unde Hermiani, fuisse antesignanum Messalianorum, ex quibus Cathari: si ergo hi ex Eckberto baptizabant *igne*, idem censendum est de Hermianis. Atque id comprobant quæ supra diximus.

Fuerunt, qui non per aquam baptizarent, sed per *oleum*, de quibus citato loco ex Thuribio Asturicensi Edmundus Martene: quidam alii, ut refert Egbertus Eboracensis in Excerpt. cap. 42. aquæ commiscendum *vinum* existimarunt. Nonnulli sedente Stephano III. puerum in solo vino baptizarunt: quidam alii Gregorio IX. Pontifice Maximo, cum deesset aqua, baptizarunt *cervisia*. Baptizandum vino, aut quovis alio liquore, si nullo modo aqua haberi possit, tenuit etiam Bezza Epist. 2. ad Thomam Tilium. Memoria autem fessellit eundem Bezam, ibidem scribentem

non aliter sentire Scholasticos; quod notat etiam Vossius disput. 1. Th. 5. Lutherus in Colloquiis Symposiacis, idest, convivalibus, cap. 7. pariter asseruit sufficere ad baptismum *quidquid loco balnei esse potest*. Videtur habere originem error iste, ex quo valeat excitare fidem quicquid habet cum ablutione, per Christi sanguinem facta, aliquam analogiam. Hinc opinionem illam adoptarunt Novatorum complures. Hi cum necessitate aquæ negant ejusdem consecrationem, quam Calvinus lib. iv. Instit. cap. xv. 19. ait appellandam potius *incantationem*. Tilmanus Heshusius in Errorib. Papist. num. 27. manifestam *magiam*, & Magdeburg. cent. 2. cap. 2. *aliquis Pontificis Ethnicus* inventum: quod & de aliis aquæ benedictionibus tradunt. Duo sunt itaque hoc loco demonstranda; primum baptismatis materiam esse aquam, & quidem naturalem ac veram: alterum recte, & ex antiquiorum præscripto baptismalem aquam solemnī benedictione ritūque consecrari.

PROP. I. Sola naturalis aqua Sacramenti baptismatis materia est.

Id primo evincunt præclara baptismatis symbola, in quibus præsignatam Spiritus sancti energiam aquæ Sacramento collatam agnoverunt eximii Patres Ecclesiæ. Ambrosius enim de Mysteriis cap. 3. Tom. 2. pag. 328. prænuntiātam operationem divinitatis elemento aquæ insidentem ostendit a mundi origine, cum Spiritus Domini ferebatur super aquas, Gen. 1. 2. Addit diluvium, quo terra a carnali immunditia purgata fuit, Noe receptum in arcam, columbam dimissam, & cum oleæ ramo reversam, Gen. vii. & viii. Profert & figuram baptismatis expressam in mari, & in nube, testimonio Apostoli confirmatam, 1. ad Corinth. x. 2. Addit fontem Mara immisso ligno figura Crucis factum dulcem, ac Naamanum Syrum in Jordane mundatum a lepra. Agit proximo capite de piscina Siloe, in quam descendebat cælestis Angelus. Hæc omnia fusiori stylo profequitur lib. 1. de Sacramentis, & sequenti. Eadem profert S. Hieronymus Epist. 82. ad Oceanum Tom. iv. pag. 658. exemplis allatis aliis, firmiter quod ex aquis sortitur vocabulum, pennatorum, quæ de aquis egressa ad cælum levantur, puteorum, quos repugnantibus Allophylis foderunt Abraham & Isaac, fontium, a quibus Bersabee civitas, regnumque Salomonis nomen sumpsit, adinventæ prope aquas Rebecca, salutatæ ibidem Rachelis, vindicatarum a Mose filiarum Sacerdotis Madian. Producit, & Præcursoris baptismum juxta Sal m., primum Christi signum patratum ex aquis, Samaritanæ vocationem ad puteum, & fusam e Christi latere aquam. Nec aliter Augustinus lib. 2. ad Simpl. num. 5. lib. xii. contra Faustum cap. 15. & 16. aliisque in locis. Ne dicas Augustinum appellare figuram baptismatis etiam Circum-

cisionem lib. vi. contra Jul. cap. vii. num. 18. hæc enim non materiæ Sacramenti figura erat, sed effectus, quatenus præsignabat *expoliationem corporis carnis*. II. Hieronymus præcitato loco de gratia, quæ confertur baptismate aquæ, docet accipienda veteris testamenti, loca, Ps. 28. 3. *Vox Domini super aquas, Dominus super aquas multas*. Cant. iv. 2. *Greges tonsarum, quæ adscenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus*. Ezech. xxxvi. 25. *Et effundam super vos aquam mundam, &c.* III. Aperta sunt novi Testamenti loca Joannis 1. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*. Matth. xxviii. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes &c.* Act. viii. 36. *Venerunt ad quamdam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Ad Eph. v. 26. *Mundas lavacro aquæ in verbo vite*. In quibus verbis animadvertendum est præter occultam conscientiæ emundationem, præter vim verborum: & Spiritus sancti virtutem, expresse designari feasible *aquæ* elementum, ut demonstravi primo capite adversus Socinum, confirmatque tam verborum distinctio, quam praxis sanctorum Apostolorum. Apposite Augustinus Tract. xv. in Joannem num. 4. *Sed forte ait aliquis, Baptizat quidem Christus in Spiritu, non in corpore. Quasi vero alterius donum quam illius, quisquam & Sacramento corporalis & visibilis baptismatis imbuatur. Vis nosse quia ipse baptizat non solum spiritu, sed etiam aqua? Audet Apostolum: Sicut Christus, inquit, dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea mundans eam lavacro aquæ in verbo. Mundans eam, Unde & Lavacro aquæ in verbo. Quid est baptismus Christi, Lavacrum aquæ in verbo. Tolle aquam non est baptismus: tolle verbum, non est baptismus.* IV. Extant præterea de materia baptismi definitiones Ecclesiæ. Gregorius IX. anno 1241. in rescripto ad Archiepiscopum Nidrosiensem de baptizantibus in Norvegia ob aquæ penuriam cervisia, apud Raynaldum ad hunc annum, ait: *Cum, sicut ex tua relatione didicimus, nonnunquam propter aquæ penuriam infantes terre tue contingat in cervisia baptizari, tibi tenore presentium respondemus, quod cum secundum doctrinam evangelicam oporteat ex aqua & Spiritu sancto renasci, non debent reputari rite baptizati qui in cervisia baptizantur.* Florentinum Concilium in Instr. Armenorum, *Materia, inquit, hujus Sacramenti est aqua vera & naturalis.* Ac Tridentinum sess. vii. can. 2. *Sic quis dixerit aquam veram & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideo verba illa Domini Jesu Christi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.* V. Docent hoc idem Patres. Tertullianus de Bapt. cap. 1. Cajanos aquæ baptismum abjicientes comparat aspidibus, regulisque serpentum, *qui arida & iniquosa scelerantur.* Sed nos, ait, *secundum Ixodum nostrum*
Iesum

Iesum Christum pisciculi in aqua nascimur. Vocabulum, ἰχθύς, piscis, revocat in memoriam nostram, quod scribit Augustinus lib. xviii. de Civ. Dei cap. 23. Sibyllam Erythræam Acrostichidem de Christo Jesu conscripsisse in capitibus versuum ordinem literarum ita habentem, Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς υἱὸς σωτὴρ, quod est Latine, Iesus Christus Dei filius Salvator. Refert ibidem Augustinus sibyllina carmina latinitate donata, & Græce Vives in Comment. ex Eusebio aliquantulum tamen errata: quare adeas Sibyllas Opfopœi pag. 380. Horum autem Græcorum quinque verborum, inquit ibidem Augustinus, quæ sunt, Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς υἱὸς σωτὴρ, si primas litteras jungas erit ΙΚΘΥΣ, idest, piscis, in quo nomine mystice intelligitur Christus. Vide & Optatum lib. iiii. de Schif. Donatist. pag. 52. & Panvini de Sibyllis. At hæc ad intelligentiam potius textus Tertulliani, quam ad materiam baptismatis. Hanc esse omnem aquam naturalem, ejusdemque speciei cum producta initio creaturarum rerum, asserit cap. 4. idem Tertullianus: Nemo dicat, inquit, numquid ipsis enim aquis tingimur, quæ tunc in primordio fuerunt? Non utique ipsis nisi ex parte, quod genus quidem unum, species vero complures; quod autem generi attributum est, etiam in species redundat; ideoque nulla distinctio est, mari quis, an stagno, flumine, an fonte, lacu, an alvea abluatur. Exscribere aliorum testimonia in re notissima, necessum non est. VI. Etsi vero in his, quæ divinam habent institutionem, investigemus non oportet rationem humanam; videtur tamen non potuisse determinari pro Sacramento regenerationis materiam faciliorem, magisque congruam. Repetit S. Thomas congruentiam istam 3. p. q. 66. art. 3. ex rerum seminio, quod philosophi quidam posuerunt aquam. Gratulamur hoc in loco, Doctorem Angelicum recurrere ad principium universale, quod nos statuimus lib. xi. cap. 3. Legimus Gen. 1. 3. Spiritum incubasse aquis; ac de Baptismo Tertull. cap. 3. ait: Primus liquor quod viveret edidit: ne mirum sit in baptismo, si aquæ animare noverrunt. Lege Orat. habitam in Trident. Concilio a Joanne Villetano Tom. xiv. pag. 1627. Addit S. Thomas symbolum internæ ablutionis, & recte ob scripturæ loca num. 2. producta. Ambrosiaster Interpres Pauli in vi. caput ad Rom. pag. 59. App. scribit: Ideo per aquam celebratur, ut sicut aqua sordes corporis abluit, ita & nos per baptismum ab omni peccato spiritualiter purgatos nos & innovatos credamus. Tertio loco addit Angelicus mysteria passionis Christi: hujusque causæ rationem profert Chrysostomus Hom. x. in Paulum pag. 103. quoniam, quod Christo crux & sepulcrum, hoc nobis baptismus fuit, quamvis non iisdem rebus; ille enim carni & mortuus & sepultus est, nos autem peccato utrumque. ὁπάρ ἐν ὁ σώπός

τὸ χρίσθαι καὶ ὁ πάρος, τὸν ἡμῖν τὸ βάπτισμα γέγονεν, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς, αὐτὸς μὲν γὰρ σαρξὶ καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, ἡμεῖς δὲ ἀμαρτίᾳ ἀμφοτέρω. Accedit aquam esse passionum typum, ut dixi cap. 1. Hinc S. Cyrillus Hierosolymit. Catechesi 2. Mystagogica pag. 521. baptismum appellat eorum, quæ Christus perpassus est, similitudinem, τὸν τῷ Χριστῷ παθουμένων ἀνατύπων. Assignat S. Thomas & aquæ communitem, nempe congruebat Sacramento apprimo necessario materies ubique obvia & facillima. Vide Catech. Romanum P. 2. de Baptismo num. 10. Affert rationes alias Estius dist. 3. §. 8. sed præcipuas jam tenes. VII. Cum præter baptismum aquæ Matt. iii. & Lucæ iii. fiat mentio baptismi ignis; illud tandem ostendam, quam inscite usi quidam fuerunt baptismi caustico. Ac primo hujus internecivi baptismatis apud nullos veterum extat vestigium, nisi in confecto libro, qui inscribitur *Predicatio Pauli*: in quo libro absurda multa congesta narrat prælaudatus Scriptor Anonymus inter Opera Cypriani. Hujusmodi sunt, Christum propria peccata confessum, pene invitum compulsum a matre ad accipiendum Joannis baptismum, ignem in Jordane super aquam delapsum, ac Petrum & Paulum in urbe Roma primum sibi invicem fuisse cognitos. Eckbertus autem serm. viii. adversus Catharos narrat horum antesignanos Arnoldum & Theodoricum, qui studuerunt exinanire baptismum aquæ constitutum a Domino, ipso igne, quo unus Coloniae, alter Bunnæ baptizari voluit, miserrime absumptos; ideoque *justissimo judicio factum est, ut sic in igne baptizarentur, ut ab eo irrevocabiliter devorarentur*. Quod legitur denique in Evangelio, *Ille vos baptizabit Spiritu sancto, & igni*, aut metaphorice, aut literaliter accipere volumus. Si primum, ignis significat Spiritus sancti virtutem, ut inquit præcitatus scriptor Anonymus: si alterum dicis, non ad lavacrum regenerationis hæc verba referenda sunt, sed vel ad effusionem Spiritus sancti super Apostolos, vel ad postremam mundi conflagrationem, & purificationem, quod supra demonstravi cap. 2. Scriptorum contextu, & testimoniis Sanctorum: Adeas, plura si cupias, Chrysostomum Hom. xi. in Mat. 104. Cyrillum Catech. xvii. pag. 439. Theophylactum in Lucam pag. 325. & ex Latinis Hieronymum in Matth. Tom. iv. pag. 11.

Corruunt ex dictis omnia adversantium objecta. At primo opponunt locum, de quo modo disserui. Deinde obijciunt qui aquam & materiam excludunt omnem, verba Joannis, *Ego baptizo vos aqua, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto*: quod in loco videtur antithesis demonstrare lavacrum Joannis corporeum esse, baptismum Christi spiritualem, Sed liquet ex cap. id verum esse, accipiatur de effectu; secus, si fiat sermo de materia, quam

necessariam ad Sacramentum regenerationis commo-
nstrant cum alia Scripturæ loca, tum ratio Sa-
cramenti, quæ in signo sensibili sita est. Innuit
vero Joannes quantum suum a Christi baptismo
differat; cum illud aqua corpus abluat, istud ve-
ro Spiritus largitate sanctificet animam. Objiciunt
& cavillulum alterum, Joan. 111. 5. ea verba,
Ex aqua & Spiritu sancto, idem sonare, atque
ex spiritu aqueo, quod supra diximus esse excogi-
tatum a Grotio. Verum si id accipias de Spiritus
sancti energia, quæ insit aquis, grater concedimus;
si de spiritali baptismo prorsus invisibili,
rejecimus inter hominum commenta. Ipse enim
textus, ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, ex aqua &
Spiritu sancto, quemadmodum & alii præcitati,
utrumque ponit, aquam, & spiritum. At, inquis,
Grotius hic unum spiritum intelligi firmis argu-
menti confirmat. Ait Christum dedisse operam,
ne diutius Nicodemus allegoricæ locutionis igno-
rantia nutaret, Matth. 111. 11. per verba in *Spi-
ritu & igne*, significari ἐν δυνάμει, unum per
duo, spiritum igneum: ita Act. xvii. 25. ζωὴ
καὶ πνεῦμα, vita & inspiratio, idem esse ac πνοὴ
ζῆς, inspiratio vitæ: ad Coloss. 11. 8. διὰ τῆς
φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀράτης, per philosophiam
& inanem fallaciam, idem sonare, ac per inanes
fallacias philosophiæ: Matth. 14. 16. ἐν σκιά θανάτου,
in regione & umbra mortis, esse idem,
ac, in regione umbra mortis. Me non latet Grotium
hæc omnia proferre ad demonstrandum aquam
esse symbolum Spiritus sancti, non ad excludendum
sensibile Sacramentum, sed quoniam incaute plura
e Socinianis ebibens, incaute etiam evomit;
dicimus nihil nobis esse negotii cum Grotio, quem
ad ejus adoratores refellendos, non ad instruendo-
Catholicos interdum laudavimus. Sane hæc argu-
menta contra jacuatores intorquentur. Si enim
Nicodemus allegorico sermone decipiebatur; cur
Dominus iterum aquæ allegoriam obtrudit? At
constat ex sola lectione illius capitis, Nicodemum
hæsitasse ad Christi sententiam, *Nisi quis renatus
fuerit*, eam intelligendo de renascentia carnali,
ac Dominum respondisse de alia longe dispari se
loqui, de ea nimirum, qua homo renascitur ex
aqua & Spiritu sancto. Cumque & ista nondum
Israelita satis perciperet, addit Christus se de cæ-
lestibus loqui, & posse Spiritum, qui ubi vult spi-
rat, etiam per aquam hominem regenerare. Quid
his mysteriis erat opus; nisi de aquæ baptismo
Dominus pertractasset? Sat erat reponere, *Solo
Spiritu homo regeneratur*. Sed vide Augustinum
Tract. xi in Joan. num. 6. Exempla allata aquam
non excludunt, sed comprobant. Locis enim illis
receptis, ad hunc modum ratiocinabor: Quid est
inspiratio vitæ? vita sensibili inspiratione collata.
Quid vero fallacia inanis philosophiæ? latens in
syllogismis philosophorum deceptio. At quid regio
umbra mortis? habitans in scelerosis factis exitium,

Ita per *Spiritum aqueum*, si ita fas sit efferre,
intelligo spiritum occulta energia operantem in
aquis; præsertim cum has ad peccatorum remissi-
onem Apostolos adhibuisse divina tradant eloquia
Ceterum baptismum constare extrinseca quoque ablu-
tione, ostendimus priori capite adversus Socinianos.

Præter hæc objicies; Joannes Moscus, cogno-
mento Eviratus, in P. rato spirituali cap. 176. Tom.
2. vet. Bibl. PP. refert Judæum quemdam in
deserto vehementi febre correptum, & præ solis
æstu ardore, ac siti fere resolutum, ab itineris
comitibus postulasse baptismum; cumque deesset
aqua, baptizatum arena ter super eum injecta, ac
ita regeneratum in nomine Trinitatis, imposito
ei nomine Theodori: subito vero virtute baptismi
convalescere, quod ejus validitatis indicium est.
Narrat consimile factum Nicephorus lib. 11. cap.
37. etsi unum, idemque censent plurimi, at illud
contigit sub Aurelio Antonino, Dionysio Episco-
po Ascalonita; istud Dionysio Episcopo Alexandri-
no, sub imperio Philippi ad Episcopatum evelto.

Resp. ex utraque Mosci, & Nicephori narratio-
ne probari oppositum. Moscus enim refert Judæum
illum repente quidem sanatum ob ardentissimum
baptismatis desiderium, sed cum pervenisset ad
urbem Ascalonem, Visum beato Dionysio mittere
fratrem illum ad sanctum Iordanem, ibique ba-
ptizari. Nicephorus pariter, Postquam autem do-
mum sunt reversi, rem eam ad Dionysium Ale-
xandria Episcopum retulerunt. Ille vero admi-
ratione stupens Ecclesiam consuluit, cui visum est
aqua insuper ad eum modum initiatum juxta
Ecclesiæ traditionem abluendum esse. Quantum
ad Historiam attinet, arbitror & ego a Mosco
& Nicephoro narrari factum idem, & hunc er-
rasse circa Dionysii personam. Primo quia cir-
cumstantiæ utriusque narrationis coherent, ado-
lescentis Judæi, deserti loci, repentinæ oppres-
sionis, ingestæ arenæ, restitutæ salutis, ac no-
minis Dionysii. Deinde quia Nicephorus scribit
id contigisse Marco Aurelio Antonino, quo im-
perante fuerunt Episcopi Alexandrini Celadion,
& Agrippinus, non Dionysius; quare si ad tem-
pora Marci Aurelii hæc historia esset referenda,
contigisset sub Dionysio Episcopo Corinthiorum,
ut visum Baronio ad an. 181. num. 3. Floruit
enim Dionysius Corinthius juxta Chron. Eusebii
pag. 170. Marco Antonino imperante. Denique
Moscus ait id narratum Alexandria ab Andrea
Abate: quod causam prodit, cur Nicephorus
pro Dionysio Ascalonita scripserit Alexandrinum.

Denique objiciunt qui probant vinariam ba-
ptismum, sat esse ad Sacramenti materiam ana-
logiam cum ablutione animarum, quæ analogia
ineest cuique liquori, vino præsertim, quo vul-
nera absterguntur & sanantur. Addunt recriptum
Stephani III. qui de Presbytero, a quo bapti-
zatus fuerat infans vino, ait, Si in vino quis pro-

propterea, quod aquam non inveniebat, periclitantem infantem baptizavit, nulla exinde ei adscribitur culpa. Infantes sic permaneant in baptismo.

Resp. materiam Sacramenti non solum habere analogiam cum re quam significat, sed etiam divinam institutionem, cum Sacramentum sit signum divinitus institutum; non enim penes hominem est sensibili signo efficaciam gratiæ alligare, immo nec immutare sigillum, quo nomine Novatores insigniunt Sacramentum. Quis enim, nisi falsarius, pro sigillo Principis aliquid signaculo alio firmaret? Vide præced. libri cap. 1. Ad rescriptum Stephani varia adhibentur responsa. Nat. Alex. sec. VIII. cap. 1. art. 6. ait sic habere quidem editionem Sirmondi, sed istuc mendum cubare. Tom. VI. Conciliorum pag. 1652. adnotatur, ibi a librario glossam tenere intrusum, quo deleta absolvitur quidem presbyter ab excommunicatione, sed non probatur baptisma: nonnulli tribuunt ea responsa, non Romano Pontifici, sed Stephano Tornacensi. Sirmondus denique, qui primus hæc edidit ex MS. Laudunensi, animadvertit eadem responsa privatim data Monachis Britaniacensibus, cum idem Codex habeat in fine, *Expliciunt quæ Dominus Papa Stephanus in Carisaco villa Britanniæ Monasterio ad interrogata dedit responsa*. Respondemus ergo primum videri supposititium illud responsum Stephani, cuius nec Hollationes canonum, nec Scriptorem aliquem invenimus meminisse; deinde affirmamus male literis exaratum; tertio, ut liberalissimi simus, privatam opinionem dicimus, non Pontificiam definitionem: tandem post citata verba sequitur, *Si aqua fuit præfens, ille presbyter excommunicetur, & penitentia submittatur, quia contra canonum sententiam agere præsumpsit*. Supponit itaque juxta canones materiam baptismi esse solam aquam, piæque baptizantis ignoracionem excusat. Obiter nota Stephanum, quem eam Onuphrio nostro, ac Baronio Tertium diximus, appellari ab aliis compluribus secundum. Baronium & Onuphrium, ideoque & nos acriter reprehendit Pagius ad annum 752. num. 13. sed immerito; nam Stephanum illum, qui post Zachariam ab universo populo electus, & in Lateranense Patriarchium immissus, tribus tantum diebus supervixit, nos verum Pontificem esse contendimus. Rationes, ne nimium evagemur, vide in notis ad Anast. Tom. IV. p. 227. Quod diximus de Responso Stephani, dicimus de alio Siricii, citato in Pœnitentiali Theodori, & in quibusdam Codicibus a Tournelio laudatis; cum enim non inveniatur in Romanis Archivis, neque in aliqua canonum collectione, neque citati Hodices consentiant, nunquam denique in Romana Ecclesia opinio de baptismo in vino obtinuerit, imo nec ætate

Siricii fuerit audita; jure meritoque affirmamus & Siricii responsum spurium esse, aut saltem adulteratum.

PROPOSITIO I. Non est Ecclesiæ Romanæ recens usus, sed a Patrum traditione derivatus, ac retinendus, consecratio & benedictio aquæ baptismi deservientis.

Tametsi nihil evincerent Novatores, si baptismalis aquæ consecratio novæ esset disciplinæ, cum immutandorum rituum pro temporum opportunitate habeat Ecclesia plenissimam facultatem; ut appareat tamen impulsus illorum audacia, dum nobiscum antiquos orthodoxos omnes condemnant; secundam hanc thesaurum primo loco monumentis Patrum firmamus. Benedictionis namque baptismalis aquæ mentionem facit Auctor Constitut. Apost. lib. VII. pag. 381. & lib. VIII. pag. 411. Basilii de Spiritu sancto cap. 27. Tom. 2. p. 211. repetens ipsam benedictionem ex traditione Apostolica inquit: *ἐὺλ γὰρ ὁ δὲ τὸ ὕδρω τῆ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βαπτίζομενον. ἀπὸ πρῶτον ἐγράψον; Benedictimus autem aquam baptismatis, & oleum unctionis, ac præterea ipsum qui baptismum accepit. Ex quibus scriptis? Cyrillus Hierosolymit. Catech. III. pag. 52. Ut illa, inquit, quæ in aris offeruntur, cum natura sint pura, invocatione demonum impura efficiuntur, sic contra aqua simplex per sancti Spiritus & Christi invocationem accepta virtute, sanctitatem consequitur. ὥστε γὰρ τὰ τοῖς βωμοῖς προσφερόμενα τῇ φύσει ὀνυμια, μεμλυσμένα γίνονται τῇ ἐπικλήσει τῶν εὐδῶων, ἔπος ἀπενάντιας τῷ λιτόν ὕδωρ πνεύματος ἁγίου καὶ Χριστοῦ πρὸς τὴν ἐπικλήσιν λαβὼν δύναμιν, ἁγιότητος ἐπικαταίται. Cyprianus Epistola 70. pag. 269. Oportet ergo mundari & sanctificari aquam prius a Sacerdote, ut possit baptismi suo peccata hominis qui baptizatur abluere. Ambrosius de Myst. cap. 3. num. 14. Aqua sine predicatione Dominice crucis ad nullos usus futura salutis est: cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lavacri & salutaris poculi temperatur. Monuimus alibi, Ambrosium agere de usu & consuetudine, non de jure, ut inquirant, & validitate. Idem Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. v. num. 18. Forma baptismatis & usus hoc habet, ut ante fons consecratur, & tum descendat, qui baptizandus est: Nihil primum ingreditur Sacerdos, exorcismum facit secundum creaturam aquæ, invocationem postea & precem deservit, ut sanctificetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ. Ob tam præclara testimonia Ballingerus, Albertinus, Dallæus, & hæretici alii hæc Opera Ambrosio abjudicant, luridisque pingunt coloribus, sed perperam, cum negare nequeant Auctorem, quisquis sit, ante octavum saltem*

saeculum floruisse, & vetustas ceremonias memorasse aut juxta Ecclesiae Mediolanensis ritus, aut juxta Gallicanae Ecclesiae consuetudinem. Augustinus serm. 352. num. 3. *Quia baptismus, inquit, idest salutis aqua, non est salutis nisi Christi nomine consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit, cruce ipsius aqua signatur.* Vide & Victorem Vitensem de Persecut. Vandalica, aliosque laudatos a Joseph Vicecom. lib. 1. de Antiq. rit. cap. 14. Martene lib. 1. art. 14. Hugone Menardo in notis ad Sacram. Gregorii, not. 306. & Notif. I. edita a Prospero Card. Lambertini, nunc BENEDICTO XIV. His addi possunt vetera Graecorum Euchologia apud Goarium pag. 353. Ordo Baptismi, qui tribuitur Severo Alexandrino Tom. IV. vet. Bibl. PP. pag. 50. Sacramentarium Gregorii Tom. 111. pag. 72. antiqui Rituales libri, laudati a Martene art. 18. Sacram. Romanae editum a Cardinali Thomasio lib. 1. n. 44. Missale Gothicum, quod Cardinalis Bona lib. 1. Rer. liturg. cap. 12. scriptum asseruit ante annos nongentos, editumque ab ipso Thomasio. Adde Ordines nationum ceterarum, de quibus Jodocus Coccus lib. v. art. 8. Ex his liquet nullam esse in Orbe Catholico nationem, quae a vetustis temporibus aquam pro baptismo conferendo non consecraverit. Tertio loco per vetustum morem consecrandi aquam commonstrant antiqua Baptisteria, non alia constructa ratione, quam ad sacram lympham, solemnem sacratam ritu, loco digniori fervendam. Anastasius quidem Bibliothecarius de S. Pio I. Pontifice Maximo electo anno 152. scribit, *Fontem baptismi construi fecit, manu sua benedixit, & consecravit.* Constantinus in Lateranensi Basilica aedificavit sanctum fontem ex metallo porphyretico ex omni parte coopertum intrinsecus, & foris, & desuper, & quantum aquam continet ex argento purissimo in pedibus, qui pensavit argenti libras tria millia & octo. Vide Anast. Tom. 1. pag. 39. De antiquo Fonte Mediolanensi versibus S. Ambrosii exornato, necnon de Pisano, legendus eruditus Ciampinus p. 2. vet. Monum. pag. 22. Meminit Baptisteriorum, quae haeretici incenderunt, S. Athanasius in Epist. Encyclica ad Episcopos Tom. 1. pag. 113. De iisdem verba facit lib. XXI. de Civit. Dei cap. 8. & in libro de Cura pro mortuis gerenda S. P. Augustinus. Dixi constructa baptisteria a servandam aquam solemnem benedictione consecratam, unde Paulinus de Baptisterio, quod aedificaverat Severus, scripsit Epist. XI. pag. 141. *Dives opum Christo, super sui, pulchra Severus Culmina sacratas fontibus instituit.* Accedunt postremo loco miracula, quae consecratam pro baptismo aquam mire commendant. De qualibet aqua benedicta scribit Epiphanius haer. xxx. num. 12. magnam habere vim ad ma-

gicas artes, maleficiaque omnia vestiganda. Baptismali vero sanatum mendicum quemdam a podagra, & a paralyti mimum Curubitanum scribit citato loco Augustinus. Eandem aquam ad preces Sacerdotum proflire inquit lib. VIII. variar. lect. Cassiodorus. Divinitus in vacuum piscinam disfluere, & huc, illucque fluctuare, dum sabbato Paschae benedicatur apud Osen Lusitaniae campum, narrat Greg. Turonens. de Gloria Martyr. cap. 24. necnon Baronius ad an. 548. num. 10. De aqua in insula Arcipelagi, nec non apud ceteras Orientales Ecclesias in die Epiphaniarum consecrata, post Allatium, & Pagium, nos etiam scripsimus Volum. 111. pag. 152. A Latinis pariter benedictam perstitisse apud nonnullos incorruptibilem demonstrat exemplis compluribus Jacobus Gretserus lib. 2. de Benedict. pag. 103. Adde singulare, quod anno praeteriti saeculi vigesimo contigit in Monasterio Haldenslebiensi prope Magdeburgensem civitatem, ubi fons baptismalis per sexaginta annos incorruptus permansit; intruso autem illuc Lutherano ministro statim computruit. Vide Christianum Lupum P. v. in canones pag. prioris editionis 328. Comprobant itaque consecrationem aquae baptismalis traditio Patrum, consuetudo Ecclesiarum, Baptisteriorum ornatus, rerumque mirabilium eventus.

CAPUT V.

Resolutio dubiorum quorundam, quae movent de materia Baptismi Tractatores morales Theologiae.

Inquirunt primo quid sit aqua vera & naturalis, quam esse materiam baptismatis dictum est haecenus. Sed communis sensus huic quaestioni responsum exhibet. Aqua est enim elementum illud, quo ad necessaria quotidie utimur; unde ita appellatam volunt Grammatici ex *A*, & *Qua*, quasi a qua vivamus. Graeci appellant *τὸ ὕδωρ* ab *ὕω*, *pluo*, *fluo*, pleonasmō litterae *d*. atque hoc nomine vocatur ab Aristotele, & Xenophonte aqua pluvia, ab Homero flumen, & mare. Plinius initio libri XXXI. aquam dicit elementum, quod ceteris omnibus imperat. Augustinus, a quo non dissentiunt philosophi, ait aquam esse undam labilem, & labiliter fluxum, de Gen. ad lit. lib. 2. cap. 11. & lib. 3. cap. 7. Indubitatum est ergo sufficere ad baptismum aquam quamlibet naturalem, sive scateat e fontibus, sive fluctuet in mari, sive in stagno, aut puteo contineatur. Produximus praeced. cap. Tertulliani locum insignem. De Victore Papa legitur in Pontificali; quod tribuitur Damaso, & apud Anast. Tom. 1. pag. 16. *Constituit, ut necessitate faciente ibi, ubi invocatus fuisset, sive in*

flu-

flumine, sive in mari, sive in fontibus, tantum Christiana confessione credulitatis clarificata, quicumque hominum ex gentilitate veniens, ut baptizaretur. Nota id tantum licere, si emergat necessitas, mortisque periculum. II. Quoniam mutatio tantum accidentalis non immutat elementi naturam, indubitatum est rite conferri baptismum sive aqua calida sit, qua Græci dicuntur tingere; sive frigida sit, aut sulphurea, aut purulenta, aut resoluta ex grandine, pruina, vel nive. Hæc tamen postremo commemorata, nisi soluta sint, non sunt ad baptizandum idonea, quia cum materia Sacramenti quamdam habeat cum effectu similitudinem, sitque natura sua *signum* alterius rei, concreta illa corpora nivis, glaciei, grandinis, cum non consentent particulis actu fluxis, & ad abluendum aptis, nequeunt conferri elementum illud, quod est Sacramenti *materia*. Pari ratione affirmamus cum S. Thoma quæst. 66. art. 4. validum esse baptismum; si per naturam, aut per artem talis fiat aquæ immutatio, quæ illius *speciem* non solvat; ut si colore aliquo tincta sit, si odore affecta, si permixtione terrestrium particularum turbida, si decoctione carnum, modo *species* permaneat, transmutata. III. Afferendum est nullum esse baptismum, si adhibeantur ea, quæ licet abluendi vim habeant, aqua tamen conferri nequeunt, ut vinum, cervisia: cujus generis sunt & sudor, lacrymæ, lac, aliaque, de quibus etiam Martinus Bonacina de Baptis. disp. 2. dub. 3.

II.

Sed difficilior est quæstio de aqua rosacea, necnon de ea, quæ ex arboribus, vitibusque promanat, si nulla alia aqua sit in promptu. His validum conferri baptismum negant quamplurimi, immo fere omnes Theologi. Tenent nihilo tamen minus oppositum ex nostris Joannes Puteanus 3. p. q. 66. art. dub. 1. Franciscus Farvacques q. 2. de Baptismo §. 3. nec opponitur his Vanroy cap. 1. q. 2. Ducuntur vero his momentis. Primum aqua e floribus igne subiecto expressa, vera, & naturalis est; in mixtis quippe elementa vere persistere communis est Medicorum, & Chymicorum opinio, longe verisimilior quorundam Peripateticorum decretis. Deinde plerique Theologi hætenus negarunt aquam rosaceam esse idoneam baptismi materiem, quoniam *forma substantiali* differt ab aqua naturali, & communi. At *formas substantiales* relegarunt & Democriti, & Epicuri schola redivi philosophi: ipsæ etiam *formis* admissis, aqua rosacea, quæ cum aqua naturali majorem habere videtur affinitatem, quam habeat aqua quorundam fontium, ab ea distinctam substantialem *formam* non habet. Præterea si naturalis aqua non foret,

quæ ex floribus, herbisque exprimitur, id esset quia clibano artificiali stillatur: at si id probaret quidquam, nec esset naturalis ignis ille, qui e silice percussio elicitur: qui tamen artificialis *quoad motum*, non *quoad substantiam* poterit nuncupari. Infirmum præterea est argumentum, quod istiusmodi aquæ sint odoriferæ; nam dictum est paullo supra, odorem non immutare substantiam: ac omnes fere fontes aquas emittunt diversis præditas qualitatibus. *Arbores* pariter *aquam ad se trahunt ex humo radicum opere, velut fistulis*; atque adeo avertunt fontes & *scaturigines ne profluant*; propterea *cassa sylva fontes promanasse compertum est*, inquit apud Farvacquesium Majolus. Afferuntur & quæ scribit Joannes Dicatillo tract. 2. de Baptis. dub. 3. disp. 3. collectas brevi tempore ex vitibus amphoras aquæ, colore, sapore, odore ab elementari parum, aut nihil diversæ, & apud Indos homines & pecora bibere aquam, quæ jugiter fluit ex arboribus, nec ullum sentiri hujus ab aqua naturali discrimen.

Nullum hæc argumenta apud me robur habent. Principio enim probo monitum præclari auctoris de Re Sacrament. Tom. 1. pag. 134. *de vera & naturali aqua* ex communi hominum usu, non ex disputationibus philosophorum iudicium feredum esse. Deinde etiam ex Philosophiæ principiis prædictæ argumentationes mihi videntur infirmæ. Et prima quidem; nam etsi demus elementa permanere in mixtis, qua de re digladiantur physici, nemo tamen negat corporum permixtione immutare naturas rerum. Ita, etsi aqua permaneat in vino, in hydargyro, & in aquis mulis, aut causticis; inscite, ut opinor, dixeris retinere hæc corpora *naturalis aquæ substantiam*: atque idem videtur afferendum de aqua rosacea particulis analepticis, seu mercurialibus, unde odor promanant, ac volatili sulphure, tenuique oleo, non permixta solum, sed *undique incorporata*. Quare aquam hanc, aliasque clibano fabricatas, nec aquas *sine nominis additamento* appellamus, cum succus sint potius, ac humor attractus, *χυμός* proinde, non *ὕδωρ*. Videtur etiam Florentina Synodus *aquam naturalem* communi sensu accepisse: nam alioqui hæc verba forent superflua. Præterea quamvis Rituale Romanum posteriorum editionum, ubi *rubricæ* leguntur stylo magis contracto, definiat tantum materiam baptismi esse *aquam veram & naturalem*, editum Romæ jussu Gregorii XIII. aperte explicat quid sit aqua hæc naturalis, docens pag. 17. *Materiam hujus Sacramenti esse aquam veram & naturalem, ut fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, paludum, cisternarum, & pluvialem, & sic quamcunque simplicem, & puram, quæ propriam aquæ speciem retineat; nec referre frigida sit, an calida*

*lida: non autem esse aquam artificialem, ut ex rosis, floribus, herbis, seu similibus rebus expressum, aut distillatam, neque alium quemvis liquorem. Imbelle est etiam argumentum peti- tum ex nova Philosophia: in qua denegatur uti- que substantia a materia distincta, at non forma substantialis discriminans rerum species, & in certa permixtione corporum sita. Nec sunt ejus- dem naturæ corpora omnia quæ diffluunt, quam- vis plurimum habeant communis materiæ, idest, aquei humoris. Ejusdem farinæ est quod addi- tur, arbores humorem trahere ex aqua transve- cta radicum vehiculis; & hæc namque in visce- ribus plantarum confecta oleosis, sulphureisque particulis induit diversam naturam, cum aqua sit in nostra sententia catholicum rerum corpo- rearum principium. Nisi id eveniret, aqua na- turalis forent oleum, vinum, nec non humani corporis humores: in quibus invalide baptizari definit Innocentius III. cap. *Non ut apponeres*, de Baptismo. Si autem aqua ex cortice arborum, & ex vitibus stillans retineat speciem suam, quod evenire potest si arbor meatus ampliores habeat, per quos transeat immunis, ut inquit de vitibus Murciæ, & de plantis Ombrii Dicastillo; non debet id statuere regulam universalem. Itaque quantum ad me spectat, sententiam Puteani, & Farvacquesii non approbo, amplectorque opposi- tam, non solum inter Theologos, verum etiam inter JCC. lib. 111. Decret. tit. 42. communem.*

At si nulla aqua haberi possit præter rosaceam; & expressam ex floribus, conferendus ne erit baptismus? Utique, respondet nuperus Augustinia- nus Scriptor Antonius Guerrero Tom. 1. pag. 416. & ait hanc esse communem opinionem; quoniam fas est urgente necessitate uti materia dubia. Per- peram ergo Scriptor iste oppugnavit præc. pagina Farvacquesium; nam is adhibendam aquam rosac- eam docuit *in extremo tantum periculo*. Si quis ergo opinetur prædictam aquam esse materiam probabilem, poterit ea sub conditione adhibere, nempe, *Si hæc aqua est materia sufficiens, ego te baptizo, &c.* Si autem amplecti velit senten- tiam nostram, eamque, (si excipias Baunium, Chamerotam, Puteanum, & duos, aut tres alios) communem; cum non sit probabile, sed aperte falsum, aliam aquam præter *veram & naturalem* esse materiam baptismatis, neque in casu necessi- tatis fas est cum aqua e rosis, aliisve floribus, aut plantis expressa aliquem baptizare. Vide An- dream Mendo in Statera opinionum benignarum dissert. 1x. quæst. 1. & Emmanuelem Gonzalez in 111. Decret. tit. 42. pag. 844.

III.

Inquirunt præterea, an leve crimen debeant existimari, si baptizans pro aqua consecrata, sa-

croque Chrismate delibuta, quam facile habere queat, adhibeat communem atque profanam: ut apud Antonium Dianam Tract. 111. Miscell. Resol. 33. tenent Quintanadvennas, & Granado, alique vix nomine noti. At quæ præc. capite diximus de aquæ baptismalis consecratione, ab- unde refellunt hujusce opinionis laxitatem. Hæc ergo refutatur primo productis eo loci Basilii, Ambrosii, aliorumque testimoniis. Addimus visum quibusdam veterum consecrationem illam esse prorsus necessariam, cujus sententiæ videtur S. Cyprianus in præcitata Epist. Synodica ad Ja- nuarium, & ceteros Episcopos Numidas Tom. 1. Concil. pag. 762. Extat etiam apud Gratianum de Consecrat. dist. v. cap. *Numquid*, decretum Stephani. V. *Numquid baptismatis unda, nisi cruce sanctificata peccata relaxantur?* Quæ tamen, ut diximus de consimili Ambrosii loco, accipien- da sunt de more atque consuetudine: unde Glos- sa Decreti, *Refert factum, quia sic fit*. Accedit divinatorum signaculorum dignitas, & commendatio Sacramentorum, de quorum materia ait S. Pa- ter de Catechiz. rudib. cap. 26. num. 50. *non sic habendam illam speciem benedictione sanctifi- catam, quemadmodum habetur in usu quolibet*.

Quid vero, si baptismus solemnii ritu non conferatur? In hoc etiam casu, si aqua conse- crata haberi queat, culpandus est qui non adhi- bet. Enimvero tenent momenta eadem, quod res divina peragitur, & assumitur elementum, non ad quemlibet usum, sed ad animarum emunda- tionem. Sane sævientibus persecutionibus, quan- do Sacramenta non poterant solemniter celebrari, religioni tamen duxerunt Patres ac Martyres baptizare aqua tantummodo consecrata. Aperta sunt quæ narrantur de Aproniano baptizato a Sisinio Diacono, de Artemia Diocletiani filia, & Jobia filia regis Persarum, quas baptizavit S. Cyriacus, & de aliis, quorum exempla singulis obvia sunt.

CAPUT VI.

De ablutione, sive de materia Baptismi proxima.

E Lementum aquæ materiam baptismi remotam vulgo appellitant; aquæ vero usum, aut ab- luendi modum, materiam proximam, de qua instituimus modo disputationem. Triplicem enim modum abluendi diversis temporibus novimus obti- nuisse; immersionem, infusionem, asperersionem; im- mersionem præterea olim trinam, postmodum sim- plam fuisse in usu receptam. Nullam autem hac in parte litem intentant nobis Lutheri, aut Calvini sectatores, qui baptismum, sicuti apud nos mo- ris est, tenui infusione, aut adspersione mini- strant; sed funem contentionis ducimus cum Græ- cis schismaticis, qui antesignano Marco Ephesio, post

post solutam Synodum Florentinam, inter ceteras istam separationis suae prætexere causam, baptismum a se mersione trina collatum alium esse a baptismo, quem infusione præbet Romana Ecclesia, & ideo hanc a vera fide descivisse, scribente ad Ephesios Paulo, iv. 5. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma*. Itaque adversus Græcos fœdisfragos, quemadmodum trinam immersionem fuisse quondam servatam non diffitemur, ita negamus eam ad substantiam baptismatis pertinere; atque ut ordinem debitum dissertatio ista teneant; priscam consuetudinem, hujus varietatem, atque defuetudinem monstrabimus. Poterit autem qui nostram lucubrationem aut mutilam, aut elumbem compererit, adir Jueninum dissert. ii. cap. 3. q. 2. Tournely q. i. art. 3. Habertum cap. iii. aliosque recentiores, nisi opportunum magis ei videbitur perlegere qui de sacris ritibus pertractarunt, ac præsertim Josephum Vicecomitem lib. iv. cap. 6. Martenium lib. i. art. 14. & Hugonem Menardum in notis ad Sacrament. Gregorii: quibus addi velim Joannem Ciampinum in Explicat. quorundam Sarcophagorum Tom. ii. Vet. Monum. Barnabam Erissonium de Spect. & feriis, & ex Acatholicis Joannem Gerardum Vossium disput. S. de Bapt. thesi 6. & sequentibus. Diatribæ autem nostra hoc procedit incessu.

PROP. I. A priscis Ecclesiæ sæculis obtinuit consuetudo baptizandi per immersionem, & quidem trinam.

Immersione baptizatum Dominum videntur innuere ea verba Matth. iii. 16. *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua*; quibus recitatis Hieremias Constantinopolitanus Resp. ii. ad Witthembergenses cap. 4. *Ascendit*, inquit, *ex aqua, ergo ante descenderat. Ecce immersio, non adpersio*. Nil vero probabilius, quam ad similitudinem Dominicæ humilitatis tinctos primitivæ Ecclesiæ fideles. II. Et quidem olim collatum fuisse regenerationis lavacrum trina mersione probant vetera monumenta, quæ etsi a non obesæ naris hæreticis revocantur in dubium, antiquam tamen consuetudinem auctoribus suis compertam esse suadent. Hujusmodi sunt, canon 49. Apostolicus, *Si quis Episcopus, vel presbyter, non tria unius mysterii baptismata perfecerit, sed unum baptismum, qui datur in mortem Domini, deponatur*. Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μνήσεως ἐπίτελής ἀλλ' ἐν βαπτισμῇ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καταρείσῃ. Atque hunc canonem esse unum ex receptis a Romana Ecclesia, constat ex dictis Tom. iv. pag. 109. Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. de Baptif. *Ter illum Episcopus mergit, hac trina illius mersione & emersione tres beatitudinis divine personas inclamans*. Τρις μὲν αὐτὸν ὁ ἱεράρχης βαπτίζει. *Berti Theol. Tom. VI.*

τὰς τρεῖς τὸ πλημὲν καταδύσει καὶ ἀναδύσει τὴν τρίσσην τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβύσσει ἐπίστασιν. III. Certiora & indubitata extant traditionis hujus apud Patres vestigia. Tertullianus de Corona Milit. cap. 3. *Dehinc ter mergitamur* & contra Praxeam cap. 26. *Nec semel, sed ter ad singula nomina in personas singulas tingimur*. Tres item mersiones commemorant alii Patres, Ambrosius lib. 2. de Sacram. cap. vii. num. 20. Hieronymus adversus Luciferianos, & in cap. 4. Epist. ad Ephesios, Leo Magnus Epist. ad Episcopos per Siciliam constitutos; Bern. in serm. de Cœna Domini. IV. Nec tantum Patres id innuunt, verum etiam hujus trinae mersionis significationem explanant. Ac primo Dionysius de Eccles. Hierarch. cap. ii. num. 8. in trina immersione & emersione symbolum agnoscit *trium dierum, ac noctium sepulture Jesu, τῆς τριήμερονύκτου Ἰησοῦ*, quam hujus ritus rationem persequitur S. Gregorius Epistola ad Leandrum, de qua infra. Tertullianus, & Ambrosius loco citato opinantur eos, qui baptizantur, ter mergi *propter Trinitatis mysterium*: insinuat eadem ratio apud Grat. de Consecrat. cap. *Eodem modo*, & cap. *Multi*. Rabanus Maurus lib. i. Instit. Clericorum c. 28. utramque rationem probat, Dominicæ sepulture, ac Trinitatis mysterii, additque alteram, nempe, quia *tercio gradu peccati homo in mortem cecidit*. Hujus trinae immersionis usum inter Apostolicas traditiones recensent permulti. Tertullianus de Corona Milit. cap. iv. de ritu mersionis, aliisque præcedenti cap. 3. recensitis, ait: *Harum & aliarum ejusmodi disciplinarum si legem exposules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix*. Basilii de Spiritu Sancto cap. 27. τὸ δὲ τριεβαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πότεν; *Ter autem immergi hominem, unde?* ac respondet, *ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας; nonne ex minime publicata, & arcana hac traditione?* Hieronymus pariter adversus Luciferianos: *Multa, quæ per traditionem in Ecclesia observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverant, velut in lavacro ter caput mergitare*. VI. Idem comprobant antiquiores Rituales libri. Vide Officium Græcorum, ejusque varias lectiones apud Jacobum Goar pag. 357. Ritus baptizandi apud Ægyptios pag. 58. Librum Sacramentorum Gelasii editum a Thomasio e Ms. 900. annorum, pag. 84. Codicem S. Remigii Remensis ejusdem vetustatis apud Martene lib. i. cap. i. art. xviii. ord. 8. & antiquum Ordinem Romanum de Divinis Offic. Tom. xi. Bibl. Patrum pag. 697. In Sacramentario Gregorii typis edito non memoratur trina mersio; quam tamen præcipiunt vet. Mss. Remense, Corbejense, aliaque laudata num. 323. a Menardo.

PROP. II. Non fuit tamen ad sæculum usque trina mersio ita communiter recepta, ut probatus aliquando non fuerit baptismus, aut infusione, aut unica mersione collatus.

Obtinuisse enim ritum baptizandi per immersionem etiam tertio decimo sæculo, constat ex S. Thoma 3. p. q. 66. art. 7. ubi ait tutius esse baptizare per immersionem, quia hoc habet communior usus: obiit autem S. Thomas anno 1274. Verum cum ritus ille prævaluerit, immo etiamnum obtineat in Mediolanensi Ecclesia, & apud Coptos, & Iacobitas; non fuit omnino indispensabiliter observatus. I. De Baptismo per infusionem dato profert illustra exempla Martene ex vita S. Laurentii, quem baptizasse Romanum militem aqua ex urceo effusa referunt Acta martyris, demonstratque vetus pictura etiam nunc in Basilica S. Laurentii in Agro Verano, ubi Romanus conspicitur sacrum suscipiens a Laurentio lavacrum. Addit vir eruditus Acta S. Gratiliani, S. Bacchi Iunioris, & sancti Lindgeri Episcopi, in quibus baptismum infusione collatum ipsa Sanctorum gesta confirmant. Vidit hæc & doctus Tournelius, qui tamen contendit immersionem fuisse constanter observatam in solemnibus baptismis; infusionem vero, aut aspersionem aquæ usurpatam solummodo in baptismo privato, & urgente necessitate. At Mabillonius in Itin. Italico pag. 73. & 81. refert dono sibi datas a Ciampino cujusdam tumuli prope Neapolim reperti figuras duas, quibus representatur baptismus per immersionem simul, & superinfusionem collatus. Idem Ciampinus volum. 2. Vet. Monum. cap. 4. profert in tabula delineatum ex antiquis Sarcophagis baptismum Agilulfi Regis Longobardorum, & Theodolindæ ejus uxoris, in pelvi, sive semidoliolo existentium, & superinfusa aqua tinctos in superiori parte corporis, dum inferiores tantum essent aqua mersæ. Consimilis extat pictura in templo Sanctæ Pudentianæ, de qua idem Ciampinus pag. 20. Imo collatum baptismum infusione aquæ, existente baptizato extra pelvim, demonstrat alter Sarcophagus Ciampini pag. 16. necnon baptismus Romani, de quo supra, depictus in agro Verano, ubi male scribit Martene S. Romanum cerni existentem in pelvi, cum sit extra, nudus, & dextera Levitæ porrigens urceolum alterum aqua plenum, quod forte non una, sed trina fieret aspersio, aut infusio. Etsi ergo immersio longe apud veteres prævaluerit, obtinuit tamen aliquando infusionis usus. II. Perfusione baptizatos *Clinicos*, idest, decumbentes in lecto, constat ex Epistola S. Cypriani 76. ad Magnum. Videtur ibi S. Martyr mirari, cur in ægritudine baptizati *Clinici* appellarentur: Non invenio, inquit, unde hoc nomen assumant, nisi forte qui plura & secretiora legerunt, apud Hippocratem,

vel Soranum; *Clinicos* istos deprehenderunt. Scilicet, & ingeniose; *Clinici* enim medici dicuntur, quorum princeps Hippocrates. Soranus etiam fuit inter medicos nobilissimus, nec uno in loco laudatur ab Augustino. Lepide Martialis lib. 1. Epigram. 31.

*Chirurgus fuerat, nunc est vespillo
Diuulus,*

Cæpit quæ poterat Clinicus esse modo.

Attamen, sicuti qui invisunt decumbentes, ita ægroti *Clinici*, dicti sunt ἀπὸ τῆς κλίνης a lectulo, in quo decumbunt. Vide Eusebium lib. vi. Hist. Eccl. cap. 43. pag. 244. Horum ergo *Clinicorum* baptismum, de quo hæsitabat Magnus, quoniam superfusione, non immersione conferebatur, ratum censuit S. Cyprianus, scribens: Neque enim sic in Sacramento salutari delictorum contagia, ut in lavacro carnali sordes cutis, & corporis, abluuntur. Et post pauca: Unde apparet adspersionem quoque aquæ instar salutari lavacri obtinere. Addit: Et ideo quantum fide concipere & sentire nobis datur, mea sententia hæc est, ut Christianus judicetur legitimus, quisquis fuerit in Ecclesia lege, & jure fidei divinam gratiam consecutus. Aut si aliquis existimat eos nihil consecutos eo quod aqua salutari tantum perfusi sint, sed inanes & vacui sint, non decipiantur, ut si incommodum languoris evaserint, & convalescerint, baptizentur. Notes, velim, Cypriani in disjudicanda aliorum opinione sententiam, in sua autem pronuntianda firmitudinem. Profecto baptismum *Clinicorum* probavit Synodus Neocæsariensis canone xii. Tom. 1. Concil. ad an. 314. aliæque posteriores, esse vetuit ea Synodus, ne baptizati in ægritudine ordinarentur in presbyteros, sive quod necessitate potius, quam electione initiati viderentur, sive Sacerdotii officia implere non possent, quos valetudo ignaros elementorum fidei baptismum suscipere coegisset, ut opinatur in notis ad præfatum canonem Albaspinæus. III. Trinam mersionem circa annum sexcentimum Hispaniarum Episcopi deseruerunt occasione Arianorum, qui ex ea petebant argumentum ad oppugnandam sanctæ Trinitatis consubstantialitatem: inductam vero ab Hispanis consuetudinem approbavit Magnus Gregorius Epistola 43. libri 1. ad Leandrum Episcopum Hispalensem; ubi post multa, quæ etiam a Gratiano relata sunt in canone De Trina de Consecrat. dist. iv. ait Gregorius Tom. 2. pag. 522. Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismo vel ter, vel semel mergere, quando & tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari. Sed quia nuncusque ab hæreticis infans in baptismo tertio mergebatur, sciendum apud

apud vos esse non censeo, ne dum mersiones numerant, divinitatem dividant, dumque quod faciebant faciant, se morem nostrum vicisse gloriantur. Gregorii iudicium secutum est, sedente Honorio, anno 633. Concilium Toletanum iv. canone 6. alias 5. ubi post Sancti Gregorii verba, legitur: *Quapropter, quia de utroque Sacramento, quod sit in sancto baptismo, a tanto viro reddita est ratio (trina scilicet, aut simpla mersionis) quod utramque rectum, utrumque irreprehensibile in sancta Dei Ecclesia habeatur; propter vitandum autem schismatis scandalum, vel heretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem, ne videantur apud nos qui tertio mergunt hereticorum probare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne forte cuiquam sit dubium huius simpli mysterium Sacramenti, videat in eo mortem & resurrectionem Christi significari: nam in aquis mersio, quasi in infernum descensio est, & rursus ab aquis emersio, resurrectio est. Item videat in eo Unitatem Divinitatis & Trinitatem personarum ostendi: Unitatem dum semel immergimus: Trinitatem, dum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizamus. Et hunc Canonem inter decreta retulit Gratianus citata dist. iv. cap. Propter vitandum. Gregorianæ Epistolæ, & Canonis Toletani meminit Valafridus Strabo de Rebus Ecclesiasticis cap. 26. scribens: *Alii trinam immersionem volunt in similitudinem triduanæ sepulture, ut in canonibus Apostolorum statutum habetur, & Romanorum consuetudo observat: alii unam, propter divinitatis unitatem contendunt, ut in Concilio Toletano plenissime habetur; ubi etiam commemoratur quod beatus Gregorius interroganti super hac Leandro inter cetera ita responderit, Quia in una fide nihil officit Ecclesiæ consuetudo diversa. Vide Tom. xv. Bibl. PP. pag. 196.**

Invehitur in Hispanos Alcuinus Epist. 69. ad Lugdunenses pag. 1587. scribens morem illum unius mersionis esse contra universalem sanctæ Dei Ecclesiæ consuetudinem: adversari Apostolo, qui ait nos consepultos esse in Christo per baptismum, cum Christus triduo in sepulcro permanserit: revinci potius Arianos baptismate, quoter mergimur; quia in ipso unum apparet Trinitatis Sacramentum. Addit & Ambrosii, ut putat, versus de ternarii excellentia:

*Omnia trina vigent sub maiestate Tonantis.
Tres Pater, & Verbum, sanctus quoque
Spiritus unum.*

*Trina salutaris species crucis, una
redemptrix.*

*Tertia lux Dominum remeantem a morte
recepit.*

*Trina dies Jonam tenuit sub viscera
cati.*

** æternam Do. Tres pueri * cernere Deum fla-
minum. grante camino.*

*Ter Sabaoth sanctum referens benedictio
psallit.*

*Ter mergendus aqua est, cui gratia
plena lavacri, &c.*

Negat etiam Alcuinus epistolam de simpla mersione, citatam a PP. Toletanis, a S. Gregorio scriptam fuisse, quod eam non invenerit in Epistolari libro Roma ad se allato, ut observarunt in notis ad Gregorium Maurini Patres: idque Alcuinus asserit epistola proxima lxx. quæ videtur continuatio præcedentis. Martinus quoque Bracarensis Antistes in Epistola ad Bonifacium, edita Volum. 11. Concil. Hispaniæ pag. 506. reprehendit eos, qui unam tinctionem fieri voluerunt; nam si sub uno nomine facta una tinctio unitatem Deitatis demonstrat, ac per hoc error fugitur Arianus; Sabelliana ignorantibus subrepet pestis, dum sub uno nomine una solummodo retenta mersio, nullam in Sacramento baptismi monstrat trium personarum distinctionem. Intorquet simile argumentum Gerardus Vossius, disp. 11. thesi 4. pag. 262.

Hæc tamen nullius momenti sunt. Quocumque enim modo conferatur baptismus, si materia & forma servantur, ratus erit, ac validus: neque necessarium est, ut mersione, aut infusione simpla, vel trina significetur mysterium Trinitatis, aut Christi passio, tum quia Sacramentum est signum gratiæ, non prædicatio duntaxat fidei, gratiam vero commonstrat quæcumque ablutio: tum quia fides, si baptizetur adustus, ab eo petitur, & exigitur, tanquam prævia dispositio; & si tingatur infansulus; id supplet fides gestantium, aut sanctæ matris Ecclesiæ. Deinde in sola forma hæc significantur; unitas vocabulo singularis numeri, in nomine; Trinitas, distincta divinarum enumeratione personarum, quæ sanæ catholico sensu, non Ariano, aut Sabelliano, enuntiantur. Mors etiam Christi una mersione monstratur, quoniam semel sepultus est; nec emersio, & immersio per se signum sunt dierum, quibus Dominus in sepulcro delituit, sed potius resurrectionis & sepulture; quamquam mersione trina id quoque sit aliquatenus demonstratum. Si enim trina mersio, eadem omnino ratione significaret sepulturam Domini, & Trinitatis mysterium: tres simul personæ innuerentur sepultæ. Quare mersio, ut mersio est, mortem significat Christi, non Trinitatem: hanc vero innuit aut mersionum numerus, aut personarum enumeratio, aut utrumque. Nihil est ergo in causa, cur Alcuinus ex significatione mysterii redarguat canonem Toletanum. Infirmum est pariter argumentum ex traditione depromptum; quamvis enim trina immersio, ut diximus, prævaluerit, obtinuerunt tamen etiam ri-

tus alii: ac præterea traditiones ad solam disciplinam spectantes possunt ab Ecclesia pro temporum opportunitate antiquari. At quod Alcuinus neget Epistolam ad Leandrum esse genuinum Gregorii scriptum, facilius est refutare. Primum enim hæc Epistola Gregorii salivam habet. Deinde illam exhibent codices optimæ notæ. Insuper meminerunt ejusdem Epistolæ S. Isidorus de Script. Eccles. S. Licinianus Episcopus ad ipsum Gregorium scribens, & Joannes Diaconus in vita Gregorii cap. 53. Tandem fidem omnem superat, quod confecta sit Gregorii Epistola in Synodo, cui præfuit S. Isidorus, frater ejusdem Leandri, ad quem missa fuerat.

At Martinus Dumienfis citata Epistola scribit, baptismum conferendum non esse *in nominibus Trinitatis*, ac certissime *tertio nomen invocari, & tertio tingui*, Arianum censendum esse. Damnat etiam præsumptionem eorum, qui *pro resurgenda Arianorum similitudine*; tinctionem unam fieri voluerunt, priusquam aliqua accederet sententia *Generalis, aut Provincialis Synodi*; quod nempe non debeat unusquisque, ob hæreticorum abusum, propria auctoritate antiquam disciplinam deferere. Licuit ergo Hispanis post Gregorii Epistolam adhibere mentionem simplam; maxime quod *quidam trinam, quidam simplam facerent, & a nonnullis schisma suscitaretur, ab aliis crederetur scindi unitas fidei*, ut legitur ipsomet canone Toletano: a quo propterea, *ad vitandum scandalum*, provide definita est una mersio. Vossius autem fallitur, dum ait argumentum Gregorii, & Toletani Concilii non esse tanti ponderis; ut inducenda sit simpla mersio in Ecclesiis, quæ cum Arianis conflictantur. Non id unice spectandum est; sed etiam scandalum schismatis, inducta consuetudo, & opinio eorum qui contendebant irritum esse baptismum trina mersione peractum: quæ omnia narrat Synodus Toletana, eodem Volum. 2. pag. 430. Ceterum tam Gregorius, quam Toletana Synodus utrumque baptismum *rectum, & irreprehensibile* judicarunt, sive collatum una, sive trina mersione. Animadvertas autem, etiamnum in Ecclesia Romana probari, & in usu esse baptismum per trinam immersionem in nonnullis Ecclesiis, eamque adhiberi pro forma & situ baptisteriorum, licet prævaleat usus infusionis, quæ pariter trina, non simpla, est apud Latinos: de qua re vide Rituale Romanum, nec non Synodum Beneventanam Cardinalis Vincentii Mariae Ursini an. 1693. qui etiam ætate nostra ad summum Pontificatum erectus, ubi baptisterii vas amplum est, propria manu parvulos ter immergebat.

PROP. III. Quocunque ritu conferatur baptismus, sive immersione, sive infusione, sive aspersione validus est: recte Ecclesia Romana præscribit immersionem, aut infusionem; a Marco

autem Ephesio, aliisque Græculis male nulloque jure reprehenditur.

Quidam priorem partem confirmant exemplo Petri, qui Act. II. 41. una die baptizavit tria millia hominum, & cap. IV. 4. alia die hominum quinque millia. Quomodo enim potuit unus tam ingentem numerum immersione trina baptizare? Profert rationem istam S. Thomas q. 66. art. 7. Ac baptizasse Petrum omnem illam multitudinem eadem die constat ex Scriptura, & ex Epistola IV. Leonis Magni cap. 5. Sunt tamen, qui hanc probationem infirmam putant, ut Viçcomes lib. IV. cap. 6. quoniam veteres baptismum illum aspersione datum non asserunt, nec inverisimile est Petrum baptizasse more apud Iudæos recepto, in locis ad immersionem idoneis, necnon adjuvantibus aliis, *tum Apostolis, tum Discipulis*, ut inquit Carthusianus. II. Quicquid sit de vi probationis hujus; invictæ sunt aliæ, quæ ex thesi præmissa consequuntur. Et prima quidem, quod stet *Sacramenti substantia*, si verbum accedet ad elementum, necnon analogia, signumque interioris ablutionis, quocumque ritu fundatur aqua, & argumentum quidem istud etiam S. Thomas producit priori loco. Accedunt exempla baptismi infusione collati. Adde probatum a Patribus baptismum *Clinicorum*: & cetera jam commonstrata. II. S. Cyprianus in præcit. Epistola ad Magnum, significari gratiam baptismatis sola aspersione, probat exquisitis Scripturæ locis, ut Ezechielis xxxvi. 25. *Et effundam super vos aquam mundam*. Legit Cyprianus: *Et aspergam*, atque Num. vii. 7. *Aspergantur aqua lustrationis*. Addit Cyprianus aquam aspersionis appellari a Mose aquam *purificationis*, nec baptismum præsignatum solummodo *in mari*, verum etiam *in nube* superius madefaciente. At initio hujus libri baptismum significare ablutionem quamlibet, satis declaravimus. Probat Cypriani Epistolam Augustinus lib. vii. de Baptismo cap. vii. num. 10. Tournelius pag. 27. laudat ejusdem Augustini verba Tract. lxxx. in Ioan. nu. 3. *tingentem etiam tantillum mundet infantem*: at nescio quo jure *tantillum* faciat adverbium. IV. Cum baptisma sit maximæ necessitatis; videtur imperceptibile, datum fuisse trina mersione, aut superfusione, aut animam agente puerulo; aut deficiente amorum copia, aut ad unum Sacerdotem confluentem immensa baptizandorum multitudine; ideoque nec adhibitam mersionem puto, quando Paulus Act. xvi. 33. baptizavit custodem carceris & domum ejus, aut quando Petrus in Mamertino carcere, aqua divinitus e saxo erumpente, Processum & Martinienum & quaterdenos milites abluit, quod ita carmine expressit Martha Marchina:

Claudatur in tenebris hominum Piscator,

& inde

Bina quaterdenos retia missa trahunt.

Unda deest, Petri virga Tarpeia rupes

Percussa, e petris larga fluenta dedit.

Ac solam fortasse asperionem adhibuit Liberius, dum festo die Pentecostes *quatuor millia & duodecim* promiscui sexus salutari baptismo expiavit, ut ex Actis Damasi refert Paulus Aringhus Romæ Subterr. pag. 223. Voluminis I. Atque hæc de priori parte propositionis.

Alteram partem comprobatur Rituale Romanum, editum jussu Pii V. ubi tit. de forma baptismi legitur, *Baptismus licet fieri possit, aut per infusionem aquæ, aut per immersionem, aut per asperionem, primus tamen, vel secundus modus, qui magis sunt in usu, pro Ecclesiarum consuetudine retineantur.* Et quidem ad asperionem per raro adhibitam, aperte ex præmissis monumentis evincitur.

Tertiam partem sic demonstro. Liqueat ex Rituali nuper laudato, & ex Beneventana Synodo, Actisque Mediolanensibus supra citatis, etiamnum in Ecclesia Latina ritum trina immersionis adhiberi, pro Ecclesiarum consuetudine, & forma Baptisteriorum. Immo Rituale Gregorii XIII. mandat, ut si baptismus per immersionem sit conferendus, *Baptisterium humiliter jaceat, ac late patens cum suis gradibus extruatur.* Quo ergo jure affirmant Græci, ritum immersionis a nobis eliminatum? II. Sive immersione, sive infusione tingamus, ter immergimus, aut aquam fundimus. At Græci non ita mersionem putant necessariam, ut complures eorum non utantur superinfusione: baptizant enim puerum primum positum, & sinistra in ventre sustentatum, dextera salutarem aquam superinfundentes: ideoque immersionem, & infusionem eodem vocabulo designant, ut animadvertit, probatque ex Neophyto Rhodino pag. 365. eruditus Goarius. Nuda ergo battologia nobiscum decertant. III. Sit denique in trina mersione latens mysterium; sit porro: principio istud refert etiam trina effusio: deinde vero, etiam in aqua calida ipsi Græci portentosum aliquid divinant, & nihilominus si frigida abluatur infans, baptismum ratum pronuntiant, ut constat ex canone Synodi Amathuntinæ ibidem producto a Goario, *ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἐπὶ ζεῦσι. δηλονότι τὸ ζεῦσι τὸ ζῶν τῆς χάριτος τῆς βαπτισματικῆς. εἰ δὲ ἀνάγκη εἶναι, γενέσθω καὶ ἐπὶ ψυχῇ, id est, in aqua frigida baptizare non oportet, sed in calida, manifestante nimirum calida fervorem gratia baptismatis, si vero necessitas urgeat, fiat & in frigida.* Ita de trina mersione, aut infusione, quamvis in ea mysterium lateat, ratiocinantur oportet.

Militare videntur adversus primam partem hu-

jus propositionis probationes omnes proposit. I. Et sane urgeri possunt hoc pacto. Canon xlix. Apostolicus deponendum censet presbyterum, qui non perfecit tria unius mysterii baptismata. Irritum ergo judicat baptismum absque trina immersione collatum. II. Tertullianus, Hieronymus, Basilii, alique Patres affirmant trinam mersionem haberi ex traditione Apostolica: nefas est igitur ritum hunc immutare. III. Latet in trina mersione mysterium Dominicæ sepulturæ, trium divinarum personarum, nec non expiationis cujuslibet generis peccatorum. Hoc ergo ritu semoto, Sacramentum mystica signi ratione exsolliatur. IV. Non solum Magnus in Epistola ad Cyprianum, sed etiam Cornelius Papa apud Eusebium lib. vi. cap. 43. dubitat de validitate baptismi *Clinicorum*; scribit enim de Novatiano in lecto aquæ perfusione baptizato, *In ipso, in quo jacebat, lectulo perfusus baptismum suscepit, si tamen hujusmodi baptismum suscepisse dicendus est.* V. Denique simplam immersionem invenit primus omnium Eunomius, *μή χρῆναι λέγων τρίς καταδυῖν τὸν βαπτίζομενον, dicens non oportere ter mergi eum, qui baptizatur, inquit Theodoretus lib. iv. Hæret. fabul. cap. 3. Ut igitur trina immersio apud Hispanos in desuetudinem abiit propter hæresim Arianam; ita nunquam adhibere fas est mersionem simplam ob hæresim deteriorem Eunomii, & Aetii.*

Verum ut argumenta, ita etiam solutiones, ex prædictis thesibus obvix sunt. Ad I. itaque respondemus, Apostolico canone non declarari nullum baptismum absque trina mersione datum, sed deponi tantummodo eam non adhibentem, propterea quod nonnulli baptizabant non in nomine Trinitatis, sed in nomine solius Christi mortui pro nobis, & ad hunc ritum inducendum utebantur una mersione tantum. Igitur propter Ecclesiæ disciplinam, & in detestationem illius erroris, præscripsit canon invocationem Trinitatis, trinamque mersionem; ut manifeste apparet ex sequenti canone 50. *Si quis presbyter:* de quo vide Glossam decreti de consecrat. dist. 4. can. 29. Ad secundum, jam diximus distinguendas esse traditiones, quæ spectant ad regulam fidei, ab iis, quæ pertinent ad ritum & disciplinam; & quemadmodum traditiones primi generis custodiri debent inviolatæ, ita postremæ pro vicissitudine temporum subeunt, ut de velandis Virg. loquitur Tertullianus, *novitatem correctionis.* At de his plura lib. xxi. cap. 6. Ad tertium, quamvis cum Paludano in quarto dist. 111. q. 3. aliisque negari possit symbolum mysteriorum fidei spectare ad substantiam Sacramenti, ut quod accidentarium sit duntaxat: respondemus tamen cum S. Thoma art. vii. ad 2. ablutionem, quocunque modo fiat, repræsentare Christi mortem, dum corpus hominis, vel aliqua pars ejus aquæ

ut corpus Christi sub terra fuit positum, ne repetam quæ de sensu Apostolicæ sententiæ ad Rom. vi. 3. dixi præcedenti cap. 3. & quæ de Trinitatis mysterio expresso in baptismi formula, paullo supra. Ad proximum jam dixi dubitationem Magni fuisse disunctam a Cypriano, quamvis non satis appareat, an Magnus hæsitaret de validitate baptismi perfusorum, an de effectu ob exiguam in Clinicis fidem; nam Cyprianus respondet etiam perfusos gratiam consequi, Deo credentibus in Sacramentis salutaribus indulgentiam suam largiente. Ego tamen non diffiteor Magnum de valore baptismatis hæsitasse, cum Cyprianus hisce verbis propositam sibi quæstionem exponat, *Quæstisti etiam, quid mihi de illis videatur, qui in infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur, an habendi sint legitimi Christiani, eo quod aqua saluari non loti sint, sed perfusi.* Verum, ut dixi, scrupulum hunc Sanctus Martyr exemit, temperanter simul, & erudite. Cornelius autem ea phrasi carpit Novatianum, qui nulla fide, nulla recta intentione, nulla observatione canonum, aqua baptismali perfusus, nec liberatus a morbo perficiens reliqua juxta Ecclesiasticam regulam, nec ab Episcopo consignatus, refragante universo Clero, per gratiam Episcopi contra præcitatum canonem a Synodo Neocæsariensi innovatum, ad presbyteratus gradum conscenderat: quæ aliæque eo loci ab Eusebio conscriptæ ostendunt quanta improbitate Novatianus parvipenderet Sacramenta. Ceterum illum fore rebaptizandum minime aseruit Cornelius, quod affirmasset utique, si Novatiani baptismum irritum existimasset. Mitto quod tam Magni, quam Cornelii verba dubitantis sunt, non asserentis: nec mirum, si iudicium non proferunt suum, contemnentibus compulsi Ecclesiasticam disciplinam. Ad ultimum dicendum cum Arcudio non reprobatur in Eunomianis baptismum, eo quod semel immergerent, sed quia cum una merfione utebantur formula fidem Trinitatis labefactante. Theodoretus, quippe, ad ea verba, *Dicens non oportere remergi eum, qui baptizatur, μη χρῆναι λέγον τρις καταδυειν τον βαπτιζομενον*, addit, nec Trinitatem invocare, sed semel baptizare in mortem Christi, *μηδὲ πειθεσθαι την Τριάδος ἐπὶ κλησιν. ἀλλ' ἅπαζ βαπτίζειν εἰς τον θάνατον τοῦ Χριστοῦ.* S. etiam Epiphanius violatam ab Eunomianis formulam ad hunc modum recitat h. lvi. nunc. lxxvi. pag. edit. Petavianæ 992. *εἰς ὄνομα θεοῦ ἀκτιστοῦ, καὶ εἰς ὄνομα υἱοῦ κεκοσμήνου, καὶ εἰς ὄνομα πνοῦματος ἀγιαστικῆς, καὶ ὑπὸ τοῦ κεκοσμημένου υἱοῦ κτισθέντος, In nomine Dei increati, & in nomine Filii creati, & in nomine Spiritus sanctificantis, & a creato filio procreati.* Ex quo loco diligenter exscripto vides decipi virum doctum, Gasparum Juenin, qui Arcudium de Affi-

ctis Epiphanio his verbis reprehendit: De immutato autem ab Hispanis merfionum ritu, dictum supra.

A P P E N D I X.

Sunt qui hoc loco inquirunt, quonam modo baptizati mergerentur. Plura de his Vicecomes libro iv. cap. ix. & seq. Martene lib. i. cap. i. art. 14. necnon Vossius disput. i. thesi 6. Primo itaque immergebantur nudi, quo ritu demonstrabatur exuere baptizatos veterem hominem; & imitabantur Christum, qui in cruce nudatus principatus & potestates hujus sæculi spoliavit, ut eleganter docet S. Cyrillus Hierosolymitanus catech. xvii. & ii. Mystagogica a principio, S. Joannes Chrysostomus Hom. vi. in Epist. ad Coloss. D. Anselmus in cap. 3. Matth. & Bernard. sermo. 46. de Paupertate. Denudabantur vero non solum adulti, verum etiam infantes; ut liquet ex Sacramentario Gregorii, & Ordine Romano, & ex Alcuino cap. 19. de div. Off. nec non mulieres, ut constat ex iis, quæ de Conone presbytero narrat Eviratus cap. iv. Prati Spiritualis, & ex iis, quæ contigerunt Constantinopoli, dum e Sede sua armata manu deiceretur Joan. Chrysostomus, ut ipse scribit in Ep. ad Rom. Pontif. Innocentium. Exhibent hujus denudationis consuetudinem imagines Romani, Agilulfi, Theodolindæ, aliæque super e Ciampino memoratæ, necnon quæ conspicitur in Ecclesia Mediolani Ambrosianæ Basilicæ proxima, nudos exhibens in baptismali lavacro S. Patrem Augustinum, Alipium, ac puerum Adeodatum. Mulierum autem pudori non una ratione consultum fuit. Priscis temporibus solæ Diaconissæ nudabantur fœminas, dabantque operam, ne a ministrantibus conspicerentur, ut legitur lib. i. i. Constit. Apostol. cap. xv. apud Epiphanium h. lxxix. quæ est Collyridianorum, Justinian. Novella vi. cap. 6. In Elemento 7 cap. 13. Matthæi Blastaris, & apud alios. In Notis Const. Apost. pag. 387. Deinde mulieres tingebantur in loco a viris separato; & post exorcismum a masculis discedebant, ex Cyrillo Hieros. in Præf. Catech. ex Ordine Romano, & ex libro xxii. Augustini de Civit. Dei cap. 8. Alicubi etiam cortinæ & vela obducebantur qua in re merito commendatur apud Surium die 22. Julii, & apud Continuatores Bolland. tom. i. Jul. pag. 395. sollicitudo sancti Ottonis Pomeranorum Apostoli. Immersio præterea baptismalis in modum crucis peragebatur. In Ordine Æthiopum præscribitur, ut qui baptizatur ter attollatur ex aquis, a fronte, a tergo, & altero latere. Jacobitæ baptizandum componunt in modum crucis. S. Bonaventura in iv. dist. 3. qu. 1. referens ritum qui ætate quoque sua servabatur, ait baptizandum

dum respicere primo versus Orientem, secundo versus aquilonem, tertio versus meridiem. In trina demum mersione semel pronuntiabant integram baptismi formulam. In vet. Ordine Romano Dom. xlii. Bibliothecæ PP. legitur. Baptizant eos sub trina mersione, tantum sanctam Trinitatem semel invocando, ita dicendo, Ego baptizo te in nomine Patris, & mergit semel: Filii & mergit iterum: & Spiritus sancti, & mergit tertio. Haud secus Rituale Gregorii VIII. pag. 14. Trina cum mersione baptizat, semel tantum dicens, Ego te baptizo in nomine Patris mergat primo: & Filii mergat secundo: & Spiritus sancti, mergat tertio: atque ut id servetur, dum baptismus datur per infusionem, mandat cum idem Rituale, tum editum jussu Pii V. Negari non potest id ex antiqua traditione fluxisse, inscribente Tertulliano contra Praxeam cap. 26. *Ter ad singula nomina in personas singulas tingimur. Sacrilege ergo se gereret, qui ad unamquamque mersionem repeteret singula formæ verba, eundemque baptismum impie repeteret: quod monuit sapienter S. Thomas 3. p. q. 66. art. 8. ad 3. comprobaturque ipsa ratio repetitæ materiæ, & formæ, quibus integrum perficitur Sacramentum* Hac in parte jure, meritoque Alcuinus invehitur in quosdam Hispanos, qui dum alii unam servabant mersionem, ipsi trinam faciebant, & unamquamque mersionem invocationem sanctæ Trinitatis; ac per hoc tres personas ter nominare studentes, dum ipsa veritas præceperit: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Quid opus est tertio replicare, quod semel dictum sufficit?* Ita ille Epist. ad Paulinum Patriarcham 81. alias 66. pag. 1609.

CAPUT VII.

Quedam circa modum abluendi quæstiones.

AT quæres, si etiamnum obtinet baptismus per infusionem, aut per immersionem collatus, poterit ne qui baptizat, unum, aut alterum abluendi modum servare pro libito? Dixi supra, in hoc servandam consuetudinem Ecclesiarum, necnon Baptisteriorum formam: Nemo errare hac in re poterit, si tria, quæ mox subjiciam, teneat monita. Est primum, ne memoria excidat canon xlii. sess. vii. Trident. *Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholice ritus, in solemnibus Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit.* Accedit Augustini regula in Epistola lrv. ad Januar. n. 6. ubi de iis, quæ per loca, region-
esque variantur, inquit; *Faciat ergo quisque quod*

in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem est, aut contra mores, hinc, vel inde meliores. His enim causis, idest, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel institui quod non fiebat. Et supra, num. 2. Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum, & propter eorum inter quos vivitur societatem servandum est. Animadvertendum denique, ex rituum quoque diversitate oriri aliquando schismata, plebisque Christianæ scandala: ad quæ compescenda, diximus supra canone vi. quarti Toletani Concilii simplicem mersionem auctoritate beati Gregorii fuisse præscriptam.

II.

Inquirens præterea, an baptismus valeat, si abluatur aliqua tantum pars corporis, & quænam sit abluenda? Ad hæc respondeo necessarium non esse, ut totum prorsus corpus aqua perfundatur. Damnat quidem Theodoretus lib. iv. Hæret. fabul. pag. 236. Eunomianos, eo quod baptizandum aqua usque ad pectus superiori parte tantum madefacerent; & posteaquam quidam capite ad solum illiso vulnus acceperit, excogitarint baptismi genus aliud, quod baptizandum in subscellio extendentes, erectum ipsius caput lavabant, nullo alio membro corporis attincto; aut tertia quadam longissima hominem a pectore usque ad ungues pedum involvebant, ne aqua illico ullatenus madeficeret. Verum duo hic notanda sunt: unum, Eunomianos in baptismo Trinitatem non invocasse, quod innuit idem Theodoretus, ac nos paullo supra observavimus: alterum, hæreticos illos aquam non adhibuisse reliquis partibus, tanquam execrandis, τοῖς δὲ ἀλλοῖς μέρεσιν τὸ σῶμα τὸ ἐπαγέσθαι πρὸς σφύρας τὸ ὑδὸν ἀπαγορεύον, ait eo loci Theodoretus: ex quo PP. S. Mauri in notis ad illa Ambrosii verba, *Quomodo sapiens Marcion, atque Eunomius, qui malunt Deum malum, quam bonum habere?* lib. i. de Off. Ministr. cap. 25. num. 117. recte inferunt, Eunomium Arii blasphemiam nova impietatis accessione cumulasse, & cum Marcione induxisse Deum malum, a quo procreatas autumavit inferiores partes humani corporis, malas proinde in sensu ejusdem Eunomii, atque execrandas. Eunomium a Manichæis errores hausisse prænotaverat in notis ad Canones Concilii Gangresis Severinus Binius Tom. 11. Concil. pag. 434. His autem præmissis, affirmo immergendum esse, aut abluendum saltem baptizandi caput, quod humani corporis
pars

pars præcipua est, & in quo facultates omnes sensuum, ut inquit 3. p. q. 66. art. 7. ad 3. S. Thomas, vigent, suaque exercent officia; nec non, si philosophis plurimis assentimur, residet rationali anima in ea cerebri glandula, quam Anatomici appellant *Canarion*, excipiens animales spiritus, rerum corporearum imagines. In capite ergo ablutus homo, dubio omni procul baptizatus est: secus si in vestibus, & in capillis tingatur, nec aqua ad cutim pertingat. Etsi enim Dominicus Soto in iv. dist. 3. art. 7. ablutum in capillis rite baptizatum pronuntiat, quoniam vulgari idiomate, si aqua soli perfundantur capilli, dicitur caput ablui; imo & de tinctis vestibibus, asserat esse rem valde dubiam; hanc tamen opinionem fere omnes explodunt: rejiciuntque pariter sententiam Durandi, scribentis sat ad baptismum esse, si aqua minimus digitus, aut externa alia pars abluatur. Vide Suarezii disp. 20. in præcitatam tertiæ partis questionem. Certum est graviter eum peccare qui, cum possit abluere caput, tingit corporis partem alteram, etiam pedem, aut brachium. Necessitate tamen urgente, E. G. si materno ex utero puerulus emitteret manum unam, perfundi debet pars, quæ apparet, juxta præscriptum Ritualis Romani tit. de baptiz. parvulis, ubi hæc habentur: *Nemo in utero matrum clausus baptizari debet: sed si infans caput emisit, & periculum mortis imminet, baptizetur in capite; nec postea si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emisit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendat, baptizetur; & tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus. Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri.* Similia S. Thomas q. 68. art. xi. ad 4. Ex hac præscriptione intelligimus, non constare de validitate baptismi, si alia a capite pars abluatur; quandoquidem *forma conditionalis* adhibenda non est, nisi *re diligenter pervestigata probabilis subest dubitatio*, ut recte monet idem Rituale titulo præced. & Catechismus Rom. P. 2. cap. 2. num. 57. quod & nos libro superiori advertebamus. Nec probat oppositum Ecclesiastica sepultura eo modo baptizatis concessa: hanc enim jure Ecclesia impertitur, quia nemo in dubiis æquo, justoque exspoliatur.

III.

Præterea inquires, num si ablutio fiat, ut baptizato necem inferat, sit verus baptismus? Si abluitionis servetur natura, puta si infans ferventi, aut venenata aqua perfundatur, ac debita adhibeatur *forma*, nec desit intentio, non videtur de hac re dubitandum; affirmatque etiam Scoti-

sta Henno disp. 2. de Baptismo q. 3. Enimvero quod aqua servens sit, aut veneno infecta, ipsius non immutat proprietatem; nec si abluens intendat effectum pravum, vanum redditur Sacramentum, etiamsi nedum interimere infantulum, verum & illum devovere diabolo cogitaret minister immanis ac scelerosus: quod vidimus libro superiori disputantes de intentione. At si baptizandus projiciatur in puteum, vel flumen, unde nequeat emergi; valere baptismum negat Scotus in iv. dist. 4. q. 3. cui non solum accessere peracuti illius scholæ disputatores, ut Matrius disp. 2. de Bapt. q. 2. art. 1. & Frassen Tom. x. pag. 158. alique, uno excepto Brancato, verum & exterorum nonnulli, quos ibidem num. 39. laudat citatus Matrius, & quibus addo Dominicum Soto in iv. dist. 3. art. 8. Habert cap. 3. q. 3. hanc inutilem disquisitionem appellat, cum nemini liceat quovis prætextu necare innocentem; ideoque nefas est, etiam periclitantem infantem in fundum projicere. At id etiam Scotus affirmat dist. v. q. 3. nec disquiratur an fas sit hoc facere, sed an baptizatus sit puer, si istud fiat. Videtur baptizatum non esse ob ea, quæ sequuntur. Primum, si puer projiciatur in puteum, quod aliquando contigisse refert Panormitanus, nec infunditur aqua, nec adspargitur, nec immergitur; non enim est forma mersionis, ubi nulla succedit emersio: ideoque illa projectio nullam habet speciem abluitionis. Juxta enim communem loquendi modum, quod ita immergitur, ut non emergat, non dicitur ablui. Quis etenim vel sordidum canem in altum demergens puteum, unde non posset evadere, diceretur illum lavare, non autem perdere & occidere? Atque hoc argumento movetur Dominicus Soto. Deinde baptizari quisque debet in mortem Christi, qui ita sepultus est, ut resurgeret. At nisi emersio sit; nec resurrectionis est symbolum. Tandem baptismus ex Christi institutione ordinatus est ad vitam illius, qui baptizatur; ideoque ablutio, quæ mortem infert, non baptismus dicendus est, sed flagitiosum, crudellissimumque homicidium.

Est tamen communior sententia opposita, quam & propugnant nostrates, Gavardi q. 1. 4. Guerrero Tract. vii. disput. 2. num. 43. & Piette P. v. pag. 374. Hæc innititur communi principio, quod duo tantum pertineant ad substantiam Sacramentorum, verbum, & elementum. Ratio autem abluendi omnino indifferens est, modo aqua physice tangat corpus. Hinc est obvia, nec semel repetita S. P. Augustini sententia Tract. lxxx. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Tria etiam ad perficiendum Sacramentum necessaria esse, materiam, formam, & intentionem, auctoritate Conciliorum Sanctorum definitum est. Quid ergo in casu ad

Pertrahatur de forma, qua Sacramentum Baptismi perficitur.

Sacramenti perfectionem deest, si projiciens puerum in flumen formam proferat, intendatque facere quod facit Ecclesia? Nec quicquam obest, quod actio impia sit, mortemque inferat: non impietas, & sacrilegium ministrantium reddit nulla & irrita Sacramenta. Nullam præterea difficultatem ingerunt contraria argumenta, si primum excipias. Ad alterum enim optime responsum a Theologis, puerum, qui aquis suffocatur, resurgere ad vitam spiritualem; baptismus enim est figura mortis, & resurrectionis Christi, quatenus in baptismo peccatis morimur, & ad gratiam resurgimus, ut docet Apostolus ad Rom. vi. 4. atque nos cap. præcedenti, aliisque in locis animadvertimus. Tertia quoque obiectio exsufflatur, siquidem baptismus non ad vitam corporis, sed ad vitam spiritus fuit institutus: quod si ablutio mortem inferens nunquam esset baptismus; nec baptizatus foret parvulus, qui venenatis aquis a facinoroso ministro profunderetur.

Ad argumentum ergo priori loco positum, & quod unice aliquam speciem habet difficultatis, rege immersionem recte non appellari nisi succedat emersio, cum potius *immergi*, & *emergi*, quemadmodum & *aspergio*, & *abstergi* invicem opponantur. Quare sicut vere quis aspergeretur aqua, etsi post adersionem non abstergeretur; ita vere, proprieque immergeretur, quamvis postea non emergeret. Immo, si vim latinorum verborum attendamus, *immergere* non aliud sonat, quam *intus mergere*, & veluti *in profundum obruere*: atque ne proferam exempla ex Cicerone, Plauto, aliisque a Nizolio in Thesaur. lat. linguæ collecta; sane non petebat extrahi ab undis, sed discerpi, dilacerari, & in profundum projici, qui apud Virgilium in tertio *Aeneid.* agebat:

*Pro quo si sceleris tanta est injuria nostri,
Spargite me in fluctus, vastoque immergite
ponto.*

Ablui etiam dicitur, quod sordidum cum sit, flumini immergitur, tametsi fundum petat; veluti si in limpidam Versiliam prociasji squalentem concham. In mersione catuli, etsi pereat, ablutionem non fieri negamus; idque potiori jure in puero, qui mersus flumine vitam perennem consequeretur. In eum siquidem quadraret illud Paulini pag. 144.

*Sic homo & occasu felici sanctus, & ortu,
Terrenis moritur, perpetuis oritur.*

Atque his dissertationi de materia baptismatis finem constituo.

Sequitur, ut differamus de Baptismatis forma, sive de verbis, quibus consecratur aquæ elementum. Agendum autem primo de forma illa, quam adhibet Occidentalis Ecclesia; tum de ea, quæ in usu est in Ecclesia Græcorum; tandem de illa, quam invexit ac multifariam labefactavit hæreticorum audacia.

PROP. I. Legitima est, antiquissima, & omnino certa verborum formula, qua baptizant Latini.

His verbis hæc formula continetur, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.* Legitimam hanc formam esse satis commonstrat decretum Eugenii Papæ ad Armenos Tom. XIII. Conc. pag. 535. Tridentina Synodus sess. VII. can. 4. de Baptismo Tom. XV. pag. 778. Rituale Gregorii XIII. pag. 14. & Pii V. primæ edit. pag. 18. Accedit consensus omnium Ecclesiarum Occidentis; eadem quippe forma utitur a priscis temporibus Ecclesia Gallicana; ut liquet ex Constitut. Synodicis Odonis Episcopi Parisiensis Tom. X. Conc. pag. 1802. & ex antiquo Missali Gothico-Gallicano apud Thomassium pag. 334. ac Martenium Volum. I. pag. 171. Item Ambrosiana, sive Mediolanensis, Hispanica, alæ: inter Hæreticos etiam Reformatos eadem forma viget; unde Vossius disp. 2. de Baptismo th. v. etsi temere ait nequaquam Salvatorem nos verbis istis adstrinxisse, quod proximo capite refutabitur, subjicit tamen: *Ita per totum orbem & olim obtinuit, & nunc fit, ideoque satis verisimile est, morem istum ab Apostolico promanare exemplo.* Utuntur eadem formula Hugoniæ apud Martinum Marloratum pag. 83. De Orientalibus postmodum. II. Nam esse antiquissimam constat ex Sacrament. Gregorii Tom. III. pag. 73. & ex Ordine Romano Tom. XIII. Bibl. PP. pag. 697. Et quidem semper invocationem Trinitatis in baptismo fuisse expressam, demonstrabitur sequenti capite; de verbis autem illis *Ego te baptizo*, dubitarunt nonnulli, quod horum non extet ante Magnum Gregorium, & per quinque priora sæcula expressum testimonium; sed, ut infra ostendam, immerito; enimvero S. Gregorius non primus eam formam invexit, sed descripsit tanquam ritum communi Latinorum usu receptum: quod recte observat Juenin. quæst. IV. cap. 3. art. 1. & q. 3. cap. 4. Ludovicus Habert. III. Hujus formulæ perfectionem ostendit, quod in ea non deest invocatio Trinitatis expressa, cujus pronuntiatione sacrum perfici lavacrum exploratiss.

tissima traditio est: cetera autem verba triagendi actum & baptizantis ministerium significant. Bene præcitato loco Eugenius: *Quoniam cum principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministerium, cum sanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum.* Haud secus S. Thomas q. lxxi. art. 5. & Catech. Rom. de Baptismo num. 13.

PROP. II. Græcorum forma enuntiativa est, non deprecativa: valida & ipsa est; nec ab ea, qua utuntur Latini, substantialiter differt.

Non tantum superioris ævi Scholastici, verum etiam viri alii doctissimi existimarunt Græcos in baptismo conferendo uti hac formula, *Baptizetur servus Christi, in nomine Patris, &c.* At post evulgata Orientalium Euchologia oppositum sentiunt docti recentiores, Juenin cap. 2. art. 1. Habert cap. 4. q. 3. Tournellius q. 1. art. 4. Auctor de R. Sacram. cap. 3. §. 2. atque ante hos omnes Farvacquesius noster cap. 111. q. 2. Certa ad hanc rem demonstranda argumenta suppeditant Arcudius lib. 1. Concordiæ cap. 6. Goarius not. in Euchol. Græc. pag. 365. Morinus lib. viii. de Pœnit. cap. 16. & Martenius Antiq. Rituum lib. 1. cap. 14. num. 17. Et quidem Euchologium Græcorum pag. 355. hanc formam præscribit: *Βαπτίζῃται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν, αἰῶ, καὶ ἐς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.* *Baptizatur servus Dei in nomine Patris, & Filii, & sancti Spiritus, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.* Quidam Rituales libri repetunt vocem *Amen* post quamlibet sanctæ Trinitatis personam, ad hunc modum, *Baptizatur servus Dei in nomine Patris, Amen; & Filii, Amen; & Spiritus sancti, Amen.* Parum differunt formulæ Jacobitarum, & Maronitarum, de quibus Faustus Naironus in Enoplia Cath. fid. p. 2. cap. 2. omnes siquidem proferuntur enuntiative, *Baptizatur, &c.* Nec aliter Ordo Æthiopum Severo attributus. Eadem ratione, baptizatum Judæum, de quo supra cap. iv. narrat in Prato spirit. loco ibidem citato Ioannes Moseus. II. Validam esse prædictam baptismi formam constat primo, quia eandem valere scribit in prælaudato decreto, sive Instruct. Armenorum, Eugenius IV. Deinde, quia valide Græcos ea formula baptizare, nec ad eam immutandam cogendos esse, definire post Eugenium Leo X. in Bulla, *Acceptius nuper*, emanata die 18. Maji an. 1521. & Clemens VII. Bulla, *Provisiois nostræ*, emissa die 26. Martii an. 1526. De his consulas Leonem Allatum in Opere de Ætate, & interstitiis in Collat. Ordinum pag. 5. Præterea Ecclesia La-

tina baptizatos a Græcis iterum non baptizat, ideoque Græcorum baptismum tanquam legitimum approbat. Si denique nonnulli ætate S. Thomæ, ut ipse refert in iv. sent. dist. 3. q. 2. art. 2. dubitarunt de valore baptismi forma Græcorum collati, in eam dubitationem venerunt, propterea quod opinabantur deprecativam esse eandem formam, non autem enuntiativam. At explosa est modo hæsitatio ista, primum quia ex præcitis Euchologiis, & Ritualibus, cum editis, tum asservatis in Bibliothecis Barberiniana, & Cypræ Ferraræ, compertum est Græcorum formam habere *βαπτίζῃται, Baptizatur*, non *βαπτίζέσθω, Baptizetur*: nec ulterius ambigi potest, quin enuntiativa ea sit. Præterea quia etsi legeretur, *βαπτίζέσθω, Baptizetur*, Imperativi modi esset, non Optativi. Postremo, quoniam deprecativa etiam formula iudicio Theologorum, quibus, præcedenti libro subscripsimus, formæ substantiam nequaquam immutat. III. A. Latinorum forma hanc Græcam substantialiter non discrepare ulterius evincitur, quoniam utraque exprimit actionem tingendi, expressamque habet invocationem Trinitatis: imo testimonio Græcorum qui baptizat, dum ait, *Βαπτίζῃται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ*, subintelligit, *ἐν ἐμῷ*, sive *δι' ἐμῆς a me*, aut, *per me*: idque constat confessione Simonis Thessalonicensis, qui apud Goarium pag. 356. & laudatum Arcudium pag. 16. inquit, *τὸ βαπτίζῃται τὸ ἱεροῦς σημαίνει, καὶ παρ' ἐμῶ τοῦ ἀρχιερέως, ἢ ἱερέως, καὶ τὸ ἔργον ἡδὴ ποιῦντος, καὶ τὸ ἐν τριάδι μόνῳ Θεῷ*, nimirum, *Illud baptizatur spontaneam actionem significat, & per me Pontificem, vel Sacerdotem, opus ipsum actu exequentem; & per unum in Trinitate Deum.* Repetitio autem voculæ *Amen*, & additio vocabulorum, *servus Dei*, sive, *Agnus in grege Christi*, aut lacinializæ, *in vitam eternam*, vel, *in remissionem peccatorum*, minime formæ proprietatem adulterare cuique notum est, pinguius licet minervæ.

At enim dicis: Unde præterita ætate invaluit opinatio, a Græcis formam adhiberi illam, *Baptizetur servus Dei, &c.*? Id quippe non tantum affirmavere rudes quidam Scholastici, sed celebrioris nominis, ducesque aliorum; necnon Eugenius IV. in Instrukione Armenorum edita eo tempore; quo in Italiam convenerant viri Græcorum rituum peritissimi, nec Græci sermonis ignari. Quid etiam potuit esse causæ, ut vetus Græcia ab Occidentalium consuetudine in hac parte discederet, unde posterioribus temporibus Schismatici adversus Romanam Ecclesiam pervicaciores evaderent?

Respondeo promanasse opinionem Majorum partim ab affinitate inter Græcum *βαπτίζῃται*, & Latinum *Baptizetur*, partim vero a consue-

tudine jurandi in verba Magistri, atque a temporum rusticitate ac barbarie. At Eugenius, me iudice, ritum Græcum perfecte novit, scribens enim in decreto, *Non negamus quin & per illa verba, Baptizetur talis servus Christi, &c. vel, Baptizatur manibus meis talis, &c.* utrumque definit, idest, & valere baptismum datum forma Græcorum, quam Scholastici proferunt modo deprecativo, & valere collatum forma illa, quæ enuntiativa est: nisi maior dicere etiam priori loco legendum, *Baptizatur*, ita enim legit Leo X. & Clemens VII. in prælaudatis Constitutionibus apud Allatum: mihi quoque propterea commendanda hoc loco est eruditio eorum, qui in postremis Conciliorum editionibus ea voce *Baptizetur* * asterisco confixa, apposuerunt in margine, *Baptizatur*. Hanc vero formulam potius Græci adhibuerunt, quia cum initio nascentis Ecclesiæ alii se aliis præferrent, quod baptizarentur a viris præstantioribus, ut narrat Apostolus in 1. ad Corinth. 1. 12. maluerunt quidam uti verbo *Baptizatur*, quam *Ego baptizo*, ne quis schismati occasionem præberet, aut opinaretur homines propria, non Christi potestate baptizare. Atque hinc Ioannes Chrysostomus Hom. 1. in Acta pag. 453. animadvertit etiam Dominum Iesum dixisse Apostolis Act. 1. 5. *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto*, non, *Vos ego baptizabo*, διδάσκων ἡμᾶς παπὴν ὀρεῖν, docens nos, ut modeste de nobis sentiamus. Causam vero hanc observant, non solum Gabriel Philadelphienfis apud Arcudium, sed etiam S. Thomas Aquinas, Alphonsus Castrensis, atque alii. Quod ergo principio humilitatis fuit, modo factum est Græcis argumentum temeritatis; dum baptismum nostrum ob unam voculam spernunt, nobis baptismum eorum, vocibus pluribus, utique superfluis, collatum minime reprobantibus. Neque enim nos propria auctoritate baptizamus in partes, ut Corinthiorum Ecclesia, discissi; quemadmodum nec arbitramur cum Donatistis pendere vim Sacramenti a sanctitate ministri, adeo, ut jure obnoxii simus increpationibus, quas modo in nos Græculorum loquacitas, & olim adversus Donatianos Tract. IV. in Ioannem, & sermone xcix. magnus Augustinus intorsit. Finem faciamus Caryophili verbis:

Perbene Romanus, bene Græcus mystica præfert

Verba: unus meriti Conditor, una fides.

PROPOSITIO III. Quamplures sunt baptismi formæ ab hæreticis confictæ, quæ tollunt Sacramenti veritatem.

Harum formularum prior sit, quam commemorat canon. 48. inter Apostolicos Tom. I. Cone. pag. 35. & cap. *Si quis Presbyter*, de consecr.

dist. 4. eorum scilicet, qui baptizabant non in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, sed in trium principii expertum, vel trium filiorum, vel trium paracletorum, μή εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, δε ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους. Proscripsit iterum eandem formam anno 538. Vigilius Papa in Epistola ad Eutherium, sive potius ad Profuturum, ut observant Baluzius, & Pagius ad præcit. annum pag. 563. II. Voluminis. II. Aliam formam excogitarunt Gnostici apud Irenæum libro I. cap. 21. num. 3. his verbis utentes, *In nomine ignoti Patris universorum, in veritate matris omnium, in eo, qui in Iesum descendit, in unione, & redemptione, & communione virtutum: εἰς ὄνομα ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἰησοῦν, εἰς ἐνώσιν, καὶ ἀπ' αὐτῶν, καὶ κοινωνίαν τῶν δυνάμεων.* Addit S. Martyr, alios hebraica quaedam vocabula, ut magis eos, quos initiabant, in stuporem traherent, protulisse, ipsaque vocabula Græce describit, βάσιμα, καμοσση, βασιανορά, μυσαδία, ραδά, κισά, βαβοφὸρ, καλαχδέι, Basema, Chamossi, Baeanora, Mystadia, Ruada, Cusla, Babophor, Calathi; quæ & interpretatur, *Id quod virtutem omnem exsuperat, invoco; quod lux & spiritus bonus, & vita nominatur, quoniam in corpore regnavit.* Meminere hujus formulæ Eusebius lib. IV. H. E. cap. 11, pag. 124. Theodoretus lib. I. hæreticarum Fabul. Tom. IV. pag. 201. ubi pertractat de Marco Præstigiatore, & alii. Hebraica tamen verba non uno modo Gnostici illi, a Marco Marcossi appellati, proferebant; aliter enim ea describit in Thesouro Orthodoxo Nicetas Choniates lib. IV. cap. 6. Tomo XXV. Bibl. PP. pag. 113. aliter citato loco Irenæus, ac Epiphanius hæc. XXXIV. num. 20. pag. 255. adeo, ut non male Feuardentius in Iren. Marcossios æquiparaverit magis monstruosa attentantibus occultorum vocabulorum susurramine, ut Eclog. VII. cecinit Maro:

Carmina vel celo possunt deducere lunam?

Carminibus Circe socios mutavit Ulixes;

Frigidus in prætis cantando rumpitur anguis.

Sapientissime: enimvero & in Marcum præstigiorem senex quidam apud Irenæum lib. I. cap. 5. num. 16. investus est carmine, quod incipit,

Εἰδωλοποιὲ Μάρκε, καὶ παρατασκόπῃ,

Ἀποχρύβης ἱμπερὶ καὶ μαγικῆς τέχνης,

Ἰδολῶν fabricator Μάρκε, & percentorum

inspector,

Astrologia cognitor, & magica superstitionis.

At de Gnosticis, & Marcionis satis. III. Per multi etiam Ariani ex impio eorum dogmate formulas quasdam fabricarunt; nam Athanasius Orat. III. affirmat Arianos baptizare, *ἐν τῷ πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ πνεύματι, ἐν τῷ πνεύματι, καὶ τῷ υἱῷ, ἐν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ πνεύματι*, in Creatorem, & creaturam; & Hieronymus adversus Luciferianos, *In Patre solo vero Deo, & in Jesu Christo Salvatore, & in Spiritu sancto utriusque servo*. Videntur nihilominus horum Patrum verba accipienda esse, non de prolatione formæ, sed de fide, animoque proferentium; primo quia Athanasius eo loci scribit, *alias quoque hereses nomine tenus ritum ipsum*, (idest, trium divinarum personarum pronuntiationem) *exprimere, & tamen quia sanam fidem non retinent, inutilem esse aquam, quam impertiunt*. Atque ita (inquit eadem Orat. 3. nunc 2. num. 43.) *qui cum Ario sentiunt, licet quæ scripta sunt retineant, & nomina pronuncient, eos tamen, qui ab illis accipiunt baptismum, decipiant, & eludant*. Præterea Hieronymus citato Dialogo Tom. IV. pag. 305. reprehendit Hilarium Diaconum, appellatque *Orbis Deucalionem*, propterea quod rebaptizasset Arianos, non autem ab aliis hæreticis venientes: quod sane non fecisset, nisi Ariani illi communem formam servassent. Ad hæc Innocentius I. epist. 18. ad Alex. Tom. 2. Conc. pag. 1269. ait Arianorum baptismum ratum esse, *quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti perficitur*. Gregorius etiam Epist. 67. lib. XI. affirmat Arianos in communionem recipi per solam manuum impositionem, *quia in Trinitatis nomine baptizantur*. Extat idem apud Grat. c. *Ab antiqua*, de Consecrat. dist. IV. num. 44. Dixi tamen permultos Arianos formam variasse; nam Theodorus Lector lib. 2. Collectaneorum ait Anastasio I. imperante, Deuterium Arianorum Episcopum baptizasse quemdam, nomine Barbam, hac sub formula, *Baptizatur Barbas in nomen Patris, per Filium, in Spiritu sancto*, βαπτίζεται Βάρβας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι, pag. edit. Valesii, post Evagrium, 562. Addit Theodorus, hac formam pronuntiata statim aquam, quæ erat in *Colymbetra*, idest, piscina evanuisse. Rebaptizatam quoque in Galliis Brunichildem, sive Brunam filiam Athanahildi Regis Gothorum, uxoremque Sigeberti scripsit lib. III. Hist. Francorum cap. 4. pag. 47. Aimonius Monachus Floriacensis: quod argumento est, Gothos Arianos legitimam baptismi formulam nequaquam servasse. Hinc sapienter perscribunt canones, ut qui ex hæreticis ad nos veniunt, *si in sancta Trinitatis nomine baptizati sint*, iterum non baptizentur, cap. *Si qui apud illos*. S. Quamvis unum. Ostenditur illos, dist. IV. de Consecrat.

secus si in nomine sanctæ Trinitatis baptizati non sint, cap. *Si revera, & Quos a paganis, & De Arianis*, eadem distinctione. IV. Baptismi formam adulterarunt Eunomiani, & Aetiani, quos Trinitatem minime invocasse scribit Theodoretus lib. IV. hæret. fab. pag. 236. & usurpasse hanc formulam *in nomine Dei increati & in nomine Filii creati, & in nomine Spiritus sanctificantis, & a creato filio procreati*, refert Epiphanius hæresi lxxvi. pag. 992. At de his supra, ubi disseruimus de trina, aut simpla merfione. V. In Trinitatis nomine nequaquam baptizatos Bonosiacos, & Cataphrygas, scribit laudata Epistola 76. Gregorius Magnus: & refertur a Gratiano prælaudata distict. IV. cap. *Hi vero hæretici*. Ceterum qua formæ Bonosiaci tingerent, me fugit. Eos quoque, sicut Arianos, non eundem ritum ubique servasse, & aliquando baptizasse in Trinitatis nomine, constat ex canone 17. Concilii 2. Arelatensis, quo præscribitur, ut Bonosiaci interrogentur de fide Trinitatis, & an hujus invocato nomine baptizati sint: prout citato cap. *De Arianis*, seu, *De Afris*, anno 314. statuit Concilium primum Arelatense. VI. Accensendi sunt perversarum formularum fabricatoribus Montanistæ, quorum baptismum nullam habere rationem, scribit in Epistola Canonica ad Amphilochoium Tom. 2. pag. 757. S. Basilus, eo quod baptizarent, *πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ πνεύματι, ἢ πρίσκιλλαν*, in Patrem, & Filium, & Montanum, sive Priscillam, Spiritum sanctum summa afficientes injuria per comparisonem cum hominibus, ut ibidem inquit Basilus: unde & Gregorius Magnus Epistola non semel laudata inquit: *Isti sanctum Spiritum perverso sensu esse quemdam pravam hominem Montanum credunt*. Hos ego a Cataphrygis, de quibus supra, non distinguo, ductus autoritate Tertulliani de Præscript. cap. 52. quamvis istorum non una fortasse viguit doctrina. VII. Perversa forma usos præterea dicimus, quotquot canon VII. Synodi I. Constantinopolitanæ, ac Trullanæ xcv. statuit rebaptizandos, Paulianos præsertim, sive Photinianos, aut Sabellianos, aliosque hæreticos, quorum præcipuas sectas commemoravimus, Trinitatem negantes, & Evangelicam formam abjicientes: de quibus legendus interim Lupus in præfatos canones, & quæ adnotarunt PP. S. Mauri ad prælaudatam S. Gregorii Epistolam, nam de hæreticorum baptismate plura nobis repetenda erunt. VIII. Denique & Novatores circa baptismatis formam errant quammaxime; etsi enim communiter adhibent apud nos usitatam, eam tamen minime existimant necessariam, quoniam putant sola fide apprehendi justiciam, non conferri illam vi Sacramenti. Hinc Zuvinglius lib. de vera & falsa Relig. pag. 202. scribit, valere baptismum quocunque modo conferatur, nec for-

nam aliquam necessariam esse, quia baptizari in Dei nomen, nihil aliud est, *quam per fidem in Deum inferi*. Similia effutiunt Novatores alii: imo Lutherus de Capt. Babylon. cap. de Baptismo scribit: *Non dubitem, si quis in nomine Domini suscipiat baptismum, etiamsi impius minister non det in nomine Domini, vere baptizatum esse in nomine Domini*; quia nimirum (juxta hæreticum dogma) *in suscipientis fide, vel usu, sita est virtus baptismi*, ut inquit ibidem hæresiarcha, quæ impia doctrina, quantum ad justificationem attinet, refutata est alibi; quantum vero spectat ad formam baptismi, proximo capite exagitabitur.

CAPUT IX.

Sintne ad valorem Baptismi necessaria omnia verba, quæ ordinariam ejus formam constituunt.

Ordinariam baptismi formam appello sequentem, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen*: nec quæstionem moveo de pronomine *Ego*, aut de particula *Amen*: illud quippe prorsus non requiri constat tum ex probata Græcorum formula, tum ex conditione verbi personam exprimentis; hanc vero particulam, *Amen*, esse quasi peracti Sacramenti acclamationem per se patet. Institutio igitur disputationem de reliquis partibus ejusdem formæ; ac principio de verbi *Baptizo* pronuntiatione. Recte asseruit eruditus Lupus in differt. de S. Leonis IX. Actis pag. primæ edit. 863. olim gravissimos Doctores existimasse *ad formam essentiam* non requiri verba personam, & actum baptizantis exprimentia. Fuerunt in hac opinione Præpositivus in iv. p. Summæ. Petrus Cantor p. 2: & Stephanus Tornacensis, aliique refutati ab Alberto Magno in iv. dist. 3. His connumerat Tournely pag. 48. Magistrum Sententiarum; apud quem tamen invenies tantummodo verbum, quo consecratur baptismus, esse invocationem Trinitatis, qui est veterum, & recentiorum omnium communis sensus: de suppressione autem verbi, *Baptizo*, nil in iv. dist. 3. apud Magistrum. Impingit Tournely opinionem illam, post Morinum lib. viii. de Pœnit. cap. 16. & Hugoni Victorino lib. 2. de Sacramen. Part. 6. cap. 13. At ibidem Hugo affirmant tantum, puerulum ablutum a matre cum invocatione Trinitatis, animo non conferendi Sacramentum, sed sordes abstergerendi, fovendique corpusculum, baptizatum nequaquam fuisse; at num mulier pronuntiaverit etiam verbum, *abluo, mergo, lavo*, aut aliud simile, ex illo capite non apparet. Certe Morinus rationes Stephani Tornacensis judicat esse probabiles; et si

fateatur post Alexandri III. decretum a Gregorio IX. lib. 3. Decretalium insertum, Tornacensis sententiam suo jure cecidisse. Hanc ergo ad lancem appendet diatribæ hujus pars prima.

In parte altera discutiam graviores quæstiones, num ratum sit baptismus absque expressæ S. Trinitatis invocatione. Gravior est hæc controversia: Sociniani siquidem, Episcopus, Vossius & Huldricus Zuvinglius, quamquam non vetant, dum initiamus baptismum, invocare Trinitatem, contendunt tamen id *ad essentiam baptismatis* non requiri, eo quod baptizari sit fide in Corpus Christi mysticum coaptari, non visibili Sacramento mundari a labe peccati. Eapropter ratum baptismum pronuntiant Christi solius nomine pronuntiato. Hoc prostreum tenuit etiam Magister citata distinct. 3. lit. E. & Cajetanus ad quæst. lxxvi. art. 5. & 6. a doctrina Præceptoris Angelici aperte desciscens, unde jussu Pii V. e Commentariis Summæ ipsa Cajetani sententia dispuncta fuit. Præcinerant tamen Cajetano nonnulli antiquiores citati a Dominico Soto in iv. dist. 111. art. 6. eumque secutus est Adrianus P. 1. art. 2. quæst. 2. Scotus, cui (sicut permultis veterum) placuit Apostolos in solo Christi nomine baptizasse ex divina dispensatione, licet fateatur communem formam promulgatam a Christo, dum ait Matth. ult., *Ite, &c. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; vacillat tamen in hac quæstione, scribens in iv. dist. 3. q. 2. *Non audeo dicere quod baptizatus hodie in nomine Christi esset baptizatus, sed nec audeo dicere quod non esset baptizatus, quia non lego ubi fuerit ea dispensatio revocata*. Consimili modo anceps est eadem dist. art. 2. q. 5. Ricardus: quare in horum sententia baptizatus in solo Christi nomine, baptizandus iterum foret *sub conditione*. Nihil affinitatis habet Scholasticorum istorum opinio cum placitis hæreticorum; hi quippe nituntur nefario dogmati, quod nullis verbis aquæ elementum consecratur, & attollatur ad producendam gratiam: illi vero utrumque asserentes contenderunt, dum una sanctæ Trinitatis persona nominatur, subintelligi alias, adeo ut idem sit baptizari *in nomine Christi*, & baptizari *in nomine Trinitatis*. Falsa tamen est, & secundo hujus capitis membro refutanda hæc opinio, quocunque sensu propugnetur; cum certa sit, & vera sententia, baptismum non consecrari, nisi expressa sanctæ Trinitatis invocatione.

Sed quid de Apostolicis temporibus asserendum est? Baptizarunt ne discipuli nomine solius Christi invocato? Affirmativam partem propugnant inter Scholasticos non ignobiles, non tantum antiqui celebratissimi, S. Thomas, Scotus, S. Bonaventura, & alii; verum etiam posterioris ævi quamplurimi, & ætate nostra præclarus Scriptor Do-

Dominicanæ familiæ, quem tamen aliter ejusdem instituti vir æque doctus strenue exagitavit. Poterit qui velit antiquorum illorum vestigiis insistere, adire ex Thomistis Gonet disp. 1. art. 3. & quos ille singillatim commemorat: e Scotistis vero Brancatum disp. 12. art. 5. Franciscum Henno disp. 2. q. 6. Claudium Frassen disp. 1. q. 6. Sed oppositam sententiam tenet major Doctorum numerus, Bellarminus, Suarez, Vasquez, Estius, Juenin, Tournelius, ac nostratium omnes, præsertim juniores, Farvacques, Gavardi, Vanroy, Piette. Animadvertite autem nulla nos lege adstringi ad propugnandam illam veterum sententiam, salva etiam Scholarum necessitudine: primum quia antiqui pertractantes de baptismi forma, docuerunt Apostolos in solo Christi nomine baptizasse speciali Dei consilio, ut Christi nomen Judæis, & Gentibus redderetur honorabilius, non data opera disputantes, an revera ea forma baptizassent Apostoli, sed exponentes quædam loca ex Act. Apostolicis deprompta, quæ primo adpectu id videntur innuere: unde eorum sententia potius est propugnanda, qui in his locis expendendis, atque in Patrum investiganda traditione, animum nervosque intenderunt. Deinde ii etiam, qui Scholæ nomen dedere, nequaquam religioni duxerunt se hac in parte Magistri sententiæ obstringere, ut ex Thomistis fecerunt Dominicus Soto, Melchior Canus, Joannes Nicolai, & nuperrime Auctor librorum de Re Sacramentaria, ne commemorem Cardinalem Gotti, qui utramque sententiam censet esse probabilem. Scotistarum tamen nullum hæctenus aut legi, aut audiri, qui vel in hac minima re Subtili Doctori adversetur, si unum excipias Centinum, de quo q. 2. art. 2. illustris Mastrius. Hæc itaque disquisitio tertiam hujus capitis partem occupabit.

PROP. I. Requiritur ad validitatem Baptismi verbum, quo exprimitur actus baptizantis, scilicet, BAPTIZO, sive, BAPTIZATUR.

Demonstratur 1. definitione Alexandri III. quæ habetur in 111. Decretalium tit. xlii. cap. 1. *Si quis puerum ter in aqua immerferit, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non est puer baptizatus.* II. Confirmatur ex occasione hujus Rescripti, quod datum ad Petrum Pontium ex Abbate V. Claravallensi Præsulem Claromontanum, & ad hanc controversiam definiendam, constat ex Analib. Cisterc. Angeli Manrique, ad annum MCLXXVI. cap. 6. sive Tom. 3. pag. 39. ex quibus apparet Pontium literas dedisse ad Mauritium Episcopum Parisiensem, & ad Stephanum tunc Abbatem S. Eburnii, postea S. Genovefæ, ac deinde Tornacensem Antistitem; eos consulens, quid sentirent de baptismo ab homi-

ne laico, sine verbis, *Ego te baptizo*, in necessitate collato: cumque Mauritius respondisset nullum esse, at Stephanus ratum judicasset, Pontium graviori hæsitazione permotum, rem omnem ad Romanum Pontificem detulisse, *Qui controversiam diremit, abusum damnans edita Decretali, quæ in corpore Juris circumfertur, cap. 1. de Baptismo.* Ita Cisterciensis Historicus. Atque ex his constat, quando decretum Alexandri editum sit, & quomodo definitionis vim habeat: quod non arbitror cuique notum. III. Diligentia ipsa Pontii splendorem addidit veritati; nam ille præcitata Epistola ad Mauritium, & Stephanum, quæ habetur Tom. xxv. Bibl. PP. pag. 5. ait. *Hæc est pessima consuetudo in terra nostra, ut in talis necessitatis articulo dicant, In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, nec totam exprimant verborum formam, quæ debet exprimi in baptismo, quod undeque vocant.* Ex quibus verbis apparet Pontium consuetudinem illam reprobasse. At Mauritius baptismum illum absque ulla hæsitazione nullum declaravit, rescribens Pontio; *Nisi hæc verba simul a quocunque, & quacunque lingua proferantur, baptismum esse non credimus: quia ergo sicut literarum vestrarum testimonio cognovimus, præsentium lator in submersione filii sui, Ego te baptizo, siluit, & tantum, In nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti protulit, baptismum non fuit, & ideo puer ille baptizandus est, quia baptismum nunquam suscepit.* Stephanus quidem docuit oppositum, sed temperanter, & protestatione hac inserta, *Opiniones profundo, non assertiones, & ista, Clausulam tamen, quæ a baptizantibus solet & debet dici, scilicet, Ego te baptizo, summa devotione deoscolor, summo studio amplector.* Hanc ergo thesim quæ narratur de Præsule Claromontano, non impetunt, sed corroborant. IV. Jurisconsultorum decus Innoc. IV. in lib. 111. Decret. cap. 2. num. 4. ait verbum Baptizo esse de substantia formæ; & quamvis ibidem scribat substitui non posse verbum æquivalens, ut, *Baptizat te Christus, vel Petrus, vel Sacerdos, se demonstrato*, quod nonnulli opponunt ad ejus elevandam auctoritatem, addit tamen, *Si aliqua provincia esset, quæ nunquam formam nostram accepisset, & verba dicta, & alia equipollentia nostris diceret, debent haberi pro baptizatis.* Quare arbitror Innocentium hæsitasse de baptismo immutata forma collato, si mutetur prava intentione inducendi errorem, puta hæresim Nestorianam, quæ Christum a secunda persona Trinitatis divellit. Nam Nestorii perfidiam haud obscure commonstraret eadem forma, *Baptizat te Christus, &c.* Ceterum quod Innocentius ait pertinere ad formæ substantiam, *Ego te baptizo*, id tradunt JCC. omnes, Km. Gonzalez, Giberus, alii; tametsi Prosper Fagnanus interpretatur cap.

cap. Si quis puerum, de baptismo, quo puer merfus sit aqua, nec pronuntiatum sit, *In nomine Patris, &c.* in quo, ut ex dictis constat, ignorat factum, nec sensum verborum assequitur. V. Alexander VIII. die 7. Decembris an. 1690. proscripsit hanc propositionem num. 27. *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, prætermisiss illis, Ego te baptizo*: quæ damnationem questionem prorsus dirimit. VI. In hac definitione Alexander normam Traditionis secutus fuit: quippe ex Apostolis tradita & commendata sunt, quæ per universam custodiuntur Ecclesiam, quemadmodum ait Augustinus lib. 2. de Bapt. cap. VII. num. 12. Universæ autem Ecclesiæ consuetudo fuit, & est, uti in Baptismate verbo actum ablutionis exprimente, ut constat ex Græcorum, Syrorum, Aegyptiorum, Latinorum Ritualibus libris, ab Arcudio, ab Amalario, ab Alcuino laudatis, ceterisque a Mabilonio, a Thomasio, a Goario, a Martenio donatis latinitate. In viginti enim quatuor baptizandi Ordinibus vetustissimis apud eundem Martenium lib. 1. cap. 1. art. 17. ubique legitur verbum *Baptizo*, aut, *Baptizatur*; nec deliderari invenies, nisi in uno Ms. Cameracensi sequioris ævi, trecentis ab hinc annis exarato, nullius proinde, si cum ceteris comparetur, auctoritatis. Quamobrem thesis nostra, & Romanorum Pontificum definitio innixa est perpetuo custoditæ, ac firmissimæ traditioni.

Hujus traditionis præsidio diluenda censeo omnia argumenta Stephani Tornacensis, & Joannis Morini, qui opponunt ex verbis Christi; *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* non deducere necessaria esse verba, *Ego te baptizo*, sicuti necessarium non est, ut ministri proferant hæc verba, *Ego te doceo*. Addunt, ex Patribus hoc unum colligi, baptismum conferendum *in nomine Trinitatis*. Connumerant præcitatos Auctores, qui sententiam tenuerunt oppositam, Stephanum, Petrum Cantorem, Præpositivum. Affert Morinus & exempla Mosis, & pueri, quem Elisabetha misit ad mortuum suscitandum, qui, & jussa exequerentur, non opus erat, ut dicerent, *Projicio virgam, Pono baculum super faciem tuam, &c.*

Verum in his, quæ pendent a divina institutione, neque in Scriptura inveniuntur expressa, traditio est nobis certa regula rerum dijudicandarum; alioqui, nec necessaria erit in baptismo prolatio verborum, *In nomine Patris, &c.* quoniam neque Matth. ult. expresse Salvator ait, *Ite, hæc verba proferte*: quod si dicamus, quantum gentient Socinus, Vossius, Zuvinglius? Ex quibus satis apparet præmissæ argumentationis inanitas. Auctores vero prælaudatos, (quod humanum est) errasse monstravimus. Exempla quo-

que a Morino producta non faciunt ad rem; tum quia omnem omnino formam excludunt, tum etiam quia in patrandis miraculis elementa certis verbis non consecrantur, quamvis & Dei verbo perfecta sint miracula innumera. Denique ex his eruitur, nunquam ratum fuisse baptismum absque verbis istis *Ego te baptizo*, aut æquivalentibus; quamvis ante Romanorum Pontificum definitiones id nonnulli absque nota hæresis affirmaverint.

Nemo succenseat mihi, quod prætermiserim argumentum, quo Theologi solent fulcire assertum istud, contendentes necessum esse, ut actus exprimatur in verbis formæ, prout videtur innuere Eugenius IV. cujus verba produximus præced. cap. prop. 1. Me quidem non latet, niti istiusmodi momento S. Thomam q. lxxvi. art. 5. ad 2. Dominicum Soto in iv. dist. 3. art. 5. & ne antiquiores commemorem, Habertum cap. iv. q. 3. ac Tournelium q. 1. art. 4. Sed certum est Sacramentum Confirmationis ratum esse absque verbo exprimente actum, sive cum forma Græcorum, *Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου*, Signaculum donationis Spiritus sancti, aut consimilibus, de quibus libro proximo. Si autem verbum exprimens actum non requiritur ad valorem Confirmationis, cur necessarium est ad valorem baptismi, nisi quia id Salvator instituit? Quod vero ait Eugenius ita baptismum perfici, verum est: sed & ipse institutionem attendit, non vim, necessitatemque verborum. Ad Christi igitur voluntatem, non ad rationis libellam confugiendum est nobis. Hinc communem argumentationem haud prorsus efficacem existimavit Farvacquesius noster q. iv. cap. 3. §. 2. ac nuper Pius Thomas Milante Ord. Præd. Exercitat. xvi. in propositiones ab Alexandro VIII. proscriptas.

PROP. II. Non valet Baptismus absque expressa sanctæ Trinitatis invocatione collatus.

Demonstratur 1. Matthæi ultimo 19. præcepit Dominus discipulis, ut baptizarent *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Igitur hæc verba in forma baptismatis a Christo præscripta debent comprehendere. Respondent hæretici cum Vossio disp. 2. th. v. nullis proferendis verbis baptizantes hoc præcepto fuisse adstrictos; cum baptizari in alicujus nomen nihil aliud sit, quam per ablutionem initiari, & consecrari in alicujus religionem & cultum, ut illius arbitrio vivamus. Sed excutitur hæc responsio; primum quia ibidem Vossius fatetur, non junioribus modo, sed etiam veteribus ita persuasum esse, ut præcitatis verbis Christus baptismi formam præscripserit: & quidem id, ut mox videbimus, est Patrum omnium constans, & perpetua traditio. At in Scripturæ divinæ investigando sensu, non proprii ingenii ductum sequi fas est, sed interpretationem Patrum & documenta Majorum. Deinde reli-

gio, cui per baptismum *initiamur*, est illa, qua in *unitate substantiae* profiteamur *Trinitatem personarum*: si ergo baptismus est *mysterium religionis initiativum*, debet Trinitatis fides in ipso exprimi, praesertim cum absque tali nota, per ablutionem tam in religionem Christianam adscisci, & consecrari quis possit, quam in Ethnicam, vel Judaicam: & consequenter absque additione verborum non datur Sacramentum, sive signum sensibile, quo Christianorum Ecclesiae inseramur. Praeterea Ecclesiam istam sibi met Christus despondit *mundans eam lavacro in verbo*, auctore Apostolo ad Ephes. v. Non ergo ablutione sola, sed & in verbo, *In quo verbo, nisi in illo*, ait Chrysostomus paullo infra laudandus, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*? II. Evertit haereticam responsionem, simulque commonstrat necessariam esse plenam prolationem horum verborum, definitionum Ecclesiae repetitio. Mitto canone xlviii. Apostolicum, de quo prop. 3. capitis praeced. Auctor Constit. Apostolic. lib. iiii. can. 16. pag. 288. mandat, ut qui baptizat, *proferat nominatim invocationem Patris, Filii, & Spiritus sancti*, ἐπὶ τὸν ἐνομήσας ἐπίκλησιν πατρός & υἱὸς καὶ ἁγίου πνεύματος: quod inquit repetens lib. vii. cap. 22. pag. 368. id Dominum injunxisse Matth. ult. dum ait, *Euntes &c. ὡς ὁ κύριος διατάξας ἡμῖν λέγων. παρευδέντες*, Arelatense Concilium I anno 314. can. 8. *De Afris*, alias, *De Arianis*, praecepit, ut illi rebaptizentur, qui baptizati non fuerint in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Tom. 1. Conc. pag. 1428. & Concilium Nicænum Tom. 2. pag. 31. iussit canone viii. non esse rebaptizandos Catharos, sive Novarianos, canone autem xix. pag. 38. rebaptizandos Paulianistas, sive Samosatenses. Non alia quidem hujus discriminis ratio, nisi quia *Paulianistae in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti minime baptizabant, & Novationi iisdem tremendis venerandisque nominibus baptizant*, inquit Innoc. I. epist. 22. Dom. 2. Conc. Eandem rationem produciunt S. Pater Augustinus lib. de haeres. num. xlv. & S. Gregorius epist. 67. libri xi. relatus, ut supra diximus, a Gratiano cap. *Ab antiqua*, de Conf. dist. 4. Hinc merito alii canones praescribere, ut absque ulla ambiguitate *in sanctae Trinitatis nomine* baptizarentur, qui baptizati essent solummodo *in nomine Domini*; atque ubi id non esset plane compertum, interrogarentur venientes ab haeresi. Videtis cit. dist. iv. de Consec. cap. *Si revera, & Multi sunt*, ex epistolis Pelagii deprompta, necnon cap. *Hi vero haeretici*, peti- tum ex Epistola prae laudata Gregorii. Consonat Leo Magnus epist. 79. ad Nicetam Aquilejensem. Zacharias denique in Epist. vi. ad Bonif. anno 748. mandavit, ut *quicumque baptizatus fuerit ab haeticis in nomine Patris, & Filii, & Spi-*

ritas sancti, nullo modo rebaptizari debeat; se- cus si baptizatus sit hac forma non servata, sci- te & caute animadvertens, ut expenderetur, an presbyter qui sermonis barbarie, ita formulam pronuntiaverat, *Baptizo te in nomine patris, & filii, & Spiritus sancti*, id fecisset ignorantia Latini sermonis, an consilio inducendi haeresim, quod & legas apud Grat. cap. *Retulerunt nun- tii*, & apud Aventinum lib. iiii. Annal. Bojo- rum. Item in hoc volumine pag. 261. Confir- mat perpetuam hanc sententiam Ecclesiae, quod in nullo Rituali, aut Liturgico libro invenies aliquam baptismi formulam, quae expressam san- ctam Trinitatem non habeat, pervolutes quan- tumvis Thomassium, Menardum, Goarium, Mar- tenium, alios. III. Accedit Latinorum Patrum locupletissima auctoritas. Tertullianus enim de Baptismo cap. 13. inquit: *Lex tingendi imposi- ta est, & forma praescripta: Ite; docete omnes nationes tingentes eas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: quod repetit de Prae- script. cap. 20. & adversus Praxeam cap. 26. Cyprianus in Epist. ad Iubajanum, quamvis ver- saretur in errore Rebaptizantium, supposebat tamen *formam baptismi a Domino praescriptam: Dominus enim* (inquit pag. 279.) *post resurre- ctionem discipulos suos mittens, quemadmodum baptizare deberent instruxit, & docuit dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: ite ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Insi- nuavit Trinitatem, cujus Sacramento gentes ba- ptizarentur. Ambrosius de Myst. cap. iv. num. 30. ita de Catechumeno loquitur: *Nisi baptiza- tus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccato- rum*. S. Pater Augustinus lib. iiii. de Baptismo cap. 15. num. 20. affirmat baptismum consecra- ri Evangelicis verbis, *In nomine Patris, & Fi- lii, & Spiritus sancti*. Et libro vi. cap. 25. num. 47. *Certa illa Evangelica verba, sine qui- bus non potest baptismus consecrari*. Et ibid. *Ceterum quis nesciat non esse baptismum, si verba Evangelica, quibus symbolum constat, illic de- fuerint?* In symbolo quippe de Patre, Filio, & Spiritu sancto pertractatur. S. Fulgentius de In- carnat. cap. xi. pag. 639. recitatis verbis, *Do- cete omnes gentes, &c.* inquit, *Doctor igitur & largitor aeternae salutis hanc ideo formam sancti Baptismatis dedit, ne quis in eodem Dei filio na- turas dividens manifesto illaqueetur errore*. S. Gaudentius Brixien- sis cap. 338. *Neque enim ba- ptizari quis potest, nisi in integram, atque in- separabilem Trinitatem*. IV. Consentiant & Graeci. Iustini martyris profert Beveregius in notis ad canonem i. Apost. haec verba: *In nomine Dei Patris rerum omnium Domini, & Salvato- ris nostri Jesu Christi, & Spiritus sancti, in aqua* tunc

ταυτη λαβαντες: ἐπὶ ὀνόματος τοῦ πατρὸς πάντων ὁλῶν
 καὶ θεοῦ καὶ δεῦ, καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ,
 καὶ πνεύματος ἁγίου πρὸς τὸ ἐν τῷ ὕδατι ποτε λύτρον
 ποιῶνται. Exat in Apologia ad Anton. Pium
 pag. 94. S. Basilii tom. 2. pag. 170. ait pri-
 mo, *perfectum non esse baptismum, in quo solum*
nomen Spiritus invocatur, ἐν ᾧ μόνον τὸ ὄνομα
τοῦ πνεύματος ἐπεκλήθη: addit: *in baptismo se-*
parare spiritum a patre & filio, ut periculosum
est baptizanti, ita inutile est baptismum accipien-
ti: ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ χωρισμὸς τοῦ πνεύματος
ἀπὸ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, ἐπικινδυνὸς μετὰ τῷ βαπτί-
ζοντι, ἀναφελὴς δὲ τῷ δεχ. μένῳ. sequitur, *sicut*
enim credimus in Patrem, & Filium, & Spirit-
um sanctum, sic & baptizatur in nomine Pa-
tris & Filii & Spiritus sancti, ὡς γὰρ πιστεύομεν
εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἔτω καὶ βαπτί-
ζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος. S. Athanasius Orat. 2. contra Arianos
 Tom. 1. pag. 508. posteaquam demonstra-
 vit tres simul personas in baptismo nominari,
 non quod solus Pater non sufficiat, sed quia
 baptismus eadem virtute singularum personarum
 perficitur, Quocirca, concludit, *cum pater in*
baptismo nominatur, in eo etiam filium necesse est
nominari, ὃν μάζεσαι δὲ ἐν τῷ βαπτίσματι ὁ
πατήρ, ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν συγκατανομάζεσθαι.
 Atque in Epistola iv. ad Serapionem pag. 703.
 ex quo sanctum lavacrum detur in nomine Pa-
 tris & Filii & Spiritus sancti, infert eum,
 qui post baptismum prævaricatur, in sanctam
 individuumque Trinitatem delinquere, affirmans,
 si sanctum lavacrum in nomine unius personæ
 daretur, jure inferendum in unam duntaxat per-
 sonam peccare. Præscriptam vero formam bapti-
 smatis Matth. ult. docet etiam Cyrillus Jeroso-
 lym. Catech. xvi. pag. 399. Nazianzenus, &
 Ammonius in Cat. Cord. pag. 815. Damascenus
 item lib. iv. Fid. Orthod. cap. 10. Theophyla-
 tus in Matth. pag. 184. S. Joan. Chrysost. in
 Epistolam ad Ephes. hom. xx. exponens ea ver-
 ba, *Mundans eam lavacro in verbo vite, inquit:*
In verbo, dixit, quoniam? In nomine Patris, &
Filii, & Spiritus sancti, ἐν ῥήματι φησι. τοῦ
ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος. Didymus denique libro 2. de Sp.
 sancto, interprete Hieronymo Tom. iv. pag.
 508. Non arbitror, inquit, *quemquam tam vecor-*
dem & insensum futurum, ut perfectum baptisma
putet id, quod datur in nomine Patris & Filii,
sine assumptione Spiritus sancti, aut rursus in no-
mine Patris & Spiritus sancti, Filii vocabulo
prætermisso; aut certe in nomine Filii & Spiritus
sancti, non præposito vocabulo Patris. Licet enim
quis possit existere saxeus, ut ita dicam, cordis,
& penitus mentis alienæ, qui ita baptizare con-
tur, ut unum de præceptis nominibus prætermittat,
Berti Theol. Tom. VI.

videlicet contrarius legislator Christi, tamen sine
perfectione baptizabit. Scopus autem Didymi
 est demonstrare argumento *ex forma baptismi*
 deprompto individuum Trinitatem. V. Ha-
 ctenus producta exhibent hujus thesisi mul-
 tiplicem probationem, quarum prima sit: Er-
 ronea est opinio, quæ Ecclesiæ definitionibus,
 ac Patrum doctrinæ adversatur. Talis est autem
 sententia Magistri, & Cajetani, qui putarunt
 ratum esse baptismum in solo Christi nomine
 datum. Igitur hæc sententia est erronea; prout
 notatur in margine lib. iv. dist. 3. affirmant-
 que Ruardus Tapperus in Explicat. 1. art. Lo-
 van. Joannes Driedo lib. 3. de Reg. Script.
 Joannes Hesselius lib. iv. de Sacram. Estius in
 dist. 3. §. Lupus disert. de Act. S. Leonis p.
 3. pag. 858. Hinc merito Magistri sententia re-
 futatur a S. Thoma q. 66. art. 6. a Bellarmi-
 no lib. 1. de Bapt. cap. 3. atque a Theologis
 fere universis. Altera probatio sit: Videtur ea
 sententia sacrilegii crimen incurrere Romanis Pon-
 tificibus, qui jusserunt iterari baptisma absque
 Trinitatis expressa invocatione collarum: quip-
 pe sacrilegium est ratum baptisma repetere. Ac-
 cedit probatio tertia; adversa siquidem opinio
 labefactat argumentationes Patrum, qui probant
 indivisam Trinitatem, ex quo in baptismo no-
 mina divinarum personarum nequeant separari.
 Si vero loquamur de sententia Socini, Episco-
 pii, Vossii, aliorumque necessitate cujuslibet
 formæ denegantium, constat apertissime ex di-
 ctis non tantum esse erroneam, verum etiam
 hæreticam, & Sacramenti rationem audacter op-
 pugnantem. Ab hæresi Magister, & Cajetanus
 immunes sunt, quoniam necessitatem formæ,
 ejusque præscriptionem profitentes existimarunt in
 nomine unius personæ totam Trinitatem intel-
 ligi innixi difficili testimonio Ambrosii postea
 explicando. Et horum tamen opinio iisdem ar-
 gumentis quatitur, & obruitur.

Hæretici negantes necessariam esse quemcun-
 que formam præter argumentum supra refutatum
 hæc duo opponere possunt, 1. Ex quo Aposto-
 lus ad Coloss. iii. 17. præcipiat, ut omnia fiant
in nomine Domini Jesu Christi, non ideo tene-
 mur cum manducamus & bibimus, proferre hæc
 verba, *Manduco, aut, bibo in nomine D. J. C.*
 Igitur ex quo Christus dixerit, *Baptizantes eos*
in nomine, &c. non consequitur hæc verba,
 dum baptizamus, esse necessario pronuntianda.
 II. Aliquando trina immersio adhibita fuit ab-
 sique prolatione verborum. Ait enim Ambrosius
 lib. 2. de Sacrament. cap. vii. num. 20. *Inter-*
rogatus es, Credis in Deum patrem omnipotentem?
Dixisti, Credo, & mergisti. Idem ait de duabus
 aliis personis. Ipsæ itaque mersiones possunt ver-
 borum vicem supplere. Hinc in libro Sacramen-
 torum

torum Gelasii legitur : *Et cum interrogas , per singulas vices mergis eum tertio in aquam , nulla forma mentione facta .*

Resp. ad 1. nego consequentiam & paritatem ; Ecclesia enim , & Patrum traditio docent primis verbis conjunctum præceptum prolationis , non verbis Apostoli . Ita respondent Joannes Driedo loco supra cit. & Jansenius in Concordia cap. 140. Et si petas ; cur istiusmodi præceptum in Scriptura expressum non sit , respondebit Schellstratius de Arcani disciplina pag. 19. Sacramenta non initiatis fuisse occultanda , ac principio nascentis Ecclesiæ tradito verbo explananda , non scripta . Addo priori loco , ad Coloss. 111. loqui Apostolum de omni deliberato opere ; nec requiritur ad omne opus pronuntiatio verborum ; & ideo *in nomine Domini* , idem sonat ac , *in gloriam Dei* , ut ad Corinth. prima , cap. x. 31. ubi occurrit eadem Apostolica commonitio . At Matt. ult. sermo instituitur de Baptismo , idest , de Sacramento , quod *consecratur Evangelicis verbis* : & in quo si verbum detrahas , *quid est aqua , nisi aqua* ? Agnosceis , opinor , sæpe repetita verba Augustini . Ad alterum respondent PP. S. Mauri , Ambrosium insinuare interrogationes , quæ in baptismo fieri solent , & quibus olim respondebant trinæ mersiones , non celebrandi ordine , sed intentione , ut sic loquamur , celebrantium . Constat hæc responsio ex antiquis Liturgiis omnibus , & ex quo Ambrosius paullo infra , idest , num. 22. baptismi formam recenset . Idem dicimus de Sacram. Gelasii , in quo præterea duo animadverto : unum , quod in edito a Thomasio pag. 84. post trinas interrogationes legitur , *Deinde per singulas vices mergis , &c.* ex quo apparet intentione celebrantium , non ordine celebrandi , tres mersiones tribus interrogationibus respondisse , ut ad Ambr. adnotarunt viri clarissimi : alterum , quod in vetustissimo Codice Regio , & in Noviomeniensi apud Martene pag. 174. additur forma , *Baptizo te ille in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti , ut habeas vitam æternam* ; quod ostendit nunquam formam fuisse prætermissam .

PROP. III. Neque ab Apostolis baptismus absque invocatione Trinitatis expressa collatus fuit.

Demonstratur primo . Ut vidimus hætenus , Christus baptismi formam præscripsit Apostolis , dicens , *Euntes ergo docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti* . Atque his verbis mandavit , ut gentes initiando per regenerationis lavacrum singulas Trinitatis personas nominarent : quod & Patres docent , & adversarii non dissentunt . Imperceptibile est igitur Apostolos transgressos fuisse tam expressum , recentissimumque manda-

tum . At reponunt adversarii id Apostolos non præstitisse pro libito , sed facta sibi a legislatore dispensatione , ut nomen Christi honorificentius exciperetur . Verum excutitur nullo negotio commentum istud . Ac principio , cum ea , quæ ad Historiam pertinent , nullam promerentur fidem , si absque ullo idoneo testimonio proferantur ; jure petimus , ut istiusmodi dispensationis prodant vestigium aliquod , unam saltem antiquorum vel ambiguum voculam : quod cum præstare non valeant , repetimus animosiores datam Apostolis *legem tingendi* tali præceptione , ut non auderent illam ullatenus decurtare . Præterea quis unquam audivit , legislatorem prudentissimum legem ferre illam absolute intimare , præscribere etiam , ac jubere ut præcones sui cuique servandam proponant , ac simul eam relaxare , eique vulnus infligere ? Si ergo Christus præcepit Apostolis ut baptizarent in nomine Trinitatis , eisque simul injunxit , ut servarent , & servanda præscriberent , *quæcunque mandavit* , inverisimile omnino est , statim illum in lege hac dispensasse , & ab initio Apostolos fidelibus exemplum relaxationis exhibuisse . Ad hæc laudati Patres ita asserunt præscriptam formam baptismatis , ut unius personæ invocatio separari nequeat ab invocatione aliarum , quemadmodum separari non potest ipsa fides ; eandemque formam appellat , *ἀπαρβατὴν παράδοσιν* , *inviolabilem traditionem* , ut citato cap. 12. de Sp. sancto inquit Basilus : quod perinde est , ac asserere traditam baptismi formam nulla ratione fuisse immutandam . Insuper ratio commonstrat nullam esse causam dispensandi , nisi rerum vel temporum perurgeat angustia , quod & definitur cap. *Priscis igitur* , dist. 11. Quam ergo dispensationis causam habuerunt Apostoli ? Gloriam , inquiunt , & celebritatem nominis Jesu Christi . Sed cuinam manifestanda erat hæc Gloria ? Baptizandis ne ? Jam ipsi per catechismum novebant Jesum esse Deum , mundique Reparatorem , atque se baptismi initiatione in eius cultum , religionemque adsciscendos . Profanis vero , quibus Christi nomen ludibria erat ? At hi vel ignorabant initiationis nostræ mysteria , vel ad hæc trahendi erant Apostolica prædicatione . Si præterea nomen Christi scandalum erat Judæis , & stultitia gentilibus , figmentum quoque videbatur mysterium Trinitatis arcanum , & unius divinitatis in tribus subsistentiis individua majestas . Quid ergo ? Dicis baptismum conferendum fuisse *in Christi nomine* , quoniam nomen istud erat permultis despicabile ? At ego dicam contra , dandum fuisse *in nomine Trinitatis* , cujus cultum profani existimant superstitiosum ; idque longe probabilius , nam Christiana fides , cui baptizati devoventur , fides Trinitatis , & In-

carnationis simul est. Insuper quemadmodum multis odio erat nomen Christi, ita ignorabant complures dari Spiritum sanctum, non Ethnicis soli, sed universa etiam secta Sadduceorum: cum illi ergo baptizarentur, consulendum erat gloriæ Spiritus sancti, *in ejus nomine* baptizando. Rursus non detrahitur gloriæ nominis Jesu Christi, sed honor debitus ei redditur, quando Deo Patri, & Spiritui sancto conjungitur, ipsique eadem virtus tribuitur, idem obsequium impenditur, eodem ritu baptizati initiantur; ideoque gloria tanti nominis postulat, ut *forma* baptismi proferatur integra, non decurtata. Ad- damus & istud: Si iusta fuit Apostolis ea causa baptizandi in solo Christi nomine, quam ad- versarii confingunt; opus est, ut vigeat ratio eadem, eademque dispensatio, si baptizandus sit modo Paganus, aut Judæus hostis insensus Chri- stiani nominis. Postremo (arbitror enim satis adversariorum responsionem contrivisse) conce- damus gratis, postulasse gloriam nominis Jesu Christi, ut peculiari ratione in *forma* baptisma- tis exprimeretur; id quidem fieri poterat Patre, & Spiritu sancto non prætermittis: idque reapse factum aliquando do libenter & ultro; scribit enim supra laudatus Justinus Christifideles per aquæ abluionem initiari, *in nomine Dei Patris universorum Domini, Salvatoris nostri Jesu Chri- sti, & Spiritus sancti*, & inter formulas peran- tiquas etiam istam invenimus apud Naironem, & Martenium: *Baptizatur agnus in grege Chri- sti, in nomine Patris, &c.* II. Alterum argu- mentum ad probandam thesım petunt sententiæ nostræ propugnatores ex cap. xix. Act. ubi nar- ratur Paulum ita nonnullos discipulos interro- gasse, *Si Spiritum sanctum accepistis credentes?* cumque illi respondissent, *Sed neque si Spiritus sanctus est audivimus*, statim Apostolus reposuit, *In quo ergo baptizati estis?* Nulla alia hujus in- terrogationis causa esse potest, nisi quod hi di- scipuli, si baptizati fuissent baptismo Christi, non potuissent ignorare Spiritum sanctum, quo- niam Christi baptismus datur *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Igitur Apostolico etiam tempore baptismus Christi erat cum ex- pressa sanctæ Trinitatis invocatione. Jam re- sponsum ab adversariis huic argumento, ita ab Apostolo Ephesinos discipulos interrogatos, quo- niam Apostoli licet baptizarent in solo Christi nomine, non baptizabant tamen, nisi Catechesi præmissa, & fide Trinitatis imbutos: quare idem sonant ea verba, *In quo ergo baptizati estis?* ac ista. *Quomodo ergo baptizati estis?* num- quid sine Catechismo, & Spiritus sancti non accepta noitia? Contra hanc responsionem id plurimum valere putant nostrarum partium Theologi, quod non ait Apostolus, *Quomodo*,

sed, *in quo*. Ast, ut verum fatear, mihi, quod adversarii reponunt, non displicet: quippe no- titia fidei a catechismo potius petenda est, quam a *forma* baptismi; unde & Estius censet proba- bilius ad catechismum, non ad *formam* Paulum animum intendisse. Persistit vis nihilominus ar- gumenti: ita enim urgeo adversarios. Principio sententia vestra baptizari *in nomine Christi*, est baptizari invocato nomine Christi: igitur ba- ptizari *in Spiritu sancto*, est baptizari invocato nomine Spiritus sancti. Aut contra: Dicitur ba- ptizari *in Spiritu sancto*, qui baptizatur præmis- sa prædicatione Spiritus sancti, quamvis pervos Spiritus sanctus non exprimat in *forma* bap- tismi; dici ergo potest aliquis baptizari *in Chri- sto Jesu*, qui baptizatur imbutus fide Christi, tametsi in *forma* baptismi Christus ipse non ex- primatur. Aut hoc modo: Ubi legimus, *In quo ergo baptizati estis?* particula *In* significat catechismum, non *formam*: itaque verbis pro- ximis *Baptizati sunt in nomine Jesu*, eadem par- ticula *In* non *formam* significat, sed catechismum. Sed hæc retorquendo contrariorum responsiones dicta sint. Revera enim persuasum mihi est ea verba, *In quo ergo baptizati estis?* idem valere, ac ista, *In quonam ergo baptismo baptizati estis?* ita, ut non solum catechismum innuant, sed etiam ipsum baptismum propria *forma* constan- tem: siquidem in Græco legimus, *eis q̄i ἐν ἐβάπτισαντες*; *In quid ergo?* sive, *In quem?* atque ita legunt cum Chrysostomo in Acta pag. 719. Græci omnes, nec non Syrus. Arabs ve- ro, *In quo baptismo*: quem sensum confirmat responsio discipulorum, *In Joannis baptismo*. Mirabatur ergo Paulus Ephesios ignorare Spiritum sanctum, quoniam si baptizati fuissent ba- ptismo Christi, ante baptismum instructi fuisset in fide Trinitatis, in baptismo abluti fuisset invocato Trinitatis nomine, atque per ba- ptismum in cultum ejusdem Trinitatis se noscent fuisse initiatos. III. Permoveat adversarios, quod in Actis Ap. legimus collatum baptismum *in nomine Jesu Christi*, cap. ii. 38. viii. 12. x. 48. xix. 5. His autem verbis, inquiunt, demonstratur *for- ma* baptismi, non minus, ac Matth. ult. 19. illis verbis, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. At argumentum istud vel nihil probat, vel sententiam nostram confirmat; quod evidens erit productis hujus loci interpretationi- bus. Præferamus primum honoris gratia ipso- rum adversariorum explicationem. Illis verbis, inquiunt, commonstratur *forma*, qua tangebant Apostoli; igitur baptizabant *in nomine Jesu Chri- sti*. Concedo quod nunc inferunt; sed nego ba- ptizasse *in solo nomine Jesu Christi*, Patre, ac Spiritu sancto prætermittis; id quippe illo argu- mento non evincitur. Primo enim non diffren-

tur adversarii. Apostolos priusquam baptismo initiarent, annuntiassse Trinitatis mysterium; & tamen cap. 2. Act. solum narratur Petrum prædicasse *Jesum crucifixum*, in cap. etiam viii. legimus Philippum evangelizasse Eunucho *Jesum*: de Paulo item cap. xix. hoc unum scriptum est dixisse baptisma Joannis datum, ut crederent in *Jesum venturum*. Quemadmodum ergo legimus in Actis Ap. Petrum, Philippum, Paulum baptizasse in nomine *Jesu Christi*, ita legimus evangelizasse ipsum *Jesum*. At non evangelizarunt *Jesum*, sine Patre & Spiritu sancto. Igitur non baptizarunt in nomine *Jesu*, sine invocatione Patris & Spiritus sancti. Si petant, quare id sacer Historicus non enarravit? reponebam vicissim, Ecce non inquit Philippum una cum *Jesu Patrem*, ac Spiritum sanctum evangelizasse? Si dicant, subintelligitur *fides Trinitatis* nomine fidei in Christum, quoniam Christus Trinitatem annuntiavit: dicam ego pariter in baptismo Christi intelligi baptismum in nomine Trinitatis, quoniam Christus tale baptismum præscripsit. Præterea Patres, quos infra producam, ita in Act. Ap. Christi nomen sentiunt expressum, ut Pater & Spiritus sanctus non intelligantur omitti. Ad hæc, si demus Filii nomen singulari ratione, & cum adjunctis expresso, ut videtur innuere Martyr Justinus, moles adversariorum tota corruet. Insuper ex quo dicamur Matth. 11. 11. & 1. ad Corinth. 1. 13. baptizati in Spiritu sancto, non proinde excluditur Pater & Filius: igitur ex quo dicantur Apostoli baptizasse in nomine *Jesu Christi*, non proinde excluditur Pater & Filius: igitur ex quo dicantur Apostoli baptizasse in nomine *Jesu Christi*, non ideo excluditur nomen Spiritus sancti & Patris. Admissa ergo adversantium interpretatione; & dato iis verbis, In nomine *Jesu Christi*, designari formam baptismatis, ipsorum argutatio evanescit, nec probabilis est opinio tam labili fulcro subnixa. Si autem expendamus alia interpretamenta, hæc eadem argumentatio sententiam confirmat nostram. Sunt enim qui putant baptizari in nomine Christi, nihil aliud esse, quam baptizari virtute, merito, & efficacia Christi, de qua interpretatione plura Jo. Hesselius de Bapt. cap. 4. Ita Sacerdotes Judæorum Act. iv. 7. interrogarunt Petrum, qui claudum ad Portam templi sanaverat, In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos? Ipse Dominus Marci ult. 17. de credentibus ait, In nomine meo demonia ejicient: & olim Psalmographus xlii. 6. In nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. Quibus in locis idem est In nomine, ac, in virtute. Quidam censent baptizari in nomine Christi non esse aliud, quam baptizari baptismo instituto a Christo: quod maxime quadrat verbis, quæ obijciuntur ex cap.

xix. Act. ubi constat baptismum Christi opponi baptismum Joannis. Sunt & qui Baptizari in nomine Christi sic accipiunt, ut non sit aliud, quam ritu baptismi initiari, & consecrari in Christi cultum, eique se devovere, atque in religionem ab ipso institutam adscisci; quam phrasim derivatam contendunt ex Hebræis, apud quos baptizari in nomine Profelytarum, טבול בשם, ut de mulieribus bello captis inquit Maimonides, idem sonat, ac Profelytarum religioni nomen dare. Ita Grotius in Matth. xxvii. quod caute accipias, nullatenus excluso sensibili Sacramento, ne in Socinianismum impingas. Quævis harum interpretationum com-monstrat Apostolos nequaquam sine consueta forma baptizasse, quod constat ex hoc ratiocinio; Baptizari in nomine Christi est baptizari baptismo instituto a Christo, atque hoc baptismo inseri in Ecclesiam, religionemque Christianam. Atqui Christus baptismum instituit dandum sub expressa invocatione Trinitatis, & qui baptizatur baptismo Christi fidei, & cultui Trinitatis sese devovet. Ergo qui baptizatur in nomine Christi, baptizatur in nomine sanctissimæ Trinitatis. IV. Postremo sulcitur assertio nostra eximiorum Patrum auctoritate. S. Cyprianus laudata Epist. 73. ad Jubajanum pag. 284 de verbis Petri Act. 11. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine *Jesu Christi*, inquit, *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omittetur; sed ut Patri quoque Filio adjungeretur*. Frustra hunc nodum etiam injectis unguibus contrarii solvent. Nam Cyprianus, ut perspicue ostendat loqui se de expressa Trinitatis invocatione, statim repetit formam a Christo præscriptam, dicens: Ubi post resurrectionem Apostoli ad gentes mittuntur, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizare gentes jubentur. Probat autem eo loci sanctus Martyr baptizatos in solo nomine *Jesu Christi* non posse consequi remissionem peccatorum, neque id sentientibus præsidio esse Apostolicam historiam, quandoquidem incredibile est Apostolosuisse transgressos mandatum Christi, qui jussit Gentes baptizari (expendas hæc verba) in plena & adunata Trinitate. De Basilio dictum supra. Addo tantum, commonere eo loci unumquemque, ne in errorem inducatur ex quo nominis Patris, & Spiritus sancti mentio in baptismatis commemoratione omittatur, Neque ideo putet harum vocum usum, nominumque invocationem esse indifferentem, μηδὲ διὰ τὸ το ἀπαραιτήτως οἶδω τὴν ἐπικλησὶν εἶναι μὲν ὃν πάντων. Quæ verba nonnisi de invocatione expressa, non inumque prolatione possunt accipi. Hieronymus in i. Joelis supponens discipulos Ephesinos, de quibus Act. xix. baptizatos in nomine Domini *Jesu*

Jesu baptismo Joannis, scribit fuisse rebaptizatos, imo verum baptismum accepisse, quia sine Spiritu sancto, & mysterio Trinitatis quicquid in unam vel alteram personam accipitur, imperfectum est. De hoc tamen loco vide quæ diximus cap. 2. hujus libri. S. Pater Augustinus hæreticum Arianum Maximinum, dicentem Spiritum sanctum non esse Creatorem, quoniam de Filio dictum est, *Omnia per ipsum facta sunt*, quasi legeret, *Omnia per ipsum facta sunt absque Spiritu sancto*, hoc argumento refellit lib. III. nunc 11. cap. 17. num. 1. Si autem quia non est nominatus, quod etiam per illum facta sit creatura, quando de filio dictum est, *Omnia per ipsum facta sunt*, ideo putas Dei Spiritum non esse creatorem; proculdubio nec in ejus nomine poteris baptizatos dicere quibus ait Petrus, *Agite poenitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi*; quia non ait, *Et Spiritus sancti*; nec in Patris nomine, quia nec ibi est nominatus. Si autem etiam non nominatis Patre & Spiritu sancto, in nomine Jesu Christi jussi sunt baptizari, & tamen intelliguntur non baptizati nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; cur non sic audis de filio Dei, *Omnia per ipsum facta sunt*; ut & non nominatum intelligas ibi etiam Spiritum sanctum? Audio insignem Scotistam contendentem hoc Augustini testimonio sententiam firmari suam, & hortantem ut accuratius Augustinum perlegamus, atque ita ipsa lectione convincamur: sensus enim Augustini, est, inquit, si jussi baptizari in nomine Christi non nominatis Patre & Spiritu sancto, censentur tamen baptizati in nomine Patris & Spiritus sancti, quia nempe eadem est trium personarum virtus; cur facta per filium non censentur etiam facta per Spiritum sanctum, cum eadem sit Filii, & Spiritus sancti potentia? Sane qui hæc reponunt, non tam nos faciunt bardos, quam Augustinum stolidum, & incautum. Maximinus quippe Arianus, si negabat omnia facta esse per Spiritum sanctum, negabat quoque Filii & Spiritus sancti eandem esse virtutem; negabat & consequenter in baptismo non nominato Spiritu sancto totam Trinitatem intelligi, eo quod trium personarum virtus sit eadem. Insulse ergo, inscite, & crasse omnino Augustinus prædicta comparatione Maximinum exagitalset; atque is merito reposuisset, Quid de forma baptismi obiectas, quid comminisceris? Nec Spiritus sanctus in baptismo habet eandem cum Patre efficaciam, & ideo aliquando baptizarunt Apostoli in solo Christi nomine; quemadmodum per solum verbum omnia facta esse inquit Joannes Evangelista. Meam ergo argumentationem non diluis, non enervas, Augustine, sed confirmas. Augustinus itaque supponit nunquam Apostolos in

solo Christi nomine baptizasse, idque putat etiam Maximino persuasum: eumque propterea hoc ratiocinio refellit; Ex quo in Actibus Apost. legatur Apostolos baptizasse in nomine Christi, non sequitur baptizasse non nominatis Patre & Spiritu sancto. Ergo ex quo cap. 1. Joannis scriptum sit, *Omnia facta esse per Verbum*, non consequitur facta simul non esse per Patrem, & Spiritum sanctum. Atque ita stat sua argumentationi Augustini firmitas & librario. Joannes Damascenus lib. IV. de Fid. Orthodox. cap. 10. docet primum, rebaptizandos quicumque in sancta Trinitate baptizati non fuerint: ὅσοι δὲ μὴ εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα ἐβαπτίσθησαν, πάντες δὲ ἀναβαπτίζονται. Deinde ait baptizari Christo, quod in sacris literis legitur, non idem esse ac baptizare invocato solo nomine Christi, sed credentes in eum ablui: τὸ ὅτι εἰς Χριστὸν βαπτισθῆναι δηλοῦν τὸ πισεῖν υἱας εἰς αὐτὸν βαπτίζονται. Addit impossibile esse in Christum credere, non edoctos confessionem in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: ἀδύνατον δὲ εἰς Χριστὸν πισεῖν μὴ διδάχδέντας τὴν εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογίαν. Concludit ideo Dominum Apostolis suis præcepisse, ut baptizarent in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: τὴν μὲν ἐπὶ κλησὶν τὰς οἰκείας μαθητὰς ὁ κύριος διδάσκων, ἔλεγε, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τῆς πατρὸς, καὶ τῆς υἱᾶς, καὶ τῆς ἁγίας πνεύματος. Facundus denique Hermianensis Episcopus lib. 1. Operis, quod conscripsit pro defensione trium Capitulorum pag. 22. edit. Sirmondi, Quod autem, inquit, in nomine Jesu hi quos memoravimus baptizati narrantur, non ex eo credendum arbitror, quia non in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizati sunt, ut etiam in ipsis servaretur verbis a Domino constituta forma baptismi: sed quia hoc erat insinuandum quod baptismo novo fuerint baptizati; sufficere judicatum est ad discretionem ipsius novi baptismi solum nomen Domini Jesu memorare, quod neque in baptismo Joannis, neque in aliis baptismis Judaici ritus interferebatur. Ceterum illis sacratis verbis idest, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizati mihi videntur.

ADVERSARIORUM OBJECTIONES DILUUNTUR.

Opp. 1. Ex Scripturis: Mandatum illud Matth. ult. Euntes, &c. non ad Judæos spectat, se ad gentiles, ut constet ex illis verbis, *Docete omnes gentes baptizantes eos*, &c. Ex quo ergo gentiles in plena & adunata Trinitate essent baptizandi, ut ait Cyprianus, minime sequitur eandem formam necessario fuisse servandam in baptizandis Judæis. II. Revera Judæos in solo Christi nomine baptizatos legitur in Apostolorum Actis cap. 2. 8. 19.

Resp.

Resp. ad primum, nego ant. quamvis enim *Gentium* nomine veniant aliquando pagani, & idolis addicti, eo tamen vocabulo significantur nationes, hominumque genera; nec aliud sonat *Græcorum* τὸ ἔθνος. Id vero præsertim Matth. ult. ubi additur adjectivum, omnes, πάντα τὰ ἔθνη. Quare Persica lectio vertit, totum mundum, Æthiopica vero, omnes generationes, & recte; Marcus enim Matthæi abbreviator cap. xvi. 15. ea verba, *Euntes docete omnes gentes*, reddidit, *Euntes in mundum univrsam*, prædicate Evangelium omni creaturæ. Voluit ergo Dominus ne discipuli se continerent duntaxat inter fines Palæstinæ, sicut mandaverat Matth. x. 5. sed ut, post lustratas Judæorum regiones, etiam ad exterarum commigrarent. Et quidem Apostoli Domino obtemperantes primum Judæis, deinde gentibus reliquis Christum abnuntiarunt, ut legitur Act. i. 8. & xiii. 46. Sicut ergo τὸ *Docete omnes gentes* ad Judæos quoque spectat; ita & quod sequitur, *baptizantes eos* &c. Fallitur itaque eximius Thomista, & oppositæ sententiæ vindex acerrimus dum objectat discrimen illud Judæorum, atque Gentilium, & jure exagitur ab antagonista, sodali Vol. i. de Re Sacram. pag. 231. Animadverto ipsum discrimen ad rem non esse; quippe S. Thomas qu. lxxvi. art. 6. ad 1. scribit Apostolos ex speciali Christi revelatione in primitiva Ecclesia in ejus nomine baptizasse, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis, & Gentilibus honorabile redderetur; unde infero eam œconomiam, sive dispensationem, si fuisset, tam in baptizandis Judæis, quam in baptizandis Gentilibus fuisse servandam. Adde fictum istud discrimen robur addere hæretico dogmati, quod baptismus conferendus tantum sit ex Dei mandato Ethnicis, ut in veram Ecclesiam inferantur, eo quod baptismus sit introductorium in visibilem Ecclesiam, ut ait Lightfootus in Matth. pag. 390., quandoquidem de solis Ethnicis Christus sermonem instituisse; tamen si impium illud dogma momentis aliis refellitur. Ad 2. distinguenda est propositio: Apostoli baptizarunt in Christi nomine, id est, baptismo a Christo instituto, & meritis Christi peccata remittente, conc. Baptizarunt in Christi nomine, id est, solo Christi nomine invocato, nego. Vide supra n. 111.

Opp. 2. Sententia adversariorum auctoritati Patrum innixa est: Hilarius in libro de Synodis num. 85. ait: Ne postremo Apostoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti jussi, tantum in Jesu nomine baptizaverunt. Ambrosius lib. i. de Sp. sancto, cap. 3. numer. 42. inquit, Si unum in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum; fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, ple-

num est fidei Sacramentum. Et num. 44. Rationem sequamur; quia qui unum dixerit, Trinitatem signavit. Si Christum dicas, & Deum Patrem, a quo unctus est Filius, & ipsam qui unctus est Filium, & Spiritum sanctum, quo unctus est, designasti. Idem scribit Venerabilis Beda in Act. x. Videtur idem innuere sanctus Basiliius citato cap. 12. de Spiritu sancto: ubi ait: Si quidem Christi appellatio totius deitatis est professio: quippe quæ simul declarat & Deum, qui unxit, & Filium qui unctus est, & Spiritum sanctum qui est unctio. ἡ γὰρ τῆ Χριστοῦ προσηγορία, τῆ παντὸς ἐστὶν ὁμολογία. δηλοῦν γὰρ τὸν τε Χριστὸν Θεόν, καὶ τὸν Χριστὸν υἱόν, καὶ τὸ Χριστὸν πνεῦμα. Item Theodoretus in cap. ult. Lucæ pag. 546. Christi nomen in se ipso continet & Patrem inungentem, & unctorem Spiritum, & unctum Filium. τὸ Χριστοῦ ὄνομα ἐν αὐτῷ ἐκφραίνει καὶ τὸν πατέρα τὸν Χριστὸν υἱόν, & τὸ Χριστὸν πνεῦμα, καὶ τὸν Χριστὸν υἱόν. Denique S. Bern. in Epistola ad Henricum Archidiaconum Aurelianensem Tom. i. pag. 236. interrogatus an ratum esset baptismus collatum puero periclitanti sub hac forma, Baptizo te in nomine Dei, & sanctæ & veræ Crucis, respondet ratum sibi videri, hac ratione producta, Legimus sane in Actibus Apostolorum, non modo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, verum & in nomine Domini Iesu Christi aliquos baptizatos.

Resp. Hilarii sensum hunc esse, non deferendum vocabulum ὁμοῦσιον, quia vitiose a nonnullis soleat intelligi: ad quod demonstrandum varia profert exempla, ut delenda alioqui ex prima ad Timotheum ea verba, Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, quoniam abutitur hoc loco Photinus: damnandam igni, aut spongia abstergendam epistolam ad Philippenses, ne legat in ea Marcion, Et habitu inventus ut homo; aliisque allatis exemplis concludit novum quoque testamentum abjiciendum, si ob pravam quorundam interpretationem aliqua supprimenda essent vocabula: quippe si legantur E. gratia Actus Apostolici, ubi narratur Apostolos baptizasse in nomine Iesu, si rugari velimus, Apostoli reperientur in crimine, utpote qui non observarint præscriptam a Christo formam. Quare ut liquet ex scopo Hilarii, & ex toto orationis complexu, idem est, Tantum in Iesu nomine baptizaverunt, ac, Tantum in Iesu nomine baptizasse leguntur, ut optime adnotarunt PP. S. Mauri. Hilarius itaque supponit Apostolos baptizasse in nomine Trinitatis; alias perperam eorum exemplum produxisset ad probandum non esse vocem aliquam eliminandam ob ambiguum significationem, parvamque aliquorum intelligentiam. Haud nescio Christianum Lupum in dissert. de Actis S. Leonis b. 3. pag. 858. scribere

bere deferendum Hilarium; sed detur mihi venia, si in re perlevi a sodali recedam.

Ambrosii testimonium intricatissimum esse fateor, adeo, ut excusandus sit Magister in ejus intelligentia deceptus; at illud nullatenus suffragatur adversariis. Primo namque inde sequetur, non solum Apostolicis temporibus, verum & nunc ratum esse baptismum invocata una tantum persona collatum, cum ratio, quam inculcat Ambrosius, etiamnum subsistat, ut optime notum ab Estio in iv. dist. 3. §. 5. Consequeretur etiam validum esse baptismum *in solo nomine Spiritus sancti*, de quo præsertim sanctus Antistes pertractat. Fieret & consequens, nullum esse baptismum absque fide Trinitatis datum, siue unius, siue etiam trium personarum invocatione. Hæc tria consuetudina cum adversarii non probent, frustra a perplexo, & ambiguo Ambrosii testimonio præsidium quæritant. Sed videamus quid responderi soleat, & quænam responsio sit prælegenda. I. Ac primo animadverto Catechisum Romanum P. 2. de Baptismo numer. 16. tradere revera Ambrosium loqui *de forma baptismatis*, sed nequaquam dum unam personam commemorat excludere alias, & quod scriptum est explicare, non quod actu perfectum: *Quinquam dubium* (inquit) *fortasse alicui videri potest, an hujusmodi forma Apostoli aliquem baptizaverint; si Ambrosii, & Basilii sanctissimum & gravissimorum Patrum auctoritatem sequi volumus, qui ita baptismum in nomine Jesu interpretati sunt, ut dixerint iis verbis significari baptismum, non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset: tametsi a communi & usitata forma, quæ distincta trium personarum nomina continet, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in Epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit. Quicumque in Christo baptizatis estis, Christum induistis, ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator & Dominus noster servandam præceperat, baptizatos esse.* Hanc responsionem, utut vera sit, impos est ingenium meum cum textu Ambrosii conciliare; siquidem ita ille unius Personæ invocationem deprædicat, ut dicat sufficere, si quod verbo tacitum fuerat, expressum ex fide. II. Communior est responsio, quam tradunt Estius, Sylvius, Nat. Alex. Juenin, & alii, non loqui Ambrosium *de forma baptismi*, sed *de operatione S. Trinitatis*, demonstrando in illis Scripturæ locis, ubi operatio tribuitur uni personæ, nequaquam excludi alias: atque hoc pacto, etsi in Act. Ap. legimus baptizasse Apostolos *in nomine Christi*, non sequitur aliarum personarum nomina siluisse. Ad quam responsionem confirmandam addunt illam Ambrosii doctrinam esse desumptam ex libro Basilii de Spiritu sancto, ubi hæc doceri nemo denegabit,

qui Basilium perlegat oculis non lippientibus. probabilis plurimum est hæc responsio: etenim Ambrosius initio hujus capituli inquirendum proponit, *Qua ratione, tum dixerit* (Apost. in 1. ad Corinth.) *Ex Patre omnia, & per Filium omnia, de Spiritu sancto tacuerit*; responderique: *Ubi operatio aliqua divina, aut Patris, aut Filii, aut Spiritus sancti designatur, non solum ad sanctum Spiritum, sed etiam ad Patrem refertur & Filium; nec solum ad Patrem, sed etiam ad Filium refertur ac Spiritum.* Atque ad hoc comprobandum agit postea de baptismo, cujus effectus modo in sacris literis tribuitur Spiritui sancto, ut Joan. 1. 27. & 1. ad Corinth. xii. modo Iesu Christo, ut Act. xix. 5. Hinc Ambrosius num. 45. concludit: *Unitas ergo operationis unitas predicationis, quæ non potest separari.* III. Responsio tertia traditur a Farvacquesio, ab Harduino, a Nat. Alex. a Ludovico Harbert, a Tournely, ac præcedenti præsertur a PP. S. Mauri Tom. 2. Op. Amb. pag. 608. qui ajunt agere Ambrosium, non de sola operatione Trinitatis, sed etiam de fide eorum, qui suscipiunt baptismum, & hoc sanctum Præfulem intendere, catechumenos, quamvis interrogarentur de fide in unam personam sanctæ Trinitatis, dummodo rectam de rota Trinitate fidem animo retinerent, legitimum baptismum, & remissionem peccatorum consecuturos. Responsionem hanc ceteris & ego arbitror meliorem, quoniam Ambrosium loqui de pronuntiandis in baptismo divinis personis, tota orationis series demonstrat. Primo enim profert num. 41. exemplum Æthiopis Eunuchi Candacis reginæ, qui baptizatus in Christo plenum mysterium consecutus est. Legimus vero illum hanc fidei professionem emisisse. Act. viii. 37. *Credo filium Dei esse Christum.* Deinde num. 42. ait S. Doctor; *Plenum autem est (fidei Sacramentum) si Patrem & Filium Spiritumque sanctum fatearis, si unum neges, totum subrues.* Quid est Trinitatem fateri, nisi credere? Sequitur Ambrosius. *Et quemadmodum si unum in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum, fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum: sermone comprehendere, est fidei professionem emitte- re, in qua professione, qui ait, Credo in Dominum Iesum Christum, si fidem ex auditu per- ceperit, & quis sit Dominus Jesus agnoverit, se in totam Trinitatem credere profiteretur. Ita (ait subinde sanctissimus Præsul) quamvis Pa- trem & Filium & Spiritum sanctum dicas, & aut Patris, aut Filii, aut Spiritus sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium.* Hæc verba nequeunt accipi *de forma baptismi*; alias irritum esset baptisma *in nomine Trinitatis* col- latum ab Ariano; intelligenda sunt ergo de fi- de

de suscipientium. Perspicua magis sunt, quæ sequuntur num. 43. *Quod verbo tacitum fuerat, exgressum est fide: & num. prox. Qui unum dixerit, Trinitatem signavit; aliaque omnia, quæ ex dictis satis sunt obvia. Sane ex quo ad fidei professionem sufficiat dicere, Credo in Dominum Iesum Christum, modo animo etiam Spiritus sanctus ac Pater retineantur, non sequitur idem satis esse ad formam baptismi; quippe fides in corde sita est, Sacramentorum autem forma in verbis a Christo præscriptis, quæ non ex animo proferentium virtutem habent, sed ex merito institutoris. Vide quæ supra de Ambrosio diximus prop. 2.*

Idem de Venerabili Beda dicendum est: nam eo loci Ambrosium exscripsit; ut recte vidit Estius in iv. dist. 3. & Sylvius in art. 6. q. lxvi. Ceterum ipsemet Beda in libro Variarum qq. Tom. viii. q. 14. quæ est de peccato originali, scribit: *Si quis baptizans dicit, Ego baptizo te in Christo Jesu, & non dicat, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non est verus baptismus.* Ad Basilium & Theophylactum respondeo, explicare illos cur baptismus in nomine Trinitatis dictus sit baptismus in nomine Christi: quod recte dici animadvertunt, quoniam nomen Christi est totius Trinitatis appellatio. At ibidem docent Apostolos baptizasse forma sibi a Domino præscripta; ac decipi qui putant posse prætermitti, & indifferentem esse usum nominis Patris, & Filii, & Spiritus sancti: quod de Basilio constat ex dictis. Theophylactus vero eodem in loco hæc habet; *Quomodo autem baptismus in nomine solius Christi fieri intelligemus, præsertim cum alias doceamur baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti? Igitur primum quidem dicimus, quod quando dicimus baptismum fieri in Nomine Christi, non dicimus quod oporteat in solius Christi nomine fieri, sed quod Christi baptismus spirituale sit, non Judaicum. Insuper baptismus in nomine Christi intelligitur in mortem Christi. Tum subicit rationem, de qua supra. Quare demiramur Præsentium, & alios probare sententiam suam ex Theophylacto, præsertim cum ibidem nec de baptismo collato ab Apostolis loquatur, ac demonstrat in solo nomine Domini esse remissionem peccatorum, redarguens eos, qui baptizabant in Montanum, Priscillam, & Maximillam.*

De Epistola D. Bernardi est iudicium Estii spuriam esse, eique affictam. Tournely inquit Estium id asserere, non probare, & Jacobum Horstium genuinam agnoscere, eique subscribere doctissimum Mabillonium: ait tamen caute, videtur. Censeo Estio subscribendum. Primo animadvertit etiam Michael Bajus in Opusculo de Forma baptismi, cap. 4. pag. 228. hanc Epistolam unam esse ex triginta, quæ posterius addi-

tæ sunt, & de quibus an sint Bernardi certo non constat. Deinde Mabillon in Præfat. ad sancti Bernardi Opera testatur eandem Epistolam in paucis manuscriptis inveniri; nec in ullo alio, præterquam in Sorbonico exemplari valde mutilo, a se repertam. Tertio rationem allatam ab illius Epistolæ auctore, ratum illum baptismum, quia baptizans, in eo quod addidit, *sanctæ & veræ Crucis, manifeste commendavit Dominicam passionem*, quamvis Horstius appellat non spernendam, constat esse insulsam, & quam non credo ex ore Mellissui profectam. Ipsum enim Bernardum latere non poterat nunquam nomen Crucis formam baptismi constituisse. Demum & Horstius ait, *Si tamen ejus est hæc Epistola, nam plerique negant.* Verum si Bernardi est, dicendum cum eodem Horstio, *Hæc sententia hodie non recipitur a Theologis, & traditione Apostolica, & aliorum Patrum, ipsiusque sancti Augustini auctoritate refellitur.* Similia Juenin in fine quæst. iv. agnoscens hanc Epistolam tamquam germanum Bernardi scætum. Auctor denique illius Epistolæ ait se breviter respondere, & absque præjudicio sanius sapientis; quo liquet aliis negotiis distentum, nec firma, certissimaque assertione hæc dictasse.

Opp. 3. Romani Pontifices definire baptismum in solo nomine Christi collatum ratum esse ac legitimum, quoniam & Apostoli sub illa forma baptizaverunt. Talem fuisse sententiam Stephani in suis literis adversus Rebaptizantes, demonstratum a plurimis, præsertim a Joanne Launojo p. v. ep. 1. & liquet ex Cypriano ep. lxxiii. ad Jubajanum. Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum cap. 104. interrogatus an rebaptizandi essent baptizati a quodam Judæo, de quo ignorabatur an paganus esset, vel Christianus, respondit: *Si in nomine SS. Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actis Apostolorum legimus, baptizati sunt, (unum quippe, idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius) constat eos non esse denuo baptizandos.* Extat etiam in cap. A quodam, de Consecrat. dist. v. ubi & Glossa Decreti ait valere baptismum in solo nomine Christi, quamvis modo sub ea forma baptizare non liceat.

Resp. sententiam Romanorum Pontificum nobis innotescere ex aliis ejusdem dist. scriptis, ex can. nempe, *Ab antiqua, Si revera, Multi sunt, Hi vero hæretici*, aliisque citatis prop. 2. quo cum Auctore Glossæ candidatum nostrum remittimus. Ac de Stephano infra; nunc enim solum reponimus, ab ipso baptismum dici in nomine Christi, qui a Christo institutus est, & forma ab illo statuta collatus. De Nicolao autem, quamquam non desunt qui eum interpretantur eo pacto, quo nos supra Acta Apostolica, & Ambrosium explanavimus, eo quod Pon-

rix hęc eadem commemorat; respondemus tamen illius definitionem irreformabilem esse in eo, quod statuit legitime baptizatum etiam a Judæo, vel Pagano, non esse rebaptizandum; in eo, autem, quod obiter pertractat de *forma*, sub qua baptizarunt Apostoli, quoniam de hac interrogatus non fuerat, inseruitque quod opinabatur, non attendens ad traditionem, & Prædecessorum decreta, privatum Doctorem egisse, non Romanum Pontificem: siquidem non de *forma*, ut dixi, sed de ministro, interrogatus fuerat a Bulgaris; nec quæstio proposita erat, num *forma* baptismi esset *Baptizo te in nomine Jesu Christi*, sed, an ratus esset baptismus a Judæo, vel Pagano collatus. Atque hanc responsionem datam a Bellarmino lib. iv. de Rom. Pontif. cap. 12. a Vasquesio disp. 143. cap. 3. a Cano lib. vi. de Locis cap. 8. ad 7. a Sylvio, Tournelio, innumerisque Theologis, nemo jure repudiavit. Addo urgere hoc argumentum etiam adversarios, qui fatentur post ætatem Apostolorum baptismum datum *in nomine tantum Christi* nullum esse: unde miramur præclarum Scotistam Henno q. vi. concl. 2. auctoritate Nicolai probare aliquando ratum fuisse baptismum in solo nomine Christi, dum conclus. præcedenti, qua statuit jam invalidum esse, ad objectam Nicolai auctoritatem, respondet, *Nego, quia non interrogabatur, an valeret baptismus collatus in nomine Christi, sed an valeret collatus a Judæo*. Gerit se eodem modo Frassenius Tom. x. pag. Rom. edit. 274.

Opp. ult. Decebat, ut plures Theologi inquirunt, in Ecclesiæ incunabulis reddere nomen Salvatoris nostri honestissimum ac celeberrimum, ejusque divinitatem palam testatam facere: quod melius fieri non poterat, quam invocatione hujus augustissimi nominis baptizando, atque in novam Ecclesiam inferendo. Hęc ergo erat dispensationis, quam propugnant complures, causa legitima & gravis. Præterea videtur Joannes Lightfootus in Horis Hebr. pag. 270. haud contemnendam rationem asserere, cur Judæi *in Christi nomine*, Gentiles *in nomine Trinitatis* essent abluendi: quia nimirum cum Judæis summe controversum est de Messia, quem esse Jesum Nazarenum a gente illa perfida negabatur, ideoque non sine causa, imo non sine necessitate initio baptizatum est *in nomine Jesu*, ut sigillo isto firmaretur hęc veritas cardinalis, *Jesum Nazarenum esse verum Messiam*. At cum gentilibus non erat controversia de vero Messia, sed de vero Deo, & ideo inter Gentiles necessum fuit, ut initiarentur credentes, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

Resp. ad 1. jam demonstratum supra, gloriæ & celebrari nominis Jesu consultum magis adhibendo consuetam baptismi *formam*, quam mu-

Berti Theol. Tom. VI.

tilam, qua Christi nomen a Patre, & a Spiritu sancto pronuntiatum sit separatim. Quæ enim sublimior gloria, quam Dominum Jesum *unum* substantia ac potestate cum summo Deo profiteri? Et quidem ex *forma* baptismi unam in tribus personis ostendi essentiam ac majestatem, vidimus lib. vii. cap. 3. & hæreticos male de Trinitate sentientes non semel hanc *formam* adulterasse, ostendimus paullo supra. Dictum quoque est baptizatos credentes, & per Apostolicam prædicationem fide imbutos; ideoque non ignorantes quo sensu nomen *Filii* in sancto lavacro pronuntiaretur. Quod si celebritas ac dignitas venerandi nominis postulabat, ut singillatim enuntiaretur sejunctim a personis aliis, id in prædicatione potius, quam in baptizato erat faciendum; & si adversarii non putant, Apostolos, quibus dictum est *Ite, docete, baptizate*, annuntiasse nomen solius Christi, non Trinitatem; nunquam mihi persuadebunt, baptizasse *in nomine Christi* tantum, non *in nomine Trinitatis*. Addidi confictam illam dispensationis causam, si fuit unquam, & nunc in suo robore permanfuram: commendoque Subtilem Doctorem, qui ait: *Non audeo dicere quod baptizatus hodie in nomine Christi non esset baptizatus; quia non lego ubi fuerit ea dispensatio revocata*: ac pariter excuso Magistrum, & Cajetanum, qui arbitrati sunt baptismum *in solo Christi nomine* etiamnum esse ratum, quoniam talis fuit Apostolorum ætate. At cum omnium consensu postrema hęc sententia falsa sit, eamque Scholæ omnes exuerint, mehercule non video, cur primam, a qua ista consequitur, pugnaciter defensissent, quasi decertantes pro aris. Neque enim illam dispensationem aut datam esse, aut cessasse possunt evincere, quantumvis laceratis viribusque se torqueant. Dixi postremo, me præfracte non denegare, quin Apostoli honoris gratia ad *Filii* nomen addiderint vocabulum *Salvatoris nostri Jesu Christi*, aut consimile; malo etenim id asserere, quam incompertam illam dispensationem venditare. Sed de priori argumento hætenus. In proximo, quod urget Lightfootus, non immorabor, siquidem & nunc Judæi virulentia illa, & Vatiniano atque capitali odio in Salvatorem nostrum laborant, & nunc denegant esse Messiam: nunquam vero sine prædicatione Christi, crucisque præconio caput baptismati nostro submitunt. Si ergo olim, etiamnum in solo Christi nomine baptizari illos oportet. Neque tantum Messiam negant, oppugnant quoque *Trinitatem*, & cum Christus se *Unum* cum Patre asseruisset, adeo commoti sunt, ut lapidibus eum impeterent. Quod si filium Patris illum credidissent, nec Messiam abnegassent. Permulti denique Judæorum, ut olim Saddu cæi, Spiritum sanctum

V u

igno-

ignorant. Quantum ergo Judæos spectat; nulla baptismi *forma* congruentior, quam vulgaris Christi divinitatem, mysteriumque Trinitatis significans. Idem dicendum est de Gentilibus, qui non solum pluralitati Deorum addicti sunt, verum etiam detinentur errore, quod adorandus non sit Christus affixus cruci: unde agebat Apostolus 1. ad Corinth. 1. 13. *Nos autem predicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.* Mysterium item Trinitatis adversatur gentium polytheismo, earumque captum longe superat. Quæ ergo militat pro Judæis, eadem pro Gentilibus tenet ratio: quamquam illud nobis attendendum est, non quod imbecillis ratio suadet, sed quod Veritas ipsa præscripsit. Hæc autem, ut ultima primis respondeant, priusquam cælum conscenderet, allocuta est Apostolos repetitis sæpe verbis, & quæ in fine Hist. Evang. numeris expressit Juvenus Presbyter:

Pergite, & ablutos homines purgantibus undis

*Nomine sub sancto Patris, Natiq̃ue lavate,
Vivifici pariter currant spiramina Flatus.*

M O N I T U M.

Quamquam tertiam ac postremam propositionem certam, & valide communitam existimo; nullam contrariæ inuro censoriam notam, nec improbabilem illam arbitror, si expendantur sola argumenta ab auctoritate deprompta. Principio nec unus negat in eam conspirasse antiquiores Scholasticos, præsertim in 14. dist. 3. Scotum, Durandum, Divum Bonaventuram, nec non 3. p. q. 146. art. 6. S. Thomam, atque his subscripsisse discipulos numero, doctrina, & fama præclaros. Scio S. Thomam a Natali Alex. V. Cl. dist. 13. sæc. 111. aliisque ita exponi, quasi *hypothetice* duntaxat, non assertive in eam sententiam abierit, nec *ad dispensationem* confugerit, nisi *ex hypothesi*, methodo Scholasticæ intentum. Si quod ajunt *hypothetice*, ita accipiant, ut S. Doctor noluerit factum discutere, ac verum supposuerit, sicut videtur innuere in notis ad præcitatum articulum Joannes Nicolai; Alexandro subscribam: si usurpent *τὸ hypothetice* ad commonstrandam beati Thomæ hæsitacionem, aut factam argumentationis gratia *συγχωρησιν*, *concessionem*, id non assentiar; non enim S. Thomas ait, *si baptizabunt*, sed *baptizabant*: exponensque subinde auctoritatem Ambrosii, eum probat de Apostolorum ætate, in qua ait servatam formam baptismi traditam in Evangelio, integritate intelligibili: quod minime negat Adversarius Viri Cl. P. Josephi Augustini Orsi, cap. xvii. num. 2. Aperta præterea est mens S. Thomæ in 14. Sent. dist. 3. art. 2.

quæst. 2. ad 3. ubi docet ab Apostolis mutatam *formam sensibilem*; quod nullibi retractatum invenio. II. Non desunt præter Scholasticos, qui in eandem sententiam devenerunt, præsertim Nicolaus I. supra laudatus, a quo insertam Rescripto ad Bulgaros opinionem, quæ nono sæculo non esset recepta, nequit salva æquitate affirmari. Patres quidem a præclaro Viro Jos. A. Orsi diligenter collectos, explicandos quomodo nos supra exposuimus Acta Apostolica, Ambrosium, Basilium, & Theophylactum, erudito illius Adversario arbitror concedendum. De Ferrando tamen Diacono ad Orsum accedo. Ferrandus enim non tantum ait Apostolos baptizasse *in nomine Christi*, quæ verba fateor esse ambigua, sed etiam rotundis verbis addit, nomen Patris, & Spiritus sancti subticuisse: *In nomine Domini* (inquit Ferrandus in Epist. ad Anatolium pag. edit. Rom. 75.) *in nomine Domini Jesu Apostoli baptizabant: numquid quia Patrem, & Spiritum sanctum tacebant, ideo negabant?* Nequeunt hæc verba in sententiam nostram trahi, nisi per vim ac violentiam. Certe de mente Ferrandi non dubitat in notis ad Facundum Hermianensem vir summus Jacobus Sirmondus. III. Veterum opinioni non opponitur Catechismus Romanus de Baptismo num. 15. Catechismus vero a selectis Theologis præfide Cardinali Sirleto editum jussu Pii V. & a Gregorio XIII. approbatum, non pertenuis existimamus auctoritatis: in sententiam tamen nostram ejusdem Catechismi Auctores seq. n. 16. descendisse observatum est supra. Opinionem illam docuit e suggestu in Concilio Basileensi die xvi. Januarii an. 1433. Joannes de Ragusio Dominicanæ familiæ Procurator Generalis; atque in Congregat. Gen. Synodi Tridentinæ die xvii. Junii an. 1562. Ludovicus Joannes Villetanus, uterque de Communionem sub utraque specie naviter disputans, & ex variatione *formæ* baptismi facta ab Apostolis inspiratione divina, probans argumento *a majori ad minus* non semper necessario servandam utriusque *speciei* communicationem: quod argumentum, tamen ambiguo fluxoque principio innixum, ostendit tamen quid de *forma* baptismi ab Apostolis collati ad sæculum usque decimum sextum tenuerint celeberrimos Theologi. IV. Addam postremo in gratiam sententiæ oppositæ, hæc haberi in Synodo Neomausensi celebrato circa annum Domini 1484. imperante in Galliis Philippo III. *Dicimus infantem baptizatum esse, si baptizans dixit, Baptizo te in nomine Christi. Quod tamen non est laicis exprimendum, ne a forma statuta per Ecclesiam recedatur.* Extat prope finem Tom. xi. Conc. Labbei. Similia leguntur in statutis Synodalibus Eliæ Episcopi Uticensis, quæ non habentur impressa: de quibus lib. 1. art. xiv. n.

20. eximius Martene. Hæc tamen mihi non videntur talis ponderis, quæ nos valeant removere a superiori sententia, cum nonnulla ex dictis etiam hoc tempore baptismum in solo Christi nomine datum comprobarent; cetera autem innitantur facto historico, in cuius perquisitione permulti operam minime locaverunt: quod præmonui huius dissertationis initio.

CAPUT X.

Solvuntur nonnullæ quæstiones circa formam Baptismi.

Communem formam Baptismi hætenus explicavi. Verum quid censes de illa forma, in qua minister pro verbo *baptizo* aliud apponeret, V. G. *mergo*, *abluo*, *tingo*? Nullum tali in casu fore baptismum statuit Glossa Decreti, in cap. *Multi sunt*, de Consecr. dist. iv. quoniam, inquit, *Mergo non est synonymum cum eo verbo, Baptizo*. Etiam Innoc. IV. in cap. *Si quis puerum*, de Bapt. ait: *Loco huius verbi, baptizo, non potest poni lavo, vel balneo, quia hoc verbum baptizo plus importat ex institutione, quam sit ejus propria significatio*. Idem ex Scholasticis opinantur Alensis q. viii. de Baptismo art. 3. n. 3. & Gabriel in iv. dist. 3. At raturum, legitimumque baptismum in tali casu existimo, primo quoniam constat ex cap. i. huius libri hæc verba *baptizo*, *abluo*, *tingo*, *mergo*, revera esse synonyma; unde corrui contrariorum præcipua ratio. Ad hæc apud Tertullianum pro *baptizare* legimus *mergitare*, ac *tingere*, lib. de Bapt. cap. 13. adv. Praxeam 26. & de Corona militis cap. 3. Cyprianus etiam epist. 22. ad Clerum Romæ consistentem pag. 78. ait, *In nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti gentes tingui*; & epist. 25. ad Moysen pag. 82. aliisque in locis verba Matth. xxviii. 19. sic recitat: *Ite ergo, & docete omnes gentes, tingentes eos*, &c. Hieronymus Tom. iv. pag. 144. idest, in cap. ult. Mat. *Primum docent omnes gentes, deinde doctas intingunt aqua*: & post pauca, *Iussit Apostolis, ut primum docerent universas gentes, deinde fidei intingerent Sacramento*. Isidorus denique lib. vi. Orig. cap. 19. *Baptismus Græce, Latine tinctio appellatur*. Insuper Stephanus III. anno 754. in Responsis Carisiacis, (quæ tamen non esse exploratissimæ auctoritatis diximus pertractantes de baptismo in vino) num. 14. rite baptizatum puerum definivit, sub hac forma, *In nomine Patris mergo: & filii mergo: & Spiritus sancti mergo*. Ad Glossam autem Decreti, & ad Innoc. IV. aliosque oppositæ sententiæ verbo tenus hærentes, respondeo accipiendos esse in hypothesis, qua non intenderent lavantes puerum rem sacram peragere, nec facere quod intendit

Ecclesia; cum revera sermonis nostri consuetudine verbum *lavare*, & *abluere* profanam actionem, non sacramentalem significet. Dico etiam eum, qui non ignarus sermonis nostri, pro *baptizo* aliud verbum synonymum usurparet, etsi intentionem rectam haberet, scelus tamen grave patraturum; propterea quod, si verbum *Baptizo*, juxta Augustinum lib. vi. contra Jul. cap. 9. num. 26. a Latinis non adhibetur, nisi in Sacramento regenerationis: neque fas est ad usum Sacramenti transferre quæ humanis rebus etiam contaminatis promiscua facimus.

II.

Quod vero, si in forma baptismi nullo modo exprimatur *subjectum*, aut pronomine *Te*, aut æquivalenti vocabulo, validum ne conficietur baptisma? Sunt qui affirmant duplici ratione ducti. Petitur una ex præcitato Stephani III. Rescripto; in recensita enim forma nullatenus persona baptizata designatur. Depromitur altera ex Decreto Eugenii IV. asserentis perfici Sacramentum, si exprimitur *actus*, qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctissimæ Trinitatis invocatione: quod, inquit, servatur in hac forma, *Ego baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Etenim verbum *baptizo* demonstrat actum, qui a ministro exercetur; & quæ sequuntur, continent invocationem Trinitatis. Oppositam tamen sententiam tanquam probabiliorē amplector cum Dominico Soto in iv. dist. 111. art. 5. Sylvio in 3. p. q. 66. art. 6. concl. 3. Vasquesio disp. 142. cap. 3. quibus omnes, si unum, vel alterum excipias, subscribunt. Movet me primum, quod in nullo Rituali, aut Euchologio formam aliquam baptismi deprehenderim, in qua persona ejus qui baptizatur, aut nomine, aut pronomine, aut adjuncto aliquo non explicetur; nec video cur Farvacques vellicet Præpositum id asserentem. Deinde in hoc Sacramentum baptismi situm arbitror, quod elementum *vi formæ* applicetur suscipienti. Insuper non video quo pacto, nisi *subjectum* exprimatur, designetur certa & determinata actio, & non potius vaga & indifferens. Nec urgent contraria argumenta. In Rescriptis enim Carisiacis irrepsisse glossemata, nec constare eadem esse Stephani, dictum supra. Eugenius autem jam formam Latinorum Græcorumque descripsit, in qua exprimitur baptizati persona; ac propterea docens valere formam utramque, & Sacramentum perfici, si exprimitur *actus*, loquitur de actu determinato, ut exprimitur in forma Latinorum vi pronominis *Te*, in forma autem Græcorum vi adjuncti *servus Christi*.

III.

At quid, si minister *in nomine* pronuntia-
ret numero multitudinis, *In nominibus*? Nullum
in hac hypothefi fore baptisma consentiunt om-
nes. Prior ratio infertur ex verbis Christi, *Eun-
tes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine*,
sive ut Græci habent, *εἰς ὄνομα*, *in nomen*.
Proxima petitur ex consuetudine, ac disciplina
omnium sæculorum; nullam quippe Catholicam
formam invenies ejuscemodi immutatione prola-
tam. Eruitur tertia ex Patribus. Ambrosius lib.
1. de Spiritu S. cap. xlii. num. 132. de præ-
citatæ Domini verbis ait, *In nomine dixit, non
in nominibus*, Non ergo aliud nomen Patris, aliud
nomen Filii, aliud nomen Spiritus sancti; quia
unus Deus: nec aliter Auctor librorum de Sa-
cram. quem Ambrosii nomenclatura laudamus,
lib. 11. cap. vii. num. 2. *In uno autem nomine
baptizari nos jussit*, ac producta ratione, *Noli
mirari quia dixit unum nomen, ubi est una sub-
stantia, una divinitas, una majestas*. Item Hie-
ronymus in cap. iv. Epist. ad Eph. Tom. iv.
pag. 362. *Et non baptizamur in nominibus Pa-
tris & Filii & Spiritus sancti, sed in uno no-
mine, quod intelligitur Deus*. Nec aliter Augu-
stinus lib. 2. adversus Maximinum cap. 22. num.
3. *in nomine, non in nominibus: hi enim tres
unum sunt, & hi tres unus est Deus*: atque Tract.
vi. in Joan. num. 9. *Intenti facti sumus cum
audiremus, Ite, baptizate gentes. In cujus nomi-
ne? In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.
Iste unus Deus, quia non in nominibus, sed in
nomine. Ubi unum nomen audis, unus est Deus*.
Quarta ac postrema ratio ex dictis infertur, quia
cum *in nomine* divinam substantiam, virtu-
tem, potestatemque significet; si dicas, *in no-
minibus*, sensum omnibus orthodoxis oppositum,
& quidem prævum, hæreticum, nefarium ap-
pingis præscriptæ formæ, eamque aduiteras sub-
stantiali depravatione: atque rationem istam
perlegas quoque in Catechismo Rom. P. 2. de
Sacram. Baptismi num. 12.

IV.

Si autem pronuntiet quidem *in nomine*, sed
hanc particulam tertio repetat, dicens, *Ego te
baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in no-
mine Spiritus sancti*, baptisma reputandum erit
legitimum? Haud vereor, quin sint negaturi
Italorum complures, quibus magnus Apollo est
Martinus Bonacina. Etenim is de Baptismo disp.
2. q. 2. puncto 4. parem casum hunc facit cum
præcedenti, scribens num. 5. *Quamobrem si quis ba-
ptizando dicat, Ego te baptizo in nominibus Patris,
&c. aut etiam si dicat, Te baptizo in nomine Pa-*

*tris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti, in-
valide baptizat, ut multi Doctores testantur apud
Suarez, &c.* Rationem addit Bonacina, Nam di-
cendo *in nomine Patris, &c.* non ostenditur uni-
tas divinæ essentiæ. Verum, si non nihil sapio,
nil absurdius, & in re tam gravi ponderatum
minus, poterat a Moralistarum signifero in vul-
gus spargi. Principio ea forma passim peracta
Sacramentalia inficias non ibit antiquorum Ri-
tualium inspector. Invenies enim in Ordine
Baptismi Ecclesiæ Alexandrinæ Tom. iv. vet.
Bibl. Patrum pag. 58. effundi in aquam baptis-
malem sacrum Chrisma his verbis: *in nomine
Patris, in nomine filii, in nomine Spiritus san-
cti, Amen*. Ex veteri Sacramentario Gallicano
edito a Jo. Mabillonio Tom. 1. Mus. It. ipsa
baptismalis aqua hoc exorcismo expiatur: *Exor-
cizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris om-
nipotentis; & in nomine Domini nostri Jesu
Christi Filii ejus, & spiritus sancti*. Nec ali-
ter legas in Sacram. Gelasii. Interdum etiam
quod significatur Dei nomine, synonymis repe-
titur, ut in Exorcismo salis Ritualia etiam po-
steriora, ac probatissima, *Exorcizo te, creatura
salis, in nomine Dei Patris omnipotentis, & in
caritate Domini nostri Jesu Christi, & in virtu-
tute Spiritus sancti*. Nonnunquam adinvenies
particulam *in nomine* semel tantum repetitam,
& tertio loco positam æquivalentem, *in virtute*,
ut in Exorcismo priusquam accedatur ad bap-
tisterium, *Exorcizo te, omnis spiritus immunde, in
nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Je-
su Christi Filii ejus & Judicis nostri, & in vir-
tute Spiritus sancti*. Vides in hisce exemplis ali-
quando tribus vicibus, aliquando duabus tan-
tum, aliquando vero æquipollenti vocabulo *in
In nomine* pronuntiatum absque ullo prorsus fi-
dei in sanctam Trinitatem dispendio. Nec dicas
his in locis repetitum *In nomine*, commonstra-
re aliam naturam in Filio, idest, humanam:
nam primum id affirmari nequit de Spiritu san-
cto, in cujus invocatione repetitum *In nomine*,
aut, *in virtute* apertum est. Deinde natura Chri-
sti humana non invocatur absque divina. Quem
sensum denique appinges exscriptis ritibus, per-
spicies facile accommodari formæ baptismatis,
de qua differimus. II. Si fas non est repetere
particulam *In nomine*, propterea quod substan-
tiam potestatemque significat, sacrilegum & erit
iterato proferre hoc nomen Deus, cujus eadem
est significatio. Damnabimus propterea probatam
ab Ecclesia dæmonum adjurationem, *Imperat
tibi Deus Pater: imperat tibi Deus Filius: Im-
perat tibi Deus Spiritus sanctus*. Rejiciemus
quoque symbolum Athanasianum, & universis
Theologis temere audacterque refragantes nullum
judicabimus baptisma datum hac formula, *Ba-
ptizo te in nomine Dei Patris, Dei Filii, Dei spi-*

spiritus sancti. Si autem repetitum vocabulum *Deus* nequaquam divinam substantiam multiplicat; nec eam multiplicabit repetitio particulæ *In nomine*. III. Nec attente Bonacina Suarezium perlegit, qui invalidam utique censet baptizandi formam, si pro *In nomine*, dicas *In nominibus*; at de replicato *In nomine*, loco, quem Bonacina citat, idest disp. xxi. in quæst. 66. 3. p. inquit; *Respondetur illam formam esse validam, quia unum & idem nomen potest iterum atque iterum nominari, & invocari absque pluralitate, & vere dicitur, Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus.*

V.

Tres personas in forma baptismatis singillatim exprimendas diximus sup. capite: si autem quis eas designaret istiusmodi verbis, *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque*; ratum ne censendum erit Baptisma? Respondeo me propriæ inscitie conscius nolle de hac quæstione proferre iudicium: non enim me latet, nullum baptismum illum definire S. Thomam lib. iv. ad Annibaldum dist. 3. quæst. un. art. 2. Scotum in iv. sent. dist. iv. quæst. 2. num. 9. Thomistas omnes, Cajetano excepto, in 3. p. disp. lxxv. art. 5. & Scotistas cum Mastro disp. 2. de Baptismo, & Confirm. quæst. 2. necnon Sylvium in citat. quæst. lxxv. concl. v. Suarez ibidem disp. 22. sect. 4. Essium in iv. dist. 111. §. 6. Vasquez disp. 144 cap. 2. ac Nostrates cum Friderico Gavardi qu. 2. de Baptismo art. 6. Quis vero cum talibus tantisque adversariis audeat subire certamen? Neque enim pugnant inermes, sed quod ajunt, sequentibus argumentis defendunt. Est primum, quod vocabula *Genitoris* & *Geniti* non significant personam subsistentem, sed proprietatem, & actum, prout Scholæ appellitant, *notionalem*: nam nomen *Patris* significat relationem, quæ constituit *hypostasim*, nomen vero *Genitoris* significat originem, quæ non est constitutiva *hypostasis*, ex doctrina S. Thomæ 1. p. qu. 40. art. 2. Proximum argumentum est, quod sicut ex parte *materiæ* assumitur aqua communis & naturalis, nec sufficit æquivalens ex rosis, aut aliis floribus expressa; ita in forma assumi debent nomina in ea lingua, in qua proferuntur, communia; maxime quod Dominus *materiam* ac *formam* baptismi determinavit: quæ ratio insinuat ab eodem S. Thoma 3. p. q. lxxv. art. 5. ad 7. Addamus argumentum tertium: Constat Epiphanium hæresi lxxviii. quæ est Semiarianorum, reprobare baptismum datum in nomine *Ingeniti*, & *Geniti*; quod videtur hoc idem, de quo disputamus. Etsi enim hunc locum Epiphani interpretantur quidam, quasi *in nomine Ingeniti*,

& *Geniti*, idem sit, ac, *In nomine Increati, & Creati*, quia disputat adversus Arianos inter creaturas divinum Verbum connumerantes; hi tamen decipiuntur, quoniam Epiphanius ait, *ἀνομα τὸ ἀγεννῆται, καὶ γεννῆται*, geminata litera *vv*. utiturque participiis verbi *γεννάουμαι*, *gignor*, non *γίνομαι*, *fio*: de quorum verborum diversitate dixi cap. ult. libri vii. Constat autem pravam hæreticorum fidem vi Sacramentorum non obesse; modo verba idonea ab illis adhibeantur.

Et tamen hæc, ut dicam quod sentio, me a sententia Cajetani penitus non divellunt, quam video etiam probatam Glossæ cap. *Multi sunt*, de Consecr. dist. iv. & Scholasticis etiam nonnullis, inter quos Puteanus noster, Victoria, ac Ledesma, laudati a Guerrero pag. 424. Me autem primum permover, quod libro ix. aliam sectatus physiologiam, nullam cum Gregorio Ariminensi agnosco intrinsecam formam a divina substantia distinctam, per quam constituatur *persona*; & hujus nomine nihil aliud percipio, quam id quod est, non *absolute*, sed *connotative*, idest cum ordine ad aliud, scilicet *Generans* cum relatione ad *Genitum*. Igitur hoc nomine significatur vere propriæque *persona*. II. Si attendamus Grammaticalem significationem, hoc nomen *Christus* significat *Unctum*, non *hypostasim*; *Paracletus* etiam *advocatum*, & *consolatorem*, non personam, & nihilominus nomina sunt hæc personarum, ratione, ut inquiunt scholæ, *concreti*: quoniam ille, qui unctus est, persona est; & ille, qui advocatus est, pariter persona est. Ergo, etsi nomen *Genitoris* actum demonstret gignendi, nihilo tamen minus, quoniam ille qui gignit, Pater est, & ille qui genitus est, Filius est; ratione *concreti* Genitor, & Genitus designare debent personas. III. Quid metaphysicis perceptionibus mentem diverberamus? Ex communi usu exquirere debemus significationem vocabulorum: lingua vero tam latina, quam vernacula, *Patris*, ac *Genitoris* nomine promiscue utimur: nec aliter divina Scriptura Eccl. xxii. 4. singulas item Trinitatis Personas ita in pervulgato hymno veneramur, *Genitori, Genitoque laus & jubilatio, &c.* IV. Nec nomina, quibus utimur frequentius, *Patris, Filii, & Spiritus sancti*, spectata vi Grammaticali significant *hypostasim*; sed omnino synonyma sunt cum vocabulis *Genitoris, Geniti, & Spirati*, actumque *notionalem*, non rem subsistentem designant: & singulorum consequenter eadem est ratio. Dicitur *Genitor* a *gignendo*, & dicitur *Pater* juxta Varronem lib. iv. de Lingua Latina, a *patefaciendo femine*, aut a Græco *πατήρ*, derivato a *πάω*, idest, *alo*, quod Pater sit *altor prolis*, si ve, ut placuit Eustathio, *ἀπὸ τοῦ πῶς τρεφεῖν*, a parvulos asservare, ac tueri. Item *Filius*

est a *φύω*, *pario*, *nascor*, transeunte *v* in *i*; aut, quemadmodum quidam volunt, a *φιλέω*, *amo*, quoniam amor omnium constantissimus est patris in filium: alterum item vocabulum Græcum *τέχνα*, *filius*, a *τίκτω*, *pario*. Spiritus quoque a *spirare*, sicut & Græcorum *πνεῦμα ἀπὸ τοῦ πνεῦν*, quod est *spirare ex ore*. Hebræi etiam Patrem dicunt *אב* *Av*, ab *בנה* *velie* & *concupiscere*, Filium vero *בן* *Ben* ex *בנה* *ædificare*, quasi sit Patris *ædificium*; & Spiritum *רוח*, *Ruah*, a *רוח* *spirare*. Ex quibus apparet eandem prorsus esse rationem de nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti, atque de nomine Genitoris, Geniti, ac Spirati, sive vim Grammaticalem, sive usum attendas.

Ad primam ergo objectionem respondeo vocabulum Genitoris significare actum quidem *notionalem*, sed *in concreto*, quod omnino apparet etiam in vocabulo Patris; idque repono de nomine Geniti, & Spirati. Ad alteram dico Christum determinasse materiam & formam Sacramentorum *in specie*, non *in individuo*; & synonyma idem significantia non immutare substantiam vocabulorum. Ad tertium dico Epiphanium jure reprehendere Semiarianos, qui pravo animo nomina adulterabant: nec denego graviter peccatum qui mutaret consuetam baptismi *formam* aut intentione perversa, aut animi vanitate, tamen si persisteret substantia verborum. Assirmo etiam non valere baptismum datum *In nomine Ingeniti, & Geniti*, quoniam *Ingenitum* significat attributum Patri, & Spiritui sancto commune; neque in ea forma Spiritus sanctus exprimitur. Salvo itaque meliori judicio baptismum datum *in nomine Genitoris, &c.* validum censeo, nec reiterandum, nisi forte sub conditione.

V I.

Postremo, (nam si quæ sunt alia, quæ in questionem venire possunt, expedita fuere libro præcedenti cap. xii.) dubitant aliqui, num baptismum ratum sit prætermissa duntaxat minima particula *Et*, quoniam etsi parvi momenti videatur, demonstrat tamen divinarum personarum distinctionem: atqui his videtur accedere Gabriel in iv. dist. 3. & Augustinianus Belga Leonardus Vanroy cap. i. de bapt. qu. v. At ego absque ulla hæsitacione ratum baptismum illud existimo, propterea quod vocabula Patris, Filii, & Spiritus sancti, nativa, propriaque significatione demonstrant oppositionem relationis, ideoque distinctionem personarum. Quamquam nec minima illa particula omitti debet; & qui eam prætermitteret Sabelliana pice inquinatus, subiceretur anathemati, quod anno D. 538. Vigilius scribens ad Eutherium intorsit in quosdam, qui, ut minue-

rent Trinitatem, in fine psalmorum sublata syllaba conjunctiva dicebant: *Gloria Patri, & Filio, Spiritui sancto*. Adeas Tom. v. Conciliorum pag. 212.

C A P U T X I.

Pertractatur de Ministro Baptismi.

SEquitur, ut dissertationem instituamus de Baptismi ministro: quod ut ordinata præstetur methodo, primum de baptismo solemnî ritu, & extra necessitatem dato, deinde de privato, collatoque periclitantibus, pertractabimus. Ac ministrum quidem solemnîs baptismi esse Episcopum, ac Presbyterum, nec non ex delegatione Diaconum, ipsi Novatores consentiant. In necessitate autem baptizare etiam minores Clericos, imo & Laicos, doctrina Catholicorum est, cui opponuntur Calvinus lib. xv. Institut. cap. xv. num. 20. Græci quidam recentiores apud Petrum Arcudium lib. i. Concordiæ cap. xi. pag. 24. Controversia major videri potest de mulieribus, quas nonnulli Patrum, & antiqui canones negant habere potestatem baptizandi: contra vero Marcionitæ, Pepuziani, & Collyridiani munere solemniter baptizandi fœminas honestabant. De hisce omnibus hoc capite agendum est.

Prop. I. Jus baptizandi solemnî ritu Episcopis principaliter datum est, deinde Presbyteris id commissum, non tamen absque Episcoporum auctoritate.

Demonstratur prima pars. I. Apostolis, quorum Episcopi successores sunt, dictum est a Domino Matr. xxviii. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* & Paulus Epist. ad Corinth. prima, se aliosque Apostolos appellat cap. iv. 1. *Dispensatores mysteriorum Dei*. II. Apostolos ac Discipulos ministrasse baptismum ex historia novi testamenti aperte constat; ubi legimus Petrum baptizasse tria millia hominum Act. ii. 41. a Paulo baptizatum Crispum, Cæcum, & domum Stephanæ i. Corinth. i. 14. 16. Lydiam Act. xvi. 15. & ibidem 33. custodem carceris Philippensis. III. Non aliud docent antiqui Patres. Tertullianus de Bapt. cap. 17. inquit: *Dandi (baptismus) jus habet summus Sacerdos, qui est Episcopus: dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate*. Hieronymus in cap. 3. Sophoniæ Tom. i. pag. 1673. ait: *Sacerdotes autem, qui dant baptismum, faciunt oleum Chrismatis, manus imponunt, catechumenos erudiunt, Levitas, & alios constituunt Sacerdotes*. Ex hoc loco, & ex præcitato Tertulliani, atque ex Auctore librorum de Sacram. inter Opera Ambrosii lib. ii. cap. i. numer. 4. intelligimus olim Episcopos dictos simpliciter *Sacerdotes*, aut etiam *summos Sacer-*

notes. Idem Hieronymus adversus Luciferianos p. 2. Tom. iv. pag. 295. ait: *Sine Episcopi jussione neque Presbyter, neque Diaconus jus habet baptizandi*. IV. Idem ostendunt exempla sanctissimorum Episcoporum, qui suis manibus baptizarunt. De Macario Jerosolymorum Antistite scribit Theodoretus lib. 11. H. Ec. cap. 27. veste aureis filis contexta donatum a Constantino, ut ea indutus divini baptismi ministerium perageret, ἵνα παύσῃν περιβαλλόμενος, τὴν αὐτοῦ βαπτίσματος στίβηλιν λειτουργίαν, pag. edit. Val. 111. Ambrosius, auctore in ipsius Vita Paulino ejus notario (errant permulti, qui illum adscribunt S. Paulino Nolano Episcopo) numer. 9. postulavit non se, nisi a catholico Episcopo, baptizari: & numer. 38. In rebus divinis implendi fortissimus, in tantum, ut quod solitus erat circa baptizandos solus implere, quinque postea Episcopi tempore, quo decessit, vix implerent. Licentius in carmine ad S. P. Augustinum olim præceptorem suum, apud ipsum August. Epist. xxvi. olim 39. n. 3.

An te voce vocem, clari quem Rector Olympi

Fontibus infantum præfecit, & abdita jussit

Uberrate animi longe ructare fluentia:

Quibus verbis supponit munus esse Episcopi tam docere, quam baptizare. V. Non solum jus baptizandi Episcopis est, verum etiam hi tantum in primis Ecclesiæ sæculis baptizabant, quod duplici argumentorum genere demonstratur. Ac primum depromitur, ex quo olim in qualibet civitate unum duntaxat baptisterium extaret, idque prope Cathedralē Ecclesiam, ut adnotarunt summi viri Panvinus noster in libro de præcipuis urbis Basilicis cap. de Baptist. Lateran. Joseph Vicecomes lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 8. Lupus de Appel. Eccl. Africanæ cap. 28. ubi e Baptisterio demonstrat Carthaginensem Basilicam Fausti, in qua baptizabat S. Eugenius, fuisse Cathedralē, Martene lib. 1. cap. 1. art. 2. num. 15. atque in priori Notificat. doctissimus Bononiensis Ecclesiæ Archiepiscopus, nunc Œcumenicus, & Vigilantissimus Christiani populi Rector. Confirmat tantorum virorum assertionem, quod in vetustis Martyrologiis invenio commemoratam 111. Kalen. Julii dedicationem antiqui Baptisterii Romæ: in Concilio Toletano xvii. celebrato an. 694. de Regulis fidei, mandatum Episcopis, ut propria manu claudant suisque signaculis obsignent ostia Baptisterii; in Hispaniis denique non nisi post annum Domini 890. baptisteria fuerunt multiplicata, ut constat ex cap. xii. Synodi Triburiensis Tom. ix. Conc. pag. 345. Persistere antiquitatis vestigium, quantum ad uni-

cum Baptisterium, Florentiæ, Bononiæ, Parmæ, Pisis, & Urbeveteri scripsit citato loco Panvinus. Nulla autem congruentior unius baptisterii; & prope Cathedralē constructi potest ratio assignari, nisi quod olim soli Episcopi baptizarent. Argumentum alterum conficiunt historica monumenta, quæ ante Martenium, & recentiores Theologos, collegit in Appendice ad Ephesinum Latrocinium eximius Lupus: Epistola nempe Cleri Edeseni ad Photium & Eustachium, quæ extat in Actis Concil. Chalced. Act. x. rogantis, ut imminenti Paschali festivitate ad propriam sedem Ibas remitteretur, quoniam ipsius præsentia opus erat propter catechismos, & propter eos, qui digni sunt sancto baptismo. Epistola S. Gregorii Papæ 32. libri 1. nunc 33. ad Romanum Patricium, & Exarchum Italiæ, susceptum a Mauricio Imperat. in locum Smaragdi, qua illum hortatur, ne in civitate Ravennate detineat Blondum Hortensis civitatis Episcopum, quod eo ablente fieret, ut Ecclesia sine Rectore, & populus, quasi sine pastore grex, deflueret, & ibidem infantes absque baptismo morerentur. Sapienter in notis ad hanc Epistolam PP. S. Mauri: Quare absente Episcopo infantes sine baptismo moriebantur? Quia baptismi ordinarius minister est Episcopus, & in illa solum civitatis Ecclesia, in qua Episcopus sedebat, olim erat baptisterium: hodieque Florentiæ, Pisis, Parmæ, Patavii, Bononiæ, &c. in solis Ecclesiæ Cathedralis Baptisteriis infantes sacris aquis intingui solent. Similia legas in Epistola Hincmari 111. ad Odacrum invasorem Ecclesiæ Bellovacensis, de qua Lupus citato loco Tom. 1. vet. edit. pag. 855. & Tournely de Sacr. Bapt. pag. 140. Odacrum hi duo pronuntiant: at Hincmarus Odacrum. De prima parte propositionis hætenus.

Secunda pars de Presbyteris probatur. I. In Constitut. Apostolicis lib. 111. cap. xi. legimus: Permittimus baptizare solos Episcopos ac Presbyteros, ministrantibus Diaconis. ἐπιτρέπομεν βαπτίζειν μόνοις, ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις, ὑποπηρετουμενων αὐτοῖς τῶν διακόνων. Innoc. 1. Epist. ad Decentium cap. 3. Tom. 2. Concil. ait de Presbyteris, Seu extra Episcopum, seu præsentē Episcopo baptizant. Concilium Florentinum Tom. xii. pag. 535. in Decreto pro Armenis, Minister hujus Sacramenti (baptismi) est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. Idem eruitur ex Responsis Stephani III. aut II. non semel laudatis, a num. x. usque ad xv. Tomo Conciliorum Labbei Sexto. Non aliud colligas ex Vet. Ordine Romano pag. 696. Tom. xiii. Bibl. Patrum. II. Idem constat auctoritate Majorum. De Tertulliano, & Hieronymo paulo supra. S. P. Augustinus serm. 33. de diversis, nunc cccxxxiv. narrans miraculum beati Stephani apud

Uzalim patratum, quo revixit infans in gremio mulieris Divi opem implorantis, inquit: Continuo tulit illum ad presbyteros, baptizatus est, sanctificatus est, unctus est, imposita est ei manus, completis omnibus Sacramentis assumptus est. Ac Theodulphus Aurelianensis Antistes editus a Sirmundo, de Bapt. cap. 17. Presbyteris (inquit) sive absentibus, sive presentibus Episcopis, baptizare licet. III. In hoc tantum difficultas aliqua occurrit, an Presbyteri sint Ordinarii ministri baptismatis, an Delegati. Esse enim ordinarios, & ex officio, constat ex Florentino Concilio, ex Catechismo Romano, tit. de Baptismo. 23. ex S. Thoma 3. p. q. 67. art. 2. ex ratione pervulgata, quoniam presbyteri ad Eucharistiam consecrandam instituti sunt, ideoque etiam ad illa administranda, per quæ ejusdem Eucharistiæ quilibet participes esse possint. E contra habere presbyterum solam potestatem baptizandi delegatam, videtur colligi ex præcitis testimoniis Tertulliani, & Hieronymi, asserentium presbyteros non habere jus baptizandi nisi ex jussione & auctoritate Episcoporum: nec aliter Ignatius in Epist. ad Smyrnenes, & Epist. 88. ad Episcopos Germ. & Galliarum (si tamen supposita non est, ut visum Quesnellio) Magnus Leo. Accedit & ratio, quia baptizare & in Ecclesiam recipere Pastorum, Rectorumque munus est. Attamen, etsi Catech. Rom. ibid. ait antiquos Patres, ubi affirmant Sacerdotibus sine Episcopi venia jus baptizandi non esse permittum, accipiendos de certis anni diebus, quando solemni ritu Episcopi baptizabant; arbitror facilius omnia conciliari, si dicamus Sacerdotes habere vi Ordinis, ut præsent Christianæ plebi, ideoque & doceant, & baptizent, & Sacramenta omnia (Ordine, & Confirmatione exceptis) ministrent; quamobrem Episcopus sacram ordinationem celebrans inquit, Presbyterum oportet præesse; sed hac in re attendendam esse Ecclesiasticam potestatem, atque Antistitem jurisdictionem. Quare dum Episcopi baptizabant, non poterant id muneris arripere presbyteri; uti & modo, si illi doceant, hos tacere necessum est. Ita si nunc adsit Parochus, non debet baptizare alius Sacerdos, nec parentes possunt ad aliam Parochiam deferre baptizandum infantem. Ac propterea optime in Rituali Romano præscriptum legimus solemnis baptismi ministrum esse Parochum, vel alium Sacerdotem a Parocho, vel ab Ordinario loci delegatum. Dicam brevi: Quilibet Sacerdos vi ordinationis habet baptizandi potestatem, non autem jurisdictionem.

PROP. II. Diaconus non nisi ex delegatione, potest solemni ritu baptismum administrare.

Probatum i. auctoritate Tertulliani & Hieronymi, qui affirmant Diaconis absque Episcoporum jussione potestatem baptizandi non esse. Au-

ctor Constit. Apostol. lib. viii. cap. 28. pag. 411. Diaconus non benedicit, non dat benedictionem, accipit vero ab Episcopo, & presbytero, non baptizat, &c. Citatur hic locus in fine Responsionum Nicetæ Heracleensis ad Constantinum Episcopum. Epiphanius in h. lxxx. quæ est Collyridianorum: Nam neque Diaconis quidem ipsis ullum in Ecclesiastico ordine Sacramentum perficere conceditur, sed hoc dumtaxat, ut eorum quæ perficiuntur, ministri sint. Καὶ γὰρ ὅτε Διακόνον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ τάξει σπινθερίσαν τι μυστήριον σπιτελεῖν, ἀλλὰ μόνον διακόνειν τὰ σπιτελέμενα. II. Probatum ex definitione Canonum. In cap. Diaconus, dist. xciii. cap. 3. legitur: Diaconi absque Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis ordinibus, seu officiis longius constitutis, extrema necessitas compellat. Depromptus est canon ex Epistola Gelasii ad Episcopos Lucaniæ cap. vii. Extat Tom. iv. Concil. Similia legas in cap. 19. Constat, de Consecrat. dist. iv. desumpto ex libro 2. Isidori de Offic. cap. 24. Nec aliter canone iv. Concilii Rothomag. celebrati anno MLXXII. Volum. Conc. IX.

Diaconis vero commissum aliquando baptizandi munus, nequit in dubium revocari: Philip-pum Diaconum baptizasse Eunuchum Reginæ Æthiopum constat ex cap. viii. Actuum. II. Habemus Concilii Illiberitani canonem lxxvii. Si quis Diaconus regens plebem sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizaverit, &c. quo permittitur Diacono jurisdictione Ecclesiastica prædito baptizare, non autem baptizatum per benedictionem perficere, id est, confirmare: quod Episcoporum munus est. III. Ex præcitate Ordine Romano liquet Diaconos in Sabbato sancto præsertim baptizasse, quod nempe hoc eis indulgeretur propter multitudinem ad baptismum confluentem, ut observarunt Andreas Saussy in Panopl. Sacerdot. lib. 2. cap. 6. Ferdinandus de Mendoza lib. iii. de Conc. Illiberit. cap. 77. Thomassinus de Eccles. disciplina lib. 2. primæ partis cap. 29. Franciscus Hallier de Hier. Eccl. lib. 3. sect. 3. §. 3. & in tit. 28. lib. v. Decr. Emman. Gonzalez. IV. Idem eruitur ex Catech. Rom. p. ii. cap. 2. num. 23.

Non desunt tamen, qui putant Diaconos posse ex officio conferre baptismum, ejusque dici ordinarios ministros, ut apud Franc. Hallier citat. loco tenet Ludovicus Cellorius. Hujus opinionis hæc probationes produci possunt. I. Diaconi ex citato cap. 28 lib. viii. Const. Apostolicarum, & cap. Pervenit, dist. xciii. dispensare valent Eucharistiam: igitur & conferre baptismum. II. Possunt Diaconi & poenitentiam dare, cap. Fures, 2. de furtis. Quare non baptismum? III. Episcopus consecrans Diaconos, inquit: Provehendi, filii dilectissimi, ad Leviticum ordi-

ordinem, cogitate magnopere ad quantum gradum Ecclesie adscenditis: Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, prædicare, &c. Spectat igitur ratione proprii officii ad Diaconum baptizare. IV. Tandem Tertullianus & Hieronymus eodem modo loquuntur de Presbyteris, ac de Diaconis; ideoque si illi ex officio baptizant, hi quoque ordinaria potestate baptismum conferunt.

At communior est, ac vera sententia, Diaconos nonnisi extraordinarios, & delegatos baptismi ministros esse; non enim quidquam probant argumenta nuper producta. Ad primum quippe dicimus, neque dispensare corpus Christi spectare ad officium, ac munus Diaconorum, neque id posse Diaconos præstare extra necessitatem, & sine Episcopi; aut Presbyterorum mandato, ut docet Sanctus Thomas 3. p. q. 82. art. 3. Citato lib. viii. Const. Apost. legitur: *Oblatione ab Episcopo, vel presbytero facta, ipse Diaconus dat populo, non tamquam Sacerdos, sed tamquam qui ministrat presbyteris.* Expende hæc verba, *ὁ χὼς ἱερεύς, ἀλλ' ὁς διακονῶντες τὸ θεῖον.* Id ipsum Diaconi nomen demonstrat. Non aliud inferitur ex cap. *Pervenit*, quo decernitur Diaconos, tamquam ministros Episcopi, & inferiores presbytero habendos esse, ac debere gratiam communionis recipere presbytero porrigente. At non habere illos jus baptizandi, liquet ex cap. *Presente presbytero*, ead. dist. Inde etiam patet nonnisi urgente necessitate concessam Diaconis Dominici corporis dispensationem. Tantum, quum vigeat usus communionis sub utraque specie, Diaconi dispensabant Sanguinem in calice, quia id agere poterant, quamvis non tangerent Sacramentum, ut ait cit. art. ad 1. Doctor Angelicus, & lib. x. Moral. cap. 23. Azorius. Hoc duntaxat commissum Diaconis constat etiam ex off. S. Laurentii martyris. Hinc de Levitarum manu lib. 1. Hist. Apost. Arator:

*Quæ pocula vite
Misceat, & laticem cum sanguine porrigat
Agni.*

Ad secundum dicimus nunquam Diaconos administrasse Sacramentum Pœnitentiæ, sed tantum ex delegatione Episcopi recepisse eos, qui solemnem pœnitentiæ gradus expleverant, non absolutionem impendentes, sed excipientes pœnitentium deprecationem: id vero duntaxat affirmat *Palea* in cap. *Fures*, nec aliud innuit perdifficile illud Cypriani Ep. xvii. *Apud Diaconum exomologesim facere*, ut adnotarunt Ferd. de Mendoza lib. 2. de Concil. Illiberit. cap. 64. & observat. xxvii. libri 2. doctissimus Albaspinæus. Ad tertium dicimus Diaconum vi ordinis accipere potestatem baptizandi ex commis-

sione & delegatione, non tamen virtute proprii gradus, quo constituitur presbytero subiectus, non præses, nec minister baptismi ordinarius, ut liquet ex cap. *Diaconos*, dist. 93. Idque ex Scholasticis docent Soto in iv. dist. 4. q. un. art. 1. & Vasquez disput. 147. cap. 4. & Gonzalez, alique Jurisconsulti in cap. 1. de Clerico non ordinato. Ad ultimum resp. Presbyterum & Diaconum non posse baptizare absque iussione Episcopi, eo præsentem; sed presbyterum vi ordinis esse solemnem baptismi ordinarium ministrum, Diaconum vero extraordinarium tantum, ac delegatum, ut constat ex dictis.

COROLLARIUM.

Sequitur ex hac thesi probabilem esse sententiam quorundam afferentium Diaconum, si absque delegatione baptizet, fieri irregularem, ex cap. 1. *De Clerico non ordinato*, lib. v. Decret. tit. 28. Ita censent Paludanus, Sylvester, Sylvius, Navarrus, Habertus, Tournelius. Ratio est, quoniam ex præcitato canone irregularitatem contrahunt, qui baptizant, aut divinum officium exercent *in gradu, quem non habent.* At diaconus, ut diximus, vi ordinis habet tantum, ut sit minister baptismi solemniter dati ex delegatione. Si igitur non delegatus baptizat, exercet id quod excedit sui muneris potestatem. Sunt tamen, qui in tali casu Diaconum ab irregularitate faciunt immunem. I. Quoniam vi ordinationis plus quippiam habet in solemnem baptismatis administratione, quam inferior clericus, aut laicus. II. Ex cap. *Diaconus*, dist. 93. conceditur Diaconis baptizare in extrema necessitate, si absint Episcopus & presbyteri, quod videtur accipiendum esse de baptismo solemnem; ingruente enim necessitate possunt baptizare absque solemnitate laici quoque, & mulieres. Hinc Glossa in præcit. cap. ait: *Ubi necessitas exigit, & presbyter est absens, potest Diaconus etiam jure suo baptizare.* III. Quod Diaconus sit minister ex delegatione, oritur ex eo, quod pendeat a presbytero, debeatque ipsius iussa capessere, non quod non constituatur vi ordinis ad baptizandum idoneus; ideoque si non delegatus administrat solemnem baptismum, lædit quidem presbyteri jurisdictionem, sed non arrogat sibi munus, quod nemo valeat exercere nisi constitutus in Ordine superiori. IV. Communis est regula canones in odiosis restringendos esse, non ampliandos. Ob hæc momenta ita priori sententiæ adhæreo, ut postremam, quam tenet Franciscus Henno disp. 3. de Bapt. q. 3. non ausim censoria nota configere.

Prop. III. In casu necessitatis quilibet homo, etiam laicus, potest absque solemnem ritu administrare baptismum.

Dixi absque *solemni ritu*, quoniam ceremoniarum, solemnisque ministerii apparatus ad casum necessitatis non attinet, ideoque eo uti fas est ministris tantummodo ordinariis. Propositio itaque probatur 1. definitionibus Ecclesiasticis. Eliberitanum Concilium can. 38. decernit, *Peregre navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate.* Hoc canone affirmari laicum valide, si compellat necessitas, baptizare, perspicuum est. Sola emergit difficultas, cur canon excipiat bigamum, & qui baptisma integrum non perceperit: de quo miratur Petavius in suis ad Epiphanium notis scribens pag. 341. *Ergo ne a bigamis baptizari in tanta necessitate non licuit?* Sed animadvertendum, canonem esse accipiendum, si plures adfint: quo in casu decens admodum & congruum est, ut potius baptizatus, quam paganus, & potius agamus, quam bigamus tingat: quod observarunt ante recentiores Theologos in notis ad praelaudatum canonem Ferd. Mendoza, & Gabriel Albaspinæus. Gelasius Papa in præcit. Epist. ad Episcopos per Lueaniam & Brutios constitutos, *Quod, inquit, idest baptizare, & laicis Christianis facere plerumque conceditur.* In Concilio Lateran. iv. cap. *Firmiter*, de summa Trinit. §. *Una vero*: habetur: *Sacramentum baptismi a quocunque rite collatum proficit ad salutem.* Concilium Florentinum in Instruct. Armenorum: *In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest.* Idem definitur cap. *Quod quodam*, Causa 1. q. 1. num. 97. *Ad limina*, xxx. q. 1. nu. 7. cap. *Sanctum*, de Consecrat. dist. iv. nu. 36. Deinde probatur propositio veterum testimonio. Tertullianus de Baptismo cap. xvii. ait: *Baptismus, æque Dei census, ab omnibus exerceri potest; & postquam commonefecit, ne laici absque verecundia & modestia id muneris coram Episcopo adsumant, sufficiat (inquit) in necessitatibus ut utaris, si ubi aut loci, aut temporis, aut personæ conditio compellit.* Addit subinde rationem, quam Theologi omnes insinuant, petitam ex summa baptismi necessitate, *Tunc enim constantia succurrentis excipitur, cum viget circumstantia periclitantis: quoniam reus erit perditioni hominis, si supersederit præstare quod libere potuit.* S. Pater Augustinus lib. 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 13. *Si laicus, ait, aliqua pereunt dederit (baptismus) necessitate compulsus, quod cum ipse acceperit dandum esse addidit: nescio an pie quisquam dixerit esse repetendum.* Certe Gerardus Vossius disp. xi. th. vii. ait Augustino hoc in loco non videri adeo certum, quid fieri conveniat, scilicet, an repetendum sit baptisma in necessitate a laico collatum, At Vos-

sius fallitur, non enim S. Pater hæsitat de validitate baptismi, sed an impietatis damnanda sit opinio contraria; nam subjectis verbis legitimum appellat baptismum laici, etiam extra necessitatem, *Quamvis recte dici possit illicite datum*, ob alieni juris usurpationem: concludit vero, *Si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est*: In libro quoque vii. de Baptismo cap. liii. num. 102. asserit verum esse baptismum, *ubicunque, & a quibuscunque verbis Evangelicis consecratum.* Prætermitto Isidorum lib. 2. de divinis Offic. cap. 24. VValafridum Strabonem cap. 26. & Catechismum Romanum P. 2. cap. 2. num. 24. Probatum denique propositio hæreticorum ipsorum consensione. Calvinus enim lib. iv. Instit. cap. xv. §. 20. fateatur, *ab ipso fere Ecclesiæ usu receptum, ut in periculo mortis laici baptizarent; quamvis temere subiciat; Non video qua firma ratione defendi possit.* De Anglicana Ecclesia scribit Isaac Casaubonus in Resp. ad Cardin. Perronium: *Lai- corum vero baptismum, aut fœminarum, ut fieri legibus suis vetat, sic factum ex legitima formula quodammodo non improbat, baptismum esse pronuntians, etsi non legitime administratum.* Similiter Georgius Abbas in Prælect. Oxoniensibus laudatis a Vossio: *Mile igitur factum est si laicus; peius factum, si fœmina rem sacrosanctam hanc attigerit: sed factum est, & quod factum est, infectum esse non potest.* Neque enim a nobis negatur laicos illicite baptizare, si præsto sit Presbyter, aut Diaconus.

Op. Nunquam laicis baptizare licitum inferitur ex Scriptura, ex Patribus, ex ratione. Etenim Matth. ult. Christus Dominus solis Apostolis baptizandi contulit potestatem, dicens, *Euntes docete, &c.* quibus verbis constat mandatum, ut baptizarent, ordinariis tantum verbi ministris. Auctor Constit. Apostol. lib. iiii. cap. 10. hæc habet, *Sed neque laicos concedimus aliquod Sacerdotale munus exercere, veluti sacrificium, baptismum, manuum impositionem*: id vero attentanti minatur *οὐκ ἔστιν ἡμεῖς*, *Oziz* *ἡμεῖς*, *Ozie* *ἡμεῖς*. Et S. Basilii in Epist. ad Amphilochem. can. 1. reprobans baptismum hæreticorum, ait tinctos ab his, repurgandos, *veluti a laicis baptizatos, οὐκ ἔστιν ἡμεῖς* *ἡμεῖς* *ἡμεῖς*. Primum objecit Calvinus loco cit. Hæc duo autem testimonia inculcat Gerardus Vossius disp. xi. n. 3. & 9. Addamus depromptam ex historia rationem. Diximus prop. 1. absentibus Pastoribus infantes sine baptismo perisse, ideoque Gregorium Magnum lib. 1. epist. 33. rogasse Exarchum Ravennatem, ut dimitteret Hortensem Episcopum Blondum. Etiam S. P. Augustinus Epist. ad Honoratum 180. nunc 228. num. 8. hortabatur ministros, ne fugam arriperent in persecutione Vandalica, eo quod magnus tunc fieret in Ecclesia

eclesia concursus, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem &c. Cur hæc inculcare, si urgente necessitate baptizare possint & laici?

Resp. Nihil ex his erui, nisi Apostolos esse baptismi, ac prædicationis ordinarios, principesque ministros, & qui expectare non debeant antistitum iussa: nam præterquamquod in exponendis scripturis debemus attendere Ecclesiae iudicium, ac traditionem majorum, constat ex Actis Apost. etiam Philippum Diaconum administrasse baptismum Eunuchis, & Ananiam Paulo. Scio respondere Calvinistas, etiam Philippum ac Ananiam fuisse *verbi ministros*. At ex hac responsione subinfero, Diaconos, qualis erat Philippus, ex delegatione, posse solemnem ritum & baptizare & prædicare, ideoque Christi mandatum Matth. ult. non ita spectare Apostolos, ut nequeat alios comprehendere. Dicent, si de Diaconi sermo sit, nec hæreficus diffidetur. Verum & in casu necessitatis, domi saltem, laici docere possunt, ex priori ad Corinth. xiv. 35. Similiter ergo privatim baptizare non prohibentur. Auctor Constitutionum Apost. loquitur de baptismo solemnem, & extra necessitatem dato: perstringit enim laicos, qui munera Sacerdotalia, exemplo Core Num. 16. & regis Oziae 2. Paralip. 26. usurpabant, ut constat legenti præcitatum cap. x. & ultimum lib. viii. Hoc loco videtur etiam negari Ananiam, qui baptizavit Paulum, fuisse Diaconum, quamquam oppositum censet Ecumenius in Act. ix. Videtur canonem xvi. Nicephori Confessoris in Jure Græco-Rom. & Li. apud Glycam p. 3. Annalium, necnon Cotelerium in notis ad PP. Apost. i. Volum. pag. 282. De mente Basilii pertractandum infra: sufficit modo, si dicamus in eadem ad Amphilo- chium Epistola definiri, *Quod oporteat consuetudine uti, & sequi patres, qui quæ ad nos pertinent providerunt*, Tom. 2. pag. 759. Postrema ratio nil probat: nam nisi adsit Episcopus, error & ignorantia invalescunt, sicut lupi grassantur, dum pastor dormitat: atque id præsertim sua ætate Augustinus & Gregorius exaggerabant, quando laici spe sanitatis decepti diste- rebant baptismum, maximaque propriæ, & alienæ salutis torpebant negligentia. Vide quæ adversus Guffanvillæum PP. S. Mauri adnotarunt ad Epistolam illam Gregorianam.

PROP. IV. Et mulieres valide in necessitate baptizant.

Sequitur ex dictis, eadem enim mulierum & laicorum est ratio. Decretum etiam Concilii Florentini comprehendit mulieres: similiter & Lateranensis iv. Idem definit Urbanus Papa II. in Epistola ad Vitalem Brixlensem presbyterum, ut patet ex cap. *Super quibus*, Causa xxx. q. 3. num. 4. Probat insuper dandum baptismum, etiam si nullus adsit præter fœminas, argumentum su-

pra ex ejus necessitate depromptum. Præ- terea Patres indiscriminatim pertractantes de laicis, legitimumque pronuntiantes baptismum a quocumque verbis Evangelicis consecratum, mulieres nequaquam excludunt. Non aliter sentiunt Græci Orthodoxi, ut ex præcitato canone xvi. Nicephori, & ex Hieremia Patriarcha Constanti- nop. cap. vii. suae censuræ, demonstrat lib. 1. Concordiæ cap. 10. Arcudius.

Bellarminus de Bapt. cap. vii. probat hanc assertionem exemplo Sephoræ, quæ Exodi iv. filium suum circumcidit, atque idem exemplum strenue vindicat a Calvinii commentationibus. Responderunt postea Bellarmino Georgius Abbas quæst. Oxoniensi, & Vossius disp. x. th. 4. nusquam in vet. testamento, nec in Philone, aut Josepho legi, utrum voluerit Deus fieri circum- cisionem per Sacerdotem; aut patremfamilias, per fœminam ne, an marem. Etiam Serrius ex Catholicis Exercit. xxxiii. existimavit puerum Jesum non circumcisum a Sacerdote, ejusdem Sephoræ exemplo non prætermisso: Addunt Sephoram peccasse, nec factum ejus esse pro exem- plo afferendum. Haec tamen argumentum Bel- larmini minime enervant, tametsi quæ attigimus sint validiora. Etenim dato quod ministerium circumcisionis fuerit laicale, (quod non opus est in præsentia discutere,) circumcisio tamen per Sephoram facta repeti non poterat, & figu- ra erat baptismi, qui semel datus nequit reite- rari, ut inquit Augustinus Epistola ad Maximi- num Donatistam 203. nunc 23. n. 4. & lib. 2. contra lit. Petil. cap. 72. Igitur nec reiterandus est baptismus a muliere collatus; ideoque est va- lidus. Deinde quæ olim circumcisionis, eadem nunc baptismatis est necessitas. Ad hæc non so- la Sephora filium circumcidit, verum etiam id præstiterunt piæ mulieres, de quibus in 1. Ma- chab. 1. 63. & in 2. libro vi. 10. Nec est, cur dicant hæretici hos libros non esse in canone he- braeorum: illos quippe ut Augustinus ait lib. xviii. de Civit. Dei cap. 36. *Ecclesia pro canonicis ha- bet*.

Oppones; Mulierum baptismum damnat Ter- tullianus de Baptismo cap. 17. scribens: *Petu- lantia autem mulierum, quæ usurpavit docere, utique non etiam tingendi jus sibi pariat*. Et in libro de Virginibus velandis cap. 9. *Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui: sed nec docere, nec tingere, nec offerre, &c.* Et de Præscript. cap. 41. *Ipse mulieres hæreticæ quam procaces! quæ audeant docere, contendere, exor- cismos agere, curationes repromittere, feriant & tingere*. Epiphanius h. 42. num. 4. p. g. 305. damnat Marcionem, quod mulierculis tribueret, *ἐπιτροπήν βαπτισµῶν διδόναι*, permissionem bap- tizandi: & h. 49. num. 2. pag. 48. eundem errorem redarguit in Peputianis, sive Quinil-
lia-

lianis: quod & notavit hæresi 27. Augustinus. Idem Epiphanius hæresi lxxix. num. 3. de beata Virgine inquit, ἀλλ' ἐδὲ βάπτισμα διδόναι πεπιστεύει, Sed nec baptismum dare ei conceditum est: quod repetit infra num. 7. S. Joannes quoque Chrysostomus hom. de sanctis Bernice, & Prodoce, quæ extat Tom. 1. edit. Com. pag. 640. descripto baptismi nomine sanctarum Virginum martyrio, post hæc verba, ἐβάπτισε δὲ αὐτὰς ἡ μάτηρ, Baptizavit autem illas mater (Domnina scilicet, quæ filias aqua necatas Deo obtulit,) statim addit, πὶ λέγεις, γυνὴ βάπτίζει; Quid ais? mulier baptizat? ostendens his verbis fœminam posse quidem mysticum celebrare baptismum at non verum. Demum Concilium Carthagine IV. celebratum anno 398. canone 100. inquit: *Mulier baptizare non presumat.* Adverte Bellarminum cit. cap. 7. respondere ipsum Concilium excipere casum necessitatis, quoniam Petrus Lombardus in IV. sent. dist. 6. & Gratianus cap. *Mulier*, de Consecrat. dist. IV. num. 20. addunt clausulam, *nisi necessitate cogente*; sed posteriores hæretici observarunt hanc clausulam in nullis Conciliorum libris reperiri: atque ita esse liquet ex collectione Labbei Tom. 11: pag. 1207.

Resp. his tantummodo evinci fœminas baptizare non posse in Ecclesiæ conventu, solemniter, extra necessitatem, & si virorum adsit copia. Manifestum id est præcitatos auctores legenti. Tertullianum perstringere petulantiam mulierum, quæ ex fabula Teclæ munia presbyterorum obibant, quales erant Quinctilla, & Priscilla, tam apertum est, ut negare non audeat Vossius disp. XI. th. 10. Grotius in dissert. de administrat. Cœnæ, ubi non sunt pastores, Tom. IV. pag. 509. ait Tertullianum agere adversus mulieres, quæ in hæreticorum parasynagogis publice docebant populum, & si videtur Tertullianus sensit, nec privatim baptizare licitum fœminis, restringendum id esse ad circumstantiam, ubi adsint viri. Didicimus ex Apostolo I. ad Corinth. XIV. turpe esse mulierem loqui in Ecclesia, quod docere domini & auctoritatis indicium sit, ex eodem Apost. I. ad Timoth. II. Vide quæ scripsimus cap. 9. libri XXVIII. Privatim ergo, & nisi vir adest, ut docere, ita baptizare fœmina potest, ac debet, Tunc enim (inquit ipse Tertullianus) constantia succurrentis excipitur, cum viget circumstantia periclitantis. Epiphanius pariter de his loquitur, apud quos mulieres Episcopi erant, ac presbyteri, Ἐπίσκοποι καὶ παρ' αὐτῶν ὑποαῖνες, καὶ πρεσβύτεροι γυναῖκες. Tales erant Peputiani, Cataphryges, Collyridiani, quos & valide refellit, quoniam Mariæ potius, quam Quinctillæ, aut mulierculæ alteri Sacerdotalis dignitas fuisset collata, πὶ ἱερατεύειν γυναῖκες δεῶν προσεπάσαντο, ἢ κακοῦν καὶ ἐργάζεσθαι ἐν Ἐκκ.

κλησία, si Sacerdotio fungi mulieribus mandatum foret, aut canonicum quidpiam præstare in Ecclesia. Non alia mens Chrysostomi triumphum Bernicis & Prodoceis celebrationi mysteriorum, solemnique sacrificio, personante oratione comparantis. Ad canonem 100. Synodi Carthagenensis nemo, me iudice, respondit melius Doctore Aquinate, qui 3. p. q. 67. art. 4. ad 1. ait vetari hoc canone mulieribus ministerium publici, solemnisque baptismi; siquidem præcedenti canone 99. legitur, *Mulier, quamvis docta & sancta, viros in conventu docere non presumat.* In proximo itaque canone eadem exceptio subintelligitur, *In conventu*; non quam affixit Gratianus, *nisi necessitate cogente*: nam in conventu, sive in Ecclesia, adsunt Sacerdotes, & viri, nec ulla necessitas compellit fœminas baptizare, Ceterum quod ait Gratianus, posse mulierem baptizare, si cogat necessitas, verissimum est, & reliquis sanctionibus comprobatum. Ex hoc canone Cathaginensi refellitur error Attonis Vercellensis, autumantis Diaconissas posse in conventu Ecclesiæ alias fœminas baptizare: de quo errore Spicilegium Acherianum, & Cotelierus ad caput 9. lib. 111. Constit. Apostol. Quid peregerint in fœminarum baptismo Diaconissæ, dictum super in Appendice capitis sexti.

CAPUT XII.

Nonnulla ad praxim spectantia de ministro baptismi quæstia producuntur & explanantur.

Contingere potest, ut in lucem editus infans agat animam, eique sit salvifica unda succurrendum; pluribus autem in puerperæ domo existentibus, clericis, laicis, fœminis, inquiratur cui id muneris sit committendum. Extra dubitationem positum est, ordinem dignitatis esse servandum, nec mulieri baptizandum si præsto sit masculus; neque laico si adsit clericus, nec diacono si sacerdos sit præsens. Ita docent cum Hugone Victorino lib. 1. Erudit. Theologiæ cap. 13. ac S. Thomæ 3. p. q. 67. art. 4. omnes Scholastici; Petitur autem ex dictis superiori cap. aperta ratio enim vero Augustinus lib. 2. contra Epist. Parm. cap. 13. numer. 29. de laico baptizante inquit: *Nulla cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est.* At si adsit quisquam e clero, nulla necessitas laicum compellit; ideoque alienum jus temere invadit. Idem dicendum de minori clerico, dum adest superior: administratio siquidem baptismi spectat ad Ecclesiasticam Hierarchiam, in qua dignitatis, quantum fieri potest, servandus est ordo. Mulier quoque id non debet præsumere, quoniam auctore Apostolo in I. ad Corinth. XI. 3. caput mulieris vir: quod & insinuat eo loci Sanctus Thomas. Hæc præscribit

bit Rituale Romanum de ministro bapt. *Sed si adsit Sacerdos, Diacono preferatur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, nisi pudoris gratia deceat feminam potius, quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam, & modum baptizandi.* Recte opposita est exceptio pudoris, & ritus cognitio; quoniam *sancta sancte tractanda sunt*, nec Sacramentum exponendum est periculo nullitatis. Id etiam Diana animadvertit p. v. tract. 9. ref. 87. Toletus in Summa lib. 1. cap. 29. Vide & Catechismum Rom. de Sacram. Bapt. num. 35.

II.

Gravior videtur difficultas, an si laicus, vel mulier obstetrix baptizent præsente Clerico in sacris constituto, lethale crimen committant, an veniale duntaxat. Verum si præsens sit presbyter, mortale peccatum patrari, indubitatum est, quoniam ille baptismi minister est *ex officio*, nec fas est cuilibet alienum munus in re gravi usurpare, & violare jus conferendi Sacramenta, tametsi non sequatur contemptus, & Sacerdos præsens consentiat, ut adversus Valentiam, ac Petrum Ledesma tenet illustis JC. Gonzalez in Tit. xxviii. libri v. Decret. Si vero non adsit Sacerdos, sed Diaconus, aut alius Clericus; laicum aut feminam baptizantem venialiter tantum peccare, tenent Quintanadvenas, Diana, & præcatus Gozalez, necnon Dominicus Soto in iv. dist. iv. art. 2. Sylvius in 3. p. q. 67. art. 5. & Salmant, tract. 2. cap. iv. Horum argumentum est, quoniam nulli clericorum, si Sacerdotem excipias, incumbit *ex officio* baptizare, ideoque non violatur in tali casu jus alicujus, nec fit Sacramento notabilis irreverentia. Verum argumentum istud non est, ut putant, firmissimum & palmare: sed videtur falsum in casu necessitatis non devolvi jus baptizandi ad illum, qui ceteris præeminet, nec lædi ordinem Hierarchiæ jure divino, ac naturali præscriptum. Quare in hoc etiam casu jus violatur alienum, ut tenent Vasquez disp. 147. cap. 5. ex nostris autem Farvacques cap. iv. de Baptismo quæst. vi. Vanroy Tom. iv. cap. iv. de Bapt. quæst. 1. Antonius Guerrero Tract. vii. disput. 2. num. 80. Huic sententiæ, salvo jure alterius, subscribo, maxime quod in rebus ambiguis conscientiæ securitati sit consulendum.

III.

At duo tantum præsentes sunt, obstetrix, & Sacerdos vinculo excommunicationis innodatus; quis horum tinget periclitantem puerulum? Audio Navarrum, Sylvestrum, aliosque bene multos præferendum tali in casu laicum, eo quod

Sacerdos excommunicatus Satanae traditus est, segregatus a communione fidelium, & suspensus ab ordinis exercitio. Quod si opponas Sacerdotem illum in casu necessitatis rite absolvere; respondent disparem esse rationem, propterea quod in nulla necessitate valeat laicus absolutionem impendere. Verum Leander Tract. 2. de Excom. §. 1. & Farvacques laudato in loco putant hos decipi, aut saltem infirmo niti argumento. Si quidem administrare baptismum absque solemnibus ritu, & impellente necessitate non est *actus ordinis*; alioqui id exequi non posset mulier, nec laicus. Igitur vi excommunicationis, qua Sacerdos arcetur ab exercitio Ordinis sui, non prohibetur baptizare necessitate urgente. Et quidem si tali in casu baptizet; consensu omnium, non fit irregularis, quoniam non exercet actum Ordinis, peragitque quod conceditur laico; ut refert Suarez de Censuris disp. xi. sect. 3. num. 20. & in cap. 1. de Clerico excommunicato Jurisconsulti. Si autem excommunicatione a privatim baptizando prohiberetur; proculdubio ex præcit. cap. 1. fieret irregularis. Non videtur ergo tali in casu denegandum presbytero jus, quod ei tanquam viro competit supra mulierem. Adde jus baptizandi persistere in *charactere* Ordinis, nec constare quod velit Ecclesia illius usum in necessitate quoque prohibitum: nullam vero *ex ordine* habet obstetrix conferendi baptismatis facultatem. Hæc illi. Verum a priori communique sententia arbitror non recedendum. Nam per excommunicationem Ecclesiæ, velut mortuus, a communione fidelium quis separatur, cap. *Per venerabilem*. §. *Sunt autem*, lib. iv. Decret. tit. xvii. num. 13. Atqui mulier in ministerio baptismi præferenda est homini segregato ab Ecclesia. Igitur & presbytero excommunicato. Neque robur habent argumenta contraria: non primum, quia Sacerdos excommunicatus non ut laicus habendus est, sed ut segregatus a communione fidelium: non alterum, quia in privato baptismo non requiritur *character* Sacerdotalis.

IV.

Ut revertamur ad puerum agentem animam, ne pereat decedens absque regenerationis lavacro ex adstantibus plures eum abluunt baptismi forma prolata: quæritur autem, an Sacramentum perficiant. Respondemus nullum de hac re dubium esse, si materiam singuli adhibeant, pronuntient verba, rectamque habeant intentionem. Quod enim posset opponi, unum, eundemque effectum non produci a duplici causa totali, locum non habet in hac quæstione, cum ministri baptizantes sint causæ instrumentales, non principes: effectus quoque supernaturalis sit, earumque causarum excedat virtutem. Hinc unum baptis-

num tunc fieri docent S. Thomas 3. p. qu. 67. art. 6. necnon Scotus in iv. dist. 6. 2. & utriusque Scholæ Theologi. Extra controversiam quoque est, si unus prius altero verba proferret, illum duntaxat baptizaturum; eum vero, qui postea pronuntiaret *formam* patraturum sacrilegium. & tamquam repetentem baptismum fore puniendum.

Quid autem, si adessent duo, quorum uni truncata esset manus, alteri evulsa lingua? Negat ibidem S. Thomas in responsione ad tertium, integrum fore baptismum, quoniam qui verba proferret, ipse non immergeret, nec posset dicere, *te baptizo*, id enim præstaret alter brachia non linguam habens. Imperite autem, ut credo Cajetanus recedit hoc in loco a S. Thoma, respondens posse omnes scrupulos vitari adhibita forma Græcorum, *Baptizetur servus Christi*: nam & in hac forma intelligitur actio ministri. Forte melius Paludanus in iv. dist. 5. ubi ait duos illos homines, elinguem, brachiisque truncatum, unum integrum repræsentaturos, & eum, qui loqueretur propria lingua, manu aliena quidem baptizaturum, sed vicaria. Accedit Paludano Joannes Chapeaville in Tractatu de Sacramentis ministrandis tempore pestis, qu. 20. At non excedunt hæc fines exiguae probabilitatis: ac tali pacto baptizatum, iterum sub conditione baptizandum esse affirmamus.

V.

Oritur nunc quæstio quinta, num baptismi indignus, non quidem puer expers rationis, sed catechumenus, & adultus, sese prospiciens in mortis periculo, nec ministrum inveniens ullum, baptizare queat semetipsum? Respondemus negative cum Innoc. III. cap. *Debitum*, lib. 2. Decret. tit. xlii. num. 4. ubi rescribit Theodorico Metensi Episcopo, denuo esse baptizandum ab alio, *qui in mortis articulo constitutus in aquam seipsum immergit, dicens, Ego baptizo me in nomine Patris, &c.* quod Pontifex hac ratione demonstrat: *Inter baptizantem debet esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur, Ite, baptizate omnes gentes, &c.* Addit comparisonem carnalis generationis, in qua alius est qui carnaliter gignit, & alius qui carnaliter gignitur, & sic, inquit, in Sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & Spiritu sancto renascitur, alius debet esse qui generet; & alius qui spiritualiter generatur. Concludit etiam in baptismo paternitatem & filiationem inveniri, quibus baptizatus & baptizans ad invicem referantur. Consentiunt omnes in hac parte Theologi. Neque dicas aliquando etiam laicos propria manu sumpsisse Eucharistiam, viros quidem cava nudaque dextera, & mulieres nitido tecta linteamine, ut constat

ex Palladio cap. 143. Cyrillo Hier. Catech. 5. mistag. & Serm. inter Augustinianos de Temp. 252. nunc. 229. Ap. num. 5. ex quo depromptæ sunt lectiones Brev. Rom. in festo dedicat. Eccl. Discrimen quippe est maximum inter baptizari & communicare, quemadmodum inter gigni & nutrir.

VI.

Proxima quæstio est, num laicus, quem certum est non posse solemni ritu baptizare, nec privatim necessitate urgente, si presbyteri, vel ministri alii inveniantur, ut dictum est cap. præced. & liquet ex c. *In necessitate*, de Consecrat. dist. 4. num. 21. si audeat solemniiter baptizare, quemadmodum gravissime peccat, & alienum munus usurpat; ita & contrahat irregularitatem, cui ex cap. *Si quis baptizaverit*, lib. v. Decret. tit. 28. numer. 1. subjicitur Clericus. In tali casu laicum solemniiter baptizantem non fieri irregularem censent Laymanus, Bonacina, Diana, alique innumeri; quoniam, inquit, constat ex titulo agi ibidem *de Clerico non ordinato*, ac præsertim de Diacono, quia non promotus ad presbyteratum rem divinam perageret. Sed revera laicum illum fieri irregularem existimo. Primo quia cum verba perspicua sunt, frustra confugitur ad titulum: qui num recte adjectus sit, ignoramus. At verba canonis sunt, *Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exerceat non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & numquam ordinetur*: ex quibus verbis constat Hormisdam non loqui tantummodo de Diacono missam celebrante, sed de quocunque non ordinato quodlibet Sacramentum, ac singillatim solemnem baptismum administrante. Atqui, subsumo, laicus tali in casu exercet aliquod divinum, & quod nonnisi ab ordinato potest eo ritu administrari. Igitur laicus abjiciendus est, & tanquam irregularis non est ordinandus. Præterea in Editione Gregoriana adnotatur, haberi in vii. Mss. hunc titulum, *De non ordinato ministrante*, & Glossa: *Nota hic poenam non ordinati ministrantis*. Cum etiam superiori titulo 27. pertractatum sit de ordinatis, quibus administrare Sacramenta non licet, subnectitur titulus, *De ministrante non ordinato*: ideoque appositus, *De Clerico non ordinato*, ita spectat ad Diaconum celebrantem, aut absolventem, ut non excludat laicum baptizantem. Postremo si laicus solemniiter baptizet, fungitur ordine, quem non habet, non minus quam Clericus non ordinatus: quod ergo de Clerico non ordinato, idem de laico judicium est pronuntiandum. Atque ita saniori quidem sententia, quam pervulgati Tractatores tradunt Paludanus in iv. dist. 5. uarez Tom. 3. in 3. p. disp. 3. sect. 4. Syl-

4. Sylvius in q. 67. art. 1. Gonzalez in præcit. cap. *Si quis*, aliiq̃ue percelebres.

VII.

Sequitur quæstio, an recte se gerat Parochus, qui ut salutem infantis in tuto statuatur, expectetque patrinum de longinquo venturum, puerum extra necessitatem domi baptizat, perfecturus post adventum patrini rituum solemnitate in templo. Ad hanc quæstionem respondemus, Parochum grave peccatum patrare, nisi agatur de Regum ac principum filiis, ut in Man. cap. 22. n. 7. asseruit Navarrus, q. 8. de Min. baptismi Farvacques, Henno ibid. q. 3. & cum ceteris Canonistis Joan. Petrus Giber de Bapt. sect. 9. num. 4. Patet ex Clementina lib. 111. tit. xv. cap. unico: qua in Viennensi Concilio sub Clem. V. anno 1311. statutum est, *ne quis in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos (nisi Regum, vel principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerferit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare, qui autem secus præsumserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quod alii attentare similia non præsumant.* Eadem legas cap. 48. Synodi Meldensis celebrati anno 845. Dictum supra cap. vi. p. 2. Clinicos domi baptizatos non fuisse ad Presbyterii gradum promotos, id vetante canone 12. Concilii Neocæsariensis. Et quamquam olim rabie persecutionum furente, nec sacris ædibus constructis, baptizatos invenimus Catechumenos privatis in domibus, in carceribus, & ubique locorum; baptisteriis tamen ædificatis nullibi legimus baptismum extra necessitatem datum privato in loco. Immo ad baptisteria augustissimos reges, eorumque liberos accessisse, tradunt Historici, ut de Theodosio juniore Marcus Gazeus apud Baronium ad annum 401. & de Clodovæo rege, ejusque filio Ingomiro Hincmarus Remensis Archiep. in vita S. Remigii. Ratio quoque postulat, ut quemadmodum suscipiendi baptismatis eadem causa est singulorum; ita omnes publice ad communem matrem Ecclesiam accedeant. Atque hinc patet Viennensem Synodum novum potius Regibus contulisse privilegium, quam reliquos recenti lege obstrinxisse, neque ullatenus contemnendam Ritualis Pii V. præceptionem: *Itaque necessitate excepta, in privatis locis nemo baptizare debet, nisi forte sint Regum aut magnorum Principum filii, id ipsis ita deposcentibus, dummodo id fiat in eorum Cappellis, seu Oratoriis, & in aqua baptismali de more benedicta.*

VIII.

In quæstionem denique venit, quid de baptizantibus sentiendum sit, qui olim a compatribus munera recipiebant, vel collocato super altare puerulo baptizato, vel concha, in quam nummi immitterentur, exposita. Respondemus autem præter universales inhibitiones, quibus indicitur sacris ministris, ne quicquam exigant pro aliqua administratione Sacramentorum, cujusmodi sunt canones Lateranensis Concilii celebrati anno 1179. cap. 9. alterius Later. an. 1216. cap. 42. Burdigalensis an. 1255. cap. 26. aliiq̃ue innumeri, producti a pertractantibus de Simonia; peculiare haberi canones, distinctaque mandata, ne quidpiam accipiat in collatione baptismatis. Illiberitanum Concilium anno 315. cap. 4. prohibuit, *ne qui baptizantur, nummos in concham immittant.* Gelasius Papa anno 494. in Epist. ad Episcopos Lucaniæ, cap. 5. *Baptizandis (inquit) consignandisque fidelibus sacerdotes pretia nulla præfigant.* Concilium Toletanum xi. anno 675. cap. 8. *Si pro baptizandis (ait) pretia quolibet vel præmia voluntarie oblata susceperit Presbyter, tribus mensibus excommunicatione plectatur.* Prætermitto Canonem 5. Concilii Remensis anni 1049. canonem 16. Concilii Rothomagensis anni 1050. Acta Ecclesiæ Mediolanensis P. 1. lib. 2. aliaque plura decreta, quæ legi possunt apud Martenium lib. 1. de Antiquis Ritibus cap. 1. art. iv. num. 6. vel apud Joannem Petrum Gibert. de Ecclesiæ Rectoribus Tit. x. cap. v. §. 5.

CAPUT XIII.

De Anabaptismo, sive Rebaptizantium errore, historica theoremata.

PRæmissam de ministro baptismatis dissertationem consequitur altera de *Anabaptismo*, id est, de errore illorum, qui ab hæreticis, vel improbis tinctos iterum baptizarunt. Est enim hæc eadem quæstio, ac si in disputationem veniat, num etiam hæretici & impii administrent validum, ratumque baptismum. De impiis autem universim diximus superiori libro: ideoque agendum hoc in loco de hæreticis, de quorum baptismo tractationem hucusque distulimus, non una causa impellente. Principio enim de baptismo hæc dissidia præsertim efferbuerunt; deinde expresse sess. vii. canone 4. de baptismo dato ab hæreticis sententiam dixit Synodus Tridentina: ac præterea non desunt, qui salva fide negant posse hæreticos quædam sacramenta conficere, Confirmationem, Pœnitentiam, Ordinem; quod jam nullus de baptismo pronuntiabit. Hanc ergo
sedem

sedem praesenti controversiae haud immerito constituimus. In historiam vero dilucidandam animum initio intendimus; & investigabimus quinam haereticorum a catholicis tinctos rebaptizarent: posthac quinam catholicorum tinctos ab haereticis, qua in re viri maximi in iudicium trahendi sunt, Tertullianus, Dionysius Alexandrinus, magnus Basilius, ac praesertim Firmilianus ejus praedecessor, ac Cyprianus; nam hos duos ab impacto Rebaptizantium errore vindicat, ut alibi diximus, peracutus & eloquens Italicus: tum videndum, qua ratione se gesserit in hac causa Romanus Pontifex Stephanus; ac tandem quomodo gravis haec controversia finita sit, & quibus terminis circumscripta. Atque his, ut statim aggrediar dissertationem, arbitror lectorem satis attentum reddi, rerumque dicendarum expectatione suspensum.

PROP. I. Permulti haeretici baptismum repetere consueverunt.

Veniunt primo loco Himerobaptistae, principio hujus libri commemorati, qui non semel, sed quotidie sese abluebant, & a quibus initium Anabaptismi nonnulli arcessunt: sed puto illos, non Sacramentum certis consecratum verbis, sed instructionis Pharisaico more iterasse. II. Sequuntur Caelicolae, quorum sectam Vossius disp. xviii. de Bapt. appellat *obscuram*, & de qua in Codice Theodosiano tit. viii. de *Judeis, Caliculis, & Samaritis*, legitur *Calicolarum nomen inauditum quodammodo novum crimen superstitionis vindicavit*. At in eodem Codice plura hujus sectae deprehendo vestigia. Primum ex praecitato titulo, in quo *Caliculae* Judaeis, Samaritisque junguntur, infero Caelicolas fuisse *Judeos genere, Mosaicos ritus, & Christianum baptismum simul retinentes*; non enim, si generis fuissent alieni, cum Judaeis, & Samaritis invenirentur permixti. Eodem insuper titulo, l. xix. de *Caliculis* legimus, coegisse quosdam Christianos *sedem, tetrumque Judaeorum nomen induere*. Praeterea idem *Calicolarum* nomen monstrat Judaeorum progeniem, de qua fuit olim Ethnicorum opinio *celi dumtaxat lumen adorare*. Ita Satyra xiv. Vates Aquinas, citatus vol. i. pag. 31. cui addimus Petronium in Catalectis:

*Judeus licet & porcinum numen adoret,
Et celi summos advocet auricolas:*

quo tamen in loco legerem & *cilli summas advocet auriculas*; nam videtur poeta respexisse ad fabulam de capite *Afinino*, explosam eodem volumine primo pag. 32. siquidem *καλλὸς* apud Dores est *asinus*. Opponit Vossius Augustinum scribentem de Donatistis Ep. 165. ad Eleusium, nunc 44. num. 13. *Jam enim miseramus ad Majorem Caelicolam, quem audiveramus novi*

apud eos baptismatis institutorem extitisse. Quomodo, Vossius inquit, Major ac ptales Judaeorum, Donatistis, qui Christiani erant, potuit accenseri? Sed oppositionem dirimunt, quae habentur l. 44. Cod. Theod. tit. de Haereticis: *Donatistarum haereticorum, Judaeorumque nova atque inusitata detexit audacia, quod Catholicae fidei velino Sacramenta turbare*. Hinc intelligimus, Majorem Caelicolam, & Judaeum simul cum Donatistis probasse Anabaptismum, atque labefactasse Christiana Sacramenta superstitione Judaica: unde Augustinus illum appellat *novi* apud Donatistas *baptismi institutorem*; quamobrem Caelicolae una cum Donatistis ab Honorio & Theodosio Augustis anno 408. leg. xlii. de haeret. Epiphanium h. xlii. numer. 4. non semel, sed tertio baptismum repetendum asseruit: *nam cum virginem in patria constuprasset & ingentis flagitii convictus aufugisset, alterum sibi circumforaneus iste baptismum adscivit; licere pronuntians ter omnino aquis elui, ac baptismo peccatorum ad condonationem expiari*, Tom. i. pag. 304. De Marcione plurimum lib. i. cap. 8. Rebaptizantibus permulti ex Philastrio accensent *Montanistas*; quos tantum mortuos baptizasse idem Philastrius scribit cap. 49. unde Vossius opinionem perstrinxit istam. At cum idem Philastrius cap. 63. scribat: *Montanistae sunt, qui rebaptizant si quos se luxerint homines*: non illa opinio perstringenda erat, sed explicanda. Montanistae itaque a Montano dicti, sive Pepuziani a Pepuza Phrygiae oppido, unde & Cataphryges appellati sunt, rebaptizasse non legimus neque apud Philastrium h. 49. neque apud Epiphanium h. 49. & 50. neque apud Augustinum h. 26. & 27. At fuerunt alii, *Montanistae* a Philastrio nuncupati, qui re ipsa iterum baptizant. IV. Horum nomine intelliguntur Lapti, qui cum Felicissimo, quem Novatus Diaconum constituerat, & cum Fortunato Carthagenensi, se a S. Cypriano separarunt circa annum ecl. quod contenderent lapsos, modo libellum a martyribus & confessoribus afferrent, statim esse recipiendos, & Cyprianus assereret id adversari Ecclesiasticae disciplinae: cumque hi *Libellatici* cum Felicissimo in monte communicarent, *Montanistae* a Philastrio una cum Donatistis dicuntur. Hi ergo, sicut & Novatiani, ad se confugientes iterum baptizabant; atque eo usque abrepti sunt, ut Ecclesiam, a qua segregati erant, crederent Sanae conventiculum, nec in ea vera esse Sacramenta, sed pollutiones Sacramentorum, & ceremonias inanes; unde se, suosque talia execrantes, *κατὰ πύς*, idest, *mundos* appellabant. Rebaptizantur deinde haeretici Donatistae, quorum schisma exortum est anno cccxi. juxta Valesium, Pagium, & Norisium, cum sedata persecutione ageretur de eligendo in locum Mensurii Episcopi Carthagenensis vita functi Caeciliano: adversus quem

quem steterunt Majorinus domesticus Lucillae, ac Donatus, a quo Donatistae, qui sectae initio dicebantur *Pars Majorini*: unde Augustinus Epist. 68. ad Januarium, nunc 88. ait. *Pars Donati primo apud Carthaginensem pars Majorini dicebatur.* An vero Donatistis nomen dederit Donatus Numida a Casis Nigris domesticus Lucillae, an Donatus, qui Majorino successit, non consentiunt Scriptores. De Donato a Casis Nigris assertorem habeo Augustinum Ep. 185. sive libro de correct. Donatistarum numer. 47. Alterum Donatum sectae ducem facit Optatus, lib. 111. adversus Parmen. cap. 3. Sed puto facile hanc litem dirimi, neque Optatum adversari Augustino: nam S. Pater de haeresibus num. 69. tradit Donatum Numidam adversus Caecilium divisisse Christianam plebem, Donatum vero successorem Majorini haeresim eloquentia sua confirmasse. De his ergo Donatistis inquit ibidem Sanctus Pater: *Audent & rebaptizare Catholicos*, nec male illos appellavit Philastrius *Montanistas*: quamvis de Philastrio attendi debeat ejusdem Augustini judicium in priori Epistola ad Quodvultdeum, nunc ccxxii. numer. 2. Enimvero Donatiani dicuntur *Montenses* ab Optato lib. 2. cap. 4. & a Hieronymo in Chronico ad an. 36. & in fine Dialogi adversus Luciferianos, nec non ab Augustino lib. de Unit. Eccles. cap. 3. & ep. 53. olim 165. num. 2. quibus in locis invenies etiam dictos *Campitas*, *Rupitanos*, *Cutzupitas*; quoniam exemplo antiquioris sectae sub Felicissimo, in montibus, rupibusque coadunabantur. V. Ad haec Catholicos ad se transeuntes rebaptizarunt Ariani: de quibus S. Pater h. 49. *Rebaptizari quoque ab Arianis Catholicos novimus: utrum & non Catholicos, nescio.* Vide & Ambrosium de Tradendis Basilicis, sive sermone contra Auxentium Arianum, numer. 37. De Eunomio insuper scribit Epiphanius h. 76. numer. 6. pag. 992. *Iterum baptizat Eunomius non modo qui a Catholicis, aut aliis haeresibus, sed eos etiam, qui ab ipsismet Arianis deficiunt.* VI. Rebaptizant denique Anabaptistae, perditissimi haeretici, vates mendacissimi, hominumque propudia. Horum caput fuit Nicolaus Pelargus, qui anno 1521. fretus opera Carolostadii, & Munceri sectam primus instituit Witthembergae. Tum eam excitavit Diguri in Helvetia Georgius quidam a Conrado Grebe rebaptizatus. Illinc a Zuinglianis expulsi Zollicae quinto a Tigurina urbe lapide se receperunt. Post Tigurinum colloquium an. 1525. inde etiam edicto Senatus fuerunt ejecti. Anno 1530. regem creare Augustae ausi sunt, Augustinum Vader, forcipibus propterea laceratum, plexumque capite: & tamen adeo pestis grassata est ut circa haec tempora in una Moravia septuaginta Anabaptistarum millia numerata fuerint. At de his plura in Historia Anabaptistica Arnoldus Meshovius.

Berti Theol. Tom. VI.

PROP. II. A Catholicis rebaptizandos haeticos nonnulli Veterum tradiderunt inter quos secundo saeculo desinente Agrippinus Carthaginensis Episcopus, ejusque gentilitius Tertullianus.

Recte Epiphanius in libro, quem inscripsit *Brevem Catholicae, Apostolicae fidei Expositionem*, num. xiiii. ait: *Etiam alii ex Catholicorum partibus, praeter Ecclesiae consuetudinem, ac citra generalis Concilii decretum ab haeticis ad suas partes transuentes iterum baptizant.* Hos inter commemorandum Agrippinum Carthaginensem Episcopum, satis constat. Cyprianus enim epist. 71. ad Quintum, ubi nititur ostendere baptismum haeticorum irritum esse, inquit: *Quod quidem & Agrippinus bona memoriae vir, cum ceteris Coepiscopis, qui eo tempore in provincia Africa, & Numidia Ecclesiam Domini gubernabant, statuit, & librato consilii communis examine firmavit.* Et Epist. 73. ad Iubajanum, *Apud nos autem non nova, aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab haeticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sint, & longa etas, ex quo sub Agrippino bona memoriae viro convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint.* Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. viii. num. 13. excusans Cyprianum ait: *Quam tamen consuetudinem, nisi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam Coepiscopi ejus etiam per Concilii sententias deferre tentavissent, non auderet isle saltem rationari adversus eam.* Similia lib. 111. cap. 12. num. 17. & lib. 111. cap. 6. num. 8. Sanctus Vincentius Lirinensis in Commonitorio num. 9: pag. postremae edit. Rom. 17. haec habet; *quondam igitur venerabilis memoriae Agrippinus Carthaginensis Episcopus, primus omnium mortalium contra divinum canonem, contra universalis Ecclesiae regulam, contra sensum omnium confacerdotum, contra morem & instituta majorum, rebaptizandum esse censebat.*

Eandem fuisse mentem Tertulliani demonstrant quae sequuntur. Libro de Baptismo cap. 15. ait. *Sed circa haeticos sane quid custodiendum sit, digne quis retrahet: ad nos enim editum est. Haetici autem nullum habent consortium nostrae disciplinae, quos extraneos utique testatur ipsa adeptio communicationis.* Recentiores post Dupinium in Geographia sacra Africae, quae praemittitur Op. Optati pag. xxx., contendunt Tertullianum his verbis, *Ad nos enim editum est, respexisse ad Concilium Agrippini, quod proinde coactum putant ante annum 200. non 215. cui illud affixit Harduinus.* At obscurissima sunt verba illa Tertulliani, ut notavit Pamelius, ac forte hunc sensum reddunt, *Sicuti vera fides, ita verus baptismus nobis commissus est, non haeticis: haec quippe interpretatio nostra periodo illi, ac sententiae cohaeret: nec exposuit alia ra-*

Y y

tione

tione Carolus Moreau, scribens, *At nos editum nobis traditum*. Itaque Joannes Salinas, vir aliqui doctus, haud invicte in notis ad S. Vincentii Commonit. Harduinum refellit. Ante annum Christi 215. aut secundum Baronium 217. edictis Imperatorum, Christianorum conventus fuerant prohibiti; unde hoc tantum anno ab Africanis actum de rebaptizandis hæreticis tenent cum Harduino Baronius ad annum 217. num. 2. Vossius disp. 19. de Baptismo, & Pagius ad an. 215. ex quorum sententiam infertur non a Tertulliano commemoratum Agrippini decretum, sed potius a Tertulliano Agrippinum in errorem inductum: quod Baronius animadvertit proximo num. 5. Ut ad Tertullianum revertatur oratio; tradidit eundem errorem de Pudicitia cap. 19. scribens: *Apud nos ut Ethnico par, immo & super Ethnicum hæreticus, etiam per baptismum veritatis utroque homine purgatus admittitur*. Ubi nostrum appellat *baptisma veritatis*, quod ejus sententia apud hæreticos *falsum* sit. Etiam de Præscrip. cap. 12. Nemo (inquit) *ab eo illuminatur a quo contenebratur*: quo in loco *illuminationem* dici baptismum quidam docti arbitrantur; cum tamen Tertulliani verba, ut alia permulta, suboscure sint, & commode queant accipi pro doctrina. Baptismum quidem *illuminationem* appellari manifestum est ex libri hujus initio.

Ex his constat Eusebium, ubi libro vii. H. Eccl. cap. 3. ait: *πρῶτος γὰρ τότε Κυπριανὸς τῆς κατὰ Καρχηδόνα παρικίας ποιμὴν, & δ' ἄλλως ἢ διὰ λατρῆς πρότερον τῆς πλάνης ἀποκαθαρμένους προσέειπεν δὲν ἡγεῖτο*, *Primus omnium Cyprianus, qui tum temporis Carthaginensem regbat Ecclesiam, nonnisi per baptismum ab errore prius emundatos, admittendos esse censuit*; & Nicephorum idem scribentem lib. vi. cap. 7. non ita esse accipiendos, quasi Cyprianus *primus hujus sententiae auctor* fuerit, cum ipse Agrippinum & Ecclesiae suae traditionem laudaverit; sed quod Cypriani praesertim auctoritate, & occasione dissidii cum Stephano exorti, tum primum Rebaptizantium opinio evaserit celeberrima, Afrorumque praesertim Ecclesias turbaverit. Addo adverbium *τότε* in textu Eusebii conjungendum cum articulo praecedenti, ita ut sensus sit, *Cyprianus primus inter homines ejus aetatis, ut vertit Christophorus pag. edit. Colon. 155. non ut supra recitavimus ex Valesio*; unde nonnulli, inter quos Joannes Cestriensis in Annalib. Cyprianicis ad an. 256. num. 6. demonstrant apertissime falli Valesium, & Joannem Gerardum Vossium, qui putant Eusebium fuisse deceptum: quem in scopulum impigisse video & Juenum q. vi. de Baptism. cap. 2. art. 3. Facile errant, qui emendandos putant antiquiores, summosque viros.

PROP. III. Rebaptizandos hæreticos tertio labente saeculo propugnarunt Firmilianus Caesarac

in Cappadocia Episcopus, & Cyprianus Episcopus Carthaginensis: quorum de hoc argumento Epistolas tanquam genuinas recipimus.

Hanc propositionem nos, ut credimus, omnium primi inserimus Theologicis Dissertationibus, adacti tamen necessitate; siquidem Raymundus Missorius inclyti Ordinis Min. Conv. ut diximus lib. xxiii. cap. 5. expolito & eleganti Opere ab errore Rebaptizantium cum Firmiliano S. Martirem Cyprianum studuit acerrime vindicare. Hujus quidem universa argumenta discutere instituti nostri ratio non finit, neque refutandi peracutum Scriptorem gloriam iis eripiemus, qui hanc provinciam subiere: quos inter sunt aliqui ut fert rumor, quorum elucubrations jam sub praelo sudant. Interim ergo; dum expectamus aliorum judicium, nostrum citato libro xxiii. elapso jam anno prolato, confirmabimus; frustra enim proxima asserta subjicerentur, si Firmiliani & Cypriani de Rebaptizandis Epist. spuriae essent, neque hi duo doctrina, ac sanctitate per celebres revera steterint adversus Stephanum. Aliter ergo rem se habere; ac Missorius contendit, de Firmiliano primum asserimus his momentis subniti. I. Firmiliani Epistolam inter Cyprianicas lxxv. rebaptizantium continere errorem, & adversus Stephani sententiam esse conscriptam, nemo in dubium revocat. Atqui eam Epistolam genuinum scetum esse Firmiliani evidentissimum est. Igitur Firmilianus adversus Stephanum adhæsit Rebaptizantium errori. Prob. mi. Quamquam hæc Epistola in editione Manutii sit prætermissa; atque hinc oriri posset aliqua suspicio suppositionis: nihilo tamen minus in auras suspicio hæc evanescit, si animadvertatur reperiri in vetustissimis codicibus, quos vidit Pamelius, in Anglicano, Assliginensi, Blandino, Marchiano, Dumeni, & Cauchiano. In his autem codicibus haberi testatur Nicolaus Rigaltius pag. prioris editionis suae Op. Cypriani 144. Addit ipse Rigaltius extare hanc Epistolam in Regio Codice sub num. cccv. Joannes quoque Oxoniensis in editione sua Bremæ pag. 217. testatur a se repertam in septem antiquissimis Mss. quorum ipsi copia facta est: cum decem aliis contulit Editor Benedictinus. Habetur etiam in Ms. Angelicæ Bibliothecæ, quem ex vetustiori, sedente Nicolao V. exaravit Hieronymus Pistoriensis. Cur autem hæc Epistola desideretur in editione Manutiana, culpam in se trasfert Latinus Latinus scribens pag. 177. Bibl. Sacra: *Ego Latinus omisi, non Manutius; cum majorum exempla secutus, tum hominis petulantiam detestatus*. Hinc merito typis cusam habes a Pamelio, insertamque editionibus Morelli, Rigaltii, Joannis Oxoniensis, Baluzii, ac PP. S. Mauri. Abjudicare ergo hanc Epistolam Firmiliano, est detrabere vetustissimorum codicum, qui hæc in re

sunt

sunt *prora & puppis*, auctoritati. II. Percipere nequit missorius quomodo hæc Epistola Romanum Pontificem aceto perfundens, & inhumanitatis redarguens, prodierit a Firmiliano præclaro Antistite, ac sanctitate conspicuo. Absit, ut nos derogemus meritis Firmiliani. Haud ignoramus quam honeste de tali viro loquantur apud Eusebium PP. 2. Concilii Antiocheni, & Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis: scimus quoque Firmiliani nomen inscriptum die 26. Octobris Menologiis Græcorum. At non id sat est ad amandandam hanc Epistolam inter spurias. Videbatur quippe Firmiliano, nondum veritate eliquata, rebaptizantium opinio innixa traditioni, certa, aut saltem probabilior, præsertim quod accepisset propugnari a Cypriano tanti nominis viro; atque ægre proinde ferebat, injuste (ut falso opinabatur) sibi velle Romanum Pontificem indicere anathematis poenam. Nec unum occurrit exemplum, in quo eximios viros ad contentiosas epistolas conscribendas, librosque ariori stylo exarandos, imaginariæ veritatis impulit studium. Omitto quæ Theophilus Alexandrinus, & Epiphanius Cypri Episcopus adversus virum incomparabilem Joannem Chrysostomum attulerunt: quæ adversus Cyrillum edidit Theodoretus: quæ ad Augustinum conscripsit Hieronymus: quæ in trium Capitulorum Oppugnatores Sacundus Hermianensis: quæ in prædicatores Gratiae Vincentius Lirinensis, aliaque id genus sexcenta, ex quibus deprehendimus magnorum virorum aut in aliis reprehendendis libertatem, aut acrimoniam in fugillandis. Sat enim est, si ad mentem revocemus Asianorum Patrum, præsertim Polycratis Ephesini, necnon Praesulum Galilææ, ac in primis S. Irenæi, acerrima cum Victore Papa de die Paschatis celebrandi diffidia: videtur quippe causa causæ consimilis; nam Victor Quartadecimanis, Stephanus Rebaptizantibus excommunicationem comminatus est, ac tam Rebaptizantes, quam celebrantes Pascha luna Martii xiv. putabant se pro antiquo more, & Ecclesiarum suarum disciplina certare. Si autem una alteri causæ est præferenda, profecto Tesseradecitarum majori contentione, animisque pervicacioribus fuit agitata. Quod ergo afferri potest in tot Episcoporum excusationem, id plurimum valet ad excusandum Firmilianum: & si contendas nulla ratione posse excusari, malo credere culpam poenitentia expiassè, quam detrudere nominis ejus celebritati. III. Firmilianum fuisse inter Rebaptizantes, atque ea de causa voluisse Stephanum in illum poena excommunicationis animadvertere, testatur Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. vii. Hist. Eccl. cap. 5. pag. edit. Valensii 252. Dionysii hæc de Stephano verba sunt: *ἵπες ἀλλὰ μὲν ὅν πρότερον καὶ περὶ Ἑλένη, καὶ περὶ Φιρμιλιανῶ, καὶ πάντων γὰρ τε ἀπὸ τῆς Κιλικίας,*

*καὶ Καππαδοκίας, καὶ Γαλατίας, καὶ πάντων τῶν ἐξ ἡς ὑπορουντῶν ἐθνῶν, ὡς ἔδε ἐκείνοις κοινῶν τῶν διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν ἐπειδὴ τὸς αἰρετικῶς (φησὶ) ἀναβατίζουσι. Ante quidem literas scripserat de Heleno, & Firmiliano, de omnibus denique Sacerdotibus per Ciliciam, Cappadociam, Galatiam, cunctasque finitimas provincias constitutis, sed ob eam causam ab eorum communione discessurum, quod hereticos rebaptizarent. En aperte Dionysius, & ex illo Eusebius, quorum silentium objectat vindex Firmiliani, tradunt huic Rebaptizantium maculam insedisse; nec scribunt tantum a Stephano nominatum cum Heleno Firmilianum, quod præter ceteros fuerint Antistites maximi nominis; sed insuper manifeste, nullaque sermonis ambiguitate dicunt voluisse Stephanum in illos intorquere anathema, quod Rebaptizantibus adhærerent. Atque de hoc maxime conqueritur cum Cypriano in sua Epistola Cæsarensis Episcopus. IV. Cuinam de mente Firmiliani assensum potius præbeamus, quam magno Basilio ejusdem urbis Episcopo, ac tanta literarum gloria percelebri? Is quidem Epistola 1. Canonica ad Amphilochem Tom. 2. pag. edit. Morell. 759. postquam scripserat rebaptizandos omnium sententia Montanistas, qui tangebant in Patrem, Filium, Montanum, atque Briscillam, ait videri sibi rebaptizandos omnes promiscue hæreticos, ut visum olim Cypriano, ac prædecessori suo Firmiliano: *Verum enim verum* (inquit) *antiqua visum est, Cypriano dico, & nostro Firmiliano, eos omnes uni calculo subicere, πληρὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Χυπριανὸν λέγω, καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, καὶ τοὺς πάντας μιᾷ ψήφῳ υποβάλλειν.* V. Cum ex tam illustri testimonio, accedente etiam praelaudata Epistola Dionysii, constet Firmilianum, Cyprianumque indommate rebaptizantium conspirasse, nec ulla sponsa attributus sanctissimis viris error abstergitur; nec inverisimile est Cyprianum per literas Cæsareensem Episcopum consuluisse: nec qui probe novit, quam vehementi stylo pugnarunt veteres pro Ecclesiarum suarum disciplina, mirabitur Firmilianum adversus decreta Stephani excanduisse: nec demum ob frivolas conjecturas quantumvis pompa verborum & rhetorico pigmento illitas vetustissimorum codicum, quos tineis, blattisque excussis pervolutarunt viri laborum patientissimi, despiciet fidem, ac deludet auctoritatem.*

Opponit vir eruditissimus: Firmilianus in Epistola ei supposita non tantum in virum sanctissimum, innoxium, nemini secundum omnibusque probatum, idest, in Stephanum Romanum Pontificem evomit horrenda probra, & convicia; verum etiam controversiarum infallibilem Judicem, & universalem Ecclesiæ Pastorem asperime pertractavit. Ne ergo id asseramus de viro sanctitate clarissimo, epistola, quæ illi morum pro-

probitatem & fidem adimit, est inter spurias rejicienda. II. Hujus suppositionis invictum est argumentum profundum silentium Eusebii, Dionysii Alexandrini, Augustini, ipsorumque Donatistarum, qui cum in Carthaginensi Collatione omnem verterent lapidem ut statuerent *Rebaptismum* minime tamen Firmiliani testimonium in ea disceptatione protulerunt. III. Neque hujus Epistolæ mentionem aliquam factam esse in Concilio III. Carthaginensi constat ex ejus Actis editis ab Erasmo, & nunc insertis Editioni Cyprianicæ. Cur autem lectæ in eo Concilio fuerunt literæ Jubajani, qui Afrorum sententiæ aut numquam, aut sero, aut frigide adhæsit, & non potius perfectæ literæ Firmiliani, qui ad Xysti usque tempora in ea opinione perstitisset? IV. Totius Rebaptizantium historia non injuria architectus videtur signifer Arianæ factionis Eusebius Cæsariensis; qui occasione hæresis Cataphrygum & Paulianistarum omnia permiscuit, universa de orientalium, Afrorumque anabaptismo historia conficta. Neminem quippe latet quomodo Arianos inter ac Donatistas intercesserit necessitudo, & vinculum communis, ut in Epistola ad Bonifacium 185. & in Colloquio habito cum Fortunio Donatista Epist. 45. tradidit Augustinus. V. Constat Historia Eusebiana plurimum Orientalibus probata in errorem inductum S. Basilium; nam is de baptismo hæreticorum multa narrat minus idonea, & invicem pugnantia; scribit a Dionysio Alexandrino Paulianistarum, & Cataphrygum baptisma fuisse receptum, ac fuisse illum apud Romanam sedem veluti Heleni, & Firmiliani sequestrum, quod aperte exscripsit ex Eusebio lib. vii. c. 5. Quare perperam testimonium Basilii adversus Firmilianum paullo supra productum est.

His ad hunc modum respondeamus. Primo Firmilianus existimabat se pro causæ æquitate pugnare, præsertim acceptis per Rogatianum literis Cypriani, ex quibus etiam Afrorum Episcoporum agnoverat consensionem: unde in priori sententia confirmatus, permotus etiam minis excommunicationis, quam tibi immerito intentari putabat, indignatione accensus convicia jactavit in Stephanum; nec fidem pessumdedit, si judicio Romani Pontificis ausus est refragari, siquidem servans Ecclesiarum unitatem sibi decertandum esse putabat pro consuetudine ac disciplina, quam perantiquam arbitrabatur, hac in re antiquiorum complurium, præsertim Asianorum antistitum, exempla secutus. Respondeo ad secundum, Eusebium Dionysium, necnon Basilium Magnum asserere Firmiliani *Rebaptismum*, ac duos priores innuere etiam Stephani in Firmilianum, Helenum, aliosque Rebaptizantes indignationem; unde satis apparet sententia Firmiliani, atque causa & occasio conscriptæ ad Cyprianum epistolæ. Ex Augustini autem & Donatistarum silentio nil jure

inferas. Certo siquidem Augustini ætate vulgata erat Historia Eusebii, qui obiit anno 338. terebantur manibus Opera Basilii, qui decesserat ineunte anno 379. Poterant ergo disceptantes de *Rebaptismo* Helenum, Firmilianum, ipsum Basilium laudare. Id non fecerunt, quoniam cum Orientales communicarent cum Africanis, ipsi autem Donatistæ separationem suam pugnacissime tutarentur, dicebant ipsos Orientales suam de Rebaptizandis hæreticis sententiam retractasse, & ideo non cum Donatistis, sed cum Catholicis unitos esse. Quare Augustinus lib. iv. contra Cresconium cap. 17. num. 20. scribit: *Nam quod dicis Orientales, ideo vestrorum communione discretos, quia postea nobis consentiendo judicium suum quod habuerunt de baptismo rescindere maluerunt; si hoc ab aliquibus paucis Orientalibus factum est (quod quidem interest utrum possit ostendi) profecto suum judicium correxerunt.* Quo in loco Augustinus dubitat, an Orientales qui tamen cum Catholicis communicabant, deposuerint suam de *Rebaptismo* sententiam, & ex eorum communione exagitat, oppugnatque schisma Donati; atque ex retractione sententiæ, quam Donatistæ obtrudebant, horum confodit anabaptismum. Nec moror quod prolixè & ornate prosequitur Missorius, non extare literarum Firmiliani Græcum exemplar, nec illas latina toga induisse Cyprianum, cujus summa caritas nequaquam putulantiam Orientalis Episcopi prodidisset: hæc enim neminem cordatum poterunt permovere; quin ex deperdito Græco exemplari, persuasum mihi est, literas Firmiliani non esse Donatistarum vafritie confictas; quippe Græce, non Latine tantum eas fabricassent. Cyprianus vero patrociniū sententiæ suæ in literis Firmiliani duntaxat contuebatur, non acerbitatem verborum, vehementi proinde flagrans caritate, dum coepiscopi consensionem quærebat, expressamque literis, licet duris & concitatis, evulgabat; atque, ut opinor, anathematis, quod minabatur Stephanus, a se, suisque fulmen avertere nitebatur. Ex his autem argumentis ex veterum silentio, conjecturisque petitis, ista potius videntur esse inferenda: Eusebius quidem, quem Missorius putat historiæ Rebaptizantium confarinatorem mendacissimum, non confinxit literas Firmiliani. Donatistæ usque ad tempora Augustini earundem non meminerunt, nec ipsi illarum dicendi sunt auctores. Nullus Donatista posterior easdem literas, quæ tandiu delituerunt, in vulgus sparsit, nec solent eximii impostores quæ ad alios decipiendos excogitant, in tenebris sepelire. Novatores, qui istiusmodi literis abutuntur adversus Romani Pontificis auctoritatem, eas non peperisse codices supra viginti ipsis Novatoribus antiquiores commonstrant. Quem ergo suppositarum literarum auctorem, quam figmen-

ti hujus causam, quem finem, quam aetatem; quodnam commodum profert eloquentissimus adversarius? Sed ad reliqua progrediamur. Tertium Carthaginense Concilium in altera dissertatione pro Cypriano confictum pariter, & repugnans Epochæ Stephani, contendit vir doctus: in eo igitur potuisset posterus Fabricator, Firmilianicæ epistolæ mentionem facere. At Concilium pariter genuinum est, rectæ Chronologiæ non repugnat, nec in illo commemorari potuerunt literæ Firmiliani. Nos Stephanum in summum Pontificem electum asserimus anno 254. Valeriani I. quo anno die 3. Martii obiit Lucius, seditque Stephanus usque ad annum 257. & iv. nonas Augusti Valeriano IV. & Galliæno III. Coss. in propria sede capite truncatus est. Quod perspicuum erit legentibus dissert. 2. Schelestratii cap. 7. Vol. 1. Antiq. Eccl. ac Notas Blanchini, aliorumque Tom. 2. Anastasii pag. 216. Epocham vero Epistolarum Cypriani, & Conciliorum Carthaginensium in causa Rebaptizantium, hanc statuit Auctor Vitæ Cypriani, Monachus Sancti Mauri accuratius, quam præstiterint Pearsonius, Tillemontius, & alii. Non improbat ille exortam in Africa controversiam de *Rebaptismo* initio anni 255. Potes illam deducere etiam ab anno superiori, immo & a 253. nam prius inter se Afri decertarunt, quam cum Stephano. Episcopi Numidæ scribes ad Cyprianum, huic occasionem præbuere sententiam dicendi suam: nam Epistola Cypriani, & aliorum xxx. Episcoporum laudat ipsos Numidas. Hæc Epistola nunc inter Cyprianicas lxx. est Synodica primi Carthaginensis congressus habiti anno 255. aut forte præcedenti. Paulo post Concilium hoc primum scripsit Cyprianus ad Quintum, a quo per Lucianum consultus fuerat quid in Synodo cum ceteris coepiscopis decrevisset: atque hæc est Epistola Cyprianica lxxi. Celebrata deinde anno 255. paullo post primam (si habitam contendas hoc anno) secunda Synodus Carthaginensis Episcoporum lxxi. atque Cyprianus cum aliis lxx. scripserunt ad Stephanum Epistolam inter Cyprianicas lxxii. in qua proinde fit mentio Epistolæ lxxi. ad Quintum, & Synodicæ lxx. ad Numidas. Subsecuta est secundum Concilium Epistola Cypriani ad quajanum; nam in ea fit mentio ejusdem Synodi, ad quam Episcopi lxxxii. convenerant, recte igitur hæc Epistola locata est inter Cyprianicas num. lxxiii. Pervenerunt interea temporis in Africam literæ Stephani, quarum cupidus Pompejus Sabratenis scripsit ad Cyprianum, hic autem Pompejo morem gerens rescripsit Epistolam lxxiv. in qua & Stephanum studuit refellere. At Cyprianus videns adversari sibi Romanum Pontificem scripsit etiam, misitque Rogatianum ad Firmilianum Episcopum Cæsareæ, coegitque Concilium Ter-

tium ex Episcopis lxxxv. Africæ, Numidiæ, & Mauritanie. Celebratum est calendis Septembris anno 256. superstite adhuc Stephano: qui anno proximo, ut diximus, martyr occubuit. Pervenit eodem anno, Synodo jam soluta, ad Cyprianum Epistola Firmiliani, n. lxxv. inter Cyprianicas recensita: atque in hac Epistola Cæsareensis auditis iis, quæ rescripserat Stephanus, & fortassis legati amplificaverant, in eundem Stephanum acuit stylum. Firmiliani vero Epistolam conscriptam anno 256. jamdudum docti viri observarunt ex Epochæ Alexandri Severi, a cujus obitu præterisse ibidem dicuntur anni fere xxii. Occisus est autem Alexander die 15. aut 18. Martii anno 235. Scriptam post Concilium 111. a Cypriano Epistolam ad Magnum censent eruditi recentiores, unde positam legimus num. lxxvi. at alii contendunt hanc esse priorem in hac materia, quod nullius Concilii, aut aliarum literarum occurrat in ea vestigium: quare nihil nostra interest hujus Epistolæ Epocham investigare; de qua Pearsonius in Annalibus Cyprianicis, & Pagius ad annum 255. num. x. Apparet ex dictis, cur literarum Firmiliani nulla fiat mentio in tertia Synodo Carthaginensi, & quomodo hæc non pugnet cum Epochæ Stephani ut perperam nititur demonstrare Missorius. Ad quartum hanc tene responsionem. Quidquid sit de fide Eusebii; de qua disserui alio in loco, nequit dici sine injuria maxima, & aperta falsitate commentor historiæ Rebaptizantium. Quamquam enim Donatistæ captarent Arianorum consuetudinem; Eusebius tamen *Rebaptismum* improbat eodem libro vii. cap. 2. 3. 7. & 9. scribens Stephanum pro antiqua traditione stetit, ac Dionysium cælesti quoque voce admonitum, opus non esse recipiendis hæreticis iterato baptismo. Neque dicas Eusebium reprobasse Rebaptisma, ægre ferendo tinctos iterum a Catholicis Paulianistas: quantum enim hos adversaretur, apparet ex eodem lib. vii. H. E. cap. 27. immo nec ulla affinitas est Arianos inter, ac Samosatenses, sed ex Sirmienti Synodo laudata Tom. 1. pag. 177. hos inter, & illos eruitur pugna & contentio. Eusebius ergo, sive Arianum dicas, sive Orthodoxum, neque in gratiam Rebaptizantium, neque in gratiam Paulianistarum mentitus est. Quanta insuper aversione Eusebius prosequatur schisma Novati, cujus Donatianum est surculus, constat ex libro vi. cap. 43. & lib. vii. cap. 8. Postremum diluam hoc pacto. Sit Eusebii Historia, fueritque apud omnes magno in pretio, quod me quidem iudice promeretur; nego ejus lectione deceptum Basilium, qui sane non opus habebat res gestas prædecessorum suorum e scriptis exterorum delibare. Falsus est insuper quisquis ait Basilium scripsisse in 1. Can. probatum Dionysio baptisma Pauliani-

nistarum. Ait Basilus duntaxat pag. 757. τὸ δὲ περὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ λόγου ἔχον δοκεῖ. καὶ ἐ-
 δαυμασα πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύ-
 σιον παρῆλθεν. *Pepuzenorum autem (baptismus)*
nullam mihi rationem habere videtur: & mira-
us sum, quomodo hoc magnum Dionysium, qui
fuit Canonicus, praterierit. Dionysius ergo Pe-
 puzenorum, sive Cataphrygum (quorum non una
 erat secta, ut dicam Prop. ix.) baptisma pro-
 bavit, non Paulianistarum; quamvis Basilus, qui
 adhæsit Rebaptizantibus, nitatur eo loci contra
 Dionysium ostendere idem de omnibus hæreticis,
 Catharis, Montanistis, aliisque asserendum. Nar-
 rat præterea Eusebius Dionysium Alexandrinum,
 necnon Dionysium & Philemonem presbyteros
 apud Romanam Sedem egisse, ne Helenus &
 Firmilianus anathemate mulctarentur, sed hæc
 in Epistola Basiliana nequaquam leguntur; ideo-
 que non uno commento utitur Missorius, ut pro-
 bet Basilium deceptum ab Eusebio; quamquam
 si eadem a Scriptore narrarentur utroque, esset
 id veritatis fulcimentum, non argumentum erro-
 ris. At de Firmiliano quod instituti nostri erat,
 persolvimus: modo ad Cyprianum convertimur.

Cyprianum itaque accensent Rebaptizantibus
 quotquot ad hæc usque tempora floruerunt, im-
 mo nec Missorii sententiam secuti sunt qui adversus
 Bossuetium postremo tempore Romanorum Pon-
 tificum propugnaverunt auctoritatem, quamquam
 illud, si haberet probabilitatis speciem aliquam,
 ad conterendas oppositiones e Cyprianicis testi-
 moniis depromptas videretur aptissimum. Nec
 tantum secuti non sunt, ejus tamquam ineptæ
 fabellæ nec meminerunt cum Joseph-Augustinus
 Orsi, tum Joseph-Maria Platina, viri ambo li-
 teratissimi, & alter quidem ejusdem cum Misso-
 rio instituti. Perpaucos nos laudaturi, primas
 deferemus Eusebio, quem non esse fabulæ archi-
 tectum diximus paullo supra. Scimus ad Euse-
 bii elevandam auctoritatem reponi, Cyprianum
 non fuisse Rebaptizantium omnium primum, ut
 inquit Eusebius in editione Valesii, nec etiam
primum ejus ætatis, ut melius legerunt Christo-
 phorus & Pearsonus, sed animadvertimus dici
primum ab Eusebio Cyprianum, quod tunc tem-
 poris ejus opera, auctoritate, ac Synodorum ce-
 lebratione sententia Rebaptizantium evaserit ce-
 lebrior, & cornua erexerit. Christophori quo-
 que versionem ita probavimus, ut πρῶτος τῶν
 πόντων, non sit nobis *primus ætate*, sed merito
 atque doctrina. Addimus modo, Eusebium com-
 memorare subinde epistolas Dionysii, & Synodos
 ab Orientalibus in causa Rebaptizantium cele-
 bratas; unde liquet compertum Eusebio, alios
 ante Cyprianum pugnas pro *Rebaptismo*. II.
 Sequitur Magnus Basilus, quem historia Eusebii
 non esse deceptum, (præterquamquod nec ipsum
 Eusebium lapsum, falsumque contendimus,) exi-

mii Doctoris nomen præclarissimum, exquisita
 eruditio, præmissaque contrariæ suspicionis con-
 futatio probo cuique viro suadebunt. III. Acce-
 dit Hieronymus, qui adversus Luciferianos Tom.
 iv. pag. 303. inquit: *Conatus est beatus Cypria-*
nus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua
aliena: & idcirco hæreticorum baptismum reprobant
ad Stephanum tunc Romanæ urbis Episcopum,
qui a beato Petro vicesimus sextus fuit, super
hanc rem Africanam Synodum direxit, sed co-
natus ejus frustra sunt. Laudat Hieronymus paul-
 lo infra Cypriani ad Jubajanum epistolam, in-
 nuitque etiam literas ad Pompejum, dum ait
 suis in Epistolis *lacerare Stephanum Romanæ*
urbis Episcopum. Atque hæc nemo dixerit ex
 Eusebio Hieronymum exscripsisse, quum nullam
 ille mentionem faciat Africanæ Synodi, neque
 Cyprianicæ ad Pompejum epistolæ, neque alte-
 rius ad Jubajanum. IV. Plurima ex Augustino
 proferri possunt: nam Cypriani literas laudat
 lib. i. de Baptismo cap. xviii. n. 28. Episto-
 lam ad Quintum expendit lib. ii. cap. i. num.
 2. De literis ad Jubajanum agit eodem libro
 cap. ii. num. 4. & lib. iii. cap. ii. num. 4.
 cap. iv. n. 6. cap. xi. n. 16. Epistolam ad Pom-
 pejum refellit lib. v. cap. xxi. n. 31. Velli-
 cat simul literas ad Jubajanum, ad Quintum,
 & ad Pompejum lib. 6. cap. vii. n. 10. Addit
 ibidem epistolam, quam Cyprianus scripsit ad
 Magnum, necnon alteram ad quosdam Collegas,
 idest, ad Numidas; nec silentio præterit eodem
 libro cap. xv. num. 25. epistolam, quæ perit,
 ad Stephanum. Mitto loca alia quamplurima.
 Contendit vir doctus Augustinum *facti quæstionem*
 refugere, ejusque adversus Donatistas disceptatio-
 nem esse *hypotheticam*, quoniam scilicet facta hy-
 pothesi Cyprianum revera illas Epistolas conscri-
 psisse, illarum auctoritate perspicue & valide re-
 futabantur Donatistæ, propterea quod in Episto-
 lis Cyprianicis unitas Ecclesiæ apertissime com-
 mendatur. Superstruit autem systema illud *hy-*
potheticum dubitationi, quam alicubi præfert Au-
 gustinus, num revera Cyprianus rebaptizandos
 hæreticos scripserit, & docuerit. Extant quidem
 aperta hujus hæsitacionis vestigia lib. i. contra
 Cresconium cap. xxxii. num. 38. lib. ii. cap.
 xxxi. num. 39. & in Epistola ad Vincentium
 Rogatistam xciii. num. 38. atque ad Macrobi-
 um cviii. num. 9. Verum hæc dubitatio ad systema
 illud *hypotheticum* stabiliendum nequaquam suf-
 ficat. Dubitat siquidem Augustinus, imo potius ait
 alios dubitare, tum spectata Donatistarum præ-
 sumptione, & mentiendi libidine, tum quod ne-
 queat integritas, atque notitia unius quamlibet
 illustris Episcopi custodiri, quemadmodum custo-
 ditur Scriptura canonica; sed apud ipsum Augu-
 stinum tenuissimam esse dubitationem istam argu-
 mentationes plures evincunt. Ac prima sit, quod
 locis

locis numero præcedenti citatis, expendens epistolas Cyprianicas, non ait, *In litteris Cypriano attributis, siue affectis: sed, Extant beati Cypriani in ejus literis magna documenta: His verbis beati Cypriani; Hoc enim ipse etiam Cyprianus cum ceteris statuit: Ad Pompejum etiam scribit Cyprianus: Epistolam, quam Subajano scripsit, illam, quam ad Quintum dedit, illam, quam cum quibusdam collegis ad quosdam collegas, illam, quam ad Pompejum; & alia his consimilia, in quibus aperte Augustinus agnoscit Cyprianum earundem epistolarum auctorem. Deinde ubi S. Pater excusat Cypriani errorem, non scribit de hoc immerito S. Martyrem insimulari; sed modo inquit, Dominum ei veritatem non aperuisse, ut ejus pia humilitas & caritas in custodienda salubriter Ecclesiæ pace patesceret; ita lib. 1. de Bapt. cap. 18. modo non ausurum fuisse ipsum Cyprianum ratiocinari adversus universalem consuetudinem, nisi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam Coepiscopi ejus etiam per Concilii sententias deferere tentavissent; ita lib. 2. de Bapt. cap. 8. modo apparere in Epistolis Cypriani simplicitatem potius, quam duplicitem, dum ait admissos siue baptismi in unitatem corporis Christi de divina misericordia mereri indulgentiam, & ab Ecclesiæ muneribus non separari; ita lib. 2. contra Cresconium cap. 33. modo ejus merita usque ad triumphum martyrii consecuta, ut & caritatis, qua excelebat, luce illa obumbratio fugaretur; ita in libro de unico Baptismo contra Petilianum cap. 13. Quorsum vero hæc aliaque multa ad elevandum, & excusandum errorem, quem idem Augustinus confictum, nullumque crederet? Præterea Augustinus, dum ait de Cypriano, Si scripta ejus esse constat, aut phrasi consimili hypothetice loquitur ad quorundam potius, quam ad sui ipsius attendit dubitationem: inquit enim ad Vincetium scribens, Quamquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendunt; & ad Macrobiū, Illud Concilium, vel illa scripta, si vere ipsius sunt, & non sicut aliqui putant sub ejus nomine conscripta atque conficta: sed postmodum sententiam promens suam, ita sanctus Pater loquitur priori loco, Nos tamen non negamus illud sensisse Cyprianum; & de Epistola ad Stephanum lib. vi. de Baptif. cap. xv. num. 25. Nam & ipsam in isto catu sacerdotum lectam esse dixit: quod factum omnino non dubito. V. Idem Augustinus citata ad Vincetium epistola num. 39. duo profert argumenta, ob quæ ipse haud negat Cyprianum adhæsisse Rebaptizantibus: ac primum est, Quod stilus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci. Retinet enim cum puritate orationis genium Africanum, ornatus simul est, placidus, ac ratiocinio potens, & est quasi Tertullianici moderamen & expolitio.*

Interdum quidem variat Scriptorum oratio, nec semper graditur eodem incellu: sed tandem uniuscujusque se prodit indoles & ingenium. Ad hæc ut faciem faciei perraro aliquam, sed singulari & insigni, propriisque delineamentis affectæ prorsus nullam invenimus simillimam; ita stilum stilo nonnunquam reperimus consimilem: sed talem, qui a peculiari, suisque lineis, notis, figurisque distincto minime secernatur, inventum iri non arbitror. Atque ita a Livio Sallustium, Tullium a Cæsare, Terentium a Plauto, Ovidium ab Horatio, quasi ex forma vultus, Grammatici e stili proprietate plurimum differre cognoscunt. Habent faciem pariter singularem inter Afros Tertullianus, Cyprianus; Optatus, eamque statim discernunt ipsorum lectioni paululum assueti. Hinc ob stili dissimilitudinem abjudicamus Cypriano Epistolam Celsi ad Vigilium de singularitate Clericorum: ac de libro de Spectaculis, qui tamen ad stilum S. Martyris propius accedit, scite scribit in ejus vita Mocachus Benedictinus numer. xxxv. Inest dissimilitudo, quam aures legendo Cypriano assuetæ & contritæ facile percipient. Hanc profecto dissimilitudinem non ostendentes in epistolis de Rebaptismo: quæ, etli multæ sint, habent nihilominus singulæ propriam illam faciem, in quam Augustinus conjiciens oculos ait: Nos tamen duas ob res non negamus illud sensisse Cyprianum: quod & stilus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci: & quod (en Augustini Donatistam alloquentis alterum argumentum) & quod ibi magis contra vos nostra causa monstratur invictior, vestraque separationis præsumptio, videlicet ne macularemini peccatis alienis, tota facilitate subvertitur, cum apparet in litteris Cypriani communicata esse cum peccatoribus sacramenta, cum admissi sunt in Ecclesiam qui secundum vestram, & sicut vultis, illius sententiam baptismum non habebant. Hinc ita ratiocinamur: Primo in litteris Cyprianicis nullum anathema dictum est in approbantes baptismum ab hæreticis datum, immo significatum expresse servandum esse cum illis inviolatum vinculum communionis. Sat est unum illud Cypriani testimonium, Neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes: de quo Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 6. aliisque in locis. At Donatistæ se a non rebaptizantibus segregabant, illosque adversabantur tanquam nefaria contaminatione pollutos. Ergo Donatistæ Cyprianicas Epistolas minime fabricarunt. Nullus deinde, quantumvis Minervæ pinguis, & ignarus; reprobatur hæresis, errorisque sui motivum præcipuum. Atqui causa princeps hæresis, & schismatis Donatiani fuit segregatio a Catholicis, tanquam a peccatoribus & immundis. Igitur nullus Donatista, tametsi ignarus & imprudens, commendare

re potuit assertam in Epistolis Cyprianicis communionem. Rursus Donatista, quem fingis Epistolarum earumdem artificem, aut vaser erat & callidus, aut imprudens ac stolidus: si primum affirmas, quomodo callidus Donatista probare potuit unitatem Ecclesiarum? si sentis alterum, quomodo stolidus Donatista potuit tam bene Cypriani imitari orationem, sectari virtutem, assequi acumen, nestere ratiocinia, eximique cujuslibet impostoris non modo explere partes, sed superare? Insuper nullo validiori argumento revinci, ac subverti possunt Donatistae, quam petito ex epistolis Cyprianicis. Hinc Augustinus septem de Baptismo libros conscripsit, ut exemplo & auctoritate Cypriani contereret ipsorum Donatistarum perversitatem, quemadmodum testatur eodem in Opere a capite ad calcem, necnon in 2. Retract. cap. 18. Adversus igitur semetipsos acerrimi Catholicorum hostes arcem illam, munitissimamque propugnaculum minime construxerunt. VI. Confirmat dicta haecenus Facundus Hermianensis scribens lib. x. de Tribus Capitulis pag. edit. Sirmoendi 428. cap. 3. *Nemo sapiens Ecclesiam credit hereticam, quia doctrinam beati Cypriani Carthaginensis Episcopi Martyris laudat; cum ille non solum privatim, ut ei visum est, verum etiam congregato Concilio definierit, ut omnis haereticus ad Ecclesiam rediens baptizetur, & propter hoc culpatus a Stephano Antislite Romano restiterit, suamque sententiam scribens ad Pompejum quanta potuit humana argumentatione defenderit. Et contra Mocianum pag. 577. Idcirco beatus quoque Stephanus Presul Apostolicae Sedis, cum sanctum Cyprianum, atque alios Afros Episcopos de baptizandis omnibus haereticis decrevisse cognosceret, quamvis ut dictum est nullo interposito anathemate, neque adversus ulla Concilii generalis antiquiora decreta, aut contriventes haereticis talem sententiam protulissent; continuo tamen ei denuntiavit, quod si qui hoc auderent, ab Ecclesia pellerentur.* Valde ibidem Hermianensis commendat Augustinum, quoniam auctoritate beati Martyris Cypriani compressit Donatistas, non ex *systemate hypothetico*, quod Missorius miratur nec deprehendisse Norisium in Donatistarum Historia, sed quia cum revera Cyprianus aliter, quam plures aliarum provinciarum Episcopi de Baptismo saperet, non tamen se, quemadmodum ipse Donatista, ab Ecclesia segregavit. VII. Ad subvertendam opinionem, quae inveteravit, ac possessionis jure fruitur, pondus non habent momenta infirma, atque inutilia. Cyprianum vero stetit pro rebaptismo sententia est, quae Scriptorum omnium insedit animis, Mss. & editorum librorum firmata consensu, probata Historicorum suffragiis, nullumque ante Missorium, vel Tourneminum (cui namque hujus commenda tribuenda sit origo prima, nil ad nos attinet)

illam e propria sede ausus est deicere ac deturbare. Ut ergo merito censeatur illinc delapsa proferri debent argumenta pondere gravia, rerumque circumstantiis inspectis multas habentia opportunitates. At quae proferuntur argumentationes, nullius, ut mox ostendam, sunt roboris: nec video cur expediat in illas omnes eloquentiae nervos, totumque acumen mentis intendere. Nova enim sententia nil ad Cypriani laudem, meritorumque ipsius confert celebritatem; cum in ea potius disceptatione illius caritas in unitate servanda, studium in perquirenda veritate, temperamentum & eruditio in epistolis conscribendis, cura antiquioris disciplinae tenendae, animique egregii dotes aliae magnopere eniteant, & si quid humani lapsus occurrit; id purgatum fuerit falce martyrii, & igne flagrantissimae dilectionis: quibus rationibus Augustinus jam ostendit novam hanc in Cyprianum devotionem tenuissimis stimulis excitari. Immo, si quod sentio fas est ingenue proferre, quamquam novam istam in Cyprianum devotionem commendo plurimum, pluris tamen beatissimum Martyrem ex hisce epistolis aestimo, in quibus deprehendo tot probitatis, virtutisque argumenta, simulque commoneor, quantum mihi trepidandum sit in sententia aliqua pronuntianda, cum tantorum meritorum viro noluerit Deus justissimo, altissimoque judicio veritatem hanc revelare. Nihil praeterea ex nova opinione percipient commodi qui Romanae Sedis propugnant auctoritatem; quae enim hoc in dogmate obijciuntur ex Cypriano; a singulis Controversiarum Scriptoribus diluuntur, nec horum aliquis respondit Cypriani epistolas esse confictas; ac si id respondisset, jure persisteret adversarius, contendens nos prorsus devictos & superatos ad inaudita, novaque figmenta confugere. Denique si Cypriano recensitae epistolae abjudicandae sunt, pereunt argumenta, quae inde erui pro confirmandis Traditionibus dixi libro xxiii. cap. 5. nec arduum erit illa ratiocinandi methodo semel recepta, complura facta, quibus Romanae Ecclesiae dogmata fulciuntur, inter hominum commenta rejicere. Saltem hoc sibi promittunt haeretici in Actis Erudit. Lipsiae an. 1736. pag. 26. ubi non tantum Missorii laudes prosequuntur, (quod factum bene omnique jure fatemur) verum etiam haesitanter in haec verba prorumpunt: *Dubitavimus vero, an Auctor applicationes regularum suarum sit admissurus, simul ac Protestantes iis uterentur in judicandis factis ab Ecclesia Romana probatis.*

Breviter jam praecipuas adversarii argumentationes expendam. Quarum prima est, nec unum reperiri auctorem qui in adversariis oppugnandis da *systema hypotheticum* non desleat: quod praestitisse Augustinum, cui aperta erat Donatistarum astutia & fallaciloquentia, demonstrat primum ha-

hæsitatio, quam pluribus in locis de facto, scriptisque Cypriani significat, tum quod probans rite ab hæreticis conferri baptismum ex Cypriani sententiis & opusculis receptissimis, si Rebaptizantibus sanctum martyrem accensuisset, damnasset eundem supini erroris, & manifestissimæ *antilogiæ*. Huic argumento responsum est paullo supra. Nunc tantum addimus probare & nos systema *hypotheticum*, quo adversarii ex suppositione ipsorum doctrinæ facilius revincuntur & refutantur, nec denegamus Augustinum in Donatistas Cypriani auctoritatem objicientes, valide ejusdem Cypriani exemplo, & scriptis insurgere. Sed ideo insurgit, ideo Donatistas premit, quod Cyprianus de baptismo aliter sentiens, quam res se habebat, in catholica unitate permansit, illumque nevum in candore sanctæ animæ caritatis ubera contegebant. Vide libri 1. de Baptismo postrema capita. Et si alicubi anceps est, aut de Epistolis Cyprianicis, aut de Carthaginensi Concilio; dubitat spectata Donatistarum perversitate, & Cypriani sanctimonia; & postquam egregie hanc vindicavit, sensisse Cyprianum hæreticos esse rebaptizandos non negat, & adversus semet ipsos illas Epistolas a Donatistis confectas, nequit prudentissimus Augustinus sibimet suadere. Nec propterea Cyprianum arguit *antilogiæ*, quippe nullum, quem invenerim, Cypriani locum profert ex receptis illius Operibus Augustinus, in quo aperte probetur hæreticorum baptismus: quamvis Missorius scribat pag. 281. *Compluribus Cypriani sententiis & receptissimis opusculis literisque collectis probat (Augustinus) baptismum rite ab hereticis conferri*. Producere Augustinum contra Donatistas permulta testimonia Cypriani ad probandam Ecclesiæ unitatem, necnon ad commostrandam in Ecclesia bonorum, malorumque commixtionem, cum ex Epistolis controversis, tum ex Epistola ad Antonianum, ex altera de lapsis, ex alia de zelo & livore, verum est: plurima, imo unicum asserre testimonium, in quo diserte Cyprianus asserat baptismum rite conferri ab hereticis, id falsum est penitus; abique inter figmenta reliqua, objecta Cypriani *antilogia* & contradictio.

Petitur secunda obiectio ex silentio S. Optati Milevitani, qui scribens adversus Parmenianum libros septem (nam & postremum recipiunt Critici) nullibi mentionem facit Cypriani, quam fecisset utique, si fuisset Rebaptizantium dux & coriphæus. Tanta est autem Optati auctoritas, ut apud ipsos Donatistas promeruerit æstimationem, eumque in Collatione tertiæ diei legi postulaverint. Accedit quod argumentis Optati probantis Majorinum recessisse a cathedra Petri, vel Cypriani, si docuisset is rebaptismum, Donatistæ reposuissent, non Majorinum, sed Cæcilianum recessisse a cathedra Cypriani, cum in eadem de Rebaptismo

sententia Majorinus ipse persistisset. Huic argumento respondendum est ad hunc modum. Pertractans ipse Missorius de auctoritate argumenti negantis pag. 205. recte observat, necessum esse, ut illud vim habeat, prætermittenda fuisse ab auctore, quæ neutiquam fuissent prætermittenda, ita causa quam egit, postulante. Atqui sententia Cypriani de Rebaptismo prætermitti debebat ab Optato: nullam ergo vim habet argumentum a silentio Optati depromptum. Quod sententia Cypriani fuerit ab Optato prætermittenda, demonstro ex eodem Optato, qui libro v. ubi disputat de Baptismo, num. 3. ait: *De hoc Sacramento non leve certamen innatum est, & dubitatur, an post Trinitatem, in eadem Trinitate hoc iterum liceat facere. Vos dicitis, Licet: Nos dicimus, non licet. Inter Licet vestrum, & Licet nostrum nutant & remigant animæ populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis: omnes contentiosi homines sumus. Querendū sunt Judices: si Christiani, de utraque parte dare non possunt, quia studiis veritas impeditur. De foris querendus est iudex. Si paganus, non potest nosse Christiana secreta. Si Judæus, inimicus est Christiani baptismatis. Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri iudicium. De celo querendus est iudex. Sed ut quid pulsamus ad celum, cum habemus hic in Evangelio Testamentum?* Anne vides Optatum de baptismo disputantem ad sola divina testimonia recurrere, ac prævenire etiam Donatistas, ne aut Cyprianum, aut Orthodoxum alium opponant, ad solum Evangelium provocans adversarios, propterea quod etiam apud Catholicos exorta fuerant hac in parte dissidia? Optatus igitur debebat Cypriani Epistolas, sententiamque alto silentio præterire. Quid, quod Optatus scribens adversus Parmenianum, nec meminit Epistolæ ejusdem Parmeniani ad Tycho-nium, quum S. P. Augustinus egregio Opere refutavit? Numquid ex Optati silentio epistola Parmeniani judicabitur spuria? Probationes autem silentio Optati subjectæ nil omnino concludunt. Nam Donatistæ in Collatione Carthaginensi petierunt Optatum legi, quia arbitrabantur inde se probaturos *Cæcilianum ab Imperatore damnatum*: quod cum minime in Optato invenissent, *Donatistæ dixerunt hoc se non petiisse recitari, stomachantes adversus eos, qui risum tenere non poterant*, ut narrat Augustinus in Breviculo Collationis tertiæ diei eap. xx. n. 38. Mæc vero quid faciant ad præsentem de Cypriano controversiam, non video. Nec momenti alicujus est, quod Optatus scribit lib. 1. cap. x. *Non enim Cæcilianus exivit a Majorino avo tuo, sed Majorinus a Cæciliano: nec Cæcilianus recessit a Cathedra Petri, vel Cypriani: sed Majorinus, cujus tu Cathedram sedes, quæ ante ipsum Majorinum originem non habebat. Eo enim loco Optatus probat schismatis originem non a Cæciliano, sed a Majorino esse*

repetendam, quod Caecilianus successerit Mensurio, suffragio totius populi electus, & rite a Felice Autumnitano, seu Aptuginensi ordinatus, Majorinus vero contra Caecilianum ordinatus, fuerit a Traditoribus, & se a communione catholicorum sejunxerit, erecta Episcopali sede, quae ante ipsum Majorinum non erat. Atque hanc esse Optati mentem praecitata verba declarant, confirmantque totius libri contextus. Ut ergo Donatistae diluerent argumentationem Optati, non debebant respondere Majorinum secutum sententiam Sypriani de Rebaptismo, de quo ibidem S. Optatus non loquitur; sed debebant ostendere Majorinum, non Caecilianum, esse legitimum successorem Mensurii, & Caecilianum, non Majorinum, nova erecta sede schisma conflasse. Quamquam & de Rebaptismo longe distat sententia Donatistarum a Cyprianica; cum illi non solum haereticos, sed etiam a pace deviantes rebaptizandos judicarent: quod monuit Augustinus lib. 1. de Baptismat. cap. xix. num. 29.

Tertia objectio promitur ex silentio Pontii, qui cum fuerit Cypriani Diaconus, ejus amantissimus, exilii voluntarius comes, vitamque & passionem ipsius Cypriani conscripserit, nullam hujusce sententiae fecit mentionem; enimvero si Cyprianus docuisset Rebaptismum, id Pontius gestorum ejus Scriptor diligentissimus minime praetermisisset: & si Cyprianus a priori errore resiliisset, & istud Pontius mandasset literis, ne videretur se delectari errore ipso Magistri. Scribit namque Augustinus ad Vincentium Rogatistam haud esse improbabile, quod Cyprianus correxerit istam sententiam, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt. Non ego hanc adhibebo responsionem, meminisse Pontium & sententiae Cypriani, & Carthagenensium pro ea stabilienda conciliorum, ut in Apparatu lib. iv. art. 14. numer. 10. scripsit Petrus Annatus: nam revera haec non habentur apud Pontium, sive pervolutes Editiones omnes Cypriani sive Acta Martyrum Ruinartii, sive Codicem nostrum prae laudatum. Ac si Annatus singularem aliquem nactus esset aliisque incompertum, indigisset utique, errorisque tam obvii a se abjecisset suspicionem. Nec respondebo Dupinium in nova Bibliotheca asserere Pontii Opus cum tanta eloquentiae affectatione conscriptum, ut posset merito venire in suspicionem falsitatis, nisi illud Hieronymus agnovisset pro genuino. Nec denique illud reponam non videri hunc Pontii librum turgido stylo, rhetoricisque figuris ornatum idem esse Opus, quod praecitatus Hieronymus de Script. Eccl. cap. 68. *volumen appellat egregium*. Caveus autem diligentissime scriptum censet, at *stilo simplici & inelaborato*. Sit per me quidem Pontii scriptus, sit egregium praestantissimumque volumen, nec affectata editum eloquentia, sed vera. At

Missorius ad vim argumenti a veterum silentio deducti, id etiam recte ac sapienter exigit, ut Auctor, cujus profundum silentium opponitur, fuisse & ex instituto quaestionem, de qua agitur pertractaverit. Nego itaque Pontium fuisse res a Cypriano gestas, editasque ab eo literas recensuisse. Ipse enim fatetur numer. x. praeterire multa alia, & quidem magna, nec inverisimile est ea duntaxat narrasse, quae ad Cypriani laudem aliorumque aedificationem potissimum serviebant. Immo Pontius nec meminit Epistolae xl. in qua Cyprianus pertractat de presbyteris factionis Felicissimi, qui illum subruere tentarunt; neque Epistolae lxi. ad Antonianum, aliorumque, in quibus disseruit de Libellaticis, & quae haud exiguum rerum a Cypriano gestarum partem continent. Praeterit Pontius & Cypriani Concilium celebratum anno 252. in causa Victoris presbyteri omnesque ad Romanum Clerum, & ad Cornelium epistolas de lapsis ad poenitentiam recipiendis. Quid plura? Epistolam lv. ad eundem Cornelium qua se Cyprianus defendit adversus Schismaticos, lviii. de ipsius Cornelii confessione, necnon lvi. ad Lucium, in qua de hujus ab exilio reditu gratulatur, frustra perquires in Pontii libro. Ibi Xystum solum ex Romanis Episcopis invenies commemoratum num. xiv. quem Pontius appellat *pacificum Sacerdotem*, forte (si levioribus conjecturis est indulgendum) quod Cyprianus cum Xysti praedecessore aliquam habuerit dissensionem. Cum vero Pontius, ut firmissime teneo, Magistri sui adhæserit opinioni, non Cypriani errore delecta tum dicimus, sed doctrina meritisque devinctum adactumque ne scriberet quod nil conferebat ad scopum & dignitatem suscepti operis.

Opponit iv. loco Missorius silentium auctoris Anonymi Tractatus adversus Rebaptizantes, necnon summum, diuturnumque silentium ipsorum Donatistarum ante Augustini tempora: silentium praeterea ipsius Donati, qui convictus a Melchiae de Papa, Romanoque Concilio, caussatus est exiguum Episcoporum numerum formulasque judiciorum; & damnatus a Synodo i. Arelatensi, & provocans ad Constantinum, ab eoque de sacrilega appellatione objurgatus, nunquam protulit aut Cypriani literas, aut ejusdem, sive Agrippini Concilia: altissimum denique silentium, quod extat in Actibus Synodicis, in gestis proconsularibus, & in legibus Imperatoriis, ubi nulum facti Cyprianici deprehendi potest vestigium. Resp. & argumentationem istam nullius esse roboris. Nam si silentium aut scriptis, aut factis adimeret auctoritatem, cum literis de Rebaptismo rejicienda foret celeberrima Cypriani Epistola ad Fortunatum de Exhortatione Martyrii, altera ad Antonianum de Cornelio & Novatiano, quae in xi. antiquis Cod. desideratur, ac praesertim lxxv. ad Stephanum de Marciano Episcopo Arelatensi;

quam

quam, licet Launojo, aliisque videatur conficta, Missorius tamen & genuinam agnoscit, & ex ea prolixam necit ratioinationem, de qua inferius est differendum. Primæ enim, ac tertiæ harum Epistolarum nemo veterum meminit, ut constat ex notis posteriorum Editionum Cypriani ad Epistolam lxxvii. nec istas in tantis Mss. Codicibus adinvenies, in quantis leguntur agentes de Rebaptismo. Quo ergo se vertet adversarius ut Cypriano adjudicet nunc commemoratas Epistolas, eo nos convertimur, ut quas explodere nititur, propugnemus; potiori quidem jure, cum istæ jam ab ætate Hieronymi & Augustini Cypriani sub nomine legerentur. Sed est aliud, quod præmissæ objectioni reponamus. Enim vero, quantum attinet ad librum Anonymi de Rebaptismo si scriptum dicas adversus Cyprianum tertio sæculo, ut est communis sententia, fatearis, necessum est Cyprianum pro Rebaptismo pugnasse, eumque suppresso nomine ab Anonymo carpi, & vellicari; & Cyprianum ipsum esse virum illum *magne prudentiæ & constantiæ*, quem adversarius clanculum mordet, appellatque audacter *hereticorum stupore prænitum*. Si vero Missorium audias & librum de Rebaptismo editum velis contra Donatistas, quod difficulter mihi, aliisque persuadebis, commendare debes silentium Anonymi, qui oppugnans pervicacissimos Donatistas, beatissimi Martyris famæ pepercerit. At quantum ad antiquiores Donatistas attinet, principio dicam ad nos usque ipsorum scripta & facinora minime omnia, & singula pervenisse; & ne alio divagetur disceptatio, libenter legeremus Acta Romanæ Synodi sub Melchiade, quam hic objectat vir eruditus, præter fragmenta, quæ proferunt in Collatione lxxv. diei Augustinus, & lib. 1. cap. 24. adversus Parmenianum Optatus. Quod si dicas fuisse seniores Donatistas oculatiores posterioribus, nec obtrudisse Cyprianum, quod norint hunc servasse cum impiis unitatem, & hæreticorum quidem, sed non improborum expunxisse baptismum, aut potissimum fuisse intentos in subvertenda ordinatione Cæciliani, & avertenda a se origine schismatis; hoc etiam temere non inficiabor. Donatistæ præterea factam a Melchiade damnationem putabant se posse facilius eludere, si Melchiadem ipsum de crimine traditionis arguerent, aut negarent potuisse sub Melchiade Cirtæ Synodum congregari, aut assererent falsa esse concilia, quæ diem, & consules haberent inscriptos, quale præsertim erat Cirtense. Atque hoc fuisse Donatistarum perfugium, constat ex Collat. 3. diei cap. 17. & 18. & ex libro ad Donatistas post Collationem cap. 14. Donatus vero appellans ad Constantinum, (non a Melchiade, ut existimarunt Baronius & Balduinus refutati a Norisio P. 1. Hist. Donat. cap. 9. sed appellans a Synodo Arelatensi,) nullo pacto exemplum

proferre poterat Cypriani. Sanctus enim Episcopus Synodos Catholicorum in Proconsulari provincia coegit, non appellavit ad Cæsarem. In legibus denique Imperatoriis, quæ collectæ extant in postrema Edit. Dupinii Operum Optati pag. 215. & seqq. nullum invenitur iudicium Ecclesiasticum habitum in causa Donatistarum, non Concilii Cirtensis, non Romani sub Melchiade, non primi Arelatensis. Acta autem Proconsularia antiquiora, quæ extant in causa Donatiana, sunt Flavii Marcellini, & anni 411. quo Carthagine mense Junio habita est Catholicorum, & Donatistarum Collatio. Sunt ne Synodi Cirtensis, Romana, & Arelatensis fictitiæ? Anno ne 411. Donatistæ non objecerant sancti Cypriani auctoritatem, nec Augustinus libros vii. de Baptismo conscripserat? At de frondoso, inanique argumento dictum satis.

Conatur insuper Missorius expungere tertiam Synodum Carthaginensem, pluraque, ut illam ostendat suppositam, momenta congerit. Primum est, quod vero non videatur simile sub cælo Africano convocatum xc. fere Episcoporum conventum, æstuoso tempore, nec gravissima urgente causa, ut agerent nempe de Rebaptizandis hæreticis, quod jam aliis in Synodis definierant. Alterum, quod in Conciliorum actis omittere diem & Consules, ut omittuntur in Synodo Cyprianica, videtur positum in more Donatistarum ut liquet ex Augustino in Breviculo Collationis lxxv. cap. 15. Tertium, quod idem Augustinus citatis in locis, ac præsertim lib. 1. contra Cresconium cap. 32. de hac Synodo dubitat, scribens: *Nam & vos profertis Concilium Cypriani, quod aut non est factum, aut a ceteris unitatis membris, a quibus ille non divisus est, merito superatum*. Quartum, quod hac in Synodo perlectæ dicantur litteræ ad Jubajanum, non aliæ ejusdem argumenti, sitque inter Episcoporum sententias contradictio apertissima, cum Cyprianus dixerit de Rebaptismate a se prolata sententiam *semel atque iterum & sæpe*; Geminus autem a Furnis & Junius a Neapoli dixerint, *semel decrevimus, semel consuevimus*. Quintum, quod Carthaginensis hæc Synodus nequeat cum Epocha Stephani concordare. Consignandus est enim obitus Lucii cum exinio Petavio anno Ch. 255. P. Licinio Valeriano Aug. 111. & P. Licinio Gallieno vi. cons. eodemque anno sub initium mensis Aprilis Stephanus inauguratus est Pontifex. At Stephanus martyr occubuit iv. Nonas Augusti eodem anno, sedique non amplius, quam menses quatuor. Hoc autem exiguo intervallo, quomodo potuerunt Epistolæ inter Cyprianum, & Stephanum intercedere, plura celebrari Concilia, & ea venire, quæ in Africa & Romæ dicimus contigisse? Detur quoque gratis, & summa agatur benignitate, detur decessisse Stephanum non an. 255. sed 257. Va-

leriano Aug. 17. & Gallieno Aug. 111. Coss. non proinde concurret Synodus illa Carthaginensis cum Epochâ Stephani. Primo namque anno ipsius Pontificatus inter Cyprianum ac Stephanum nulla potuit oriri contentio, quandoquidem post Stephani inaugurationem Romana Ecclesia hanc Cypriano per literas significavit, Cyprianus Episcopis Africae, tum hi Stephano gratulatorias misere; Pontifex Cypriano communicationis literas dedit, Cyprianus rescripsit, Stephano inita inter eos amicitia, hujus fama etiam in Gallias pervenit: Faustinus Lugdunensis Episcopus scribit Cypriano illius adversus Marcianum opem implorans, diuque expectato responso, alias ad Cyprianum dat literas, Cyprianus adductus duabus Faustini epistolis scribit ad Stephanum de Marciano. Haec omnia minori, quam unius anni spatio, perfici non potuerunt; ideoque nulla fuit hoc anno Stephani cum Africanis contentio. Quaestio de haereticorum baptismo exorta est mense Aprili convocatur Concilium primum, recrudescit disceptatio, celebratur Concilium alterum, mittuntur Synodicae ad Numidas, fit certior de Synodica factione Stephanus, Afris minitatur anathema, indicitur tertia Carthaginensis Synodus, celebratur calendis Septembris; quisnam dixerit talia ac tanta quinque mensium spatio fieri potuisse? Haec miseriorum.

Cæterum & ista nil penitus probant. Ad primum enim negamus Carthaginis florentissimæ olim urbis, æmulæ Romani Imperii, Deorumque, ut ab Augustino dicitur, *regni*, fuisse malignum aerem, non, ut Geographi monstrant, clementissimum, atque uti initio Carminum de Punicis Bellis ait Sylius Italicus, *gratissimum*. Quaecunque vero sit caelum Carthaginiense, *Poeni & Africani nec fessa quieti transmittunt corpora*, ac sacri maxime Antistites, magno Cypriano incitante. Dabo & aerem Carthaginensem esse ferventissimum, & crassissimum. Calendis Junii habitam Collationem coram Marcellino eadem in urbe, nemo negabit: quid inter Calendas Junii, & Calendas Septembris intersit, non video; mensis ille æstivum calorem præcedit, iste subsequitur. Eadem die *Calendarum Septembris* celebratum Carthagine Concilium Coss. Caesario & Attico, idest anno 397. sedente Siricio Papa, constat ex 2. Conciliorum volumine pag. 1567. Nec levis erat Afris Episcopis causa Romanum Pontificem adversarium habere, ab eoque percelli minis atrocibus. Quid plura? *Ecce consensio, meridies Africa fit. Africa fit meridies: abunde audia rebaptizatores in Africa*, inquit Augustinus serm. 46. n. 36. *Sodales malos, hereticosque* non dico: nam Auguvinus de Donatistis, nos de Orthodoxis Patribus disputamus. Ad secundum non reponam Concilium, de quo est disceptatio, diem habere, idest, Calendas Septem-

bris; ideoque, si argumentum illud a more Donatistarum evinceret aliquid, probaret hanc Synodum carere ipsorum Donatistarum fraude & ingenio: nec dicam die & Consule carere omnes alias Cypriani epistolas, etiam Synodicas; nec dum quippe solvit argutationem ejuscemodi, sed disjicit, dissipatque Augustinus scribens in libro contra Donatistas post Collationem cap. xv. m. 19. *Fieri autem potest, ut in codicibus sit varietas, dum alii etiam dies & consules diligentia majore describunt, alii superfluum præmittunt. Sicut etiam codex de quo primum legimus judicium Constantini, quo inter partes Cecilianum innocentem, illos autem calumniosissimos pronunciavit, diem & consulem non habebat. Quo etiam illi invidiosissime proclamaverunt, quod Imperatoris literas sine die & consule recitavimus; & tamen etiam ipsi alias ejusdem Imperatoris literas in causa Felicis Ordinatoris Cecilianiani, quas mirabili cecitate contra seipsos protulerunt, sine die & Consule recitarunt, nec eis inde aliquid objecimus, ne similiter, ut ipsi, tempora necessaria superfluis verbis occuparemus.* Ad tertium plura superius dicta sunt, ubi quaesivimus qualis Augustini fuerit, & unde exorta hæsitatio: nam quadrant omnia huic Synodo, quam non uno in loco Augustinus absolute laudat & præfert, ac data opera in postremis in Baptismo libris vocat ad trutinam. Sane quantumvis callida ac mendax fuerit Donatistarum vasrities; tanto Episcoporum numero, qui in Synodo proprio de nomine commemorantur, affricasse errorem, sententias illorum compinxisse, nec potuisse tamen aperte revinci eximiam hanc imposturam, ingenioli mei tarditas non assequitur. Quod sequitur facillimam habet expeditio-nem; literæ enim ad Jubajanum in tertia Synodo lectæ sunt, quoniam secundæ Synodi acta commemorant, unde & his productis facile Episcopi priorem sententiam confirmarunt, & Cypriano unanimiter adhæserunt. Nec repugnat Geminum, & Junium de re pluries discussa dixisse, *Semel decravimus*; forte enim hi secundæ Synodo lxxi. Episcoporum, non primæ xxxi. interfuerunt: quamquam, si attente Gemini & Junii pensites verba, percipies non alium præferre sensum, quam illos in suscepta semel sententia persistere; quod jure poterant pronuntiare, quamvis de ipsa causa fuerit semel, iterumque actitatum. Ad quintum dicimus, optime tertiam hanc Carthaginensem Synodum convenire cum Epochâ Stephani, si cum viris doctissimis affirmemus Lucium martyrio coronatum die 3. Martii anno 254. & Stephanum electum a Clero eodem anno die 9. Aprilis, Dominica Passionis. Imo Pagius ex libro Pontificali, cui non repugnat Catalogus Liberianus, correndit Stephanum electum superiori anno 253. & superus Auctor

vita Cypriani num. 31. scribit cum Pagio omnes satis convenire. Subscriberem his & ego, si faterentur Stephanum ordinatum a Lucio, antequam is in exilium deportaretur, ad exercendam in urbe Vicariam administrationem; quam etsi Pagius deneget, vetusta comprobant monumenta, & ipsemet Anastasius scribens in Lucio, *Hic potestatem dedit omnis Ecclesie Stephano Archidiacono suo.* Sed vel anno 253. vel sequenti Stephanum dicas inauguratum Pontificem, parum refert. Sedisse usque ad annum 257. sive usque ad *Conf. Valer. Aug. IV. & Gallieni Aug. III.* constat ex libro Pontificali, aliisque Catalogis vetustissimis, ex quibus emendandus Anastasius, qui sedisse scribit *usque ad Valer. III. & Gallien. II.* ad annum scilicet 255. Corruunt ergo Missorii argumenta omnia; quibus Stephanum sedisse autumat mensibus tantum quatuor. Rectius dixisset *quatuor annis*, ut habetur in Vaticano Codice 800. annorum, in altero vetustissimo ante decretum Anselmi Lucensis Episcopi, in Ms. Bibliothecae Urbinatis, aliisque compluribus. Quod profecto, sive computando Vicariam Stephani administrationem, sive deducendo Stephani annos ab anno 253. statuta, nobisque probatae Epochae adamussum convenit. At nobiscum benigne agit Cypriani vindex, & gratis concedit sedisse Stephanum usque ad annum 257. quo etiam concessio contendit Synodum Carthaginensem concurrere non posse cum Epochae Stephani, quia invictissime constat in Epistola Cypriani adversus Marcianum, decursuque antea acti temporis Cyprianum inter ac Stephanum integro saltem anno, ab indepto Pontificatu nullum exortum esse diffidium, post annum vero ab Aprili ad Calendas usque Septembris, mensium quinque intervallo, ea, quae in causa Rebaptismatis contigisse narrantur, perfici nequiquam potuisse. Quid ad hanc, qua plurimum sibi plaudat, & causam vicisse putat, novam, invictamque objectionem? Eam undique emendicatam, fractamque arbitramur. Ac principio non benigne agit Missorius, sed æquissime omnique jure, dum Stephanum sedisse ait ad annum usque 257. imo & dum se liberalem deprædicat, Stephanum Pontificatum decurrat; repetens hujus initia cum Cl. Petavio, a summis & accuratis Chronologis refutato, a *Conf. Valer. III. & Gall. II.* anno nempe 255. cum repetendum dixerimus ab anno 254. & juxta complurium suppurationem a præcedenti. Non est ergo, cur viro docto de tanta benignitate gratias agamus. Deinde magnopere miramur, quomodo vir peracutus nitat, ostendere Cyprianum per integrum saltem annum concordii fuisse animo cum Stephano ad Pontificatum evecto; cum paullo supra eam sententiam sit amplexus, sedisse Stephanum quatuor duntaxat menses. Profecto si id non est secum pugnare,

aut saltem digladiari andabatarum ore, probabilis erit prodigiosa quaelibet antilogia. Insuper si quid evinceret totum illud Missorii ratiocinium non everteret Synodum Cathaginensem, sed suppositam demonstraret Epistolam contra Marcianum, quam ob eandem rationem petitam e causa Rebaptizantium spuriam nituntur ostendere Joannes Gerbasius Doctor Parisiensis in dissert. de Causis majoribus cap. 8. art. 1. Launojus in dissert. de duobus Dionysiis, Joannes Fellus in sua Editione Cypriani, & Casimirus Cudinus Tom. 1. de Script. Eccl. p. 276. Genuina est tamen, & habetur, quicquid Launojus scribat in vetustissimis Mss. de quibus vide notas ad Epist. Cypriani lxxvii. in Editione Maurina. Interim ad argumentum ductum ex harmonia Cypriani cum Stephano, quo Scriptores nuper citati oppugnant Epistolam Cypriani, historiamque Faustini, & quo Missorius in rem suam extorto impetit Synodum Carthaginensem, respondit Nicolaus Rigaltius: *Hujus argumenti vis cum tota pendeat ex circumstantia temporis, quo scripsit epistolam Cyprianus, Stephano per quadriennium fere in Episcopatu sedente, satis potuit esse spatii, quo nondum exarserant animi.* Hinc nota Oudinum, qui inter rejicientes Epistolam illam recenset Rigaltium, mendacem esse scriptorem. Præterea dum Missorius scribit motam quaestionem de Rebaptismo mense Aprili, postremo anno Pontificatus sancti Stephani, non advertit Afros inter se primum, quam cum Stephano disceptasse, nec ad Romanum Pontificem scripsisse nisi post celebratam secundam Synodum Carthaginensem; quod supra significavimus agentes de Firmiliano. En, ut arbitror, argumentum Missorii satis superque revictum. Sed ne liberalitate vincamur, gratis & nos demus Stephanum sedisse quatuor duntaxat mensibus; quid inde? Præcesserant, non subsecuta sunt sancti Pontificis inaugurationem quaestionis hujus primordia. Nil absurdi, si quatuor mensium spatium, jam aliis celebratis congressibus, Cyprianus ad Stephanum scripserit, & accepto responso Synodum indixerit, literas dederit ad Pompejum, & ad Firmilianum, & paullo post celebravit indictam Synodum. Etsi namque Carthago in Africano litore sita longe ab urbe Roma distaret, cum intersit tamen solum mare, brevi poterant a Stephano ad Cyprianum, a Cypriano ad Stephanum deferri epistolae. Etenim Carthagine recto cursu Romam naves prætervehebantur, atque duæ hæ urbes, ut Virgilius inquit in 1. *Aeneidum*, quasi se fronte spectabant:

*Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
Carthago , Italiam contra , Tiberinaque longe
Ostia .*

Tridui navigatione Romam Carthagine delatas recentes ficus , quas in curiam attulit Cato , ostendens quam prope a muris essent Pœni , atque ideo statutum Punicum tertium bellum , quo Carthago deleta est , scribunt Plinius libro xiv. cap. 18. & in M. Catone Plutarchus . Ex ipsa Cypriani vita , cui fuerunt cum Romanis Episcopis Cornelio , Lucio , Stephano , & Xvsto litterarum officia , cognoscimus ejusdem navigationis facilitatem . Sed hæc ut liberales simus adita sunt : cetera nunc prosequamur .

Postremo ; (nam si quæ sunt alia fundamentis disiectis & ipsa corrunt) etiam decretum Stephani Missorius aggreditur . Primo quia nihil de hoc decreto in suppositis Actis apud Surium , & Baronium , neque in Anastasio inter Stephani constitutiones , neque in Chronico Damasi . Deinde , quia nullo pacto fieri potuit , ut Stephanus baptizari vetuerit a quacunque heresi revertentes , cum multi hæretici in nomine Trinitatis non baptizent . Præterea , quod frivolum , ineptamque rationem prætexat , videlicet , quod *nec heretici proprie baptizent alterutrum ad se venientes* , sed communicent tantum : quasi Catholica Ecclesia normam ab hæreticis mutuetur . Insuper , quia non legimus Stephani rescriptum adversus Donatistas productum , quo causa absque tanta contentione finita esset . Istis ergo argumentationibus ab errore Rebaptizantium S. Cyprianus demonstratur immunis , quod utique ad majorem ejus laudem videtur conferre . His respondemus nullatenus concuti , sed firmari magis sententiam veterem , si decretum Stephani expendamus . Sanctum enim Pontificem stetisse contra Rebaptizantes narrat Eusebius lib. vii. H. Ec. cap. 3. scribens : *Verum Stephanus nihil adversus traditionem , quæ jam inde ab ultimis temporibus obtinuerat , innovandum ratus , gravissime id tulit .* Cur autem injurius sit in Eusebium , qui asserit insignis fabulæ esse architectum , aut Paulianistarum gratia mentitum , attulimus supra rationem aliquam , addimusque modo quæ cap. 27. ejusdem libri scribit in Paulum Samosatensem , ubi illum appellat *Gregis Dominici vastatorem* , & adversus illum excitatos undique ait *Pastores Ecclesiarum* . Et quod de Stephano Eusebius mandavit litteris , idem postea Nicephorus lib. vi. cap. 7. universique Historici tradiderunt . Meminit decreti Stephani & Augustinus lib. v. de Baptism. cap. 23. num. 31. nec non lib. de unico Baptis. cap. xiv. n. 23. quo in loco etiam addit sententiam Stephani non solum ex literis Cypriani patescere , sed etiam ex literis aliorum

Episcoporum . Nec arbitror Donatistas adeo fuisse stolidos , ut cum Stephanum non absque laude commemorarent , suam de Rebaptismo sententiam ab eo comminiscerentur proscriptam , decretumque contra semetipsos delinearent , confictisque a se epistolis illud insererent . Quare & decretum verum est , & genuinæ literæ Firmiliani & Cypriani , somniumque nova commentatio Missorii . Prætermitto quæ de hoc decreto scribunt Facundus Hiermianensis supra laudatus , & in 1. Commonit. cap. 9. S. Vincentius Lirinensis , libellum quoque Synodicum in Collect. Conc. Labbei Tom. 1. pag. 717. quem vidit etiam eruditissimus adversarius . Acta vero Stephani apud Baronium ad annum 259. num. 8. inchoantur a delatione S. Pontificis baptizantis in Crypta ad Mummium urbis Præfectum , & inde ad Imperatorem Valerianum : quamvis & ibidem num. 23. legitur : *Per cryptas martyrum missas atque concilia celebrabat* . Ex horum Conciliorum aliquo profectam dicimus Synodicam in Rebaptisma : unde Lirinensis ait Stephanum Afris rebaptizantibus restitisse , *cum ceteris collegis suis* . Etiam Anastasius inquit in Stephano , *In carcere ad arcum stelle fecit Synodum* : & hanc Synodum adversus Rebaptizantes celebratam conjectant quamplurimi . Immo Anastasius in Melchiade 2. Volum. pag. 271. nullam commemorat Synodum adversus Donatistas , nec ullam omnino : & nihilominus vir peracutus , ut supra vidimus , Synodum istam agnoscit & urget , perspicuens optime quam infirmum sit argumentum retitum ex silentio Anastasii . Atque idem de Chronico Damasi dictum sit . Quod sequitur de probato a Stephano baptismo omnium hæreticorum , non solum a recentioribus Theologis Juenin , Tournellio , Habert , aliisque expunctum fuit , verum etiam a Pagio ad an. 256. num. 6. ab Antonio Charlas lib. x. de Libert. Eccl. Gallic. cap. 15. a clarissimo P. Constant Tom. 1. Epistol. Pontif. a pag. 277. a Benedictino altero in Præf. ad Opera Cypriani §. iv. & aliis innumeris ; & nos infra de hac questione dicemus non nulla . Proximum frivolum argumentum est : non enim inquit Stephanus , Rebaptizandum non est , *quia nec heretici rebaptizant* , sed *ipsi heretici proprie non baptizant* , idest , quia baptismus non est proprium hæreticorum , sed Christi , nec hæretici sacramenta propria , sed sacramenta Ecclesiæ dispensant , adinstar adulteræ conferentis munera quæ sua non sunt : quæ utique est ratio validissima ad probandum baptismum ab hæreticis datum , eaque Augustinus utitur lib. 2. contra lit. Parmeniani cap. 2. & 7. in Epistola contra Donatistas , sive de Unit. Ecclesiæ cap. 23. in lib. 111. de Bap. cap. 19. aliisque in locis . Stephanus ergo ad antiquam traditionem confugit , non ad hæreticorum consuetudinem : tametsi absurdum non

non est arguere negantes unitatem Baptismatis, ex quo nec plures hæretici illam ausi sint temerare. Ad argumentum aliud dicimus & Stephani rescriptum contra Donatistas ab Augustino non uno in loco productum, illo autem causam non finitam quantum ad discussionem, quoniam publicum non erat, eique Africani restiterant, quod putarent non agi de dogmate sed tantum de disciplina: in se tamen decreto Stephani causa Rebaptizantium, & finita erat, & definita. Atque hæc de errore Cypriani, cuius meritis nil derogare sententiam nostram demonstratum est supra, nec aliud addimus modo, nisi etiam primum Apostolorum Petrum potuisse aliter sapere, quam veritas postulabat, quod accidisse etiam Cypriano sine ulla ejus contumelia credimus quicumque diligimus Cyprianum, quia non eum fas est diligi majore caritate, quam Petrum. Ita Augustinus lib. vii. de Bapt. cap. 20.

PROP. IV. Decreto Stephani probatum fuit Baptisma omnium promiscue hæreticorum, sed consecratum duntaxat Evangelicis verbis, idest, in nomine Trinitatis collatum.

Hanc propositionem adversus Marcum-Antonium de Dominis Blondellum, Vossium, Lannium, Dupinium, & Joannem Cestriensem, aliosque inconcussæ fidei Romanorum Pontificum injustos oppugnatores, commonstrant quæ sequuntur. I. Decretum Stephani, ut servatur in Epistola S. Cypriani ad Pompejum, est: Si quis ergo a quacunque heresi venerit, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in poenitentiam: cum ipsi hæretici proprie ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum. Stephanus ergo id unum volebat, ut antiqua servaretur traditio: quod etiam scribunt Eusebius lib. vii. H. Ec. cap. 3. Hieronymus in Dialogo adv. Luciferianos, Vincentius Lirinensis lib. i. Commonit. cap. 9. & alii. Sicut ergo antiqua Traditio probat solum baptismum in nomine Trinitatis collatum; ita Stephanus baptismum duntaxat istum non repetendum esse sancivit. II. Neque Firmilianus, neque Cyprianus ita Stephanum interpretati sunt, quasi ratum tradiderit baptismum datum in solo Christi nomine, sed quasi voluerit Christi nomen prodesse baptizatis in Trinitate, scilicet Trinitatem ipsam nequaquam crederent hi, qui baptizant. Firmilianus enim hæc de Stephano scribit ab Cyprianum: Illud quoque absurdum, quod non putant querendum esse, quis sit ille qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus sit gratiam consequi potuerit, invocata Trinitate nominum Patris, & Filii, & Spiritus sancti. At quis est in Ecclesia perfectus & sapiens, qui hoc aut defendat, aut credat, quod invocatio hæc nominum nuda sufficiat ad remissionem peccatorum, & baptismi sanctificationem: cum hæc tum utique proficiant, cum & qui baptizat

habet Spiritum sanctum, & baptismus quoque ipsum non est sine Spiritu sancto constitutum? Ex quibus liquido apparet litem Stephanum inter, ac Rebaptizantes non fuisse de forma baptismatis, sed de fide baptizantium, ipsumque Firmilianum fateri persuasum Stephano sufficere nudam, idest, absque fide, sanctæ Trinitatis invocationem. Idem infertur ex Epistola Cypriani ad Pompejum: in qua adversus Stephanum probat, aut probare nititur baptismum hæreticorum esse nullum, quoniam hæretici nihil aliud, quam adversarii & antichristi nominantur: quoniam effectus baptismi solummodo tribuendum non est majestati nominis: quoniam ineptum est, ut cum nativitas secunda spiritalis sit, qua in Christo per lavacrum regenerationis nascimur, dicant quod possit quis apud hæreticos spiritualiter nasci, ubi spiritum negant esse: quoniam dici nequit, in nomine Jesu Christi remissionem peccatorum dari, ubi blasphematur in Patrem, & in Dominum Deum Christum. Hæc aliaque multa demonstrant Cyprianum hoc unum in Stephano reprehendisse, quod S. Pontifex ratum vellet baptismum Christi, idest formam a Christo præscriptam datum, temetipsi baptizantes Christum Deum, aut sacrosanctam individuumque Trinitatem, aut alia fidei capita denegarent. III. Sententia Stephani ea est, quam tradiderunt Apostoli, & modo universa tenet Ecclesia. Ergo Apostolica, inconcussa, orthodoxa. Antecedens probatur; nam S. P. Augustinus lib. v. de Baptismo cap. 23. num. 31. ait Stephanum non improbasse in hæreticis Baptisma Christi, quod in eorum perversitate integrum mansisse cognovit. Lib. 2. contra Gaudentium Donatistam cap. viii. num. 8. ait: Dic mihi utrum illo tempore Ecclesia, quando secundum vos omnium criminum reos sine baptismo recipiebat per Stephanum, & ejus innumera-biles toto orbe collegas, qui ejusdem sententia participes erant, malorum contagione perierat, aut non perierat? Vincentius Lirinensis loco citato. Intelligebat enim vir sanctus & prudens, inquit de Stephano, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi omnia quæ fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur, nosque religionem non qua vellemus ducere, sed potius qua illa duceret, sequi oportere, idque esse proprium Christianæ modestiæ & gravitatis, non sua posteris tradere, sed a majoribus accepta servare. Quis ergo tunc universi negotii exitus? Quis utique, nisi usitatus & solitus? Retenta est scilicet Antiquitas, explosa novitas. Facundus Hermianensis lib. x. cap. 3. pro defens. trium Capit. scribit Cyprianum a Stephano jure culpatum. Et contra Mocianum Stephani potius, quam Cypriani sententiam tenet Ecclesia. Stephani itaque sententiam innumerabiles toto orbe Episcopi propugnaverunt, antiqua

traditio corroborat, & nunc tenet Ecclesia Christi. Atqui nunquam universa Ecclesia probavit, nec probat modo baptisma non consecratum Evangelicis verbis. Igitur nec tale baptismum ratum habuit beatus Stephanus.

Opp. 1. Stephanus inquit: Si quis ergo a quacunque heresi venerit ad nos; ergo probavit baptismum hæreticorum omnium, etiam Paulianistarum, aliorumque in adunata Trinitate non baptizantium. II. S. Cyprianus hoc sensu decretum Stephani interpretatus est, scribens epist. 74. ad Pompejum: A quacunque heresi venientem baptizari in Ecclesia vetuit, idest, omnium hereticorum baptismata justa esse, & legitima judicavit. III. Idem Cyprianus epist. 73. ad Jubajanum ait, probari a Stephano etiam baptismum Marcionis, quod hac ratione oppugnat: Dominus post resurrectionem discipulos suos mittens, quemadmodum baptizare deberent instruxit & docuit dicens: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Ite ergo, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Insinuat Trinitatem, cujus Sacramento gentes baptizarentur. Numquid hanc Trinitatem Marcion tenet? Et in præcitata ad Pompejum Epistola, In tantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit, ut etiam de Marcionis baptismo, item Valentini & Apelletis, & ceterorum blasphemantium in Deum Patrem contendat filios Dei nasci, & illic in nomine Jesu Christi dicat remissionem peccatorum dari, ubi blasphematur in Patrem, & in Dominum Deum Christum. IV. Etiam S. P. Augustinus lib. de unico baptismo contra Petilianum cap. 14. num. 23. Stephanus, inquit, baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc facientibus graviter succensebat. Cum vero, ait Launojus, idem Augustinus lib. III. de Baptismo cap. xv. num. 20. integrum fateatur baptismum, quod in nomine Trinitatis confertur, proculdubio sententia Stephani recipientis baptisma hæreticorum omnium, etiam absque invocatione Trinitatis baptizantium, se adversari, ac repugnare significat. V. Ex honore, cultuque præstantiori, quo Ecclesia prosequitur Cyprianum, ut apparet ex antiquis Litaniis, ex vetusto Calendario edito a Frontone, aliisque Ecclesiasticæ Historiæ monumentis, infertur Stephanum gravius peccasse, ideoque resistens Cypriano in errorem oppositum prolapsus est: quod etiam fatetur Benedictus XII. in Responsione ad objectiones Fraticellorum.

Resp. ad primum, nego consequentiam; Stephanus enim præscribens, ut non rebaptizentur venientes a quacunque heresi, sed ut servetur Apostolorum traditio, ita accipiendus est, ut nolit iterari baptismum a quocunque, & ubicunque collatum in nomine sanctissimæ Trinitatis, non enim, ut diximus; de forma baptismatis

tunc disceptabatur, sed de fide baptizantium; Nec quidquam in contrarium probat ea particula, a quacunque heresi, pronomen siquidem universale cum saliva accipiendum est, & in subiecta materia, modo scilicet hæretici conferant baptismum Christi, adhibeantque materiam, & formam ab eo præscriptas. Sane Eusebius lib. VII. cap. 2. pag. 251. de controversia ætate Stephani excitata scribit: Per id tempus non mediocris controversia exorta est, utrum eos, qui ex qualibet heresi convertuntur, baptismo purgari oporteret; quippe antiqua consuetudo invaluerat, ut in ejusmodi hominibus sola manuum impositio cum præcationibus adhiberetur; nec tamen dixeris id moris servatum in recipiendis hæreticis, in adunata Trinitate non baptizatis. Similiter S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos Tom. IV. pag. 305. Quod si negandum quispiam putaverit hæreticos a majoribus nostris semper fuisse susceptos, legat beati Cypriani Epistolam, in quibus Stephanum Romanæ urbis Episcopum, & inveteratæ consuetudinis lacerare errorem. Legat & ipsius Hilarii libellos, quos adversus nos de hæreticis rebaptizandis edidit; & ibi reperiet ipsum Hilarium confiteri, a Julio, Marco, Sylvestro, & ceteris veteribus Episcopis, similiter in penitentiam omnes hæreticos susceptos. En & Hieronymus sola manuum impositione, & sine Rebaptismo ait recipi omnes hæreticos; quod tamen paullo infra negat de Pauli Samosatani discipulis, tingentibus absque invocatione Trinitatis, subjiciens: Synodus quoque Nicæna, cujus paullo ante fecimus mentionem, omnes hæreticos suscepit, exceptis Pauli Samosatani discipulis. Etiam S. P. Augustinus lib. V. de Baptismo cap. 5. num. 6. ait, Homines occulta ne scio qua inspiratione Dei detestantur, si quis iterum baptismum accipiat, quem ubicunque jam acceperat: nec tamen aliquem fore arbitror, qui dicat probatum hoc loci ab Augustino baptismum apud Paulianistas receptum. Ad secundum dicimus Cyprianum, utpote existimantem singulas hæreses proprium habere baptismum: ex quo Stephanus Baptismum Christi a quocunque hæretico datum probaverit, intulisse probatum quoque a sancto Pontifice baptismum hæreticorum illorum, qui non baptizant in Trinitate, quoniam in sententia Cypriani sicuti penes neminem hæreticorum est vera fides, ita penes neminem hæreticorum est verum baptisma. Ad tertium respondet Antonius Charlas, & cum eo quidam Scholasticorum recentiorum, Marcionem, Valentinum, & alios hæreticos, quorum baptismum probatum a Stephano narrant Firmilianus, & Cyprianus, baptizasse in nomine Trinitatis: quam responsionem probant; quoniam Augustinus lib. VI. de Bapt. cap. 25. scribit, facilius inveniri hæreticos, qui omnino non baptizent, quam qui

verbis Evangelicis non baptizent. Et quidem stare potest, ut hæretici in Trinitate baptizent, etiam si non credant Trinitatem esse unam substantiam, aut tres distinctas personas; quemadmodum baptizant in nomine Christi, tametsi non credant Christum esse simul verum Deum, verumque hominem. Verum huic responsioni undeque non subscribo; nam complures hæreticos formam baptismatis temerasse, licet pauci id facerent ætate Augustini, certissimis testimoniis ostendi cap. vii. prop. 3. Marcionitas vere olim rebaptizatos, nec debita forma tinctos, constat ex Timotheo presbytero apud Balsamonem pag. 1050. Cypriani ergo sensus est, eo prorumpere sententiam Stephani, ut credat baptismum Christi, idest, in nomine Trinitatis collatum remittere peccata, etiam si baptizent hæretici, Marcionis, Valentini, Basilidis, aut cuiusvis hæresiarchæ discipuli, Christum etiam, aut Trinitatem blasphemantes, non instituendo quæstionem, an hi hæretici, aut illi debitam adhiberent formam, quia apud quemcumque hæreticum ipse Cyprianus putabat illegitimum fore baptismum, qualicumque formula datum; sed culpando Stephanum quod crederet nudam invocationem Trinitatis prodesse absque fide baptizantium. Qua in re (cum debita in Cyprianum reverentia dictum volo) non videtur assecutus sententiam Stephani. Nunquam enim is docuit baptizantes hæreticos dare Spiritum sanctum, remissionem peccatorum, & spiritalem regenerationem a se baptizatis, quemadmodum Stephanum interpretantur Firmilianus & Cyprianus; sed tantum ait baptizatos ab hæreticis iterum non esse tingendos, quoniam hæretici non proprium baptismum tribuunt, sed Christi: atque apud illos Ecclesia sibi parturit filios, si non ex utero suo, quemadmodum parit regeneratos in Catholica communione, saltem extra se, atque ex semine viri sui; ut præclaro exemplo filiorum Jacob, qui ei nati sunt ex ancillis, explicat Augustinus lib. 1. de Baptismo cap. x. num. 14. Dicam brevi, Stephanus de charactere baptismatis, non de gratia loquebatur, nec eum latebat nefarium esse extra Catholicam baptizari; nisi a culpa aut bona fides excuset, aut ætas. Adde, quantum spectat ad Epistolam Jubajani nullam in ea factam mentionem Stephani, quamquam id affirmant Pamelius & Baronius, sed cuiusdam, quem Cyprianus nequaquam nominat: nec credimus Stephanum scribentem adversus Cyprianum, Jubajano, non ipsi Cypriano dedisse literas; quod & Alexander Natalis, & alii observarunt. Quartum argumentum primo retorquetur in Launojum: siquidem per Augustinum in eodem Opere de Baptismo lib. 1. cap. 23. Stephanus in hæreticis probavit baptismum Christi, quod in eorum perversitate integrum

Berti Theol. Tom. VI.

mansisse cognovit. Sed per Augustinum, asserente etiam Launojo, integrum non est baptismus, nisi consecratus Evangelicis verbis, idest, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ex lib. 111. de Bapt. cap. 15. Ergo Stephanus ejusmodi duntaxat baptismus in hæreticis legitimus judicavit. Deinde respondeo, juxta Augustinum illud tantum dici baptismum Christi, quod Christum habet auctorem, quod datur secundum Evangelium, quod consecratur invocato nomine Trinitatis. Ita S. Pater lib. 2. contra lit. Petilianum cap. 24. num. 57. lib. de unico Bapt. cap. 8. num. 13. & epist. contra Donatistas, sive de unit. Eccles. cap. 23. num. 65. Itaque verissimum est, Stephanum judicasse in nullo iterandum baptismum Christi, quia in nullo iterandum censuit baptismum datum juxta Christi institutionem, & in nomine Trinitatis. Postremum argumentum nimis est futile: majorem siquidem venerationem Cypriano illustrior sanctitatis fama, non sanior doctrina comparavit; ut recte Natalis Alexander dissert. xiv. 3. sæculi, & Pagius ad annum 256. num. viii. scribunt sententiis, verbisque iisdem. Lucii quoque, Melchiadis, Aniceti, aliorumque memoria minori celebritate recolitur, nec tamen hos dixeris errore aliquo imbutos. Responsiones autem Benedicti XII. insertæ Directorio Inquisitorum a Nicolao Eymerico, fuerunt conscriptæ anno 1330. cum ille adhuc Cardinalis esset; & apud Bzovium in Annal. non præferunt titulum Benedicti; sed Jacobi Fornerii Cardinalis, quia nimirum ita Fornerius inconsiderato de Stephano pronuntiavit, priusquam conscenderet Petri Cathedram.

PROP. V. Stephanus nec Cyprianum, neque Firmilianum ob errorem Rebaptizantium a sui communione removit.

Hanc thesim juniores fere omnes propugnant, inter quos Nat. Alexander dissert. xii. sæculi 3. Pagius ad annum 256. num. 12. C. Valesius Annotat. ad vii. libri Eusebii cap. 5. atque viri de Re Sacramentaria optime meriti, Juenin, Tournely, Cabert, Ledroin, alii; sed quoniam Baronius ad annum 258. numer. 45. Joannes Cabassutius in Notitia Concil. cap. 3. Lupus noster tom. I. in Can. Concil. pag. vet. edit. 243. alique perpauci affirmant disparem esse causam de Cypriano, & de Firmiliano, de utroque agendum est singillatim. Ergo in Cyprianum intortum nequaquam fuisse anathematis fulmen, probatur primo; etenim nullus veterum latæ in Cyprianum excommunicationis meminit, sed affirmant tantummodo, Stephanum Cypriano, aliisque excommunicationem fuisse comminatum. Videtis Eusebium lib. vii. cap. 3. & 5. pag. 252. Vincentium Lirinensem Com. 1. cap. 9. pag. 18. Facundum Herm. adversus Mocianum pag. 577. Immo haud obscure innuunt Stepha-

A a a

num

num provide a ferenda anathematis sententia abstinuisse. Eusebius enim eo loci narrat S. Dionysium Alexandrinum se per litteras sequestrum fecisse apud Stephanum, ne excommunicaret rebaptizantes; quod dicam paullo infra pertractans de Firmiliano. II. S. Pater Augustinus lib. v. de Baptismo cap. 25. num. 35. ait: *Stephanus autem etiam abstinendos putaverat, qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem corrumpere conarentur; iste autem (idest Cyprianus) questionis ipsius difficultate permotus, & sanctis caritatis visceribus largissime præditus, in unitate cum eis manendum qui diversa sentirent. Ita quamvis commotus, sed tamen fraterne indignaretur, vixit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut nullum inter eos schismatis malum oriretur.* Lib. iv. cap. 1. *Ista questio contra veterem consuetudinem disputationibus salva caritate atque unitate altercantibus discutebatur.* Et lib. de unico baptismo cap. xiv. num. 23. ita Donatistas Augustinus perstringit: *Ecce duo erant uno tempore, ut de aliis taceam, qui diversa sentiebant: duo erant eminentissimarum Ecclesiarum, Romanæ scilicet, & Carthaginensis Episcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in unitate catholica constituti; quorum Stephanus baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc facientibus graviter succensebat: Cyprianus autem in heresi, vel schismate baptizatos, tanquam non habentes baptismum Christi, baptizandos in Ecclesia Catholica existimabat. Multi cum illo, quidam cum ista etiam sentiebant, utrique cum eis in unitate consistentes. Si ergo verum est quod isti dicunt (Donatista) & unde causam suæ separationis asserere, vel excusare conantur, in una communione Sacramentorum mali maculant bonos, & ideo corporali disjunctione a malorum contagione recedendum est, ne omnes pariter pereant; jam tunc Stephani & Cypriani temporibus perisse Ecclesiam confitendum est, nec aliquam posteris derelictam, ubi Donatus ipse spiritaliter nasceretur. Eandem unitatem commendat idem Cyprianus in fine Epistolæ 73. ad Jubajanum, laudantque in Carthaginensis tertia Synodo Episcopi alii Africani. Profecto si hi a Stephano fuissent excommunicatione separati; falso a se teneri unitatem jactassent, & falso Augustinus scripsisset vicisse in hac controversia pacem Christi, discussamque causam istam salva caritate atque unitate. Inapte quoque, ac pueriliter disputasset Augustinus postremo loco adversus Donatistas, si Stephanum inter ac Cyprianum servata non esset communio Sacramentorum.* III. Ex vita S. Cypriani a Pontio conscripta apud Ruinart in Actis Martyrum pag. 185. constat Xystum Romanum Pontificem Stephani successorem litteras ad Cyprianum dedisse paullo ante utriusque martyrium, idest, Cos. Tusco & Bas-

so, sive anno 258. quod invictissimum argumentum est intercessisse tunc temporis Cyprianum inter, Romanumque Pontificem communionem, atque unitatem, adeoque non latam in Cyprianum sententiam excommunicationis, aut certissime revocatam. Hæc de Cypriano.

De Firmiliano vero primum constat Dionysium Alexandrinum, Stephanum a sententia excommunicandi Orientales Rebaptizantes officiosè literis removisse, interposita quoque opera Dionysii, & Philemonis presbyterorum. Vide Epistolam ejusdem Dionysii Alexandrini ad Xystum lib. vii. H. Eccl. Eusebii cap. 5. pag. edit. Valesii 252. Ibidem nota de Dionysio & Philemone presbyteris scriptum a Magno Dionysio, *συμφύρτῃς πρότερον Στεφάνῳ γενόμεναις*, qui prius idem cum Stephano senserant; ex quo loco Joannes Launojus insert hos presbyteros in Cypriani concessisse sententiam. Sed perabsurde; non enim de dogmate, sed de excommunicandis Rebaptizantibus loquitur ibidem S. Dionysius, laudans presbyterorum istorum operam, qui irritatum animum Stephani flexerint ad lenitatem: quod & animadvertit in vita Cypriani §. xxx. accuratissimus Monachus S. Mauri. II. Probant hanc thesim Pagius, Alexander, & alii ex quo Firmilianum æque ac Dionysium Antiocheni Patres in Epistola Synodica anno 269. appellaverint *beate recordationis virum*, illumque Ecclesia Græca die 28. Octobris in Sanctorum Fastos retulerit (quamquam Firmiliani nomen inscriptum non sit Græcorum Menologio typis Urbinatibus cuso opera Cardinalis Albani), & ex quo Firmilianus adfuerit duobus Antiochenis Conciliis celebratis adversus Paulum Samosatensem anno 265. & 269. III. Ut his argumentis, quæ trita & communia sunt, addamus & nostra, principio si Stephanus Firmiliano dixisset *anathema*: videtur nobis eadem excommunicatione illigandum fuisse, imo & illigatum etiam S. Cyprianum: tum quia dum aliquod dogma proscribitur lata in assertores excommunicationis sententia, ferit hæc omnes, & qualescumque propugnantes idem dogma: tum etiam quia communi Ecclesiæ praxi, phrasique judicialium definitionum antiquissima, auctores omnes, cujuscunque conditionis existant, in damnatis assertionibus, universali potius, quam speciali appellatione interdum solent comprehendere, & solum hæretici pervicaciores, atque signiferi nominantur, nunquam sequacibus a pœna post latam sententiam immunibus. Neque vero Rebaptismum a Firmiliano primum dixeris contra avitam traditionem inductum, cum id attentarit prædecessor Cypriani Agrippinus, ac Cyprianus ipse asseruerit vetustissimam consuetudinem per Agrippinum *capisse corrigi*. Vide Augustinum lib. 2. de Baptismo cap. vii. num. 12. Aut nul-

Ios itaque, aut Orientales simul & Africanos, aut Africanos potius, quam Orientales, æquissimus ac sanctissimus Pontifex privavit Ecclesiastica communione. IV. Augustinus, ut dictum supra, scribit agitatum quæstionem de Rebaptismo, salva pace, unitate, & Sacramentorum communione. Vide lib. i. de Bapt. cap. 7. lib. v. cap. 5. lib. vi. cap. i. lib. de unico baptismo cap. 15. &c. Nec affirmari potest servatam unitatem tantum in Africa, quoniam & Augustinus loquitur generali assertionem, & si alicubi communio fuisset discissa; infirmo telo petisset Donatistas: ac denique tum Africanos, tum Orientales comprehendit priori loco citato, scribens: *Quæstionis hujus obscuritas prioribus Ecclesiæ temporibus ante schisma Donati magnos viros, & magna caritate præditos patres Episcopos ita inter se compulsi salva pace disceptare, atque fluctuare, ut diu conciliorum in suis quibusque regionibus diversa statuta nutaverint, donec plenario totius orbis concilio quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.* V. Idem S. Pater de unico baptismo cap. xxv. inquit: *Cum ergo Stephanus non solum non rebaptizaret hereticos, verum etiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes, excommunicandos esse censeret, sicut aliorum Episcoporum, & ipsius Cypriani literæ ostendunt, &c.* Quinam erant alii Episcopi, præter Cyprianum, qui literis mandarunt voluisse Stephanum anathemate in Rebaptizantes animadvertere, nisi forte aut Firmilianus, aut Dionysius? Igitur tam ex Cypriani, quam ex Orientalium literis istud unum colligimus, Stephanum censuisse quidem excommunicandos esse Rebaptizantes, eos autem nequaquam excommunicasse.

Opp. 1. Augustinus citato libro de unico baptismo cap. 14. post verba nuper producta ait: *Tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permansit:* Similia de Firmiliano non leges. II. Ipse Firmilianus in Epistola inter Cyprianicas lxxv. aperte se a Stephano excommunicatum fuisse testatur, scribit enim pag. 310. novæ edit. *Stephanum cum tot Episcopis per totum mundum differuisse, abscindere se a caritatis unitate, & alienum se per omnia fratribus facere.* III. Narrat eo loci Firmilianus, a Stephano legatos Episcopos nec ad sermonem colloqui communis fuisse admissos, ac præcepisse illum fraternitati universæ, ne quis eos in domum suam reciperet, ut venientibus non solum pax & communio, sed & rectum & hospitium negaretur. IV. Testatur paullo supra Firmilianus pag. 304. jampridem a se explosum hæreticorum baptismum in Iconio, qui Thrygie locus est, collecta Synodo: quare merito in ipsum, tamquam in erroris auctorem Romanus Pontifex animadvertit. V. Etiam Cyprianus in Epistola ad Pompejum pag. 293. Ste-

phanum tamquam rumpentem unitatem his verbis vellicat, *Ille utique unitatis oblitus mendacia & contagia prophane tinctionis usurpat:* & infra pag. 296. *Dat honorem Deo, qui unitatem & veritatem de divina lege venientem non tenens hereses contra Ecclesiam vindicat?* *Dat honorem Deo, qui hereticorum amicus & inimicus Christianorum Sacerdotes Dei veritatem Christi, & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat?* Ex quibus verbis potest colligi etiam Cyprianum excommunicatum fuisse a Stephano.

Resp. ad primum, singillatim ab Augustino ibidem commemorari Cyprianum, quoniam probat permansisse in Africa Ecclesiam, servatamque Sacramentorum communionem ex quo hæc viguerit usque ad tempora Cæciliani, & Majorini: hanc tamen unitatem etiam extra Africam cum Rebaptizantibus custoditam Augustinus aliis in locis affirmat, & in argumentatione, qua urget hoc in loco Donatistas, manifeste supponit. Ad secundum respondemus verba Firmiliani, etsi rem magnopere exaggerant, nullum exhibere prolata a Stephano excommunicationis indicium, ut observant in Notis ad Eusebium pag. 141. Valesius, & Pagius ad annum 256. n. xii. De dissentione doctrinæ, seu disceptatione loquitur Firmilianus. Verum enim vero pag. 303. Cyprianum alloquens inquit: *Quid nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversus vos pacem, &c.* & nihilominus juxta Baronium, cujus est hæc argumentatio ad an. 258. num. xvi. Cyprianus a Stephano excommunicatus non fuit. Scribens idem Firmilianus pag. 310. *Stephanum cum singulis vario discordiæ genere rumpentem, modo cum Orientalibus, quod nec vos latere confidimus, modo vobiscum, qui in meridie estis, commonstrat loqui se oratorum more: nam si revera Stephanus Afros, & Orientales excommunicasset, non vario discordiæ genere; sed uno, eodemque pacto pacem fregisset.* Ad tertium dicimus in hoc etiam falli Baronium, quod velit legatos, de quibus Firmilianus, missos ab Orientalibus communionem privatis, cum apertum esset eisdem legatos fuisse Africanos, ac missos, ut supra diximus, post Synodum Carthaginensem secundam; verba enim Firmiliani sunt, *Modo vobiscum, qui in meridie estis, a quibus legatos Episcopos, patienter sane & leniter suscepit &c.* Vides missos legatos ab iis, qui in meridie sunt, scilicet ab Africanis? Supra etiam scripserat Firmilianus per Stephani inhumanitatem effectum, ut fidei & sapientiæ Afrorum caperet experimentum. Appellat ergo inhumanitatem, quod cum Afri Romæ factum acceperat a Rogatiano. Si quid igitur evinceret argumentatio ista, probaret Africanos, non Orientales excommunicatos a Stephano. At nec istud evincit; nam Firmilianus conceptis quædam verbis negat legatos ad col-

apud hæreticos non inveniebatur, ipsum quoque Sacramentum non illic esse putabatur. Ex his concludendum censeo, quod si Cyprianus potuisset cum Stephano congregari, & percepisset S. Pontificem distinguere characterem baptismatis a gratia, nec asserere hæreticorum baptismo purgari hæresim, aut peccatum baptizatorum permanentium in hæresi, facile Stephano consensisset; nam venientes ab hæreticis ad Ecclesiam Catholicam, quamvis non rebaptizatos, gratiam consequi *propter unitatem Ecclesie* idem Cyprianus non denegavit. Vide Augustinum lib. 2. de Baptismo cap. xiv. Ex non accurata itaque explicatione sententiæ tam gravis controversia manavit.

PROP. VIII. Ex quo beatissimus Cyprianus decreto sancti Stephani oblectatus sit, nequit inde labefactari Romanorum Pontificum in rebus fidei, vel morum, iudicium irreformabile.

Quoniam ex facto Cypriani non solum heterodoxi, verum etiam nonnulli Parisienses Theologi nituntur ostendere, in rebus plane non discussis iudicium summi Pontificis non esse firmissimum, nec habendum esse irreformabile, nisi Ecclesie, aliorumque Episcoporum accedente consensu; Mitiorius autem hinc etiam, ne lædatur Romani Pontificis auctoritas, a se fabricatæ suppositionis quædam proferat munimenta; ostendam hoc in loco, quantum ponderis habeant productæ ex tam celebri disceptatione inter Cyprianum ac Stephanum ratiocinationes adversus Apostolicæ cathedræ firmitatem. Ac primum certissimum est, Cyprianum ante exortam de Rebaptismo controversiam & cum Stephano dissensionem, non uno in loco Romano Pontifici debitum honorem detulisse; siquidem in Epistola 52. ad Antonianum scribit eum, qui non communicat cum Romano Pontifice, *nec communicare cum Ecclesia Catholica*: Epist. 55. ad Cornelium in eo agnoscit *Petri cathedram, & unitatem Sacerdotii*: Epist. 67. ad Stephanum huius auctoritatem implorat, oratque ut scribat in Arelatensem provinciam, *ut absente Marciano alius in locum ejus substituantur*; & Epist. 69. ad Florentium Pupinianum, docet oriri schismata & hæreses, *dum Episcopus, qui unus est, & Ecclesie præest, superba quorundam presumptione contemnitur*, ubi de Romano utique Pontifice instituit sermonem. Hinc Antonius Charlas lib. x. de libert. Eccles. Gallicanæ cap. x. & P. Joseph Augustinus Orsi de Auctor. Rom. Pontif. cap. 3. contendunt ad hæc potius, quæ pacato animo edidit Cyprianus, quam ad ea, quæ scripsit disputationis fervore commotus, esse attendendum. Verum cum soli hæretici denegent Romani Pontificis primatum, ejusque communionem floccificent; at Meldensis Episcopus Jacobus Bossuet p. 2. Defens. declarat Cler. Gallicani lib. xiv. cap. 2. alique Galliarum Theologi fateantur primatum Ponti-

ficis, ejusque cathedra nullam esse augustiorem & altiore, tenendam cum illo communionem, & nisi gravissimæ emergant difficultates, ei quoque ab omnibus obtemperandum; nos præcitis Cypriani testimoniis utimur tantum ad revincendos hæreticos, qui ex Cypriano probare nituntur Romanum Pontificem esse urbicum Episcopum; nulla extra Romanam provinciam præditum auctoritate, ut præ ceteris jactant Vossius, Fellus, & Goulartius. Contra defensores autem declarationis Cleri Gallicani id unum illinc inferimus, Cyprianum nullatenus pertimescentem intentatum a Stephano anathema, adversus illum cogentem Synodos; nullumque insipientem periculum schismatis, aut alium a se videri, aut causam hanc non adeo gravem, ut adversarii arbitrantur, existimasse.

Censeo itaque eo temporis, quo apud quosdam orthodoxos Patres obtinuit opinio rebaptismatis, hanc ad disciplinam, non ad fidei decreta retulisse Cyprianum, ejusque collegas. Negant id quidem complures, inter quos Ludovicus Habert Tom. v. pag. 97. Auctor Operis de Re Sacrament. lib. 1. q. 6. §. 4. & Jacobus Bossuet lib. xiv. cap. 7. & 8. sed probatur nihilominus ea sententia Theologis præclarissimis, inter quos e Gallis connumerantur Natalis Alexander dissert. 12. sæculi 3. art. 4. Io. Claudius Somier in Hist. Dogm. S. Sedis lib. 2. cap. 8. Mathæus Petitdidier de Rom. Pontif. cap. 6. Gaspar Juvenin dissert. 2. de Baptismo q. 6. art. 3. §. 3. Jacobus Hyacinthus Serry de Rom. Pontif. falli, & fallere nescio cap. 8. Honoratus Tournely in Prælect. de Sacr. in genere q. 7. art. 2. art. 2. alique permulti. His vero nec repugnat Pontificiæ auctoritatis insensus hostis, & apostata Casimirus Oudin de Scriptorib. Eccles. Tom. 1. pag. 269. In hanc sententiam principio me trahunt pervulgata argumenta, quæ promuntur ex ipsis Epistolis Cypriani. Hic enim in Epistola ad Jubajanum ait: *Hæc tibi breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, nemini præscribentes, aut præjudicantes, quominus unusquisque Episcoporum quod putaverit faciat, habens arbitrii sui liberam facultatem.* In Epistola ad Stephanum: *Ceterum scimus quosdam quod semel imbibierint nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter collegas pacis & concordie vinculo quedam propria, quæ apud se simul sint usurpata, retinere: quæ in re nec nos vim cupiam facimus, aut legem damus: cum habeat in Ecclesie administratione voluntatis sue arbitrium unusquisque præpositus, rationem actus sui Domino redditurus.* Nec aliter loquuntur Episcopi alii Africani in Præfatione Concilii tertii Carthaginensis. Cyprianus ergo, ac Rebaptizantes alii existimabant quæstionem illam ad meram disciplinam pertinere; alias non solum Domini ju-

dicium, sed etiam Ecclesiasticum formidassent, nec cum adversariis pacis vinculum & concordiam servassent, nec denique asservissent habere unumquemque Episcoporum in istiusmodi rebus propriæ voluntatis arbitrium.

Resp. Auctor de re Sacram. Tom. 1. pag. 82. noluisse Doctorem humillimum legem alicui præscribere, ideoque communionem cum adversariis servasse, quod veritas nondum discussa esset & eliquata, sed tali difficultate involuta, ut liberum esset unicuique in re universalis Ecclesiæ supremo iudicio non definita sententiam suam propugnare; quod apertissime docet Augustinus lib. v. de Baptismo cap. 17. Equidem hoc asserere Augustinum, imo & affirmare Concilii plenarii auctoritate controversiam hanc eliquatam ac finitam, concedimus: ipsum autem Augustinum loqui de quæstionibus fidei, negamus. At de hoc infra. Interim si Auctor iste contendat, fas esse re non discussa plenaria in Synodo, ut Augustinus ait, invicem disceptare, etiamsi iudicium tulerit Romanus Pontifex; nil aliud affirmabit, quam in gravi dissensione idoneum non esse ad causam finiendam Romanum Pontificem, ut tenent Bossuet iisdem Augustini testimoniis productis citato lib. xiv. cap. 2. Si autem id assermet non accedente definitione Pontificis, adeo, ut sentiat Stephani decretum non fuisse *ex Cathedra*, omnique latum auctoritate, quod Bossuetius negat proximo cap. 6. & seq. jam ex facto Cypriani nil adversarii concludent adversus supremam in definiendis rebus fidei auctoritatem Pontificis, atque nos utraque in parte a Bossuetio, ceterisque Declarationis Cleri Gallicani defensoribus dissentimus, negantes iudicium Stephani fuisse definitivum, atque, ut inquirunt, *ex Cathedra*; & iudicium Pontificis *irreformabile* non esse in omnibus, etiam gravissimis, fidei quæstionibus. Profecto Cyprianus ait omnes Episcopos habere libertatem faciendi quidquid libuerit *in Ecclesiæ administratione*; & ait salvo vinculo pacis retineri ea, quæ usu & consuetudine *usurpata sunt*. Hæc vero quænam sunt, nisi res ad disciplinam spectantes? Addo, quod etsi causa Rebaptizationis perplexa admodum erat, & ambigua, Cypriano tamen videbatur certissima, quod idem Auctor probat præcedenti pag. 81. ex laudibus, quibus suam sententiam exornat, & ex conviciis, quibus onerat sententiam oppositam; at nemo consultus ab altero in rebus, quæ sibi videntur certæ, & pertinentes ad fidem, responderet, posse unumquemque tenere quod libeat, nec alicui præjudicandum: ideoque Cyprianus similia respondens sententiam suam aut certam non reputabat, aut non pertinentem ad fidem. Si primum dicas; cur vir humillimus in re sibi dubia, tanta animositate consuetudinem antiquiorem, traditionem, & rescripta Stephani lacerabat? Si reponis alterum; quo-

modo non arbitrabatur vir sanctissimus agi tantummodo de re spectante ad disciplinam? Accedit quod Firmilianus in Epistola ad Cyprianum, dum conqueritur Stephanum intentasse rebaptizantibus excommunicationem, ut probet injuste comminatum hanc pœnam ob præsens dissidium, ait apud Romanos *circa celebrandos dies Paschæ, & circa multa alia divina rei Sacramenta esse aliquas diversitates, nec observari illic equaliter omnia, quæ Hierosolymis observantur: secundum quod in ceteris quoque plurimis provinciis multa pro locorum & nominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholica pace atque unitate aliquando discessum sit*. Quemadmodum ergo controversia de die Paschatis, diversitas rituum in Sacramentis, & quæ in plurimis provinciis salva unitate variantur, ad solam attinent disciplinam; ita ad meram disciplinam spectare eo temporis credebatur Rebaptizatio.

Nec illo duntaxat tempore; etiam post Concilium Nicænum, quod in sententia multorum, & maxime Jacobi Bossuet cap. 9. ejusdem libri pag. 268. est illud *plenarium*, quo hæc controversia juxta Augustinum eliquata est, non ad fidei decreta, sed ad disciplinam hæc quæstio pertinuit, nec forte transiit in dogma fidei ante Tridentinum Concilium: cujus extat de hac re canon xi. sess. vii. Profecto nec a Nicæna Synodo definitam tamquam de Fide censent laudato in loco Natalis Alexander, Pagius ad an. 215. numer. 2. Antonius Boucat de Sacramen. in genere pag. edit. Paris. 393. quod & probatur, ex quo S. Basilus, qui floruit post Nicænam Synodum, natus anno Domini 328. ac mortuus anno 379. in Epist. Canonica ad Amphilochoium pag. 759. censet rebaptizandos hæreticos, & hoc disciplinæ esse, non fidei.

Doctissimus Meldensis Episcopus respondet cap. 8. pag. 367. p. 2. se de Cypriano & Firmiliano pertractare, non de Basilio. Sed facile hæc responsio refellitur. Primo, quia S. Basilus Cypriani & Firmiliani sententiam amplectitur, comonstrat se permoveri iisdem rationibus, quod scilicet hæretici omnes sint extra Ecclesiam, nec valeant gratiam conferre, qui ea carent. *Verum enim vero* (inquit Basilus) *antiquis visum est, Cypriano dico, & nostro Firmiliano eos omnes uni calcula subicere: quoniam separationis quidem principium per schisma, qui autem se ab Ecclesia abjunxerunt, non habent amplius in se gratiam Spiritus*. Addit eos non posse amplius Spiritus sancti gratiam aliis præbere, a qua ipsi exciderunt. Qui ergo Firmiliano & Cypriano adhæret, iisdemque innititur principiis, eodem sensu quæstionem istam pertractat. Deinde, si post plenarii Concilii definitionem potuit quæstio inter *adiaphora* computari, & tamen eadem censeatur quæ-

quæstio fidei, jam non solius Pontificis, sed & Synodi universalis in discrimen advocatur auctoritas. Respondet præterea Bossuet Basilium non satis hætenus intellectum, nec hæsitasse an valeret baptismus ab hæreticis debita forma collatus, sed quinam hæretici Evangelicis verbis uterentur, quinam perverso, adulterato, sibi que proprio baptismo. Verum hæc responsio imbecillior est præcedenti: putavit namque Basilius omnes hæreticos subjiciendos eidem calculo, nec adeo, desipuit, ut crederet nullum hæreticorum uti verbis, quibus consecratur baptisma. Addidit quoque rationem, non a formæ defectu petitam, sed quam urget frequentissime Cyprianus, non esse apud hæreticos gratiam Spiritus. Tandem diserte Basilius ait agi de sola disciplina, non de fidei dogmate scribens: *Sed quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est propter multorum æconomiam, & dispensationem eorum baptismum suscipi. suscipiatur: & paullo post de Encratitis, Quod si hoc universali æconomiae sit impedimento futurum, rursus consuetudine utendum est, & sequi oportet Patres, qui quæ ad nos pertinent, providerunt.* En aperte Basilius docet quæstionem de Rebaptismo spectare ad consuetudinem, ad æconomiam, ad disciplinam.

Multa quoque sunt ex Augustino, quæ veritatem istam confirmant. Libro enim 2. de Baptis. cap. 3. ad excusandum Cyprianum ait, etiam Concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat. Quo in loco defensores Declarationis Gallicanæ, ne etiam plenariorum Synodorum elevent definitiones, ajunt Augustinum aut humano more, aut ex Donatistarum sententia locutum, cum tamen S. Pater aperte loquatur de dissensionibus, quæ rerum experimento, explorataque consuetudine dignoscuntur, idest, ad disciplinam spectantibus; nec ipsi Donatistæ præfracte negarent Synodorum universalium auctoritatem, immo, ut constat ex Collatione tertiæ diei, negarent potius Cirtensem, & Romanam Melchiadis in causa Cæciliani celebratas, aut traditionis crimen opponerent Episcopis, ne harum judicio cedere cogerentur, aliam denique Synodum ampliorem peterent a Constantino. Ad hæc Augustinus cap. 9. ejusdem libri ait non tantum de consuetudine disceptatum fuisse, verum & solam consuetudinem Cypriano objectam, ideoque illum obstitisse, quia in Africam inducta fuerat consuetudo contraria, quænam autem censenda esset universalis Ecclesiæ nondum innotuerat; quod factum plenaria in Synodo. Consuetudinis robore (inquit) tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur

inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Infra: Hanc autem fuisse consuetudinem Ecclesiæ, quæ postea multis discussis ambagibus perspecta veritate plenario Concilio confirmata est, &c. Ex plenaria itaque Synodo per Augustinum consuetudo, non dogma fidei, firmata fuit. Mitto quod S. Pater rebaptizationem hæreticorum appellat *humanum errorem*, rebaptizationem vero Catholicorum *diabolicam præsumptionem*, libro de unico Baptismo cap. 13. quod in ea nova consuetudo præponeretur antiquæ, in hac Ecclesiæ Sacramentum rejiceretur. De re itaque Cypriani ætate agebatur, in qua etiam plenaria concilia a posterioribus emendantur, & consuetudo opponitur, consuetudo investigatur, consuetudo est dirimendæ controversiæ lydius lapis. Istiusmodi res pertinet ad disciplinam. Ergo de re pertinente ad disciplinam ætate Cypriani disceptabatur.

Dato tamen gratis, quæstionem hanc tamquam fidei dogma agitatum, nego decretum Stephani fuisse solemne & ex cathedra. Præclarus Scriptor de Auct. Rom. Pontif. lib. 3. cap. 5. docet quatuor ad dogmaticam definitionem discernendam notas haberi. I. Si contra Refractarios indicat anathema. II. Si eos declaret hæreticos. III. Si expresse asserat propositam definitionem ab omnibus tamquam fidei dogma tenendam esse. IV. Si juxta antiquam disciplinam res in aliqua Synodo sit discussa. Ita Tom. 1. laudati Operis pag. 277. Atque has omnes in decreto Stephani desiderari probat vir doctissimus, idque perspicuum est ex hætenus dictis. Vereor tamen, ne vir præstantissimus nimium adversariis indulgeat. Nam Jacobus Bossuet citato lib. xiv. cap. 2. & 3. fatetur non quavis suborta quæstione sollicitandum orbem terrarum, & convocanda generalia Concilia; sed tantum ex certa causa, si graves per orbem dissensiones oriantur, si aliter nequeat pax coalescere: unde infert causam Pelagianorum potuisse terminari judicio Apostolicæ Sedis, causam vero Rebaptizantium nonnisi judicio plenariæ Synodi. Quod cum nos prorsus rejiciamus; non possumus hanc notam supremæ definitionis probare, Si in Synodo res discussa sit; tunc enim certam esse causam, nec sollicitandum orbem, sed quæstionem finitam Rescripto Pontificis, annuit clarissimus adversarius. Mitto quod re in Synodo non discussa innumeræ definitiones prodire, de fide quidem tenendæ: quas excludere possent Refractarii omnes, (ut faciunt perditissimi Jansenistæ) si characterem illum, notamque exigamus. Verum si notas illas quatuor, vel earum aliquam probes, nullam profecto earum invenies in decreto beati Stephani. Dictum a me Vol. III. pag. 50. notam definitionis ex cathedra esse, quod Pontifex illam cuique, palam, solemnique ritu pro-

proponat, & tanquam de fide credendam singulis fidelibus tradat: quod etiam docet Matthæus Petitdidier cap. 8. pag. 251. aliique a me ibidem laudati. Character ille in decreto Stephani deerat, quia non damnabat Rebaptisma proponendo traditionem *dogmatis*, sed *consuetudinis*, & forte ad solum Cyprianum, ejusque collegas fuerat directum. Discrimen vero causarum a Bossuetio traditum optime refutatur a laudato Petitdidier cap. 6. Quod enim Augustinus scribit serm. 2. de verbis Apostoli, nunc 131. numer. 10. epist. 157. ad Optatum, nunc 190. num. 22. lib. 1v. contra duas Epist. Pelag. cap. xii. num. 34. & lib. 2. Operis Imperfecti contra Julianum numer. 103. causam Pelagianam finitam esse Innocentii & Zosimi rescriptis, superbe Pelagianos hanc gloriam captare, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur, nec ulterius causam Pelagianam examinandam ab Episcopis, sed a Potestatibus coerendam; id, inquam, etiam in causa Rebaptizantium dicendum esset, si Stephanus plena auctoritate & *solemniter* decrevisset, & quæstio non spectasset ad disciplinam, ut Meldensis Episcopus arbitratur. Enim vero falsum est quod ille ait, causam Pelagianam fuisse certam, & ab omnibus communiter refutatam, si loquamur ante Rescriptum Romani Præsulis; cum potius Pelagius in Jerosolymitano congressu, & in Synodo Diospolitana abierit immunis, & evaserit damnationem. Falsum quoque est quæstionem de Gratia & libero arbitrio perspicuam esse, non obscurissimam, ac perdifficilem ad solvendum. Si ergo causa Pelagii & causa Rebaptizantium æque spectassent ad fidem, & tam Innocentius, quam Stephanus sententiam definitivam pronuntiasset: utraque causa finita esset *Apostolicæ Sedis Rescripto*. Sic finitam causam Pelagianam affirmat Bossuetius; sic finitam causam Rebaptizantium negat Bossuetius. Aut ergo causa Rebaptizantium non spectabat ad fidem; aut Stephanus illam ex cathedra non definivit.

Postremo si feciperemus sententiam Ludovici Maimburgi in Tract. de Statu & prærogativis Eccl. Rom. & Jacobi Hyacinthi Serry de Rom. Pontif. contententium *irreformabile* esse Papæ judicium, dum rem decernit fufis ad Deum solemnibus precibus, præmisso accurato examine, & præhabita Ecclesiæ Romanæ, constitutæ intra ambitum Urbis, consultatione; fieret consequens decretum Stephani, supposito quod versaretur circa fidei dogma: omni fuisse præditum auctoritate, ac debuisse recipi ab omni Ecclesia; illud enim tulit Stephanus *cum ceteris collegis suis*, ut supra diximus, & in 1. Commonit. cap. 9. ait Lirinensis. Ideoque hi Theologi, ne Cyprianum insimulent violatæ fidei, ejus controversiam nobiscum referunt ad disciplinam. Nos quidem

Berti Theol. Tom. VI.

hanc postremam sententiam putamus falsam, nec aliam consultationem existimamus Pontifici necessariam, nisi quam exigit prudentiæ regula, sive Cardinalium sit, sive Theologorum virorum, cum per se omnem plenissimamque habeat auctoritatem: illius tamen sententiæ meminimus, ut appareat hac etiam probata, nullum ex facto Cypriani adversarios nostros habere præsidium.

Constat ex dictis argumentum eorum, qui ex controversia Rebaptizationis impetunt Romani Pontificis *τὴν ἀσφαλίαν*, invictissime refutari, non desumptis e scholastico pulvere distinctiunculis. Opponit primo Bossuetius quod scribit Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 4. controversiam, de qua agimus, *altercationum nebulis involutam*, perductamque *ad plenarii concilii luculentam illustrationem & confirmationem*: quæ S. Pater repetit eodem libro cap. 9. Ait citato cap. 4. Augustinum de se profiteri, *Nec nos ipsi tale aliquid auderemus asserere, nisi universæ Ecclesiæ auctoritate firmati*, &c. Atque hinc insert in rebus difficilioribus, nebulisque altercationum, posse aliquos reluctari Pontificiæ definitioni, ut Cyprianus obstitit Stephano præcipienti, & anathema comminanti. Ad hæc respondemus accipiendum S. Patrem de controversiis spectantibus ad disciplinam, in quibus duntaxat superiora *Concilia plenaria emendantur a posterioribus*, & in quibus opponitur tantum *consuetudo*, quod Augustinus disertissime affirmat iisdem in locis, quæ obijciuntur. In his ergo perducere aliquando controversiam ad robur & discussionem concilii plenarii ultro concedimus, quippe *num consuetudinis robore teneatur orbis terrarum*, nonnisi collatione Episcoporum potest dignosci; ideoque & Asiatici, quamvis in eos anathema Victor intentalset, nunquam a sententia recesserunt, nisi discussa a Nicænis Patribus controversia. At in rebus fidei *rescripto Apostolicæ Sedis* finiri causam, Augustinus non uno in loco affirmat pertractans de Pelagianis, id Meldensi Episcopo non denegante, sed causarum discrimen supra dispunctum comminiscente. Addo ex Bellarmino lib. 1v. de Romano Pontifice cap. 2. necnon ex Natali Alexandro citato loco, in fine art. 4. Catholicos omnes convenire, quod sive errare possit Pontifex, sive non, ab omnibus fidelibus sit audiendus. Quare si de dogmate fidei Cyprianus se pertractare agnovisset, non inquinaasset se veniali culpa, sed exitiosa, & gravissima. Atque hinc exploditur illatio altera scriptoris eruditissimi cap. 5. pag. 264. Si dicas, Augustinus agnoscit in Cypriano veniale peccatum: Ergo Pontifici decernenti infallibilitatem detraxisse, veniale peccatum est. Etenim S. Pater veniale peccatum dixit, quoniam Cyprianus de consuetudine disceptabat, & non de fide:

B b b

quam-

quamquam nec illud prætereundum est, fateri hac illatione virum, alioqui satis probum, susceptam a se causam, quæ nequeat omnino inculpate tractari, unde & tenebris opus damnaverat, quod postea in lucem editum vacillantium quorundam labefactavit ingenia.

Opp. 2. Cyprianus & Firmilianus controversiam talibus coloribus pingunt, ut sententiam suam recenseant inter fidei dogmata, & nihilominus decreto Stephani resistere. Igitur in causa nondum discussa exitiosum non est recedere a sententia Pontificis. Prob. ant. nam Cyprianus in Epistola ad Iubajanum probat hæreticos baptizare non posse, *quia fides est una, & unum baptisma*: quia non habet baptismum Christi, *qui est extra Ecclesie unitatem*: quia in sola Dominica ordinatione *licet baptizare, & dare peccatorum remissionem*. Idem cum Collegis in Concilio 87. Episcoporum inquit evacuare baptismum nostrum, *qui recipit baptismum hæreticorum, fieri a regno celesti alienum* quisquis ab hæreticis tinctus non fuerit rebaptizatus, nec vindicare fidem & veritatem Ecclesie *qui concedit hæreticis Ecclesie baptismum*: atque hæc asserta non humanis rationibus, sed divinis testimoniis communiebat. Similia Firmilianus. Resp. etiam Basilium, ut vidimus, iisdem momentis excludere omnium hæreticorum baptismum, & tamen docet apertissime quæstionem talem esse, ut servanda sit consuetudo, & statuta a Patribus œconomia. Polycrates etiam, alique Asiatici controversiæ de die Paschatis hærebant pertinaciter ob auctoritatem veteris, novique testamenti, quum luna XIV. Moses festivitatem Azymorum instituerit, eamque Christus Corporis, & Sanguinis sui mysteriis reddiderit celebriorem; & nihilominus ad disciplinam, non ad fidem pertinebat ea quæstio. Cyprianus itaque, & alii Rebaptizantes testimonia divina opponebant, unitatem fidei & baptismatis deprædicabant, hæreticos alienos ab Ecclesia, & a Spiritu sancto afferebant, ut ex his, quæ fide catholica certa sunt, inferrent Ecclesie suæ disciplinam doctrinæ fidei magis esse conformem, non quod illa certa esset ac revelata, ut certum & revelatum est fidem esse unam, hæreticos alienos esse ab Ecclesia, non habere illos Spiritum sanctum; de his enim, quæ Cyprianus asseruebat ad probandam sententiam nullum erat dissidium; de sententia autem, quam his probationibus confirmabat, fatebatur posse omnes Episcopos salvo pacis vinculo dissentire.

Opp. 3. Stephanus proculdubio credebatur sententiam de non rebaptizandis hæreticis spectare ad fidem, & tamen Rebaptizantes non privavit communionem. Igitur & Cyprianus potuit tenere communionem cum non rebaptizantibus, quamvis crederet ad fidem pertinere quæstionem il-

lam. Respondent aliqui, si Stephanus non excommunicavit Cyprianum, aut non definivit ex cathedra, aut etiam Stephanus ratus est de consuetudine disceptari, non de re fidei. At ego respondeo, Theologos non consentire, num Stephanus causam definierit tanquam pertinentem ad fidem. Nonnulli quidem hoc affirmant, inter quos Tournelius pag. 215. primo quia Stephanus gravissimam excommunicationis pœnam Rebaptizantibus fuit comminatus, quod non fecisset in re ad meram disciplinam pertinente. Secundo quia in Concilio plenario, de quo Augustinus, sententia Stephani fuit approbata, ac definitum spectare ad fidem baptismi dati ab hæreticis validitatem. Tertio quia id affirmat Vincentius Lirinensis in 1. Commonit. cap. 9. At sunt rationes istæ fractæ admodum, & infirmissimæ. Prima quidem, nam etiam in rebus ad disciplinam universalem, & antiquitus derivatam spectantibus, potest Romanus Pontifex anathema comminari, quod fecit Victor in Quartadecimanos: atque id paullo supra idem Tournelius animadverterat. Altera, quod nec in Concilio Nicæno, (hoc enim esse plenarium de quo Augustinus, censet eruditus Theologus) definitum est causam Rebaptizantium spectare ad fidem, ut liquet ex his, quæ diximus de Basilio: nec aliud Augustinus ait, quam in plenaria Synodo rem esse eliquatam & discussam, quod tenet æque de fidei, & de consuetudinis disceptatione. Tertia, quoniam etiam Lirinensis de Stephano hoc tantum inquit, *Sanxit nihil novandum nisi quod traditum est*: sunt vero traditiones in Ecclesia quamplurimæ ad solam disciplinam spectantes. Hæc de argumentis propositis, non de Stephani sententia, dicta sint. Alias enim non inficias ibo, optime perspectam Stephano quæstionis naturam: sed a vibrando anathemate abstinuit, operam navante Dionysio, quod Afri nondum inter dogma & consuetudinem discrevissent; quemadmodum se gessit Victor erga Asiaticos accerrime pro nova disciplina pugnantes, interpellante pro his Irenæo. Sperabat quoque Stephanus Cyprianum ad veritatem pertrahere; quod fecisset utique, si diu vixisset, neque persecutio Valeriani turbasset Ecclesie pacem.

PROP. IX. Nonnulli sunt Patres, quorum de Rebaptismo sententia est obscura admodum, & ambigua.

Primus horum est S. Dionysius Alexandrinus: hunc adhæsisse Rebaptizantibus affirmat S. Hieronymus de Script. Eccles. cap. 69. p. 2. Tom. IV. pag. 119. scribens: *Hic in Cypriani, & Africanæ Synodi dogma consentiens de hæreticis rebaptizandis ad diversos plurimos misit Epistolas, quæ usque hodie extant*. Subscribunt Hieronymo Baronius ad annum 258. n. 48. Henticus Vales. in

in Notis ad Hist. Eusebii pag. 243. Nat. Alexander cap. 4. art. 6. H. Ec. sæc. III. Joannes Cabasutius in Notitia Concil. cap. 3. alique permulti. Abierunt tamen recentiores Theologi in sententiam oppositam his subnixi momentis. Principio, inquit Gaspar Juenin q. 6. de Bapt. cap. 7. art. 3. nusquam Rebaptizantes in suæ opinionis patrocinium vocasse ipsum Dionysium secundæ sedis antistitem, & sacrorum canonum peritissimum. Deinde si Dionysio comprobata fuisset Rebaptizantium sententia, eam & facto & verbis amplexati fuissent Episcopi sedi Alexandrinæ subjecti; cum tamen nullibi legatur Ecclesias Ægypti & Lybiæ iterum hæreticos redeuntes tinxisse. Præterea S. Basilus in Epistola ad Amphilochem asserit Dionysium ratum habuisse baptismum Pepuzenorum; inquit enim Canonica prima, *Pepuzenorum baptismus nullam mihi habere rationem videtur, & miratus sum quomodo hoc magnum Dionysium, qui fuit canonicus, præterierit.* Et infra: *Non enim baptizati sunt, qui non in nobis tradita baptizati sunt; quare etiam si hoc magnum Dionysium latuerit, nobis tamen non est servanda erroris imitatio.* Ad hæc Dionysius sequester ac mediator extitit pro Rebaptizantium pace cum Apostolica Sede redintegranda. At ineptus pacis fuisset conciliator, si ipsemet in eodem errore versatus esset. Hæc Juenin.

Verum hæc argumenta nil probant. Num enim Firmilianus & Cyprianus ad Dionysii patrocinium confugerint, incertum est: nec videtur inverisimile id fecisse, saltem Firmilianum; nam Dionysius pro Rebaptizantibus Orientalibus valida interposuit officia. Secundum argumentum probat oppositum: siquidem, si Juenino subscribamus; etiam S. Athanasius rejecit hæreticorum baptismum. Fuit autem Athanasius ejusdem Alexandrinæ Sedis Episcopus: ideoque obtinuit aliquando in Ægypto, & in ipsa Alexandrina Ecclesia rebaptizatio. Verum ego de Athanasio aliter sentio, quamvis rebaptismus apud Orientales fuerit, teste Dionysio, frequentissimus. Tertium item argumentum infirmissimum est: si quid enim probaret, probaret S. Dionysium ratum habuisse baptismum Pepuzenorum, seu Montanistarum, qui, teste Basilio, nec tingebant *tradita forma*, idest, invocatione S. Trinitatis: quod nec Cyprianus, nec Firmilianus existimavit. Deinde respondeo, Dionysium ratum habuisse baptismum collatum a Pepuzenis, non ubique locorum, sed ubi juxta diversam disciplinam hæretici non rebaptizabantur, nec absolute, sed dummodo Pepuzeni tingerent in nomine Trinitatis. Cataphrygæ etiam & Montanistæ baptizando nequaquam præscriptam formam servabant, idemque ob testimonium Basilii dicendum de Pepuzenis: aliquod tamen inter

Cataphrygas & Pepuzenos discrimen extitit, ut liquet ex Epiphanio h. 29. pag. 417. & ex Augustino de hæresibus num. 26. & 27. ubi Pepuzenis error iste de violata forma baptismatis non tribuitur. Prætermitto Basilium in aliis Dionysii sententiis dijudicandis minus fuisse accuratum, ut dum ei impingit Anomæorum hæresim epist. xli. ad Maximum Philosophum pag. 803. Quo in loco deceptum Basilium constat ex Athanasio, & ex dictis lib. viii. cap. 6. Nec postremum argumentum est firmissimum: taliter enim Dionysius studuit Stephani indignationem compescere, ut scriberet sententiam Firmiliani probatam in maximis Episcoporum Conciliis, & rem esse gravem, & periculi plenam, ab ipsorum communione discedere: rebaptizandos hæreticos sancitum esse non ab Afris solum, sed superiorum Episcoporum temporibus in Ecclesiis populosis, & in Conciliis fratrum apud Iconium & Synnada, & apud alios quamp̄urimos. Vide Eusebium H. E. lib. vii. cap. 5. & 7. Si autem Dionysius penitus Stephano consensisset, debebat potius dare operam, ut Rebaptizantes æquo animo Pontificium decretum reciperent.

Honoratus Tournely pag. 200. & Ruinart in Actis Martyrum pag. 155. duo alia producunt argumenta. Primum est, quod Dionysius in Epistola ad Philemonem apud Eusebium pag. 253. ait: *Hanc ego regulam & formam a beatissimo Papa nostro Heracla accepi.* Eos enim, qui ab hæreticis veniebant, tametsi defecissent, seu potius non defecissent illi quidem, sed in speciem cum fratribus communicantes, clam perverse doctrinæ magistros adire delati essent, ab Ecclesia ejectos post multas tandem preces non prius admisit, quam quæcunque ab adversariis audierant palam exposuissent: actum demum ad communionem eos admittebat, nequaquam existimans iterato baptismo eis opus esse. Alterum argumentum petitur ex Epistola ad Xystum apud eundem Eusebium pag. 255. ubi ait Dionysius noluisse rebaptizare senem quemdam pedibus ipsius advolutum, ac dejerantem, Baptismum, quo apud hæreticos initiatus fuerat, nil cum nostro habere commune, proindeque orantem, ut purissimo lavacro, & verissima adoptione donaretur. Quod equidem (ait) facere non sum ausus: sed diuturnam illi communionem ad se sufficere dixi.

Ceterum neque ista evincunt aliquid: nam priori in loco agitur de Apostatis, qui baptismum in vera Ecclesia receperant, ut adnotavit Valeſius, nec diffiterur Ruinartius, ostendit autem aperte idem textus, quem integrum consulto produxi. Immo cum Dionysius immediate subjiciat, ideo Apostatis redeuntibus non opus esse iterato baptismo, Quippe jam antea Spiritum sanctum ab ipso acceperant, videtur innue-

re aliam Apostatarum, aliam hæreticorum esse rationem. In altero autem loco non scribit Dionysius iccirco noluisse iterum tingere senem illum ingemiscientem, quoniam etiam baptisma hæreticorum ratum haberet, sed quia diu in Ecclesiæ communione vixerat, & Corporis & Sanguinis Domini diutissime particeps fuerat, ut ibidem ait Dionysius. Rebaptizantes siquidem fatebantur, admissos olim ad altare per ipsum unitatis vinculum etiam absque iterato baptismo gratiam consequi. Vide Augustinum lib. 2. de Baptismo cap. xiv. num. 19. Profecto nisi Dionysius adhæssisset rebaptizantibus, non scripsisset non ausum se iterum tingere senem illum, qui ante Heracleæ episcopatum semper cætus fidelium particeps fuerat, quia ei sufficiebat diuturna communio, & ad sacram mensam diutissime adstiterat; sed quia etiam baptisma hæreticorum ratum est, ac legitimus. Videtur itaque mihi potius Hieronymo, qui integras, suoque ævo extantes Dionysii epistolæ pervolutavit, quam recentioribus, qui sola earundem epistolarum fragmenta legerunt, assensum præbendum esse, præsertim cum fragmenta ipsa non prorsus rejiciant, ut dixi hætenus, *Rebaptismum*.

Quid vero de Athanasio? Hunc, ut dixi, Gaspar Juenin, alique recentiores accensent Rebaptizantibus: non tamen Natalis Alex. differt. xxiii. sæculi tertii, neque PP. S. Mauri Præf. in Opera Athanasii pag. 21. & in Notis ad 2. Orat. adversus Arianos pag. 510. quibus subscribimus. Argumentum contrariæ sententiæ est, quod sequitur. S. Athanasius oratione tertia, nunc 2. contra Arianos ait: *Qui (quæso) igitur non plane vanum ac inutile fuerit baptisma, quod ab illis datur, cum id nonnisi species sit, & inane simulacrum? Sicut igitur creatura diversum quid est a Filio: ita diversum quiddam a vero baptismo est quod ab illis existimatur dari.* Differt igitur in sensu Athanasii baptisma Catholicorum a baptismo hæreticorum, quemadmodum differt Creator a creatura. Hoc quidem argumentum non elidunt, qui reponunt loqui Athanasium de Arianis, qui debitam formam nequaquam servabant, quoniam ætate Athanasii Arianos præscriptam baptismi formam temerasse non constat, & paullo post idem Athanasius nullum Arianorum baptismum pronuntiat, etiam si qui cum Ario sentiunt, quæ scripta sunt recitent, proloquanturque ipsa nomina.

At alia ratione argumentum istud diluimus: respondemus enim Athanasium vacuum & inutilem appellare baptismum Arianorum quantum ad effectum, non quantum ad characterem. Πῶς (inquit Athanasius) ἡ παντελὴς κενὸν, & ἀλυσίτελές τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ἐστὶ, προσωποῖσιν μὲν ἔχον, τῇ δὲ ἀληθείᾳ μηδὲν ἔχον πρὸς εὐσεβείαν βοήθημα; idest, *Qui fieri potest, ut prorsus*

*vacuus ac inutilis non sit Baptismus, qui ab illis datur, in quo quidem insit religionis simulatio, sed revera nihil ad pietatem queat conferre? Ubi non ait baptisma Arianorum esse Sacramenti inane simulacrum, sed habere simulationem religionis: nec ait omnino nullum esse, sed vacuum, inutile, & non conferre ad pietatem; quod subinde Athanasius demonstrans, docet non solum baptismum, sed etiam fidem, quæ oritur ex recta doctrina, ex præcepto Domini ad salutem requiri, ideoque inutilem esse aquam, quam hæretici donant, non quod ei desit ratio Sacramenti, sed quod ei desit pietas, propterea quod non profit salutare lavacrum, si illud suscipiens inquinetur hæresi, ac impietate. Πολλὰ (inquit) καὶ ἄλλαι αἱρέσεις λέγουσι τὸ ὀνόματι μόνον, μὴ φρονεῖσαι δὲ ὁρθῶς, ὡς εἴρηκε, μηδὲ τῷ πίστιν ὑγιαίνουσαν ἔχειν, ἀλυσίτελές ἔχουσι καὶ τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ, ληπόμενον εὐσεβείᾳ, ὥστε καὶ τὸν βανπιζόμενον παρ' αὐτῶν βυπτάνεσθαι μᾶλλον ἐν ἀσεβείᾳ, ἢ λυτρεῖσθαι. Multæ quoque aliæ hæreses nominatim pronuntiant: verum cum recte non sentiant, uti dictum est, nec sanam habeant fidem, inutilis est aqua, quam donant, quippe cui desit pietas; ita ut quemcumque illi asperferint, impietate fœdetur potius, quam redimatur. Movet nonnullos, quod eo loci Athanasius comparat baptismum Arianorum cum baptismo Manichæorum, Phrygum, & Samosatensium, quorum lavacrum profecto nullum erat, cum nec debitam formulam hi servarent; sed in eo comparat, quod omnium hæreticorum baptismus vacuum est, & inutilis iis, qui adhærent pravæ ipsorum doctrinæ: quo sensu Augustinus lib. de unico baptismo contra Petilianum cap. vi. num. 8. inquit: *Nihil prodest hæreticis ad salutem quod extra Ecclesiam verum baptismum per ignorantiam & tradunt & tenent; immo & obest ad damnationem, quod in sacrilega iniquitate erroris humani etiam divini Sacramenti, non per quam mudentur, sed per quam severius judicentur, detinent veritatem.* Hinc S. Athanasius paullo post ait, ab Arianis eos, qui ab ipsis accipiunt baptismum, decipi & eludi, quia major est ipsorum impietas, quam ceterorum hæreticorum, ac nullum esse illum baptismum, quia cum filium Dei censeant rem creatam, nullum ab eo consequuntur auxilium, permanentque nudi plane, ac destituti divinitate; quæ omnia de effectu gratiæ proculdubio accipienda sunt. Ex alia parte Athanasius in Epistola ad Rufinianum, ubi pertractat de conditione hæretici recipiendi, non ait repetendum baptismum ab Arianis collatum, sed commonstrat se canonum Nicænæ Synodi, cui & interfuerat, tenere œconomiam, hæreticosque debita forma tinctos cum sola pœnitentia, & impositione manuum admittere,*

Major difficultas videtur esse de Optato Milevitano, de quo, ut certum est ratur habuisse baptismum datum a schismaticis, ita est incertum, an probavit baptismum ab hæreticis collatum. Sunt qui id negat ea ducti ratione, quod Optatus in primo contra Parmenianum libro num. 12. scribat, recte Donatistas clausisse hortum hæreticis, qui soli habent varia & falsa baptismata, quibus inquinatus non potest abluere, nec immundus emundare: id vero non esse asserendum de schismaticis, qui licet non sint in catholica, nobiscum tamen vera & communia Sacramenta traxerunt. Hæc, & alia plura explicari nequeunt de illicito, non de valido baptismo; siquidem nec apud schismaticos fas est Sacramenta recipere.

Cum varia esse soleant Theologorum responsa reponentibus aliis Optatum loqui de hæreticis, qui baptismi formam non servant, sive, ut idem ait, falsa verunt symbolum; dicentibus aliis sermonem instituere de fide, quæ ad consequendum effectum baptismatis requiritur, nec est apud hæreticos; expeditissimum mihi videtur, si reponamus Optati scopum hunc esse, Parmenianum revincere quod segregavit se a Catholicis æque, ac ab hæreticis, autumans apud utroque Sacramenta esse inquinata: priori enim libro de origine & causa schismatis agit, non de unitate baptismatis. Ita nimirum ad refellendum schismaticum recte probat Milevitanus Episcopus, non esse pertimescendam eam contaminationem, quæ contrahitur a Sacramentis hæreticorum ob pravitatem doctrinæ, si communicentur Sacramenta cum Ecclesia Catholica, unde illa iidem Schismatici hauserunt. Ceterum eodem libro 1. pag. 6. inquit Optatus: In Trinitate baptismatis unionem defendimus, scilicet, unus idemque est baptismus, modo conferatur sub invocatione Trinitatis. Et libro v. in quo pertractat de unitate baptismatis, producto circumcisionis exemplo, scribit pag. 80. Semel enim factum servat salutem: si iterum fiat, potest asferre perniciem. Sic & baptismus Christianorum Trinitate confectum confert gratiam; si repetatur, facit vitæ iacturam. Infra. Aqua igitur sola & vera illa est, quæ non de loco, non de persona, sed de Trinitate condita est. Post pauca: Non licet post Trinitatem, in eadem Trinitate hoc iterum facere, idest, baptizare. Verum est, eo loci Optatum appellare mendacem aquam Praxæ & Patripassianorum, quia ubi (inquit) veritas non est, ibi est aqua mendax: sed mendacem appellat, quia ob fidei defectum non confert vitam, eriminum mortem, nativitatem immortalem, & celestis regni comparisonem, quam credentis fides, & Trinitas præstat: Fides nimirum ut necessaria dispositio; Trinitas, ut consecrans elementum. Hæc distant locum alium ejusdem libri pag. 83. In hoc Sacramento baptismatis celebran-

do tres esse species constat, quas & vos nec augere, nec minuire, nec prætermittere poteritis. Prima species est in Trinitate: secunda in credente: tertia in operante; sed non pari libramine ponderanda sunt singula: duas enim video necessarias, & unam quasi necessariam: principalem locum Trinitas possidet, sine qua res ipsa non possit geri: hanc sequitur fides credentis: jam persona operantis vicina est, quæ simili auctoritate esse non potest. Bene igitur habet: Trinitas necessaria est, ut res ipsa geratur, quoniam invocatio Trinitatis constituit formam baptismatis. Sequitur fides suscipientis, quæ pariter necessaria est, non ut geratur res ipsa, sed ut baptismus vitam conferat spiritualement. Perspicuum est loqui Optatum de fide suscipientis, ut dixi, non de fide ministri, siquidem operantis, ut verbis utar Optati, est tertia species non adeo necessaria, uti necessaria est Trinitas ad constituendum Sacramentum, fides ad consequendam salutem. Hæc nostra de Optato sententia est.

Restat S. Cyrillus Hierosolymitanus, qui a permultis inter Rebaptizantes connumeratur, propterea quod scripserit Præf. in Catecheses pag. 8. Non licet bis, aut ter hoc lavacro uti, ut si semel fueris eo frustratus, deinceps corrigas: si enim semel illo frustraberis, amplius id correctionem non patitur: unus enim Dominus, & una fides, & unum baptismus. Nam soli hæretici rebaptizantur, siquidem prius illud non erat baptismus. Ubi cum loquatur S. Cyrillus de omnibus hæreticis univere, non videtur de his accipiendus, qui formam vitiant ac temerant. Sed vereor, ne docti viri decipiantur hac interpretatione Prevotii aut Grodecii. Extat Græce: Μόρον γὰρ ἀπεπνεύει ἀναβαπτίζοντες, ἐπειδὴ τὸ πρότερον ἐκ τοῦ βάπτισμα. Male particula ἐπειδὴ redditur per siquidem; est enim idem, ac ubi, simul ac, quum, aut consimilis: & videtur mihi Cyrilli sensum hunc esse, unum esse baptismum, nec repeti unquam; rebaptizari tantummodo hæreticos, non semper; sed quando verum baptismum ob adulteratam formam non conferunt. Lupus in librum Tertul. de Præscript. cap. 41. censent S. Cyrillum in Synodo prima Constantinopolitana, cui interfuit, traditam in Catechesibus sententiam retractasse.

PROPOSITIO X. Concilium plenarium, de quo Augustinus adversus Donatistas affirmat, ad ejus auctoritatem & robur perductam antiquam unius Baptismatis consuetudinem, videtur esse Nicænum; sed non istud solum innuere vult Præsul sapientissimus.

Scribit Augustinus lib. 11. de Bapt. cap. vii num. 12. de controversia Rebaptizantium: Post magnos dubitationis fluctus ad plenarii Concilii confirmationem perducta est; & cap. ix. num. 14. Postea tamen dum inter multos ex utraque parte

tractatur & queritur, non solum inventa est, sed etiam ad plenarii Concilii auctoritatem roburque producta. Inquirunt itaque de qua Synodo S. Pater intelligendus sit. Lovanienses Theologi, Balduinus, Nicolajus, Nat. Alexander, Norisius, Lupus, Bossuetius, & alii quamplurimi contendunt loqui S. Patrem de Concilio Nicæno: Marca, Sirmondus, Albaspinæus, Launojus, & PP. S. Mauri stant pro Synodo Arelatensi: in utramque partem disputant Merbesius, Habert, Juenin, Le Drint. Nos priori sententiæ adhæremus, ita tamen, ut cum Norisio nostro fateamur S. Patrem alias quoque Synodos adversus Donatistas celebratas indigitasse.

Ab Augustino itaque in Synodum Nicænam præcitatis in locis intendi digitum, demonstratur. S. Pater lib. 1. de Bapt. cap. vii. num. 9. ait magnos viros, & caritate præditos Episcopos diu in controversia baptismatis disceptasse, donec plenario totius orbis Concilio quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur. His verbis nullum aliud Concilium designatur præter Nicænum: primo quia istud solum appellari poterat eo temporis plenarium totius orbis Concilium, cum ibi convenerint Episcopi ex Oriente, & Occidente, cccxviii. deinde quia ætate Augustini sola Nicæna Synodus per antonomasiam plenaria & universalis dicebatur, nullo alio addito distinctionis vocabulo, quod haberetur nota satis, ac celebris; unde solo universalis Concilii nomine Nicænum designat in vita Augustini S. Possidius, & in Epistola ad Himerium Tarraconensem Siricius Papa. Vide Norisium in Hist. Donat. pag. 178. Præterea in canone 19. Concilii Nicæni legitur: *De Paullianistis ad Ecclesiam catholicam confugientibus definitio probata est, ut baptizentur omnimodis.* Respondent post Launojum adversarii, eo in Canone Nicænum Concilium, dum solos Paullianistas rebaptizari jubet, nullam in admittendo ceterorum hæreticorum baptismo præscribere conditionem. Sed facile excutitur hæc responsio: primum, quia S. P. Augustinus existimavit Concilium Nicænum reprobasse baptismum Paullianistarum, quod minime præscriptam formam servarent, quam tamen custodiunt hæreticorum permulti: *Istos sane Paullianos* (inquit Augustinus de Hæres. num. 44.) *baptizandos esse in Ecclesia Catholica Nicæno Concilio constitutum est: unde credendum est eos regulam baptismatis non tenere, quam secum multi hæretici, cum de Catholica discederent, abstulerunt, eamque custodiunt.* Existimavit itaque Augustinus ita Concilium Nicænum reprobasse baptismum Samosatensium, ut simul probaret baptismum hæreticorum illorum, qui unam, eandemque cum Catholicis tenent regulam. Præterea Hieronymus in dialogo sæpe laudato ad-

versus Luciferianos scribit, *Nicænam Synodum omnes hæreticos suscepisse, exceptis Pauli Samosatensi discipulis*; ac S. Innocentius Hieronymi & Augustini scriptis commendatus in Epist. 22. ad Episc. Macedoniæ versans laudatum Nicænum canonem, *Numquid* (ait) *cum de Paullianistis jubent, omnes, qui ab hæreticis revertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi?* Erat ergo ætate Augustini compertum, Nicæno canone Paullianistas rebaptizandos, non item alios quoscunque hæreticos. Tertio Arelatense Concilium in sensu Augustini dici nequit plenarium, ac totius orbis; quamquam phrasi Afris familiari quolibet Synodus collecta ex universa Africa, immo ex una tantum provincia, appellari possit aliquo sensu plenaria; igitur Augustinus nomine Concilii plenarii non intellexit Arelatense. Antec. probatur; primum quia ad Synodum Arelatensem soli Episcopi ex Occidentali Imperio, quod Constantino subiectum erat, anno 314. convenire potuerunt: at non aliquis ex universo Oriente, neque ex Ægypto, neque ex Africa usque ad Tripolitanos, immo neque ex Illyrico, & Græcia, quæ ad Romanam sedem pertinebant; per id enim temporis amplissimæ hæc provinciæ subiciebantur Licinio Augusto; quare nec Synodus Arelatensis erat plenaria, nec talis existimabatur ab Augustino, cui, sicut & Optato Milevitano, ejus acta fuisse ignota, demonstrat pag. 186. illustris Norisius. Deinde S. Pater sæpenumero Donatistis obtrusit Romanam Synodum Melchiadis, Gesta proconsularia, Constantini literas, ipsorumque adversariorum Conventum Bagaitanum: numquam vero, nisi memoria me fallit, gesta sententiasque Synodi Arelatensis: duntaxat in Epistola 43. ad Glorium, & Eleusium n. 20. & in Epist. 53. ad Generosum num. 5. meminit *judicii Arelatensis*: sed ex iisdem locis constat non esse illud plenarium, de quo in libris de Baptismo; priori enim Epistola, nec concilii nomine utitur, nec iudicium plenarium appellat, sed iudicium aliorum Episcoporum, idest, non omnium, sed quorundam, inter quos non erant qui jam in causa Cæciliani sententiam pronuntiaverant. In altera item Epistola, *Alios* (inquit de Constantino) *Episcopos voluit apud Arelatum judicare.* In sententia itaque Augustini Synodus Arelatensis non plenaria & universalis erat, sed confessus aliquorum tantum Episcoporum. Ad hæc S. P. prælaudata ad Glorium & Eleusium Epistola, num. 19. pertractans de causa Cæciliani Romæ discussa, & inquirens an interpellantibus Donatistis eadem causa fuerit in aliquo plenario Concilio iterum dijudicata, inquit: *Restabat adhuc plenarium Ecclesie universæ concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, ut si male iudicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur.*

tur. Quod utrum fecerint probent: non enim non factum esse facile probamus, ex eo quod totus orbis cum eis communicat: aut si factum est, etiam ibi sunt victi, quod ipsa eorum separatio manifestat. Revera si Concilium illud plenarium fuisset Arelatense; neque Augustinus dubitasset num causa Cæciliani agitata iterum fuisset in plenario Concilio, nec firmitatem iudicii Romæ lati commonstrasset ex Donatistarum separatione, & unitate Catholicorum: sed absque tali dilemmate affirmasset, plenariam illam synodum reipsa peractam, eamque esse Arelatensem. Præterea in Collatione Carthaginensi tertiæ diei nunquam Catholici pro Cæciliano prodixerunt plenariam illam Arelatensem Synodum, sed Romanam Melchiadis: quod imperite fecissent, si ad manus habuissent acta Synodi Arelatensis, quippe causantibus Donatistis exiguum numerum Episcoporum prædictæ Synodi Romanæ, cui intersuere tantummodo XIX. poterant opponere Arelatensem, ad quam Launojus convenisse putat Episcopos DC. adeo ut fuerit, si illi adhibeatur fides, duplo major Nicæna. Si ergo Concilium Arelatense non fuit adversus Donatistas in ea Collatione productum; vel ab Africanis ignorabatur, vel non habebatur tanquam plenarium, & ad finiendam Cæciliani causam aptissimum. Tandem S. Pater in IV. libro contra Cresconium num. 32. Nec forte auditum putat nomen Cæciliani in Ecclesiis Apostolico labore fundatis, Corinthiorum, Galatarum, Ephesiorum, Colossensium, Philippensium, Thessalonicensium, ceterarumque in sacris litteris conscriptarum; quod utique non scripserit, si Cæcilianum in plenario totius orbis concilio diffamatum a Donatistis, & absolutum existimasset: cumque pro Cæciliano latum scribat iudicium Arelatense, nequit istud appellari ab Augustino iudicium Synodi totius orbis plenariæ.

Verum tamen est Augustinum ab aliis quoque Synodis, præter Nicænam, asserere explosam sententiam Rebaptizantium. Nam lib. 2. contra Parm. cap. 13. num. 30. inquit: Hoc enim jam in ipsa totius orbis unitate discussum, consideratum, perfectum, atque firmatum est: & lib. 3. cap. IV. num. 21. de Donatistis ait: Quosdam paucos in Africa damnaverunt, a quibus totius orbis iudicio superati sunt. Et in eodem libro cap. 6. num. 30. scribit ipsos Donatistas totius orbis auctoritate convinci: quæ loca cum aliis consimilibus indicant. Tom. IX. pag. 103. PP. S. Mauri ad confirmandam Joannis Launoji opinionem. Sed ego per unitatem, & auctoritatem totius orbis, non plenarium aliquod & universale Concilium arbitror intelligendum, sed communionem Catholicorum in eadem sententiam conspirantium; aut si Concilium, non unum,

sed multiplex, puta Nicænum, Capuanum, & forte etiam Arelatense. Nam S. Pater lib. VI. de Baptismo cap. 7. num. 10. consuetudinem Ecclesiæ, a qua Rebaptizantes discesserant, dici Conciliis universalibus roboratam, ibique de Cypriano, & collegis, inquit satis a se disputatum pro universitate catholice consensionis, atque Concilii, in cujus unitate isti tamquam pia membra manserunt: unde apparet non in uno Concilio causam Donatistarum discussam, atque aliud in sententia Augustini esse Concilium plenarium, aliud unitatem Ecclesiæ, siquidem Cyprianus, qui nunquam recessit ab unitate, consuetudinem unius baptismi in ullo concilio probavit, in pluribus conciliis rejecit.

Opp. 1. Concilium Arelatense primum recte appellatur plenarium. Ad illud enim convenerant plurimi ex diversis, ac prope infinitis locis, ut scribit Constantinus ad Chrestum Syracusanum. Eidem Concilio interfuisse DC. Episcopos inquit Ado Viennensis in Chronico, confirmatque id Epistola ad Silvestrum, quæ juxta antiquissimum Codicem Corbejensem habet: Domino sanctissimo fratri Silvestro cætus Episcoporum sexcentorum, qui adunati fuerunt in oppido Arelatensi. Præterea Concilium ex una tantum provincia collectum appellari plenarium, constat ex canone 65. codicis Africani. Ipsum concilium Donatistarum Bagajense dicitur ab Augustino plenarium lib. 2. contra Ep. Parmen. cap. 3. num. 7. aliisque in locis, quamvis ad illum convenerint soli Episcopi Donatiani, numero CCCX. Potiori itaque jure plenarium dici poterat ab Augustino Concilium Arelatense, ex omnibus Episcopis transmarinis collectum.

Resp. Nequaquam a nobis institui quæstionem, an Synodus Arelatensis dici possit plenaria; disceptamus, an sit ea plenaria, de qua loquitur Augustinus: id vero negamus, quoniam plenaria & universalis per antonomasiam dici non potest, ac multo minus totius orbis; immo nec Concilium, sed tantum iudicium Arelatense appellatur a S. Patre in literis ad Elusium, & iudicium transmarinum lib. 3. contra Cresc. cap. 13. num. 16. Quot Episcopi convenerint ad Synodum Arelatensem, nobis, incertum est. XXXIII. invenimus in subscriptionibus; sed non inficiabor deesse aliquos. Ducentos Episcopos ibidem convenisse scribit Baronius ad an. 314. num. 16. idem tenet Pagius ad eundem annum, num. 22. nec aliter Nat. Alexander dis. IV. sæc. 4. q. 2. Id colligunt ex Augustino scribente lib. 1. contra Epistolam Parmen. cap. 5. Usque adeo (Donatistæ) d' mentes sunt homines, ut ducentos iudices apud quos victi sunt, victis litigatoribus credant esse postponendos. At habet castigata lectio, contra iudices, non, ducentos iudices, eaque verba,

ba, esse postponendos, contra omnium fere exemplarium fidem addita sunt. Eo item loci de Concilio Melchiadis, in quo novemdecim tantum adfuerunt Episcopi, non de Arelatensi, loquitur Augustinus. Frustra ergo inde colligas numerum ducentorum Episcoporum. Corbejenfis, & Morbacensis Codices, qui habent sexcentos, & unde Ado in errorem fortassis inductus est, emendari debent ex Colbertino exemplari, quod fuit solum ipsius Ecclesiae Arelatensis, & in quo legitur tantum, *cætus Episcoporum*, omisso, *sexcentorum*. Incredibile est autem majorem Episcoporum numerum convenisse Arelate, quam Nicææ ad Synodum œcumenicam, & superato Licinio celebratam; quamquam ad Arelatensium Patrum multitudinem exaggerandam, Constantinus illos convenisse scribat *ex infinitis prope locis*; ne singulas Gallicanas urbes; unde Episcopi acciti erant, epistolæ ad Chrestum infereret. Adde ἀποδύτων, ut est in Græco, non valere, *ex infinitis*, sed, *quæ necessum non est recensere*: μὴδεόμωαι enim est dicere, eloqui; unde Joannes Nicolai putat, *indicibilibus*: Sirmondus legit, *ex diversis compluribus*. Bagajensem vero Synodum Augustinus non dixit *absolute plenariam*, sed plenariam Donatistarum; vel ut inquit Nat. Alex. diff. 24. sec. 3. & Tournelius de Sacram. in gen. qu. 7. art. 2. Augustinus ironice, non ex propria sententia locutus est. Ad dimus citato cap. 3. eodemque in loco, S. Patrem Bagajense Concilium appellasse *plenarium trecentorum decem Donatistarum, qui cum universis provinciis Africæ convenerunt*: non vero *plenarium totius orbis*.

Opp. 2. Plura in Augustino inveniuntur, quæ demonstrant ab illo plenarium Concilium, de quo disputatur, non aliud intelligi præter Arelatense. Principio illud appellat *Transmarinum*, lib. 2. de bapt. cap. 8. num. 14. *Transmarinum* autem dici nequit Nicænum, in Bithynia quæ Asiæ minoris regio est, celebratum. Deinde epistola 167. ad Festum, nunc 89. num. 3. iudicium Arelatense pronuntiatum *Idcirco ab omnibus transmarinis Episcopis*. Nec aliter Conc. 2. in Psal. 36. num. 22. Victos etiam, ac superatos Donatistas *totius orbis auctoritate, totius orbis iudicio* affirmat S. Pater lib. 3. contra Parmen. cap. 4. num. 21. & cap. 6. num. 3. Insuper in Epistola ad Eleusium 43. posteaquam de causa Donatistarum scripserat, *Restabat adhuc plenarium Ecclesiae universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, &c.* num. 20. inquit: *Dedit ille*, idest Constantinus, *aliud Arelatense iudicium*: ideoque Concilium Arelatense est illud plenarium, transmarinum, ac totius orbis, in quo universæ Ecclesiae circa baptismum hæreticorum consuetudo certa evasit, & confirmata. Demum si Concilium illud plena-

rium in mente Augustini est Nicænum, cur suo nomine non appellavit, dum id causæ catholicorum prodesse poterat, obesse, inquit Launojus, non poterat?

Solet ad primum responderi cum Joanne Nicolai, & Nat. Alexandro etiam Concilium Nicænum Afris dici *transmarinum*: quoniam S. Pater lib. 2. contra Cresconium cap. 37. num. 47. plurimis enumeratis Ecclesiis, inter quas recenset *Ecclesias Ponti, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ*, inquit de Afris, *Habent cum illis transmarinis Ecclesiis societatem, &c.* Ubi proculdubio Augustinus *transmarinas* appellat omnes Ecclesias extra Africam, quæ mari Lybico, Arabico, & Atlantico clauditur, constitutas. Ego tamen non nego Augustinum *transmarinum* dicere etiam Concilium Arelatense; siquidem de Cæciliano inquit in Psalmum 36. *Purgavit se ille in transmarino iudicio*: & lib. 3. contra Cresconium cap. 13. num. 16. *Factum est pro Cæciliano posterius iudicium transmarinum, vestris apud Constantinum Imperatorem ut fieret instantibus*: quibus in locis agi de iudicio Arelatensi perspicuum erit legentibus. Sed quid inde? Lib. 2. de Baptismo cap. 8. non ait S. Pater, ætate Cypriani nondum factum Concilium universale ac totius orbis transmarinum. Tantummodo disjunctive loquitur, *Nondum autem factum erat transmarinum, vel universale Concilium*, idest, nondum factum erat vel *transmarinum* Capuanum, a quo statutum *ne fiant rebaptizationes* habetur in Cod. Concil. Africæ num. 15. vel *transmarinum* aliud, vel *universale* Nicænum; ex quibus Conciliis, sive ex universa Ecclesia collectis, sive ex provinciis saltem transmarinis, potuisset Cyprianus antiquam agnoscere consuetudinem. Neque in Epistola ad Festum ait S. Pater ad Arelatensem Synodum convenisse *Transmarinos omnes Episcopos*, sed ait Donatistas non ad transmarinos Episcopos, sed ad Constantinum causam Cæciliani detulisse post latum Arelatense iudicium; qua in re S. Præsul illorum pertinaciam & iniquitatem redarguit. *Apud quem*, inquit de Constantino, *utro Cæciliani accusatores fuerunt, cujus auctoritatem omnibus transmarinis Episcopis prætulerunt, ut non ad illos, sed ad illum Ecclesie causam deferrent*. Quare *Transmarini omnes Episcopi* non sunt Arelatenses, qui ad Constantini nutum judicarunt causam Cæciliani, sed sunt Episcopi omnes Occidentales, ad quorum potius quam ad Tribunal Imperatoris, erat eadem causa deferenda. Sermonem autem 2. in Psalm. 36. non ait Augustinus purgatum Cæcilianum in Concilio totius orbis, sed, *Purgavit se*, inquit, *in transmarino iudicio*. *Consensit huic iudicio universus terrarum orbis*. Consensit autem, non interfuit; consensitque communicans Afris, & fide tenens Ecclesiam extra Africæ fines diffusam verum

rum habere baptismum. *Sed dicturus es mihi, (ait paullo infra Augustinus) numquid Donatistas millia Episcoporum damnaverunt de toto orbe terrarum? Optime, non damnaverunt. Quare non damnaverunt? Quia iudicio non interfuerunt. Si iudicio non interfuerunt, propterea non damnaverunt, quia causam illam penitus nescierunt.* Ac subinde damnassem demonstrat, quoniam nec Mosopotami, nec Syri, nec Pontici, nec alii longius constituti rebaptizantur. Hinc apparet, quo sensu scribat Augustinus superatos Donatistas *Judicio, atque auctoritate totius orbis*, nec tamen Arelatense Concilium sit illud universale, ac plenarium, de quo disputamus. At quod ex Epistola ad Eleusium depromitur, facere contra adversarios ostendimus paullo supra. Adde ibi Augustinum num. 20. appellare iudicium Arelatense, *iudicium aliorum Episcoporum*: superiori autem numero egerat de Concilio plenario *Ecclesie universae*, ubi causa ageretur cum iisdem Episcopis, qui Romae iudicarunt. Ibi etiam scripsit devictos Donatistas a toto orbe terrarum, quoniam cum Cæciliano permansit orbis terrarum communio, & ad eum a transmarinis Ecclesiis communicatorie literæ missæ sunt, non ad illum, quem ipsi scelerate ordinaverant. Atque ita omnia sententiæ coherent nostræ. Tandem Augustinus Concilium Nicænum proprio nomine non appellavit, quoniam nullum aliud erat eo temporis universale ac plenarium totius orbis; neque hoc tantum, sed & aliis iudiciis Episcopalibus opinio rebaptizantium fuerat eliminata & explosa.

Opp. ultimo: Si rebaptizantium opinio Nicæno canone fuisset proscripta, id neque S. Basilii, neque Athanasii, neque Epiphanius ignorassent: quorum primus docuit omnes hæreticos rebaptizandos in priori ad Amphilochem canone; & canone 47. de xciii. Synodi Trullanæ spectantem ad Encratitas, inquit & istos non admittendos nisi rebaptizentur, & si aliqui oppositum sentiant, oportere ut plures simul sint Episcopi, & sic canonem exponant: quod utique Basilii non affirmasset, si nosset rem in Nicæna Synodo definitam. Athanasius pariter Orat. 2. rejecit baptismum Arianorum: & Epiphanius in Expositione Catholicæ fidei ait controversiam Rebaptizantium nondum Synodi iudicio decisam.

Resp. illud nos principio ab adversariis querere, quomodo Basilii, Athanasii, Epiphanius ignorarint definitionem Synodi Arelatensis, si fuit illud Concilium plenarium totius orbis, collectum ex infinitis prope locis atque ex omnibus mundi partibus, majus Nicæno fere duplo, & Constantinopolitano 1. quadruplo, sexcentorum denique Episcoporum, ut contra Nicolajum clamat Launojus? Deinde asserimus hoc argumento nihil evinci. Primum, quia et si Patres ali-

qui existimarent actum in Nicæno Concilio de solis Paullianistis, non sequitur eandem fuisse sententiam Augustini, quemadmodum non fuit Hieronymi, & Innocentii. Præterea Basilii subrogatus in sedem Firmiliani, qui statuerat omnes hæreticos rebaptizandos, inhærens inolitæ Cappadocum consuetudini, existimavit Nicænam Synodum non ut regulam dogmatis, sed disciplinæ juxta regionum consuetudinem variabilis, decimumnonum canonem edidisse. Nam Basilii canone 1. ait nonnullos Asiaticos probare hæreticorum baptismum *propter multorum æconomiam & dispensationem*, ut diximus prop. viii. & præcitato canone 47. Si autem, inquit, *prohibita est apud nos hæc rebaptizatio, sicut & a Romanis, alicujus æconomiae gratia, &c.* Vid. edit. Sononii pag. 782. Idem ad Epiphanium responderet Norisius Tom. iv. pag. 182. sed arbitror Epiphanium de solis Arianis pertractare, quos utique rebaptizandos nullius Synodi iudicio decisum est. De Athanasio autem aperui mentem meam prop. præcedenti.

PROPOSITIO XI. Præter Nicænum canonem, multæ aliæ Ecclesiasticæ definitiones probant baptismum hæreticorum, verbis Evangelicis, idest, invocatione S. Trinitatis collatum.

Etenim anno 313. Romana Synodus sub Melchiade damnavit Donatum a Casis nigris, quod confessus sit rebaptizasse, inquit Optatus lib. 1. num. 24. Dixi id factum anno 313. licet Optatus scribat *Constantino quater, & Licinio ter Consulibus*. Fuit enim Constantinus IV. Consul anno 315. non solum post Romanam, sed etiam Arelatensem celebratam Synodum: quare Augustinus libro post Collat. cap. 33. numer. 56. inquit, *Nam Melchiades iudicavit Constantino ter & Licinio iterum consulibus, sexto nonas Octobres*, idest, anno 313. in quem concurrat Consulatus tertius Constantini, & secundus Licinii, aut si numeretur Consulatus Licinii suffectus anni 313. tertius ipsius quoque Licinii: atque ita scriptum a pluribus absque mendo, *Constantino ter, & Licinio ter Coss.* quod moneo ne Augustini verba censeas castiganda. II. Sequitur Synodus Arelatensis celebrata anno 314. cujus extat viii. canon: *De Afris autem, quod propria lege sua utantur ut rebaptizent, placuit ut si ad Ecclesiam aliquis hæreticus venerit, interrogent eum symbolum, & si perviderint eum in Patre, Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur: quod si interrogatus symbolum, non responderit Trinitatem, tunc merito baptizetur.* III. Deinde Concilium Nicænum, de quo supra, canone 8. Catharos, sive Novatianos in Ecclesiam admittendos iussit sola manuum impositione, canone autem 19. rebaptizandos Paullianistas, regulam baptismatis non tenentes, ut superiori propositione differ-

banus. IV. Synodus Laodicensis celebrata, ut inquiunt, anno 364. canone 8. *omni industria institui & baptizari præcepit Montanistas, & Cataphrygas, quos non servasse præscriptam formam baptismatis diximus octavo capite. Ambiguum tamen est quod canone 7. ejusdem Synodi habetur, Novatianos, Photinianos, & Quartodecimanos, edoctos fidei symbola, & inunctos sacro oleo fieri participes sancti mysterii; cum Photiniani vix discreparint a Paulianistis: unde vel Photiniani, ut censet Binius, præter fidem antiqui codicis, intrusi sunt; vel saltem illorum aliqui cum Samosatensibus dogmate, non ritu baptismatis convenerunt. V. Rebaptizandos Eunomianos, Montanistas, & Sabellianos, non vero Arianos, Macedonianos, & Novatianos, statuit anno 381. Constantinopolitanum primum, five secundum generale Concilium, canone 7. non alia ratione, nisi quia primi tingentes verbis Evangelicis non utebantur. VI. Siricius Papa anno 386. in Synodo Romana sanxit, ut venientes a Novatianis, vel Montensibus (idest Donatistis) per manus impositionem recipiantur, hac ratione addita, *Quia quamvis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati.* Vide Innoc. Epist. ad Victricium cap. 8. & quam ad Africanos dedit ipse Siricius, vindicatam a Cl. P. Constantio Tom. 1. Epist. Rom. Pontif. VII. Anno 389. Concilium Capuanum, quod Synodus 111. Carthag. can. 38. appellat plenarium, & eod. can. Afric. can. 68. *transmarinum*, decrevit canone 38. *Non liceat fieri rebaptizationes.* VIII. Synodus Hipponensis anni 393. confirmata in Concilio Carthaginensi anno 397. edidit decretum, ut in recipiendis Donatistis invitata pacis compensatione & sacrificio caritatis aboleantur quæ majorum suorum auctoritatem sequentes repetitione baptismatis commiserunt. IX. His, aliisque insistentis sacrosancta Synodus Tridentina sess. vii. can. 4. ita statuit; *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, anathema sit.**

PROPOSITIO XII. Postremo etiam Augustorum legibus præscriptus est Rebaptismus.

Non est animus in medium proferre leges singulas in Donatistas ab Imperatoribus latis. Eas in unum collectas vide in Append. Tom. ix. Operum S. P. Augustini, in monumentis additis ad libros Optati, & in historia Donatistarum Norisiana. Seligam quæ ad præsens attinent institutum. I. Est lex Valentiniani senioris an. 373. die 20. Febr. quæ declarat *Sacerdotio indignum antistitem, qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminaverit.* II. Gratiani an. 377. die 17. Octob. in qua habetur: *Eorum condemnamus errorem, qui Apostolorum præcepta cal-*

cantes, Christiani nominis sacramenta sortitos alios rursus baptismo non purificant, sed incestant, lavacri nomine polluentes. Laudatur ibidem divalis Constantini, Constantii, & Valentiniani. III. Lex Honorii anno 405. die 12. Februarii: *Rebaptizantium non patimur devios errores.* IV. Lex ejusdem Honorii lata per idem temporis: *Quisquis posthac fuerit rebaptizasse detectus, Judici, qui provincie præsidet, deferatur, ut facultatum omnium publicatione multatus, inopie pœnam, qua in perpetuum efficiatur, expendat.* V. Est lex consimilis eadem die, eodemque fine ab ipso Honorio emissa, ne divinam gratiam sub repetito baptismo pollutam Donatistarum secreta violarent, &c. Vid. Cod. Theodosianum lib. xvi. Tit. 6. *Ne sanctum baptismum iteretur.* Hactenus de historicis circa Anabaptismum velitationibus.

C A P U T XIV.

Demonstratur baptismum ab hæreticis, & a paganis collatum esse validum ac legitimum.

INstituitur quæstio, ut ex præcedentibus dissertationibus manifestum est, de baptismo Evangelicis verbis, idest, præscripta in Evangelio formula consecrato, & collato cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Quæritur etiam de baptismatis *charactere*, non de gratia: hanc enim, si hæreticorum baptismus ratus est, certo consequuntur infantes, necnon adulti, qui bona fide, alio ministro destituti, neque hæreticis communicantes, ab his recipiunt regenerationis lavacrum; illi vero, qui hæresi consentiunt, aut baptismum extra Ecclesiam sponte suscipiunt, nec dare, nec habere possunt remissionem peccatorum: *Corporalia enim sacramenta, quæ portant & celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis. Virtus vero pietatis invisibilis & spiritalis ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur a corpore.* Causa 1. q. 1. cap. 49.

PROPOSITIO I. Valet baptismus datus ab hæreticis in nomine Trinitatis.

Luculenter hanc propositionem confirmant producta præcedenti capite munimenta, ac præsertim Ecclesiasticæ definitiones, Ecclesiæ consuetudo, atque traditio Patrum, quibus accedunt divinæ Scripturæ testimonia, pluraque argumenta Augustini Donatistas naviter oppugnantis. I. Priorem tenent locum Conciliorum canones, de quibus paullo supra. His accedunt decreta Romanorum Pontificum collecta a Gratiano de Consecrat. dist. iv. nimirum cap. 27. *Si qui apud illos, ex Epistola S. Leonis 2. alias*

29. scripta anno 443. in Galliam: cap. *Qui bis ignoranter*, num. 98. ex Epist. Felicis III. data anno 488. ad universos Episcopos: cap. 19. *Quamvis unum baptisma*, ex Epistola Pelagii ad Gaudentium conscripta anno 557. cap. 43. *Non in vobis*, ex Epist. S. Gregorii 61. lib. ix. ad Quirinum, in Iberiam directa anno 601. cap. 51. *Sive hereticus*, ex Epist. i. cap. 1. Gregorii III. missa an. 738. ad Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum. Præscribitur hisce decretis, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizati sunt, nullatenus novo baptismo tinguantur, & ad Catholicam venientes sola reconciliationis impensa gratia recipiantur, ut inquit S. P. lib. i. de Baptis. cap. 1. num. 2. sive juxta Ecclesie consuetudinem per impositionem manus, sive per unctionem chrismatis, ut habetur in cap. *Ab antiqua*, præcitata dist. iv. de Consecrat. Definitionibus igitur Ecclesiasticis perspicuum est valere hæreticorum baptisma.

Idem demonstratur Ecclesie vetustissima consuetudine. Hæc primum comprobatur Stephani decreto, de quo prop. 4. superioris cap. ipso enim decreto in Romana Synodo emanato declaratur in more positum a primordiis Ecclesie, ut hæretici manuum impositione, non reperito lavacro suscipiantur. Quod perpendens Lirinen- sis cap. 4. Common. recte scripsit, Agrippinum omnium primum censuisse rebaptizandum, *contra universalis Ecclesie regulam, contra sensum omnium Consacerdotum, contra morem & instituta majorum*. Eandem consuetudinem commonstravit plenarium Concilium Nicænum, & quæ postea sunt consecrata. Eiusdem testis Hieronymus, scribens adversus Luciferianos de Epistolis Cypriani: *In quibus Stephanum Romanæ urbis Episcopum, & inveteratæ consuetudinis, lacerat errorem*. Augustinus perantiquam consuetudinem illam in libris de Baptismo invicte commonstrant: ac primum lib. 2. de Baptismo cap. vii. num. 12. ait consuetudinem ipsam ex Apostolorum traditione derivatam; idque probat, quoniam quæ per universam custodiuntur Ecclesiam, nonnisi ab ipsis tradita & commendata creduntur. Addit ex confessione Cypriani, hanc soluberrimam consuetudinem per Agrippinum prædecessorem suum quasi cœpisse corrigi: sed verius credendum, corrumpi cœpisse, non corrigi. Cap. ix. ejusdem libri num. 14. ipsiusmet consuetudinis vetustatem ex ipso Cypriano confirmat, ex quo scilicet sanctus Martyr adversus illam pugnaret, quoniam hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem. Libro autem tertio cap. xii. num. 17. probat Augustinus, nec post Agrippinum in Africa Rebaptismum communiter obtinuisse, atque ita ratiocinatur: *Si permanebat ab Agrippino usque ad Cyprianum consuetudo baptizandi ab hæreticis venientes, ut quid facta sunt a Cypria-*

no de hac re Concilia? Ut quid eidem Jubajano dicit, non se rem novam facere aut repentinam, sed ab Agrippino constitutam? Cur enim Jubajanus de novitate turbaretur, ut eum per auctoritatem Agrippini sanari oporteret, si ab Agrippino usque ad Cyprianum hoc tenebat Ecclesia? Cur denique tot ejus collegæ in Concilio dixerunt rationem & veritatem consuetudini præponendam, ac non potius dixerunt eos, qui aliud facere vellent, & contra veritatem, & contra consuetudinem facere? Exhibent hæc Augustini verba aliud vetustæ consuetudinis argumentum depromptum ex ipsis rebaptizantibus. Revera S. Cyprianus Ep. 71. ad Quintum, Non est (ait) de consuetudine præscribendum, sed ratione vincendum: & 74. ad Pompejum: Consuetudo sine veritate vetustus erroris est. In Epist. etiam ad Jubajanum 73. inquit: Sed dicit aliquis, quid ergo fiet de iis, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine baptismo admissi sunt? Quoin loco, ut peracute notat Augustinus lib. 2. de Bapt. cap. 9. Aperte indicat fuisse aliam consuetudinem Ecclesie. Consuetudo itaque, ac traditio majorum demonstrat valere baptismum ab hæreticis in nomine Trinitatis collatum.

Divinæ Scripturæ testimonia priori loco, ut solemus, non produximus; non enim expresse dirimunt quæstionem istam, & bene ac sapienter agebat Augustinus in primo adversus Cresconium num. 39. *Quamvis hujus rei certe de Scripturis canonicis non proferatur exemplum; earundem tamen Scripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod universæ jam placuit Ecclesie, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas*. Faciunt tamen ad rem nostram ea loca, quæ ostendunt Christum, non aliquem ministrantium, esse illum, qui baptizat in Spiritu sancto, ut Joan. 1. 33. de quo loco plura disserui pertractans de probitate eorum, qui Sacramenta dispensant, sectatus quæ S. P. docet Tract. v. in Joannem. Hinc deprompsit hujus asserti rationem præcipuam S. Thomas q. lxxv. art. 9. ubi demonstrat fidem ministri non requiri ad Sacramentum perficiendum; quoniam ille non in propria, sed in Christi virtute operatur.

At ne scholasticæ methodi omnino videamur obliti, Catholicam veritatem confirmabimus nonnullis Theologicis ratiocinationibus. Quarum sit prima: Baptismus propria sanctitate ac veritate constat; ergo neque improbitate, neque infidelitate ministrantium potest labefactari. Probat antecedens Augustinus lib. i. de Bapt. cap. 10. num. 15. *quia Sacramento divina virtus assistit; quia neque lucernæ lux, cum per cœnosa diffunditur, inde aliquid sordium contrahit; quia etsi res visibiles, quibus sacramenta tractantur, corruptibiles sint, tamen quod per illas agi-*

tur non potest corrumpi, quamvis homines, per quos agitur, pro suis moribus vel premia percipiant, vel pœnas luant. Confirmat S. Pater idem argumentum lib. v. cap. 19. num. 27, quoniam per Cyprianum in Epist. ad Jubajanum valet baptismus ab eo datus, qui malevola invidia tabescit, & quem homicidam, & in tenebris esse testatur Epist. 1. 2. 3. Joannes. Obicienti ergo, quod hæresis Sacramentum inficiat, his occurrit S. P. Augustinus: *Quomodo aquam mundat & sanctificat homicida? quomodo benedicunt oleum tenebrae?* Quasi ita ratiocinetur: Ex confessione Rebaptizantium crimen odii & invidiæ non labefaciat Sacramenti sanctitatem. Ergo error & hæresis non tollit Sacramenti veritatem. Idem confirmat S. Pater lib. v. c. viii. num. 9. aptissima comparatione: Sicut de lege dixit Apostolus, *Bona est lex, si quis ea legitime utatur; ita de Baptismo recte dicere possumus, Bonus est baptismus, si quis eo legitime utatur: & sicut non faciebant tunc, ut lex bona non esset, aut omnino nulla esset, qui ea non legitime utebantur; sic nullo modo facio, ut baptismus bonus non sit, aut ut omnino baptismus non sit, quisquis eo, siue quia in hæresi, siue quia in pessimis moribus vivit, non legitime utitur.* Brevi comparationem ipsam propono: Prævaricatoris impietas legem impiam non reddit; igitur neque error ministrantium reddit Sacramentum nullum & fallax. Altera ratiocinatio sit: Unus baptismus est, qui vel in hæresi, vel in Catholica datur; Baptismus itaque hæreticorum repeti nequit. Consequentia est legitima, siquidem præcipua Rebaptizantium ratio petitur ex quo baptisma sit unum, ideoque diversa baptismata nequeant approbari. Antecedens autem ab Augustino probatur præcitato Tractatu v. in Joannem num. 18. quia Christi, non ministrorum baptismus est, & ideo quos baptizant ebrii, adulteri, homicidæ (idem dic de hæreticis) Christus baptizat & confertur unus idemque baptismus. Corroborat Augustinus eandem argumentationem lib. 2. contra lit. Petil. num. 57. quoniam Baptismus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Christum habet auctorem, non quemlibet hominem: & Christus est veritas, non quilibet homo. Similia in lib. de Unit. Eccl. cap. 23. n. 65. Utitur ad idem confirmandum in libro de unico baptismo contra Petilian. cap. 8. num. 13. argumento a pari: *Hic fortasse dicat, jam non esse Christi sacramentum, quod a sacrilegis datur. Cur non ergo dicit non esse etiam nomen Christi, quod a sacrilegis dicitur?* & post pauca: *Sicut illud nomen est Jesu Christi, ita & iste baptismus Jesu Christi.* Continent hæc Augustini verba enthymema istud: Unum est ac idem Christi nomen prolatum ab Apostolis, & a Pseudoprophetis; igitur unus pariter idem-

que baptismus est, siue a Catholicis collatus, siue ab hæreticis. Urget S. Pater lib. vii. de Baptismo cap. 14. num. 27. sententiam Rebaptizantium, præsertim Cypriani approbantis baptismum iniquorum, & ait: *Cur non etiam ille duos baptismos facit, qui dicit quia & iniqui baptizant?* quæ verba aliud nobis enthymema suppeditant, videlicet: Unus est baptismus, siue a bono, siue a malo collatus; igitur & unus est, siue ab infideli conferatur, siue a fidei. Ratiocinatio tertia sit: Potest baptismus conferri extra catholicam Ecclesiam: Ergo conferri potest ab hæreticis. Antecedens probatur ab Augustino lib. 1. de Baptismo cap. 1. num. 2. quoniam redeuntes, qui prius quam recederent baptizati sunt, non rebaptizantur; ideoque extra unitatem Ecclesiæ baptismus non amittitur. Quod si haberi foris potest, etiam dari cur non potest? Addit lib. iii. cap. xv. num. 20. petitam ex scripturis divinis comparationem, dicens: *Sacramenta se eadem sunt, ubique integra sunt, etiamsi prave intelliguntur, & discordiose tractantur: sicut scriptura ipsius Evangelii, si eadem ipsa est, ubique integra est etiamsi innumerabili falsarum opinionum varietate asseratur: quasi diceret, Asservari potest scriptura in manu hæreticorum, igitur & baptismus.* Insuper acutissime Augustinus demonstrat posse generari Ecclesiæ filios per baptismum Christi etiam extra Ecclesiam, quemadmodum Abraham ex Agar Gen. 16. 15. natus est Ismael, & Rachel uxor Jacob filioa bbi acquisivit ex utero ancillæ suæ Balam: Lia quoque obtinuit filios ex utero Zelphæ Gen. 30. 3. 9. *Cum tales a spiritualibus evangelizantur, & sacramentis imbuuntur, (inquit Aug. lib. 1. de Bapt. cap. xvi. num. 25.) tamquam per se ipsam Rebecca eos parit, sicut Esau: cum autem per illos, qui non caste annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara quidem, sed per Agar. Item boni spirituales, quando evangelizantibus vel baptizantibus carnalibus generantur. Lia quidem vel Rachel jure conjugali eos, sed per ancillarum uterum parit.* Sed oporteret, si argumenta omnia colligenda forent, exscribere universum fere Tomum ix. siue Augustini Polemicas contra Donatistas lucubrationes.

Facile ex dictis objecta omnia solvuntur: quæ cum permulta sint, ad tria tamen capita revocantur, ad scripturas, ad auctoritatem majorum, atque ad rationem. Ex scripturis hæc opponuntur. I. Baptismus unus est, scribente Apostolo ad Ephes. iv. 5. *Una fides, unum baptisma;* ut ergo hæretici non habent fidem, ita nec baptismum. II. Una pariter est Ecclesia: de qua Cant. iv. 12. *Hortus conclusus, fons signatus;* & vi. 8. *Una est columba mea, perfecta mea.* Nequeunt hæretici in hortum istum conclusum ingredi, utpote qui extra Ecclesiæ unitatem eje-

Si sunt; ideoque eundem fontem aquarum viventium non poterunt nobiscum habere communem. III. Ait Apostolus ad Galatas 111. 27. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Christum non induunt, qui ab hæreticis tinguntur; ergo nec vere baptizantur. IV. De hæreticis prænuntiatum a Jeremia 11. 13. *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquam.* Quomodo ergo habent hæretici fontem aquæ vivæ, & salientis in vitam æternam, idest salvificam undam baptismatis? Accedit quod aqua hæreticorum profana est & adultera. V. De his, qui ab hæreticis tinguntur, Ecclesiasticus prædixit xxxiv. 30. *Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lavatio ejus?* Inane est itaque lavacrum hæreticorum. Huc spectant, quæ de ministro improbo diximus lib. xxx. cap. xiv.

Resp. ad 1. utique unum esse baptismum Christi, sed esse unum tam in manibus hæreticorum, quam Catholicorum, ut de Scriptura, atque de Christi nomine dictum supra. Quod obijciatur de Fide, retorquetur ab Augustino lib. v. de Baptismo cap. xxvi. n. 37. nam Apostolus eo loco etiam ait unam esse spem: *Vocati estis, inquit, in una spe vocationis vestræ.* At ipsis Apostolorum temporibus fuerunt quibus una spes non erat, & tamen erat unum baptisma, cujus generis erant, qui negabant resurrectionem mortuorum, & nihilominus baptizati erant, ex r. ad Corinth. xv. 12. Igitur unum pariter erit baptisma in iis, qui non habent eandem fidem. Ratio autem, cur fide ablata permaneat baptismus, est quia Sacramentum baptismi spectat ad Ecclesiam, tanquam signum, nota, & characteres permanent quoque in transfugis & apostatis; ut lib. 2. contra Parmen. cap. xiii. n. 29. idem Augustinus declarat. Ad 2. respondetur cum. S. Patre cit. libro v. cap. 27. n. 38. si hortum conclusum, fontemque signatum intelligamus Ecclesiam Sanctorum, non esse in avaris, & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & invidis, qui tamen cum justis baptismum habent communem: itaque eundem baptismum eodem pacto habere possunt hæretici. Si vero horum conclusum dicas Ecclesiam hujus temporis, in qua mali cum bonis permixti sunt, in ipsa Ecclesia sunt quædam propria sanctorum, ut caritas; quædam communia sanctis & improbis, ut fides; quædam permanentia extra Ecclesiæ corpus, ut sacrosancta mysteria: & consequenter hæretici, quamvis caritate & fide careant, habere possunt nihilominus sacramenta. Adde Cap. 45. de Consecr. dist. 14. Ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem ejus baptismum homines etiam foris recipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere.

Nam & flumina de fonte Paradisi, sicut scriptura testatur, etiam foras largiter manaverunt. Ad 3. hæc sit responsio: Avari non sunt templum Dei; ait enim Apostolus 2. ad Corinth. vi. 16. *Quæ societas templo Dei cum idolis?* & avaritiam idololatriam esse Paulus ipse, necnon Cyprianus affirmant. Baptizati tamen ab avaris induunt Christum. Cur illum induere non possunt baptizati ab hæreticis? Adde homines induere Christum duplici modo; quantum ad sacramenti perceptionem, & quantum ad vitæ sanctificationem: quorum primum bonis & malis commune est, alterum proprium bonorum & piorum. Vide Augustinum eodem libro cap. xxiv. num. 34. Præmonui capite superiori, Cyprianum aliosque Rebaptizantes in istiusmodi argumentis discrimen inter sacramentum, & gratiam sedulo non advertisse. Ad quartum reponimus, eos etiam, qui profitentur fidem, & vitiis indulgent, dereliquisse Deum fontem aquarum viventium: *Neque enim pedibus, ac non corde relinquitur Deus.* Præterea dicimus nec istos neque hæreticos habere aquam viventem, quantum ad sanctificationem vitæ; quamquam illam habent quantum ad participationem sacramenti. Adeas librum 2. contra Parmenianum cap. x. num. 20. Affirmamus quoque non esse aquam profanam, super quam nomen Dei invocatur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen profanum est. Ita c. Non est aqua, 50. de Consecr. dist. 14. & S. P. lib. 1. de Bapt. cap. 10. n. 15. Ultimum sic diluitur: Si mortui non baptizant, quare Donatistæ ferebantur in schismate baptizasse Felicianum? quare susceperunt, quos ille mortuus in schismate baptizavit? atque, ut alloquamur rebaptizantes alios, quare baptizant invidi, & odio habentes fratrem suum, qui manent in morte? Directe autem respondeo primum, baptizari a mortuo paganos, qui homines colunt, in quorum nomine baptizantur, ita Augustinus cit. libro 2. num. 22. deinde affirmo non baptizari a mortuo, qui baptizantur a Christo; ita S. Pater lib. 2. contra Cresconium Donatistam cap. 25. num. 30. De ipso Ecclesiastici loco vide quæ scripsimus pag. 207. hujusce voluminis.

Ex majorum auctoritate obijciuntur primo Cypriani, aliorumque testimonia, de quibus puto me satis superque disservisse. II. Obijciuntur canones Apostolici 45. & 46. quorum primus est: *Episcopum vel presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admisit, deponi jubemus:* alter vero, *Episcopus vel presbyter eum, qui vere habet baptismum, si de integra baptizaverit, vel si eum, qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur.* III. Leo I. Epist. ad Nicetam, Urbanus II. Epist. ad Lucium,

cium, alique Pontifices tradiderunt hæreticorum Sacramenta non posse sanctificationem conferre, & formam quidem, & speciem quamdam habere, non autem virtutem Sacramentorum.

Resp. ad primum ipsos Patres, qui steterunt pro Rebaptismo, minime denegasse contrariam vetustissimamque consuetudinem, postea plenariis Conciliis, Romanorum Pontificum statutis, rei que matura discussione corroboratam. Ad secundum vulgaris est responsio, prædictos canones editos in aliqua Synodo Rebaptizantium, scilicet in Iconiensi, vel Synnadeni, ac deinde alicujus collectoris inscitia in numerum Apostolicorum intrusos: siquidem nec Cyprianus, nec Firmilianus, nec Rebaptizantium aliquis eosdem canones laudavit ad sententiam suam confirmandam, quod non solum Theologi Scholastici observarunt, verum etiam Zegerus Van-Espen p. 3. Tract. Historico-canonici cap. 3. §. 4. & viri alii quamplurimi. Si genuini probentur, accipiendi erunt iidem canones de hæreticis baptis-
mi formam adulterantibus. Ad 3. dicimus Leonem, Urbanum, & alios locutos de sanctificatione, non autem de perceptione Sacramenti. Ceterum, inquit Gratianus dist. xxxii. c. 6. §. 4. schismaticorum & hæreticorum sacramenta, quoniam extra Ecclesiam sunt, juxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, & Hieronymi, formam quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitentur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati, per manus impositionem ad Catholicam redierint unitatem. Vid. Aug. lib. iv. contra Donat. cap. 4. num. 5. lib. 2. contra Parmen. cap. xii. num. 30. & Epist. 164. ad Emeritum, nunc 87. num. 9.

A ratione hæc præsertim obijciuntur. I. Per baptismum, & sacramentum regenerationis homines gignuntur filii Dei; atqui filii Dei generari non possunt nisi a Christi sponsa, idest, ab Ecclesia Catholica: Igitur in sola Ecclesia Catholica est baptismus, & sacramentum regenerationis. II. Hæreticus Ecclesie membrum non est: nec ergo minister. Item hæreticus non habet Spiritum sanctum; quomodo ergo potest Spiritum sanctum conferre? Rursus penes hæreticum in Christi sacramenta nullum jus est: irritum est ergo collatum ab hæretico Sacramentum. III. Rebaptizatum est post baptismum Joannis, ex Act. xix. 5. Ergo multo magis rebaptizandum est post baptismum hæreticorum.

Resp. ad primum dist. iii. Sola Ecclesia Catholica generare potest Christi filios, vel proprio utero, vel utero ancillarum suarum, concedo; utero duntaxat proprio, nego. Explicavimus supra responsionem istam exemplo filiorum Abraham, & Jacob, quorum aliquos procreaverunt Agar, & Zelpha. Ad secundum, ne-

go conseq. minister enim Sacramentorum est causa instrumentalis, & Deus tam uti potest instrumentis sibi caritate, aut fide conjunctis, quam instrumentis a se per culpam, vel apostasiam separatis, ut sæpenumero iisdem usus est in perpetrando miraculis ad gloriam nominis sui, fideique argumentum: & ex quo minister sit instrumentalis causa Christi baptizantis, necessum non est, ut habeat Spiritum sanctum; quem non virtute sua minister ipse communicat, sed virtute Christi, & vi Sacramenti producentis gratiam efficientia sua, non ex meritis operantis. Verum tamen est, impium & hæreticum sibi jus conficiendi sacramenta arrogare: vult enim Deus, ut sancta pie fideliterque tractentur; sed id probat administrationem sacrilegam, non irritum, nullumque sacramentum. Vide quæ supra diximus ex Augustino libro v. contra Donatist. cap. 8. n. 9. Ad ultimum constat ex dissertatione de Baptismo Joannis cap. 2. hujus libri, maximum esse inter Joannis baptismum & baptismum Christi discrimen; ac sat est, si repetamus cum Augustino *Dedit Judas, & non baptizatum est post Judam; dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem: quia si datus est a Juda baptismus, Christi erat; qui autem a Joanne datus est, Joannis erat.* Tract. v. in Joan. n. 18.

PROP. II. Tenet quoque Baptismus a pagano sub præscripta forma collatus.

Sequitur ex dictis: Si enim ad regenerandum sufficiens est aqua, supra quam Dei nomen invocatur; si quemadmodum hæresis hæreticorum est, ita baptismus, a quocunque ministretur, est Christi: si, aut Judas, aut Paulus, aut quilibet hominum tingat, Christus est, qui baptizat: si baptismus talis est, qualis est ille in cujus potestate datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur: quæ omnia sunt verba Augustini dist. iv. de Consecr. relata in canones; proculdubio baptismus datus a non baptizato hujus errore ac perfidia nequit inditam sibi a Christo virtutem deperdere. II. Nicolaus Papa an. 866. ad consulta Bulgarorum cap. 104. *A quodam Judeo (inquit) nescitis utrum Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis; & quid de iis sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine sanctæ Trinitatis . . . baptizati sunt, constat eos non esse denuo baptizandos.* In cap. etiam Romanus, de Conf. dist. 4. n. 23. desumpto aut ex Isidoro, aut ex lib. iv. Capitularium c. 6. habetur, *Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet Paganus sit qui baptizat.* Similiter Conc. Florentinum in decreto Eugenii; *In casu necessitatis etiam paganus & hæreticus baptizare potest.*

Opp. 1. Nicolaus eodem rescripto affirmavit quoque valere baptismum in solo Christi nomine; quod

quod minime nos assentimur. Non habet ergo idem rescriptum plenam ac firmissimam auctoritatem. Præterea Concilium Illiberitanum celebratum, ut inquit, anno 315. edidit canonem num. 38. *Peregre navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fueris, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum.* Igitur qui lavacrum non habet, baptizare etiam urgente necessitate non potest. Insuper Gregorius III. anno 738. scribens ad Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum, ait: *Quos a paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, ut de-nuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.*

Resp. Nicolaum consultum a Bulgaris, num valeat baptismus a pagano datus, non de forma baptismatis; ideoque quod ait de baptismo in nomine Christi, esse opinionem insertam; quod vero docuit de pagano baptizante, esse Pontificium Rescriptum, & hoc omnino tenendum. Vide supra cap. ix. Canon Illiberitanus ita exponitur a Bellarmino, ut probet baptismum collatum a non bigamo & baptizato, nil vero de non baptizato aut bigamo statuatur. Interpretantur eundem canonem Suarez, & alii, non de necessitate, sed de decentia. Albaspinæus tamen, Mendoza, Martinus Lopez, & Van-Espen ajunt supponi eo canone non unum laicum adesse, sed plures: quo in casu lavacrum subministrare debeat, qui publicam poenitentiam non subierit, nec sit bigamus: atque his subscribunt Theologi recentiores. At Gregorius III. rebaptizationem mandavit, quia pagani formam nequaquam servaverunt, caute usus animadversione, si ita habetur; unde Glossa in cap. *Quos a paganis*, inquit: *Scilicet in forma Ecclesiæ non fuerunt baptizati.*

Opp. 2. Augustinus lib. 2. advers. Parmen. cap. xiii. n. 30. ait: *Et hæc quidem alia questio est, utrum & ab iis, qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit.* Similia scribit lib. vii. de Bapt. cap. liii. num. 102. Immo cum Donatistas frequentissime urgeat, ex eo quod Baptizati non possint sacramentum amittere, quod in Catholica susceperunt, ac dari possit baptismus ubi potest haberi; videtur S. Pater aliud sentire de hæreticis; aliud de non baptizatis, qui cum baptismum non habeant, consequenter nec dare poterunt.

Resp. laudandam esse Augustini moderationem, dum in re, nondum Ecclesiæ auctoritate, & judicio definita, sententiam dicere detrectavit, quod modo post Romanorum Pontificum; & Conciliorum statuta, nequaquam faceret. Verum etsi dubitavit, ostendit tamen se ita affectum, ut crederet ratum, legitimumque baptismum, ubi

cumque, & a quibuscumque verbis Evangelicis consecratum: ita nimirum profitetur cit. cap. 53. Imo dum adversus Donatistas demonstrat, Baptismo propriam inesse virtutem, esse illum Sacramentum Christi, non ministrantium, & alia hujus generis plurima, ubique propositionem istam confirmat. Quod Donatistas refutaverit, ex quo extra Ecclesiam non amittatur baptismus, id fecit ex eorum principiis, commonstrans, quod si extra Ecclesiam habetur, extra Ecclesiam & datur. Dicebant enim Donatistæ: *Recedens ab Ecclesia baptismum non amittit, jus dandi tamen amittit*, eodem num. 30. nuper citato. Sed, inquis, quomodo dat qui non habet? Si loqueris de elemento sensibili, idest, aqua; hanc habet & paganus: si de forma, hoc est de Evangelicis verbis, & hæc proferre potest, si didicerit. At si de gratia, cujus Sacramentum est signum visibile; illam non homo baptizans dat, sed Christus, in cujus nomine baptizat; cujus est baptismus: cujus virtus assistit signo a se divinitus instituto. Redeo nunc ad illud vestrum quod dicitis, *Qui non habet quod det, quomodo dat?* (inquit S. Optatus lib. 2. de Schism. Donatist. num. 6.) Unde hæc vox est? de qua lectione recitari potest? Vox est de vico collecta, non de libro lecta: *Qui non habet quod det, quomodo dat?* Hæc verba in lege scripta non sunt; nam si, ut vultis, homo dat, Deus vacat; & si Deus vacat, & apud vos est quod dandum est, ad vos fit conversio; quos baptizatis, in nomine vestro tingantur. Erubescite beato Paulo clamanti, & suam gratulationem profitenti, numquid in nomine meo baptizati estis? Ita pag. 86. postremæ edit. Parisiensis.

CAPUT XV.

Explicatur quando in praxi baptismus sit repetendus.

SEquitur ex præcedentibus dissertationibus, numquam iterandum fesse baptismum rite, & in nomine Trinitatis collatum: quoniam baptismus unus est, una spiritualis regeneratio, & una Christi mors, cujus hoc Sacramentum gerit similitudinem; & quoniam id præscribit consuetudo ab Apostolis derivata, auctoritas canonum, definitio Apostolicæ cathedræ: idem commonstrat denique permanens intransugis & apostatis nota, & character. Pollueret ergo se nefario sacrilegii crimine, qui iterum tingeret jam baptizatum, sacramentum Christi pessumdans, ac nullum reddens. Fieret etiam irregularis, & a suscipiendis Ordinibus arceretur, ut omnes Theologi & Jurisconsulti unanimiter docent; quum ex cap. 2. de Apostat. lib. (v. Decret. acolythus, quamvis illum minor ætas, &

inten.

intentio fraternæ salutis excusare videatur, si rebaptizanti publice astiterit, ad superiores Ordines minime sit promovendus; si autem occulte, cum eo tantum valeat dispensari, si ad religionem transire voluerit. Quanto ergo magis eadem pœna mulctandus est scienter, & data opera rebaptizans? Ii etiam, qui rebaptizantur, si ignoranter id fecerint, nequeunt secundum canones ordinari, nisi magna aliqua necessitas cogat, ex cap. Quibus ignoranter, de Consecrat. dist. iv. num. 117. si vero bis baptizantur ex industria; in pœnitentia jacere illos convenit usque ad exitus sui diem, ex canone proximo, Eos, quos Episcopos. Atrocioribus quoque pœnis corporis subijci Rebaptizantes legibus imperatoriis, dictum est ad calcem capituli tertiidecimi. Generalis ergo sit regula: nunquam repetatur baptismus, nisi post diligentiam adhibitam de priori baptismo gravis emergat dubitatio; atque in eo casu, non absolute, sed conditionate baptizetur; ut diximus pertractantes de Sacramentis in genere, decrevitque Alexander III. cap. De quibus dubium est, lib. III. Decret. tit. 42.

I I.

Quid ergo agendum, si ad Catholicam Ecclesiam veniat, qui se in aliqua hæresi asserat baptizatum? Respondeo, si in sanctæ Trinitatis nomine baptizatus sit, instruendum esse, quo sensu in Ecclesia ejusdem Trinitatis mysterium teneatur, & purgatum fidei integritate confirmandum manus impositione; ut habetur cap. Si qui apud illos, de Consecrat. dist. iv. num. 28. Si tantum in nomine Domini se tinctum profiteatur, sine dubitationis ambiguo in nomine sanctæ Trinitatis est iterum baptizandus, cap. Si revera, ibidem num. 30. Si nesciat, num sit baptizatus, nulla que extent indicia, baptizandus est; quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum nescitur, ut alibi diximus, & liquet ex cap. Cum itaque, ibi. num. 122. Quod si certo sciat baptizatum se in nomine Trinitatis; omnino abstinendum est a baptismo, nisi aliqua perfidia hæresum præcedens lavacrum reddiderit nullum aut forma vitiata, aut contra Ecclesiæ consuetudinem pronuntiata ab aliquo, qui non profuderit aquam. Solent enim recentiorum hæreticorum quidam, ut demonstrent verba con-
tionatoria esse, non consecratoria, ita profanare baptismum, ut unus aquam fundat, alter Evangelica verba pronuntiet: quod animadvertens Synodus Mechliniensis celebrata anno 1607. & proximo anno a Paulo V. approbata, statuit tit. 3. cap. 6. ut ab hæreticis, (qui non sunt ad baptismum admittendi, ubi aliquis Catholicus præsto est,) baptizati, iterum sub conditione baptizentur.

I I I.

At si domi ab obstetrice, urgente necessitate, baptizatus sit infans; est ne iterum sub conditione baptizandus? Affirmat citato loco Synodus Mechlin. necnon Iprensis tit. 12. cap. 5. neque aliter sentiunt Joannes Molanus Tract. iv. cap. 3. Sylvius in qu. 66. art. ix. & Farvacques de Bapt. qu. viii. Horum ratio est, quod mulieres subito necessitatis casu turbari possunt, & Parocho interroganti aliter referre, quam in ea perturbatione fecerint, aut dixerint. Fieri etiam potest, ut malitiose errent, maleficiis & sortilegiis dæmoni inservientes. Verum quia baptismum iterari non debet, nisi adfit de illius nullitate prudens suspicio, extra controversiam positum arbitror, non repetendum baptismum, si obstetrices diligenti Parochorum examine deprehendantur idoneam adhibuisse materiam, præscriptam callere formam, hanc protulisse; nec responsis suis nutent, nullamque exhibeant peractæ rei ambiguitatem: si demum nulla prudens hæsitatio oriatur, illas aut ignorantia, aut malitia, aut negligentia peccasse; atque hoc sensu accipiendos esse puto cum præcitatis Synodis Farvacquesium, Sylvium, Molanum. Eam ob rem qui audit se infantulum fuisse baptizatum ab obstetrice, nulla angi debet sollicitudine, & firmiter tenere Parochum baptismi sui explorasse rationem: ac memoria repetere, quod cap. Veniens, de Presb. non baptiz. ait Innoc. III. De illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violententer præsumitur quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probetur.

I V.

De infantibus denique exposititiis quæstio instituitur, an sub conditione baptizandi sint, si deferant collo appensam schedam, qua asseratur baptizatos fuisse? Respondent Theologi paullo supra laudati, utique istiusmodi infantes esse baptizandos, quoniam incompertum est, num scheda illa a malefica muliere, ab atheo, a Indæo, a perditissimo aliquo homine sit appensa. Haud aliter statuit Rituale Romanum editum jussu Pauli V. tit. de baptizandis parvulis: *Infantes expositi, & inventi, si re diligenter investigata de eorum baptismo non constat, sub conditione baptizentur.* Quibus tamen verbis monemur, a baptizando parvulo abstinendum, si scheda illa a fide digno inveniatur conscripta; propterea quod, ut sæpe diximus, & præcedenti titulo ejusdem Ritualis cantum est, *conditionalis forma*

non passim, aut leviter uti licet, sed prudenter, & ubi re diligenter peruestigata, probabilis subest dubitatio infantem non fuisse baptizatum.

CAPUT XVI.

Pertractatur de Pædobaptismo, idest, de baptismo parvulorum.

Proximum est, ut postquam egimus de Re-baptizantibus, de *subjecto baptismi*, sive de baptizandis, dicere instituamus. Ac principio indubitatum est, posse baptizari omnes filios Adæ, qui generatione carnali contrahunt originalem reatum; cum ad hunc expiandum baptismus sit a Christo institutus: quod generale Christi mandatum Matth. xxviii. 19. *Docere omnes gentes, baptizantes eos, &c.* universalis redemptio, participatio meritorum Christi, & ea, quæ de baptismi necessitate postea dicturi sumus, aperte confirmant. In quæstionem venire potest, an baptizari potuerit, & baptizata sit purissima Dei Genitrix nullo originali peccato, ut pie creditur, inquinata, idque de creatura alia, quæ extra consuetum naturæ ordinem, & absque polluto viri semine procrearetur, eadem ratione subjici posset disputationi. Nec vereor, quin multi asserant, nec Deiparam, nec innoxiam aliam creaturam fore baptizandam, propterea quod Augustinus de Præd. ss. cap. xiiii. num. 25. scribat, *In eis, qui nullum habent omnino peccatum, falsus est baptismus, qui in remissionem traditur peccatorum*: & Walafridus Strabo de Reb. Eccl. cap. 26. de Pelagiano dogmate, *Si verum esset, (inquit) vel parvuli non baptizandi essent, vel si extra necessitatem baptizarentur, imperfectum & non verum in eis esset baptismi Sacramentum: quod in symbolo confitemur dari in remissionem peccatorum*. Euthymius tamen in caput 3. Joannis ex Majorum traditione refert, Christum manibus suis tantummodo baptizasse Petrum & Virginem matrem: quamvis Evodius ætati Apostolorum proximus apud Nicephorum lib. ii. cap. 3. litteris tradiderit, *solum Petrum* a Domino baptizatum. Certe Augustinus & Walafridus loquuntur de Baptismatis primario effectu, de remissione scilicet originariæ culpæ, quam negabant hæretici Pelagiani, non de initiatione, & cooptatione in Christi Ecclesiam, atque de visibili signaculorum consortio: quarum rerum intuitu, salvo meliori judicio, affirmarem Virginem, tametsi nulla contaminatam labe, sacra unda perfusam, quemadmodum, licet non pepererit suscepto semine, neque fuerit immunda ob sanguinis menstrui defluxum, secundum legem Moylis adiit templum, obrulit par turturum, aut duos pul-

Berti Theol. Tom. VI.

los columbarum, servata aliarum puerpetarum consuetudine.

Hac prætermissa parvi momenti quæstione, utilius disputatur, an ante rationis usum baptizari possint infantes: quod negant Valdenses, Petrobruiisiani, Cathari, ac præsertim Anabaptistæ, de quorum secta diximus supra. Tribuunt quidam hanc hæresim & Hieracitis, de quibus Epiphanius hæc. 67. & S. Pater August. h. 47. sed hi pueris negabant solummodo ante rationis usum salutem, eo quod nullum certamen obierint; & potius errasse videntur circa baptismi effectum, quam circa tempus administrationis. Solet & idem error tribui Tertulliano; sed, quemadmodum constabit infra, prorsus immerito. Recentiorum hæreticorum complures contendunt olim neminem baptizatum, nisi ætate jam adulta, neque invicte demonstrari antiquam esse & derivatam ex Apostolis consuetudinem pædobaptismi. Ita censent Salmasius in Epistola ad Jussum Pacium, data sub nomine Simplicii Verini, Vitringa de Pædob. Vandale in Hist. Baptism. & in animadv. ad Augustinianam Epistolam 166. Joannes Phereponus, ubi more suo in S. Patrem iniquissimus, ait: *At Augustinum oportuisset proferre locum aliquem Scripturæ, ex quo liquido constet infantibus necessario impositum esse baptismum, ita, ut sine eo damnentur, qualis locus nullus est*. Similia ad epist. 175. His nil poterat dici absurdius; nam S. Pater, quæ ex Scriptura adduci poterant, attulit & exornavit, devicitque Pelagianos etiam traditione, quam hi minime denegabant. Id ex hac dissertatione patebit. Quantum ad Scripturam attinet; Vossius disput. x. de Baptismo conqueritur Bellarminum lib. iv. de verbo Dei cap. 4. Costerum in Enchiridio, & Gretserum in defens. Bellarmini tit. i. cap. 9. lib. 4. asserere Baptismum infantum probari contra Anabaptistas non posse, *seclusa traditione non scripta*, & nihilominus Bellarminum lib. de Bapt. cap. 8. hanc veritatem ex Scripturis demonstrare; quod, inquit, & præstant Eckius, Suaresius, Gregorius de Valentia, aliique. Verum, dum Catholici ajunt baptismum parvulorum non evinci ex Scripturis, id tradunt de veritate, quæ in Scriptura contineatur expresse, perspicue, & nequeat seclusa Ecclesiæ auctoritate, ab iis qui jactant se duci privato spiritu, facile eludi: non de veritate, quæ ex Scripturis recte inferatur, maxime si Ecclesiæ judicium, consensus Patrum, & robur traditionis accedat: nec mirum ita loqui Vossium, qui solis Scripturis dogmata firmari putat, more ceterorum hæreticorum. Præter Sectarios autem neminem olim admotum sacro baptisterio, nisi adulta ætate, affirmavit Annot. in librum primum de Civit. Dei cap. 27. Ludovi-

D d d

cus

cus Mives; nec aliter Walafridus Strabo de Rebus Eccl. cap. 26. Hi tamen, licet in historia temporum erraverint, & quorundam consuetudinem differendi baptismum crediderint esse universalem & perantiquam; minime tamen negarunt licite, ac valide parvulos baptizari, ut ostendunt præcitata verba Walafridi. Consulto Ludovici Vives opinionem ex præcitatis Annotationibus expunxerunt Theologi Lovanienses. Erasmus in Epistola, quæ præmittitur illius Paraphrasi in Matth. docuit parvulos, cum adleverint interrogandos, an vatas habeant promissiones per eorum sponsores factas, neque ad Christianam vitam cogendos, si illas noluerint confirmare: quam sententiam anno 1527. proscripsit Facultas Parisiensis, immo & Tridentinum Concilium sess. vii. canone 14. de Baptismo. Ex iis demum, qui probarunt parvulorum baptismum, Fidus, quem Pamelius Episcopum putat, Morellius autem presbyterum, voluit nonnisi die octava baptizandum infantem, apud Cyprianum Ep. 59. quod non utique propter necessitatem, sed propter mysterium alii etiam commendaverunt. Nonnulli ad quadragesimum diem, quidam ad triennium differendum baptismum existimarunt, nisi tamen immineat vitæ periculum, inter quos Orat. xl. sanctus Gregorius Nazianzenus. Quærimus ergo quid hac in re facere æquum sit, atque expediat.

PROPOSITIO. Licitum, & congruum est parvulos baptizare.

Id priori loco evincitur ex Scripturis. I. Ut olim Deus mandavit *indefinite, ac universim* circumcisionem Gen. xvii. ne *anima* incircumcisi *deleteretur de populo suo*: ita Joannis iii. 5. præscripsit unicuique & absolute baptismum, ne a regno Dei excluderetur, dicens, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Quemadmodum ergo circumcisioni subiciebantur pueruli, ita & nunc sunt baptismo regenerandi. Consequentiam demonstrant quæ diximus cap. 3. ubi ostendimus ex Augustino, Prospero, Gregorio Magno, Innocentio III. atque ex ipsis Scripturis, tam circumcisionem, quam baptismum ad delendum Originale peccatum fuisse instituta. Atque hoc argumento confirmatur, quoniam sicut olim nemo reputabatur absque circumcisione inter semen Abraham, quia Deus circumcisionem præceperat in signum fœderis, dicens Gen. xvii. 7. *Statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: ut sis Deus tuus, & seminis tui post te*; ita in baptismo facta est tam parvulis, quam adultis promissio gratiæ: unde ait Petrus Act. ii. 39. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.*

Vobis enim est repromissio & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque advocaveris Dominus Deus noster. Accedit quod sicut capax erat circumcisionis quilibet masculus, ita capax est regenerationis quisquis materno ex utero natus est: & ideo Christus post ea verba, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* addit, *Quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est*, demonstrans posse renasci spiritu, quisquis natus est carne. II. Argumentum alterum est, quod Christus redemit omnes, nec est mortalium aliquis, qui redemptionis fructum nequeat percipere. Scribit enim Apostolus ad Rom. v. 18. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* At non moriuntur parvuli in Adam, nisi ab illo per carnalem generationem oriantur; Igitur nequeunt in Christo vivificari, nisi per Christum regenerentur, neque ad vitam spiritualem resurgere, nisi cum Christo sepeliantur in mortem. Est autem baptismus *lavaerum regenerationis* ad Titum iii. 5. & id, quo *consepulti sumus cum Christo in mortem*, ad Rom. vi. 4. Nec enim requiritur, ut parvuli spiritaliter reviviscant, ipsorum fides, ac motus arbitrii; quia nec illorum assensus interfuit, ut peccarent in Adam. Vide quæ scripsimus volum. iii. pag. 113. Hinc est, quod etiam parvulis Christi beneficia collata sunt: Matthæi quippe xix. 13. *Oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret*; & discipulis increpantibus eos, qui parvulos offerebant, inquit: *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum celorum.* Immo ab Apostolis etiam parvulos baptizatos haud obscure colligitur ex Act. xvi. 15. ubi legimus baptizatam integram familiam, domumque Lydia purpurariæ, & versu 23. *domum omnem* custodis carceris: Paulus etiam 2. ad Corinth. 16. testatur se baptizasse *Stephanæ domum*. In tota autem domo, ac familia universa comprehenduntur & parvuli. III. Non tantum adulti, verum etiam infantes Hebræorum transierunt mare rubrum, ut liquet ex libro Exodi xii. 37. Omnia autem in figura contingebant illis, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, ut inquit Apostolus 1. ad Corinth. x. 2. Debet ergo typo veritas respondere, & parvulis conferri baptismus. Ad revincendam Phereponi temeritatem obiter nota hæc argumenta non uno in loco pertractari ab Augustino: primum de Circumcisione lib. iv. de Baptismo cap. xxiv. num. 31. de Peccat. Origin. cap. xxx. num. 35. lib. 2. de Nupt. & Concup. cap. xi. num. 24. Contra Julianum lib. 2. cap. vi. num. 18. & lib. 1. Op. Imperf. num. 50. Alterum de Christi Redemptione, morte, ac sepultura lib. 1. de peccat. meri.

meritis cap. 27. numer. 41. ac lib. 3. cap. v. num. 10. lib. vi. contra Jul. cap. iv. num. 8. 10. 13. & in Op. Imperf. lib. 2. numer. 172. Tertium quoque Tract. xlv. in Joan. num. 9. in Psal. lxxii. num. 5. & lxxx. num. 8. Serm. iv. num. 9. & ccclii. num. 3. de Catechiz. rud. cap. xx num. 34. ubique iisdem Scripturæ locis productis.

Deinde propositio demonstratur ex Traditione, quam adversus Pelagianos urget S. Pater serm. x. de Verbis Apost. nunc 176. num. 2. his verbis: *Hæc ecclesia semper habuit, semper tenuit: hoc a majorum fide percepit: hoc usque in finem perseveranter custodit.* Superiori serm. 174. num. 9. morem baptizandi parvulos appellaverat *antiquam fidei regulam.* Commendat Augustinus eandem traditionem lib. x. de Genes. ad literam cap. xxiii. num. 39. Compertam & inconcussam esse traditionem istam inde liquet, quod illam nec Pelagiani ausi sunt denegare, comminiscentes baptizandum quidem parvulum, sed non ut mundetur ab originali peccato: unde S. Pater lib. i. de peccat. merit. cap. 36. n. 39. de Pelagianis inquit: *Forro quia parvulos baptizandos esse concedunt, qui contra auctoritatem universæ Ecclesiæ, proculdubio per Dominum & Apostolos traditam, venire non possunt: concedant oportet eos egere beneficiis Mediatoris, &c.* Profecto si hæc traditio ætate Augustini ambigua & inexplorata fuisset; nunquam illam probassent Pelagiani, ingenia bona & peracuta, nimium ab Augustino argumentis petitis a baptismo parvulorum vexati. II. Revera hæc traditio lectione Patrum redditur manifesta. Auctor libri de Eccl. Hierarch. cap. ult. ait *Dei generatio*, idest, divinæ, ac spiritalis generationis participes fieri etiam pueros, qui nondum divina mysteria percipiunt. Scriptor Constit. Apostolic. cap. 15. libri 6. pag. edit. Cotel. 344. Sed & baptizate (inquit) vestros pueros, atque eos educate in disciplina, ac monitis Dei. Irenæus lib. 2. adversus hæreses cap. 39. & ex distinct. Masfuet. 22. ait: *Omni ætate Dominus sanctificat: omnes, inquam, omnes venit per semetipsum salvare: omnes inquam, qui per eum renascuntur in Deum infantes, & parvulos, & pueros, & juvenes, & seniores.* Similia Origenes in cap. vi. ad Rom. & hom. 8. in Levit. S. Cyprianus Epist. 59. ad Fidum, Chrysostomus hom. ad Neophytos, Ambrosius lib. ii. de Abraham cap. xi. num. 81. alique omnes.

Accedunt Ecclesiæ definitiones: inter quas connumerari potest Cypriani Epist. ad Fidum, olim lxxvi. Episcoporum, postea Hieronymi in fine Dialogi 111. adversus Pelagianos, & Augustini lib. iv. contra duas Epist. Pelag. cap. vii. num. 23. & lib. i. contra Jul. cap. 111. num. 6. suffragio probata. Concilium Africæ

plenarium celebratum Carthagine anno 418. edidit proximum canonem numer. 2. *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur, anathema sit.* Tribuitur Tom. 2. Concil. Concilio Milevitano celebrato an. 416. sed vide Append. Tom. x. Op. Aug. pag. 106. Gerundensem, & Barchinonensem Synodum profert Tournelius pag. 155. Senonensem anni 1524. Parisiensem an. 1557. Bituricensem an. 1584. Aquensem an. 1585. nec non capitularia Caroli Magni an. 789. producit Martenius de Antiq. Eccl. Rit. lib. i. cap. i. art. 8. num. 11. Adde caput, *Parvuli*, aliaque a Gratiano collecta, de Consecrat. dist. iv. sive a Turrecremata lib. i. p. iv. tit. 2. rubr. 9. Contenti erimus definitione Tridentini sess. vii. canone 13. de Baptismo: *Si quis dixerit parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint esse rebaptizandos; aut præstare omittere eorum baptismum, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.*

Confirmatur propositio rationibus Theologicis. Ac prima petitur ex damnationis æternæ periculo, cui subjectos esse parvulos non regeneratos liquet ex dictis. Adeo est hæc ratio urgens, & valida, ut S. Carolus Borromæus in Concilio i. Mediolanensis excommunicationis pœna multandos censuerit, qui *natum infantem ante nonum diem ad suscipiendum baptismum deferendum non curent.* Idem in Synodali mandato præstitit anno 1645. Rothomagensis Antistes Franciscus Harlaeus. Innuerat olim eandem rationem Alcius Avitus scribens in Consolatorio carmine ad Fuscina Sotorem:

*Omibus id vero gravius, si forte lavacri
Divini expertem, tenerum mors invida natum
Præcipiat, dura generatum sorte gehennæ.*

Profert rationem alteram citata Epist. ad Fidum S. M. Cyprianus: quod nempe omnes, siue infantes sint, siue majores nati, habere possint eandem divini muneris æqualitatem: ad quod comprobandum versat ingeniose factum Elisæi, qui super infantem viduæ filium, qui mortuus jacebat, ita se Deum deprecans substravit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superfusi Elisæi membra singulis parvuli membris, & pedes pedibus iungerentur. Ubi æqualitas divina & spiritalis exprimitur, cum naturaliter adulto infans non possit æquari. Afferit quoque Cyprianus circumcisionis exemplum, necnon unctionem postquam, quæ rebus sensu carentibus adhibita primogenitis tribuit salutem. Postrema ratio sit, quam insinuat S. Gregorius Nazianzenus

nus Orat. xl. optimum esse, percommodum, & summopere utile, si, ne occasionem arripiat improbitas, infans sanctificetur, & spiritui consecratur ab ipsis unguiculis. Apposite laudato Carmine Avitus:

*Nulla Deo siquidem est acceptior hostia, quam
quæ*

Immaculata sibi primis offertur in annis.

*Sic quondam cum prima nova splenderet
ortu*

*Terra nitens, pulchrasque darent sua semina
fruges,*

Viventem ducens ad sancta altaria fœtum

Innocuis sonuisse Deum balatibus agnum

Influante Deo iustus cognoverat Abel.

Huc spectat cura adhibenda, ne filii Adam diu vivant mancipia diaboli.

Opp. 1. Præcepit Christus Mat. ult. ut soli adulti, & qui Evangelicam doctrinam audierint, sacro abluantur baptismate: *Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes, &c.* Non sunt ergo parvuli ante rationis usum tingendi; siquidem doceri nequeunt, & Evangelium percipere. Corroboratur argumentatio; nam Marci ult. ait Dominus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: debet ergo fides baptismum præcedere. Idem affirmari potest de pœnitentia, quandoquidem Petrus Act. 15. 28. ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*. Infantes vero quam pœnitentiam agent, quam fidem concipient, quam proferent confessionem? Hoc Anabaptistarum argumentum non diluunt, inquit Vitringa & Vandale, quæ in oppositum e sacris litteris fuerunt producta. Non sententia illa, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* etenim cum parvuli præceptorum vi obstringi nequeant, nec ad illos spectat hoc mandatum, quemadmodum nec aliud Joan. vi. 54. *Nisi manducaveritis carnem, &c.* Non Evangelica verba Matt. xix. *Sinite parvulos venire ad me*, eo enim loci parvuli dicuntur *παιδιά* nimirum adolescentuli; qui propria voluntate, ut demonstrat complexio verborum, accedunt. Non denique Apostolica consuetudo totam domum baptizandi: siquidem *domus tota* dicitur, parvulis quoque seclusis. Nam 1. ad Corinth. xvi. 15. postquam Paulus domum Stephanæ commemoraverat, quam a se baptizatam scripserat cap. 1. ait: *Et in ministerium sanctorum ordinarunt seipsos*; quod certe nequit parvulis convenire. In 1. etiam Paralip. x. 6. legitur: *Interiit ergo Saul, & omnis domus illius pariter concidit*, & tamen in Gelboe non interiit Isboeth, neque Esbaal, neque Mi-phiboseh. Ita phrasi Scripturarum omnis domus minime significat universam familiam.

Ad primum respondet clarissimus Auctor de Ingeniorum moderat. lib. 111. cap. 2. Matth.

ult. *μαθητεύειν* esse idem, ac *discipulos facere*, five in scholam, ac professionem admittere, eorumque verborum sensum esse, *Coligite discipulos, baptizate, ac docete*: ibi enim Evangelista doctrinæ post baptismum iterum meminit. Videtur hæc responsio deprompta ex Vossio disput. xiii. num. 6. Verum huic responsioni non acquiescent Anabaptistæ, quoniam, & Græcum illud vocabulum significat etiam *docere*; & fieri discipulum non aliud est, quam *discere*, atque ad doctrinam admitti: & negari non potest prædicandum prius fuisse Evangelium, quam conferendum baptismum. Veteres cum Illiberitano Canone 42. & Auctore Constit. Apost. (quæ obiectat Grotius in Matth. pag. 286.) docent prius *inferendam esse pietatem, fidemque credulitatis*, deinde conferendum baptismum: denique Vulgata nostra habet, *Docete*. Respondendum est igitur, Matth. ac Marci ultimo, mitti Apostolos ad gentes idololatrias, quæ utique ante baptismum docendæ erant, quia nemo ad Christianam religionem trahitur invitus: sed non prohibentur hoc mandato baptizari infantes eorum, qui crediderunt; parentibus enim & adultis Christi corpori insertis, tota domus, ac parvuli, majoribus annuentibus, sunt inferendi. Prædicandum est ergo Evangelium omnibus, baptizandi sunt omnes, & ab omnibus, qui credere & pœnitentiam agere possunt, fides & pœnitentia exigenda, non ab iis, qui nondum credere & pœnitentiam agere possunt. Id exemplo, & ratione fit manifestum. Ut circumcideretur Abraham adultus, fides præcessit, non præcessit autem, ut circumcideretur Isaac. Ipse Abraham iussus omnes masculos circumcidere, proculdubio adultos prius de hac ceremonia, Deique mandato instituit. Numquid parvulos incapaces hujus institutionis reliquit incircumcisos? Mutuatus sum exemplum istud ex Augustino lib. iv. de Baptismo cap. xxiv. Vide paginam hujus voluminis 60. Rationem quoque suppeditat ipse Augustinus. Cum enim parvuli detineantur solo originali peccato; congruum est, ut quemadmodum alieno facto vulnerantur, ita ad aliena verba sanentur. Hinc S. Pater lib. 1. de peccatorum meritis cap. 19. num. 25. docet parvulos recte fideles, ac pœnitentes vocari, *quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, atque per eorundem verba gestantium diabolo, & huic seculo renuntiare monstrantur*. Lib. 111. cap. 2. num. 2. inquit: *Sicut ergo eorum, per quos renascuntur, justitiæ spiritus responsione sua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt: sic eorum, per quos nascuntur, caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. Et sicut eos vitæ spiritus in Christo generat fideles, sic eos corpus mortis in Adam generaverat peccatores*. Item serm. xiv. de Ver.

Verbis Apostoli, nunc 294. num. 12. *Ad verba aliena sanatur, quia ad factum alienum vulneratur. Credit in Jesum Christum? fit interrogatio: respondetur, Credit. Pro non loquente, pro silente, pro fiente, & quodam modo ut subveniatur orante, respondetur, & valet. An etiam hoc serpens ille persuadere conatur quia non valet? Absit a cordibus qualiumcumque Christianorum. Ergo respondetur, & valet; conspiratione quadam communicat spiritus: credit in altero, quia peccavit in altero. An vero invenit vitam presentis seculi, quem parturivit infirmitas; & non invenit vitam futuri seculi, quem parturivit caritas? Hastenus Augustinus.*

Nec enervant Anabaptistæ argumenta a nobis e Scripturis petita. Etenim sententia Domini, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* ostendit necessitatem baptismi, quia ex carne nascitur caro, id est, quia generatione noxa originalis trajicitur; & per hanc, non ob transgressionem baptismatis, parvuli non baptizati cælorum regno privantur: quemadmodum, inquit Erius dist. 14. §. 27. phrenetico necessarium est pharmacum, non propter præceptum, cujus phreneticus non est capax, sed quia sine tali pharmaco curari non potest. At præcepti Domini, *Nisi manducaveritis, &c.* diversa prorsus est forma, quoniam Christus his verbis non absolute, ac in tertia persona loquitur, sed in secunda compellat adultos: quamquam & ad parvulos mandatum illud spectat, si de spiritali manducatione loquamur, per quam fidelis Christi corpori inseritur. De qua re alibi. In verbis autem illis, *Sinite parvulos venire ad me, &c.* designari infantes ante usum rationis constat, quia non solum dicuntur *παιδία*, pueri apud Matthæum & Marcum, sed etiam *βρέφη*, recentes ab utero, Lucæ 18. 16. Confer Græca Act. vii. 19, & 1. Petri ii. 2. Utitur quoque his verbis Ecclesia in parvulorum exequiis. Adde quod & parvuli ad Christum veniunt; quia, ut Augustinus scribit serm. x. de verbis Apost. nunc 176. num. 2. *Accommodat illis mater Ecclesia aliorum pedes ut veniant, aliorum cor ut credant, aliorum linguam ut fateantur: ut quoniam quod egri sunt, alio peccante prægravantur, sic cum hi sani sunt, alio pro eis confitente salventur.* Ex quibus concurrunt alia argumenta Anabaptistarum, opponentium non esse baptizandos incredulos; infantes quippe non increduli dicendi sunt, sed fideles, cum fidem profiteantur eo modo, quo profiteri possunt, id est, ore gestantium, aut sanctæ matris Ecclesiæ. Postrema denique cavillatio retunditur; quoniam in 1. ad Corinth. xvi. in ministerium sanctorum ordinati dicuntur Stephanus, Fortunatus, & Achaicus, non singuli familiae eorundem; tametsi & parvuli, qui actu ministeria exercere non valent, deputari possint

ad ministerium. Præcitato autem loco Paralip. nominantur tres filii Saul, qui interierunt, Jonathan, Abinadab, & Melchisua, ideoque proximis verbis, *Et omnis domus concidit*, nequeunt designari alii filii, qui non processerant ad pugnam, nec illi, qui in objectione commemorantur; sed Saul, tres isti, familiares famuli, & auxiliarii: unde legit Syrus, *Mortuus est Saul cum tribus filiis suis, & armigero suo, & strenuissimi quique milites ejus simul occubuerunt.* Tom. 2. Bibl. Valt. pag. 658. Addo Miphiboth non fuisse filium Saulis, sed Jonathæ, 1. Paralip. ix. 40. & 2. Regum. iv. 4.

Opp. 2. Canon. vi. Neocæsariensis rationem reddens, quare cum muliere prægnante nequeat baptizari foetus, ait: *Quod proprium uniuscujusque institutum ac propositum in confessione ostendatur.* Non potest ergo parvulis prodesse fides parentum. Revera si illis nocere non potest parentum malitia; quomodo prodesse potest parentum fides?

Respondeo ideo juxta Neocæsariensem canonem foetus in utero matris inclusum non habere cum matre communem baptismum, quoniam baptismus matris non afficit puerum nondum natum, ut in hunc canonem adnotarunt Balsamon, Zonaras, & Aristenus: nam ad verba, quæ obijciuntur, hæc præcedunt, *Neque enim ea quæ parit cum foetu qui paritur ea in re aliquid habet commune.* Verbis autem proximis innuitur, quod nec fides salvare potest in utero matris existentem puerulum; quoniam fides uniuscujusque propria est, atque ideo pristinis Ecclesiæ sæculis *catechumeni*, inquit in illum canonem Albaspinæus, *se baptizari velle magna voce contestabantur.* Itaque puer materno in utero nec baptismo matris, nec fide salvatur: non baptismo, quia illi non applicatur; non fide, quia istam non proficitur. At enim, inquis, proficitur mater: cur illi non prodest? *Quia, ut possit regenerari infans per officium voluntatis alienæ, cum offertur consecrandus, facit hoc unus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus: non enim scriptum est, Nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium vel ministrantium fide, sed, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ regenerant hominem in uno Christo ex uno Adam generatum; ait August. epist. 23. ad Bonif. nunc 98. num. 2. Non prodest ergo parvulo sola parentum fides; quoniam gratia regeneratrix non ipsi fidei, sed Sacramento fuit divina institutione alligata. Atque per hæc diluitur postrema instantia. Fides enim parentum non ita prodest infantibus, ut illos regeneret; sed ut offerantur regenerationis lavacro, atque ita connumerentur inter credentes, dum illos extrinsecus abluit aqua, & intrinsecus

san-

sanctificat Spiritus. Quare parvuli, etsi non recta intentione a parentibus offerantur, dummodo celebrentur necessaria mysteria & verba Sacramentorum, intelliguntur offerri *ab universa societate sanctorum*, & sanctificantur a Spiritu, qui agit quod agit etiam per servitutem aliquando non solum simpliciter ignorantium, verum etiam damnabiliter indignorum. Vide eandem Epistolam num. 5. Ex hujus lectione etiam percipies, quomodo non communicetur culpa per alterius voluntatem, communicetur autem gratia per sancti Spiritus unitatem: quia nimirum, *potest & in hoc, & in illo homine esse unus Spiritus sanctus, etiamsi invicem nesciant, per quem sit utriusque gratia communis. Non autem potest spiritus hominis esse & hujus & illius, per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis.*

Opp. 3. Tertullianus de Baptismo cap. 18. baptismum parvulorum his verbis improbat: *Itaque pro cujusque persone conditione aut dispositione, etiam etate cunctatio baptismi utilior est. Quid enim necesse est, si non tam necesse, sponsores etiam periculo ingeri? qui & ipsi per mortalitatem destituere promissiones suas possunt, & preventu male indolis falli. Ait quidem Dominus, Nolite illos prohibere ad me venire. Veniant ergo dum adolescunt, veniant dum discunt, dum quo veniant docentur, fiant Christiani quum Christum nosse potuerint. Quid festinet innocens etas ad remissionem peccatorum? Et S. Hieronymus in fine Commentarii in Mat. Non potest fieri, inquit, ut corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei receperit veritatem. Tom. iv. pag. 144.*

Resp. ex ipso textu Tertulliani evinci pædobaptismum. Si enim tunc temporis in baptismo sponsores aderant, certe baptizabantur qui non poterant ore proprio fidem profiteri, & Evangelicæ legis observationem promittere. Loquitur ergo Tertullianus de baptizandis infantibus extra casum necessitatis, & quando parentes infideles sunt, ac magnum urget periculum, ne baptizati, si sponsores decedant, injuriam faciant Sacramento. Ita in hunc locum Jacobus Pamelius, ac noster Moreau Tom. 2. pag. 134. Quod revera Tertullianus accipiendus sit extra casum necessitatis, demonstrant ea verba, *Si non tam necesse, & quod supra scripserat cap. 12. nemini sine baptismo competere salutem. Quod vero loquatur, dum pueri in potestate permanent infidelium, constat, quia si vivant in Christianorum societate, nulli periculo subiciuntur sponsores. Nec moveat quenquam Tertulliani effatum illud, Quid festinet innocens etas ad remissionem peccatorum? Si enim ætatem infantium dixit innocentem, idest, sine originali reatu, deserendus est, & privatæ opinioni nimium indul-*

fit, inquit Auctor de Moderat. Ingeniorum loco citato: si innocentem dixit, idest, abque actuali peccato, nil urget instantia. Hoc postremum mihi probatur, quod sint illustria Tertulliani testimonia, quibus adstruit damnationis traducem, & originariæ labis transfusionem, a nobis producta Vol. 11. pag. 5. & quod in baptismo ceremoniæ permulæ ad idololatriam, mundi que illecebras ejurandas, quibus pueruli minime inquinantur, antiqua peragantur consuetudine. Ad has itaque festinandum non esse parvulis illis, quos nondum polluit infidelium societas, asseruit, ut opinor, Tertullianus. Hieronymus vero sapientissime scribit infideles utiliter non baptizari, nisi antea fidem susceperint: quod accipiendum de adultis, inde patet, quia parvuli *negative* tantum infideles sunt, nulloque *æristotiles* vitio laborant, & quia idem Hieronymus in Epist. ad Lætiam 2. p. Tom. iv. pag. 593. inquit *filios, si baptismum non acceperint, reos esse peccati, & etiam scelus referri ad eos, qui dare noluerint: & in fine tertii Dialogi adversus Pelagianos, pag. 546. etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos in similitudinem prævaricationis Adam.*

Opp. ultimo: Equum est, ut imitemur exemplum Christi, qui ad baptismum venit anno tricesimo. Nam & multi præclari viri, ut Constantinus, Ambrosius, Augustinus, Paulinus, Christi exemplo baptismum ad grandævam ætatem distulerunt. Deinde si parvuli tingendi sunt; cur saltem postquam ad justam ætatem pervenerunt, non interrogantur, an in religione Christiana, quæ nullum cogit invitum, permanere velint, ut post Zuingerum existimavit Erasmus? Si demum tingendi sunt recenter ab utero exemplo circumcisorum: quare octavo die, ut Fidus contendebat, non baptizantur?

Respondet ad primum S. Gregor. Nazianzenus Orat. xl. pag. 658. *Cum Deum dixisti questio a te soluta est; nam ille purgatio ipsa met erat, nec purgationis indigebat: verum tua causa purgabatur, quemadmodum & carnem ferebat, cum carnis expers esset. Nec vero quicquam periculi ei metuendum erat baptismum proroganti: quippe qui passionis quoque sue arbiter esset, quamadmodum & nativitatis. Tibi autem non leve periculum imminet, si hinc corruptioni soli genitus; nec incorruptibilitate indutus excesseris. Ex quibus constat quam male exemplo Christi Michael Servetus, & aliqui Anabaptistæ, dissentientibus tamen ejusdem sectæ aliis, baptizarint anno tricesimo. Cur vero nonnulli baptismum distulerint, dicam capite xx. Sufficiat modo animadvertere hæc exempla nullatenus juvare Anabaptistas: nam Constantinus, si baptizatus est Romæ anno 324. a Silvestro, cum natus sit anno*

no 273. Aureliano imperante, ad baptismum accessit anno ætatis suæ LI. & si baptizatus est Nicomediæ morti proximus, id contigit anno 337. & vitæ ejus lxxiv. Ambrosius baptizatus est anno 374. ætatis suæ 35. aut 42. nam quidam illum natum scribunt anno 340. quidam vero annum ejus natalem statuunt 333. Augustinus baptismo regeneratus est anno ætatis suæ 33. aut inchoato, aut completo; ac S. Paulinus anno circiter duodequadragesimo. Nullus horum aut tricesimo anno, ut optabat Servetus, aut primis annis exferentis sese rationis, ut vellet Anabaptistarum pars major, accessit ad salutiferum baptismi lavacrum. Ad alterum respondemus interrogandos non esse, qui ad ætatem perveniunt adultam, an velint in religione persistere; quia nec olim interrogabantur circumcisi octava die: quia eorum utilitas postulat, ut in Christiana religione permaneant, nec danda est illis optio in animarum suarum perniciem: quia parentibus non obstantibus indelebili Christianorum militum nota sunt insigniti: quia demum non proprii juris sunt, sed per Sacramentum regenerationis Ecclesiæ nati, emptitii, subiecti. Vid. Innoc. III. in cap. *Majores*, §. *verum*, canonem 45. Concilii Tolet. iv. & Trident. de Bapt. 14. Ad ultimum respondet ep. 59. S. Cyprianus: *Nam quod in Judaica circumcissione carnali octavus dies observabatur, sacramentum est in umbra, atque imagine ante præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Nam quia octavus dies, idest, post sabbatum primus dies, futurus erat quo Dominus resurgeret, & nos vivificaret, hic dies octavus, idest, post sabbatum primus & Dominicus præcessit in imagine: quæ imago cessavit superveniente postmodum veritate, & data nobis spirituali circumcissione.* Non negamus tamen aliquos observasse in baptismo octavum diem, ut constat ex Epistola 44. Ambrosii ad Horontianum, atque ut moris est, auctore Allatio, apud Græcos: aliquos protrahere baptismum masculorum ad quadragesimum diem, & foeminarum ad octuagesimum, ut solent Chaldæi, Indorum aliqui, & Moschi: aliquos etiam annum tertium commendare, ut Gregorius Nazianzenus, alique apud Martenium loco cit. num. 10. Sed horum consuetudinem sequi non tenemur, primo quia & ipsi quacunque die baptizant parvulum, si immineat periculum; deinde quia privatæ consuetudini præferenda est universalis, & Ecumenicis Synodis comprobata; tum quia infinita baptizandorum multitudo aliam modo postulat a priscis sæculis disciplinam: demum quia cum omnes parvuli contrahant per Adam originale peccatum, æquum est ut omnes vivificentur in Christo: unde Prosper *περί ἀχριστίας*:

Immortalem hominem factum si creditis, &
nos

Credimus: inciderit mortem peccando, suamque

Progeniem culpa, & letho devinxerit omnem:

Nullus non egeat sacro baptismo Christi, Infantesque etiam purgentur fonte lavacri.

CAPUT XVII.

An infidelium pueri baptizandi sint parentibus reluctantibus atque invitis?

EX quo plura nos compellunt ad parvulos baptizandos, Ecclesiæ nimirum consuetudo, auctoritas Patrum, atque Theologica ratio, ut dictum est hætenus, nemo inferat tingendos parvulos a Judæis, vel paganis progenitos, dominio parentum vi sublato. Tenet id quidem Scotus in iv. dist. 4. 9. ac probabile censet Estius dist. vi. §. 2. sed videntur nobis melius sentire qui cum S. Thoma q. lxxviii. art. 10. & 2. 2. q. x. art. 12. negant istiusmodi pueros licite baptizari. Atque hæc sententia inter Scholasticos communior est, eamque propugnant etiam nostrates laudati a Frid. Gavardi q. v. de Bapt. art. 1. Ad partes tamen Scoti accesserunt ex Lovaniensibus nostris Farvacques de Bapt. cap. vi. q. 3. §. 2. Vanroy cap. 2. q. 9. & Aurelius Piette q. pariter 9. ita, ut recentior Scotista Henno disp. iv. q. 3. scripserit Augustinianos communiter Scoto adherere: at non sunt Augustinenses omnes pauci illi Lovanienses. Ut brevi solvatur questio, prænotandum est non pertractari de baptismi validitate; nam certum est ratum esse baptismum ubicunque, & a quibuscunque verbis Evangelicis consecratur, nec requiri voluntatem parentum, ut possit infans regenerari: quod opus esse Spiritus sancti *intrinsecus operantis beneficium gratiæ*, non semel cum Augustino tradidimus. Certum quoque est licite baptizari parvulum ex infidelibus parentibus natum, in extrema constitutum necessitate; si id absque Christianæ plebis detrimento fieri possit, & mors sit certo consecutura; quia tunc jure patriæ potestatis non violato, nec Sacramento injuria aliqua illata, ad spiritalem, æternamque vitam parvulus, alioqui periturus, regeneratur. Indubitatum præterea filios infidelium licite baptizari, si posteaquam ad usum rationis pervenere, baptismum petant; cum in iis, quæ spectant ad jus naturale ac divinum, tunc incipiant esse potestatis suæ, habeantque liberi arbitrii exercitium. Postremo fatentur omnes licite parvulos hujusmodi baptizari, si Christianorum principum sint mancipia, quoniam eo in casu possunt jure gentium vendi, manumitti, inter libertinos ascisci, ideoque etiam a patria potestate separari; quia postquam servitus invasit, pueri etiam curæ parentum

tum relictī, dominorum manui ac potestati sub-
jiciuntur. Fiunt autem mancipia ac servi, vel
nativitate, dum nascuntur ex ancillis, vel jure
gentium, idest, ex captivitate, vel jure civili,
dum liber homo major viginti annis sese venum-
dari patitur ad pretium participandum. Ita Ju-
stin. de Jure Personarum tit. 3. Remanet ergo
difficultas de pueris infidelium, qui Christiano
principi non *serviliter*, & tamquam mancipia,
sed *civiliter* tantum, idest, ut cives atque
indigenæ, subjiciuntur.

PROP. Licitum non est baptizare pueros in-
fidelium, ipsorum parentibus invitis & reluctan-
tibus, casibus, qui subjiciuntur, exceptis.

Etenim idem de Baptismo, & de circumci-
sione videtur esse asserendum: præsertim quod
Scotus hanc institutam fatetur ad delendum ori-
ginale peccatum, nostrique præcitati Lovanien-
ses ad sententiam suam corroborandam solent
proferre quod legitur in primo Machab. 11. 46.
de Mathathia, ejusque commilitonibus: *Et cir-
cumciderunt pueros incircumcisos, quotquot in-
venerunt in finibus Israel, & in fortitudine.*
At neque facta sibi a Domino permissione, ne-
que recepta unquam consuetudine, circumcide-
runt Hebræi subjectas sibi nationes civili dunta-
taxat politia, si aut pro se, aut pro puerulis re-
pugnauerunt adulti. Idem ergo in baptismo
initiandis est observandum. Quod de circumci-
sione dixi nuper, liquet ex Genesis xvii. 19.
quo in loco præcepit Deus Abrahamo, ne cir-
cumcideretur omnis infans, *tam vernaculus, quam
emptitius*, & de ejusdem stirpe non procreatus,
sed aut domesticus, aut serviliter subjectus: nam
indigenis aliis, & colonis pudenda non debebant
abscindi, nisi voluissent Judæis permisceri, &
una cum illis Phasæ Domini celebrare, ex li-
bro Exodi xii. 48. Hinc lib. xiiii. Antiquit.
Judaicarum cap. viii. num. 1. narrat de Hircano
Josephus, quod subactis omnibus Idumæis
permisit in regione sua permanere, si præputium
circumcidere, Judaicisque legibus uti vellent,
eosque sponte patriæ suæ amore admisisse circum-
cisionem. Similia narrat de Aristobulo post Itu-
riam debellatam, multamque hujus regionis par-
tem Judææ addictam, lib. xiiii. cap. xi. num.
3. nec aliud de quibusdam Trachonitis, in libro
de vita sua pag. 11. hac producta ratione, *Ho-
minem quemque oportere ex animi sui voluntate
Deum colere, & non ad id faciendum cogi.*
Quæ cum valeant de hominibus ratione utenti-
bus, sui que juris, tenent proculdubio & de par-
vulis sub patria potestate degentibus. Nec vero
ad rem facit exemplum Mathathia, qui circum-
cidit pueros vel Israelitico genere natos, vel si-
bi jure belli subjectos, nec amplius sub paren-
tum potestate constitutos, ut dixi ex Justinianeis
institutionibus. II. Neque Christus Dominus præ-

cepit Apostolis, ut aliquem initiarent lavacro
regenerationis invitum & reluctantem; sed jussit,
ut prædicarent Gentibus Evangelium, & bap-
tizarent credentes, Matt. ult. 19. Equum est au-
tem, ut imitemur exemplum Apostolorum, ac
Domino obtemperemus: qui nemini vult vim
inferri; sed quemadmodum sub peccato stant fi-
lii Adam propriæ voluntatis arbitrio, ita spon-
te debent se Domino mancipare. Neque vero
dicas id quidem valere de adultis, qui libertatis
suæ usum habent, non de parvulis: quoniam
hi, donec ratione utuntur, sunt aliorum potesta-
tis ac juris; & ideo, si adulti cogi nequeant
ut baptizentur, nec baptizandi erunt qui ipsis
subjiciuntur. Alteri enim vis inferitur non in
propria duntaxat persona, verum etiam in iis,
qui ad ejus pertinent potestatem. Hinc si fas est
baptizare infantes invitis parentibus, licebit quo-
que vi adultos ad fidem suscipiendam compelle-
re; quare Estius unam quæstionem alteri cogna-
tam recte appellavit, & Scotus in utraque pro
affirmante parte complexus est argumenta. III.
Revera illinc adversarii complures petunt pro-
priæ sententiæ præsidium, quod Rex Hispania-
rum Sisebutus, Carolus Magnus, alique Reli-
giosissimi Principes ad suscipiendum baptismum
vi paganos, Judæosque cogerint. Sed nil adja-
menti ex hujusmodi exemplis possunt capeßere;
siquidem Toletana iv. Synodus anno 633. cano-
ne 57. præcepit memini ad credendum vim esse
inferendam: *Cui enim vult Deus miseretur, &
quem vult indurat; non enim tales inviti sal-
vandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma
justitiæ: sicut enim homo proprii arbitrii volun-
tate serpenti obediens periit, sic vocante gratia
Dei propriæ mentis conversione quisque credendo
salvatur. Ergo non vi, sed libera arbitrii facultate,
ut convertantur, suadendi sunt, non potius impel-
lendi.* Vide Tom. 2. Conc. Hisp. pag. 488.
Docet similia S. Gregorius Magnus epist. 45. li-
bri 1. nunc 47. ad Arelatensem, & Massimilien-
sem Episcopos. De Sisebuto autem, aliisque
Catholicis principibus, qui vi infideles ad Chri-
stianam religionem traxerunt, dicam infra: nam
regulam formamque rerum agendarum præbent
nobis Ecclesiæ statuta, non aliquorum regum
exempla. IV. Ipsi tamen religiosissimi Principes,
necnon Pontifices summi, sanctitate, doctrina,
& zelo religionis clarissimi, quamquam constru-
xerint pro Neophytis, & Catechumenis domus
amplissimas, nunquam tamen parentibus a fide
alienis subriperunt infantes, sed invitando sin-
gulos, neminem repellendo, cogendo neminem,
servaverunt Christi instituta, & propugnatam a
nobis sententiam perpetua consuetudine compro-
barunt. Reponit Augustinensis quidam: Cur in-
fensissimos illos Christi hostes, idest, Judæos in
sua civitate tolerat Romanus Pontifex, cur eos
inde

inde non amandat? Sicut ergo suas habet rationes gentem illam abominabilem tolerandi, ita & rationem habet infantes Judaica stirpe procreatos ab invitis parentibus non avellendi. Bene ac sapienter id dictum est: sed rationem nostram firmiter potius, quam diluat. Tolerare enim Judæum, ut illi conversionis non desit occasio, Christianam præfert pietatem; vi autem illum compellere non sinit Christi institutio, arbitrii libertas, & jugum religionis suave. Sed qualiscunque summorum Pontificum animo insideat agendi ratio, quam esse optimam, æquissimamque non dubito; si tolerandi sunt perveraces Judæi, quoniam ab illis tolerantur: igitur quia non baptizantur eorum pueri, hi non sunt baptizandi. V. Quis vero Principum id præter inveteratam consuetudinem attentabit? Profecto aut Ecclesiasticus, aut Politicus, aut utraque prædictus potestate. Non debet hoc sibi arrogare Princeps Politicus, quoniam ejus auctoritas extenditur tantum ad regimen populi instituendum juxta naturalis, humanique juris præscriptiones. Neque Ecclesiasticus Princeps; quippe ad eum non spectat de iis, qui foris sunt, judicare, ut inquit Apostolus in priori ad Corinth. v. 12. Qui vero utraque pollet auctoritate, nihil aliud exequi potest, quam quod nisi se junctim. VI. Postremo, ne prætermittamus tritam communemque argumentationem, puerulus invitis parentibus baptizatus aut sub eorum cura relinqueretur, aut hinc subtraheretur vi illata parentibus ipsis invitis. Primum includit manifestum fidei periculum, filii enim a parentibus infidelibus educati eisdem imbuerentur erroribus. Alterum lædit jus naturæ, quod tribuit parentibus potestatem in filios; quippe donec hi ad usum rationis perveniant, ita subijciuntur patriæ potestati, ut a cura parentum subtrahi nequeant, quemadmodum inquit Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 12. animalia destituta ratione, atque res aliæ domino-rum suorum arbitrio subjectæ.

At opponunt Scotistæ. I. Potius Deo, quam hominibus obediendum est, ex Act. v. 29. Atqui Deus præcepit, ut omnes baptizentur. Igitur omnes pueri, etiam si parentes repugnent, baptizari possunt. II. Apud Lucam xiv. 23. ait Dominus servo: *Compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Vi ergo possunt infideles ad baptismum compelli. III. Machabæi invitis parentibus circumciderunt pueros in finibus Israel re-
partos, & quidem parentibus, ut inquit Tirinus, invitis & reluctantibus. At circumcisionis, & baptismi eadem est ratio. IV. Dum parentes nolunt baptizari filium suum, non utuntur jure naturali, sed eo abutuntur, possunt ergo eodem jure privari. Atque hoc argumentum confirmatur; nam si parentes velint filium occidere, aut filiam ad stuprum impellere, aut vi cogere ad

furtum, aut alia facinora; filius, & filia a patria potestate subtraherentur. Subtrahi ergo quoque possunt, si parentes nolint eos baptizari; cum inde proveniat mors animæ, quæ magis est pertimescenda, quam carnis interitus. Confirmatur præterea idem argumentum ex quo Augustinus in Epist. ad Vincentium Donatistam 93. alias 48. laudet *leges ab Imperatoribus latas adversus sacrificia Paganorum*, producto decreto Nabuchodonosoris, de quo Danielis xii. 96. Si ergo Imperatores impedire possunt sacrificia paganorum; cur non poterunt infantes ab impia eorum educatione subtrahere? V. Non violatur jus naturale, si a parentibus invitis puer subtrahatur, ac baptizetur. Corruit ergo præcipuum momentum superius productum. Probatum antecedens, tum quia parentes non habent ex jure naturali potestatem impediendi baptismum suorum filiorum, si ipsi velint baptizari; tum etiam quia potior est ratio juris divini, quam juris gentium: si ergo jure gentium titulo servitutis possunt filii infidelium baptizari invitis parentibus, non violato jure naturæ; multo magis baptizari poterunt vi juris divini baptismum omnibus præcipientis. VI. Si desit consensus Genitorum, adest consensus Conditoris & Auctoris naturæ, qui omnem puerum ad fidem supernaturalem ordinavit, & vult, ut cuique media applicentur, quibus fidem suam possit adsequi: ad ipsa quoque media pueri omnes jus habent; ideoque si culpa parentum iis mediis exspolientur, irrogatur illis injuria, nec divina adimpletur voluntas.

Respondetur ad 1. falsam esse minorem propositionem; siquidem vult Deus omnes baptizari, servato, non violato naturæ ordine, qui in adultis exigit eorum assensum, in parvulis consensionem unius, vel alterius parentis, ut demonstrat ratio, auctoritas, & consuetudo. Major etiam propositio æquivocatione laborat; nam qui vim non infert parentibus, illis subtrahendo pueros, non transgreditur Dei præcepta, sed implet, cum a Deo sit quoque lex naturæ indita hominibus universis, atque ob nullum positivum præceptum violanda. Ad 2. respondetur eatenus Gentiles compelli ad fidem, quatenus ad Evangelii prædicationem ex nolentibus fiunt volentes, accedente ea gratia, quæ a nullo duro corde respuitur, persistente tamen liberi arbitrii facultate & optione. Alioqui ex eo loco inferretur, impios quoque in sceleribus perveraces ad cælestis regni hæreditatem violenter perducere. Ad tertium jam dictum est pueros a Machabæis in finibus Israel circumcisos, fuisse filios Judæorum: quod recte observatum est a Lyrano, Estio, clarissimisque aliis interpretibus. Præcedenti enim cap. 1. 51. legimus præcepisse Antiochum, ut Judæi filios suos relinquerent incircumcisos, eique multos ex Israel consensisse. Hos itaque pueros, quos

parentes aut mortis timore, aut apostasia a lege non circumciderant, Mathathias & socii ejus ad pristina instituta revocando Israelitas, secuerunt præputio: & si id fecerunt in filiis gentilium justo bello manu captis, vicem rependentes Antiocho, qui Judaicæ stirpis pueros ad gentium inquinamenta coegerat; nec istud, ut liquet ex prænotatis, nostræ adversatur propositioni. Ad quantum distinguendum est antecedens: Abutuntur parentes infideles jure naturali, adversus debitum justitiæ naturalis, nego: adversus debitum religionis, concedo: sed quantum ad religionem attinet, ipsi parentes infideles nondum alicui hominum subjiciuntur. Non debet autem exspoliari potestate sibi naturali jure collata, qui ipsum jus naturale non frangit. Hac vero ratione diluitur prior confirmatio; siquidem si parentes velint filium interficere, aut prostituere filiam, abutuntur jure naturali in iis, quæ ad ipsius juris debitum ac rectitudinem spectant, ideoque merito privantur potestate, quam habent in filios jure naturæ: at dum renunt filios suos baptizari, peccant adversus jus supernaturale, in quo nulli hominum subjiciuntur, ideoque ab homine exspoliari nequeunt ea potestate, qua ex naturali jure fruuntur. Diluitur eadem ratione confirmatio altera, etenim potest ac debet princeps Christianus impedire sacrificia paganorum, qui sibi civiliter subjecti sunt, quoniam cultus disparitas, ac publicum idololatriæ exercitium potest subditorum suorum, quos continere debet, mores labefactare, ac turbare tranquillitatem. At non potest idololatrias, aut Judæos vi ad baptismum compellere; quia ad religionem homines non trahuntur inviti: tantummodo si Christianæ plebi scandalo sint, potest ac debet ex propria ditione expellere, si baptizari detrectent, aut illos separato contubernio concludere. Hinc Augustinus non laudat leges Imperatorias, quæ vi ad Christianam religionem compellant, sed quæ profanarum religionum cohibent cultum publicum: quæ duo longe diversa sunt, ac plurimum discrepant. In decreto pariter Nabuchodonosoris posita fuit lex, ne aliquis loqueretur blasphemiam contra Deum Sydrach, Misach, & Abdenago, non ut quilibet in cultum ipsius Dei per circumcisionem inviti & oblucentes initiarentur. Ad quintum negandum est antecedens, cujus fuitiles asseruntur probationes: nam ad primam dicimus, puerum cum ad usum rationis pervenit, in iis, quæ pertinent ad jus naturale, ac divinum esse potestatis suæ, ideoque non est deinceps penes patriam potestatem illum impedire, si velit baptizari; ante usum autem rationis idem puer jure naturali patriæ potestati subjicitur. Ad probationem alteram dicimus, non quocumque jure gentium licitum esse puerum baptizare invitis parentibus; sed eo

tantum jure, quo a potestate ipsorum parentum subtrahitur, idest, si captivus fiat, si mancipium si servus: quo in casu etiam Jus divinum baptismi puero collatum laudat & comprobatur. Ad sextum argumentum respondemus, consensum & voluntatem Dei esse ut impii ad Christianam religionem invitentur, ut nemo expellatur, ut singulis venientibus exhibeantur remedia salutis; non vero ut pertrahantur inviti, nec ut violetur jus naturale, vel patriæ potestati inferatur injuria. Hinc Augustinus de Ecclesia inquit, de vera Religione cap. vi. n. 10. *Alios ergo invitat, alios excludit, alios relinquit, alios antecedit: omnibus autem gratia Dei participanda dat potestatem, sive illi formandi sint adhuc, sive reformandi, sive recolligendi, sive admittendi.* Nota, quod omnia fere argumenta ab adversariis producta, si aliquid efficerent, probarent quoque non solum posse principes illata vi baptizare pueros infidelium, verum etiam ad hoc omnino teneri, quemadmodum tenentur dare operam, ne pagani, aut Judæi filios suos interficiant, ne Christianæ plebi sint scandalo, ne Jus naturale, aut civile ab illis quoquo modo violetur.

Opponunt insuper: Sisebutus Hispaniarum Rex apud Baronium ad annum. 614. num. 39. Judæos vi ad baptismum coegit: nec id improbatum est a Toletano Concilio iv. quin potius citato canone 57. Sisebutus summis laudibus celebratur, ac præcipitur, ut Judæi, qui fidem Christianam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur. II. Lege III. Visigothorum lib. xii, tit. 3. Judæi sub pœna exilii compelluntur, ut filios suos baptizandos mittant ad Sacerdotes; idemque statuit Chintillanus Rex, ut constat ex canone 3. Concilii vi. Toletani. III. Carolus Magnus circa annum 804. Saxones, & Hunnos vi ad baptismum compulit, litteris Adriani primi Pontificis plurimum commendatus. IV. Idem de Chilperico, & Dagoberto refert in dissert. de hoc argumento Launojus. V. Addunt Farvacques, & Piette Epistolam S. Francisci Xaverii ad Franciscum Henricum, ubi hæc habentur: *Noli mirari, frater, quod minus in istorum Neophytorum cultura proficias; quippe cum & gens ipsa ut scribis, idolorum cultui dedita sit, & Rex a Christi religione alienus acerbè infectetur Christianos. Plus itaque proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquestos per baptismum celo pariendo.*

Resp. adversarios in hisce historiis colligendis parum fuisse oculatos. Sisebuti enim factum reprobatum eodem canone a Synodo Toletana. Dum autem ibidem Sisebutus religiosissimus appellatur; zelus religionis, ac statuta alia adversus Judæos laudem istam promeruerunt. Mandavit quippe Sisebutus lib. xii. tit. 2. l. 12. ne Judæi Christianum mancipium circumciderent, l. 14. ne Chri-

Christianum liberum tanquam servum, mancipiumque tenerent, l. 16. ut quicumque Christianus exercuerit Judaicos ritus, morte turpissima plecterentur. Vide has, aliasque leges Sisebuti Vol. 1. legum antiq. Profecto Judæos baptizatos ad retinendam religionem, in qua Sacramenta participarunt, cogendos esse, licet metu mortis ad baptismum venerint, recte definitum est canone præcitato, quum in illis fuerit intentio *interpretativa*, ut dixi cap. xviii. præcedentis libri, confirmata etiam, ex eodem canone, susceptione *Chrismatis*, & participatione *Corporis & Sanguinis Domini*. At lex Wisigothorum præcipit. ut Judæi, qui noluerunt subire exilii pœnam, promittentes se potius recepturos baptismum, *decalvati susceptisque centum flagellis*, statuta pœna multentur, si aut se baptizari distulerint, aut filios suos, vel famulos nullo modo ad Sacerdotem baptizandos remiserint, vel se suosque de baptismo subtraxerint, vel unius anni spatium, post legem illam editam, quispiam illorum sine gratia baptismatis transierit. Vide præcit. Vol. 1. legum antiq. pag. 223. Adde ex lege 4. præced. tit. 2. pag. 213. Judæos, pro quibus edita fuit lex illa 3. *Cum veritas*, fuisse forsitan filios Judæorum illorum, qui perceperant *sacra Religionis Christianam fidem unctione baptismatis*. Falsi ergo statui non debeat Ecclesiasticæ disciplinæ regula in una lege Wisigothorum: hæc tamen imperite profertur pro sententia, quam refutamus. Idem asserendum est de Carolo Magno: Saxones enim a Carolo rebellarant anno 776. iterumque in ditionem redacti baptizati sunt cum uxoribus & infantibus suis, & anno proximo in Synodo Paderbonæ jurarunt servaturos se Christianam fidem, passuros alioquin dispendium bonorum omnium. Anno tamen 795. iterum a Carolo defecerunt, sed paullo post eidem se se dederunt cum Hunnis, qui pariter baptismum susceperunt. Hæc non tantum Baronius, sed & Ado Viennensis, Albinus Flaccus in Epistola ad Paulinum Patriarcham Aquilejensem, Francorum Annales, Regino, & alii. Jure ergo Carolus Saxones, Hunnosque compulit ad retinendam Christianam religionem, quam libere susceperant. Chilperici factum improbat Gregorius Turonensis lib. vi. Hist. Francorum cap. 17. Dagobertus vero literas quidem dedit ad Amandum Trajectensem Episcopum, ut infideles cogeret ad baptismum, sed sanctus Antistes neminem baptizavit, nisi credentem, & Evangelii prædicatione ab infidelitatis erroribus revocatum. Vide Amandi Acta apud Bolland. Tom. 1. Februarii pag. 850. Denique etiam epistolam S. Francisci Xaverii nimium oscitanter adversarii legerunt. Eo quippe in loco, pag. Rom. edit. 67. ita Xaverius prosequitur: *At memento te octo mensibus, quibus istic versaris, plures animo conser-*

vasse moribundis infantibus baptizandis. Non ergo laudat Xaverius Franciscum Henricum, quod paganorum infantes repugnantibus parentibus baptizaret: sed quod baptizaret morti proximos, & a parentibus derelictos.

APPENDICULA

Excipiendi sunt ergo infantes morti proximi, quos apostolici viri solent etiamnum apud Sinas, Indosque baptizare, non explorato parentum infidelium consensu. Eo quippe in casu nulla inferitur injuria Sacramento, consulitur sempiternæ infantium saluti ac mors potius, quam ministrator baptismi, genitoribus filios eripit. II. Idem asserendum de infantibus, qui a parentum contubernio ita separantur, ut omnino patriæ potestatis cesset usus, puta si a piratis capiatur Turcarum triremis, eaque vecti pueruli ad nostra trahantur litora: nam hoc in casu liberi parentibus suis perierunt. Si injuria tamen ac per vim filius separatur a patre, E. G. puerulus Judæus furtim ab homine Christiano sublatu domi retineretur, idem puer parentibus foret remittendus, quia per violebtam illam separationem nullum jus patriæ potestas amisit. III. Baptizari potest infans, si consentiat parentum alteruter, eo quod consensus tunc præstatur ab eo, qui naturale jus habet in puerum; & quamquam repugnet parentum alter, prævalere debet assensus ille, qui cedit in favorem religionis, maximamque pueri utilitatem. Hinc canone xiv. Concilii 111. Toletani celebrati anno 589. præcipitur, *ne Judæis liceat habere Christianas uxores, vel concubinas, & si filii ex tali conjugio nati sunt, adsumendos esse ad baptismum*. Et Synodus Toletana iv. celebrata anno 633. præcepit canone 63. *ne pater Judæus impedire valeat baptismum filii a se procreati ex Christiana muliere, jussitque, ut ex talibus nati fidem atque conditionem matris sequantur*. Idem habetur cap. 1bi, qui Christianas, xxviii. q. 1. Gregorius quoque ix. cap. *Ex literis*, Extra, de Conv. infidel. mandavit, ut a matre in Judaismo relicta traderetur viro ad fidem converso puer adhuc infans, cum filius in patris potestate consistat, *cujus sequitur familiam, & non matris; & ætate tali (quadriennis erat) quis non debeat apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti, vel vite insidientur illius*. Addit Pontifex, si puerum remanere contingeret apud matrem, posset illum adducere ad infidelitatis errorem, & ideo in favorem maxime fidei Christianæ matri eundem puerum esse assignandum. IV. Quod dixi de patre, de avo dicendum est, cui competit cura nepotum: ideoque baptizandum esse infantem matre Judæa reluctante, si defuncto patre id velit avus paternus, censet Sylvius

q. 68. art. 2. concl. 6. & ait idem a Gregorio XIII. fuisse statutum. V. Postremo si filii infidelium, etiam invitis parentibus baptizati sint, debent ab illis separari. Ita definitum est canone 60. Concilii IV. Toletani, extatque cap. *Judeorum*, c. xxviii. q. 1. Idem decernitur cap. *Contra*, in Sexto lib. v. tit. 2. & ratio est, quia cum Christo sint regenerati, curandum est ne paterno detineantur errore: nec potest obtendi ius potestatis paternæ adversus injuriam, qua tunc afficeretur Sacramentum, Ecclesia, & Deus hominum Conditor, & Reparator.

C A P U T XVIII.

De infantibus materno in utero adhuc existentibus.

QUOD attinet ad infantes nondum ex alvo matris egessos, queritur an baptizari debeant, si partus appareat difficilis, imminetque grave periculum ne vivi prodeant in lucem. Tres autem hæc in re adinvenio sententias: quarum prima est Cajetani contendentis periclitantibus illis pueris impendendam esse benedictionem in nomine Trinitatis, & causæ discussionem divino Tribunali reservandam, concepta spe Deo hujusmodi baptismum in voto parentum acceptum iri, cum nulla incuria, sed sola impossibilitas impediat Sacramenti executionem. Hæc sententia parum ab ea differt, quam diximus libro xiii. cap. 9. traditam a Gersono, aliisque perpaucis doctis. Deum singulari quodam privilegio exaudire tali in casu parentum vota, & supplere baptismi defectum: quamquam hi non asseruerint adhibendum esse exterius signum, sicut affirmasse dicitur Cajetanus. Hanc vero sententiam, licet postea ab omnibus refutatam, in Tridentino Concilio nulla censura fuisse perstrictam opera præsertim Seripandi nostri, auctor est in Historia ejusdem Concilii libro ix. cap. 8. Pallavicinus. Nunc ergo videndum est, an per baptismum exterius collatum, aut per signum, vel benedictionem prægnantis mulieris consulatur periclitantium puerorum salutem; nam ad hanc non sufficere parentum vota, ostendimus tertio decimo libro, idque repetendum est paullo infra. At secunda sententia est eorum, qui cum fateantur ipsum infantium corpusculum esse abluendum, docent id fieri non posse, nisi materno ex alvo infans aut caput, aut saltem partem visibilem aliquam emitat: in qua sententia fuerant Scholastici omnes antiquiores, necnon ex recentioribus Theologis Juenin quæst. vii. de Bapt. cap. 1. art. 2. Felix Veranus lib. v. Theol. Polemica: cap. 7. Natalis Alex. cap. vii. prop. 2. Ludovicus Habert Tom. v. pag. 199. Nicolaus L'Herminier de Bapt. cap. 10. Tournelius

quæst. 3. art. 3. Martinus Orelli in peculiari de hoc argumento dissertatione, & Cardin. Gotti Tom. xiii. pag. 260. Sententiam tertiam propugnant Florentinus de Cocq. de Baptif. sect. 7. Franciscus Henao disp. 3. q. 1. concl. 2. Farvacques noster de Sacram. pag. 251. necnon Aurelius Piette quæst. 8. operosius vero Gabriel Gualdus Clericus Regul. in opusculo de hac re accurate conscripto: qui tenent in puerperio, dum mulier nititur parere, & interdum nonnullis antea diebus aperiri uterum, & etiam infantium involucra discindi, adeo, ut obstetrices, vel manu, vel saltem syringia, aut siphunculo possint illos salvari aqua perfundere. Tribus itaque propositionibus quæstio hæc erit expedienda.

PROP. I. Baptismus matris, aut signum aliquod ei applicatum, nec pertingens ad abluendum puerum, quem gestat in utero, ad hunc regenerandum nequaquam sufficit.

Probatur 1. Ex cap. *Si ad matris*, de Consecrat. dist. 4. n. 114. quod defunctum est ex Augustino lib. vi. contra Julianum cap. xiv. num. 43. *Si ad matris corpus, id quod in ea concipitur, pertineret, ita, ut ejus pars deputaretur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est, aliquo mortis urgente periculo, cum eam gestaret in utero. Nunc vero cum etiam ipse baptizatur, non utique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus cum esset in utero pertinebat.* Habentur similia cap. *Si quicquid*, eadem dist. iv. quod depromptum est ex eodem Augustini libro cap. xviii. num. 52. Idem definitur cap. *Si qua mulier*, in eadem dist. ex canone sexto Neocæsariensi. II. Petitur ex his locis Theologica ratio, quam affert q. 68. art. xi. sanctus Thomas, quoniam nempe fetus animatus non est pars aliqua materni corporis, sed est propria ac distincta persona; ideoque proprio, distinctoque baptismate est abluendus. III. Illud externum signum, aut benedictio, neque ex sua institutione, neque vi fidei, votorumque parentis potest infantibus asserere salutem: non quidem institutione sua, quoniam fatente Cajetano Sacramentum non est, nec remedium a Christo pro originali peccato institutum; neque ex opere operantis, atque vi fidei, votique alieni, siquidem nemo potest aliis promereri gratiam primam, nisi *de congruo*, orando scilicet, ut Deus excitet in impiis piam animi affectionem, fidem, & virtutum exordia, quorum incapax est puer ille miserimus. IV. Rejcta est communi Theologorum censione opinio Cajetani, a Dominico Soto in iv. dist. v. q. un. art. 2. connumerata inter hæreses, & jussu Pii V. Pontificis Maximi a Cajetani commentariis expuncta. V. Tandem Cajetani argumenta fracta nimium sunt, & infirma. Quod enim inquit post effusum Christi sanguinem facilius esse salutem consequi, quam

in lege veteri, in qua interdum supplebat Sacramenti defectum fides sola: id reſutatum eſt capite 2. libri xxx. ubi affirmavimus longe facilius eſſe remedium præſens, poſitum in elemento communi & obvio, atque habens ex ſe efficientiam; nunquam pueros abſque viſibili Sacramento regeneratos, & decedentes maternis in uteris nullo aut legis, aut naturæ tempore purgatos fuiſſe ab originariæ labis reatu. Addebat Cajetanuſ fore in ſententia noſtra ſtatum aliquem hominum ineptum ad recipiendam juſtitiam, latitantium nempe in alvo matris, quod ait repugnare remedio taliter inſtituto, ut prodeſſe valeat hominibus univerſis: ſed neque id firmum eſt, quoniam docente Auguſtino in 1. de peccat. meritis cap. 21. & de Dono perſe cap. 12. non tenetur Deus fervare parvulum in hac vita, ut poſſit per baptiſmum regenerari; & cur unū baptiſmate ſubveniat, aliud non ſolvatur ab originali impietate, reſervatum eſt ſupernis judiciis: impoſſibilitas autem illa, neque naturalis eſt, cum natura procreet homines ſingulos ut naſcantur; neque inducta ex ſpeciali providentia, cum pro univerſis Deus ſalutare remedium inſtituerit ac præparaverit, ſed orta ex tali ſerie cauſarum, quam ipſe Deus non tenetur avertere, nec vult in uno juſtitia æquitatem, in altero gratiæ beneficium exercens. Atque ex his alio in loco, nec ſemel commoſtratis etiam diluuntur quod Cajetanuſ inquit de divina miſericordia; quam nemo noſtrum in dubium revocat, ſed affirmat duntaxat cum juſtitia eſſe conjunctam, ac pleniffima poteſtate & providentia mirabili eligere unum, alterum in maſſa perditionis relinquere. Ad de opinionem Cajetani dictum hæcenus.

PROP. II. Nequit infans in utero matris ante aperitionem partus per Baptiſmatis ſacramentum regenerari.

Probatur 1. Auctoritate Auguſtini innixa verbis Evangelicis Joan. 111. 3. *Niſi quis renatus fuerit denuo: & verſu 7. Oportet eos naſci denuo:* quæ ibidem explicantur de renaſcentia ſpiritali ex aqua & Spiritu ſancto. Ait ergo Auguſtinuſ in Epift. ad Dardaniuſ 57. nunc 157. *Nec renaſci quiſquam poteſt, antequam natus ſit: & paullo infra, Non video, quomodo edificentur homines in domum Dei ad habendum in ſe inhabitantem Deum, niſi cum fuerint renati, quod non poſſunt eſſe, antequam nati: & ruruſ: Illa ſanctificatio, qua efficiuntur & ſinguli templum Dei, & in unum omnes templum Dei, non eſt niſi renatorum, quod niſi nati homines eſſe non poſſunt.* Reſpondet Gualduſ cap. viii. deferendum Auguſtinuſ, quemadmodum in quaſtionibus Philoſophicis, in ſententia de pœnis parvulorum, & in iis quæ ſpectant ad prædeſtinationem & gratiam. Repetit eadem in additamento de Auctoritate Auguſtini, vulgato ſub nomine

Angeli Cupetioli. Addit non requiri nativitatem ex utero, modo infans ablui poſſit, cum huic nativitati Chriſtuſ non alligaverit baptiſmum, ſed ſufficere nativitatem in utero, qualem commemorat Matthæuſ cap. 1. 2. *Quod enim in ea natum eſt.* Inquit cap. tertio Joanniſ nativitatem ex aqua dici ſecundum, non comparate ad nativitatem ex utero, ſed ad generationem carnalem, ut liquet ex verſu 6. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, Spirituſ eſt.* Subjicit, nec futurum eſſe capacem baptiſmi partum Cæſareum, qualis fuit S. Raymundi Nonnati, partum ſcilicet eductum e mortuæ matris diſſecto latere, ſi neceſſaria ſit ad baptiſmum propria ex alvo nativitas. Similia reponunt Farvacqueſ, & Pierte ſi excipias quod Gualduſ ait de auctoritate Auguſtini, atque ne ſanctum Patrem deferant, inquit ejus ſcopuſ fuiſſe demonſtrandi infantes exiſtentes in uteris non poſſe baptizari baptizata matre, ut docet S. Pater contra Julianuſ loco paullo ſupra producto. Concludunt aperto oſtio uteri partum jam inchoative natum eſſe, & poſſe aquam ad illum pertinere. Verum hæc nequeunt labefactare Auguſtinianam argumentationem. Enimvero quod Gualduſ ait de auctoritate S. Patris, non facit quin ejus dogmata de puerorum pœna, ac de prædeſtinatione & gratia a nobis inconcuſſa non habeantur. Deinde hæc Auguſtini de baptiſmate infantium ſententia tradita eſt, inquit Gualduſ ipſe cap. 1. n. 3. *per plura ſæcula ab antiquis cum Theologiſ, cum Canoniſtiſ, tum C. ſuiſtiſ unanimi conſenſu;* ideoque temere quorundam novitas contra exploratiſſimam vetuſtatem obtenditur. Præterea Auguſtinuſ non imbecilli ducitur ratioſinio, ſed auctoritate Scripturæ. Ipſuſ denique doctrinam, ut ex dicendis erit manifeſtum, comprobatur univerſaliſ Eccleſia. Corruunt & reſponſa cetera: ſiquidem Joanniſ 111. de nativitate ex utero non in utero ſermo inſtituitur. Primo, quia illa duntaxat eſt propria nativitas, & nativitas in utero ab illa non diſtinguitur, niſi ut rei alieni exordio ab ipſius complemento: Neque enim renatum dicimus hominem, quem mater peperit tamquam iterum natus ſit, qui jam ſemel natus fuerat in utero. Sed illa nativitate non computata, qua gravidam facit, natus dicitur homo partu, ut poſſit renaſci ex aqua & ſpiritu: ait citata Epistoſa S. Patris. Ad hæc homo in utero generatus non dicitur natus absolute, ſed natus in matre, atque ita legitur citato cap. 1. Matthæi, *Quod enim in ea natum eſt:* idque ob proprietatem verbi *γεννηται*, quod utrumque ſignificat, naſcor, & gignor. Sed natus non dicitur, niſi qui ex utero prodiit, ut liquet ex Gen. 14. 26. xxxvii. 4. 2. 22. Matth. 11. 1. 6. Igitur & renatus nemo dici poteſt, niſi proprie natus ſit id eſt, ex utero egreſſuſ. Quod ajunt fore in ſen-

sententia nostra incapacem baptismi partum *Cæsareum*, futile nimium est, nam & apud Grammaticos *nasci*, & in *lucem edi* synonyma sunt; & accidentarium est, quod partus vitam hanc & lucem ingrediantur non protrudente muliere, sed extrahentibus aliis; quare Augustinus logomachiam omnem citata Epistola evitans ait loqui se *de hominibus adhuc intra materna viscera constitutis*. At Christum opponere nativitatem carnalem spirituali, non solum Gualdo concedam, sed ulterius affirmabo, ad Theophylactum Cyrillum, Chrysostomum, Augustinum ipsum tradidisse: sed quærimus modo, an nativitatis spiritalis sit capax, qui carne nondum sit natus. Stat ergo Augustini argumentatio contra Cupetiolum, sive Gualdum immobilis. Nam Farvacques & Piette non recte distinguunt quæ S. Pater contra Julianum, & quæ ad Dardanum scripsit. Pertractare Augustinum priori loco de baptismo matris, verum est: hac in re versari scribentem ad Dardanum, falsum est penitus. Agit enim hic de exultatione Joannis in utero matris suæ, disputatque num istuc queat infans sanctificari. Dices fortasse: Sed de sanctificatione Joannis male sensit Augustinus: at solvimus hunc nodum lib. xi. cap. 9. Adde pertractari in præsentia, non de sanctificatione singulari Dei privilegio peracta, sed de ea, quæ habetur ordinaria via, & per instituta Sacramentorum remedia. Denique ante aperitionem partus non potest aqua pertingere ad abluendum infantem ut adversarii fatentur. *Facta enim conceptione uterus ita clauditur, ut nec cuspidem acus admittat*, inquit Gualdus cap. 3. n. 39. recitato Hippocratis testimonio. Itaque ante aperitionem partus, ac nondum puerperio inchoato, quod nunc asserimus, frustra de baptizandis pueris subit cogitatio. II. Ex his, quæ dicta sunt modo, confirmatur propositio. *Est enim de necessitate baptismi*, inquit S. Thomas q. 66. art. 1 & quæst. 68. art. 11. *ut corpus baptizandi aliquo modo aqua obluatur*: ideoque si corpus infantis non possit abluui, nec etiam poterit baptizari. Tandem de Consecratione dist. iv. c. 115. legitur: *Qui in maternis uteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest*. Desumptum est ex Isidoro de summo Bono cap. 24. Qui ergo adhuc materno in utero clauditur, natus non est nec baptismi capax; ut aiebat paulo supra Augustinus.

PROP. III. Licet initio puerperii aperiatur uteri ostium, & infans possit per siphunculum, aut clysterem aqua perfundi; attamen nisi secundum aliquam corpusculi partem sit egressus ex alvo, baptizari non debet.

Hæc propositio sequitur ex præcedenti: infans quippe ille juxta Augustinum, juxta Isidorum, juxta communem sensum non est natus igitur

nec potest *renasci*. Probatur tamen peculiari ratione. Adscilicet inter Ecclesiæ membra, quod fit per baptismum, est duntaxat eorum, qui prodierunt in lucem, qui fruuntur hominum ceterorum consortio, qui ad forum Ecclesiæ pertinere possunt, qui in Ecclesiæ visibilis cætum possunt coadunari. Atqui infans nulla sui parte ex utero egressus, in lucem non venit, non versatur in foro Ecclesiæ, & cooptari nequit tanquam membrum visibile in mysticum Christi corpus. Igitur infans adhuc materno in utero existens baptizari non potest. Innuitur argumentum istud ab Augustino scribente in eadem epistola ad Dardanum, natos duntaxat homines dum renascuntur per gratiam, transferri in compagem corporis Christi, *tanquam in vivam structuram templi Dei, quod est Ecclesia*. Eruitur ex ipsa idea Sacramentorum, quæ sunt visibilia signa, quibus homines in unum religionis nomen adunantur. Traditur a Sancto Thoma citato articulo xi. ad 1. his verbis; *Pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant: unde non possunt subjici actioni humane, ut per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem*. Profertur a S. Bonaventura in iv. dist. 6. art. 1. ubi distincto triplici hominum statu, inquit: *Primus est in utero; secundus extra uterum in statu infantie; tertius in statu nature adultæ*. In primo ergo statu, cum soli Deo sit notus, potest per ejus voluntatem sanctificari, non per nostram operationem, cum non agnoscat eum Ecclesia, nec sic de foro Ecclesiæ. Eandem rationem inconcussam firmissimamque existimant Theologi gravissimi, Suarez disp. iv. sect. 1. in quæst. 61. 3. p. Paulus Comitolus quæst. xiii. Resolut. moral. antiquiores Scholastici ibidem laudati, Auctor Theologiæ ad usum Seminarii Petrocorensis Tom. 3. pag. 149. alique innumeri. Non ergo eadem ratio talis est generis, ut illi præferri debeant commenta quorundam recentiorum. II. Movet tamen me ratio altera longe robustior, praxis nimirum Ecclesiæ, præcipientis ne infantium aliquis in utero matris baptizetur; sed hoc fiat tantum, si caput emiseric; si emiseric autem membrum aliud, quod indicet vitalem motum, baptizetur quidem, si mors immineat; at si natus vixerit, baptizetur iterum sub conditione. Ita Rituale Romanum tit. de Baptiz. parvulis: de quo ubi egimus de modo ablutionis pag. 361. Respondent adversarii, id in Romano Rituali præscribi, ex suppositione quod infans in utero existens abluui nequeat, cum tamen ætate nostra hoc falsum esse ostenderint obstetrices, & peritissimi Medicorum: miraturque Gualdus hæc Natalem Alexandrum non didicisse ex Francisco Mauriceau lib. 2. cap. 33. Parisiis ætate sua laude artis Medicæ celeberrimo. Sed potius miror ego, Medicorum observationes profer-

ferri adversus Ecclesiae praxim. Ac primo hæc de aperitione uteri observatio non est posterioris ætatis; cum de illa scripserint Hippocrates de nat. puer. alique Medici vetustissimi apud ipsum Gualdum cap. 5. & tamen nunquam Ecclesia docuit, ut infantes baptizentur in utero, sed contra præscripsit ne baptizentur, si non *caput*, aut saltem *membrum aliud* emiserint. Non vult ergo Ecclesia, ut in Sacramentis conferendis nobis philosophi ac medici præbeant regulam, sed ut consulamus Patres, canones, vetustamque consuetudinem, quod scite monet Paulus V. in Bulla *Apostolica*, quæ præmittitur Rituali. Deinde, si docere nos debeant Medici quando administranda sunt Sacramenta, quare cum nulli jam dubium sit, quin in puerperio possit infans nedum ablui, verum etiam contrectari manu obstetricis, non deletur ex Jure Canonico cap. *Qui in maternis*, atque in re tam gravi, dum agitur de sempiterna infantium salute, non præcipitur in Rituali, ut baptizetur fœtus etiam in utero, quamquam foras nullam emisserit partem corporis, nec mulier obstetricis fungatur munere, nisi ad baptismum deferat *fyringias*, ac *fistulas*? Damnat præterea Adversariorum responsio non solum Rituale Romanum, sed Ecclesiarum omnium consuetudinem. Etenim ne baptizetur infans cujus nulla pars apparet extra uterum, præcipit Sacramentale Ambrosianum editum jussu sancti Caroli pag. edit. Mediol. 9. his verbis: *Si vero fœtus ex utero matris; quæ in partu periculose laborat, vel manu, vel pede, vel aliqua parte extans, in necessitate in ea ipsa parte ab obstetrice baptizatus est, cum superstes erit, sub eadem conditione baptizetur. Si vero in capite, quod primo ex utero prodiit, &c.* ut in Rituali Romano, de quo supra, pag. 361. Præcipit *Manuale Parochorum* pro Provincia Salisburgensi: in quo pag. 59. edit. Ingolst. habetur: *Nullo modo infans in utero materno adhuc existens, matre etiam periclitante, baptizari debet, propterea quod qui natus non est, ex aqua & Spiritu sancto renasci non potest.* Præcipit *Pastorale* editum pro Ecclesia Mechinenſi jussu Joannis Hauchini Archiepiscopi: præcipit *Rituale Sacramentorum* ad usum Ecclesiae Bononiensis, olim editum cum Annotationibus Itala lingua conscriptis: præcipit ejusdem Ecclesiae Antistes eximius, & nunc supremus Ecclesiae Pastor, in Notificatione primum edita die 30. Septembris anno 1732. ac semel: iterumque, hoc etiam anno Romanis typis recusa: præcipit *Liber Sacerdotalis* his verbis: *Puer in ventre matris existens, nec apparens extra, non est baptizandus*: præcipit Rituale Gregorii XIII. pag. 17. præcipit vetustissimum *Sacramentale Angelicæ Bibliothecæ*, lit. I. E contra baptizandum puerum, qui *extra uterum* nullam corporis sui emisserit partem, nullius

Ecclesiae, quos noverim, Rituales libri permittunt. Eat modo Gualdus, & cum eo juniores quidam litteratuli, Anatomici potius, quam Theologi, & Augustini argumentationem nitantur eludere atque elevare. Non Augustinus solus, sed magistra veritatis Ecclesia docet baptizandos non esse infantes maternis in uteris constitutos, nec posse renasci, nisi aliqua sui parte sint extra alvum. Igitur etiamſi ope *fyringia*, aut *siphonis* possent perfundi aqua, baptizari tamen non debent.

Oppones I. Instante partu infans ablui potest: igitur baptismatis capax est. II. Exorta dubitatione, an mulier validum inierit matrimonium ob impedimentum frigiditatis, obstetrices ex cap. *Fraternitatis*, de frigid. & malefic. inspicere debent fœminam; idemque faciendum est, si oria- tur suspicio, num mulier sit gravida, ex l. *Temporibus*, ff. de Irsp. ventris. Nunquid vero, inquit Gualdus cap. 2. num. 32. major cura pro matrimonio, quam pro baptismo est adhibenda, aut majus negotium est filios generari mundo, quam cælo renasci? III. Non ex Theologis, sed ex Medicis & Chirurgis petenda est quæstionis hujus solutio. Iccirco namque Scholastici in sententiam abierunt contrariam, quod putarent ante nativitatem *ex utero* infantes ablui non posse. Docent autem oppositum Medici, Anatomici, obstetrices; quibus attendendum esse demonstrat, inquit Gualdus cap. 4. illud *Proptii*;

Navita de ventis, de tauris narrat arator,

Enumerat miles vulnera, pastor oves.

IV. Sat. est ad quodlibet Sacramentum, si adsit materia, forma, & intentio: quæ tria haberi possunt in casu, de quo disputatur. V. Aperto uteri ostio fœtus est sufficienter visibilis; nam aliquando manibus immixtis extrahitur; atque etiam in alvo existens, si tenellum illius caput lædatur, inquiunt Farvacques & Piette, cataplasmate juvari potest, & forte curari: quid ni etiam juvandus non erit spiritali remedio? VI. Infans in utero inficitur originali peccato: igitur expiari, & regenerari potest. VII. Aliquando Deus in utero sanctificavit infantes: sunt ergo illic existentes spiritalis regenerationis capaces. VIII. Baptizatum in utero, & antea cælo, quam terris natum sanctum Aloysium Gonzagam, narrant ejusdem Acta.

Resp. hæc argumenta ex dictis talia apparere, ut in illorum solutione parum nobis sit immorandum. Primi itaque falsa est consequentia, quoniam ut infans sit capax baptismi, non sufficit quod ablui queat; sed requiritur etiam; ut natus sit, ut versetur in foro Ecclesiae, ut in visibilem corporis Christi compagem possit aptari. Alterum adversus Gualdum retorquetur: nam quia matrimonium per impedimentum frigiditatis

solvi potest, mandat Ecclesia ut hujus impedi-
menti suspitione suborta, obstetrices, honestaeque
mulieres inspiciant uxorem. At Ecclesia, dum
mulier laborat in partu, non praecipit, ut inter-
rogentur obstetrices & medici, an infans capax
sit ablutionis, sed districte mandat ne baptizetur,
nisi caput aut saltem membrum aliud emisit.
Censet ergo Ecclesia infantem, cujus nulla pars
extra uterum prodiit, non esse subjectum idone-
um baptismatis: alioqui magis de matrimonio,
quam de baptismo, & magis de carnali genera-
tione, quam de spiritali foret sollicita. Retor-
quetur & argumentum, quod consequitur: quip-
pe, *Si navita de ventis, de tauris narrat arator;*
medici & obstetrices de corporeo partu, non de
regeneratione spiritus, de medicamentorum appli-
catione, non de administratione Sacramentorum
narrare debent: de hac vero Ecclesia primum,
deinde Theologi sunt audiendi, quorum argu-
menta perscrutemur, si primum petatum ex impossi-
bilitate ablutionis referatur ad tempus, quod pra-
cedit puerperium; alterum ad puerperium ipsum,
nondum infantulo extra uterum prodeunte. Res.
ad iv. tria, quae assignantur requiri ad perficien-
dum Sacramentum, sed praesupponendam esse
subjecti capacitatem. Ad argumentum proximum
negamus foetum in utero ita esse visibilem, ut
censeatur versari in foro, & notitia Ecclesiae,
cum plerumque dignosci nequeat an sit mortuus
aut vivens, an sit homo vel monstrum; & quam-
vis id tactu perciperetur, non esset tamen talis
vita, per quam infans in hominum contubernio,
& in Ecclesiae foro quomodolibet versaretur, &
ideo licet capax esset emplastri, non foret capax ba-
ptismatis. Praeterea quemadmodum emplastrum
apponendum non esset periclitante vita corporis,
si Medici id inhiherent; ita in casu non est mi-
nistrandum baptismum, cum id prohibeat Eccle-
sia. Sexti argumenti inepta est consecutio; nam
peccatum originale contrahitur generatione car-
nali, ideoque animato statim foetu: diluitur
autem visibili regenerationis Sacramento, & con-
sequenter postquam foetus prodiit in lucem. Ad
vii. liquet ex dictis proposit. 2. infantes in ute-
ris matrum sanctificari quidem posse singulari
privilegio, ac per potestatem divinam: non autem
ordinata via, & per Ecclesiae visibilis ministeri-
um. Respondeo denique ad vii. scripsisse uti-
que nonnullos Divum Aloysium baptizatum in
matris utero, ac plures fuisse commotos, dum
in quadam Academia, de qua citato loco Marti-
nus Orellus, recitaretur hoc Epigramma:

*Astra prius, Ludovico, vises quam
lumina terrae:*

Ante Deum cernis, quam videre puer.

Sic dum non visus sacro fonte lavaris,

Non vivis terris, vivis at ipse polo.

Nemo tamen aut S. Aloysii baptismate, aut

postremo argumento debet permoveri, qui de
Aloysio legerit apud Annibalem Marchetti lib. 1.
cap. 1. *Cum Medici rem ex arte pensantes nega-
rent eum puerperio fore superstitem, ut animi
saltem incolumitati mature consulatur; ubi puer
corpusculi partem, qua sacri baptismatis fonte
tingi posset, emisit, obstetrix lustralibus aquis
aspergere maturavit.*

C A P U T XIX.

*Quo continentur quaedam circa baptismum
infantium problemata.*

CUM dixerimus periclitantem puerum non
esse baptizandum, nisi caput emisit, aut
saltem membrum aliquod praeditum vitali motu;
oritur quaestio, an mater praegans aperiri debeat,
praesertim si medici de ejus vita desperant, ut
saltem spiritali infantis saluti consulatur. Sed
nunquam fas est aliquem, etiam periclitantem,
occidere, ut alteri subveniatur; ideoque tunc
dissecto matris utero extrahendus est foetus, cum
mater extremam obierit diem. Id vero, quoniam
Rituales libri, Theologi omnes, ipsaque natu-
ralis leges rudimenta inconcussim, atque explo-
ratissimum esse declarant, non est prolixiori dis-
quisitione expendendum. Duntaxat si mater esset
ad mortis supplicium damnata, scripserunt qui-
dam posse quamcunque auctoritate judicis mandari
executioni sententiam mortis; sed haud dubium,
quin satius sit, magisque consonum aequitati,
post partum executionem illam differre.

I I.

At mulier enititur monstrum foetum: quid
agendum est eo in casu? Dispicendum, an hu-
manam naturam, speciemque praefereat, quod
potissimum dignosci potest ex capite, utpote cor-
poris suprema parte, in qua vigent sensus omnes,
extatque domicilium rationis, immo iudicio phi-
losophorum complurium residet animus immor-
talis. Atque id in Instructionibus Baptismi do-
cuerunt sanctus Carolus, & Rituale Romanum,
necnon in iv. Sent. Landolphus, & Sotus, Syl-
vius in quaest. 68. Angelus in Summa, aliique
permulti. Quod si dubitetur, an foetus sit homo;
nisi imminet mortis periculum, monet sanctus
Carolus, ut consulatur Episcopus: si extrema
urgeat necessitas, ratio postulat ut baptizetur ad-
hibita conditione. Si gemelli eo in monstro ad-
nati sint, quod discernitur, si plura praesertim
distinguantur capita, aut plura pectora, sunt
distincto baptismo regenerandi, nisi extrema
necessitas compellat, ut tingantur simul pronomine
multitudinis sub hac forma, *Ego vos
Baptizo, &c.* Si vero duarum personarum neque-

at dignosci discrimen; una absolute erit baptizanda, & altera sub conditione, ut vitetur reiterati baptismatis sacrilegium.

III.

Quale autem iudicium ferendum erit de spuris? Isti sunt ne baptizandi? Utique, & absque ulla prorsus dubitatione: pro omnibus quippe instituta sunt gratiarum remedia, nullumque ex Eva procreatum repellit S. Mater Ecclesia. *A baptismo, atque a gratia Dei, qui omnibus misericors, benignus, & pius est, neminem prohibendum,* scripsit ad Fidum Cyprianus. Similia Augustinus in Epist. ad Auxilium 75. nunc 250. Nec evincit oppositum, quod legitur Deut. xxiii. 2. *Non ingredietur manzer, hoc est de scorto natus, in Ecclesiam Domini, &c.* hoc enim in loco ingredi in Ecclesiam idem est, ac fangi Levitarum officio, sive, ut placuit Maimonidi, habere in populo Dei jus connubii. Revera Iephthe, de quo Jud. xi., *filius erat meretricis*, & tamen non solum circumcissus est, verum etiam ad Hebr. xi. 32. inter eximios viros connumeratur. Adde ampliorem Evangelicæ legis, quam Mosaicæ, munificentiam. Zanchius, Boquius, Tremellius, aliique hæretici scripsere apud Vossium disputat. xv. th. 5. spurios non esse baptizandos, *si a parentibus impænitentibus præsententur*, ne videantur pastores præceptum de obsignandis consecrandisque Deo infantibus contempsisse: sed est hæretica, ceterisque similis iudicatio: quippe nullo præcepto arcentur a baptismo impiorum filii, neque ab hominum sanctimonia pendet virtus Sacramentorum.

IV.

Baptizandi ne erunt pariter filii excommunicatorum? Neque id jure in dubium vertitur; quippe, ut citata Epistola ad Auxilium ratiocinatur Augustinus, hoc est discrimen inter corporalem, & spiritualem pœnam, quod corporali pœnæ aliqui contemptores divinatorum præceptorum subjiuntur etiam cum omnibus, *qui ejusdem impietatis participes non fuerunt*, quin ad terrorem viventium aliquando mortalia corpora perimuntur *quandoque utique moritura*. At spiritualis pœna infligi non potest, nisi ob proprium peccatum, cum Ezech. xviii. 20. scriptum sit, *Anima que peccaverit ipsa morietur*. Hinc S. Pater infert, non recte anathematizari pro patris peccato filium, pro mariti uxorem, pro Domini servum, hortaturque Auxilium, ut certis rationibus, vel Scripturarum testimoniis ostendat, quomodo, si puer eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, non ei possit per lavacrum regenerationis in mortis peri-

Berri Theol. Tom. VI.

culo subveniri; testaturque se numquam id facere ausum fuisse. Atque hæc Augustini doctrina in canonem relata est, cap. *Si habes*, xxiv. 9. 3. num. 1. Immo nec in Generali Inderdicto inhiberi baptismum, constat ex cap. *Quoniam* de sent. Excommun. in vi. atque ex omnibus JCC. in caput, *Quod in te*, de pœnit. & remiss. Ea autem ratio Augustini commonstrat quam imperite Farellus errorum filios non intingeret, *nisi prius ad omnem impietatem abnegandam adigerentur parentes*, ut ipse scripsit ad Calvinum; & quam impie Gerardus Vossius cit. disput. xv. th. 7. contenderit non posse filios sine profanatione Sacramenti ad baptismum admitti, *nisi mundi fuerint utriusque, aut alterutrius parentis ratione*; nemo siquidem spiritali regeneratione privandus est propter aliena flagitia.

De Exposititis, aliisque, de quibus dubium est an fuerint baptizati, diximus supra post constitutionem Anabaptismi, capite xv.

CAPUT XX.

In quo agitur de dilatione baptismatis, atque de Catechumenis.

Baptizandos esse parvulos ostendi cap. xvi. sed pervenerunt tamen ad gratiam baptismatis permulti adulta jam ætate, non solum ii, quibus Evangelii lumen serius effulsit, verum etiam quidam imbuti jam fide, & aliqui etiam Christianis parentibus procreati. Constantinus Magnus, qui Christum agnoverat ante annum 312. si Baronio subscribimus, Romæ anno 324. baptizatus est a Silvestro; si Eusebio, aliisque assentimur, prope vitæ suæ finem, Nicomediæ anno 337. Secutus est exemplum patris Constantius, qui suscepit baptismum Antiochiæ paullo ante mortem, quæ contigit anno 361. Theodosius quoque baptizatus est Thessaloniciæ in gravem delapsus morbum, a quo tamen convaleuit. S. Ambrosium paucis diebus ante Ordinationem suam baptizatum, narrat in ejus vita Paulinus Notarius. Augustinum Parentem nostrum regeneratum anno ætatis suæ tertio & tricesimo, consentiunt omnes. Nolanus Episcopus Paulinus tinctum se, cum ageret annum duodequadragesimum, innuit epist. lxi. in qua S. P. Augustinum ita alloquitur: *Nolo in me corporalis ortus, magis quam spiritalis exortus ætatem considerare: quippe ætas mihi secundum carnem ea jam est, quæ fuit ille ab Apostolis in porta Speciosa verbi potestate sanatus* (id est annorum supra xl. ex Act. iv. 22,) *in natalibus autem anime illius adhuc mihi tempus infantie est, quæ intentatis Christo vulneribus immolata digno sanguine Agni victimam præcucurrit*; Bimatus scilicet Innocentium.

Hæc, aliaque dilati exempla baptismatis non-

nullis quaestionibus locum aperiunt: quarum prima est, quid causae fuerit tot, tantisque viris tandiu Sacramentum summopere necessarium differendi. Multas itaque dilationis hujus causas invenio: ac praecipuam illam puto, quam tradidit Tertullianus lib. de Bapt. cap. 18., ubi ait utilem esse cunctationem baptismi, quia sponsores possunt promissiones suas destituere, & proventu malae indolis falli; & cetera, quae produximus cap. 16. op. 3. Hinc aliqui ad usum saltem rationis differendum baptismum existimarunt; & ipse Gregorius Nazianzenus, qui orat. lx. in sanctum baptismum, etsi dilationem baptismatis valde improbet, censet tamen expectandum trienni-*m*, aut aliquanto brevius, aut longius temporis spatium, quo tingendi audire ac respondere possint, & si minus plane & exakte intelligant, imbuatur tamen & informari. Alteram longioris dilationis causam invexit haeresis Novatiana, quae ex male intellecto loco Apostoli ad Hebraeos vi. 4. colligebat nullam illis superesse spem veniae, qui semel illuminati, & accepta baptismi gratia, iterum deliquissent; quare laudatus Nazianzenus ita eos, qui studio baptismum distulissent, alloquitur: Ἀλλὰ φεβῆ μὴ διαφθείρῃς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ τὸ ἀναβάλλῃ τὴν κάθαρσιν, ὡς δευτέραν ἐκ ἡχού, idest, Sed times, ne gratiam amittas, & idcirco purgationi moram inducis, utpote nullam aliam ulterius habens. Tertia causa fuit voluptuosa quorundam vita, ob quam considerantes quantum refrænati esse debeant mores baptizatorum; noluerunt sese initiare spiritali lavacro, ne florente aetate illecebris vale dicerent, & arctiori vivendi genere obstringerentur. Infedit enim multorum animo, quod literis mandavit Ambrosius lib. 11. de Pœnit. cap. xi. num. 104. Nemo in peccato positus arrogare sibi debet auctoritatem, aut usurpationem Sacramentorum: cujus rei hanc subinde rationem profert, Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo & mentis imperio, aliena est terra, quae non domatur exercitio cultoris, & ideo non potest fructus caritatis, patientiae, ac pacis afferre. Eam ob rem Monicam distulisse baptismum Augustini, quod putaret non esse maturandum tempus in adolescente, qui æstu cupiditatum abripiebatur, adnotarunt in hunc Ambrosii locum PP. S. Mauri. Fuerunt differendi baptismatis causae aliae, timor, ne parvulis sub paganorum aut haereticorum tyrannide ab Ecclesia divulsis Sacramentum afficeretur injuria; suborta in Episcoporum exilio laxitas disciplinae, & adulatorum socordia; ipsorum denique negligentia baptizandorum, nata sive ex inolita vitiorum consuetudine, sive ex persuasionem, quod in hora mortis baptizati facile consequerentur patratorem omnium scelerum remissionem. Atque hæc quidem causae, non singulae unumquemque; sed quaedam

unum, quaedam alterum ad differendum baptismum impulerunt.

Oritur hinc quaestio, expediat ne ob allatas, simileve rationes etiam modo sacrum baptismum differre. Verum quaestionem hanc dirimunt quae produximus de Pædobaptismo disputantes, praesertim periculum damnationis, servitus diaboli, labisque originariae reatus, quae oportet ut, quamcitus fieri potest, abjiciamus atque expellamus. Nec sunt productae rationes adeo validae, ut aliquem probum virum debeant permovere. Nam prior ex Tertulliano & Nazianzeno petita, (etsi hi duo non probent dilationem baptismatis ad protractam usque, & senescentem aetatem) refellitur traditione perpetua, ceterisque momentis alibi adductis: quamquam Tertullianus loquitur de parvulis degentibus sub potestate infidelium, & Nazianzenus expectari non vult plenior aetatem, propter inopinatos & repentinos periculorum impetus; quae ratio, inquit dist. v. §. 38. illustris Estius, non minus, imo etiam magis militat pro eo tempore, quod est minus triennio. Nec injuria infertur parvulis, si baptizentur in infantia, tum quia illorum saluti consulitur, tum etiam quia per susceptores ad id tantum adstringuntur, quod illi, si ratione uterentur, utique deberent suscipere. Verum de his plura cap. xvi. Infirma est etiam causa altera a Novatianis inducta; quoniam nec Apostolus negat lapsis poenitentiae remedium, ut suo loco dicemus; nec sani consilii est procrastinando poenitentiam, & contemnendo Sacramenta thesaurizare sibi iram in futurum; nec denique melius est versari in continuo damnationis periculo, quam sit innovari, remissionem accipere, supernoque auxilio communiri, ac, si labitur humana fragilitas, habere aditum, & jus ad spiritalia remedia. Tertia autem causa, quemadmodum commendat studium eorum, qui ad Sacramenta non admittunt pravis consuetudinibus irretitos, abreptosque fluctibus cupiditatum; ita illos condemnat, qui baptismum in seram usque aetatem differentes peccatis indulgent, ac se in tali statu constituunt, in quo difficulter Sacramenta cum recta dispositione suscipiuntur. Quare citata oratione xl. in sanctum baptismum ita hujusce generis homines compellat Nazianzenus: Baptizemur hodie, ne cras vi aliqua cogamur: ne beneficium tamquam injuriam differamus; nec expectemus ut plura peccata congeramus, quo plura nobis condonentur: nec Christo, cauponum & negotiatorum ritu, abutamur; nec graviore sarcina oneremur, quam vires nostrae ferre queant, ne una cum ipsa navi demergamur, ac gratiam naufragio amittamus; dumque plura spe, atque animo concipimus, omnia perdamus. Causae denique postremo loco productae eadem refelluntur ratione, quae ingens stupor, supinus error, & cul-

pabilis negligentia reprehenditur. Nemo ergo debet baptismum differre in adultam aetatem, & adversus praxim universalis Ecclesiae obtendere aliquorum exempla: sed infantes suos baptizando profiteri adversus Pelagianos originale peccatum, & in illis conscriptis in mortem Christi delere damnationis chirographum: detestari insuper Anabaptistas, qui ajunt *præstare omittere parvulorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiae*; & quos sess. vii. can. 13. de Baptismo anathematizat Synodus Tridentina.

Nunc quoniam illi, qui ætate adulta statuerunt Christum induere, aliquo tempore inter Catechumenos morabantur, de iisdem Catechumenis dicere instituo. *Κατηχέμενος* ergo, *Catechumenus*, græcum vocabulum est, sive participium passivum verbi *κατηχέω*, *instruo, doceo, elementis religionis imbuo*: quare idem sonat *Catechumenus*, ac *Ille, qui instruitur*, & *Catechizans* idem, ac *Qui instruit*, traditque viva voce sacrae Religionis elementa: unde Apostolus ad Gal. vi. 6. inquit: *Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσι ἀγαθοῖς*, *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat in omnibus bonis*. Hinc pariter Institutionem in fide Græci *κατήχησις*, *catechesis*, Latini, *Catechismus* appellant a *κατηχίζω*, ejusdem cum verbo *κατήκω* significationis. Dicuntur tamen *Catechumeni* etiam pueri recens nati, qui ad baptismum offeruntur, eo quod in iis servetur ordo veteris disciplinæ, nominis impositio, inunctio, signum crucis, exorcismus, & alia, de quibus infra. Pluribus id demonstrat in Glossario Du-Cangius tom. 1. p. 887. Dividit eo loci Cangius Catechumenos in tres classes, *Audientium*, *Genusflectentium*, *Competentium*. Secuti sunt eandem partitionem recentiores Theologi, Tournelius pag. 177. & Auctor Op. de Re Sacram. pag. 195. sed *Genusflectentes* distinctam classem non constituere tenet lib. 1. cap. 1. art. 6. de Antiq. Ritibus Martenius, affirmans *Genusflectentes* fuisse catechumenos lapsos, qui Dei verbum flexis genibus audirent. Ad hanc opinionum diversitatem componendam faciunt Canon xiv. Nicænus, & v. Neocæsariensis: quorum primus mandat, ut catechumeni lapsi *tribus annis sint inter Audientes, post hæc autem cum Catechumenis orent*; alter vero distinguit Catechumenorum stationes duas, *Audientium*, & *Genusflectentium*, qui manuum impositione expurgabantur cum substratis poenitentium commorantes; atque hos lapsos mandat rejici ad *Audientiam*, illos de *Audientia* expelli. Ex quibus intelligimus *Genusflectentes* non fuisse diversos a *Competentibus*, qui crebris orationibus, ac poenitentiis subiciebantur. Nos itaque Catechumenorum classes ita distinguimus, ut prior

sit *Audientium*, *Competentium* altera, tertia *Electorum*: tametsi laudatus Martenius *Competentibus* præponat *Electos*, Tournelius vero *Competentes*, *Electosque* confundat. Sane particio nostra comprobatur ipsius Catechumenatus explanatione.

Qui ergo Christianam religionem cupiebant amplecti, præsentati Episcopis inter *Catechumenos* recipiebantur, facto illis signo Crucis in fronte, & alicubi etiam in pectore, in oculis, in ore, in scapulis, in auribus, addita cum precibus manuum impositione, necnon insufflationibus & exorcismis, de quibus infra, ubi pertractabo de ceremoniis baptismi, quæ sunt antiquæ disciplinæ vestigium. Hoc pacto ad audiendum verbum Dei admittebantur in eam Ecclesiae partem, quam hodie *navim* appellant, & in qua certum est olim habitas fuisse conciones. Quare idem locus, in quo Catechumeni consistebant, *κατηχούμενον*, idest, *Auditorium*, dictum est, ipsique Catechumeni, *Audientes*. Hinc etiam superiores Ecclesiae porticus olim dicebantur *Catechumenia*, quod ibi starent mulieres audita conciones, sacrasque Liturgias excipientes: immo istuc locarunt Catechumenorum stationes Baronius, VVolphius, & Meursius, decepti fortasse *Catechumenii*, idest, *Auditorii* vocabulo. Ubicunque tamen *Audientes* constiterint, sive in *ναρθήκῃ*, *navi*, sive in tabulatis, ac porticibus supernis; primam illi classem constituunt, & si vim nominis attendamus, proprie sunt *Catechumeni*, nimirum *Edocti*; quamquam eo nomine late accepto designentur *Competentes quoque*, & *Electi*. Non denegatas Catechumenis Eulogias dixi pag. 246. Concione audita Catechumeni ab Ecclesia demittebantur, clamante ex ambone Diacono, *Catechumeni discedite*, ne illis mysteria patefierent ob disciplinam arcani, de qua vide pag. 170. hujus Voluminis. Interrogabantur ante discessum, an vellent sectari illam vivendi rationem, fusisque pro ipsorum salute precibus, iisdemque abeuntibus, sequebatur Missa Fidelium, incipiens ab Offertorio: atque hinc pars Missæ præcedens *Missa Catechumenorum* appellabatur.

Expleto Catechumenatus, sive *Audientie* tempore, pro Episcoporum discretionem, & qualitate initiandorum, longiori, aut breviori, qui baptismi desiderio flagrabant, ad illum admitti supplici demissione petebant. Hi sunt, qui secundam Catechumenorum stationem tenent, scilicet *Competentes*. Isidorus lib. viii. Orig. cap. 4. *Competens*, inquit, *vocatur, qui post instructionem fidei competit gratiam Christi. Inde a petendo Competens vocatur*. Igitur vel ipsum nomen demonstrat *Competentes*, ut supra dixi, post *Audientes* locandos esse. Petebant Catechumeni baptismum in terram prostrati, ut scribit Gregorius Turonensis lib. v. cap. 7. unde in Eccle-

fia Mediolanensi infans humi prope Baptisterium solet collocari. Tunc, non *Audientia* tempore, Catechumeni nomen dabant. *Baptizandi*, inquit Conc. iv. Carthag. can. 85. *nomen suum dent*; ac S. Pater Augustinus de Fid. & Op. cap. 6. *Competentes vocantur, cum ad percipiendam baptismum sua nomina jam dederunt*: ac de se ipso, utique jam Catechumeno, lib. ix. Confess. c. 6. *Inde ubi tempus advenit, quo me nomen dare oporteret*, &c. Ferrandus quoque Carthaginensis in Epist. ad Fulgentium, de quodam Æthiope baptizando ait: *Propinquante solemnitate Paschali inter Competentes offertur, scribitur, eruditur*. Ex his inferitur nomina Catechumenorum inscripta fuisse Ecclesiasticis tabulis ante Pascha duabus, aut tribus hebdomadibus, atque, ut plurimum diebus quadraginta, & aliquando Dominica in Palmis: qua die Catechumenos ad *Competentium* classem adscendisse, putat Lupus Parte 2. pag. 1024. Interim *Competentes* assiduis orationibus dabant operam, *An usque adeo discimus*, scribit Augustinus cit. cap. 6. de Fid. & Op. *quantum fuerimus attenti atque solliciti quid nobis praeceperent a quibus catechizabamur, cum fontis illius sacramenta peteremus, atque ob hoc Competentes etiam vocaremur*? Citato etiam Confessionum loco, fletus, cordisque sui motus, excitatos hymnis & canticis, commemorat S. Pater. Tertullianus de Baptismo cap. 19. scripsit, ingressuris baptismum sedulo incumbendum *orationibus crebris, jejuniis, geniculationibus, pervigiis*. Similia Gregorius Nazianzenus Orat. xl. Cyrillus Jerosolym. Catech. 3. & alii; qui etiam scribunt eo temporis Catechumenos confessos patrata crimina, non Confessione Sacramentali, sed ea, quae ipsorum conversionis, meliorisque propositi foret indicium: atque ita omni conatu se preparabant ad gratiam regenerationis percipiendam. Ecclesia e contra omnem adhibebat diligentiam, ne initiarentur indigni, instituto circa *Competentium* mores examine, quod appellabant *Scrutinium*. Septem vero ex Ordine Romano scrutinia celebrabantur, a tertia hebdomada in Quadragesima usque ad Sabbatum sanctum: & si quis Catechumenorum interea temporis perpetrasset flagitium aliquod, remittebatur, ut supra diximus, ad classem *Audientium*. Praecipuum tamen scrutinium habebatur feria iv. majoris hebdomadae, quae propterea dicebatur *dies scrutinii*, ut scribunt Rupertus de divinis Officiis lib. iv. cap. 18. Hugo Victorinus 1. de Sacram. cap. 17. Casalius de Antiq. Rit. cap. 5. Dufresne in Glossario, Vicecomes, Martenius, alii.

Nisi prioribus scrutiniis *Competentes* inventi fuissent indigni, illis Symbolum tradebatur, & dicebantur *Electi*: quo nomine designantur qui initiandi, aut consecrandi sunt, priusquam ipi-

tientur, aut consecrentur, ac praesertim Episcopi. Hoc nomine appellantur Catechumeni in Ordine Romano, ubi agitur de *die scrutinii*, idest feria iv. majoris hebdomadae, ad quam fideles omnes invitantur his verbis, *Scrutiniis diem, dilectissimi fratres, quo Electi nostri divinitus instruuntur, imminere cognoscitis: ibidem solita devotione, succedente sequenti quarta feria; circa horam tertiam convenire dignemini*. Majori itaque hebdomada accepto Symbolo *Competentes* dicebantur *Electi*: immo Casalius contendit *Competentes* appellatos fuisse *Electos* eo tantum die, quo baptizabantur, ex Siricio epist. 1. ad Himerium cap. 2. Ut ut sit, pertinent *Electi* ad classem Catechumenorum sublimiorem. Symbolum tradebatur in die Palmarum, ex Alcuino de divinis Offic. cap. de Dominica Palm. & Isidoro lib. 1. cap. 27. Idcirco Dominica Palmarum *Pascha Competentium* appellabatur, extatque fermo S. Patris 115. de Tempore, nunc de *Traditione Symboli*, habitus eadem die. Amalarius tamen Fortunatus lib. 1. cap. 8. scribit traditum Symbolum Catechumenis feria 2. post Dominicam tertiam Quadragesimae: eamque consuetudinem inductam a S. Gregorio existimat Lupus in Canonem lxxvii. Trullanum. Reddebant Catechumeni symbolum in Ecclesia Romana Sabbato sancto, paullo ante baptismum, ex ordine Romano, & Amalario, citato loco: nec aliter in Africa ex Homilia xlii. Augustini, cap. 1. Praecitato tamen canone Trullano, & 46. Laodicensi praecipitur, ut Catechumeni reddant Symbolum *feria quinta*. Idem habetur cap. *Non licet ante*, de Consecr. dist. iv. num. 59. Est autem *reddere Symbolum* illud memoriter recitare, & Christianam fidem ante susceptionem baptismatis profiteri. Una cum Symbolo tradebatur Catechumenis *Oratio Dominica*, quam tamen reddebant non Sabbato sancto, sed in proxima Paschali solemnitate post Eucharistiam, ut scribunt citata homilia Augustinus, & in libro de Baptis. cap. 28. Tertullianus. Quo autem ritu mergerentur Catechumeni dictum supra in Appendice cap. vi. Haec itaque de Catechumenis, eorumque classibus verisimiliora nobis videntur, atque possunt ex dictis facile comprobari.

C A P U T XXI.

Solvuntur quaestiones aliqua circa adultorum baptismum.

QUaeritur modo quid agendum sit, si baptismum petat adultus, paganus, aut baptizatus in haeresi absque praescripta forma verborum? Respondeo non statim, & absque dilectu tingendum esse; sed ejus voluntate explorata, dandam operam, ut rite ad justificationem

tionis gratiam disponatur. Pertractat de hac dispositione Synodus Tridentina sess. vi. cap. 6. nonnullaque a me dicta sunt lib. xix. cap. 4. Excitanda est ergo in catechumeno fides per Evangelicam Institutionem: nam inquit Apostolus ad Rom. x. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Exigit hanc fidem Dominus in Evangelio, dicens Mat. xxviii. 19. *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos*. Et Marci xvi. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. De Petro etiam legitur Act. 11. 41. *Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt*. Philippus pariter Eunuchum baptismum petenti, Act. viii. respondit, *Si credis ex toto corde, licet*. Fidem comitari debent spes, timor, ac poenitentia: quod citato in loco demonstrat sacrosancta Synodus verbis Christi alloquentis paralyticum Matt. ix. 2. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*: tum recitata sententia Eccles. i. 27. *Timor Domini expellit peccatum*: concione insuper Petri Act. 11. 38. *Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum*. De hac poenitentia inquit Augustinus serm. 351. num. 2. *Omnis, qui jam suae voluntatis factus est arduus, cum accedit ad Sacramenta fidelium, nisi eum poeniteat vitae veteris, novam non potest inchoare*. Ab hac poenitentia cum baptizantur, soli parvuli immunes sunt; nondum enim uti possunt libero arbitrio. Haud secus in Epist. 265. ad Seleucianam alias 108. num. 7. & uterque locus extat in Decreto cap. Omnis, & cap. Agunt homines, de Consecr. dist. 14. n. 96. & 97. Quo autem sensu etiam parvuli credere, & poenitentiam agere dicantur, scripsi Vol. 11. pag. 159. ac paullo supra Paedobaptismum propugnans. Requirit etiam Tridentina Synodus, ut adulti, qui se ad justificationem disponunt, Deum tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiant; ut habeant nimirum amorem saltem inchoatum, de quo prolixius agemus differentes de Poenitentia. Paucis haec complectitur Rabanus Maurus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 27. *Primum interrogatur paganus, si abrenunciat diabolo, & omnibus damnosis operibus ejus, atque fallacibus pompis, ut primum respuat errorem, & sic appropinquet ad veritatem: possitque juxta Apostolum deponere veterem hominem secundum pristinam conversationem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, abnegant impietatem & secularia desideria*. Inserta haec sunt cap. Primum, cit. dist. 14. num. 95.

E R.

Præterea quaeritur; quo tempore sollemniter adultorum baptismus sit celebrandus. Respondeo autem, jure præscribere Rituale Romanum, ut

id fiat in Sabbato Sancto Paschatis, vel Pentecostes, nisi obstat impedimentum aliquod, aut ad fidem post Pentecosten conversi, ac plene doctrina Evangelica instructi, dilationem baptismatis in longum tempus ægre ferant. Primo enim Romani Pontifices ex perantiqua traditione statuerunt, ut nonnisi prædictis diebus, exceptis agitudine laborantibus, præsumant Episcopi baptismum Catechumenis tradere. Ita definiit Siricius epist. 1. ad Himerium cap. 2. anno 385. S. Leo epist. 16. ad Episcopos per Siciliam constitutos cap. 3. anno 447. Gelatius epist. 9. ad Episcopos Lucaniae cap. 10. circa annum 493. quorum decreta extant de Consecr. dist. 14. capp. *Non ratione. Proprie in morte. Baptizandi*. num. 11. 13. 18. Accedit antiquarum Ecclesiarum consuetudo. Theffalicas olim baptizasse in festo Paschatis, testatur Socrates ib. v. H. E. cap. 26. Africanas in Paschate, & Pentecoste, Tertullianus de baptismo cap. 19. iisdem diebus Gallicanas, Gregorius Turonensis lib. v. Hist. Franc. cap. 11. Addi poterat congruentia, quam profert citato loco Tertullianus; *Diem baptismi sollemniorum Pascha præstat, cum & passio Domini, in qua tingimur, adimpleta est: exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est, quo & Domini resurrectio inter discipulos frequentata est, & gratia Spiritus sancti dedicata, & spes adventus Domini subostensa*. Similiter Leo Magnus laudata Epist. xvi. *Ipsa igitur operis qualitas docet celebranda generaliter gratia cum esse legitimum diem, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis, &c.* Ea de causa, non quavis hora Paschatis Sabbati conferebatur baptismus, sed nona, propter mysterium sepulturae Christi, inquit Amalarius Fortunatus lib. 14. de Offic. Eccl. cap. 29. Plura de baptismi tempore Josephus Vicecomes de Antiq. Baptismi ritib. lib. 1. cap. 22. Barnabas Brissolinus in lib. Observat. divini, & humani juris, Martenius lib. 1. cap. 1. Vossius etiam disput. xvi. thesi 6. Ob antiquæ igitur disciplinae venerationem, æquum est, ut adulti prædefinito tempore baptizentur: quod tamen, ut dixi, non est necessario servandum; quoniam ea, quæ ad disciplinam pertinent, sæpenumero patiuntur variationem. Invenimus quippe aliquando collatum fuisse baptismum in die Epiphaniarum, ut in lib. de Rebus Eccles. cap. 26. testatur VValafridus Strabo: ea die ab Eugenio Carthaginensi cæcum illuminatum, dum Catechumenos baptizaret, auctor est in libro 2. de Persecutione Vandalica Victor Vitenfis: collati eo tempore baptismatis meminit quoque in Prato Spirituali cap. 214. Joannes Moschus; & Clodoveum Francorum regem eo die baptizatum, quo natum Celi Dominum mundus accepit, scripsit Epist. vii. Avitus Viennensis. Exortam de more conferen-

di baptismum in Solemnitate Epiphaniæ contro-
versiam inter duos Parisienses Theologos refert
Ludovicus Habert cap. xii. de Baptismo, &
consuetudinem illam sæpe fuisse prohibitam ani-
madvertit Gerardus Vossius citata th. 6. Sed
facile poterat dissidium illud componi. Nam S.
Leo præcitata Epist. xvi. cap. 14. scribit: Si
quis autem Epiphaniæ festivitatem, quæ in suo
ordine debito honore veneranda est, ob hoc existi-
mat privilegium habere baptismatis, quia hoc qui-
dam putant, quod in eadem die Dominus ad ba-
ptismum sancti Joannis accesserit, sciat illius ba-
ptismi aliam gratiam, aliam fuisse rationem, nec
ad eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum
sanctum renascuntur. Ac Petrus Blesensis serm.
xiii. pag. 343. narrat fuisse quosdam hæreti-
cos, qui dicerent super illum locum, Jesu bap-
tizato & orante, Jesum orasse, ut hi tum accipe-
rent Spiritum sanctum, qui eadem die baptizaren-
tur, qua & Christus. Si ergo interdixit Eccle-
sia baptismum in die Epiphaniarum, id fecit
propter eos, qui baptismati Joannis, & Christi
eamdem tribuerunt virtutem, vel soli baptismo
ea die collato gratiam adoptionis alligarunt;
potuitque in illa solemnitate baptizari, ubi
inaudita essent hujusmodi errorem portenta.
Certe apud Hibernos & Anglos traditum ba-
ptisma etiam in Epiphania, constat ex Epist.
30. libri vii. sancti Gregorii Magni. Atque
hinc sequitur præfinitum illud tempus Paschatis
& Pentecostes non esse prorsus necessarium ad
Catechumenorum baptismum. Ait enim Tertul-
lianus de Baptismo cap. 19. *Ceterum omnis dies
Domini est, omnis hora, omne tempus habile ba-
ptismo: ac Basilus Exhortat. ad Baptismum,
Tempus aliud alii opportunum negotio: ad bap-
tismi vero salutem quodlibet tempus accommodum
est; sive dies sit, sive nox, sive hora, sive quod-
cunque temporis momentum, etiam minutissimum:*
*πᾶς χρόνος εὐκαιρίαν ἔχει πρὸς τὴν τῆ βαπτί-
ματος σωτηρίαν, καὶ νύκτα εἴη, καὶ ἡμέραν,
καὶ ὥραν, καὶ συγμὴν χρόνου, καὶ τί βαχρύ-
τατον.*

III.

Oritur quæstio tertia, quid observandum sit
circa adultum Catechumenum, qui ante exple-
tum catecheseos tempus corripitur infirmate,
præsertim si obmutescat, neque divinum munus
expostulet. Respondeo Catechumenum illum ba-
ptizandum esse, ut definiunt canones, docent
Patres, suadet ratio. Etenim Concilium Arau-
sicanum 1. can. 12. inquit: *Subito obmutescens,
prout status ejus est, baptizari aut pœnitentiam
accipere potest, si voluntatis aut præteritæ testimo-
nium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo
muni.* S. Cyprianus Epist. 13. Si qui fuerint,

ait, *periculo præventi, vigilantia vestra non de-
sit.* Ratio ex eo petitur, quod ad suscipiendum
baptismum sufficiat intentio *interpretativa*, de
qua diximus præcedenti libro xxx. cap. 28. Ex
eodem capite constat quid dicendum sit de amen-
tibus, & energumenis; qui tingendi sunt, si
aliquando baptismatis ostenderint desiderium. Si
ramen habeant lucida, ut inquirunt, intervalla,
in iis regenerandi sunt, ut percipiant quod in
eis perficitur: si numquam compotes sui fuerint,
eadem omnino illorum est ratio, ac sit parvu-
lorum. Quod si adultus implicatus peccati con-
suetudine corripitur morbo, nec ullum pœni-
tentiae signum exhibeat, utrum baptizandus
sit, videtur gravior difficultas. Atque illum
baptizandum non esse, si constet cum vo-
luntate baptismi habuisse voluntatem permanen-
di in peccato, ob quam sese ostenderit indignum
percipiendæ gratiæ, docent in art. xii. quæst.
68. celebres, probique Theologi, quoniam cum
tali obice prorsus inutiliter ablueretur vitæ la-
vacro. Augustinus tamen in capite ultimo de
adulterinis conjugis, baptizandos censet Cate-
chumenos retinentes *adulterina consortia*, (ta-
met si salvi corpore in iis permanentes ad bap-
tismum non admittentur,) *se desperati, & intra se
pœnitentes jacuerint, nec per se respondere potue-
rint*, ea permotus ratione, quoniam credibile
est, nolle ipsos ulterius *carnis illecebra detineri*.
Et quidem si tali in casu baptizandi sunt,
quamquam nondum reddiderint symbolum, nec
ore abrenunciaverint diabolo, quoniam in cate-
chumenatu commorantes creduntur id esse factu-
ri; baptizandi sunt quoque conjugis illicitis co-
pulati, dum hæc a se dimittenda fore ipsum ca-
techumenatus studium, officiumque promittit.
Verum, cum impœnitentes lapsosque in Cate-
chumenorum classibus passa numquam sit vetus
Ecclesiæ disciplina; præcipuum catechizantium
est munus, baptismi cupidos instruere simul, &
a carnis illecebris remove.

IV.

Postrema quæstio est de illis adultis, qui si-
mulato animo, idest, fide interna destituti, &
cum peccati mortalis affectu accedunt ad rege-
nerationis Sacramentum. Ab his, modo non ba-
ptizentur inviti & prorsus coacti, perspicuum
est recipi characterem, non autem gratiam: un-
de Augustinus lib. iiii. de Baptis. cap. xiv.
num. 19. *Non interest, inquit, cum de Sacra-
menti integritate tractatur, quid credat, aut qualis
fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum.*
*Interea quidem plurimum ad salutis viam, sed
ad Sacramenti quæstionem nihil interest.* Vide cap.
Sicut in Sacramentis, de Consecrat. dist. iv.
num.

num. 151. Ad gratiam itaque percipiendam debet baptizatus credere, & agere poenitentiam: remota enim fictione Sacramentum baptismatis reviviscere, & gratiam justificationis conferre, tradidit S. Pater, affirmantque Theologi universi. *Tunc valere incipit ad salutem*, ait de Baptismo Augustinus lib. 1. cap. 12. *cum illa fictio veraci confessione recesserit*. Idem docet S. Pater de hæreticis, lib. 111. cap. 13. asserens tunc illis baptismum valere ad dimittenda peccata, *cum ad Ecclesie pacem venerint*: nec aliter de Christianis, qui solis verbis, & non factis renuntiant sæculo, scribit lib. IV. cap. 3. affirmans hoc illis veram conversionem præstare, *Ut Sacramentum, quod non mutatis valebat ad perniciem, mutatis valere incipiat ad salutem*. Hic nota falli Morinum, qui lib. IX. de Poenit. cap. 13. scribit reviviscere duntaxat baptismum extra Ecclesiam collatum; cum idem de hæreticis, ac de improbis Catholicis tradat Augustinus. Indefinite pariter loquitur cap. *Tunc valere*, de Consecr. dist. IV. num. 152. Hujus reviviscentiæ probationes perunt Theologi ex regeneratione, quæ baptismati tribuitur, Joan. 111. 5. & ad Titum 111. 5. Cum ergo fide baptizatus nondum regeneratus sit, & ab originali peccato solutus; dum remota fictione consequitur gratiam, hæc suscepto baptismati est tribuenda, ideoque Sacramentum, quod erat *informe*, tunc effectum sortitur suum. Hinc Augustinus citato cap. 12. libri 1. de Baptismo confirmat quod scripserat, ex quo nemo possit Christum induere, nisi sit baptizatus in Christo, fide autem baptizatus nequeat accipere Spiritum sanctum, productis verbis Apostoli ad Galatas 111. 27. *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis, & Sapientiæ 1. 5. Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum*. Accedit in hujus argumenti confirmationem, quod baptismus iterari non potest ideoque ut salutem afferat baptizatis sine prævia dispositione, debet in poenitentibus vim propriam exercere, quod præstare non potest in hæresi, schismate, & contaminatis moribus persistenti; ut S. Pater exquisitis testimoniis demonstrat duobus aliis in locis prælaudatis. Atque hinc apparet Vasquesium nimia confidentia scripsisse disp. 159. cap. 3. ab Augustino nulla ratione fuisse comprobata *reviviscentiam* istam baptismatis. Alteram addunt Theologi probationem, quod nempe peccata baptismum præcedentia non sint *materia* Sacramenti Poenitentiae, instituti ad dimittenda peccata post baptismum commissa, ut docet Tridentinum sess. VI. cap. 14. & sess. XIV. cap. 1. Necessum est ergo, ut peccata illa deleantur per baptismum, qui fictione semota reviviscat. Soler opponi, quod baptismus, dum removetur obex, non amplius existat: quod ipsa

baptismatis susceptio fuerit in simulantibus *opus mortuum*, ideoque reviviscere nequaquam possit, postremo quod fictio ipsum baptismum præcedat, & tamen per solam poenitentiam possit remitti. Sed hæc facile diluuntur. Ad primum enim responsum est pag. 237. hujus Voluminis. Ad alterum diximus baptismum non reviviscere, quatenus est sacrilega actio baptizati; sed in quantum est Sacramentum Christi virtute collatum, & in se non *mortuum*, sed efficax, quamvis perseverante fictione gratiam non conferat, ad instar seminis, cui ariditas terræ est impedimento ne germinet. Ad ultimum reponimus fictionem actu, vel affectu perseverasse in ipsa susceptione baptismatis, ideoque remitti per Poenitentiam, quemadmodum remittuntur peccata, in quæ regenerati post baptismum labuntur: & quod affirmamus de fictione, asserendum est de quolibet peccato, cujus affectu detineatur accedens ad sacrum spiritualis regenerationis mysterium, ut docent in quæstionem LXX. art. 10. Sylvius, alique Theologi.

CAPUT XXII.

De baptismo mortuorum, ævisque Campaniæ

Baptismata duo remanent expendenda, quorum unum nos in antiquis hæreticis condemnamus, alterum hæretici recentiores reprehendunt in nobis: mortuorum illud, istud vero signorum quæ *Campanas* consuetum nobis est appellare. Ac de baptismo mortuorum dicam primo quinam mortuos, aut vivos pro mortuis baptizaverint, deinde cur id fecerint, tandem an recte gesserint, an male. Baptizarunt itaque vivos pro mortuis vetustissimi hæretici Cerinthiani, & Marcionitæ: quorum ductor Cerinthus vixit Apostolorum temporibus, ut constat ex Irenæo lib. 111. adversus hæreses cap. 3. & Eusebio lib. 111. H. E. cap. 22. alter, idest, Marcion fuit successor Cerdonis, ex eodem Irenæo lib. 1. cap. 27. alias 28. vixitque Hygini Papæ, & Antonini temporibus, ut ex priori Apologia Iustini, & Epiphanio hæresi XLII. demonstrat ad annum Christi cXLIV. num. 3. Antonius Pagius. Et de Cerinthianis quidem id refert Epiphanius h. XXVIII. *Ex traditione res quedam ad nos pervenit, quod ut quidam apud ipsos de vita decesserunt morte præoccupati citra baptismum, alii pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, ne ubi resurrexerint, illi in resurrectione pœnas luant, eo quod non acceperunt baptismum, & subditi fiant potestati, quæ mundum condidit*. De quo loco plura Estius in Paulum Tom. 1. pag. 387. necnon Vossius disput. XII. de Baptismo, thesi 2. Idem de Marcionitis scribunt Chrysostomus hom. XI. in 1. ad Corinth. cap.

cap. 15. Theophylactus eundem in locum, & ex Latinis Tertullianus lib. v. contra Marcionem cap. 10. & de Resurrect. carnis cap. 48. Horum vero testimonia, & quæ scripsit Ambrosiaster in Paulum, & Walafridus de rebus Eccles. cap. 26. cum apertissima sint, & omnia a Vossio producta, brevitatis gratia prætermittimus. Ad-
dimus Constantium Hermenopulum libro de Se-
ctis cap. 11. a Vossio quidem omissum, sed lau-
datum a Lupo ad Canonem 83. Trullanum,
atque hæc de Marcionitis, & Manichæis scri-
bentem: *Quoties apud ipsos non baptizatus aliquis moritur, sub lectulo defuncti viro quodam occultato, lectulum adeunt, ac mortuum interrogant, an baptizari velit. Respondet occultatus ab imo, velle: ita loco defuncti cum baptizant.* Hi ergo hæretici, idest, Cerinthiani, ac Marcionitæ, viventem aliquem pro mortuo tingebant. Cata-
phrygas autem, quorum in hoc Opere sæpe men-
tionem fecimus, exortos juxta Epiphanium h. xlviii. circa annum Antonini Pii xix. idest, Christianæ æræ 165. auctore pseudopropheta, perditissimoque Montano, Cataphrygas, inquam, baptizasse mortuos, scribit Brixienſis Episcopus sanctus Philastrius h. xlix. pag. novæ edit. 37. his verbis: *Hi mortuos baptizant.* In quem lo-
cum Auctor Not. lectorem remittit ad Vossium supra laudatum, ad Grotium in 1. ad Corinth. xv. 29. & ad Historiam Pedobaptismi editam Anglicæ lingua. At Vossius Philastrium quidem laudat, observatque errasse Alphonsum de Ca-
stro, qui ait Cataphrygas non baptizasse mor-
tuos, sed vivos pro mortuis, ut fecerunt Ce-
rinthiani ac Marcionitæ: at Grotius plura eo loci tractans de baptismo mortuorum, nec Philastrii, nec Cataphrygum fecit mentionem ullam. Hujus præterea erroris non meminit agens de Cataphrygis Epiphanius h. xlviii. nec Au-
gustinus de hæres. num. 26. nec Irenæus lib. iii. cap. 11. ubi suppresso nomine Montanistas exagitari animadvertit Massuetus. Hæc tamen talia non sunt, ut dicamus erravisse Philastrium; cum ex alia parte constet mortuos a nonnullis hæreticis baptizatos, præsertim ex canone Syno-
di 111. Carthaginensis, de quo infra. Videntur Cataphrygis accensendi Archontici; nam de his scribit Theodoretus lib. 1. hæret. fabul. cap. 11. pag. 202. *Post mortem oleum & aquam mortuo-
rum capitibus injiciunt, sic fore dicentes, ut ipsi invisibiles sint, superioresque evadant interjctis dominationibus, & potestatibus.* Atque hi sunt hæretici, quos invenimus baptizasse mortuos, aut viventes pro mortuis.

Cui bono, & qua intentione id fecerint, per-
difficile est edisserere. Nam si baptizare mortuos possum fuit in consuetudine aliquorum hæreti-
corum, ante exortam Cerinthi hæresim, ut qui-
dam conjectant ex verbis Pauli 1. ad Corinth.

xv. 29. *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?* probabile est in-
ductum morem illum ex frequentissimis lotioni-
bus Phariseorum, apud quos fertur usu fuisse receptum, ut si quis mortuus esset legaliter im-
mundus, pro ipso alius ablueretur, eaque cere-
monia fieret ne immunditia noceret mortuo, si-
mulque fides exciraretur futuræ resurrectionis, quam Sadducæi denegabant. Visum ita Franci-
ſco Turriano, qui id ex Apollinari, Ephræm Diacono, & Eustratio presbytero conatus est demonstrare apud clarissimum Estium in Paulum pag. 388. Sed ambigua sunt, sacrorumque In-
terpretum ingenia torquent præcitata Apostoli verba. Si autem dixerimus Apostolum de per-
verso illo more nequaquam fuisse locutum, nec obtinuisse consuetudinem baptizandi mortuos, quando scripsit ad Corinthios priorem Episto-
lam, idest, circa annum V. æ. lvi. haud in-
verisimile erit exortum tingendi mortuos abusum ex prava Apostolicorum verborum intelligentia. Postquam itaque reprobavero mortuorum baptis-
ma, proferam nonnulla de obscuro illo, ac per-
difficili Apostoli testimonio.

Sane mortuos baptizandos non esse probatur auctoritate, & ratione. Etenim in Codice ca-
nonum Ecclesiæ Africanæ c. 18. legitur: *Pla-
cuit ut corporibus defunctorum Eucharistia non de-
tur. Scriptum est enim, Accipite & edite: cada-
vera autem nec accipere possunt, nec edere. Et ne jam mortuos homines baptizari faciat presbytero-
rum ignavia: sive, ut habetur in Collect. Con-
ciliorum, can. 6. Conc. 111. Carthaginensis, Cavendum est, ne mortuos baptizari posse fratrum infirmitas credat.* Ratio etiam evidens est, quo-
niam mortuorum cadavera recipere nequeunt spiritalem regenerationem, & gratiam, cum ani-
ma rationali sint destituta. Neque potest vivus baptizari pro mortuo, quia cum ille renasci de-
beat ex aqua & Spiritu sancto, qui natus est carne, baptismus prodesse non potest nisi susci-
pientibus: præterquamquod defunctis absque bap-
tismo, & ab Ecclesia alienis, nequeunt aliquid præstare suffragia viventium. De Eucharistia da-
ta mortuis differendum est alibi: sufficit modo animadvertere & hanc vetari citato canone Car-
thaginensi, lxxxiii. Trullano, aliisque; impe-
rite autem a nonnullis receptam in usu, quod antiqui Patres ad compescendas diabolicas gra-
sationes in fidelium cadavera, iis aliquando ap-
plicuerint Dominici corporis Sacramentum. Vi-
de in præcitatum canonem Trullanum Christ. Lupum P. 2. vet. edit. pag. 1044.

Restat ergo, ut dicamus de perdifficili illo
textu, *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, &c.* Varias loci hujus interpretationes
affert, expenditque accuratissime Estius in Pau-
lum

rum, & in peculiari differtat. de Baptismate mortuorum Augustinus Calmet Tom. 2. pag. 203. Plura etiam de hoc argumento Raynaudus, Albaspinæus, Poncius noster, atque, ne de Vossio, & Grotio aliquid repetam, Epistolarum Pauli Interpretes universi. Tres tamen sunt expositiones, quæ videntur mihi ceteris præferendæ. Prima est eorum, qui asserunt ex consuetudine aliquorum, qui viventes baptizabantur pro mortuis, demonstrare Apostolum futuram corporum resurrectionem, argumento, ut inquirunt, *ad hominem*, non consuetudinem illam approbando, sed ex illa adstruendo fidem resurrectionis. Pugnat pro hac interpretatione acerrime Calmet: eamque præter ea, quæ diximus de more Phariseorum, confirmant verba Tertulliani lib. v. contra Marcionem cap. 10. scribentis, Paulum non fuisse baptismi pro mortuis auctorem & confirmatorem, sed ea scripsisse, *Ut tanto magis sisteret carnis resurrectionem, quanto illi, qui vane pro mortuis baptizarentur, fide resurrectionis hoc facerent.* Altera interpretatio est eorum, qui censent loqui Paulum de iis, qui decumbentes in lecto, & morti proximi baptismum suscipiunt, & reipsa declarant se baptizari pro mortuis, idest, ut baptismus profit sibi vita functis, & pro eo statu, ad quem accelerant: quod pariter ad probandam resurrectionem invictum est argumentum, quia dum Sacramentum impenditur corporibus, consecrantur immortalitati; ideoque suscipientes baptismum ex hac vita migraturi sperant se fore resurrecturos. Ac de hac interpretatione legendus Estius, nec prætermittendus Gerardus Vossius. Expositio tertia est eorum, qui interpretantur *pro mortuis*, pro corporibus morti obnoxiiis, ita, ut verborum Apostoli sensus sit, Si futura non est carnis resurrectio, cur in spe & fide resurrectionis baptizantur corpora, ita addicta morti, ut nunquam sint immortalitate donanda? Amplectuntur interpretationem istam Chrysostomus, Isidorus Pelusiota, Theophylactus, & Œcumenius, ut præteream juniorum complures: & in ejus confirmationem observat Chrysostomus, baptizandos recitatis verbis symboli, *credo carnis resurrectionem*, in hac fide regenerari. Hoc ergo (inquit hom. xl. in 1. ad Corinth. pag. edit. Commel. 688.) *in memoriam revocans Paulus dicebat, Si non est resurrectio, cur baptizaris pro mortuis, idest, corporibus? Propter hoc enim baptizaris, mortui corporis credens resurrectionem, idest, quod non maneat mortuum.*

Hanc Chrysostomi explicationem præpono ceteris: prima siquidem, licet non levibus conjecturis innixa sit, inde refutatur, quod vero non videtur simile, Apostolum adstruere fidem resurrectionis ex perversa quorundam consuetudine.

Berti Theol. Tom. VI.

Hanc præterea consuetudinem ante annum lxxx. & Cerinthianæ hæreseos primordia, certo non constat obtinuisse. Insuper Sadducæi, alique resurrectionem negantes potuissent eludere argumentationem Apostoli, reponentes mortuos, aut vivos pro mortuis baptizari, non in spem resurrectionis, sed ne defunctis obesset immunditia legalis. Secunda pariter expositio non videtur invicta; quoniam in spem resurrectionis non solum baptizantur Clinici & decumbentes, sed omnes omnino qui baptizantur, fruenter quoque bona valetudine: contra interpretatio Chrysostomi quadrat optime scopo Apostoli de resurrectione differentis, & cohæret præcedenti argumento inde petito, quod *sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur.* Respondet Calmet, incertum esse quod Apostoli ætate baptizandi recitarint illum articulum, *credo carnis resurrectionem*: Addit Estius hæc verba pro mortuis ægre trahi ad sensum illum, pro corporibus morti obnoxiiis, sive, pro fide & spe resurrectionis corporum, ut videtur Chrysostomo. Sed quod ait Calmet refellitur ex his, quæ diximus lib. xxii. cap. 6. de Symbolo Apostolico: & insuper baptizandos, nisi ore, saltem corde professos fuisse resurrectionem carnis, adeo apertum est, ut non indigeat probatione. Estio autem primo respondemus, si *pro mortuis* coacte referatur ad corpora moritura, & nondum mortua, coacte etiam accipi ab ipso Estio pro decumbentibus & moribundis. Deinde asserimus recte corpora subjecta mortis necessitati ab Apostolo dici mortua; siquidem idem Paulus ad Rom. viii. 10. inquit: *Si autem Christus in vobis est; corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem*: quem in locum scribit pag. 83. ipsemet Estius: *Mortuum corpus vocat, quod paullo post mortale: sed ideo dicit mortuum, quia non tantum tale est, ut mori possit, sed quod corruptionem in se habeat, qua perpetuo & inevitabiliter tendat ad mortem. Unde & corpus mortis ipsum appellavit superiori capite. Quo pertinet etiam illud vulgatum, Nascentes morimur.* His itaque vindicata a nobis est interpretatio Chrysostomi, investigatus sensus Apostoli, & dissertatio de mortuorum baptismo ad umbilicum perducta.

Agendum est modo de Campanarum baptismo; quem, ut diximus, hæretici damnant superstitiosi ritus, Magdeburgenses cent. xl cap. 6. Hospinianus lib. 1. de Templis, Vossius Tract. Theolog. tom. 6. pag. 300. alique apud Joannem Georgium pag. 343. Horum argumenta sunt. I. Quod hujus ritus inventor fuit Joannes XIII. qui anno 968. omnium primus sacris ceremoniis consecravit Lateranensis Ecclesiæ Campanam. II. Eundem ritum proscriptit Caro-

rolus Magnus in Capitul. pag. edit. Moguntinæ 266. hac Constitutione, *Ut clocas non baptizent, nec chartas per perticas pendant propter grandinem*. III. Quoniam Campanæ sunt omnino baptismatis incapaces. IV. Quia ridiculum ac superstitiosum videtur in Campanarum baptismo ea omnia adhiberi, quæ in baptismo hominum usurpantur, impositio nominis, injunctio, lavacrum, candida vestis, necnon *Patrinorum* præsentia.

Verum hæc ad eliminandum sacrum Ecclesiæ ritum infirma nimium sunt, & futilia. Principio enim, quantum attinet ad usum Campanæ, quovis tempore ad Ecclesiam signo aliquo fideles congregati fuere: in veteri lege tubis argenteis, ac ductilibus, ut habetur in Num. x. 2. pro quibus substitutas Campanas scribit Albinus Flaccus de div. Off. pag. Rem. edit. 66. Et licet incompertum sit, quo præcise signo primis Ecclesiæ sæculis convocarentur, neque, ut opinor, signum duntaxat unum fuerit in usu; convocatos tamen signo aliquo sonoro, scripsit sæculo iv. S. Ephrem Edessæ in Syria Diaconus Parænesi 43. & alii apud Casaliū de vet. Rit. Christ. cap. 43. Et quidem Græci, antequam Ursus Participatius Dux Venetorum circa annum 865. Campanas quasdam dono mitteret ad Michaelē Imperatorem, consueverunt plebem evocare ad templa, nunc lignea tabula, quam malleis duobus pulsabant, nunc vero lamina ferrea malleo pariter percussa, quæ instrumenta describit, delineatque in Opusculo de Tintinnabulis Hieronymus Magius, ubi quoque ait primum appellatum *συμανδρον*, *Symandrum*, alterum *ἁγιοσίδηρον*, *Hagiosidionum*. At in Ecclesia Occidentali Campanæ longe antea fuerunt in usu: siquidem earum meminit Auctor Ordinis Romani tit. de Sabbato sancto, S. Audænus in Vita S. Eligii scripta circa annum 650. lib. 2. cap. 21. & sub initio sæculi vii. Ven. Beda lib. iv. Hist. Gentis Anglorum cap. 23. Quis vero Campanarum invexerit usum, arduum est definire. Sabiniano ad Petri cathedram evecto anno 604. id tribuunt Polydorus Virgilius lib. vi. de Rer. invent. cap. 12. Genebr. in Chronico, Panvinus noster in Epitome Rom. Pontif. Ciaconius, & quidam alii. At vellent eruditi hujus ævi, protulissent viri illi percelebres assertionis hujus momentum aliquod: nam si sola Polydori ducantur auctoritate; de illo haud illepide Joannes Audænus Epigram. 49.

Virgilii duo sunt: alter Maro: tu Polydore

Alter; tu mendax, ille poeta fuit.

Fert vulgaris, & communior opinio Campanas initio sæculi v. usurpatas a S. Paulino Nolano Episcopo, ac propterea *Campanas*, & *Nolas*, a Nola Campaniæ urbe fuisse dictas. Sed & opi-

nionem hanc refellunt plurimi, quibus novissime accesserunt Sandinus in Notis ad Sabinianum, & Joseph Catalanus in Pontif. Romanum P. 2. tit. 23. ea ducti ratione, quod nullus veterum, qui scripsere de Paulino, nec Paulinus ipse describens in Epist. ad Severum partes omnes Basilicæ a se constructæ, inventionem istam laudaverit. Addunt vocabulum *Nola* tribus fere ante Paulinum sæculis usurpatum a Quintiliano lib. viii. cap. 6. ubi ait: *In cubiculo Nola*. Ego utique non ausim id definire; contemnendum tamen non est argumentum petatum a nominum etymologia. Puto enim Sandinum labi, dum post Magium, aliosque putat Quintilianum adhibuisse vocem *No'æ* ad significandum tintinnabulum. Fefellit viros doctos Cælius Rhodiginus lib. xix. cap. 11. & *no'æ* est femina, quæ in triclinio simulat se paratam ad venerem, ad quam non vult in cubiculo abduci: unde est ænigma illud apud Fabium, *In triclinio coa, in cubiculo nola*: de quo Vossius lib. iv. Instit. Orat. cap. xi. & in Etymol. pag. 99. Non arbitror autem a re tam obscœna nomen sacrorum signorum derivasse; præsertim cum nomen aliud *Campanæ*, nonnisi a Campania sit derivatum; quemadmodum trutina, sive statera constans scapo lineis distincto, ex quo reperta sit in Campania, *Campana* & ipsa dicitur ab Isidoro lib. xvi. cap. 24. & a Græcis *καμπανή*. Derivari Campanæ nomen a *καμπάνη*, *ganea*, inserto M demonstrari non potest; & Vossius, qui hanc præmiserat etymologiam, ait postea, plus illam argutiarum habere, quam veritatis. Certe Walafridus Strabo de div. Offic. cap. 5. *Campanus* a Campania, *Nolas* a Nola dici absque ulla hæsitatio- ne pronuntiat. Solemnem Campanarum benedictionem antiquiorem esse Joannem XIII. consentiunt recentiores, probantque ex Ritualibus libris editis ante eundem Pontificem. Vide Bonam lib. 1. de Rebus Liturgicis cap. 22. nostrum Angelum Roccam Tom. 1. pag. 162. Martenium de Antiq. Eccl. ritibus lib. 1. cap. 21. Catalanum citato loco, & Sandinum in Vitis Roman. Pontif. pag. 309. Etsi Joanne XIII. ritus ejuscemodi recentior esset, nil evincerent Ecclesiæ hostes, cum sit in Ecclesia novos instituendi ritus plena potestas. Profecto Campanæ non baptizantur, quasi fidei & gratiæ sint capaces, sed ut nos sacra quadam voce ad Ecclesiam convocemur, ac benedictione æris tinnientis percipiat populus invitari se ad fidei verbum, confortetur in Domino convocatus, crescat in eo devotio, procul pellantur omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, & imperus tempestatum; quem ob finem consecrari Campanas docent ipsa verba Pontificalis Romani, & cap. 14. Concilii Colonienfis Tom. xiv. Labbei pag. 549. necnon Confutatio Claudii De-Vert §. 11. con-

confirmantque admiranda, quæ de Campanis consecratis collegerunt Gretserus lib. 2. de Benedict. cap. 45., & Angelus Rocca cap. vii. pag. 166.

Ad primum ergo hæreticorum argumentum, dicimus Joannem XIII. non esse institutorem consecrationis sacrorum signorum, nec nomen suum imposuisse Campanæ Lateranensi, ut inquiunt Vossius, & Balæus; sed consecrasse Campanam illam, imposito ei S. Joannis nomine, ritu jam antea instituto: quamquam si hunc primo induxisset Joannes XIII. frustra heterodoxi garrirent. Ad 2. dicimus reprobasse Carolum Magnum consecrationem Campanæ peractam superstitioso quodam ritu, non recepto ab Ecclesia, ut animadvertit Vitus Amerbachius apud Roccam pag. 163. etsi fidei norma non sit a Carolinis Capitulis repetenda. Ad tertium reponimus benedictionem Campanæ dici *baptismum* lata significatione, quatenus idem est, ac ablutio, ut in exemplis productis supra pag. 293. non *baptismum* consecratum *forma* verborum, & sacramentum produciens gratiam. Ad iv. respondemus in Campanarum baptismo non adhiberi *formam*, quæ Sacramentum constituit, nec instructionem & catechismum, ut recte ait Bellarminus lib. iv. de Rom. Pontif. cap. 12. Imponitur vero Campanæ nomen, ut quasi voce alicujus Sancti christiana plebs convocetur: benedicitur, & inungitur, inquit Durantus lib. i. cap. 22. quemadmodum lapis, quem Jacob erexit in titulum, nempe quia consecratur in Dei cultum: extergitur linteo mundo in sacri olei venerationem; admittuntur denique in quibusdam Catalonia partibus, non tamen ubique, nec ex Pontif. Romani præscriptione, in hoc baptismo *parrini*, ut sacrorum signorum præsent custodibus, atque hi ea pulsent juxta Ecclesiæ consuetudinem, atque ob finem pervulgato dislichio expressum:

*Laudo Deum verum, plebem voco, congre-
go Clerum,
Defunctos ploro, nimbum fugo, Festaque ho-
noro.*

CAPUT XXIII.

*Quatenus baptismus ad salutem sit necessarius,
& per votum, aut martyrium
suppleri possit.*

AMpla, ac perdifficilis foret præsens questio de Baptismi necessitate, nisi variis partibus harum lucubrationum pertractata esset, atque expedita. Nam antiqui hæretici, Cajani, Archontici, alique baptismum aquæ ad salutem necessarium denegantes, quibus accesserunt discipuli cujusdam Gandulfi Itali anno MXXV. damnati in Synodo Atrebatensi, capite iv. hu-

jus libri vexagitantur & refelluntur. Pelagiani negantes originale peccatum, & asserentes parvulos non propter salutem & propter vitam æternam, sed duntaxat propter regnum cælorum, quod perperam distinguebant a vita æterna, sacro baptismo esse abluendos, lib. xiii. refutantur prolixa dissertatione. Calvinus, alique Novatores autumantes filios baptizatorum salvos fieri absque generationis lavacro, adultos autem justificari per solam fidem, eodem libro xii. cap. 4. lib. xix. cap. 2. & 5. data opera revincuntur. Sociniani quoque nullum aliud baptismum necessarium affirmantes, præter institutionem atque doctrinam, confutantur cap. i. & 4. hujus libri. Denique infantes salutem non consequi per solam fidem, votumque parentum, ut visum est nonnullis Catholicis, capite nono libri xiii. secundo, tertio, & quarto libri xxx. necnon libri hujus duodevicesimo, satis, quantum arbitror, demonstravimus. Compendio itaque, ne sæpe eadem repetamus, nobis de necessitate baptismatis est pertractandum.

PROP. I. Baptismus omnibus *necessitate medii*, & adultis, qui libero utuntur arbitrio, & Evangelicæ legis notitiam habent, etiam *necessitate præcepti*, necessarius est ad salutem.

Illud enim necessarium est ad salutem *necessitate medii*, sine quo finis obtineri non potest. At sine baptismo sempiterna salus obtineri non potest. Ergo baptismus necessarius est ad sempiternam salutem obtinendam *necessitate medii*. Minor probatur i. ex Scripturis: nam Joan. 111. 5. ait Dominus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Ad Titum 111. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti.* i. Petri 111. 21. *Quod & vos nunc similis formæ salvos fecit baptisma:* alique hujus generis in superioribus disputationibus producta & explicata. II. Confirmatur Ecclesiasticis definitionibus. Etenim in Concilio Palæstino, idest, Diospolitano Pelagius Ecclesiastico judicio *anathematizare compulsus est, infantes, etiam si non baptizentur habere vitam æternam;* ut refert S. P. Augustinus epist. 106. ad Bonifacium, nunc 186. ad Paulinum. Concilium Carthaginense iv. in Epistola Synodica ad Innocentium, inter Augustinianas 90 nunc 175. prope finem hæc habet: *Quicumque negat parvulos per baptismum Christi a perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit:* & Tridentinum Concilium, ut cetera brevitatibus gratia prætermittamus, sess. vii. can. 5. ait: *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.* III. Corroboratur perpetua Patrum traditione. Cyprianus Epist. lxxix. alias vii. libri iv. *Si Fide Trinitatis, inquit, mundatus non fuerit, in*

resurrectione apud sanctorum collegium immundus erit: loquitur autem aperte de Sacramento visibili, subjiciens, asperisionem aquæ instar salutaris lavacri obtinere. S. Pater Augustinus lib. 1. de Peccat. meritis cap. xvi. num. 21. Quisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet, ut non solum ad regnum Dei perducatur, sed etiam a damnatione peccati liberetur: sicut enim per primum hominem in peccato & morte nascuntur, sic etiam per Christum in iustitia & vita æterna in baptismo renascuntur. Lib. 11. cap. 27. num. 43. Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes, qui eo modo generantur, sic generatio spiritus gratiæ per unum Jesum Christum ad justificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo prædestinati regenerantur. Sacramentum autem baptismi profecto Sacramentum regenerationis est, &c. Chromatius Aquilejensis hom. in Matth. apud Justum Fontanini in Hist. Aquil. lib. 111. cap. 4. Non potest quis gratiam doni ælestis accipere, nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati per donum baptismi salutaris. Laudantur hæc verba sub nomine Joannis Chrysostomi apud Gratianum de Pœnit. dist. 1. cap. 41. Fulgentius de Fide ad Petrum cap. xxvii. num. 68. Firmissime tene, & nulloatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, sive cum de matribus nati, sine Sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, sempiterno igne puniendos; quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, tamen originalis peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt. Hæc ex innumeris Patrum testimoniis selegimus, quoniam singula inter canones dist. 14. de consecr. relata sunt; aliorumque Patrum consensus liquet ex præmissis dissertationibus.

Probat altera pars. Omnes quippe tenentur adhibere ea media, quæ ad consecutionem finis sunt necessaria; nec aliam, si ea media negligant, & aspernentur, habere possunt excusationem, nisi latæ legis invincibilem ignorantiam. Adulti itaque habentes libertatis usum, si illis annuntiatum sit Evangelium, præcepto suscipiendi baptismatis obstringuntur. Comprehendi autem in Evangelica lege præceptum baptismi, constat ex cap. xxviii. Matth. Eunt ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. ex praxi Apostolorum, Act. 11. 38. viii. 12. 36. ex Epistola prima ad Corinth. 1. 14. 16. quæ loca vindicavi ab interpretamentis Socinianorum supra pag. 295. & 297. Urget eadem loca prælaudatum Concilium Atrebat. cap. 1. ubi etiam hæretici, qui usurpabant lotionem pedum, baptismum autem damnabant, gravi hac ratioci-

natione revincuntur: Quid sibi vult illa materialis aquæ alluvio, quam lavandis pedibus invicem exhibere soletis? Nam si hoc ab Evangelio vos accepisse dicitis, ut quia Dominus discipulorum pedes lavans hoc illis exemplum reliquisset legitur, & vos quoque hujus rei gratia facere vos invicem dicatis; stultum est, imo sacrilegum cetera, & multo majora repudiare, quæ ab ipso rerum auctore Domino sunt constituta, ab Evangelio nuntiata, ab Apostolis tradita, sine quibus nostræ salutis plenitudo non potest consistere: quæ quidem ipse Dominus & ante resurrectionem, & post resurrectionem discipulis suis servanda instituit. Extat tom. xi. Concil. collect. Venetæ pag. 1154.

Opponunt hæretici. I. Deus Gen. xvii. 7. statuit pactum cum Abraham, & semine ejus, fœdere sempiterno. Atqui hæc promissio per fidem spectat ad filios baptizatorum, ex Apostolo ad Rom. iv. 13. & ix. 8. Igitur filii baptizatorum per solam fidem, & absque visibili Sacramento æternam promissionem poterunt adipisci. II. Ex eodem Apostolo ad Rom. xi. 16. filii credentium sunt Rami ex radice sancta pullulantes, & ex prima ad Corinthios vii. 14. sunt sancti, & mundi. Nullo ergo egent salutari lavacro. III. Act. x. 44. Cornelius, & omnes, qui audiebant verbum loquente Petro, nondum suscepto baptismate receperunt Spiritum sanctum. Non est ergo necessarium ad sanctificationem & gratiam lavacrum aquæ. IV. Ecclesia priscis sæculis consuevit orare pro Catechumenis absque baptismo defunctis; ut constat ex Canon. 89. Concilii iv. Carthaginensis celebrati anno 398. & ex canone 12. Concilii ii. Arelatensis celebrati anno 452. Ex veteri ergo disciplina Ecclesiæ pro Catechumenis istis preces & sacrificia offerentis, constat quamplurimos absque unda baptismatis salutem consequi.

Resp. ad primum nego consequentiam; nam quemadmodum Judæi procreati ex semine Abraham participes non erant sempiterni fœderis, nisi accepto signo circumcisionis; ita filii credentium non sunt filii promissionis, nec reputantur in semine, nisi per expoliationem corporis carnis sint conscripti Christo in baptismate: & sicut debatur anima pueri incircumcisi de populo Dei, ob præscriptum legis, Masculus, cujus præputii caro, &c. ita excluditur a regno Dei quisquis non regeneratur baptismo, juxta Evangelicam sententiam, Nisi quis renatus fuerit &c. Vide supra lib. xxx. cap. 3. prop. 5. Ceterum Apostolus ad Romanos iv. loquitur adversus Judæos circumcisionem, legisque Mosaicæ observationem jactantes, demonstratque homines justificari per fidem Christi, minime seclusis Evangelicis institutis, virtutum operibus, & sacramentis, ut diximus disputantis de Justificat. lib. xix. cap. 4. & 5. Ad 2. & 3. diximus lib. xiii. cap. 4.

radicem sanctam esse religionem Christianam, & ramos insertos filios gentilium, baptismo regeneratos, qui appellantur sancti ob renascentiam spiritalem, & Sacramenti virtutem: unde poterit lector dicta eo loci repetere, aut recta adire præstantissimum Augustinum lib. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 25. & 26. Ad tertium respondeo, ex Cornelii facto nullum accedere heterodoxis præsidium; primo quoniam etiam Cornelius, alique gentiles jubente Petro baptizati sunt, eodem cap. x. 48. quare licet idem Cornelius ante visibile Sacramentum cum suis qui aderant acceperit Spiritum sanctum; verumtamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, inquit Augustinus quæst. xxiii. in Num. num. 9. Secundo, quoniam hoc in facto singulari privilegio sanctificatio præcessit baptismum, ac propterea id nihil derogat hujus Sacramenti necessitati; sicut nec tollitur necessitas circumcisionis, ex quo Abraham ante ipsam circumcisionem justificatus fuerit ex fide. Videatur S. Pater quæst. lxxxiv. in Leviticum, & serm. 269. num. 2. necnon Ib. iv. de Bapt. cap. 24. Tertio, quia licet elemosynæ mundaverint Cornelium ad quemdam modum, restabat tamen, ut tamquam cibus mundus incorporaretur Ecclesie: ita Eximius Doctor serm. 149. num. 7. Tandem quia exorta dubitatione, utrum incircumcisi baptizandi essent, ideo accidit illapsus visibilis Spiritus sancti, ut ipsa rei magnæ attestatione perciperent ex circumcisione fideles, etiam in gentes effundi gratiam ejusdem Spiritus, & Petrus manifesta Dei virtute animatus regnum Dei nationibus aperire. Traditur hæc ratio ab ipso Augustino serm. xcix. num. 12. ab Ecumenio pag. 99. in Acta, & a præcitata Synodo Atrebatensi cap. 1. ac videtur certa, & planissima, modo conferatur cum Apostolica historia. Ad ultimum respondeo, non ubique locorum viguisse consuetudinem orandi pro Catechumenis sine baptismo defunctis, & ubi id fuit in usu, pro iis Catechumenis oblatas preces, qui decessissent cum vehementi baptismatis desiderio.

PROPOSITIO II. Baptismus fluminis, idest, ardens baptismi votum supplet in adultis, non autem in parvulis, qui per se votum illud nequeunt concipere, necessitatem baptismi fluminis, hoc est, aquæ.

Demonstratur prima pars ex Scripturis, quæ in Deum credentibus ac sperantibus, & eum ardenti caritate diligentibus salutem promittunt æternam. Legimus quippe Joelis 11. 32. Actor. 11. 21. & ad Rom. x. 13. Omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. II. xxviii. 16. & ad Rom. x. 11. Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Pl. 1. 19. Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet: 2. Paralip. xxx. 19. Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto

corde requirunt Dominum Deum patrum suorum; & non imputabit eis quod minus sanctificati sunt. Lucæ 11. 12. Pax hominibus bonæ voluntatis. Ex quibus constat remissionem peccatorum cum fide, & conversione ad Deum esse conjunctam, si voluntas humana vehementer expetat sacramenta, eaque ob rerum circumstantias elemento, aut ministris deficientibus, percipere re ipsa non valeat; ut de Judæo quodam injecta arena baptizato dixi pag. 262. Accedunt definitiones Tridentinæ Synodi: quæ sess. vi. cap. 4. posteaquam justificationem descripsit, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum; addit, Quæ quidem translatio post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest, sicut scriptum est, Nisi quis renatus fuerit, &c. Similia leguntur sess. vii. can. 4. de Sacram. in Gen. ubi pariter ad justificationem S. Synodus requirit præter fidem, a qua duntaxat hæretici justitiam repetunt, aut sacramenta, aut saltem eorum votum. Confirmatur propositio Patrum auctoritate. Sanctus enim Ambrosius in Oratione de obitu Valentiniiani num. 51. inquit: Audio vos dolere, quod non acceperit sacramenta baptismatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis est, nisi voluntas, nisi petitio? Atqui etiam dudum hoc votum habuit, ut antequam in Italiam venisset, initiaretur, & proxime baptizari se a me velle significavit: & ideo præ ceteris causis me accersendum putavit. Non habet ergo gratiam quam desideravit? non habet quam poposcit? Certe quia poposcit, accepit. Plura ibidem ad rem nostram aptissima Præsul sanctissimus. Augustinus quoque lib. iv. de Baptismo cap. xxii. num. 29. affirmat, non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex baptismo deerat posse supplere; sed etiam fidem, conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Et infra ait, sine visibili Sacramento impleri invisibiliter, quod ad Rom. x. 10. inquit Apostolus, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, quando mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et cap. xxv. ejusdem libri num. 32. scribit, aliud esse Sacramentum baptismi, aliud conversionem cordis, sed salutem hominis ex utroque compleri: nec si unum horum defuerit, ideo putare debemus consequens esse, ut & alterum desit, quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in latrone, complente Deo sive in illo, sive in isto, quod non ex voluntate defuisset. Cum vero ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi, & baptismus quidem potest inesse, ubi conversio cordis defuerit: conversio autem cordis potest

quidem inesse non percepto baptismo; sed contempto baptismo non potest. Neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur. Habentur hæc omnia cap. Baptismi vicem, de Consecrat. dist. iv. numer. 34. Etiam S. Bernardus Epist. lxxxvi. ad Hugonem Victorinum, Si quis voluerit, (inquit) & petierit baptizari, sed mortis preoccupatus articulo forte obtinere nequiverit, dum non desit fides recta, spes pia, caritas sincera, huic ego ob solam aquam, si defuerit, nequaquam, omnino possum desperare salutem, nec vacuam credere fidem, nec confundere spem, nec excidere caritatem, tantum si aquam non contempnit, sed sola, ut dixi, prohibeat impossibilitas. Productis deinde testimoniis Ambrosii & Augustini, Ab his duabus columnis, ait, difficile avellor; cum his, inquam, me aut errare, aut sapere fateor, credens & ipse sola fide hominem posse salvari cum desiderio percipiendi sacramenti; si tamen pio adimplendi desiderio mors anticipans, seu alia quæcunque vis invincibilis obviaverit. Vide Bern. Tom. iv. pag. 118.

At in parvulis non suppleri baptismum per fidem, votumque parentum, ostendi lib. xiii. cap. ix. & hoc ipso, in quo versamur, cap. 18. Etenim aliena fides & caritas nihil in parvulis operatur, eosque relinquit a Deo aversos, pollutosque ea labe, quam contraxerunt generatione carnali, quoadunque abluantur, & renascantur per lavacrum spiritualis regenerationis. Eatenus quippe adulto sufficit fides, & caritas propria, quatenus per has potest Deo conjungi, & averti a peccato; cum ex adverso fides, & caritas nostra nequeat, ut alibi dictum est, ad aliorum justificationem prodesse, nisi eis promerendo pios illos arbitrii motus, quorum incapaces sunt parvuli. Ad hæc Christus instituit medium per quod sancta mater Ecclesia possit fidem suam infantibus accomodare: ac medium illud est baptismus; in quo *os maternum* Ecclesia parvulis præstat, illosque parit quidem & enititur, sed *ex aqua*, tanquam ex alvo & matrice. Frustra itaque fidem præstaret suam, nisi regeneraret ex aqua; cum fides sit, quasi natus, ac dispositio ad emittendum partum, baptismus vero sit regenerationis mysterium, & quasi uterus parientis. Recte Augustinus lib. i. de peccat. meritis cap. xxiii. num. 33. *Nalla igitur ex nostro arbitrio, præter baptismum Christi, salus æterna promittatur infantibus quam non promittit Scriptura divina, humanis omnibus ingeniis præferenda.* Habet similia epistola 187. ad Dardanum num. 33. epist. 166. ad Hieronymum num. 10. & 25. lib. 3. de Origine animæ cap. ix. num. 12. & vi. contra Julianum cap. iv. num. 10.

Oppones contra primam propositionis partem. S. Ambrosius serm. 3. in Psalmum 118. num. 14.

& lib. de Myst. cap. iv. num. 20. docet neminem consequi salutem, nisi per Sacramentum baptismi. Idem repetit lib. 2. de Abraham cap. xi. num. 79. & 84. ubi recitata Evangelii sententia, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* inquit: *Nulum ex ipis, utique non infantem, non aliqua præventum necessitate.* S. P. Augustinus pluribus in locis negat Catechumenum iustificari sine baptismo. Illustriora sunt Tract. iv. in Joan. numer. 12. & Tractatu xiii. num. 7. Ecclesia demum per quinque priora sæcula nunquam consuevit sacrificia & preces offerre pro Catechumenis defunctis absque baptismo. Votum ergo baptismi nequaquam supplet ejusdem Sacramenti necessitatem.

Resp. Ambrosium, & Augustinum accipiendos de infantibus, atque de Catechumenis, qui cum sibi iusti videantur, contemnunt Sacramenti virtutem; & in quibus licet sit fides aliqua, & etiam caritas initialis, cum non sit illa conversio cordis, quæ inesse non potest *contemnenti baptismum*, nec etiam est tale votum, quod salvet hominem inopinata morte præventum. Atque hæc responsio constat ex præcitatis Ambrosii, & Augustini testimoniis, atque ex iisdem tractatibus iv. & xiii. in Joannem. Expedita ergo est via ad has, aliasque Patrum sententias percipiendas, si dicamus baptismi nomine comprehendere etiam baptismi desiderium, quando necessitas excludit actualem ipsius perceptionem, ut in dist. iv. §. 18. inquit Estius. Ob ipsam negligentiam, & contemptum Catechumenorum procrastinantium baptismum ad proveciam ætatem, ut diutius improbis moribus indulgerent, jure canone 17. Concilii Bracarenensis an. 562. aliisque Ecclesiæ statutis definitum est, ne Catechumeni illi decedentes absque sincera cordis conversione, fruerentur communione sanctorum; atque huiusmodi disciplina consultum ceteris, ut quamprimum salutaribus undis expiarentur. Non fuit tamen hæc disciplina universalis, ut apparet ex præced. propositione.

Adversus partem alteram propositionis objicies: Fides adultorum supplet fidem in parvulis: Quare votum adultorum non potest supplere votum iisdem in parvulis? Deinde, nonne instituta circumcisione parvuli ante octavam diem decedentes salvabantur per vota parentum? Num fides suam modo vim, ac præstantiam deperdidit?

Resp. fidem adultorum non regenerare parvulos, id enim *aquæ & Spiritus sancti* proprium est; sed illis applicare *Sacramentum regenerationis*, sine quo fides aliena non prodest infantibus, & cum quo etiam sine fide aliena salvantur, ut dixi pag. 308. Idem ergo dicendum est de parentum voto, quod infantibus absque applicatione *Sacramenti visibilis* non potest spiritalem vitam, salutemque conferre. Accedit, quod nec adultis potest

potest fides opitulari absque cordis conversione & caritate, quam habere nequeunt infantes. Quocunque ergo tempore originale peccatum visibili Sacramento oportuit expiari, ut cum Augustino scripsimus precedenti libro xxx. pag. 174. & 183. ubi etiam de puerulis ante diem octavum demortuis, quando circumcisio obtinebat. Vide etiam supra cap. xviii. pag. 312.

PROPOSITIO III. Martyrium quoque supplet baptismi vicem, non tantum in adultis, verum etiam in parvulis.

Demonstratur I. ex Scripturis. Matth. enim x. 32. legitur: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: & cap. xvi. 25. Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam; quæ duo loca ingeniose versans Augustinus lib. xiii. de Civit. Dei cap. 7. ait: Nam quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Qui enim dixit, Si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum: alia sententia istos fecit exceptos ubi non minus generaliter dixit, Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in celis est. Et alio loco: Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam. Hinc est quod scriptum est, Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit ut delicta omnia dimittantur, & merita cumulatus augeantur? II. Confirmatur thesis veterum traditione. Ac primo Auctor Constit. Apost. lib. v. cap. 6. pag. 304. hæc habet: *Qui vero martyrio dignus est habitus, lætitiæ in Domino efferatur, quod tantam coronam nactus fuerit, ut per confessionem ex hac vita migret. Quamvis Catechumenus sit, sine tristitia excedat: passio enim pro Christo perlata erit ei sincerior baptismus; quandoquidem ipse revera, & periculum faciendo, Christo commoritur: reliqui vero, hoc est, qui baptizantur, figura tantum.* Cyprianus Epist. lxxvii. ad Iubajanum de Catechumenis pro fide occisis inquit: *Sciant Catechumenos nec privari baptismi sacramento utpote qui baptizentur gloriosissimo & maximo sanguinis martyrio, de quo & Dominus dicebat habere se aliud baptismum baptizari. Sanguine autem suo baptizatos, & passionis sanctificatos consummari & divinæ pollicitationis gratiam consequi declarat in Evangelio idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem & consentientem loquitur, & quod secum futurus sit in paradiso pollicetur.* Vide pag. postremæ edit. Ven. 286. Cyrillus Jerosolym. Catech. viii. Joanne Grodecio interprete pag. 60. hæc habet: *Redimens terram Salvator per crucem, & in latere vulneratus sanguinem & aquam emisit: ut alii quidem pacis tempore in aqua baptizarentur; alii vero tempore persecutionis in pro-**

priis sanguinibus. Quod vero etiam is recte baptismus vocetur, vide Salvatoris testimonium qui dicit: *Potestis bibere calicem, quem ego bibam, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* S. Basilii de Sp. S. cap. xv. pag. 178. edit. Morel. Sunt nonnulli, inquit, qui in certaminibus pro pietate, revera pro Christo mortem perpassi, nihil hujusmodi Sacramentis, quæ sunt in aqua, opus habuerunt ad salutem, nimirum, in proprio baptizati sanguine. Vertit Erasmus Christi mortem: sed habetur in Græco, ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον. Ambrosius prælaudata Orat. de obitu Valentin. num. 53. hæc habet: *Si quia solemniter non sunt celebrata mysteria, hoc movet: ergo nec martyres, si Catechumeni fuerint, coronantur: non enim coronantur si non initiantur. Quod si suo abluuntur sanguine; & hunc (Valentinianum) sua pietas abluat, & voluntas.* Augustini locum insignem produximus paullo supra: testimonium aliud ex lib. iv. de Baptismo laudavimus precedenti propositione. Vide & epist. 108. ad Seleucianam, nunc 265. num. 4. necnon libro 2. de Anima & ejus orig. cap. xii. num. 17. Accedit tertio loco ratio convenientissima; siquidem ad Rom. vi. 3. legitur: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Qui ergo pro Christo fundunt sanguinem, cum non tantum figura, sed etiam re, ac veritate referant Christi mortem, non baptizari tantum, sed baptizari baptismi gloriosissimo, maximoque dicendi sunt. Quæ sane ratio insinuat a S. Thoma q. 66. art. 12. atque præcatis Sanctorum sententiis fulcitur ac roboratur.*

Tenent hæc omnia de infantibus pro Christo necatis, quoniam & hi proprio sanguine baptizantur: ad quod nec requiritur nativitas ex utero; cum martyrium non sit secunda nativitas supponens primam, & etiam in utero clausi possint in se recipere stigmata Christi, ut dixi Tom. ii. pag. 26. Hinc Ecclesia semper infantes Bethlehemiticis tamquam martyres venerata est. Irenæus lib. iii. adversus hæres. cap. 18. ex distinct. Massuet. 16. num. 4. de puero Jesu ait: *Ipse infans cum esset, infantes hominum martyres parant, propter Christum, qui in Bethleem natus est Judæ, in civitate David, interfectos secundum Scripturas.* Ambrosius lib. i. de Officiis Ministr. cap. xli. num. 21. *Quid de Bimulis loquitur, qui ante palmam victoriæ acceperunt, quam sensum naturæ? Et Epistola ad Horatianum xlv. num. 9. Una mihi stella abundat pro omnibus, stella splendida & matutina: cujus ad exortum seminata est, non frugum, sed martyrum seges; quando Rachel ploravit filios suos, ut lacrymis ablutos suis, pro Christo offerret infantulos.* S. Pater Augustinus lib. iii. de lib. arbit. cap. 23. num. 68. *Non enim frustra, inquit, etiam infantes illos, qui cum Dominus Jesus Christus necandus ab Herode quæreretur, occisi sunt, in honorem Mar-*

tyrum receptos commendat Ecclesia. Similia lib. x. de Gen. ad lit. cap. xxii. num. 39. in Psal. xlvii. num. 5. serm. 199. alias 34. de temp. num. 2. & serm. 375. alias 9. ex Vignerianis, aliisque in locis. Consentunt Patres universi, accedente auctoritate Ecclesiae, & antiqua sanctorum Innocentium solemnitate; de qua plura Baronius in notis ad Martyrol. Romanum v. Kal. Jan. pag. Rom. edit. 631. Mitto brevitatibus gratia Hymnum xii. Prudentii Cathemerion: unde excerpti sunt quos canimus in Transfiguratione Domini, & in ipsa SS. Innocentium solenni die, atque in Epiphania ad Laudes. Adde H. x. περὶ, σεφύρον, ubi de Infante, qui cum Romano passus est, cecinit ipse Prudentius:

*Hic, hic bibendus, nate, nunc tibi est calix,
Mille in Bethleem, quem biberunt parvuli.*

Nec repetam epigramma Prosperi, de quo pag. hujus Volum. 249. Alios quoque, præter necatos ab Herode, puerulos Ecclesia tamquam Martyres veneratur: ut Modestum, & Ammonium, in Rom. Martyr. pridie Idus Februarias, pag. 89. decem alios Idibus Julii, pag. 343.

Ex his inferimus probabiliorē esse sententiam Theologorum illorum, qui censet Martyrium per se, atque, ut ajunt, *ex opere operato* efficax esse ad peccata ablunda. Id enim in primis evincitur ex martyrio infantium; in quibus *singulari quodam privilegio*, non per se martyrium contulisse salutem, affirmant quidem nonnulli, sed istud nullo valido argumento demonstrant. Deinde Augustinus supra laudatus diserte docet, tantum martyrium valere ad delenda peccata, quantum valet si quis abluatur *sacro fonte baptismatis*. Alii insuper præcitati Patres martyrium appellant *baptismum lavacro aquæ præstantiorem*, utpote in quo, non figura, sed re homines Christo commoriantur.

Patitur tamen postremum assertum istud quādam difficultates, quæ in oppositam sententiam viros celebres pertraxerunt. Ac prima est, quod ex Apostolo in priori ad Corinthios xiii. 3. tradere corpus ad flammam ei, qui caritatem non habeat, *nihil prodest*. S. quoque Thomas 3. p. q. lxxvi. art. 12. ad 2. negat effusionem sanguinis habere rationem martyrii, si sit sine caritate. Præterea Cyprianus Epist. liv. ad Cornelium pag. 172. eos redarguit, qui absque Sacramentis subeunt martyrium, dicentes: *Qui martyrium tollit, sanguine suo baptizatur*. Idemque docet scribens ad Hugonem S. Bernardus. Accedit, quod si martyrium *ex opere operato* conferret gratiam, foret inter sacramenta connumerandum. Tandem imbecillis videtur ratio perita ex infantium martyrio, cum priusquam jussu Herodis occiderentur, sanctificati fuerint circumcisionis mysterio.

Verum his facile occurritur. Ad Apostoli

enim auctoritatem dico, requiri ad martyrium caritatem in adultis, tamquam dispositionem ad gratiam, quemadmodum requiritur fides, & cordis conversio: præsertim cum mors, corporisque cruciatus nequeant dici *martyrium*, nisi pro Christo, ejusque honore perferantur. Hinc autem non consequitur martyrium non esse per se efficax ad peccata delenda; nam & fides, & initialis amor, & cordis conversio requiritur in adultis ad baptismum, cum nec Sacramentum accipientibus profit, nisi *intrinsecus vera conversione mutantur*, auctore Augustino libro iv. de Baptis. cap. 2. numer. 4. Hæc autem non valere de pueris, qui solo originali peccato, non voluntatis propriæ irretiti sunt culpa, manifestum arbitror ex capite sextodecimo. Nec aliam esse mentem Doctoris Angelici, insertur ex q. 87. art. 2. ad 2. ubi docet passionem pro Christo susceptam obtinere vim baptismi, & purgare ab omni culpa, nisi *actualiter voluntatem peccato invenerit inherentem*: nec aliter docet præcit. quæst. lxxvi. art. 12. in Corp. ubi inter baptismum flaminis, & sanguinis hoc statuit discrimen, quod in illo passio Christi operatur per quādam affectionem, in isto autem per imitationem operis. Dirimit vero difficultatem quod scribit ad Anabaldum in iv. dist. 4. art. 4. ubi cum tertio loco objecisset, *Baptismus sanguinis habet efficaciam solum ex opere operantis unde sine caritate non prodest*. Sed in pueris nihil habet efficaciam ex opere operante, quia usum liberi arbitrii non habent. Ergo in his baptismus sanguinis non supplet vicem baptismi: cum, inquam, id objecisset, respondit: *Ad tertium de baptismo sanguinis dicendum, quod baptismus sanguinis non habet supplere effectum baptismi flaminis ex opere operante, sicut objiciebatur; sed ex imitatione passionis Christi: unde de martyribus dicitur, Apoc. vii. Laverunt stolas suas in sanguine Agni.* Ad Cypriani & Bernardi testimonia dico, eum, qui properat ad martyrium, debere se se Ecclesie Sacramentis munire, si possit; quoniam, ut dictum est supra cum Augustino lib. iv. de Bapt. cap. xii. num. 29. non est sincera pietas, animique conversio, ubi contemnitur Sacramentum, quod ministrorum opere corporaliter adbibetur. Quod sequitur hoc pacto diluitur: Sacramentum exhibetur Christi nomine, & constat rebus ac verbis; ideoque martyrium, in quo deest utrumque, non est verum; propriumque Sacramentum. Ad postremum dico invictum esse argumentum, quod promitur ex Innocentium eade; tum quia inverisimile est omnes fuisse circumcisos, cum interfecti fuerint quotquot erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu, & infra, Matt. ii. 16. tum quia Ecclesia non eos tantum commendat tamquam regeneratos, sed etiam tamquam in honorem Mar-

tyrum receptos, eos appellans primam Christi victimam, tenerum gregem immolatorum, & frequenter de illis repetens; Laverunt stolas suas in sanguine Agni, Apoc. vii. 14.

CAPUT XXIV.

Notationes quædam in postremam de Martyrio propositionem.

Supponunt quæ modo asserui de baptismo sanguinis, aliquam saltem de vero Martyrio notitiam, eamque servata brevitate, quam postulat liber ad extrema progrediens, tradere nonnullis notationibus excogitavi. Erit autem notatio prima de Martyrii vocabulo, atque etymologia. Martyrium Græce, Latine testimonium dici a verbo μαρτυρέω, testis sum, norunt omnes. Ubi legimus Mat. xxiv. In testimonium omnibus gentibus, Joan. i. 7. Hic venit in testimonium, aliisque in locis compluribus, habent ubique Græci εἰς μαρτύριον. Hinc Martyr proprie testem significat: unde Act. i. 8. habet Versio nostra, Eritis mihi testes, & Græca εἶπεν δὲ μοι μαρτυρες: atque Apocalypsis i. 5. illa, Qui est testis infidelis; hæc vero, ὁ μαρτυρὸς πῖσος. Eam ob rem Martyres illos appellamus, qui propter testimonium Christi mortem oppetierunt. Præclare Augustinus serm. ix. in Psal. 118. num. 2. Testimonia Græce martyria nuncupantur, quo verbo jam utimur pro Latino: unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt, & usque ad mortem pro veritate certarunt, non Testes, quod Latine utique possemus, sed Græce Martyres appellamus. Nec aliter Ammianus lib. 27. Isidorus lib. 7. cap. 11. Du-Cangius in Glossario, Vossius in Etymologico, Du Mortier in Etymologia sacra, & alii. Cyprianus tamen Epist. xxxvii. pag. 115. Martyres vocat etiam Confessores morientes in carcere: & Epist. lxi. ad Antonianum pag. 151. de Cornelio nondum martyrio ejus consummato inquit: Nonne inter Confessores & Martyres deputandus, qui tantum temporis sedit expectans corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ultores? Ad omnem vero ambiguitatem tollendam, quidam distinguunt inter Confessores, & Martyres, ut Confessores sint, qui coram tyrannis confessi Christum, tormentis superstitibus obierint tranquillam mortem; ac Martyres, qui ad mortem usque cum suppliciis decertant. At modo Confessores eos dicimus, qui absque martyrio, singulari exercitatione virtutum Deum sunt confessi: Martyres vero alios designatos appellamus, quibus sententia mortis indicta est: consummatos alios, qui vitam in tormentis profundunt; alios vindictos, quorum felix exitus discussus, & approbatus est ab Ecclesia; atque id luculenter tra-

Berti Theol. Tom. VI.

dit lib. i. de Servorum Dei beatificatione & Beatorum Canonizatione cap. 2. Scriptor nostri ævi doctrina, eruditione, dignitate ter maximus. Appellabantur olim Martyres etiam qui innoxii quacunq; ex causa necabantur, ut Carolus cognomento simplex, Edwardus rex Angliæ, & Dagobertus rex Galliarum, apud illustrem Mabillonium Præf. 2. in sæculum 111. Benedictinum num. 9. aliique plurimi apud Dufresne Tom. 2. pag. 471. A Martyrum nomine etiam sacra ædes, ac templum constructum in Martyrum memoriam, necnon altare Martyrum impositum cineribus, dictum fuisse Martyrum, recte observatum est a Walafrido Strab. lib. de rebus Eccles. cap. 6. Altaria constructa supra martyrum tumulos commemorant Gesta Pontificum in Felice primo, Hieronymus adversum Vigilantium Tom. iv. pag. 284. Augustinus lib. xxii. de Civit. Dei cap. 10. Prudentius hymno x. alias iv. περὶ σεπάρων, sive de Passione S. Hippolyti, aliique permulti: de quibus legi poterit vir eruditus Joan. Chrysost. Trombelli Abbas Congregationis Rhenanz disert. vii. de Cultu SS. cap. 37.

I I.

Dixi quid sit martyrium: modo agam de martyrii causis. Ac prior causa martyrium inferens est persecutor: nemini quippe fas est semetipsum occidere. Nam Matth. x. 17. de Martyribus suis inquit Christus: Tradent enim vos in Conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos; & ad præsides & reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus: quibus in verbis martyribus afflictiones, tyrannis affligendi potestatem tribui scribit Chrysostomus Homil. xxxiv. Petro etiam Joan. ult. 18. ait Salvator: Cune senueris, extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis: quæ expendens S. P. Augustinus Tract. 11. in Joan. num. 10. ait: Satis expressit, non a seipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi. Idem Augustinus lib. i. contra Gaudentium Donatist. cap. xxx. numer. 34. refellit Circumcellionum spontaneam mortem scribens: Non est hoc consilium, sed furor; non est sapientia, sed amentia. Proximo cap. xxxi. expendit factum Razias, qui sese præcipitavit e muro, 2. Machab. xiv. 43. demonstratque hinc nullo pacto spontaneam mortem laudari, eo quod Razias non habuit liberam fugam; additque laudari, quia fuit amator civitatis, non quod sancte se gesserit, animadvertens legi in sacra historia, occubuisse illum viriliter, ac nobiliter: quibus verbis laudamus viros fortes hujus sæculi, non martyres Christi. Etiam de Civit. Dei lib. i. cap. xxii. & seqq. probat occisionem voluntariam ad magnitudinem

H h h

animi

animi non pertinere, & Catoni Marcum Regulum præfert: ac Fœminas sanctas, quæ occiderunt se, ut devitarent pudicitiae suæ insectatores, non alia ratione excusat, nisi quia *hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus iussæ; nec errantes, sed obediētes; sicut de Samsonē aliud nobis fas non est credere.* Lege & Ambrosium lib. 111. de Virg. cap. VII. num. 32. ac notas ibidem appositas. Nec inter Martyres vere connumerantur, qui aut martyrii desiderio flagrant, aut acerbissimum animi dolorem iusta ex causa fuerunt experti; quamvis *martyres analogia quadam* dicantur, & juxta caritatis ardorem sint præmium a Domino consecuti. Deest quippe in iis exterior passio, quæ fidei exhibuerit *testimonium*, singularis nota, & character martyrii, ut comprobatur ipsum martyrii nomen. Eos etiam, qui inserviando laborantibus pestilentia, illa inficiuntur & obeunt, ut constat ex Sancto Aloysio Gonzaga, Ecclesia martyribus non accenset, quoniam illos infecti non proprie necant in fidei odium immanitate sua animique proposito, sed pestifero halitu afficiunt morte, quam causa naturalis infligit. Quare sententiam Theophili Raynaudi de martyrio per pestem oppugnarunt posteriores Theologi; nec defendi potest, nisi Fidei Persecutor servitio peste laborantium addiceret Christianum hominem, ut contagione attracta periret.

De variis pœnarum generibus, sive *instrumentis martyrii*, non opus est differamus. Ea sub oculis statuerunt pictis quoque imaginibus Gallonius in libro de sanctorum Martyrum cruciatibus, Versteganus in Theatro crudelitatis hæreticorum, atque in picturis suis ad Romanum templum *Rotundum* S. Stephani, & ad Collegium Anglorum, Nicolaus Circinianus. Conspiciuntur ibidem Martyres damnati ad bestias, consumpti flammis, saxo obruti, verubus, sudibusque transfixi, affectique suppliciis aliis terribilissimis, quæ modo vix nomine nota sunt: *numellis*, idest, ligneis machinis, in quorum foramina immittebantur, ibique constringebantur pedes & colla: *trochleis*, ligneis scilicet tractorii generis: *uncis*, idest, hastis instructis retorto ferro: *ungulis*, scilicet, forcipibus excavatas habentibus extremas partes: *sartagine*, patella nempe, oleo, pice, sulphure plena: *scorpionibus*, nimirum virgis vulnera arcuata infligentibus: *plumbatis*, hoc est, flagellis, quorum loris, aut catenulis alligabantur plumbeæ glandes; & *equuleis*, sive machinis ad modum equi compactis, ubi varie martyres, reique excruciantur. Quæ vocabula, notioribus missis, in gratiam tyronum descriptionibus hisce posuimus. Qui in suppliciis moriuntur, sunt, ut diximus, martyres *consummati*: si supravixerunt, ut Joannes Evangelista, Tecla, Felix Nola-

nus, & quos laudibus prosecutus est Cyprianus epist. 111. tamquam martyres non habentur, nisi certissime constet illos mortem divinitus evasisse, nec superatis tormentis excidisse a caritate & a gratia. Solet propterea Ecclesia in istiusmodi Martyribus virtutum potius præstantiam, earumque ad obitum usque perseverantiam inquirere, quam non expletam consummatamve passionem: servavitque hanc disciplinam adscribens Beatorum albo Josephum a Leonissa post unci cruciatus superstitem, ætate nostra, anno scilicet MDCCXXXVII. a Clemente XII. P.M. tali honore condecoratum.

Sequitur *causa motiva*, sive ad martyrium impellens, de qua Augustinus serm. 285. in Natali SS. Casti, & Æmilii, num. 2. & serm. 1. in Psalm. xxxiv. num. 13. ait: *Martyres non facit pœna, sed causa*; quæ verba in proloquium transiere. Ac prior ex parte martyris causa est *fides*, sive Christianæ religionis universim, quam fidelis profiteatur coram persecutore pagano; si ve unius duntaxat articuli, quem propugnet contra hæreticos vir Catholicus. Nam Martyres, ut diximus, *testes Christi* sunt; de quibus ipse Dominus Lucæ xii. 8. *Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Act. v. 41. de Apostolis legitur: *Digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Et Petrus Epist. 1. cap. 1v. 15. 16. ait: *Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.* Hinc Augustinus in Psalm. 111. num. 9. *Martyres perdidit animam suam, inquit, fidem ne amitterent.* Et Ecclesia universa, *Hic est vere Martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit.* Appellatur propterea Stephanus *Protomartyr*, quia, ut idem Augustinus ait serm. 314. num. 2. *Pro Christo primus sanguinem fudit.* Alia martyrii causa est cujuscunque virtutis officium, quod Deus requirat, ideoque virtutem illam exercens, & pro defensione tradens animam, factis testatur se verum Deum profiteri, ejusque cultum tenere. Quare Matt. v. 10. *Beati dicuntur, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Ideo Ecclesia tanquam Martyrem veneratur S. Joannem Baptistam occisum, *Pro lege quidem veritatis, pro aequitate, pro justitia; sed non tamen pro illo nomine, quo Christiani sumus,* ait S. Pater in Ps. cxl. num. 26. Per multa exempla SS. Martyrum, qui propter virtutem aliquam occubuerunt, proferunt Cardinalis de Lauræa disput. xx. in 3. p. art. 7. & Sylvius in 2. qu. 124. art. 5. plura, & exquisitorum BENEDICTUS XIV. lib. 111. cap. 19. Atque ex his constat accensendum non esse martyribus illum, qui aut pro veritate, quæ ad fidem

fidem credendorum, agendorumque regulam non attingit, aut pro peculiari revelatione sibi facta, aut pro qualicumque dogmate nondum definito ab Ecclesia, oppeteret mortem. In primo enim casu religio, cultusque Dei non apparet: in reliquis deest Ecclesiae auctoritas, quæ nobis unice exhibet normam fidei, ut ostendimus libro XXI. cap. 2. Docuit propterea sapientissimus Pontifex eodem cap. num. 10. non fore martyrem, qui vitam pro illibata Virginis Conceptione profunderet: quod ex dictis infertur manifesta consecutione. Mirum, quanta hinc moliantur, qui votum alicubi pro ea sententia propugnanda, effuso quoque sanguine; emissum aut defendunt, aut oppugnant. At Benedictus eos, qui hac de causa subirent mortem, optime negat futuros Martyres; de voto autem illo nihil pronuntiat. Consilium autem est mihi hanc imitari prudentiam, quod illa de Conceptione Virginis disceptatio non pertineat ante Ecclesiae definitionem ad quæstionem Martyrii, aliosque invenerit aut magis pios, aut magis credulos tractatores. Quæ dixi de causa ex parte martyris, eadem dicenda videntur de causa martyrii ex parte persecutorum. Permoveri itaque hi debent aut odio fidei, aut patrocinio iniquitatis: ideoque tyranni non tantum pagani, idolorumque cultores, verum etiam iniqui Christiani, necnon sanguine conjuncti, esse possunt. Dictum a Domino Matth. x. 18. *Ad præsides, & ad reges ducemini propter me*; deinde versu 21. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium*. Priora verba a Patribus referuntur ad persecutores Gentiles; postrema vel ad seductores hæreticos, vel ad malos improbosque Christianos. Videtis Chrysostomum Hom. xxxiv. pag. 325. edit. Commel. Hieron. tom. iv. pag. 37. Aug. in Psal. ix. num. 27. & lib. xviii. de Civitat. Dei cap. 32. ubi S. Pater omnia persecutorum genera enumerat.

Causa denique finalis est Dei gloria, ad quam referenda virtutum opera, diximus alio in loco. Agebat de pseudomartyribus Augustinus Ep. 185. numer. 8. *Insaniant qui dividunt membra Christi, & exsufflant Sacramenta Christi, & de persecutione gloriantur; & jactant fallaciter innocentiam suam, & quam non possunt a Domino accipere, ab hominibus querunt Martyrum gloriam*. Neminem præterea latet quod de captantibus laudes hominum scriptum est Matth. vi. 5. *Receperunt mercedem suam*.

I I I.

In proximo est, ut agam de dispositionibus, quæ requiruntur in Martyre. Harum prima est aut baptismus, aut saltem baptismi votum; de quo plura propositione 2. præcedentis capituli. Altera est libera acceptatio mortis; cum nemo mereri, & coronari possit invitus. Tertia est Ecclesiae uni-

tas; de qua Cyprianus lib. de Unit. Ecclesiae pag. 401. sermonem de iis instituens, qui sunt extra Ecclesiam, *Tales, inquit, etiamsi occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: & post pauca, Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est*; ac rursus: *Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant; non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus*. Similiter Augustinus præter verba paullo supra laudata ex Epist. 185. inquit Epistola alia, idest, 173. num. 6. *Foris autem ab Ecclesia constitutus, & separatus a compage unitatis, & vinculo caritatis æterno supplicio punieris, etiamsi pro Christi nomine vivus incendereris*. Atque libro iv. de Baptismo cap. xvii. num. 24. recitata altera Cypriani scribentis ad Jubajanum sententia, *Neque baptismus hæretico prodest, quamvis Christum confessus extra Ecclesiam fuerit occisus*, subjicit Augustinus: *Hoc verissimum est; extra Ecclesiam quippe occisus caritatem non habuisse convincitur*. Accedit quod, sicut olim extra arcam Noe, ita modo extra Ecclesiam non datur salus. In martyre præterea requiritur caritas, non quidem habitua- lis, nec adeo vehemens, quæ secum trahat gratiam sanctificantem, sed quæ dicat *siacerum aliquem affectum erga Deum*, ut cum Nostratibus docet Sylvius 2. p. q. 124. art. 2. Inquit enim Apostolus 1. ad Corinth. xiii. 3. *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*: quibus allatis, S. Pater serm. xv. de verbis Apostoli, nunc 169. cap. 12. num. 15. ait. *Si ergo ille non potuit tanta perferre sine amore, nec tu poteris communicare Christi passionibus sine amore*. Sed quæro, quo amore? Non sit cupiditas, sed sit caritas; paucisque interjectis, *Si in te fuerit caritas Dei, communicabis Christi passionibus, & verus eris martyr, in quo caritas coronatur*. Item sermone 138. num. 2. *Ecce venit ad passionem, ecce venit ad sanguinis fusionem; & tamen nihil prodest, quia caritas deest*. Similia citato libro iv. de Baptismo numer. 24. Nec aliter docuit sanctus Thomas; nam 2. p. qu. 124. art. 2. demonstrat martyrium esse quidem actum fortitudinis, sed a caritate dirigi, atque imperari: ac 3. p. q. 66. art. 12. ad 2. *Effusio sanguinis, inquit, non habet rationem martyrii, si sit sine caritate*. Quantum tamen spectat ad Ecclesiae iudicium, ipsa vitæ profusio est maximum caritatis argumentum; quum nullam rem habeamus vitæ pretiosorem, cujus contemptu manifestari possit dilectio Dei. Requiritur insuper in martyre, qui antea lapsus sit, ut Deo per Sacramentum Pœnitentiæ reconcilietur, si adsit copia Confessarii: sin autem, de patrato scelere conteratur, nec ullatenus siue lapsus sit, siue justus, Christi Sacra-

menta contemnat. Cujus rei petitur ratio ex supradictis; quoniam juxta Augustinum lib. iv. de Baptismo cap. 22. non est interioris hominis pias, *ubi contemnitur Sacramentum*. Accedit ratio altera, quam insinuat Cyprianus Epist. lrv. pag. 172. quoniam *idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium; & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit, & accendit*. Consimilis est ratio subsequens S. Martyris: *Quomodo potest ad confessionem paratus & idoneus inveniri, qui non prius pace accepta receperit Spiritum Patris, qui corroborans filios suos ipse loquitur, & confitetur in nobis?* Has tamen dispositiones non esse necessarias in parvulis, qui vel recens nati, vel etiam in uteris matrum in odium fidei trucidantur, constat ex capite præcedenti.

IV.

Martyrio coronari non posse *hæreticos & schismaticos*, infertur ex tertia conditione, scilicet, *unitate*, & ex iis, quæ præcedenti numero ex Cypriano & Augustino protulimus. Addimus modo cap. *Firmissime*, de hæreticis 3. depromptum ex Fulgentio de Fide ad Petrum, cap. 39. pag. Rom. edit. 497. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum, quamvis pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo, & angelis ejus participandum, nisi ante finem hujus vitæ, Catholicæ fuerit incorporatus, & re-integratus Ecclesiæ*. Quisquis ergo extra unitatem est, *occidi potest, coronari non potest*; inquit cit. pag. 172. Cyprianus. Nulla itaque habenda est ratio illorum martyrum, quos Donatistæ olim, deinde Anabaptistæ, ceterique hæreticorum enumeraverunt, nec promeretur martyrii laudem hæreticus, si pro aliqua veritate neceatur; si quidem cum veritatem illam non profiteatur *ob auctoritatem Ecclesiæ*, ac proinde veram non habeat fidem, ut ostendi libro xxiii. 10. neque continet occisio illa *veræ fidei testimonium*. Aliquod tamen donum Dei agnoscit Augustinus lib. de Patient. cap. xxvii. num. 24. in eo, qui *ab Ecclesia separatus, non pro errore, qui eum separavit, sed pro veritate Sacramenti, seu verbi, quæ apud eum remansit, timore pœnarum æternarum pœnas patitur temporales*. At numer. proximo distinguit S. Pater inter dona filiorum illius Jerusalem, quæ sursum libera est mater nostra; & inter dona alia, quæ possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus Judæi carnales, & schismatici vel hæretici comparantur. Atque donorum istorum discrepantiam accurate Augustinus exponit *hereditate Isaac, & muneribus ab Abrahamo collatis Ismaeli*, Gen. xxi. 10. Hinc infert, patientiam illam hominis *separati ab Ecclesia donum Dei quidem esse, sed donum absque caritate, & absque artha sempi-*

ternæ retributionis; *donum scilicet, inquit ille, exheredatorum, non heredum*. Quare Augustiniana illa de dono patientiæ doctrina evertit potius, quam statuatur martyrium in hæresi vel schismate commorantium.

V.

Adhibuit propterea quovis tempore Ecclesia maximam diligentiam ad veros a falsis martyribus discernendos, ut Mabillonius Præf. 2. in sæcul. v. Benedict. n. 93. Ruinartius Præf. in Acta Martyr. nu. 71. alique viri clarissimi commostrarunt. Hujus diligentiae principio argumentum sunt characteres, & notæ a priscis fidelibus insculptæ aut appositæ Martyrum tumulo, signum crucis, Christi nomen monogrammate expressum, palmæ, columba cum ramusculo olivæ, vitrea aut figulina vasa cum sanguine, instrumenta martyrii, alique plura; de quibus legendi Severanus, Bosius, Aringhus. Accedit cura Notariorum in consignandis, pervestigandisque Actis Martyrum, jam a Clementis I. temporibus: scribente sectione iv. Anastasio: *Hic fecit septem regiones dividi Notariis fidelibus Ecclesiæ, qui gesta martyrum sollicitè & curiose unusquisque per regionem suam diligenter perquirerent*. Similia in libro Pontificali ex vetustissimis monumentis concinnato, ut dissert. 111. tom. 1. Antiq. Eccl. demonstrat Em. a Schelestrate, & in Examine ejusdem libri Joannes Ciampinus: eademque ibidem leguntur de Antero, & Fabiano. Præterea etiam Patres hanc in colligendis actis martyrum diligentiam commendaverunt. Cyprianus epist. 37. pag. 155. *Dies, inquit, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus*. Et Pontius Cypriani Diaconus apud Ruinart. pag. 179. *Majores nostri plebeis, & catechumenis martyrium consecutis tantum honoris pro martyrii sui veneratione dederunt, ut de passionibus eorum multa, aut, prope dixerim, pene cuncta conscriberint*. Profert Bencinus in not. ad Clementem tom. 2. Anast. pag. 42. etiam Tertullianum scribentem de Corona milit. cap. 13. *Habes tuos census, tuos fastus; nihil tibi cum gaudiis sæculi*. At ibi, ni fallor, de libro vitæ, non de martyrum catalogis fit sermo. Insuper ad memoriam martyrum servandam consueverunt olim aliæ Ecclesiæ ad Romanam Acta transmittere: ut de Actis S. Benigni Discipuli Polycarpi demonstrat inabsolutissimo, ac sæpe laudato Opere de Canon. SS. lib. 1. cap. iv. num. 15. Prosper Cardinalis Lambertinus, & præcitata Præfat. 2. ad v. sæculum Bened. Joannes Mabillon ex Actis S. Virgilii Episcopi Tridentini, qui martyrium subiit Consulibus Aureliano, & Stilicone, idest, anno 400. Sunt ejusdem diligentiae invictum argumentum tum epistolæ encyclicæ, quibus una Eccle-

Ecclesia aliis suorum Martyrum gesta significabat; qualis est Epistola Ecclesiae Smyrnenfis de Martyrio Polycarpi, apud Eusebium lib. iv. H. E. cap. 15. pag. edit. Valesii 135. & Epistola Ecclesiarum Viennensis & Lugdunensis de Martyrio S. Pothini aliorumque complurium apud Ruinart pag. 57. tum etiam recitatio nominis Sanctorum Martyrum *ad altare*, prout ex Ecclesiastica disciplina fidelibus nota, tradit serm. 17. de verbis Apost. nunc 159. n. 1. praestantissimus Augustinus. Idem infertur ex sollicitudine, qua Ecclesia dedit operam, ne apocrypha Martyrum acta pro genuinis intruderentur. Degradatum enim in Asia a Joanne Apostolo presbyterum, qui commentus est acta quaedam Pauli, innuit in lib. de Bapt. cap. 17. Tertullianus. Lucillam factiosam feminam reprehensam a Caeciliano Archidiacono, quoniam ante Eucharistiam, *os nescio cujus Martyris, si tamen Martyris, libare dicebatur*, (Martyris scilicet ab Ecclesia non vindicati,) narrat lib. 1. contra Parmenianum, num. 16. sanctus Optatus, Vagos, otiososque, *qui membra Martyrum, si tamen Martyrum, vendicant*, carpit Augustinus de Opere Monach. cap. 28. num. 36. Gelasius in Romana Synodo an. 494. de apocryphis actis Martyrum ait, *Secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui conscribere nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, aut minus apte, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur*. Quinifexta, sive Trullana Synodus anno 692. can. 63. de confictis Martyrum historiis, *In Ecclesia, inquit, non publicari jubemus, sed eas igni tradi*. Vide in hunc canonem Christianum Lupum P. 2. pag. vet. edit. 978. S. Martinum Turonensem Episcopum, ut narrat Sulpicius Severus in ejus vita cap. 8. falsi cujusdam Martyris detexit larvam, cultumque prohibuit. Vide alia hujusmodi exempla apud Mabillonium, & Ruinartium praelaudatis in locis.

VI.

Ex his consequitur haud immerito gloriari Ecclesiam de veracitate, ac immensa propemodum multitudine suorum Martyrum. Postquam temerario ausu hanc studuit evertere Henricus Dodwellus dissert. xi. Cyprianica: hominis audaciam, erroremque castigarunt viri praelari, Pagius ad an. lxxiv. num. 3. Ruinart Praef. in Acta Martyrum, Ludovicus Muratori Tom. 2. Anecd. pag. 199. ubi vindicat Catalogum Martyrum, qui Romae sub Gregorio Magno quiescebant, BENEDICTUS Papa XIV. lib. 1. cap. 1v. num. 14. & lib. 111. cap. 20. num. 10. Nos vero haec pauca adversus Dodwellum pro-

ferimus. Principio legimus Apocalyp. vii. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmae in manibus eorum: quibus verbis designari Martyres, qui obtulerunt, ὡπὲρ τοῦ διδασκάλου τοῦ ἰδίου αἵματος ἑαυτῶν, pro Magistro sanguinis proprii effusionem, non solum scribunt antiqui Interpretes, Andreas Cæsareensis, & Arethas, pag. post Ecum. 368. verum etiam constat ex vers. 13. & 14. ejusdem capitis vii. ubi habetur: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & unde venerunt; Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni. Hinc fortasse Martyres olim sepeliebantur induti colobiis, vestibus scilicet candidissimis. Confirmant multitudinem sanctorum Martyrum Patres. Cyprianus lib. de Mortal. pag. 470. *Martyrum, inquit, innumerablem populum ob certaminis, & passionis victoriam coronatus*. Similia repetit Epist. ad Fortunatum, pag. 522. Prudentius in lib. περ' σεπάρων Hippolyti Passionem sic incipit:*

Innumeros cineres sanctorum Romula in Urbe.

Vidimus, o Christi Valeriane sacer.

Incisos tumulis titulos, & singula quaeris Nomina? difficile est, ut replicare queam.

Tantos Justorum populos furor impius hausit,

Cum coleret patrios Troja Roma Deos.

Hieronymus Algasiae scribens, tom. iv. pag. 198. ait: *in novo Instrumento, in quo bonitas est atque clementia, innumerabiles extiterunt Martyres*. S. Paulinus Natali ix. pag. 604. ita cecinit:

Vos quoque corporibus caesis, & sanguine fuso

Occisum & vivum testati Martyres Agnum,

Omnes divinis a fontibus una propago,

Quos pius Abraham, sacer Isaac, lenis Jacob

Progenere Deo per non numerabile semen.

Augustinus denique, cui posteriores omnes subscribunt, serm. 51. alias 63. de diversis num. 8. inquit: *Pro ista fide interfecta sunt millia Martyrum toto orbe terrarum: & serm. 255. alias 5. de diversis, num. 8. Unus dies passionis Martyrum si computetur, millia hominum inveniuntur coronatorum*. Refellunt praeterea Dodwellum

lum Romanorum Imperatorum crudelissimae persecutiones. Et quoniam contendit ille, perpauca persecutos fuisse Ecclesiam, & paucissima esse Imperatorum edicta lata adversus Christianos; optime animadvertit Ruinartius, num. 24. & seq. in persecutionibus non tam numerum, quam universitatem, immanitatemque spectandam esse, nec ex edictis tantum Imperatoriis, sed etiam ex Romanarum legum praescripto, atque ex arbitrio Praesidum innumeros Martyres fuisse necatos. His addimus caput 111. libri xviii. Augustini de Civit. Dei ad confutationem Dodwelli aptissimum; & quod totum foret hic exscribendum, nisi singulorum manibus versaretur. Dodwellum denique refellunt antiqua Martyrologia; quibus perperam illum detrahare fidem, demonstrant Pagius ad annum 64. num. 6. & Ruinartius §. 2. Praefationis suae: suppeditantque hujus rei palmaria argumenta admonitiones Florentinii praeviae ad Martyrologium Occidentalis Ecclesiae.

VII.

Postremo loco de fuga persecutionum, & de gloria Martyrum dicendum esset: at de illa satis egimus libro xxi. cap. 8. De hac autem gloria, cum humanum excedat eloquium differere non valemus. De Martyribus quippe dicitur mystice in Apocalypsi 11. 17. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum.* 111. 12. *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* vii. 15. *Sunt ante thronum Dei.* Huc animum intendens Tertullianus scripsit Scorp. 12. *Victori cuique promittit nunc arborem vitae & mortis veniam secundae: nunc latens manna cum calculo candido, & nomine ignoto: nunc ferreae virgae potestatem, & stellae matutinae claritatem: nunc alba vestiri, nec deleri de libro vitae, & columnam fieri in Dei templo: nunc residere cum Domino in throno ejus, quod aliquando Zebedaei filiis negabatur.* Quinam isti tam beati victores, nisi proprie Martyres? Adeat qui plura de Martyrio scire desiderat, eximios viros in his animadversionibus laudatos, atque illum praesertim, qui est super omnes laudes, quippe ceteros perlegit, libravit, excussit, idest, BENEDICTUM XIV.

CAPUT XXV.

Effectus Sacramenti Baptismatis recensentur.

JAM vero sermo instituendus est de effectibus baptismi; quos inter principem tenet locum gratia sanctificans, delens vere ac proprie quamcumque peccati maculam. Id a nobis supra pag. 232. & sequentibus demonstratum est multiplici

genere argumentorum, quae non opus est repetamus. Ibi etiam solutae sunt cavillationes haereticorum, una duntaxat praetermissa, de concupiscentia permanente in renatis: quae tamen obiectio libro xii. cap. 4. fuit excussa; ubi ostendimus concupiscentiam a reatu, & a peccati vinculo per gratiam baptismatis separari. Hanc quoque gratiam inhaerentem esse, adversus Novatores prolixè ostendimus libro xix. cap. 2. Sufficit ergo, si de hoc priori effectu repetamus decretum Tridentinae Synodi sess. v. num. 5. *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptismo confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet; sed illud dici tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis, qui vere confepulti sunt cum Christo per baptismum in mortem: qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & novum, qui secundum Deum creatus est, induentes: innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt; heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel somitem, hac sancta Synodus fatetur, & sentit: quae cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimo qui legitime certaverit, coronabitur.

Comitantur hanc baptismi gratiam singulares quaedam praerogativae: quarum prima est, quod homo carne antea genitus, natus mundo, filius irae, & mancipium diaboli, dicitur, ac est regeneratus ac renovatus Spiritu sancto, ad Titum 111. 3. natus ex Deo, Joan. i. 13. ex aqua & Spiritu sancto renatus, Joan. 111. 5. Dei filius, ad Galat. 111. 26. Dei haeres, & cohaeres Christi, ad Rom. vii. 17. Aspersus a conscientiamala, ad Heb. x. 22. ablutus, sanctificatus, justificatus 1. ad Corinth. vi. 11. membrum Christi, ac templum Spiritus sancti, Ibid. 15. 19. Quare Chrysostomus Hom. ad Neophytos ab Augustino libro 1. contra Jul. cap. vi. num. 21. laudata & exscripta, *Benedictus, inquit, Deus, qui fecit mirabilia solus; qui fecit universa, & convertit universa.* Ecce libertatis serenitate persfruuntur qui tenebantur paullo ante captivi, & cives Ecclesiae sunt qui fuerunt in peregrinationis errore, & iustitiae in sorte versantur qui fuerunt in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi: sed & sancti: non tantum sancti, sed & iusti, non solum iusti, sed & filii: non solum filii, sed & heredes: non solum heredes, sed & fratres Christi; nec tantum fratres Christi, sed & coheredes: non solum coheredes, sed & membra: non tantum membra, sed & templum: non

tantum templum, sed & organa spiritus. Vides quot sunt baptismatis largitates: & nonnulli deputant caelestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere; nos autem honores computavimus decem. Quibus verbis nihil dici poterat magnificentius ac præcitis scripturis magis conforme.

Ex quo Baptismus nos Christo, *tanquam membra Capiti*, jungat, sequitur per illum patere nobis ad Sacramenta reliqua accessum, & quodam modo ex illo, tanquam ex incorporatione in Ecclesiam, ac novæ generationis primordiis, conferri nobis gratiam ad evitanda peccata; & si in ea prolabamur, expiari quidem per Pœnitentiam, sed hanc futuram fuisse inutilem, nisi baptismum ipsum, aut saltem votum ejus supponeret. Hinc cap. *Nulli est*, de Consecr. dist. iv. n. 131. quod Gratianus tribuit Chrysostomo, Fontaninus autem Chromatio, legimus, *tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, nec alienari ab illius Panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedit, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione non privatur, quando ipse hoc, quod illud Sacramentum est, invenit.* Augustinus lib. 1. de Nupt. & Concup. cap. 33. numer. 38. in Epist. ad Bonifacium 50. nunc 185. num. 39. ait, *eodem lavacro regenerationis omnia prorsus mala regeneratorum mundari, atque propter ipsum lavacrum dimitti: quod utique non ita accipiendum est, quasi Augustinus deneget, ut hæretici autumant, Sacramentum Pœnitentiæ; sed ita, ut quemadmodum homini nato ex Adam non daretur per medicinam sanitas, nisi antea per generationem collata fuisset vita; ita renato nulla daretur remissio, nisi prius per spiritalem regenerationem resurrexisset cum Christo. Atque ideo S. Pater priori in loco addidit, Quid enim prodesset vel ante baptismum pœnitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet? & in altero pariter, Neque enim aliquid prodest non baptizato dicere, Dimitte nobis debita nostra.*

Ad cumulum istum gratiarum consequitur cuiusque pœnæ apud Deum luendæ remissio. *Morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regna caelorum, & Dei visionem perveniunt. Ita ut, addit prælaudata Synodus Tridentina: nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur.* Augustinus item lib. 2. de peccat. meritis cap. 28. num. 46. Si continuo, inquit de baptizatis, *consequatur ab hac vita migratio, non erit omnino, quod obnoxium hominem teneat, salutis omnibus, quæ tenebant.* Profert congruam aptissimamque rationem S. Thomas quæst. lxx. art. 2. quoniam cum baptismus sit Sacramentum

regenerationis, ut mortis & resurrectionis Christi imitatio, baptizato applicatur per baptismum virtus passionis Christi plenius, quam per quolibet aliud Sacramentum. Insinuat rationem istam Catechismus Rom. de Baptif. num. 47. eamque probant communi consensione Scholastici. Animadvertendum est tantum, plenum hunc effectum baptismi non haberi ex solo ejusdem baptismi voto: quod tradit S. Thomas quæst. lxxiii. art. 2. ad 2. demonstratque luculenter Estius in iv. dist. 4. §. 19. Hujus sententiæ argumenta sunt, quod Scripturæ productæ supra cap. xxiii. prop. 2. debitum persolvendæ pœnæ minime excludant; quod Deus præsumatur id tantum supplere, quod necessarium est; & quod Ecclesia, ut supra diximus, consueverit preces offerre pro Catechumenis cum baptismi voto demortuis. Si quis tamen in illo baptismi desiderio, vehementi flagraret caritate; hunc protinus ad caelestem patriam evoluturum, virtus ipsa caritatis demonstrat. Atque id affirmat etiam Innocentius III. cap. *Debitum*, in iii. Decretalium, tit. xlii. num. 3. de quodam Judæo, cui in mortis articulo constitutus in aquam seipsum immergit: & de quo supra pag. 283.

Remanent tamen in baptizatis concupiscentia ad agonem, moriendi necessitas, nec non aliæ vitæ hujus miseriæ, ut docet experientia, affirmatque Augustinus lib. 2. de Peccat. remis. cap. 2. 27. 28. 29. lib. vi. contra Julianum cap. 4. atque in aliis locis permultis. Legi poterunt quæ scripsimus de hujusmodi pœnis lib. xii. cap. 13. Hinc tamen inferri nequit, quod non deleatur in baptismo omnis culpa, & omnis reatus pœnæ subeundæ in altera vita, aut nobiscum non reconcilietur Deus, qui adhuc finit nos post baptismum innumeris animi, corporisque jactari perturbationibus. Remittitur profecto pœna omnis, sed propter futurum judicium, inquit Augustinus cap. 66. Enchiridii: & quantum ad exclusionem a gloria, non quantum ad necessitatem corporaliter moriendi, ait qu. lxi. art. 5. ad 2. Doctor Angelicus. Cur vero Deus velit concupiscentiam, mortem corporis, & alia hujusmodi remanere in reatis, non unam rationem tradidit Augustinus. Factum id primo, ut potissimum intelligeremus ad alterum sæculum prodesse quod renascamur, hujus autem sæculi dispositionem propter vitium superbiæ hominis, per quod apostatavit a Deo, diversis malis peragi in iugo gravi super filios Adam a die exitus de ventre matris. Deinde, ut virtus gratiæ in infirmitate perficeretur, & circumferret homo testimonium peccati, memoriam pristinæ damnationis, & argumentum humilitatis. Præterea, ut relinqueretur animæ experimentum separationis a corpore, ac fidei robore superaretur mortis timor, quod in sanctis Martyribus maxime eminuit. Hæc iisdem pla-

plene verbis S. P. Aug. lib. 111. contra Julianum cap. 6. lib. VI. Operis Imperfect. numer. 29. & lib. XIII. de Civit. Dei cap. 4. Ceterum hæc quoque *pœnalitates* virtute baptismatis in resurrectione sunt auferendæ, quando, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. xv. 54. *Mortale hoc induerit immortalitatem, & fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.*

Si quis autem ob contritionem caritate perfectam ante susceptum baptismum consequeretur cum voto Sacramenti remissionem peccatorum; adhuc tamen per ipsum regenerationis lavacrum, quod nemo debet contemnere, plura perciperet emolumenta gratiarum, idest, characterem, incrementum gratiæ, plenam remissionem pœnæ in altera vita subeundæ, maiorem conscientiæ tranquillitatem, cooptationem in visibilem Christi Ecclesiam, & jus ad Sacramenta cetera, quibus fideles in idem religionis nomen coadunati roborantur in fide, nutriuntur, sanantur, aliosque passionis Christi fructus uberrimos consequuntur. Atque hæc ex dictis hætenus arbitror satis obvia. Et quoniam gratia sanctificans, ut definit Tridentina Synodus sess. VI. cap. 7. minuitur, atque augetur, *secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem*, quod & a nobis demonstratum est postremo capite lib. XIX. nullum dubium, est, quin, licet *character*, necnon peccatorum remissio in omnibus baptizatis æqualis sit, modo gratiæ non ponant obicem, ipsa tamen *inherens gratia* ob adultorum cooperationem, non sit in illis inæqualis, ac dispar: quod & de effectibus accidentariis baptismi, quos nempe divina virtus in baptismo miraculose operatur, jure, meritoque decernit q. lxx. art. 8. magnus Aquinas.

Characterem quoque inter baptismi effecta nuper commemoravi: de quo, cum plura dixerim cap. 22. præcedentis libri tricesimi, necessum nequaquam est, ut iterum sermonem instituam. Innuam tantummodo, quantum studii adhibere debeamus, ne tanta cælestium donorum copia in nobis magis magisque redarguat scelerosam vitam, ingratiæ animi vitium. Ac primo idem *character*, cum sit *nota Imperatoris nostri*, & signum Christianæ militiæ, nos in fidelium castris, ac supremi Pastoris obedientia continere debet; ne tanquam desertores & apostatæ illum circumferamus *ad noxam criminis*, nec de nobis repetantur ea verba Augustini de Symbolo cap. VII. numer. 15. *Quomodo desertor habet characterem, ita & isti habent baptismum: habent sed unde damnantur, non unde coronentur.* Hæc aliaque saluberrima monita ex sigillo isto indelebili potest quisque deprehendere, si attente præcitatum caput 22. perlegerit, & legenti inspiraverit Dominus caritatem. Laudata etiam gra-

tiarum munera ostendunt quanto jure clamet Apostolus, ablutos nos esse, sanctificatos, iustificatos, & vocatos in partem sortis sanctorum in lumine. cooptatos insuper in templum Dei, & consepultos cum Christo in mortem; ideoque nobis in luce ambulandum esse, & secundum hominem, qui a Deo creatus est in iustitia & sanctitate, glorificandum & portandum Deum in corpore nostro, servandam denique spiritus unitatem, quoniam in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. Atque hæc, aliaque hujus generis plurima ab iis, qui doctrinam Baptismi sint assecuti, legi in Apostolicis literis absque pietatis sensu non possunt.

CAPUT ULTIMUM.

De ceremoniis in solemnibus Baptismatis administratione servandis.

Acturus postremo loco de ceremoniis solemnibus Baptismi, illas primum, quas in præmissis dissertationibus explicavi, silentio arbitror prætermittendas. Quisquis ergo tempus, quo solemniter olim ritu baptizabatur, inquit; adeat caput hujus libri vicesimum primum; qui Catechumenorum exercitamenta, in præcedens caput vicesimum conjiciat oculos: qui sacri fontis benedictionem, & varia mersionum genera, perlegat caput quartum, ac sextum. Ceremonias etiam, quæ in desuetudinem abierunt, brevi oratione complectar. Ac primo certum est traditam aliquando baptizatis *Eucharistiam*, adultis quidem sub utraque specie, parvulis autem sub specie vini, digito Sacerdotis intincto, & quibusdam infantulis, admoto etiam calice. Meminerunt *Eucharistiæ* baptizatis infantibus datæ Tertullianus de Bapt. cap. ult. Ambrosius de Initiandis cap. 8. Paulinus epist. 12. ad Severum. Augustinus disputans adversus Pelagianos multis in locis, Hugo Victorinus lib. 1. de Sacram. cap. 29. alique plurimi. De *Eucharistia* parvulis administrata, recte definitum est sess. XXI. Synodi Tridentinæ, cap. 4. non damnandam esse antiquitatem, si cum morem in quibusdam locis aliquando servavit, cum sanctissimi illi Patres probabilem sui facti causam pro illius temporis conditione habuerint; nulla tamen necessitate parvulos illos usu rationis carentes obligari ad sacramentalem *Eucharistiæ* communionem: Si quidem per baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. II. Deinde baptizatis *mel* & *lac* degustanda fuisse exhibita, constat ex Clem. Alexandr. lib. 1. Pædag. cap. 6. Tertull. de Corona Milit. cap. 3. Hieronymo adversus Luciferanos, necnon ex Ordine

dine Rom. aliisque monumentis apud Vicecomitem, Casalium, Martenium. Additum etiam alicubi *vinum dulce*. Ad hunc, & ad præcedentem baptismi ritum videtur respexisse S. Agnes, ita tyrannum alloquens, ac baptismum & Eucharistiam sub ænigmate demonstrans: *Mel & lac ex agnis ore suscepi, & sanguis ejus ornavit genas meas*. Significabatur eo ritu divina misericordia, gratia regenerationis, legisque Evangelicæ suavis: de quibus agebat Petrus 1. Epist. cap. II. 2. *Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite*; atque hæc verba Dominica in Albis repetit Ecclesia ex vetustis ritibus Neophytorum. Legi poterunt præter tres eximios Antiquorum rituum scrutatores paullo supra laudatos, aliosque de divinis Officiis pertractantes, Albaspinæus lib. XI. antiq. Observat. cap. 36. & Lupus in disert. de Actis S. Leonis IX. P. 114. pag. 871. antiq. edit. III. Imponebatur baptizatorum capiti sertum, ut apparet ex Orat. XI. Nazianzeni in sanctum lavacrum, & ex Ordine Baptismi Æthiopum, qui Severo Alexandrino tribuitur. Animadverto hujus sertii meminisse cap. 110. in Explicatione divin. Offic. Joannem Belethum Parisiensem Theologum, qui floruit juxta Caveum circa annum 1162. unde inferatur perdurasse morem illum imponendi capitibus baptizatorum coronas ad sæculum usque XII. Martenius profert lib. I. art. XV. num. 7. ad demonstranda sertia baptizatis imposita sarcophagum Neopolitanum, de quo Mabillonius in Itinere Italico pag. 73. At ibidem exprimuntur baptismus Regis, & Reginae Longobardorum, & aquæ actualis immersio atque infusio, ut dixi supra pag. 265. impositio autem coronæ erat ritus baptismum consequens: unde in altero sarcophago ejusdem antiquitatis, apud Ciampinum tom. 2. Vet. Monum. cap. 9. nulum coronæ apparet indicium. Corona erat lætitiæ symbolum, Evangelicæ libertatis, & sacræ, regalisque initiationis; ob quam fideles appellantur, 1. Petri II. 9. *Genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*. IV. Dabantur quoque baptizatis ex Ord. Rom. & Albino Flacco, decem *filiquæ*. Erat autem *filiqua* pecunia minimi valoris, ex Isidoro lib. XVI. cap. 24. *vigesima pars solidi*, ex aliis pars decima octava drachmæ. Eo ritu demonstrabatur, inquit Casalius, apud Christianos res divinas non haberi venales; sive potius servanda decem legis præcepta, juxta Evangelicam parabolam Lucæ XIX. 13. Tradebantur baptizatis & *calceamenta*, ob mortis imaginem, inquit Rupertus libro VII. cap. 1. ceteræ denique Agni celestis imagines, sive in Christi, sive in gregis Christiani symbolum; siquidem Agni etiam Neophyti e sacro fonte emergentes dicuntur a Paulino Epist. XII. ad Severum eo versu, *Circumdantque Berti Theol. Tom. VI.*

rudes festis balatibus Agnos: immo & Apostoli sub *Agnorum* typo cernuntur depicti in vetustis musivis Romanæ Urbis, sicut in Crypta Narniensis sanctus Cassius, & Fausta ejus conjux. At de his plura Parvinius, & Joseph Maria Suarezius. His itaque commemoratis, ad ceremonias Baptismi, quæ etiamnum obtinent, recensendas, vindicandasque progredior.

DE SUSCEPTORIBUS PARVULORUM, IDEST, PATRINIS.

Itaque in Baptismate infantium eliguntur primo qui illos levent e sacro fonte, & qui *Susceptores* dicuntur *Sponsores*, *Compadres*, *Patrini*, & a Græcis *Αἰνέσσοι*, ab *αἰνέσσομαι*, *exipio*. De his initio quæritur, num recte adhibeantur. Atque huic quæstioni respondemus affirmative; quoniam baptismus est *Sacramentum regenerationis*, ac docet eos, qui Christo gignuntur, intrui ac doceri: quam rationem tradit S. Thomas q. LXVII. art. 7. Addo parvulos fidem per verba *gestantium* profiteri & Ecclesiam eis per fideles suos præstare *os maternum*, ut inquit S. Pater Augustinus Epist. 23. nunc 98. ad Bonifacium, lib. I. de peccat. meritis cap. XIX. num. 25. & cap. XXV. n. 38. Meminit Sponsores baptismi etiam Tertullianus lib. de Baptis. cap. 18. Vide quæ supra de Pædobaptismo produximus cap. XVI. S. Thomas cit. art. 7. Estius dist. 6. §. 3. Sylvius, aliique censent Patrinos adhiberi ex *traditione Apostolica*, ob testimonium Dionysii Areopagitæ id asserentis de Eccles. Hierarch. cap. 2. Idem nos affirmamus, sed alia ducti ratione; quia nimirum consuetudo hæc est ubique recepta, vetustissima, nec illius adinvenitur post tempora Apostolorum institutio. Id enim Apostolicæ traditionis argumentum esse, diximus libro XXI. cap. quinto. II. Vetus fuit circa Susceptores disciplina, ut *nec viri feminas, nec femine viros lavarent*, ut liquet ex canone 22. inter Nicænos Arabicos, tom. 2. Concil. pag. 298. atque ex lib. III. Const. Apost. pag. 288, ubi perm. Ita adnotavit Cotelierius. Verum spectabat id antiquam consuetudinem denudationis baptizandorum: de qua pertractavi in Appendice cap. 6. Circa numerum Compadrum statuit Tridentina Synodus sess. XXIV. cap. 2. *ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant*. Instituta Canonum habentur de Consecr. dist. IV. cap. In Catechismo, num. 100. & cap. Non plures, num. 101. Definitum id, ne inter multos contrahatur spiritualis cognatio, quæ est impedimentum Matrimonii, ut eo loci declarat Synodus Tridentina. III. In Susceptoribus requiritur ex canone 3. Concilii Metensis, celebrati anno 888. *ut teneant professio-*

*nem Christiana fidei: ex cap. In Baptismo, de Consecr. dist. iv. num. 102. & antiquo Rituali Lemovicensi, apud Marten. tom. i. pag. 203. atque ex Concilio Mediolanensi 111. an. 1579. necnon ex Rituali Romano; ut sint sacro Crismate confirmati. Prohibentur ibidem, & in Concilio Antislodorense ann. 878. cap. Non licet, de Consecr. dist. iv. num. 103. suscipere de baptismo filios, aut committes habere, Monachi & cujusvis Ordinis regulares. IV. Ad quid teneantur Patrini, expressit Auctor sermonis inter Augustinianos de Temp. 163. nunc 168. Append. num. 3. scribens: Quicumque viri, quaecumque mulieres de sacro fonte filios spiritualiter exceperunt, cogitant se pro ipsis fidei iussores apud Deum extitisse; & ideo semper illis sollicitudinem vera caritatis impendant, & admoneant ut castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent, a maledicto, vel perjurio linguam refrment, cantica turpia vel luxuriosa ex ore non profertant, non superbiant, non invidiant, iracundiam vel odium in corde non teneant, auguria non observent, &c. Apparet, hinc esse depromptum caput, *Vos ante omnia*, de Consecr. dist. iv. num. 105. & non aliunde petitam Exhortationem Catechismi Rom. P. 111. cap. 2. num. 28. hinc pariter derivatum canonem vii. Synodi Parisiensis ann. 829. Habet ergo praecitatus sermo, quamvis nunc inter spurios rejectus, suam adhuc auctoritatem.*

DE NOMINE BAPTIZANDIS

IMPONENDO

Imponendi baptizandis nomina consuetudo exorta est ex antiquo ritu Catechumenorum; qui, ut supra vidimus, ante baptismum nomen suum dabant. Nomen vero cuique hominum ob distinctionem personarum est imponendum; unde & in Adamo, ejusque filiis observatum id est a mundi incunabilis. Romani olim maribus nomen imponebant nono post nativitatem die, & foemellis octavo. Interdum nomen initio datum immutabatur; quod & modo usu receptum est, in Romanis Pontificibus a Sergio II. sive potius a Joanne XII. electo anno 956. in Monachis alicui instituto addictis: plerumque etiam in mulieribus latinis transeuntibus ad connubia Graecorum, inter quas legimus Pyriscam, & Bertham post nuptias fuisse appellatas Irenes; & Agnetem conjugem Alexii Comneni, Annam: in Catechumenis denique, natis praesertim e paganis. II. De nomine baptizandis imponendo, servandum censemus Arabicum canonem xxx. tom. 2. Conc. pag. 299. *Fideles nomina Gentilium filiis suis non imponant*. Primo, quia veteres filios suos vocabant Sanctorum nomine, ut testatur Chrysostomus Hom. 12. in Epistolam 1. ad Corinth.

pag. vet. Parisiens. edit. 432. ac primis Ecclesiae saeculis communia fidelibus erant nomina Apostolorum, maxime Petri, Pauli, ac Joannis, auctore Dionysio Alex. apud Eusebium lib. vii. H. Ec. cap. 25. pag. edit. Vales. 275. Deinde, quia Sanctorum nomina deserviunt ad tutelam, atque ad virtutum exempla: notiora quoque sunt, quam sint domestica & propria; unde Theodoretus serm. viii. de Graec. affect. tom. iv. pag. 606. *Martyrum nomina*, inquit, *notiora sunt omnibus, quam familiarium. Quin & nascentibus filiis horum vocabula studemus imponere, securitatem inde ipsis, tutelamque comparantes*. Laudandus propterea est Carolus Thomas Cardinalis de Tournon, qui in celebri decreto dato Pudicerii an. 2704. jussit, ut baptizandis apud Sinas imponatur nomen alicujus Sancti in Martyrologio Romano descripti, praetermissis nominibus illis Sinensibus, de quibus legendus Aloysius Maria Lucinus in defensione ejusdem decreti pag. secundae Rom. edit. 84. III. Nomina Sanctorum veteris testamenti repudianda non sunt: quinque enim sub nomine Moysis celebrantur in Romano Martyrologio; Daniele sex; quatuor Hieremia, Propheta excepto; tres Zacharia, praeter Prophetam, ac Patrem Praecursoris; alterum quoque ab insigni rege, Davidem; Samueles item martyres duos. Quinque Aegyptios Martyres abieciisse indita sibi a parentibus nomina, Elie, Hieremia, Esaie, Samuelis, & Danielis, nomen sibi met adsciscentes, scribit lib. viii. cap. 22. Eusebius: extantque illorum Acta apud Ruinarium pag. 290. Hi sunt, quorum memoria in Martyrologio recolitur xiv. Kalendas Martias. Observatum tamen a Martenio tom. i. pag. 74. ex Concilio Burdigalensi an. 1582. Novatores haereticos affectare nomina sanctorum Patrum veteris Testamenti; sive quia sanctos debito honore non prosequuntur, ut inquit idem Martenius; sive, quod censeo probabilius, quia fidem solam depraedicant, Testamenta aequiparant, Romanamque Ecclesiam veteri Synagogae postponunt. Aequum est igitur, ut baptizandis filiis nomina tribuamus Sanctorum virorum, qui virtutibus fulserunt, plurimamque apud Deum gratia valuerunt, ut ait Chrysostomus hom. 2. in Gen. pag. 235. Sanctorumque novi testamenti nomina praefereamus veteribus; non quidem in istorum contemptum; sed in haereticorum hominum execrationem.

DE ABRENUNCIATIONE SATANAE, EXORCISMIS, ET EXSUFFLATIONIBUS.

Haec tria praesertim, Abrenuntiationes, Exorcismos, & Exsufflationes in administratione baptismi rejiciunt ac damna heterodoxi. Attamen

men prorsus immerito. Quantum enim ad Abrenunciationem attinet; de illa inquit Tertullianus de Corona cap. 3: Aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo, & pompæ & angelis ejus. Et de Spectaculis cap. 4. Cum aquam ingressi Christianam fidem in legis sue verba profitentur, renuntiassè nos diabolo, & pompæ, & angelis ejus ore nostro contestamur. Cyprianus Epist. vi. ad Rogatianum, pag. 38. Seculo, ait, renuntiaveramus, cum baptizati sumus. S. Basilus de Spiritu sancto cap. 27. pag. edit. Morelli 211. demonstrat hanc eandem abrenunciationem esse ex Apostolica traditione his verbis: ἅλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πῶς ἐστὶ γραφὴς; Reliqua item quæ fiunt in baptismo, veluti renuntiare diabolo, ex qua Scriptura habemus? Ambrosius de Mysteriis cap. 2. num. 5. ait: Ingressus es regenerationis sacramentum, repete quid interrogatus sis. Renuntiasti diabolo & operibus ejus, mundo, & luxuriæ ejus ac voluptatibus: quem in locum adnotarunt PP. S. Mauri; neminem fere Patrum hujus caeremoniae non meminisse. Hieronymus Epist. 97. de Virginitate servanda, tom. iv. pag. 789. ita Demetriadem alloquitur: Nunc autem, quia seculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu, inisti pactum cum adversario tuo, dicens ei, Renuncio tibi, diabole, & seculo tuo, & pompæ tue, & operibus tuis: serva fadus, quod pepigisti. Augustinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 34. num. 62. ex hac abrenunciatione demonstrat in parvulis originale peccatum, scribens: Vellem aliquem istorum, qui contraria sapiunt, mihi baptizandum parvulum afferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia diaboli non tenetur? Ipse certe mihi fuerat responsurus pro eodem parvulo, quem gestaret, quia pro se ille respondere non posset. Quomodo ergo dicturus erat cum renuntiare diabolo, cujus in eo nihil esset? Ac in libro de peccat. orig. cap. xl. num. 45. Excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis, & exsufflatur potestas contraria: cui etiam verbis eorum, a quibus portantur, se renuntiare respondent. Hanc denique ceremoniam confirmant Rituales libri a Martenio collecti libro 1. art. 17. & Ecclesiastica monumenta, ex quibus accepimus Speratum, unum Martyrum Scillitanorum dixisse Saturnino Proconsuli: Tunc deliberavimus vos a cultura Christi non deferere, quando baptismi gratia renovati diabolo abrenuntiavimus, &c. Vide A. Ruinart. pag. 17. Tot vero, tantisque momentis, si quis reponat parvulos ratione non uti nec percipere gestantium verba, respondebimus cum Augustino in postremo Opere contra Julia-

num lib. 11. num. 224. Homo contentiose, recole quemadmodum in Ecclesia Christi, in qua baptizatus es, baptismatis mysteria celebrentur: & inveniens quod abrenuntient & parvuli per ora gestantium, sicut credunt per ora gestantium. Similia lib. 1. de peccat. meritis, & remis. cap. xix. num. 25.

De exorcismis pariter, & exsufflationibus invicta produci possunt veterum testimonia. Ac primo nequit in dubium verti, quin Catechumeni quibusdam ante baptismum diebus ad purgationem exorcismi concurrerant, ut habetur cap. Ante xx. dies, de Consecrat. dist. xv. num. 55. Deinde, praeter Catechumenos adultos, de quibus legi poterunt Martenius lib. 1. art. 6. num. 8. Vicecomes lib. 2. cap. 19. Casalius cap. v. pag. 47. in omnibus baptizandis, etiam parvulis adhiberi exsufflationes atque exorcismos, tradiderunt eximii Patres Ecclesiae. Etenim Optatus lib. iv. num. 6. pag. 75. ait: Neminem fugit, quod omnis homo qui nascitur, quamvis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu immundo esse non possit, quem necesse sit ante salutare lavacrum ab homine excludi & separari: Hoc exorcismus operatur, per quem spiritus immundus depellitur, & in loca deserta fugatur. Hinc pariter S. P. Augustinus demonstrat adversus Pelagianos originale peccatum, scribens libro 1. contra Julianum cap. 4. num. 14, Si verum est, quod audivimus, re infantulum baptizatum, etiam tu, quamvis a tuis propriis peccatis innocens, tamen quia ex Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ primæ nativitate traxisti, & in iniquitatibus conceptus es, profecto exorcizatus & exsufflatus es, ut a potestate erutus tenebrarum, transferres in regnum Christi. Et infra cap. v. num. 19. d. Catholica Ecclesia inquit: Ubique parvulos exorcizando & exsufflando de potestate eruit tenebrarum. Docet similia in Epist. 105. ad Xixtum, nunc 194. num. 43. de Peccat. Originali cap. 40. & in op. imperf. lib. 1. num. 50. 56. 57. 60. &c. Etiam Gaelestius ad Episcopos Galliae cap. 12. Illud inquit, quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter, agit, non otioso contem-plemur intuitu, cum siue parvuli, siue juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeunt, quam exorcismis & exsufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abigatur. Vide App. tom. x. Op. Aug. pag. 134. Accedit ratio, quam tradit S. Thomas q. lxxi. art. 2. atque ex præmissis Ecclesiae documentis consequitur; Diabolum nempe hostem humani generis truculentissimum, & potestate præditum in filios Adæ originali noxa inquinatos, vi arcendum esse, ne salutem hominis impediat. Postremo Novatores refelluntur antesignanorum suorum confessione. Lutherus enim in Catechismo suo ita statuit: Dicit Sacerdos, audito N. nomine Ex-

imunde spiritus, & da locum Spiritui sancto. Deinde signum Crucis figurat in fronte & pectore dicens, Accipe signum sanctae Crucis in fronte, & pectore. Deinde suis Ecclesiae nostrae precibus addit Sacerdos, Adjuro te imunde Spiritus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut discedas atque recedas ab hoc famulo Jesu Christi N. Amen. Idem extat in Ordinatione Ecclesiae VVitthembergensis impressa anno, 1564. a Ducibus Brunsvyicense & Lunemburgense, nec aliter in Confessione Saxonum, seu VVimariensi fol. Y. a. Hinc inferre Lindanus in altera parte Apologiae pag. 255. Anonymos Confessionis Augustanae Patronos, dum impietatis & idololatriae damnant exorcismos Romanae Ecclesiae, insimulare eodem pacto Saxones, VVitthembergenses, ipsumque Lutherum. Calvinus lib. iv. Instit. cap. 14. antiquam harum ceremoniarum institutionem nequaquam negat, ita se omnibus prisca Patribus temere & audacter opponens: Quasi res esset contemptibilis ex Christi praecepto aqua baptizari inventa est benedictio, vel potius incantatio, quae veram aquae consecrationem pollueret; ac recensitis exorcismis, exsufflationibus, aliisque ritibus. Etsi autem, inquit, ne non latet quam vetustas sit hujus saxraginis origo, respicere tamen mihi, & piis omnibus fas est quicquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines. Jacobus Vedrosius Minister Curiensis Rat. 111. docum. 9. haud negat a veteribus exorcismos fuisse adhibitos recte ac provide; sed ait, usurpatos duntaxat tanquam umbras, quibus significaretur efficacia baptismi, recitatis versiculis.

*Sal oleum, chrisma, cereus, cum veste, saliva,
Elatus, virtutes baptismatis ista figurant;
Hac cum Patrinis non mutant esse sed ornant.*

Quibus verbis suadent imperitis nos exorcismos, aliosque ritus adhibere, tanquam ejusdem virtutis sint, ac ipse baptismus, cum tamen nos fateamur Ecclesiae ceremonias mysticas esse; & licet exorcismis tribuamus virtutem expellendi daemone, idque per modum impetrationis; non tamen asserimus illis inesse vim sanctificandi, & delendi maculas peccatorum: quam si haeretici in Sacramentis agnoscerent, illos quidem hujusmodi conviciorum, ineptiarumque puderet. Bullingerus denique Decade v. serm. 8. ceremoniarum istarum vetustatem agnoscens plura ex Augustino loca producit, de quibus vide Joannem Georgium in Conversione sua pag. 38. nec aliter Bucerus in deliberatione Lipsica an. 1539. apud Cassandrum in consultatione ad articulum 9. Confess. Augustanae.

Quamquam vero agere hoc in loco de exorcismo extra baptismum, ratio hujus instituti non postulat; ex dictis tamen illorum usus comprobatur,

in rebus etiam inanimatis, puta, oleo, sale, aqua, &c. Nam & in his insidias nobis struere nituntur daemones. Quare Althelmus Schireburnensis Episcopus in libro de laude Virginum cap. 21. Tom. xiii. Biblioth. PP. pag. 9. de sancto Narcisso cecinit:

*Mox fontana jubet Narcissus flumina lymphae
Fidens in Dominum, sacros haurire ministros,
Et complere cavum cum glauco gurgite vitrum.
Funditur interea per cunctas unda lucernas,
Sic exordizans lychnos benedicit aquosos.*

Commendant sane exorcismorum virtutem, antiquitatem, & usum, quae scribit Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. 247. de Christo Jesu: Opulatorem ipsum & Redemptorem, nominamus cujus etiam nominis potentiam daemones tremunt & reformidant, & hodie quoque illi per nomen Jesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato, qui Judae procuratorem egit, adjurati nobis parent. Similia pag. 302. adit Sonnius. Lactantius quoque lib. iv. Instit. cap. 27. Sciet, inquit, qui viderit, quatenus adjurari daemones per Christum de corporibus, quae obsederint, fugiant. Ac Julius Firmicus Maternus in libro de errore profanarum Religionum illudens idololatrias aiebat: Sic apud nos Deos vestros, cum hominibus nocere caperint, Religionis sermonis flagella castigant. Hos vero ex multis laudavimus, quoniam adversus Christiani nominis hostes stilum exercentes narrabant rem adversariorum experimento compertam. Posset hac referri Exorcistarum munus: de quo Cyprianus Ep. lxxvi. ad Magnum, pag. 323. Quod hodie etiam geritur, ut per exorcistas voce humana, & potestate divina flagelletur & uratur, & torqueatur diabolus, &c. necnon Paulinus Nat. iv. pag. 545. edit. Antwerp. scribens de S. Felice inter Clericos cooptato,

*..... Primis Lector servivit in annis:
Inde gradum cepit, cui munus voce fidelis
Adjurare malos, & sacris pellere verbis.*

At de exorcismis dictum satis.

DE SIGNO CRUCIS, MANUS IMPOSITIONE, SALE, OLEO CATECHUMENORUM, ET SALIVA.

Pluries Sacerdos parvulum signo Crucis communit: eo quippe signo receptos olim Catechumenos, dictum est supra. De eodem signo illustria occurrunt testimonia apud Basilium de Spiritu sancto praecit. cap. 27. Augustinum Conc. 3. in Psalm. xxx. de catechizandis rudib. cap. 20. aliisque in locis, (quorum aliqua mox proferam) necnon apud omnes antiquos Patres. Constat autem ex superiori paragrapho, hujus ritus antiqui-

tiuitatem neque a Luthero, neque a Calvino, neque ab aliis hæreticis denegari. In fronte potissimum imprimitur signum salutare, *tanquam in sede pudoris*, ne in Christi nomine erubescamus. II. Additur manus impositio; cuius ritus meminit S. Pater lib. 2. de peccat. meritis & remis. cap. 26. ubi ait num. 42. *Nam & Catechumenos secundum quemdam modum suum per signum Crucis, & orationem manus impositionis puto sanctificari.* Et Ivo Carnot. serm. inter Augustinianos 19. de Sanctis, nunc. 247. *Ap. Hujus crucis mysterio rudes catechizantur, eodem mysterio fons regenerationis consecratur, ejusdem Crucis signo per manus impositionem baptizati dona gratiarum accipiunt.* III. Sale non uti Græcos in baptismo, advertit eruditus Menardus in Sacram. Gregorii Tom. 111. novæ edit. pag. 377. & licet Joseph Vicecomes de Antiq. Bapt. ritibus lib. 2. cap. 42. laudet homiliam sextam Origenis in Ezechielem Prophetam; illam tamen factum esse hominis Latini, demonstrat aperte Lupus in expulsiōe xi. Calumnix Michaelis Cerularii P. 3. pag. 873. Antiquissimus est tamen ritus ingerendi salem in os baptizandorum, cum de illo, tamquam de cerimonia ætate majorum recepta, sermonem instituant Ordo Romanus, Amalarius Fortunatus, Walafridus Strabo, alique omnes veterum rituum Illustratores. Ac nos ejusdem ritus hæc monumenta producimus. Extat in tertia Carthagenensi Synodo canon v. *Placuit ut etiam per solemnissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non datur, nisi solitum sal.* Habita fuit hæc Synodus Attico & Casario Coss. anno scilicet 397. Legendi de hoc canone Lupus citato in loco, & Albaspinæus lib. 2. observat. cap. 36. Præterea Ambrosius hanc tangens ritum, ita loquitur de Aqua baptismatis, lib. x. in Lucam num. 48. *Per te fator tabida carnis aboletur; & pereun- tia situ viscera adperso sale in multam servantur etatem:* ubi recte notatum a PP. S. Mauri tom. 1. pag. 1514. ceremoniam, de qua differimus, longe tempora Ambrosii præcessisse, quod & observatum a Vicecomite lib. 2. de antiquis Rit. pag. 195. Insuper S. Pater Augustinus in primo Confession. cap. xi. num. 17. ait: *Signabar jam signo Crucis, & condiebar ejus sale:* quo in loco, cum enarretur quod peragi solet in Catechumenis, non debet sal accipi mystico tantum sensu, pro sale sapientie. Huc spectant quæ S. Pater scribit de Catech. rudib. cap. xxvi. num. 50. verba faciens de Catechumenorum initiatione, *Dicendum etiam quid significet & sermo ille, quem audit, quid in illo condit, cujus illa res similitudinem gerat.* Putant quoque PP. S. Mauri eo loci, idest, tom. vi. pag. 293. ubi legitur, *de sacramento sive, restituen- dum, de Sacramento salis.* Isidorus libro 2. de

Offic. cap. 20. Ivo Carnotensis in serm. ne Sa-
cram. Neophyt. & Hugo Vict. libro 1. de Sa-
cram. cap. 18. non tantum meminerunt hujusce
ritus, verum etiam hanc ejusdem rationem pro-
tulerunt: *Sal propterea Catechumenis datur in
mysterio, ut nos esse sal terræ, idest, Dei sapien-
tiam noscamus.* Neque vero quidquam refert, ceremo-
niam hanc non servari a Græcis; cum ritus pro loco-
rum, temporumque conditione mutari possiat, &
in Ecclesia Romana aliarum magistra, cum per-
petua successionē Pontificum; etiam dogmata,
& perantiqua disciplina pertiterint. IV. De oleo
Catechumenorum, quo baptizandi in pectore, &
inter scapulas liniuntur, præter Isidorum, Ma-
gnum Senonensem, & antiquum Auctorem qq.
ad Orthodox. inter opera Iustini, q. 137. quos
omnes laudavit Martenius lib. 1. art. 6. num.
15. hæc vetustiora momenta adinvenio. Au-
ctor Constit. Apostolic. lib. 111. cap. 17. pag.
288. *Baptismus, inquit, in morsem Jesu datur;
& aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spi-
ritu sancto, signum crucis pro cruce, Chrisma
confirmatio est confessionis;* & lib. vii. cap. 22.
pag. 368. *Unges autem prius oleo sancto, deinde
baptizabis aqua, & tandem signabis unguento.*
Cyrillus Jerosolymit. Gatech. Mystag. 2. pag. 516.
scribit: *Deinde vero jam exuti exorcizato oleo
peruncti estis:* & infra, *Illud ergo exorcizatum
oleum symbolum est pinguedinis Christi vobiscum
communicate.* Ostendens vero hanc inunctionem
præcessisse baptismum, sequitur: *Postea duceba-
mini ad sanctum divini baptismi lavacrum.* Chry-
sostomus Hom. vi. in Epist. ad Colossi pag. 1358.
de accedente ad baptismum inquit, *Ungitur sicut
athleta stadium ingressuri.* Ambrosius pariter
lib. 1. de Sacram. cap. 2. num. 4. *Venimus ad
fontem, ingressus es: considera quas videris, quid
loquutus sis considera, repete diligenter.* Occur-
rit tibi levita, occurrit presbyter: *unctus es
quasi athleta Christi, quasi luctam hujus seculi
luctaturus.* Eadem fere lib. 2. cap. 7. num. 14.
Augustinus adhiberi oleum visibile in signum in-
visibilis unctionis, scribit in Pl. lxxv. num. 19.
De unctione Catechumeni ante baptismum inquit
Tract. xliiv in Joan. num. 2. *Inunctus est, non-
dum lotus.* Et post pauca: *Sed non eis sufficit
ad quod inuncti sunt; festinent ad lavacrum; solum
lumen inquirunt.* Denique Venantius Fortunatus
lib. v. carmine 5. de Judæis conversis per Avi-
tum Episcopum, ait:

*Hinc oleari ovium perfunditur unguine vel-
lus,*

Aspersuque sacro fit gregis alter odor.

Ex his quoque percipiuntur hujus olei mysteria:
ungitur siquidem baptizandus in pectore, ne la-
teant in eo ulla inimici reliquia, atque inter
sca-

scapulas, ut undique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur. Ita Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 27. in can. 70. de Consecr. dist. 14. *Deinde a Sacerdote. V. Saliva non tangunt.* Græci baptizantium nares, nec aures, ut ex silentio Patrum, & Euchologiorum observavit Menardus in Sacram. Gregorii Tom. 3. pag. 381. Lucinus quidem egregie vindicans Decretum Cardinalis de Tournon pro abolitione Rituum Sinensium, producit pag. 66. Euchologium Jacobi Goarii, in quo pag. 338. legitur: *Insuffla igitur, & expe in illum.* Sed hæc sunt verba Sacerdotis Catechumenum alloquentis, ut ipse quoque exsufflando & expuendo abrenuntiationem a se factam Satanæ confirmet, atque a se adversarium expellat, illum insufflans & conspuens. Etenim exsufflationes olim ab ipsis quoque Catechumenis fiebant; ut docti viri observarunt ex cap. 2. de Ecclesiastica Hierarchia Dionysio Areopagita attributa; ubi pag. Plantin. edit. 253. jubetur baptizandus manibus Occidentem versus protensis, *Satanam insufflare, atque insuper abrenuntiationis verba proferre.* Ceterum hujus ritus probationes habemus alias. Enimvero in illum intendens mentem Ambrosius lib. de Myst. cap. 1. num. 3. inquit: *Aperite igitur aures, & bonum odorem vite æternæ inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite: quod vobis significavimus, cum apertionis celebrantes mysterium diccremus Ephphetha, quod est adaperire.* Et lib. 1. de Sacram. cap. 1. num. 2. *Ergo quid egimus Sabbato? nempe apertionem: quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures tetigit Sacerdos, & nares. Quod significat in Evangelio Dominus noster Jesus Christus, cum ei oblatus esset surdus & mutus, & tetigit aures ejus, & os ejus; aures, quia surdus erat; os, quia mutus: & ait, Ephphetha, &c.* Augustinus etiam præcitato Tract. xlv. ad mysteria baptismi scite accommodat illuminationem cæci a natiuitate, scribens: *Venit Dominus: quid fecit? Magnum mysterium commendavit. Expuit in terram; de saliva sua lutum fecit. Et inunxit oculos cæci, &c.* Neque enim apud nos ob alium finem oculi Catechumenorum liniuntur saliva, nisi ob mysticam spiritualis luminis significationem, ut diximus pag. 244. & habetur cap. *Postea tanguntur*, de Consecr. dist. 14. num. 68. Haud secus Rabanus Maurus præcitato cap. 27. Quantum ad Sinenses attinet, dispensatum quidem fuerat anno 1656. ne apud illos omnia adhiberentur *Sacramentalia*: sed ad eliminandum inolitum errorem, quod saliva sit res immundissima nec religiosa esse queat ceremonia, quæ saliva ipsa peragitur, statuit Cardinalis de Tournon cap. 3. prælaudati decreti, *Ne in baptizandis tam pueris, quam adultis, cujuscunque sexus & conditionis, omittantur Sacramentalia, sed omnia*

patam adhibeantur, & signanter saliva, sal, & insufflatio, &c. De hoc autem decreto vide quæ scripsimus lib. xxii. cap. 9. in dissertatione de Sinensium Ritibus, tom. 11. pag. 311.

DE UNCTIONE CHRISMATIS, LINTEOLO ALBO, ET CANDELA ACCENSA.

Ceremoniæ prædictæ præcedunt omnes baptismum: quo peracto Sacerdos *Sacro Chrismate* inungit verticem baptizati. Constat ex Apostolicis Constitut. paullo supra laudatis, unctionem Chrismatis factam fuisse post ablutionem. De hac unctione scribit Innocentius I. Epist. ad Decentium cap. 3. *Presbyteris, seu extra Episcopum, siue presente Episcopo baptizent, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracleticum.* Habetur in cap. *Presbyteris*, de Consecr. dist. 14. n. 119. Etiam Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 26. n. 46. inquit de dono gratiæ, *Quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia.* Similia tradunt alii Patres. Plurimum tamen testimonia ambigua sunt; nec satis apparet, an loquantur de hac unctione, an de Sacramento Confirmationis. Istud enim statim post baptismum olim conferebatur, quando baptizabant Episcopi, ac, ut plurimum, in sabbato tantum Paschæ, vel Pentecostes. At cum presbyteris munus baptizandi demandatum fuit; ut omnes antiquæ complerentur ceremoniæ, inducta fuit hæc *verticalis inunctio*, a Sacramento Confirmationis distincta. In libro Pontificali legimus de Sylvestro: *Et hoc constituit: ut baptizatum leniret presbyter chrismate levatum de aqua.* Quem locum citant Rupertus Abbas lib. v. de divinis off. cap. 16. Amalarius lib. 1. cap. 27. alique complures. Ergo Patres antiquiores Sylvestro, dum laudant unctionem Chrismatis factam baptizatis, accipi possunt de Confirmatione, posteriores autem Sylvestro ceremoniam istam commendant, præsertim illam tribuentes presbyteris baptizantibus, & afferentes fieri in vertice, non in fronte. Ad hunc modum loquitur Fortunatus præcitato carmine V.

*Abluitur Judæus, odor baptismate divo,
Et nova progenies reddita surgit aquis,
Vincens ambrosios suavi spiramine rores,
Vertice perfuso Chrismatis efflat odor.*

Intelligimus ex dictis, quare presbyter baptizans non debeat chrismate signare frontem: quod etiam prohibuit Gregorius epist. 9. libri 11. ad Januarium Episcopum Calaritanum, cap. *Presbyteri baptizatos, animadvertitque Theodulphus*

editus a Sirmondo, & a Menardo insertus notis in Sacram. Gregorii, in libro *de Ordine baptismi*, n. 17. Cautum nempe id est, ut haec inunctio secernatur a Sacramento Confirmationis. Huius unctionis mysterium exponit Ivo Carnotensis serm. 1v. de Sacram. scribens, Christianos illitos in capite chrismate post baptismum esse, *ut caritas, quae per Spiritum sanctum datur, semper abundet in corde secundum verbum illud, Ecclesiastici ix. 8. Oleum de capite tuo non deficiat.* II. Post inunctionem verticis imponitur baptizato linteolum candidum loco vestis albae, qua olim induebantur Neophyti, sive propter gratiam regenerationis, ut in Officio de Sab. S. inquit Albinus Flaccus; sive ad commonstrandum, oportere, ut regeneratus perpetuo incedat in vitae innocentia, animique candore, quemadmodum eruitur ex Catech. 1v. Mystag. Cyrilli, atque ex verbis hanc ceremoniam comitantibus. De albo hoc indumento ait Ambrosius lib. de Myst. cap. 7. n. 34. *Accepisti post haec vestimenta candida, ut esset indicium quod exueris involucrium peccatorum.* Augustinus serm. 223. alias 81. de diversis n. 1. inquit: *Infantes isti, quos cernitis exterius dealbatos, interiusque mundatos, qui candore vestium splendorem mentium praefigunt, cum peccatorum suorum nocte premerantur, tenebrae fuerunt. Nunc autem, quia mundati sunt lavacro indulgentiae, &c.* Citari etiam solet sermo 157. de tempore, & liber quartus de Symbolo ad Catech. sed supposititii sunt ambo. Per- vulgati sunt & versus Paulini Epist. 12. ad Severum pag. 145:

*Inde parens sacro ducit de fonte Sacerdos.
Infantes, niveos corpore, corde, habitu.*

Laudatur item carmen de Resurrect. quod tribuitur Lactantio; sed est revera incerti auctoris. Mitto Victorem Vitensem, Venantium Fortunatum, Joannem Moschum, Theodulphum, aliosque collectos ab erudito viro Hugone Menardo, not. 326. in Sacram. Gregorii. III. Traditur praeterea baptizato *candela accensa*, ex vetustissima consuetudine. Ritus huius mysterium exponit Ivo Carnotensis serm. de Sacram. Neophyt. his verbis: *Ad ultimum datur cereus ardens in manus baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii, Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c.* Plura de hoc ritu Vicecomes lib. v. cap. 21. ac sequentibus. Eandem ac praecedentem ritum complectitur Fortunatus praelaudato quinto carmine, pag. edit. Mogunt. 124

Undique rapta manu lux cerea provocat astra,

Credas ut stellas ire trahendo comas.

Lacteus hinc vestis color est, hinc lampade

fulgor,

Ducitur & vario lumine picta dies.

His ergo ceremoniis, quarum & antiquitatem vindicavi, & mysticas significationes ex probatissimis Auctoribus exposui, absolvitur Sacramenti BAPTISMATIS solemnis administratio, ita Ministro baptizatum alloquente, *Vade in pace, & Dominus sit tecum*; atque istud quoque indicium est veteris caeremoniae, qua olim baptizans pacem Neophytis apprecabatur, addito quibusdam in locis osculo, ut colligimus ex Epistola lix. S. Cypriani ad Fidum, pag. 212. Iisdem verbis, quibus Sacerdos ritus Baptismi, nos librum istum absolvimus; haud inepte quidem, cum ipsum perlegendibus nihil tam sanctum, ac tam utile precari possimus, quam Spiritus sancti communicationem, caritatem, & pacem.

S C H O L I O N.

Baptismatis caeremonias universim S. Basilium commendat in libro de Spiritu Sancto, cap. 27. his verbis: *Dogmata & instituta, quae in Ecclesia predicantur, quaedam habemus e doctrina Christo prodita, quaedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto, tradita recepinus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem; nec his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter expertus est, quae sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines, quae scripto prodita non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, contemnimur rejicere; imprudenter gravissimum Evangelii detrimentum inferemus, imo potius ipsam fidei praedicationem ad nudam nomen contrahemus. Paucisque interjectis, Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum unctionis, praeterea ipsum, qui Baptismum accipit: ex quibus scriptis? nonne a tacita, secretaque traditione? Ipsam porro Olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Jam ter immergi hominem unde ex Scriptura haustum? Reliqua item; quae sunt in Baptismo, veluti renunciare Satanae, & angelis ejus. ex quibus scriptura habemus? Nonne ex minime publicata, & arcana hac traditione? nonne ex doctrina, quam Patres nostri silentio quieto, minimeque curioso servarunt?* Egregius est hic locus, & ad refellendos Heterodoxos aptissimus. Hinc enim, non solum Patrum nostrorum Traditiones universim comprobantur, ut diximus libro 23 cap. 5. verum etiam laudantur, & a majoribus derivatae dicuntur plures ex caeremoniis in Catholica Ecclesia servatis, dum solemniter administratur Baptismatis Sacramentum. De trinitate vero mentione, quam hic ex Traditione deri-

,, val-

capulas, ut undique muniatur, & ad bona opera faciendā per Dei gratiam roboretur. Ita Rabanus lib. i. de Instit. Cleric. cap. 27. in can. 70. de Consecr. dist. iv. *Deinde a Sacerdote. V. Saliva non tangunt. Græci baptizandorum nares, nec aures, ut ex silentio Patrum, & Euchologiorum observavit Menardus in Sacram. Gregorii Tom. 3. pag. 381. Lucinus quidem egregie vindicans Decretum Cardinalis de Tournon pro abolitione Rituum Sinensium, producit pag. 66. Euchologium Jacobi Goarii, in quo pag. 338. legitur: Insuffla igitur, & expue in illum. Sed hæc sunt verba Sacerdotis Catechumenum alloquentis, ut ipse quoque exsufflando & expuendo abrenuntiationem a se factam Satanae confirmet, atque a se adversarium expellat, illum insufflans & conspuens. Ritenim exsufflationes olim ab ipsis quoque Catechumenis fiebant; ut docti viri observarunt ex cap. 2. de Ecclesiastica Hierarchia Dionysio Areopagitæ attributa; ubi pag. Plantin. edit. 253. jubetur baptizandus manibus Occidentem versus protensis, *Satanam insufflare, atque insuper abrenuntiationis verba proferre. Ceterum hujus ritus probationes habemus alias. Enimvero in illum intendens mentem Ambrosius lib. de Myst. cap. 1. num. 3. inquit: Aperite igitur aures, & bonum odorem vite æternæ inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite: quod vobis significavimus, cum apertionis celebrantes mysterium diceremus Ephphetha, quod est adaperire. Et lib. i. de Sacram. cap. 1. num. 2. Ergo quid egimus Sabbato? nempe apertionem: quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures tetigit Sacerdos, & nares. Quod significat in Evangelio Dominus noster Jesus Christus, cum ei oblatus esset surdus & mutus, & tetigit aures ejus, & os ejus; aures, quia surdus erat; os, quia mutus: & ait, Ephphetha, &c. Augustinus etiam præcitato Tract. xlv. ad mysteria baptismi scite accommodat illuminationem cæci a nativitate, scribens: Venit Dominus: quid fecit? Magnum mysterium commendavit. Expuit in terram; de saliva sua lutum fecit. Et inunxit oculos cæci, &c. Neque enim apud nos ob alium finem oculi Catechumenorum liniuntur saliva, nisi ob mysticam spiritualis luminis significationem, ut diximus pag. 244. & habetur cap. Postea tanguntur, de Consecr. dist. iv. num. 68. Haud secus Rabanus Maurus præcitato cap. 27. Quantum ad Sinenses attinet, dispensatum quidem fuerat anno 1656. ne apud illos omnia adhiberentur Sacramentalia: sed ad eliminandum inolitum errorem, quod saliva sit res immundissima nec religiosa esse queat ceremonia, quæ saliva ipsa peragitur, statuit Cardinalis de Tournon cap. 3. prælaudati decreti, Ne in baptizandis tam pueris, quam adultis, cujuscunque sexus & conditionis, omittantur Sacramentalia, sed omnia**

patam adhibeantur, & signanter saliva, sal, & insufflatio, &c. De hoc autem decreto vide quæ scripsimus lib. xxiii. cap. 9. in dissertatione de Sinensium Ritibus, tom. ii. pag. 311.

DE UNCTIONE CHRISMATIS, LINTEOLO ALBO, ET CANDELA ACCENSA.

Ceremoniæ prædictæ præcedunt omnes baptismum: quo peracto Sacerdos *Sacro Chrismate* inungit verticem baptizati. Constat ex Apostolicis Constitut. paullo supra laudatis, unctionem Chrismatis factam fuisse post ablutionem. De hac unctione scribit Innocentius I. Epist. ad Decentium cap. 3. *Presbyteris, seu extra Episcopum, sive presente Episcopo baptizent, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracleticum. Habetur in cap. Presbyteris, de Consecr. dist. iv. n. 119. Etiam Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 26. n. 46. inquit de dono gratiæ, Quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia. Similia tradunt alii Patres. Plurimum tamen testimonia ambigua sunt; nec satis apparet, an loquantur de hac unctione, an de Sacramento Confirmationis. Istud enim statim post baptismum olim conferebatur, quando baptizabant Episcopi, ac, ut plurimum, in sabbato tantum Paschæ, vel Pentecostes. At cum presbyteris munus baptizandi demandatum fuit; ut omnes antiquæ complerentur ceremoniæ, inducta fuit hæc verticalis inunctio, a Sacramento Confirmationis distincta. In libro Pontificali legimus de Sylvestro: Et hoc constituit: ut baptizatum teneret presbyter chrismate levatum de aqua. Quem locum citant Rupertus Abbas lib. v. de divinis off. cap. 16. Amalarius lib. i. cap. 27. alique complures. Ergo Patres antiquiores Sylvestro, dum laudant unctionem Chrismatis factam baptizatis, accipi possunt de Confirmatione, posteriores autem Sylvestro ceremoniam istam commendant, præsertim illam tribuentes presbyteris baptizantibus, & asserentes fieri in vertice, non in fronte. Ad hunc modum loquitur Fortunatus præcitato carmine V.*

*Abluitur Judeus, odor baptismate divo,
Et nova progenies reddita surgit aquis.
Vincens ambrosios suavi spiramine rores,
Vertice perfuso Chrismatis efflat odor.*

Intelligimus ex dictis, quare presbyter baptizans non debeat chrismate signare frontem: quod etiam prohibuit Gregorius epist. 9. libri iii. ad Januarium Episcopum Calaritanum, cap. Presbyteri baptizatos, animadvertitque Theodulphus

editus a Sirmondo, & a Menardo insertus notis in Sacram. Gregorii, in libro *de Ordine baptismi*, n. 17. Cautum nempe id est, ut haec inunctio fecernatur a Sacramento Confirmationis. Huius unctionis mysterium exponit Ivo Carnotensis serm. 1v. de Sacram. scribens, Christianos illitos in capite chrismate post baptismum esse, *ut caritas, quae per Spiritum sanctum datur, semper abundet in corde secundum verbum illud, Ecclesiastici ix. 8. Oleum de capite tuo non deficiat.* II. Post inunctionem verticis imponitur baptizato linteolum candidum loco vestis albae, qua olim induebantur Neophyti, sive propter gratiam regenerationis, ut in Officio de Sab. S. inquit Albinus Flaccus; sive ad commonstrandum, oportere, ut regeneratus perpetuo incedat in vitae innocentia, animique candore, quemadmodum eruitur ex Catech. 1v. Mystag. Cyrilli, atque ex verbis hanc ceremoniam comitantibus. De albo hoc indumento ait Ambrosius lib. de Myst. cap. 7. n. 34. *Accepisti post hac vestimenta candida, ut esset indicium quod exueris involucrium peccatorum.* Augustinus serm. 223. alias 81. de diversis n. 1. inquit: *Infantes isti, quos cernitis exterius dealbatos, interiusque mundatos, qui candore vestium splendorem mentium praefigunt, cum peccatorum suorum nocte premerentur, tenebrae fuerunt. Nunc autem, quia mundati sunt lavacro indulgentiae, &c.* Citari etiam solet sermo 157. de tempore, & liber quartus de Symbolo ad Catech. sed supposititii sunt ambo. Per- vulgati sunt & versus Paulini Epist. 12. ad Severum pag. 145:

*Inde parens sacro ducit de fonte Sacerdos.
Infantes, niveas corpore, corde, habitu.*

Laudatur item carmen de Resurrect. quod tribuitur Lactantio; sed est revera incerti auctoris. Mitto Victorem Vitensem, Venantium Fortunatum, Joannem Moschum, Theodulphum, aliosque collectos ab erudito viro Hugone Menardo, not. 326. in Sacram. Gregorii. III. Traditur praeterea baptizato *candela accensa*, ex vetustissima consuetudine. Ritus huius mysterium exponit Ivo Carnotensis serm. de Sacram. Neophyt. his verbis: *Ad ultimum datur cereus ardens in manus baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii, Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c.* Plura de hoc ritu Vicecomes lib. v. cap. 21. ac sequentibus. Eundem ac praecedentem ritum complectitur Fortunatus prae- laudato quinto carmine, pag. edit. Mogunt. 124

Undique rapta manu lux cerea provocat astra,

Credas ut stellas ire trahendo comas.

Lacteus hinc vestis color est, hinc lampade

fulgor,

Ducitur & vario lumine picta dies.

His ergo ceremoniis, quarum & antiquitatem vindicavi, & mysticas significationes ex probatissimis Auctoribus exposui, absolvitur Sacramenti BAPTISMATIS solemnis administratio, ita Ministro baptizatum alloquente, *Vade in pace, & Dominus sit tecum*: atque istud quoque indicium est veteris ceremoniae, qua olim baptizans pacem Neophytis apprecabatur, addito quibusdam in locis osculo, ut colligimus ex Epistola lix. S. Cypriani ad Fidum, pag. 212. Iisdem verbis, quibus Sacerdos ritus Baptismi, nos librum istum absolvimus; haud inepte quidem, cum ipsum perlegendibus nihil tam sanctum, ac tam utile precari possimus, quam Spiritus sancti communicationem, caritatem, & pacem.

SCHOLIION.

Baptismatis caeremonias universim S. Basilium commendat in libro de Spiritu Sancto cap. 27. his verbis: *Dogmata & instituta, quae in Ecclesia predicantur, quaedam habemus & doctrina Christo prodita, quaedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepinus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem; nec his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter expertus est, quae sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines, quae scripto prodita non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere; imprudenter gravissimum Evangelii detrimentum inferemus, imo potius ipsam fidei praedicationem ad nudum nomen contrahemus. Paucisque interjectis, Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum unctionis, praeterea ipsum, qui Baptismum accipit: ex quibus scriptis? nonne a tacita, secretaque traditione? Ipsam porro Olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Jam ter immergi hominem unde ex Scriptura haustum? Reliqua item; quae sunt in Baptismo, veluti renunciare Satanae, & angelis ejus ex qua scriptura habemus? Nonne ex minime publicata, & arcana hac traditione? nonne ex doctrina, quam Patres nostri silentio quieto, minimeque curioso servarunt?*
Egregius est hic locus, & ad refellendos Heterodoxos aptissimus. Hinc enim, non solum Patrum nostrorum Traditiones universim comprobantur, ut diximus libro 23 cap. 5. verum etiam laudantur, & a maioribus derivatae dicuntur plures ex caeremoniis in Catholica Ecclesia servatis, dum solemniter administratur Baptismatis Sacramentum. De trinitate vero mentione, quam hic ex Traditione deri-

„ val-

valde docet Basilius, plura diximus, quæ scrupulum omnem possunt eximere, hoc ipso libro tricesimo primo, capite sexto. Recte insuper S. Basilius docet, oportere, ut istiusmodi ritus cæremoniasque revereatur, neque his sese opponat, quisquis vel tenuiter expertus est quæ sint jura Ecclesiastica. Erui inde potest, quam sedulo diligenterque cæremoniæ a sancta Romana Ecclesia præscriptæ in Baptismi administratione, sint observandæ. Placet modo necessarium monitum proferre verbis eruditi gravisque Theologi Francisci Sylvii Comment. in 3. p. q. 71. art. 5. „Duo sunt (inquit) circa Baptismum observanda. Prius, peccatum esse mortale baptizare aliquem sine cum cæremoniis & solemnitatibus, sive sine illis, extra Ecclesiam ad hoc Fontes specialiter deputatos habentem, nisi Regum, ac Principum Filios, aut in ea necessitate, propter quam non possit ad Ecclesias accessus haberi. Patet id ex Clementina unica de Baptismo. In Diocesi Cameracensi sit. 2. Statut. Antiq. lata est Excommunicatio in contrascentes reservata. Casu autem, quo petatur, ut Regum & Principum Filii baptizentur extra Ecclesiam Fontes habentem, baptizandi sunt in eorum Oratoriis, seu Capellis, in aqua baptismali de more benedicta. Quod si contingat ejusmodi aquam in Ecclesia deesse, potest etiam extra Sabbatum Paschæ & Pentecostes, sine cantu benedici eo ritu, qui præscribitur in Rituali Romano. Ex his bene advertant Parochi, nequaquam sibi licere ad instantiam eorum Nobilium, qui neque sunt Reges, neque principes, ipsorum pueros vel in domo, vel in Capella domestica, aut in alia quacunque, si non sit Ecclesia habens Fontem Baptismalem, baptizare, vel solemniter, vel non solemniter. Sed nec eis licet illos pueros in Ecclesia Fontem habente ad assecurationem, ut vocant, interea dum patrinus expectatur, baptizare sine cæremoniis. Partim quia obstat allegata Clementina, partim quia recepta est Navarri cap. 22. nu. 7. Ledesma cap. 6. De Baptis. & aliorum sententia, peccatum esse mortale Sacerdoti cuique, baptizare sine solemnitate extra casum necessitatis; sive quia fit contra ordinationem & morem Ecclesiæ in re notabili, sive quia magna fit injuria & irreverentia Sacramento: non est autem casus necessitatis, quando puer tuto potest ad Ecclesiam ferri, ibique more consueto baptizari. Hæc, & quidem apposite, sapienterque Franciscus Sylvius.

„Pertractavi de Benedictione Fontis, seu Aquæ Baptismatis paullo supra, nimirum cap. 4. prop. 2. & SS. Cypriani, Cyrilli Hierosolymitani, Basili, Ambrosii, & S. P. Augustini

„verba, quibus eadem benedictio commendatur, eo loci produxi. Non videbatur prætermittendus hic antiquior Tertullianus, qui de Baptismo cap. 4. ait: *Supervenit enim Spiritus de Celis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso; & ita sanctificata vim sanctificandi combibunt.* quamquam hæc superveniens Spiritus sancti virtus, & sanctificandi potestas aquæ baptizandos abluendi rursus immittatur, dum verbum accedit ad elementum, idest, forma ad spiritua-lem effectum producendum materiam elevat, & extollit. Sed revera Tertullianus morem illum indicat perantiquum, quem nunc etiam servat S. Mater Ecclesia, cujus in Aquæ Baptismalis benedictione hæc sunt preces: *Ad recreandos novos populos, quos tibi Fons Baptismalis parturit, Spiritum adoptionis emitte: Ut præter naturalem emundationem, quam lavandis possunt adhibere corporibus, sint etiam purificandis mentibus efficaces: Descendat in hanc plenitudinem Fontis virtus Spiritus Sancti, totamque hujus aquæ substantiam regerandi fecundes effectus; aliaque his consimilia verba, ex quibus haud obscure deprehenditur quam grave sit scelus in baptismi lavacro aquam non consecratam, præciso necessitate casu, adhibere.*

„Circa Paternos, de quibus plura dixi hoc eodem postremo capite, quaesitum est a me nuper, an si a ministro Catholico baptizetur filius parentum hæreticorum, admitti possit susceptor, sive patrinus item hæreticus. Sed incunctanter respondi id nefas esse; primum quoniam id inhibent, nullo discrimine appposito, Ritualia quælibet Catholicarum Ecclesiarum, damnantque omnes, quotquot hactenus legi, Theologi, sacrorumque Canonum Collectores atque Expositores: deinde quia patrini sunt *Sponsores*, qui etiam periculo ingeruntur, ut inquit Tertullianus de Baptismo cap. 18. Ulterius, quia fidem profitentur parvuli per ora *gestantium*, ut SS. Augustini ac Thomæ verbis ostendimus: insuper quia ideo patrini baptismi interesse debeat, ut veris parentibus mortem obeuntibus, aut impotentibus, susceptores parvulis in iis, quæ ad corpus, & ad animam præsertim attinent, opem ferant: ac postremo, quoniam participatio Sacramentorum est quædam tessera communionis, & unitatis Ecclesiæ. Quam autem orthodoxam & Catholicam fidem profiteri potest, qui a Romanæ Ecclesiæ communione sejunctus est? quomodo hujus fidei sponsor esse potest, & vas? qua ratione spiritualia subsidia, & salutis monita subministrare indigenti? quæ demum participatio, (ut verbis utar Apostoli in Epist. 2. ad Corinth. 6. 14) *justitiæ cum iniquitate?* Aut qua societas luci ad tenebras? Quæ

„ *autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ*
 „ *pars fidei cum infidei?*
 „ Quod diximus prohiberi 30. Nicæno canone
 „ Arabico, ne baptizandis imponantur *Gentilium*
 „ *nomina*; non est intelligendum de iis nomini-
 „ bus, quæ Christianorum evaserunt, ut Lucii,
 „ Marci, Antonii, Hadriani, Marcelli, Publii,
 „ aliorumque complurium. Inter cæremonias,
 „ quæ in desuetudinem abierunt, non commemo-
 „ ravimus *Redditionem symboli*, nempe illam,
 „ quam ante baptismi susceptionem emittebant,
 „ professionem fidei, recitando *Symbolum Apo-*
 „ *stolicum*, quod tradebatur *Competentibus*, postea
 „ memoriter recitandum: De qua *traditione Sym-*
 „ *bo* extant sermones 18. & 59. postremarum Editio-
 „ num S. P. Augustini, & ritus, quo perageba-
 „ tur, lib. 8. Confessionum cap. 2 ubi describi-
 „ tur conversio nobilissimi Romani Rhetoris Vi-
 „ ctorini. Diximus tamen de *Competentibus*, &
 „ de *Traditione*, ac *redditione symboli* satis su-
 „ perque capite 20. hujus libri 31. At hanc
 „ cæremoniam in desuetudinem abiisse capite isto
 „ postremo non diximus; propterea quod illi
 „ *redditione symboli*, fideique solemnii professioni
 „ respondet modo ea, quam ad interrogationem
 „ Sacerdotis facit ante receptionem Sacramenti
 „ baptizandus, vel per se, si fuerit adultus, sive
 „ per susceptores, ac paternos, si fuerit infans.
 „ Quoniam vero præcitato cap. 20. affirmavimus
 „ etiam traditam Catechumenis *Orationem Do-*
 „ *minicam*, quam non Sabbato Sancto reddebant
 „ ante Baptismum: sed in proxima solemnitate

„ Paschali post susceptam Eucharistiam; ideo
 „ juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ post *Symbolum*
 „ Apostolicum etiam *Oratio Dominica* recitatur. De
 „ hac *Oratione* nonnulla extant in Constit. Apo-
 „ stolicis lib. 7. cap. 45. quarum auctor, licet
 „ non sit S. Clemens Romanus Pontifex, ut
 „ olim multi crediderunt, antiquus scriptor est
 „ tamen, atque ad priorum temporum *Traditiones*
 „ percipiendas opportunus admodum, ac pertutis.
 „ Sane de *Oratione Dominica* a baptizandis
 „ recitanda inquit splendidissimum Ecclesiæ Græ-
 „ cæ lumen S. Joannes Chrysostomus Hom. 6.
 „ in Pauli Epistolam ad Colossenses, *Cum primum*
 „ *enim ascenderit* (idest e sacro Fonte neophytus)
 „ *hec verba loquitur, Pater noster, qui es in*
 „ *celis, &c* & S. P. Augustinus serm. 59. alias
 „ 135. de Tempore, *Reddidistis*, inquit, *quod*
 „ *creditis: audistis quod oratis: quoniam invocare*
 „ *non possētis, in quem non credidissetis, Apostolo*
 „ *dicente, Quomodo invocabunt, in quem non*
 „ *crediderunt? Ideo prius Symbolum didicistis,*
 „ *ubi regula fidei vestra brevis & grandis: brevis*
 „ *numero verborum, grandis pondere sententiarum:*
 „ *Oratio autem, quam hodie accepistis tenendam,*
 „ *& ad octo dies reddendam, sicut audistis cum*
 „ *Evangelium legeretur, ab ipso Domino dicta*
 „ *est discipulis suis, & ab ipsis pervenit ad nos.*
 „ De ceteris autem ritibus, & cæremoniis etiam
 „ nunc a Catholica Ecclesia in collatione Sacra-
 „ menti Baptismatis servatis, video mihi quan-
 „ tum ad institutiones pertinet Theologicas, satis
 „ paullo antea disseruisse.

EXPLICIT LIBER PRIMUS AC TRICESIMUS.

SEXTI VOLUMINIS

PROPOSITIONES.

- I. **I**nsuper de satisfactione & merito Christi disserentes, premitimus potuisse Deum absolute reparare perditos homines, absque Christi morte, & liberali condonatione. 2.
- II. Facta tamen hypothese, quod Deus decreverit complendam hominum redemptionem reparata injuria sibi per culpam illata, & soluto pretio captivitatis, necessariam fuisse Christi satisfactionem. 3.
- III. Ostendimus unde hac in parte profluxerit perniciosissimus error Socinianorum. 4.
- IV. Adversus pestiferam istorum heresim affirmamus Christum Jesum revera esse humani Generis Redemptorem. 6.
- V. Hanc redemptionem perfectam soluta pretio, non predicatione sola, aut exemplo. ibid.
- VI. Idcirco Christum mortem pertulisse, ut nos erueret a peccato, demonisque captivitate. 7.
- VII. Perferenda mortem peccatorum nostrorum, luisse penas. ibid.
- VIII. Fuisse affixum cruci pro peccatis nostris hostiam & sacrificium. 11.
- IX. Nos per hanc eandem hostiam Deo reconciliatos fuisse. 13.
- X. In hac reconciliatione veram adinveniri peccatorum expiationem. 14.
- XI. Deum noluisse peccata nobis dimittere, non exhibita divinae justitiae satisfactione. 16.
- XII. Id esse quammaxime decens, Deoque dignissimum. 17.
- XIII. Non fuisse injustum, quod Christus subierit pro nobis Crucis patibulum. 19.
- XIV. Dogma istud Catholicum, quod contra Socinianos defendimus, corroboratur Patrum traditione perpetua. 20.
- XV. Nullius sunt momenti ad ipsum dogma labefactandum qualibet Socinianorum sophismata. 23.
- XVI. Exhibita a Christo satisfactio, nedum aequivalens fuit, verum etiam superabundans. 37.
- XVII. Interfuerunt in eadem satisfactione conditiones omnes, quae requiruntur ad exactas justitiae leges. 40.
- XVIII. Non poterat Deo condigne satisfacere creatura rationalis obstricta peccato. 45.
- XIX. Immo nec creatura qualibet pura, quantumvis gratia, meritoque exornata. ibid.
- XX. Pertinet ad universos homines Christi redemptio. 48.
- XXI. Qui asseruit ab hoc universali beneficio alienas esse mulieres, delirus fuit, ac insanus. 50.
- XXII. Erravit ex opposito Origenes autumans Christum esse redemptorem demonum, etiam ac damnatorum. 53.
- XXIII. Apostolorum Princeps non ait Dominum descendisse ad Inferos, ut inde impios & incredulos liberaret. 55.
- XXIV. Merita Christi infiniti sunt pretii. 58.
- XXV. Qualibet ipsius oratio soluta exaudita fuit a Patre. 59.
- XXVI. Competit ei peculiari modo, titulus Mediatoris. 61.
- XXVII. Est autem Mediator, ut Deus, & homo; in quantum opera redemptionis prodierunt ex humana natura, & habuerunt a persona Verbi pretium, valorem, ac dignitatem. 62.
- XXVIII. Etiamnum sedens a dextris Dei piissimus Jesus orat, & interpellat pro nobis, atque officium Mediatoris exercet. 63.
- XXIX. Ut nonnulla denique proferamus ad historiam peractae reparationis spectantia, certum est Herodem, quo in Palaestina regnante natus est Jesus, non fuisse Judaeum genere, sed allophylum. 65.
- XXX. Probabilior nobis videtur eorum sententia, qui illum existimant Idumaeum, quam eorum qui faciunt Aescalonitam. ibid.
- XXXI. Duplex Herodiana Epochae distinguenda est, quarum prima figenda est in anno U. C. 714. Coll. Domitio Calvino. 11. & Asinio Pollione. 68.
- XXXII. Altera in anno, quo expugnata fuit Jerusalem, ab U. C., ut arbitramur probabilius, 717. Coll. Agrippa & Gallo. 69.
- XXXIII. Obiit autem Herodes ante solemnitatem Azymorum, anno a condita U. 751. Coll. Lentulo, ac Messalino. ibid.
- XXXIV. Quod recentiores definiunt, Herodem decessisse anno Urbis 750. labente Novembri, nobis penitus non probatur. ibid.
- XXXV. Cum itaque Christus natus sit in diebus Herodis regis, contigit salutifera Nativitas anteprecitatum Urbis annum 751. ac sententia quidem nostra, anno 749. Coll. Augusto XII. & Sulla. 73.
- XXXVI. Natale tamen Christi Dionysianum solido quadriennio post veram Nativitatem locandum est, & in tium Aerae vulgariae consignandum anno U. C. 754. C. Ces. Aug. F. & L. Abm. Paulo Consulis. 74.
- XXXVII. Salvator Mundi, ut Romana tenet Ecclesia, natus est viii. Kalendas Januarias. 78.
- XXXVIII. Perperam submorosi Critici risu excipiunt, quae de brutis ad praesepe Domini accubantibus plebs Christiana sibi met. persuadet. 81.
- XXXIX. Idem judicium ferendum est de Magis Christi Domini adoratoribus: quos Toparchas, & Reges fuisse probabilitate non caret. 82.
- XL. Adorant Magi puerum Jesum patriae cultu, non civili duntaxat, qualem Orientis populi Regibus praebent suis. 85.
- XLI. Domus Nazaretana Christi Incarnatione atque habitatione percelebris, anno 1294. sedente, ut refert Angelita, Bonifacio VIII. sive potius paucis diebus antequam Celestinus V. profisceretur in solitudinem, & Tersatico in Lauretanum agrum divinitus transvecta est. 87.
- XLII. Cum Dominus sit baptizatus & crucifixus imperante Tiberio, atque ad tempus peractae Redemptionis definiendum figenda sit Epochae Tiberiana; dicimus ipsum Tiberium inoptum fuisse imperium Prae-

Proconsulare anno U. C. 765. *Coss. Cesare, & Capitone.* 90.
 XLIII. Jesus igitur ad Baptismum venit vertente anno xv. imperii Tiberii Caesaris, Urbis Condite 779 ætatis sue ineunte trigesimo. 92.
 XLIV. Baptizatus est viii. Idus Januariis. 96.
 XLV. Inter Christi Baptismum, ejusque passionem tres anni, ac tres fere menses intercesserunt. 97.
 XLVI. Elegit interim Apostolos, & Evangelium nuntiavit. 100.
 XLVII. Petrus appellatus est Cephas propter Ecclesie primatum. 101.
 XLVIII. Aliorum Apostolorum nomina explicantur. ibid.
 XLIX. Proditoris Jude patria non fuit urbs Carioth, sed Scarioth oppidum tribus Ephraim. 102.
 L. Confirmavit Dominus predicationem suam miraculis divina virtute patratis, inter quæ eximium, maximumque fuit Lazari suscitatio. 104.
 LI. Epistola, quam ad Christum scripsisse fertur Abgarus Edessenorum Toparcha, & altera, qua ad eundem Abgarum dicitur Dominus dedisse responsum, quamvis non sint exploratissime auctoritatis, tanquam genuina possunt magna probabilitate defendi. ibid.
 LII. Subiit Dominus Crucis patibulum anno Vulgar. Abre xxix. Consulibus duobus Geminis. 105.
 LIII. Die autem mensis Martii quinta ac vicesima. 108.
 LIV. Ab hac sententia, Patrum testimoniis, & annorum Christi supputationibus corroborata, nequaquam debemus recedere ob lune phases, aut calculos Astronomorum. 109.
 LV. Prima acerbissima Christi passionis actio evenit in Horto Gethsemanis, ubi factum in agonia sudasse grumos sanguinis, verissima historia est, non assuta Evangelio Luce narratio. 113.
 LVI. Ibidem a Romana cohorte, missisque a Judæorum Senatu apparitoribus comprehensus est, ductore, ac proditore Juda, qui Deum, ac Magistrum suum vendidit triginta sictis argenteis, id est, 120. drachmis. 114.
 LVII. Tam vili venditus Dominus, post quedam judicialia acta immanissime flagellis cæsus est, non quadraginta tantum ad correctionem verberibus, sed innumeris, usque atrocissimis ad Judæorum livorem, & odium satiandum. 116.
 LVIII. Coronatus deinde ad ludibrium augendum spineo diademate, non e marinis juncis plexo, sed e sentibus rhamni. 117.
 LIX. Prosciscienti ad Golgotham abstersisse vultum sanguine, ac sudore manantem piam Jerosolymitanam mulierem, & expressam in ejus Velo Redemptoris imaginem, non est excogitatum a Mariano Scoto commentum. 118.
 LX. Non discrepant circa horam Dominicæ Crucifixionis Marcus, & Joannes Evangelistæ. 120.
 LXI. Crux Domini arreclario, transversoque lignis fabricata est. 121.
 LXII. Ipsi cruci affigendum Dominum prænuntiaverat Ps. xxi. regius Vates. ibid.
 LXIII. Non est plane certum sanctissimæ Crucis lignum fuisse ex robore, aut quercu; etsi in hanc sententiam descenderint Recentiorum quamplurimi. ibid.
 LXIV. In eadem hesitatione sumus circa lignum Crucis suppedaneum. 122.

LXV. Valde est probabile, non tamen prorsus compertum, Cruci Redemptorem nostrum suffixum fuisse quatuor clavis. ibid.
 LXVI. Fertur Dominus Jesus dum penderet e Cruce, ad Occidentem spectasse. 123.
 LXVII. Ludunt operam, qui unius A. Gellii testimonio probare nituntur Domini crucifixores fuisse Bruttios. ibid.
 LXVIII. Moriente Domino tenebre factæ sunt super universam terram, non super solam Judæarum regionem. 124.
 LXIX. Postrema Christi verba lingua, quæ tunc temporis obtinebat, fuisse prolata. ibid.
 LXX. Cum sanguis & aqua, quæ ex aperto Christi latere prodigiose exierunt, eximiam Sacramentorum Ecclesie virtutem signaverint. ibid.
 LXXI. De Sacramentis pertractaturi, nomen primo jure in Ecclesia retineri affirmamus. 128.
 LXXII. Quod utique nomen, tametsi ad plura significanda soleat adhiberi; 129.
 LXXIII. Propria tamen, ac speciali significatione usurpatur pro signo rei sacre, ac præsertim gratiæ spiritualis atque invisibilis. 131.
 LXXIV. Optima propterea est definitio Sacramenti a Catholicis tradita. ibid.
 LXXV. Sicut ex adverso falsæ sunt illæ omnes, quas proprio Marte heretici fabricarunt. 133.
 LXXVI. An Sacramenta in statu Innocentie extiterint, necne, solide non revincitur, nec demonstratur invide. 135.
 LXXVII. Cum illo tamen statu nullam repugnantiam habuerint, eoque persistente fuissent fortasse instituta. 137.
 LXXVIII. In lege autem nature tam pro parvulis aliquod gratiæ signaculum, ibid.
 LXXIX. Quam pro adultis extitisse quedam Sacramenta, censemur. 139.
 LXXX. Ad circumcisionem quod attinet, ea omnium primum usum Abrahamum certa argumenta demonstrant. 140.
 LXXXI. Negari non potest, quin data fuerit in signum distinctivum semini Abrahæ a reliquis mundi gentibus. 145.
 LXXXII. Sed alucinamur, qui hanc unam instituentem circumcisionis causam agnoscunt. ibid.
 LXXXIII. Etenim institutam fuisse ad originale peccatum delendum, complures ante Augustini tempora tradiderunt. 147.
 LXXXIV. Postea id S. Pater asseruit, & valide sacris literis confirmavit. 148.
 LXXXV. Deinde Augustino Patres, qui subsequuti sunt, & illustiores Scholastici subscribere. 152.
 LXXXVI. Atque frustra hanc sententiam multi postmodum oppositis argumentis tentaverunt excutere. 153.
 LXXXVII. Vindicata vero Augustiniana sententia, septem legis gratiæ Sacramenta cum Ecclesia Catholica recipimus, ac propugnamus; ibid.
 LXXXVIII. Quo in dogmate heretici falso, ac temere autumant, Augustinum duo tantum Sacramenta agnovisse. 161.
 LXXXIX. Septem hisce Sacramentis accensenda nequaquam est lorio pedum, quæ nec Sacramentum est, nec ad Sacramentum baptismi essentialiter pertinet. 166.
 XC. Illa autem septem Sacramenta ad salutem necessaria sunt, (quamvis non omnia necessaria sint

- singulis) habentque inter se congruum ordinem, ac suam quaelibet dignitatem. 171.
- XCI.** Eadem omnia Christus Jesus instituit immediate; 173.
- XCII.** Licet istud a Tridentina Synodo non sit, tanquam fidei dogma, statutum ac definitum: 176.
- XCIII.** Pura creatura non habet huiusmodi institutionis auctoritatem. 177.
- XCIV.** Sacramenta rebus, tanquam materia, & verbis, tanquam forma, perficiuntur. 178.
- XCV.** At non habent materia & forma Sacramentorum cum principiis rerum corporalium omnino equabilem analogiam. 179.
- XCVI.** Non est penes Ecclesiam potestatem hanc materiam, formamque immutare. 181.
- XCVII.** Verba autem, quæ constituunt formam Sacramentorum, nec promissionis, nec concionis sunt, sed tantummodo consecrationis. 184.
- XCVIII.** In Sacramentis conficiendis nefas est uti materia, aut forma tantum probabili. 185.
- XCIX.** Si mutatio substantialis in materia & forma contingat, Sacramentum irritum erit & prorsus nullum. 189.
- C.** Secus si mutatio sit duntaxat accidentalis, etiam si facta esset eo fine, ut induceretur aliqua heresis. 190.
- CI.** Fas est aliquando uti in Sacramentis forma conditionalis, etsi hujus ante Christi nominis seculum non constet usum obtinuisse. 192.
- CII.** Homo tantum viator est ordinarius Sacramentorum Minister. 195.
- CIII.** At extraordinaria potestate conficere possunt Sacramenta etiam Angeli sancti, & Beati in celo regnantes. 196.
- CIV.** Neque tamen singuli homines sunt idonei Ministri quorumlibet Sacramentorum. ibid.
- CV.** Valet Sacramentum collatum ab improbo, scelestissimoque ministro, modo nihil eorum desit, quæ ad illius constitutionem sunt necessaria, id est, aut materia, aut forma, aut intentio. 199.
- CVI.** Sacerdos tamen lethalis culpe sibi conscius, impie atque illicite Sacramenta conficit ac ministrat; quod de aliis sacrorum ministris ordinariis Diaconis præsertim, est asserendum; nec non probabiliter de verbi divini Concionatoribus. 206.
- CVII.** Itaque extra necessitatis casum Sacramenta ad impio Sacerdote peti non debent. 208.
- CVIII.** Quamquam in casu necessitatis licite a quocunque ministro, etiam excommunicato, & hæretico, recipiantur Baptismus, ac Pœnitentia. ibid.
- CIX.** A Parocho autem, si nullus alius minister commode possit haberi, fas est Sacramenta recipere, quantumvis ille sit improbus, & scelerosus. 209.
- CX.** Et si iusta adsit ratio, a ministris aliis, concubinariis etiam, atque excommunicatis a jure; duntaxat sententia Judicis non constet inhiberi illis sacrorum Mysteriorum dispensationem. ibid.
- CXI.** Circa ministri intentionem recipimus primo, ac damnamus sententiam hæreticorum, asserentium Sacramentum ratum & validum esse, quamvis irriforie & minime conferatur. 211.
- CXII.** Affirmamus quoque Sacramentum nullum & irritum fore, si minister habeat solum intentionem peragendi ritum externum, geratque in animo latentem deliberationem non faciendi rem Sacram, etiamsi materiam adhibeat & formam proferat; neque contraria illa deliberatio externa aliqua irrisione se prodatur. 219.
- CXIII.** Quam utique sententiam nostram neque argumenta Catharini, neque eorum, qui illius ediderunt vindicias, neque alia qualibet possunt labefactare, aut revincere. 228.
- CXIV.** Non illam tamen intentionem necessariam existimamus, qua minister Sacramentorum intendat effectum, eaque credat sacra revera esse atque utilia; sed fatemur sufficere si id proponat facere, quod fieri solet in Christi Ecclesia, licet ejusdem Ecclesie, sacrorumque Mysteriorum notitia perspicua careat. 236.
- CXV.** Actualem intentionem plurimum commendamus: virtuale sufficere asserimus; habituale, ut communiter solet accipi, insufficientem esse tenemus. 238.
- CXVI.** Intentio item interpretativa, quatenus a virtuali distinguitur, nequaquam sufficit. ibid.
- CXVII.** De intentione autem conditionata servatis quibusdam regulis judicium est proferendum. ibid.
- CXVIII.** Pro solis hominibus viatoribus Sacramenta, juxta præsentem rerum ordinem, sunt instituta. 240.
- CXIX.** In adultis ad Sacramenti characterem recipiendum intentio aliqua, saltem interpretativa, necessaria est. ibid.
- CXX.** Ac præter intentionem, quedam alie in ipsis adultis dispositiones requiruntur, ut Sacramentum percipiant fructum. 242.
- CXXI.** Effectus Sacramentorum præcipuus est Gratia; de qua Catholicorum sententiam hæretici improbe, falso, ac fraudulenter traducunt. 243.
- CXXII.** Ut perspicue veritatem catholicam propugnemus, asserimus primo, non esse Sacramentorum omnium, tam veteris, quam novæ legis eandem vim, atque efficientiam. 245.
- CXXIII.** Affirmamus deinde vetera Sacramenta per se contulisse duntaxat emundationem & sanctitatem per accidens tantum, & ob fidem suscipientium. 246.
- CXXIV.** Quare Sacramenta illa conferebant gratiam ex opere operantis; si excipias Circumcisionem. 248.
- CXXV.** De qua non una est sententia Scholasticorum. ibid.
- CXXVI.** Verum Sacramenta novæ legis ex merito passionis Christi justificandi vim habent. 250.
- CXXVII.** Atque ex opere operato produciunt gratiam. ibid.
- CXXVIII.** Nam ita gratiam contulerit circumcisio, in utramque partem, ut dixi nuper, disceptatur, ac plura sunt argumenta hinc inde producta. 251.
- CXXIX.** Est pariter inter adiaphoras questio de modo, quo Sacramenta perducant gratiam; & nos propugnamus esse illa causam gratiæ physicam quidem, sed indirectam. 254.
- CXXX.** De hac gratia, quam Sacramenta produciunt, quæstiones aliæ facile expediuntur. 260.
- CXXXI.** Alter Sacramentorum effectus est character, quem imprimunt tria Sacramenta, quæ iterari non possunt, Baptismus scilicet, Confirmatio, & Ordo. 262.
- CXXXII.** Character iste anima revera inhaeret, atque est immutabilis. 264.
- CXXXIII.** Potest tamen citra fidei periculum negari,

vi, Sacramentalem hunc characterem esse rem distinctam ab anima. 265

CXXXIV. Servanda sunt in Sacramentorum administratione ceremoniae, quas Ecclesia recte prudenterque praescripsit. 272

CXXXV. Et quas institutas esse defendimus ob mysticam praesertim, & symbolicam significationem. ibid.

CXXXVI. Nequeunt eadem caeremoniae contemni, aut pro libito omitti, aut in alias mutari per quemcunque Ecclesiarum Pastorem. ibid.

CXXXVII. Refutantur Novatores oppositum sentientes. 273

CXXXVIII. Temere ipsi damnant sacras vestes, quibus utimur in solemni Sacramentorum administratione. ibid.

CXXXIX. Psalmodiam item, & cantica Ecclesiastica. ibid.

CXL. Candelas insuper, & cereos ad officiorum divinatorum decentiam accensos. 275

CXLI. Item thuris usum. ibid.

CXLII. Lustralem pariter aquam. 277

CXLIII. Praeterea sacrorum cinerum. ibid.

CXLIV. Nec non palmarum, cereique Paschalis benedictionem. ibid.

CXLV. Cereas quoque imagines, quas dicimus Agnos Dei. 279

CXLVI. Atque benedictionem candelarum in festo Purificationis B. M. V. 280

CXLVII. His itaque praemissis de Sacramentis in genere, & de Sacramentalibus, quae perperam oppugnant haeretici; de Baptismo disputationem instituentes, illius tradimus etymologiam, atque definitionem. 284

CXLVIII. Negamus Baptismi nomine significari institutionem atque doctrinam. 287

CXLIX. Ac Baptismum nostrum cum lustrationibus Gentium, & Judaeorum merfionibus affinitatem habere aliquam. 288

CL. Etiam baptismus Joannis, quamvis institutus divino instinctu, & Mosaicis merfionibus excellentior. 290

CLI. Multiplici tamen titulo discrepabat a baptismo Redemptoris. 291

CLII. Ille enim valet per se ad ablutionem culpae, cum baptismus Joannis non conferret remissionem peccatorum, nisi ratione poenitentiae, fideique suscipientium. 292

CLIII. Probabilius est baptismum a Christo fuisse institutum ante passionem, & quidem dum baptizatus est in Jordane. 299

CLIV. Sed praceptum suscipiendi ipsum baptismum, saltem generaliter, non obstrinxit ante Evangelicæ legis promulgationem. 303

CLV. Aqua duntaxat naturalis est materia Sacramenti Baptismatis. 306

CLVI. Eadem vero aqua, non recenti usu, sed vetustissimo, ac derivato a Patrum traditione, in Romana Ecclesia solemni benedicitur, & consecratur. 307

CLVII. Non valet baptismus in aqua ex rosis, aliisque floribus vi subjecti ignis expressa. 309

CLVIII. Si aqua sacri Fontis haberi queat, nefas est in baptismo adhibere communem, atque profanam. 311

CLIX. Quid vero dicendum est de modo ablutionis? Obtinuit a prioribus Ecclesiae saeculis consuetudo

baptizandi per immersionem, & quidem trinam. 313

CLX. Non fuit tamen ad saeculum usque XIII. trina merfio ita communiter recepta, ut probatus aliquando non fuerit baptismus, aut infusione, aut unica merfione collatus. 315

CLXI. At quocunque ritu conferatur, sive immersione, sive adpersione, baptismus validus est; & Ecclesia Romana, quae praescribit immersionem, aut infusionem, imperite nulloque jure a Marco Ephesio, aliisque Graeculis reprehenditur. 316

CLXII. Quonam modo olim baptizati mergerentur, Appendix ad praemissum Theorema demonstrat. 318

CLXIII. Debet nunc unusquisque servare Ecclesiae, in qua degit, consuetudinem. ibid.

CLXIV. Ita tamen, ut saltem caput salutiferis undis perfundat; & si aliam corporis partem infans emittat ex utero, immineatque vite periculum, illum sub conditione baptizet. 320

CLXV. Tenet vero baptismus etiam si in illius administratione mors data opera baptizata inferatur. ibid.

CLXVI. Legitima est, antiquissima, & omnino certa verborum formula, sub qua baptizant Latini. 322

CLXVII. Illa, qua utuntur Graeci, enuntiativa est, valida & ipsa, nec ab ea, qua utuntur Latini, substantialiter discrepat. 323

CLXVIII. Verum complures sunt baptismi formulae confectae ab haeticis, & quae tollunt Sacramenti veritatem. 325

CLXIX. Requiritur ad validitatem baptismi verbum, quo actus baptizantis exprimitur. 326

CLXX. Neque baptismus valet absque expressa hac S. Trinitatis invocatione. 328

CLXXI. Etiam Apostoli non nisi cum expressa hac invocatione baptizaverunt. 330

CLXXII. Tamen si oppositum sentientes nulla debeant censoria nota perstringi. 338

CLXXIII. De singulis formae verbis per distinctas quaestiones differimus. 339

CLXXIV. Baptizandi solemni ritu potestas Episcopis principaliter competit: deinde Presbyteris id commissum, non tamen absque Episcoporum auctoritate. 342

CLXXV. Diaconi non nisi ex delegatione possunt baptismum solemni administrare. 344

CLXXVI. In casu autem necessitatis quilibet homo, etiam laicus, potest absque solemni ritu baptismum conferre. 345

CLXXVII. Et, si desit alius minister, etiam famina. 347

CLXXVIII. Quae in praxi possunt hac in re difficultatem aliquam excitare distincte singula expediuntur. 348

CLXXIX. Consueverunt permulti haeticorum baptismum repetere. 352

CLXXX. Haeticos quoque rebaptizandos nonnulli veterum tradiderunt, inter quos connumeratur Ayrrippinus, ejusque gentilitius Tertullianus. 353

CLXXXI. Inde docuerunt Firmilianus Caesareae in Cappadocia Episcopus, & S. Cyprianus Antistes Carthaginensis; quorum de hoc argumento Epistolae tamquam genuinas recipimus. 354

CLXXXII. Obstitit his Stephanus Romanae Ecclesiae Praesul sanctissimus; a quo non fuit approbatum baptismum omnium promiscue haeticorum, sed collatum duntaxat in nomine Trinitatis. 367

CLXXXIII. Ea tamen Stephanus usus est moderatio-
ne, ut neque Cyprianum, neque Firmilianum in-
torto anathemate a sui communione sejunxerit. 369

CLXXXIV. Num Cyprianus, aut Firmilianus a sen-
tentia resiliierint, nobis est penitus incomper-
tum. 372

CLXXXV. Multa sunt nihilominus, quae istorum,
ac praesertim S. Martyris Cypriani excusant erro-
rem. 373

CLXXXVI. Ex quo Martyr ille praeclarissimus decre-
to sancti Stephani sit obluclatus, nequit inde labe-
factari Romanorum Pontificum in rebus facci vel
morum iudicium irreformabile. 374

CLXXXVII. Sunt inter Patres quidam alii, quorum
de Rebaptismo sententia est obscura admodum
& ambigua: ac primus est Dionysius Alexandri-
nus. 378

CLXXXVIII. Hunc, & magnum Basilium nos reba-
ptizantibus acconsensimus. 379

CLXXXIX. Secus iudicamus de Athanasio, de Opta-
to Mitropolitano, & de Cyrillo Ieropolymorum Epi-
scopo. ibid.

CXC. Plenarium Concilium, de quo Augustinus con-
tra Donatistas affirmat ad ejus auctoritatem & ro-
bur perduciam fuisse antiquam unius Baptismatis
consuetudinem, videtur esse Nicenum primum,
quamquam non istud solum innuere vult Praesul
sapientissimus. 381

CXCI. At multae aliae Ecclesiasticae definitiones, pra-
ter Nicenum canonem XIX. probarunt hereti-
corum baptisma, verbis Evangelicis consecra-
tum. 385

CXCII. Legibus quoque Augustorum proscriptus est
Rebaptismus. 386

CXCIII. Persistit itaque incontussum, firmissimumque
dogma Catholicum, de valore baptismi dati ab he-
reticis in nomine Trinitatis. ibid.

CXCIV. Immo & tenet baptismus a pagano sub ea-
dem forma collatus. 390

CXCV. Repetendus idcirco idem baptismus nunquam
est, nisi datus fuerit vitiata forma; & si res am-
bigua sit admodum, iterari debet appositae condi-
tione. 391

CXCVI. Licitum, & congruum est infantes ante
usum rationis sacro regenerari baptismo. 394

CXCVII. Non tamen salva equitate idem fiet pueris
infidelium, parentibus reluctantibus, si casus non-
nullos excipias. 400

CXCVIII. Dum pueri maternis in uteris claudun-
tur, nihil eis prodest ablutio matris, aut signum
aliquod extrinsecus applicatum. 404

CXCIX. Neque ante aperitionem uteri possunt iidem
pueri ex aqua, & Spiritu sancto renasci. 405

CC. In ipso denique puerperio, licet per siphuncu-
lum possent aqua perfundi, baptizandi non sunt,

nisi aliquam corpori sui partem foras emise-
rint. 406

CCI. Monstra baptizari non debent, nisi humanam
referant speciem: bene tamen filii excommunicato-
rum, ac spurii. 408 & 409

CCII. Quamvis olim multi baptismum distulerint ad
longam aetatem, 409

CCIII. Jure tamen, meritoque dilatio illa improba-
tur. 410

CCIV. Diversi erant in catechumenis gradus, Au-
dientium, scilicet, Competentium, & Electro-
rum. 411

CCV. In adultorum baptismo quaedam exiguntur di-
positiones. 412

CCVI. Et, nisi aliter aliqua ratio suadeat, con-
gruum est, ut baptizentur in Sabbato sancto Pa-
schatis, vel Pentecostes. 413

CCVII. Sacramentum in illis adultis, qui simulato
animo ad ipsum accedunt, sublato postmodum obi-
ce reviviscit. 414

CCVIII. Damnamus errorem illorum, qui vel mor-
tuos, vel viventes pro mortuis baptizarunt. 416

CCIX. Refellimus etiam quae effutiunt heretici ad-
versus baptismum aris Campani. 418

CCX. Baptismus omnibus necessitate modii, & adul-
tis etiam necessitate praeccepti, necessarius est ad
salutem. 419

CCXI. Hanc tamen necessitatem supplet in adultis ba-
ptismus flaminis, ardens nimirum ejusdem baptis-
mi votum. 421

CCXII. Atque in adultis, ac parvulis baptismus
sanguinis, idest, martyrium. 423

CCXIII. Videtur nobis idem martyrium efficax esse
ad peccata abluenda, per se, atque, ut dicimus,
ex opere operato. 424

CCXIV. Quid sit martyrium, quotuplex martyrii
causa, & quid tenendum sit de martyribus Hae-
reticorum & Schismaticorum, atque de Martyrum
nostrorum certitudine ac numero, etiam nos, post
Viros eximios, brevioribus animadversionibus inve-
stigamus. 425

CCXV. Gratiam, characterem, aliosque effectus pra-
stantissimos producit in nobis sancium Baptismi la-
vacrum. 430

CCXVI. Inter ceremonias Baptismi quaedam in de-
suetudinem abierunt. 432

CCXVII. Adhibentur modo ex perantiqua consuetu-
dine Sufceptores, seu Patrini. ibid.

CCXVIII. Impositio nominis Sancti alienius, aut
Martyris. 434

CCXIX. Exorcismi item, & abrenunciationes. ibid.

CCXX. Necnon signum crucis, manus impositio, sal,
Oleum Catechumenorum, & saliva. 436

CCXXI. Denique unctio Chrismatis, alba vestis, &
cereus accensus. 438

SEXTI VOLUMINIS

LIBRI

Cum suis Capitibus.

IN QUIBUS RELIQUA ABSOLVUNTUR DE VERBO FACTO HOMINE,

Atque de Sacramentis in Genere, & de Baptismo pertractatur.

LIBER VICESIMUS OCTAVUS.

*De satisfactione Christi, ejusque merito dissertationem
comprehendens.*

CAP. I. **E**Xponitur Catholicorum Theologorum de Christi satisfactione sententia, & Fausti Socini placitum nefarium atque iniquissimum. pag. 2.

CAP. II. Demonstratur adversus Socinianos Redemptionem nostram per Christum factam non esse metaphoricam, sed in ea peragenda verum pro nobis pretium fuisse solutum, & Dominum Jesum esse vere, ac proprie hominum Redemptorem. 6.

CAP. III. Sequitur perversi dogmatis F. E. Polonorum confutatio. 16.

CAP. IV. Catholicum dogma perpetua Patrum traditione roborari. 20.

CAP. V. Fausti Socini referuntur, & refutantur Johannis phismata. 23.

CAP. VI. An satisfactio Christi fuerit condigna, atque ad juris apices. 37.

CAP. VII. In quo refelluntur postrema argumenta capitis quinti. 43.

CAP. VIII. An pura creatura possit Deo pro peccato proprio, vel alieno condignam exhibere satisfactionem? 45.

CAP. IX. Ad universos homines, etiam feminei sexus, non vero ad demones, pertinere Christi Domini redemptionem. 48.

CAP. X. De Christi merito, oratione, & Mediatoris officio. 58.

LIBER VICESIMUS NONUS;

*In quo disputatur de tempore perfectæ
Reparationis.*

CAP. I. Exposita sententia nostra de genere Herodis, hujus Epochæ figitur, & explanatur. 65.

CAP. II. In quo pertractatur de tempore Dominicæ Nativitatis. 73.

CAP. III. In quo demonstratur natum Christum viii. Kalendas Januarias. 78.

CAP. IV. Vindicantur nonnulla, quæ in vita Christi ante baptismum acta perstringunt morosi Critici. 81.

CAP. V. Definitur Epochæ Tiberii Cæsaris, & annus quo Christus suscepit baptismum. 90.

CAP. VI. De Christi post susceptum baptismum prædicatione. 97.

CAP. VII. Quo anno, ac die Salvator noster cruci suffixus sit. 105.

CAP. ULT. Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam. 113.

DE SACRAMENTIS IN GENERE,

LIBER TRICESIMUS;

In quo generatim, atque universe disquiritur quicquid spectat
ad septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta.

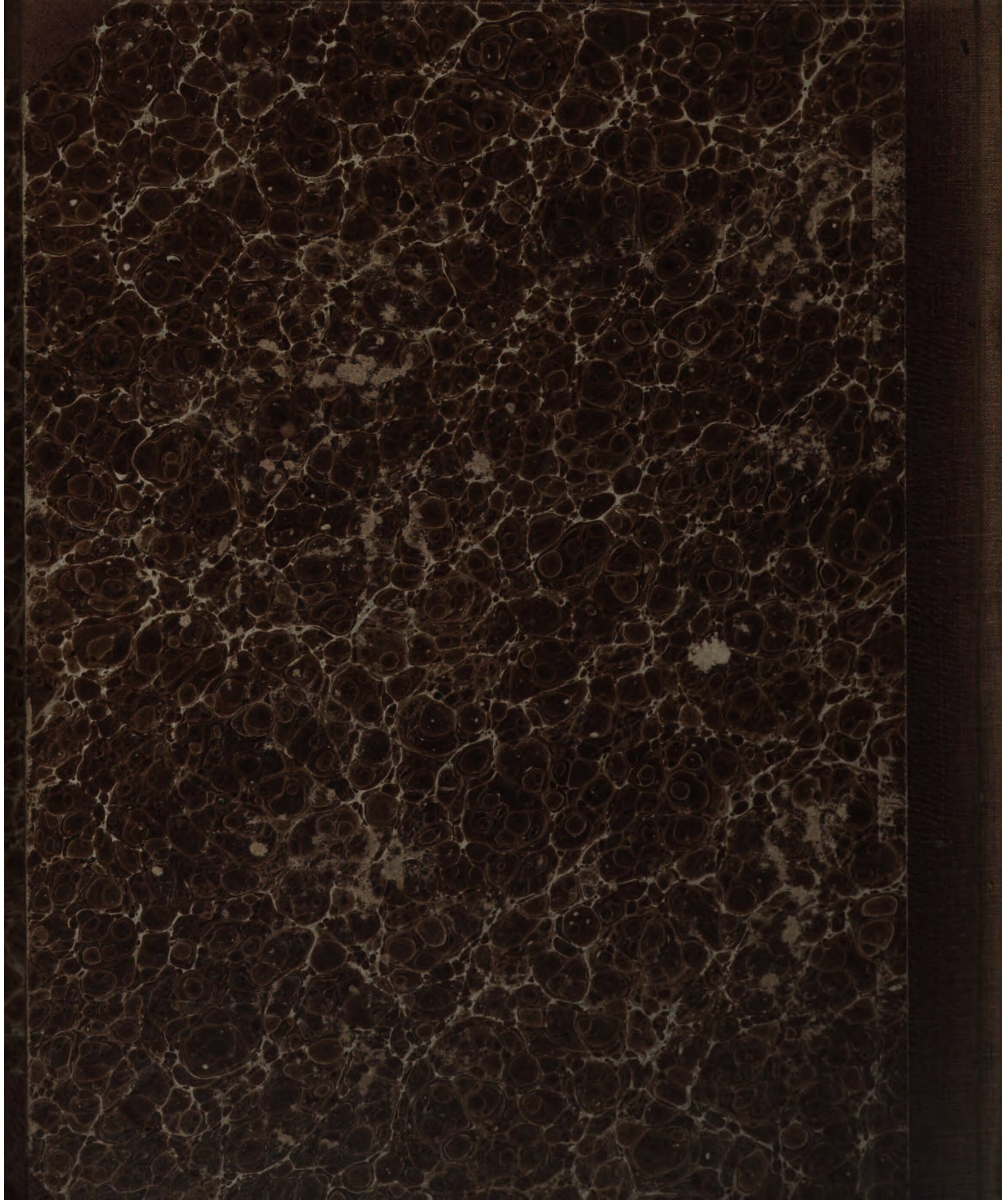
CAP. I. D E Sacramenti vocabulo, etymologia, atque definitione.	128.	bus, definitione, atque origine.	284.
CAP. II. Quandonam Sacramenta, quæ sunt signa spiritualis gratiæ, primitus fuerint instituta.	135.	CAP. II. De Baptismate Joannis.	290.
CAP. III. Agitur de origine Circumcisionis, & quaeritur an fuerit Sacramentum divinitus institutum ad delendum originale peccatum.	140.	CAP. III. Quando a Christo institutum sit Baptisma- tis Sacramentum?	299.
CAP. IV. Expenduntur, quæ adversus superiorem doctrinam solent opponi.	153.	CAP. IV. De aquæ elemento, idest, de materia Ba- ptismi.	304.
CAP. V. Pertrahatur de numero Sacramentorum Legis gratiæ.	157.	CAP. V. Resolutio dubiorum quorundam, quæ mo- vent de materia Baptismi Tractatores moralis Theologiæ.	310.
CAP. VI. Ostendit lotionem pedum inter vera Sa- cramenta non esse connumerandam.	166.	CAP. VI. De ablutione, siue de materia Baptismi proxima.	312.
CAP. VII. De ordine, necessitate, ac dignitate se- ptem Sacramentorum.	171.	CAP. VII. Quædam circa modum abluendi quæstio- nes.	319.
CAP. VIII. Agitur de Sacramentorum novæ Legis institutione.	173.	CAP. VIII. Pertrahatur de forma, qua Sacramen- tum Baptismi perficitur.	321.
CAP. IX. An Sacramenta novæ legis rebus, & ver- bis, tamquam materia & forma perficiuntur.	178.	CAP. IX. Sintne ad valorem Baptismi necessaria omnia verba, quæ ordinariam ejus formam consti- tuunt.	325.
CAP. X. An penes Ecclesiam sit immutare formam, ac materiam Sacramentorum.	181.	CAP. X. Solvuntur nonnullæ quæstiones circa for- mam Baptismi.	339.
CAP. XI. An verba, quæ Sacramentorum forma sunt, idem, ac præstat Evangelium, munus tan- tummodo exerceant.	183.	CAP. XI. Pertrahatur de Ministro Baptismi.	342.
CAP. XII. Variæ circa materiam, formamque Sa- cramentorum diluuntur quæstiones.	189.	CAP. XII. Nonnulla ad praxim spectantia de ministro baptismi quæstia producuntur & explanantur.	348.
CAP. XII. Variæ circa materiam, formamque Sacra- mentorum diluuntur quæstiones.	189.	CAP. XIII. De Anabaptismo, siue Rebaptizantium errore, historica theorematæ.	351.
CAP. XIII. De Sacramentorum ministris.	194.	CAP. XIV. Demonstratur baptismum ab hæreticis, & a paganis collatum esse validum ac legiti- mum.	386.
CAP. XIV. De conditionibus, quæ requiruntur in ministro, ac primum de probitate.	199.	CAP. XV. Explicatur quando in praxi baptismus sit repetendus.	391.
CAP. XV. Solvuntur nonnullæ quæstiones circa im- probos Sacramentorum ministros.	208.	CAP. XVI. Pertrahatur de Pedobaptismo, idest, de baptismate parvulorum.	393.
CAP. XVI. De intentione Ministri.	210.	CAP. XVII. An infidelium pueri baptizandi sint parentibus reluctantis atque invitis?	399.
CAP. XVII. Salvuntur vulgares quædam quæstiones circa intentionem Sacramenta administrantium.	238.	CAP. XVIII. De infantibus materno in utero adhuc existentibus.	404.
CAP. XVIII. De iis, qui Sacramenta rite susci- piunt.	240.	CAP. XIX. Quo continentur quædam circa baptisma infantium problemata.	408.
CAP. XIX. Disputatur de primo Sacramentorum ef- fectu, idest, de Gratia.	243.	CAP. XX. In quo agitur de dilatione baptismatis, atque de Catechumenis.	409.
CAP. XX. Quomodo Sacramenta novæ legis gratiam producant.	256.	CAP. XXI. Solvuntur quæstiones aliquæ circa adul- torum baptismum.	412.
CAP. XXI. Quid eradant de gratia Sacramentorum moralis Theologiæ tractatores.	260.	CAP. XXII. De baptismate mortuorum, etisque Campani.	415.
CAP. XXII. De altero Sacramentorum effectu, idest, Charactere.	261.	CAP. XXIII. Quatenus baptismus ad salutem sit ne- cessarius, & per votum, aut martyrium supplere possit.	419.
CAP. XXIII. Agitur de Sacramentorum ceremoniis, & nonnulla circa Sacramentalia adnotantur.	269.	CAP. XXIV. Notationes quædam in postremam a- Martyrio propositionem.	425.
		CAP. XXV. Effectus Sacramenti Baptismatis recens- sentur.	430.
		CAP. ULT. De ceremoniis in solemnibus Baptismatis & administratione servandis,	432.

LIBER TRICESIMUS PRIMUS,

In quo pertrahatur de Sacramento
BAPTISMI,

CAP. I. De Baptismatis vocabulo, significationi-

F I N I S.

Berti, Giovanni Lorenzo, 1696-1766

Opus de theologicis disciplinis ...

Bd.: 6. 1777. - 441 S.

Neapoli 1777

Dogm. 1236 e-6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10400181-1